

R.L

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XII

2000

IANUARIE-IUNIE

COORDONATOR GENERAL

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române, 2016

14936

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XII

2000

IANUARIE-IUNIE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă. -

București :

Editura Muzeul Literaturii Române, 2014-
vol.

Vol. 12 : 2000 / coord. generală: acad. Eugen Simion ; coord. red.:
Bianca Burța-Cernat. - 2016. - ISBN 978-973-167-389-9

I. Eugen (coord.)

II. Burța-Cernat, Bianca (red.)

930.24:821.135.1.09"1989/..."

Editura Muzeul Literaturii Române
este recunoscută C.N.C.S.,
având categoria B.

Cod CNCS PN – II – ACRED – ED – 2012 – 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircea Dumitrescu

19.0.09/090

Eugen SIMION (coordonator general)

Bianca BURȚA-CERNAT (coordonator)

Bianca BURȚA-CERNAT, Carmina COJOCARU, Paul CERNAT,
Marija NENADIĆ, Andrei MILCA, George NEAGOE, Ana-Maria BĂNICĂ

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XII

2000

IANUARIE-IUNIE

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Literaturii Române

București, 2016

NOTĂ

Cronologia anului literar 2000 a fost întocmită pe baza unor materiale (articole, dezbateri, interviuri, răspunsuri la anchetă ș.a.) selectate dintr-un număr de 41 de publicații (cu apariție lunară, săptămânală sau cotidiană) repartizate coautorilor acestor volume după cum urmează:

- Bianca BURȚA-CERNAT: „Adevărul”, „Cotidianul”, „Curentul”, „Observator cultural”, „România liberă”, „Ziarul de duminică”, „Ziua”;
- Carmina COJOCARU: „Adevărul literar și artistic”, „Ateneu”, „Azi”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Contrapunct”, „Convorbiri literare”, „Cronica română”, „Familia”, „Paradigma”, „Ramuri”, „Tomis”, „Viața Românească”;
- Paul CERNAT: „Dilema” (împreună cu suplimentul „Vineri”), „România literară”;
- Marija NENADIĆ: „Arca”, „Caiete critice”, „Echinox”, „Literatorul”, „Luceafărul” (împreună cu Ana Maria Păunescu), „Vatra”, „22”;
- Andrei MILCA: „Academia Cațavencu”, „Apostrof”, „Euphorion”, „Steaua”, „România Mare”;
- George NEAGOE: „Astra”, „Cronica”, „Cuvântul”, „Dacia literară”, „Jurnalul literar”;
- Ana-Maria BĂNICĂ: „Mozaicul” și „Orizont”.
- Indexul de nume a fost realizat de Carmina Cojocaru.

Sinteza materialelor, ca și, de altfel, diferitele operațiuni care țin de coordonarea proiectului sunt asumate de autoarea acestei *Note*.

Bianca BURȚA-CERNAT

IANUARIE

4 ianuarie

● Primul număr din anul 2000 al revistei „22” se deschide cu un editorial semnat de Gabriela Adameșteanu, **Revelionul integrării**: „Nu doar în București, ci în mai toată România, în seara de 31 decembrie 1999 era o vreme rea, «să nu scoți un câine afară din casă». Dar Piața Palatului (denumită Piața Revoluției, după ce acum 10 ani cele mai importante clădiri culturale ale ei – Muzeul Național de Artă și Biblioteca Centrală Universitară – au fost asediate și incendiate, nu se știe de ce, nu se știe de cine), Piața Universității (ale cărei clădiri universitare au fost asediate acum 9 ani și jumătate de mineri, nu se știe nici acum din ordinul cui) au fost umplute de mulțimea dornică să petreacă primul revelion în stradă, așa cum au descoperit, relativ recent, că ar fi obiceiul în metropole vestice. (...) Nici un politician român nu ar fi putut scoate în stradă atâția oameni, din toate generațiile, câți a scos petrecerea anului, eveniment vândut, cu o enormă publicitate mondială, drept prima treaptă a mileniului 3. Și, de altfel, politicienilor români de toate culorile, conștienți de proasta lor imagine, au avut inspirația să nu strice marea sărbătoare populară încercând să câștige capital politic de pe urma ei. (...) Dacă ne uităm «pe porțiuni», se cuvine să recunoaștem că există la această oră în România instituții – particulare, toate – în care, de când deschizi ușa, ai senzația că ai intrat într-o instituție vestică similară. De la decor până la stilul angajaților (de a vorbi, de a se îmbrăca), sincronizarea s-a produs spontan, printr-o contaminare cu «agenți» care plutesc în apele televizoarelor și ale computerelor. Se înșală cei ce văd România doar ca o «vale a plângerii», locuită de umbre înfometate, mânate numai de instincte gregare. Se înșală și cei ce adună și scad cifrele oficiale, uitând economia subterană (de 49%?), evaziunea fiscală de largi proporții, sursele de venituri multiple etc. Altfel nu s-ar putea explica de ce, în ciuda lamentațiilor tipic românești, *supermarket*-urile sunt pline de cumpărători entuziaști, de numărul de autoturisme crește ca în perioadele economice înfloritoare, de ce împrejurul recentului «*mall*» bucureștean duminica nu ai unde parca mașina, cum de familiile care se respectă au un computer pe care «cel mic» învață jocuri din etapa preșcolară etc. și, firește, copiii noii «nomenclaturi» sunt programați de mici să învețe «în State». Am amestecat legalul cu nelegalul? Am aruncat doar, la început de drum, o privire spre lumea reală”. □ Într-un articol intitulat **Candidaturile pentru Colegiu Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității**, Gabriel

Andreescu scrie: „*Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică* a primit numeroase critici pe care nu le mai analizez. În principal ele se referă la *posibilitatea* utilizării legii, de către administratorii ei, pentru îngreunarea accesului la dosarele personale ori pentru acoperirea unor colaboratori ai fostei Securități. Legea introduce numeroase capcane, în această privință. (...) Un Colegiu inteligent și onest ar putea să rezolve lucruri care păreau a fi definitiv câștigate de politicieni-carnelleon. Astfel, de interpretarea Colegiului depinde punerea în ierarhia lor firească a prevederilor, uneori contradictorii, ale legii. (...) / Marea miză a candidaturilor pentru Colegiu explică de ce subiectul a înfierbântat atâta lume și de ce el funcționează asemeni unei hârtii de turnesol. *Horia-Roman Patapievici*. Devotat punerii acestei norme juridice în aplicare și ofensiv, inteligent, având instrumentele necesare și autoritate, H.-R. Patapievici este unul dintre oamenii care pot garanta aplicarea fermă a *Legii privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică*. Aceste calități explică furibunda opoziție la candidatura lui. Dar explică, în aceeași măsură, de ce este nevoie de susținerea lui, în continuare. *Mircea Dinescu* și *Andrei Pleșu*. Primul este un poet și un publicist cu geniu, un disident ale cărui articole au fost toate cele mai importante, la sfârșitul anilor '80, în bătălia opiniei publice internaționale cu regimul Ceaușescu. Al doilea, o personalitate plină de farmec, decentă, seducând prin umorul său de bună calitate. Dar ce legătură au acestea cu calitățile necesare pentru ocuparea unui loc în Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității? Este limpede că fosta lor apartenență la PCR încalcă cerințele legii. După opinia mea, nici nu sunt adecvați pentru această structură. Nu au nici experiența judecării normelor juridice, nici hotărârea, nici tenacitatea necesare pentru a impune legea *contra* deținătorilor de arhive, jongleriilor de tot felul etc. Chiar faptul că au acceptat oferta PD arată cât de confuză este relația lor cu ideile legii și cu principiile statului de drept. Rămâne o problemă de onoare ca *Mircea Dinescu* și *Andrei Pleșu* să-și decline candidatura, în acest ultim moment, când a devenit clară folosirea lor în scopul subminării legii. (...) *Inițiatorii amendamentelor*. Amendarea legii – cine poate fi sau nu un membru al Colegiului – este contraproductivă și irațională. Cum să amendezi o normă, după ce abia a fost promulgată, pentru a asigura numirea a doi oameni? Și de ce, pentru *Andrei Pleșu* și *Mircea Dinescu*? Ce merite au ei să fie considerați esențiali pentru aplicarea legii? Aș mai fi înțeles o dezbatere cu gândul la prezența în Colegiu a lui *Ticu Dumitrescu*. Sau a lui *Marius Oprea*, istoricul care are cea mai mare experiență în studierea arhivelor Securității. Ceea ce se întâmplă arată – a suta mia oară – superficialitatea cu care se tratează treburile publice și locul jucat de scenă și de spectacol în rezolvarea temelor noastre cotidiene”. ■ Aceeași temă este abordată și de *Vlad Alexandrescu* în articolul ***False dileme***: „Deliberarea Comisiilor juridice ale Parlamentului pune la temelia aplicării Legii privind

accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică, în opinia mea, două greșeli grave. Prima constă în a nesocoti un articol de lege pentru a putea numi ca membri în acest Colegiu două persoane al căror prestigiu moral nu mai are nevoie de confirmare. Dl Andrei Pleșu a ocupat în actuala legislatură, cum se știe, cu mult brio, fotoliul de ministru de Externe. Dacă România a fost primită la negocierile de aderare la Uniunea Europeană, acest lucru se datorează în primul rând politicii externe ferme din ultimii ani, al cărei principal responsabil a fost, împreună cu președintele Constantinescu. Dl Mircea Dinescu, deși n-a izbutit în 1996 să fie ales deputat pe listele Partidului Democrat, păstrează mult din capitalul de simpatie pe care l-a adunat în studioul Televiziunii Române acum zece ani. Nici unul din cei doi nu este actualmente membru în vreun partid politic. Amândoi au făcut însă parte din Partidul Comunist Român. Iată cazul! Comisiei, al căror vot este doar consultativ, au opinat că ei pot ocupa funcțiile în cauză. Să vedem ce argumente s-au adus în sprijinul acestei decizii. Strict juridic vorbind, legea a fost interpretată ca referindu-se la realitatea statului de drept, în care există pluralism politic. Altfel, de ce legea ar fi menționat noțiunea de partide politice la plural, s-au întrebat deputații, dacă ar fi avut în vedere partidul unic al statului totalitar? Cu alte cuvinte, să fi fost membru al PCR nu înseamnă pentru aceștia să fi fost membru al unui partid politic. Sofismul, prea evident pentru a avea nevoie de vreo lămurire, are particularitatea frapantă de a excepta de la restricțiile legii pe *orice* membru al PCR, indiferent de funcția lui în defunctul partid condus de Nicolae Ceaușescu. (...) Interpretarea restricției pe care o prevede legea dată de Comisiile juridice este mult prea permisivă, pentru a excepta numai pe d-nii Andrei Pleșu și Mircea Dinescu, ea deschizând poarta pentru numiri ulterioare care ar putea intra într-o contradicție jenantă cu menirea însăși a acestui Colegiu, care este aceea de a *deconspira* fosta Securitate. O alta interpretare a legii a fost sugerată chiar de mediile Partidului Democrat, atunci când a fost făcută propunerea. Deși membri PCR, domnii Andrei Pleșu și Mircea Dinescu au manifestat la un anumit moment o opoziție fătășă față de regim, fiind excluși din PCR și intrând în disidență în 1989. Această porțiță are desigur avantajul de a fi mai îngustă decât prima. Pe ea ar putea intra însă în viitor, să zicem, Răzvan Theodorescu, membru PCR, dar semnatar al unei scrisori împotriva distrugerii monumentelor istorice, la sfârșitul lui 1989, Dumitru Mazilu, fost reprezentat al lui Ceaușescu la ONU, căzut la un moment dat în dizgrație, Gelu Voican Voiculescu, al cărui trecut înainte de 1989 este suficient de tenebros pentru a putea îngădui orice fel de supoziție. (...) Dacă deputații au propus să se facă o discriminare pozitivă în favoarea d-lor Andrei Pleșu și Mircea Dinescu, ei au propus și una negativă în ceea ce îl privește pe dl H.-R. Patapievici. Fără apartenență politică în trecut și în prezent, acesta exercită de câțiva ani o magistratură morală, cel mai adesea în coloanele acestei reviste, care i-a adus nenumărate antipatii. Fără partid, dar

și fără legături cu vreo clientelă politică, el îngăduie un exercițiu, foarte rar la noi, și anume libera cântărire a actualității politice din per unui individ ferm angajat în lichidarea definitivă a structurilor statului totalitar și a mentalităților moștenite de la acesta, precum și a înlocuirii lor cu o atitudine liberală care face loc într-o proporție justă tradiției istorice și politice românești. D-lui Patapievici nu i se poate reproșa că încalcă în vreun fel criteriile de eligibilitate pentru acest Colegiu. La inițiativa PDSR, și pentru compromiterea candidaturii d-lui Patapievici, au fost răspândite printre parlamentari fotocopii după o pagină din corespondența sa cu d-l Alexandru Paleologu, publicată în volumul *Politice* din 1995. Unii membri ai Comisiilor juridice au socotit că această pagină, scrisă în 1990, ar fi incompatibilă cu mandatul pe care dl Patapievici îl cere acum Parlamentului. Socotesc că acest procedeu seamănă în mod izbitor cu un atac la persoană”. ■ Sorin Mărculescu semnează o *Scrisoare deschisă către H.-R. Patapievici*, datată București, 29 decembrie 1999: „...Dacă ar fi să mai publicați vreodată pagina incriminată din scrisoarea către domnul Alexandru Paleologu, aș lua-o drept manifest și aș fi cel dintâi care mi-aș pune semnătura sub ea. Mentalității celor incapabil sau nedoritori, din varii pricini și sub paravanul unui vot secret, să se împotrivescă răspicat infamiilor patriotarde de sorginte național-comunistă încă atât de răspândite nu li se poate opune ceva mai tăios, mai autentic și mai actual decât furia dragostei dumneavoastră pentru România. Pe care v-ați certificat-o la Jilava în decembrie '89. Și pe care nu o puteți tranzacționa. Așa stând lucrurile, dacă ne mai gândim și la alte puseuri și tentații totalitare, mascate sub sintagma perfidă a interesului național, gen *Legea secretului de stat* sau alte jinduie îngrădiri ale libertății de expresie, nu m-ar mira să ajungeți într-o bună zi, pentru cele scrise, la pușcărie (cum ar putea-o păți și un Cioran), urmărit și neutralizat fiind de o armată de căpitani Soare, sub umbrela unui CSAT ilegal și periculos. Atâta vreau să vă spun, din tristețea și singurătatea mea. Acceptați-mi, așadar, semnătura, deocamdată doar simbolică, și primiți urările mele de sărbători. Să fiți sănătos și puternic, să ne pregătim, noi și copiii noștri, pentru o țară ce va avea nevoie doar de oameni liberi. Ea va veni. La mulți ani, domnule Horia Patapievici!”. ■ Revista publică un *Comunicat*, semnat de Consiliul Național al Fundației pentru o Societate Deschisă (Renate Weber – președintă, Valentin Constantin, Virginia Gheorghiu, Dakmara Georgescu, Gabor Kolumban, Andrei Hoisie, Letiția Mark, Dumitru Sandu, Elek Szokoly) și datat 29 decembrie 1999, în care se spune: „Domnul H.-R. Patapievici îndeplinește întru totul condițiile limitativ prevăzute de art. 8 alin. (8) din lege: nu a fost agent sau colaborator al Securității și nici al vreunui alt serviciu secret, nu a fost membru al unei organizații care să desfășoare activități ce contravin drepturilor omului, nu a fost condamnat pentru infracțiuni de drept comun și nici nu a făcut niciodată parte din vreun partid politic. Având în vedere și prevederile art.8 alin. (2), (3), (4) și (5), candidatura domnului

Patapievici poate fi respinsă de cele două Comisii juridice, avizul acestora având un caracter consultativ pentru plenul celor două Camere. Solicităm Parlamentului ca la momentul exercitării atribuțiilor prevăzute de art. 8 alin (6), adică discutarea candidaților pentru Colegiu, să voteze în favoarea domnului H.-R. Patapievici, cu convingerea că prezența sa în conducerea acestei instituții este o garanție că *Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică* va fi aplicată în litera și spiritul său”. ■ Apar, de asemenea, următoarele comunicate: ***Membrii GDS susțin candidatura lui H.-R. Patapievici***, datat 30 decembrie 1999 și semnat de Gabriela Adameșteanu, Călin Atanasiu, Gabriel Andreescu, Horia Bernea, Mariana Celac, Andrei Cornea, Doina Cornea, Crina Coșoveanu, Radu Filipescu, Virgil Ierunca, Sorin Ilieșiu, Gabriel Liiceanu, Monica Lovinescu, Iustin Marchiș, Mircea Martin, Sorin Mărculescu, Andrei Oișteanu, Anca Oroveanu, Rodica Palade, Dan Perjovschi, Stelian Tănase: „Marți, 28 decembrie 1999, Consiliile juridice ale *Parlamentului României* au respins propunerea PNȚCD ca H.-R. Patapievici să facă parte din *Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității*. Această hotărâre încalcă atribuțiile pe care *Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică* le conferă Comisiilor juridice, obligate prin lege să verifice și să se exprime asupra următoarelor condiții: dacă a fost agent sau colaborator al Securității, dacă a fost membru al unei organizații potrivnice drepturilor omului, dacă a fost condamnat pentru infracțiuni de drept comun, dacă a făcut parte vreodată dintr-un partid politic. Intervenția Comisiilor juridice peste atribuțiile amintite face parte dintr-o campanie evidentă de subminare a legii. Începută imediat după lansarea proiectului de lege, această campanie continuă și astăzi, după intrarea ei în vigoare, cu cooperarea nu doar a partidelor de opoziție, ci și a unor membri ai coaliției majoritare. Cerem PNȚCD și celorlalți membri ai coaliției să susțină mai departe candidatura lui H.-R. Patapievici, o prezență capabilă să asigure eficacitate Colegiului. Protestăm împotriva modului jignitor în care anumiți politicieni tratează, în această chestiune, cetățenii României și interesele generale pentru o viață politică stabilă.”; ***Solidaritatea Universitară susține candidatura lui Horia-Roman Patapievici***, datat 2 ianuarie 2000, semnat de către *Comitetul Director al Solidarității Universitare*, cărora li se alătură și *Asociația «Solidarité France-Roumanie»*: „...Că reprezentantă a comunității academice și științifice din România, asociația noastră susține candidatura domnului Horia-Roman Patapievici, atât pentru statura sa morală și intelectuală, cât și pentru eficiența și conștiinciozitatea sa, calități indispensabile unei poziții în *Colegiul de conducere al CNSAS*.”; ***Scrisoare deschisă către Parlamentul României***, semnat de Fundația Națională a Revoluției, Societatea Timișoara, Alianța Civică Timiș, ALTAR-’89, Forumul Revoluției, Mișcarea România Viitoare, LADO Timiș, Uniunea Europeană Banat România, iar la această listă subscriu și următoarele

personalități: conf. univ. Smaranda Vultur, Daniel Vighi – scriitor, Mircea Mihăieș – scriitor, prof. Deliu Petroiu, prof. Nicolae Țăranu, Vasile Popovici – consulul general al României la Marsilia, Viorel Marineasa – scriitor, dr. Traian Urban, deputat Teodor Stanca, arh. Pompilian Alămorean – primul primar ales al Timișoarei libere, Dumitru Ganț – prefect de Timiș, senator Radu F. Alexandru, Mircea Pora – scriitor, Gheorghe Ciuhandu – primar al Timișoarei, Ștefan Popa Popa's: „Protestăm energic față de respingerea candidaturii lui Horia-Roman Patapievici pentru Colegiul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității și o socotim o încălcare flagrantă a legii și a drepturilor elementare ale cetățeanului. Considerăm argumentul de respingere folosit de comisiile parlamentare conform căruia H.-R. Patapievici a lezat, în scrierile sale, demnitatea poporului român o manipulare de tip național-comunist. Împiedicarea acestei personalități a spațiului public din România de a participa la deconspirarea fostei poliții politice și de asanare morală a clasei politice este un grav prejudiciu adus vieții sociale și politice ro.”. □ În pagina culturală, Dan C. Mihăilescu semnează un articol intitulat **Datorii de onoare**: „Bine ați venit (și bine v-am găsit) în noul an! Să ne bucurăm de cărți mai mult și mai ieftin decât în 1999, să ne solidarizăm mai cu suflet, pândiți tot mai sagace de aceleași primejdii (prostocrația, misologia, țiganizarea în toate) și de aceleași – tot mai încercănate – tentații: resemnarea, senzația inutilității, scepticismul coroziv, cinismul și sarcasmul care marchează ratarea, conștiința propriului eșec, în eșuarea generală. Cam lungă urare, dar și anul e 2000, nu-i așa? Ca la orice sfârșit de an, cronicarul își face, cât de cât, ordine printre bucoavne și își descoperă datoriile neonorate. Pe de o parte, vede că mai are vreo zece titluri din '99 de prezentat (Cioran, *Caiete I și II*, plus cartea lui Livius Ciocârlie despre acestea, apoi Timothy Garton Ash, *Dosarul meu de Securitate*, proze de Ana Maria Beligan, Florin Șlapac, Florin Oncescu, C. Mihuleac, *Firul ierbii* de Mihai Șora, două cărți de Cristian Preda, *Privind înapoi, modernitatea*, de Sorin Alexandrescu, dar și cele trei volume de teatru ale lui Radu Macrinci), ceea ce deja mănâncă primul trimestru din anul în curs... Pe de altă parte, descoperi că au rămas câteva cărți a căror consemnare – fie și ca nespecialist – mi-e mai mult decât o simplă plăcere: o datorie de onoare. Neavând pregătirea și substanța necesare unor critici autonome, nu mă lasă totuși inima să nu le aloc măcar câteva rânduri, măcar ca un salut marinăresc”. Articolul continuă cu prezentarea următoarelor cărți: editor Romulus Rusan: *Memoria închisorii Sighet* și trei studii sinteze: *Decapitarea elitelor. Metode, mijloace, mod de acțiune* de Andreea Dobeș și Ioan Ciupea, *Regimul de izolare* de Nuțu Roșca, *Considerații privind distrugerea elitei politice românești* de Claudiu Secașiu; *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale* de Gheorghe Onișoru; *Genealogii* de Mihai Sorin Rădulescu (ed. Albatros); *Introducere în istoria filosofiei românești moderne* de Vintilă Horia (*Jurnalul literar*) și *Povestea caselor*, prefătat de Alexandru Paleologu (Uniunea Arhitecților).

5 ianuarie

● Într-o tabletă din „România liberă” – *Lipsa de respect față de poporul român* –, Alex. Ștefănescu: „Mai mulți parlamentari l-au acuzat pe Horia-Roman Patapievici de lipsă de respect față de poporul român și au votat împotriva cooptării lui în Colegiul Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității. Așa s-a încheiat anul 1999! Cu acest gest de care ne va fi multă vreme rușine am intrat în anul 2000! (...) Horia-Roman Patapievici este tot ce a dat mai bun gândirea românească după 1989. (...) Această îndrăzneală a sa de a gândi liber și de a-și manifesta îngrijorarea față de evoluția poporului român a fost sancționată de grupul de mâncători de lebede din Parlament. Ei nici n-au citit opera lui Horia-Roman Patapievici (...), ci s-au mulțumit, ca de obicei, să se informeze răsfoind ziarele, în care (în unele dintre ele) au apărut cândva acuzații la fel de inepte la adresa filosofului”.

● Într-un interviu acordat Violetei Teodorescu pentru „Cronica română”, Ana Blandiana declară: „Așa cum a făcut întotdeauna, Alianța Civică încearcă nu numai să tragă semnale de alarmă, ci și să propună soluții. Pentru ca aceste semnale și aceste soluții să fie percepute, este nevoie să scadă sarcasmul orgoliilor și intereselor personale și să se pună de acord reacțiile divergente din interiorul fiecărui partid”. Despre proiectele Alianței Civice în anul electoral 2000: „Noi nu trăim în cicluri electorale. Principalul proiect al anului 2000, este, pentru Alianța Civică și fundația sa, «Academia Civică», finalizarea Memorialului Sighet, singurul «memorial al victimelor comunismului și al rezistenței» din lume și – alături de Memorialul de la Auschwitz și Memorialul Păcii din Franța – unul dintre cele trei locuri de *cultivare* a memoriei europene nominalizate de Consiliul Europei. În ceea ce privește planul strict politic, am anunțat încă din vara anului trecut că vom sprijini proiecte și persoane, și în acest sens am pledat pentru sistemul electoral mixt (pe două liste – de partid și nominale), care lasă la dispoziția alegătorului și opțiunea umană, nu numai pe cea politică, și care obligă implicit partidele la o ameliorare a calităților morale și profesionale a celor propuși. Un proiect este acela al realizării unei strategii comune a partidelor de centru-dreapta. Dacă această gândire în comun a șanselor și conduitelor nu va fi posibilă, nu vom sprijini, oricum, pe nici unui dintre aceste partide împotriva altuia. Și asta nu numai pentru că demersul ar fi împotriva ideilor noastre, ci și pentru că ar fi inutil: lovin-du-se între ele, aceste partide pierd orice șansă împotriva adversarilor comuni. Iar pe noi nu ne interesează decât posibilitatea lor de a câștiga, pentru a continua reforma și democrația”.

6 ianuarie

● În „Cronica română” este publicat un Apel al Alianței Civice, semnat de Comitetul Național Coordonare, cu privire la „cazul Patapievici”: „Alianța Civică socotește ultimele evoluții parlamentare legate de *Legea privind*

accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică drept ilegale și de natură să discrediteze Parlamentul României. Cele două deliberate încălcări ale literei și spiritului legii, atât în cazul respingerii unui candidat care întrunea toate cerințele acesteia (Horia-Roman Patapievici), cât și în cazul acceptării altor doi candidați (ai Partidului Democrat) care nu le întruneau, reprezintă o flagrantă violare a principiilor statului de drept, de care se fac vinovate comisiile juridice și birourile permanente ale Camerelor. Exprimându-și protestul și revolta împotriva acestor decizii. Alianța Civică atrage atenția opiniei publice că ele se înscriu într-un lung șir de obstrucționări ale principiilor legii și de încercări, adesea reușite, de golire a ei de conținut, exersate pe parcursul celor aproape șapte ani de dezbateri parlamentare pe această temă. Pe de altă parte, infirmarea nemotivată a candidatului PNȚCD la propunerea unui parlamentar PRM, fost activist CC al PCR, ca și exceptarea fostului PCR dintre partidele politice ai căror foști sau actuali membri nu pot fi aleși în Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, demonstrează lipsa de rigoare nu numai juridică, ci și politică și morală, care lasă la discreția forțelor politice ale trecutului analizarea acestuia și care tinde să transforme o lege, esențială pentru asanarea societății și a clasei politice, într-o derizorie și aproape parodică formă fărăfond. În consecință, Alianța Civică face apel la plenul Parlamentului și la fiecare parlamentar în parte, să-și facă o datorie de conștiință din a asigura prin dezbateră și votul final asupra Colegiului C.N.S.A.S., restabilirea legalității încălcate cu premeditare, împiedicând în acest fel – într-o țară în care respectul pentru forul legislativ ocupă, din păcate, ultimul loc – discreditarea definitivă a Parlamentului de către el însuși”.

7 ianuarie

● Vitalie Ciobanu scrie în „România liberă” despre situația culturii din Basarabia (*Cultura – retrospectiv*): „Anul 1999 pe plan cultural, în Basarabia, nu a însemnat un salt surprinzător, care să certifice intrarea creativității autohtone într-o paradigmă diferită de cea a ultimilor ani. Dacă statul nu găsește mijloace pentru a-i susține pe artiști, el trebuie acuzat nu atât pentru suspendarea subvențiilor de altădată, cât pentru faptul că a suspendat, în dauna maselor largi, pauperizată, accesul la cultură, prin amânarea reformelor și nesfârșita sa ezitare de a îmbrățișa o cale de dezvoltare pro-occidentală, care nu convine unor structuri interesate să culeagă beneficii grase de pe urma dependenței economice și politice a Moldovei față de Rusia./ Cu toate acestea, în '99, literatura s-a manifestat într-un spectru variat, scriitori cunoscuți precum Aureliu Busuioc, Leo Butnaru, Andrei Burac, Nicolae Rusu, Arcadie Suceveanu, sau mai tinerii Constantin Cheianu, Em. Galaicu-Păun, Augustin Nacu, Călina Trifan, Vitalie Ciobanu au publicat cărți noi, înscriindu-se pe linia unui realism artistic recuperator, sau valorificând o sensibilitate

postmodernă (...). Revistele de cultură au apărut cu nenumărate dificultăți: «Contrafort», «Sud-Est», «Literatura și Arta», «Basarabia». Prezența lor probează totuși existența unui spectru de opțiuni ideologice și estetice, nelipsit de antagonisme, care reprezintă un progres față de lumea literară de acum zece ani, colorată exasperant în alb și negru. În efortul promovării literaturii originale ar trebui remarcată activitatea a trei edituri din Chișinău: Cartier, ARC și Litera, singurele care mai funcționează, precum și implicarea notabilă a două instituții de profil din dreapta Prutului: Fundația Culturală Română și Editura Augusta de la Timișoara./ (...) Uniunile de creație însă n-au reușit să-și eficientizeze activitatea, blocând de regulă inițiativele reformatoare, cum a arătat-o și recenta Adunare Generală a Uniunii Scriitorilor din 14 decembrie".

□ Sub titlul „**Mi-a fost îngrădită posibilitatea de a accede la funcții publice, ca urmare a opiniilor pe care le exprim**”, este transcris un interviu cu H.-R. Patapievici realizat de Adriana Biscăreanu (de la ARPRESS): „*Care credeți că este cel mai mare pericol în care se află România, în acest moment?* / Pericolul cel mai mare vine din încetinirea transformărilor economice – remarcăți că evit cuvântul «reformă», care a fost total compromis de antireformiștii care l-au foosit *ad nauseam*. (...) Precaritatea democratică a României e un fapt. Să nu uităm însă că suntem o democrație recentă, de-abia de după, să zicem, 1991 (când au încetat mineriadele organizate de stat), iar democrația este în primul rând o cultură, care, pentru a fi deprinsă, are nevoie de timp. (...) În fine, al treilea pericol (...) este pericolul de a ne face suportabile eșecurile printr-un mecanism premodern de gândire, antioccidental în legitimare. (...) Mă temerorm de această stângă revanșardă și antireformistă, antiliberală și anticapitalistă, profund etatistă și colectivistă, care privește cu mefiență angajamentele pro-occidentale ale României și care, în chestiunea Kosovo, a adoptat spontan și cu mare elocvență retorica panortodoxă, prorusă (...)/ *Scrieți, la sfârșitul «Politiceilor»: «Din păcate, nu e nimic de retractat». Ați încercat, vreun moment, să vă deziceți de cele din scrisorile către Alexandru Paleologu, fie și numai de tonul «excesiv»?* / Deși în substanță nu am nimic de retractat, mențin în continuare faptul că am publicat acele scrisori private către Alexandru Paleologu numai pentru a fi mărturie de starea de spirit a formidabilei dezbinări în care ne găseam în '90-'91. (...) Nu cred că avem dreptul să uităm mineriadele, conflictul interetnic de la Târgu Mureș, violențele inalienabile împotriva partidelor istorice, instigările împotriva intelectualității dizidente (...). pe de altă parte, am păstrat aceste formulări excesive tocmai pentru că exprimă o anumită stare de spirit. (...) A fi sever cu neuiturile românești este un fel de a-ți iubi, în mod superior și eficient, țara, comunitatea căreia îi aparții. România este într-o situație în care nu lingușelile îi fac bine, ci diagnosticul necruțător. Pe de altă parte, aș accentua asupra ironiei textului. Toată lumea privește duritatea lui și seriozitatea lui agresivă, însă există acolo și o ironie, până acum nesemnaltă”.

● Este publicat în „Cronica română” un protest al intelectualilor față de decizia parlamentarilor din Comisiile juridice de a respinge candidatura lui H.-R. Patapievici la Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității: „Membrii GDS, Solidaritatea Universitară, câteva fundații bănățene și Consiliul Național al fundației pentru o Societate Deschisă au înaintat, în acest sens, proteste publice. Considerând că respingerea lui Patapievici este ilegală, se cere membrilor Coaliției susținerea mai departe a aceluiași candidat, argumentele fiind pentru toți: statura intelectuală și morală ireproșabilă și eficiența pe care ar putea-o avea Patapievici în fruntea acestui Colegiu”.

● Nr. 360 al săptămânalului „Dilema” conține un grupaj despre *Familie și valorile ei* realizat de Cezar Paul-Bădescu, în cadrul căruia tânărul scriitor Răzvan Rădulescu glosează ironic despre *Mitul artistului nefamilist*, iar Simona Popescu face confesiuni despre proaspăta experiență de mamă (*Avem noi lucruri mai importante de făcut!*): „Avem o fetiță de nouă luni, Alexandra. Inutil să vă spun că nu mai e o alta ca ea pe lume. De când a apărut în viața mea, mi se pare că lucrurile au importanță în alt fel. Tot ce mă umilea înainte a căzut în ridicol. Toate nimicurile care mă săcăiau au fost rase dinaintea mea. Zilnic ne aduce sumedenie de mici bucurii. E ca și cum pe lângă viața mea de dinainte aș mai avea o viață. Sigur că sunt momente când, vrând să scriu ceva, aud alături fâșâit de pungi, televizorul merge, Bogdan vorbește interminabil la telefon, soacra mea, Bob, izbește niște oale, Alexandra chiuie de zor. Mă gândesc din nou la Kafka (...). Îmi vine și mie să mă ridic de pe scaun, să mă strecor ca un șarpe-balaur, dar, ajungând în camera în care chiuie Alexandra, șarpele-balaur se topește brusc. Nici că-mi mai pasă de scris. Poate să aștepte. Avem noi lucruri mai importante de făcut aici. De pildă să râdem. Vine și Bogdan”. □ Z. Ornea scrie un articol istorico-biografic despre *Dobrogeanu-Gherea, un familist împătimit*. □ La rubrica „Situațiunea”, Mircea Iorgulescu comentează critic, într-un articol intitulat *O comparație deturnată*, genealogia intelectuală europeană a comparației comunism/fascism, pornind de la Buharin, N. Berdiaev, Attila Jozsef și Panait Istrati, pentru a ajunge la un volum colectiv, *Stalinisme et nazisme. Histoire et mémoire comparées*, coordonat de istoricul francez Henry Rousseau, director de cercetare la CNRS: „Încă și mai util, dar din altă perspectivă, este tabloul de ansamblu prin care este prezentată evoluția comparației dintre comunism și fascism în țări europene foste comuniste. Partea a doua a volumului coordonat de Henry Rousseau aduce astfel, pentru prima dată, o analiză a modului în care este gestionat trecutul recent în țările foste comuniste, iar rezultatul este șocant. Peste tot, cu excepția parțială, dar netă, a Ungariei, comparația dintre comunism și fascism este puternic instrumentalizată, chiar manipulată grosier, pentru a se oculta de fapt ceea ce s-a petrecut în ultimii 50-60 de ani în aceste țări. Ca și în România, al cărei caz este prezentat cu o subtilă strălucire de

Alexandra Laignel-Lavastine, și în Bulgaria, și în Polonia comparația dintre comunism și fascism devine o platformă pentru strategiile uitării și ale deturnării responsabilității. Autojustificarea și refuzul culpabilizării, victimizarea integrală, autoeroizarea sunt monedă curentă în aceste țări, unde istoricii de profesie și autorii de eseuri istoriografice sunt aproape fără excepție înregimentați politic și ideologic. Indiferent însă de apartenența lor la diversele tabere ideologice, îi unește efortul comun de a elimina cercetarea autonomă, independentă, a trecutului recent, în favoarea demersurilor de refacere a unei identități naționale feciorelnice. Echivalența dintre comunism și fascism devine astfel un banal, dar nu mai puțin productiv, mijloc de spălare a trecutului și de refuz al oricărei priviri critice. Succesul comparației dintre comunism și fascism în aceste țări se explică, așadar, mai ales prin deturnarea sensului însuși al comparației ca instrument de cunoaștere”. □ La rubrica sa „Povești suprapuse”, Adrian Cioroianu scrie un text polemic la adresa condamnării publice a gimnastei Corina Ungureanu și, ulterior, a lui H.-R. Patapievici, interpellat în Parlament de Dumitru Bălăeț pentru „antipatriotismul” scrisorilor către Alexandru Paleologu, reunite în volumul *Politice*: „Cât despre Patapievici, ce să mai zic? E de notorietate faptul că a fost o vreme (să tot fie trei ani) în care până și condensul din bucătăria unor patrioți de profesie i se datora tot lui și presupusului său *dezgust* față de plaiurile natale. Dl. Bălăeț și compania (adică cei ce l-au *citit* pe eseist din incriminările altora) puteau să-i impute lui H.-R. P. orice; că este fizician, că n-are ochi albaștri, că are sub 80 de kile, că a citit (ceva, mult) mai mult decât parlamentarul mediu, că nu tace, că există, și așa mai departe. (...) Iartă-i, Horia, pe acești justițiar de gumă ieșiți din cenușa național-comunismului, puși printr-un accident al istoriei să-și judece (în comisii juridice) semeneii” (*Părul și năravul democrației române*).

8 ianuarie

● În „Cotidianul” este publicată (sub semnătura Biancăi Stupu) o știre potrivit căreia ***Personalități politice au primit „Meritul Academic”***: „Academia Română, prin președintele ei, Eugen Simion, a hotărât recompensarea meritelor celor care au ajutat Academia Română să recâștige statutul pe care îl avea înainte de 1940. Distinși oameni politici și tehnocrați sau foști tehnocrați au fost apreciați îndeosebi pentru generozitatea financiară de care au dat dovadă atunci când Academia s-a aflat la ananghie. În deschiderea festivității, Eugen Simion a afirmat, printre altele, că «Academia Română este o instituție care nu are nevoie de purificări exterioare ale membrilor ei, datorită faptului că ea se purifică de la sine». Pentru a realiza cât mai propice acest lucru, președintele Academiei a făcut un prim apel la politicienii aflați de față, de a face ceva în privința salariilor de cercetare, care se ridică la «fabuloasa» sumă de 800.000 de lei pe lună. Al doilea apel lansat de președinte a fost pentru a

susține cauza fondului de carte al Bibliotecii Academiei./ Cei care au primit diploma «Meritul Academic» sunt prim-ministrul Mugur Isărescu, senatorul Ion Iliescu, ministrul Afacerilor Externe, Petre Roman, Ion Ghica, directorul BCR, senatorul Ion Rațiu și Mihai Drăgănescu, fost președinte al Academiei Române. Pe lângă diplome, premianții au primit și câte o medalie de argint, volumele *Opere complete* de Mihai Eminescu și un *Dicționar al Membrilor Academiei*”.

11 ianuarie

● În revista „22” (nr. 2), H.-R. Patapievici semnează articolul ***Marea coaliție***: „De zece ani în România există o *mare coaliție* informală, peste capul partidelor și a ideologiilor, care, în forme diverse și cu o reprezentare variabilă, dar cu o prezență constantă, s-a aflat mereu la putere. Opțiunile acestei *mari coaliții* sunt cunoscute: *toate* exprimă dorința de a menține în centrul puterii oamenii, clienții, relațiile, complicitățile și alianțele strategice ale vechiului regim. Puterea ei economică și instituțională ține de ce a mai rămas funcțional din *corpul* de instituții, relații și proprietăți al vechiului regim comunist. Cât privește *existența* acestui focar de putere difuză, ea a fost favorizată de incapacitatea societății noastre de a defini în mod corect prietenul și dușmanul politic. (...) În mod practic, cred că trebuie să acordăm sprijin politic și intelectual celor care satisfac în mod activ criteriile împotriva cărora membrii marii coaliții se coalizează spontan. Cum va decurge însă votul, în condițiile în care aproape toate cărțile au fost deja făcute? Până acum am fost curați ca porumbeii. Trebuie de acum înainte să devenim și înțelepți ca șerpuii. Altminteri nu vom mai câștiga niciodată”. □ Dan Perjovschi este prezent în sumar cu poezia *Vină*. □ Într-un articol intitulat ***Ceasul al doisprezecelea***, Livius Ciocârlie notează: „E în firea lucrurilor că parlamentarii nu l-au vrut pe dl Patapievici în comisia de aplicare a legii «deconspirării» Securității. La o lege ciuntită, o comisie ciobită. Câtă vreme se luase hotărârea ca Parlamentul să aleagă comisia, se putea ști dinainte ce va rezulta. E cu neputință ca de la un asemenea parlament să emane ceva nepoluat. Cum să fi admis un om inflexibil și nepătat? (...) E în afara îndoielii că Mircea Dinescu și Andrei Pleșu au merite anticeaușiste incomparabil mai mari decât majoritatea, în care mă prenumăr, a nemembrilor de partid. Prin urmare, legea ar fi trebuit să prevadă cazul lor și al celorlalți disidenți. Dar a pleda pentru neaplicarea legii, oricum ar fi ea, e păgubitor. Se întărește astfel sentimentul, deja prea răspândit, că e firesc să votăm o lege și apoi să începem să ne întrebăm în ce situații se cuvine s-o aplicăm”. □ Gabriel Liiceanu publică prima parte a unui articol intitulat ***Portret de premiat hulit***: „În preajma Crăciunului, Andrei Pleșu a primit premiul Grupului pentru Dialog Social pe anul 1999. La festivitatea care a avut loc am fost rugat să spun câteva cuvinte și, luat prin surprindere, am vorbit despre șarmul lui Andrei Pleșu care, administrat la scară internațională, a dat

rezultate pe care le știm. Un *seducător* de talia lui Andrei Pleșu, spuneam, când e pus în postura de ministru de Externe, poate face minuni, cucerind pentru cauza țării sale inimile puternicilor acestei lumi. Apoi, ajungând acasă, m-a contrariat subțirimea spuselor mele și am simțit că, vorbind despre laireazăii acelei seri – Pleșu, dar deopotrivă Monica Lovinescu și Virgil Ierunca –, nu fusesem la înălțimea personajelor și nici a prieteniei care mă leagă de ele. (..) Rămăsesem cu ele în minte când, o săptămână mai târziu, a început scandalul în jurul audierii de către Comisiile juridice ale Parlamentului a celor 11 candidați propuși să facă parte din Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Un scandal cu două componente distincte pe care majoritatea comentariilor au început să le considere laolaltă. Așadar, *respingerea* lui Horia Patapievic, simultan cu *acceptarea* lui Andrei Pleșu și Mircea Dinescu. De ce anume este un scandal respingerea lui Patapievic este lesne de înțeles. Dar de ce reprezintă un scandal *acceptarea* lui Pleșu și Dinescu? Înseamnă că omul despre care eu aș fi vrut să spun în seara aceea că de mult îi datorăm în planul imaginii de sine regăsite fusese bun să ne reprezinte pe scena lumii și înceta să fie în acest Colegiu? Există un «loc» în structurile societății românești ale cărui exigențe morale sunt atât de înalte încât unul ca Pleșu nu le mai poate satisface? Sau există o lege a cărei rigoare îl exclude pe Andrei Pleșu din cursa celor care aspiră la acel «loc»? Și dacă este așa, nimeni nu este, desigur, mai presus de lege. Dar dacă există momente când legea e mai prejos de oameni? Ce se întâmplă când *cazul* unui om «dă legea de rușine»? Omul e «prost» și trebuie «îndreptat» sau legea e proastă și trebuie ameliorată? Despre acestea aș vrea să vă vorbesc în cele ce urmează”.

□ Apare o *Scrisoare deschisă* semnată de Gabriel Andreescu, Mariana Celac, Dina Cornea, Dorana Coșoveanu, Dan Manole, Adrian Marino, Sorin Mărculescu, Dan Oprescu, Rodica Palade, Dan Pavel, Dan Perjovschi, Leonida Pop, Elek Szokoli, Thomas Kleininger, Renate Weber și datată 10 ianuarie 2000: „Stimate Domnule Mircea Dinescu, Stimate Domnule Andrei Pleșu, La sfârșitul lunii decembrie 1999, Partidul Democrat v-a propus pe lista candidaților săi pentru Colegiul Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității. Această propunere ne-a reamintit atitudinea dumneavoastră din vremea regimului comunist. A fost o atitudine demnă, care v-a adus recunoștința și respectul nostru. Crearea Colegiului constituie, iată, una din ultimele măsuri prin care prinde viață o lege menită să elibereze societatea românească de regimul ale cărui orori le-ați condamnat. Pentru această propunere, articolul 8 (8) al Legii privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică enunță fără nici un fel de ambiguitate: «Calitatea de membru al Colegiului Consiliului nu poate fi acordată persoanelor care au făcut parte din partide politice». Aparținând, la un moment dat, Partidului Comunist, numirea dumneavoastră în Colegiu ar fi incompatibilă cu prevederile legii – indiferent de modul în care Partidul comunist v-a tratat. Prevederea

din art. 8 (8) nu a fost făcută împotriva dumneavoastră. Adoptarea ideii că nici un fost membru de partid nu poate face parte din Colegiul Consiliului nu reprezintă decât o măsură de protecție împotriva unor eventuali impostori. Faptul că nu puteți deveni membri ai Colegiului nu înseamnă în nici un fel că nu aveți respectul nostru; ori că meritele dumneavoastră față de regimul revolut ar fi diminuat. Prin propunerea Partidului Democrat s-a creat astăzi o situație care afectează grav șansele punerii în aplicare a prevederii Legii accesului la dosare, dorită de o parte majoritară a societății românești. Pentru adoptarea ei societatea civilă a depus, începând cu anul 1990, imense eforturi; în ea s-au investit speranțe, pentru ea s-au consumat emoții și au fost puse la lucru minți. De Legea accesului la dosare avem nevoie noi toți. Datorită prezenței dumneavoastră pe lista ce urmează să fie înaintată Parlamentului, este foarte probabil ca acesta să nu întrunească majoritatea necesară, aplicarea legii fiind amânată pe un timp nedeterminat. Iar dacă totuși lista ar primi voturile senatorilor și deputaților, faptul ar duce la discreditarea legii, deschizând calea violării ei în viitor. Se poate afirma, fără exagerare, că intrarea dumneavoastră în Colegiul Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității ar crea un precedent cu consecințe de o gravitate imprevizibilă, prin desconsiderarea statului de drept. Suntem convinși că sunteți devotați principiului respectării legilor, în a cărui apărare v-ați exprimat, de altfel, în numeroase ocazii. Iată de ce facem un apel către dumneavoastră să vă retrageți de pe lista de candidați pentru Colegiul Consiliului. O astfel de hotărâre ar debloca întregul proces al numirii Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Ar fi un gest consecvent cu purtarea pentru care ați primit, de atâtea ori, respectul nostru”. □ În cadrul rubricii „Cronica de carte”, Gabriel Andreescu semnalează apariția a **Trei cărți pe teme naționale**: Tom Gallagher, *Democrație și naționalism în România: 1989-1999* (Ed. All, 1999); Andrei Roth, *Naționalism sau democratism?* (Ed. PRO EUROPA, 1999); Alina Mungiu-Pippidi, *Transilvania subiectivă* (Ed. Humanitas, 1999). □ Sub genericul „Lansare de carte”, este publicat textul **Transilvania – demontarea prejudecăților** (pagină realizată de Raluca Mărculescu): „Pe 16 decembrie 1999 a avut loc la sediul GDS lansarea ultimului volum al Alinei Mungiu-Pippidi, *Transilvania subiectivă*. Apărută la Humanitas, cartea (scrisă inițial în engleză) tratează una din cele mai «nelibere probleme ale societății noastre», după cum a spus Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas. El a rostit cuvântul de deschidere, pe care îl reproducem în continuare, urmat de prezentarea făcută de autoarea. *Gabriel Liiceanu*: «Când mă învinge pesimismul și cred că ne scufundăm și că nu mai e nimic de făcut, se petrece câte un lucru care mă face să reconsider starea aceasta de depresie. Cartea Alinei Mungiu este o asemenea întâmplare care mă scoate din despre. De ce? Pentru că am avut în față produsul unui om extrem de liber, iar această libertate noi n-am bănuț-o niciodată înainte de 1990. (...) Cartea nu este numai

rodul inteligenței personale a Alinei Mungiu, ci și rodul condițiilor pe care le-a avut la îndemână. Cred că volumul nu arăta așa dacă Alina Mungiu nu ar fi băut universitățile străine, obținând burse, beneficiind de contacte cu cei mai înalți profesioniști din domeniu și ajungând ea însăși la un nivel profesional de excepție. Este o carte de o modernitate deosebită, concepută după toate regulile artei, sau, mai bine zis, ale științei psiho-sociologice de azi. Este un model de gândire obiectivă, detașat științific, în cele mai fierbinți probleme ale noastre. După 1990 s-a vădit că există o ideologie – singura care poate să aibă la temeiul ei entuziasmul – care este naționalismul. (...) Cartea aceasta, deși este una de știință, elaborată după toate rigorile metodei, va stârni, bănuiesc, supărări, pentru că nimic nu supăra mai tare decât gândul că cineva dinăuntrul unei comunități poate să se ridice deasupra subiectivității funciare pe care ți-o dă apartenența la acea comunitate. Este o carte scrisă cu distanță, față de români și față de maghiari. Istoria noastră nu se va potoli, politica noastră nu va intra într-o matcă a maturității decât atunci când se va face apel la detașarea și judecata rece, chiar în lucruri care te privesc în mod intim. *Transilvania subiectivă* reprezintă o asemenea judecată. Atunci când clasa politică, intelectualitatea și oamenii de rând se vor obișnui să înțeleagă că există lucruri care trebuie judecate la rece chiar dacă îți aparțin, atunci vom ieși din faza fierbinte a istoriei noastre».

● La rubrica „Opinii” din „Cronica română”, Cristian Preda exprimă un punct de vedere cu privire la cazul Patapievici aflat pe ordinea de zi a presei cotidiene: „Respingerea lui Horia-Roman Patapievici este o palmă adresată celor ieșiți în stradă în decembrie 1989. Domnii senatori și deputați nu au luat însă în seamă faptul că Patapievici este unul dintre cei care au fost înmormântați în zilele revoluției la penitenciarul Jilava. În acest fel, participarea la revoluție și dezvăluirea adevărului despre practicile Securității nu au fost corelate, ca și cum din revoluție ar trebui reținute doar secvențele instalării la putere a echipei lui Ion Iliescu și nimic din desfășurarea evenimentelor de stradă. Ceea ce domnii deputați și senatori au luat în schimb în seamă este o pagină dintr-o (excelentă) carte a lui Patapievici, un text distribuit cu generozitate în Parlament de către adversarii gândirii libere și ai judecății tăoase, în consecință, ceea ce s-a pus în discuție nu a fost respectarea criteriilor cerute de lege, ci condiția de... bun român a scriitorului care urma să devină membru al «Comisiei dosarelor». Acest act dovedește mai bine decât orice anchetă sociologică în ce fel este înțeleasă libertatea gândirii la zece ani de la desființarea poliției politice în România. (...) Cazul Patapievici anunță însă un an plin de tensiuni, căci punerea în aplicare a legii la timp și în conformitate senatorul Constantin Ticu Dumitrescu, ar fi putut contribui în acest an electoral tocmai la liberalizarea gândirii politice a cetățenilor români. Așa cum se știe, prevederile legii îi îngăduie cetățeanului nu numai să afle dacă a avut dosar și ce anume conținea acesta, dar și să se pronunțe asupra

candidaților din acest an cunoscându-le trecutul real, și nu cel reformulat în CV-urile post-revoluționare. Aplicarea legii va permite, cu alte cuvinte, nuanțarea opțiunilor electorale acolo unde mulți politicieni au introdus, vreme de zece ani, confuzie și ambiguitate”.

● Cornel Radu Constantinescu consemnează în „Adevărul literar și artistic” (nr. 500) un dialog cu Eugen Simion despre apropiata aniversare Eminescu: „Am simțit nevoia unor precauții, prin inițierea de programe serioase. Academia Română în colaborare cu Ministerul Culturii și Editura Univers Enciclopedic (aduc meritate laude tânărului director al editurii, Vlad Popa, și colectivului de profesioniști de la Monitorul Oficial, în frunte cu directoarea acestuia) au editat o integrală Eminescu (poezie, proză, teatru, publicistică), în excepționale condiții grafice. E vorba de o ediție critică realizată de reputatul eminescolog Dumitru Vatamaniuc. Va urma în ianuarie o Sesiune specială, omagială la Academia Română, unde vom invita intelectuali de marcă din toate provinciile românești. Un alt proiect privește republicarea în Editura Academiei a interpretării bine cunoscute a aoperei lui Eminescu, datorate celui mai mare exeget al său: G. Călinescu”. Acesta „este răspunsul cel mai potrivit pe care Academia Română îl putea oferi celor ce au cutezat inconștient să zeflemisească un poet de excepție și un simbol național. Sau să îl minimalizeze în programe școlare, mai mult decât discutabile, «risipindu-l» neconcludent pe parcursul mai multor ani de studiu. Reforma care-l reformează pe Eminescu pentru mine este nulă. Și păgubitoare. (...) Setea nestinsă de Eminescu, a cărei tipărire continuă rămâne obligația sacră a culturii noastre. Poate să însemne și alte multe lucruri ce se cuvin descifrate cândva. Poate că e vorba, în mică măsură, de snobism, de un fetișism al cărților fundamentale, prin care oamenii și le apropie avizi de certitudine. Între atâtea fenomene perisabile, vulgare, omul simte nevoia unei sfințiri prin asumarea directă a marilor valori. Eminescu se vedește astfel un punct de sprijin ferm, o stea fixă călăuzitoare. El se așază, fie și prin Inducție, sub protecția unui zeu tutelar. Probabil că impulsurile sunt mai complicate. Rămâne această realitate neașteptată. Într-o epocă în care pâinea e scumpă, omul e dispus să rupă din bugetul personal câteva sute de mii pentru pâinea nevăzută a poeziei. M-a copleșit această ediție, ca și reacția cititorilor aducându-mi aminte de rezervele nebănuite de creativitate, rigoare și sacrificiu ce zac în noi. Simplu spus: când vrea românul, poate. Din fericire? Din nefericire?”. Proiectele coordonate la Editura Univers Enciclopedic, din ciclul *Opere fundamentale*, vizează „instruirea și apărarea patrimoniului cultural”, „de apărarea unei spiritualități, supusă unei eroziuni din interior, pe temeiul unei modernități asimilate modelelor și unui sincronism echivalent imitației sterile. Uneori asemenea împrôșcări cu noroi a statuilor frizează nebunia: nu poți afirma că Eminescu e «un gânditor nul», nu îl poți «mângâia» cu apelativul «Titi cel păros»”. „– *Desconsiderarea e boală națională?*! – Nu în exclusivitate. Mai toate popoarele mici, cu complexe,

manifestă plăcerea autoflagelării. Franța nu are, de pildă, această înclinație. Comparativ cu noi, poate părea chiar «naționalistă». Chiar dacă noi am vorbit șapte limbi și rusește, clasicii rămân pe soclul lor, neterorizați de modernitate. Ei știu bine că măreția culturii lor nu s-a fabricat grăbit în ultimele decenii. S-ar putea să le placă mai mult Baudelaire sau nu știu ce alt poet modern, dar Victor Hugo va rămâne pe locul său, netrăgându-l nimeni de barbă jos, pe trotuar, în zgomotul străzii. Respectul pentru cultură este expresia respectului de sine. Noi tocmai pe acesta se pare că l-am pierdut./ – *Eminescu a scris într-o limbă puțin circulată. Cum să aspirăm la o universalitate a operei lui?* – În primul rând fiind noi conștienți de universalitatea lui, de spiritul lui european. E drept, a scris într-o limbă bogată, dar necirculată. M-a surprins să constat că cele mai bune traduceri ale poeziilor lui nu se întâlnesc în limbi romanice, ci în engleză, germană și, mai ales, în rusă./ – *Față de limba lui Eminescu astăzi parcă vorbim în argou. Greșesc?* – Nu. Vorbim, în presă sau pe stradă, în parlament sau pe la soroace culturale o limbă română urâtă, rudimentară. Trăim parcă o involuție care demonstrează legăturile sensibile dintre limbă și calitatea vorbitorilor ei. Dialogăm într-un dialect romglez (termenul îmi aparține), de popor leneș, trăitor la tropice. Limba romanes (pentru că rom nu vine de la Rompres) plus engleza, ne colorează acum orice comunicare. Suntem ca un trib vesel intrat recent în Commonwealth. Deci, un dialect alb, cândva subțire, care s-a prăjit mult la soare”.

● Nicolae Prelipceanu publică în „România liberă” un articol despre **Reforma fiscală în cultura scrisă**: „Unificarea cotei TVA, hotărâtă de guvernul Isărescu la sfârșitul anului trecut, atinge și cultura scrisă. Dacă pentru cărți, care beneficiau și până acum de o scutire de TVA, măsura nu a modificat situația, în schimb revistele de cultură, ca și ziarele, au ajuns de la cota, redusă, de 11% la universalul 19%. Cum revistele de cultură se zbăteau și fără această majorare între viață și moarte, redactorii lor având mai mult grija sponsorizărilor decât răgazul să se ocupe de materialul propriu-zis al revistei, putem cu ușurință să ne dăm seama de efectele dezastruoase ale măsurii”.

● Sub titlul **Nichita se joacă pe o claviatură de stiluri**, o notiță din „Ziua” (semnată G.S. – Genica Stănciulescu) consemnează lansarea volumului Nichita Stănescu: *Opera poetică*, apărut de curând la Editura Humanitas, într-o ediție îngrijită de Alexandru Condeescu; evenimentul a avut loc pe 10 ianuarie, la Muzeul Literaturii Române, „în prezența unei numeroase asistențe”: „Gabriel Liiceanu, directorul editurii, a precizat că a avut ambiția de a deschide o variantă de carte care nu a existat până acum. O carte în care să-i dea lui Nichita Stănescu o haină pe care trupul poeziei lui o merita”. La lansare a mai participat, alături de editor și de îngrijitorul ediției, Alex. Ștefănescu.

12 ianuarie

● Într-o tabletă din „România liberă”, Alex. Ștefănescu atrage atenția *Ce mult ne costă patriotismul unora!*: „Răzvan Temeșan a fost din nou arestat. Acuzația? Acum câțiva ani, în calitate de director al BANCOREX, a pus la dispoziția guvernului Nicolae Văcăroiu suma de cinci milioane de dolari pentru editarea unui volum cu imagini din România. (...)/ În schimb, nu l-am putut vedea, fie și fără cătușe, pe cel care s-a ocupat, în calitate de secretar de stat, de editarea albumului: Nicolae Dan Frunteletă. Un elementar simț al onoarei l-ar fi obligat să apară în fața cetățenilor acestei țări și să explice de ce a fost nevoie de atât de mulți bani și mai ales ce valoare – culturală, artistică sau propagandistică – are o operă atât de costisitoare./ Cinci milioane de dolari pentru un album! (...)/ Nicolae Dan Frunteletă, fost membru supleant în CC al PCR și promotor (ca redactor-șef al revistei «Luceafărul») al naționalismului comunist, va pretinde probabil că s-a lansat în aventura cu volumul din patriotism”.

● Un articol din „Ziua” semnat de Genica Stănciulescu – *Un moment de referință pentru cultura românească. „2000 – anul Eminescu” este marcat și în afara granițelor*, arată că, în ziua anterioară, la Ministerul Culturii s-a desfășurat o conferință de presă prilejuită de deschiderea oficială a programului „2000 – anul Eminescu”: „Programul își propune să devină un moment de referință pentru cultura românească, implicând o mare diversitate de proiecte: editări de cărți și traduceri, spectacole, arte plastice, reconstituirea tradițiilor, pagini pe Internet etc. Anul Eminescu va fi inaugurat de o sesiune solemnă a Academiei Române, care va avea loc vineri, 14 ianuarie, și va continua cu o serie de manifestări la Botoșani și Ipotești. De asemenea, a fost instituită Medalia jubiliară «Mihai Eminescu – 150 de ani»”. Se anunță, de asemenea, lansarea volumelor de *Opere Mihai Eminescu*, publicate – cu sprijinul Ministerului Culturii – de Academia Română, împreună cu Editura Univers Enciclopedic și cu R.A. „Monitorul Oficial” – „Proiectul a presupus realizarea unei ediții reprezentative – pe foiță de Biblie, în casetă – a operei eminesciene, în condiții grafice deosebite, în trei volume, fiecare de circa 1200 de pagini”; „Ion Caramitru a mai precizat (...) că se vor dezveli busturi «Mihai Eminescu» în SUA, Canada, Cernăuți, Havana, Berlin, Viena, Ipotești. De asemenea, în acest an vor fi publicate integral *Caietele lui Eminescu*, păstrate de Academia Română și aflate într-o stare avansată de deteriorare”.

● Primul număr pe acest an al „României literare” se deschide cu un editorial al lui Nicolae Manolescu, *Eminescu – scopul și mijloacele*, care dezavuează, din nou, mizele ideologice ale cultului eminescin de-a lungul istoriei ultimului secol și, mai ales, în contemporaneitate: „Trebuie să constatăm că dacă Eminescu a fost și mai este socotit «poetul național», tocmai prefacerii operei sale din nobil scop în mijloc banal i se datorează faptul. Cine, zicând «poetul național», are în gând valoarea literară a versurilor? Mai degrabă, Eminescu

pare așa fiindcă sensibilității noastre naționale (etnice, morale, religioase și politice) îi place să se recunoască în oglinda lui. Nu suntem pe tărâmul mirific al artei, ci pe acela mlăștinos al ideologiei./ La 150 de ani de la naștere, Eminescu are dreptul de a fi din nou poet, și numai poet, adică de a fi citit pentru excepționala lui imaginație, pentru limba lui inimitabilă, deși mereu imitată, ca scop al pasiunii tuturor iubitorilor săi, și nu de a fi folosit ca instrument de către toți demagogii, de către toți «mititeii», care, ca acela din *Scrisoarea I*, nu talentul lui îl slăvesc, ci mediocritatea ideilor lor o lustruiesc”.

□ Mircea Mihaieș publică, la rubrica sa „Contrafort”, un articol vituperant la adresa politicii de selecție a Academiei Române, pornind de la recenta primire între membrii acesteia a Patriarhului Teoctist (*Mântuirea prin academicienef*): „Pe ultima sută de metri, ca și cum mizeria guvernanților n-ar fi plutit ca osânza pe burta mitocanilor, două noi sfidări ale bunului simț se adaugă infinitului lanț al rușinii publice care a dominat anul 1999. Mai întâi, primirea lui Teoctist Arăpașu ca membru de onoare al Academiei Române, iar mai apoi respingerea de către comisia mixtă «de specialitate» a Parlamentului a candidaturii lui Horia-Roman Patapievici pentru un loc în Colegiul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității. Să le analizăm pe rând./ Va să zică, Teoctist academist! Și încă «de onoare»! După zece ani în care am învățat să nu mă surprindă nimic, mărturisesc spășit că inițiativa «nemuritorilor» m-a uluit! Nu mi-aș fi imaginat că instituția care pe vremea comunismului s-a umplut de atâta rușine va avea curajul (da, pentru că la mijloc e un curaj al sfidării!) s-o ia de la început cu mișmașurile, minciuna și nesimțirea. Nu mi-ar fi trecut prin minte că președintele Academiei e atât de orbit de patimi încât să nu-i pese nici de onoarea numelui său și nici de regulamentele instituției pe care o conduce! N-a trecut chiar atât de multă vreme de când aula academică era spurcată de prezența celor doi analfabeți de «geniu». Încă n-au fost deratizate cum se cuvine scaunul academicianului «șapte pagini» Bârlădeanu și cel al lui Manea Mănescu, faimosul pupător de mâini, că s-au și desfăcut, ca într-un blestem, baierile cedărilor morale și disprețului ciocoiesc față de valoare. Când intelectuali de primă mână ai țării, trăitori fie aici, fie în străinătate sunt ținuti într-o carantină a leproșilor (de la Adrian Marino, G.I. Tohăneanu și Livius Ciocârlie la Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu și Mihai Șora, de la Virgil Nemoianu și Vladimir Tismăneanu la Dorin Tudoran și Matei Călinescu, și câți alții...), colegii lui Ion Gheorghe Maurer și ai împușcatei îl scot de la naftalină pe ditamai savantul de la Patriarhie! (...)

N-am să obosesc să repet: cu cât rolul bisericii e mai pronunțat, cu atât valorile democrației, liberalismului, ale societății civile sunt mai amenințate! (...) Am văzut ce combinație criminală a ieșit, în anii '30, din conjuncția ortodoxismului cu politicul, vedem azi ce se întâmplă cu musulmanismul asiatic. Sigur că nu Teoctist singur va transforma România într-un stat fundamentalist (...). Dar există destule forțe care visează la îngemănarea sutanei cu sabia. (...)/

Cel mai simplu lucru care se poate spune despre eliminarea lui H.-R. Patapievici din Colegiul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității (oribilă denumire, între noi fie vorba!) este că asistăm la un act pe cât de cinic, pe atât de greșit. El îi descalifică pentru eternitate pe cei treisprezece parlamentari români care, în decembrie 1999, au considerat că strălucitul eseist și filozof nu e suficient de patriot pentru gusturile lor! Văzând știrea la televizor, am încremenit de uimire: dacă lui Horia Patapievici i se poate recunoaște de către orice om cu mintea întreagă o calitate, aceea e tocmai patriotismul! A nu înțelege că textele sale sunt dovada unei iubiri de țară împinse până la durere și că el răspunde într-un limbaj violent numai și numai din disperarea că această iubire este ultragiată, agresată și confiscată de «spiritul primar agresiv» înseamnă că ești, intelectualmente, o nulitate, iar politicește un derbedeu! Nu e o întâmplare că maestrul de ceremonii al preamurării afaceri a fost un oarecare Bălăeț. Vigilentul peremist a împânzit coridoarele Casei Poporului cu faimoasa «frază rituală» din *Politice*, pentru a-l mai trage o dată pe roată pe cel care-a avut proasta inspirație de a nu înălța scabroase ode cuplului Ceaușescu, de a nu fi turnat la securitate și de a pretinde, de zece ani încoace, un strop de moralitate lumii în care trăim. (...) Cel mai inflexibil dintre adversarii totalitarismului securist, cel mai necruțător dușman al incompetenței drapate în falduri de dosar secret a fost anihilat! Pentru a duce absurdul pe culmile binemeritate, nu mi-ar rămâne decât să susțin candidatura lui Horia Patapievici la Academie. N-o voi face, desigur. Nu pentru că n-ar merita-o. O merită de pe acum, când abia a depășit opt lustri: inteligența, cultura, talentul, tulburătoarele sale cărți sunt mult peste ceea ce ne oferă în acest moment limfatica piață intelectuală a României. Dar mi-e teamă să nu i se reproșeze că n-a fost membru de partid, că a fost suspect de curat pentru murdările vremuri ale comunismului, că scrie prea bine, că e prea competent sau, cine știe, că un român atât de inteligent nu are cum să fie... român! Or, stabilimentul cu pricina se numește, nu-i așa, Academia Română...". □ La „Crobica literară”, Alex. Ștefănescu comentează în termeni drastici culegerea lui Cezar Paul-Bădescu („Cazul” *Eminescu...*, Paralela 45, Pitești, 1999): **Contestarea lui Eminescu în stil hip-hop**: „Inițiatorul întregii agitații, Cezar Paul-Bădescu, a înțeles că, odată cu stingerea scandalului, se va stinge și gloria micului grup. Pentru a prelungi plăcerea de a se afla în centrul atenției, a alcătuit în grabă un volum de aproximativ 250 de pagini, cuprinzând textele din «Dilema», reacțiile la aceste texte, ca și unele reacții la reacții. Volumul nu a apărut imediat, întrucât autorul nu a găsit cu ușurință o editură care să-l publice. Pe de altă parte, însă, același autor, când a reușit în sfârșit să-și plaseze culegerea (și anume după un an), nu s-a mai putut mobiliza să o aducă la zi. Lenea de acest fel face parte din moravurile lumii noastre literare, care se mulțumește cu focuri de artificii, nefiind capabilă de un efort susținut./ O dovadă de neseriozitate o constituie și desconsiderarea proprietății intellec-

tuale, prin reproducerea integrală a unor texte fără consimțământul autorilor lor. Legea privind copyright-ul, în vigoare în România (și concepută după model occidental), permite numai citarea, fragmentară, în cadrul unor studii critice, a textelor altora, nu și preluarea lor de la primul până la ultimul cuvânt. (...) Autorul antologiei pretinde că procedează imparțial, mulțumindu-se să consemneze un fenomen publicistic, edificator pentru cine studiază (sau va studia) conștiința literară românească de la sfârșitul secolului douăzeci. În realitate, însă, el este tendențios. Mai exact, apără dreptul unora de a nega valoarea operei lui Eminescu și contestă dreptul altora de a nega valoarea unor asemenea inițiative. Îi susține moral pe persiflatorii admiratorilor marelui poet și îi dezaprobă vehement pe persiflatorii persiflatorilor. Cu subiectivismul său, merge până la melodramă, plângându-se că, după ce a declanșat scandalul în jurul lui Eminescu, s-a simțit străin în propria lui țară. El se află în postura comică a cuiva care provoacă o încăierare și care apoi o ia la fugă, strigând în gura mare că vrea relații pașnice cu semenii săi./ (...) Ecoul imens al provocării lansate de publicistul de la «Dilema» nu se explică prin curajul intelectual, prin ingeniozitatea sau prin subtilitatea provocării, ci numai prin notorietatea poetului contestat. În fond, și despre Monica Lewinsky a vorbit multă lume, dar nu – cum i-ar plăcea ei să creadă – pentru că ar fi făcut amor într-un mod remarcabil, ci numai pentru că a făcut amor cu Bill Clinton./ Volumul cuprinde numeroase texte demne de interes, aparținând unor poeți, prozatori, critici și istorici literari care reprezintă ceva în literatura română de azi: Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Eugen Simion, Z. Ornea, Gheorghe Grigurcu, Eugen Uricaru, Dan Stanca, Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu ș.a. (singurul fapt regretabil fiind acela că unii dintre ei s-au simțit datori să-i curteze pe tinerii contestatari). Aceste texte însă, în mod curios, trec aproape neobservate, indiferent de poziția pe care se situează autorii lor. Sunt prea civilizate și rămân în afara scandalului. Pe de altă parte, nici nu au o atât de mare anvergură încât să se impună atenției. (...) Ceea ce iese cu adevărat în evidență este disputa violentă și lipsită de fair-play dintre cei care îl neagă pe Eminescu printr-un infantil «mie nu-mi place» (am menționat la început numele lor) și cei care îl «apără» interjecțional (Leonida Lari, George Alboiu) sau chiar printr-un fel de răgete de rinoceri scufundați până la grumaz în nămol (Nicolae Danciu Petniceanu, I.T. Lazăr)./ (...) Înțelegem că în această dispută sunt angajate singurele forțe pe care le mai ia în considerare societatea românească de azi ca utilizatoare de cultură (de fapt, de pseudocultură). Intelectualii de elită nu mai contează ca un for de arbitraj, nu se mai fac auziți, nu mai sunt nici măcar dați deoparte de către beligeranți. Războiul se duce ca și cum ei nu ar exista. Din acest punct de vedere, cartea este instructivă (și întristătoare). Citind-o, asistăm la lupta eroi-comică dintre *cultura de cartier* și Festivalul Național «Cântarea României», așa cum a rămas în mintea unora. Este vorba, de fapt de două forme de stângism: un stângism spontan și unul

instituționalizat. Primul reprezintă reacția «băieților de cartier» la elitismul (inevitabil) al culturii, iar cel de-al doilea – primitiva concepție despre cultură a activiștilor PCR. Primul se caracterizează prin infantilism, iar cel de-al doilea printr-o seriozitate obtuză și bătrânicioasă. Primul este internaționalist (în genul culturii «coca-cola»), iar cel de-al doilea – naționalist(-comunist)”. □ La „Cronica melancoliei”, într-un articol intitulat *Anul 2000*, Monica Lovinescu salută atitudinea recentă de reconsiderare (pozitivă) a antisovietismului în cotidianul francez «Le Monde» de către Jean Daniel, apreciat pentru faptul că fie și cu întârziere, în pragul anului 2000, a ajuns alături de Alexandr Soljenițan „la întâlnirea cu adevărul”.

● „Luceafărul” (nr. 1) conține un amplu grupaj dedicat lui Eminescu, reproducând pe prima pagină poemul *Rugăciune*. ■ Horia Gârbea semnează un articol intitulat *Răul de Eminescu*: „Spre anul 2000, Eminescu a devenit un caz. Așa cum învierea a devenit «Cazul Golgota» sau «Cazul Iisus», iar Revoluțiile devin «evenimente». Vom vorbi și de «evenimentele de la Bethleem»? Poate că da. În manualele alternative de religie. Faptul că Eminescu nu mai este un poet național, ci un simplu caz alternativ, putând fi înlocuit, după gustul autorului, este o dovadă de democrație care, dacă ar fi trăit, nu l-ar fi supărat. A crede că un poet sau o operă sunt intangibili și indiscutabili este o eroare asupra căreia nici nu are rost să insist. A crede că opera unui poet poate fi rediscutată doar prin prisma reconsiderării înfățișării autorului care va fi fost mic, gras și păros e tot o eroare. Dar un mit este clădit din erori. Chiar mai aproape de vremea vieții lui Eminescu, Călinescu îi ironiza pe «eminescologii» care, prin contribuții minore, nerelevante, își însușiseră monopolul asupra comentării vieții și operei poetului înfierându-i pe cei care, li se părea lor, nu-l admirau îndeajuns. (...) De aceea, mi-aș dori ca la aniversarea din acest an să avem cu toții o discuție serioasă, argumentată, limitată la scrisul lui Eminescu. (...) Numai așa «răul de Eminescu» se va vindeca și îl vom putea privi într-o lumină potrivită. Una care să nu-i ascundă limitările și nici să nu arunce în derizoriu scrierile unui autor cum nu au fost prea mulți la noi în secolul al XIX-lea și care a influențat cum, iarăși, nu mulți au făcut-o, poezia secolului următor”. ■ Marius Tupan (*Provocare și regăsire*) afirmă: „Mihai Eminescu a fost un răsăfat, dacă nu cumva singular. Numeroși critici de prestigiu s-au verificat și au fost validați prin evaluarea și reevaluarea scrierilor sale. Destui insurgenți au părăsit anonimatul (e drept, cu îngăduința celor ahtiați după demolări!), punând la îndoială segmente ale creației eminesciene. Negarea totală are multe capcane, fiindcă mlaștina ridicolului așteaptă pe nihiști, iar opera respectivă revine, cu rigoare, în atenție. Un artist, întru totul remarcabil, care sparge tiparele stilistice ale timpului său, care explorează cu smerenie trecutul și demonstrează propensiuni vaticinare, nu poate fi niciodată răstignit în caducitate”. ■ Caius Traian Dragomir publică articolul *Paradigma eminesciană și geneza culturii*, iar Octavian Soviany, un text intitulat *Basmul*

romantic eminescian. ■ Radu Voinescu este prezent în sumar cu un articol despre originea etnică a poetului, bazat în mare parte pe citate din studiul lui Lucian Boz *Masca lui Eminescu* (din 1931, republicat în 1998) (**Etnopsihologie și eminescologie**): „Discuția despre originea etnică a poetului părea tranșată de către Călinescu, iar ultimele decenii au însemnat, mai ales pentru publicul larg, ocultarea acestui aspect. Dar este el cu adevărat important? Da, în măsura în care vrem să știm mai multe despre viața sa. Și chiar în măsura în care putem crede că luminăm cumva temeiurile profundului său naționalism. Se știe că Eminescu însuși avea conștiința – să spunе așa – a «alogenității» sale. Ceea ce putea determina o angajare cu mai multă fervoare în slujba valorilor românești. Dar să îl urmărim mai departe în demonstrația sa pe domnul Lucian Boz...”. ■ În *Eminescu supus unor „observații”*, Alexandru George scrie: „Adevărul este că ziaristica lui Eminescu a trecut aproape neobservată, îngropată fiind într-o foaie de opoziție politică (cum el însuși se plânga). Dimpotrivă, ea își datorează resurecția gloriei artistice a poetului, care a tot crescut în deceniile ce i-au urmat morții. Fără a fi „originală” la modul absolut, ea este de maximă importanță pentru istoria românilor deoarece după dezgroparea și reeditarea *Scrierilor sale politice*, mai ales prin ediția I. (...) Ideile eminesciene merg în multe privințe împotriva acestei atitudini și lorga le va continua și prelucra (pentru a le aborda după Primul Război Mondial, el preferând ulterior linia crezută adevărului tradiționalistă a lui M. Kogălniceanu. Importanța lor a fost just apreciată de marele analist al ideilor eminesciene care a fost E. Lovinescu; acesta a dat maximă atenție „teoreticianului” Eminescu, uneori în dauna poetului, și a spus despre el lucruri definitive, discociindu-i gândirea de aceea a bătrânilor junimiști și a vechilor conservatori”. ■ Adrian Dinu Rachieru semnează articolul *De la lectură la statuie și retur*: „Ca reper absolut, Eminescu are dreptul la o posteritate vie, scutită de izul muzeal, ceea ce s-ar putea traduce prin râvnita *schimbare de imagine*. Împovărat de clișeistica didactică, iscând un halou admirativ împins frecvent într-un festivism găunos ori, dimpotrivă, suspus voinței agresive de contestare, Poetul național, rămas «măsura noastră» (cum zicea Noica), se oferă generos exegezei. Criticul român *trebuie să ajungă*, așadar, la Eminescu, reinventând etalonul prin lecturi proaspete, coborând în text. Iar controversa ar fi «cea mai bună naftalină» (Gh. Grigurcu) pentru a-l păstra în actualitate. De acord, nu? (...) Eminescu însă «lucrează» în noi, e un mit productiv, e chiar o fatalitate. Mai exact (observația a fost făcută de Nichita Stănescu) noi «suntem ai lui». Așa fiind, cinstindu-ne valorile, nu trebuie să vedem în prezența Poetului, întors în sine însuși, un mit tiranic, ci o *funcție modelatoare*, întreținând «o neliniște perpetuă» (Eugen Simion). Dacă vorbim de un *test eminescian*, el privește, îndeosebi, spusele lui Nietzsche: un popor se definește nu atât prin oamenii săi mari, ci, mai ales, prin felul în care îi recunoaște și îi cinstește. Iată întrebarea care ar trebui să ne chinuie măcar la ceas aniversar”. ■ În

Manipularea lui Eminescu, Radu Cernătescu notează: „Se știe astăzi mai puțin faptul că cel care a lansat pentru întâia oară comparația Eminescu-Arghezi, încă de la sfârșitul anului 1912 (...), a fost un militant socialist sadea: Nicolae Dimitrie Cocea. (...) Folosirea numelui lui Eminescu pe frontul artei cu tendințăde către o tabără angajată politic, adeptă declarată a tezei «tendința este însuși sângele hrănitor al artei», lansată de Gherea, va avea implicații nebănuite, mergând, așa cum vom vedea, până la legături de cauzalitate cu absurda marginalizare a poetului nostru național din vremea obsedantului deceniu, când din «negarea tradiției» s-a făcut, după o teză leninistă, «premiza saltului calitativ în cultură» (...) Ca o continuare la toată această punere în scenă, se infiltrează copleșitoarea bănuială că în comparația lui Arghezi cu Eminescu, Cocea ascundea mai mult decât exaltarea vaticinară a unui prieten dezinteresat. Imboldul său de acțiune pare să fi fost nu atât sporirea renumelui prietenului său, cât nevoia de glorie a propriei acțiuni propagandistice”. ■

Mihai Cimpoi, în articolul *Unitatea întregului*: „Întregul, filosofic vorbind, ține de structura fenomenologică, de sistemul sintetizator și integrativ: el relaționează, adună, omogenizează și subordonează. Are, prin urmare, o acțiune relativizatoare asupra părții, făcând-o prin însumare și înscriere să fie în întreg. (...) Eminescu impune – în planul filosofiei istoriei – modelul ontologic al *unității*, care are la bază, conform concepției sale fundamentale asupra lumii, principiul organicității. (...) Ca poet, Eminescu exprimă – în mod firesc – ființa. Ca poet deplin, el dă expresie deplinătății ființei. (...) Ca poet național, el rostește ființa națională și nu oricum, ci în *întregia* sa (folosind transcrierea ortografică eminesciană). Eminescu este – adică – poetul Întregului românesc care cuprinde ființa cu toată natura ei fenomenologică și cu adâncurile «oarbe» ale inconștientului. (...) Eminescu este, așadar, poetul și gânditorul Întregului românesc în poezie, mitopoietică, filosofie și sociologie, surprinzând în acorduri ontologice specifice, dorul și jalea, cu care a întâmpinat românul de pretutindeni vitregiile soartei, fatumul întâmplărilor oarbe ale istoriei”. ■

Ștefania Plopeanu participă la acest grupaj cu articolul *Eminescu, monument caduc*: „Eminescu, în ciuda prejudecății curente, se stimează mai puțin pe sine ca poet reprezentacionist și tematic (recte: cel care ar da lumii o reprezentare în registrul versificat, suprasegmental, al limbii), și mult mai mult ca descoperitor al unor nuclee de emisie pur lirică, mult mai greu de definit. Am putea spune, la rigoare, că el nu e neapărat mare poet atunci când «zugrăvește» (deși e conștient că a cheltuit o enormă energie pentru a da fast descripțiilor ce debordă de detalieri poetizant-romantice și în care fantasticul, «straiul de purpură și aur» placat pe țărâna realului, se produce într-un fel de delir cadențat, într-un *melos sedus de sine*, pe un drum fără limite, de la infimitatea și diafanitatea microcosmosului până la urieșenia geologicului”. ■

Ioan Stanomir publică o serie de *Note despre conservatorismul eminescian*: „Receptarea lui Eminescu, gânditorul politic, e departe de a

fi fost una inocentă. Statutul particular al autorului a făcut extrem de dificilă ccturarea unei direcții de analiză care să refuze în egală măsură cultura elbgiului ditiambic și lipsa de nuanțe a negării polemice. Mărcile discursului său mixt, contaminarea retoricii politice de cea vituperativă a poetului, circulația unor motive și formulări între articolul de ziar și producția poetică, sunt elemente ce nu pot fi ignorate în cadrul referirii la opera politică eminesciană. Vocația criticii conservatoare s-a grefat pe un geniu poetic care, dincolo de naturala mutație a volorilor, continuă să marcheze conștiința publică. Excelența poetică și sfârșitul tragic au servit acestei operații de mitificare, mitificare afectând, într-o mare măsură, și pe scriitorul politic. Pentru pesteriate, «scriitorul» și «scriptorul» au devenit indissociabili”. ■ Mariana Sipoș semnează articolul *Eminescu pe meridianele lumii*, iar profesorul Ioan Constantinescu răspunde întrebărilor aceleiași Mariana Sipoș (*Există o recunoaștere internațională a lui Eminescu?*): „Spațiul în care ne aflăm, acicâ Muzeu «Mihai Eminescu» din Copou ar putea deveni un centru științific internațional de cercetare eminescologică. Nu cred că exagerez, posibilități există. (...) Așa trebuie să se lucreze: sistematic, științific, adică european!” (interviu realizat în 1997). ■ Numărul special dedicat lui Eminescu se încheie cu un text al lui Cristian Livescu, *Elixirurile îndrăgostitului*.

14 ianuarie

● Într-o tabletă din „Ziua” intitulată *Eminescu*, Ioan Groșan scrie: „La 150 de ani de la naștere, el e mai prezent, mai viu ca oricând și nu trebuie să fii un înrăit eminescolog ca să simți nevoia de a reveni, periodic, la uimitoarele lui viziuni și versuri din *Memento mori* ori din *Povestea magului călător în stele*. Eu – mărturisesc cu toată modestia – simt această nevoie și de-aceia mă lasă rece chestiuni de felul celei dacă Eminescu poate fi contestat. Vorba ceea: poate, dar nu e păcat?... Vorbind la modul serios, un anume Eminescu – cel din primele poezii, scrise sub influența lui Alecsandri, cel convenționalizat de manuale ori cel din anumite, puține articole politice – poate fi amendat din perspectiva unei maxime exigente estetice. Însă a susține – precum a făcut-o nu demult în revista «22» un june al cărui nume l-am uitat brusc – că «Eminescu nu-mi mai spune nimic» înseamnă ori că nu l-ai citit, ceea ce e grav, ori că ești un iremediabil tâmpit, ceea ce se mai întâmplă./ (...) Oricâte legături firești am găsi între poezia sa și creațiile antecesorilor, oricât ne-am strădui (...) să demonstrăm că Eminescu «se trage» în mod organic din literatura, cultă ori populară, dinaintea lui, impresia copleșitoare cu care rămâi după ce-l citești integral e aceea a unui accident fericit, a unui uriaș meteorit Tungus venit de nicăieri și care, în loc să nimerească în spații lingvistice mult mai vaste, s-a prăbușit printr-o întâmplare providențială în mica noastră limbă pe care, de altfel, a defrișat-o și apoi a ordonat-o ca nimeni altul. Și definitiv”.

● În „Curentul”, Barbu Cioculescu semnează articolul *Eminescu ieri, azi, mâine*: „Eminescu punea la temelia statului principiul național, cum era conceput în momentul formațiunii sale de gânditor, iar dacă de atunci domeniul interpretativ s-a lărgit, nu mai puțin este de semnalat că în chiar actuala perioadă de extindere a unei piețe europene capabile să răspundă provocării globaliste, operând pe mari zone geografice, problema națiunilor care alcătuiesc Europa (...) sămâne deschisă, cu multe și sensibile focare./ (...) Cea mai generală cercetare a vastei opere politice eminesciene îi evidențiază spontan misionarismul, ideea de mântuire a neamului, și anume într-un prag istoric de structurare a statului modern – deceniile pașoptiste. (...)/ Pentru Eminescu, sună frumos sloganurile revoluției franceze, numai că «omul are pe atâta libertate și egalitate pe câta avere are (...)». Autor în perspectivă al doctrinei conservatoare în România, gazetarul care punea reforma culturală înaintea celei economice nu credea într-o salvare venind din grăbita împrumutare a legislației și administrației occidentale. (...) pentru cel ce vede în stat un produs al naturii și nu al rațiunii omenești, costurile intrării noastre în Europa, accelerația lor, erau inacceptabile, odată ce mecanismul în cauză prolifera privilegiați, parazitism, în egală măsură în care apăsa țărănimea, amenințată cu pierderea specificității./ Privite din foișorul zilelor noastre, ale celei de-a doua intrări – și, poate, definitive – în Europa (...), opiniile politice ale lui Eminescu suferă corecturile istoriei. Nu și o bună credință pe care nimeni n-o poate pune la îndoială!”.

● În nr. 361 al revistei „Dilema”, distriubuită împreună cu suplimentul gratuit „Vineri”, Mircea Iorgulescu semnează un articol despre istoria, editarea și receptarea *Dicționarului Scriitorilor Români* al lui Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu (*O carte blestemată – un sfert de veac de ghinion*): „Moare lent, înghițită de nisipurile agitate ale indiferenței la esențial, o carte fundamentală a culturii române. Se numește *Dicționarul Scriitorilor Români* și în acest abia început an, anul 2000, se împlinește un sfert de veac de când și-a început odiseea. (...) După decembrie 1989, «istoria» *Dicționarului* a fost scoasă la lumină, evocată, instrumentalizată: ca un caz exemplar de persecuție culturală din rațiuni politice. Ca un argument, încă unul!, cu greutate în lupta anticomunistă, luptă care a luat proporții de masă în România după căderea comunismului – și care continuă și astăzi, neabătut./ Se părea, totuși!, că după decembrie 1989, în libertate, și în ciuda mobilizării energiilor intelectuale în patetica luptă cu prăbușitul comunism, cartea aceasta, născută din și prin străduința a trei oameni, Mircea zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, va fi, și ea, repusă în drepturile ei normale. În drepturile cărții. La fel de importante pentru o societate ca și drepturile omului. Dar primul volum a apărut abia în 1995, al doilea în 1998, ambele la Editura Fundației Culturale Române, al treilea e parțial în corectură, tot acolo, fără a se ști însă dacă și când va mai fi tipărit, iar ultimul, al patrulea, încă mai trebuie adus la zi, definitivat./ Între

timp, unul dintre cei trei, Marian Papahagi, a murit. *Între timp*. Au murit și mulți dintre colaboratori. Tot *între timp*. (...) Deci nu există încă un dicționar al scriitorilor români. Un sfert de veac de ghinion. Iar acest 'ghinion' vine de la noi, nu-i suntem victime inocente. În definitiv, dacă pentru tipărirea *ca publicitate* a unui apel electoral semnat de sute de *intelectuali* s-au găsit *zeci de mii de dolari* pentru cuvenita plată, de ce nu s-ar mobiliza aceleași forțe pentru a strânge banii necesari și tipăririi ultimelor două volume ale *Dicționarului*?”. □ Dosarul tematic al acestui număr – ***Catastrofa la români (după șapte ani de vaci slabe)***, realizat de Tita Chiper (care, în *Argument*-ul său, face un elogiu „cititorului dilematic”, descoperit în cei șapte ani de existență ai „Dilemei”) – îi are printre colaboratori pe ■ Nicolae Manolescu (***Miracolul – instituție națională***): „Se explică de ce *Miorița* a devenit un mit național. Dacă privim lucrurile cu atenție, observăm câteva trăsături semnificative ale filosofiei românești în materie de istorie. Cea dintâi este considerarea istoricului ca natură, a faptului uman ca fapt natural. S-ar zice că românii nu cred în istorie ca acțiune și ca opțiune omenească. Românul continuă a-l implica pe Dumnezeu în istorie. N-a auzit de opinia lui Nietzsche. El e de părere că o inundație și o revoluție aparțin aceluiași plan natural. De la Dumnezeu ne vin amândouă. Și tot Dumnezeu trebuie să ne apere de rele și să ne sugereze calea spre mai bine” ■ și pe istoricul Lucian Boia (***Ne vom despărți de trecut?***): „Poate vom încerca, nu să uităm istoria, dar să fim ceva mai puțin obsedați de ea. Să ne resemnăm; nu avem ce învăța de la Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Nu ne vor învăța ei cum să facem astăzi economie competitivă, integrare europeană și democrație efectivă. Or, exact asta avem de făcut și nu altceva. Nici măcar perioada interbelică, relativ apropiată, dar reprezentând deja o lume diferită, nu este în măsură să ne arate drumul. Se va spune însă că, punând surdina istoriei, riscăm să fragilizăm identitatea națională. Prea multe iluzii istorice! Națiunea – scrie renan – este un plebiscit de fiecare zi. Inclusiv pe terenul strict național, bătălia se va câștiga sau se va pierde *astăzi*. Coeziunea națională depinde nu de manualul de istorie, ci de reușita României. Istoria va continua să ne însoțească, fără îndoială. Dar nu ea dă tonul, ci prezentul. Problema noastră este să nu ratăm viitorul în numele unui anume tip de dialog cu trecutul, actual cândva, dar *astăzi* depășit. Pe la 1830, când s-au angajat în procesul de modernizare și occidentalizare, românii s-au rupt de multe din firele care-i legau de trecut. Generația aceea a făcut România. Pentru a face *astăzi* o Românie nouă, este necesar un nou început”. □ Dan C. Mihăilescu își precizează pozițiile față de evoluția „Dilemei” (***Firescul care scoate din fire***): „Sincer să fiu, eu i-am înțeles foarte bine pe acuzatorii «Dilemei»: când ești cu un picior în groapă nu-ți vine să contempli strălucirea stelelor. (...) Și câte n-am auzit atunci, în primele săptămâni (...)! Evazionism criminal! Frivolitate diversionist exercitată! Revista creată anume să nu rămână Andrei Pleșu fără coledzi! Sau ca să se contrapună «22»-ului,

precum F.C.R.-ul G.D.S.-ului. Ori că-n loc să finanțăm reviste gen «Memoria», facem gazetuțe cu grații la galerie, predestinate prostituării intelectuale... etc. etc. Și totuși, în ce mă privește, n-am ezitat nici o clipă să mă prenumăr, încă de la primele numere, printre colaboratorii constanți (și abonații) ai «Dilemei», datorită neștirbitei admirații pentru Andrei Pleșu. Fiind, de când mă știu, o sumă de impulsuri contrarii, un obsedat al *concordiei discors*, al complementarismului în toate cele, cum să nu te atragă triada, calea de mijloc, ezitarea reflexivă? (...) Dacă în primii doi-trei ani am scris mult și cu aplomb la «Dilema» (cred că peste treizeci de articole), de la plecarea lui Andrei Pleșu și până azi abia dacă am semnat de câteva ori (și, mai nou, cu precădere în «Vineri»). De ce? Din cauza unui viciu foarte parșiv al gazetei; cel de a-și *programa* colaboratorii, adică de a-i șabloniza. Am avut senzația că sunt utilizat într-un serviciu de *casting* hollywoodian. Că se mizează, adică, exclusiv pe latura mea «caragialiană», de jovialitate acidă, și că sunt convocat, în consecință, exclusiv la numerele cu tematică ludică. La cele serioase, mai ales cu implicații politice, acolo unde ar fi putut lucra jumătatea mea... eminesciană, ca să zic așa, acolo nu eram prevăzut în distribuție. Și fiind stors numai dintr-o jumătate de lămâie, vezi bine că devenisem previzibil! Șe textele mi se înșirau, manierist, pe-o ață tot mai subțire, tot mai obosită. E de meditat serios la acest risc al captivității sub etichetă, care-l poate face pe cititor să știe dinainte ce va citi (...). Or, cel puțin în cazul presei, a fi previzibil e tot una cu plictisul. Pe de altă parte, abuzul de opinii, de exerciții de calofilie practicate în dauna fapticului, a informației, a reportajelor și cronicilor sfârșește prin a-ți spori setea de factologie. Recunosc sincer că, în ciuda numelor rezonante (...), ochiul îmi fuge imediat către paginile culese «din stradă» de Andrei Manolescu, ori către evocativul infinit al Irinei Nicolau și am fost literalmente fercit să văd în tânărul (crewd) Cătălin Manole un posibil Brunea-Fox, de care Bucureștii au nevoie la modul... mortal". □ Tita Chiper realizează un interviu la temă cu Andrei Pleșu (*Dezastru și euforie*), în care acesta rememorează, printre altele, condițiile apariției 'Dilemei' și mizele acestui proiect publicistic: „«Dilema» s-a născut, între altele, și din dorința de a rupe ciclul lamentației, al proastei dispoziții naționale. În '93, tema catastrofei se impunea aproape de la sine, era spontană, difuză, dar nu exista încă o sistematică a subiectului. Plutea în aer o formă gregară de insatisfacție. Principala activitate a opoziției de atunci nu era alta decât exprimarea acestei insatisfacții: un fel de exasperare, care nu putea să creadă în posibilitatea schimbării, a normalizării. Mi se părea, adesea, că asist la opoziția unor resemnați. De aceea au și fost, cred, destul de nepregătiți pentru guvernare: nu protestau într-o perspectivă a istoriei victorioase, ci într-una a crizei insolubile, a răului ubicuu. Puterea funcționa cu o suficiență primitivă. Opoziția făcea note tragice de subsol. Acum, lucrurile s-au schimbat... Acum lucrurile s-au schimbat, s-au diversificat. Din acest punct de vedere putem vorbi de o evoluție. Catastrofismul a devenit o strategie

lucrativă. Nu era așa în '93. Acum catastrofa și-a pierdut inocența. În '90 a existat o inocență a victoriei și a eliberării – gata! De mâine începe raiul. Apoi a urmat o inocență a dezamăgirii: ne-am înșelat: raiul e o iluzie. Azi – și în bine, și în rău – ne-am «maturizat»". □ Sever Voinescu comentează drastic, la rubrica „Statul de drept”, Legea nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică, pornind de la acuzele din mediul politic la adresa lui H.-R. Patapievici (*Noi și doisarele noastre*): „Din păcate, în privința marilor vinovați, această lege va avea exact efectul pe care l-a avut asupra lichelelor celebrul *Apel către lichele* al lui Gabriel Liiceanu în primele zile de după căderea lui Ceaușescu. (...) Deși bine construită, este posibil ca această lege să nu atingă cu nimic pe cei ce se vor dovedi a fi agenți și colaboratori ai securității. Mai mult, s-ar putea ca părți însemnate ale opiniei publice românești să socotească drept patriotic gestul delator al cutărui colaboraționist sau acțiunile înfricoșătoare ale cutărui ofițer. (...) Sunt ferm convins că, în sinea lor, au această reprezentare despre patriotism cei care s-au exprimat împotriva prezenței dlui Patapievici în Colegiu. Înainte de 1989, pentru ceea ce crede și spune, dl. Patapievici era numai bun de turnat și, în plus, avem dovada că există/existau smintții care să-și imagineze că, scriind informarea mizerabilă, își probează patriotismul”. □ Într-un articol intitulat *O falsă alternativă*, Anca Manolescu comentează o emisiune BBC realizată de Căciun de Andrei Cornea, despre Iisus ca personaj istoric: „În ce mă privește, refuz să disting între cele două posturi ale dlui Cornea: una de neutralitate științifică, alta, privată, visând o împărăție în care toți oamenii vor avea bani suficienți de pâine. Nu-ți trebuie cine știe ce cunoaștere a tehnicilor mediatice pentru a sesiza că, la capătul unei emisiuni construite pe o continuă alternativă, un ascultător neavizat va înregistra finalul drept alegere și judecată de valoare. În plus, când vorbește public în domeniul său de competență, un cercetător nu poate abandona, brusc și nonșalant, rigorile acestui domeniu. Iar orice cercetător știe că nici o religie autentică nu are drept problemă centrală instaurarea terestră a unei generale bunăstări, alături de o morală unanim respectată. Doar fundamentalismele religioase (ori mesianismele seculare, precum comunismul) își propun – în teorie – să realizeze împărății de acest tip. Orice cercetător al faptului religios știe că, în esența ei, o religie înseamnă legătură între vizibile și transvizibile, că limita pe care-și propune să o depășească e moartea, iar nu nedreptatea ori sărăcia sociale. Fie că studiază funcțiile sociale ale religiei, implicațiile ei psihologice, dezvoltarea ei în istorie, un cercetător e ținut totuși să nu desființeze și să nu vicieze logica internă a obiectului de care se ocupă. Altfel riscă să facă ideologie, sau glume nepotrivite”. □ Pe ultima pagină, Carmen Firan publică un ext intitulat *România suprarrealistă și supraviețuirea prin cultură*, ca reacție la apariția unor articole critice și „clișeizate” despre România în „New York Times”.

● În „România Mare” (nr. 496), la rubrica „Vitrina cu monștri”, este publicat un pamflet la adresa lui H.-R. Patapievici, care „aduce grave injurii Poporului Român” și din al cărui volum intitulat *Politice* sunt citate (decontextualizat) fragmente ample: „Uitați-vă bine la tuberculosul acesta: cum poate să încapă, într-un cap de bibilică, atâta ură împotriva României?”; „Lucrăm cu materialul clientului: Horia Roman Patapievici. (...) Paginile 6-23 [din *Politice*]: «Sunt bolnav de România așa cum canceroșii sunt incurabili de cancerul lor: *aproape în continuu îmi e rușine că sunt român...*». Pagina 34: «Suntem un popor cu substanța tarată. Oriunde te uiți, vezi fețe patibulare, ochi mohorâți, maxilare încordate, fețe mate, guri vulgare, trăsături rudimentare, o vorbire agramată și bolovănoasă...»; Pagina 63: «Privit la raze X, trupul Poporului Român abia dacă este o umbră; el nu are cheag, *radiografia plaiului românesc este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării. Toată Istoria, mereu, peste noi a urinat cine a vrut... Când i-au lăsat romanii pe daci în formula hibridă strămoșească, ne-au luat la urină sclavii... apoi ne-au urinat la gard turcii... apoi ne-au luat la urină rușii...* acum însă, inovație, au început să urineze și unii români peste români. *Valea plângerii a fost transformată de români pentru români într-o vale a urinei corosive. Care era mai șmecher să suia în capul vecinului și-l pișă. Și cum toți românii e deștepți, urinarea a fost, din noul nostru pașopt încoace, generală. O sută de ani, atât a durat România în spirit. În rest, valuri și valuri de urină*»”. □ Manole Neagoe (*Idiosincriziile Turbatei*) o atacă pe Ileana Vrancea: „Presa «liberă» poate să existe numai cu asentimentul poliției politice conduse de Ileana Vrancea. Scăparăm de cenzura comunistă și uite că deterăm peste Ileana Vrancea. Marea supărare a Ilenei Vrancea este, așa cum reiese din tot materialul publicat în «România literară», apariția «României Mari». Adică, se luptaseră ei, Răutu, Roller, Brucan și toată laia ca să ne desființeze ca neam și, uite, iar scot capul la lumină Barbu și Vadim ca să ne pună din nou problema respectării și cultivării valorilor naționale, a tradițiilor românești. (...) Vadim și ai săi trebuie să fie strangulați, puși la stâlpul infamiei, că așa vor Ileana Vrancea și alți trădători de neam. (...) Mareșalul Antonescu trebuie scos în afara Istoriei. Iar odată cu el și o parte din Istoria Contemporană a Românilor. Să rămână numai ei, cei care s-au făcut vinovați de holocaustul culturii române, alături de care Ileana Vrancea a pus și ea un umăr de nădejde. Dar vorba aceea: nu mor caii când vor câinii. (...) Ileana Vrancea atacă în trombă, acuzând în dreapta și în stânga fără nici un discernământ. În mintea ei bolnavă, mai toți românii, cu excepția câtorva, oameni vânduți unor oficine de propagandă antiromânească, sunt niște fasciști înrâiți. (...) Într-un articol vom vedea care sunt arnăuții pe umerii cărora se sprijină mizeria spirituală a «Lenuței»”. □ George Alboiu începe un nou serial, *Anul 2000 și poezia română*, scriind în acest număr despre Nichita Stănescu: „Poet eterat, în poemele sale cele mai bune, levitând cosmic într-un narcisism consecvent fără

a fi străin, în paginile imnice, de intuiția sărbătorească a erosului adolescentin, Nichita Stănescu aduce în poezia contemporană o dezinvoltură uimitoare. Urmând «moralismului» categoric al lui Labiș, poezia lui a apărut ca o recreație doldora de mingi colorate după o lecție despre condiția umană”. În numerele următoare, George Alboiu îi omagiază pe Marin Sorescu (nr. 497, din 21 ianuarie), Nicolae Labiș (nr. 498, din 28 ianuarie), Leonid Dimov (nr. 499, din 4 februarie), Mircea Ciobanu (nr. 509, din 14 aprilie), Ioan Alexandru (nr. 510), Ileana Mălăncioiu (nr. 511), M. Ursachi (nr. 512), Cezar Ivănescu (nr. 513), Ioanid Romanescu (nr. 514), Virgil Mazilescu (nr. 515), Mircea Ivănescu (nr. 516, din 2 iunie 2000) ; Emil Brumaru (nr. 517); Ion Mircea (nr. 518); Traian T. Coșovei (nr. 519, din 23 iunie); Teodor Păcă (nr. 520, din 30 iunie); Adrian Popescu (nr. 521, 7 iulie) ; Dan Verona (nr. 523, din 21 iulie); Dinu Flămând (nr. 524, din 28 iulie 2000). etc. □ Ileana Vulpescu semnează un articol intitulat *Tiribomba sfârșitului de mileniu în România*: „În manifestările noastre «civice» – să le spun așa – nu se mai observă nici un respect al vreunor norme de conduită. În România, *societatea* (concepută «clasic») mai există numai în amintirea sau în imaginația unora care nu pot renunța la ideea unei vieți normale și-a unor principii de coexistență. Altminteri, arătăm ca o adunătură a cărei embleme este – fără nici o exagerare – pocnitoarea, tiribomba. Zgomotul, debandada, lipsa de măsură-n vorbe și-n fapte, abolirea oricăror repere sunt elemente ale noii scări de «valori» ale unei adunături care nu știe și pe care nici n-o interesează să fie *societate*. Cu sau fără voie, domnul Emil Constantinescu, noul Președinte al României, a exprimat un reper al adunăturii care-am ajuns majoritar: «Vă asigurăm (pe americani îi asigură – *nota mea*, Ileana Vulpescu) de atașamentul românilor față de Coca-Cola»”.

15 ianuarie

- Este inaugurat, la Ipotești, Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”.
- „Curentul” publică un amplu grupaj supraintitulat *Miracolul Eminescu*, conținând articole semnate de: ■ Dumitru Vatamaniuc (*Mărturii singulare*): „Academia Română întâmpină Anul Eminescu cu două realizări prin care cinstește poetul, prozatorul, dramaturgul și publicistul”: *Bibliografia Eminescu* – al XVII-lea volum al ediției integrale inițiate de Perpessicius – și inaugurarea, la Fundația Națională pentru Știință și Artă, a colecției de „Opere fundamentale”, sub coordonare lui Eugen Simion (în această colecție apărând, pentru început, trei masive volume de *Opere* Eminescu, editate de D. Vatamaniuc); ■ Monica Spiridon („*Conceptul de Eminescu*”): „O înțelegere conținutistă rudimentară a raporturilor dintre ideologic și retoric grevează și azi studiul gazetăriei eminesciene, manipulată ca simplu recipient pentru ipoteze speculative (...). Aș adăuga că nici poezia nu este într-un totu scutită de asiduitățile unor profesioniști probabil onorabili în alte domenii, deveniți peste noapte eminscologi de ocazie. (...) Printre ei, o serie de autointitulați-discipoli

ai regretatului Constantin Noica, nu învățăceii autentici, ci «noicologii» și «noicolatrii» diletanți. (...) De altfel, nu numai Eminescu, ci și Blaga (iar, dintre prozatori, Eliade) sunt printre cei victimizați preferențial de pseudo-exegeții îmbătați de filosofarea euforică./ În condițiile date, proza publicistică se află într-o situație frustrantă, deși (...) Paradigma Eminescu iradiază tipologic semnificativ asupra elocinței jurnalistice (...). La rândul ei, poezia este prea adesea agresată de cei care văd în poet un simplu creator de straie versificate (...)/ În momentul de față, *atitudinea lui Eminescu de a face școală, de a se afilia formal*, de a avea înaintași, succesori autentici, simpli epigoni ș.a.m.d. este o chestiune de importanță capitală./ Un Eminescu reînnoit se găsește, așteptând să fie descoperit, în viitorul acestor poeți, într-un spațiu literar românesc gândit după tipar borgesian, adică unde valorile se proiectează și se repercutează unele asupra altora, împotriva cronologiei. Probabil că cea mai sigură cale de a afla dacă Eminescu modelează în vreun fel poezia de aplecare intertextualistă și cu certă vocație succesorală a celei mai tinere promoții de creatori de azi este de a ști dacă poetul național se lasă modelat el însuși – la limită, «reinventat» – de descendenții săi. Misia criticii de azi este de a «justifica» pe Eminescu, de a-l face necesar și prin urmași”; ■ Mircea Cărtărescu (*Omul, și nu statuia*): „Când este vorba despre Eminescu (...), eforturile oamenilor de adevărată cultură de azi se concentrează asupra scoaterii poetului din îngusta cămașă de ipsos a statuii sale. Tot «cazul» Eminescu se află aici. Ce vom face: vom proceda asemenea școlii și cercurilor naționaliste, prelungind până la dezgust și insuportabil beatificarea poetului sau vom încerca să ni-l apropiem ca pe un om viu și un poet mare, demn de dragostea și admirația noastră dezinteresate? În mod sigur, poetul (...) ar fi îngrozit auzind osanalele înălțate la adresa lui și privindu-și busturile idealizate. (...) Cultul său oficial, împins uneori până la grotesc, îi deservește cauza, sensul vieții lui, poezia lui. (...) Rodin n-a făcut o imagine idealizată a lui Balzac, dimpotrivă. Fotografia celebră a lui baudelaire arată un om chinuit. (...) Allan Poe ne privește cu ochi stinși din portret. Acești mari autori și-au păstrat, pentru noi, o înfățișare umană. Efigia lui Eminescu este însă distantă, neverosimilă, poetizată. (...) Eminescu trebuie readus la viață și poezia sa trebuie să redevină ceea ce este: nu dulcile șoapte ale unui elf, ci poezia complexă, modernă, obscură pe alocuri, uimitoare uneori, ternă câteodată, strălucitoare de cele mai multe ori, a unui poet adevărat, care a trăit nu cu ambrozie și nectar, ci cu vin, cu pâine, cu țigări și uneori cu aer./ Generațiile tinere, la rândul lor, se simt frustrate de nenumăratele învelișuri (clișee, elogii, comentarii bombastice, discursuri naționaliste) care l-au făcut, de-a lungul timpului, de nerecunoscut pe poet. (...) Tinerii cititori nu mai au nevoie de zei și de mituri, ci de o intuiție a omului viu Eminescu și de o lectură directă, de plăcere, a poeziilor lui. (...)/ Sper din tot sufletul să apuc să mai citesc o *Viață* a lui Eminescu mai adevărată decât cea călinesciană”; ■ Ștefan Aug. Doinaș (*Modelul etern*): „Cu cât este

mai contestat – și așa pare, că anul care abia a trecut reprezintă un vârf tăios al urei asemenea atitudinii –, cu atât *modelul Eminescu* se dovedește a ne fi mai necesar pentru ceea ce suntem azi în perspectiva a ceea ce vom fi mâine. (...) / De ce să ne alarmăm că, astăzi, Mihai Eminescu este criticat cu o violență care pe unii îi scandalizează, părăndu-li-se de-a dreptul o blasfemie? Uitați-vă la ale popoare orgolioase de cultura lor! Oare Goethe nu-și trăiește, la 250 de ani de la naștere, una dintre cele mai nefavorabile perioade ale vieții sale postume? Oare Victor Hugo nui este recunoscut drept cel mai mare poet al Franței cu o strâmbătură de scepticism care-i jignește pe fervenții săi admiratori? (...) Un poet național este obligat, după moarte, să atragă asupra sa, asemenea unui paratrăsnet, toate descărcările de ură, de speranță, de decepție și de iubire pe care neamul său le merită (...). Căci în ură, ca și în iubirea cu care-l înconjurăm pe Eminescu, noi suntem pârjoliți permanent de dorința sălbatică de a corespunde unui ideal – etic și artistic, și existențial – pe care el, poetul național, și l-a apropiat mai mult ca oricare dintre noi”; ■ Dumitru Avakian („*Eminesciana*” muzicală); Zoe Dumitrescu Bușulenga (*Un pendul de sonuri*); ■ Magdalena Popa Buluc (*Sesiune aniversară la Academie*): „L-au omagiat pe Eminescu (...) președintele Emil Constantinescu, primul ministru Mugur Isărescu, ministrul Culturii, Ion Caramitru, acad. Ștefan Aug. Doinaș, acad. Maya Simionescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Mihai Cimpoi, acad. Ion Țugulea, acad. Virgil Cândea, acad. Alexandru Balaci, președintele PDSR, Ion Iliescu./ Cu acest prilej, acad. Eugen Simion sublinia: «Cum îl primim și cum îl privim azi, în epoca internetului, a CD-Romului, a postmodernității pe autorul *Luceafărului*, al *Odei* (în metru antic), al *Sărmanului Dionis* și al vehementelor articole din *Timpu*!» (...) Un poet cu o gamă stilistică impresionantă, cu unele accente nervaliene și baudelairene, fixat într-o tradiție spirituală și deschis spre toposurile, miturile și fantezmele lumii românești./ O lume latină și ortodoxă, situată într-un spațiu de confluențe culturale și de mare instabilitate istorică. Aceste fluide sau aceste inefabile au trecut în poezia, proza și chiar în articolele sale, mult mai complexe și mai aprofundate decât se crede. Iată de ce Eminescu, fiind profund român, este un mare european”.

● În „Ziua”, Răzvan Codrescu realizează o pagină dedicată aniversării lui Eminescu: *Anul 2000 – Jubileul nașterii Domnului. Anul Eminescu. O perspectivă creștină*. Este transcisă controversata *Doină* eminesciană, împreună cu un text din martie 1989 al lui N. Steinhardt, „*Ziua de 15 ianuarie e pentru mine o zi sfântă...*”. În centrul grupajului se află un articol al lui Răzvan Codrescu, *Este „Doina” un poem xenofob?*: „Supralicitarea didactică și propagandistică a personalității și operei eminesciene, pe de o parte, dar și o anumită tendențiozitate și obtuzitate ideologică, pe de altă parte, au dus, în ultimul deceniu, în unele medii intelectuale din România, la un superficial și regretabil antieminescianism, motivat mai puțin estetic și mai mult ideologic.

Noii inchiizitori porniți să epureze tradiția națională nu-l contestă doar pe Eminescu, ci, practic, prin Eminescu, toată elita culturii românești care l-a mărturisit de-a lungul timpului (de la Titu Maiorescu și până la Constantin Noica). (...) / *Doina* lui Eminescu, pe care Octavian Goga o numise cândva – retoric, firește – «cea mai categorică evangheliie politică a românismului», tinde să fie receptată astăzi ca o piesă de la periferia creației eminesciene. (...) Nu lipsește nici punctul de vedere conform căruia *Doina* ar fi un reflex al nebuniei poetului (...). Aprecierile de felul acesta pornesc, dacă nu de la o inabilă frondă antiromânească, în orice caz de la niște neînțelegeri de principiu. / Mai întâi este vorba, adesea, de o inadecvare a criteriilor estetice. Cu toate că aparține unui autor cult, *Doina* trebuie judecată contextual după estetica poeziei populare. (...) În al doilea rând, *Doina* nu este o scriere ideologică, ci o creație artistică (...), tocmai de aceea ireductibilă la o contingentă istorică precisă. Ea este expresia lirică a nevoii de conservare a ființei și identității naționale, ceea ce nu constituie o năzuință politică sau filosofică, ci una ontologică și morală (...). Citită prost sau pățimaș, ea poate părea o profesiune de credință rasistă. (...) / Poate că nimeni nu s-a priceput mai bine ca Eminescu să pună în vibrație coardele cele mai sensibile ale sufletului românesc, coborând până la rădăcinile «subconștientului» etnic (în sens blagian). / Prin această însușire harismatică este Eminescu naționalist, dincolo de orice conjunctură politică. (...) / Este o naivitate să cauți cu obstinație în *Doină* imediatul istoric, politic sau geografic”.

● „România liberă” are pe prima pagină un editorial al Roxanei Iordache intitulat *Eminescu, „fulgul nostru de nea”*: „Dincolo de manifestările omagiale cred că mai important ar fi să reușim să-l restaurăm pe Eminescu în sufletele și în cugetele noastre. Să ne amintim pur și simplu de el, să-l citim, să-l recitim. Câți dintre noi au avut răgazul să o facă în acești ultimi zbuciumați zece ani? (...) Ni l-am amintit, eventual, de vreo două ori pe an, «la aniversară», apoi l-am abandonat ca pe un obiect muzeal, depozitat cu titlu de inventar în memoria prăfuită a cititorului de manual. Mă tem că Eminescu a murit în noi. / Acest asasinat cultural face parte din moștenirea vechiului regim. Comunismul l-a transformat pe Eminescu într-un fals obiect de cult. L-a anexat propagandei patriotarde și atee. (...) Celălalt Eminescu, liricul creștin, filosoful mistic, gazetarul conservator, trebuia să rămâne necunoscut fiindcă era (...) subversiv. Lectura obligatorie, lectura ideologică l-a ucis pe Eminescu. (...) / După decembrie 1989 (...), elementele reziduale ale regimului comunist, grupate în partide totalitare, naționalist-șovine (...), și l-au anexat pe Eminescu, pentru a face din el chiar mentorul acestui patriotism de tarabă pe care îl detesta. Poate în replică – dar o replică inadecvată – (...), s-a conturat o tendință de contestare aproape integrală a creației și gândirii lui Eminescu. Anumiți intelectuali, dar mai ales tineri dornici să se afirme făcând pe grozavii, au pus sub semnul întrebării întreaga operă eminesciană, invocând necesitatea demi-

tizării. Ei au negat chiar și valoarea poetică a lui Eminescu, i-au ridiculizat biografia, l-au considerat un psihopat șovin și xenofob. (...) Eminescu e strivit, azi, între noua mitizare de tip național-comunist și tendința contestatară de tip «nondialist».

□ Ana Blandiana publică, la rândul său, o tabletă intitulată ***Eminescu***: „Cred că așezarea trecerii românilor dintr-un mileniu într-altul sub semnul lui Eminescu este o idee inspirată și mai profundă decât pare la prima vedere. (...) / Ca orice geniu aparținând unui popor fără noroc, Eminescu a devenit, în scurt timp de la dispariția sa fizică, un model pe cât de greu de urnat, pe atât de extrapolat dincolo de hotarele paginii. Pe umerii săi spartți de arpile poeziei au fost așezate fără milă toate poverile obsesiilor noastre colective. (...) În timp ce îi cerem să ne reprezinte și să ne salveze, îl batjocorim cu elogiile și cu mândriile noastre, îl insultăm cu frustrările și cu complexe noastre. (...) / Nu e ușor să fii măsurat cu un astfel de etalon. Îmbrățișarea care ne unește seamănă cu o trântă, în care nu reușește să ne supună și nu reușim să-l învingem, dar din care nu mai putem să ne desprindem. Chiar dacă nu ne este ușor nouă, românilor, să fim eminescieni, așa cum nu i-a fost ușor lui Eminescu să fie român”.

□ Dan Stanca realizează o arhetă pe tema ***Eminescu între minimalizare și fetișizare***, notând în șapou: „Curentul actual în lume nu conduce neapărat în direcția recunoașterii și respectării unor valori. Dimpotrivă, climatul sceptic-relativizator și persiflant-hedonist are ca efect o devalorizare a «monștrilor sacri». (...) Ce se întâmplă (...) când instinctul demolator acționează fără nici o îndiguire? Ce se întâmplă când repere absolute ale unei culturi și spiritualități sunt socotite că exercită o tiranie? Și, cel mai grav, ce se întâmplă în momentul în care dorința de demolare se numește eufemistic revizuire și reconsiderare? Trebuie acum Eminescu revizuit? Cu siguranță, dar nu în acest sens. 1998 și 1999 au fost ani în care numele poetului a făcut subiectul unor aprinse campanii de presă. (...) / În 1989, când se împlinea un secol de la moarte, mumificarea poetului, realizată de îmbălsămătorii de serviciu ai PCR, întrecuse orice măsură a prostului gust. (...) Dar asta a fost de mult. (...) Avem și acum destui dascăli de provincie limitați și ridicoli, care sar ca arși când cineva îndrăznește să se atנגă de «luceafărul poeziei românești». După cum și unele programe culturale radio-TV despre Eminescu abundă în elogi de acest tip. (...) Față de asemenea tratamente encomiastice, care de fapt nu au nici o legătură cu adevărata statură a poetului, trebuie să reacționăm. Tinerii indignați și iconoclaști sunt însă tentați să-l arunce și pe poet, laolaltă cu festivismul de partid și îmbăcseala unor clișee. (...) Eminescu nu poate fi asociat celor care-l folosesc pentru a-și lustrui ideologia și ignoranța”. Răspund la anchetă: H.-R. Patapievici (***Eminescu și sincronizările***), Alex. Ștefănescu (***După ce ne vom reconstitui civilizația distrusă de comunism, vom redeveni cititori ai poeziei lui Eminescu***), Dan C. Mihăilescu (***Ora de germană***), Mircea Horia Simionescu (***Anul, ceasul, vremea***), Cassian Maria Spiridon (***Eminescu, contemporanul***

nostru) și Ioan Holban („*Afară de Eminescu, totul e aproximativ în cultura românească*”): ■ **H.-R. Patapievici**: „Viața unui autor, dincolo de statuia pe care i-o construiesc manualele școlare, mediul cultural și politica de stat, stă exclusiv în capacitatea acestuia de a se face citit și de a plăcea. Mai este Eminescu citit de plăcere? Mă tem că nu. Cei care îl ridiculizează o fac pentru că au ajuns să vadă în Eminescu statuia de mucava a poncifului cultural și național căruia, în absența unui nume mai bun, i s-a spus tot «Eminescu». Părerea mea este că steaua lui Eminescu a apus. Pentru a supraviețui cultural, Eminescu trebuie să se desolidarizeze de clonele ideologice și culturale care, de-a lungul timpului, i s-au substituit ori asociat. Ca poet național el nu mai poate supraviețui, deoarece noi ieșim din zodia naționalului. Poet canonic el nu mai poate fi, deoarece revoluția sociologică din învățământul superior care a avut loc după 1990 a adus la putere studioși care fac alergii la auzul cuvântului canon. Profund el nu mai poate fi considerat, deoarece categoria profundului, nefiind postmodernă, nu mai are curs. Interesant el nu mai este, deoarece tot ce e interesant în Eminescu e pur german, iar azi nu se mai consideră interesant decât ce vine din zona anglo-saxonă (...). Din punct de vedere politic, Eminescu este irecuperabil. L-au făcut și mai suspect cei care, ignari și violenți, s-au revendicat din el. (...) Într-o epocă în care orice viziune este discreditată prin discretizare, iar secvențialul digital-paratactic ține loc de construcție intelectuală, Eminescu nu ne mai poate apărea decât ca *exasperant* de învechit. (...) Eminescu era conservator, misogin, creștin și budist, avea viziuni de dinaintea formării lumilor, concepea totul în mare și grandios, gândea cosmogonic și nu politic, refuza specializarea, respingea ideea de carieră universitară, credea în principii, era național, era german, credea în ceea ce este original (...), avea darul profund al muzicalității, șlefua fragmente, dar viza perfecțiunea, în fine, lucra la opera sa cu seriozitatea cu care meșterii medievali ridicau catedrale, fiind încredințat că desăvârșirea ei contribuie la mântuirea neamului său și a lumii. Astăzi nu se mai poate crede și nici nu se mai lucrează așa. (...) Eminescu rămâne un autor de citit pe timp de noapte și de redescoperit după ce va fi trecut și erupția puberală a celei mai recente sincronizări, cea postmodernă – filosofia oamenilor care nu pot crede cu adevărat în nici una. Cultura română, cum știm, nu este decât o cultură de sincronizare. Ea încă nu își permite să *nu* fie la modă. În așteptarea scurgerii diluviului de sincronizați (...), cred că doar noi, «conservatorii», care continuăm să credem în eternitate, ne vom mai da răgazul *reacționar* de a-l recitici *cu plăcere* pe Eminescu. În fond, avem motive să ne îngrijorăm? Ieșind din actualitate, Eminescu a încetat în sfârșit să mai fie un caz sociologic”; ■ **Alex. Ștefănescu**: „Cei care contestă poezia lui Eminescu sunt un fel de copii ai străzii, urâțiți de o foame culturală cronică, intoxicați de aurolacul falsei sensibilități promovate de «tovarăși de la tineret» sau «de la propagandă», ca Ion Iliescu. Ei se apropie de poezie ca de o vitrină cu obiecte de vis,

intangibile, iar unghiile lor de multă vreme netăiate zgârie geamul neputincioase”; ■ *Dan C. Mihăilescu*: „E de gândit la nevoia de spirit german pe care o resimte latinitatea noastră levantină. În ce privește *valorizarea eminescianității*, ca și în toate celelalte, pledez pentru o infuzie capitală și sistematică de disciplină, de tenacitate constructivă (...). În locul spumegațiilor verbale, al pompierismului festivist și grandilocvenței patriotarde, în locul torentelor de imprecății la adresa unor adversari inventați (...), este mai întâi nevoie de reeditări ale operei, de o Catedră de studii eminesciene la Filologie, de o zdravănă serie editorială care să reia cele 10-20 de contribuții exegetice de primă însemnătate, de o cât mai cuprinzătoare antologare a mărturiilor contemporanilor despre Eminescu, de o bancă de date a Subiectului, pendinte, firește, de un Centru național de studii, unde să găsești oricând totul de și despre Eminescu. (...)/ Noica era îngrozit de eventualitatea unui incendiu la Biblioteca Academiei, unde, de zeci și zeci de ani, așteaptă să fie fotocopyate cele 46 de *Caiete eminesciene*”.

● În „Adevărul”, C. Stănescu publică editorialul *Cutremurul eminescian*: „...Este mai mult decât probabil că destule din *însușirile* cu care Eminescu *înzestrează* poporul român nu sunt caracteristice etniei, dar acesta nu-i nici pe departe un motiv de a le respinge ori a le ironiza. Spiritelor seci sau obtuze, setul de valori înalte – nu doar poetice, dar și morale, existențiale (...) – li se par prea «acre», ca strugurii la care nu ajungi. Pentru cei plâpânzi sau prea debili, *modelul* Eminescu reprezintă o insuportabilă «cămașă de forță». Din acest sentiment de teribilă *constrângere* și *neasemănare* pe care-l emană idealitatea eminesciană în toate ipostazele ei își trag «forța» contestării toți detractorii lui. (...) Este falsă imaginea unui Eminescu primit cu osanale de întreaga comunitate națională (...)/ Șirul detractorilor lui Eminescu (...) începe nu cu «celebrul» popă Grama, ci cu un de tot obscur Gr. Gellianu, jurist pe la Eforia spitalelor civile, care, într-un «studiu» de la 1875, pretinde că poezia lui Eminescu este «un nămol de greșeli de versificare, de rime imposibile, de imagini inexacte, de cuvinte fără sens». (...) Detractorii lui Eminescu îi fac poetului național, fără să vrea, un real serviciu: obtuzitatea lor îi pune în valoare *atipicitatea*”. □ Un articol semnat de Viorica Rusu (*Ieri, la Academie, tinerii au venit să se lămurească asupra lui Eminescu, iar președintele Emil Constantinescu a demonstrat că a fost un școlar silitor*) adună impresii de la sesiunea solemnă organizată în aula Academiei Române – pe 14 ianuarie 2000 – la aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui Eminescu: „...Și-au căutat cu înverșunare un scaun Marin Mincu, Ion Cojar, Sorin Alexandrescu, Caius Traian Dragomir, Marian Munteanu și alții. Mai norocoși, Ion Caramitru și Andrei Marga au avut «masă rezervată» în perimetrul în care stau, de obicei, doar membrii Academiei./ Cuvântul de deschidere a fost rostit de acad. Eugen Simion, președintele Academiei Române (...): «Sunt semne destule (...) că Eminescu nu mai place sau nu mai e stimat cât îl stimau generațiile anterioare și

că perpetuarea mitului național agasează pe unii intelectuali nemulțumiți de interpretări triumfaliste, de citarea lui prea evlavioasă. Ar fi însă o eroare să credem că toată lumea românească gândește în acești termeni. Ar fi, de asemenea, o mare eroare să credem că un mare creator nu poate fi pus în discuție și că, din confruntările de opinii, adevărul aflat în opera lui nu poate să triumfe». (...) / Invitat la tribună, președintele României, Emil Constantinescu, a arătat că face parte dintr-o generație care nu îi contestă lui Eminescu atributul de «poet național». (...) / La sesiunea solemnă au mai fost invitați să vorbească acad. Alexandru Balaci, prof. Gabriel Ștrempel, directorul Bibliotecii Academiei, acad. Ștefan Aug. Doinaș, acad. Viorel Barbu. / În încheiere, membrii Academiei Române au primit cele trei volume ale Ediției Eminescu, apărută recent, prin colaborarea Academiei cu Editura Univers Enciclopedic și R.A. «Monitorul Oficial»". □ Carmen Chihăia realizează o anchetă, pornind de la „o simplă întrebare, nu doar retorică”: ***De ce este hulit Eminescu astăzi?***. Răspund: Nicolae Balotă (***Semnul Nihilului și marea împăcare***), Nicolae Breban (***Prezumția de genialitate***), Ana Blandiana (***Blestemul de a fi tocit la școală***), Eugen Uricaru (***Generația '80 și manipularea conștiinței publice***) și Mihai Cimpoi (***Urinare pe temple?!:*** ■ ***Nicolae Balotă:*** „Traversăm încă o epocă a nihilismului, în care valorile se devalorizează și apar altele noi. Semnul Nihilului i-a obsedat pe mulți literați. Cu atât mai mult în epoci ca acestea, de sfârșit de secol și mileniu. (...) Nihilismul de care vorbeam (...) răbufnește și la noi, sub diferite forme. Atențând chiar și la ceea ce este invulnerabil în opera eminesciană”; ■ ***Nicolae Breban:*** „Clasicii literaturii trec, din când în când, prin focurile contestatelor ale juvenililor. Numai că acum, alături de acest tir de artilerie – care apare odată cu fiecare nouă generație – apare confuzia, spun eu, între negația tinerilor față de bătrâni, față de clasici, față de statuile, busturile pe care le-am găsit noi pe culoarele liceelor. (...) Trebuie să fie contestat Eminescu, dar în sensul unui... alt Eminescu! (...) Toată discuția în jurul «mitului eminescian» e, totuși, incitantă. De ce, adică, n-ar avea un popor mituri culturale? (...) Este vremea demolării miturilor?! Eu înțeleg acest demers. Dar îl înțeleg ca o verificare, ca o reinterpretare a unui mit (eminescian) real și necesar”; ■ ***Eugen Uricaru:*** „În loc să se pună în lumină continuitatea culturii românești (...), se reintroduce în discuție ideea... absenței culturale în istorie. E foarte interesant că această manipulare a conștiinței publice (...) se produce în cele mai neașteptate, mai stupefiante medii. Au apărut chiar universități în care literatura română este predată... începând (doar) cu «Generația '80». De parcă până la «Generația '80» n-ar mai fi existat literatură!”.

17 ianuarie

● În „Cotidianul”, Eugen Simion răspunde câtorva întrebări adresate de George Apostoiu („***Eminescu este un spirit european prin temele lui și***”

spiritul său creator”): „La această aniversare se cuvine să observăm că, în ciuda unor asalturi ridicole și neputincioase, cultul lui Eminescu rămâne neștirbit. Ce rost au avut aceste asalturi?/ «Asalturile» de care vorbești dumneata nu sunt nici ridicole, nici neputincioase. Sunt, dimpotrivă, foarte insistente, bine organizate și eficiente. Faimosul (vreau să spun rușinosul) număr din «Dilema» n-a fost deloc izolat. Dovadă că au urmat alte luări de poziție antieminesciene. Bineînțeles, abil făcute. Sunt atacate «exagerările triumfaliste», naționaliste, cultul personalității etc., pentru a ajunge la esența chestiunii și esența se cheamă mitul Eminescu și opera lui Eminescu... Care sunt, deopotrivă, contestate. (...) Așa că, vă rog, nu minimalizați demitizarea lui Eminescu. (...)/ *Ce este criticabil sau ce era atunci, în anii '60, criticabil la Eminescu?*/ (...) Eminescu imaginează un «stat natural», o evoluție organică, legi pământene, o societate bazată pe armonia claselor pozitive... Pe scurt, o utopie fixată într-un Ev Mediu răsăritean, izolat de cruzimile istoriei. Epica lui politică trebuie citită din acest unghi. Atributul de xenofob nu i se potrivește. El apără, cu mijloacele sale intelectuale, ideea unui stat român unitar, independent și prosper. «Roșii» (liberalii), adversarii săi, aveau soluții mai bune, adică mai realiste. Dar critica eminesciană a fost necesară pentru că a apărut fondul spiritual național, care, orice soluție am alege, intră (trebuie să intre) în discuție... (...) / *La ce trebuie să ne așteptăm de la «Anul 2000 – Eminescu»?*/ La multe. Bune și rele. Deocamdată vă dau o veste bună: am publicat, sub egida Academiei Române și cu concursul financiar al Ministerului Culturii, opera lui Eminescu într-o ediție integrală de tip Pleiade. Este o minune a lumii românești. Citez trei nume care trebuie onorate: pe cel care a îngrijit textul (Dumitru Vatamaniuc), pe editorul Vlad Popa (Editura Univers Enciclopedic) și pe dna Eugenia Ciubuncan (directorul «Monitorului Oficial»), care a făcut din această ediție (în trei volume) un obiect de artă excepțional. Pe coordonatorul ediției și pe prefăcător îi trec sub tăcere. Am motivele mele”.

18 ianuarie

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu publică o tabletă intitulată **Strategia Eminescu**: „La împlinirea a 150 de ani de la nașterea sa, Eminescu pare a se afla într-o dilemă (nu e neapărat o aluzie la faimoasa discuție «contestatară», găzduită, din inițiativa lui Ceazar Paul Bădescu, în revista «Dilema»). (...) Pe de o parte, autorul Luceafărului riscă a fi supus unor observații excesiv critice, «ireverențioase», parcă scoase din țâțâni, pe de alta, riscă a rămâne sub povara discursului apologetic, festiv, înțesat de clișee tot mai spălăcite. (...) În ce ne privește, n-am putea respinge de plano poziția «critică». În pofida notelor sale teribiliste, a exagerațiunii către care e înclinată nu o dată polemica, ea constituie, în principiu, o noutate. Iar receptarea unui mare creator are o vitală nevoie de noutate (...). Marea primejdie ce planează la

ora actuală asupra lui Eminescu nu este contestarea, ci mortificarea, transformarea sa într-o mumie, scoasă la anumite ceremonii prin mijlocirea unor formule didactic-sărbătorești, automatizate. (...) Nici G. Călinescu, ca eminescolog, n-a scăpat de învinuirea de impietate. Îi asigurăm pe admiratorii lui Eminescu, din rândul cărora, de altminteri, sperăm a face parte până la sfîșitîtul zilelor noastre, că nu e nici un pericol de «demolare». Mitul eminescian va rămîne (...) intangibil în nucleul său. E un mit necesar, cel al Poeziei. (...) Strategia Eminescu (...0 constă într-un echilibru între factorul mitologic și cel critic, așadar într-un echilibru fragil ce nu exclude înclinarea momentană când într-o parte, când într-alta”.

● La rubrica „Revista revistelor culturale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 501), C. Stănescu (sub pseudonimul Interim) comentează în marginea unui editorial al lui N. Manolescu din „România literară” (nr. 1/2000), *Eminescu – scopul și mijloacele*, unde criticul constata „ca mulți alții, că atît proza politică din «Timpul», cît și poezia însăși au devenit «mijloc de propagandă și de polemică în diferitele etape ale bătăliei dintre tradiționaliști și moderniști, dintre autohtoniști și occidentalști, dintre adepții statului național (în variantele sale) și adepții democrației liberale». Eterna «poveste»: *confiscarea* «poetului național» de către diversele doctrine politice, împingerea în penumbră a poeziei ca scop al existenței poetului, dar și al cititorilor săi și manipularea ideologică a creației lui. Mă tem (!) că această «confiscare» are chiar o cauză mult mai profundă decît ignarele impulsuri ale manipulatorilor de tot felul: *actualitatea* obiectului «manipulat». Eu, unul, nu cred că «proza politică», într-un cuvînt *gazetăria* poetului M. Eminescu, s-a «demonetizat». (...) Îl înțeleg pe Nicolae Manolescu și-i admir consecvența cu care recomandă poetul, numai poetul, însă utopia poetului dezlegat de «afacerile» noastre lumești n-are sorți de izbîndă. Eminescu va fi tras în continuare în toate părțile, deși idealul ar fi ca o generație «fără trecut» să ia pe seama ei contact cu un Eminescu «necunoscut». (...) Pe de altă parte, nu cred că Eminescu e un mare poet, dar de ale cărui păreri «reaționare» (gazetăria!) ne putem dispensa. Fractura operată între calitatea de mare poet și gânditor politic «retrograd» mi se pare inacceptabilă, chiar dacă cei care-i vulgarizează prin exces de răsălmăcire ideile se folosesc pentru aceasta de girul genialității poetului: publicistica poetului nu devine automat «nocivă» doar fiindcă A.C. Cuza o pune în slujba «militantismului său naționalist» ca și, azi, urmașii acestuia. În legătură cu transformarea lui Eminescu din *scop în mijloc* – observație perfect adevărată – citesc o frază care mă cam nedumerește: «Trebuie să constatăm – scrie Nicolae Manolescu – că dacă Eminescu a fost și mai este socotit 'poetul național', tocmai prefacerii operei sale din nobil scop în mijloc banal i se datorează faptul. Cine, zicînd 'poetul național', are în gînd valoarea literară a versurilor? Mai degrabă, Eminescu pare așa fiindcă sensibilității noastre naționale (etnice, morale, religioase și politice) îi place să se recunoască în

oglindea lui. Nu suntem pe tărâmul mirific al artei, ci pe acela mlăstinos al ideologiei». Cunosce, totuși, pe cineva care, zicând «Poetul național» avea în gând «valoarea literară a versurilor» și se afla «pe tărâmul mirific al artei», și nu «pe acela mlăstinos al ideologiei»: G. Călinescu, al cărui capitol din *Istoria...* se intitulează chiar așa, *M. Eminescu. Poetul național*". ■ Un alt articol care-i reține atenția lui C. Stănescu (Interim) este semnat de Alex. Ștefănescu în „România literară”, **Contestarea lui Eminescu în stil hip-hop**: „Articolul e un pamflet scris cu vervă și ironie nimicitoare. Poate chiar prea «nimicitoare». Alex. Ștefănescu nu manifestă nici un «gram» de înțelegere pentru caracterul sfidător al contestării lui Eminescu de către câțiva tineri scriitori sau autori. Nici mie nu-mi plac ostentația sfidării, nonconformismul de dragul nonconformismului: în acest soi de sfidare întotdeauna e ceva inautentic, fals, de nu chiar poleială fără miez. Ironia furioasă ori mânia sarcastică din articolul lui Alex. Ștefănescu mi se par și ele, de la un punct, excesive, copleșind «subiectul». Un dram de ironie poate fi mai «eficient» decât o tonă de sarcasm". ■ C. Stănescu semnalează și un articol despre Eminescu al lui Radu Ciobanu, publicat în revista „Arhipelag” de la Deva: „Cert e că ne-am pierdut seninătatea și uneori «uzul rațiunii»: orice sărbătoare, comemorare sau aniversare ne scindează și ne întârătă. (...) Un artist care, la mai bine de un veac de la dispariția sa fizică, e atât de intens disputat, cu atâta competență sau stupiditate, cu atâta calmă rigoare sau febricitantă patimă, cu atâta civilitate sau mârslănie, nu poate fi – ferice de el! – decât mai viu decât noi toți cei ce roim în jurul lui”. Privind altfel contestarea venită dinspre „băieții de cartier” (vezi articolul – mai înainte citat – al lui Alex. Ștefănescu), Radu Ciobanu notează: „N-am înțeles, bunăoară, demonizarea revistei «Dilema» și chiar a Fundației Culturale Române, care o finanțează. Cei ce-și manifestă astfel «indignarea» ignoră faptul elementar într-o societate democratică că a finanța nu înseamnă a cenzura, iar «Dilema» n-a făcut decât să publice firesc, fără a-și permite să cenzureze, articolele comandate pe o anumită temă. Că unii dintre cei solicitați s-au dat în stambă în spiritul unui teribilism juvenil, vechi de când lumea, nu e vina redacției, ci a celor ce au pierdut salutarul în toate ocaziile *modus in rebus*: fiecare pasăre pe glasul ei piere... Nicidecum acestea ar trebui să ne fie motivele de îngrijorare, ci acelea a căror mizerie contagioasă are toate șansele să ne țină încă multă vreme captivi în imperiul sumbru al mentalităților reziduale ale unor timpuri revoluate. Expresia lor cuprinde toată gama, de la simpla aberație până la profunda abjecție. Nelinistitoare este apoi lipsa unor reacții pe măsura unor asemenea manifestări. Cum altfel decât aberație, fie ea și simplă, poate fi considerată propunerea sanctificării lui Eminescu, clamată în plin Parlament de un «tribun» supraponderal și veșnic agitat? A aspira să transferi cele ce țin de cultură în sfera cultului e o tristă dovadă de confuzie intelectuală, cu atât mai tristă și mai alarmantă, cu cât s-a și creat un precedent în cazul lui Ștefan cel

Mare”. ■ Daniel Cristea-Enache scrie despre antologia lui Cezar Paul-Bădescu *Cazul Eminescu*: „Dincolo de concepția grafică a lui Adrian Timar, care nu pare să fi fost într-una din zilele sale cele mai faste, mă întreb ce înțelege antologatorul prin «cazul Eminescu»; în ce fel este Mihai Eminescu un caz pentru Cezar Paul-Bădescu? E bine să ne definim termenii înainte de a-i întrebuința, așa că puțină «arheologie» nu strică. Într-o Notă introductivă, antologatorul explică apropierea lui de Eminescu: «Dilema este – pentru cine nu știe – o revistă care propune, săptămânal, câte o temă de dezbatere. Fiecare temă este stabilită cu mult înainte de data apariției și de ea se ocupă câte un redactor care urmează să fie responsabilul numărului respectiv. Această ‘responsabilitate’ constă în coordonarea efectivă a realizării temei, de la alegerea colaboratorilor care urmează să scrie, până la operațiunea de ‘cap limpede’». (p, 5). Cezar Paul-Bădescu lucrează, așadar, ca redactor la revista «Dilema». Revista «Dilema» propune, săptămânal, o temă de dezbatere, de care se ocupă câte un redactor, Cezar Paul-Bădescu s-a ocupat de tema Eminescu, aceasta intrând, ca să zicem așa, în atribuțiile sale de serviciu. Nu știu dacă el și-a ales această temă, sau această temă l-a ales pe el; cert este că redactorul și tema s-au întâlnit. Dar tot nu se înțelege: în ce constă cazul Eminescu? O informație utilă: «Printre altele – precizează antologatorul, în legătură cu redactorul –, responsabilul de număr trebuie să scrie un Argument prin care să-și justifice alegerea temei». Trebuie, deci, să mergem la Argument-ul semnat cu inițiale – pentru cine nu știe, așa se obișnuiește la «Dilema» – de către Cezar Paul-Bădescu. Un Argument foarte «personalizat», cu amintiri din adolescența redactorului, mai precis, din timpul meditațiilor pe care el le făcea cu o profesoară de română, pentru admiterea la Facultate. (...) Elevul nu a fost însă deloc impresionat; profesoara mitizându-l ridicol pe Eminescu nu a avut prea multe șanse în fața scăpărătorului licean meditat. Care, peste ani, în acest pasaj confesiv, trece imediat, printr-un fel de salt al spiritului, de la problema meditațiilor la chestiunea poeziei lui Eminescu: «Poezia lui Eminescu nu mă încânta, de fapt ea nici nu exista pentru mine, decât cel mult ca obligativitate școlară – era, deci, lipsită de substanță (s.n.). La rândul lui, poetul însuși era ceva inert și ridicol, ca o statuie de metal goală pe dinăuntru și cu dangătul spart» (p. 9). Lăsând deoparte problema dangătului unei statui – problemă cam încurcată, dar neesențială –, putem risca o apreciere. Că poezia lui Eminescu nu îl încânta pe liceanul Bădescu, cred că e problema liceanului Bădescu; că aceeași poezie nu exista pentru el, decât cel mult ca obligativitate școlară – iarăși, e o problemă angajându-l exclusiv pe adolescentul meditat. Concluzia: «poezia lui Eminescu» era, deci, lipsită de substanță», mi se pare însă puțin forțată. Cu toată genialitatea pe care i-o putem atribui, la rigoare, tânărului Bădescu, nu văd cum poezia lui Eminescu ar putea fi în sine lipsită de substanță: o fi (sau o fi fost) așa pentru el, pentru tânărul Cezar Paul-Bădescu, dar, îmi veți replica, acesta nu-i un argument. Ce-

a fost, a fost! Cum stau lucrurile acum? (...) Sunt realmente bucuros că Eminescu a «căpătat din ce în ce mai multă viață» pentru Cezar Paul-Bădescu, mai ales de când Cezar Paul-Bădescu a realizat, la «Dilema», un număr despre el. Dar, presupunând că tema Eminescu i-ar fi revenit altui redactor de la «Dilema», care ar mai fi fost, oare, raporturile dintre Cezar Paul-Bădescu, pe de o parte, și omul Eminescu și substanța poeziei lui, pe de alta? Au nu cumva ar fi rămas poetul tot «ceva inert și ridicol»? Cert este că Cezar Paul-Bădescu l-a descoperit cu adevărat pe Eminescu nu pe când era elev, nici pe când era licean, nici măcar pe când era student, și nici ca absolvent de Facultate. L-a descoperit, spre ușurarea cititorului ținut în tensiune, abia cu ocazia acestui număr de revistă. Niciodată nu e, firește, prea târziu; și totuși, de ce atât de târziu? Ce l-a împiedicat pe Cezar Paul-Bădescu să meargă, până în anul de grație 1998, direct la opera lui Eminescu? Sau – mică fantezie – să parcurgă cărțile importante scrise despre Eminescu? Nu era aceasta calea cea mai simplă, ocolind obstacolele «de tot felul», extremismele, ideologiile, falsificările, monstruosul cult al personalității, ditirambii funestei profesoare de română? Ultima întrebare e pur retorică. (...) Acesta să fie «cazul Eminescu»? Deduc, la finalul acestei discuții, că valoarea operei lui Eminescu, substanța sau lipsa ei de substanță, ridicolul sau frumusețea ei, *depind* de experiențele contradictorii (și, neîndoielnic, pasionante) ale lui Cezar Paul-Bădescu; mai precis, până în 1998, Eminescu era «ceva inert și ridicol», iar poezia lui – «lipsită de substanță»: din 1998 încoace, de când Cezar Paul-Bădescu s-a ocupat personal, ca redactor, de «tema» Eminescu, lucrurile s-au schimbat. A lega atât de strâns valoarea operei lui Eminescu de traumele din adolescență și experiențele de redactor ale lui Cezar Paul-Bădescu mi se pare un exercițiu speculativ extrem de interesant, dar nițel exagerat și, la o adică, nu lipsit de riscuri. Dacă, să zicem, mâine-poimâine Cezar Paul-Bădescu va primi ca sarcină de serviciu tema «Poetul Gheorghe Pătrunjel: destinul omului și semnificațiile operei» și, o dată cu tratarea acestei teme, va descoperi valoarea inestimabilă a poetului Gheorghe Pătrunjel? Ghinionul lui Eminescu! Deși, să recunoaștem, ceva-ceva noroc a avut: opera sa poetică, atât de greu accesibilă în zilele noastre (...), a ajuns, printr-o minunată «potrivire» a soartei, în mâinile lui Cezar Paul-Bădescu. (...) «Cazul Eminescu» e, de fapt, «cazul Bădescu» – iar «cazul Bădescu» poate fi rezumat într-o singură propoziție: valoarea operei poetice a lui Mihai Eminescu este, pentru tânărul antologator, o descoperire recentă, de ultimă oră. Totuși este trist în lume”.

● În revista „22” (nr. 3), Dan Perjovschi semnează o notă intitulată *Nebun*: „Am făcut o conferință de presă, exasperat că Ministerul Culturii blocase inexplicabil fondurile expoziției la care participam. A venit și un secretar de stat. Care a zis că totul e OK. Nici vorbă de vreo problemă, blocaj, diletantism sau rea-intenție. Eram nebun, mi se păruse, n-am înțeles. Chemasem lumea degeaba. Acum o săptămână la GDS (pe motiv de Patapievici) s-a întâmplat la

fel. Nici vorbă. N-a fost respins. Toată lumea din Comisie îl apreciază, iar personaje care-l declaraseră nebun cu o zi înainte zic că-l susțin, îl votează și-l iubesc. Înebunisem. Eu și Societatea Civilă. Toată lumea vrea, sprijină și face: revoluție, democrație, integrare, luptă împotriva corupției, nivel de trai, justiție, adevăr, cinste, grijă de pensionar, deficit, reformă, PIB și generație de mâine. E clar, iar sunt nebun. Dar voi?”. □ Sub genericul „Legea dosarelor”, apare un material intitulat **„Am respectat legile Atenei când mi-a fost bine, le respect și când nu mi-e bine”** (pagini realizate de Rodica Palade și Mădălina Schiopu): „Pe 6 ianuarie, la sediul Grupului pentru Dialog Social a avut loc o masă rotundă pe marginea aplicării «Legii dosarelor» și constituirii Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Au participat reprezentanți ai societății civile, parlamentari, politicieni. Redăm mai jos fragmente din discuții. *Respins pe baza unui delict de opinie H.-R. Patapievici* (GDS): Am fost propus din partea PNȚCD pentru Colegiul *Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor fostei Securități* și, în urma audierii în Comisiile juridice, s-a produs respingerea mea, cu un scor de 13 la 11, pe motiv că nu am o atitudine corespunzătoare față de poporul român. Ulterior, d-l senator Cazimir Ionescu, într-o emisiune la Tele 7abc, a precizat că, de fapt, fiind vorba despre o atitudine a mea dezechilibrată, vehementă și revanșardă, eu aș fi putut da publicității niște documente secrete sau le-aș fi distrus. În felul acesta, domnia sa și cei care au votat împotriva m-ar fi salvat de închisoare. Comisiile reunite ale Camerelor au recomandat totuși păstrarea mea pe listă, în ciuda votului defavorabil. Ulterior, în Biroul permanent s-a luat o altă decizie. Acum situația este, după părerea mea, confuză. Practic, am fost decăzut din calitatea de candidat, datorită atitudine decretate ca necorespunzătoare față de poporul român și istoria națională. Toată discuția a fost purtată nu de conducătorul de drept al Comisiei, domnul senator Răsvan Dobrescu, ci de deputatul Dumitru Bălăeț, de la PRM, care a citit textul de la pagina 63 din cartea mea *Politice*. Toată audierea a fost un proces intentat veritabilelor mele sentimente față de poporul român. În fond, cred că toată chestiunea este: Comisiile juridice ale Senatului și Camerei Deputaților au respectat legea atunci când m-au respins în baza delictului de opinie? (...) *Rodica Palade* (GDS): Domnule Quintus, dar dvs. ați recomandat să se voteze împotriva lui Horia Patapievici./ *M. Ionescu-Quintus*: Este un neadevăr sfruntat./ *Rodica Palade*: Este adevărul gol-goluț.../ *H.-R. Patapievici*: Vă spun eu, privindu-vă în ochi: după toate informațiile pe care le am, d-le Quintus, ați votat împotriva mea la Birourile permanente. (...) *Șerban Rădulescu-Zoner* (deputat PNL): A apărut Raportul Comisiilor? Să vedem ce scrie Raportul./ *Cazimir Ionescu*: Concluzia Raportului: «Președinții celor două Comisii juridice care semnează acest Raport consideră că toți candidații propuși, inclusiv d-l H.-R. Patapievici, îndeplinesc condițiile cerute de art. 8 (...) urmând ca Birourile permanente reunite să aprecieze cu privire la candidaturile d-lor Andrei Pleșu și Mircea

Dinescu». Deci, nici nu se pune problema Patapievici./ *Renate Weber* (Fundatia pentru o Societate Deschisa): Dacă acesta este Raportul Comisiilor, de unde a ajuns la presă informația că a fost respins Horia Patapievici?/ *Czimir Ionescu*: Când ne-am prezentat în fața Birourilor permanente nu avem acest Raport. Mi-a fost adus acolo, în timp ce se desfășurau lucrurile./ (...) *Șe-ban Rădulescu-Zoner*: Cazul lui Patapievici îmi amintește de situația lui Ardicu, de Marius și Lulu Nasta, de Milița Petrașcu, când, în aula Facultății de Drept, sub patronajul lui Leonte Răutu li s-a făcut un proces public (nu au fost condamnați la închisoare), au fost atacați, jigniți. Exact după aceleași caapod au procedat cele două Comisii juridice la inițiativa unui reprezentant al PRM. Votul Comisiilor juridice și al Birourilor permanente este, cred, actul cel mai compromițător pentru istoria parlamentarismului postdecembrist! Cei care fac legea aceia o încălcă! (...)/ *Ana Blandiana*: Nu știu cum vă simțiți dvs., dar eu mă simt profund umilită. Iar aceasta a început din ziua în care am aflat cum s-au desfășurat lucrurile în Comisia juridică și până în această seară, inclusiv prin ceea ce se întâmplă aici. (...) Există posibilitatea ca plenul Parlamentului să susțină candidatura infirmată ilegal, de Comisiile juridice și Birourile permanente, a lui H.-R. Patapievici. Nu există posibilitatea, însă, ca plenul Parlamentului să voteze altfel decât în bloc. Deci, evident, legea va fi încălcată prin votul pe care îl va da Parlamentul. Singura formulă corectă din punct de vedere legal ar fi aceea ca lista pentru Colegiu să se întoarcă la Comisiile juridice care, de data aceasta, să-și facă datoria. (...) Orice s-ar întâmpla, timpul s-a pierdut, și nu întâmplător, ci este evident că totul a fost gândit, așa cum sutele de amendamente au fost gândite ca să amâne lucrurile, așa cum au fost candidaturile, despre care nu se poate spune că nu s-a știut că sunt ilegale. Între cele două încălcări ale legii, în cele două cazuri, există o structură profund politică și în același timp înspăimântătoare. Legătura este următoarea: H.-R. Patapievici a fost contestat de un fost activist al CC al PCR, actualmente parlamentar PRM și această constatare a avut majoritatea voturilor celor prezenți. Cealaltă problemă este aceea de a nu socoti – și amendamentul propus de PNL în mod incredibil subliniază această aberație – Partidul comunist printre partidele la care legea se referă. Este cazul să ne amintim «Operațiunea Jarul», prin care în 1972 au fost distruse dosarele informatorilor membri de partid. Faptul că acești trei candidați care au fost în discuție sunt mari personalități ale culturii române și personalități străluci a făcut, de fapt, să nu se vadă esența juridică, profund ilegală, a deciziilor. Nu este vorba de faptul că Horia Patapievici este un mare scriitor și filosof sau că Mircea Dinescu este un mare poet, ci că în fiecare din aceste cazuri s-a încălcat legea cu bună știință. Despre membrii de partid nu se va ști niciodată dacă au fost sau nu colaboratori, pentru că dosarele lor nu mai există. Scoțând Partidul Comunist dintre partidele interzise, dai dreptul, dintre toate, tocmai acestuia să facă analiza perioadei în care el a fost vinovat de tot ce s-a întâmplat. Situație

abertantă din punct de vedere logic, juridic, moral”. □ Gabriel Liiceanu publică partea a doua a articolului *Portret de premiat hult*, subintitulat *Sau despre imoralitatea Legii Dosarelor*: „Spuneam în prima parte a acestui articol că a considera, potrivit legii în vigoare, drept un scandal *acceptarea* lui Pleșu în Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității implică un lucru, pentru mine cel puțin, total inacceptabil; în speță, că există un «loc» în structurile societății românești ale cărui exigențe morale sunt atât de înalte încât unul ca Pleșu nu le poate satisface. Că există, cu alte cuvinte, o *limită* a onorabilității lui Andrei Pleșu, limită pe care am descoperit-o acum cu toții tocmai cu ocazia legii amintite. *Legea dosarelor e limita instabilității lui Pleșu*. Numai că, mi se va răspunde, nu de exigențe morale este vorba aici, ci de încercarea legiutorului de a îngădi orice posibilitate de politizare a Colegiului. Acceptarea lui Andrei Pleșu și a lui Mircea Dinescu este un scandal, stimate domn, pentru că litera (și spiritul) legii sunt lipsite de orice ambiguitate: «Calitatea de membru al Colegiului Consiliului nu poate fi acordată persoanelor care au făcut sau fac parte din partide politice». Andrei Pleșu și Mircea Dinescu au făcut parte din partidul politic numit PCR. Deci ei nu pot face parte din Colegiul Consiliului. – Ce mai e de discutat aici? Există tocmeală când vine vorba de lege? Nu există! Iar cei doi ar fi trebuit să aibă bunul simț să nu se prezinte în fața Comisiilor Parlamentului, de vreme ce *știau* de bună seamă că nu îndeplinesc condițiile eligibilității. Iar dacă au fost aleși, Comisiile au făcut o ilegalitate. Eligibilul Patapievici a fost respins, iar neeligibilii Pleșu-Dinescu au fost acceptați. Aplicarea corectă a legii presupune introducerea lui Patapievici în Colegiu și eliminarea urgentă a lui Pleșu și Dinescu. Ori Patapievici în Colegiu și Pleșu & Dinescu afară – și atunci legea e respectată, ori Patapievici afară și Pleșu & Dinescu în Colegiu – și atunci legea e încălcată. Această alternativă mie mi se pare monstruoasă, iar bransarea unei părți din intelectualitatea noastră de vârf la ea îmi pare drept o formă de prostire colectivă, un act de asasinat moral și o mitocănie la adresa celor doi. Iar în ceea ce privește legea că atare, *Legea dosarelor*, câtă vreme ea nu le permite *celor trei deopotrivă* să facă parte din acest Colegiu, e este o lege proastă sau, mai precis, pe limba lui conu' Alecu Paleologu, «este o lege tâmpită». (...) Câți dintre noi știm cu adevărat de la al câtelea pas al șurubului fibra morală plesnește în noi? Și cine nu a cunoscut ușurătatea, tentația derivei, gustul vinovat al îndoielii, într-un ceas sau altul al vieții lui? Există un critic literar important care nu a vrut în ruptul capului să devină membru de partid, preferând să bată pasul universitar pe loc și să rămână lector toată viața. (...) Există o poetă importantă care n-a fost membră de partid și care în final a avut gesturi de răzvrătire, dar debutul în poezie l-a făcut cu versuri închinat partidului. (...) În sfârșit, am cunoscut și «ne-membri» și «membri de partid» care, spre deosebire de noi toți, au spus cu voce tare ce credeau; indivizi care, în feluri și în grade diferite, au «subminat» regimul comunist, au înfruntat

Securitatea, și-au pierdut slujbele, altelei libertatea, au fost bătuți, amenințați, terorizați, uneori omorâți, nu de puține ori cu gândul că au fost singuri și ridicoli. Numele celor de ultimă oră: Paul Goma, Dorin Tudoran, Doina Cornea, Gheorghe Ursu, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Mihai Botez, Gabriel Andreescu, Radu Filipescu, Dan Petrescu, Andrei Pleșu. Lista e desigur mai lungă. (Nu este astăzi teribil să o vezi pe Doina Cornea semnând alături de Gabriel Andreescu scrisoarea prin care li se cere, lui Pleșu și Dinescu, să părăsească de bună voie Colegiul Consiliului pentru Studierea Arhivelor Securității? Se poate imagina lucru mai drăcesc?) (...) Și să mă ierte prietenul Patapievici dacă am să-i spun că *de la el* în primul rând – ca unul care a fost pus în cumpănă publică cu Pleșu («ori Patapievici, ori Pleșu») – am așteptat râdurile pe care le scriu acum. În locul lor, Patapievici mi-a oferit tăcerea lui dennă, de ins lezat și *compătimit*. Patapievici, victimă a unei nedreptăți? Neîndoielnic. Dar victima din adânc – și victima nu a unor biete comisii parlamentare, *ci a colegilor și a prietenilor lui* –, cel lezat și hulit și *singur*, este Pleșu. (...) Cu ocazia numirii lui Andrei Pleșu ca ministru de Externe, Gabriel Andreescu a scris în «22» un articol în care deplângea de-acum soarta politicii externe române care, prin Pleșu, urma să fie făcută de... Ion Iliescu! De ce? Pentru că Pleșu lucrase cu Buzura la Fundația Culturală Română (a se vedea ziarul «Dilema»), iar Buzura era prieten cu Iliescu... Gabriel Andreescu nu a găsit de cuviință ca acum, la sfârșitul mandatului lui Pleșu, să-și ceară scuze pentru cele puse pe hârtie în urmă cu doi ani. Dimpotrivă, el, care s-ar fi convenit să facă parte dintre cei propuși pentru Colegiul Arhivelor alături de Pleșu și Dinescu, strânge acum semnături pe o «Scrisoare deschisă» (pe care nu stau pe gânduri să o numesc rușinoasă), cerându-i lui Pleșu să nu greveze încă o dată destinul României cu nedorita sa prezență în Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. De astă dată, în mintea subtililor noștri intelectuali, Pleșu nu mai face jocul lui Iliescu, ci pe al lui Roman, care, în anul electoral care a început, vrea să dea, pasă-mi-te, lovitura de grație aplicării *Legii dosarelor*. (...) Nu știu câte păcate a strâns de-a lungul istoriei sale PD-ul, dar printre faptele sale bune se numără cu siguranță două: 1) numirea lui Pleșu în fruntea Ministerului de Externe și 2) numirea lui Pleșu în Colegiul Arhivelor”. □ Mircea Martin semnează prima parte a textului *Europa văzută dinspre Est*, cu subtitlul *Reflecții pe tema identității culturale europene*: „Lucruri incredibile și chiar inacceptabile la prima vedere, fascinante prin ciudătenia lor, sfârșesc prin a deveni inteligibile, posibile grație punerii lor în scenă de către un scriitor autentic. Literatura cultivă diferențele, dar, în același timp, și înțelegerea acestor diferențe. A exista în literatură înseamnă a exista în chip diferit. Ceea ce propune ea este o experiență a descoperirii de sine realizate prin înstrăinarea de sine. Cultura literaturii e unificatoare fără a fi mai puțin o cultură a diferenței. Jocul estetic – pe care romanticii germani l-ar fi înțeles foarte bine – ne situează în poziții favorabile,

privilegiate, de deschidere, de întâmpinare, de conciliere. Deprinderea codurilor artistice poate servi foarte bine ca inițiere și model în deprinderea codurilor înțelegeri publice. Un om citit, un om cult are mai puține șanse de a fi intolerant”. □ În cazul unei pagini supratitulată **Anul Eminescu** (conținând materiale semnate de Corneliu Șenchea), apare un interviu cu Laurențiu Ulici, **Complexul de la Ipotești – un Weimar al nostru**: „Cum credeți că trebuie gândite festivitățile legate de Anul Eminescu, în așa fel încât să fie evitate atât notele simplificator-critice, cât și cele encomiastice?/ Cred că «Anul Eminescu» ar trebui înțeles ca un an al culturii române, al celei scrise în primul rând, ca un an al recunoașterii – și recunoștinței – pentru cât a contat cultura în existența noastră istorică și, totodată, ca un an al asumării – pentru a putea fi depășite – tuturor erorilor... politice (de azi și de ieri) în materie de respect acordat culturii. Și, poate, un an al iertării greșelilor noastre față de noi înșine, un an al încercării – vitale! – de a ne reda pe noi nouă înșine... În ce-l privește de-a dreptul pe Eminescu, important mi se pare ca, *pour une fois*, să izbutim repunerea în discuție a operei sale – poetice înainte de toate – din perspectiva receptivității literare de astăzi – singura cale de a-l feri de înghețul definitiv în clișee pe care nu-l propun «encomiaștii» și «detractorii» deopotrivă./ *Ce este deosebit în această organizare?* La nivelul Uniunii Scriitorilor am început printr-un simpozion (în 12 ianuarie) despre *Eminescu* – azi și ne gândim să continuăm, în fiecare lună a acestui an, cu niște dialoguri despre Eminescu, menite să se constituie într-o veritabilă repunere în discuție. Domnul să și izbutim.../ *Credeți că se va reuși crearea unui spațiu de memorie într-un loc atât de îndepărtat de centrul țării? Avem în vedere proiectata inaugurare a Complexului Ipotești, recent restaurat.* Prin inaugurarea Bibliotecii Naționale de Poezie și prin transformarea să într-un Centru de cercetări eminesciene, Complexul de la Ipotești are toate șansele să devină un Weimar al nostru. Ceva care era un loc în care nu se întâmpla nimic, cel mult pelerinaje la ocazii festive, are acum posibilitatea de a se umple de rumoarea, de tumultul, într-un cuvânt de viața literaturii și a celor care cred în ea. Ceea ce nu știu dacă e mult sau puțin, știu însă că e totul./ *Ce ne puteți spune în legătură cu recenta donație pe care ați făcut-o Bibliotecii Naționale de Poezie de la Ipotești?* În 1990 am lansat ideea înființării unei Biblioteci Naționale de Poezie, pe care am propus-o Consiliului local. Pentru început, am donat din biblioteca mea personală un număr de 5.000 volume de poezie (ediții principes de poezie postbelică), urmând ca această instituție de cultură să primească într-un viitor apropiat și celelalte titluri cuprinzând poezia interbelică și cea clasică. În tot, aproximativ 10.000 de volume./ *La 15 ianuarie, la Botoșani va avea loc decernarea Premiului Național de Poezie «Mihai Eminescu». În ce condiții s-a instituit acest premiu?* Premiul e o inițiativă a comunității botoșănene din 1991, sprijinită de *Uniunea Scriitorilor* prin juriul de cinci critici (doi din București, câte unul din Cluj, Iași, Timișoara) care, în baza nominalizărilor

făcute de inițiatori, acordă premiul. Simpla lectură a numelor care au primit până acum acest premiu (Mihai Ursachi, Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Petre Stoica, Ileana Mălăncioiu, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu) lămurește ușor de ce la această oră *Premiul Eminescu* este cel mai prestigios premiu de poezie din România. Și, grație eforturilor Consiliului local din Botoșani, este totodată un premiu consistent./ *Credeți că veți reuși să impuneți creația viitorului laureat, într-o perioadă în care poezia ocupă un loc modest în preferințele cititorilor?* Premiul acesta nu impune creația poetului care-l obține, ci, mai curând, îi recunoaște valoarea”. ■ Pe aceeași pagină este publicat (tot sub semnătura lui Corneliu Șenchea) textul *„Eminescu – azi”*: „A început anul Eminescu. Împlinirea a 150 de ani de la nașterea marelui poet a prilejuit, în ziua de 12 ianuarie, la sediul Uniunii Scriitorilor, un simpozion în cadrul căruia au luat cuvântul scriitori, critici și istorici literari (Laurențiu Ulici, Dan Cristea, Monica Spiridon, Simona Cioculescu, Dan Mănucă, Mircea Vasilescu, Dimitrie Vatamaniuc și alții). La această sesiune de comunicări a fost prezent și ministrul Culturii, Ion Caramitru. (...) Vineri, 14 ianuarie, după ce a participat la sesiunea solemnă consacrată aniversării nașterii poetului, de la *Academia Română*, președintele Emil Constantinescu a conferit, în cadrul unei ceremonii organizate la Palatul Cotroceni, medalia comemorativă «150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu» unor oameni de cultură cu merite deosebite în studierea, editarea și promovarea operei eminesciene. Printre personalitățile medaliat s-au numărat literați și actori: Rosa del Conte (traducător, Italia), Ștefan Augustin Doinaș (academician și poet), Pascal Bentoiu (compozitor), Constantin Ciopraga (prof.univ, exeget), Ion Irimescu (artist plastic), George Munteanu (prof.univ., exeget), Eugen Simion (președintele *Academiei Române*), Zoe Dumitrescu – Bușulenga (academician, critic și istoric literar), Ion Gheție (academician, cercetător științific), Luiza Seche (filolog, cercetător științific), Gheorghe I. Tohăneanu (prof. univ., exeget), Gabriel Ștrempel (istoric literar, directorul general al *Bibliotecii Academiei*), Laurențiu Ulici (președintele *Uniunii Scriitorilor*), Alexandru Condeescu (directorul *Muzeului Literaturii Române*), Flora Șuteu (filolog, cercetător științific), Emil Loteanu (regizor, Republica Moldova), Ovidiu Maitec (artist plastic), Mihai Cimpoi, Dimitrie Vatamaniuc (eminescolog), Ioan Constantinescu, Dan Mănucă (prof.univ.), Ion Caramitru, Valeria Seciu ș.a.”.

19 ianuarie

• În nr 2 al „României literare”, Nicolae Manolescu semnează un editorial, *Generații literare*, în care examinează metamorfozele acestei categorii culturale și sociologice, formulând următoarele concluzii: „Definiția generației literare este, acum, dependentă mai puțin de perioadele de timp în care scriitorii au trăit (deși, firește, nu le putem elimina din discuție) și mai mult de

identificarea unor paradigme diferite și de predominanța unora dintre ele, în condițiile unei succesiuni dificile, cu suprapuneri multiple. Punctul esențial (și care îngroapă definitiv viziunea biologică asupra conceptului de generație) constă în aceea că, nefiind «naturală», ștabela generațiilor literare implică omologarea critică, fie și postfactum, a dominantei. Istoria literară a încetat să mai fie privită ca un șir natural de autori, de opere și de contexte, reflectat în oglinda istoriografiei, ca vițelul în apă. Lucrurile par astăzi să stea exact pe dos”. □ Alex. Ștefănescu își încheie o cronică literară (*Teatru scurt și... cuprinzător*) pe marginea volumului *Teatru scurt* de Iosif Naghiu (Ed. Eminescu, 1999) cu un *P.S.* polemic la adresa unor reacții prilejuite de articolul său din numărul precedent (*Contestarea lui Eminescu în stil hip-hop*): „Unele posturi de radio și televiziune m-au invitat să particip la discuții directe cu cei care îl contestă pe poet. Să accept, cu alte cuvinte, să stau față în față cu ei și să susțin o polemică la scenă deschisă. Am refuzat aceste invitații (și le voi refuza și pe cele care eventual mi se vor mai adresa) dintr-un singur motiv: ar fi o lipsă de cavalierism din partea mea să particip la o luptă de idei dinainte câștigată, datorită uriașei disproporții dintre forțele implicate. Eu aș veni la așa-zisa luptă însoțit de Titu Maiorescu, Garabet Ibrăileanu, G. Călinescu, Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Ion Negoitescu, Constantin Noica, Edgar Papu, Petru Creția ș. a., iar în fața mea s-ar afla câțiva tineri lipsiți până și de pregătirea intelectuală necesară unui profesor de liceu. Chiar dacă au urmat o facultate, au urmat-o neatenți (și ar trebui, poate, să o urmeze din nou)”. □ Într-un articol de atitudine – *Cabala mediocrilor* –, Costache Olăreanu ia poziție împotriva penalizării lui H.-R. Patapievici de către comisiile juridice ale Parlamentului pe motiv că ar fi jignit „poporul român” în volumul *Politice*: „O spun de la început, fără ezitare: respingerea lui H.-R. Patapievici, de către comisiile juridice ale Parlamentului, de la numirea sa ca membru al viitorului Colegiu Național de Studiere a Arhivelor Securității, este o rușine cu mult mai mare decât cea pe care ar reprezenta-o cele câteva pagini dintr-o carte a respectivului candidat, incriminate de unii aleși ai poporului. Urmând logica domnilor «avocați» care au votat împotriva (și sunt 13, față de doar 11, pentru), de-acum înainte, orice îndoială exprimată în scris asupra virtuților și destinului propriului popor, orice eventuală «gafă» de interpretare a glorioasei noastre istorii, chiar dacă beneficiind de ascuțimea și strălucirea unei mari inteligențe, nu poate avea decât soarta pecetluită de înaltul for. (...) Nu spun că nu sunt dureroase, chiar crude, unele caracterizări și vituperări ale lui H.-R. Patapievici (pe care, în treacăt fie spus, fiecare dintre noi le cam gândește câteodată într-ascuns). Dar ele au, invariabil, ca suport sufletesc și intelectual, sinceritatea și onestitatea față de prea dese exasperări pe care ți le pot provoca uneori evoluțiile istorice ale țării, comportamentele de ieri și de azi ale multora dintre conducătorii noștri (vezi, printre altele, radiografiile necruțătoare din cărțile recente ale unor Sorin Alexandrescu sau

Alexandru George!). Mă mai gândesc și la un alt aspect: dacă norma morală a aleșilor noștri din Parlament presupune și sancționarea «civilă» (nu știu cum altfel să-i spun) a oricărui autor care aduce vreo atingere cât de mică a ceea ce se închipuie a fi intangibil, atunci, în mod sigur, categoria autorilor respinși se lărgeste considerabil. Caragiale și Cioran, ca să rămânem la doar două ilustre exemple, n-ar avea ce căuta în nici un fel de comisie sau de colegiu”. □ Daniel Deleanu publică unul dintre ultimele interviuri ale poetului american Allen Ginsberg („*Generația beat a fost un modus vivendi*”) acordat în 1995 la New York pentru cititorii români după o lectură publică. Întrebat ce crede despre viitorul poeziei în era digitală, A.G. răspunde: „Va rămâne acela care este și acum. Chiar dacă își va scrie poeziile pe laptop-uri din ce în ce mai sofisticate, el va rămâne, în intimitatea sa sufletească, neschimbat. Chiar dacă trăim într-o societate informațională, avem nevoie de poezie. Revistele de poezie au început să fie din ce în ce mai rare, datorită impasurilor financiare. Însă ele nu vor dispărea. Unele dintre ele s-au transformat în reviste virtuale, circulând, datorită unor entuziaști pe Internet. Ba chiar aș spune că vremea revistelor de hîrtie a trecut. Dacă totuși vrei, poți să o listezi pe foi sau să o înregistrezi pe o dischetă ori chiar pe un CD. Dar de dispărut, poezia nu o să dispară nicicând”. Interviul se încheie cu aprecieri despre poezia românească și despre Marin Sorescu, care-l interviewase pe A.G. în anii '70: D.D.: În încheiere, ce știți despre poezia românească?/ A.G.: Știu că scrieți poezie de calitate, așa cum se întâmplă acum în toată Europa de Est. M-am întâlnit de mai multe ori cu poeți români. Din păcate, nu-mi mai amintesc cum îi cheamă. Unul dintre ei m-a impresionat însă foarte mult. Îl poți găsi aici la New York în orice librărie. Avea părul răvășit și mustața groasă. Era leit Ed Sanders./ D.D.: Probabil e vorba de Marin Sorescu.../ A.G.: Da, Marin Sorescu! Un mare poet... Oricum, voi românii știți atâtea despre poezia americană. Iar faptul că dvs. vă scrieți teza de masterat despre poezia mea filosofică și religioasă nu poate decât să mă umple de bucurie”. □ La rubrica „Actualitatea”, *Cronica*-ul taxează un atac al tânărului Mircea Platon împotriva lui Z. Ornea din revista ieșeană „Convorbiri literare”, nr. 12/1999: „Am citit un atac stupefiant la adresa lui Z. Ornea, semnat de Mircea Platon. Numele publicistului ieșean nu ne spune nimic, dar citindu-i articolul scris cu ură aflăm că inteligența nu-i prisosește. Iată cum începe: «Natura are oroare de vid, literatura nu. Și de aceea există Z. Ornea. (...) Ca persoană fizică, avînd o dată de naștere, o stare matrimonială, un patrimoniu, da. Ca sulfuros, mic Fuhrer al literaturii române contemporane, conducînd edituri, diriguind colecții, țesând intrigi, sugrumând șuvoiul recuperărilor din literatura interbelică și amenințându-i, din pervazul prăfuit al rubricilor din *România literară* și *Dilema*, cu deget cocârjat, de bătrînel reumatic, pe 'extremiștii de dreapta', da. Ca 'nume adunat pe-o carte', da (peste douăzeci de tomuri de istorie literară, acoperind perioada 1860-1944). Atunci când încercăm să descoperim însă și substanța domnului Z. Ornea,

când ne străduim a-l studia pe Z. Ornea 'în sine', descoperim că mai sus de accidentele tipografice nu prezidează nici o esență, că totul este vacuu. Vastul costum de hârtie e gol, locuit doar de o siluetă subțire, străvezie și pâlپătoare, de Golem lingav. Va trebui, deci, să conchidem că Z. Ornea este prezent fără a exista, fapt care dovedește din parte-i abilități hermetice lăsând în urmă vulgata metafizică și tinzând către gâlbejitele arcanе cabalistice ale lui Athanasius Pernath». Vasăzică, pentru Mircea Platon, Z. Ornea – cărturarul care a inițiat și girat ediții critice ale marilor scriitori români, istoricul literar care a pus în circulație informații adunate în zeci de ani de trudă în arhive și biblioteci, autorul studiului monografic de referință asupra junimismului, biograful lui Titu Maiorescu, Dobrogeanu-Gherea, C. Stere, prodigiosul cunoscător al ideologiei literare românești, cronicarul avizat al edițiilor – nu există. Nu ne-ar păsa deloc cine există și cine nu pentru un oarecare Mircea Platon, dacă frazele sale brutale la adresa unui cărturar cum puțini mai sînt azi la noi n-ar fi expresia unei orbiri partizane. Faptul că M.P. vede în scrierile lui Z. Ornea doar «un hățș de truisme, sofisme, barbarisme, lingușeli, minciuni și conspecte înguste din Xenopol, Maiorescu, Zeletin sau Lovinescu» dar nici o idee – are efect de bumerang. Buldozerul retoric năpustit asupra construcțiilor solide ridicate de Z. Ornea pe terenuri adesea virane e de cauciuc moale, iar spectacolul – stupid. (...) Mircea Platon nu e capabil să demonteze ceea ce el numește «amplele minciuni», rod al «unui spirit lucrativ mercenar». Îl enervează că Z. Ornea «scrie cu înverșunare de maniac, de zeci de ori, că N. Iorga sau G. Duca au fost asasinați de legionari», că nu se topește de admirație pentru Nae Ionescu sau Ion Antonescu și că, bazându-se pe documente incontestabile, condamnă ideologia și practicile extremei drepte din anii '30. S-ar părea că Mircea Platon e un fan al acelei ideologii. De aceea cărțile lui Z. Ornea i se par «profund necinstite»".

● La rubrica de cronică literară din „Luceafărul” (nr. 2), Octavian Soviany comentează, sub titlul *Textualism, post-textualism, apocaliptic*, antologia lui Marin Mincu *Poezia română actuală*, despre care afirmă că „are, negreșit, darul de a suprinde, căcă viziunea perfect coerentă și perfect articulată din punct de vedere teoretic a criticului dădea impresia de «cerc care se închide» o dată cu parcurgerea celor patru decenii de poezie ce constituiau materialul volumelor anterioare. Și totuși această extindere a investigației critice până la «generația războiului» se naște, în mod necesar, din metoda «oceanului întors» pe care Marin Mincu își fundamentează conceptul de actualitate poetică”. Antologia realizată de Marin Mincu este „infinit mai mult decât o simplă antologie, deoarece ea reprezintă cea mai ambițioasă și cea mai ingenios fundamentată teoretic scriere de sinteză despre poezia postbelică, o sinteză căreia criticul a găsit de cuviință să-i dea forma, oarecum insolită, a unei antologii, care se nutrește însă nu doar din spiritul textualismului, ci și din cel al *Istoriei călinesciene*”. □ La rubrica „Opinii”, Alexandru George publică

un text despre Cornel Regman, de curând dispărut (*Umorul, o armă de luptă*): „Ei bine, cred că legăturile lui Regman cu umorul sunt tot atât de profunde ca și ale marilor nume și asta l-a făcut să-și încheie cariera de critic cu un eseu despre Creangă: eu cred, ca și el, că dincolo de «abisalitatea» pe care au descoperit-o metafizicienii, în specificul poporului nostru mai e și hazul, mai la îndemână înțelegerii obștești și a observației ei de toată ziua. În calitatea sa de critic, omul avea o armă în plus, așa cum am spus-o. (...) Cornel Regman poseda arta de a și-l sprijini (notă: *verdictul critic*) și nuanța cu un zâmbet, arareori zgâriind hârtia cu o notă scăpată din peniță, prea accentuată”. □ Sub titlul *Postmodernismul – nec plus ultra*, Radu Voinescu semnalează un volum al lui Adrian Dinu Rachieru, *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*: „Discuțiile despre postmodernism au apărut în România încă înainte de a fi noi sincronizați efectiv la ceea ce s-ar numi realitatea lui socială, politică, ambientală. Și asta grație scriitorilor generației '80, care au reușit să se înscrie în curba de revoluție a fenomenului. (...) Recent apărutul volum al lui Adrian Dinu Rachieru (...) reia discuția pe această temă și, fără a aduce nimic nou, după părerea mea, adaugă o contribuție la corpus-ul de cărți, studii, articole referitoare la relația noastră, și în special a numitei generații 80, cu mișcarea atât de celebrată de Ihab Hassan, Vattimo, Lyotard et. Comp. (...) Adrian Dinu Rachieru este un critic inteligent, talentat, un om fără îndoială cultivat, pentru al cărui scris nutresc o stimă deosebită. Nu pot să înțeleg însă ce i-a trebuit să facă o asemenea carte care prea seamănă cu un *Dictionnaire des idées reçues*”.

20 ianuarie

● Într-o tabletă din „România liberă”, *Tot despre cultură*, Gabriela Adameșteanu semnalează riscurile presupuse de „ignorarea deliberată a oamenilor de cultură de către realizatorii emisiunilor de la TVR”, pornind de la un exemplu recent: o emisiune de pe TVR 2 consacrată lui Eminescu (și difuzată pe 15 ianuarie 2000): „Emisiunea a consumat inutil un timp prețios, irosind șansa unei mari audiențe (sâmbătă după-amiaza) ca să prezinte opiniile neinteresante (și uneori aberante) despre marele poet ale unor neavizați. A evitat transmisiile directe din locurile unde se deplasaseră sau se aflau scriitori, critici literari, studenți interesați de acest subiect (Ipotești, Brașov), prezentând în schimb o transmisie directă din Berceni, fără nici o noimă./ Deși a devenit un truism că Eminescu este denaturat de un cult festiv și mediocru, realizatorii au optat pentru a «umple timpul» cu recitări din arhivă (...)/ Emisiunea s-a redrest Brust și a devenit ceea ce era normal să fie doar în momentul în care personalități literare de primă mână – poetul Ștefan Aug. Doinaș, istoricul literar Z. Ornea – au intrat în discuție, cu opinii uneori diferite, prezentate, firește, nuanțat și argumentat./ Atrăgeam atenția acum o săptămână că TVR își încalcă în mod constant obligația de a oferi publicului românesc programe culturale și

educative, în schimb face când la o emisiune, când la alta campanii electorale pentru PDSR...”.

● Nr. 1 al revistei timișorene „Orizont” se deschide cu un articol al lui Cornel Ungureanu intitulat *Eminescu și Lumea nouă*: „În anul 1945, atunci când războiul se terminase și coșmarele păreau a fi încetat, la Timișoara câțiva poeți visau să schimbe lumea. (...) Dintre aceștia, doi se ilustrau și printr-o publicistică frenetică: Petru Sfetca și Alexandru Jebeleanu. (...) La Timișoara rămâne Alexandru Jebeleanu care va scrie, va scrie. Manifestul din 1945 e urmat de alte texte program, dintre care unul închinat lui Eminescu. Tinerii de altădată, zice poetul bănățean, îl urmau pe Eminescu fiindcă erau lipsiți de idealuri, erau vânați de pesimism și de viziuni sumbre. Poeții îl urmau pe Eminescu din aceleași motive. Noi trăim într-o altă lume și în alte vremuri. *Cu Eminescu nu se poate merge mai departe*, noi trebuie să-l abandonăm pe Eminescu. Modelul Eminescu și-a trăit traiul. (...) Eminescu, i se părea lui, aparținea trecutelor vremuri. Într-un moment de elan juvenil, viitorul lider al culturii timișorene scrisese câteva pagini care făcuseră bună impresie și-i asiguraseră, pentru vreo multă vreme, încrederea oficialilor. Pentru aceștia, Jebeleanu trecuse cu bine textul. (...)/ Ofensiva proletcultistă are un moment de vârf în 1949. Dar tot în 1949, la un soi de petrecere a vârfurilor culturale româno-sovietice, cineva își amintește că în 1950 e centenarul Eminescu și că, așa cum sovieticii îl sărbătoriseră pe Pușkin (poet al poporului!), cultura frățească trebuia să-și sărbătorească, și ea, Poetul poporului. Așa cum imaginarul anilor '48-'49 fabricase un Eminescu aparținând reacțiunii, anul '50 trebuia să propună sărbătorirea unui Eminescu aparținând clasei de jos. O postumă repede descoperită face furori, ca și prima parte din *Împărat și proletar*. Eminescu devine șlagăr. Clasa superioară (exploatoare) e o clasă asasină, Maiorescu, un criminal. (...)/ Anii șaizeci înseamnă un moment de echilibru cultural. Retipărirea *Vieții lui Mihai Eminescu*, de G. Călinescu în 1964, reșezarea lui Perpessicius la cârma ediției Eminescu, implicarea tinerilor în regăsirea marelui poet definesc anii trecerii de la manipularea culturală la studiu, cercetare, normalitate. Matei Călinescu, Eugen Simion sunt tinerii care se implică în operațiunea de recuperare. (...) Apar și poeți care îl recitesc în numele unor inițiative excepționale. Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Marin Sorescu, Ilie Constantin sau Cezar Baltag au momentele lor de definirea sau de redefinire într-o eminescianitate. (...)/ Desigur, fiecare moment politic a vrut să-și aservească discursul poetului – să-l transforme în lozincă electorală. Cu atât mai mult a încercat să și-l aservească în momentele politice tensionate, atunci când pagina de ziar devenea un reper pentru cetățenul turmentat al bătăliilor eminamente democratice./ Un exemplu de manipulare des citat e cel din iunie 1989, când Ceaușescu a vrut să-și subordoneze comemorarea poetului și, într-un fel, a făcut-o. La sărbătorirea de la Ateneu și-a trimis gauleiterii care au citit un mesaj obraznic, ornamentat cu

un segment din *Doina* poetului – text care a divizat întodeauna intelighenția românească. (...) Într-un moment negru al poporului român, Eminescu era pus să slujească dictatura. (...) Reacțiile antieminesciene – câte au fost – după 1939 pornesc și de la acest moment de sinistre falsificări. Nimeni nu mai are timp de bibliotecă și de studiu, dar fiecare poate să-și amintească de poeziile lui Eminescu repetate la infinit la radio sau la televizor, la serbările școlare sau la diveresele cumetrii politice. Într-un moment în care toți sunt chemați să-și dea cu părerea despre orice, nu-i de mirare că despre Eminescu se emit păreri dintre cele mai... cum să scriem... ciudate. (...) Altfel, trăitori în lumea literaturii, admirând spectacolele vedetelor zilei, nu-i cazul să ne mai mire ceva. Fiindcă e normal ca stelele spectacolului să fie mereu în exercițiul funcțiunii. Dacă citim într-un oarecare ziar afirmația că Slavici n-are ce căuta alături de Eminescu și Creangă, afirmație semnată chiar de Mircea Cărtărescu, nu înseamnă că Slavici e un scriitor inutil, că valoarea lui a scăzut în timp, că un șir de exegeți s-a aflat în eroare. Înseamnă doar că Mircea Cărtărescu, una dintre stelele momentului, trebuie să fie interesant prin tot ceea ce spune”. Cu următorul **P.S.**: „Trebuie să mărturisesc că sunt încântat că niște bărbați de ispravă plagiază cu nădejde textele mele despre Eminescu, mai ales cele din *Imediata noastră apropiere*, II, pp. 223-247. Dacă nu se înfățișează repede cu mielul, îi pun pe două coloane”. □ Mircea Mihaieș și Adriana Babeți realizează un interviu cu Anamaria Beligan (*Un român exilat în Pacific*), iar Daciana Branea recenzează o carte a aceleiași Anamaria Beligan, *Încă un minut cu Monica Vitti* (Editura Polirom, Iași, 1998), unde „toate (...) se petrec pe falia dintre două lumi. E, pe de o parte, lumea de beton și fier a comunismului ridicat pe ruinele altei lumi (Bucureștiul interbelic, strălucitor și cosmopolit) care dăinuie încă în memoria oamenilor sau, dacă nu, își trimite la răstimpuri mesagerii pentru a revigora această memorie amorțită. E, apoi, prăpastia dintre Est și Vest, dintre realitatea comunistă și mirajul Occidentului. Există în proza Anamaria Beligan, o adevărată obsesie a graniței, reală și simbolică. Majoritatea personajelor aleg să fugă din țară, să treacă, astfel spus, granița”. ■ Tot despre Anamaria Beligan scriu Cristina Chevereșan (*De cealaltă parte*) și Magdalena Roibu (*Arcadia ca infern*), ambele recenzente oprindu-se asupra romanului *Scrisori către Mona Lisa* (Editura Polirom, Iași, 1999). □ Sub titlul *Sunt numai o verigă din marea îndoire...*, Alexandru Ruja semnalează apariția volumului *Ion Barbu/Opere/2* (cu prefață, stabilirea textului și aparatul critic de Mircea Coloșenco, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1999). □ Otilia Hedeșan (*De la nimfa răpită la Europa anilor '90*) comentează volumul lui Jean Cuisenier *Etnologia Europei* (Ed. Institutul European, Iași, 1999), iar Grațiela Benga (*Savantul transcontinental*), volumul *Mircea Eliade. Europa, Asia, America...*, *Correspondența A-h*, Volumul I (Cuvânt înainte și îngrijirea ediției de Mircea Handoca, Editura Humanitas, 1999). □ Libuše Valentová semnează un articol despre Mircea Eliade, *Obsesia*

întregului: „Să începem cu o trăsătură foarte specifică a operei eliadiene, și anume cu caracterul ei multicultural, evident mai ales ca o vie legătură între Orient și Occident. Această legătură se prezintă la Eliade ca o serie de polarități: modernitate-tradiție, raționalism-contemplare, spirit critic-religie, dar, în același timp, și ca un permanent dialog și o experiență a apropierei între cultura occidentală și cea orientală. (...) / Un alt aspect «sintetizant» al operei lui Mircea Eliade constă în corespondențele bogate și plurivalente între operele literare și lucrările sale de specialitate. Această constatare e general cunoscută și admisă, deși autorul însuși a refuzat-o de câteva ori, ca s-o dezvolte, apoi, în *Jurnal* și în *Memorii*”. □ Voichița Năchescu (*Despre doamne și femei*) comentează *Alfabetul doamnelor* de Ioana Pârvulescu: „Reunind între copertile-i stilate texte publicate în «România literară» sub o rubrică omonimă, *Alfabetul doamnelor* nu are nimic din atmosfera de bric à brac specifică culegerilor de articole. (...) Autoarea își propune să realizeze o tipologie a personajului feminin în literatura română. Abandonând paradigma macrotextuală care se auto(re)generează la nesfârșit, Ioana Pârvulescu încearcă să investigheze domeniul fertil al confruntării dintre prejudecata literară și cea extraliterară, mai precis, să discute în termeni de «literatură» și «viață»”. □ H.-R. Patapievică publică un nou episod din *Note despre omul recent* – cu, între altele, reflecții asupra multiculturalismului, care: „pune ca principiu egalitatea șanselor pentru culturi diferite”: „Presupoziția centrală a multiculturalismului este că toate culturile au aceeași valoare (altminteri cerința de a trata în același mod ceea ce este inferior și ceea ce este superior ar fi irațională). Presupoziții auxiliare: (I) egalitatea este valoarea supremă a tuturor domeniilor. (...) Este egalitatea o valoare naturală, adică una fizică?”; „(I) Dacă egalitatea este o valoare naturală, atunci multiculturalismul este inutil, în cel mai bun caz (deoarece nu egalitatea este valoarea supremă, ci virtutea), este dăunător, în cel mai rău caz, (deoarece impune cu forța o ierarhie nenaturală [...]). (II) Dacă egalitatea nu este o valoare naturală, atunci multiculturalismul este contradictoriu (deoarece, dacă pretinde că egalitatea este criteriul absolut, atunci construcția multiculturală nu poate invoca în favoarea ei nici o preeminență rațională asupra altor construcții culturale, la fel de legitime; [...])”. □ Garofița Gligor (*Între lumi*) comentează cartea lui Corin Braga *Oniria. Jurnal de vise (1985-1995)* (Editura Paralela 45, 2000), iar Annemarie Sorescu (*Poveștile femeii cruciat*), volumul de poezie Ruxandrei Cesereanu *Femeia-cruciat* (Editura Paralela 45, 1999). □ Dana Crăciun (*Fascinația dialogului*) recenzează cartea de interviuri Mihaelei Anghelescu Irimia *Dialoguri postmoderne* (Editura FCR, 1999): „Astfel, cititorul român se întâlnește în primul rând cu eminente figuri academice anglo-americane (Valentine Cunningham, Terry Eagleton, Andrew Sanders, Stephan Greenblatt, Barbara Johnson etc.), dar și românești (Sorin Alexandrescu, Ștefan Stoenescu, Irina Grigorescu-Pană și Mihai Spăriosu). Sunt, de asemenea, prezentați scriitori de primă mână, cum ar fi

Alan Brownjohn, Paul Bailey și Seamus Heaney, poetul nord-irlandez venind, de altfel, cu o admirabilă «apărare a poeziei». (...) Întrebările – cum e, de altfel, de așteptat – sunt oarecum structurate în funcție de interlocutor. Astfel universitarii sunt în general rugați să procedeze la o radiografie și diagnosticare a stării de lucruri pe tărâmul criticii literare. Răspunsurile la întrebările *Încotro se îndreaptă critica literară?* trimit în postmodern de multe direcții, sugerând atât diversitatea demersurilor din cadrul aceluiași domeniu, cât și incredibilul dinamism al viziunii de ansamblu. (...) E foarte interesant de analizat poziția universitarilor români ce predau în străinătate, felul în care migrația dinspre margine spre centru, (oarecum) la adăpostul bagajului cultural acumulat în țara de origine afectează/modifică percepția critică. Astfel, dincolo de trauma dezrădăcinării și a necesității adaptării la un spațiu străin, se impune a fi remarcat avantajul accesului nemijlocit la tipuri diferite de realități (critice), avantaj materializat într-o mai mare finețe și perspicacitate a incursiunilor analitice”. □ Mircea Mihăieș (*Masca alchimică*) comentează volumul de poezie al lui Ioan Morar, Șovăiala (Ed. Brumar, Timișoara, 1999): „Puțini dintre cei care urmăresc fascinați evoluțiile mediatice ale lui Ioan T. Morar sunt dispuși să acorde același gir poetului vulnerat Ioan Morar. Și totuși, e vorba de aceeași persoană. Dacă vom scrijeli scoarța solemnă a poeziilor sale, dacă vom elimina partea inevitabilă de ceremonial, vom descoperi una dintre cele mai originale formule din poezia română contemporană: masca alchimică a unei sezualități debordante convertită în ceremonial ascetic. (...) «Optzecismul» lui Ioan Morar – dacă se poate vorbi de așa ceva – este demonstrativ, și unul al com-punerilor primejdioase. Iar dacă poezia lui solemnă admite un dram de ironie, aceasta vizează constituirea unei somptuoase «comedii a limbajului». Fără truculențele, experimentalismul exploziv sau plăcerea gratuită a spectacolului – atât de răspândite la colegii de generație încât au devenit veritabile stereotipuri cu pretenții de *registered mark* –, autorul *Șovăielii* a rămas fidel vocii sale poetice autentice. În locul unei plieri sistematice pe ultima șmecherie poetică, el preferă să investigheze adâncimile unei memorii simbolice, care-i aduce din necunoscu segmente, fragmente, imagini prodigioase dintr-un univers al valorilor primordiale”.

• În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 3), Nicolae Breban publică un editorial intitulat *Grupurile literare* și subintitulat *Artă pentru artă*: „Azi, deja, trebuie să le explicăm «tinerilor lupi literari» că, sub comuniști, singura forma majoră ideologică era marxismul; marxismul așa cum îl concepeau barbarii, semidoctii comuniști români, ca o aproximativă teoretizare a puterii polițist-politice. Ciudat era însă faptul ca și în Occident, în acele decenii, a vorbi despre «supremația artei» sugera o teza reacționară! (...) Am fost, împreună cu grupul meu de amici, din tinerețe, maioreșcian din acest punct de vedere. Și am fost rău privit nu numai că nu mă potriveam cu ideologia oficială dar și pentru că – îmi dau bine cont acum, după atâtea decenii

petrecute în Bucureștiul literar! – teza germană a lui Maiorescu, a «turnului de fildeș», a «artei pentru arta», era rău privită de o literatură ce, mai ales în proză, se înfeuda cu bucurie – și cu o anume necesitate, mă grăbesc să adaug! – unei arte ce trebuia să «servească, să slujească» unificării naționale, cauzei «istorice» și, mai ales, «cauzei țaranului!» Sub «prima dictatură» – cea stalinistă, a lui Dej, era posibilă, se pare, o singură formă de rezistență culturală: tăcerea publicistică, lucru făcut de Dna Bengescu, de Voiculescu, Blaga, Barbu și Arghezi (un timp!). Sigur, unii îmi vor răspunde că și cei care s-au înrolat – Ralea, Sadoveanu, Călinescu, Vianu – au făcut, într-un anume fel, rezistență și e adevărat și acest lucru – cu excepția categorică a romanului imund al lui Sadoveanu *Mitrea Cocor* ce a fost o formă a trădării nu numai a proprietății fizice și istorice a țaranului român dar și o lovitură dată individualismului românesc, piatra unghiulară a democrației și europeismului nostru. (Așadăuga, fără să mă tem de accentele demagogice: a patriotismului funciar, a naționalismului românesc.) Sub a «doua dictatură», însă, ceaușistă, au fost posibile mai multe forme de rezistență – lucru ignorat cu un fanatism primitiv de unii corifei parizieni! – printre care și cea «estetizantă». De altfel, jandarmii ideologici ai momentului au simțit iute această formă de refuz ideologic, de rezistență culturală și politică (spre deosebire de unii «tineri inteligenți și insolenți» de azi, precum Caius Dobrescu și încă câțiva ce nu înțeleg sau se prefac a nu înțelege, amestecând inteligența imediată cu prostia sau reaua voință!) atacând prompt «literatura (noastră) evazionistă», «literatura cazurilor ciudate» sau, de-a dreptul pe «acei tineri ce suferă influențele nefaste ale ideologiei burgheze, ruptă de popor, corupți de ideile nietzscheaniste sau cele ale lui Karl Jaspers...» Nu, noi, evazionistii nu eram atacați doar în presa ideologică – «Lupta de clasă» sau «Scnteia», de către ideologii momentului printre care se rățăceau și oameni inteligenți precum Paul Cornea sau Ovid. S. Crohmălniceanu – dar eram flagelați și în ședințe, ce aveau o importanță mare, așa zice «magică» pe atunci și chiar în discuții private, la Uniunea Scriitorilor! Nu numai pentru Gherea și cercul său socialist ideea «artei pentru artă» era reacționară și «depășită», dar și pentru statul polițist-comunist și, așa zice, scandalizând poate pe unii! că aceasta «idee» – de fapt acest mod de a gândi și de a crea! – era forma cea mai eficientă de rezistență sub cupola sufocantă și anti-creatoare a «statului proletar». Și Țepeneag are poate dreptate când spune – iarăși spre indignarea primară a lui Paul Goma și mărunților săi ciraci! – că forma cea mai eficientă de luptă, de rezistență eficientă era un anume «conformism» – mdaă sub conformism înțelegem publicarea a nu importă cărui text sub comuniști! Acel «conformism» care, în aparență, nu «se atingea», nu riposta, nu nega – nici nu avea cum să o facă public! – ideologia oficială dură și barbară, dar o făcea prin conținut și adeseori chiar și numai prin stil – să ne amintim de splendida și elitista limbă literară a lui Călinescu din *Cronicile sale optimiste* (pe care un autor fără cărți, precum V. Ierunca, are

obraznicia culturală să le «înfiezeze»!) – da, stilul literar al fiecărei fraze a lui Călinescu, uneori chiar și în ciuda conținutului semantic ce era conform, era un semn de nesupunere, mai mult: o amintire și dovada esențială a faptului că, deși poporul român era absorbit de o tiranie obscură și vremelnică, spiritul său și tradiția sa înaltă continuau să respire, să trăiască!”.

21 ianuarie

● În „România liberă”, Vitalie Ciobanu se întreabă: *Ce facem din Eminescu?* – „Comemorarea poetului național al românilor în ziua de 15.01.2000 a redeschis dosarul așa-ziselor contestări ale lui Eminescu. Nu a existat manifestare, prilejuită de aniversarea celor 150 de ani ai Luceafărului poeziei românești, la care să nu fi fost acuzați «detractorii» marelui poet. Dar, urmând obiceiul locului, la noi se rostesc lucruri auzite pe după ureche, deoarece gândindu-ne la felul cum circulă presa românească între Nistru și Prut, inclusiv cea culturală, n-aș spune că s-ar găsi barem vreo zece intelectuali de la Chișinău care să cunoască exact datele problemei./ Tendința de a veșteji spiritul critic denotă cel puțin trei metehne ale organismului național, deopotrivă în România și în R. Moldova. Mai întâi, acuză atitudinea noastră de fond față de clasici și, implicit, față de valoarea de simbol pe care o reprezintă ei. Ne place să-i sărbătorim în exces, pentru a uita de noi înșine, de responsabilitățile personale. (...) De fapt, ne convine un Eminescu trunchiat (...), care să justifice idiosincrazii private. (...) Aș menționa apoi prizonieratul mental al multor oameni de cultură. La ce mă refer? Orice timp ar trebui să aibă propria viziune asupra valorilor, nu putem îngheța receptarea lor la nivelul anului 1918 și nici măcar la nivelul anului 1989! A transfera automat în actualitate sentințele poetului formulate cu 100 de ani în urmă constituie o altă jignire adusă discernământului său. (...) În sfârșit, un semnal de alarmă. Sărbătorirea lui Eminescu în Basarabia declanșează de la o vreme filipice antioccidentale, imposibil de acceptat. Ironizarea tendințelor de sincronizare a tinerilor scriitori, blamarea «postmoderniștilor» a devenit de bon ton printre «intelectuali» și în unele publicații de la noi, care își proclamă astfel opțiunea izolaționistă, aversiunea față de cultura și civilizația Europei, folosind ca stindard, culmea, pe unul dintre cele mai deschise și mai universaliste spirite ale culturii naționale! (...) Cel mai mare elogiu ce i se poate aduce lui Eminescu este să îmbrățișăm fără echivoc lumea spre care dorim să ne îndreptăm: politic, economic și spiritual – adică Europa”.

● Într-un articol din „Cotidianul”, *Corecțiuni și emendări*, Nicolae Iliescu notează: „Anul 2000 este Anul Eminescu, iar din pletora de masluri, de tombole și de dineuri în oraș, uriașul câștig îl constituie pleiada de opere fundamentale, în trei volume, scoase de către Academia Română, prefațate de Eugen Simion, îngrijite de D. Vatamaniuc și editate de Vlad Popa și de editura lui, Univers Enciclopedic, pe banii noștri și ai lui. Ai noștri dați prin Ministerul

Culturii, ca gestionar. Iată un tânăr care s-a ambiționat să fie Gallimard, folosind chiar hârtia furnizorului acestuia. (...)/ Și apropo de edituri: sunt unele care nu au beneficiat de imensa rezervă de hârtie și de spațiul tipografic al fostei Edituri Politice și scot cărți adevărate, nu literatură de dreapta și cursuri universitare de mână a zecea! Alături de Univers Enciclopedic, citat mai sus, trebuie menționate Viitorul Românesc (o editură cu trei oameni, ca redactori, și ce oameni!), All, Teora, bătrânele Meridiane, Enciclopedică sa Minerva, sau Eminescu, sau altele și de prin provincie”.

● Nr. 362 al revistei „Dilema” are în centru un grupaj tematic – realizat de Alex. Leo Șerban – despre *Talentul care manipulează*, în cadrul căruia criticul de artă Pavel Șușară publică un articol polemic cu țintă multiplă (*Un cuplu sado-masochist*): „Ce conținut moral are această imensă putere a talentului, câtă luciditate, câtă iubire sau cât cinism îi slujesc acestuia drept motivație, este o altă problemă. Adică adevărata problemă. De la Gabriel Garcia Marquez, de pildă, în consecința autorității sale, dar fără ca marele scriitor să aibă vreo implicație, se revendică în Columbia o facțiune armată. Mult mai aproape de noi, Eugen Barbu și-a pus talentul în serviciul Securității (...), iar academicianul Eugen Simion făcea la televiziune, în numele țăranilor prahoveni și în sprijinul lui Ion Iliescu, prin 1990, când ideea proprietății devenise la fel de imperativă ca și aceea a libertății politice, o patetică propagandă pentru colectivizare. Ca să nu mai vorbim de încercările unor istorici de a manipula trecutul în așa fel încât componenta romană, cea care ne legitimează europenitatea și ne motivează aspirațiile integrării în civilizația occidentală, să fie înăbușită prin supraevaluarea substratului și prin mitologizări *ad hoc* – 2050 de ani de la nu se știe care stat al lui Burebista, de pildă – iar elementul rațional, cuantificabil al civilizației latine să piară și el sub avalanșa delirantă a misticii tracomane. Exponentul «artistic» al acestei proiecții paranoide, pigmentată cu prelungi scufundări autiste, este Ion Gheorghe cu ale lui reverii litice, tranșe dacice și iluminări ceașiste. Cinismul acestor atitudini, încercarea mai mult sau mai puțin subtilă de a dirija conștiințele înspre acele zone care fac mai suportabilă supunerea în fața factorilor de putere, dezvăluie încă o caracteristică extrem de importantă a talentului și anume vulnerabilitatea lui. (...) Talentul este el însuși manipulabil, ușor de abătut în direcțiile cele mai imprevizibile și lesne de momit cu mirajul puterii sau, dimpotrivă, de redus la tăcere în situația în care este perceput ca ostil. În fapt, puterea politică și diversele ideologii sunt cele care administrează, agresiv sau subtil, existența talentului, cele care îi clamează libertatea ori încercarea, uneori cu rezultate strălucite, să-i obtureze tubul de oxigen. Puterea și Talentul constituie un fel de cuplu sado-masochist, încheștat într-un ceremonial interminabil și marcat deopotrivă de urlete îndurerate și de suspine ale voluptății. (...) Talentul este respectat ipocrit, omagiat mimetic și invocat circumstanțial; ezitant și frivol, el este repede transformat în aliat și

reparizată în sectoarele mai delicate de influență și, finalmente, ajunge un dușman declarat, un pericol public și național, dacă el se manifestă riguros, constant și fără ambiguități. În orice caz, oricâtă demnitate morală ar avea prezența sa, oricâtă strălucire expresia și oricât i-ar fi de creatoare acțiunea pe termen lung, în imediat el este principial vinovat, dacă nu de-a dreptul odios. Această ultimă situație a fost chiar experimentată pe viu, nu demult, în cadrul audierilor pentru constituirea Colegiului însărcinat cu administrarea dosarelor fostei (?) Securități. Trei dintre cei mai străluciți intelectuali ai României de astăzi, dintre cele mai viguroase *talente* și prezențe publice, Andrei Pleșu, Mircea Dinescu și H.-R. Patapievici, au fost supuși, în fața comisiilor juridice ale Parlamentului, unuia dintre cele mai umilitoare tratamente. (...) Dar, după cum bine se știe, atât Andrei Pleșu, cât și Mircea Dinescu sunt doi dintre cei maximum zece oameni din România care, eliminați din partid ca dușmani ai regimului comunist, au pregătit moralmente însăși dispariția aceluia partid pe care majoritatea parlamentarilor l-au slujit până la capăt. Iar în timp ce Mircea Dinescu și Andrei Pleșu stăteau cu plutonierii la poartă ori cu domiciliu forțat într-un sat de pe lângă bacău și nu aveau nici dreptul la exercitarea profesiei și nici la semnătură, Mircea Ionescu-Quintus era bine mersi la baroul din Ploiești și putea să-și semneze liniștit epigramele. Și cam același lucru s-ar putea spune și despre Cornel Nistorescu, de pildă, unul dintre jurnaliștii care veghează cu multă vigilență la respectarea strictă a literei legii Deonspirării... Devotat până mai ieri avântului eroic de pe șantierul patriei, el îl acuza de elitism, pe un ton partinic și muștrător, pe același Andrei Pleșu pe care astăzi îl acuză, la fel de nonșalant și de sobru, că a fost membru al partidului comunist. Dar dacă în cazul lui Dinescu și al lui Pleșu profesorii improvizați de morală mai puteau recurge la o sofistică vulgară în vederea unei execuții curate, în cazul lui Patapievici ei au pus mâna direct pe satâr. Litera legii a fost părăsită fără nici un scrupul, prevederile ei, atât de striete în primul caz, au fost înlocuite de o hermeneutică naționalist-comunistă vulgară, aplicată unor texte fără nici o legătură cu speța, după cum ar spune, doct, comisia juridică însăși”. □ Pe verso-ul paginii, Adrian Mihalache realizează o serie de parodii după Nicolae Manolescu (*Eminescu și Constantinescu*), Cristian Tudor Popescu (*Puterea de penetrare*), Octavian Paler (*Despărțirea de Rilke*) și H.-R. Patapievici (într-un interviu imaginar). Z. Ornea reconstituie traseul politic nefast al poetului Octavian Goga (*Un păoet manipulat politic*). □ La rubrica „Situațiunea”, Mircea Iorgulescu comentează acid festivismul manifestărilor omagial-aniversare la adresa lui Eminescu (*Ucigătoarele aniversări*): „Dacă «demitizarea lui Eminescu» nu e decât o ineptie, utilă deopotrivă celor care o cultivă și celor care o combat, oficializarea și instituționalizarea lui *astăzi* și *acum* nu fac decât să prelungească, și încă sub degradanta formă de ticuri senile, delirantele ceremonii aniversative din vremea ultimei dictaturi. Când, totuși! (sper că nu sunt ultimul care-și amintește),

Eminescu nu era doar colonizat de activiști și propagandiști habotnici din datorie, zeloși în a-l alătura pe Ceaușescu într-o genialitate și nemurire, ci și un fel de simbolic scut împotriva acestora. (...) Este adevărat că, incontestabil element de noutate, *manifestările* de acum au fost, în destule locuri, parazitare și de oamenii Bisericii, poate de bună credință, dar la fel de nelalocul lor precum este și Teoctist în Academia Română. Cu Biserica, Eminescu nu are nimic în comun, așa cum nu are nici cu Statul, nici cu Academia, nici cu Parlamentul. Silnică, anexarea în continuare a lui Eminescu de către oficiali și oficialități nu e decât un act de vampirism. Ar trebui, poate, scrisă cândva lunga istorie a depozitării lui Eminescu de Eminescu, a prefacerii lui într-o cochilie vidă, în care au fost proiectate în timp cele mai sordide conținuturi, de la naționalismul antisemit de la începutul veacului la sumbrele mesianisme legionare și de aici la cele două simulacre comuniste (...). Fiind că veritabila dioscreditare a lui Eminescu – dacă el poate fi, într-adevăr, discreditat – este în primul rând «opera» celor care, sub cuvânt că-l preamăresc, n-au făcut decât să-l acopere de drojdii și zațuri în od festiv, solemn și protocolar. De față la discursuri și ceremonii, Eminescu ar fi murit răpus de fiecare nouă aniversare”.

□ În pagina „Pe ce lume trăim”, Ion Bogdan Lefter semnează un text polemic la adresa unei recente cenzurări a discursului său despre publicistica lui Eminescu într-o recentă emisiune televizată („...și tot ce e rău” – *Cenzura „Anului Eminescu”*): „Sâmbătă 15 ianuarie 2000. Se inaugurează «Anul Eminescu» și la Televiziunea Română. Am plăcerea, cinstea și onoarea să fiu invitat la emisiunea care deschide balul: săptămânala ART-MANIA, consacrată de astă-dată «poetului național». Filmăm – de fapt – dinainte. Echipa de producție, adică Mihaela Cristea, Ruxandra Garofeanu și Daniela Zeca, a pregătit o serie de scurte filme, interviuri, reportaje pe teme eminesciene. Între ele vorbim noi, invitații din studio, Alexandru Condeescu și cu mine, plus Florin iaru, prezentatorul emisiunii. La un moment dat, după ce vine vorba despre gazetăria lui Eminescu și despre modelul de conștiință pe care ea nu l-ar fi oferit, simt nevoia să adaug, ca simplu semnal de delimitare, fără să mai intru în detaliile controversate ale chestiunii, următoarele: «Dacă e vorba despre gazetăria lui, totuși e bine în orice împrejurare să spunem că, prin opera lui publicistică, Eminescu a arătat și tot ce e bun în implicarea unui intelectual de vârf în viața publică, și tot ce e rău». Neconvențională, cum își doriseră realizatorii, întreaga emisiune rămâne – firește – foarte elogioasă, ca la un centenar și jumătate de la nașterea poetului. Undeva, la capătul unei mici discuții despre mult-comentatul număr la temă al «Dilemei», Florin iaru mă întreabă zâmbitor, spre risipirea confuziilor, dacă îmi place poezia lui Eminescu. Răspund – cum altfel? – că da, foarte mult! În fine, minutele de filmare se epuizează, cameramanii dispar, sunetul își recuperează microfoanele, ne salutăm, plecăm. Așadar, sâmbătă 15 ianuarie 2000. Deschid televizorul, urmăresc emisiunea de inaugurare a Anului Eminescu la România 1. Ajungem

la momentul cu gazetăria poetului, Alexandru condeescu spune ce spusese și la filmare, eu încep să adaug fraza transcrisă mai sus, *însă ultimele cuvinte* – «și tot ce e rău» – *au dispărut!* Pronunția rămâne în aer, ca după o virgulă, iar intervenția mea, care nu vroia decât să arate că elogiul necondiționat al publicisticii eminesciene e nesănătos, se transformă într-un... elogiul necondiționat! Operațiunea se numește – nu-i așa?! – cenzură, iar rezultatul este – vezi bine! – un fals prin omisiune. Asta-i tot! Nu mare lucru: semnalarea dispariției unui detaliu. Dacă am ținut să pun istorioara pe hârtie nu e pentru ca să «protestez» împotriva celor care m-au cenzurat. Bănuiesc că, mereu sub presiunea obiecțiilor de tot felul, echipa de producție n-a vrut decât să evite cine-știe-ce mari probleme de la prima emisiune consacrată «Anului Eminescu» de către postul public de televiziune. Împotriva aceluia gen de probleme scriu rândurile de față: pentru că, dacă redactorii TVR se tem – și știu ei de ce se tem – de consecințele pe care ar putea să le aibă cinci cuvinte spuse pe micul ecran, atunci înseamnă că naționalismul românesc de azi e un pericol real (...). Sper din toată inima să n-am dreptate, însă tare mă tem că în lunile următoare, sub pretextul celebrării «Luceafărului nepereche», îi vom revedea în plină acțiune pe agresivii gardieni ai miturilor naționale. Extraordinarul poet și om liber Eminescu – folosit pentru a limita libertatea de gândire și exprimare. Ce tristețe!...». □ Pe aceeași pagină, Mircea Vasilescu glosează în jurul celebrării televizuale a poetului (*De 15 ianuarie*): „Faptul că o societate își omagiază unul dintre spiritele ilustre este cât se poate de firesc. Formele de manifestare a omagiilor spun însă multe despre acea societate. Mass-media au reflectat, pe de o parte, diversele activități care au avut loc. Trecem peste detaliul că acestea au fost numite uneori *comemorative* când de fapt era vorba despre o aniversare. (...) *Intrat pe mâna mass-media, subiectul Eminescu devine un spațiu în care orice opinie devine posibilă, dar în care sfârșim prin a vorbi mai puțin despre el și mai mult, mult mai mult, despre noi înșine, cu păcatele și îngustimile noastre. Așa încât și în evocarea lui Eminescu a plutit adesea un duh misticoid și superstițios, plin de o cucernicie de ocazie, de solemnități de-o clipă, mai bine sau mai prost jucate, și de un festivisme la care nu ne mai obligă nimeni, dar în care ne refugiem cu toate ale noastre. Apoi ne reluăm liniștiți ciorovăielile de toate zilele, mediatizăm tot, ne sfințim biletele de Bingo și așteptăm să vedem ce mai zic prezicătorii și mama Omida. Și așa mai departe. PS: Din 17 ianuarie, la PRO TV «se bate miezul nopții». Un minut pe zi, actori iluștri recită din Eminescu în secvențe realizate de amri regizori. Începutul a fost foarte bun, cu Marin Moraru spunând *De vorbiți, mă fac că n-aud*. Firesc și cu meșteșug, un post de televiziune căruia i se reproșează că e comercial ne amintește că Eminescu trebuie, înainte de toate, citit și recitit. Dacă se poate, în fiecare zi». □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu ironizează, sub un titlu cu sugestii eminesciene (*La mento mori*) „moda” lamentațiilor apocaliptice în presa culturală*

autohtonă („Există, în discursul cultural postrevoluționar, o anumită modă a lamentației. Mai exact, lamentația care aduce în discuție o anumită apocalipsă a culturii”), luând ca exemple articole din nr. 12 (decembrie 1999) al revistei „Ramuri” – Mihai Sin (*Romanul în criză și criza de civilizație*) și Nicolae Breban, „care deplânge scurtimea prozelor de astăzi, scurtime ce ar proba, desigur, și ea starea de profundă criză”. O „notă discordantă”: articolul lui Gabriel Dimisianu.

● „România Mare” (nr. 497) preia un pamflet al lui Paul Everac din „Cotidianul” (6 ianuarie 2000), text vizându-l pe Emil Constantinescu: *Tămâie!*. □ Este republicată, de asemenea, sub titlul *Asemenea monștri au ieșit de sub pulpana lui Nicolae Manolescu* și cu precizarea „încă o blasfemie a elitiștilor, dizidenților și Bandei Soros”, poemul *România* al lui Marius Ianuș – „în comparație cu Ianuș, autorul blasfemiei din *România*, și Cărtărescu și Horia Roman Patapievici sunt niște sărmani nevinovați”.

22 ianuarie

● Ana Blandiana scrie – în „România liberă” – în legătură cu deschiderea anului Eminescu (într-o tabletă intitulată *Post festum*): „Cu câteva zile în urmă un reporter mi-a cerut să formulez o întrebare pentru adolescenții cu care urma să facă o emisiune despre Eminescu. Întrebarea mea a fost «Ce versuri de Eminescu știți?». Am aflat apoi că emisiunea a avut loc, dar tinerii anchetați au mărturisit cu nonșalanță că nu-i interesează Eminescu, așa cum nici pe el nu l-ar fi interesat muzica pe care o fac ei (erau, se pare, membrii unei formații muzicale). (...) Pe vremuri aveam sentimentul că știutul pe de rost și cultul mecanic îl amenință pe Eminescu. A ști pe de rost mi se părea nu sinonimul, ci adesea antonimul lui *a ști*. (...) Ce s-a schimbat de atunci? Evident, cultul, mecanic sau nu, nu-l mai amenință pe Eminescu. Nici știutul pe de rost. Între timp i-au fost inventariate defectele fizice și greșelile poetice, între timp comentatori politici și-au pus, fără să clipească, întrebarea dacă mai este Eminescu poet național. Și dacă răspunsul ar fi nu, cine ar avea de pierdut? Nu cumva «națiunea, acest complex de eu-uri» (definiția îi aparține) care nu se mai simte în stare să poarte povara unui asemenea înaintaș? Ceea ce s-a schimbat esențial în anii din urmă este faptul că toate aceste întrebări și răspunsuri nu-l amenință pe Eminescu, ci pe noi”.

25 ianuarie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 502), Daniel Cristea-Enache publică a doua parte a unui articol despre „cazul Eminescu”, pornind de la recenta antologie a lui Cezar Paul-Bădescu: „Redactorul de la «Dilema» a avut ambiția de a fi antologator, ieșind «pe piață» cu această carte și asumându-și deci încă o dată (probabil, ca să ne intre bine-n cap!) responsabilitatea propriilor enormități. Și totodată riscul încălcării legii *copyright*-ului – căci mă îndoiesc

că antologatorul a cerut tuturor celor antologați permisiunea de a-i... antologa. Și chiar dacă, prin absurd, le-ar fi cerut tuturor acceptul, e mai-mult-decât-absurd ca un I.T. Lazăr, de pildă, pentru care cei de la «Dilema» sunt niște agenți ai masoneriei iudaice, să-i fi permis tocmai unuia dintre agenți să-i folosească înfierbântatul, «cvasi-penalul» text. De ce oare și-a asumat Cezar Paul-Bădescu și acest risc? Pentru că el, deși nu poate fi neglijat, e mai mic decât acela de a nu avea un *obiect al discuției*, al așa-zisului caz Eminescu. Nu trebuie să ai o mare perspicacitate pentru a înțelege, dând ultima filă a cărții, că există aici două «tabere», foarte bine conturate – care tabere transformă tema Eminescu într-un pretext și care își trag, ca să zic așa, substanța intelectuală și morală una din cealaltă. Altfel spus, fiecare are nevoie de un *adversar* pentru a se putea dezlănțui, și chiar defini; într-un mod, ce-i drept, nu prea subtil, unii din colaboratorii «Dilemei» (cei care nu au deloc, dar absolut deloc dileme) își afirmă inteligența, atâta câtă e, prin ridiculizarea prostiei contondente a unor jalnici «apărători» ai lui Eminescu – iar aceștia, la rândul lor, își afirmă patriotismul (când roșu, când verde) prin demascarea masoneriei anti-eminesciene. Echipa A atacă impetuos pe ambele extreme ale stupidității echipei B; echipa B se apără făcând un mare pas înainte și lăsându-i pe adversari în ofsaid-ul lipsei de patriotism. Sunt două discursuri și două logici perfect paralele, dar într-o stranie complementaritate: dacă, să zicem, echipa B ar rămâne la vestiare, de cine și-ar mai bătea joc căznit-spiritualul T.O. Bobe? (...) Echipa A e interesată de exagerările și pioasele aberații ale mitologiei create în jurul lui Eminescu, altfel spus, de acel dangăt (!) al statuii. Echipa B e interesată de etnia și dosarul de cadre al «adversarilor» lui Eminescu. De Eminescu, jucătorii celor două echipe au uitat complet: obiectul discuției s-a dizolvat, lăsând în loc, bune să ne impresioneze, spasmele «pro» și «contra» (mai exact: «contra-pro» și «contra-contra-pro»!) ale celor două tabere. (...) Din fericire, antologia lui Cezar Paul-Bădescu nu-i numai o colecție de orori și de perle; întâlnim în ea și intervenții echilibrate, argumentate, nuanțate, adecvate la obiect. «Echipa» C nu e, ce-i drept, câtuși de puțin sudată, nu are omogenitatea în ridicol a celor două vajnice combatante: ea constă, de fapt, într-o serie de *individualități* și de *probleme* ridicate de acestea în legătură cu Eminescu”.

● Revista „22” (nr. 4) sărbătorește 10 ani de existență. □ Gabriel Andreescu publică prima parte a unui articol intitulat **Premianții**: „Ce mult înseamnă cuvintele! Cum pot ele să schimbe fața lumii! Iată ce proporții a căpătat Andrei Pleșu, profil de dimensiuni cosmice, proiectat peste univers sub *racourci*-ul prietenului său! Ce scenariu, câtă regie puse altădată de Gabriel Liiceanu în slujba unor valori ce păreau mai puțin subiective! (...) Andrei Pleșu s-a lovit de necunoașterea unor distincții indispensabile, *abc*-ul vieții internaționale. Cea mai «dramatică» a fost, se știe, confuzia pe care ministrul de Externe al României a făcut-o la un moment dat între «autonomie» și «autodeterminare».

Un termen trimite la descentralizare, celălalt la secesiune. Șarmul și buna credință ale lui Andrei Pleșu nu au ce să facă în asemenea situații. Ele au cucerit uneori oameni politici și diplomați – cunosc entuziasmul lordului Dahrendorf pentru ministrul nostru –, dar ele nu au avut cum să evite stângăciile sale. Iată de ce ditiramba lui Gabriel Liiceanu despre rolul discursurilor diplomatice ale lui Andrei Pleșu pentru poziția internațională a României nu are nici o legătură – dar nici o legătură – cu viața reală. Este la fel de suprarrealistă ca și răspunsul pe care Andrei Pleșu l-a dat ziaristilor, în capitala americană. (...) Timid și neadaptat, Andrei Pleșu a pierdut în competiția cu eminențele din MAE. Interesele vinovate ori legăturile oculte în interiorul MAE și ale ministerului cu lumea politică – pe care Liiceanu le prezintă, fără să le cunoască, sub forma unei relații caricaturale: Pleșu -Buzura-Ion Iliescu – au dominat mai departe logica să. (L-aș invita pe Gabriel Liiceanu să investigheze măcar felul în care s-a elaborat sub mandatul lui Pleșu *Raportul României privind punerea în aplicare a Convenției – cadru a Consiliului Europei*). Și totuși, Andrei Pleșu are un merit remarcabil: el a fost, împreună cu președintele Constantinescu, susținătorul necondiționat al NATO, în timpul războiului din Kosovo, în ciuda tuturor presiunilor făcute asupra lor. Actul a avut, fără doar și poate, o valoare excepțională. Indispensabil pentru hotărârea Uniunii Europene de a-și schimba strategia față de zona tulbure a continentului și față de România. Începerea, astăzi, a negocierilor cu Uniunea Europeană nu este un merit al politicii generale, externe și interne, a României, ci expresia voinței UE, în condițiile războiului din R. F. Iugoslavia și a atitudinii oamenilor politici români față de ce se întâmplă în țara lui Miloșevici. Eu cred că, pentru acest comportament, Andrei Pleșu și-a onorat – cum am spus-o și altădată – mandatul. Numai că ditirambele lui Liiceanu la adresa prietenului său îi aduc acestuia deservicii. Producând mitologii și propunând elucubrații pe tema politicii externe, colaboratorul revistei «22» obligă la o «punere la punct». De ce mai era nevoie să amintim astăzi despre stângăciile fostului ministru de Externe? Intervenția lui Liiceanu nu ne lasă să ne bucurăm de adevăratele calități ale lui Andrei Pleșu – pentru unii contează umorul, pentru alții (mă număr printre ei) decența lui, rezistența lui la logica corupătoare a instituțiilor conduse”. □ În articolul „*Iubești poporul?*”, Ștefan Aug. Doinaș scrie: „Cu câteva decenii în urmă, pe vremea pasiunilor comandate, întrebarea «Iubești poporul?» era salutul suav-amenințător cu care Traian Șelmaru, secretar al Uniunii Scriitorilor, își întâmpina confrății. Oricine își dă seama că nu era, propriu-zis, o urare; era, mai curând, expresia unei prezumții de vinovăție care plutea asupra tuturor membrilor unei uniuni de creație, care – prin esența ei – nu putea fi decât suspectă. (...) Această amintire penibilă mi-a revenit zilele acestea, observând ce i s-a întâmplat lui Horia Roman Patapievici, propus într-o comisie de supraveghere a dosarelor fostei Securități și, bineînțeles, respins. Este pentru a doua oară când acest distins intelectual

stârnește tulburare în conștiința societății noastre civile. Prima dată, când «am ridicat problema sa» în Parlament (pe vremea aceea, eram senator!), Patapievici fusese obiectul unei «discrete» anchete purtate – la domiciliul său, dar în absența sa – de către un ipotetic căpitan Soare, personaj a cărui existență reală a fost, atât vehement, cât și batjocoritor, contestată de către cei care aveau ceva de ascuns. Acum, persoana aceluiași Patapievici este «demascată» de un ilustru peremist anonim ca defăimătoare a poporului român. Pe ce bază? Pe baza unor texte deloc laudative la adresa Românilor (materie a unor scrisori private) pe care autorul le-a publicat într-o carte a sa. Cu tupeul grosolan cu care s-a erijat în custode al tezaurului de patriotism al conaționalilor noștri, membrul unui partid extremist (de dreapta? de stânga?) a ținut să-l pună pe H.-R. Patapievici la stâlpul infamiei”. □ Revista propune o anchetă cu tema **Literatura și televiziunea** – cu următoarele întrebări: „1. Cum apreciați faptul că TVR (televiziune publică) și în special România 1 acordă o mult mai mică atenție, în comparație cu televiziuni declarate comerciale (Pro TV de exemplu), literaturii române astăzi, aparițiilor de carte, personalităților literare?/ 2. Credeți că o bună emisiune despre literatură trebuie să aibă în mod necesar o largă audiență?/ 3. Știați că, de câteva luni, în nici o emisiune a canalului TV România 1 nu a fost comentată apariția vreunei cărți de literatură? Vi se pare normal?. Răspund: ■ **Laurențiu Ulici (TVR nu e încă televiziune publică)**: „1. Dacă prin televiziune publică înțelegem o televiziune care, trăind din banii contribuabilului, îi folosește pentru a-i oferi acestuia o posibilitate de a se informa corect și, totodată, de a se forma spiritual, moral și comportamental, atunci *TV România 1 nu este încă o televiziune publică*. (...) / 2. (...) Interesul unei televiziuni publice inteligente e să-și construiască audiența, iar nu să exploateze o audiență deja constituită în limitele modei și ale unui orizont de așteptare preexistent. Sigur că, gândită în tipare banale și neincitante, o emisiune literară nu va avea o audiență importantă, dar gândită bine, adică: incitant și miezos, chiar dacă nu vă avea dintru început o audiență largă, și-o va construi *step by step*, prin consecvență și păstrarea calităților ofertei. Din păcate, realizatorii emisiunilor de la TV România 1, mai drept spus cei care decid structura de programe, îmi pare că practică vechiul principiu din regia de teatru, conform căruia «ce se taie (dintr-un act) nu se fluieră» și s-au gândit că, dacă tot nu au idei de emisiuni literare atractive și substanțiale, mai bine să renunțe de tot la prezența literaturii pe micul ecran. (...) / 3. Da, mi se pare *normal*, câtă vreme continuă să dănuiască în mentalul managerial al TVR neînțelegerea rostului unei televiziuni publice și penuria de idei. Anormal e doar faptul că membrii Consiliului de Administrație al TVR – oameni de cultură, unii chiar de literatură, inteligenți și iute pricepători – nu reacționează la realitatea Literaturii, în genere a Culturii artistice veritabile, de pe micul ecran al televiziunii publice. Fără îndoială, ei nu se pot pune în locul managerilor și realizatorilor de televiziune, dar pot să-și exprime punctul de

vedere, pot să ceară ajutor remedierea unei situații precare și, dacă demersurile lor sunt fără succes, pot chiar să demisioneze”; ■ **Mircea Cărtărescu** (*Posturile de televiziune nu sunt societăți de binefacere*): „Presupun, din forma pe care ați dat-o întrebărilor dumneavoastră («vi se pare normal?» etc.), că știți dinainte răspunsul corect. Totuși nu mi se pare chiar lipsit de interes vă dau un răspuns. Ar fi absolut bizar ca vreun post de televiziune, public sau privat, național sau comercial, de la noi sau de aiurea să dea mai multă atenție literaturii decât emisiunilor comerciale. Posturile de televiziune nu sunt societăți de binefacere, ci afaceri unde se rulează sume uriașe, unde există o concurență dură pentru audiență și *advertising*. Faptul că toate emisiunile culturale – în sensul culturii înalte – sunt pe ultimele locuri în privința audienței (singurul criteriu semnificativ în analiza performativității mediilor) nu se datorează, cum se crede uneori, doar faptului că sunt prost realizate, ci în primul rând inadecvării funciare a tipului de discurs intelectual și artistic la universul mediatic. Televiziunea are un limbaj al ei propriu, nepotrivit subiectelor culturale, pline de subtilități și nuanțe. (...) Ar trebui să învățăm o dată pe să judecăm cu aceeași măsură: ne revoltă pretenția muncitorilor ca întreprinderile nerentabile să fie sprijinite de stat, dar în același timp am vrea ca statul să sprijine o întreprindere la fel de neprofitabilă, cum este cultura. Nu aceasta este calea prin care ea se poate perpetua, căci statul vestejește tot ce atinge. Adevărata cale este lărgirea noțiunii de cultură, ieșirea din elitism și snobism. (...) Dar mai știți și că, de ani de zile, n-a mai apărut în România o carte de literatură originală care să merite să fie comentată la televiziune sau în orice altă parte? Literatura însăși se află într-o derută fără precedent. Aici se trebui să găsim un subiect de meditație, nu în faptul că televiziunea o ia sau nu seamă. De ce ar pierde televiziunea ore prețioase cu comentarea unei producții de literatură puțină și mediocră? Doar fiindcă e literatură, adică păstrătoarea-valoriilor-perene etc., etc.? Acesta e un motiv ideologic, fals și artificial ca orice ideologie. Dacă avem sau nu nevoie de literatură, acest lucru se poate vedea numai din vânzări. Doar ele arată interesul real al publicului pentru o carte sau alta. Când literatura va deveni cu adevărat un subiect, mediile se vor repezi singure spre ea. De fapt, iată singura întrebare care ar trebui să ne preocupe: cum am putea face ca literatura – și cultura, în general – să devină un subiect interesant?”. □ **Mircea Martin** publică a doua parte a articolului *Europa văzută dinspre Est*: „Dacă există o conștiință europeană, literatura a contribuit în mod sigur la formarea ei. Nu ne rămâne decât să creștem, să aprofundăm această conștiință, s-o actualizăm. Iar acum putem să o facem în chip pragmatic, nu să fim, pur și simplu, beneficiarii pasivi ai ecumenismului său latent. (...) Orice identitate este și o problemă de conștiință: identitatea europeană cu atât mai mult. Căci nu te naști de fapt european, așa cum te naști francez, italian sau român; *devii* european. Un efort de conștientizare și de cunoaștere sunt absolut necesare: o *ucenicie*. (...) Aș dori să mă întorc acum la

relația pe care am invocat-o la început, între conștiința națională și conștiința europeană în Estul continentului; rostul remorcilor care urmează este în continuare acela de a marca, de a sublinia o diferență. Nu trebuie să uităm că în Est, ca urmare a opresiunii ideologice comuniste, nu numai ideea europeană a fost considerată subversivă, dar și ideea națională. Cu excepția României unde Ceaușescu a manipulat fără jenă această idee, compromițând-o până la derizoriu și penibil – și răpindu-le, de fapt, astfel românilor adevărata identitate –, naționalismul în țările comunismului real a fost întotdeauna asimilat cu extremismul naționalist. (...) Europa postbelică și-a definit identitatea în raport cu Statele Unite, pe de-o parte, și cu Uniunea Sovietică, pe de altă parte. Ea s-a realizat pe sine ca Europă Occidentală, fără a se gândi la partea estică, abandonată, cum părea – și cum și era – puterii discreționare a lui Stalin și a bolșevicilor. Așa numitul europocentrism – acuzat astăzi atât de adepții globalismului, cât și de aceia ai specificismului – este, în realitate, un *vesteurocentrism*. Mă întreb chiar dacă în imaginea actuală a Europei extremitățile ei peninsulare – Iberia și Italia – sunt bine reprezentate sau nu. Mi se pare că imaginea este mai degrabă sinecdotică”. □ Sub semnătura C.Ș. [Corneliu Șenchea], apare următoarea notă privitoare la **Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”**: „În ziua de 15 ianuarie, în cadrul manifestărilor consacrate Anului Eminescu desfășurate la Botoșani, a avut loc la Teatrul «Mihai Eminescu» din localitate ceremonia decernării **Premiului Național de Poezie** care poartă numele marelui poet. Distincția a revenit poetului Cezar Ivănescu, autor al volumului de poeme *La Baad*, și a fost înmănată de către Mihai Ursachi, primul laureat al acestui premiu. Printr-o hotărâre a Consiliului municipal Botoșani, laureatului din acest an al premiului i s-a conferit titlul de cetățean de onoare al Botoșeniului. În aceeași zi în sala Bibliotecii Naționale de Poezie, inaugurate cu ocazia acestui eveniment la Ipotești, președintele României, Emil Constantinescu, care a fost însoțit de ministrul Culturii, Ion Caramitru, și de istoricul Foricel Marinescu, consilier prezidențial, a înmănat medalii comemorative «Eminescu» celor care au primit Premiul Național de Poezie în anii precedenți: Ana Blandiana, Mihai Ursachi, Petre Stoica și președintele juriului din acest an, Laurențiu Ulici”. □ În cadrul unui grupaj aniversar ce marchează 10 ani de la înființarea revistei, Gabriela Adameșteanu semnează un articol cu titlul ***Sfârșitul istoriei amânate***: „Intelectualitatea membrilor săi a fost mai puțin aplicată nevoilor imediate și reale ale societății și mai potrivită unei mitologizări cu risc de elită provincială, autosuficientă. Încrederea în valorile proprii, asociată cu mitologia disidenței, puternică în decembrie 1989, a membrilor GDS, percepută (nu fără motiv) în exterior ca o aroganță, a creat o frustrare, nepotolită nici în 10 ani, în sufletele multor excelenți profesioniști, care au rămas «afară». O frustrare puternică față de GDS există și în cercurile politice (din opoziție, dar chiar și de la puterea născută tot în «societatea civilă») pentru că nu au putut să utilizeze acest grup de intelectuali impre-

vizibili. Imprevizibili chiar unii față de alții, precum se vede în 22, inclusiv în actualul număr de aniversar. (...) Resemnat să-și accepte diversitatea, GDS trăiește intens fiecare noutate a istoriei apropiate: modul recent în care «legea dosarelor» l-a mai fracturat o dată, trasând neașteptate linii între fidelitatea față de principii și fidelitatea față de prieteni, demonstrează că istoria surprizelor GDS-ului este departe de a fi încheiată». ■ Tot aici, Mădălina Șchiopu transcrie un interviu cu Alin Teodorescu (*Triumful diversității: „Sunteți unul dintre membrii fondatori ai GDS. În ce condiții a fost el înființat? Care era atmosfera acelei perioade și cum a apărut ideea tipăririi revistei «22»?*)/ Numele, Grupul pentru Dialog Social, a apărut într-o discuție pe care am avut-o cu Sorin Vieru, la mijlocul lui noiembrie '89. (...) În noiembrie '89 au făcut niște ședințe comune ale institutelor Academiei referitoare la documentele Congresului al XIV-lea. Eram revoltat în perioada respectivă, îmi căutam o atitudine față de ceea ce se întâmpla în lunile acelea. L-am abordat pe Sorin Vieru, pe care îl cunoaștem și în care aveam încredere infinită, să facă parte dintr-un grup pe care eu doream să-l intitulez «Grupul pentru auto-apărare socială»./ *Asta chiar în perioada ceaușistă, ca un grup de rezistență?* Eu l-am conceput ca pe un grup al intelectualilor care ar fi dorit să atragă atenția că perioada pe care o traversam depășea orice limită a decenței./ (...) *Cum a apărut revista «22»?* Chiar din Statut se pusese problema tipăririi unei reviste și a unui ziar (pe care nu l-am mai făcut). Am fost cu Stelian Tănase din primele zile ale lui ianuarie – cineva ne-a dat ideea, care s-a dovedit a fi foarte proastă – la Primăria municipiului București, unde am încercat să preluăm «Săptămâna», pentru că aflasem că Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor fuseseră eliminați din redacție. Ne-a oprit Mircea Dinescu, care a zis: «Nu puteți să luați *Săptămâna*, care e un gunoi, și să o transformați în revista Grupului. Trebuie să găsiți altă idee, altceva». Eu i-am fost foarte recunoscător lui Mircea pentru logica lui, pentru că în tulburarea de atunci era greu să-ți păstrezi mintea limpede. S-a făcut prima adunare generală a GDS, am fost ales primul președinte pe 6 luni, aveam sarcini administrative, printre care aceea de a mă ocupa de apariția revistei./ *Cine a pus numele revistei?* Magda Cârneci. (...) *Să ne întoarcem la iulie '90.* (...) În '90, eu am preluat conducerea Fundației Soros pentru o Societate Deschisă în România. Mi s-a părut o provocare fenomenală, pentru că Soros e evreu, ungur și bogat, deci tot ce putea fi mai rău în România de atunci. Eu îmi propusesem ca Soros să fie decorat de președintele României, oricare ar fi fost el, sau primit de către Parlament cu onoruri speciale. Președintele Iliescu l-a primit în '93 pe Soros ca pe un oaspete de vază și a avut o conferință de presă cu el, recunoscându-i meritele. Nu l-a decorat, dar peste asta putem trece. Am vrut să arăt că ungurii și evreii nu au nimic împotriva României și a fi bogat nu e o trăsătură negativă a unei persoane. Apoi, s-a înființat IMAS. Ce s-a întâmplat în perioada în care eu n-am mai fost direct implicat în activitatea GDS? Am căutat să sprijin cât

am putut de mult activitatea Grupului, din punct de vedere material. Cred că va fi mereu nevoie de GDS în centrul Bucureștiului, ca un loc de întâlnire și de comunicare, chiar dacă nu mai are impactul de acum 10 ani și chiar dacă oamenii nu mai sunt aceiași./ (...) *În ce măsură considerați că principiile promovate de Grup și de revista 22 la începutul lui 1990 s-au impus în societatea românească?* Totul s-a realizat. Presa e liberă în România. Nu e independentă, dar asta e altceva. România are un sistem democratic, multipartit, ceea ce în ianuarie 1990 nu părea să reprezinte un viitor clar. Minoritatea maghiară din România nu mai este prezentată opiniei publice ca în 1990, de asemenea comunitatea evreiască. (...) Cred că din toate punctele de vedere ne-am făcut datoria și a mai rămas ceva: sediul din Calea Victoriei e locul unde oamenii se întâlnesc atunci când societatea traversează o criză profundă și vor să vorbească, să se lămurească. (...) În străinătate au învățat să ne respecte, nu numai pe intelectuali, ci societatea românească. Sub învelișul de beton al dogmei comuniste existau valori care atunci nu aveau putere și forță, dar când betonul s-a spart, valorile acestea au izbucnit. Dacă-mi aduc aminte bine, nimeni nu a fost eliminat din Grup, ceea ce e o recunoaștere a valorii lui”. Alin Teodorescu vorbește, de asemenea, despre organizarea GDS în anul 1990 și despre mineriada din 13-15 iunie '90. ■ Este retipărită ***Declarația de constituire a Grupului pentru Dialog Social***, document datat 31 decembrie 1989, București (vezi *Cronologia vieții literare românești, volumul I: anul 1990*, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2014). ■ Într-un interviu realizat de Rodica palade cu Mihnea Berindei, ***Începuturile GDS și ale revistei „22”***, sunt prezentate informații despre nașterea Grupului pentru Dialog Social sau despre alegerile din 1990: „*Cum s-a născut Grupul pentru Dialog Social?* (...) Ideea mea pornea de la modelul KOR-ului polonez, adică un grup de intelectuali angajați clar într-o poziție anticomunistă, antitotalitară, care să reprezinte un for de referință și de reflecție pentru o reconstrucție a societății civile, cu toate aspectele sale. Un grup cu o intenție de implicare politică evidentă, depășind de fapt cadrul strict al unui partid politic. Cam așa s-a născut Grupul pentru Dialog Social. Pentru *Declarația de constituire a Grupului* au existat mai multe versiuni, mai multe propuneri. Două texte, unul făcut de Gabriel Andreescu, celălalt de Stelian Tănase, au stat la baza Declarației a cărei formă definitivă am realizat-o la Gabriel Liiceanu acasă, pe 29 decembrie, cu puțin înaintea conferinței de presă și a lansării oficiale a Grupului./ *Cine a organizat conferința de presă?* Conferința de presă am organizat-o eu, pe 31 decembrie, la Intercontinental, pentru că acolo era toată presa internațională. Din Grup, de la început, a făcut parte și Doina Cornea cu Leontin Iuhasz, fiul dânsei, care veniseră la București pe 26-27 decembrie, și Dan Petrescu, Liviu Antonesei, Victor Bârsan, Sorin Vieru, Dan Oprescu, Ana Șincai, Sorin Mărculescu, Ana Blandiana, cred... Pe cei mai mulți îi întâlneam pentru prima dată. Pe urmă, prin cooptare, Grupul s-a mărit, fiecare venind cu

propuneri, dar nu prea multe, el nedepășind 40 de membri la plecarea mea din țară, pe 6 ianuarie. (...) Alegerile din mai 1990 au fost, fără îndoială, premature și trucate din start, Ion Iliescu și FSN neavând contracandidați valabili. Partidele politice – desigur și partidele istorice – nu avuseseră nici timpul, nici mijloace și nici condițiile pentru a se organiza. În plus, FSN reușise să conștientizeze revoluția în favoarea sa, să se impună în ochii majorității opiniei publice ca fiind gregarul comunismului și al lui Ceaușescu (la propriu și la figurat). În toate țările din Est, primele alegeri (și nu doar primele) au fost net anticomuniste: oamenii s-au dus să voteze contra comunismului, clar identificând prin partidele succesoare. La noi nu a fost așa; partidul comunist fusese escamotat, dispăruse fără să dispară. (...) / *Ce a reprezentat revista «22»? / Este greu să răspund, căci, după cum știi, am fost și sunt foarte implicat în existența «22»-ului. / Tocmai pentru că ești implicat, mai ales în susținerea programului de finanțare abonamentelor cu preț redus, prin Asociația Est-Libertés, câteva cuvinte ar trebui să spui. / «22» este cea mai consistentă realizare a GDS. De altfel, după cunoștința mea, nu există o altă publicație de acest gen care să fi rezistat – cel puțin la București – din 1990 până astăzi. Și a rezistat în principal pe cont propriu, cu multe sacrificii și cu foarte puțin sprijin exterior. Își menține de ani de zile un tiraj apreciabil pentru un săptămânal în România de azi, cu un număr consistent de abonați. Mă interesează în primul rând că este citită și apreciată de tânără generație. De la apariție, «22» este clar angajată politic, într-o formă partizană, care nu exclude pluralitatea, chiar dacă uneori o anumită parțialitate poate agasa. Și pe mine m-au agasat, dar, după cum se vede, sunt rezistent”. ■ Într-un interviu cu Mariana Celac, *O elită care nu și-a asumat această țară așa cum este ea*, realizat de Mădălina Șchiopu, apar informații despre înființarea GDS, condițiile intelectualilor, etapa „pre-Smolnii”, alegerile și situația politică din 1990, ruptura dintre elită și corpul social. ■ Barbu Brezianu semnează nota *Peste 500 de săptămâni cu «22»*, datată 8 ianuarie 2000: „Cu precizia unui orologiu șviterian, revista 22 bate și tot bate dreapta măsură de mai bine de 500 de săptămâni, străduindu-se să ne facă să ne trezim, să ne regăsim și – nu numai să ne cârpim și să ne pingelim – într-un chiul cu infinite week-end-uri o Țară prea văduvită de oameni de ispravă, de oameni cumsecade, de cei răpuși prin temnițe și canale. Mai avem – cum se spune – «de furcă» și nevoie de foarte, foarte mulți Patapievici”. ■ Sub titlul *«22» a fost de la început în opoziție*, este publicat un interviu cu Stelian Tănase realizat de Rodica Palade; printre subiectele abordate: condiția de jurnalist în România lui ianuarie 1990, motivele pentru care GDS nu s-a transformat în partid politic, relația intelectualului cu societatea, conflictele din interiorul revistei „22” ș.a.: „Chiar legat de revistă, fiecare membru al GDS spunea că el nu se simte reprezentat. / Fiecare voia să facem revista lui. Asta era chestiunea, așa a apărut și un conflict, din cauza căruia am plecat de la redacție, la sfârșitul anului – că revista nu reflecta interesele Grupului și punctele lui de vedere.*

Trebuie spus că, acum ne dăm seama, Grupul nu avea un punct de vedere comun asupra nici unei probleme”. ■ Magda Cârneci scrie despre *Sensul ideal al Grupului pentru Dialog Social*: „La 10 ani de la înființarea lui, continuu să cred că GDS și-a respectat programul inițial, în ciuda reproșurilor nenumărate, de rea sau bună credință, care i s-au adus. Le trec cu vederea, ca nerelevante, pe cele de rea credință, venite din partea unor politicieni foști activiști PCR, a unor ziariști veroși sau a unor persoane neincluse, dintr-un motiv sau altul, în acest grup, alcătuit inițial din intelectuali apropiați prin opoziția lor fățișă sau implicită la regimul comunist, la care s-au mai adăugat pe parcurs un număr redus de noi membri, calificați prin angajarea lor civică și prin prestigiu profesional, dar nu în ultimul rând și prin dorința de a face parte din GDS. (...) Ceea ce cred că-i unește, în mod ideal dar discret, pe membrii GDS este de aceea pur și simplu un *ethos comun*, încrederea în valoarea exponențială a individului cu adevărat responsabil pentru sine și pentru ceilalți, ca și încrederea în eficacitatea stranie dar reală a *valorilor morale*, ireductibile la jocul politic, la manipulările mass-media ori la pragmatismul de obște”. ■ La același grupaj mai participă: Dan Pavel (*Democrație într-un picior, ghici ciupercă ce-i?*: „Evaluările anuale sau cele făcute o dată la zece ani acordă atenție doar instituțiilor, grupurilor sau persoanelor legate de putere. O asemenea abordare pierde din vedere tocmai fundamentul oricărei democrații – societatea civilă. Prin urmare, îmi propun ca în acest text să analizez una dintre legăturile cruciale pentru democrația liberală, cea dintre societatea civilă și puterea politică. Influența pe care prima o exercită asupra celei din urmă definește calitatea regimului democratic dintr-o țară”), Andreea Pora (*Ce-am avut și ce-am pierdut*), Andrei Pippidi (*Teddy*), Teodor Sugăr (*Întrebările unui muncitor care gândește*), Zoe Petre („22”, *între subiect și predicat*), Alina Mungiu-Pippidi (*Zece ani de iluzii*, cu subtitlul *Pentru o abordare profesională a culturii politice*).

26 ianuarie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 3 al „României literare” încearcă o punere la punct, din perspectivă tipologică și ideologică, a paralelei curenți din critica românească între Eminescu și Caragiale: „În plină lună (și an) Eminescu, trece neobservată aniversarea lui Caragiale (30 ianuarie), mai tânăr cu doi ani și neaflat în cifră rotundă. Dar chiar dacă s-ar fi aflat, sărbătorirea ar fi avut oare același fast? Îndrăznesc să spun că nu. Caragiale nu beneficiază, nici pe departe, de emoționalitatea care-i cuprinde pe români când e vorba de Eminescu. La mijloc nu e o problemă de spirit critic, ci de sensibilitate. Sunt ispitit să încerc o explicație./ Eminescu e poetul național. Bună, rea, formula a prins. Nimănui nu i-a trecut în schimb prin minte s-o aplice dramaturgului și prozatorului Caragiale, în ciuda caragialismului de care societatea românească dă mereu dovadă de un secol încoace. Pentru a fi acceptat, caracterul național

trebuie să fie valorizat pozitiv. Eminescu pare a întruchipa naționalismul pur, curat și ideal. În el plac măreția și eroismul nostru, grandoarea istoriei noastre. Din contră, la Caragiale prevalează negativitatea: critica abuzului de național, batjocorirea scumpelor noastre prejudecăți, caricatura mândriei patriotice. Cel din urmă a lansat expresia ironică «românii verzi». (...) În al doilea rând, Eminescu este un idealist. În moralitatea lui înaltă și abstrasă, românului îi place să se contemple ca Narcis în apa izvorului. Caragiale este realist. Oglinda pe care el ne-o pune sub ochi, în piese, ca și în momente, nu ne convine. Nici ieri, nici azi, într-o tranziție mereu reluată către civilizație. Nu limba eminesciană este limba vorbită de români, ci limba lui Caragiale. Dar cum să recunoaștem asta? O oarecare doză de emfază romantică ne fletează orgoliul național, anacoluturile, agramatismele și etimologiile populare din vorbirea eroilor lui Caragiale ni-l jignesc” (*Eminescu și Caragiale*). □ În cadrul rubricii sale „La microscop”, Cristian Teodorescu se pronunță asupra datelor în care are loc sărbătorirea publică a „Anului Eminescu” (*Despre Eminescu, azi*): „La 150 de ani de la nașterea lui Eminescu, ar fi fost bizar ca președintele României să-și facă de lucru cu cine mai știe ce alte treburi și să nu ia trenul pînă la Botoșani sau să nu participe, în București, la Festivitățile aniversare. Strict protocolar, dl Constantinescu ar fi comis o uriașă gafă dacă ar fi lipsit de la aceste momente aniversare. Aș zice chiar că președintele României ar trebui să se considere norocos de potrivirea între mandatul său și sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea poetului. Cât despre intelectualul Emil Constantinescu, acesta ar avea toate motivele să se considere fericit că soarta i-a oferit o asemenea întâlnire. Din acest punct de vedere, e mai mult decît exagerat să citim un asemenea eveniment ca pe o afacere cu iz electoralist. Iar dacă ministrului Culturii i-a venit ideea ca acest an să fie declarat în România drept an Eminescu, dl Caramitru merită felicitări./ Despre Eminescu s-au scris în presa centrală în ultimele zile articole pe care le cred remarcabile. Unele pornesc de la idei pe care nu le împărtășesc, cu altele chiar nu sunt de acord, dar fiecare în parte și toate laolaltă stau dovadă că această aniversare nu e una de tipul parastaselor organizate de oficialități pînă în '89. Ideea, de pildă, că articolele politice ale lui Eminescu au astăzi o actualitate care dovedește că în România nu s-a schimbat substanțial nimic mi se pare nesperioasă, iar la o analiză mai adîncă, de-a dreptul iresponsabilă. Am iarăși serioase îndoieli asupra lipsei de confort a lui Eminescu în calitate de român al unui timp dat. Și iarăși mă îndoiesc de saltul peste fire al poetului, la vremea sa, față de autorii vremii. (...) Am mai scris asta și regret că revin – în perioada totalitarismului autohton, Eminescu a ajuns să fie considerat un fel de secretar general al poeziei autohtone. Mai nou, el a devenit un salvator postum într-o țară în care unii așteaptă un Mesia politic pentru că ignoră faptul că democratizarea e un proces, nu un dat, iar alții vor un asemenea Mesia pentru că nu au organ pentru democrație, ci simt nevoia unei `ordini` de tip totalitar. O ordine pe care să o

facă ei și căreia să i se supună toți cei care nu sunt de acord cu punctul lor de vedere.

Dacă tot vorbim de dialog și de reinterpretare, anul Eminescu ar putea fi o cale prin care discuțiile despre democrație în România să capete un plus de substanță, iar așteptările ori voințele mesianismelor politice să cedeze pasul ideii democratizării ca proces de durată”. □ Receptarea lui Eminescu la început de an aniversar este consemnată – cu accente critice – și la rubrica „Revista revistelor”, de către *Cronicar*, care oferă, în acest sens, două exemple ilustrative. Un exemplu „pozitiv” este dat de „elegantul «Arhipelag», editat trimestrial de Inspectoratul pentru cultură al județului Hunedoara în colaborare cu Editura Destin”, care „a prevăzut încă din ultimul său număr de anul trecut că așa vor sta lucrurile”: „În editorialul semnat de directorul publicației, Radu Ciobanu, sub titlul *Mizeria efectelor secundare*, «cazul Eminescu» e privit cu inteligență și bun simț, pornindu-se de la ideea că diversitatea de opinii e normală într-o societate liberă, iar discuțiile și disputele nu sînt decât în folosul poetului: «Așadar, nu rediscutarea, nu `revizuirea` lui Eminescu trebuie să neliniștească. Recitirea unui scriitor în cheie contemporană, cu sensibilitatea altui veac, nu e un păcat. Aici n-au ce căuta `revolta` și `indignarea` cum de atâtea ori ne este dat să auzim din partea unor obtuzi idolatri, lipsiți de spirit critic, dar `patrioți` nevoie mare. Luați la bani mărunți (...), aceștia se dovedesc de cele mai multe ori a cunoaște doar câteva locuri comune, dar nimic din opera majoră și cu atât mai puțin din esența lui Eminescu. Aceștia sunt mercenarii ideilor de gata, care le-au fost inculcate, pe de o parte, de ideologia naționalistă – verde sau roșie –, pe de alta, de școală, de o dascălime – cu inerentele nobile excepții – plafonată, rutinieră și lipsită de imaginație și de niște manuale doldora de platitudini enunțate într-un stil câlțos și snob, oricum impracticabil, care, în loc să deschidă copilului apetitul de lectură din proprie inițiativă, îl dezgustă definitiv de ea». Pe cât de îndreptățită e venerația, atâta timp cât nu degenerază în idolatrie intolerantă, pe atât de explicabilă e și demitizarea. Nu opiniile tinerilor din celebrul număr al «Dilemei» sunt motive de îngrijorare, ci mentalitatea reziduală a unei epoci revoluate. Sau atitudinile aberante, precum propunerea sanctificării lui Eminescu, clamată în plin Parlament de un «tribun» supraponderal și veșnic agitat. A aspira să transferi cele ce țin de cultură în sfera cultului e o tristă dovadă de confuzie intelectuală, cu atât mai tristă și mai alarmantă cu cât s-a și creat un precedent în cazul lui Ștefan cel Mare. Dar, dincolo de acestea, se poate auzi și glasul abjecției. Am rămas astfel siderat când, la o emisiune a lui Cătălin Țirlea, pe «telefonul telespectatorului» a răzbit vocea suavă, angelică a unei eleve din clasa a XI-a. Dar ceea ce spunea juna ingenuă cu neînfrânate accente de «revoltă» și «indignare» era de natură să-ți facă părul măciucă: Eminescu e victima unui complot împotriva întregului nostru neam, nici nu ne imaginăm noi – zicea ea, citez, firește, din memorie – ce extins este acest complot: participă la el până și

Marguerite Yourcenar care, în *Memoriile lui Hadrian*, îl «denigrează» pe strămoșul nostru Traian, insinuând că ar fi fost sodomit. Și cine sunt autorii acestui complot, cinesunt cei care vor să ne compromită? Nimeni alții decât «jidovii și jidoviții!».

■ Un alt exemplu are în prim-plan un gest al proaspăt instalatului premier Mugur Isărescu. Pentru început, „Cronicarul” formulează o serie de considerații generale: „Cronicarul se întreabă ce vor face cotidienele de-a lungul unui întreg an Eminescu după ce au tras cartușele tradiționale, cu toată solemnitatea, în jurul zilei de 15 ianuarie. Un an Eminescu desfide festivismul pentru a se deschide normalității. Cel puțin teoretic. N-a fost ziar care să nu-și încerce puterile jurnaliste cu prilejul sărbătoririi a o sută cincizeci de ani de la nașterea poetului național. Dar, dacă e să privim lucrurile mai cu luare aminte, Eminescu a fost și în acest an mai mult un pretext de răfuieți politice sau de atacuri sub centură. În afară de asta, noul premier a făcut la Botoșani o descriere a bugetului în cele mai negre culori posibile, vorbind, pentru prima oară în România, despre cancerul fiscalității selective și despre bugetele parțiale de a căror soartă nu mai știe nimeni. Ca premier, Mugur Isărescu pare a-și fi scris *Scrisoarea I* la Botoșani, ca invitat la aniversarea lui Eminescu. Optimistul cu frână care a fost Mugur Isărescu pînă s-a văzut în deplinătatea funcției de prim-ministru s-a transformat într-un pesimist total, atunci când a început să cerceteze bugetul dinlăuntru. Ar fi o prostie ca dl Isărescu să fie acuzat, ca fost guvernator al Băncii Naționale, că nu știa cum e cu bugetele speciale ale guvernului. Dar e totuși greu de acceptat că guvernatorul Băncii care ar trebui să știe de soarta fiecărui bănuț din România descoperă, numai după ce a ajuns prim-ministru, că în țara noastră sînt nenumărate scutiri de taxe, majoritatea ilegale. Declarația de la Botoșani a premierului ar trebui citită drept una de independență într-un guvern politic. Isărescu a scos asul din mîneacă, nu pentru a scoate din impas guvernul pe care îl conduce, ci pentru a atrage atenția că e șeful unui guvern aflat în impas. Să nu uităm că Mugur Isărescu are asigurată calea întoarsă la Banca Națională, așadar că el își poate îngădui, ca premier, tot ceea ce nu și-au permis predecesorii săi, să vorbească pe șleau, fără a avea nimic de pătimit din acest motiv”.

□ În cadrul rubricii „Lecturi la zi”, C. Rogozanu comentează recenta editare – la Paralela 45 – a tezei de licență a lui Radu Petrescu despre G. Bacovia (*Un alt Bacovia, același Radu Petrescu*).

□ Scriind despre poezia lui Leo Butnaru din volumul *Identificare de adresă* (Ed. Augusta, Timișoara, 1999), Gheorghe Grigurcu face următoarele considerații: „Leo Butnaru ilustrează în chip izbitor voința de emancipare a poeziei basarabene de sub tutela clișeeilor tradiționaliste. Acestea au avut, din pricini contextuale vădite, o viață mai lungă în Moldova dintre Prut și Nistru, ajungînd nu doar la o tendință trufaș-emblematică, ci și la cea a unui monopol literar” (*Ironie și patetism*; ultima parte a articolului, marcînd patetismul autoarei, provenită dintr-o promoție mai tînără și mai puțin ironică, este dedicat volumului *Un viitor obosit* de Irina Nechit, apărut la aceeași editură).

● Sub genericul „În loc de cronică literară”, Octavian Soviany publică în „Luceafărul” (nr. 3) un text intitulat *La despărțirea mea de „Contemporanul”*: „Rândurile de mai jos se doresc o explicație a motivelor care mă determină să renunța la cronică literară din paginile «Contemporanului», motive ivite mai ales după venirea la conducerea acestei reviste a domnului Cătălin Țirlea în calitate de redactor-șef, chiar dacă nu toate dintre ele au o legătură directă cu persoana domniei sale”.

27 ianuarie

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 4), Nicole Breban afirmă necesitatea formativă a frecventării grupurilor literare: „Există, desigur, unii scriitori, buni, performanți, ce s-au format în *singurătate* și care neaga necesitatea unor astfel de modalități de formare, cum e cenaclul (profesionist) literar. Mai mult decât atât: există nu puțini scriitori – și acest *symptom* e mai degrabă detectabil la tineri! – care neagă chiar și nevoia de *model literar*! Când întrebam pe câte un tânăr ce-mi făcea onoarea să-mi arate un text, nesigur (sau aparent nesigur!) încă de sine, ce maestru *are* sau își alege, mai mult sau mai puțin conștient sau programatic, nu arareori întâlneam o mutrișoara uimită, aproape nevinovată (dacă nu disprețuitoare!), iar răspunsul, aproape invariabil suna cam așa: «Nu înțeleg... ce fel de maestru? Eu m-am format singur!» În nu puține ocazii, amabil cum îmi propun să fiu, îmi înghit răspunsul: «Pai... se și vede!». (...) Repet: am respectat totdeauna pe acei, rari, scriitori buni ce s-au format în desăvârșita singurătate socială! Dar, pe mine, în acest studiu, mă interesează problemele pedagogiei literare, epifenomenele actului literar *brut* (...) pentru nașterea unui artist. (...) Ce-i îndeamnă pe cei tineri, pe debutanți – sau viitorii debutanți! – să caute un cenaclu, o *îngrădădire prietenească*, unde se va expune unor numeroase riscuri, printre care ridicolul nu este ultimul? Cel puțin două lucruri, două *motive*: nesiguranța de sine și orgoliul, cele două componente coexista foarte bine la aceasta «vârstă» literară! (La scriitorii adevărați, mari, acest cuplu oximoronic va coexista până la moarte!...) El, candidatul (la glorie) va voi, în afara primei recunoașteri a talentului său – în anii aceia, de început, se vorbește mult de talent și un semn al copilăriei literaturii noastre e faptul, printre altele, că la mai bine de un secol după Eminescu, vorbim încă obositor de mult de talent și de idei! – să-i recunoască pe *ai săi*, pe acei îndrăzneți (sau nebuni!) ce vor să se rupa de *turmă*! În definitiv, cenaclurile sau atelierele literare sunt cu atât mai justificate cu cât, între marile zone ale creației, alături de muzica și arta plastică ce au, fiecare, de secole, academiile lor de formare și legitimare, scrisul profesionist, literatura nu are niciunde o asemenea organizare, școală! (...) Vom fi deci consecvenți cu ideile pe care le-am expus până aici când vom afirma ca orice grupare literară este *adevărată*, importantă, reală, în măsura în care creează – încă înainte de apariția textului valid,

psihologia *recunoașterii și a orgoliului*! A acelui orgoliu, mă grăbesc să adaug, ce e o formă înaltă a servituții, acel orgoliu ce s-a pierdut odată cu mândra feudalitate, societatea umană bazată pe *marile familii*, ce nu cunoșteau (și disprețuiau!) fascinația banului, modelele fiind cele ale *cavalerismului* (onoarei!) și ale tradiției mândre de sânge, de familie! Într-un astfel de *atelier* se propune, bineînțeles, un model, așa cum un bun pedagog propune unui tânăr, oricărui tânăr, un model de existență! Și, dacă pentru *modelul de existență* normele sunt uneori pur noționale, formale, în literatură un astfel de model (de creație, de comportament specific!) are totdeauna un nume, ca o siglă, aproape ca un simbol! Și cât de pilduitoare, de *revoluționare*, de *instigatoare* sunt uneori aceste *nume* o aflăm, de-o pildă, în perioadele de opresiune socială, politică, când întreaga supra-structura a unei țări luptă împotriva unui singur nume, deși cel care l-a purtat e dispărut dintre cei vii; ca împotriva unei zeități!...”. □ Într-un interviu acordat Dorei Pavel, Nicolae Balotă evocă perioada detenției sale politice: „O *neagra* era o celula în care era întuneric beznă. De aceea se numea astfel, era un întuneric continuu, spre deosebire de celulele sau încăperile de închisoare, care erau luminate încontinuu. De altfel, lumina aceasta permanentă a fost una dintre suferințele, minore poate, ale acelor ani. Suferința de a nu vedea, timp de șapte ani, decât lumina, o lumina destul de urâtă, cenușie, dar suficient de puternică pentru ca să râvnești, să dorești și să guști întunericul, așa cum l-am gustat eu abia după ieșire. De aceea, până în ziua de azi, întunericul nopții este mângâietor pentru mine. Așa era și întunericul din *neagra*. În *neagra* însă purtai și acele ghiulele, cum le mai numeam, prinse de picioare, și care îți lăsau urme, ca să nu te prea miști acolo, după cum, în cele șapte zile, în ce privește mâncarea, nu primeai nici tainul acela obișnuit. Așadar, nu puteai să scrii, nici nu puteai să citești. În schimb, puteai vorbi și mărturisesc ca am vorbit destul de mult prin celulele de închisoare. Într-un anumit fel, în aceasta mi-am și găsit unul din rosturile mele în toți acei ani. Astfel, chiar dacă nu eram profesor, cred ca am fost dascălul foarte multora, începând cu unii care erau analfabeți, pe care i-am învățat să citească, dându-le rudimentele cititului, și până la cursurile pe care le țineam, de istoria filosofiei, de literatură, sau până la simple povestiri”. În ceea ce privește închisoarea de la Pitești, Balotă își amintește: „Dar cât de bine era să fii împreună cu oameni de calitate mitropolitului Rusu, a episcopului Ploscaru, a unor oameni de mare demnitate, sau a unor oameni deosebit de interesanți prin aventura vieții lor. Nu-i văd niciodată pomeniți prin cărțile de memorii care se scriu acum. (...) Eram poate cel mai tânăr dintre cei de acolo, iar mitropolitul Rusu îmi făcea cinstea de a mă așeza la picioarele patului său, după care începeam să le istorisesc. Sigur, aici, caracterul și nivelul istorisirilor erau altele, dezbăteau diverse teme filosofice, teologice sau evocări de istorie literară, de istoria ideilor”.

28 ianuarie

● În „Dilema” (nr. 363), Vintilă Mihăilescu acuză „încremenirea în opțiune” a intelectualității de dreapta postdecembriste, larg majoritare în România (*Încremenirea în opțiune*): „...presiunea morală pe care o exercită această opțiune, născută din reacția firească și necesară față de comunism, dar încremenită aici, este atât de mare încât aproape nici unui intelectual (în sensul asumat al cuvântului, dar excluzând pe actorii politici «practicanți») nu-i trece prin cap că ar putea fi de «stângă» și cu atât mai puțin că ar putea afirma acest lucru, firesc, în public. Încremenită, tiranică, opțiunea elitelor tranziției devine și solipsistă. Or, aici apare, cred eu, pericolul cel mai mare: încremenirea într-o opțiune mai mult reactiv decât constructiv de «dreapta» a elitelor tranziției lasă liber aproape în întregime spațiul criticii sociale, care va fi astfel populat de oportuniști semidocti fără nici o culoare, deveniți reprezentanți ai «stângii» doar în virtutea dreptului primului venit. Căci nu conservatorii «cripto-comuniști» sunt principalii concurenți ai elitelor «progresiste», ci acești oportuniști (...) născuți din somnul dogmatic al acestor elite. Într-un fel, am putea spune că somnul lui Liiceanu naște Tucă. Or, nu știu alții cum sunt, dar pe mine personal acest lucru a început să mă deranjeze”. □ Z. Ornea scrie un articol îngrijorat despre *Edițiile critice* în România modernă (inclusiv comunistă) și starea lor tot mai precară în postcomunism: „Nenorocirea e că destui autori fundamentali au rămas fără ediții critice. E cazul lui Arghezi, din cauza împotrivirii dnei Mitzura Arghezi, fiica poetului, care n-a voit să îngăduie unui editor priceput consultarea manuscriselor, rămase în depozitul dsale. Editura Minerva, care duce greul edițiilor critice, a inițiat, după revoluție, noi ediții critice: Călinescu (ajunsă la vol. 20, M. Eliade (ajunsă tot la vol. 2), gala Galaction (ajunsă la vol. 5), M. Sebastian (rămasă la primul volum). Și s-ar cuveni urgent pomite ediții din opera unor scriitori fundamentali care ne-au fost contemporani (Marin preda, Leonid Dimov, Nichita Stănescu, Ion Caraion, Șt. Bănulescu etc. etc.). realitatea e că au dispărut editorii. Cei care mai activează sunt septuagenari (cei mai tineri editori în materie, dnii Nicolae Mecu și Mihai Dascăl, sunt cvincagenari), au obosit sau dau semne de abandon. Și alți editori, tineri, nu apar. Aspoi, strâns legat de aceasta, e finanțarea edițiilor critice. Funcționează, la Ministerul Culturii, o comisie care aprobă subvenționarea unor astfel de ediții. Dar fondurile alocate reprezintă numai 40% (sau chiar 20%) din ceea ce cere editura, pe baza unor antecalcul riguroase (...). Editorii rămâne să fie plătiți de editură, care este, de fapt, decapitalizată. Și primesc sume insuficiente. Dnii Niculae Gheran și Cornel Simionescu, editorii edițiilor Rebreanu și Sadoveanu, refuză să continue munca, argumentând că doresc să fie remunerați, pentru un volum la care lucrează ani buni, valoarea salariului unei femei de serviciu, pe doi ani, la regia CONEL. Și e greu să nu le dai dreptate. Pentru a urni carul înglodit al edițiilor critice ar trebui format un comitet național cultural, înzestrat cu

fonduri care să alcătuiască și să sprijine un proiect al editării marilor valori în ediții critice. Dar cine să-l alcătuiască și, mai ales, cine să-l finanțeze și să-l pună în operă? Editura Minerva, datorită dezinteresului ministrului Culturii, dl. Ion Caramitru, a fost privatizată și noul patron are cu totul alte interese (pecuniare) decât sprijinirea noilor ediții critice. S-ar putea, astfel, să dispară din acest câmp de preocupare, tocmai editura specializată în ediții critice. În acest fel, tragic, lucrurile se complică în loc să se soluționeze. Nimic de făcut, oare?”.

● În „România Mare” (nr. 498), Ileana Vulpescu publică un articol cu titlul *„Eminescu – 150: Lui puțin îi pasă: „Dacă moartea ar fi încetarea definitivă a materiei și a spiritului, puțin i-ar păsa lui Eminescu de tot ceea ce se spune azi despr el. S-a mai auzit acest tot și prin 1974 și prin 1956 și prin... și prin... Fiecare neam cu metehnele lui: al nostru, al românilor, cu meteahna destructurării a tot ceea ce ne reprezintă spiritual; dar și cu meteahna imitării fără nici o rezervă a modelului oferit de-nvingător. Model oferit prin elitele noastre. Dacă moartea ar fi o continuare spirituală și dacă de pe cine-știe-unde ne-ar vedea și ne-ar auzi, lui Eminescu tot atât de puțin i-ar păsa; ar băga de seamă că nu ne-am schimbat, cum ne-a lăsat – așa ne găsește. Iar dacă spiritul lui n-ar mai avea nimic de-a face în nici un fel cu noi, pământeni, o mai fi găsit alți mișei; că doar n-om fi noi singuri și atât de originali în Univers. Iar el – cum nu i-a fost dat să fie original – n-are decât să se autopasteze și să le mai dea de lucru și altor foruri de judecată estetică, nu numai celor atât de distinse de pe acest învechit și putred Pământ, dintr-un ungher al lui numit România”.*

29 ianuarie

● În „Cronica română”, Violeta Teodorescu dialoghează pe teme politice cu Ana Blandiana, care explică de ce nu și-a dorit niciodată o funcție publică: „În zilele acelea din decembrie '89 n-am făcut nimic special. Eram tot timpul pe străzi, la fel ca sute de mii sau milioane de oameni. Alții mi-au luat numele, m-au propus în Consiliul FSN și chiar în funcția de vicepreședinte al respectivului for. Eu eram, pur și simplu, un scriitor, iar întâmplarea, firea mea sau felul meu de a vedea lucrurile a făcut să fiu un scriitor care a avut probleme. Iar acestea au derivat și din faptul că aparțin acelei categorii de oameni care se încăpățânează să spună ce cred, indiferent ce li se întâmplă. Această imagine a fost folosită imediat de cei ce au preluat atunci puterea. Mi-au trebuit câteva zile să mă dezmeticesc și s-a întâmplat așa pentru că, la început, eram cuprinsă de euforia generală și nici o clipă atunci n-am crezut că poate fi ceva rău. În momentul în care a avut loc procesul lui Ceaușescu, fără o judecată cinstită, m-am trezit la realitate. Pentru că întotdeauna nu l-am considerat doar pe el vinovat. În perioada ceaușistă am fost convinsă că toți suntem vinovați, mai mult sau mai puțin, iar vinovăția creștea o dată cu ierarhia. Deci. faptul că

lucrurile s-au derulat atât de reducionista, ca să se termine cât mai repede, încât să poată rămâne ceilalți pe locurile pe care le ocupau a reprezentat un înspăimântător semnal de alarmă pentru mine. În plus, toată lumea mă considera ca făcând parte din conducerea țării, în timp ce eu nu știam nici măcar unde se află sediul acesteia. Ca atare, am preferat să mă retrag, fără prea multe explicații, și m-am întors la situația de dinainte, de om total opus puterii. (...) În orice caz, niciodată nu mi-am pus problema să accept posturi sau să candidez pentru posturi. În ceea ce privește candidatura, mi s-a părut – în toți anii când am pledat pentru democratizarea țării – că este mai convingător să spun: «Alegeți-i pe ceilalți!» decât «Alegeți-mă pe mine». În caz contrar, ar fi însemnat să obțin niște avantaje pentru mine și mi s-a părut că asta mi-ar fi adus mai puțină credibilitate. (...) Singurul răspuns pe care îl așteptam de la cei pe care i-am sprijinit este să respecte ideile pentru care au fost susținuți. Mai ales că nu am făcut-o de dragul ochilor lor frumoși... Totdeauna am căutat cu disperare oameni care să poată pune în practică ideile ce mi se păreau importante”.

[IANUARIE]

● În suplimentul cultural de „Post-tranziție” „Vineri” (nr. 27), Sorin Alexandrescu își continuă *Reflecțiile despre noi înșine* pe marginea *Postmodernismului românesc* al lui Mircea Cărtărescu (*Postmodernismul pervaziv* (p. 365), *dar sfios*), cu considerații critice finale: „Mărturisesc oboseala de-a regăsi vechile polemici ale optzeciștilor cu șaizeciștii. Teza că șaizeciștii nu au inovat nimic, ci doar au reluat vechiul modernism antebelic, ținea, acum vreo 10-15 ani, de necesitatea afirmării unei noi generații. Mai are rost repetarea ei după ce optzeciștii au cucerit, practic, scena literară, ca și cea artistică și culturală? Nu cred. Repetiția devine simptomul unei adânci incertitudini de identitate, dacă nu este nuanțată analitic. Și eu am afirmat că prestația șaizecistă a fost inovatoare în primul rând în raport cu stalinismul precedent, nu cu literatura interbelică. Cu cât trece însă timpul, cu atât toate cele trei perioade – interbelică, șaizecistă, *dar și* optzecistă – se istoricizează, cu atât legitimitatea fiecăreia, de la sine înțeleasă pentru participanții direcți, devine mai relativă prin distanță. Șaizecist după buletin, mă simt mai aproape de optzeciști prin idei, atitudini și afinități. Modernist prin fanatism semiotic, mă distanțam, pe vremuri, de modernismul criticilor cu buletin călinescian asemănător (...). Cum ne definim atunci identitatea, eu, ei și ceilalți? Identitatea – dacă este vorba să gândim postmodern – nu o mai putem vedea decât fragmentară, parțială, un spațiu al interogării și nu un dat temporal, de afiliere generaționistă sau de grup. Simt nevoia unei analize comparative dezideologizate, nonidentitare, nondefensive, prin care să vedem într-adevăr ce a fost repetiție și ce diferență, între Nichita Stănescu și Arghezi, ori Bacovia, între târgovișteni și Mateiu Caragiale, între onirici și suprarealiști, în explozia narațiunii auctoriale

în *Sertarul cu aplauze, Femeia în roșu și Orbitor*. Sunt asemenea alăturări ciudate? Nu pentru o tânără cercetătoare, Oana Murăruș, care cu mijloacele prin definiție nonideologice ale lingvisticii literare a scris de curând o excelentă teză de doctorat despre formele subiectivității în poezia lui Nichita Stănescu. Critic de mare probitate intelectuală, cum îl revelă acest volum, Mircea Cărtărescu este și un critic partizan, neuitându-și «datoria de generație» de a-și «apăra și ilustra» colegii întru post-modernism. De unde o dublă structură a cărții și o ruptură – involuntară, dar șic postmodernă – între ceea ce primul Cărtărescu constată și ceea ce al doilea laudă. (...) «Adevărații noștri moderni sunt postmodernii», afirmă ritos Cărtărescu în legătură cu prozatorii târgovișteni, care nu fac decât să continue «firul logic al prozei românești, al lui Blecher, Fântâneru sau Mateiu Caragiale». În rest, vreo trei ani în poezia șaizecistă și câțiva best-seller în proză. Dacă e așa, iertată fie-mi vorba proastă, de ce mai criticăm atât modernismul, că tot nu face nici doi bani și nu e decât o biată tranziție de la realism la postmodernism? (...) La p. 207, Cărtărescu definea «teza centrală a studiului de față» astfel: «postmodernismul nu este doar o etapă în evoluția formelor artistice, nici doar un curent literar, ci o *întrerupere* a unei ordini culturale... o *convelescență* după iluzia modernistă». Excelentă teză, la care nu pot decât să subscriu, numai că în tot capitolul patru, care îi urmează, Cărtărescu o contrazice, revenind la o descriere istorică a postmodernismului la două voci (...). Totul depinde atunci, paradoxal, de ce va face misterioasa generație nouăzeci: va consolida ea paradigma actuală, sau vor *ieși din postmodernism* membrii ei insurgenți, tot așa cum au ieșit radicalii optzeciști din paradigma anilor '80, *spre postmodernism*?/ A istoriciza postmodernismul înseamnă inevitabil a-l vedea (iar) ca o «etapă», după care mereu alta îi va urma. Pe de altă parte, spiritul partizan înseamnă, la fel de inevitabil, înghețarea istoriei, iluzia, pe care a avut-o și modernismul, de a dura veșnic. (...) *Postmodernismul nu este un (nou) principiu de organizare a culturii, ci unul de subminare a celor existente*. (...). Să se fi răzbunat astfel hiatusul dintre prima sută de pagini, filosofic antiistoristă, și restul cărți, unde modelele exclusiv americane, de la Ihab Hassan încoace, pun accentul pe evoluție literară și noi moduri de a scrie? Marile volume de poezie și proză postmodernă din România *dezagregă modelele precedente fără a crea o nouă poetică*. (...) Ar trebui să acceptăm faptul că postmodernii vor, *în literatură ca și în filozofie*, pur și simplu, să iasă din modernism, și nimic mai mult. (...) Cărtărescu are dreptate când afirmă, la p. 300, că generația pierdută din anii 1944-48 «ar fi trebuit să fie generația de ruptură cu modernismul» și că acei poeți erau «optzeciștii» vremii lor, cărora însă, timp de 15 ani, nu li s-a dat nici o șansă. «Patruzeciștii», ca și optzeciștii, au fost generații de tranziție, prima sacrificată, a doua «abandonată libertății», adică sacrificată politicii și ziaristicii de după 1989. Da, au fost două ieșiri din modernitatea românească; cea falsă, silită din 1944-1948 – spre Gulag sau spre realismul socialist – și cea

spontană, din anii '80, care o reia, «pe bune», pe prima./ Stratan, Iaru, Crăciun, Ion Manolescu nu creează, cel puțin nu în mod foarte clar, noi poetici. Cărtărescu, însă, da. Din decență, el nu vorbește nicăieri în carte despre opera sa: un mare poet, ca și un mare prozator postmodern în *Nostalgia* (...), el iese apoi din postmodernism în *Travesti* (...) și mai ales în *Orbitor* (...), spre ceea ce s-a putea numi, și l-a numit el însuși într-un interviu, neoromantism. Poate că tocmai ieșirea din postmodernism a romancierului Mircea Cărtărescu a făcut posibilă scrierea unei cărți despre postmodernism de către criticul Mircea Cărtărescu, și prin aceasta, chiar nașterea acestui critic. Ezitățile lui între istoricism și spirit partizan vin probabil tocmai din faptul că el se declară în teorie solidar cu ceea ce nu (mai) practică în scriere. Generalizând, tot de aici ar putea veni incertitudinea de identitate a postmodernilor (...). Sunt ei «eternii copii», *sfioșii*, «fără simțul organizării, nici al puterii» (144), sau noua putere postmodernă, «pervazivă», *atotprezentă* pe scena literară?/ *Postmodernismul românesc* este o carte imposibilă, dar extraordinară în proiectul ei: ea aduce pe scena literară un nou critic, înzestrat cu forță analitică (de exemplu fragmentul despre *Femeia în roșu*) și ingeniozitate clasificatoare, dar «trădat» de fluiditatea textelor asupra cărora se apleacă. Cea mai completă prezentare a postmodernismului românesc este și cea mai contestabilă (și contestată) pentru că realizează pentru prima oară o istorie a unei literaturi «cu geometrie variabilă» – pentru a cita o expresie memorabilă pe care mi-a spus-o la Amsterdam Ion Manolescu – și astfel de geometrii, cel mai adesea, ne scot din sărite./ Chipul criticului de pe copertă este numai o jumătate din chip, luat de aproape, din față – criticul din afara operei, opera contra criticului –, dar cu o privire incandescentă. Și dacă eu, în acest serial care nu este unul de recenzii, ci de mentalități, atât am zăbovit lângă o carte, este pentru a saluta curajul unui critic de a se naște cu o identitate imposibilă”. □ Florin Ioniță publică extrase comentate din noile ghiduri didactice pentru liceeni și glosează apreciativ pe marginea noilor criterii de evaluare didactică – „caietul învățătorului”, introducerea calificativului „excellent”, a unui „sistem de criterii” graduale la notare etc. – ***Școala română (fragmente... bibliografice)***: „*Niciodată toamna nu fu mai agitată* în școala română ca în acest sfârșit de mileniu (dși nici iarna nu-i de lepădat). Îndemnuri la arederea cărților eretice în piața publică, interpelări și moțiuni simple, dezvoltate prin parlament, tribunale populare, la televiziune (...). Rândurile care urmează își propun (...) să indice totodată și alte ținte vigilenței civice naționale. (...) Singurul regret este că spațiul tipografic avut la dispoziție și ep care Word Count-ul computerului mi-l măsoară fără milă, îmi permite semnalarea doar a unui număr redus de publicații. (...) Din luna mai a anului trecut, printr-o Hotărâre de Guvern, s-a înființat Serviciul Național de Examinare și Evaluare, organism independent care, ei bine, asigură expertiza în domeniile evaluării educaționale și examinării. Una dintre misiile sale, în afară de proiectarea examenelor

naționale de capacitate și de bacalaureat, este și elaborarea de studii în ceea ce privește renovarea sistemului de evaluare în învățământul românesc. Și nu o face singur, ci în colaborare cu instituții similare din lumea largă, între care *National Institute for Educational Measurement* (Olanda), *Education Development Center* 9SUA), *British Council*, *QUATRO Fontys – PTH Eindhoven*, *CITO* – Olanda, alături de autohtonul *Consiliul Național de Standarde Ocupaționale și Evaluare* (COSA). Rezultatele acestei munci se încearcă a fi mediatizate prin buletinul informativ lunar *Accent*, distribuit gratuit în zece mii de exemplare”. Cu următoare concluzie ironică: „Există așadar suficientă materie primă pentru moțiuni parlamentare și tucășouri chiar și în mileniul ce va să vină”. □ În centrul revistei este reproducă pe două pagini (cu indicațiile de rigoare) schema ilustrată a unui joc parodic – „Plicticot” – de tip „Piticot”, unde se avansează sau se regresează din jalon în jalon istorico-literar autohton pe baza unor lovituri de zaruri. Se precizează că jocul „se joacă de la 9 la 99 de ani” cu participanți în număr de „cel puțin 2, dar nu mai mult de 22.000.000”, apoi sunt enunțate un număr de „reguli” și o „legendă” cu 33 de indicații, cum ar fi: „10. E o zi fastă din viața ta. Articolul pe care l-ai trimis la «România literară» acum patru luni va fi publicat. Nu mai pregeta, mergi chiar acum la redacție, la căsuța 13”; „11. Astele îți sunt favorabile. Ai fost selectat pentru o bursă la Stanford University. Comisia de validare te așteaptă la 25”; „23. Fundația *Fefelega* alcătuiește *Dicționarul general al personajelor feminine din literatura română*. În calitate de colaborator emerit, vei pleca într-o călătorie de documentare. Desinația este deocamdată confidențială. Vei afla detaliile în tura următoare, după ce vei da din nou cu zarul”; „24. Ai primit o misiune de încredere. Ai de scos subiectele și predicatele din romanele lui Nicolae Breban. Ordonează-le apoi alfabetic, cronologic și noologic. Îți ajung două ture?”; „26. Ești în întârziere la inaugurarea Anului Eminescu. Ia un taxi și grăbește-te către Ipotești, la 28. Decontul se face la Academia Română”. □ Ion Manolescu publică o serie de „casete” de prezentare a unor albume pop-rock experimentale, cu tematică milenaristă, din SUA, pe care le interpretează prin grila teoriilor postmoderne (2000: *text, imagine, sunet*). □ Adrian Mihalache semnează un eseu despre realitatea virtuală intitulat *Proletari din ciberspațiu, uniți-vă*, Cristian Munteanu scrie despre jocurile pe computer (*Minunata Lume Nouă*), iar Caius Grozav încearcă o „sinteză a tendințelor actuale în evoluția conținutului site-urilor Internet” (*CyBerg*).

● În „Cuvântul” (nr. 1), Tudorel Urian scrie despre *Complexul Eminescu*: „Unui critic de azi îi este aproape imposibil să țină dreapta judecată scriind despre opera lui Mihai Eminescu. De la Titu Maiorescu încoace, generații de critici literari mai mult sau mai puțin dotați și universitari de toate calibrele au produs tone de exegeză eminesciană și au contribuit, după puterile lor, la înălțarea unui soclu pe care statuia aproape că nici nu se mai zărește.

Descurajantă în tentativa de a scrie despre Eminescu nu este atât opera scriitorului, cât exegeza acestuia care este atât de vastă, încât orice posibil nou comentator poate pica lesne în ridicol (călcând, fără să știe, pe locuri comune) sau, mai rău, se poate trezi acuzat de plagiat. De aceea, nu este de mirare că, pe valul demitizării care tinde să revoluționeze istoriografia românească, exegeți de ultimă oră ai lui Eminescu au început să scormonească în ungherele cele mai obscure (potențial neumblate) ale operei și să înlocuiască reverența specifică bunelor maniere culturale (Maiorescu, Ibrăileanu, Călinescu, Arghezi & comp., *oblige*) cu o privire piezișă și un scuipat printre dinți”. Și mai departe: „Exegeza eminesciană se împarte astăzi în adulatori și contestatari ai poetului. Dacă unui scriitor obișnuit îi este permis să scrie o carte bună și alta mai puțin bună și să fie interpretat nuanțat, în funcție de elementele concrete ale fiecărei opere, în cazul lui Eminescu, orice detaliu tinde să devină suficient pentru a permite judecata de valoare asupra ansamblului operei. Unii consideră blasfemie orice aluzie critică la opera eminesciană (câtă vreme, de multe ori, aceiași exegeți se feresc să pronunțe judecăți de valoare asupra scriitorilor contemporani), iar alții se opintesc din răpputeri să dea jos statuia de pe soclu. Primii dorm pe pernele pufoase ale mitului, ceilalți de neodihna sumbră a revoluționarilor de profesie. Lipsește calea de mijloc, cea a judecății necomplexate, care să indice starea de normalitate. O judecată de tipul «poezia x este genială, articolul y e mai slăbuț, dar proza z e foarte bună». În fond, Eminescu a fost un simplu scriitor, nu o instituție. Pentru a-l aprecia așa cum se cuvine, ar trebui să uităm toate textele apologetice pe care le-am citit, în școală și după, despre opera sa, să-i ștergem numele de pe copertele cărților, să ne bucurăm, cu inocența regăsită, de frumusețea textelor. Apoi, să scriem fără teamă, fără complexe și fără prejudecăți ce credem despre ceea ce am citit. Dar poate cineva să facă acest lucru?”. □ Despre **Cazul Eminescu** scrie Ioan Buduca, lansând întrebarea: „A fost poetul național antisemit?” – „Eminescu e un cuvânt periculos, poate chiar mai periculos decât era până în decembrie 1989 cuvântul Ceaușescu. S-a vădit, după 1989, că a vorbi în public despre Eminescu poate fi prilej pentru compromitere. Nu se va compromite niciodată cineva care va spune că Eminescu nu e romantic, ci postmodern, de pildă. Dar dacă va spune cineva că Eminescu era un comentator politic mediocru, acela va trebui să suporte cele mai lipicioase etichete acuzatoare. Iar dacă va spune că poezia sentimentală a lui Eminescu nu mai poate fi gustată decât de cititorii cu o cultură sumară, acela va învăța pe propria lui piele umilitoarea condiție de *paria* cultural./ (...) Totul se întâmplă așa pentru că acest cuvânt, *Eminescu*, are trei sensuri simultane și nimeni nu poate să le desfacă într-o succesiune. Nu poți spune că acum vei vorbi despre scriitorul Eminescu, apoi de mitul național Eminescu, iar la urmă de opiniile politice ale lui Eminescu. Simplul fapt că opinia noastră publică nu acceptă încă desfacerea celor trei sensuri ale cuvântului Eminescu pe trei fire care n-ar trebui să fie gândite împreună e o

dovadă că directorii de opinie din România nu și-au făcut treaba așa cum ar fi trebuit. Eminescu a fost folosit ca o cârpă ideologică ori ca o unealtă propagandistică, dacă nu și mai rău: ca un program politic. Acesta e semnul că n-am ieșit încă din mentalul premodern al conștiinței culturale. Opinia publică de la noi va fi auzit câte ceva despre autonomia valorilor estetice, dar n-a fost educată să înțeleagă ce e aceea. Iată de ce nu va fi ușor să pui curând în discuție singura temă eminesciană care are potențialul exploziv al unui veritabil caz: a fost Eminescu antisemit? Și dacă a fost cu adevărat așa, îi scade acest fapt din valoarea literară? Dacă a fost antisemit cu adevărat, ce credit va mai avea mitul național Eminescu?”. Ținând seama de interogațiile anterioare, Ioan Buduca polemizează cu alte poziții referitoare la „cazul Eminescu”, afirmând că dosarul din „revista «Dilema» n-are nici un conținut”: „Cineva a zis că nu-i place poezia lui Eminescu. Ei, și? Conținutul cazului Eminescu nu are legătură cu acele articole, ci cu mentalitatea celor care sunt autoprocamați, azi, drept paznici ai miturilor naționale, patrioții de serviciu ai culturii românești, foștii corifei ai naționalismului ceaușist, care nici în ziua de azi nu vor să priceapă că acel naționalism a fost praf în ochii prostimii câtă frunză și iarbă, care praf era menit să ascundă realitatea: Ceaușescu a fost până în ultima secundă un agent al Moscovei, căruia în august 1968 i s-a dat acoperirea așa-zisei independențe față de sovietici cu scopul de a-l face simpatic Occidentului, urmând ca acolo, în Occident, rețelele KGB să fure tehnologie vestică prin intermediul Securității ceaușiste. Era clar că, după august 1968, rețelele KGB urmau să fie blocate în bună parte din operațiunile lor de spionaj tehnologic. Credibilitatea Moscovei era zero la sută. A lui Ceaușescu ruma să devină aproape sută la sută”. Întorcându-se la punctul central al articolului, Ioan Buduca susține că, în funcție de poziția îmbrățișată, „ori ne declarăm antisemiți în chip oficial, ori ne vom strădui să demonstrăm că antisemitismul lui Eminescu n-a fost politic, ci doar unul economic. Faptul că nu există nici o dezbatere publică pe acest subiect indică o *infelix culpa*, anume una conștientizată în secret ca atare. Îi dăm dreptate lui Eminescu și îi urâm pe evreii care nu-i dau dreptate. Naționaliștii noștri, cu o puternică vocație de cenzeni, și-au imaginat că *Dilema* bate șaua calului ca să priceapă iapă. Anume că s-ar putea să pregătească o punere în dezbatere publică a scrierilor antisemite ale lui Eminescu. Ei, și? Ar fi greu de dovedit că acest antisemitism n-a fost și unul politic. Pentru că Viena era, la ora studenției lui Eminescu, centrul intelectual al antisemitismului, iar acest curent de opinie politică era doar în plan secundar și un fapt de analiză economică. În principal, oriunde a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, antisemitismul a fost reversul unui avers antiliberal. Acest curent european antiliberal a evoluat până la al doilea război mondial și, apoi, prin totalitarismul comunist, până în 1991. N-a mai fost antisemit[ism] sub sovietici? N-a mai fost o propagandă oficială împotriva evreilor, dar se știe prea bine care a fost politica sovietică față de

evrei, dincolo de fațada declarațiilor. Eliminarea lor sistematică din pozițiile de decizie. Exact ceea ce propunea și antiliberalul Eminescu”. □ Sunt consemnate ***Superlativele revistei „Cuvântul” 1999***. Aflăm că ceremonia desfășurată la Hotelul „București” „a avut un aer melancolic, dat de recenta și brutală dispariție a directorului revistei noastre, Radu G. Țeposu. Aurel Pantea (poezie), Augustin Buzura (proză), Eugen Negrici (exegeză literară), Dan C. Mihăilescu (publicistică), Sorin Alexandrescu (ideologie), Alexandru Dabija (teatru), Iosif Costa (muzică) și Sorin Ilfoveanu (pictură), luareții din acest an, au înnobilit, cu prezența lor și cu vorbele simțite pe care le-au rostit, festivitatea. Un moment emoționant a fost cele în care Otilia Țeposu a primit premiul «Opera Omnia», decernat post-mortem unanimitate regretatului său soț, Radu G. Țeposu. Printre invitații prezenți în sala s-au aflat personalități de referință ale vieții culturale românești din acest sfârșit de mileniu: marele pianist Dan Grigore, criticul literar Mircea Martin, împreună cu soția sa, traducătoarea Angela Martin, poeta Angela Marinescu, istoricul Victor Neumann, președintele Comisiei de cultură, arte și mijloace de comunicare în masă din Senat, Eugen Vasiliu, sculptorul Mircea Spătaru, muzicologul Viorel Cosma, scriitorii Ștefan Agopian, Dan Stanca, George Arion, Alexandru Cistelean, Claudia Golea, Nicoleta Sălcudeanu, Denisa Comănescu, George Arun, consilierii prezidențiali Marius Oprea și Cristian Preda”. Referitor la regulamentul decernării distincțiilor e de remarcat următorul fapt: „Cărțile premiate au fost (ca și anii precedenți) selectate nu după anul de apariție, ci în funcție de prezența lor în topurile publicate de revista «Cuvântul» în anul 1999. De obicei, lista premiilor este definitivată la începutul lunii decembrie, or, în mod firesc, până la sfârșitului mai apar cărți. În 1999, de exemplu, după decernarea premiilor «Cuvântul», au apărut cărți semnate de Sorin Alexandrescu, Stelian Tănase, Teodor Baconski”. □ Este publicată prima parte a unui interviu cu Ana Blandiana (***„Pentru mine istoria literară este mai importantă decât istoria”***) realizat de Tudorel Urian. Soarta cărții în postcomunism și în era digitală constituie prima temă abordată: „Să știți că eu nu sunt pesimistă. Este clar că tot mai mulți vor fi cei care vor prefera să citească literatură pe ecranul computerului. Dar, oare, asta e o carte: cantitatea de hârtie pe care o conține? Sunt convinsă că nu. După cum sunt la fel de sigură că mulți se vor încăpățâna să pătreze ca pe o finețe obiectul de hârtie. Mie îmi este greu să-mi imaginez viața fără o carte pe care s-o citesc în pat, pe care să plâng sau pe care s-o arunc furioasă. Mă întreb cum aș putea face toate astea cu un computer. Chiar dacă generațiile următoare vor pierde aceste obișnuințe – poate nici nu vor mai ști să plângă – nu asta e problema. O carte este conținutul ei. Iar acest conținut va exista întotdeauna. (...) Gândiți-vă că, în lumea normală, tirajele literaturii serioase au fost întotdeauna extrem de reduse. La noi, poezia și proza au ținut loc de tot felul de alte lucruri firești într-o societate normală, de aceea s-a ajuns la tiraje neverosimil de mari. (...)

Chiar dacă nu este bine, faptul că acum tirajele scad reprezintă un semn de normalitate. Așa este în toată lumea. Abia acum ne adresăm acelei elite care citește în mod curent literatura. Înainte, poemele noastre țineau loc de religie, de istorie, de filosofie și chiar de distracție”. O altă temă importantă a dialogului este „vârsta marilor opțiuni” și raporturile intelectualilor cu spațiul politic: „*Politica sau literatura? Rămânerea în țară sau emigrarea?*” Glumind puțin, aș lua prima întrebare ca pe o insultă: evident că literatura. Politica nu am ales-o nici măcar acum și nu o voi alege niciodată, mai ales când văd cum înaintează spre politicianism. (...) Vreau să spun că, în orice caz, ceea ce pe oameni îi pasionează, politica văzută ca luptă, concurență, pe mine mă plictiește profund. Am ajuns în contact cu ea din cauza perioadei în care am trăit. Neexistând o clasă politică – excepție făcând cea produsă de academia «Ștefan Gheorghiu» – a fost nevoie ca totul să se încropească din persoanele publice care existau. Printre ele mă număram și eu, ca scriitor. Nu vă întrebați de ce am intrat în politică atât de mulți scriitori și actori, în primii ani de după Revoluție? Ei erau cunoscuți. Oamenii aveau nevoie să înțeleagă lucrurile prin prisma unor personalități. Adică niște vieți trebuiau să crediteze aceste idei. Aceasta se întâmplă în general în politică. Numai că viețile noastre nu erau vieți politice. La fel s-a întâmplat și în 1848. După câțiva ani sau decenii, încet, încet, cei care n-au optat definitiv pentru un destin politic s-au retras și s-a creat o reală clasă politică. Și la noi se întâmplă acest lucru. Chiar și cei care sunt oameni de cultură și au optat pentru politică devin membri normali ai clasei politice. Nu este cazul meu. Eu m-am încăpățânat să nu accept nici o funcție și nici să candidez, pentru că, pe de o parte, nu-mi doream o astfel de carieră și, pe de altă parte, tot timpul speram că se va încheia cât mai repede perioada în care este nevoie de oameni ca mine. Ca să fiu sinceră, nu știu ce s-ar fi întâmplat dacă cineva mi-ar fi spus că zece ani din viața mea vor fi puși între paranteze. În orice caz, aș fi tare înspăimântată. Tot timpul am fost convinsă că într-un an-doi lucrurile se vor aranja. Dar ele mergeau tot mai prost și simțeam că încă e nevoie de prezența noastră. Dar este clar că pentru mine istoria literară este mai importantă decât istoria”. Tudorel Urian formulează o întrebare legată de „gândul emigrării”. Răspunsul Anei Blandiana: „Vă mărturisesc că, înainte de 1989, niciodată nu mi-am pus problema plecării. (...) Mi se părea că, dacă aș pleca, sau dacă oamenii ca mine ar pleca, asta ar însemna ca Ceaușescu este reprezentativ pentru români. Că Ceaușescu rămâne stăpân acasă, fără a mai fi cineva care să dovedească faptul că există și alt fel de români. Întotdeauna am avut iluzia sau ambiția de a putea contracara imaginea proastă a românilor și poate că cel mai mult timp din acești ultimi zece ani cu asta m-am ocupat. De exemplu, ca să mă refer la ultima întâmplare, când Alianța Civică a organizat acel miting de sprijinire a democrației – în ianuarie, acum un an, când Capitala era amenințată de o nouă descindere a minerilor –, marele merit al acelei acțiuni a fost acela că pe principalele canale

de televiziune ale lumii apărea și o altă imagine a românilor. Știu că foarte mulți s-au mirat de faptul că au ieșit atât de mulți bucureșteni în stradă. Mie mi s-a părut firesc să fie așa”. Despre Corneliu Coposu: „Deși era cel mai mare dintre politicieni, era cel mai puțin specific. Nu se deosebea de noi care mergeam pe civism. (...) Ceea ce ne supăra pe noi la ceilalți era faptul că tot timpul descopeream interese care se deosebeau de interesele generale, în vreme ce noi nu urmăream decât idei generale. Cu timpul și în cadrul unei prietenii reale – în sensul că ne-am întâlnit de sute de ori, a fost de foarte multe ori la noi acasă –, mi-am dat seama că, într-un fel, ceea ce ne-a apropiat foarte mult a fost faptul că nici el, nici eu nu aveam timp. El nu mai aveam timp pentru că știa că nu mai are multe zile. Eu și soțul meu nu aveam timp pentru că doream să ne întoarcem la scris. Aveam sentimentul că nu avem vreme să ne pierdem în fleacuri. Asta ne făcea mereu să nimerim pe aceeași linie, căutând esențialul fiecărei situații. În orice caz, este clar că pe relația dintre domnul Coposu – implicit PNȚCD, dar a fost vorba mai ales de persoana lui – și Alianța Civică s-a născut Convenția Democrată. Ideea care era a noastră de a crea o coaliție din care să facă parte și formațiuni civice, având în vedere faptul că numai ele aveau impact public, în vreme ce partidele, după cum știți, erau demonizate”. (O a doua parte a interviului va apărea în nr. 2, din februarie 2000.) □ Ion Simuț scrie despre **Liviu Rebreanu un filogerman consecvent**: „În seria de *Opere* de la Editura Minerva au apărut volumele 17 și 18, cuprinzând jurnalele lui Liviu Rebreanu pe toată durata însemnărilor, în îngrijirea expertă și savantă a lui Nicolae Gheran. Evenimentul se petrecea la sfârșitul anului 1998, dar, din păcate, a fost vitregit de un ecou prea slab. Ar fi meritat o atenție specială, pentru că avem acum cea mai mare parte a documentelor necesare discutării în cunoștință de cauză (cu textele pe masă) a moralității și a atitudinii politice rebreniene, sintetizabile în suspiciunea de colaboraționism, în sensul simpatizării cu ocupantul german, atât în primul, cât și în al doilea război mondial”.

● „Tomis” (nr. 1) consemnează o intervenție a lui Mircea Cărtărescu (în cadrul colocviilor tomitane din decembrie 1999) pe tema postmodernismului și a postmodernității: „Cred că nimic nu este mai aproape de spiritul postmodern (pentru că eu înțeleg prin postmodernism nu o serie de concepte culturale, ci un spirit, un abur, ca să spun așa, al existenței noastre) decât spiritul gândirii vechi și prestigioase, tocmai prin postmodernitate, care a scos-o la lumină, spiritul gândirii Zen. Cred că nimic nu rezumă mai bine spiritul postmodern (...) ca spiritul sentimentului că totul curge, că totul trece, că totul este important tocmai pentru că nimic nu are importanță. Cred că de la asta ar trebui să plecăm când discutăm despre postmodernism – acest termen care mi-a devenit destul de odios prin repetare la nesfârșit. După exordiu acestuia abrupt, trebuie să spunem că termenul însuși este puțin derutant, pentru că are o mecanică proprie, este compus, precum știți, din trei bucățele, din acest *post*,

care induce în eroare prima dată, din *-ism*, care îl transformă într-un curent literar, ceea ce este doar parțial adevărat și din termenul masiv ca muntele din parabolă, *modern*. Și atunci, dacă e să discutăm despre această himeră, ar trebui să desfacem fiecare element în parte, să spunem ce semnificație are și să facem un întreg excurs în vreme și apoi să punem la un loc bucățelele și să vedem dacă ele împreună dau doar suma lor, sau mai mult. Și eu cred că ceea ce este mai mult decât suma celor trei bucățele, este de fapt spiritul secolului nostru. As mai spune că omul postmodern este omul care poate supraviețui într-o lume postmodernă, într-o lume mediatică, în lumea în care trăim astăzi, de câte decenii, din șazece și opt încoace. Când, după părerea tuturor ereziarhilor postmodernității, nu numai cultura s-a schimbat, ci și termenul de cultură a devenit de nerecunoscut, dar sentimentul meu este că s-a schimbat civilizația, că din șazece și opt trăim de fapt în altă lume, că generațiile mai noi, generațiile care au trăit adolescența și apoi maturitatea după '68, sunt fundamental diferite de cele dinainte. Acolo s-a produs un fel de destrămare a unei lumi și întremare a alteia. Reflexul cultural propriu zis, artistic, cultural, este doar un reflex. Nu putem cunoaște nimic despre postmodernism, dacă nu înțelegem bine postmodernitatea. Este de fapt ideea centrală a cărții pe care am fost silit să o fac și care mi-a adus atâtea necazuri. Este foarte greu și aproape fatal să vorbești despre un curent literar postmodernist și să încerci să-i definești caracteristicile și limitele. Ar trebui să ne dăm seama pe ce lume trăim mai întâi. Pentru că dacă nu înțelegem că trăim pe o lume complet diferită decât cea de dinainte, că galaxia Gutenberg este terminată și că începe alt tip de galaxie, degeaba vom face intertext, sau știu eu ce artificii textuale sau metanarative. Dacă nu înțelegem că marile scenarii, cum spune Lyotard, sunt terminate, degeaba o să facem orice fel de mari scenarii literare sau artistice. Într-un fel, cred că o bună parte a postmodernității am trăit-o acolo, în mediul postmodernității. Postmodernismul și toate aceste cuvinte sunt legate de America, de Statele Unite. Pentru că acolo s-a petrecut acest fabulos *boom* al informației./ Am ajuns în SUA în 1985. În casa în care am stat, nu exista un computer. În următorul an, în casa respectivă a apărut și calculatorul, a apărut și internetul și e-mail-ul. Am trăit aceste lucruri pe piele proprie, a trebuit să mă adaptez foarte repede. Copiii americani au descoperit jocul fabulos al computerului. Din păcate, petrec ore întregi în fața computerului. Cred în computer, dar, ce să fac, sunt prea bătrân pentru era computerelor. Și cu asta revin la o definiție a postmodernității, pe care o dă și Lyotard, omul care nu este nici cel mai mare filozof francez, nici cel mai cunoscut. Este unul dintre filozofii francezi de sfârșit de secol, foarte influențat de Nietzsche și acest om a scris o carte, care se cheamă *Condiția postmodernă...*. □ La rubrica „Labirint” este înregistrat comentariul „amar” al lui Alex. Ștefănescu cu privire la „antologia scoasă de Cezar Paul-Bădescu, și intitulată pretentios *Cazul Eminescu*. (...) Criticul de la «România literară» îl acuză pe autor de

neprofesionalism, întregul grup de tineri contestatari «în stil hip-hop» fiind, în opinia sa, doar niște «aruncători de petarde publicistice», purtători de cuvânt ai culturii de cartier – pe care, pe de altă parte, Mircea Cărtărescu o susține, preferând să-și vadă junii amici gândind cu propriile capete (chiar dacă nu întotdeauna bine), decât să «rumineze și regurgiteze înțelepciunea altora». Volumul recent apărut ar fi conceput, după Alex. Ștefănescu, doar pentru ca scandalul să nu se stingă de tot și, cu el, gloria micului grup de rebeli. Lucru la care contribuie, de altfel, și criticul, tocmai prin comentariile lui. Ce ni se pare benefic este, oricum, faptul că se mai nasc atitudini – de orice tip ar fi ele – în indolența și amorțeala generală în care trăim”.

● Nr. 1 al revistei ieșene „Cronica” (nr. 1) îi este dedicat lui Eminescu.

■ Constantin Popa îi adresează lui M. Eminescu o scrisoare imaginară, la 150 de ani de la naștere (*Sub a numelui tău umbră*): „Pentru că nu avem acces la tăcere vorbim, vorbim mult vorbim despre tine, care ai scris tocmai în speranța unei lecții a tăcerii, n-am învățat-o, în continuare vorbim, din neputință, din spaimă, plângându-le pe dinafară, neștiind să îndurăm pe dinăuntru, și mi-e frică să nu ne istovim, să nu te amestecăm în această mulțime onomatopeică de semne, fără măcar să înțelege dacă astfel ne legăm sau ne eliberăm de tine, când vanitățile noastre se umflă peste orice măsură, se sparg din ce dă afară facem poezii despre Eminescu, fără nici o rușine, ca și cum, culme a insolenței, am creat lumea sub chiar ochii lui Dumnezeu, pentru că fiind înalt la viață și scurt la timp, te-am plâns, te-am plâns cu lacrimile unei deghizate cruzimi, cu dezamăgirea că ni se întrerupe spectacolul suferinței, al durerii, al morților tale; au lăsat să cadă cortina la timp; ție, care trăiseși atâtea adevărate morți, îți trebuia o moarte închipuită, o moarte de om, o moarte de repaos; umblăm găfâind prin arhive cu toți ogarii erudiției, îți frunzărim suferințele, îți întoarcem durerile când pe-o parte, când pe alta, tragem cu dinții de o ipoteză în stare să ne explice mecanismul nefericirii, al tragediei celui contaminat de neant, al celui care atâtea a făcut, arheologii al inexplicabilului, cu pretențioase detectoare literare cercetăm straturile disperării, numele dezastrelor tale, cu dorința suspectă că după colțul unei formulări bine ticluite despre Eminescu începe eternitatea, că, încă un pas-doi, și ne încapă și pe noi nemurirea, cățărați pe vârfurile propriei exaltări, ni se pare mai important faptul că noi te descoperim, decât acela ce ai existat; apoi, trăgând pe noi pielea cumințeniei, echilibrați, în ordine și respect față de toate legile, refractari la mistruirea fără rost, spunem, cu un regret în care se ascunde o foarte firavă moralitate, că Eminescu «s-a distrus», dar, Doamne, sigur că distrugerea era alternativa, de vreme ce în certificatul genetic fusese scris dintotdeauna «inapt pentru fericire». (...) Domnule Eminescu, te dăm pe seama cuvintelor, a sumelor și culorilor, te dăm cu împrumut ideilor și părerilor, te spulberăm, în cele patru zări ale seducției, apoi te reconstituim și-ți acordăm câte o statuie (...) – rugină a erorii noastre machiate cu emailuri – în luciul căreia zâmbesc grațios tristețea

cochetă, eleganța suferinței, șoapta romantică, dulcele melancoliei...". ■ Grațian Jucan publică două articole: *De la „Doină, doiniță” (1866) la „Doină” (1883)* și *Un traseu al lui Eminescu*. ■ Ionel Savitescu (*Testamentul unui cărturar*) recenzează volumul lui Petru Creția *Testamentul unui eminescolog* (Ed. Humanitas, 1998): „Cartea testamentară a învățatului filolog Petru Creția survine tocmai bine, pentru că discuțiile asupra poetului Mihai Eminescu (și de ce nu dramaturgul, prozatorul, ziaristul, traducătorul, omul de vastă cultură care a fost Eminescu) s-au înțesit, reviste de prestigiu («Dilema» și «România literară») consacrandu-i spații extinse. Se cuvine să arătăm că în jurul poetului Mihai Eminescu s-au constituit două grupuri de intelectuali, în special, după apariția cărții lui Nicolae Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*, 1994 (discutată, de altfel, și de Petru Creția) și care-i integrează pe M. Ungheanu și Theodor Codreanu (autor, printre altele, al unei cărți scrise de pe poziția lui N. Georgescu, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, 1997), grupare ce susține că Eminescu a fost victima unei cabale de a cărei existență știa însuși T. Maiorescu, care urmărea excluderea poetului din viața publică, pentru că dăuna prin poziția sa intereselor politice ale României, în acel moment. Cealaltă echipă – Z. Ornea, N. Manolescu, P. Creția – tradițională, respinge acuzațiile care i se aduc mentorului junimist, prin argumente de bun simț, folosind de celebrele scrisori ale lui Maiorescu, adresate poetului, internat în sanatoriul vienez, și surorii sale Emilia Humpel. Chestiunea e că, dacă cumva ipoteza lui N. Georgescu s-a adevărat, un întreg capitol de istorie literară ar trebui rescris. Petru Creția insistă asupra grijii pe care i-a purtat-o Maiorescu poetului, arătând, totodată, și unele inconsecvențe și omisiuni din partea criticului junimist. Astfel, Petru Creția examinează îndeaproape ediția Perpersicius, realizare valoroasă pentru timpul când a fost concepută și elaborată, dar, acum se precizează că editarea unui scriitor reclamă alte perspective de abordare a operei; criteriul cronologic impunându-se, fără distincția antume, postume, poezii originale de inspirație folclorică etc. Necesitatea unei noi ediții devine imperioasă, Petru Creția indicând și criteriile editării și logistica necesară. (...) În urmă cu mai bine de un deceniu, Petru Creția publicase în revista «Viața Românească» un serial de articole introduse în prezenta carte, în care susține că intervenția în textul *Luceafărului* fusese făcută de însuși Eminescu. (...) O altă problemă dezbătută în aceste pagini testamentare și de actualitate este aceea a cultului exagerat al poetului (împotriva căruia s-au răzvrătit și semnatarii din «Dilema») care probabil l-ar fi indispus și pe Eminescu. (...) Se pledează astfel pentru o mai discretă sărbătorire a lui Eminescu, fără speculații demagogice, patriotarde și naționaliste, de conjunctură, eventual sărbătorirea sa fiind omagiată printr-o mai bună cunoaștere și interpretare a operei, citându-se în acest sens pasaje din articolele dlor Andrei Pleșu și Eugen Negrici”. La final, comentatorul semnalează câteva erori și inconsecvențe factologice ale lui Petru Creția: „În

fine, nu putem încheia acest expozeu fără a ne exprima câteva nedumeriri. Astfel, la pagina 28, P. Creția scrie despre teatrul poetului: «Firește, având în fruntea volumului cele trei capodopere încheiate: *Decebal*, *Cornul lui Decebal* și *Alexandru Lăpușneanu*, așa cum se degajă ele din nebuloasa manuscriselor». Cităm și din studiul introductiv al volumului VIII, de *Opere*, din 1988, p. VIII, scris tot de P. Creția: «Al doilea pentru că exceptând juvenila *Amor pierdut – viața pierdută*, a nu foarte fericită lucrare încheiată, dar nu definitivată, Eminescu nu a dus la capăt în sensul strict al cuvântului nici o scriere dramaturgică». La pagina 169, P. Creția scrie că, în anul 1887, Eminescu, aflat la Mănăstirea Neamțului, îi trimite lui Negruzzi la Iași poezia *De ce nu-mi vii*, pentru «Convorbiri literare». Dar, atât Negruzzi, cât și revista se mutaseră din 1885 la București. Tot o greșală se pare că este la pagina 177, unde în loc de anul 1871, Viena, este scris anul 1881. În fine, la pagina 173 este scris că poezia *Doina* este absentă din ediția princeps de *Poesii* editată de Maiorescu. Însă, mai sus, la pagina 84, fiind reprodus cuprinsul volumului în chestiune, întâlnim poezia *Doina* la numărul 51”.

● „Jurnalul literar” (nr. 1-2) publică un text al lui Virgil Ierunca intitulat „*Jurnalul literar*” în primul său an. O notă redacțională aduce următoarea precizare: „La împlinirea unui deceniu de la apariția publicației de față considerăm oportun să încredințăm tiparului acest text, prima judecată de valoare emisă la încheierea primului an de existență a noii serii a «Jurnalului literar». El a fost transmis la postul de radio Europa Liberă, vineri 21 decembrie 1990. Se transcrie aici după dactilograma păstrată în fondurile documentare ale Bibliotecii Române din Freiburg i.Br.”. Virgil Ierunca: „Lui Nicolae Florescu îi datorăm editarea, în vremurile de subcultură ceaușistă, a uneia dintre cele mai serioase reviste de cultură din România, «Revista de Istorie și Teorie Literară», în cadrul Institutului «G. Călinescu». Nelimitându-se la cercetătorii acestui Institut, Nicolae Florescu a făcut apel la mai toate forțele vii și oneste, demonstrând că, până și sub cenzură, se poate sfida un regim totalitar, dacă vrei și dacă știi să reunești competențe sau să răscolești și re-activezi arhive tâlcuitoare. (...) «Jurnalul literar» este însă în primul rând o publicație de atitudine, felul cum e conceput o adevărește. Dragostea pentru documentul confiscat e privilegiată; și e un bine, deoarece textele uitate și urgisite se cuvin redade memoriei, pentru a constitui fie un spor estetic, fie un îndreptar de conștiință. Pe plan pur politic – și aici politicul se confundă cu naționalul – să observăm de pildă felul cum înțelege revista să răspundă președintelui republicii franceze, François Mitterand, atunci când acesta își îngăduie niște gafe conjuncturale cu privire la Transilvania: «Jurnalul literar» publică un document de o însemnătate capitală: Memoriul trimis de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini la 28 Decembrie 1940. (...) În legătură cu victimele regimului comunist, fie el stalinist sau post-stalinist, sunt de subliniat două evocări-arhive ale Corneliiei Ștefănescu: a lui Vladimir Streinu și a

inginerului-literat Gheorghe Ursu. (...) Cercetătoare riguroasă, autoare a unor volume bibliografice de referință, dar și istoric literar de primă mână (sănu uităm preocupările sale proustiene, pentru a nu mai aminti de anatomia universului românesc călinescian), modestia Corneliiei Ștefănescu apare anacronică în aceste vremuri de afișări exhibiționiste”. ■ La împlinirea unui deceniu de activitate, „Jurnalul literar” găzduiește o anchetă despre rolul cultural al acestei reviste; răspund: Ana Blandiana, Nicu Caranica, Pavel Chihai, Barbu Cioculescu, Al. Cistelean, Geo Dumitrescu, Șerban Foarță, Dan Grigorescu și Adrian Marino. □ Este publicat, sub semnătura lui Edgar Papu, articolul *Eminescu și Creangă*, însoțit de următoarea notă redacțională, semnată de N.[icolae] [Fl.]orescu: „Acest text este printre cele din urmă, dacă nu chiar ultimul *dictat* de Edgar Papu cu foarte puține zile înaintea neașteptatei sale dispariții. Cum el ilustrează un proiect editorial ce n-a mai ajuns, din păcate, să fie realizat, ni se pare acum oportun să precizăm că *Eminescu* l-a preocupat până în clipa morții, în mod constant, pe Edgar Papu. Este aici ceva din fascinația accesului la eternitate, expresie a setei de absolut”. □ În articolul „Două articole și un interviu”, Nicolae Florescu își continuă seria de analize despre exilul românesc: „Un volum de publicistică precum *Împotriva deznădejdii* (Humanitas, 1992) a fixat categoric începuturile colaborării lui Mircea Eliade la presa românească a exilului în octombrie 1948, prin articolul semnificativ intitulat *Sângele martirilor*, apărut în *Uniunea Română*, de la Paris. Departe de a fi o pagină de vehement protest politic (...), textul în cauză (...) îndemna la «unitatea sufletească» a neamului românesc și trecea dezbateră propriu-zisă publicistică într-un registru mai profund teologic. (...) *Publicistica din exil* a lui Mircea Eliade, studiată în contextul apariției ei în acea presă, aproape deloc cunoscută mediului intelectual din țară, chiar până în clipa de față, cu tot deceniul de presupusă libertate scurs între timp, reflectă o *angajare* și un *militantism* ideologic direct activ”. Printre chestiunile aduse în discuție de Nicolae Florescu se numără începuturile lui Mircea Eliade în publicistica de atitudine civică, în Franța, după instalarea comunismului în România (30 decembrie 1947): „Cum articolul *10 Mai* apare în numărul 3 al «Curierului român» (1-15 mai 1948), această dată marchează chiar «debutul» lui Eliade în gazetărie, după întreruperea menționată de biografii și bibliografii săi. Este un „debut” politic pe care îl accentuează și mai pregnant textul intitulat *23 august 1948* apărut ca editorial în numărul 7-8 din «Curierul român» (...) *angajamentul politic* nu a fost doar o întâmplare sau un moment conjunctural în publicistica din exil a lui Mircea Eliade”. ■ În legătură directă cu articolul lui Nicolae Florescu, sunt publicate, sub genericul „Restituiri două articole ale Mircea Eliade din «Curierul român»: *Zece Mai* și *23 August 1948*. Prezentăm câteva secvențe relevante din primul articol, în care gazetarul deplângea abolirea instituției regale în România, prin abdicarea lui Mihai I: „Acum se încearcă să ni se ia și amintirea istoriei noastre contemporane, a

acestei istorii pe care au făcut-o *toți Românii laolaltă*, iar nu, ca vreme de atâtea secole, Moldovenii, Muntenii și Ardelenii despărțiți unii de alții./ (...) Dezlănțuita bucurie care l-a întâmpinat pretutindeni în drumul său spre București, stă mărturisire că poporul românesc presimțea în tânărul Domnitor crainicul unei vieți noi, care-i va îngădui să regăsească gloriile trecutului. Și era firesc ca oamenii care au primit ordine să pregătească integrarea noastră definitivă în masa slavo-asiatică, era firesc ca slugile acestea să nu se mulțumească numai cu izgonirea de pe tron a M.S. Regelui Mihai, ci să încerce scoaterea dinastiei noastre din istorie, abolind amintirea lui 10 Mai”. În articolul *23 august 1948*, Mircea Eliade se ocupă tot de consecințele abolirii monarhiei în spațiul românesc: „Ultima încercare de măsluire a istoriei noastre este interpretarea Actului de la 23 August 1944. Faptul că, prin hotărârea M.S. Regelui MIHAI și voința șefilor politici și a întregului popor românesc, țara noastră și-a redobândit libertatea de acțiune și și-a recâștigat locul alături de Puterile occidentale, este interpretat ca o modestă prefigurare a «marelui act istoric», care se pregătește: transformarea republicii populare românești într-o republică sovietică. Dacă n-ar fi atât de sinistru, s-ar putea glumi îndelung asupra acestei farse. (...) Trebuie să te fi pedepsit Dumnezeu cu inteligența lui Petre Groza ca să poți crede o asemenea nerozie./ (...) Comemorarea lui 23 August ar putea da prilejul acestui asasinat în masă a comunității românești. Un «plebiscit» prefabricat în birourile lui Bodnarcuik, ar putea cere, în numele «poporului doritor de libertate», dispariția României de pe hartă”. ■ Este publicat, în traducere, un interviu pe care René Theo i l-a luat lui Mircea Eliade, inclus în sumarul *B.I.R.E.* (Paris, an III, nr. 33, oct. 1950, pp. 11-12). ■ Mac Linscott este prezent în sumar cu articolul *Două fațete ale unei prietenii. Mircea Eliade – Mihail Sebastian*: „Bineînțeles că *jurnalul* lui Sebastian e un document de o excepțională valoare nu numai prin noua perspectivă asupra prieteniei cu Mircea Eliade pe care o propune. El înregistrează «cronologic» experiențele și trăirile interioare ale unui intelectual român-evreu, Mihail Sebastian (Iosef Hechter), în timpul anilor premergători celui de al doilea război mondial, apoi anii războiului, până în 1944. El ne oferă o radiografie a societății românești și a schimbărilor «din interiorul» ei în aceste vremuri cruciale”. Pe de altă parte, comentatorul crede că ar fi nevoie de nuanțe: „Totuși, în ciuda meritelor sale de necontestat, articolul lui Norman Manea [*The Incompatibilities* în «The New Republic», 20 aprilie 1998, pp. 32-37] este, în anumite privințe, inexact și neconform realității. Spre exemplu, afirmația pe care tocmai am citat-o, poate fi contestată: a existat *vreodată*, în România, «un climat de tip pre-Holocaust»? E adevărat, în 1942, sub Antonescu, au avut loc masive deportări ale evreilor din Nordul Bucovinei și din Moldova, iar luna iunie a aceluiași an a înregistrat pogromul de la Iași, spre rușinea celor dinre români care l-au acceptat. Dar în Regat, în timp ce evreii erau supuși restricțiilor și privațiunilor, în general ei o duceau mult mai

bine decât semenii lor din alte țări ocupate de Germania și majoritatea au supraviețuit ca Sebastian, de exemplu. În 1942, un mare număr de evrei din România au obținut permisiunea să emigreze în Palestina”. □ Cornel Munteanu aduce în atenție câteva *Probleme de eminescologie*: „Dacă inventariem, la o primă vedere, cine sunt cei care au polarizat tratamentul receptării lui Eminescu (...), nu transpare vreun nume de marcă, înseriabil, cel puțin, în categoria cercetătorilor eminescologi. Cel mult, putem vorbi de o marcă accentuat politică și ideologizantă. Cred că reacția este de cu totul altă natură, prin mediere sau recul, ea traduce o atitudine, nu atât față de obiectul disputei în sine, fenomenul Eminescu (...), cât o reacție față de eminescologie, care este încă departe de a da un răspuns scontat și mulțumitor pentru așteptările ambelor categorii de receptori./ Nu e un seret că paradoxul receptării lui Eminescu nu s-a născut nici din superlativele adulțitorilor, nici de inconsecvențele sau eșecurile poetului, ci au fost amplificate de curentul care l-a mediat, eminescologia în sine. Mai exact, acea parte din această știință a cercetării care l-a fragmentat pe felii mult prea mărunte pentru a putea recompune întregul”. □ În *Comemorare și cunoaștere*, Constandina Breazu se referă la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, înființat, în 1993, de Fundația Academia Civică, prin Ana Blandiana și Romulus Rusan: „Sighetul se afiliază Memorialelor holocaustului, succedându-se și ele lagărelor de exterminare naziste, devenite curând după dispariția sistemului care le-a pus în funcțiune, locuri de pelerinaj. Împreună, aceste muzee denunță ororile celor două tipuri de totalitarism, atestând căderea în barbarie de care a fost marcat secolul care se încheie. Destinate publicului, e de la sine înțeles, memorialele nu mai sunt percepute ca fruri păstrătoare de vestigii căutate de iubitorii de frumos. Pragul lor este trecut de oameni care vor să înțeleagă cum a fost posibil? Mutație implicând o răspundere morală”. □ În *Jurnal de sfârșit de secol*, Radu Drăgan încearcă să contureze un profil al lui H.-R. Patapievici: „Bun scriitor, vitriolant și nu rareori drept în asprele sale judecăți, Patapievici e o prezență salutară în peisajul românesc încă atât de dezolant fanariot. Totuși, el nu pare a înțelege că postura de critic necruțător al năravurilor românești e incompatibilă cu aceea de politician; dacă scriitorul e obligat să spună adevărul, cu orice risc, un politician e obligat la compromis și limbaj diplomatic. Dar Patapievici se vede pe sine în cato Cenzorul. (...) Despre «ai noștri» numai bine, și cine nu e cu noi e împotriva noastră: acest refren e, vai, cunoscut.../ (...) Oricum, lecția cea mai interesantă a acestui caz e tentația irepresibilă a oamenilor de litere din România de a face politică: în nemăsuratul lor orgoliu, ei se consideră singurii deținători ai adevărului. «Dacă nu noi, atunci cine?» această vorbă sublimă se referea însă, în decembrie, la sacrificiu, nu la Putere”. □ Elvira Iliescu (*Coborârea în infern*) scrie despre *Patimile după Pitești* de Paul Goma (ed. a II-a, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1999): „Destul de palid infernul dantesc pe lângă îndoctrinarea comunistă, clasicul iad

pavat cu... generoase intenții. În autodemascare, Pop Cornel, care-și dă jos cămașa și pantalonii, vede cum «Căpitanul a fost un criminal..., cum Horia Sima este un idiot..., Maica Domnului, o curvă ordinară...», totul se terciuește, afurisește, spurcă. Și dacă s-ar petrece doar darea peste cap a tot și a toate, dar fibra lumii înnebunește (...). Și azi am rămas confuzi, votăm tot uneltele diabolicului, nu discernem între binele elementar și metastazele răului”. □ Gheorghe Grigurcu (*Voioasele inexactități*) polemizează cu un articol din rubrica lui Dumitru Țepeneag, „Șotron” (*Estetic sau est-etic?*, din nr. 42/1999 al revistei „Contemporanul – ideea europeană”): „Scriitorul pare din capul locului iritat de acest calambur ca de un praf de strănutat. Din care pricină începe prin a o acuza oblic pe Monica Lovinescu (adică fără argumente exprimate și, după toate probabilitățile, fără puțința unor temeinice argumente păstrate în rezervă. Cuvintele îi curg vioaie (da mui mai mult) din vârful (extrem) al condeiului. (...) Detenta din anii '60 (nu «impusă mai degrabă de scriitori», cum consideră Dumitru Țepeneag, ci rezultând dintr-un calcul al forurilor ideologice, ce voiau a-și îmbunătăți imaginea, căci scriitorii nu puteau avea pe acele timpuri inițiative majore!) a fost urmată, după cum se știe, de o nouă *strângere a șurubului*, de o nouă strangulare. Cât privește aserțiunea atât de ritoasă că, pentru revizuirea pe care o cultivăm noi, «criteriile sunt morale, politice, numai estetice nu», aceasta nu reprezintă decât – să ne ierte confratele Țepeneag – o (im)pură calomnie! Nu suntem... vlahuțieni pentru a subsuma esteticul eticului!”. La final, polemistul are și o scurtă explicație despre atitudinea față de unul dintre cei mai importanți scriitori postbelici: „Să fim serioși, de ce să nu fim serioși? Prin urmare să precizăm că față de Nichita Stănescu am avut rezerve, în primul rând, nu pentru concesiile făcute de poet oficialității (supărătoare și ele, dar nu covârșitoare, întrucât Nichita n-a ajuns o trâmbiță propagandistică incontinentă precum Mihai Beniuc sau Adrian Păunescu), ci în temeiul unor vicii intrinseci ale producției sale, ce ni s-a părut în bună măsură artificioasă, epidermică, violent inegală, la un moment dat confuză și industriosoasă”. □ Paul Goma polemizează cu Mircea Martin, autor al unui articol intitulat *Jurnalul de exil al lui Paul Goma* (publicat, în mai multe episoade, în revista „22”, în cursul anului anterior). Observațiile prozatorului vin să combată unele afirmații considerate „inexacte”. Pe rând, Paul Goma semnalează pasaje în care Mircea Martin s-ar fi grăbit să se pronunțe, indicând și unele presupuse „omisiuni” din discursul istoricului literar: „«...Autorii minimalizați și denigrați nu sunt alții decât cei care ar fi trebuit să fie considerați de Goma drept camarazi de arme... Autorul *Jurnalului* deschide însă focul undeva în spatele frontului împotriva aliaților săi naturali» – Aliatul meu (foarte) natural *Al. Ivăsiuc*, coleg de închisoare, devenit director adjunct la Cartea Românească, în 1970, a decodificat fantezist, abuziv, *Ușa noastră cea de toate zilele*, de pe urma căreia am fost total interzis – pe lângă mine soția și socrul; în 1976 și în primele două luni din 1977 a făcut, pentru

Securitate, mai multe rapoarte (nu declarații de anchetă) [...]”. O altă chestiune inconfortabilă este pentru Paul Goma aceasta: „Dar faptul că (Liiceanu) mi-a distrus o carte nedistribuită (fără a mă avertiza, nici de retragerea din librării, nici de topire)?; pretextând că nu are hârtie, mi-a respins *două volume de el comandate (Scrisori și Articole)* – ce relevanță va fi având, pentru Mircea Martin – care nici măcar din greșeală nu atinge aceste fapte nesfârșit de culturale? Au oare distrugerea unor cărți – de către Liiceanu, autor de cărți – editate și cu banii guvernului francez – să fie ea *adevărată*? Sau, în ochii intelectualului român binecrescut, «reprezintă» acel *adevăr care «nu se cade să fie spus»*? (s. mea). (...) Cât despre afirmația că aş ataca în exclusivitate («nu sunt altele decât...») «valorile de vârf ale culturii și literaturii române» – rămâne fără acoperire: cât de *vârf* este un Cristoiu?, dar un C.T. Popescu?, dar persoana care a semnat volumul denigrator *Această dragoste care ne leagă?*; dar Anania, dar I.C.Drăgan, Ciachir, Săraru, Băran, Sergiu Nicolaescu, Voican-Sturdza – dar Pelin, dar...?”.

● „Steaua” (nr. 1) propune un număr special, dedicat lui *Eminescu*, incluzând articole de: Caius Traian Dragomir (*Mihai Eminescu: ființă și cultură*), Victor Enache (*Eminescu, un caz?*), Constantin Cubleșan (*Drama unui străin în propria-i țară* – despre luările de poziție antologate de Cezar Paul-Bădescu în recentul volum intitulat *Cazul Eminescu*), D. Dumitrașcu (*Pătimașă aspirație Eminescu*), Marina Cap-Bun (*De la Sărmanul Dionis la Ioan Vestimie*), Cornel Munteanu (*Resursele satirei eminesciene*), Mircea Popa (*Ideea de Eminescu*), Gheorghe Neamțu (*Glosă la „Memento mori”*), Grațian Jucan (*Mihai Eminescu și Anton Pann*), Ioan Baciuc (*Fiziologia în viziunea lui Mihai Eminescu*). ■ V. Fanache notează: „Eminescu unicul, absolutul, inegalabilul generează inerția talentelor sau răbufnirile iritate, ambele nefaste în evoluția literaturii române. Dacă Eminescu a exprimat tot ce era de exprimat șansa urmașilor e nulă. Mitului Eminescu, curățat de tentativele sacralizării și adorației necenzurate critic, i se pot adăuga alte mituri poetice, poate existente sau poate pe cale de a se afirma. Cultura unui popor rămâne deschisă tipului enigmatic. Mai mulți creatori de Eminescu ar determina un evantai de opțiuni, comoditatea de a te simți înconjurat de nume referențiale, provenite din propria cultură, implicit un necesar echilibru. Revizuirile critice sunt binevenite, în felul lor ele favorizează reconfirmarea valorilor existente și sporirea lor cu altele care își așteaptă justificata legitimare. De ce «să ne judece Eminescu», Dumnezeuul nostru, infailibil și suprem? Normal, omenește, este să-l supunem noi, contemporanii, judecării critice citindu-i opera, să-i asigurăm longevitatea și dreptul de poet național”. ■ Constantin Cubleșan: „Ca să fii un inamic public trebuie să pui în primejdie ceva ce aparține publicului. Ori acest grupaj de articole din «Dilema» [nr. 265/1998] nu pune în primejdie nimic public. El n-a făcut decât să arate cât de prost au fost crescuți – ca maniere, mă refer – tinerii din generațiile mai noi. Dar și ca educație și instruire. Pentru că altfel ei ar fi

știut că din Eminescu ne tragem cu toții, în literatura română de la el încoace, că el este un fel de părinte, al nostru, spiritual și nu numai, iar față de un părinte trebuie să ai acel minim respect pe care ți-l dă fiorul morții lui – indiferent cum îi consideri moartea. De Eminescu te poți despărți oricând, ca de orice strămoș reîntors în glia pământului natal, dar, memoria lui trebuie să i-o cinstești, dacă ești cinstit, și nu ai dreptul, nu poți să-i scuipi mormântul, nici crucea de la căpătâi, fără a te acoperi de blamul celor din jur, care văd în tine un fiu renegat. (...) E bine că Cezar Paul-Badescu sinte [acum] asta [n.b. – «m-am simțit, în propria-mi țară, mai mult decât un străin»]. Înseamnă că încă nu e pierdut. Ce nu a înțeles pe moment e cauza înstrăinării sale. Dacă va privi puțin mai adânc în sine va pricepe exact. A rămas singur pentru că nu-l are pe Eminescu. Iată adevărata dramă a *înstrăinării* generației tinere”. ■ *Cornel Munteanu*: „Dacă acceptăm că publicistica eminesciană este un mozaic de texte plurifuncționale pentru o literatură a evenimentului, nu întâmplătoare este dinamizarea prozei jurnalistice prin infuzia unui lirism care strucutrează toate formele, de la eseu, discurs polemic, la artă retorică, pamflet, artă scenică. Polifonia textului eminescian, sesizată aici și la nivelul satirei, face posibilă trecerea cronicii de eveniment, specifică jurnalisticii, într-o strucură și formă de literatură. Alegorii, parabole, discursuri didactice, o sumă de figuri retorico-satirice (ironia, antifraza, litota, oximoronul, dialogismul, mitologisme) construiesc un text de literatură, dincolo de efemeritatea obiectului satirizat, care l-a generat. Prin funcții, natură și forme, satira eminesciană reprezintă un argument poetic, cu nimic mai prejos decât vizionarismul liric al poeziei sale. În plus, *momentul Eminescu* în evoluția scrisului incendiar își pune pecetea pe întreaga literatură română, de la Iorga, Arghezi, G. Călinescu, până la Bogza, Paler sau Mircea Dinescu”.

● În „Literatorul” (nr. 1-2), D. Vatamaniuc semnează, sub titlul *Eminescu*, o mică retrospectivă a publicațiilor și edițiilor operei eminesciene, amintind totodată o propunere (mereu ignorată) de a înființa Institutul „Eminescu”. □ Eugen Simion publică postfața la ediția a II-a a volumului *Sfidarea retoricii*: „Singurele pagini scrise recent și introduse în ediția de față se referă la receptarea *Jurnalului de la Păltiniș*. Mai exact: la receptarea receptării critice. Este vorba de articolul meu apărut în «România literară» (10 octomrie 1983) și de reacția lui G. Liiceanu și a prietenilor săi (vezi *Epistolar*, 1987) față de opiniile mele critice. O reacție paradoxală pe care n-am avut starea de spirit necesară pentru a o comenta atunci când s-a produs. Paradoxală pentru că jurnalul îmi plăcuse, realmente, și scrisesem favorabil despre el («acest extraordinar jurnal [cu] un personaj memorabil» etc.), iar autorul lui se supăraseră teribil, după care s-au supărat, în lanț, toți amicii autorului. «Fratele Sorel» crede, de pildă, că eu am o reacție «piezișă» și vede în mine un fel de Sancho Panza, altcineva mă consideră, de-a dreptul, «trivial-nonșalant», în fine, adjectivele cele mai descalificante (de la *jalnic* la *rudimentar*) vin spre

mine din toate părțile, inclusiv de la intelectuali subțiri care, probabil, nici nu apucaseră să citească articolul meu. Sau, dacă îl citiseră, îl citiseră rău.../ Reccitind, acum, aceste vechi pagini polemice, m-am gândit că n-ar fi rău ca lectorul de azi al *Sfidării Retoricii* să cunoască și punctul meu de vedere în această problemă. Am găsit, cu această ocazie, și justificarea întârzierii mele: într-o scrisoare către Al. Paleologu, G. Liiceanu – autorul (și personajul) principal al *Epistolarului* – notează acest gând: «când un om cade sub o acuză și trebuie să se apere, el nu mai este liber; el se zbate pentru a recupera ceea ce ceilalți i-au retras și, în această zbatere, el este îndrăgit de însăși povara învinuirii sau a vinei». N-am fost îndrăgit, de data aceasta, de *povara învinuirii*, dar, trebuie să recunosc, învinuirea absurdă mi-a răpit într-o oarecare măsură libertatea de a mă apăra. Încerc, acum, nu să mă disculp (nu am, în fond, de ce), ci să demontez mecanismul unei culpabilizări care, amplificată, luase formele și proporțiile unui veritabil proes de intenție... Cemi pare curios azi, când judec mai senin lucrurile, este faptul că G. Liiceanu n-a avut curiozitatea să citească în 1987 articolul meu, publicat în 1985 în *Sfidarea Retoricii* sub forma lui inițială, necenzurată. Dacă-l citea, *îndârjirea* lui poate se diminua... Țin să fac, azi, aceste precizări deoarece însemnările din *Epistolar* mă pun într-o poziție falsă față de C. Noica, un scriitor pe care îl prețuiesc mult și despre care am scris în repetate rânduri văzând în el, cum precizez și în cartea de față, un excepțional creator de limbaj”. □ Sub titlul ***Sunt poet pentru că știu să ucid!***, Constant. Călinescu recenzează cartea lui Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române* (1999): „Și aducem mulțumiri dlui M. Ungheanu în primul rând pentru faptul de a fi întocmit prima culegere de texte în care apar cuvintele și numele ucigașilor. Este, după cât știm, unică în analele tuturor culturilor lumii. Aici în *Addenda*, partea a treia a lucrării, găsim numele celor mai mulți dintre kominteriști: I. Ludo, Felix Aderca, Miron Radu Paraschivescu, Nina Cassian, Nestor Ignat, Paul Cornea, Silviu Brucan (dununător și al fugarului Nichifor Crainic, între alții), Sorin Toma, Ion Vitner, Ov. S. Crohmălniceanu, Leonte Răutu, Mihail Roller, Ileana Vrancea, Eugen Jebeleanu, Georgeta Horodincă, N. Dorneanu, Nicolae Moraru, Henri Wald, M. Beniuc, Z. Ornea, Ștefan Voicu, Radu Florian, Iorgu Iordan, Mircea Handoca, Gheorghe (Gogu) Rădulescu etc. etc. Deja echipa este bine conturată. Nu lipsesc nici cei mai tineri, tot atât de hotărâți detractori ai culturii române”. □ Patru pagini de revistă sunt rezervate unui material intitulat ***Poetul Ion Deaconescu: „Convorbiri cu Emil Cioran“*** (transcrierea unui interviu realizat la Paris, în 1988 – cu întrebări despre copilăria lui Cioran, despre tinerețea sa pro-legionară, dar și despre experiențe ale unor vârste ulterioare, cum ar fi renunțarea de a scrie în limba română). Cioran – despre perioada legionară: „Garda de Fier a fost un moment delirant, șocant și nebunesc al istoriei României. Cu accente naționaliste și creștinești la început, Mișcarea a degenerat, în final, în acte reprobabile. O stare de euforie, delirantă

care ne-a cuprins pe toți. Un exces ce ne-a molipsit pentru a face istorie și a ne implica în prezentul ei. O stare pasională, fără măsură. O obsesie necesară, atunci. Falimentară, apoi. Eram tineri, inteligenți, expansivi, sbscriind la fanatismul clipei și al visului. În orice caz, aceeași istorie, pe care am dorit s-o edificăm altfel, ne-a scuipat pe obraz. Ne-a pălmuit și ne-a împovărat cu tembelismul ei. Regretele sunt tardive“. Despre Paris și viața sa în acest oraș spune: „Parisul este un păcat și un fruct al Creatorului. Viața mea aici a fost o ironie a destinului, aproape o eroare trăită indecent. Știu că nu poți trăi de pe urma cărților, mă refer la ceea ce rămâne după moarte, supraviețuiești doar prin gesturi fatale. Dacă m-aș fi aruncat în Sena, cum a făcut-o Celan și atâția alții, lumea mi-ar fi reținut imediat numele. Îți trebuie rigoare și stil chiar în catastrofe. Viața mea a fost tristă, fiindcă am obosit tot încercând s-o compromit“. Întrebat de ce nu a revenit în patrie după război, răspunde: „Inițial, nu aveam de gând să mă stabilesc definitiv în Franța. Războiul a fost cauza deciziei de a rămâne la Paris. Mi-am dat seama că României i-ar fi trebuit peste 20 de ani ca să se refacă după dezastrul pricinuit de acesta. Dacă Pătrășcanu n-ar fi fost ucis de-ai lui, și eu și Eliade ne-am fi întors în țară. Pătrășcanu era un foarte fin intelectual. M-a îngrijorat uciderea acestuia de către comuniști. Nu am avut viziunea pierderii războiului de către România și nu am crezut că se va complica atât de dezastruos“. Despre români: „...sunt lipsiți de voință făcând din a nu munci o emblemă specială, un stil existențial. Suntem cei mai ospitalieri, cei mai viteji, cei mai inteligenți, ne mulțumim cu destinul și condiția de a nu face nimic. Nu ne-am schimbat deloc. Mai ales astăzi avem nevoie de gesturi radicale, de nebunie, de luptă împotriva propriei automulțumiri, de confruntări aprige cu noi înșine“. □ Nicolae Iliescu semnează un text intitulat **Bumbești, Livezeni și alți vipi**: „Pe vremea distinsului și retardatului Guleamăta, cel puțin te enervau stupiditatea talk-show-urilor (îmi spun prietenii din TVR că retardatul și regizorașul de mâna a zecea citea cu creionul în mână «Literatorul» și rubrica aiasta, că alte lecturi nu credem să fi avut!) și prezența huidumei hidoase de Dosia (sperăm să mâie, literal unde a înserat!). Apoi, au apărut Falconetti aia de Vrânceanu-Firea (fire-ar a focului!) parașutată de pe la emisiunile armatei, o tută oarecare, precum și o epidemie de emisii cultural-distractive, care nu au legătură nici cu una, nici cu alta și seamănă cu joile tineretului sau cu un concurs de șuah într-o casă de cultură raională. Ele sunt întocmite de puternicul anti-talent T. Munteanu, insul ce ne-a făcut de răs, pe niscaiva decenii, la Euroviziune. (...) «Punct și de la capăt» (emisiunea lui Cătălin, bună și calmă). Vine ziua națională a lui Eminescu, prilej nimerit de dare în stambă al unor dinte oamenii noștri publici“.

● În „Ateneu” (nr. 1), Sergiu Adam consemnează un interviu cu Mircea Muthu, care mărturisește: „Scriu deoarece știu că alinierea, mereu întreruptă și mereu reiterată, la valorile Europei apusene e un proces firesc ce nu poate

totuși recuza postulările noastre sud-est europene. (...) Ca și mulți alții, văd în marea literatură o filosofie *ad concretum*, după cum pura meditație filosofică nu poate elimina, cel mult obturează palpitul de viață. (...) Un început de secol și de mileniu va constitui, sunt sigur, o turnantă în modul de a fi și de a gândi al omului. Ca să putem răspunde la întrebarea dumneavoastră, ar trebui, poate, să ghicim măcar care va fi statutul semnului lingvistic, dacă își va păstra adică funcția de instrument de comunicare și dacă scrisul rămâne memoria privilegiată a ceea ce numim cultură. Ea, cultura, e una din condițiile *sine qua non* ale continuității de existență a polis-ului; scriitorul, plasticianul ș.a. sunt relee absolut necesare, ei asigură tocmai continuitatea, permanența, sigur, cu accente diferit repartizate. În arealul românesc de pildă, unde sedimentările etno-psihologice sunt încă în curs, scriitorul nostru ar trebui să fie un exemplu, iar opera lui să aibă funcția înalt-pedagogică și în care cea estetică se include”. Dacă „literatură dorește să existe fără politică, dar nu poate, politica, în schimb, poate exista fără literatură, dar nu vrea, de vreme ce, în toate epocile, a insistat s-o instrumenteze, parțial cel puțin”. □ Sunt publicate fragmente dintr-un jurnal inedit al lui G.T. Kirileanu.

● În „Convorbiri literare” (nr. 1), Cassian Maria Spiridon consemnează un dialog cu Gheorghe Grigurcu despre „procesul revizuirilor, în nobilul sens lovinescian”: *„S-a schimbat ceva, cât de cât vizibil, din ierarhiile literare stabilite în perioada comunistă? S-a vorbit și se vorbește despre necesitatea revizuirilor, dar mai nimeni nu a provocat un cât de mic seism în scara de valori impusă în perioada comunistă. Care ar fi cauza?”* N-am impresia că nu s-a schimbat nimic în ierarhia literelor românești. Au fost reintroduși, chiar dacă nu încă la un mod satisfăcător, autorii diasporei (oare de ce Uniunea Scriitorilor întârzie a-i primi ori reprimi în rândurile membrilor săi?), au fost editate o sumă de cărți care n-ar fi putut fi acceptate de cenzura comunistă, mai ales memorii, jurnale, mărturii asupra feței așa-zicând invizibile a «cele mai înaintate orânduirii din istoria omenirii». Au fost retipăriți câțiva autori demonizați pentru credințele lor de dreapta, precum Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr. Simplă reintroducere a acestor nume a impus o redistribuire a accentelor valorice, subînțelegându-se intrarea în penumbră a unor autori supraapreciați sub regimul totalitar, din pricini precumpănitor extraestetice, de la M. Beniuc, E. Jebeleanu. Maria Banuș, Nina Cassian, A. Păunescu, E. Barbu, Ion Lăncranjan, Titus Popovici. Dinu Săraru, D.R. Popescu la Paul Georgescu. Ov. S. Crohmălniceanu. M. Ungheanu. Apoi au devenit posibile discuții libere asupra unor cazuri precum Marin Preda, Nichita Stănescu, Petru Dumitriu sau a mai bătrânilor M. Sadoveanu, T. Arghezi. G. Călinescu, M. Ralea, Tudor Vianu, Geo Bogza, inclusiv cu relevarea subtextului lor politic, al acelor mecanisme până mai ieri disimulate, care au făcut cu puțință falsa lor grandoare oficială și autentică lor decădere finală. Nu reprezintă acestea elementele unui proces de revizuire? Înțeleg, domnule

Spiridon, că v-ați fi așteptat la un «seisim», la o schimbare decisivă de optică, și nu la pași mărunți, la o mișcare frecvent ezitantă, în zig-zag. Dar contextul nu ne este întrutotul favorabil. Restaurationismul, ca și imobilismul, atât de decepționant, atât de culpabil ai Convenției Democratice, au încurajat forțele conservatoare, au dat un gir inerției, inclusiv în planul disputelor privind axiologia literară și artistică. Reprezentanții mentalității conservatoare dețin încă poziții cheie la universitate, în academie. În fruntea unor edituri și periodice, de unde nu fac alteceva decât să descurajeze mai mult. Dacă un bonz precum E. Simion declară că volumele d-sale din ciclul *Scriitori români de azi* alcătuiesc un fel de Sfântă Scriptură a literaturii române actuale, din care nu se poate clinti o literă, și își îngăduie a-l elogia, inclusiv după 1989, pe Adrian Păunescu fără cea mai ușoară aluzie la colaboraționismul fără perdea al bardului ceaușist, nu ne putem aștepta oare ca o asemenea atitudine să se propage, făcând cercuri tot mai largi, aidoma unei pietre aruncate într-un iaz? Cititorii și, incontestabil, destui scriitori și critici sunt încă timorați. Copleșiți de nevoia umplerii coșului zilnic, ca și de diverse alte tracasări de ordin pragmatic, nu mai dispun de energia trebuitoare unor speculații tranșante, unor judecăți energice, apte a înlătura clișeele ce-i asaltează, inclusiv pe canale «onorabile». Procesul revizuirilor, în nobilul sens lovinescian, dar ca și o purificare de zgura ideologică, se va produce în chip inevitabil”. Întrebat dacă ar putea „schița o tipologie a adversarilor revizuirilor”, Gh. Grigurcu răspunde: „În fond, adversarii revizuirilor sunt supirații vechii «ordini» pe care continuă a o admira, conservatorii, restauraționiștii, care nu efectuează decât adaptări minime, convenționale. Sunt amicii de ieri ai puterii totalitare. Unii au o manifestare vociferantă, agresivă, precum extremiștii, național-comuniștii nici măcar deghizați, în frunte cu Corneliu Vadim Tudor, Adrian Păunescu, M. Ungheanu. Pe când Eugen Simion și acoliții d-sale se află la jumătatea drumului între respingerea calomnioasă și ipocrita acceptare a revizuirilor. Alții au adoptat în mai mare măsură, discreția, «diplomația». Lăsându-i de-o parte pe «echidistanții» despre care am mai vorbit, să ne oprim la Aurel Rău, ultralongevivul diriguit al revistei «Steaua», cu o existență binecuvântată de avantaje, care, deși a evitat a ieși în primul rând al cântăreților dictaturii, n-a refuzat posturile de deputat în Marea Adunare Națională, de membru în organele clujene de partid și de stat, nici intimitatea cu «ștabii» pe care zice-se că îi însoțea, servil, și în expedițiile lor cinegetice. Nu întâmplător, în «Steaua» postdecembristă se ivesc idei, teme, accente, nume ale nostalgiei ideologice. Nu întâmplător sunt publicați și elogiați Maxim Berghianu, Ion Brad, D.R. Popescu, cei ce ar avea nemulțumiri fața de ultimul fiind tratați fără ocol ca niște ticăloși! În fine, aș aminti un caz curios de conservatorism «cu explozie întârziată». Deseori curajos și penetrant până în 1989 (pe atunci nu știam că e autorul «articolelor de fond» ale «României literare», Mircea Iorgulescu e acum un avocat plin de râvnă al stagnării. Acuzând de improprietate termeni

precum colaboraționism și revizuire, se arată surprinzător, mai apropiat de statul concentraționar (din care, totuși, a fugit – de ce oare? și de ce cu destulă ușurință?) decât de conceptele democratice din care se amuză a construi castele fragile, precum cele din cărțile de joc. Propria d-sale suflare (a)morală le doboară lesnicios”. Referitor la „cazul” Eminescu, Gheorghe Grigurcu consideră că „Oricât de aparent «scandaloasă», oricât i-am putea imputa, în amănunt, carențe de gust ori deficiențe de tact, discuția găzduită, în 1998, în revista «Dilema» e, în principiu, binevenită ca o supapă menită a introduce aer proaspăt într-o încăpere cu aer greu respirabil. Ea nu suprimă mitul, ci-l supune unor corecții necesare, îl curăță de oxizii rutinei și ai demagogiceii, spre a-l actualiza. Hărțuit, declarat controversabil sau neviabil pe unele laturi, Eminescu iese revigorat pe altele mai puțin luate în seamă, păstrate în stare latentă, căci nimeni n-a cutezat a-l nega global. Chiar dacă surprind și contrariază, chiar dacă nu evită notele unui teribilism pe care orice polemică le poate înlesni, discuția «liberă» asupra genialului poet e cu mult mai substanțială, mai incitantă, deci mai utilă existenței sale postume, decât elogiile previzibile, litiile unui spirit amortit în postura unei adorări mecanice”. Considerând că „instanța critică și-a recăpătat demnitatea pe care era silită, sub regimul comunist a și-o apăra pas cu pas, în lupta cu factorii, frecvent foarte insidioși, în proteismul lor, ai cenzurii și ai autocenzurii”, Grigurcu amintește de Nicolae Manolescu, care, deși „nu mai susține cronică literară, scrie editoriale, prefete, acordă interviuri, apare pe micul ecran, scoate cărți și, mai presus de toate, conduce «România literară», care îi exprimă unghiul de vedere. Mircea Iorgulescu e și el, în continuare, un comentator... dilematic. Lucian Raicu, S. Damian, Virgil Nemoianu, Mihai Zamfir, Sorin Alexandrescu ș.a. sunt prezenți prin colaborările lor sosite de pe alte meridiane. Dar așa-zisa criză a criticii nu e o iluzie inocentă, ci una... tendențioasă. Se încearcă a se acredita ideea că, pronunțându-se în chestiunile cetății, comentatorii literaturii s-ar abate de la îndatorirea lor specifică, altfel spus ar proba ceea ce Julien Benda a numit «trădarea clericilor». Ca și cum domeniile s-ar exclude, neputând fi complementare! Înspăimântați de caracterul eficient al observațiilor, de atâtea ori caustice, cu caracter civic și politic, oferite de critici, de scriitori în genere, cei ce susținuseră până nu de mult necesitatea înrolării politice a oamenilor de litere în cadrul unei prestații ireale, de simpli figuranți, în scenariul partidului unic, îi denunță pe combatanții pentru valorile democratice drept... dezertori. Nu e decât una din bizareriile care n-ar trebui să ne surprindă, dacă avem în vedere eteroclitile metamorfoze prin care orientarea conservatoare încearcă a-și supraviețui. Internaționalismul devenit naționalism furibund, prosovietismul devenit (măcar aparent) antisovietism, demolarea valorilor prezentată drept apărare a lor, incriminarea victimelor comunismului drept staliști, iată contextul în care este cultivată, cu un țel subtextual precis, teza declinului actual al criticii”. □ Marius Chelaru scrie despre starea gravă în care se află

editurile: „Cunosc destul de bine mecanismul editorial din mai toate țările din Europa de Est, grație unui program complex care a privit acest aspect până la faza de distribuție, inclusiv. Fără a ne adânci în dezvoltarea unor statistici lămuritoare, este, repet, simptomatic pentru fostul lagăr comunist care își caută identitatea, care luptă pentru loc în noua lume, în noua gramatică a civilizațiilor, într-o acerbă concurență în aflarea mijloacelor pentru asta. Din punctul de vedere al identității, asta nu e numai problema unei anume categorii de state, clasificate după criterii economice, lingvistice sau geografice. Să nu uităm, de exemplu, că în Franța a fost declanșată o adevărată ofensivă împotriva invaziei literaturii americane, care a culminat chiar cu dezbateri cu răsfrângere în legislație, privitoare la neologismele care, s-a spus, amenință să schimbe ceva în limba franceză. Desigur, este un alt palier al discuției, nu numai din punct de vedere financiar. (...) După știința mea nu există nici un program coerent de achiziționare a revistelor, publicațiilor sau cărților editate în limba română, în afara granițelor. Nici măcar pentru marile biblioteci. Nu există nici un program de sprijinire a editurilor din țară care doresc să exporte peste graniță. Prețurile transportului (și nu numai) aş spune că ucid din start ideea distribuției peste graniță. Retezarea subvențiilor pentru orice este la modă. Dar sunt anume domenii de activitate pentru care pagubele sunt mai greu de estimat în kilograme sau dolari. Deja culegem roadele unui sistem de învățământ care nu mai funcționează de multă vreme la niște parametri măcar acceptabili, oferind economiei (și societății în general) oameni cu o pregătire, delicat spus, precară. Scandalul manualelor este numai o picătură la amarul ocean de gafe și probleme, deloc simple, cu care se confruntă învățământul în (uneori) ipotetica sa reforma. Spre deosebire de Cehia, de exemplu sau Ungaria (a se vedea, în paranteză fie spus, modul programatic în care pătrunde cartea în limba maghiară și este la îndemâna vorbitorilor acestei limbi în țara noastră), la noi alambicatele căi ale reformelor au avut o altă turnură iar lipsa banilor a condus la propagarea unor efecte în lanț, printre care și faptul că au plecat destul de mulți dintre cei care ar fi avut puterea și talentul ca să poată îndeplini dezideratele reformei. Nu există nici un program de susținere a editurilor care vor să (re)publice scriitori din diasporă. Desigur, ar putea fi invocate anumite paleative cu iz particular. Dar din bugetul Ministerului Culturii nu am auzit să fie în operă așa ceva. Cel puțin la un nivel semnificativ. Că nu avem bani, este limpede. Că nu avem o politică corectă în domeniu, e la fel de limpede. Nu este altceva decât, o tristă constatare. Lucrez într-o editură (Junimea) care publică și va publica în continuare, programatic, crezând în necesitatea acestui demers, scriitori din afara granițelor țării și din Basarabia (...), Germania, Statele Unite etc. Intenția mea, ca a multor semeni ai noștri care scriu, respiră și trăiesc cu dragoste pe aceste pământuri un, nu este să arăt cât de greu este la noi, deși acesta este un adevăr, ci mai ales cât de greu știm noi să facem să ne fie îndepărtându-ne copiii, îndepărtându-ne pe noi, printr-

o... oblomoviană nepăsare de unul dintre izvoarele care ne-au salvat și ne pot salva întotdeauna – limba română”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Nr. dublu 1-2 al revistei „Viața Românească” îi este dedicat lui Eminescu.

■ Petre Got consemnează un interviu cu Dimitrie Vatamaniuc (despre cele 13 volume ale ediției de *Opere M. Eminescu*): „*De la volumul VII, proza, din 1977, ați sărit la volumul IX, publicistica, în 1980, apoi ați mai făcut un salt spectaculos la volumul XIV, traducerile; în 1983, v-ați întors la volumele XI, XII și XIII, publicistica, tipărite în 1984-1985, ca să mai faceți un salt spectaculos la volumul XVI, corespondența, în 1989. Nu vorbim de volumul VIII, teatrul și de volumul X, publicistica.*” Cunosc aceste obiecții și ele sunt îndreptățite. Volumele le-am tipărit pe măsură ce am obținut aprobările de la forurile culturale și politice. Să nu se uite însă că nouă din cele zece volume pe care le-am tipărit apar sub dictatură și pentru fiecare din ele s-au cerut aprobări speciale. Textele lui Eminescu din publicistică i-au îngrozit pe cenzori, nu fără motiv. Este suficient să amintesc faptul că Eminescu declară categoric incompatibilitatea poporului român cu socialismul, iar socialismul la rândul său înseamnă «moartea oricărei culturi și recăderea în vechea barbarie». S-au cerut lungi explicații și problema este transferată în note pe seama socialismului utopic. Important este faptul că toate textele se tipăresc integral, fără omisiuni și intervenții arbitrare în scrisul eminescian. Mai vreau să atrag atenția asupra unui lucru care nu s-a observat până acum – sau nu s-a vrut să fie observat. Deși ediția se tipărește sub dictatură, nicăieri în notele mele la textele eminesciene nu se aduc laude oamenilor politici”. Pe de altă parte, editorul lui Eminescu explică astfel neparticiparea sa în polemica provocată de „Dilema”: „Eminescu nu are nevoie de apărarea nimănui și criticile la adresa sa, ca și laudele, nu sporesc și nu scad valoarea scrisului său. Mi-am făcut o datorie de conștiință să scot la lumină tot ce a scris Eminescu în călătoria sa pământeană atât de scurtă. Fără această muncă a mea, contemporanii nu ar avea materie pentru dezbaterile publice. Participanții la acea discuție sunt, cu puține excepții, de rea credință și n-au citit, cu puține excepții, opera integrală a ediției Eminescu. A veni și a susține că publicistica lui Eminescu este nulă – iată o mărturie de rea credință. Publicistica lui Eminescu nu este nulă, fie și numai pentru două aspecte. Eminescu proclamă principiul muncii, și nu face nici o concesie în această privință pe tot parcursul activității sale. (...) Aceasta este de neapărată trebuință și astăzi. Eminescu apără cu dăruirea de sine, până la sacrificii, spațiul geografic și spiritual al poporului român. Politicienii noștri de astăzi nu au învățat nimic de la Eminescu și de la generațiile anterioare, care au luptat pentru înfăptuirea idealului nostru de unitate națională. Sunt probleme de o gravitate extremă și ne lipsește un Eminescu, tribun al apărării drepturilor noastre și al demnității naționale. Mi-a displicut profund modul

cum se aduce în discuție condiția fizică a lui Eminescu pe care poetul o prevedea, cum se vede, din scrisul său. Nimeni nu este vinovat că s-a născut cu infirmități fizice sau că este victima unei boli incurabile. A invoca asemenea argumente împotriva pregătirii intelectuale, pentru care este răspunzător fiecare dintre noi, ilustrează o atitudine dictată din ambiția de a fi original cu orice chip. A mărturisi că nu-l citești pe Eminescu nu este nici o pierdere pentru poet, însă este o pierdere pentru cel care face asemenea afirmații. Ar putea afla că Eminescu era un intelectual de înaltă ținută și mai european decât atâția din europenii noștri, prin implicare în cultura germană, una din marile culturi europene”. ■ Al Paleologu semnează un articol intitulat *Cum stăm cu Eminescu?*, referindu-se la celebrul număr 265 din „Dilema”, în care se regăsesc „o serie de aprecieri negative, între alte păreri mai ponderate și unele mai teribiliste și cu intenția de a fi paradoxale”: „S-a mers până la contestarea totală, până la impresia că ar fi destul, că ar fi prea mult, că ar trebui să ne eliberăm de această obsesie tutelară. Mulți oameni serioși și, hai să zicem, cultivați nu au putut primi cu liniște acele opinii teribiliste, nihiliste sau aparent covârșitoare. Mi-aduc aminte că atunci s-a iscat un fel de scandal în societatea românească, un fel de revoltă împotriva unei iconoclastii turbulente și desacralizante. Cineva, persoană însemnată (becher sau nu!), nu spun cine, m-a întâmpinat cu o exaltată indignare, zicându-mi: «Ați auzit? Țștia (comuniștii adică) au început să-l denigreze pe Eminescu». Evident că nu a început nimenea, pentru că asta durează de mult, de la faimosul Grama, de la bătrânul Densusianu, de la Macedonski, chiar de la Hasdeu. Firește, febra asta a durat cât a durat și apoi a pierit. Acest nou val al respingerii are acum o insurgență fără legătură cu cea veche, din trecut. L-am întrebat pe acel cunoscut (persoană însemnată, repet!): «Puteți să-mi spuneți pe de rost câteva versuri de Eminescu?». Răspuns: «Da!» «Vă rog, atunci, care sunt acelea?». «Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie...» Apoi: «De la Nistru pân' la Tisa... » Și cam atât. Iată că ne aflăm din nou în fața unor poziții radicale, simpliste, totalitare și lipsite de conținut (altul decât pasional, în speță politic). Ce încerc să înțeleg din această dihotomie exclusivă?! Că Eminescu este aprehendat în afara statutului în care îl putem înțelege și prețui întocmai (mai cum se cuvine) adică enorm. Rezultă din ambele atitudini nu numai ignorarea operei lui, dar și neputința reprezentării a ceea ce este într-adevăr geniul poetic. În aceste condiții, îmi pare mai salubă și mai dăătoare de speranțe contestarea lui teribilistă și totală decât varianta «marele nostru Eminescu, poetul național!». Este foarte probabil că tinerii revoltați, tinerii exaltați, tinerii iconoclaști, tinerii tăgăduitori ai lui Eminescu au rămas capabili ca, la un moment dat, să-l guste, să-l înțeleagă așa cum se cuvine, adică enorm. Deocamdată au înlăturat printr-un gest temerar și naiv maldărul de clișee adulatorii și incomprehensive ce obliterează puțința de a-l citi, înțelege și admira în mod natural și normal. Cine s-a oprit la «dulce Românie» și altele similare acolo rămâne. Răscolitoarea

splendoare și marea cutremurare pe care Eminescu o produce asupra unor cititori inteligenți și sensibili nu se poate naște în cei care au rămas la «marele nostru Eminescu». Acela, în realitate, nu este nici mare, nici al nostru, nici Eminescu. În ce mă privește, văd o primejdie nu numai în detractorii, tăgăduitorii, repudiatorii care-l resping (între ei, desigur, și mulți imbecili, dar nu numai!), ci mai ales în encomiasmul simplist și în fond terorist al acelor care-l folosesc drept gargarism. Eminescolatria multora nu vine atât dintr-o înțelegere adecvată, profundă și autentică a poeziei, ci e un reflex pamfletar al mediocrității suverane. În epocă, a fost admirat Eminescu împotriva lui Maiorescu. Și acum, încă, împotriva lui Caragiale. Nu de mult, acum vreo două-trei luni, poate patru sau cinci, am aflat dintr-o revistă (literară), sub semnătura unui nume pe care am vrut să-l rețin, dar n-am reușit, vechea idee că Eminescu ar fi fost victima lui Maiorescu, că Maiorescu ar fi dirijat chiar și moartea lui Eminescu prin diverși acoliți. Anul trecut am citit într-o revistă un articol lung și «politologic», un articol în care se spunea repetat că mult mai mult rău ne-a făcut nouă Caragiale decât comunismul. Mai de mult, înainte de 1989, am citit tot într-o revistă (tot literară) această frază comentatorie: «Nu vă atingeți de Eminescu, dacă nu vreți să ne pierdem identitatea națională». De fapt, marea primejdie pentru această identitate o reprezintă clișee ca: «Ceahlăul literaturii române» (adică Sadoveanu) și «luceafărul poeziei noastre» (ghiciți cine!)”. ■ Florin Mihăilescu publică articolul ***Eminescu, gânditorul politic***: „A scrie despre gândirea politică a lui Eminescu nu e deloc ușor, deși în mod normal ar trebui să fie. E chiar mai greu – oricât poate să pară de paradoxal – decât de a te ocupa de poezia lui. Căci dacă cea din urmă presupune interpretări diverse la nivelul semnificațiilor ei simbolice, cealaltă nu se dovedește mai puțin interpretabilă, sfidând împrejurarea că ideile au univocitatea și orientarea lor mult mai la îndemână unei înțelegeri unitare și consensuale decât sugestiile permanent proliferante, prin natura lor ale imaginarului poetic. Dar, pe de altă parte, a scrie despre gândirea politică eminesciană e și o întreprindere pândită de enorme riscuri. În genere și mai ales la noi, tot ce atinge politicul e inflamabil și provocator. Fiind însă vorba de poetul național, situația devine și mai delicată, înalta admirație pentru acesta putându-se extinde și realmente extinzându-se asupra tuturor domeniilor existenței și manifestării sale. Aceasta a și dus, de altfel, după cum se știe, la instalarea unui cult legitim fără îndoială până la un punct, dar mistificator, inhibitor și mai ales perturbator printr-o exacerbare fără limite, care în loc să revitalizeze amintirea și prezența genialului artist le-a transformat dogmatic în adevărate moaște ale culturii noastre naționale. (...) A-l socoti așadar, acum, pe Eminescu într-un *anume fel* deșteaptă imediat nu numai opoziția, dar chiar și vehemența celor care-l consideră în cu totul *alt fel*. De parcă n-am avea aceeași referință și anume publicistica și manuscrisele poetului. Două sunt în realitate viziunile comentatorilor asupra gândirii politice eminesciene, una care

evidențiază conservatorismul ei, cu toate consecințele sale inevitabile, și alta care se străduiește din răputeri să depășească această încadrare, valorificând cu o meticulozitate scrupuloasă, când pedantă și când indiscutabil supralicitantă, nuanțele și notele originalității de gândire ale marelui poet. (...) A fost Eminescu ceea ce putem defini cu adevărat prin gânditor politic, un teoretician al politicului, un politolog sau măcar un filosof al omului ca «animal politic»? Cel dintâi răspuns nu ni se pare dificil de formulat: un specialist al domeniului poetul nu a fost. Nici n-a avut nevoie și nici n-a aspirat să fie, la fel cum nu s-a dorit nici filosof de profesie și nici istoric, economist, sociolog etc, singurele lui două întrupări cu care s-a identificat fiind acelea de artist și de român. Dacă prima calitate nu comportă lămuriri, prin românitatea poetului și, în primul rând, a publicistului, trebuie să avem în vedere angajamentul său civic și, în ultimă instanță, național. Și ca scriitor, dar mai ales ca luptător politic, Eminescu s-a simțit membru și exponent al unei comunități naționale, căreia i-a fost atașat, după cum ne-o atestă toate mărturiile, mai mult decât de propria sa ființă. Românul Eminescu și-a gândit fără doar și poate atitudinea, dar mai mult decât orice a fost implicat întreaga lui viață într-o acțiune cu caracter foarte concret, foarte realist și foarte pragmatic, menită să sprijine și să propulseze existența națiunii sale. Așa cum în creația lui literară poetul s-a uitat pe sine, în acțiunea lui politică jurnalistul s-a contopit cu idealurile sale, în care a crezut până la fanatism. Căci Eminescu n-a fost niciodată omul jumătăților de măsură și de aici, intensitatea lirismului și incandescența partizanatului său politic. Ar trebui atunci să spunem, introducând o distincție destul de netă pentru cine dorește să vadă, că mai precis decât un gânditor politic, jurnalistul a fost ideologul unei acțiuni politice, construind, altfel-zis, nu o teorie a politicului, ci o strategie a politicii partizane, reprezentative în prim plan pentru interesele unor anumite categorii sociale, în care Eminescu a văzut, aproape exclusiv, întruchipat adevăratul popor român. O asemenea situație a publicisticii poetului circumscrie mai limpede caracterul ideilor sale. Capabil și chiar excelent dotat pentru gândirea filosofică speculativă și abstractă, jurnalistul a urmărit cu prioritate ținta eficacității concrete a scrisului său politic și social, ceea ce a produs, bineînțeles, în mod inevitabil, multiple adaptări și particularizări în planul mai înalt al sistemului justificativ și demonstrativ de idei. Întrebându-se undeva dacă există într-adevăr principii în politică, autorul însuși ne dă un răspuns cu totul semnificativ, susținând că mișcarea extrem de dinamică a vieții sociale obligă principiile la o anumită flexibilitate în fața evenimentelor și a condițiilor în permanentă schimbare. (...) Când citești și recitești publicistica eminesciană, un lucru ți se impune pe deasupra tuturor: poetul a fost un admirabil și neînduplecat apărător al drepturilor românești, un aprig luptător pentru afirmarea identității noastre naționale prin istorie, prin tradiție și prin spiritualitate. De aici naționalismul său, tradiționalismul și conservatorismul pe care acesta

le implică, iubirea de țară fiind pentru Eminescu, așa cum o mărturisește textual, iubire față de trecut, de aici așadar atitudinea de ostilitate în raport cu tot ceea ce amenință și diminuează identitatea etnică a neamului nostru. De la acest naționalism fervent, inconcesiv și adeseori agresiv, se reclamă și meritele, dar și reproșurile pe care de o sută de ani încoace le-au proferat și contemporanii, și posteritatea la adresa eminentului și pătimașului promotor al românismului absolut, integral și desăvârșit, atribute oarecum pleonastice, dar în acest caz și imperative, conforme cu temperamentul însuși al jurnalistului-poet. Naționalismul eminescian, legitim și generos în intențiile sale de conservare și de afirmare a identității și existenței noastre ca neam, devine alteori restrictiv și intolerant, respingând tot ceea ce nu corespunde intereselor românești, interese concepute însă de poet după propriile lui norme care, ele, pot stârni în mod inevitabil o lungă și complicată discuție. Căci de la interesele naționale se revendică întotdeauna, și în trecut, și azi, orice grupare politică dornică de a-și pune în aplicare programul. (...) În genere, viziunea lui Eminescu, în consens cu epoca lui scientistă și pozitivistă, poartă amprenta viguroasă, interesantă oarecum prin ineditul și prin insolitul ei în universul unei gândiri mai curând metafizice, a unui determinism istoric și social ireductibil, pus în relație doveditoare cu convingerea în superioritatea naturii și a organicității asupra rațiunii omenești și a construcțiilor ei speculative. Aici stă punctul arhimedic al filosofiei practice sau mai precis al ideologiei eminesciene, care-l situează irevocabil de partea acelor forțe de elită ale conservatorismului român, care au combătut în confruntările politice de acum un veac în numele identității noastre naționale. A spune și astăzi, așa cum o repetau liberalii contemporani și o va face mai târziu Lovinescu, că această opțiune era reacționară înseamnă, în subtext, a încerca să compromiți rolul, întotdeauna necesar, al opoziției politice în dialectica procesului istoric de formație a civilizației noastre moderne. Deși a preluat termenul de reacționarism, Lovinescu i-a dat un înțeles de simplă constatare, fără intenția expresă a discreditării. El este însă autorul celei mai sistematice teorii a liberalismului nostru modern, ca replică la doctrina maioreșciană a formelor fără fond. Poate și de aceea Eminescu a încercat nu o dată să-i convingă chiar și pe adversarii săi că ținta atacurilor lui nu erau atât ideile democratice moderne și, cu atât mai puțin, libertățile cetățenești, cât oamenii, nedemni după opinia lui, care se proclamau adepții lor și se străduiau chipurile să le impună. În această acțiune a lui, câteodată nedreaptă, de demascare și înfierare a slăbiciunilor democrației românești la începuturile sale trebuie descifrat și subliniat aspectul cel mai meritoriu al jurnalisticii politice eminesciene. Că lucrurile n-au urmat în secolul trecut și mai târziu proiectul elaborat de conservatori și că România s-a modernizat pe cale de sincronism, așa cum a demonstrat-o convingător Lovinescu în *Istoria civilizației române moderne*, este din punctul nostru de vedere cu totul altceva și a face din Eminescu un

precursor al extremismului politic, speculând tocmai nobila lui pasiune naționalistă reprezintă o deplasare incorectă a discuției dintr-un plan adecvat într-altul impropriu. Lupta lui Eminescu și-a avut la vremea ei o necesitate și o justificare incontestabilă. Istoria va tempera însă naționalismul său și astăzi, când străbatem evident o epocă de mondializare, păstrăm în suflet sentimentul eminescian al dragostei de țară, dar cugetăm destinul neamului în alte perspective, pentru că altele sunt nu numai condițiile, dar și îndatoririle generației noastre față de generațiile viitoare. Tocmai din asemenea motive ne putem închipui că nici Eminescu, trăind astăzi, n-ar fi gândit altfel”. □ Stelian Tănase publică un fragment din romanul *Jocuri de societate*.

● Nr. 1-2 din „Apostrof” găduiește un ***Dosar Nicolae Balotă – 75***, din cuprinsul căruia menționăm: un amplu *Tabel cronologic* (punctând experiențele carcerale), *Însemnările unui adolescent teribil* – fragmente din jurnalul anilor 1941-1945; *Variații pe tema timpului, foileton de închisoare*, un eseu al autorului omagiat, dedicat Martei Petreu, „care m-a incitat să mă întorc la filozofie”; *Însemnări din Caietul Verde* (anul 1964); *Solilocviu în amurg*.

■ Semnează comentarii critice și texte evocative: ■ **Irina Petraș (*Transcrierea de sine*)**: „*Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă mi-a adus aminte de *Caietul roșu* eminescian, cel aflat în zestre a Bibliotecii Centrale Universitare «Lucian Blaga» din Cluj. Un caiet format mic în care Eminescu *transcrisese* caligrafic pentru Mite Kremnitz un număr de poezii. Sunt încondeiate, ordonate, curate. Un soi de jurnal contrafăcut al filelor de manuscris adevărate, cele arzând încă de tensiunea trudei asupra cuvântului ce «exprimă adevărul». Acelea, filele din lada păstrată de Maiorescu, sunt viață – dezordonată, rebelă, ne-cronologică! În *Caietul roșu* totul este rânduit pentru ochi străini. Orice jurnal este într-o oarecare măsură un *Caiet roșu*. Pune în ordine ceea ce se răzvrătește în contra oricărei ordini. (...) Jurnalul este o *supapă*. Rareori este sincer – nu poate fi. El se naște pentru a *transcrie* lumea după dorințe ascunse (vinovate ori nu, nu contează). Rostul lui e să moară o dată cu autorul, ca un frate siamez. (...) Cel care scrie jurnal, se transcrie vrând-nevrând... *Caietul albastru* (două volume) al lui Nicolae Balotă intră în dialog cu timpul mort 1954-55 într-un *remember* din 1991-98. E un roman catoptric, în care ficțiunea dă tonul și trage sforile. Oglinzile sunt ametoitoare. (...) S-a scris până la dispariția cărnii între filele scrise și re-întruparea ei într-un spațiu fantasmatic construit cu migală de orfevrier. (...) Nicolae Balotă cel din 1954-55 este mai bătrân decât cel de acum... Tânărul are o distanță uimitoare, gata să conchidă asupra unei stări de lucruri abia instalată de câțiva ani, generalizând rapid și câteodată schematic, fără nuanțe, în seama Dușmanului, a Fiarei. Vârstnicul judecă abstract, în numele unei «căi a sfințeniei» destul de superficial conturată, gata să condamne diferența de atitudine. Cioran nu are parte de prea multă înțelegere, de pildă, fiindcă n-ar fi cunoscut o «culme a spiritualității mistice». Oricum, nu e nicio îndoială că probele de părtinire, exagerările, contrazicerile, verdictul

pripit ca și portretele memorabile («cu pletele lungi și soioase, numai piele și os, ca o pisică famelică, descindea parcă dintr-o povestire de Hoffman, dar repovestită de Wilde...») sunt tot atâtea dovezi că Nicolae Balotă știe prefăce piatra în cuvânt viu și incitant. Că *transcrierea de sine* e exemplară nu în sensul modelului de urmat fără crâcnire, ci în acela, mult mai rodnic, al urmăririi cântitoare”; ■ *Laurențiu Ulici (Amprenta îngăduinței)*: „Tot Credința, păstrată însă în lumea laică, l-a ajutat pe Nicolae Balotă – spirit leonardesc, poate singurul după al doilea război – să reziste deopotrivă presiunilor și ispitelor regimului comunist dar și să întâmpine cele rele din preajma cu un soi de îngăduință *à rebours*, o îngăduință de răzvrătit care nu-și negociază principiile însă nici nu vrea cu tot dinadinsul să le ofere o alternativă celorlalți, o îngăduință, așadar, istorică, al cărei fundament trebuie căutat, pe de o parte, în firea omului, în structura sa de adâncime, iar pe de altă, într-o justă lecțiune a iertării creștine, mai precis a condiționării acesteia de neuitare. Nu știu cât va fi contat experiență penitenciară în consolidarea acestui tip de îngăduință la autorul *Caietului albastru*, probabil că destul de mult, sigur este că la ceea ce a pus Dumnezeu în sufletul și mintea scriitorului s-a adăugat ceea ce a pus istoria, din această combinație (...) rezultând *îngăduința în răspăr* care mi se pare a fi amprenta comportamentală a lui Nicolae Balotă... Caracterial și comportamental Nicolae Balotă e din această clasa rară a izbânditorilor. Cât despre prețul acestei izbânzi, prețul, în fond, al îngăduinței prin care privește și gândește lumea, noi nu-l cunoaștem iar dl Nicolae Balotă, mereu fidel sieși, nu ni-l va spune niciodată”; ■ *Sanda Cordoș (Etic, estetic, patetic...)*: „La fel ca și Mateiu Caragiale în *Remember*, atunci când scrie că «anii tulbură unele din amintirile vechi, făcându-le să plutească *aburite* la hotarul dintre realitate și închipuire», Nicolae Balotă cultivă uimirea și senzația de irealitate față de propriile imagini din trecut, «șovăind» (în *Caietul albastru*) nu o dată în față lor «într-atât sunt de *aburite* geamurile ce dau spre acele vechi curți interioare, părăsite, ale mele». Tocmai pentru că vremea de altădată înseamnă «umbră» și «cețurile din noi», evocarea se va supune mai degrabă unui principiu liric, lucru pe care îl cunoaște nu numai memorialistul de azi, dar îl știa și tânărul de odinioară, care nota: «Nu în imaginație, ci în amintire poți găsi starea de grație a poeziei. Aceasta nu pentru că amintirea ar *înfrumuseța* trecutul. Doar amintirea, cum spuneam, este în mod esențial aceea a unei pierderi, e ecloziunea ireparabilului, e *imposibila întoarcere*». *Caietul albastru* se detașează și la nivelul motivațiilor, fie și numai în numele faptului că, din această perspectivă, Nicolae Balotă este scriitorul cel mai puțin ardelean dintre autorii (nu puțini) din Transilvania care au practicat proză autobiografică. (...) Locul în care valorile și categoria pateticului cred că își află o bună utilizare îl constituie tocmai atât de dramatica biografie a Cercului. (...) Nu atât în teatrul lor, cât în întregul lor traseu, cerchiștii par să se afle tocmai sub semnul pateticului. Nu le-a fost dat să trăiască solemnitatea epocii clasice pe care ei

înșiși doreau s-o instituie în cultură română, după cum nu le-a fost dat să încheie acele opere monumentale proiectate și uneori demarate în tinerețea lor. În cazul mai multora dintre ei, nu s-au păstrat sertarele pline de grele și profunde lucrări. Au rămas, în schimb, acele periferice discursuri ale eului, în care doar se antrenau, probabil, pentru marea operă, chiar dacă le-au conceput, neîndoielnic, cu gândul de a fi publicate. Lor le-a fost dat să devină marea lor operă, ceea ce, raportat la punctul de plecare, la înzestrarea lor excepțională, la ce ar fi putut ei să fie, este o înfrângere. Dar n-au trăit ei într-o epocă în care – ne reamintește Nicolae Balotă în *Caietul albastru* – înfrângerile erau mai glorioase decât victoriile? Probabil de aceea scrierile lor (între care *Caietul albastru* are un rol important) despre bătăliile personale pierdute și despre încăpătânarea de a rămâne de partea eșecurilor au șansa de a deveni discursuri exemplare, precum și adevăratele, pateticele scrieri euphorionice”; ■ **Constantin Toiu (De la Cantemir la Balotă)**: „Am scris în «România literară» la apariția jurnalului său că Nicolae Balotă reprezintă o redeșteptare spectaculoasă a Școlii Ardelene, după zeci de ani de represiune și ideologizare a culturii noastre. Pe lângă memorialistica foarte impresionantă a împrejurărilor detenției sale politice – contrar unei anumite literaturi curențe, prilejuită de închisoare, aflându-se rareori la înălțimea unei valori estetice și morale superioare – în jurnalul lui Nicolae Balotă găsim temele majore ale culturii noastre și europene. Sursa latină a scrierii sale constituie baza unei estetici și baza unei morale mai rar atinse în scrisul românesc. În următorul secol poate că distanța dintre umaniștii români Cantemir și Balotă nu va părea atât de îndepărtată. Pe lângă acestea, avem brusc în față un prozator prodigios, neașteptat, un romancier complex al vicisitudinilor vieții libere, ca și al reclusiunii. Apariția *Caietului albastru* este stâlp indicator fosforescent pe câmpia întinsă a literelor românești”; ■ **Dumitru Chioaru (Dublul jurnal al lui Nicolae Balotă)**: „Paginile dintr-al doilea jurnal, *Remember*, sunt intercalate cu primul, alcătuind un *dublu-jurnal*, datorită perspectivei diferite, apropiate sau îndepărtate, asupra acelorași întâmplări ale vieții, cărora le-a adăugat altele însoțite de reflecții mult mai nuanțate asupra devenirii sale/a prietenilor vechi sau noi, pe măsură traversării deșertului roșu al comunismului. (...) Balotă ține să ne convingă că el însuși, ca victimă a aceluiași monstruos sistem, a descoperit, în credință și în cultură, antidotul față de teroarea prin care acesta s-a impus, confiscându-i individului libertatea de acțiune în exterior. Chiar dacă a însemnat «închiderea oricărui orizont», comunismul n-a reușit, ne asigură Balotă, să transforme și interiorul omului în închisoare, încât i-a putut supraviețui din credința că «transcenderea rămâne posibilă, căci transcendentul nu poate fi închis în niciun lagăr de concentrare». (...) Au existat însă, concluzionează eseistul erudit și moralist Nicolae Balotă, destui martiri din a căror suferință și jerfă s-a întrupat salvarea noastră, a tuturor. Nu găsesc (...) cuvinte mai potrivite spre lauda *Caietului albastru* decât invocând versul lui

Arghezi, a cărui operă a fost asiduu și profund comentată de Nicolae Balotă într-o magistrală monografie critică încă din vremea primului jurnal, pentru a-și răscumpăra sufletul din robia timpului mort: *Carte frumoasă, cinste cui te-a scris.*”; ■ *Mircea Popa (Nicolae Balotă sau fascinația cuvântului)*: „De la prima mea întâlnire cu Nicolae Balotă, omul și literatul mi-a lăsat o impresie de neșters. Aveam în față un adevărat om de Renaștere, un *monstru eruditorum*, care te captivă și te invită la dialog. Oratoria să laborioasă, persuasivă, ținută gravă, aproape pedantă, de magister medieval, pune în lumina un chip expresiv, încărcat de umbre și de lumini scăpărătoare, în care puterea privirii te îmbia să-l urmezi în Lumea CUVÂNTULUI. Căci la Nicolae Balotă cuvântul scris nu se poate deslipi, desprinde, de cuvântul rostit, figura predicatorului punând-o în umbră pe cea a condotierului, amândouă lăsând loc diplomatului, ceremonios și învăluitor, chemat să împrăstie discordia și să adune la un loc pe toți nemulțumiții. (...) Căci înainte de toate, Nicolae Balotă e un om al cărții, un om care trăiește și gândește prin cărți. El o și spune undeva: *«Veacul e înaintat în vârstă și am citit toate cărțile sale»*. (...) Cărțile lui Nicolae Balotă sunt expresia unui spirit erudit și miezos, dar și a unui spirit care se caută pe sine în raport cu țara și cu literatura țării sale oriunde ar fi în lume. Căci oricât ar fi de european, Nicolae Balotă este un om al locului, al misterului românesc în galeria de mistere a lumii, fapt pentru care mă simt onorat să aduc omagiul meu respectuos la împlinirea frumoasei vârste de 75 de ani, urându-i multă sănătate, putere de muncă și rodnicie pe măsură celor create până acum!”; ■ *Michael Finkenthal (Epistolă lui Nicolae Balotă)*: „Aș fi voit, în această epistolă dedicată lui Nicolae Balotă, să continuăm o discuție începută în jurul *acediei*, această neputință a sufletului în încercarea sa de a urma instinctul creației de sine. Căci este soarta noastră de a încerca să ne realizăm întru ceva. Și când simțim că nu putem să o facem, cădem într-o apatie – uneori aproape imperceptibilă, alteori o adevărată depresie clinică – care ne interzice pacea cu noi înșine. Dante, Sfatul Ioan de pe Cruce și William James au numit-o, fiecare în felul sau, *«pădurea întunecată»*, *«noaptea neagră»* sau *«sufletul bolnav»*. Toma din Aquino o consideră starea contrară aceleia în care putem să realizăm bucuria participării la bunătatea divină. (...) Când am citit *Caietul albastru* remarcă despre *acedia* ca fiind *«păcatul capital»* al autorului în acei ani de prizonierat într-o lume pe care refuză s-o accepte, m-am întrebat la care înțeles al *acediei* se referea tânărul Balotă? Mai interesantă chiar îmi părea însă întrebarea dacă înțelesul acestei stări sufletești a fost schimbat de timp și de exilul autorului? Oricum ar fi, *acedia* reprezintă o stare de neputință. Și neputința, la rândul ei, include un element de refuz. Timpul macină încetul cu încetul capacitatea de a refuza, de a se opune; exilul, la rândul său, schimbă *«sistemul de coordonate»* al situației date, și acest schimb poate avea că și consecință anularea unei probleme și înlocuirea ei cu o alta. (...) Exilul de care am avut toți parte în acest secol, cum spune Balotă, este un *«operator»* straniu: exilul interior

introduce în mod necesar o polarizare , o tesiune între o realitate externă dată și refuzul ei pe un plan intern. Acest refuz se poate realiza numai în prezența unui absolut care transcende realitatea refuzată. Dar ce se întâmplă dacă nu putem accepta acest deziderat? Dacă nu știm cum să alegem între un absolut și altul? Dacă nu avem destulă putere să ne menținem în preajma absolutului ales? Atunci ne cuprinde o teamă greu de definit, amenințătoare, de care încercăm să fugim refugiindu-ne într-o apatie salvatoare. În *acedia*. Păcatul constă în calitatea de refugiu al *acediei*. Un exil în exil”; ■ **Ion Simuț**: „Cu o operă critică de anvergură problematică, desfășurată impetuos de la apariția volumului *Euphorion* (1969) la jurnalele și memorialistica din *Caietul albastru* (1998), Nicolae Balotă rezona la spectacolul erudiției oferit de inteligența exuberantă a lui G. Călinescu – ceea ce l-a împins spre păcatul de a fi cel mai călinescian dintre cerchiști. (...) Atracția lui N. Balotă pentru G. Călinescu este, până la un punct, atracția pentru un spirit situat (aparent) la antipod, prin stil, prin spectacolul scenic al discursului, prin atracția, pentru efectul retoric imediat și prin umorul debordant al ideii. Nicolae Balotă are, dimpotrivă, doxa, moderația, seriozitatea (un pic încruntată) și didacticismul răbdător, specifice oricărui ardelean. Diferența frapantă dintre N. Balotă și G. Călinescu ar putea fi redusă, simplificator, la diferența dintre un nordic și un sudic. Întâlnirea veritabilă se produce, totuși, într-un teritoriu relativ previzibil: spectacolul erudiției – aparent, scilicet în asociații, uimitor în efectele de fațadă, barochist la G. Călinescu, discret, sobru, pedagogic, edificator în justetea similitudinilor, clasicist în fond, în cazul lui N. Balotă. Ambele personalități au inteligența magmatică și febricitatea ideii, căci numai ele pot întreține spectacolul de lumini, numai ele alimentează energia intelectuală a interpretărilor”); ■ **Ion Vartic** (*Vestitorii lui Euphorion*): „Cioran însuși este întru totul conștient de diferența între generația nouă pe care o reprezintă și generațiile transilvane precedente. Ieșirea de sub zodia utilului și, deci, a culturii subordonate unei misiuni politice și istorice și intrarea în zona liberă a inutilului creator de mare cultură stă, pentru el, pe bună dreptate, sub semnul autorului abia apărutei *Trilogii a cunoașterii*: «Lucian Blaga este întâiul ardelean care și-a pus probleme în afară de domeniul miliant al istoriei naționale. Până la el, toți au fost luptători. (...) Stilul interior al lui Blaga este o înfirmare serioasă a pretinsului practicism și pozitivism ardelenesc». (...) După unirea cu țara, în numai două decenii și jumătate, filosofia și literatura ardeleană fac un salt intelectual extraordinar, rafinându-se axiologic și ilustrând prefacerea unei gândiri creatoare în fine disponibilă, liber speculativă. (...) Un reflex de vârf al acestor mutații îl constituie apariția Cercului literar de la Sibiu, care își dezvoltă ideologia ca o replică deschisă la adresa aceleia a «generației ortodoxiste». Ideologia cerchistă se cristalizează odată cu eseu *De la stilul istoric la stilul filosofic* al lui Radu Stanca și cu *Manifestul Cercului*, deschizându-se apoi în proiecția utopică creionată în câteva scrisori programatice ale lui Ion

Negoîtescu. În epistolele sale către Radu Stanca, Negoîtescu anunță «ruperea totală și definitivă de acea *substanță românească* ce a culminat în spațiul mioritic, după decenii de frământare, pe un drum cu totul greșit». (...) Ca să prindă ființă și amploare, cultura română trebuie să se cunoască pe sine în substanță europeană, și, simultan, să fie recunoscută prin aceasta. Cu alte cuvinte, să devină o sinteză euforionistă. Căci, inspirându-se, entuziast, dintr-o faimoasă scrisoare a lui Schiller către Goethe și dintr-o secvență esențială a părții a două din *Faust*, Negoîtescu vede întruparea deplină a spiritului european în figura simbolică a lui Euphorion. (...) În consecință, toate crizele noastre culturale pot fi privite, în ultima instanță, ca simptome ale rupturii de Euphorion. I. Negoîtescu vorbește despre «necesitatea restaurării goetheene» a modelului nostru cultural ca și despre o *resurecție* – cuvânt predilect cerchist «în sensul *Sturm und Drang*-ului schillero-gothean». Dar, precizându-și definiția euforionismului prin conceptele de *apolinic* și *faustic*, el ajunge implicit la Spengler, după cum acesta, pentru a-și structura tipologia culturală, pleacă de la Goethe și Schiller. Totodată, deoarece își imaginează, chiar dacă fulgurant, un viitor faustic al culturii românești și întrevede în Blaga, la fel de fulgurant, o posibilă sinteză apolinic-faustică, Cioran devine un precursor neașteptat și nerecunoscut – căci eseurile lui de tinerețe au rămas multă vreme îngropate prin reviste- al teoriei euforioniste”; ■ **Eugen Uricaru (*Proiectul Euphorion*)**: „*Euphorion* a fost cartea «dopului de șampanie». Odată ieșită în lume a lăsat voia faptului cultural să se manifeste. Cu o viteza incredibilă au apărut traduceri, sinteze, istorii, eseuri și totul se petrecea frenetic de parcă undeva, cineva șoptea la urechea fiecăruia- *grăbește-te, grăbește-te, totul se va spulbera ca puful auriu în vânt!* Este o imagine dintr-un vis și de fapt acei ani '68-'71 au fost și au trecut ca un vis pentru că de fapt erau neadevărați. Neadevărați în esența lor – ca mesaj, ca realizare, ca efect. Ori nu aveam de unde să știm asta, în schimb *ei*, și dintre *ei*, Nicolae Balotă cel mai mult și mai bine – știau. De aceea s-au încăpățânat să creadă doar în proiectul EUPHORION. Nicolae Balotă, acest benedictin rătăcit între noi, a avut și are înțelepciunea să privească la tot ce curge pe lângă el fără implicare dar cu vigilență. Singurul rost al schimbării continue este acela de a oferi șansa proiectului *Euphorion*. Realitatea este valabilă, bună sau rea, în măsura în care îngăduie regăsirea echilibrului, a normalității. Practic proiectul Euphorion ar însemna readucerea la suprafață a acelei Atlantide în care firescul era norma și nu excepția. (...) Dacă atunci, la apariția volumului *Euphorion*, Nicolae Balotă avea în mână capătul firului care venea dinspre continentul scufundat, astăzi el ține în mână ambele capete, și pe cel care vine din adânc și pe cel care vine dinspre bărcile rătăcitorilor pe mare, cei care caută Atlantida. În mâinile sale stă nodul. Rămâne de văzut cine va avea puterea să tragă de fir către normalitatea culturii. Celor care se vor încumeta Nicolae Balotă le va spune zâmbind: *Va fi un edec. ORA ET LABORA!*” – texte cărora li se adaugă un poem al lui

Alexandru Vona (*Zborul mărilor de mult plecate*) și un altul al lui Adrian Popescu (*Săniile lui N. Balotă*). ■ De asemenea, este publicat un interviu cu Nicolae Balotă realizat de Fabian Anton. Despre perioada închisorii: „Nu port pică acestei perioade, a fost o experiență foarte bogată pentru mine, de ce să nu recunosc asta. (...) Eu sunt un om al cărții, al cuvântului, după cum probabil ați remarcat. Viața mi-am petrecut-o, înainte de toate, printre cărți. La fel a fost și înainte și după închisoare. Am fost numai în biblioteci, între cărțile mele, scriind și citind. Însă acei zece ani petrecuți în închisoare au fost, într-adevăr, zece ani petrecuți printre oameni. Acolo nu aveam posibilitatea de a citi și nici de a scrie, decât, cum am mai povestit, pe mici bucățele de săpun peste care suflam puțin să le umezim și pe care dădeam apoi cu praf DDT – pe care îl aveam din belșug din pricina insectelor din închisoare. În acest praf se crea o foiță, ca de pergament, pe care puteai scrie dacă foloseai o așchie mică de lemn. Dar va dați seama ce și mai ales cât puteai scrie pe această bucată de săpun brundată cu albul acesta al DDT-ului. Nu încăpeau decât câteva cuvinte franțuzești sau nemțești, dacă dădeai lecții de franceză sau de germană, sau câteva nume de scriitori sau filosofi, ca să le rețină unul sau altul dintre elevii, dintre discipolii pe care puteai să-i ai acolo. Eu însumi am deprins astfel, de la cineva, scrierea ebraică. Însă aceste lucruri erau pedepsite în închisoare, am și fost pedepsit o dată pentru așa ceva. Însă tot ceea ce știu despre oameni, sau aproape tot ceea ce știu, știu din închisoare. Pentru că acolo am trăit printre oameni, i-am ascultat, am ascultat atâtea povestiri de vieți, până în cea mai mică intimitate. (...) mai ales că acolo am trăit situații limită, tot ceea ce poate trăi mai cumplit un om. Acolo am cunoscut foamea aproape permanentă, setea, căldura excesivă – înghesuiți 67 de deținuți într-o odăiță mică sau 13 deținuți într-o celulă făcută pentru un singur deținut. (...) Totul era atroce, caldură, îmbulzeală. (...) *Aveam deci experiența fizică și suferința morală a lucrurilor*. Cred că cele mai mari suferințe ale omului sunt fie pierderea unei ființe foarte dragi, foarte apropiate, fie pierderea, în durată, a libertății. Când spun *pierderea în durată*, mă refer și la cel care a stat închis doar zece zile, fără să știe cât va fi reținut, și el a cunoscut pierderea libertății. Dacă poporul nostru este traumatizat, și în mod cert este, românii sunt traumatizați printr-o anumită pierdere a libertății. Nu numai cei care au cunoscut închisoarea, toți am cunoscut știrbirea, îngrădirea libertății, pierderea ei, într-un fel sau altul, chiar dacă astăzi nu ne mai amintim, chiar dacă azi au trecut dincolo. Desigur, pierderea libertății era mult mai acut trăită în detenție, acolo unde știai că între tine și libertate sunt ani și ani distanță. *Pierderea libertății este suferința supremă pe care o poate trăi un om...*”.

● În „Contrapunct” (nr. 1-2), este transcris un dialog despre George Almosnino, la care participă Constantin Abăluță, Nora Iuga și Valeriu Mircea Popa. *Nora Iuga*: „Se vorbește întotdeauna că poetul atunci când este... când are parte de o inspirație extraordinară, se află într-o transa. Ei bine, la Nino era

o transă reală pentru că eu n-am mai auzit pe nimeni să spună, și la el lucrurile se întâmplau și eu eram chiar de față, adică își lua creioanele, foaia de hârtie și începea să scrie, scria două versuri, adormea; mai scria un vers, iar mai adormea, iar mai scria un vers, adică asta era chiar o chestiune de... el nici nu mai era aici. Poate că eu exagerez un pic, dar lucrul asta m-a mirat întotdeauna. (...) Adevărul este că era atât de tare prins în lumea lui, încât nu-l interesa deloc ce impresie ar putea face asupra celorlalți. În momentul acela când el era dus, nu-l mai interesa nimic, oricine ar fi venit în casă sau cu oricine ar fi discutat, el era total absent, era dincolo”. Tot Nora Iuga subliniază slaba receptare critică a poeziei lui Almosnino, care, în opinia lui Valeriu Mircea Popa a fost cauzată de interesul scăzut al poetului pentru „contactele cu lumea”, dar și de un mod diferit de înțelegere a poeziei; *C. Abăluță*: „Aicea sunt două lucruri. Mircea vrea să spună că nici el nu se făcea cunoscut, că era retractil. De acord! Așa este! Dar eu mă gândesc și altfel, nici nu știu cum să spun, mă refer la nivelul general al societății noastre, nivelul general artistic. După părerea mea, era totuși foarte scăzut. Chiar cărțile bune, pe vremuri, erau receptate de câțiva critici, dar erau receptate, zic eu, totuși, prin acea prismă a poeziei moderne avangardiste, pe care, sigur ca da, o învățaseră. Dar nu cu aceasta altă sensibilitate pe care, într-adevăr, de la un timp, o avem. Că o numim postmodernism, că o numim textualism, poezia a depășit totuși multe fruntarii, iar Nino le-a depășit încă de pe atunci, încă de la prima carte. El era confundat cu acei poeți care exhibau «modernisme», fabricau «suprerealisme», strict lingvistice... Eu așa cred. Și față de aia, el părea puțin în urmă, chipurile n-avea cea vervă, cea sclipire”. Unul dintre cei care au impus câțiva poeți foarte buni, dar care nu au reacționat literar la scrisul lui Almosnino este Mircea Ciobanu. „Și mă surprinde foarte mult, mă intrigă” (*Nora Iuga*). „Mircea Ciobanu, pe lângă merite mari și incontestabile, a avut și niște limite. Trebuie să vorbim clar despre asta. (...) El a debutat și a sprijinit mult o grupă de poeți care aveau o tehnică de lucru ce pornea de la textele vechi ale limbii române și nu o astfel de redimensionare și transcendere a lucrurilor concrete, palpabile, cum cred ca era la Nino. (*Constantin Abăluță*). „Cu atât mai mult cu cât el a făcut parte din grupul oniricilor. Ca și mine. Eram prieteni, tot timpul împreună, cu Mazilescu, cu Turcea... Ei toți au răzbit, adică toți am fost văzuți, mai mult sau mai puțin” (*Nora Iuga*). „De fapt, probabil că modalitatea lui era atât de radicală, încât ei nu-l vedeau. E un paradox. De fapt, se pare că Nino a fost așezat în coada plutonului modernist, unul care spune și el acolo o serie de cuvinte, face tot felul de imagini și te încâlcești în ele, nu mai poți să le descifrezi în nici un fel. Se pare că asta era ideea criticii. În acest sens îmi aduc aminte de o întâmplare cu Mircea Iorgulescu. Pe atunci tocmai începuse să publice un dicționar al scriitorilor români, niște tablele critice, în fiecare număr din «Lucaefărul». Și iată că a terminat litera A sărind peste numele Almosnino. Atunci am făcut o scrisoare către el și către redacția «Lucaefărului», în care le

am spus: «Ei, dacă e vorba să respingeți poezii, respingeți-i după alfabet! Nu înțeleg de ce l-ați respins pe Almosnino, și nu m-ați respins și pe mine. Mi se pare neonest». Scrisoarea n-a apărut. Nicolae Dragoș, redactorul șef, mi-a spus ca nu e un lucru convenabil, că nu se poate să apară, și că de fapt, mi-a sugerat că nu i-a plăcut nici lui Mircea Iorgulescu. Dacă nici Mircea Iorgulescu nu-și dădea seama de valoarea lui Nino...” (C. Abăluță). „Nu mai înțeleg nimic! Știi de ce? Pentru că vorbim de Mircea Iorgulescu. La unul din volumele pe care Nino le-a dat la Cartea Românească, nu mai știu, cred că era vorba despre *Poeme din fotoliul verde*, Florin Mugur, care era redactor, i l-a dat lui Iorgulescu pentru referat. Și-am citit referatul lui Iorgulescu, care era elogios cât cuprinde, adică nu avea nici o rezervă, vorbea în termeni din ăștia: «extraordinar», «nemaipomenit», știi, n-am mai văzut așa ceva. Și atunci, nu mai pot să înțeleg nimic” (Nora Iuga). „De ce? E foarte posibil ca acea misivă pe care a trimis-o Dinu să-i fi atras atenția și el, fiind totuși un om ordonat și meticulos, să fi reluat, să-și fi dat seama despre ce este vorba, mai ales ca trebuia să întocmească referatul...” (Valeriu Mircea Popa). „Ipoteza ta e valabilă doar dacă am situa în timp cele două evenimente și referatul lui Iorgulescu ar cădea după avertismentul meu...” (C. Abăluță). „La fel s-a întâmplat și cu Țepeneag. E curios. De ce își exprimau entuziasmul și admirația pentru poezia lui Nino într-un referat despre care nu știau nimeni, și nu își dădea nimeni girul în public? Să semneze un articol într-o publicație. Să vadă și alții că iată, unul măcar l-a văzut și l-a recunoscut pe Nino” (Nora Iuga). Excepția o constituie Gheorghe Grigurcu. Acestuia i se alătură „oameni tineri” precum Soviany, Aurelian Titu Dumitrescu, Aura Christi, critici precum Eugen Negrici, Ion Pop, Al. Cistelecan: „Și ei, și alții, unii mai tineri decât noi și care, citind această antologie, au rămas pur și simplu stupefiați. Ceea ce înseamnă că, de fapt, lucrurile nu dispar, nu se poate ca un lucru deosebit și mai ales așa cum încercam noi să definim modul de-a scrie al lui Nino, ele nu au cum să dispară pentru că depășesc clar o anumită perioadă de timp, se adresează unor generații următoare. Uite, soția mea îmi povestea despre Aurelian Titu Dumitrescu care a stat toată vacanța la Neptun, două săptămâni citind antologia lui Nino. Bine știam intuiția lui Aurelian în materie de poezie, dar totuși, am fost puțin surprins, desigur bucurându-mă de acest lucru. Nu mai spun ce mi-a mărturisit Soviany, care era într-o stare de totală încântare” (Valeriu Mircea Popa). Mai nuanțat decât Nora Iuga în opinia că poezii trebuie să fie descoperiți în timpul vieții lor, C. Abăluță spune: „Nu pot să te neg complet, dar spun că sunt deschis către tot «ce se va întâmpla». Se poate întâmpla orice. În fond, totul ține de niște etape, în cele din urmă trebuie să recunoaștem. Și sociale. Ce etape o să parcurgem. Dacă devenim o țara care, așa cum prevestește ministrul de Finanțe, nu o să mai aibă cultură pentru că economia o duce foarte prost... Dar dacă nici nu vor mai apărea cărți și reviste? Gândește-te că poate să vină și etapa asta. Dacă revistele dispar una câte una?

Acum, fie că le citești de la prieteni, fie că le răsfoiești, tot este ceva, obișnuința de a citi literatură... Și atunci, dacă aceasta obișnuință va fi stimulată, s-ar putea cu timpul, după o redresare economică, să apară și acele cărți de sinteză care vor reacheza niște valori... Dl. Vlașin, după ce am citit eu la cenaclu, mi-a făcut o mică mărturisire: că ei, tinerii, nu știau că eu scriu postmodern și, deci, bine. Probabil că li se spune că noi suntem niște fosile... Știi, generațiile care vin... Problema e că unii tineri, nici după ce depășesc o anumită vârstă, și nu mai sunt așa tineri, nu se simt obligați, nu au dorința să vadă din ce literatura fac parte, să o cunoască. Asta mi se pare fenomenul cel mai retrograd, Cum adică, vrei să intri într-o literatură și să nu o cunoști?”.

[IANUARIE-FEBRUARIE-MARTIE]

● Revista „Echinox” (nr. 1-2-3) este așezată sub un titlu generic: **(N)UMĂR EXCENTRIC**. În acest număr publică: Adrian Todea, *Același bărbat, dar o altă femeie: deconstructivismul și feminismul*; Ruxandra Cesereanu, *Drumul lui Ulise spre pântecele Penelopei. Gânduri despre erotismul peregrinării*; Jean-Luc Marion, *Rațiunea formală a infinitului*; Köncezi Csilla, *Ilonka Néni. Povestea unei prietenii*; Ovidiu Mircean, *Ficțiune fără acțiune sau viața fără de naștere în Tristram Shandy*; Diana Moțoc, *Un veac cu Luis Bunuel*; Ștefan Borbely, *Unicornul*; Mihail Neamțu, *Excentrare și descetrare. Eseul postmodern sau despre (f)alimentul egolatriei filozofice*; Maria Chețan, *Avangarda epitom al modernității*; Daniel Hanc, *Evdokimov. Pelerini ruși și Vagabonzi mistici*. □ Scriu la rubrica de „Cronică literară”: Cristina Galu, *Visul lupului de stepă* de Ștefan Borbély (Ed. Dacia, 1999); Iuliu Rațiu, *10 studii de arhetipologie* de Corin Braga (Ed. Dacia, 1999). □ Ștefana Pop consemnează o *Întâlnire cu excentricitatea teoretică*, interviu alcătuit din trei părți: *1. În dialog cu Anca Mihuț, profesor la Academia de Muzică „Gheorghe Dima”*; *2. Definire și exemplificare a excentricului cu d-nul profesor Ion Pop*; *3. Piesă într-un act*. □ Roxana Din glosează în jurul poemului *O seară la operă* de Mircea Cărtărescu. □ Sunt prezenți în paginile de literatură: Marius Voinea, *Muște pe tavan*; Ștefan Manasia, cu poezia *Iluminarea*; Adrian Croitoru, cu *Piesă într-un singur act*; Silviu Lupașcu, *Serekh Hs-Maleakiim sau pravila îngerilor (11qMal)*; Kjeli Askildsen, cu *(Un peisaj mare și pustiu) Joker-ul*.

● Într-un editorial din revista arădeană „Arca” (nr. 1-2-3), *O mărturie cutremurătoare*, Vasile Dan scrie: „În locul unui editorial obișnuit publicăm în acest spațiu al revistei noastre un text cutremurător, mai precis spus un interviu cu călugărul sârb Sava de la Mănăstirea Deciani, din provincia iugoslavă Kosovo, acordat publicației germane *Glaube in der zweiten Welt* (nr. 9, 1999, pp. 11-12). Interviul este interesant într-o măsură maximă, într-un dublu sens. Întâi el este reflecția dramatică nu doar a unui martor ocular al evenimentelor din Kosovo ce au precedat intervenția militară internațională, ci, mai mult, a

unui *călugăr ortodox sârb* a cărui bunăcredință ar putea fi pusă cu greu la îndoială chiar de sârbi. Apoi el este de o actualitate imensă și pentru români, pentru o mare parte a lor, pentru cei care în numele unei – de altfel de înțeles – «frăției ortodoxe», «cu frații noștri sârbi» au ținut orbește partea acestora atât în timpul intervenției militare internaționale cât și, mai ales, înaintea ei, condamnându-i pe albanezi fără reținere, apoi pe NATO. Se vede din rândurile călugărului Sava că solidaritatea românilor cu «frații sârbi» s-a făcut în lipsa cunoașterii exacte a situației tragice din Kosovo. Asta la toate palierele societății românești. De la cel de jos, al opiniei publice, până la cel politic, al liderilor și partidelor (toate partidele de stânga în frunte cu PDSR – mai puțin, firește, PD și PSDR – au ținut partea sârbilor kosovari, în fapt a regimului Miloșevici); la nivelul mass-media (seară de seară, ore nesfârșite de talk-show-uri «Tucă» au incriminat pe americani și vest-europeni); apoi ziariști cu o anumită audiență, scriind la mari cotidiene s-au transformat, direct sau indirect, în avocații lui Miloșevici (Cristian Tudor-Popescu, Dumitru Tinu, Ion Cristoiu, Octavian Paler, ultimul, pentru unii, o surpriză imensă). Însăși Biserica Ortodoxă Română s-a lăsat antrenată în manifestări de stradă organizate în semn de protest împotriva intervenției NATO în Iugoslavia (multe, ce-i drept, au eșuat în ridicol sau în scene greu de calificat într-o țară care se face luntre și punte spre a fi primită în NATO), la ele participând, uneori, și ierarhi ai BOR. Pe de altă parte politicienii care au impus României o opțiune clară, neechivocă de susținere a intervenției militare internaționale în Iugoslavia, pentru a pune astfel capăt odată pentru totdeauna crimelor, epurărilor etnice, jafurilor, gropilor comune – «*killing fields*» – exodului albanezilor din Kosovo spre țările vecine, au căzut cu liftul, cum se spune mai nou, în sondaje, în preferințele electoratului (un electorat care, se vede treaba, simțea – iar nu gândea – altfel decât conducătorii lui): președintele în exercițiu al țării, partidele aflate la putere (mai puțin UDMR care, orice s-ar întâmpla, tot atâția simpatizanți o votează). Putem învăța și noi românii ceva, ceva din această mărturie a călugărului sârb ortodox Sava? Aceasta este întrebarea. Acesta este cumva și tâlcul publicării acestui document tulburător – uman și de credință”.

■ Este transcris, de asemenea, un interviu cu călugărul Sava din mănăstirea Deciani – *Biserica Ortodoxă și masacrele din Kosovo*, în original „*Blutige Spuren*”. *Die Orthodoxe Kirche und die Verbrechen im Kosovo*. Interview mit Mönch Sava vom Kloster Deciani, în „Glaube in der zweiten Welt”, Nr.9, 1999, pp.11-12, traducere în română de Mihai Săsăujan.

FEBRUARIE

1 februarie

● Sub titlul „*Cine nu citește literatură bună cred că este într-un fel bolnav*”, este publicat – în „Cotidianul” – un interviu cu Gabriel Liiceanu (realizat de

Bianca Stupu), la zece ani de la înființarea Editurii Humanitas. G.L. anunță lansarea unor noi colecții, cu volume în format *livre de poche* – între acestea, colecția „Cartea de pe noptieră”: „Talentul editorului este de a ști să toarne în acest format texte care să ți se lipească de suflet, așa cum cărțulia aceasta ți se lipește de trup. (...) / Ce carte ții îndeobște pe noptieră? Una care joacă rolul unui «comutator» sufletesc între zi și noapte”; „În sfârșit, alte două serii completează noul format de carte al editurii: seria *Cioran* (pesemne cel mai «popular» autor al Editurii Humanitas), care va reproduce *cronologic* toate scrierile autorului româno-francez, și seria intitulată *Top II*, care reia în această configurație prietenoasă marile succese ale Editurii Humanitas din cei zece ani de existență a ei”; „Ceea ce urmărim în plan comercial este să facem accesibile cărțile de tip Humanitas (îndeobște scumpe) tocmai publicului specific al editurii: elevi, studenți, profesori, intelectuali umaniști, așadar cel mai sărac segment al publicului de carte. Media de preț la «cartea de buzunar» e de 35.000 de lei, față de 70-80.000 de lei cartea de format obișnuit”.

● Nr. 5 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui Ion Bogdan Lefter, **Finalul rămâne imprevizibil**: „De două luni încoace, scena politică românească e într-o continuă efervescență: schimbare de premier, program de guvernare reformulat în funcție de prioritățile compatibilizării cu societățile și economiile occidentale, strategie de dezvoltare pe termen mediu, apel la câtorva sute de intelectuali în sprijinul președintelui Emil Constantinescu, schimbări la vârf în principalul partid al coaliției. Atmosfera de mare mobilizare mare, ca înaintea unei campanii, ca-ntr-o campanie. (...) Rămâne de văzut dacă noua formulă întinerită a conducerii PNȚCD va reuși o mai bună coordonare și va găsi un mai util echilibru între fermitatea opțiunilor proprii și flexibilitatea obligatorie pentru colaborarea în coaliție. Primul sondaj de după instalarea noului cabinet (realizat de *IMAS*) indică un ușor reflux pentru PDSR și Ion Iliescu și o ușoară creștere pentru CDR. Profețiile privitoare la revenirea la putere a foștilor guvernanți sunt – prin urmare – discutabile. Cursa e în toi. Finalul rămâne imprevizibil...”. □ Gabriel Andreescu publică a doua parte a articolului **Premianții**: „Colegiul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității are rolul de a conduce activitatea complicată prin care milioane de cetățeni ar afla ce-i cu dosarul lor și ce-i cu dosarul candidaților la funcții de importanță publică. Urmăriți însă premisa implicită a articolului de susținere a lui Pleșu, scris de Gabriel Liiceanu. Pentru el, Colegiul Consiliului este un fel de Colegiu de onoare. Rostul țării acesteia ar fi să-l admire pe Pleșu: ce bine îi stă lui într-un post onorabil! *Ca și cum* pentru Liiceanu *nu ar exista*, în nici un fel, tocmai problema de fond: cât de dedicați ar fi cei doi activității Colegiului? (În ipoteza compatibilității cu instituția.) Să ne închipuim, *oare*, că Mircea Dinescu, poet spectaculos, excelent editorialist al «Academiei Cațavencu», insubordonabil oricărei reguli – fie aceasta chiar una extrem de laxă, a unei discuții libere, între amici – și-ar pierde timpul cu

dosarele muritorilor de rând? Îl vede cineva pe Pleșu stând zi de zi, opt ore, cu cotierele puse, pentru a rezolva problema de politică administrativă ale Consiliului pentru Studierea Arhivelor? Punând mâna pe telefon și anunțându-l mâniat pe Costin Georgescu: vă dau în judecată!? Sau luându-l după umeri pe șmecherul care-i explică că art. aliniat X coroborat cu art. aliniat y nu dă voie la eliberarea dosarului, pentru a i-o reteza: ai uitat că art. aliniat z a abrogat legea dumneavoastră? *Răspunsul este doar unul: nu.* (...) Gabriel Liiceanu mai dedică câteva pasaje criteriilor judecății etice și scrie, convingător și cu empatie, despre relativitatea condiției umane. Dar nu sunt de acord cu transformarea apartenenței la PCR într-un fapt lipsit de *orice* semnificație. Dacă a nu fi fost membru de partid spune prea puțin despre calitatea umană a cuiva, în schimb, a fi fost membrul unei organizații care a justificat și promovat crima până în ultimul minut al existenței sale rămâne un păcat”. ■ Apare o notiță, **H.-R. Patapievici – votat în Comisiile juridice**, semnată R.M. [Raluca Mărculescu]: „Comisiile juridice ale Senatului și Camerei Deputaților au validat pe 27 ianuarie cele 11 candidaturi pentru Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CCNSAS), inclusiv pe cea a lui H.-R. Patapievici, respinsă în ședința din 29 decembrie 1999. Dezbaterele au fost agitate, PDSR contestând legalitatea reevaluării votului. Emil Popescu (PNȚCD) a subliniat că partidul din care face parte «nu a renunțat niciodată» la candidatura lui H.-R. Pat, adăugând că reexaminarea propunerilor este perfect justificată deoarece Birourile permanente au constatat că la ședința precedentă s-a încălcat procedura prin impunerea unui vot secret la validare candidaților, neprevăzut de Legea dosarelor”. ■ Renate Weber semnează articolul **Gabriel Liiceanu la proba de foc a statului de drept**: „Articolul domnului Liiceanu și argumentele aduse ar fi fost binevenite imediat după ce domnul Șerban Rădulescu-Zoner a propus, iar Parlamentul României a aprobat amendamentul privind condiția pentru candidații Colegiului de a nu fi aparținut vreunui partid politic – indiferent de epocă. Atunci, intervenția domnului Liiceanu ar fi avut rolul de a atrage atenția asupra unei condiții care ar fi afectat o anume categorie de posibili candidați (indiferent cât de mic ar fi fost numărul acestora), respectiv cei care au fost excluși din partidul comunist (și nu doar atât, pentru că cine, mai mult decât Ticu Dumitrescu, ar fi avut legitimitatea de a fi în acest Consiliu?). Probabil însă că la acea dată domnul Liiceanu a înregistrat amendamentul în cauză ca pe un fapt divers care nu afecta pe nimeni din imediata sa apropiere. Acum însă, când textul în cauză îl afectează pe domnul Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu a simțit nevoia să reacționeze. Chiar și în acest al treisprezecelea ceas, intervenția ar fi fost potrivită dacă rostul ei ar fi fost acela de a propune modificarea legii (în ciuda a ceea ce acest demers ar însemna în raport cu aplicarea acestei legi în anul 2000). Dar domnul Liiceanu ne propune – de fapt nu ne propune, ci ne cere – nici mai mult, nici mai puțin – decât să acceptăm încălcarea legii, cu motivarea că aceasta este atât de proastă încât,

iată, îl exclude pe prietenul său, domnul Andrei Pleșu. Iar dacă nu suntem de acord, atunci suntem vinovați de prostire colectivă, de mitocănie, ba chiar de participare la un asasinat moral! Domnul Gabriel Liiceanu nu este un nume oarecare în societatea românească. Domnia sa este unul din marii lideri de opinie, o situație de fapt care impune o anumită conduită în raport cu principiile democrației și implică o răspundere uriașă față de cei care îl ascultă, îl citesc și îl urmează. (...) Articolul domnului Liiceanu pare să spună că, într-o țară ca România, unde nimic nu se respectă, ne-am găsit exact când e vorba de domnul Andrei Pleșu să devenim mai catolici decât Papa. E o idee pe care am mai auzit-o în ultima vreme. Un astfel de raționament este profund dăunător, întrucât el susține implicit ideea încălcării la nesfârșit a regulilor – în funcție de interese, bineînțeles – pentru că, oricum, nu contează. (...) Domnul Pleșu însuși, dacă se consideră discriminat de *Legea accesului la dosare* – pentru că în termeni juridici despre o formă de discriminare este vorba – poate face apel la justiție susținându-și cauza așa cum orice altă persoană ar trebui să o facă într-un stat de drept, unde nimeni nu este «mai egal decât alții». Pe de altă parte, știu cu certitudine că cei care îi cer domnului Pleșu să se retragă de pe lista de candidați nu au avut acum un atac subit de «nevoie de legalitate». Dimpotrivă, după știința mea, cam asta au făcut – și am făcut, pentru că mă număr printre ei – în ultimii zece ani, cu consecvența, cu perseverența, cu bucuria victoriilor mai mici sau mai mari, uneori, cu gustul leșios al înfrângerii și umilinței, de foarte multe ori. Și nimeni nu are căderea morală să ne ceară astăzi să ne călcăm în picioare, pe motive de oportunitate și excepționalism, crezul și munca ultimilor zece ani”. ■ În *Socrate și Antigona*, Zoe Petre scrie: „Mă simt datoare, ca una din persoanele care au avut privilegiul de a-l vedea la lucru de aproape pe Andrei Pleșu, să spun că și un Gabriel, și celălalt îl nedreptătesc profund. Așa cum îl descrie Liiceanu, el ar părea un admirabil *dilettante* dominând foarte de sus o lume de birocrați mediocri, pe care îi umilește vorbindu-le de tablouri când ei îi vorbesc de Cecenia; așa cum îl evocă Andreescu, el ar fi, dimpotrivă, un *gafeur* incongruu într-o lume super-rafinată de super-diplomați. Ambele perspective sunt eronate. (...) Cel mai pervers argument pro-Pleșu (emis, de altminteri, mai întâi de detractorii lui) rămâne acela că, de la o atitudine intelectuală pe care nimeni nu-și permite să i-o conteste, el s-ar fi jucat de-a ministrul de Externe. Excelența lui culturală, umorul lui, capacitatea de a-și surprinde interlocutorii cu o vorbă sau cu o paradigmă neașteptată au fost mereu un fel de dar nesperat, care se adaugă, nu se substituia argumentărilor tehnice, diplomatice sau juridice. Aceste calități cu totul personale nu au înlocuit, ci au sporit, cu o cordialitate evidentă, respectul pentru ministrul de Externe al unei țări a cărei opțiune politică a exprimat-o mereu în mod ferm, competent și argumentat. (...) Așadar, nu pot subscrie în nici un chip la teza – până la urmă comună lui Gabriel Liiceanu și lui Gabriel Andreescu – cu privire la un Andrei Pleșu imaginar, care ar fi

practicat, ca un pașă hedonist, o delectabilă politică externă de simpoziu. Robustețea și excelența prestației sale, diplomatică cu strictețe și intelectuală cu strălucire, nu reprezintă totuși un argument care să poată dezlega aporia de la care s-a pornit. Până la urmă, Andrei Pleșu singur are a decide dacă vrea să fie distribuit în rolul Antigonei, care alege să moară pentru că legea cetății e în dezacord cu legea divină și cu credința ei interioară, sau în cel al lui Socrate, care bea cucută de dragul unei legi cu care e într-un ireductibil dezacord. Gabriel Liiceanu, care a scris o carte despre tragic ca limită și depășire, știe că nici ruga prietenilor, nici implorările corului nu-l pot cruța pe protagonist de solitudinea inexorabilei întrebări: *ti draso? ce va să fac?*”. □ Sub genericul „Info cultural”, apare următoarea notiță (semnată de A.O. [Andrei Oișteanu]): „Eveniment editorial. Recent a apărut volumul *Sebastian sub vremi. Singurătatea și vulnerabilitatea martorului* (481 de pagini), editat de revista «Realitatea evreiască» și de Editura Universal Dalsi. Sub coordonarea istoricului literar Geo Șerban, volumul reunește cele mai reprezentative comentarii (circa 50) la cartea cu cel mai profund ecou în mediile intelectuale românești din ultimii ani: Jurnalul lui Mihail Sebastian (Editura Humanitas, 1997). Dintre semnatori: Matei Călinescu, Radu Cosașu, Dan C. Mihăilescu, Nicolae Cajal, Andrei Oișteanu, Leon Volovici, Gabriela Adameșteanu, Z. Ornea, Alexandru George, Victor Neumann, Dorel Dorian, Ion Pop, Monica Spiridon, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, S. Damian, Mircea Handoca, Andrei Corbea, Paul Goma, Norman Manea, Dorin Tudoran, B. Elvin, George Pruteanu, Eugen Simion, Roxana Sorescu, Valeriu Cristea, Cornelia Ștefănescu și mulți alții. Dacă *Jurnalul* lui Sebastian este o mărturie copleșitoare privind Intelectualitatea românească a anilor ‘30-’40, volumul apărut acum este, la rândul lui, o imagine foarte reliefată a modului cum gândește și simte Intelectualitatea română de astăzi”. □ La rubrica „Presa Internațională” apare un material cu titlul *Un text din „Le Monde” și replici la el*; textul reprodus din „Le Monde” (15 ianuarie, 2000), *Împotriva purificatorului istoriei în Ungaria și în România*, este semnat de Edgar Reichmann: „Ultimul număr din «Les Temps Modernes» (noiembrie-decembrie 1999) publică trei texte care dezvăluie existența unor asalturi revizioniste, populiste și antisemite în Ungaria și în România, dar și rezistența opusă acestora de o bună parte a intelectualilor celor două țări. (...) Potrivit lui Randolph L. Abraham, situația din România a fost mai complexă, fiindcă, deși membră a Axei, aceasta a știut, uneori, să reziste presiunilor Berlinului. (...) Pe de altă parte, George Voicu, conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București, subliniază, în articolul său *Onoarea națională românească sub semnul întrebării*, conflictul care opune două «tabere» în privința Shoah, a «valurilor rasiste, xenofobe și antisemite societatea română de azi» sau în legătură cu eventuala reabilitare a lui Antonescu. Apariția, la editura Stock, în 1998, a *Jurnalului* (1934-1945) lui Mihail Sebastian a turnat gaz pe

foc, punând în lumină convertirea unei părți a intelighenției românești interbelice la tezele antisemite și xenofobe ale Gărzii de Fier. Astfel s-a declanșat polemica. Într-o tabără, intelectuali democrați se împotrivesc minimalizării Shoah în România, fiind îngrijorați de manifestări pe care le consideră antisemite și xenofobe: ziaristul Michael Shafir, scriitori ca Nicolae Breban, director al revistei «Contemporanul», Norman Manea, Dumitru Țepeneag, esești precum Paul și Andrei Cornea, Mircea Iorgulescu, Leon Volovici apără valori umaniste și refuză aserțiunile potrivit cărora memoria evreiască nu interesează pe nimeni. În tabără opusă figurează oameni ca Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas și «neîndoielnic, adevăratul lider al grupului», sau Nicolae Manolescu, director al revistei «România literară»". Replici: *Gabriel Liiceanu*, director al Editurii Humanitas (text datat 29 ianuarie 2000): „Domnule Jean-Marie Colombani, Președinte al Comitetului Director «Le Monde»:/ Considerând că am fost grav calomniat în «Le Monde» din 15 ianuarie 2000, vă rog să aveți bunăvoința de a insera în ziarul d-voastră acest *drept la replică*, potrivit uzanțelor presei. În articolul său *Contra purificatorilor istoriei în Ungaria și în România*, apărut la rubrica *Kiosque*, Edgar Reichmann lasă impresia că e vorba de o prezentare a unui articol aparținând d-lui G. Voicu, publicat în «Temps Modernes», defăimător la adresa mea. Voi răspunde separat revistei «Temps Modernes». Referindu-mă însă la prezentarea pe care o face colaboratorul d-voastră – un *raccourci* forțat al textului în chestiune –, se poate lesne observa că ea comportă adaosuri și omisiuni voite, menite să consolideze teza potrivit căreia aș fi «neîndoielnic adevăratul lider ideologic» al grupului de intelectuali antisemiți români care se opun «intelectualilor democrați». E prezentată apoi lista acestora, la care E. Reichmann adaugă două nume (Breban și Țepeneag) care nu figurau în articolul lui G. Voicu. Dovada antisemitismului meu? Felul în care aș fii reacționat la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, «apărut la editura Stock în 1998» și care se fi «incendiat atmosfera punând în lumină convertirea unei părți din intelighenția română dintre cele două războaie la tezele antisemite și xenofobe ale Gărzii de Fier. Atunci polemica a izbucnit». Or, acest *Jurnal*, scris în limba română, a apărut în 1996 la Editura Humanitas pe care o conduc, și E. Reichmann știe foarte bine acest lucru pentru că el l-a prezentat atunci în «Le Monde». Ediția franceză (1998) nu a fost decât traducerea, apărută doi ani mai târziu, a celei românești. (...) Care a fost reacția *mea* la această carte pe care *am ales s-o public*? Am exprimat-o într-o conferință intitulată *Sebastian, mon frère*, pe care am ținut-o în fața Comunității evreiești din București, la invitația acesteia. (...) În «Le Monde» împărtășesc dezonoarea acuzei cu Nicolae Manolescu, eminentul critic literar bine cunoscut pentru opțiunile sale democratice. Nu-mi iau riscul de a răspunde în numele său (cu toate că e vorba de același «grup»). Dar sunt sigur că și el își pune întrebarea pe care mi-o pun: oare de ce să *minți*, să dezinformezi și să deviezi astfel responsabilitățile?

Există din păcate în România o presă șovină și antisemită, al cărei organ principal este «România Mare» (director Corneliu Vadim Tudor). Or, acest ziar a primit chiar un premiu al Ministerului de Interne în 1993 «pentru patriotismul lui», fără ca d-l Reichmann să pună mâna pe condei pentru a denunța colaborarea puterii oficiale a epocii cu adevărații antisemiți români. De ce această tăcere?”. *Mircea Iorgulescu*: „Chiar dacă eu figurez pe lista *celor buni* (vremea *celor două liste* oare n-a trecut!?), consider că, din punct de vedere intelectual, procedeul este discutabil și, în ceea ce privește viața culturală românească de azi, deosebit de dăunător, întrucât pe *lista celor răi* se găsesc, de pildă, numele lui Nicolae Manolescu și al lui Gabriel Liiceanu, care sunt orice, numai «antisemiți» nu. Originar din România, exilat în Franța înainte de căderea comunismului, ziarist și scriitor, știu bine că în țările din Est înaintarea pe drumul gândirii libere este lungă și, uneori, anevoioasă, că este presărată cu capcane, confuzii, formulări stângace, dar de aici până la a enunța sentințe de genul celor conținute în acea recenzie reprezintă un demers care nu ar mai trebui întreprins niciodată, un demers ținând de o gândire reducăționistă, în alb și negru, gândire ale cărei consecințe sunt bine cunoscute”. □ Vladimir Tismăneanu publică un articol intitulat *Costurile Utopiei*: „Iată că avem în fine, publicată în traducere americană la Harvard University Press, faimoasă și atât de discutată *Carte neagră a comunismului*. În paginile revistei «Lingua Franca» a apărut de-acum un articol critic, insistând asupra faptului că autorii nu vorbesc destul despre crimele dictaturilor de dreapta în America Latină (ca și cum aceasta ar fi fost tema volumului produs de istorici francezi coordonat de Stéphane Courtois)”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 503), la rubrica „Revista revistelor culturale” – semnată Interim (C. Stănescu) – este comentat negativ un articol din „Luceafărul” (nr. 3/ 2000), care „aruncă pietre, săgeți și pucioasă pe câteva guri, lăsând impresia unei reviste bătaioase, care se ia la trântă cu zmeii fără să se lase intimidată de înfățișarea, puterea sau autoritatea adversarilor. În fond, însă, revista – agreabilă, vivace, cu multe texte instructive, dar și altele de «umplutură» – face ceea ce se cheamă «politică literară». Nu spun că e bine sau rău, doar constat. Ceea ce impresionează neplăcut în «politică literară» este însă incapacitatea combatanților de a-și recunoaște, reciproc, și calități ori merite, pe lângă «naturalele» vicii și defecte pe care și le denunță cu voluptate nestinsă. Adversarii unei reviste care face «politică literară» vor fi mereu previzibili, fiindcă sunt... aceiași. Astfel, e greu de crezut că Gh. Grigurcu va mai putea să iasă din celula propriilor formule înghețate cu care, de ani buni, își «combate» adversarii. În ochii săi, bestia neagră a vieții culturale de azi este «apolitismul», în spatele căruia vede numai carierism și corupție. Corifeii apolitismului rămân, în ochii săi, E. Simion și M. Sorescu, invocați cu o insistență obositoare, de ani și ani de zile. Vin la rând «Literatorul», Fănuș Neagu, «ultracolaboraționistul» D.R. Popescu, aceștia contrapuzeși maniheiști

imaculațiilor Alexandru Paleologu, Adrian Marino, Nicolae Balotă, Octavian Paler, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexandrescu, deplânși că «rămân în afara porților instituției conduse de apoliticul Eugen Simion». «Luceafărul» preia din «Vatra» veninoasele și obositoare considerații ale lui Gh. Grigurcu pe seama veșnicului său cal de bătaie, «apolitismul»: rațiunea acestor citate reproduse «fără comentarii» trebuie căutată în «politica literară» a revistei, și nu în realitatea faptelor, mult mai nuanțate decât în oglinda lui Gh. Grigurcu citat de «Luceafărul». Idiosincraziile eminentului critic sunt, din nefericire, nevindecabile, dar utile «politicii literare» a revistei care le preia «fără comentarii». Neuzual și inexplicabil pentru că nesemnăt! – este un mic pamflet grobian, din pagina a doua, intitulat *Nulitatea agresivă*, în care poetul Liviu Ioan Stoiciu e tratat în registru... zoologic: «dulău» care scoate «mârâituri», «întinde laba și scurmă în gunoaie», «latră furibund», «îmbăloșează activitatea unor guvernanți și parlamentari», când «hămăiește» cu «colții lui într-un veșnic tremur, când scoate doar scâncete», dar «lătrând tot timpul», «se aseamănă izbitor cu potaia care trăiește, îndeosebi, din vărsături» – se încheie imundul «pamflet» anonim, ieșit astfel cu totul din regula jocului literar. Jalnicul articolaș nesemnăt este o «răfuială» cu poetul Liviu Ioan Stoiciu care, neținând seama de ranguri, l-a cam criticat pe Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor și directorul «Luceafărului», unde tocmai apare nesemnătul «pamflet» zoologic. Desigur, autorul pamfletului e un iubitor al președintelui, dar de ce să nu-și semneze capodopera?! «Politica literară» a «Luceafărului» și directorului său are rațiunile ei, pe care rațiunea pur și simplu nu le înțelege. În schimb, președintele Uniunii Scriitorilor n-ar trebui să accepte a fi astfel apărat (sau iubit!) fără semnătură, de un anonim./ În același număr al «Luceafărului» citim elegia lui Octavian Soviany, *La despărțirea mea de «Contemporanul»*, și ne podidește plânsul văzând cum se îngroașă numărul «despărțirilor» survenite în anii din urmă. De fapt, dl Soviany, talentat cronicar literar (mai ales în domeniul poeziei), se «desparte» de «Contemporanul» dlui Cătălin Țirlea intrat sub «tutela» dlui Eugen Simion: «Această orientare a revistei nu mi-a fost adusă la cunoștință» – susține el, precizând în final că așteaptă revenirea dlui N. Breban în țară ca să-și reia, eventual, colaborarea la «Contemporanul» lui N. Breban. Până atunci, dl. Octavian Sovtany declară că «am acceptat (la invitația domnului Marius Tupan) să susțin o cronică literară în «Luceafărul». Se vede că, profitând de neînțelegerile de la «Contemporanul», dl. Marius Tupan l-a «momit» cu eleganță și profesionalism pe noul cronicar literar al «Luceafărului». E o bună achiziție, restul fiind tăcere. Același Marius Tupan îi consideră, în «acolada» sa, maladivi și retardați pe cei care fac zadarnice tentative de a demola statui: «Aniversările Eminescu nu au fost lipsite de comentarii acide și chiar demolatoare – zice el –, căci destui anonimi, neputându-se împăca totuși cu soarta lor ingrată, au încercat să iasă cumva la

rampă. Nu i-a interesat ce impresie fac. Importante rămân pentru ei stărnirea valurilor, lansarea de focuri artificiale (...). Premiul «Eminescu» din acest an, Cezar Ivănescu, avea o atitudine tranșantă. Și, am zice noi (sic!), pe bună dreptate. Fiecare persoană are dreptul să conteste oricând și orice, dar crizele sale instinctuale trebuie să rămână în familie, pe stradă, într-un grup de prieteni, nicidecum în spațiile instituțiilor publice sau ale mass-mediei. Acolo trebuie invitate și, ascultate numai autoritățile în domeniu». Aferim! (Lămuriri suplimentare în legătură cu cele spuse, succint și cam eliptic de dl. Tupan, se pot găsi în amintita «despărțire» evocată mai sus). Din punct de vedere «principial», sunt de acord cu dl. Tupan că «fiecare persoană are dreptul... » etc., etc. Cuvântul «criză», însă, e folosit neadecvat, expresia potrivită era, în context, «manifestări» sau «ieșiri» instinctuale: «criza» e un fenomen mai complex și care nu ține doar de «instinct», ci mult mai mult de altele. În fine, nu văd cum am putea echivala contestarea cu o «criză instinctuală», cum face dl. Tupan. Apoi, el crede că o «criză instinctuală» trebuie oprită să intre «în spațiile instituțiilor publice», dar lăsată liberă să se manifeste pe «stradă»: înțeleg unde bate, dar e atâta confuzie de termeni în bunele sale intenții încât nu se mai înțelege nimic. Însă intenția contează!”.

● La rubrica „Showbiz da’ culți” din „Academia Cațavencu” (nr. 4), sub titlul *Simioneană* (și sub pseudonimul *Fănuș Steagu*), este atacată Academia Română, etichetată ca „un sindicat al simionagiilor”: „Academia este o instituție mohorâtă, aproape un subsol al culturii române, un subsol plin de mușegai și condus de un președinte *prudent, calculat și conformist*, puteți să vă gândiți la domnul Eugen Simion, dacă vreți, dacă nu, nu. Într-o Academie normală, cea pe care comuniștii au desființat-o în 1948, dându-l afară pe Blaga, dar băgându-i în cea nouă pe A. Toma și M. Beniuc, sigur că poeta Ileana Malancioiu și-ar fi avut locul ei. În cea de azi e ne e greu să ne închipuim că poeta care a implinit 60 de ani ar putea să stea între Fănuș Neagu și Răzvan Theodorescu, cu Teoctist pe genunchi”. □ Volumul lui Gheorghe Grigurcu *Amurgul idolilor* (Ed. Nemira, 1999) este analizat în articolul *Cum e sacul, și eticul*, sub semnătura *Coproletcultismul*; este adus în discuție „cazul” Marin Preda, scriitorul permanent atacat de Grigurcu pentru că ar fi „unul dintre membrii marcanți ai elitei administrativ-politice din domeniul literar (...), asemănător cu Beniuc, Stancu și – de ce nu – cu Eugen Barbu”. Privind lucrurile așa, „am putea spune că prozatorul (de mare talent) și-a terfelit conștiința pentru a rămâne într-o funcție [din Editura Cartea Românească] unde ar fi putut să facă ceva bine și pentru el și pentru confracți. Adevărul e undeva pe la mijloc. (...) Spre norocul nostru, a ales rahatul aurit. Am pierdut un Paul Goma, ne-a rămas în schimb un Preda. Oricine citește cartea lui Gh. Grigurcu, care se ocupă de ethos și creație în comunism se poate întreba la sfârșitul ei: ce era mai bine pentru cultura română, să fie plină de scriitori importanți mai mult sau mai puțin compromiși moral sau să fi avut un vid, în

care viitorii scriitori (artiștii, în general) să dispară, săpând în minele și canalele Patriei? Norocul nostru a fost că artiștii au stat mai rău cu morala decât cu talentul. Pentru a-și scrie și publica cărțile, până prin '65, aproape că nu exista scriitor important (ii lăsăm deoparte pe scriitorii care au mâncat rahat fiindcă nu aveau talent și pe cei care după '65 au făcut asta pentru folos personal) care să nu se fi mântit puțin [sunt date exemple: Blandiana, Manolescu]. Și puteți râde sau plânge, până și justițiarul de azi, Gheorghe Grigurcu, s-a mântit nițel: *Mâna lui Lenin indică perpetuu viitorul* (1958). Norocul nostru că nimeni nu-i profet în țara lui”.

2 februarie

● Într-un articol despre anul 2000, apărut în nr. 4 al „României literare”, Mihai Zamfir scrutează optimist o serie de prognoze ale specialiștilor despre viitorul globalizării liberale: „Faimoasa «globalizare» nu trebuie înțeleasă restrictiv, ca o americanizare pernicioasă: globalizare înseamnă descentralizare, preponderența regiunilor, a comunităților locale, a societății civile în defavoarea statului național. Centralismul, dirigismul, economia planificată și etatismul denumesc, la ora actuală, principalele frâne în calea progresului. Mitologia statului atotputernic și providențial, a puterii centrale ce are grijă de toți supușii aparține de acum istoriei. Ceea ce s-a întâmplat în fosta Iugoslavie semnifică apusul statului omnipotent, bazat pe teroarea piramidală, și unde un despot poate tăia și spânzura fără să dea socoteală nimănui./ Într-o eră când mișcarea rapidă (electronică!) a capitalurilor de la Tokio la Paris și New York reprezintă principala sursă de bogăție, când un dezastru financiar din Tailanda are repercusiuni rapide în întreaga lume, viitorul aparține regiunilor, nu statelor. (...) Zona euro, victorie și speranță a Europei, personifică exemplul strălucit al unei uriașe confederații de state, bazată pe dezvoltarea rapidă a regionalismului./ (...) Mi se pare însă evident că liberalismul – împreună cu corolarul său obligatoriu, pluralismul politic – au învins aproape pretutindeni în lume și că lor le vor aparține deceniile următoare. Cât despre mințile tutelare ale secolului XXI – ele nu vor fi nici Marx, nici Lenin, nici socializantii care au făcut timp de decenii deliciile intelectualului *à la page*; nu vor fi nici profeții social-democrați, destul de prăfuiți și ei, nici promotorii naționalismului izolaționist. Veritabilii maeștri ai gândirii vor fi acele minți cu adevărat luminate ale secolului XX care, în ceața și bezna confuziilor, au știut să distingă sensul evoluției omenirii. Iar primele decenii de după 2000 se vor apleca, probabil, pline de recunoștință, în fața gândirii lui Karl Popper, Friedrich A. Hayek, Raymond Aron ori Jean-François Revel, adică în fața gândirii celor care, în pofida modelor, au avut dreptate”. □ În editorialul său, *Cârțița și Hegel*, N. Manolescu comentează eseistica lui Nicolae Balotă pornind de la volumul *Euphorion* (1969), cu incursiuni memorialistice: „Născut la 26 ianuarie 1925, Nicolae Balotă, aflat astăzi la 75 de ani, nu avea

încă, la data debutului său editorial, 45 de ani, se numărase printre studenții lui Blaga, în vremea refugiului la Sibiu al Universității clujene, și apoi printre asistenții filosofului, debutase în «Revista Cercului Literar», tot de la Sibiu, în 1945, fusese arestat, în două rânduri, o dată, în 1949, pentru scurt timp, a doua oară, în 1956, pentru ani buni, șapte, dacă luăm în calcul și domiciliul obligatoriu de la Lătești, pe malul Dunării, de unde a și fost eliberat în 1964. Aproape douăzeci de ani de absență de pe scena literară, cum se vede. (...) Când mi-a căzut în mână *Euphorion*, carte pe care am comentat-o, printre primii, dacă nu chiar primul, în pagina a doua a «Contemporanului» nr. 26 din 1969, Nicolae Balotă era deja un nume care nu mai putea fi greșit sau confundat, autor al unui însemnat număr de eseuri, mai ales în «Familia» de la Oradea. (...) Ca acel monah care sărută coala albă de hârtie înainte de a începe să înșire cuvinte pe ea, după cum scriam, îi recunoșteam, cu onestitate, eseisticii lui Nicolae Balotă, însușirile principale, care nu mi se păreau a fi și ale generației mele. Și nu erau. Mai mult: nu puteau să fie. Autorul lui *Euphorion* era un supraviețuitor al unei lumi pe care noi n-o apucasem decât, cel mult, în prima copilărie. Formația lui intelectuală era alta și cu mult mai serioasă decât a noastră. (...) Cine va studia critica deceniului 7 va trebui, desigur, să analizeze felul în care eseurile lui Balotă au tulburat apele și au dat naștere unor vii reacții. Toate acestea rămân instructive dincolo de a căuta să știm cine avea dreptate”.

● În „Luceafărul” (nr. 4), Octavian Soviany publică un articol despre poezia Constanței Buzea (*Pastel amoros*): „Imaginea focului exprima în poemele Constanței Buzea combinațiile feminității genuine ce se consumă într-o experiență erotică pe parcursul căreia momentelor de frenezie le succed colapsuri ale plasmelor vitale, asociate cu «ruperi» ale realului, cu «topirea» în fluidul «rece» al lacrimii, astfel încât existența cuplului e o suită de «creșteri» și de «scăderi» ale «temperaturii» interioare, un fel de magmă agonică, din moment ce «punctul zero» al vieții, glaciificarea absolută a fibrelor sufletești e la fel de imposibil de atins ca și senzației jubilației”. □ La rubrica „Stop cadru”, Radu Voinescu scrie despre un volum al lui Octavian Soviany, *Textele de la Montsalvat*: „Nu cred că Octavian Soviany ia *Biblia* în răspăr făcând din înlănțuirea de nume și evenimente din *Scriptură* o atmosferă voioasă, de carnaval. El râde asemenea lui Boccaccio, a lui Chaucer și a lui Rabelais, privind mai ales la tâlcul umanist al poveștii și făcând din personajele sale nu purtătorii unui mesaj de avertizare ci ai unui, mai blând, dar cu aceeași țință, buna înțelegere a tuturor sub protecția Tatălui celest. (...) Cum se poate vedea și din exemplele citate, Octavian Soviany stăpânește admirabil versificația, ceea ce puțini poeți mai pot la ora aceasta. Într-un poemasion eroi-comico... din ciclul *Cartea Istoriilor*, numit *Istoria cu Manole sau Căruța lui Tepsis sau Marile imposturi*, fiecare tablou are alt tip de picior metric și alt tip de rimă și de organizare a strofelor (ca în *Levantul* lui Mircea Cărtărescu), fiecare

trimitând la un stil din evoluția poeziei române. Fapt care probează și o cultură poetică remarcabilă dar și o capacitate puțin obișnuită de artizan al versului clasic”.

3 februarie

● În București, la Muzeul Literaturii Române, se lansează oficial website-ul www.mihaieminescu.ro, în cadrul proiectului multimedia CD-ROM EMINESCU. Producătorii evenimentului: Fundația Culturală Libra și ITC (Institutul pentru Tehnică de Calcul), cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii, proiectul fiind inițiat de Dan Mircea Cipariu și realizat grafic de Cătălin Matei Ilinca. Conform unui comunicat publicat în mai multe cotidiane („Adevărul”, „Cotidianul”, „România liberă” etc.), website-ul „cuprinde un aparat critic complex, exemplificări ale celor mai importante lucrări din opera beletristică și publicistică a lui Eminescu, imagini și informații din bibliografia operei, mărturii despre Eminescu, o arhivă media cu recitări din creația eminesciană în lectura lui Emil Botta, Olga Tudorache, Valeria Seciu, Leopoldina Bălănuță, Ion Caramitru și Ovidiu Iuliu Moldovan (materiale audio oferite Redacția Culturală a SRTV). Sunt peste 600 de pagini și 40 de minute de arhivă media. Până în luna iunie, www.mihaieminescu.ro va fi actualizat cu traduceri în engleză, germană, psaniolă și rusă./ La acest proiect lucrează peste 45 de redactori, traducători, istorici și critici literari, graficieni, scenariști și regizori. Producătorii au numit un Consiliu științific din care fac parte Dimitrie Vatamaniuc, prof. univ. dr. Romul Munteanu, prof. univ. dr. Mircea Muthu. Dan Mircea Cipariu (...): «Mi-am dorit, împreună cu producătorii, să prezentăm un Eminescu văzut, radiografiat și recitat pentru niște consumatori de cultură mai altfel, care comunică în satul planetar din Internet (...). Un Eminescu imaginat în raporturile sale cu modernitatea și universalitatea»”.

4 februarie

● În „Dilema” (nr. 364), Mircea Vasilescu semnează un articol intitulat *Sfârșitul hârtiei?*, pornind de la o intervenție a miliardarului american Bill Gates în *Economist* 2000 despre viitoarea înlocuire a cărților pe suport de hârtie cu cărți pe suport electronic (intervenție care a generat numeroase contrareacții). □ În cadrul grupajului tematic realizat de Cristian Ghinea (*Naționalismul cel de toate zilele*), Răzvan Rădulescu publică un articol polemic la adresa generalizărilor naționaliste (*Test de inteligență*): „Adevărul e că abilitatea de a distinge între individ și grup (precum și abilitatea de a nu raționa eronat) scapă întotdeauna partizanilor doctrinei naționale, prin însăși natura doctrinei la care aderă. Imaginați-vă că un construct teoretic, o ficțiune, care postulează că membrii unei comunități definite după norme observate empiric (graniță, limbă, origine, rudenie) trebuie să fie toți pentru unul și unul pentru toți. Adăugați la asta un număr de simboluri care să justifice norma de

definire a colectivității: standard, sânge, strămoș, barză, viezure, mânz, brânză. Mai puneți la combinația de mai sus unul sau două mituri întemeietoare și veți obține supa ideologică în care o grămadă de oameni plutesc de vreo două sute de ani. Este de înțeles că, în prezența unor criterii atât de vagi care să le justifice existența, adepții ideologiei naționale se definesc instinctiv prin diferență față de ceilalți. Iar reflexul este acela de a singulariza comunitatea vecină (și potențial dușmănoasă) și de a atribui unui reprezentant al ei tot ce e mai rău: de aceea ungurul (și nu ungurii) este hrăpăreț și nervos, evreul e șmecher și laș, neamțul e tehnic dar mănâncă crenvurști, italianul e vorbăreț dar duplicitar. După acest sistem, gustul național își dezvoltă propriul folclor în legătură cu alogenii, consacră câte o poveste, iar mica scenetă este apoi adoptată de toți membrii comunității și relatată de pe poziția adevărului trăit. (...) Testele de inteligență nu au nicidecum pretenția să califice talentele unui subiect investigat (...). Un test de inteligență poate da însă măsura aproximativă a capacității unui individ de a gândi, de a lua decizii juste și de a se poziționa față de lume. Din acest punct de vedere, mă gândesc cu tristețe că adepții ideologiilor naționale nu-și pot ridica scorul la mai mult de șaptezeci”.

□ Z. Ornea semnează o schiță istorică a naționalismului românesc, sub titlul *De la patriotism la naționalism antidemocratic*. □ Pe ultima pagină, un interviu despre naționalism cu H.-R. Patapievici, consemnat de Cristian Ghinea (*Un conținut cetățenesc*): „...marele nostru blocaj simbolic, atât al românilor, cât și, oarecum simetric, al maghiarilor din România, ține de incapacitatea noastră comună de a formula noi relații, într-un stat democratic, între o majoritate care e constrânsă de noile realități politice să abandoneze retorica națională a secolului al XIX-lea (naționalismul etnic) și o minoritate care, pentru că e minoritate, simte că are încă dreptul moral să o păstreze (în mod deloc inteligent, naționalismul etnic al minorităților este încă încurajat de politica drepturilor omului). Or, această retorică și acest tip de naționalism trebuie simultan depășite. Ceasul națiunilor etnice a încetat să mai bată. Cum se întâmplă în astfel de situații, primii subiecți afectați de moartea unei națiuni politice tradiționale sunt «întârziații», «tradiționaliștii», cum suntem și noi (românii mai pronunțat, pentru că sunt majoritari, maghiarii în mai mică măsură, deoarece sunt minoritari). Cei care conduc procesul istoric, ca întotdeauna, uzează de dreptul de a uita că și ei au trecut pe acolo și de a-i judeca aspru pe «întârziați». Dar și ei, cei mari, sunt cuprinși de același proces de lichidare a vechii lumi moderne (...) naționalismul este o consecință culturală inevitabilă tocmai a modernității, ivită din problema politică tipică modernă de a mobiliza masele în jurul actelor puterii. (...) Cum pot fi, deci, mobilizate masele? Evident, prin stimularea sau mobilizarea sentimentului de unitate indestructibilă a comunității naționale, pe calea unui destin unic și necesar – făurirea statului național și consolidarea națiunii. Orice politică de tip modern nu poate fi altfel decât națională. Democrația modernă este

construită pe trupul națiunii și, din acest motiv, retorica națională nu poate fi evitată (...) aş spune că omul de pe stradă este în mod natural naționalist, deoarece el nu a fost învățat să gândească lumea altfel decât în termenii națiunii sale. Pentru un intelectual este altfel: el s-a format prin intermediul asimilării unor referințe, lingvistice și culturale, complet diferite de cele proprii «națiunii» sale. În principiu, mintea intelectualului este *naturaliter* cosmopolită, iar a omului fără altă referință culturală decât țara este *naturaliter* naționalistă. (...) Aş sintetiza astfel: logica tehnico-economică a lumii contemporane tinde să disloce națiunea din rolul ei cultural și politic tradițional – tradițional, aici, înseamnă din zorii comunității politice (secolul al XVII-lea). «Forțele viitorului» (dacă mi-e permis să folosesc acest clișeu marxist-leninist) merg în sensul redefinirii corpului politic pe deasupra națiunii, deși, încă, în termenii acesteia. Ce rezultă de aici? O situație clară de conflict logic (de tipul cercului pătrat): ceva care tinde să elimine referința națională se bazează anume pe ea pentru a o eradica. Aici suntem noi, lumea care e atrasă în evoluția occidentală a lumii, azi. România, o țară cu un mod de a gândi politicul care s-a desincronizat de evoluția lumii apusene de mult prea mult timp, trăiește încă la ceasul națiunii triumfătoare; cetățenii ei încă mai cred că singura politică națională fructuoasă este naționalismul. Care naționalism? Evident, cel etnic. dar, atenție! Țările civilizației apusene, favorite, după 1960, și de un foarte generos PIB în dolari, au tinsă să adopte o identitate națională fundată în constituție și prosperitate. Înapoierea noastră nu este ca a unui premodern față de un modern, ci ca a unui modern al naționalismului etnic față de un modern al naționalismului cetățenesc. (...) Practic, primul lucru pe care trebuie să-l facem noi este să trecem de la naționalismul etnic la cel cetățenesc. Firește, eu cred că nici naționalismul cetățenesc nu este un rai al decenței, cum poate își imaginează unii. Dar să nu ne facem visuri despre ce vom cumpăra cu banii pe care nu-i avem încă. (...) O Marea tranziție cetățenească, în occident, nu s-a obținut decât atunci când un naționalism al națiunii a fost făcut caduc de un naționalism al bunăstării. Vedeți foarte bine cum marea problemă a naționalismului occidental este problema emigrației, care, punându-le în primejdie bunăstarea, reprezintă un atac simbolic și material la noua lor identitate, identitatea bunăstării. Alungați bunăstarea occidentală și veți vedea că și lor problemele li se vor pune cam în aceeași lumină ca și nouă. Doar toți ne iubim țara, cu toții suntem moderni, mai mult sau mai puțin onești”.

5 februarie

● În „Adevărul”, Viorica Rusu transcrie un mic interviu cu Ion Bogdan Lefter, care anunță apropiata lansare a unei noi publicații culturale („*Viața culturală se reflectă, în perioada pe care o parcurgem, într-un fel de oglindă făcută țândări*”). I.B.L.: „Pe piața culturală românească întregul sistem al periodicelor e în mare criză: tirajele sunt reduse, circulația lor, în consecință, este

limitată, impactul lor la fel. Astfel încât publicul interesat, un public mai larg decât se crede, rămâne nealimentat cu informație, cu analiză (...). Comunicăm prost cu cititorii și colegii noștri din țară, nu aflăm, de pildă, ce cărți apar în provincie, ce se întâmplă dincolo de București. În general, ne punem greu la curent cu ceea ce constituie coerența culturală națională (...). Revista noastră va încerca să intre foarte agresiv pe această piață și să o ocupe, oferind, în primul rând, un produs pe care deocamdată nimeni nu-l oferă, cu mare promptitudine în informare, o rapidă reactivitate la eveniment, cu comentarii ample, serioase asupra actului cultural. Ea va fi complet independentă, cu surse de finanțare private. O voi face împreună cu colega mea de la catedra de teoria literaturii, Carmen Mușat, și cu o echipă de redactori și colaboratori, selectată dintre foștii mei studenți. Firește, urmează ca în paginile publicației să colaboreze intelectuali de prestigiu și de toate vârstele. (...)/ Nu e o publicație care să vină din frustrările personale sau ale unui grup. Ci din niște frustrări... să le spunem categoricale. În sensul că le auzim formulate, de ani de zile, de foarte multă lume. Au devenit locuri comune ideile cum că, de-a lungul anilor '90, s-au dezintegrat ierarhiile de valoare, nu mai este suficient de activă critica literară, apar cărți importante care nu sunt comentate.../ (...) Sper că apariția săptămânalului nostru, independent de ASPRO, dar cu o poziție apropiată de a Asociației, deschiderea librăriei «Mircea Nedelciu» și a unei filiale în București a Editurii Paralela 45, a colegului nostru Clin Vlășie, vicepreședinte ASPRO, vor constitui capete de pod pentru o rearticulare mai pragmatică a unei infrastructuri care să sprijine și proiecte ASPRO”.

8 februarie

● „Cotidianul” publică (sub semnătura Biancăi Stupu) un interviu cu Nicolae Manolescu: **„Din momentul în care succesul, și nu valoarea, a trecut pe primul plan, cultura a întâmpinat dificultăți”**. Discuția pornește de la emisiunea *Profesiunea mea, cultura*, pe care criticul o realizează la PRO TV: „Emisiunea (...) cred că este la al patrulea format în aproape trei ani de zile, formatul a fost schimbat nu numai în raport cu necesitățile postului (...), dar și în funcție de o anumită experiență a tipului de emisiune pe care am căpătat-o pe parcurs. (...) Am mai făcut o serie de modificări mărunte, printre care cea mai importantă este faptul că pentru moment am renunțat la agendă. Am lăsat numai talk-show-ul «Revista revistelor» și am separat topul de carte care este în continuarea emisiunii, dar nu mai e făcut de mine, e făcut de Dan C. Mihăilescu”. În altă ordine de idei: „Problema este ca scriitorii importanți să intre în manualele școlare, pentru că, la urma urmelor, omologarea o face critica, dar omologarea pentru un public mai larg o face școala. Dacă românii știu astăzi cine este Nichita Stănescu nu este pentru că Nichita Stănescu este un poet foarte bun, ci pentru că este de douăzeci de ani în toate manualele de școală”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 6), *Gândire negativă*, H.-R. Patapievici scrie: „După invitarea României la negocierile de aderare la UE, după acordarea președinției OSCE din 2001 nu mai este un secret pentru nimeni că miza electorală a anului 2000 este uriașă: dacă România ratează acum – și aduce la putere prin alegeri un guvern de tip Văcăroiu ori un regim de tip Iliescu –, ea ratează pentru 50 de ani de acum înainte. Avem oamenii pentru a nu rata? Avem partidele care să ne pună pe macazul cel bun? Avem electoratul care să nu ne piardă? Dar, înainte de toate, avem atitudinea unuia care se pregătește să învingă? Vă propun să scurtăm această din urmă întrebare. Și anume, sub forma ei cea mai simplă: care este atitudinea mie în sută perdantă?”. □ În cadrul rubricii „Televiziune” apare o anchetă despre Eminescu în anul 2000 – cu următoarele întrebări: „1. Într-o recentă ședință a Consiliului de Administrație al SRTV, care viza scoaterea postului din campania electorală continuă, s-a recomandat evitarea apariției pe post a oamenilor politici și a jurnaliștilor politici. A fost această recomandare respectată după adoptarea ei?/ 2. Ați urmărit emisiunea *Studio deschis* pe canalul TVR 2 de pe 15 ianuarie, dedicată aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu?/ 3. Care este opinia dvs. despre calitatea culturală și educativă a acestei emisiuni, cât și despre concepția ei? (O transmisiune directă din Berceni, în care unor membri ai unei trupe hip-hop li se cerea părerea despre Mihai Eminescu, și absența unei transmisiuni semnificative de la Ipotești, unde se desfășurau festivitățile legate de aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu)”. La anchetă răspund: ■ *Mihai Mălaimare (Ori noi suntem la putere și credem că am trecut în opoziție, ori ei sunt în opoziție și cred că ar fi la putere)* („N.red.: Nu am publicat prima parte a răspunsurilor d-lui Mihai Mălaimare întrucât, ca și în acest pasaj, se referă la o tabletă a d-nei Gabriela Adameșteanu, publicată în «România liberă», care nu făcea obiectul acestei anchete”): „1. S-a luat o astfel de hotărâre, este adevărat. Eu personal o consider o prostie, dar mă supun majorității și, mai ales, mi-o însușesc de vreme ce s-a votat și n-am izbutit să-mi impun punctul de vedere (ar fi fost greu, căci am lipsit în acea zi). Întrebați, desigur, retoric, dacă a fost respectată recomandarea. Duminică domnul Constantinescu își face campanie electorală în spațiul emisiunii satelor. Ce aș mai putea spune? A, domnul Constantinescu are voie și, oricum, nu la el se referea «recomandarea», ci la Iliescu și Cristoiu (bănuiesc). Dacă este așa, atunci aveți dreptate, deși nu-mi pot aminti cu exactitate dacă împricinații au năvălit pe ecran în ultima vreme și au necăjit populația (totuși am avut și continuăm să avem un procentaj care ne-ar justifica, oarecum) cu discursurile lor./ 2. Nu am urmărit emisiunea de pe TVR 2./ 3. Aici vina este, desigur, a PDSR-ului, care stăpânește TVR și care a interzis emisiunea cu președinte și ministru al Culturii reculeși pios și adevărat, fără urmă de făc-tură în gest și glas, lângă amintirea Născutului Nostru (eu sunt din Botoșani). Pe de altă parte, și amărătul din Berceni este al nostru, nu avem decât

constatăm că habar n-are cine este Eminescu, că acesta este nivelul sublimiei școli românești, că acestea sunt binefacerile civilizației etc. etc. (...) Iată, domnul Caramitru organizează o dezbatere națională în problema culturii, o face la Cotroceni și nu invită nici un intelectual de stânga (în orice caz, nici unul pedeserist – poate că nu avem nivelul cerut, poate nu am fost testați cum se cuvine, cine știe!). (...) Cum să cred eu, stimată doamnă, că dacă, urmare a recomandării cu pricina, pe ecran va apărea numai domnul Liiceanu, de exemplu (vorbesc de domnia sa pentru că este membru al CA, desigur), domnia sa nu ne va vorbi politică, ci ne va descrie majestuos câmpii de flori amirosind a reculegere și împăcare, când nu a izbutit nici o secundă, din multele străbătute în CA, să zâmbească fie și sub prezumtiva mustață!"; ■ **Irina Radu (*Politicienii au datoria să apară pe postul public de televiziune*)**: „1. Consider că politicienii au nu numai dreptul să apară pe un post public, ci și datoria să facă acest lucru. Electoratul trebuie să-i cunoască și să-i judece tot timpul, nu numai în perioada campaniilor electorale. Recomandarea Consiliului sună destul de vag, iar aplicarea ei este discutabilă. Personal, cred că ar fi corect să fie invitați și ziariștii implicați politic, dar moderatorul trebuie să sublinieze clar «înclinațiile» lor și să impună discuțiilor tonul dialogului decent și obiectiv, fără să se coboare la acuzații nefondate și observații făcute ca la piață. Nu am sprijinit prin votul meu această decizie, pentru că nu trebuie eliminați nici oamenii politici și nici ziariștii invitați; trebuie eliminați moderatorii și realizatorii din TVR care nu înțeleg sau nu acceptă regulile meseriei. Pe de altă parte, toată lumea îi cere TVR-ului audiență mare. Sigur că dacă tu nu îi oferi publicului ceea ce vrea să vadă, acesta își va satisface curiozitatea și interesul privind alte posturi; atunci audiența PRO TV și Antena 1 va crește, iar cea a TVR va coborî./ 2. Nu am urmărit emisiunea amintită de dumneavoastră./ 3. Judecând după datele oferite de dumneavoastră, referitoare la abordarea subiectului, mi se pare anormal ce s-a întâmplat. Pledez totdeauna pentru originalitate și abordarea subiectului din perspective noi – dar acestea nu trebuie să excludă evenimentul și informația în sine. Evenimentul era factorul principal, picanteriile stradale și sondajele de opinie își puteau găsi locul într-un alt gen de emisiune”; ■ **Stere Gulea (*Emisiunile postului public lasă impresia de imitație stângace a canalelor comerciale*)**: „1. Cum se zice, câte ceva «de ochii lumii» s-a făcut, adică nu mai sunt invitați la *Zodia VIP* numai politicieni, dar sunt destule alte emisiuni al căror format este bazat tocmai pe politic și social. Deci ar trebui regândite aceste emisiuni. Ceea ce deranjează, în fond, este impresia generală pe care o lasă emisiunile postului public, de imitație stângace a unor emisiuni care se regăsesc pe canalele comerciale. Și încă un lucru (boala de care suferă aproape toate mass-media din România): superficialitate și populism./ 2-3. Nu am văzut emisiunea. Am o oarecare alergie la emisiunile de tip aniversar, iar TVR are *pattern*-ul unor astfel de emisiuni (gen *Cântarea României*)”; ■ **Lucia Hossu-Longin (*Crișă de***

identitate și disfuncții manageriale): „2. Am urmărit emisiunile consacrate «zilei Eminescu» și în mod deosebit *Studioul deschis* de pe TVR 2./ 3. Cu câteva excepții plasate spre finalul *Studioul deschis*, cele cinci ore de emisie erau anacronice și neculturale. O spun cu durere, pentru că existau atâtea posibilități, idei, resurse umane ca acest program să deschidă, prin ținută, Anul Eminescu. Și mai ales pentru TVR 2, care a avut, în această perioadă de căutări a profilului de post, emisiuni apreciate de marele public. Din păcate, algoritmul a devenit o maladie națională și îl descoperi chiar și în strategia unor emisiuni culturale: un invitat din stânga spectrului politic, unul din dreapta, chiar dacă nici cel din stânga, nici cel din dreapta nu erau motivați în acel spațiu. Totul a culminat cu o transmisie directă ghidonată de un reporter așa-zis frenetic, căruia îi lipsea deprinderea emisie culturale – transmisie în care trupa R.A.C.L.A. se pronunța asupra lui Eminescu. Sigur că, dacă doreai o sărbătoare Eminescu, nu aduceai niște inși troglodiți (iertare, nu găsesc un cuvânt mai adecvat situației), ci puteai organiza o transmisie de la Brașov, unde Academia Română se întâlnea cu vârfurile liceelor umaniste. Sau chiar direct de la Ipotești. Sper ca această emisiune să fie doar un accident. Pentru că prea des se invocă «publicul țintă» și eu cred că putem miza pe un public tânăr, «matur» și inteligent și nu numai pe cel care pretinde vieții, ca în șlagărele hip-hop, doar «bani și femei» sau pe supermanii discotecilor. Cred că Televiziunea Publică nu trebuie și ea să contribuie la îndobitocirea prin telenovele, prin jocuri, prin locuri comune în vizualizare, prin *kitsch* și violență. Poate că rolul unei Televiziuni Publice ar fi acela de a provoca gândul uman și de a-l duce mai departe. Nu în emisiunile de cultură trebuie să ne astenizăm după audiență. Celui căruia îi plac telenovelele nu-i place istoria, nu-i place Eminescu. Politica aceasta a audienței globale este greșită. Această politică este condusă, din umbră, de piața de publicitate. Piață care a ajuns să dicteze și cererea, și oferta”. ■ Pe aceeași pagină, Mădălina Șchiopu semnează articolul ***Eminescu preelectoral***: „Modul în care a început Anul Eminescu la TVR ne-a determinat să prezentăm emisiunea *Eminesciana 2000*, difuzată pe Canalul 2 al Televiziunii publice pe 15 ianuarie, și să realizăm o anchetă printre membrii Consiliului de Administrație al Societății Române de Televiziune. Din păcate, unii dintre membrii CA nu ne-au răspuns, alții au afirmat că vor răspunde cu alt prilej. E greu de apreciat câți dintre ei urmăresc transmisiunile TVR. Nu am primit, până la închiderea ediției, nici un răspuns de la directorul general al Societății Române de Televiziune, d -l Cristian Hadji-Culea” – urmează descrierea emisiunii (prima parte: moderator este Daniela Zeca Buzura, iar invitații sunt Nicolae Manolescu și Răzvan Theodorescu; a doua parte e moderată de Cătălin Țirlea, invitații sunt liceenii participanți la olimpiade de limba și literatura română; dezbateră despre publicistica lui Eminescu este moderată de Mariana Sipoș, invitații sunt Ion Cristoiu și Cristian Tudor Popescu; următorii invitați sunt Ștefan Aug. Doinaș și Z.

Ornea): „Cum stau lucrurile cu Televiziunea publică începe să devină clar (nemaivorbind de unele posturi de televiziune comerciale, care fac însă campanie electorală pe banii lor). Sorin Oprescu a rezumat o stare de lucruri când a vorbit despre clanțele de la ușile liderilor PDSR care încep să strălucească (destul de lustruire, oricum, de zece ani încoace). Denigrându-se fără complexe și rețineri, absurd și nejustificat, actuala putere până și în emisiunile dedicate Anului Eminescu, beneficiarul nu poate fi decât unul singur. A mai rămas ceva: marii noștri «liderii de opinie», conștiințele naționale de ultimă oră, care-și exhibă cu atât entuziasm opiniile de necontrazis oriunde îți arunci ochii. De nesuportat e pretinsa lor «intransigență», «sete de adevăr» (eminesciană, după cum am aflat de curând), «obsesia independenței». De nesuportat, pentru că în spatele uriașei lor «patimi pentru adevăr» se ascund, de fapt, patimile după Iliescu”. □ Se publică o a doua parte din materialul *Un text din „Le Monde” și replici la el* – cu replici semnate de: ■ *Andrei Cornea* (text datat 6 februarie 2000): „Domnilor,/ La prima vedere, ar trebui să fiu încântat de articolul colaboratorului dvs. Edgar Reichmann, apărut în *Le Monde*», 15 ianuarie, 2000, intitulat *Împotriva celor care epurează istoria în Ungaria și România*. Într-adevăr, autorul mă onorează așezându-mi numele pe o listă a «intelectualilor care apără valorile umaniste și refuză anumite afirmații potrivit cărora memoria evreiască nu ar mai interesa pe nimeni». Numai că, nici măcar un rând mai jos, aflu stupefiat că «liderul ideologic» al grupului considerat de d-l Reichmann ca formând «tabăra cealaltă» – anume aceea a intelectualilor naționaliști și antisemiți – e nimeni altul decât Gabriel Liiceanu. Or, aceasta reprezintă o așa de mare enormitate, încât propria mea poziție ajunge cu totul inconfortabilă: într-adevăr, nota bună pe care o primesc de la d-l Reichmann nu mai valorează nimic, de vreme ce «liderul taberei adverse» devine tocmai d-l Liiceanu, un intelectual pentru care am cea mai mare admirație. (...) Să privim, de pildă, rolul lui Gabriel Liiceanu: d-l Reichmann trece sub tăcere faptul esențial ca *Jurnalul* Mihail Sebastian a apărut pentru prima oară, în 1996, la editura Humanitas pe care o conduce nimeni altul decât Gabriel Liiceanu. (Nici George Voicu nu spune explicit acest lucru, ceea ce nu este neapărat necesar pentru cititorul român, care cunoaște acest lucru, dar este absolut obligatoriu pentru cititorul francez.) Cât despre ediția franceză pe care o menționează d-l Reichmann, ea apare doi ani mai târziu, în 1998. (...) E ciudat apoi să se constate că mai mulți intelectuali citați ca «democrați», precum Leon Volovici, Alexandra Laignel-Lavastine, precum și eu însumi, am ales tocmai editura Humanitas, condusă de același așa-zis «lider» al antisemiților români, pentru a-și publica unele dintre cărțile lor. Este, din nou, o circumstanță pe care atât d-l Voicu, cât și d-l Reichmann o trec sub tăcere, deși se poate presupune că au cunoștință de detaliile editoriale ale lucrurilor autorilor elogiați. (...) Din toate acestea, nu trebuie trasă concluzia că antisemitismul și xenofobia absentează de pe scena publică românească. Dimpotrivă, ele există din abundență. Susținătorii lor dispun

de ziare, de partide și controlează o parte din mediile electronice private. Actuala guvernare, care este democratică și pro-europeană, dar care a înregistrat multe eșecuri în materie de politică economică, se află cu spatele la zid. Iată de ce citadela democrației rămâne în România fragilă, iar dușmanii principiilor europene sunt numeroși. Doar că acești dușmani nu sunt acolo unde dl Reichmann își închipuie că-i poate găsi. Și nici pomeneală să-i afli încolonați sub drapelul unui Gabriel Liiceanu sau Nicolae Manolescu! Să strigi «hoțul, hoțul» e, firește, întotdeauna de folos. Folos incomplet totuși: fiindcă atunci când arestezi tocmai paznicul și lași hoțul liber, nu numai că răsplătești hoția, dar te pregătești să-i devii și cel mai bun complice”; ■ *Paul Cornea* (București, 1 februarie 2000): „Am luat cunoștință cu stupefacție de modul primitiv și distorsionat în care sunt prezentate problemele antisemitismului din România de către dl Edgar Reichmann, în «Le Monde» din 15 ianuarie 2000. Aflu, uluit, de la d-l Reichmann, căruia îi atribuiam nu numai bune intenții, ci și o anumită competență în ce privește situația din țară, că ar exista la noi două tabere: una, a intelectualilor democrați, care se opun minimizării Holocaustului, și o alta, a antisemiților, în fruntea cărora s-ar găsi... Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu! Afirmatia din urmă constituie o enormitate. Ea e, deopotrivă, de o falsitate monstruoasă și, în cel mai înalt grad, diversionistă, deoarece îi înlocuiește pe cei care ilustrează în România xenofobia primară și viscerală, nici mai mult nici mai puțin decât cu doi fruntași pentru democrație și drepturile omului! Rămâne de neînțeles pentru mine de ce vorbind de *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, dl Reichmann omite faptul că el a apărut în 1996 la ed. Humanitas, condusă de G. Liiceanu. Nu mai puțin că într-o splendidă conferință ținută în fața Comunității Evreilor din București, intitulată simbolic *Sebastian, mon frère*, același Liiceanu și-a exprimat în termeni emoționanți solidaritatea cu autorul și cu poporul evreu, la care «suferința a pătruns din istorie în gene». Printre democrați pot exista desigur, așa cum se întâmplă oriunde, divergențe de opinii ori de evaluare. A transforma însă aceste diferențe de nuanță sau abordare în antagonisme, a-și schimba pe cei ce apără verticalitatea morală și drepturile omului în antisemiți e o acrobație logică nedemnă de dl Reichmann și, prin implicare, de un ziar de autoritatea lui «Le Monde»”. □ Sub titlul *Grația libertății*, Dan C. Mihăilescu comentează un volum al lui Mihai Șora, *Firul ierbii* (Ed. Scrisul Românesc): „*Firul ierbii*, cartea editată acum la Craiova, prin grija plină de respect a lui Marius Ghica, deși ușoară ca un fulg pe lângă cărțile filosofului, conține toate cheile pentru «încăperile» acestora. Interviuuri, atitudini civice și politice, conferințe, eseuri, răspunsuri la dezbateri, publicate din 1980 până astăzi și pe care neofitul are a le citi *ca o prefață* în gândirea lui Mihai Șora”.

9 februarie

● În editorialul „României literare” din nr. 5 (*Măsluiri*), Nicolae Manolescu comentează polemic, de pe poziții democrat-liberale, anticomunismul naționalist

din volumul lui Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române. 1945-1989* (Editura DBH, 1999): „Sunt de acord cu d-sa că putem vorbi de un holocaust cultural. Termenul nu mi se pare prea tare. Dar nu sunt de acord cu multe dintre ideile d-lui Ungheanu și cu modul în care stabilește vinovățiile și distribuie rolurile. (...) / Dl Ungheanu vorbește de un dezastru provocat de kominternism, așadar de o intervenție a sovieticilor care a condus la obnubilarea tradițiilor și la confuzia valorilor românești. Mai niciunde dl Ungheanu nu vorbește despre comunism, despre sistemul ca atare. În felul acesta problematica este fatal limitată la efectele antinaționale și antiromânești ale unei anumite politici culturale. Nu încapă îndoială că aceste efecte au existat și au fost oribile. Dar de esența comunismului țin deopotrivă și altele, în plan moral, spiritual, religios, social, economic, cu nimic mai puțin distrugătoare decât cele din plan național. Și care nu privesc exclusiv cultura română. / Și încă: marxismul, comunismul și restul, chiar dacă au fost importate, și-au făcut lucrarea, așa-zicând, pe mâna noastră. Protagonistii par a fi, în concepția d-lui Ungheanu, în marea lor majoritate evrei (sau/și unguri, bulgari etc.). Cunoaștem de mult acest reducționism xenofob. (...) / În al treilea rând, kominternismul e criticat de către dl Ungheanu nu în numele principiilor democratice și liberale, ci în numele șovinismului caracteristic extremei drepte ante- și postbelice. Dl Ungheanu este un naționalist, care, în anii '70, s-a numărat printre susținătorii protocronismului. D-sa nu s-a ilustrat ca adversar al lui Ceaușescu sau al comunismului, trăgând pur și simplu spuza protocronică pe turta gândirii sale naționaliste. Cu voie, desigur, de la poliția politică a vremii, plămădită din același aluat, și ea, naționalistă, dar, vai, nu și anticomunistă. / În consecință, răscrucile istorice și personalitățile primesc în cartea d-lui Ungheanu o apreciere direct proporțională cu încărcătura naționalistă, nu cu aceea anti-comunistă. De pildă, un an rău i se pare d-lui Ungheanu 1968, când Uniunea Scriitorilor ar fi încăput pe mâna foștilor colaboratori de la «Cuvântul liber» de pe vremuri; despre 1971 și tezele lui de vară nu se suflă în schimb un cuvânt. (...) Dl. Ungheanu se face a uita apoi că grupul, căruia i s-a alăturat, a adresat lui Ceaușescu (după teze și sperând a le valorifica spiritul) solicitarea de a fi creată o Uniune a Scriitorilor Comuniști. Din textul d-sale acest termen final al titulaturii s-a evaporat. Așa se explică de ce un scriitor comunist până în măduva oaselor ca I. Lăncrănjan trece drept disident, fiindcă a fost antimaghiar (disidenții propriu-ziși fiind menționați de către dl Ungheanu doar pentru că, emigrând, ar fi lăsat mari datorii la Fondul Literar!), de ce un istoric ca Dan Zamfirescu, pentru care Ceaușescu era Providența însăși, e citat cu mult respect (...), de ce, în fine, E. Barbu nu e plagiatorul bine știut, ci cel mai nonconformist dintre scriitorii epocii. Toți aceștia au sprijinit protocronismul și, prin iluziile lui naționaliste, ceaușismul. Acestui fapt datorează ei simpatia autorului de măsluiri din Holocaust”. □ Mircea Martin semnează un eseu de teorie culturală – *Despre canonul estetic* –, luând

apărarea esteticului în fața masivului val de contestări postmoderne: „Problema raporturilor între canon și post-modernism sau, mai exact, între ideea canonică și post-modernitate merită, desigur, o discuție specială. Sunt de făcut, însă, măcar câteva observații preliminare. E adevărat, canonul modernist a durat atât de mult și a sintetizat atât de bine specificitatea artistică încât s-a crezut – și, pe alocuri, încă se mai crede – că reprezintă o permanență, că se confundă cu înseși principiile de bază ale unei valori estetice care s-a descoperit, în sfârșit, pe sine. Or mișcarea nu s-a oprit, pendulând în continuare în sens opus, în acela al unei – s-o numim astfel – des-estetizări a producției literare și artistice. Această mișcare se află în faze diferite în diferite spații de cultură: foarte avansate în Statele Unite, de pildă, și abia incipiente în Europa de Est, unde canonul modernist, deși contestat și părăsit de tineri, nu și-a istovit încă resursele./ În viziunea post-modernă, opozițiile cu care lucrau formatorii canonului estetic modernist (înalt-jos, profund-superficial, esențial, necesar-aleatoriu, fortuit, complex-simplu (simplist), dificil-facil, central-periferic) își pierd relevanța și însăși logica binară e resimțită ca insuficientă. Epoca post-modernă vrea să fie – și este – o epocă în cadrul căreia pluralismul se confundă cu eclectismul și cu relativismul cultural, o epocă pe care n-am greși dacă am numi-o una post-canonică. Și, totuși, ideea pluralistă, dacă nu e definită și, mai ales, aplicată *cum grano salis* de la un domeniu la altul, de la politică la cultură și de la cultură la literatură, de la politică la cultură și de la cultură la literatură, riscă să aibă numai un rol dizolvant, conducând la confuzia valorilor, la devalorizarea acestora. (...) Epoca pe care o parcurgem e traversată de acute crize identitare și disciplinare la a căror origine se află, pe de-o parte, sentimentul alienării, pe de altă parte, o criză a reprezentării înseși. Confuzia valorilor, care nu e doar suportată, ci chiar cultivată în zilele noastre, contribuie, fără nici un dubiu, la agravarea acestor crize. Canonul estetic repune problematica identității în termenii ei firești, o moderează și o nuanțează prin chiar tipul de exemplaritate complexă pe care îl promovează./ Apărarea canonului astăzi poate fi considerată o reacție față de entropia crescândă, socială și intelectuală, o surdină pusă pe isteria milenaristă. Într-un cuvânt, o formă de fundamentalism estetic opusă fundamentalismelor social-politice și religioase”. □ În cadrul rubricii sale „Contrafort”, Mircea Mihaieș comentează într-un articol acid (*Ferește-mă, Doamne, de disidenți că de partid mă apăr singur!*) criza din P.N.Ț.-C.D.: „Dezastrul de astăzi al P.N.Ț.C.D.-ului nu s-a produs din senin. Momentul adevărului a fost precedat de rușinoase cedări ale liderilor în probleme care păreau să reprezinte punctul forte al țărâniștilor: morala. Malversațiunile lui Ionescu-Galbeni privind legea dosarelor de securitate, comportamentul incalificabil al ‘talibanilor’ în cazurile Valerian Stan, Victor Ciorbea, Ticu Dumitrescu, Radu Vasile, moliciunea nu tocmai inocentă în chestiunea băncilor falimentare, protecția pe față acordată unor infractori și multe, multe altele anticipează crahul cvasi-general al

P.N.Ț.C.D.-ului. Formă fără fond, țâfnă revanșardă a unor victime ale istoriei, acest partid s-a dovedit a nu fi la înălțimea aspirațiilor etalate. Văd o mare diferență între ceea ce-și pusese în minte Corneliu Coposu – asigurarea unui trai liniștit la bătrânețe tovarășilor săi de închisoare – și turnura luată de evenimente”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează favorabil volumul *Două secole de mitologie națională* (Ed. Humanitas, 1999) al istoricului Lucian Boia, formulând la final o serie de interogații reflexive (***Națiunea – geneză, prezent și viitor***): „În ultima vreme, minorităților autohtone li s-au adăugat cele constituite, în multe țări europene și în SUA, prin imigrare. Și, la toate acestea, se adaugă proiectul unificării europene, economice și politice, dispărînd pînă și simbolul național al monedei, prin crearea monedei unice europene. Va fi aceasta, se întreabă legitim dl. Lucian Boia, o Europă de națiuni sau Europa va sfârși prin a asimila națiunile, devenind o mare națiune, ca SUA? Deocamdată, constată autorul, predomină conceptul unei Europe de state, în care națiunile vor continua, diminuate, să existe. Dar nici soluția Europei federalizate nu e de neglijat, azi, dar mai ales, în viitor. Soluția viabilă, la conflictele național existente, pare a fi cea experimentată în Europa occidentală: unitate supranațională, ștergerea frontierelor, regionalizare. Conceptul de națiune, care și-a avut epoca sa de glorie, se estompează fatal, deși își păstrează unele atuuri incontestabile. Și va apărea, în viitorul îndepărtat sau mai apropiat, și ideea unei limbi comune indispensabilă (va fi ea engleza, azi deja practică?). Autorul conchide inteligent că viitorul previzibil este acela al unor națiuni «atenuate», prin extirparea factorilor susceptibili de a genera intoleranță și conflict, dar totuși națiuni distincte. «Europa este încă un ideal, națiunea o prezență efectivă». Repet, concluzie inteligentă și rezonabilă, la capătul unei analize încărcate de explozibil”. □ Ioan Stanomir semnează un eseu de reconsiderare, din perspectivă conservator-estetică, a literaturii lui Ionel Teodoreanu (***Vă place Ionel Teodoreanu?***): „Rețeta succesului lui Ionel Teodoreanu include o revalorizare a unui romantism rezidual, ca și în cazul lui Cezar Petrescu. Nostalgia ordinii vechi, a lumii de dinaintea schimbărilor accelerate modelează sensibilitatea prozatorului. Soarele ce luminează copilaria personajelor sale e cel al vârstei de aur. Urmînd taxonomia lovinesciană, Ionel Teodoreanu e incontestabil un «reacționar»: mercantilismul, disoluția ordinii patriarhale sunt simptomele unei maladii a modernității. (...) Vă place Ionel Teodoreanu? În ceea ce are mai durabil estetic, proza sa mi se pare a poseda un efect de cutie muzicală. Sunetul ce se naște la deschiderea mecanismului e desuet, încântător și grațios. Timpul supraviețuiește concentrat în note muzicale. O lectură indiferentă poate anula farmecul discret...”. □ Sub titlul ***Poezie de unică folosință***, Alex. Ștefănescu comentează sarcastic volumul experimental colectiv *40238 Tescani* (Editura Image, Onești, 2000): „Cartea care a rezultat este o operă colectivă fantezistă, dar nu mai fantezistă decât «experimentele» făcute de avangardiști înainte de război. Ea te duce cu

gândul mai curând la un joc de societate decât la o aventură artistică. Procedeele de epatare a eventualului burghez sunt ieftine, miza spirituală rămâne aproape mereu minoră, iar obsesiile sexuale care răzbat din texte par ale unor studenți eternizați în condiția de studenți. Dacă o femeie de serviciu de la Facultatea de Litere ar avea ideea să colecționeze hârtiile mototolite pe care le găsește pe jos după cursuri, seminarii sau ședințe de cenaclu, ar putea publica la bătrânețe o sută de cărți de același fel. Autorii au avut grijă să nu precizeze cui anume aparține fiecare text. Numele lor apar doar pe ultima copertă, înscrise pe spatele unei fete neidentificabile, în regiunea dintre omoplați și fese. Acest colectivism explică probabil lipsa de zel cu care membrii grupului s-au angajat în actul creației. Ca și în vechile CAP-uri, fiecare a lăsat salvarea situației în seama celorlalți. (...) Faptul că un grup de tineri și foști tineri și-a făcut de cap la Tescani, într-o vacanță de vară, poate fi privit cu simpatie (deși lui Mircea Cărtărescu și nici chiar lui Florin Iaru nu prea le mai stă bine să se poarte studentește). Iar ideea acestui grup de a-și petrece timpul nu numai «hăhăind și pilind», ci și jucându-se de-a literatura, este chiar demnă de stimă./ Totuși, cartea are și ceva antipatic și anume însuși faptul că există, ca expresie a dorinței celor nouă de a-și valorifica un moment de spontaneitate. În loc să-și considere improvizațiile de la Tescani o literatură cu unică folosință (așa cum și sunt), în loc să fie mulțumiți că au colaborat cu mai multă sau puțină inspirație la o sărbătorire a clipei, ei au avut grijă să-și exploateze editorial o fugitivă – și discutabilă – stare de grație. (...) / Mircea Cărtărescu și prietenii săi procedează asemenea acelor pasageri dintr-un avion care, după ce iau masa, își bagă în buzunare tacâmurile de plastic, cu gândul să le păstreze toată viața”.

● În „Luceafărul” (nr. 5), Ioan Buduca scrie despre un recent volumul al lui Ioan Flora, *Medeea și mașinile ei de război*: „Este, fără îndoială, cel mai bun volum scris de Ioan Flora. Și una din cele mai bune cărți de poezie românească. Este, dincolo de aceste superlative, un eveniment columbian: Ioan Flora scrie poezie cu materia primă a istoriei și a cărților de istorie. Ceea ce nu s-a mai întâmplat, dar, iată, trebuia să se întâmple. Descoperirea unei Americi! Istoria n-a mai dat poeți adevărați de pe vremea grecilor, iar mai spre noi, doar Constantin Kavafis a mai încercat această materie primă, dar o făcea cu prudența celui care lua istoria ca reper mitologic. Ei, bine, nu! Ioan Flora ia taurul de coarne. Istoria din poemele sale este chiar istoria și este simțul istoric al unui eminent purtător de memorie istorică. Românul Flora este deopotrivă și sârb, dar și balcanic. Doar limba poeziei sale este închisă între granițele unei particularități etnice”. □ Octavian Soviany comentează romanul lui Augustin Buzura *Recviem pentru nebuni și bestii*: „Cartea domnului Buzura se dorește o panoramă cuprinzătoare a societății românești comuniste și (printr-o ingenioasă alternare a planurilor temporale) postcomuniste, plasate, acestea, în egală măsură sub semnul mizeriei morale, a abjecției și a turpitudinii. Asimi-

labilă parțial neo-realismului (mai ales datorită unei acurateți a amănuntului care are adesea pregnanța unor secvențe de cine-verite realizate în contraste puternice de alb-negru), posedând totodată ceva din voluptatea scriitorului naturalist de a cotrobăi prin ungherele cele mai insalubre ale vieții morale, viziunea romancierului va fi cea a unui cronicar care știe să le confere «dioramelor» sale sociale (e adevărat că într-o manieră cu totul particulară) dimensiunea istoricului, dar și cea a unui moralist, atras nu doar de caleidoscopia mediilor, ci și (sau mai ales și) de modul în care «tăvălugul istoriei» distorsionează sau, dimpotrivă, trezește din letargie conștiințele într-o societate iremediabil demonizată. Ca martor al trecerii de la comunismul paranoid la spectacolul grotesc al așa-zisei tranziții, domnul Buzura judecă istoria cu ochiul dezabuzat al unui sceptic, iar timpul devine, în viziunea domniei sale, unul «sterp» prin excelență, căci exclude tocmai ideea de devenire. Ceea ce face ca spațiul istoricului să se convertească într-o uriașă procesiune carnavalescă, întreruptă doar de momentul schimbării măștilor și a travestiurilor”.

10 februarie

● În „Șotronul” său din nr. 6 al revistei „Contemporanul – Ideea europeană”, D. Țepeneag face trimitere la un articol publicat de George Voicu în „Les Temps Modernes” (ultimul număr din 1999), de unde reiese că „tartorul antisemitismului din România e Gabriel Liiceanu: «Mă gândesc bunăoară la Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas (reacționând rareori, singuratec în aparență, dar probabil adevăratul lider ideologic al grupului)». Din acest grup (de antisemiți) nu lipsesc, în enumerarea profesorului de științe politice, nici Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Monica Lovinescu, Alex. Ștefănescu, Constantin Țoiu (și Țoiu? Da, și Țoiu!). Și ni se explică în ce fel fostul elev al lui Noica, printr-o «subtilă ficțiune organicistă» dezvoltată în cadrul faimoasei conferințe despre Mihail Sebastian, a oferit o bază ideologică neo-antisemitismului românesc. Subtilă, prea subtilă e de fapt interpretarea lui Voicu! La Liiceanu nu e vorba de «substanțialism», ci pur și simplu de echivalarea jurnalistică și fără multă reflecție a Holocaustului cu Gulagul, operație pe care înaintea lui au făcut-o și alții, printre care Monica Lovinescu. Liiceanu, șef ideologic? Să fim serioși! Încă un efort și o să-l credem și filozof... Îmi pare rău, dar nu izbutesc să-l vad în postura de șef. Oportunist și poltron, e mai degrabă băiat de mingi”. De aici, Țepeneag ajunge la „zbuciumul cornelian” din „suflețelul lui Mirciulică (Cărtărescu)”: „Dacă ține în continuare să publice la Paris, unde viața literară, după părerea editorului sau, antisemitul șef Liiceanu, e supravegheată de «lobbyul evreiesc», o să fie silit să părăsească editura Humanitas și pe directorul acesteia. Și cum o să facă? Cum o să-l manevreze pe șeful ideolog? O să-i retrocedeze drepturile filozofului cu cobiliță? O să fie cu el mai mărinimos și mai înțelegător, mai puțin hrăpăreț decât a fost în povestea cu Blaga? Și Voicu ăsta, ce pârlăcios!”.

15 februarie

● În „Cotidianul”, Marin Mincu se întreabă: ***Cine vrea să dispară Editura Minerva?***: „Am aflat întâmplător că patrimoniul cunoscutei Edituri Minerva a fost vândut pe sub mână, pentru 220 de milioane de lei. (...) Rostul cel mai important al Editurii Minerva constă în colecțiile și seriile diverse prin care este conservată și custodită literatura română. Este vorba, în primul rând, de seria de ediții critice intitulată «Opere», în care au început să fie publicați unii autori, dar lipsesc încă edițiile critice complete (...). La fel stau lucrurile și cu colecția esențială «Scriitori români», care nu a ajuns nici la jumătatea drumului. Pentru continuarea acestor indispensabile șantier editoriale este nevoie nu numai de fonduri pentru tipărirea propriu-zisă, dar mai ales de specialiștii și filologii pricepuți, care să știe să cerceteze manuscrisele dificile, să stabilească variantele și să compună aparatul critic de note. (...) Ne întrebăm (...) dacă un întreprinzător privat (...) își va permite să sprijine apariția acestor serii și colecții care nu aduc un câștig imediat. Mi se pare absolut necesar ca statul să ia sub directă ocrotire Editura Minerva. (...) Păi, cum, domnule Caramitru, cheltuiți un miliard ca să vă plimbați după cai verzi pe pereți prin lume, fără să primiți nici măcar un vot de onoare, și lăsați în schimb să se vândă patrimoniul editorial al României pe doi zloți (...)? De ce n-ați cedat miliardul acesta Editurii Minerva, care putea să-i depună la o bancă și să-și scoată cheltuielile minime din dobânzile primite anual? Ce fel de ministru al Culturii sunteți dumneavoastră dacă distrugeți instituțiile culturii românești?».

● Revista „22” (nr. 7) găzduiește un nou episod al anchetei cu tema ***Literatura și televiziunea***; răspund, în acest număr, Cătălin Țirlea și N. Prelipceanu.

■ ***Cătălin Țirlea (O interpretare penibilă și provincială a liberalismului)***: „Am citit cu interes și cu atenție primele răspunsuri, ale d-lor Laurențiu Ulici și Mircea Cărtărescu, publicate în nr. 4/2000 al revistei «22», din utila anchetă despre relația dintre literatură și televiziune. (...) Dl Mircea Cărtărescu are dreptate atunci când spune că discursul intelectual și artistic nu se potrivește cu limbajul televiziunii. (...) Dl Cărtărescu este foarte sigur de faptul că emisiunile de cultură coboară la cota de audiență 0,00. Lucrurile nu stau deloc așa. Emisiunea din 15 ianuarie de la TVR 2, dedicată aniversării lui Eminescu, la care d-l Cărtărescu a refuzat în ultimul moment să se alăture în platou d-lor Doinaș și Z. Ornea, deși inițial acceptase participarea, a avut o cotă de audiență excelentă chiar în raport cu emisiunile concurente de la acea oră. Și exemplul nu este singular. De altfel, considerarea de către dl Cărtărescu a cotei de audiență drept «singurul criteriu semnificativ în analiza performativității (sic!) mediilor» este ea însăși generatoare de confuzii. Criteriul este unul specific televiziunilor comerciale, ca indicator pentru stabilirea cotelor de vânzare a momentelor de publicitate. O televiziune publică (în situație inexistentă astăzi în România, cum corect observă d-l Laurențiu Ulici în răspunsul d-sale la aceeași anchetă) nu folosește acest criteriu pentru că, în principiu, ea nu vinde

spațiu publicitar. Ea are în schimb alte criterii (formare, educare, informare etc.) pe care dl Cărtărescu le disprețuiește, considerându-le «poporaniste». În acest sens, d-sa consideră că statul nu trebuie să sprijine cultura (și nici televiziunea publică deci!) pentru că... «statul veștejește tot ce atinge». Lăsând la o parte această interpretare puerilă și provincială a liberalismului, dl Cărtărescu ar trebui totuși să-și amintească faptul că sub semnătură d-sale au apărut, până în 1989, patru cărți tipărite sub un regim politic în care statul era... omnipotent. (...) În fine, ultima idee a d-lui Cărtărescu este aceea că televiziunea nu are de ce să piardă timp prețios de antenă comentând o literatură puțină și mediocră, pentru că «... de ani de zile, n-a mai apărut în România o carte de literatură originală care să merite să fie comentată la televiziune sau în orice altă parte...». Întrucât, în pofida cotei de audiență scăzute aproape de 0,00, eu cel puțin l-am văzut cu ochii mei pe dl Cărtărescu participând la o emisiune unde se comenta apariția ultimului său roman, *Orbitor*, găsesc că această frază nu este decât o jignire gratuită la adresa scriitorilor români și nu merită comentată”; ■ *Nicolae Prelipceanu (A aplica emisiunilor literare același tip de sondaj ca și divertismentului e o prostie)*: „Prin natura ocupației mele, «alimentare», cum i-ar spune d-l Nicolae Balota, îmi trece pe sub ochi tot felul de anunțuri, printre care și unele referitoare la o nouă emisiune literară. Ceea ce mă face sceptic e faptul că aici cronica literară nu e semnată de un critic de autoritate. (...) De câțva timp, văd că și la o televiziune enervant-comercială se recită – bine-rău, asta-i o altă poveste – din Eminescu. Mai văd câteodată știri despre cărți sau expoziții la TVR 1, în coada emisiunii principale de informație, însă câteva minute o dată pe săptămână e prea puțin. (...) O emisiune profesionistă e aceea pe care o face Nicolae Manolescu, noaptea târziu”. □ Se publică a treia parte din *Un text din „Le Monde” și replici la el*; în această săptămână, replicile sunt semnate de: ■ *Pavel Câmpeanu (Pseudokineghetikos)*: „Despre tabere: în descrierea colaboratorului ocazional al ziarului parizian, tabăra democrată posedă un efectiv – sunt menționate o serie de nume –, dar nu și un șef. Dimpotrivă, tabăra antisemită are un șef – pe Gabriel Liiceanu, dar nu și un efectiv – cu excepția lui Nicolae Manolescu. (...) Revenind la cele două tabere, problema eșantionării suscită și o altă dilemă: tabăra democrată este alcătuită în copleșitoarea ei majoritate din reprezentanții ai diasporei. Rezultă că rinocerizarea unor intelectuali proeminenți din România nu este observată de confrății lor cu care se intersectează toată ziua bună ziua, ci de conaționali pe care soarta i-a transplatat la mari distanțe”; ■ și *Andrei Oișteanu (Cum a devenit huligan)*: „Subscriind la replicile semnate de Mircea Iorgulescu, Vasile Popovici, Paul Cornea și Andrei Cornea, n-ar trebui să mai am prea multe de spus. Doar câteva considerații personale” (în continuare, A.O. descrie desfășurarea conferinței susținute de Liiceanu și reacțiile suscitade de aceasta). □ Livius Ciocârlie publică un text intitulat *Adresant: societatea civilă*: „Ne-am obișnuit

și noi cu gândul că, poate, vom fi cândva cooptați în Uniunea Europeană. Nu realizăm decât vag ce înseamnă asta. Ba, mai avem și aprehensiuni. (...) Închei, parafrazând sfârșitul unui discurs ținut odată, sunt câțiva ani de atunci, de Nicolae Manolescu: dacă greșim acum,, dacă ratăm actuala șansă, nu vom fi iertați. Urmașilor noștri le va face oroare gândul că se trag din unii care au avut o asemenea ocazie și n-au fost în stare ori și-au bătut joc de ea. Îi includ fără rezerve în acești *unii* pe reprezentanții societății civile, cu vocea lor, atâta câtă e”.

16 februarie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 6), *Potrivelii și mașinațiuni*, Nicolae Manolescu contestă teoria conspirației pe care se întemeiază ultimele volume ale eminescologului Nicolae Georgescu: „Nu m-am putut ocupa, în momentul apariției lor, de două cărți consacrate lui M. Eminescu de către dl N. Georgescu. Acestea sunt *A doua viață a lui Eminescu* (Editura Europa Nova, 1994) și *Cercul strămt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu* (Editura Floare Albastră, 1995). Dl Georgescu este un bun cunoscător al poetului și publicistului, începând cu manuscrisele și sfârșind cu textele publicate. Cred că, mai ales după moartea lui Petru Creția, eminescologii noștri nu sunt mai numeroși decât degetele de la o mână. Partea proastă, în legătură cu dl Georgescu, pe care îl prenumăr fără să ezit printre eminescologii valoroși, este că, în loc să ne dea o biografie sau o ediție nouă, s-a lăsat ispitit de o interpretare ciudată a vieții și operei eminesciene. În ce mă privește, deși nu neg interesul unor observații și conexiuni ale d-sale, nu-i acord d-lui Georgescu nici o șansă serioasă de a face din perplexitățile de care e stăpânit o cale (cu atât mai puțin, una regală) a studiului eminescologic. (...) Până la a declara că poetul a fost eliminat moral și, apoi, fizic, de cabala liberalo-conservatoare nu mai este decât un pas. Dl Georgescu, prea adânc știutor de Eminescu, nu-l face. Alții l-au făcut, vai, spre ridicol propriu. Ce să spui despre toate acestea? Poate doar că aștept de la dl Georgescu biografia și ediția pe care priceperea d-sale le-ar îndreptăți (dincolo de ‘potrivelii’ gata să fie interpretate ca ‘mașinațiuni’), în spiritul unei juste aprecieri a izvoarelor și a textelor”. □ Pornid de la comentarea paginilor de jurnal din volumele 17 și 18 ale ediției de *Opere* apărute la Minerva în 1999 (sub îngrijirea lui Niculae Gheran), Ion Simuț semnează un studiu critic de reexaminare a pro-germanismului politic controversat al lui Liviu Rebreanu din anii celui de-al doilea Război Mondial (*Liviu Rebreanu, o conștiință politică vulnerabilă*): „...trebuie să o spunem fără ocolișuri că Antonescu este un adevărat idol politic al lui Rebreanu și așa va rămâne până la capăt. E singurul de care nu se dezice, lipsindu-i intervalul decepției, datorită sănătății subrezite fatal în 1944. Avea două argumente tari să-l admire: primul, că redobândise Basarabia și Bucovina – motiv de entuziasm național, și al doilea, că recâștigase încrederea Germaniei pentru

România. (...) Avea de ce să se teamă Liviu Rebreanu în 1944, când a aflat de actul de la 23 august și căruia de fapt nu i-a supraviețuit decât o săptămână? Fără îndoială că da! Chiar zvonul că se apropie trupele rusești i-a creat agitație și i-a grăbit sfârșitul care a survenit la 1 septembrie 1944. Rebreanu era un anticomunist convins, un adversar al revoluției rusești din 1917 și, pe deasupra, un filogerman consecvent. Rebreanu e foarte impresionat de orice schimbare politică, foarte atent la exigențele ei pentru a ști ce are de făcut și cum să se conformeze. E mult prea încrezător în șansele oricărei schimbări, ca orice oportunist inteligent, care speră că se va adapta mulțumitor. Optimismul său este invariabil și la începuturile lui Carol II (care îl primește în audiență și îl consultă în probleme culturale încă din 1930, de la urcarea pe tron), și la proclamarea României Legionare (înălțându-i un panegiric și participând la reînhumarea osemintelor lui Corneliu Zelea Codreanu), și la dobândirea puterii politice totale de către Antonescu (confirmându-i-se că e agreeat de general și propus de el însuși în funcțiile pe care le-a dobândit în timpul regimului său). (...) Carlist pentru aproape un deceniu, legionar de-o zi, antonescian până la capăt, filogerman de-o viață, Liviu Rebreanu a trecut cu naivitate de la o speranță la alta, visionând spectacolul politicii contemporane cu neliiniștea profitului pentru sine și cu sentimentul unei drame naționale”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează elogios editarea volumului A-H din corespondența lui Mircea Eliade, îngrijit de Mircea Handoca (Humanitas, 1999): „Dl Mircea Handoca a adunat, cât s-a putut, aceste scrisori, le-a descifrat și le-a publicat într-o bună ediție comentată. I se cuvin omagii” (*Din epistolarul Mircea Eliade*). □ Gabriel Dimisianu semnează un articol-necrolog în care evocă personalitatea defunctului Roger Câmpeanu: „Odată cu plecarea dintre noi a lui Roger Câmpeanu dispare și ultimul exponent de marcă al presei de altădată. Adică al acelei prese ce se alcătua în climatul febricitant al redacțiilor zumzăitoare, în care răpăitul mașinilor de scris nu înceta niciodată, apoi în agitația vechilor tipografii, cu veșnicul du-te vino al curierilor, al corectorilor, al secretarilor de redacție, între linotipuri și zețărie, între laboratoarele foto și calandru sau rotativă. Azi această rumoare s-a stins, înlocuită de tăcerea aseptică a calculatoarelor despre care se spune că fac totul aproape singure. (...) Marea nefericire și dramă a lui Roger Câmpeanu a fost aceea de a fi prins din plin, în cei șaisprezece ani câți a lucrat la «România literară», monstruoasa epocă ceaușistă. Tot spiritul său de finețe, tot gustul său fără cusur, toată cultura sa și toată întinsa experiență adunată prin ani, la ce să-i fi folosit? Doar la atenuarea kitsch-ului propagandistic la care eram obligați, la diminuarea stridențelor, la păstrarea în revistă măcar a unor insule de normalitate și decență?” (*Roger Câmpeanu*). ■ Personalitatea lui Roger Câmpeanu este evocată și într-un articol memorialistic al lui Cristian Teodorescu, în cadrul rubricii „La microscop” (*O partidă de pescuit fără Roger Câmpeanu*): „Prin '88, am început să ne spunem unul altuia «Dom Semaca». Pe atunci, dacă mi-ar fi

zis cineva că Roger avea să plece de la «România literară», probabil că i-aș fi răs în nas. Așa ceva mi se părea imposibil. Și totuși după '90 imposibilul a avut loc, Roger s-a dus la «Secolul 20». Apoi a trecut la Fundație, la «Lettre». (...) Pentru gustul lui dezbinarea politică dintre literați pica prost. Își dădea seama că temeiurile acestei dezbinări erau reale și țineau de alegerea fiecăruia, dar era convins că asta avea să slăbească forța lumii literare. Treptat s-a convins că acea forță, la care ținea, făcea parte dintr-o altă lume, care dispăruse. Roger n-avea nostalgia acelei lumi, avea însă o nostalgie după o viață literară puternică și bine articulată. Era la zi cu ultimele apariții pe piață. (...)/ Poate că greșesc, dar potrivit informațiilor pe care le am de la «Contemporanul», de pe vremea când Roger mai era o legendă a revistei, alături de George Ivașcu, faptul că Roger a devenit un gazetar mut i s-a tras de la George Ivașcu. Acesta l-ar fi plimbat de la o secție la alta, pentru a-l antrena în vederea însărcinării de secretar general de redacție. Ivașcu însuși nu avea o relație grozavă cu scrisul, dovadă stau editorialele lui din «România literară».

□ Mariana Filimon (*Florența*), Eugenia Tudor-Anton (*Umbra rasă*) și Constanța Buzea (*Casa din capătul cerului*) o evocă pe poeta Florența Albu, de curând dispărută. *Mariana Filimon*: „S-a stins din viață cu aceeași discreție cu care a trăit. Ne invita la ea de 1 decembrie, ziua ei de naștere. A ținut mult să ne întâlnim din nou, câteva prietene. Abia acum îmi dau seama că atunci, când ne-a primit în atât de ospitaliera ei casă, mai avea de trăit doar trei săptămâni... Ne-a condus, ca de obicei, până la ieșirea din bloc, și ultima imagine pe care i-o păstrez este aceea a făpturii ușor înfrigurate, aduse în sine. Era ger, purta pe umeri o hăinuță oarecare și nu știu dacă atunci sau altădată mi-am spus în gând: un suflet atât de mare, într-o haină atât de mică.../ De altfel, această halucinantă disproporție dintre aparențe și realitățile (bine apărute) mă intrigase încă de la începutul prieteniei noastre. O cunoscusem (câți ani să fie de atunci?) într-o după-amiază, la «Viața românească», unde lucra./ (...) Am avut privilegiul de a-i citi, în manuscris, prozele ce urmează să apară în acest an. Un suflu epic extraordinar, o capacitate surprinzătoare de a releva traseele unei existențe inconfundabile. Sunt pagini din care se distinge un adevăr tulburător: Florența a știut să-și facă din singurătate un aliat. Prin crezul său neabătut în creație, prin curajul greu încercat de-a lungul neprielnicele vremi, și-a impus statura de scriitor demn și complex”. *Eugenia Tudor-Anton*: „Vestea morții poetei Florența Albu m-a înghețat! Și n-am putut să cred! Mai ales că ne întâlnisem întâmplător nu de multă vreme în Piața Universității.

Încerc s-o păstrez în amintire așa cum era în dimineața aceea de toamnă frumoasă. Aproape neschimbată. Ca atunci, în anul 1966, când a venit în redacția «Vieții românești». O tânără tunsă băiețește. Cam încrunțată, părea supărată, o supărare a cuiva care-și purta cu un fel de mândrie ciudată blazonul nemulțumirii de sine și de alții. (...) Ne-am împrietenit anevoie, dar ne-am

împrietănit, căci descoperisem dincolo de «mutra belicoasă», de iritarea cuiva nemulțumit, firul tare al francheții, puntea prin care puteam să comunicăm./ (...) Poezia Florenței Albu reprezintă cel mai autentic bocet din lirica deceniilor șapte și opt, după dispariția unei lumi oprimate cu brutalitate, lumea țărănească, lumea satului românesc desființat. Poate să pară banal pentru generația tânără, însă pentru cei ce am străbătut anevoios – încercând să trăim și să scriem – câmpul de sârmă ghimpată al totalitarismului, nu este lipsit de importanță”. *Constanța Buzea*: „Florența Albu, poeta, omul diurn și omul nocturn, secret și sobru în toate, rămâne de-acum înainte de căutat și de descoperit numai în opera sa. Dincolo de discreția care a pus surdina unei suferințe imense, e de înțeles mult, și sunt multe de înțeles, în poezia, în proza, în însemnările zilnice, în visele pe care și le-a transcris și le-a interpretat ca pe niște semne prevestitoare. Nu ne este ușor să citim ce a scris pentru noi toți Florența Albu, cum că Moartea ar fi singura întâmplare miloasă. Dar și sfinții au spus aceasta mereu, inspirați și convinși în binefacerile adevărului lor”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează favorabil, dar cu rezerve ideologice, volumul de publicistică și eseistică militantă *Frica de diferență* (editura FCR, 1999) al basarabeanului Vitalie Ciobanu: „Vitalie Ciobanu este european nu în sensul că ar fi nebasarabean, ci în acela că traduce într-un limbaj european aspirațiile dintotdeauna ale basarabenilor. El are grijă să-și normeze demonstrațiile, înscriindu-le în perimetrul a ceea ce americanii numesc *political correctness*. Această preocupare – de avocat internațional al poporului său – îl costă. Textele pe care le scrie, deși aparțin unui scriitor foarte înzestrat, tind să ajungă limfatice, ca textele lui Gabriel Andreescu” (*Rezerva de luciditate a Republicii Moldova*). □ Sub titlul *Exilul nostru militant*, Alexandru Niculescu comentează laborios, cu numeroase reflecții adiacente, volumul memorialistic *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu (Ed. Humanitas, 1999), cu următoarele concluzii: „Carte de exil, istorie a exilului, carte de literatură, *La apa Vavilonului* poate avea, astăzi, în țara noastră, un rol propedeutic. Autoarea narează, pentru cei ce nu au cunoscut, istoria plină de involburate și îndurerate meandre a primului nostru exil (care a început, dar nu s-a limitat, în Franța, la Paris). Poate că aceste pagini vor cădea în mâinile celor care își imaginează încă un *exil doré*, însoțit de «croasanți» și de cafele cu lapte: vor ști, acum, ce a însemnat cu adevărat sărăcia, provizoratul, dar și lupta pentru o idee. Vor cădea probabil, și sub ochii celor care cred încă în lipsa de valori literare în scrierile românești de exil: ajungă-le deocamdată, Țara din gând a lui Alexandru Busuioceanu, colecțiile revistelor publicate de Virgil Ierunca, în lumea largă, și opera lui Horia Stamatu și a lui N. Caranica (pentru a menționa numai pe aceștia)!/ Într-un singur punct, fie-ne îngăduit a o contrazice pe autoare. Cum își va fi putut pune întrebarea, în țară, în 1945 «ce pot avea eu în comun cu politica?». Să nu-și fi dat oare seama – e drept, era tânără – că toate puterile sale morale și culturale, toată structura sa

intransigentă, jusqu'au boutiste-à, toată demnitatea sentimentelor ascunse cu grijă și iubirea profundă ce a legat-o întotdeauna de țară – totul o destina a fi ceea ce este astăzi? O puternică personalitate culturală și politică din istoria contemporană a României, în raport cu care mulți dintre noi avem a ne confirma identitatea”. □ Într-un comentariu de atitudine intitulat *Fără ieșire?!*, Mircea Iorgulescu reflectează îngrijorat asupra polemicii despre antisemitism care continuă să agite mediul intelectual autohton: „Nicolae Manolescu, Norman Manea, Dorin Tudoran, Gabriel Liiceanu, tangențial Vladimir Tismăneanu, Horia-Roman Patapievici și alții încă, sunt de o bună vreme «personajele» unui masacru intelectual în desfășurare. Personaje, dar și, unii dintre ei, deopotrivă «autori», dublă calitate sau dublu statut împărțite cu doi cercetători originari din România și dedicați problematicii istorico-politice românești, Michael Shafir și Radu Ioanid, aceștia având însă avantajul ori dezavantajul de a nu poseda, în conștiința culturală internă a momentului, aceeași cotă de prestigiu și de notorietate ca primii numiți. Fenomen explicabil și, oricum, natural, câtă vreme, de pildă, «grosul» activității lui Michael Shafir nu s-a manifestat nici pe scena românească și nici în limba română – spre deosebire, alt exemplu, de Vladimir Tismăneanu, aflat așa-zicând «administrativ» într-o situație similară (plecat tânăr din România, stabilit și lucrând la o instituție americană, cu numeroase publicații în alte limbi decât româna), dar prezență activă și proeminentă în viața intelectuală din România. (...) Cum ceea ce a părut inițial a fi o nefericită polemică, prost dusă, prost plasată și prost orientată, s-a amplificat și a luat forma unui veritabil război civil intelectual, purtat deopotrivă în România și în străinătate, cu incontrollabilă dinamică autonomă și supralicitări înlănțuite într-o delirantă spirală a excesului, tabloul de ansamblu nu înfățișează nici învinși, nici învingători, ci doar victime, ruine, dezastre. (...) Cum să nu-ți pese, intelectual român fiind, că Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu și Dorin Tudoran sunt proiectați în absurda, neverosimila, monstruoasă ipostază de antisemiți și anti-democrați?! Cum să nu-ți pese, intelectual român fiind, că Norman Manea, Z. Ornea, Vladimir Tismăneanu, Leon Volovici sunt proiectați în absurda, neverosimila, monstruoasă ipostază de conspiratori evrei urmărind distrugerea culturii române?! În ce mă privește, refuz să cred și să accept că e vorba de indiferență. Și nici teamă nu cred că e (teamă fie de «antisemiții» Manolescu, Liiceanu, Tudoran, fie de «puterea ocultă a evreilor»); mai degrabă o fremătătoare pândă înfometată, de carnasiere mici, în așteptarea momentului când marile dihănii prinse în absurda încheștare se vor prăbuși epuizate, agonizând. Cei zece ani trecuți de la prăbușirea chingilor și a gratiilor au fost suficienți pentru a vindeca de idilism în materie de solidaritate intelectuală. Mult-puținul care existase înainte, sub constrângere, s-a făcut zob. Punerea în libertate a însemnat și o eliberare a urii dospite, a resentimentelor, a frustrărilor. Inutil să dau exemple: sunt prea multe și nu vreau să fiu nedrept.../ (...) Spre deosebire de

alte jalnice, iraționale și în fond autodistructive momente de reciprocă sfâșiere, masacrul la care asistăm acum nu provine esențial din magma tulbură a pasiunilor literare. Rolul acestora, inclusiv de-a lungul anilor de dictatură, este imens și rămâne de studiat – vast teritoriu a cărui explorare s-ar putea să rămână în sarcina generațiilor viitoare. Notez, în treacăt, că o cercetătoare din Franța a publicat de curînd o voluminoasă carte în care, pe bază de documente de arhivă sistematic și minuțios analizate, ajunge la concluzia că fenomenul colaboraționismului scriitorilor francezi în anii ocupației germane a fost în mod determinant influențat de patimile literare, de veleități, de jocuri de interese etc., înclinațiile și sensibilitățile politico-ideologice avînd un rol secundar!// Cauza profundă se află în dificultățile de conștientizare, asumare și responsabilizare a unui «trecut» ce acoperă practic toată istoria României de la primul război mondial încoace. (...) Dar nici o dezbatere nu este posibilă atunci când se procedează prin distribuire de etichete, prin spînzurarea celui alt și a celorlalți de calificative dezonorante, prin abandonarea prezumției de bună credință». ■ Pe aceeași temă se pronunță, tangențial, și „Cronicarul” rubricii de „revista revistelor”, „Actualitatea”, pornind de la situarea scriitorilor evrei în literatura română: „«Stigmatizarea» ca evreu a oricărei persoane care nu le convine, repetarea acelorași stereotipuri negative – evreii ca permanentă amenințare, ca dușmani și alte asemenea pot fi citite mereu în publicațiile lui C.V. Tudor, Dumitru Dragomir, Viorel Roșu («Revista misterelor»), în «Puncte cardinale» etc. Cel mai ciudat e că nu aceste expresii primitive ale urii sînt combătute, nu ele declanșează îngrijorare și proteste pe măsură, ci este căutat cu tot dinadinsul antisemitism acolo unde nici gând să existe. Ar părea o formă de nevroză, de delir fantasmatic, să vezi în Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran niște antisemiți, dacă acuzațiile n-ar avea o mare doză de subiectivitate, un dedesubt ce n-are nici o legătură cu originea acuzatorilor. La fel cum «România Mare» și «Atac la persoană» îi trec pe listele cu evrei pe toți cei care contravin intereselor lor, cam așa e sporită și lista antisemiților, din nemulțumiri personale./ Dar nu despre neadevărurile din «Le Monde» ale lui Edgar Reichmann ne vom ocupa azi (în revista «22» nr. 5 și 6 cei interesați vor găsi atât textul din «Le Monde» cât și replici convingătoare), ci despre un foarte bun grupaj din «Viața Românească» nr. 12, intitulat *Fondul literar iudaic în spiritualitatea românească* (titlu nu prea bine ales, pentru scriitorul român fondul literar amintind – e oarecum de domeniul amintirii – de bani). Între textele acestui grupaj, un loc aparte îl ocupă cele «expres consacrate recentului septuagenar Radu Cosașu», îmbătrînit din eroare cu un an, iar între acestea cel mai frumos este chiar cel al prematurului septuagenar, *O autoironie a sorții*, explicație a ceea ce înseamnă să fii român evreu sau evreu român. Ca tot ce scrie Radu Cosașu, «exemplele» pe care le dă nu se pot nici rezuma nici cita trunchiat, trebuie citite acolo, în logica lor muzicală./ Toți autorii care își expun părerea în temă – Caius Traian

Dragomir, H. Zalis, Gabriel Dimisianu, Nicolae Breban, D.R. Popescu, Răzvan Voncu – ajung pe diverse căi la aceeași concluzie, că operele scriitorilor români de origine evreiască sunt bunuri inalienabile ale culturii române”.

● În „Cotidianul”, Liviu Ioan Stoiciu publică un articol politic intitulat *Asistați de Occident, cu nivel de trai oriental*: „Începe să fie jalnic, dacă nu tragic, destinul comic al actualei Puteri imorale. Putere care se mândrește că România a găsit o fereastră a oportunității în istorie, prin care vrea să intre în Uniunea Europeană (și NATO, mâine-poimâine) – aceea a nedemnității naționale. Întâi, anul trecut, a călcat pe cadavrele iugoslavilor bombardati de NATO-UE, să fie băgată în seamă de UE (...) – nu mai pun la socoteală pierderea unui miliard de dolari de pe urma acestui război și a embargoului împotriva Iugoslaviei...”.

● În „Luceafărul” (nr. 6), Ioan Buduca publică, sub titlul *Est-Etica*, o scrisoare deschisă adresată lui D. Țepeneag și intitulată: „Aveți dreptate, riscăm să părem antisemiți. Poate că și suntem, câtă vreme ne imaginăm că am fi suferit ca evreii la Auschwitz, dar nu suntem în stare să scriem nici măcar o piesă de teatru despre mult-iubitele noastre suferințe. Morții noștri nu mai scriu, iar noi facem propagandă despre suferințele cui? Ale mele? În fond, azi fac și eu teoria suferinței, o modă intelectuală ca oricare alta. Pe vremea comuniștilor, făceam teoria ironiei și era fericit că păcălesc cenzura. Țsta e adevărul! M-am schimbat? Cu siguranță. Am devenit altul acum și tare mi-ar plăcea să fac pe evreul. Îmi sunt străin mie însumi, cel de ieri. Ceea ce înseamnă ce? Că încă o dată voi păcăli istoria? Domnule Țepeneag, întrebarea mea ar fi aceasta: pe ce dracu’ ne certăm noi? Am căzut, oare, în păcatul invidiei? Tare mi-e teamă că legionarismul nostru n-a fost, nici el, altceva decât o concurență politizată a teribilului statut de popor ales”. □ Într-un articol așezat sub genericul „Opinii”, *Nu așa se scrie istoria*, Alexandru George se raportează polemic la cartea lui Mihai Ungheanu *Holocaustul culturii române 1949-1989*: „Paginile sale conțin lucruri care nu s-au mai spus, pe alocuri scripă de inteligență și formulări pregnante, calități însă de ordin literar ce nu califică pe un istoriograf. El abordează problema ca un om politic și deci ca un publicist de partid, iar dacă se întâlnește uneori cu mine, eu stărui să cred că una e să aperi adevăratele valori românești și să descrii obiectiv cum au stat lucrurile în trecut și alta e să condamni și să descoperi comploritu în numele unui patriotism românesc care-o scoate în vedetă pe M. Beniuc, pe Eugen Barbu, pe Ion Lăncrăjan sau pe Paul Anghel...” □ Octavian Soviany este prezent în sumar cu un poem amplu, *Cartea lui Benedict*. □ Ștefania Ploeanu scrie, la rubrica „Semne”, despre volumul lui Ioan Es. Pop *Pantelimon 113 bis* (1999): „Poetul a remarcat, parese, că statuarea existențială a omului actual nu are mai ales determinarea exterioară și că leudul său «fără ieșire» nu e numai cel înconjurător, ci ocupă o zonă intermediară, interior-exterioară. Se recunosc, în traiectele textelor sale de o spontaneitate dezarmantă, semnele unei ontologii postmoderne autentice

(nu doar postmoderniste), pe care vom încerca să le descriem. (...) Hotărât lucru, poetul Ioan Es. Pop s-a dovedit apt de la început să creeze fantasmă ale ontologiei apocaliptice și să le dea și nume: așa este *porcec* din volumul cu același titlu, o ființă ce nu poate depăși frustrările inubliabile din copilărie și neputința de a trece proba integrării într-o societate a convențiilor, pentru că aceasta îi stârnește o spaimă animalică, irepresibilă”. □ Într-un interviu acordat Marianei Sipoș, Ion Solacolu afirmă: „Unul dintre motivele pentru care actualele generații se comportă cum se comportă – și aici poate mă apropiez în anumite privințe de Goma, și profit de ocazie să o spun, sunt unul dintre puținii prieteni care i-au rămas – unul dintre aceste motive deci este și faptul că ele au fost create, educate, formate pentru a trăi într-un sistem totalitar, iar schimbarea bruscă de situație din 1989, care ne-a surprins și pe noi, afară, i-a surprins și pe ei, înăuntrul, ne-a bulversat și pe noi, i-a bulversat și pe ei. Numai că efectul bulversării la noi, cei câțiva oameni care am fost în exil este nesemnificativ la scara României, a culturii românești, a Europei etc. În privința României, a elitelor ei, este nu numai semnificativ, dar poate fi una dintre explicațiile situației tragice în care se găsește această țară la zece ani după prăbușirea comunismului. O situație în care multe dintre domeniile vieții societății românești nu sunt dominate – așa cum ar fi normal – de către elitele care se găsesc la suprafață – și în felul acesta societatea să aibă o viață normală, pentru că această dominație se vede, acesta este sensul statului de drept, al democrației și așa mai departe, nu trebuie să fie ascunsă – ci dimpotrivă, în societatea românească dominația se face de jos în sus, adică societatea românească, destinul ei, interesele ei sunt dominate de către interesele anumitor elite subversive, care se găsesc undeva dedesubt, care nu sunt la vedere, sub acest plan deasupra căruia ar trebui să se găsească adevăratele elite”.

17 februarie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 7), la rubrica „Șotron”, D. Țepeneag comentează în marginea unui forum organizat la Stockholm, eveniment la care au participat „delegații din mai mult de 40 de țări, printre care cam 14 șefi de stat sau de guvern”: „Lionel Jospin a ținut un discurs în care a promis că Holocaustul va fi predat în școli, iar statul francez va continua să repare spoliile cărora evreii francezi le-au fost victime în timpul războiului; o comisie pentru indemnizarea victimelor va fi în curând creată. Henri Heidenberg, președintele Consiliului reprezentativ al instituțiilor evreiești din Franța a părut jurnaliștilor francezi cam nemulțumit de discursul premierului francez. «Trebuie să trecem la măsuri concrete, a spus el. Comisia europeană de la Bruxelles să pună în aplicare un program educativ legat de Holocaust și comun întregii Europe». N-am înțeles prea bine dacă România intră și ea în acest program european. Sau numai Ungaria... A luat bineînțeles

cuvântul Elie Wiesel, care a cerut ca acest forum să fie convocat în fiecare an. Practic în același moment, ne informează ziarul «Le Monde» (28 ianuarie 2000), șase tineri neonaziști intrau într-un liceu și distribuiau, fără ca nimeni sa-i oprească, manifeste în care îi îndemnau pe liceeni să se bata pentru țara lor. Cum ar zice marchizul de La Palice: riscul antisemitismului e mai mare în țările unde există mai mulți evrei decât în România, de unde au fugit toți ca potârnichiile». De la aceste considerente, D. Țepeneag trece la comentarea unui articol din „Le Monde” semnat de David Casarani, profesor de Istorie modernă a evreilor la Southampton (Anglia): „Nu negaționismul brutal îl neliniștește pe prof. Cesarani; Acesta e destul de ușor de respins. Ce îl neliniștește e că scriitori și universitari serioși, în SUA și în Anglia, critică supralicitarea Holocaustului, transformarea acestuia într-o industrie, într-un cuvânt, zic eu, suflatul în iaurt. Autorul, care e probabil evreu el însuși, citează opinia unora după care «memorializarea Holocaustului, precum și studierea acestuia în școli și universități ar fi o metoda greșită care permite tot felul de derapaje». Tim Cole, de exemplu, universitar britanic, autorul unui studiu «inovator» asupra ghetto-ului din Budapesta din timpul războiului, publică în 1999 *Imagini ale Holocaustului*, mitul Holocaustului business, în care demolează reprezentarea kitsch din filmele și muzeele din lumea întreagă. Comentariul măsurat al lui David Casarani: «expresia lui Cole» mitul «Holocaustului e, poate, imprudentă». Interesantă e și teoria lui Cole citată de Casarani după cum urmează (eu traduc din franceză și încerc să mă țin cât mai aproape de text): «Muzee cum e Holocaust Memorial Museum în Statele Unite sau filme ca *Lista lui Schindler* au drept obiectiv nu numai să-i predea marelui public lecția trecutului, dar și să respingă declarațiile negaționiste. (...) Până la urmă, nu face decât să tulbure distincția crucială dintre realitate și reprezentare. Ba chiar, comentează Casarani, se ajunge la inversul scopului urmărit». Numai când apare drept obiect de cult, un eveniment e considerat demn să fie negat. «Pe de altă parte, un respectabil istoric american, Peter Novick, a cărui carte va apărea luna viitoare și în Marea Britanie afirma că istoria martirilor evrei a fost utilizată de către conducătorii evrei americani, începând din anii '70, pentru a menține unită o comunitate foarte compozită și pentru a o împiedica să se asimileze. Era de asemenea, un mod facil de-a se răfui cu antisemitismul și de-a justifica sprijinul american acordat Israelului». «Novick – spune Casarani – a descoperit numeroase declarații politice facute de conducătorii Congresului evreiesc american și ai Ligii împotriva defăimării care nu fac decât să-i conforteze afirmațiile. (...) Statutul de victimă s-a dovedit extrem de profitabil evreilor americani dornici să-și apere privilegiile în fața altor grupuri etnice, a afro-americanilor în special, fără să apară prea puternici sau avizi»”.

● În „Orizont” (nr. 2), Leonard Oprea realizează un interviu cu Andrei Codrescu (*Cocktail de sânge și coca-cola*): „*Andrei, că tot ai amintit de*

«planeta România», cuget că n-ar fi deloc rău să te întreb, așa, pe înțelesul oricui, există culturi mari și culturi mici?/ Da – există culturi «mici», din cauză că nu au mijloace de distribuire ale produselor lor – și culturi «mari» fiindcă au rețele bune de distribuire. Culturi «mici» nu înseamnă culturi minore, bineînțeles, cum și culturi «mari» nu fac garanții de calitate. Dar «mici» sau «mari», culturile au succes când valorile pe care le propun (sau imaginile, stilul) găsesc un ecou în afara zonei lor. Stilul și valorile spirituale ale sculpturii lui Brâncuși, de exemplu, sunt acum parte din cultura universală. Brâncuși a trebuit să ajungă la Paris, în centrul artistic al Vestului, ca să-și explice și să-și vândă arta – dar Parisul ar fi fost nimic dacă Brâncuși n-ar fi fost Brâncuși. Formula este: geniu + place + timing = Mare. (...)/ Care ar trebuie să fie configurația, traiectoria și prezența scenică a unei planete născută la Porțile Orientului și, așa, nu prea mare la stat, în World Wide Web, WWW, ca să poată fi văzută și admirată măcar în spațiul cultural al acestei lumi, nu cu telescopul electronic, ci chiar cu ochiul liber în nopțile senine ale cyberspace-ului?/ Cyperspațiul este o mare oportunitate pentru cultura română. În acest moment, cyberspațiul este ca vestul sălbatic – poți să-ți anunți prezența și ai târâm infinit pe care să-ți pui semințele sau să cauți aurul. Este foarte ușor să faci un site și să-l legi de alte situri în toată lumea. Finlandezii, o națiune mult mai mică decât România, au o prezență enormă la World Wide Web – toată lumea pare că știe despre ce și cum gândesc finlandezii. Dar ce au finlandezii de spus? Ei n-au avut o revoluție sau o mineriadă de vreo 50 de ani... (...)/ Ei bine, fiindcă în acest prezent ești de departe cel mai cunoscut și admirat român din America și nu numai, luminează-mă și pe mine într-o cestiune care mă cam seacă la inimă: de ce nici un mare român, dar nici unul, nu s-a desăvârșit și nu a devenit artist sau savant de notorietate mondială decât printr-un divorț irevocabil de miorița națională cu plai, cu ciobănaș, cu brazil, cu stele cu tot?/ Ce spui? La baza dispoziției mele sentimentale stă miorița și ciobănașul. Brazilii și stelele sunt mai universale, le avem și pe-aici. Eu cred că-i invers propoziția ta: scriitorul român în exil succedează numai în măsura în care nu se divorțează de clișeele culturii române. Eliade nu și-a renunțat niciodată imaginile originare; Cioran s-a bătut destul cu baștina natală s-o facă cunoscută în toată lumea; Ionesco l-a internaționalizat pe Caragiale; eu i-am ascuțit țepa lui Vlad Țepeș etc. Aceste nativisme simbolice funcționează bine când sunt folosite în slujba unei arte care încearcă să înțeleagă lumea unde trăiește scriitorul. Miorița și amantul ei la care se mai uită brazilii nu sunt înghețați în piatra solemn oficială, ele sunt jucării ale copilăriei prin care poți să vezi, pe care poți să le ironizezi, pe care poți să le schimbi. Care-i relația dintre Miorița și Dolly, oaia clonă? Eu n-am divorțat nimic. Artă consistă în păstrarea imaginilor după ce au fost eliberate din ghipsul patriotico-duhovnicesco-kitcherian. (...)/ Dacă am ajuns la **Messi@h**, te întreb: câte niveluri de lectură are romanul?/ La bază are numai patru niveluri (sau

direcții): jos în sus, sus în jos, de la dreapta la stânga, de la stânga la dreapta – vertical și orizontal, dacă vrei. O cruce. Dacă aceste patru direcții funcționează, stă bine. Alte dimensiuni vin de la ele fără efort. Pe lateral, i-o poveste cu «suspens» și narațiune convențională. Pe vertical, o poveste despre hazul duhului care apare în fetițele mele din Ierusalim și New Orleans ca un fax într-o colibă papuașă.. (...)/ *În Gaura din steag, povestea lui Decembrie '89 românesc, spuneai că singurul text în limba română, învățat pe de rost de la bunica ta și păstrat intact în memoria ta este Tatăl nostru; cum există, mântuiește și salvează Iisus Christos în Messi@h?* Iisus săracul nu e decât un simbol prin care monștrii politici manipulează pe cei săraci cu duhul. Fundamentalistul Mullin este un fascist de gen bine cunoscut aici în America, cu Iisus pe buze și mâna-n al tău buzunar. În Ierusalim Iisus apare mai concret prin credința maicei-ghid și ceva din emoția credincioșilor își varsă mierea pe pagină. La sfârșitul cărții un actor care pretinde că-i Iisus are o soartă neobișnuită... nu-ți spun, las cititorilor români surpriza. (*Messi@h* apare în traducerea Uiane Avadaian la Fundația Culturală Română în martie 2000)./ *Care este realitatea sau care sunt realitățile românești, care au contribui și ele – știi, gena, mioritică, doar tu ai menționat-o în acest interviu, nu? – la facerea acestei capodopere, acestui Messi@h?* Realitatea românească la baza a tot ce scriu este faptul că-s român. De asta nu pot scăpa pe nici o limbă. Optsprezece ani m-am umplut cu spirit ardelenesc, care era pe vremea mea pentru mine personal, 80% românesc, 10% ungur, 5% nemțesc și 5% ovreiesc. (Așa se face o Sarmală de Premiu). După ce am plecat, s-au mai schimbat proporțiile, dar un mare procentaj românesc rămâne tot timpul, chiar dacă numai despre alegerile din Louisiana scriu, sau despre cocktailul de sânge și Coca Cola care-i specialitatea barului «Blue Crystal» de la New Orleans./ *Andrei, puțini români știu că poeziile lui Lucian Blaga au fost traduse în limba engleză, în SUA, de către tine. Cât de chinuitoare au fost avatarurile acestei traduceri?* Cinci ani am lucrat la ele. A fost un fel de operație magică: știam pe de rost poeziile și ele s-au scurs încet, încet pe limba engleză. I-am datorit lui Blaga această traducere, fiindcă în adolescența mea el mi-a deschis orizontul către poezie./ *Cum îți explici indiferența românească față de punerea în circulație universală a creației marilor autori români?* N-am observat indiferența. Din ce știu eu, românii se interesează mult de propaganda culturii românești. Românul de rând, prin fotbal. Intelectualii, prin echipa Blaga & Co. De fapt, cultura românească este bine cunoscută în Occident, de la Tristan Tzara la Paul Celan. La universități, azi Celan este poetul cel mai studiat”. ■ Interviului i se adaugă un articol al Magdei Teodorescu despre poezia lui Andrei Codrescu: „Practic, Andrei Codrescu a evoluat în atmosfera postmodernismului, venind dintr-o lume care abia se redeschidea modernismului său, cu termenul mai potrivit al lui Marjorie Perloff, «modernismul nostalgic». (...) Postmodernismul în poezie, spunea ea [Marjorie Perloff], începe printr-o reîntoarcere la

materialul exclus din domeniul liric, aume cel politic, etic, istoric, filosofic; poezia postmodernă încorporează narațiunea și didacticismul, seriozitatea și comicul, versul și proza. Ea caută totodată să-și însușească limbajul computerului. Poezia postmodernă își deschide domeniul pentru a intra în contact cu lumea și cuvântul «world and word» în același timp. Vocea lirică face loc vocilor multiple sau vocilor fragmentare. Atența poetului se îndreaptă către trucurile limbii, poante, joc de cuvinte, aluzii și împrumuturi. Colajul este în același timp o modalitate prin care cititorul este invitat să dezlege un puzzle, dar și o cale prin care se manifestă eroziunea granițelor dintre genuri («Postmodernism and the Impasse of Lyric» în *The Dance of the Intellect – Studies in the Poetry of Pound Tradition*). (...) În liniile ei generale, poezia lui Andrei Codrescu nu se abate de la acest tablou sintetizat mai sus, fiind pentru cititorul român dornic să afle ce se întâmplă peste Ocean, un exemplu consistent, chiar dacă acceptăm existența grupărilor beligerante, apropierea sau depărtarea de părinții consacrați ai postmodernismului în poezia americană – John Ashbery sau Frank O' Hara, de exemplu. Punctul forte al lui Andrei Codrescu este că aduce în poezia americană istoria polemismului avangardei (fără rădăcinile lui politice), acoperind o dimensiune/ verigă absentă, având șansa ca de pe această poziție să privească în mod critic modernismul lui Pound, de exemplu. Europa și America (dacă nu cumva abuzez de abstractizare) se provoacă mereu în poezia lui și oricât a ajuns poetul să deteste metaforele militare, nu-i părăsesc discursul nici în momentul în care, mai mult decât evident, *make-up*-ul american pătrunde statornic în porii feței lui europene”. ■ Despre Andrei Codrescu scrie și Mircea Mihăieș, într-un articol dedicat romanului *Ay, Cuba! A Socio-Erotic Journey* (St. Martin's Press, New York, 1999) (*Un vals cu Mister Castro*): „Sedus de arta romanului (două din cărțile sale mai recente, *The Blood Countess* [1995] și *Messi@h* [1998] l-au propulsat pe lista autorilor de best-sellers!), Andrei Codrescu își construiește și noua carte ca pe o *docu-ficțiune*, un amestec de notație jurnalieră, reflecție politico-istorică și narațiune facinantă de pitoresc. Există o atentă punere în scenă, o construcție a expediției. Însoțit de un fotograf, David Graham, și de Art Silverman, producătorul emisiunilor radio ale lui Codrescu, noul Columb decide să cucerească, în vârful peniței, Cuba din ultimii ani ai lui Castro. Călătoria nu e tocmai simplă, pentru că americanii nu au voie, oficial, să pună piciorul în oaza bolșevică a lui Fidel. Și totuși, reporterul fanatic înfruntă riscurile (e drept, după ce se înarmase cu toate hârtiile acoperitoare, declarând ca scop al călătoriei festivalul de film de la Havana). (...) Pentru Andrei Codrescu multe dintre secvențele trăite au un aer de *déjà-vu*. *Ay, Cuba!* este, din acest punct de vedere, nu numai o carte cu cheie, dar și una cu teză: toate țările aflate sub dominația comunistă au mai multe lucruri în comun – în ciuda depărtării geografice, a tradițiilor, a religiei sau a rasei – decât au cu țările cu care se învecinează, neafectate de virusul bolșevic. Cartea lui Andrei Codrescu este, în fond, una despre puterea

malefică a comunismului, despre capacitatea ei de a crea mutanți ideologici și umani. Poemele absurde, suprarealiste, «cadavre de lux», care glosează «liric» fiecare secvență, sunt un comentariu indirect al situațiilor halucinatorii în care sunt puși expediționarii. Zeitatea atotputernică – asemeni Marelui Preot al templului ororii, teroristul cu bască și carismă hollywoodiană, Che Guevarra, a cărei figură impasibil-iluminată e atotprezentă în Cuba –, Castro rămâne în continuare marele câștigător al jocului fanatic de-a puterea”. □ Smaranda Vultur (*Memoria salvată*) scrie despre memorialistica Monicăi Lovinescu din *La apa Vavilonului* (Editura Humanitas, 1999): „Istoria exilului de care vorbește acest jurnal e în bună parte și o istorie a literaturii române și a vieții artistice bucureștene și apoi pariziene, cu detalii revelatoare, cu trimiteri la documente mai greu accesibile, pe urmele cărora probabil vor porni în căutare cercetători curioși și harnici, cu istorisiri ce lămuresc istoria receptării unei opere și a împrejurărilor în care ea și-a croit sau și-a ratat un drum (cazul lui Ionescu, al lui Al. Vona sau al lui Urmuz), cu revistele, cenaclurile, întâlnirile sau proiectele literare în jurul cărora s-au coagulat solidarități, dispute, polemici. Lumea exilului românesc la Paris nu ne apare ca o enclavă de sine stătătoare, izolată și sectară, ci ca una comunicând activ cu lumea elitei pariziene, ale cărei reflexe, iluzii, prejudecăți sau străluciri sunt în egală măsură perceptibile, fără complexele străinului. E vorba de lumea primului exil, al celor cărora nu cunoscuseră încă ruptura imensă pe care anii ce vor urma sfârșitului războiului o vor căsca între Est și Vest”. □ Cristina Chevereșan (*Realități subiective*) comentează în marginea volumului Sandei Stolojan *Ceruri nomade. Jurnal din exil parizian 1990-1996* (Editura Humanitas, 1999): „Sanda Stolojan ne prezintă propriul nostru univers contemporan, așa cum se vede el de la Paris: cu luminile și umbrele lui, cu manevre politice de culise și întâlniri la nivel înalt mai mult sau mai puțin reușite, cu discrepante flagrante între putere și mediul social specific. (...) Asistăm (...) la felul în care un intelectual român stabilit în străinătate resimte și analizează procesele caracteristice României postdecembriste. (...) Scriitoarea își pune cititorul într-o situație delicată: a crede sau a nu crede în obiectivitate și bunele intenții ale Diasporei. Evident, realități ce cu greu ar putea fi negate sau ignorate se regăsesc în paginile cărții: mafia puterii și puterea mafiei infiltrată până în cele mai tainice colțuri, domnia interesului propriu într-o țară în care timp de câteva decenii orice preocupare individuală dispăruse sub flamura purpurie a unui ideal așa-zis comun, vanitatea și lingușala ce încearcă să creeze iluzia unui stil diplomatic de clasă. (...) Găsesc mai mult decât normal ca orice comportament public aberant de genul regretelor la adresa dictatorului a cărui execuție a făcut milioane de oameni să joace efectiv de frenetică bucurie de Crăciunul anului '89, să conducă la afirmații cu următorul conținut: «Ce fel de popor este acesta, care a uitat totul? (...) Această sinistră prăsilă care confundă uitarea vinovată cu iertarea creștină, imprimă lumii românești o tușă specială, unică în

această parte a Europei. Ea se numește *mahalaua*». (...) Trecută din plan politic și public în context personal, fosta interpretă a lui de Gaulle se luptă cu marea unei confuzii interioare. Obsedată de România în perioada exilului, ea își pune imediat după Revoluție problema continuității apartenenței sale la un spațiu cultural și afectiv demult lăsat în urmă. «Între noi, între mine și România, s-a stabilit de 25 de ani o stranie relație de apropiere de la distanță – o relație obsesivă, paralelă cu libertatea de-a uita. Lucru paradoxal, Exilul m-a făcut să descopăr că avem rădăcini, că-mi lipsea o parte din mine însămi. Există legături de acest fel, iubiri pe care desărtirea le hrănește și le întreține...»". □ Izabella Badiu (*Adăugiri la melancolia jurnalului intim*) recenzează *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea* (Ed. Amarcord, 1995) de Mircea Mihăieș. □ Un articol despre specia jurnalului semnează și Ciprian Vălcan (*Imperiul histrionului*). □ Marius Lazurca (*Jurnal în casa morții*) analizează diaristica lui Mircea Eliade. □ Alexandru Ruja (*Dubla față a jurnalului*) face o prezentare a cărții lui Mihai Rădulescu, *Jocul cu moartea* (Editura Humanitas, 1999). □ H.-R. Patapievici își continuă serialul *Note despre omul recent*, cu considerații despre „noua erudiție”: „A existat un timp în care era important ca, prin cărțile tale, să străpungi banalitatea, să treci dincolo. Unul din criteriile importante de evaluare a valorii cărții scrise de tine era tocmai capacitatea ei de a sparge, prin sugestii noi, prin interpretări îndrăznețe, cadrul deja stabilit al cercetării. Astăzi, prin ceea ce am putea numi extrema secularizare (dezvrăjire) a studiilor, s-a ajuns la o perfectă imanență a cercetării. Totul e circumscris în orizontală. Astfel spus, argumentele nu se mai înrădăcinează în viziuni sau în experiențe nemijlocite ale gândirii, ci depind numai de identificarea *corectă* a anumitor presupoziiții până atunci ascunse ori de aplicarea logică a unei mașini de extras consecințe (din texte deja date). (...) Erudiția tradițională caută să sprijine viziunea. Erudiția recentă se străduiește să o facă inutilă. (...) Erudiția tradițională favoriza întregul gândului și prefera, citatului pedant și referinței scrobite, parafraza empatică, captarea sensului în limbaj propriu (...). Erudiția recentă privilegiază citatul maniacal, evită traducerea în limbaj propriu și suplinește ezitarea gândului prin multiplicarea citatelor ori prin recursul obsesiv la precizia și acuratețea surselor. (...)/ Dar dictatura ei cea mai nocivă se reflectă în special prin efectele ei asupra *stării mentale* a disciplinelor umaniste. Încurajată de dictonul ignar *publish or perish*, care face legea în universitățile anglo-saxone, o masă diluvială de mediocrități harnice și puse pe căpătuială s-a instalat cu autoritate în spațiile revistelor academice. Într-o proză apteră, pozând pedant în păzitori scrupuloși ai exactității, promotorii erudiției recente fac imposibilă, prin contribuțiile lor combinatoristice, exactitatea sănătoasă, pe mai departe, a discernământului. (...) Deschizi oricare revistă academică și constăți enormul contrast între *aparatul* articolelor și *insignifianța* gândului pus în joc acolo. E limpede că acei autori caută să demonstreze nu că au ceva de spus, ci că și-au

făcut conștiincios temele. Erudiția recentă se măsoară nu după adâncimea cunoașterii, ci după amploarea referințelor”. □ Într-un eseu intitulat ***Romanismul autohton (note de seminar)***, Daniel Vighi abordează chestiunea raportării culturii române la cultura europeană: „La o analiză lucidă, și din perspectiva istoriei contemporane, moștenirea pașoptistă, de tradiție liberală și de expresie conceptuală lovinesciană, se vedește a fi mai aproape de realitate, mai utilă în procesul construcției unei Româнии moderne pentru simplul motiv că întreaga realitate politică pozitivă, atâta câtă este, se află toată în istoria noastră precomunistă sau, mai exact, pretotalitară (...). Așadar, trebuie să acceptăm astăzi faptul că «imitarea Apusului», chiar dacă a fost catalogată, ieri ca și în prezent, drept o îndeletnicire «servilă», nu a sfârșit prin a altera specificul național. De altfel, astăzi, în condițiile globalizării mijloците de expansiunea fără precedent a mijloacelor de comunicare în masă, dublate de aceea a industrializării și a circulației marilor capitaluri și tehnologii în realități, înainte de toate transnaționale, confirmă teoria sincronismului lovinescian și moștenirea pașoptistă. Dacă imitarea capătă ieri, ca și în prezent, aspecte excesive, deranjante pe bună dreptate printr-un soi de snobism ridicol, aceasta este mai degrabă expresia unui provincialism autohton care nu își poate depăși condiția. În cultură sincronizarea este genetic creatoare, ea nu poate, fatalmente, fi altfel. Și în acest caz dezvoltarea postbelică a marilor state asiatice, bunăoară, care au intrat decise în procesul sincronizării, certifică teza lovinesciană: acolo cultura japoneză, sud-coreează sau thailandeză nu și-au pierdut nicidecum specificitatea și, prin aceasta, vigoarea. Dimpotrivă”. □ Robert Lazú (***Dramaturgie și soteriologie***) observă similitudini între dramaturgia lui Eliade și conceptele metafizicii hinduiste: „Urmând linia exegezei «indianiste» inaugurată de Sergiu Al-George, putem constata că numeroase concepte eliadiene (cum ar fi cele de «sacru», «profan», «mentalitate» ș.a) au corespondenți în metafizica hinduistă. Aceste influențe filozofice – cărora li se adaugă cele provenind dinspre filosofia indiană a artei, justifică pe deplin presupuziția centrală a hermeneuticii lui S. Al-George ale cărui cercetări au demonstrat definitiv că în gândirea eliadiană «India va continua să-și marcheze prezența, nu atât în obiectul cât și în esența demersului său teoretic.»”. □ Dana Crăciun (***După Apartheid, dincolo de Cortina de Fier***) comentează cartea Ilenei Șora Dimitriu, *Arta conștiinței: Recitind-o pe Nadine Gordimer*: „Nimeni nu ar îndrăzni să nege rolul jucat de dimensiunea politică în modul de gândire, scriere și receptare a literaturii. O astfel de poziție ar fi de neconceput în această perioadă a prefixului «post» -, când avem atât de vii în memorie exemplele unor oameni ce au scris în cheie exclusiv politică, transformându-se în purtători de cuvânt ai conștiinței naționale în vremuri tulburi. Dar prefixul înainte invocat mai poate ridica și o altă problemă: ce se întâmplă totuși cu acești oameni odată perioada de criză trecută? Rămân ei exilați ai unui capitol glorios dar definitiv încheiat (ceea ce implică o ignorare a scrierilor ulterioare),

sau se impune o reconsiderare a întregii lor opere pe coordonatele mai generoase ale unui umanism a-temporal și a-politic?”.

18 februarie

● În „Dilema” (nr. 366), Mircea Iorgulescu formulează – în articolul său de fond *O tradiție...* – considerații caustice privitoare la „moralismul” criticii contemporane pornind de la recenta apariție pariziană a volumului *Le siècle de Sartre* al lui Bernard-Henry Lévy, care, într-o dezbatere, considra că termeni precum „a condamna” sau „a apăra” nu sunt „potriviiți pentru o dezbatere intelectuală” („N-am scris o carte de judecător. Nici una de polițai”): „...Și nu-i sare nimeni la beregată să-l acuze de *apolitism*, de *pseudo-echidistanță* (care, nu-i așa?!, *știm noi* ce ascunde...), de ambiguități *dilematice*, nu, dimpotrivă, cartea lui sartre (*ah, acest lacheu pervers al Kremlinului!*) nu numai că se află în fruntea topurilor la vânzările în librărie, ceea ce oricum e un scandal care denotă, evident! *Putreziciunea morală și intelectuală a Occidentului, mai infestat de stângism decât Dunărea de cianură*, dar și este privită de publicațiile cele mai diverse (...) ca un eveniment. Ca un eveniment cultural. La București, domnul Bernard-Henry Lévy ar fi pățit-o. Cum, adică, să-și permită luxul imoral de a refuza să fie «judecător» sau «polițai»?! Se teme, oare, de judecători sau de polițai? Are, cumva, conștiința încărcată? Au nu e criticul literar, exegetul, comentatorul un fel de controlor de bilete în tren?! – cum se stropșește un *volintir* al moralismului, neaducându-și probabil aminte că tocmai așa, *Biletul la control!*, se numea o carte de eseuri a fostului redactor-șef al «Scânteii» anilor '60, altminteri «bête noire» a *volintirului* (dar cartea lui Dumitru Popescu era realmente interesantă, iar când se va scrie o bună, vreau să spun *non-moralistă*, istorie a puținelor încercări de *aerisire* a comunismului românesc, nu va putea fi ocolită). Are și *moralismul* capcanele lui, iar melodramaticului *volintir* angajat în bătălia anticomunistă după căderea comunismului i s-a reamintit de altfel acum câțiva ani că el însuși a scris cândva poezii în care slăvea liric *tancurile sovietice*. Efectul a fost cel cuvenit: i-a crescut înverșunarea! A propus chiar o *lustrație* în literatură... Fenomenul este însă mai interesant decât personajul. (...) Că există un moralism românesc al momentului, nu e nici o îndoială: puține persoane și instituții publice își refuză plăcerea de a fi, de a se crede sau măcar de a se proclama o *instanță* sau, măcar acolo, un *procuror*, un *polițai*. Mai greu, de nu chiar imposibil, pare însă găsirea unui numitor comun al acestei atitudini, constând în *supravegherea* și *denunțarea* defectelor, abaterilor, greșelilor, ereziilor, ticăloșiilor chiar, ale *celorlalți*. Nu e o noutate această atitudine, *moralismul* e o constantă a vieții publice românești, formele, doar, sunt deosebite de la o epocă la alta. Delirul *denunțurilor* a funcționat, la intensități perfect comparabile celei de după 1989, și înii de neutralitate dintre începutul primului război mondial și intrarea României în conflagrație, și după încheierea

războiului (când au și fost vehement acuzați de *trădare* și chiar închiși câțiva intelectuali și artiști importanți), și în perioada dictaturilor legionar-militară și militară, și după 1944. (...). *Jandarmeria culturală* a existat de altfel până în 1989, exprimându-se însă în mod explicit doar prin două publicații, «Săptămâna» și «Luceafărul». Efect al dispariției cenzurii, *denunțul* și *rechizitoriul* de factură *moralistă* aveau să se generalizeze după 1989. Două sunt constantele acestor momente de *moralism* intensificat: caracterul eminentemente *politic* (se suține, direct sau indirect, o orientare, o doctrină, o ideologie, întotdeauna cea aflată la putere sau ieșită câștigătoare) și caracterul eminentemente *naționalist*. Cei denunțați la sfârșitul primului război mondial *au vândut țara germanilor*, cei denunțați între 1940-1944 *vând țara iudeo-masonilor și bolșevicilor* (rușilor), cei denunțați după 1944 *au vândut țara germanilor*, cei denunțați până în 1989 *vindeau țara agenturilor*, cei denunțați după 1989 *au vândut (sau vând) țara străinilor de pretutindeni*, unii – Occidentului, ceilalți – Răsăritului. După posibilități!”. □ Z. Ornea semnează un articol de opinie (*Nu e cale de scăpare*). După o trecere în revistă a vulgarității cotidiene și a vulgarității politicianilor, autorul formulează considerații îngrijorate cu privire la recrudescența manifestărilor de tip legionar, așezate în contextul unei trivialități generale a mass-media și a mediului în general, din care „nu e chip de salvare. Asemenea lui Béranger al lui Ionesco ne încapătânăm să nu cedăm. Dar cât e cu putință de rezistat?”): „...la adăpostul democrației, asistăm scandalizați la spectacolul, de o vulgaritate agresivă, al reanimării defunctei mișcări legionare interbelice. După modelul știut, această mișcare politică antidemocratică, totalitară, xenofob antisemită și asasină, e organizată în cuiburi (avizații știu că sunt peste 120 de cuiburi), are două publicații, două edituri care recenzează lucrările corifeilor legionarismului interbelic și alte cărți recent elaborate, organizează marșuri și tabere de vară. De curând, anul trecut au organizat sfidătoare adunări comemorative, la București și Iași, în care au aniversat centenarul nașterii lui Corneliu Zelea Codreanu și 61 de ani (cifră, vezi bine, perfect rotundă) de la comemorarea asasinării aceluiași C. Z. Codreanu, dublate de simpozioane. Și, culmea vulgarității, acest tip de legionar *redivivus* cosmetizează trivial adevărata fizionomie a mișcării legionare interbelice, bestială și deșănțat agresivă până la practica știută a asasinatului politic, prezentând-o acum ca legalistă, cumva democratică și chiar neantisemită. Unde, în altă parte a lumii occidentale, e posibilă o astfel de josnică înfrumusețare? (...) Am citit recent, în ziarul «Le Monde» din 15 ianuarie, un articol intitulat *Un fascism renăscut în România*, pe marginea unei alte manifestări legionare aniversare desfășurate la Iași (72 de ani de la întemeierea sinistrei mișcări legionare interbelice) unde se sublinia că dacă în Germania s-ar organiza o adunare aniversară a N.S.D.A.P. ar izbucni un scandal de mari proporții, adoptându-se și drastice manifestări pedepsitoare. La noi, în această baltă ordinară a tuturor posibilităților, astfel de manifestări sunt tolerate, dacă

nu chiar proteguite. În ciuda faptului că această recrudescentă a legionarismului de tristă amintire interbelică e periculoasă în toate, mai ales că, prin ASCOR și Liga Studenților, face prozele printre studenți, constatându-se pătrunderea ei și în licee, unde recoltează aderenți pentru cuiburile lor mereu în creștere”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu comentează apreciativ numărul 10/1999 al revistei brașovene „Interval” (*Intrarea în literatură*) dedicat scriitorilor tineri ai momentului (sunt citate, alături de editorialele lui Andrei Bodiu și Alexandru Mușina, fragmente din articolele lui Paul Cernat, Svetlana Cârsteian, Mihai Ignat, Ioana Nicolaie): „Problema crizei culturii este clamată și dezbătută, după cum știm, de foarte multe reviste culturale. În același timp, însă, tinerii scriitori își găsesc cu greu un loc în cadrul jocurilor deja făcute din viața literară. Revistele își țin porțile închise în fața celor care fac o literatură nouă și viabilă (preferând să «propună» publicului debutanți născuți deja morți, cu o literatură ce mimează formulele depășite, deci recognoscibile de către *producătorii* de presă literară, care nu mai sunt demult la prima tinerețe – aceasta când nu sunt promovați de-a dreptul fii, nepoți, june simțitoare, sau băieți buni care se oferă oricând să care servieta). Pe de altă parte, extrem de puțin edituri sunt dispuse să mai publice debutanți, având în vedere situația economică proastă cu care se confruntă cele mai multe și faptul că publicarea unui debutant este un gest anti-comercial prin excelență. Cât despre critică, ce să mai vorbim? Critica de întâmpinare a fost părăsită de profesioniști și lăsată, în rarele cazuri în care se mai exercită, pe mâna mediocrilor (cu o singură excepție de la această regulă – cronică de Dan C. Mihăilescu – dar care nici ea nu este floarea cu care se face primăvară pentru scriitorii debutanți, fiind prea puțin axată pe beletristică și aproape deloc pe cartea de poezie). În realitate, viața literară de la noi e departe de a fi muribundă, așa cum am crede dacă ne-am lua după producțiile și manifestările scoase cu generozitate în față. (...) Tineri scriitori valoroși sunt destui și că este așa ne-o dovedește și numărul 10/1999 al revistei «Interval», care dedică un întreg număr *Intrării în literatură*. Revista (...) este o publicație făcută de tineri și promovează număr de număr un discurs cultural foarte viu. Pe de altă parte, e deschisă întotdeauna altor tineri – e, de fapt, cam singura care se prezintă (și) cu literatură tânără de calitate. După cum afirmă în editorial și redactorul-șef (...) Andrei Bodiu, tema acestui număr face parte dintr-o politică culturală mai largă a revistei. (...) În cele din urmă, Alexandru Mușina face o predicție: Fără să încerc să fiu «prophet în patria mea», văd, simt din ce se întâmplă în jurul meu că *tranziția literară* postrevoluționară se apropie de sfârșit. Vor urma răsturnări radicale de ierarhii, întreg establishment-ul literar și toate *criteriile* valabile până acum vor fi puse în discuție. Citind numărul acesta din «Interval», îți dai seama că Alexandru Mușina e mai mult decât un profet, un (dacă nu sună prea pompos) riguros om de știință care știe să interpreteze corect datele ce-i sunt oferite. Cu alte cuvinte, Alexandru Mușina știe el ce știe”.

● În „România Mare” (nr. 501), serialul lui George Alboiu, *Anul 2000 și poezia românească*, ajunge la Adrian Păunescu: „Riscul poeziei păunesciene? Vorbind cu toată gura, ea nu are nimic de ascuns. Neavând nimic de ascuns, se dăruiește toată la prima lectură. Dăruindu-se la prima lectură, o amână pe cea de-a doua. [Adrian Păunescu este]... romantic prin temperament, și, în parte, și prin formație, expresionist printr-o mare voință de a depăși realitatea prin poezie, sentimental, mai degrabă generos decât sceptic, cu obsesii moralizatoare, iubitor al formelor lirice elocvente, deschise către ceilalți, cu nostalgia spațiilor ermetice pe care le subminează totuși. Poet «cantitativ», el nu vorbește niciodată «cu jumătate de voce» sau «pe șoptite», ci «cu toată gura». Este un ferment, «incomod în felul lui» – este acel poet contemporan «activ» pe care, dacă nu l-am fi avut ar fi trebuit să-l inventăm”.

22 februarie

● În revista „22” (nr. 8), H.-R. Patapievici publică articolul *Nostalgiiile adaptării*: „Se pune, evident, întrebarea: cum se mai putea respecta pe sine omul care a supraviețuit în aceste condiții anormale? Firește, regimul trebuia să-i ofere o cale de a se stima pe sine, altminteri adaptatul nostru s-ar fi smintit. A găsit această cale în exacerbară trufiilor colectiviste. (...) Mizerabil în viața sa cotidiană, omul acelor vremuri și-a găsit stima de sine prin exaltarea motivelor colective de autoapreciere, acela care pot fi oricând invocate fără ca tu să trebuiască să faci dovada lor ori să fii în vreun fel responsabil de ele”. □ Mădălina Șchiopu realizează un interviu cu Alex. Ștefănescu, *TVR sub controlul forțelor de stânga*: „Ce prevede decizia Consiliului de Administrație al SRTV în privința regimului acordat jurnaliștilor politici și oamenilor politici în această perioadă?/ S-a constatat că unii analiști politici, care de multă vreme și-au divulgat în mod involuntar partizanatul, continuă să apară la televiziunea publică, să profite de invitațiile care li se fac și, odată ajunși în fața camerelor de luat vederi, să susțină în mod vizibil anumite partide politice. (...) Părerea mea (nu concluzia unei anchete, pentru că nu am dreptul să fac anchete și nici nu am făcut) de observator este că la TVR au rămas foarte mulți susținători ai lui Iliescu. Mai există și mulți oportuniști care, crezând, în mod greșit, după părerea mea, că Ion Iliescu va reveni la putere, îi fac servicii încă de acum, pentru orice eventualitate. Ca să nu mai vorbesc de faptul că există și un complot al mediocrității. Cei mediocri sunt automat de partea PDSR, pentru că PDSR este un partid stângist care nu e de acord cu ierarhizarea valorilor, care are concepții sindicaliste chiar și în domeniul culturii – cultura fiind, prin excelență, un domeniu al competiției, al valorii și al talentului. Și ei, instinctiv, se orientează către un asemenea partid, care îi absolvă de mediocritate”. □ Sub titlul *Nu ne merităm lefurile pentru că informația – educația-formarea nu dețin ponderea în SRTV*, Alexandru Mironov semnează o replică la un articol (*Eminescu preelectoral*) publicat de Mădălina Șchiopu în nr. 6/2000 al

revstei: „Nu, nu am văzut *Studio deschis* din 15 ianuarie a.c. – personal mi-am făcut cu plăcere datoria prezentând, în emisiunea *Lumea de mâine*, din aceeași zi, o fațetă mai puțin cunoscută a operei lui Mihai Eminescu, aceea a extraordinarelor sale intuiții în cosmogonie și fizică. Desigur, opera lui Eminescu nu trebuie trivializată, nu trupele «hip-hop» trebuie să democratizeze creațiile postului, dar vă rog să remarcați că școala de astăzi nu mai este de ajuns pentru a înarma pe români cu un minim de cultură. De aceea, trebuie respectate, cred eu, încercările unor realizatori și producători ai Televiziunii publice de a păstra, cât de cât, un nivel cultural și educațional pentru emisiunile lor”. □ Nicolae Olteanu consemnează un interviu cu Șerban Rădulescu-Zoner: **Legea dosarelor blocată din nou.** ■ În continuare, într-un material intitulat **Sprijin pentru Legea dosarelor**, este reconstituită o cronologie a evenimentelor și este transcrisă o adresă trimisă președintelui Ronâniei, Emil Constantinescu, primului-ministru Mugur Isărescu, președintelui Camerei Deputaților, Ion Diaconescu, prim-vicepreședintelui PNL Valeriu Stoica, președintelui PD, Petre Roman, ministrului de Finanțe, Decebal Traian Reș, ministrului Agriculturii, Ion Mureșan, pe care au semnat-o Rodica Palade, Gabriela Adameșteanu, Radu Filipescu, Gabriel Liiceanu, Dan Perjovschi, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mihnea Berindei, Livius Ciccârlie, Gabriel Andreescu, Renate Weber, Sorin Mărculescu, S. Damian, Geu Ionescu, Alina Mungiu-Pippidi, Ion Vianu, Dan Pavel, Andrei Pippidi, Steian Tănase, Ion Bogdan Lefter, în care se cere: „*Dat fiind blocajul în care din nou se ajuns privind desemnarea Colegiului de Conducere al Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor fostei Securități, vă rugăm să interveniți cu autoritatea pe care v-o să funcția dumneavoastră, astfel încât această instituție să fie inclusă în formula bugetară a acestui an*”. (Adresa este datată 21 februarie 2000.) □ Revista marchează împlinirea a 10 ani de la înființarea Muzeului Țăranului Român prin articole semnate de: Andrei Pleșu (**MȚR sau despre rostul civilizației tradiționale**), Barbu Brezianu (**Țărănească aniversare**), Ion Caramitru (**Sprijin pentru MȚR**); sunt transcrise, de asemenea, un mesaj al președintelui Emil Constantinescu și un interviu cu Horia Bernea, directorul Muzeului Țăranului Român (**Convivalitatea dintre făcătorul de muzee și făcătorul de pictură**).

● În „Academia Cațavencu” (nr. 7), la rubrica „Munca cu cartea”, sub titlul **Sonagiu disidentului iubit** (pamflet semnat *Goma secredinciosul*) este publicată o pseudo-cronică a volumului apărut la Editura Nemira, Paul Goma – *Scrișuri 1972-1988*: „Considerat un Soljenițin al românilor, fostul deținut politic expulzat în 1977 din țară merita fără nicio îndoială atenția, considerația și respectul nostru. N-a fost să fie! Când i s-au publicat cărțile și în românește, răsătatul marilor edituri franceze și germane a constatat cu stupeoare că românii n-aveau nici un chef de scrierile lui, că nu le cumpără, iar critica trece pe ângă ele strâmbând din nas: o fi fost băiatu’ singurul nostru mare disident,

da' cu talentul n-o prea are, bombăneau criticii. Că nu i se vindeau cărțile a constatat și primul editor român al domnului Goma, Gabriel Liiceanu. Aceasta ar fi, în mare, tema obsesivă a ultimei cărți publicate de Goma în țară. De furia penitei domnului Goma nu scapă aproape nici un intelectual din țară sau de aiurea și, râsu' plânsu', toți provin din garda domnului Liiceanu, care cu o mână de fier conduce *oculta* hotărâtă să-l marginalizeze pe autor. Dacă eram cehi, Paul Goma ar fi fost un Vaclav Havel al acestei țări. Pentru prima oară ne bucurăm că nu suntem cehi”.

23 februarie

● Ioan Groșan publică în „Ziua” un articol intitulat *Cabala meritocrației*: „Indiferent de rezultatul votului (...) din Parlament, privitor la componența Colegiului Consiliului pentru Studierea Arhivelor Securității, înverșunarea cu care Opoziția se pronunță împotriva candidaturilor lui Horia-Roman Patapievici, Andrei Pleșu și Mircea Dinescu demonstrează, cel puțin pentru mine, un lucru foarte clar: în cele două Camere s-a coagulat pentru prima oară o cabală a tâmpiților și mediocrilor care, când aud de cultură, nu mai scot pistolul, fiindcă nu e creștinește și democratic, ci părăsesc incinta. (...) Cum l-ar putea vota pe Patapievici – de pildă Dumitru Bălăeț, acest Oblivio liric al anilor de teroare, al cărui nivel versificatoriu nu-l depășește pe Neculuță? (...) De ce să ajungă – își spun mediocrii – să privească în dosare niște ochi care au zăbovit pe texte de Platon, Kant, Heidegger ori din marea poezie a lumii, când același lucru l-ar putea face ochii noștri, care-au parcurs cu nețărmurit respect textele Tovarășului, poeziile lui Păunescu și proza nu tocmai ușoară a lui Ion Lăncrănjan?”.

● Prilejuit de împlinirea a 160 de ani de la nașterea criticului junimist, editorialul lui Nicolae Manolescu, *Maiorescu, astăzi*, din nr. 7 al „României literare” examinează posteritatea lui Titu Maiorescu: „La 160 de ani de la nașterea lui Titu Maiorescu, despre ctitorul criticii românești se vorbește prea puțin. Ultimele studii care i-au fost consacrate, în deceniile din urmă, sînt, mai degrabă, contestatate (Al. Dobrescu, M. Ungheanu). Actualitatea lui n-a mai fost simțită cu adevărat vie și necesară din anii '40, când E. Lovinescu și o parte din criticii situați de el în cea de a treia generație maioresciană l-au invocat ca pe o minte luminată, în stare să-i sprijine în propria bătălie contra obscurantismelor la modă. Readucerea lui Maiorescu în librării și programe didactice, după articolul lui Liviu Rusu din 1963, a reprezentat, desigur, o nobilă recuperare, dar nu însoțită neapărat de conștiința clară a unei alternative ideologice la confuzia căreia proletcultismul îi dăduse naștere și pe care o întreținea cu mare grijă. În 1970, când eu însumi am publicat *Contradicția*, nevoia de Maiorescu nu apărea ca obligatorie majorității intelectualilor români. Noul obscurantism din deceniul care urma (protocronismul și celelalte) era greu de prevăzut. Paul Georgescu s-a arătat surprins de motto-ul din

E. Lovinescu pus de mine în fruntea monografiei, întrebându-se asupra motivelor mele de aprehensiune. Abia câțiva ani mai târziu mi-a dat dreptate. (...) Ce actualitate poate avea Maiorescu astăzi, zece ani după revoluție? Iată o întrebare pe care nu putem s-o ocolim. Greșeala care se face, în astfel de cazuri, constă în a interpreta actualitatea ca o forțare a datelor istorice. Și G. Călinescu și Al. Dobrescu și alții au dreptate să pretindă că, în sens strict, maiorescianismul apare ca depășit și elementar. Critica literară n-a rămas, nu putea să rămână, la clasicismul teoretic și la pozițiile practice ale autorului Cercetării critice. Definițiile și reglementările lui Maiorescu suferă de oarecare naivitate și ar fi exagerat să vrem a le prelua tale-quale. Însă problema spiritului critic, pe care s-a întemeiat acțiunea junimistă, mi se pare, în continuare, valabilă. (...) Nereceptiv la noile teme și limbaje, Maiorescu pregătește decisiv o modernitate care-i datorează mult mai mult decât au crezut modernii înșiși. În sfârșit, combătând formele fără fond, conservatorul Maiorescu a putut prevesti, în viziunea lui organicistă asupra istoriei, riscul rupturilor și al revoluțiilor de care gândirea secolului XX a fost intoxicată. Proletcultismul anilor '50 avea în junimism un adversar mult mai redutabil, și nu doar literar, decât era capabil să-și dea seama. După cum, logica limpede și nenegociabilă a spiritului maiorescian se cuvine invocată cu tărie astăzi, când domnește confuzia valorilor și a criteriilor, în artă, în politică, în mentalități". □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează – sub titlul **Gândirea exclamativă** – culegerea 322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea prefăcută de Gabriel Liiceanu (ed. a doua, Humanitas, 2000): „Ar fi o greșală să citim această carte ca pe o carte. Dacă o citim așa, descoperim consternați un amestec de banalități și formulări inspirate, de observații de bun-simț și in Justiții, de metafore expresive și lăbărtări stilistice. Cartea trebuie să devină transparentă în timpul lecturii și să-l vedem prin ea pe Petre Țuțea însuși, stând lungit în pat, cu capul ridicat puțin pe o pernă și emitând din când în când un fel de decrete filosofico-funambulești, spre infinita încântare a asistenței. Petre Țuțea are o voce pițigăiată și dictatorială, contradicție de mare efect. Este un moșneag atât de simplu, după vorbă, după port, și totuși, din puținătatea ființei lui se ridică diatribele unui Jupiter Tonans la adresa comunismului. Comunismul, amenințat din pat, de pumnul slăbănog, ridicat spre tavan, al unui bătrân care nu mai are mult de trăit, iată scena pe care trebuie să o avem în minte când «citim» cartea”. □ În cadrul rubricii „Lecturi la zi”, Luminița Marcu scrie laudativ despre cartea lui Teodor Baconsky, *Ispita binelui. Eseuri despre urbanitatea credinței* (Editura Anastasia, 1999), cu următoarele confesiuni în preambul: „Trebuie să spun că la început am privit cartea lui Teodor Baconsky (...) cu oarecare mefiență. Nu pentru că autorul n-ar fi dintre cei mai interesați, Teodor Baconsky e binecunoscut pentru exemplaritatea cu care își îndeplinește rolul de ambasador pe lângă Sfântul Scaun, e un tânăr cărturar de formație teologică ortodoxă, cum nu sunt mulți; i-am citit deseori

articolele în diverse reviste și le-am descoperit mereu pline de un bun simț finciar unit cu cea mai rafinată intelectualitate. Lipsa de apetit pentru o astfel de carte n-avea deci temeiuri serioase, dar venea din ceva mult mai puternic: prejudecata creată de toată resuscitarea religiosului în ultimii ani, reticența față de mascarada credinței afișate care ia, mai ales în mediul universitar, forme grotești. N-aș fi ales niciodată de una singură o astfel de carte și rău aș fi făcut, dar este reacția cuiva care, după ce a copilărit realmente în vecinătate ludică cu obiectele de cult din biserica unui bunic-preot, a aflat că nu poate intra într-o altă biserică cu capul descoperit, și asta tocmai de la cei care nu i-ar fi călcat pragul înainte. Lectura cărții lui Teodor Baconsky, obligație la început, s-a transformat în adevărată plăcere, presimțită de fapt încă din subtitlu” (*Urbanitatea credinței*). ■ Tot aici, C. Rogozanu recenzează noua ediție a volumului *E. Lovinescu* de I. Negoitescu (*O reeditare binevenită*). □ La rubrica de „revista revistelor”, „Actualitatea”, *Cronicarul* comentează admirativ „Ediția română a revistei «Lettre Internationale» ce apare sub auspiciile F.C.R.”: „E (po)mană cerească pentru săracii de noi, dependenții de drogul lecturii: trimestrialul de peste 100 de pagini format mare costă doar 7000 de lei (prețul real ar fi cam de zece ori pe atât), toate textele, selectate cu exigență, sunt pasionante, nimic nu poate fi sărit sau citit în diagonală, prezentarea grafică și acuratețea tipografică sunt excepționale. Nu credem că ar putea cineva, oricât de chițibușar, să ne contrazică: «Lettre» e, într-un fel, pentru cititorii români de azi, ceea ce era «Secolul 20» pentru cei din anii '70 și mai mult decât atât fiindcă, în absența cenzurii, poate să ne țină la curent nu doar cu numele cele mari ale literaturii universale contemporane, ci și cu dezbaterile de ultimă oră din domeniul științelor umaniste, de la istorie și politologie, la filosofie și sociologie. În sumarul fiecărui număr, contribuțiile românești, de același nivel cu acelea străine, dovedesc că sub aspect intelectual integrarea e un fapt împlinit (nu știm cât și ce preiau celelalte ediții europene din prozele și eseurile românești; ar fi interesant de aflat). De 32 de anotimpuri această neprețuită (și foarte prețuită) revistă e gândită în cele mai mici amănunte și înfăptuită de cinci oameni: B. Elvin, Roger Câmpeanu, Irina Horea, Alexandru Al. Șahighian și Sanda Gusti. Din nenorocire, începând din această iarnă, pentru Roger anotimpurile s-au oprit, iar numărul pe care-l avem acum în față a fost una din ultimele imagini luate cu sine în ceasul din urmă, petrecut – cum și-a petrecut el toată viața – lucrând la numărul următor, până în ultima clipă”. □ Luând drept pretext un documentar despre *România și mineriade* difuzat pe canalul de știri Euronews, Monica Spiridon comentează în termeni extrem de drastici moștenirea (și perspectiva) unei Româнии conduse de Ion Iliescu (*Sechele ale unui trecut bolnav*): „În acești zece ani, Ion Iliescu a reușit abil să compromită o serie de valori fundamentale ale societății democratice, bazate pe o economie prosperă de piață și pe respectul drepturilor individuale inalienabile. Îi datorăm, printre altele, discreditarea noțiunii de societate

democratică, stimulată să penduleze în percepția publică într-o alternativă fără speranță: la o extremă haosul, bunul plac, liberul arbitru etc., la cealaltă, liniștea garantată de despotismul luminat – sinonim reciclat al paternalismului de tip stalinist. Să adăugăm războiul eficient împotriva ideii de economie de piață, a proprietății sacrosancte, inalienabile și garante a libertății individuale. Plus brevetarea ciocoismului post-comunist – întruchipat de neomiliardarii îmbogățiți pe spezele economiei-privatizate-de-stat. Pentru că în cursul celor două mandate (!) a aruncat România înapoi și ne-a făcut să pierdem un tren în care Ungaria, Polonia și Cehoslovacia au reușit să se imbarce deja; pentru că în decada care s-a încheiat românii au fost marginalizați, stigmatizați, tolerați ca ruda săracă a comunității europene; pentru că ne-a adus în sapă de lemn prin datorii uriașe – exact acum scadente – contractate din rațiuni populiste, Ion Iliescu va fi judecat cum se cuvine de istorie, și poate și de oameni. (În ce mă privește, sper să asist odată la acest proces.)/ Dar, ca să între cu fruntea sus în mileniul care vine aproape împreună cu alegerile, România trebuie să se debaraseze rapid de Ion Iliescu, jalnică epavă a unui veac teribil – care a inventat lagărul de concentrare și a născut hidra totalitară cu capete gemene: nazismul și comunismul. Sub semnul celui din urmă, fostul președinte pedesterist s-a fixat pentru totdeauna. Și nu ne mai putem permite în viitor luxul unei sechele a trecutului ca Ion Iliescu”. □ La „Contrafort”, Mircea Mihăieș comentează sarcastic gestul lui Ion Cristoiu de a-l da în judecată pe H.-R. Patapievici, ca urmare a unui articol considerat injurios (*Dreptul la sinonimie*): „Lipsind câteva luni din țară, am descoperit, în toamna lui 1992, cât de mult avansase în România în domeniul «democratizării» limbajului. Torța cezarivănesciană fusese preluată din zbor de autorul *Gropii* și de eternul său cirac. Foarte repede, insultele lor s-au dovedit însă a fi doar răbufnirile unor marginali, prăbușiți în contemplarea neputincioasă a gloriei de pe vremea bolșevismului. Scena publică era dominată copios de un ziar cu bulină roșie, intitulat «Evenimentul zilei». Cele șase-șapte sute de mii de exemplare ale cotidianului scris și girat de dl. Ion Cristoiu depășeau ca vulgaritate a limbajului, ca agresivitate a mesajului, ca insultă adusă bunului simț – deversate cu cinism în capul unei populații dezorientate – tot ce existase până atunci în România./ S-a întâmplat să-l văd și aud pe directorul ziarului dând interviuri și explicând ce urmărise prin promovarea pe prima pagină a violurilor bestiale și a aberațiilor fiziologice și anatomice (cazul găinii cu patru picioare a făcut deliciul românilor luni în șir!): el intenționase crearea unui ziar «bulevardier» (cuvântul e al d-lui Cristoiu). Din nefericire, amprenta decisivă a vulgarității lăsate de «epoca Cristoiu» asupra ziarului n-a dispărut cu totul nici azi, când gazeta e condusă de un editorialist și scriitor, Cornel Nistorescu, infinit superior d-lui Cristoiu ca talent și capacitate de analiză a evenimentelor «la zi»./ Aș fi uitat, poate, toate acestea dacă nu mi-ar fi venit în urechi zvonul că dl. Ion Cristoiu a intentat un proces lui H.-R. Patapievici, solicitându-i cinci

sute de milioane de lei «daune morale» pentru unele expresii «jignitoare și apte să-mi prejudicieze demnitatea, onoarea și reputația» (după cum susține reclamantul), din articolul **Cultura mitocăniei** al eseistului de la revista «22». (...) Departe de a-l fi denigrat și de a «aduce grave prejudicii» imaginii sale, dl. Patapievici a confirmat, în stilul propriu, o calitate pe care dl. Cristoiu o revendica încă din 1992! Prin apelul la justiție, dl. Cristoiu comite un atentat la dreptul la sinonimie al d-lui Patapievici. De aici până la obligativitatea întoarcerii la limba de lemn nu mai este decât un pas! Mă intrigă, însă, un lucru: de ce anume n-a reacționat oare dl. Cristoiu atunci când a fost terfelit cu adevărat de corifeii «României Mari», care i-au atașat nemuritoarea poreclă «Ardei Umplut»? Sau plastica etichetă «scroafa de Cristoiu»? Atunci nu era preocupat dl. Cristoiu de propria imagine? Atunci nu-l obseda noțiunea de «jignire prin presă»? Mister. Nu am decât o explicație: dl. Cristoiu era, probabil, prea ocupat să exploreze el însuși sferele «expresiilor jignitoare și apte să prejudicieze demnitatea, onoarea și reputația». Lista insultelor și jignirilor la care s-a dat dl. Cristoiu, în ultimii zece ani, este, vă asigur, nu doar consistentă, ci și zemoasă. Mă ofer s-o pun la dispoziția instanțelor, dacă vor avea lipsa de umor să ia în considerare inflamarea (sper că trecătoare) a glandei demnității d-lui Cristoiu”.

24 februarie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 8), Nicolae Breban continuă analiza **Grupurilor literare**: „Comparând azi cele două «grupuri» literare conduse de criticul Nicolae Manolescu, eu cel puțin îl prefer de departe pe cel din anii dictaturii, «Cenaclul de Luni». Nu, nu vreau să fac aici o critică a revistei pe care de un deceniu o conduce același, ea nu e nici mai bună, nici mai rea decât alte opt-zece (uneori foarte reușite, foarte expresive!) reviste literare ce apar în provincie. (Ca profil eu prefer «Apostrof» și «Viața Românească», deși ele sunt lunare, bineînțeles, dar nu mai prejos sunt «Vatra», recent «Convorbiri literare», uneori «Familia», «Discobolul» de la Alba Iulia condus de Aurel Pantea, «Euphorion» de la Sibiu și craioveanul «Ramuri», eleganta și curajoasa «Poesis» a poetului George Vulturescu, «Orizontul» timișorean și, *last but not least*, «Caiete critice» conduse de Eugen Simion, despre care, se pare, e de bon ton azi să strecuri câteva vorbe veninoase!... – iată câte reviste literare interesante apar azi, cu dificultățile uneori enorme și știute; «România literară» nu mai are, și poate e mai bine așa, primatul absolut al calității). Poate altădată am să-mi spun părerea despre peisagiul revistelor bune românești de azi – și ele o merită, spre deosebire de unii cârtitori, eu le salut și le transmit omagiul meu colegial și solidaritatea mea redactorilor ce-și jertfesc timpul și energia cu astfel de «lucruri inutile»! Acum, însă, am să mă limitez la câteva observații în legătură mai puțin cu profilul «României literare», cât, mai ales, cu «politica literară» pe care acest săptămânal o face,

mai mult sau mai puțin explicit. E adevărat, cu câțiva ani în urmă, l-am criticat pe dl. Manolescu care, devenind șef de partid continua să conducă «R.l.» deși anunțase, *ab initio*, că refuză o revistă politică. Mi s-a dat un răspuns absurd, dacă nu ironic: că D-Sa, deși politician activ, nu-și gândește revista într-o coloratură direct politică. Chiar așa...?! Oare Monica Lovinescu, Dorin Tudoran, dl. Tismăneanu și alții vituperând mai mult sau mai puțin contra puterii politice de după revoluție nu indicau direcția politică dură a revistei și a șefului ei?! Ca să nu mai vorbim de campaniile de ocultare, de denigrare a multor scriitori de prestigiu ce nu se grăbeau să fie de aceeași parte a baricadei, campanii duse de redactorii revistei, adesea persoane fără cărți, fără un minim de credibilitate literară, abuzând de titlul revistei și de numele directorului ei! (Campaniile de denigrare contra lui Valeriu Cristea și Ion Caraion sunt numai două ce nu se vor șterge iute din memoria noastră!) Azi, după ce «noua» putere politică pentru care dl. Manolescu și amicii săi au militat cu atâta înverșunare și-a arătat gravele limite, nu credem că revista «R.l.» continuă să se mândrească cu erorile, denigrările și mai ales confuziile între persoana autorului și operă practicate ani în șir. Deși, nu este teamă că spiritul tutelar al revistei – să fie acesta nu elementul critic, ci o anume doamnă de la Paris și azi, într-o onorabilă senectute, încă mândră că e fiica tatălui ei, spirit neliniștit, posesoarea unui gust mediocru literar care, ani în șir, a profesat o nefericită confuzie între literatură și politică...?! – continuă să domine paginile, nu rareori interesante ale foii de care ne ocupăm!... (Ă propos de onestitatea literară, de est-etica doamnei Lovinescu, deoarece pe dânsa am amintit-o: eu am fost, în ultimii ani, unul dintre cei mai atacați autori în jurnalele și articolele numeroase ale lui Paul Goma, i-am și răspuns, o dată, la primul și cel mai brutal atac pe care l-am publicat chiar eu în «Contemporanul – Ideea europeană», dar niciodată nu aş îndrăzni să-i contest dizidența, curajul civic și politic, credința într-o mare literatură română și nici măcar talentul literar! Cum de a îndrăznit d-na Monica Lovinescu să publice fraza: «Regret că l-am cunoscut pe Paul Goma!»...?! Obosit, ne mai salutând-o cu aceeași osecviozitate, el își pierde toate meritele, devenind subit o ființă ignobilă, după ce ani lungi soții Ierunca l-au opus, în mod brutal și fals, scriitorilor de prima linie din România, vinovați de a nu fi fost în pușcărie, de a fi uneori membri de partid sau de a nu se angaja direct în lupta politică într-o vreme în care marile puteri politice occidentale îl sprijineau, mai mult sau mai puțin fățiș, pentru motive nu totdeauna onorabile, pe dictatorul de la București. Măine, d-na Lovinescu «va regreta» probabil că a «apărat literatura română» (frumos stipendiată, de altfel, ca și soțul d-sale) și va da vina pe noi că a debutat abia după șaizeci de ani, cu o cărțulie în editurile românești, cărțulie, zic, în ochii noștri niște simple culegeri de articole critice, chiar și de cronici de radio nu ne conving de statutul unui scriitor de vocație. Iar dacă dl. Manolescu, imediat după revoluție, acoperă de dispreț romanul splendid – și o spun cântărindu-mi

cuvintele! – *Luntrea lui Caron* al lui Lucian Blaga și în schimb laudă cu exagerarea debutului întârziat și cam chinuit al soților Ierunca la București, nu credem că acest fapt riscă să-i întărească prestigiul literar... (Nu, să nu se creadă că am ceva împotriva soților Ierunca, ani de zile, am mai spus-o, ei și-au avut meritele lor de cronicari literari la Europa Liberă, ca și Noël Bernard, Ion Ioanid, Gelu Ionescu, Stănișoară, Emil Georgescu etc. Dar, nu ne-a plăcut insolența cu care acest cuplu de modești scriitori (până azi cel puțin!) și-au arogat, imediat după revoluție, rolul de conducători și chiar «creatori» ai literaturii române postbelice, urmați de o ceata de linge-blide ce au crezut cu înfocare că la Paris cineva cunoaște, sau ia în seamă în mediile literare o româncă ce nu a publicat nici o carte acolo și nici unde, de altfel!!... Felul arbitrar și brutal în care aceștia, din rezidența de la București a d-lui Liiceanu – ce a uitat, se pare, după '89, că fusese luat în brațe «înainte» de câțiva scriitori români importanți! – excludeau nume, aruncau anateme și stabileau liste negre, într-o tristă simetrie cu regimul politic polițist ce tocmai își dăduse duhul. Nu, stimați prieteni, literatura română de după al doilea război, atâta câtă a fost – și noi credem că ea este nu mai prejos decât cea maghiară și cea sovietică din aceeași perioadă – dar la asta vom mai reveni! – literatura română, contemporană și vie a fost făcută nu la Paris, ci în România și de către acei scriitori pe care îi știm și care, unii dintre ei, au fost magistrali și curajoși – nu numai fața de opresiunea politică, dar și față de existență, pur și simplu, și fața de propriile lor limite! – Țepeneag, dintre noi, cei care am publicat până acum la Paris la edituri importante, probabil cel mai cunoscut scriitor român, singurul, mi se pare în acest secol românesc ce-și publică romanele în același timp și la București și la Paris – a spus-o, încă înainte de '89: Literatura română se face în România! Numai că Țepeneag, deoarece nu făcea parte din... grupul M.L. (să fie oare același cu grupul N.M... sau exagerez eu...?!) a fost trecut și el iute la «index», cărțile sale, apărute în Franța, Germania, România nu prea se grăbesc «unele» reviste să le recenzeze, de curând «R.L.» i-a refuzat chiar un fragment de roman – amuzant, nu?!... Invitat fiind, cu doi ani în urmă la Târgul de carte de la Leipzig unde România avea un stand de onoare, primul important în ultimul timp, D. Țepeneag nu a fost anunțat în programele de întâlniri – d-na Blandiana, un simplu exemplu, înflorea cu grație peste tot! – cărțile sale, apărute în țară sau în Franța nu erau expuse nicăieri și, ignorat și umilit a părăsit a doua zi Germania! Iată ce putere au încă «listele negre» deși mi se spune că ele nu mai există, că sunt o invenție răutăcioasă a subsemnatului!...”.

● În „Luceafărul” (nr. 7), Octavian Soviany comentează un volum al lui Nicolae Balotă, *Euphorion*, „o veritabilă carte a *rodurilor* în care latențele ineputabile ale semnului literar sunt supuse trecerii în actualitate cu ajutorul unei hermeneutici care, mai mult decât știință a interpretării, este știință a iubirii. O iubire ce constituie, fără îndoială, temeiul metafizic al criticii (așa

cum o înțelege domnul Nicolae Balotă), care reface în felul acesta (apelând firește la cu totul alte «temelii» estetic-filosofice), experiența «roditoare» a maioreșcianismului”. □ Radu Voinescu semnalează o carte de proză a Rodicăi Draghinescu, *Craun* (1999) (*Lecția de anatomopatologie a Rodicăi Draghinescu*): „Rodica Draghinescu scrie cu dezinhibare maximă despre oameni și despre fapte reale, ca și despre propriile trăiri. (...) Textul e plin de personaje reale, travestite fie sub anagrame (...) fie sub transparente nume de împrumut. Narațiunea e, în felul acesta, un jurnal deghizat. (...) Textul este impregnat de limbajul detabuizant, dublat de luciditatea aproape cinică, pe care i-l știm din cărțile anterioare. (...) O întrebare rămâne și ea ține mai mult decât de domeniul teoretic, mă refer la relația text-receptor, având ca rezultat validarea sau invalidarea. În ce măsură un cititor neavizat asupra dedesubturilor intrigii, mult prea dependentă de transcrierea realului, poate adera la această configurație care este departe de a fi pur estetică – literatura, să mi se ierte, este tocmai desprinderea de contingențele individualului și atingerea unui grad înalt de generalitate –, pentru că, în cunoștință de cauză fiind, cei care constituie astăzi lumea noastră scriitoricească mi-e greu să cred că nu vor avea reacții care vor depăși sfera judecății de gust. Cred că numai „ordaliile” timpului vor putea stabili diagnosticul”.

25 februarie

● „România Mare” (nr. 502) îl omagiază, sub semnătura lui Viorel Dinescu, pe Eugen Barbu (*Vreme trece, vreme vine*): „La 20 februarie 1924 s-a născut marele scriitor Eugen Barbu. (...) Pe Eugen Barbu nu-l căutați în acele ordinare și jignitoare manuale alternative, pe care extratereștrii tot încearcă să ni le bage pe gât împreună cu o mulțime de alte aberații. El este mereu paznic pe înălțimi, înalt, frumos și neînconvoiat, așa cum răsare din basorelieful de bronz al Gabrielei Adoc și nu are nici o legătură cu acele sperietori de ciori pe care o mână de prozeliti imbecilizați le-au instalat prin scuaruri...”. □ Ileana Vulpescu scrie despre *Dictatura banului și-a nepăsării*: „Nu mi-a trecut niciodată prin minte să-mi părăsesc țara și nu fericesc pe nimeni care a părăsit-o. Dar când bag de seamă că o parte a tineretului nostru abia așteaptă să-și ia zborul spre necunoscut, mă bate gândul că aceste stoluri de băjenari nu-s alungate numai de sărăcia și de nesiguranța zilei de mâine. Le alungă și revolta de-a nu avea cui se plânge de nicio crimă, de nici un jaf, de nici un abuz. (...) Nu trăim în nici un fel de democrație. Trăim într-o dictatură a banului și a nepăsării. Oameni buni, suntem defecti de sus și până jos. Și geană de-ndreptare nu se zărește”.

29 februarie

● Apare primul număr al revistei „Observator cultural”, cu subtitlul „Săptămânal de informație și analiză culturală”; director: Ion Bogdan Lefter,

redactor-șef: Carmen Mușat, redactori: Paul Cernat, Victoria Luță, Cristian Munteanu, Diana Soare. □ Obiectivele noii publicații sunt formulate într-un articol-program al lui Ion Bogdan Lefter, *Pentru refacerea coerenței culturale naționale. La început de „Observator cultural”*. Textul apare sub semnul generic al „Structurilor în mișcare” (mai veche denumire a unei rubrici din „Contrapunctul” anilor 1990-1991, în cadrul căreia semnaseră Ion Bogdan Lefter și Cristian Moraru): „Prima noastră nemulțumire e aceea că informația culturală circulă foarte prost în România de azi. (...) Vom încerca să fim prompti, să adunăm cât mai multe informații, să avem o bună reactivitate la evenimentele actualității culturale. Vom face relatări, vom lua declarații, ne vom mișca reportericește «pe teren». Vom încerca să fim atrăgători și incisivi. Drastici de câte ori va fi cazul., căci în fața atâtor impostori se cere spun un *nu* hotărât! Nu vom ignora nici o zonă a câmpului cultural, nici noile medii, nici Internetul. (...) Pe cât posibil, vom spune tot ce s-a întâmplat săptămâna trecută și ce au programat teatrele, cinematografele, instituțiile culturale de orice tip pentru săptămâna aceasta. Ne vom strădui să vă facem dependenți de noi, pentru că aveți nevoie de informațiile pe care vi le vom oferi. (...)/ Ducem – apoi – cu toții lipsă de ceea ce se cheamă dezbatere culturală adevărată, vie, pe teme cu miză și cu deschidere spre viitor, nu spre trecut. Dacă nu e detașată, privirea spre interbelic poate crea dependențe nefericite și poate malforma viziunea noastră asupra realității. Trăim într-o lume în plină transformare, pe o piață culturală extraordinar de dinamică. O înțelegem? (...) Cât suntem dispuși să acceptăm că trăim într-o epocă a diversității, în care nu putem funcționa intelectual dacă mizăm în continuare pe instrumente monocorde? (...) Vom fi activi și vom fi polemici. Nu de dragul de a face spectacol pentru galerie, ci pentru că nu există comunicare reală fără diferențe și schimburi de opinii. (...)/ Câteva decizii de structură, decizii practice, de ordin editorial. Întâi, am optat pentru o formulă cu mai mare flexibilitate decât se obișnuiește la noi. În tradiția presei culturale românești, pagina de revistă (...) trebuie să fie «încheiată», să nu aibă continuări. În cel mai bun caz, două pagini alăturate sunt gândite ca un modul unitar, aproape niciodată mai multe. «Observatorul cultural» va practica trecerea firească dintr-o pagină într-alta, așa cum se întâmplă – de pildă – în «New York Review of Books» sau în «Times Literary Supplement» sau în «Quinzaine Littéraire». Vom lucra cu secțiuni și nu în sistemul rubricilor fixe, mereu în aceleași locuri în sumar, ceea ce face multe gazete să pară că publică de fiecare dată același număr, cu mici variațiuni! Ne vom pagina – așadar – mai fluent și mai coerent, încercând să construim imagini cu o anvergură mai mare. Păstrăm denumirea de *rubrică* doar în accepția din presa anglo-americană, acolo unde echivalentul folosit este englezescul *column*, care s-ar traduce literal prin *coloană* de text: vor fi note și opinii asupra unor domenii precum *publicitatea*, *designul*, *Internetul*, *audio/CD* sau *micul ecran*. Rubricile de acest fel, casetele cu informații

diverse și alte articole intercalate vor fi mereu presărate în fluxul analizelor mai ample. Și – tot aici – nu vom opera cu distincția provincială, de asemenea tradițională în presa noastră culturală, între «intern» și «extern». Dacă deschizi o revistă occidentală, cronicile la volumele noi și importante ale marilor autori străini nu le vei găsi la coadă, în paginile consacrate «literaturii străine» sau «traducerilor», ci în față, în prim-plan./ (...) Pornim la drum – se-nțelege – și cu o anumită strategie generală, cu o «ideologie» culturală, în sensul cel mai larg al cuvântului. Despre așa ceva redacțiile revistelor românești mai degrabă se feresc să vorbească. Are încă o incredibilă autoritate atitudinea opusă: mândria de a fi «deschiși» tuturor tendințelor, tuturor opiniilor. Moștenim în atare privință modelul amorf impus presei de la noi de regimul comunist. Atunci, când Partidul Unic era singurul care putea afișa o «ideologie», periodicele culturale difereau (...) doar prin locul de apariție și prin semnături. Uneori nici prin ele: puteam publica toți aproape oriunde. Cam la fel e și acum: unul și același articol ar fi primit în multe locuri, de către multe redacții. În realitate, o orientare anume, un program, o «ideologie» sunt indispensabile unei bune reviste. (...) Toleranța nu trebuie să însemne și lipsă de orientare sau de discernământ. În ce ne privește, vom accepta colaborări diverse, dar nu orice colaborări și nu orice colaboratori, oricât ar fi ei de onorabili. Când incompatibilitățile de idei sunt puse alături, în aceleași pagini, rezultatul nu mai arată a dialog sau a «diversitate de opinii», ci a incoerență./ Care ar fi – deci – orientarea noastră generală? Am putea-o descrie pe scurt prin termeni precum *postmodernism*, *poststructuralism* și *studii culturale*, *europicism* și *pro-americanism*, *anti-naționalism*, *anti-fundamentalism* și *anti-ortodoxism*, *liberalism* și *multiculturalism*, *pro-democrație* și corectitudine politică etc. etc. (...) Le vom (re) discuta și noi în paginile «Observatorului cultural», rând pe rând. Ceea ce ar fi de spus aici și acum este că omologia lor în planuri diferite de discuție le face – în fond – inseparabile: nu poți fi deschis către diversitatea care dă farmec – nu și eterogenitate – pluralismului postmodern și în același timp să fii un spirit antiliberal, naționalist și fundamentalist. Pur și simplu nu se poate.../ Miza ultimă – dar nu de pe urmă – a proiectului nostru este nici mai mult nici mai puțin decât refacerea unei coerențe la scară națională. Ca urmare a dificultăților financiare și «manageriale» știute am asistat în ultimii ani la un proces de atomizare și de regionalizare culturală pe care proasta circulație a informațiilor de gen, provincialismul, ștacheta joasă a automulțumirii și – nu în ultimul rând – tirajele tot mai mici ale revistelor l-au favorizat. Încercăm să forțăm ieșirea din acest cerc vicios. (...) Pornim la drum cu o echipă de redactori și colaboratori foarte tineri și foarte înzestrați. Sprijinit și de o serie – deschisă și, sperăm, cât mai numeroasă – de nume grele, «Observatorul» nostru «cultural» se-ncumetă să iasă în larg. Facem invitații la o croazieră de lungă durată...". ■ Pe o linie asemănătoare se situează și Carmen Mușat (*O provocare culturală*), care acuză „rezistența față de noutate, imobilismul,

refuzul de a accepta schimbarea – tot mai evidentă – a paradigmei culturale, ca și iritarea cu care mulți dintre comentatori reacționează ori de câte ori ierarhiile canonice de dinainte de 1990 sunt puse în discuție” – „simptomele clare ale unei alarmante anchiloze a modului de a gândi raporturile dintre literatură și celelalte arte, dintre literatură și viață și chiar dintre literatură și politică”: „Cred că este nevoie, înainte de orice, de o *nouă atitudine* față de dinamismul vieții culturale actuale. Într-o lume a pluralismului și a dialogului, a refuza diferența, a nu accepta alteritatea, a te cantona într-un discurs plin de clișee și într-o suficiență păguboasă, în contratimp evident cu mișcarea de idei a timpului tău înseamnă, cred, a te condamna de bună voie la inactualitate. (...) Radicalismul opiniilor, câtă vreme este susținut de profesionalism și spirit critic, nu are nimic de-a face cu intoleranța. A spune nu veleitarismului, discursului patriotard și fetișizant sau naționalismului sforăitor și găunos este un demers necesar unei mai drepte așezări a vieții culturale de la noi”. În acest context, C.M. apreciază faptul că „reviste precum «Dilema», «22», «România literară», «Interval», «Orizont»” „au generozitatea de a le face loc unor tineri prea puțin dispuși să accepte compromisuri” și ironizează, la celălalt pol, „pseudoseriozitatea nesărată și conformismul unor autoprocamați directori de opinie, literatori și contemporani, care confundă mimetismul cu o «nouă direcție», respingând vehement orice tentativă de repunere în discuție a operelor decretate de «marii critici», o dată pentru totdeauna, «monumente culturale»”.

□ În două pagini de anchetă, Sorin Alexandrescu, Mircea Anghelescu, Ștefan Borbély, Mircea Cărtărescu, Magda Cârneci, Livius Ciocârlie, Radu Cosașu, Alexandru Darie, Caius Dobrescu, Bogdan Ghiu, Florin Iaru, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Adrian Marino, Mihai Măniuțiu, Dan C. Mihăilescu, N.C. Munteanu, Eugen Negrici, Cornel Nistorescu, Andrei Oișteanu, Liviu Papadima, Ioana Pârvulescu, Dan Perjovschi, Romelo Pervolovici, Mircea Horia Simionescu, Monica Spiridon, Tia Șerbănescu, Pavel Șușară, Cristian Teodorescu, Mircea Vasilescu, Daniel Vighi și Călin Vlasie răspund la întrebarea: ***Mai este necesară o nouă revistă culturală în România anului 2000?*** ■ Sorin Alexandrescu: „După 1989 mai toate vechile reviste, în ciuda dificultăților, au reușit să se mențină pe piață cu o subvenție de ici sau o sponsorizare de colo, dar fără să schimbe mai nimic din vechiul lor profil. Reflexul redacțiilor respective a fost să supraviețuiască, nu să accepte provocarea noii lumi care se năștea sub ochii lor (...). Multe din respectivele reviste au rămas, adesea și grafic, așa cum erau prin anii '60-'70. (...) Dimpotrivă, revistele noi, create după 1989, au apărut exact din conștiința diferenței de substanță de lumea veche. «22», «Dilema» și mai ales excelentul ei supliment, «Vineri» (...) sau «Sfera politicii» sunt reviste de cultură și politică sau de cultură și etică; regenerarea gândirii vine aici din regenerarea politicii și a societății românești. Admirabila revistă «Contrafort» din Moldova (...). În rest, puține alte excepții se pot înregistra și curios este tocmai faptul că

distanța(re) de politică a respectivelor reviste le micșorează calitatea culturală, în loc să le-o mărească./ (...) Îmi arde buza (...) de o revistă nouă, de un loc de aprinse dezbateri intelectuale la nivelul gândirii și a mentalității de astăzi din lume, de un loc în care să citesc ce se întâmplă în această lume nouă, cine ce face, de o revistă în care să citesc interpretări realmente ale literaturii și lumii din jurul meu. Ciudat, eu am tot scris în ultima vreme, mai ales în «Vineri», articole despre postmodernism și unul din sloganurile acestuia este tocmai renunțarea la mitologia noului (...). Mă contrazic aici, sper, numai aparent: la noi este încă nevoie de un «nou» pentru a compensa tendința spontan conservatoare – spontană în sensul de lipsă a reflecției asupra conservatorismului acestuia difuz – din cultura actuală, și dacă noul este încă traditiv modern sau este postmodern mi se pare mai puțin grav decât a continua să navigăm pe adormitele ape romantice sau interbelic-moderniste (...). Sper din toată inima că «Observator cultural» va fi altfel (...), că va fi rece observator dar ardent implicat cultural, că ne va vorbi în limba 2000 în felul în care noi înșine vorbim în anul 2000: europeni de la sine și nedilematici, siguri de noi dar respectuoși cu alții, energici, puternici”. ■ *Mircea Anghelescu*: „Deși în ce mă privește eu sunt mulțumit de colaborarea mea cu «România literară», veche de peste trei decenii, privesc cu mare interes și simpatie apariția revistei Dv. Ea este făcută de generația care vine după noi, va exprima și va nuanța deci o mie de lucruri pe care noi nu le vedem sau le vedem – în chip natural – puțin altfel”. ■ *Mircea Cărtărescu*: „În vidul de autoritate critic actual, o revistă literară credibilă ar fi mai mult decât binevenită. Cu condiția să nu apară pentru satisfacerea orgoliului unuia sau altuia și nici pentru impunerea unui grup clientelar, cum se întâmplă mai mereu la noi. Ne lipsește o revistă de ținută intelectuală, nepartizană, care să comenteze cărțile cele mai interesante ale momentului, indiferent de domeniu, după modelul «New York Review of Books»: nu prin rubrica fixă a unui cronicar atotcunoscător, ci apelând la autoritățile cele mai competente în domeniul respectiv. Nu cred că vom avea prea curând o asemenea revistă”. ■ *Gabriel Liiceanu*: „Răspunsul mi se pare simplu: numai dacă e vorba de o revistă cu o *identitate nouă*, capabilă să vină în întâmpinarea unei cerințe culturale rămase neacoperite. Formula «România literară», multiplicată apoi la scara câtorva reviste regionale («Echinoc», «Vatra», «Orizont» etc.), pare să fi epuizat un anumit gen «clasic» de revistă culturală, în care poezia, proza, critica literară, teatrală, de film, plastică etc. se întâlnesc cu inerția vizibilă de a da seama de potențialul cultural al unei țări sau al unei porțiuni a ei./ Dar dacă acest tip de revistă culturală pare saturat, unde mai e loc pentru noutate? Eu o văd într-o revistă care ar urma să devină *instanța critică a activității editoriale din România*. Fără să riscăm să ne pomenim – dacă nu ne aflăm deja – într-o adevărată junglă a cărții. În țările civilizate, viața cărții este «reglată» de asemenea instanțe critice – «New York Review of Books», «Times Literary Supplement (TLS)», «Le Monde des

Livres», «Livres de France» sunt cele mai faimoase – care, pe de o parte creează ierarhii culturale, iar pe de alta fac cu neputință apariția subprodusului editorial. (...) / În România de după 1990, o dată cu cenzura ideologică, au dispărut toate cenzurile culturale; se poate edita oricum, se poate traduce oricum, se poate scrie oricum. Cronica de ediție, cronică de traducere au devenit rarități. Editorii își pot permite, pe spatele unui cititor neprotejat, să publice cărți cu *zeci de erori* (tipografice sau de traducere) pe pagină, să mutilizeze texte clasice, să se lipsească – pentru că e mai ieftin – de munca redactorului, să batjocorească grafic o carte. (...) / Visez, așadar, la o revistă culturală care să îngrădească impostura, să răsplătească meritul, să stăvilească tipărișurile azvârlite cu lopata în capul unui public năucit, să-i oblige pe editori să devină responsabili culturali, să definească și să detecteze fraudă spirituală. E cineva în stare de o asemenea ispravă?”. ■ *Adrian Marino*: „Cred necesară o revistă de informație, cu condiția să fie cât mai completă, cât mai obiectivă și dincolo de orice combinație literară. Cred în nevoia de informație culturală fără grație impresionistă și cu argumente pentru cititor. Acesta trebuie să știe ce cumpără când cumpără o carte, care este și un obiect vandabil”. ■ *Andrei Oișteanu*: „Da, cred că o revistă culturală nouă s-ar putea impune, cu condiția să fie o publicație vie, cu program, dar fără morgă și să aibă ceva din spiritul «Contrapunct»-ului de la începutul anilor '90. Sper ca «Observator cultural» să fie o astfel de revistă”. ■ *Monica Spiridon*: „Din păcate, revistele deja existente suferă, cu neglijabile excepții, cam de aceleași defecte. Toate sunt rigid parcelate, funcționând în virtutea unor *inerții formularistice* (...). Ce mai scapă, de bine de rău, în afara rubricilor osificate (...) e acoperit cu parastase sau cu aniversările de vârste rotunde. Doar câte o polemică sau vreun scandal, consumat de regulă la nivel intercluburi, mai înviorează amorteala generală. Rezultatul este că identitatea unei reviste anume se pulverizează practic într-o sumă de profiluri (mai mult sau mai puțin fotogenice) ale semnatarilor de rubrici, în timp ce așa-numita sa *strategie* se reduce la cumulara idiosincraziilor lor. / Și ar mai fi ceva de recomandat unei publicații care vrea să fie *altfel*. La sfârșit de vârstă culturală și de lume, poate ne vom lepăda și de mania intratabilă a *moștenirilor* și a *moștenitorilor* în critică. Vom renunța, adică, la nesfârșitele dispute între *adevărații* și *falșii* călinescieni, lovinescieni, maiorescieni și așa mai departe, abandonându-le istoriei premoderne a criticii”.

□ Sub titlul *Datul în petec*, Mihai Dinu Gheorghiu comentează un articol din „Le Monde” în care Edgar Reichmann prezenta un număr din „Temps Modernes” pe tema „renașterii fascismului și a antisemitismului în Ungaria și în România”: „Într-un mod care la prima vedere pare destul de bizar, majoritatea celor care au ținut să protesteze s-au legat de articolul lui Reichmann [din «Le Monde»] și nu de cel al lui George Voicu, a cărui recenzare era la originea nemulțumirilor. Reținând mai ales distincția făcută de Voicu între două grupuri, unul «democrat și opus minimalizării Shoah» (...), celălalt grup

era definit doar prin opoziție față de primul și nu conținea decât două nume, cel al lui Gabriel Liiceanu și cel al lui Nicolae Manolescu, de data aceasta recenzentul procedând prin omisiune. Reichmann reușea astfel să nemulțumească pe toată lumea. Protestele nu au vizat însă simplificarea conținutului din articolul lui George Voicu, ci prezentarea lui Liiceanu și a lui Manolescu drept protagoniști ai unui grup antisemit. (...)/ Modul în care a fost folosit pretextul-Reichmann și ocultată cheștiunea de fond pusă de Voicu indică și un mod de funcționare intelectual specific (și acesta în parte moștenit din trecutul fascist și stalinist), în care dezbateră este abandonată în favoarea polemicii facile, a exercițiului stilistic și retoric (...) și, mai ales, a desconsiderării adversarului./ Ce afirma în fond articolul lui George Voicu? Faptul că trecutul politic al unora dintre reprezentanții elitei intelectuale românești continuă să fie până azi un handicap moral greu de acceptat și că el tinde să polarizeze luările de poziție și în același timp să fie ocultat în false dezbateri (de genul Holocaust și Gulag). (...) Și care este contribuția lui Gabriel Liiceanu (...) la acest fenomen de deviere ideologică numit de unii «abuz de memorie» (Todorov) și care de altfel nici nu e specific românesc? Nu este un secret pentru nimeni că întreprinderea cultural-comercială Humanitas a demarat prin reeditarea necritică a unora dintre maeștrii intelectuali ai extremei drepte românești, că liiceanu este exegetul entuziast al unor filosofi naționaliști al căror trecut fascist l-a ocultat sistematic, precum Petre Țuțea și Ernest Bernea, și că, dacă a făcut gesturi de reconciliere oportună, publicându-i, între alții, pe Leon Volovici și Mihail Sebastian, a făcut-o de fiecare dată cu puneri la punct ambigue (...). Răspunderea lui Gabriel Liiceanu în dezgroparea, consacrarea și difuzarea unui patrimoniu cultural problematic (...) este majoră, chiar dacă nimeni nu confundă întreprinderea lui cu aceea a lui Dan Zamfirescu ori vadim tudor. Trebuie dedus de aici că liiceanu trebuie apărat cu orice preț, pentru a nu spori clientela extremei drepte? Și că «inventarea de antisemiți» este doar opera unei părți din emigrație, fără nici o legătură cu realitățile din țară?”. □ În paginile dedicate literaturii semnează: Mihai Dragolea (*Șiruri despre „o mare absență fremătătoare”* – despre volumul lui Radu Petrescu *Catalogul mișcărilor mele zilnice, Jurnal 1946-1951/1954-1956*, Editura Humanitas, București, 1999), Gheorghe Crăciun (*Greu și ușor, pozitiv și negativ* – despre Milan Kundera și *Insuportabila ușurăta a ființei*, Traducere de Jean Grosu, editura Univers, București, 1999), Victoria Luță (*Eleganță și rigoare* – despre două recente volume ale Ioanei Părvulescu, *Alfabetul doamnelor. De la doamna B. la doamna T.*, Editura Crater, București, 1999, și *Prejudecăți literare. Opțiuni comode în receptarea literaturii române*, Editura Univers, 1999), Szonda Szabolcs (*Între a scrie și a face literatură. Un an al literaturii maghiare din România*), Andrei Bodiu (*O competiție fără sfârșit* – despre volumul lui Gheorghe Crăciun *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999), Andrei Corbea (*Günter Grass*,

între Reich-Ranicki și Nobel). ■ Tot la secțiunea „Literatură”, Paul Cernat comentează – sub titlul *Frontul salvării lui Eminescu* – un recent volum al lui Cezar Paul-Bădescu reunind reacțiile publicistice în jurul „scandalului” provocat de nr. 265/1998 al revistei „Dilema”: „«Dilema» – 265 nu și-a propus să-l conteste pe Eminescu, ci să-l demitologizeze, iar în această încercare de domesticire a unui mit confiscat de autoritarismul politic s-au regăsit, alături de opinii rezonabile («burghezodemocratice»!), și ecouri «emancipatoare» venite din parte «decrețelor» născuți în preajma lui 1968... Luări de poziție publice antimitologizante la adresa cultului eminescian au mai existat – și nu puține! – încă din 1990, venite din partea unor personalități intelectuale cu greutate. Însă au fost lipsite de vizibilitatea oferită de suportul unei publicații ca «Dilema», de portanta unei strategii colective și de virulenta necesară. Două dintre ele, aparținând regretatului Petru Creția și lui Andrei Pleșu, au fost «recuperate» din primele numere ale «Dilemei» prin câteva citate presărate în cadrul grupajului. Li se alătură, contrastiv, extrase kitsch din manuale postdecembriste de Limba și Literatura Română pentru licee, plasate în vecinătatea unor articole la temă./ Cezar Paul-Bădescu a recurs cu fermitate și eficiență la arma jocului de strategie, lovind în plin centrul mentalului naționalist. Pentru aceasta, a apelat la autori din toate generațiile. O avangardă tânără și agresivă (prieteni săi scriitori Răzvan Rădulescu și T.O. Bobe, politologul liberal Cristian Preda, publicistul Pavel Gheo Radu), dar și la prestigiul intelectual al unor vechi combatanți antiprotocroniști precum liderul critic Nicolae Manolescu și istoricul literar Z. Ornea; la fermecătorul poet, eseist și universitar Șerban Foarță; la criticul «desantist» Ion Bogdan Lefter și la scriitorul-fanion al postmodernismului românesc, Mircea Cărtărescu; în fine, la eleganța cu miez a «boierului» Al. Paleologu”. Tânărul publicist trece în revistă diferite direcții cărora li s-ar subsuma cei care au reacționat virulent în chestiunea „demitologizării” eminesciene din nr. 265 al „Dilemei”: „tribalismul xenofob” (Leonida Lari, Pavel Coruț, George Alboiu ș.a.), „paranoia cultică și canonul etno-naționalist” (Tudor Opriș), „micul provincialism conservator” (Constantin Trandafir), „național-spiritualității ezoterici” (Dan Stanca, Răzvan Codrescu, Constantin Barbu), „inteligența resentimentară” (George Munteanu, „conservatorism polemic *ex cathedra*”; Alex. Ștefănescu, „pamflete arogante”; Eugen Uricariu, prin luări de poziție „minimalizante”; George Pruteanu, „dilatări impresioniste”; și, la categoria „stigmatizări superioare”, Eugen Simion). □ Într-o pagină dedicată istoriei literare, Paul Cornea (*Enigma marelui critic*) semnalează apariția celui de-al treilea volum lovinescian din seria *Sburătorul. Agende literare* (Ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, Editura Minerva, București, 1999). □ La secțiunea „Teorie literară”, Tania Radu (*Un scandal fericit*) scrie despre *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu (Editura Humanitas, 1999) – „prima dezbatere propriu-zis literară care animă scriitorimea după 1990”, „un laborios puzzle,

din care, în final, se obține imaginea cu imensă valoare de comunicare și, deci, de largă întrebuințare a omului postmodern, a existenței postmoderne, a artei postmoderne”, „hologramă epatantă, neliniștitoare, pentru a deveni pe neșimțite atașantă”; iar Mihaela Anghelescu Irimia (*Cultura postmodernă*) recenzează volumul lui Steven Connor *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane* (Editura Meridiane, București, 1999, traducere din limba engleză de Mihaela Oniga). □ Sub titlul „*Suntem o generație fracturată*”, Cristina Poenaru îl interviează pe Andrei Pleșu (despre mutațiile culturale din România de după 1989, despre C. Noica și experiența pâltenișeană ori despre Noica și Eminescu): „*Credeți că grupul din care veniți și căruia i se spune Școala de la Pălăniș (...) a avut și influențe negative asupra vieții publice românești?* Uite, fără să vreau să fac paralelisme smintite – și Eminescu a avut influențe negative asupra culturii românești, chiar dacă o să scandalizez lumea spunând asta. Adică, orice fenomen de epigonism sau de reduplicare tâmpă a unui fenomen valoros e un lucru negativ. Eminescianismul a fost, până la urmă, o modă periculoasă pentru viața literară, monumentalizarea, fără discernământ, a fiecărui element din construcția eminesciană nu e, nici ea, un lucru sănătos, din punct de vedere intelectual. Ceea ce nu diminuează cu nimic anvergura lui Eminescu. La fel, Noica a produs tot felul de fenomene colaterale negative: noicăiala pe care am văzut-o încă înainte de '89 în tot felul de eseuri filosofice, un anumit neoașism liric și un fenomen de emulație care a fost 85% pozitiv, dar, după mine, a lăsat loc și pentru neoașisme discutabile. Nu cred încă că, dacă e să facem vreodată un inventar al lucrurilor care au dăunat României după '50, Noica și Școala de la Pălăniș vor fi în top. (...) Există în Noica o componentă care nu e legată numai de aspectul acesta, să zicem, politic și sociologic. E legată și de stil. Am recitit, de curând, câteva pagini. Eu am fost un admirator și sunt un admirator al scrisului lui Noica, dar a trebuit să recunosc – brusc – un anumit fel de a fi datat, de a fi greu de tradus într-un discurs contemporan imediat asimilabil. (...) E o diferență între Noica și eminescolatrii de azi: Noica chiar știa bine Eminescu. Adică, el putea greși, el putea valorifica distorsionat un aspect sau altul din Eminescu, dar măcar îl știa bine (...). Pe când cei care îl apără azi pe Eminescu de detractori sunt adesea, în mod vădit, oameni care știu foarte puțin despre Eminescu și care au cu el o relație exterioară, o relație de, cum să spun, clientelat servil, care n-are nimic de-a face cu Eminescu. (...) *V-ați mai referit, parcă, în trecere, la ipoteza unei existențe prelungite a lui Noica în postcomunism. Puteți să reluați tema?* (...) Una dintre ipoteze este că ar fi sprijinit puterea instalată după '89, în ideea unei reconstrucții care nu trebuie să mai umble la nuanțe; în ideea unui furor restaurator față de care orice judecată, prejudecată, distribuire de vinovății, ar fi fost contraproductivă. Altă ipoteză este că ne-ar fi sfătuit pe noi, cei care i-am fost aproape, să nu cumva să ne lăsăm contaminați de acest furor și să profităm de libertatea proaspăt câștigată,

ca să facem operă. Și ar fi fost dezamăgit să vadă că unul devine director de editură, unul, mai rău, ajunge ministru, ajunge om politic și așa mai departe. Dar nici pentru asta nu pot să bag mâna în foc, întâi, pentru că el era un om care avea cultul ctitoririi, al consolidării instituțiilor sau al inventării de instituții și cred că ideea că se poate naște o editură care să scoată carte de calitate, ideea că se poate influența pozitiv cultura română, imaginea României în străinătate i-ar fi putut deveni (...) apropiate (...). În orice caz, e sigur că ar fi fost un om în plină ofensivă, într-un fel sau altul. N-ar fi fost printre cei care stau deoparte. (...) / *Dar dumneavoastră, în postcomunism, vă simțiți păltinișean sau antipăltinișean?* / Pentru mine, a fi păltinișean nu a fost o ideologie sau o postură. Nu m-am gândit niciodată dacă am fost păltinișean sau nu. Sunt păltinișean pentru că am fost la Păliniș. Nu pot să spun că am venit de la Păltiniș cu un sistem, cu o doctrină pe care acuma o explic sau o refuz. (...) Și am fost marcat de Păltiniș, dar nu cred că sunt un locotenent al Păltinișului în viața publică postrevoluționară”. □ Sub titlul *Scrisoare de adeziune la Partidul Alianței Civice*, este publicată o inedită Mircea Nedelciu – text adresat lui Nicolae Manolescu (președinte al PAC) după alegerile generale din noiembrie 1996, „amplă analiză a situației politice de atunci și un program liberal radical”, consideră Ion Bogdan Lefter într-un șapou ce însoțește documentul. Mircea Nedelciu: „Stimate Domnule Profesor, / Vă scriu în ziua în care a devenit evident că Alianța Național Liberală a rămas în afara Parlamentului, în urma alegerilor de la 3 noiembrie 1996, iar eu personal am hotărât să trec de la situația de simplu simpatizant al acestei Alianțe la aceea de membru activ. (...) / Convingerea mea este că, așa cum România modernă a fost construită pe principii liberale, tot astfel reconstrucția ei nu se poate face decât pe principiile unui liberalism actual (neoliberalism). Soluția liberală este impusă de libertatea că economia s-a globalizat în urma destrămării lagărului care se baza pe economia centralizată, planificată și pe proprietate colectivă. În același timp, aceeași soluție liberală, văzută ca singura viabilă, revine și în comentariile multor observatori serioși din afara țării noastre și chiar din țară. / În ciuda acestor evidențe, electoratul român a lăsat în «opозиție extraparlamentară» atât liberalismul civic și radical al ANL, cât și liberalismul desuet – Câmpeanu. În Parlament, într-o poziție incomodă, sufocate de ancadramentul CDR, au pătruns, în spatele unui paravan electoral populist, care a beneficiat de voturile negative acordate fostei majorități: liberalismul grosolan – Cataramă; liberalismul superficial – Quintus și liberalismul avocătesc – Cerveni. În același Parlament, se regăsesc alături de «liberalii» amintiți, la putere, creștin-democrații și social-democrații, iar în opoziție, partidul clientelar, care a fost la putere, și trei formațiuni «etnice». / Din perspectiva interesului național, distribuția de mai sus este catastrofală. Fosta putere, sub presiunea realităților economice și a conjuncturii externe, a aplicat și ea unele jumătăți de măsură liberale. E de presupus că și noua majoritate, sub aceleași presiuni, va aplica și ea *tot pe*

jumătate unele măsuri liberale. Numai că aplicarea incompletă a liberalismului este mai rea decât neaplicarea lui” ș.a.m.d. □ Mai semnează în acest prim număr: Sabina Fati (la secțiunea „Politică”), Liliana Ionescu (la secțiunea „Filozofie”, cu un articol despre Adorno și despre traducerea românească a volumului *Minima moralia*), Doru Mareș, Cipriana Petre, Irina Ionescu, Mihai Chirilov, Alex. Leo Șerban, Adrian Guță și Irina Cios (la secțiunea „Arte”), Florin Dumitrescu (rubrica „Publicitate”), Marius P. Weber (rubrica „Audio/CD”), Ana Maria Sandu (rubrica „Micul ecran”), Vlad Arghir (rubrica „Design”), Ion Manolescu (autorul unui articol intitulat *Anul 2000: infracțiuni electronice*). □ „Cronica politică” va fi semnată, pe tot parcursul anului, de Nestor Rateș. □ Două pagini de la sfârșitul revistei sunt rezervate unor foarte scurte recenzii, semnate de studenți de la Facultatea de Litere (sau de proaspeți absolvenți). Rubrica se va menține pe întreaga durată a primei serii a „Observatorului cultural”, până în februarie 2005. În acest număr sunt prezenți sub genericul „Recenzii”: Luminița Marcu, Dana Gheorghe, Cristian Munteanu, Emilia David, C. Rogozanu, Cristina Ionică, Adina Dinițoiu. (Vor mai scrie aici: Marius Chivu, Bianca Burța, Dan Gulea, Iulia Dondorici, Ștefania Ciurea ș.a.)

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 507), C. Stănescu semnalează, la rubrica „Revista revistelor culturale”, „numărul excepțional” din „Caiete critice” (10-12/ 1999), care abordează subiectul „arzător”: *Destinul iugoslav*: „Revista «Caiete critice» atrage atenția că «nu-și propune să rediscute aceste opțiuni strategice și politice, de altfel nici nu are competența necesară, își propune ceva mai simplu și mai aproape de preocupările-ei: să testeze opinia intelectuală românească și internațională». «Caiete critice» este, mi se pare, singura publicație de la noi care întreprinde acest test. În acest sens, ea continuă o tradiție ilustră, aceea a anchetelor pe care Constantin Rădulescu-Motru le făcea în «Noua revistă română» pe marginea subiectelor fierbinți de atunci, între care, ca și acum, «chestiunea evreiască» ori «problema balcanică». Elita intelectuală din România și din Europa răspundea întrebării pe care Motru o expedia sub forma unor scrisori intelectualilor și oamenilor politici. Publicate, aceste anchete rămân ca documente ale unor situații istorice și stări de spirit pe care efemerii oameni politici care conduc la un moment dat ar face bine – dar nu fac! – să le citească înainte de a lua decizii în situații complexe, dar care într-o formă sau alta se repetă la anumite intervale. Ca și acum cu recenta «criză din Balcani». Din păcate însă, constată redacția «Caietelor critice», oamenii politici care vorbesc în anchetă sunt «puțini, foarte puțini», iar cei ce lipsesc dintre intelectuali «n-au avut timp să răspundă la întrebările noastre sau n-au vrut, pur și simplu, să-și asume responsabilitatea unei opinii». O cauză ar mai fi chiar în divizarea accentuată a opiniilor în lumea intelectuală, cu privire la acest eveniment tragic, dar și la altele. Și, încă, această divizare n-ar fi, în sine, un aspect blamabil: regretabil este că diferența opiniilor conduce la

intoleranță și exclusivism, la «excomunicări» și la blocarea părerii adverse. Ancheta «Caietelor critice», deschisă oricăror păreri, trece de acest obstacol, publicând ceea ce a primit”.

● „Academia Cațavencu” (nr. 8) publică, pe prima pagină, un pamflet al lui Mircea Dinescu, *Săptămâna jignișilor*, la adresa lui Nicolae Manolescu: „Cu sticla de eter sub nas, literatul liberal Nicolae Manolescu a înfierat vulgaritatea ce emană [N.B. din expresia lui Traian Băsescu, «sfărâșii balcanice»] din sfoara cu pricina. (...) Ciudat e că ditamai criticul care poate priza fără fandoseli cuvântul *cur* dintr-o elegie dă în gălbinare cu vărsături dintr-o simplă metaforă cu chichirez politic. (...) Dar atunci de ce imaculata ureche muzicală a criticului nu sesizează bâzâitul muștei de căcat de pe ceafa lui Remeș, când asudă pe hârdău deasupra bugetului? Cum pot plămânii estetici ai lui Nicolae Manolescu să inhaleze cu atâta seninătate damful vulgar de SAFI lăsat de Cataramă în partid după ce le-a julit unor bătrâni nevoiași banii de înmormântare? Superba ipostază a criticului răstignit pe doctrine, între doi plagiatori liberali, ne scutește de alte semne de întrebare”. □ La rubrica „Munca cu cartea”, sub semnătura *Exil libris*, apare textul *Jurnale și antijurnale la Paris* – despre volumul *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu (Ed. Humanitas, 1999): „În ’90 doamna Monica Lovinescu a avut excelenta idee de a-și reciti jurnalele și, după recitare, să nu reziste ispitei de a încerca să alcătuiască un fel de jurnal al *Jurnalului*. Aceasta e cartea despre care scriem astăzi. Una concentrată până la esențe, zgârcită chiar cu anumite amintiri, dar din care răzbat până la urmă la suprafață anii ciudați de imediat după război, o floră și o faună mișcându-se debusolat dinspre Europa Centrală și de Est spre Occidentul sătul de război, manipulat de un război rece, cu poște încă staliniste, poște care se zbenguiau în capul unor intelectuali uneori de primă mână. Cu această carte, doamna Monica Lovinescu ne face un cadou pe care poate nu-l merităm, încă”.

[FEBRUARIE]

● Nr. 28 din „Vineri” (supliment al revistei „Dilema”) conține un amplu dosar tematic (*Arhitectura – mod de întrebuintare*) despre noua arhitectură și problemele/provocările ei. Semnează articole și eseuri „la temă”, unele – avansând soluții urbanistice complexe, tehnic elaborate, arhitecți consacrați precum Peter Derer (*Politica politicilor*), Radu Teacă (*Proiecte pentru Catedrala Neamului*), Alexandru Blediman (*Pentru un București al mileniului III*), Ștefan Ghenciulescu (*Bulevardul Victoria Capitalismului*), Mariana Celac (*Dugheana, acoperișul cu lei și superba vilă*) și tinerii arhitecți George Hărpău (*Arhitectura fiecăruia*), Cosmin Caciuc (*Viitorul arhitecturii autohtone?*), Andreea Mihalache (*Înainte de prea târziu*), Constantin Goagea (*Still life*), Cătălin Berescu (*Concursul fără sfârșit* – despre lipsa de orizont a concursurilor de proiecte pentru Catedrala Mântuirii Neamului). ■ Alături de

arhitecții menționați, publică eseuri subiective, unele – cu tentă prozastică – scriitorii Mircea Cărtărescu (*Arhitectura lu' pește*), Costache Olăreanu (*Prin Casa Poporului, cu trotineta*) și Daniel Vighi (*Două-trei caturi...*). ■ Acestor texte li se adaugă un interviu – consemnat de Ana Maria Sandu – cu arhitectul Ion Mircea Enescu („*O realitate culturală a unui moment nefericit*”). ■ *Radu Teacă*: „Pare că după zece ani de contemplare a problemei, suntem încă departe de soluții contemporane pentru Casa Domnului”. ■ *Ștefan Ghenciu*: „Ceea ce pare să lipsească, la nivelul conștiinței colective, ar fi tocmai dorința de protejare sau chiar de reconstituire a unui patrimoniu cu o valoare depășind cea strict utilitară”. ■ *Mariana Celac*: „În principiu, viteza schimbării în arhitectură nu are cum să fie diferită de reforma economică, consolidarea statului de drept sau regenerarea moravurilor: lentă, împiedicată, imprecisă, la jumătate”. ■ *Mircea Cărtărescu*: „Ultimii 17 ani, altă viață de om, i-am trăit tot la bloc, într-un bloc mult mai prost decât al părinților mei. Și ce mândru eram când mi-am cumpărat din propriii mei bani, muncii de mine, apartamentul din Nada Florilor. Abia apoi am văzut că nu exista, în toată casa, nici un unghi drept. Că, dacă-ntindeam mâna, îl băteam pe umăr pe vecinul din blocul aflat față-n față cu al meu. Că trăiam într-un ghetou plin cu câini vagabonzi, în care străinii invitați de mine acasă ezitau să intre. Apoi am înțeles că asta-mi era soarta, că, orice-aș face, nu voi scăpa de cutiile de chibrit în care am trăit întotdeauna. Văd zilnic oameni care locuiesc în case minunate, în acele case vechi, de pe marginea bulevardelor sau din zonele tăcute și auri ale orașului, case adevărate, calde, cu personalitate, pe care le poți iubi ca pe femeia vieții tale. Case misterioase ca-n Imperiul Umbrelor al lui Magritte. Cu ce le merită ei? Ce trebuie să faci ca să dobândești minunile inaccesibile? *Cât de bine trebuie să scrii pentru asta?*”. ■ *Costache Olăreanu*: „În 1990, când ocupam și eu oarece «focnții» la Primăria Capitalei, s-a întâmplat să particip la mai multe reuniuni de urgență privind destinul unor construcții și monumente ale orașului. Problemele care se puneau atunci erau mai ales cele legate de «doborârea» și depozitarea statuilor lui Lenin și Groza (pe prima a și vrut s-o cumpere cineva din Canada!), de reamplasarea Statuii Pompierilor din Dealul Spirei, de aducerea Monumentului Euroului Necunoscut de la Mărășești, unde fusese mutat de Bodnăraș, de eventuala reutilizare a Mausoleului din Parcul Carol și, bineînțeles, a Casei Poporului. «Ce facem cu hardughia aia?» se întrebau mulți responsabili mai vechi sau mai noi ai urbei, negăsind încă un răspuns cât de cât satisfăcător. (...) În toiul acestor discuții, într-un moment de relaxare, l-am auzit pe Andrei Pleșu, pe-atunci ministrul Culturii, adresându-se unui grup de apropiați, pe un ton jumătate serios, jumătate glumeț, ca unul care se cam săturase să asculte atâtea sugestii care nu mișcau lucrurile din loc cu nici un chip: «Ia ascultați! Ce-ar fi să-i dăm întreaga administrație a Casei Poporului lui... Florin Iaru? Să facă din ea ce-o pofti! Să cheme pe cine-o dori să-l ajute!». Reacția a fost un râs general. Unu, pentru că toți cei de față îl

cunoașteam pe Florin, doi, pentru că acelei imensități, coridoarelor kilometrice ce i-ar fi stat la dispoziție, doar o minte și o inventivitate ca cea a amicului nostru le-ar fi putut da, într-adevăr, întrebuintarea maximă. Fiecare dintre cei prezenți a început să imagineze pe loc cele mai năstrușnice variante (...) care să nu țină seama decât de comandamentele jocului și distracției, ca într-un Disneyland: tobogane pe care să vii la vale într-un iureș nebun, *montaigne russe*-uri vertigioase, concursuri de biciclete și trotinete, pe vârste și pe cartiere, încercări de tras cu arcul, de patinaj pe roțile, organizarea de carnavaluri, de spectacole de teatru neconvențional, de cirs sau de păpuși (obligatoriu cu Mărioara și Vasilache!), cluburi de aeromodelism sau de scutere, diorame înfățișând Delta Dunării sau bătăliile noastre cu turcii, cuști cu animale exotice, acvarii uriașe în care să plutească placide pisici de mare, palate fermecate, săli cu oglinzi deformante, stoluri de papagali în libertate care să se așeze pe umerii vizitatorilor și câte și mai câte. Nu cred că în vreo altă împrejurare mintea cuiva ar fi putut să lucreze cu atâta febrilitate ca în acele momente când ne închipuiam stăpânirea atotputernică a autorului volumului *Înnebunesc și-mi pare rău* asupra Versailles-ului nostru românesc”.

□ La rubrica-serial „Reflecții despre noi înșine”, Sorin Alexandrescu comentează punctele de vedere și atitudinile unor teoreticieni internaționali ai postmodernismului, consemnate în cartea de interviuri *Dialoguri postmoderne* a Mihaelei Anghelescu-Irimia, Editura FCR, 1999 (*Câte voci, atâtea postmodernisme*): „O româncă pasionată, erudită și dramatic lucidă a încercat să treacă în revistă aceste resentimente în chiar țările care pentru noi sunt moderne prin excelență, Anglia și Statele Unite. Venind dintr-o țară care nu este nici chiar modernă nici post-, ea își întreabă cu inocență și mândrie fratele mai mare occidental de ce acesta se tot bate în piept de respect «pentru Celălalt» și totuși nu ne bagă în seamă (...). Nume prestigioase îi răspund, deși se remarcă unele absențe: Jonathan Culler, Frank Norris. De stânga, de dreapta, noi istoriști, deconstructiviști, (fosti) marxști, minoritari, emigranți. Spune-mi ce resentiment ai contra modernității, ca să-ți spun ce tip de postmodernism reprezintă. Un studiu de cazuri și o foarte largă gamă de argumente pro- și contra. Discuția fiind numai pe teorie, și nu despre poezia sau romanul postmodern, postmodernismul se suprapune adesea poststructuralismului. Oricum, cartea recunoaște marele influx francez în acest domeniu anglo-saxon, ceea ce nu fac mulți colegi angliști de-ai autoarei. (...) Volumul Mihaelei Irimia lasă (...) să se vadă foarte clar zonele categoriale de *blindness* în recepția română a teoriilor postmoderne anglo-saxone. Refuzul oricărei critici provenite de la stânga politică (social-democrația este adesea confundată la noi, poate și din motive de politică internă, cu marxismul, uitându-se formele ei democratice (...), studii feminine (sic!), colonialism teoretic (sic!), studii culturale, schimbarea canonului etc. Or, postmodernismul este în țările anglo-saxone mai curând acest tip de gândire critică, decât formele speculative

din Franța. Nu putem discuta postmodernismul numai pe baza acestor texte din urmă – eu însumi le-am dat prioritate aici! – ci trebuie avută în vedere și varianta (mai ales) americană. Cărțile lui Mircea Cărtărescu și Mihaela Irimia tocmai acest punct important îl înscriu în discuție, și mă bucur să-l subliniez chiar dacă îl înrovrășesc cu unele remarci critice. Dar ele indică totodată limitele culturale de care se izbește receptarea postmodernismului în cultura română, în ciuda subtilității acestor intelectuali de mare calitate: ele sunt limitele înțelegerii de către noi a unor culturi străine, limitele înțelegerii ‘celuilalt’ occidental. Nu e vina nimănui, dar e bine s-o știm”. □ La rubrica „Meniu de cărți”, Paul Cernat comentează volumul de povestiri *Cheta la flegmă* de Dan Lungu („Autorul simte cehovian și vede gogolian, atmosfera prozelor sale e însă kafkiană; microrealismul alcătuit din prefabricate postmoderne ascunde drame abisale. Dan Lungu excelează în surprinderea penibilului micilor acte ratate, sunt proze ale *intimității ratate*”), eseurile politologice ale lui Cristian Preda din *Occidentul nostru* („Același politolog liberal intransigent și doct, incomod și riguros până la dogmatismul asumat (...) încercând să iasă, parțial, din haina doctorală (...) în luptă cu propriile prejudecăți și cu prejudecățile adversarilor săi”), investigațiile istorico-literare din *Prejudecăți literare* de Ioana Pârvulescu („luxuriantă cu sistemă și incomodă cu farmec și măsură”) și *Hârtie igienică...*, volumul de debut *underground* al poetului Marius Ianuș („Poemele mărunte (...) sunt vestigii ale unei vârste ingrate și revoltate, meditații în stare de urgență, dereglări sistematice ale tuturor simțurilor (...) un poet cultivat, cu o conștiință poetică matură – și, de fapt, un timid, un Ianuș bifrons cu o fire de clown”). □ Ion Manolescu prezintă, dintr-o perspectivă teoretică proprie – tehnoculturală și cyber-postmodernă – romanele și povestirile „trăznite” ale americanului Mark Leyner ca imagini ale societății americane contemporane, în care tehnicile cinematografice ale videoclipului și ale desentului animat sunt reciclate (auto)parodic (*Lumea nebună a lui Mark Leyner*): „o examinare «colonoscopică» a dogmatismelor civilizației postmoderne”. □ În pagina de „Subglie” (*„Din greață de lumea literară...”*), Ana Maria Sandu consemnează o discuție cu câțiva dintre tinerii autori ai volumului-experiment de grup *40238 Tescani*, Editura Image, 1999, cu ocazia lansării sale în luna ianuarie. În deschiderea convorbirii – o prezentare a acestei cărți cu „patru autoare – Ioana Nicolaie, Domnica Drumea, Doina Ioanid, Cecilia Ștefănescu –, și cinci autori – Marius Ianuș, Ioan Godeanu, Angelo Mitchievici, Mircea Cărtărescu și Florin Iaru”: „Refuzată de o altă editură care se oferise inițial să o publice (datorită design-ului copertii care a fost apreciat ca «indecent»), cartea e transpunerea pe hârtie a rezultatelor unui experiment artistic desfășurat timp de șapte zile, în mai 1999, la Centrul de creație Tescani. Acest volum propune lumii literare românești o formulă auctorială inedită, provocatoare, contrariantă: autorii semnează cartea ca un grup. Nimeni nu-și revendică paternitatea vreunui

anumit fragment din carte. De altfel, lista autorilor apare abia pe coperta a patra. Conceput în trei părți, volumul cuprinde un poem colectiv, o transpunere fotografică a unui *fusion* între *body art* și literatura experimentală și o secțiune de... «individual compus». Doi dintre membrii grupului auctorial sunt nume binecunoscute ale lumii literare românești. ceilalți nu mai sunt nici ei novici. O parte dintre ei au publicat în antologia *Ferestre 98* și în presa culturală”.

■ Intervențiile consemnate aparțin Ceciliei Ștefănescu, Ioanei Nicolae, Domnicăi Drumea și lui Marius Ianuș. *Cecilia Ștefănescu*: „Ajunși la Tescani, nu aveam nici o idee clară despre ce am fi vrut să facem, dar în urma unor discuții aprinse am reușit să definim structura cărții. Nu înseamnă că toată lumea a fost de acord cu formula respectivă; de exemplu Marius Ianuș propusese o piesă de teatru... Anul trecut ne gândiserăm la o primă variantă a acestui proiect. Voiam să formăm un grup care să meargă într-un loc inedit pentru toți participanții la experiment. Urma să scriem ceva sub presiunea existenței în comun – cum am făcut, de altfel, la Tescani – și nu fiecare în cămăruța lui. Proiectul acesta inițial fusese gândit de oamenii tineri din volum. Eu cred că în ce am făcut noi s-au estompat cam toate diferențele de valoare, de consacrare. Nu-mi place lumea literară de azi. Ea nu mă îndeamnă sub nicio formă să public alături de șirul de scriitori care dau rateuri după rateuri. Am publicat aici lângă niște prieteni”. *Marius Ianuș*: „Linia de forță a poemului e întreținută de fete. E un poem foarte feminin și nu știu dacă eu și Angelo am reușit să ne adaptăm”. ■ *Ioana Nicolaie*: „Pentru mine partea a doua a cărții a fost deosebită. Nu neapărat scrisul pe piele. Dar a fost ciudat să scriu un text pe pielea amicului meu pe care nu mi l-aș fi imaginat niciodată astfel. Convenția a fost ca eu să scriu pe pielea lui X ceva și în același timp X a trebuit să se gândească la un text de răspuns, să-și imagineze cam ce am putut să-i scriu eu pe piele”. ■ *Domnica Drumea*: „Eu m-am simțit foarte bine acolo, a fost o provocare, m-a ajutat să înțeleg o perioadă din viața mea, o adolescență furioasă și nesemnificativă poate. Am scris cu foarte multă sinceritate”. □ Pe ultima pagină („Modem”), Lucia Simona Bumbu prezintă mutațiile hypertextuale și cyberficionale din proza SF contemporană, pornind de la romane recente de Sebastian A. Corn și de la *Antologia SF Nemira 1996* (*Hyperreal, hypertextual*), iar Cristian Munteanu comentează „realismul” realității virtuale prin exemple de „trăire” a jocurilor pe computer (*Realism*).

● În „Cuvântul” (nr. 2), apare – sub titlul „*Poeziile din «Amfiteatru» au apărut din greșală*” – partea a doua a unui interviu realizat de Tuorel Urian cu Ana Blandiana: „Asumarea riscului intra în propria mea definiție literară. Întotdeauna am crezut că datoria mea de scriitor este să scriu ceea ce cred și să încerc să public ceea ce scriu. Așa am procedat și în cazul poeziilor din «Amfiteatru». Nu credeam că vor apărea, dar datoria mea era să încerc. De fapt, mult mai târziu am aflat că au apărut din greșală. Nimeni din redacție nu și-a asumat răspunderea publicării lor. În afară de semnătura mea, paginile

trimise la tipografie nu purtau girul unei semnături. Au apărut printr-o defecțiune explicabilă prin faptul că era ultimul număr al revistei din decembrie, de Sărbători, de vacanță. Consecințele pentru mine au fost însemnate nu numai pentru că n-am mai avut dreptul când am putut publica din nou, cenzura a devenit mult mai atentă cu mine. Așa se face că am trecut spre literatura de copii, unde ochiul cenzorilor era mai distrat. Așa s-a născut scandalul „Arpagic”. Chestionată în legătură cu „greșelile majore săvârșite de Puterea instalată după alegerile din anul 1996”, A.B. răspunde: „Oamenii care au ajuns la putere – mă refer tot timpul doar la cei ai Convenției Democrate – după 1996 erau niște oameni care nu conduseseră în viața lor decât cel mult o catedră. Și nu mă refer strict la președintele Constantinescu, ci la marea majoritate. Erau niște oameni care nu fuseseră șefi. Îmi amintesc că în primele săptămâni după ce mulți dintre prieteni ajunseseră în funcții înalte – și este o amintire de scriitor, pentru că m-a impresionat ca nuanță – mi-am dat seama ce greu le era să dea ordine. Să spună: «Fă asta!». Ei, care toată viața au fost obișnuiți să spună: «Te rog frumos, fă asta» sau să facă singuri. Acest lucru a fost un handicap, în primul rând în relația cu PD, care mai fusese la putere și era format din oameni care ei înșiși proveneau chiar din familii de demnitari comuniști. Aveau și genetic obișnuința cu puterea. Această situație, cred eu, a reprezentat un prim handicap, de natură psihologică. Pe de altă parte, psihologic vorbind, ei au căzut din cer – cerul fiind alegerile – în mijlocul unor structuri extraordinar de bine organizate și de încheiate. (...) I-am criticat în numeroase rânduri și le-am reproșat foarte multe lucruri. Dar înțeleg cât de greu le-a fost și întotdeauna am spus, tocmai pentru că știam care vor fi dificultățile, că nu le reproșez că nu au reușit, ci că, în multe privințe, nici nu au încercat”. □ Alexandru George publică articolul ***Poporul suntem noi!***: „În ultima vreme s-a ivit în arena discuțiilor politice din țară un fenomen curios: s-a prăsit o specie de tineri care te uluiesc prin cunoașterea teoriilor politice în genere, pe care uneori au dobândit-o prin studii în străinătate, la sursele cele mai sigure, și te consternează prin disprețul arătat treburilor de la noi din țară, mai ales prin ignorarea trecutului politic românesc, deși, după părerea mea, dacă ar informa Occidentul asupra acestor fenomene în realitatea lor, chiar profesorii lor de la Sorbona ar fi mirați să vadă că în Estul Europei, într-o țară care s-a inspirat mult din Franța, s-a putut constitui un tip interesant de societatea politică, deosebită mult de ceea ce fusese modelul, în ciuda aparențelor înșelătoare. Toate elementele de bază ale comparației ar dezminți asemănarea, aservirea noastră, ba chiar și mult discutata și aprig combătută «imitație», dacă ele ar fi fost cu adevărat cunoscute./ (...) Campionul acestei ciudățenii, adică al unei foarte bune formații politologice străine și al unei grave necunoașteri a situației din trecutul (relativ recent) românesc îl reprezintă Cristian Preda, scriitor cu permanentă dispoziție polemică depreciativă față de tot ce este realitate și situație de fapt. Astfel, domnia sa, după ce a redus

la neant pe câțiva corifei ai liberalismului actual (Dan Am. Lăzărescu, Mircea Ionescu-Quintus, Radu Câmpeanu), spicuiind din afirmațiile lor făcute pe ici pe colo, a scris un studiu foarte merituos în partea lui analitică, *Zeletin a fost socialist, nu liberal*, 1998, ca și cum cineva vreodată că autorul *Burgheziei române* ar fi fost liberal! (Faptul că marxistul de derivație sombartiană Zeletin a scris un studiu istoric despre burghezia română și a justificat apariția și rolul acesteia e de aceeași natură cu recunoașterea acestei clasei în operele tuturor gânditorilor din succesiunea *Manifestului comunist*). Dar cum a ajuns să fie dl Cristian Preda victima acestei erori? Foarte simplu, cred eu a putea răspunde: pentru că în gândirea politică franceză postmarxistă sau marxizantă, liberalismul e considerat arma de luptă a burgheziei împotriva «feudalismului»; un scriitor care face istoricul și întrucâtva elogiul acestei clase nu poate fi decât... liberal. (...) Or, pentru cei care cunosc situația de la noi din țară e de mult știut că liberalismul a fost altceva, în primul rând o atitudine față de realitate, dispoziția de a accepta reforme, un spirit de generozitate boierească și doar mai apoi o doctrină de insurgență în cadrul așa-zisei lupte de clasă. Istoria politică a secolului trecut nu e o transpoziție a situației țărilor din Occidentul Europei, ci, în bună măsură, o contrazicere a acesteia. Și dl. Cristian Preda, ca și amicul d-sale, dl. Toader Paleologu, ar putea explica asta profesorului lor de la Paris, Pierre Manent, care cred că ar găsi în surpriza făcută solide motive de meditație./ [...] Conservatorismul românesc nu a fost o problemă de ideologie, ca și liberalismul, în bună măsură. (Multă vreme, conservatorii noștri, care nu erau totdeauna mari boieri, nu au folosit arma favorită a acestui timp politic, adică argumentul istoric.) Ei se știau niște revoluționari, mai moderați decât ceilalți, pentru că mai prudenți și mai sceptici, dar tot niște adepți ai schimbărilor și modernizării. Ei nu se disputau cu ceilalți aruncându-și în cap tomuri groase de doctrină sau fluturând broșuri cu copertă albă (așa cum făceau socialiștii cu copertele lor roșii), ci se arătau realiști, partizani ai posibilului (...). Elementul-cheie pentru situația (inexplicabilă, scandaloasă, ciudată, după aprecierea Occidentului) din România este aceea că modificările profunde ale societății din Principate (nu și din Ardeal) au fost realizate de *sus în jos*, de clasele superioare, cultivate și intelingente și fără vărsări de sânge, fără grave conflicte lăuntrice, deși schimbările au fost profunde, nesperate chiar și de inițiatori, aceștia întâlnindu-se cu «oponenții» în multe puncte ale unui program comun./ Or, tinerii noștri foarte școliți, care scriu actualmente în gazete și publică volume după volume, cu șansa de a deveni în câțiva ani vocile dominante în gândirea politică românească, se duc la documente și analizează Constituțiile (care nu au fost niciodată aplicate, iar pe timpul comunismului erau pur și simplu praf în ochii lumii), în loc să încerce să înțeleagă foarte interesanta situație de fapt. Ei se plâng de ceea ce nici măcar nu e adevărat, carența suportului doctrinar în vechea Românie, faptul că nu fuseseră traduși clasicii gândirii liberale, ca și cum de acolo se inspiraseră

oamenii noștri de gândire politică! (...) Se ajunge chiar a se afirma că la noi comuniștii au ieșit victorioși (într-o luptă în care adversaru lor, poporul român, era legat de mâini și de picioare), deoarece acesta nu avea o concepție solid întemeiată!”. □ Adrian Marino (*Al treilea discurs*) schițează un portret al lui Sorin Antohi, „unul dintre cei mai dotați și mai promițători, nu chiar «politologi», «ideologi» și «critici și istorici de idei», afirmați după 1989”: „Câteva calități evidente îl situează la o cotă înaltă: este, de fapt, mai întâi, probabil, singurul, din această categorie, care are solide cunoștințe istorice românești, studii serioase de specialitate. (...) În al doilea rând, Sorin Antohi este capabil să facă o sinteză reală între schemele și referințele internaționale actuale, strict indispensabile, și realitățile românești. Cu alte cuvinte, el privește mereu «din afară» spre «dinăuntru». Neuitând o clipă că este, în primul rând, un autor român, preocupat intens – deși cu discreție – de progresul studiilor noastre specializate. (...) N-am spus de fapt esențialul: contribuția sa într-adevăr originală la istoria și critica ideilor și ideologiei românești, încă într-un stadiu de subdezvoltare și implicit la «politologia» noastră incipientă – este teoria și practica celui de al «treilea discurs». (...) Despre ce este vorba în esență? Despre modul cum studiem, cum ne asumăm și rezolvăm disputa esențială a civilizației și culturii române moderne: «autohtonism» sau «occidentalism»? Care este adevărata noastră «identitate»? Soluția cea mai «constructivă» și mai adecvată realităților noastre? Despre toate acestea, *Imaginaire et réalité politique dans la Roumanie moderne* documentează pe larg și în termeni limpezi. Este o adevărată fericire intelectuală că Sorin Antohi nu face nici «eseu», nici «compilație». Scrie strâns, sintetic, bine informat pas cu pas, după o metodă proprie, care-i definește adevărata personalitate. Face, efectiv, critică de idei și critică ideologică. Atât în text, cât și în bogatul aparat de note. Exemplu rar, chiar foarte rar, printre confracții săi de generație. Din care cauză, ne simțim cei mai «apropiați» de acest «stil». Declarație, dacă vreți, de «simpatie intelectuală». Din aceeași familie de spirite fac parte și Stelian Tănase, competent și de talent, preocupat de sinteze și analize politice românești de prim ordin, și Dan Pavel, analist bine informat și lucid”. Unele dintre opțiunile lui Sorin Antohi sunt citate pentru ca Adrian Marino să-și întărească unele poziții personale, afirmate de-a lungul deceniilor: „Ce să «deconstruiești» când puține opere sunt, de fapt, construite? Ceea ce nu este deloc simplu. O cultură care nu are încă lucrările fundamentale de referință (marele dicționar al limbii române – neîncheiat, Enciclopedia României – inexistentă, marea istorie a românilor, în stilul Iorga sau măcar Giurescu – nescrisă, istoria literaturii române, pe baze noi, moderne – rămasă încă la stadiul Călinescu-Piru, dicționarele de autori români – neterminate, aproape nici un clasic român editat, critic, integral etc., etc.). Avem, în schimb, mii de «poeți și publiciști». O «echilibrare», cel puțin, a acestor activități culturale, s-ar impune. A preconiza «descompunerea» într-un astfel de mediu echivalează cu a face, de fapt,

elogiul frenetic al vidului, sterilității, neantului. Ceea ce este un adevărat nonsens, dacă nu o absurditate. Un exercițiu nihilist gratuit, în orice caz. Îl putem accepta în Occident, într-o cultură veche, obosit-clasicizantă, academizată, canonizată, anihiloată, necesar a fi regenerată, dar care la noi, în mod evident, nu există. O «filosofie», dacă poate fi numită astfel, total contraproductivă, ca să nu spunem, din punctul nostru de vedere, lamentabilă”.

● În „Vatra” (nr. 2), Al. Cistelean realizează un interviu cu mons. Cosmo Francesco Ruppi, arhiepiscop de Lecce: „*Monsenior, marele eveniment al vizitei papale în România a trecut deja de câteva timp. Care ar fi, după dvs., semnificația acestei vizite și consecințele sale?*” Am urmărit cu viu interes vizita Sfântului Părinte în România și am rămas foarte încântat de primirea făcută de români și de autorități, atât de cele ale Bisericii Ortodoxe, cât și de cele ale statului. Vizita a avut un mare răsunet în noi toți, mai ales prin dimensiunea ei ecumenică. Neputând realiza încă dorita călătorie în Rusia, Papa a făcut un pelerinaj în România, un fost stat comunist din Europa care i-a deschis brațele și inima. Consecințele acestei vizite la București sunt multe: Biserica se deschide, dialogul ecumenic nu e blocat ci, în pofida dificultăților, continuă cu puterea și grația Sfântului Spirit./ *Care e rolul României în dialogul dintre Biserici? Ar putea ortodoxia română să devină o protagonistă a apropiării?*” România are un rol foarte mare, atât pentru că Patriarhul e un om de mare spirit și clarviziune, cât și pentru că istoria recentă a României ne face să sperăm că acesta va fi un pas care va deschide drumul spre noi orizonturi ale ecumenismului. Ortodoxia nu e monolitică, ci diversă. Patriarhatele nu sunt totdeauna între ele, dar România a dovedit deschidere, curaj și capacitate de a spera: ea a deschis noi căi și noi orizonturi pentru speranță./ *Decizia dvs. a fost – și e încă – în prima linie a primirii refugiaților din Balcani. Vrând-nevrând, sunteți astfel mai apropiat de problemele estului european și, mai ales, de cele ale sud-estului. Înacestsens, aș putea zice că păstoriți o dieceză misionară. Cum ar putea fi rezolvate problemele de azi ale Balcanilor, care ar fi partea bisericii în această ipotetică rezolvare și care ar fi partea politicianilor?*” Simțim, într-adevăr, foarte de aproape greutatea problemelor și drama țărilor balcanice. Dieceza noastră, Lecce, a primit în trei ani 25.000 de refugiați. Anul trecut am avut mulți refugiați veniți, în afara celor din Albania și Kosovo, și din Europa răsăriteană – ucraineni, moldoveni, ruși etc. Marii mase de turci, curzi și algerieni i s-au adăugat în ultimii ani mulți chinezi, șrilankezi ș.a. e o lume uriașă: peste 40 de naționalități care fac din centrul nostru de primire – «Regina Pacis» – un mozaic de rase, limbi, religii și culturi. Suntem pe frontieră. Dar mai degrabă decât o dieceză misionară, dieceza noastră e una a carității, a găzduirii... Problema Balcanilor e într-adevăr dramatică. Nu s-a instalat încă o pace adevărată și de durată. Sunt încă multe neliniști, multe diferende și a fost semănată multă ură, iar orizontul nu e încă senin. Bisericile pot face mult, ba chiar foarte mult, pentru a răspândi

o cultură a păcii, pentru a realiza o deschidere și un dialog, pentru a ajuta la reconstrucția omului, a sufletului uman, și asta chiar înainte de reconstituirea teritoriului. (...) / *Înseamnă ceva România pentru dvs.?* / Păstrez România în inimă încă de când eram copil, pentru că din satul meu natal (Alberobello, din provincia Bari) mulți plecau să lucreze în România. Parohul meu a fost în România cu familia; aveam prieteni, reîntorși din România, și-mi amintesc un mare profesor, foarte bun catolic, profesorul Demetrio Marin și soția sa, Neluța, care predau la Universitatea din Bari. Erau creștini minunațișiei mi-au revelat fața sfântă a României, țară cea mai asemănătoareși mai apropiată de Roma noastră!". □ Rubrica „Eveniment editorial” este dedicată cărții Doinei Cornea *Fața nevăzută a lucrurilor*. Dialoguri cu Rodica Palade (Ed. Dacia, 1999); scriu despre acest volum: ■ *Alexandru Vlad (Lecția de memorialistică)*: „În general cartea are tot timpul în vedere faptele, nașterea (uneori greoaie) a diferitelor formații politice sau civice, lupta pentru unirea forțelor democratice într-un mediu ostil și mai ales suspicios, apariția unei clase politice, «nașterea» politică a unor nume fără de pomenirea cărora n-ar mai putea trăi nici un ziar. (...) Documentele anexate, proclamația, programe, corespondență, articole de presă semnate de autoare, vin cu sobrietatea și uneori lapidaritatea lor să dovedească ceea ce a evocat cuvântul. Se oferă astfel istoricilor lucrurile de care n-au avut uneori nevoie politicienii” și ■ *Cornel Moraru (Sacrificiul pentru adevăr și credință)*: „Au trecut mai bine de zece ani de la evenimentele din decembrie 1989 și ideea care ne obsedează pe cei mai mulți dintre noi e că nu se cunoaște încă adevărul despre revoluția română. (...) În fond, adevărul despre revoluție este în întregime cuprins și în ceea ce s-ar întâmplat de atunci încoace în politica și societatea românească. Omul de bună credință își va da singur seama de acest lucru. Chiar dacă în toți acești ani, au apărut mulți preinși deținători ai adevărului absolut, cu puțin efort de înțelegere, fiecare își va da seama că există martori, unii implicați cu toată ființa în cele întâmplate la revoluție sau după, deci mult mai credibili în mărturiile pe care le fac. În acest sens, cartea Doinei Cornea, *Fața nevăzută a lucrurilor (1990-1999)*, structurată sub forma unor «dialoguri» (cu Rodica Palade), este plină de învățăminte. Chiar dacă titlul promite atât de mult, cititorul nu va fi deloc dezamăgit. Dimpotrivă. Cartea confirmă pe deplin calitățile morale și intelectuale, de mult exprimate în anii de disidență anticeaușistă și anticomunistă ai autoarei. De altfel, cartea ne oferă cu totul altceva decât o prezentare a faptelor din perspectiva analistului politic. Nici o clipă Doina Cornea nu decade din condiția ei de luptător, mergând până la ultimele consecințe de fiecare dată, nu doar de dragul ideilor (meteahnă intelectuală), ci dintr-un impuls mai adânc al conștiinței responsabilității morale. Ne dăm seama din cer citite că mulți au vrut s-o transforme într-un simbol pur decorativ, bun să cauționeze la nevoie orice. Și cu cât mai decorativ, cu atât mai inofensiv. Numai că nu s-a lăsat manipulată, a fost mereu cu

un pas înainte față de observatorul obișnuit al scenei politice românești. A intuit prima cum stau lucrurile cu adevărat în FSN, din care a ieșit la timp. Și am putea da multe alte asemenea exemple de perspicacitate și evaluare exactă a jocului politic postrevoluționar”. □ La rubrica „Transfocator”, scriu despre Viorel Mureșan: ■ *Aurel Pantea (Vizite exemplare în suprareal)* „Natură poetică pentru care experiențaculturii nu e simplu exercițiu livresc, ci mai degrabă angajament ontologic, Viorel Mureșan rezumă și în *Ramele nordului* (Ed. Dacia, Cluj, 1998) fascinații, seducții, uluii – portrete, toate acestea, ale unei sensibilități poetice de o frapantă originalitate în contextul poeziei române contemporane. Concentrate până la anihilarea oricărei intruziuni a retorismului, poemele sale exemplifică în cel mai înalt grad o modalitate esențializată a raporturilor conștiinței cu limbajul. (...) Imaginarul său, întâlnind la tot pasul numeroase enigme, lasă în limbaj stranii și fascinante populații de hieroglife, după repetate și exemplare vizite în suprareal” și ■ *Dumitru Mureșan (Imaginația formelor)* „Varietatea căutărilor de ordin formal este primul aspect, evident și impresionat, sub care se face remarcată poezia lui Viorel Mureșan. (...) Textualismul poemelor lui Viorel Mureșan poate fi exemplificat abundent și constituie originalitatea celor mai multe poeme. (...) Cele mai reușite poeme textualiste se bazează preponderent pe sugestiile prozei și dau un sentiment de pură și albă neutralitate textuală, de vis metatextual, punând în valoare capacitatea prozei de a depeiza, de a îndepărta cititorul de lumea reală. (...) Între optzeciști, având puncte de tangență cu alți poeți din aceeași școală de poezie, Ion Mureșan, Dan Damaschin, Aurel Pantea în primul rând, originalitatea poeziei lui Viorel Mureșan este de pe acum o certitudine”. □ În cadrul aceleiași rubrici, „Transfocator”, semnează texte despre Gheorghe Perian: ■ *Nicoleta Sălcudeanu (Hermeneutica nădragilor sfâșiați)*: „E ceva adulterin în comportamentul literar al lui Gheorghe Perian. Ceea ce se amăgește el că sunt teritorii sever delimitate, istoria și critica literară, în scrisul său își cam trage ochiade, sunt răscolite de un zefir jucăuș, capabil să iște interferențe pe cât de puțin dorite de el, pe atât de rodnice, literariceștevorbind. Cu toată modestia – căutată sau nu –a învelișului ultimei sale cărți, titlu, coperte, editură (*Pagini de critică și de istorie literară*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 1998, col. «Sinteze»), ceva-ceva duplicitate involuntară găsești în miezul ei; o nevinovată, dar totuși emfatică siguranță de sine ce aparține mai mult vanității de amarez, inevitabilei sale fanfaronade. Micuțe scăpări de elanuri apodictice scapă de sub control. (...) Urmând prudența pe care un soț adulterin e obligat să-și edifice sanctuarul de nisip al trădării, eliminând precaut toată semiologia infidelității, Gheorghe Perian are suficientă fantezie să rostogolească mărgelile de sticlă ale imaginației, dar e încă atent ca ele să nu depășească limita plauzibilului. Lasă altora dezmațul de a-și despleti fantezmele istoric-literare. Bine că reușește” și ■ *Al. Cistelean (Dezertarea de pe front)*: „Dacă Gheorghe Perian ar fi avut ghinionul să se numere printre

ciracii celei de-a treia generații «postmaioresciene» (în locul baftei de a se afla în rândurile celei de pe urmă, care, ori a câta ar ieși ea la numărătoare, încheie ciclul «maiorescian» al criticii noastre), felul în care el a dezertat din cronica literară și s-a furișat în istoria literaturii n-ar fi scăpat neremarcăt printr-o admonestare, dacă nu cumva ar fi fost eroizat într-o drastică decepție. Acum însă Gheorghe Perian dă și el o mână de ajutor la moartea speciei, fără să se teamă că fapta-i va fi trecută în cont printre cele negative. Ba, dimpotrivă, ea urmează a-i fi luată fie ca bravură a intuiției și adaptării, întrucât Perian a fost printre primii care au simțit primejdia de anacronism și inaudiență a genului, fie ca asceză, pentru că a ales, ca alternativă, un domeniu și mai inactual, nu slab mediatizat, ci de-a binelea inexistent”. □ Într-un text intitulat *Martie negru*, Radu Mareș notează: „Răsturnarea din decembrie 1989 a părut, pentru o clipă, să revoce și ceea ce părea a ține de imanență în balastul litigiilor dintre etniile ardelen. Fraternizarea venea pe valurile miraculoasei explozii timișorene, de unde răzbea – și s-a înstăpânit instantaneu – noua clamare a fraternizării, receptată cu toate simțurile mult înainte de a interveni reflecția. Doar ceva mai târziu s-a văzut că lucrurile sunt mult mai complicate decât le poate descrie un discurs imediat accesibil. În 23 și 24 decembrie 1989, camioane ungurești cu tricolorul nostru fâlfâind deasupra cabinei, au oprit în centrul Clujului încărcate de pâine proaspătă pe care trimișii au și purces s-o împarte trecătorilor: am asistat eu însumi la o asemenea scenă. (...) Din păcate, însă, pomana nu induce iubire. Așa că puteai citi în privirile celorlalți spectatori care nu doreau pâine, o tristețe întunecată, rea, obida seculară a ardeleanului care tot vrea să-și lepede complexul de inferioritate față de ungur și nu reușește. (...) În foarte scurt interval al ultimelor zile din 1989, dominat – așa cum se știe prea bine – de zăpăceală, s-a văzut că ungurii din Ardeal, sau măcar cei din Cluj (dacă e să admitem că funcționau atunci nuclee autonome de inițiativă în mediile inteligenței maghiare și că nu exista încă perfecta corelare pe orizontală și pe verticală) gândeau și acționau cu mult mai multă sistemă. O dovedește un text programatic-revendicativ publicat atât în ziarul local de limba maghiară cât și în «Făclia» («Adevărul în libertate») sâmbătă, 23 decembrie 1989. Ce e interesant aici? Întâi, că el, acest text exista, pur și simplu; că existase cineva cu mintea atât de acută încât, în acele clipe de debandadă, să se așeze la scris. Apoi, că textul era nesemnăt, elaborat de un «comitet de inițiativă». În fine, că unicului ziar românesc el i-a parvenit (într-o traducere impecabilă) exact într-un moment de criză redacțională, fără conducere cu drept de decizie formală și, implicit, de opinie proprie. Promptitudinea, îndeosebi, trebuie subliniată: textul, care nu era o improvizație eseistică, fusese, fără dubiu, gândit, scris, apoi tradus, cu o acribie fără fisură, înainte de 22 decembrie. Mai trebuie reținut că această eboșă de program conținea, riguros, toate revendicările maghiarimii din România: spiritualizarea frontierelor, învățământ separat, autonomie etc., astfel că, în timp, nu s-a perimat cu o

iotă față de știutul program al UDMR, cu toate adăugirile lui din deceniul care va urma”. □ Sub titlul „*Sofocle a adoptat veșmântul lui Caragiale*”, apare al nouălea episod din interviul acordat de Gheorghe Grigurcu lui Victor Știr: „*Criticând cârmuirea de după noiembrie 1996, pentru care ați militat, nu credeți că puteți fi învinuit de inconsecvență?*” E foarte adevărat că am militat pentru fosta opoziție, de până în noiembrie 1996, care, odată ajunsă la putere, ne-a dezamăgit atât de mult. Dar am militat în favoarea unor principii, nu a politicianilor care le pot aplica mai mult ori mai puțin eficient. Am avut în vedere principii, nu persoane. Chiar dacă nu sunt respectate într-o anumite conjunctură, principiile rămân valabile într-o zonă transpersonală. Nu cred că sunt inconsecvent reafirmându-le, ci dimpotrivă. (...) / *N-aveți impresia că-i judecați prea aspru pe oamenii noștri politici, totuși «democrați»?* / Îmi pare rău că ați pus adjectivul «democrați» între ghilimele. Întrucât ei n-au ezzitat a transforma crezul democratic într-un discurs fără acoperire, ce ar fi putut fi lesne interpretat ca un simplu vehiol către putere. Între birocrăție și corupție, între nestatornicie și incompetență, presatția lor e, cu puține excepții, deplorabilă. Îmi puteți spune: «posibil, dar ne aflăm, totuși, într-o societate liberală». Neîndoios, însă, acest cadru liberal a fost obținut oarecum în mod mecanic, prin spargerea violentă a structurilor regimului totalitar, prin ridicarea opreliștilor instituite de acesta – rezultatele ale luptei pline de abnegație a demonstraților din decembrie. El nu e meritul actualilor politicieni, de care – iarăși, cu minime excepții – n-a auzit nimeni până în 1990 și care au avut grijă a-i izola pe militanții pentru democrație, pe așa-ziii disidenți din timpul regimului comunist, adică pe autenticii autori morali ai prăbușirii lui și ai introducerii vieții democratice. După evenimentele din decembrie altă cale nu exista. «Meritul» politicianilor noștri? Constă, în linii generale, dacă nu și în detalii, în proasta gestionare a treburilor publice, a economiei, a finanțelor, a instituțiilor, a vieții culturale, ca să nu mai vorbim de catastrofa prăbușire a standardului de viață al majorității cetățenilor țării. Să-i felicităm oare pentru faptul că ne vor trebui ani mulți, după toate probabilitățile decenii, spre a ajunge la cotele din 1989 sau la cele de la începutul anilor '70? Acești mirabili bărbați politici ne îndeamnă să privim înapoi cu nostalgie, să regretăm – dacă nu suntem destul de instruiți și dacă nu judecăm limpede – «epoca de aur» ceaușistă. Li s-a dat țara pe mână, pentru un răstimp de patru ani, iar spectrele minciunii, nedreptății, mizeriei planează în continuare asupra noastră, parcă mai amenințătoare decât oricând. Ei au erodat programul democratic până la aspectul unor formule prea puțin convingătoare, prin întârzierea sau insuficiența aplicării lor, preluate mecanic de la o formațiune politică la alta, de la un lider la altul. Au cheltuit cu nesăbuință capitalul de încredere cu care i-am investit. Ceea ce înseamnă – consecință teribilă – că oamenii de rând au pierdut încreerea în conceptul de democrație. De unde a decurs, firește, o nouă fază de circumspecție și apatie, de pasivitate politică a maselor, similară celei

din perioada sistemului comunist. mase are pot astfel deveni o pradă ușoară a neocomuniștilor, ilustrați în principal de către PSDR, a extremiștilor al căror vârf de lance îl reprezintă Corneliu Vadim Tudor, veritabil arhanghel roșu al unor părelnice justiții capitale. Din care pricină, cu tot regretul, trebuie să mă disociez de cei ce n-au ezitat a se disocia de intelectuali, de cei care consideră că sunt îndrituit a-i socoti responsabili de impasul în care am ajuns. Înrobită propriilor sale ambiții sterpe și propriei sale mediocrități, aripa clasei politie, ajunsă la putere în 1996, e gata a deschide larg ușile unei noi guvernări restauraționiste. Nici cea mai iscusită propagandă a celei din urmă n-ar fi putu atinge o asemenea performanță. Căderea «drepteii» în (relativă) dizgrație se va corela, din păcate, cu o cumplită cădere a societății românești într-un marasm intern și într-un discredit extern, din care anevoie vom mai ieși. (...)/ *Revoluția a fost, în esența ei, o mare păcăleală, căci am fost amăgiți cu speranțe disproportionale, pe când în realitate s-a petrecut un transfer de putere, de la eșalonul unu, al cuplului Ceaușescu, către eșalonul doi, pregătit să poate steagul perestroikăi. Ce ați simțit când s-au retras intelectualii cei mai avizați din l'ancien FSN?* / Revoluția din decembrie 1989 e considerată încă, de către unii comentatori, am impresia că nu fără tendențiozitate, drept o enigmă. Chiar dacă nu cunoaștem toate dedesubturile, toate pârghiile secrete care au fost puse în acțiune în acele împrejurări, nu putem a nu constata un lucru esențial: a fost vorba de două mișcări distincte. Pe de o parte, revolta maselor, spontană, expresie a exasperării față de un regim dur și demagogic, care le-a împins la sapă de lemn fără a renunța la triumfalismul său și la cultul tot mai deșoșat, de factură paranoidă, al dictatorului. Pe de altă parte, «lovitura de palat» dată de un cerc de nomenclaturiști nemulțumiți de rolul secundar ce li s-a rezervat, geloși e «tovarășii» lor care și-au însușit, în planul puterii, partea leului. Adepți ai unui reformism parțial și lent, al unui soi de perestroika locală, așa cum bine ziceți, aceștia din urmă au profitat de răscoala populară, grefându-se, parazitari, e valul ei. Iliescu, Brucan, Roman, Stănciulescu, Voican și toate celelalte personaje suspecte ale revoluției nu și-au urmărit decât propriile interese, aventura carierei personale. Și nici unul n-a nimerit-o rău. O singură excepție: Dumitru Mazilu, înlăturat rapid de Iliescu, care îl socotea un rival personal și despre care nu se mai aude nimic. Execuția Ceaușistilor, act crud și în afara unui cadru legal al terorii «revoluționare» comuniste, de care slujitorii de-o viață ai comunismului, adesea chiar în varianta stalinistă, nu s-au putut dezbara. Sigur că Iliescu și compania aveau în vedere nu colaborarea cu intelectualii opozanți, numiți în FSN în chip convențional, după formula comunistă a «frontului de largă concentrare democratică», ci manevrarea acestora. Scop pe care nu l-au putut atinge. Sigur că în biografia lui Iliescu și a apropiaților săi sunt îngropate nu doar scheletele soților Ceaușescu, ci și alte taine tulburătoare. Cel mai grav ni se pare însă un alt fapt, asupra căruia m-am oprit mai sus. Politicienii «democrați», în afara Seniorului, a unor fruntași ai

Alianței Civice și a câtorva personalități independente (mai mult comentatori aceștia din urmă decât politicieni propriu-ziși), s-au comportat lamentabil. Dedați la gustul malefic al puterii și nu o dată la cel al îmbogățirii, n-au avut tăria necesară de a se opune cercurilor restauraționiste, de a-și împlini programul anunțat. Ei sunt marii dezertori ai revoluției pe care s-au angajat a o sluji. Dacă de la foștii exponenți ai puterii comuniste ori de la rudele lor apropiate nu ne puteam aștepta, la urma urmei, la nimic bun, oamenii politici către care ne-am îndreptat speranțele, exponenți ai partidelor istorice, au fost mult sub nivelul așteptărilor noastre, mult sub nivelul cerințelor istorice. Decepția de ei provocară reprezintă o aevărată piatră tombală prăbușită asupra visurilor revoluției din decembrie. (...) / *Care este părerea dvs. în legătură cu președintele Constantinescu?* / Emil Constantinescu a ajuns – peste noapte – om politic și, în scurtă vreme, președinte al României, grație sprijinului de care a beneficiat din partea PNȚCD și a Alianței Civice, mai concret din partea lui Corneliu Coposu și a Anei Blandiana. Puteți judeca singur cât de fidel a rămas acestor prețioase «rampe de lansare». Voindu-se «președinte al tuturor românilor», a rămas mai puțin al celor ce l-au votat, văzând în persoana d-sale o cheazășie a înnoirii democratice a țării. Mi-ați putea riposta cu cuvintele pe care le utilizează dl. Constantinescu însuși, vorbind despre «limitarea atribuțiilor prezidențiale». Dar, în cazul acesta, de ce nu s-a gândit la «limitările» în cauză, atunci când a lansat o puzderie de promisiuni, care de care mai atracțioase? De ce le invocă abia acum, când punctele din program sunt, în majoritate, neîmplinite? E de ajuns să confruntăm discursurile și declarațiile d-lui Constantinescu cu realitatea actuală spre a ne da seama de o penibilă neconcordanță. Gustul pentru demagogie al d-lui Constantinescu a crescut o dată cu «rodarea» d-sale în înalta funcție. Nu vi se pare că discursul d-sale seamănă în tot mai mare măsură cu cel al lui Ion Iliescu, doldora de concepte «frumoase», de generalități care spun multe fără a spune nimic? O calofilie electorală tot mai găunoasă ne duce gândul și mai departe, în infernul istoriei noastre recente... Dezamăgirea pe care a provocat-o acest om al «echilibrului» factice, bizuit pe compromisuri, e mare, după câte mi-am dat seama, chiar în categoria susținătorilor d-sale de căpetenie, dinainte de alegerile din 1996. (...) Sunt intrigat de faptul că vreo 700 de intelectuali au semnat un soi de proclamație în favoarea lui Emil Constantinescu. Ca și cum d-sa ar fi făcut ceva în sprijinul acestei categorii care l-a susținut în alegeri în chip decisiv. Ca și cum n-ar fi tolerat, cu un aer olimpic, condițiile inadmisibile în care se zbate intelectualitatea, de sărăcie, desconsiderare, marginalizare socială și politică! Evident, Convenția Democratică a greșit profund punând candidatura lui Emil Constantinescu pentru prezidențialele din 2000! Dar e și mai greu de înțeles inerția intelectualilor care au contrasemnat această opțiune în favoarea unei persoane cu o impopularitate ce crește dramatic și, prin urmare, cu șanse minime de succes! (...) / *Nu există oare o obsesie regalistă la președinții noștri*

de republică?/ Cum să nu? N-a introdus oare Nicolae Ceaușescu «sceptrul prezidențial», năzdrăvanul instrument al unei domnii mixte (se vede că una pur republicană nu ajungea megalomaniei dictatorului!), ironizat, așa cum se cuvine, printr-o memorabilă telegramă de «felicități» de către Salvador Dali? Iliescu s-a instalat în «cuibul monarhic» de la Cotroceni, nu fără ifosele de rigoare. Astfel, Cotrocenii au ajuns o adevărată emblemă a restaurației. Din care motiv Emil Constantinescu a promis, cu mâna pe inimă, în cursul campaniei d-sale electorale, că va părăsi acel «loc compromis», mutând sediul președinției în altă parte. Cum s-a ținut de cuvânt în această privință ca și-n multe altele, v-ați dat seama și dvs.”. □ La rubrica „Talmeș-Balmeș” apar următoarele note: ■ *Ultima Argo*, semnat Al. C...; Cu nr. 20 din «primăvara 2000», își încetează apariția «solstițialul» «de poezie și desen» *Argo*, sos vreme de zee ani, la Bonn, cu devoțiune și rafinament, de către Micaela și Alexandru Lungu. Într-un nostalgic bilanț de deceniu care e, însă, mai degrabă un succint cuvânt de adio, redactorii mărturisesc că publicația pe care au creat-o «n-a fost expresia unui grup sau curent», dar că existența ei «a dat naștere unei stări de spirit și unei rodnice solidarități poetice și artistice» între cei «peste șasezei de colaboratori, răspândiți în nouă țări din trei continente». Parte din acești colaboratori se regăsesc și în numărul ultim, în care partitura poetică e susținută de Mircea Zăciu (cu o meditație La mormântul lui Eliade), Gabriela Melinescu, Alexandru Lungu, Stella Vinițchi Rădulescu, Alexandru Dohi, Miron Kiropol, Andrei Zanca, Dan Dănilă, Crisula Ștefănescu, Dinu Ianculescu, Traian Pop Traian, Andrei Burac, Nicholas Catanoy, Magdalena Constantinescu, Petra Vlah, Andrei Fischhof, Shaul Carmel, Mircea Gorun, Dan Voinescu și Mircea M. Pop, iar paleta grafică e acoperită de Anatol Adam, Traian Gligor, Gabriela Melinescu, Alexei Colâbneac, Alexandru Lungu, Ștefan Munteanu, Rahel aharia, Noemi Pascal, Sesto Pals, Albert Ellenbogen, Alexandru Dohi, Dan Dănilă, Luciana Tămaș și Ana Oron-Orovanu. Un set de cărți de poezie e omentat de Titu Popescu, iar un altul de Alexandru Lungu. Ca și în numerele de dinainte, simbioza celor două arte e perfectă, făcând din *Argo* o apariție de invidiat, nu numai de admirat. Nu putem decât să le mulțumim celor doi redactori și să le dorim să se răzgândească.”; ■ *Drama unei reviste* semnat I.B.: „Nimic mai trist decât declinul financiar al unei reviste de tradiție, ținută și prestigiu. în săptămânal, *Tribuna* devenise întâi bilunar, apoi lunar. Acum apare o dată la două luni. Adevărată emblemă a Clujului cultural, revista a căzut în dizgrația autorităților locale și naționale (Consiliul Local al muniipiului Cluj-Napoca și Ministerul Culturii), chiar dacă redactorul ei șef se numește Augustin Buzura, e academician și directorul binecunoscutei fundații, chiar dacă ar exista forțe locale care să susțină financiar apariția ei. Să nu găsească dl. Funar, cel care a înălțat în urbe, pe banii contribuabililor, bănuiesc, atâtea statui ce frizează kitschul – bani pentru sprijinirea revistei (Cu atât mai mult cu cât ni se precizează în caseta redac-

țională că «înepând cu nr. 1 din 1999, editarea revistei *Tribuna* este susținută de Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca»)? Greu de crezut. Mai plauzabilă ar fi ideea că nu există voința și dorința de a se realiza o relansare a acestei publicații de incontestabilă tradiție. Una din ultimele apariții ale *Tribunei* e cea surprinzând numerele 37-52 (oct.-dec. 1999), număr compact, pus sub emblema unui gând al lui Unamuno: «Comportă-te ca și cum ai rede și vei sfârși crezând». Numărul e ilustrat cu grafică de Toshio Yoshizumi și Kohsei. De altfel, aflăm aici și un amplu interviu cu cei doi plasticieni din care vom rezuma crezul artiștilor: «Zeii au hotărât aceasta pentru noi și este un instrument al zeilor care se exprimă în lume (...). O putere din suflet ne predetermină și lucrez în acest mod fiindcă așa simt să o fac.» Semnalăm, din același număr, un aplicat comentariu al lui Mircea Borcilă, un eseu al lui Ioan Derșidan (Sărbători și întreceri) și un studiu despre Unamuno (Unamuno sau povara absolutului) de Iuliu Cristian Arieșanu. De asemenea, în traducerea lui Dan Brudașcu sunt prezentați doi poeți din Republica Sud-Africană.”;

■ ***Oglindă, oglinjoară, care e cea mai frumoasă revistă din țară? (sau despre cele trei criterii infailibile)*** semnat Al. C.: „În *Contemporanul*, pornind de la nr. 7, Nicolae Breban urmează să analizeze, în serialul dedicat grupurilor literare, pe cel al *României literare*. Dl. Breban e convins, în nr. 8, că revista căreia îi investighează, după cum zice, nu atât «profilul», cât «politica», și-a pierdut «primatul absolut al calității», fiind «nici mai bună, nici mai rea decât alte opt-zece (...) reviste literare ce apar în provincie». Dl. Nicolae Breban e mai mult decât gentil cu această listă. Să sperăm că e și drept (noi, oricum, îi mulțumim). Cupă câte s-ar părea (pentru că din pricina unor paranteze aaparante investigația încă n-a început), domniei sale nu-i prea place *România literară*. Se-ntâmplă între directori, e lucru cu totul natural ca unuia să nu-i placă revista făcută de altul, chiar fără motive speciale (cum, în cazul de față, se pare că vor fi invocate). Probabil să e adevărată și vițăvercea și nici d-lui Manolescu nu-i va fi plăcând *Contemporanul*. Sau, oricum, nu prea mult. N-ar fi rău, desigur, ca directorii să-și admire reciproc instituțiile iar, pe urmele lor, slujașii mai de rând să le țină în și mai mare stimă. (...) Cititorul să nu-și închipuie că e vorba de gust, de opțiuni sprijinite în ine știe e argumente sau de, ferește Doamne!, lucruri și mai sofisticare, greu de pătruns, și care te-ar duce cu gândul spre «valoare», «exigență» sau alte sloganuri. Nu, nici vorbă, e vorba de criterii de mare franchețe, stupefiant de simple și eficiente, pe baza cărora oricine, cu puțină documentare, poate alcătui lista preferată a literaților români în materie, fără să-i mai deranjeze cu vreo anchetă. Iată cele trei criterii, mari și sigure: – criteriul nr. 1: cele mai bune reviste sunt cele pe care le facem noi înșine. – criteriul nr. 2: celelalte ccele mai bune reviste sunt cele care ne fletează pe noi mai mult și mai des. – criteriul nr. 3: alte cele mai bune reviste sunt cele în care publicăm noi mai vârtos (eventual «la rubrică» permanentă). Firește, criteriile 2 și 3 pot oincide fericit, dar sunt și cazuri –

rarissime, ce-i drept – în care nu se suprapun cu totul. Le-am disjuns numai din cauza acestor excepții.”; ■ **„Oul sau găina”?** semnat Al. C.: „Aceasta nu mai e dilemă, fie ea cât de irezolvabilă, ci fatalitate națională, zice dl. Livius Ciocârlie (în *România literară* nr. 9/2000) în niște Părerii inconfortabile pe marginea actualității, uneori televizate, alteori observate direct. Nu o dramă ontologică ori doar epistemologică apasă asupra României, ci una de comportament social, tradus într-un «cerc vicios» din care, ca din orice aporie nefastă, nu se mai poate ieși: (...) Dl. Ciocârlie nu intră des în astfel de analize exasperate ale actualității. Dar cine i-a urmărit ieșirile știe că el e un fel de Cassandra. Nici nu știu dacă n-ar fi mai bine ca dl. Ciocârlie să nu mai tragă concluzii, rămânând doar la descripția realității. Nici aceasta nu e încurajatoare, de vreme ce, dincolo de «visul socialist» al lui Iliescu (care pare a se împlini acum, într-o Românie «cu optzeci la sută proprietate de stat, cu salarii mari pentru șefi, nu pentru oamenii de inițiativă, cu aceeași ierarhie a domeniilor – sănătate, învățământ, cultura la sfârșit –, aceeași poftă de nemună și de a fi întreținuți de stat, același refuz de a vedea cum suntem și um am fost») nu ne alegem decât cu «libertatea de expresie». Care e, paragrazând un slogan marxist, doar «opium pentru intelectuali!»”; ■ **Auguri** semnat Al. C.: „N-am văzut primele două numere ale *Observatorului cultural*, așa că nu-mi rămâne decât să presupun că cel de-al treilea, mai calmându-se euforia nașterii și mai plecând invitații, va fi transpunând într-o structură programul enunțat, cum se uvine, în chiar primul și la care directorul Ion Bogdan Lefter e silit să intervină cu câteva precizări pe seama «anti-ortodoxismului» în nr. 3. Deși mai târziu, le dorim și noi colegilor noștri viață lungă și – în fond, de ce nu? – mai ușoară decât a altora! «Săptămânalele» de cultură nu mai sunt așa multe, iar de unul cu această formulă («de informație și analiză culturală») era chiar mare nevoie. Și elelalte săptămânale mai fac operă de informație, dar la *Observatorul* aceasta e chiar temeinică, de nu cumva de-a binelea exhaustivă. Paginilor de agendă culturală li se adaugă multe – alerte și concise – rubrici de informație «comentată», de pe toate domeniile culturale, fără discriminări. «În dezbatere» e luată, aici, proza scurtă a lui Mircea Nedelciu (prin Gheorghe Crăciun, C. Rogozanu, Cristina Ionică și Luminița Marcu), iar «interviul» numărului e acordat (Cristina Poenaru) de Virgil Ierunca. Literaturii i se dă atenție prin comentarii (fiind eliminată, printr-o frustrare programatică, creația propriu-zisă), privilegiul extinzându-se și asupra cărții străine, asupra teoriei și istoriei literare, la analize mai extinse adăugându-se și o pagină de recenzii. Celelalte «arte» stau și ele la egalitate cu surata literară. *Observatorul* publică și «buletinul» Monitor, prima încercare sistematică de «top național» în domeniul cărții, inițiativă, după cum se știe, rămasă de la Mirea Nedelciu și continuată acum de o altă exhipă. Cu o structură suplă și încăpătoare, cu o vivacitate a notelor ce seamănă cu cea a *Orizontului*, *Observatorul* a enunțat un program ferm și pare pus pe treabă”.

● La rubrica „Reevaluări postmoderne” din „Tomis” (nr. 2), este publicat un interviu cu Mircea Cărtărescu consemnat de Angelo Mitchievici. M.C.: „Mai întâi, *Postmodernismul românesc* nu face parte din proiectele mele propriu-zise. E vorba, aş putea spune, de o carte negativă, o carte pe care am făcut-o cu preţul altei cărţi – deşi sper că nu e chiar aşa, poate doar cu preţul amânării unei alte cărţi; eram pe ultimii ani ai unui doctorat şi a trebuit să-mi întrerup un proiect de proză ca să lucrez la acest volum. Prin urmare, este o carte în cazul căreia nu sunt sensibil la critici şi polemici dure. Dimpotrivă, senzaţia mea e că această carte a fost primită cum se cuvenea, a făcut valuri în sensul în care orice carte face valuri în condiţiile culturii noastre de astăzi, şi anume prin distanţare, prin polemică, printr-o contestare violentă. O carte care este astăzi primită pozitiv este probabil o carte neinteresantă./ În al doilea rând, trebuie să spun că miza acestei cărţi stă mai ales în cel de-al doilea cuvânt al titlului, şi anume în cuvântul «românesc», mai degrabă decât în cuvântul «postmodernism»; de fapt, ceea ce m-a interesat în primul rând a fost să-mi lămuresc mie însumi câteva chestiuni de istorie literară şi sentimentul meu este că, dacă există vreo valoare a acestei cărţi, ea este chiar aici şi mai puţin am fost interesat în definirea teoretică şi soluţionarea teoretică a problemelor postmodernismului sau postmodernităţii. Cred că totuşi nici aici n-am lăsat lucrurile chiar în paragină, cred că am făcut oarecum bine să introduc lumea românească în postmodernism, nu s-o încălesc în nenumărate teorii, nenumărate erezii, cum le-am spus odată, am făcut apel la câteva cărţi fundamentale şi cred că am descris o figură geometrică a postmodernismului – una dintre cele posibile, fireşte”. De asemenea: „Fiecare dintre cărţile mele presupune şi o zonă de umbră, o zonă la care am renunţat. Un gol pe lângă plinul ce s-a publicat. Pe lângă asta, fireşte că am avut şi am în continuare proiecte care fie că au murit încă de la început sau mă urmăresc şi poate că vor ieşi la suprafaţă cândva – între altele, mi-am dorit foarte tare să scriu o carte pentru copii, apoi o piesă de teatru. Dacă pentru prima mai păstrez speranţe, a doua este probabil un bovarism – proza mea arată cât de greu îmi este să fac fie şi cel mai simplu diaog”. „– *Despre ultima carte de grup la care ai participat, ştiut fiind faptul că ai ajutat nişte tineri şi ai patronat două antologii care au avut importanţa lor, cel puţin pentru cei care au fost antologaţi, ce reprezintă această ultimă carte pentru tine?* / – Îţi spun foarte sincer, nici nu am ajutat, nici nu am patronat nimic, dimpotrivă m-am simţit ajutat şi patronat de oamenii cu care am lucrat. Pentru mine, să particip la astfel de proiecte alături de oameni cu zece, cincisprezece ani mai tineri înseamnă să rămân viu, şi este un lucru mult mai important decât să-mi scriu propriile mele texte. Să particip la un astfel de volum, la volumul pe care noi l-am făcut la Tescani, a fost un privilegiu pentru mine, şi asta am s-o spun întotdeauna. Sunt fericit că am fost acceptat de către grup şi că am putut să mă bucur de lucrul care este cel mai preţuit de înțelepţi, şi anume de anonim./ – *Dacă ai accepta să fii căutat şi găsit de un cititor în*

*locul în care tu te simți cel mai firesc și cel mai bine, la ce carte scrisă de tine l-ai trimite pe acel cititor?/ – L-aș trimite la cartea în care mă simt cel mai nefiresc și cel mai rău, și anume la *Travesti*./ – Ce importanță are în economia unei povestiri sau a unui roman sfârșitul? Ai cumva un scenariu pentru sfârșitul desăvârșit?/ – Nu mă gândesc niciodată la sfârșitul unei cărți, probabil că e o ultimă notă ce vine într-o succesiune firească, o consecință firească a nenumărate alte note de dinainte, însă foarte mult mă preocupă începutul unei cărți – îmi ia luni de zile până să dibuiesc începutul și dacă am scris mai întâi prima frază sunt convins că voi scrie zece pagini, dacă am scris primele zece pagini sunt sigur că voi ajunge la o sută, iar dacă am scris o sută sunt sigur că-mi iese o carte”.*

● Într-un editorial din „Cronica” (nr. 2), Valeriu Stancu face un bilanț a perioadei parlamentare și prezidențiale 1996-2000: „În loc să-și urmeze («neabătut») programul de redresare a țării și contractul cu România, Convenția, ajunsă la putere, s-a bâlbâit, a ezitat, a gafat, a retractat, a dat dovadă de inconsecvență în aplicarea reformei și în stârpirea corupției, creând astfel de condiții pentru ca toți cei ce vor să readucă România în lagărul socialist să arate cu degetul spre neîmplinirile ultimilor patru ani, facilitând prin atitudinea și faptele sale a stângii (un eventual succes al acesteia în toamnă se va datora nu unui program de guvernare coerent, viabil, modern și aflat în concordanță cu realitățile din țară și cu exigențele integrării europene, ci faptul că electoratul va sancționa toate neajunsurile actualei guvernări – altfel spus, dreapta va pierde pe mâna ei!)”. Punctul central din intervenția lui Valeriu Stancu îl constituie nevoia de solidarizare în jurul unei noi candidaturi a președintelui Emil Constantinescu: „De aceea, încercările Alianței Civice de a reconcilia forțele de dreapta și inițiativa societății civile de a-l susține pe domnul Emil Constantinescu pentru obținerea unui nou mandat mi se par niște demersuri nu doar necesare, ci și oportune. Într-adevăr, cineva trebuia să sune, măcar în al doisprezecelea ceas, *trâmbița* deșteptării puterii în vederea viitoarelor alegeri. În fond, auspiciile sunt (încă) favorabile dreptei: după lupte seculare care au durat cincizeci de ani, Occidentul pare de-a dreptul hotărât să ne scoată din nefasta sferă de influență rusească, iar România a pășit, în sfârșit, pe drumul integrării euro-atlantice, pentru care primii ani ai secolului viitor vor fi determinați. Or, dacă ar câștiga stânga alegerile, în ce mod ar putea să asigure îndeplinirea acestui deziderat al prezentului, când comuniștii au văzut vreme de cinci decenii în occidentali cei mai mari dușmani ai ordinii stabilite cu ajutorul tancurilor sovietice și menținute prin teroarea instituită de aparatul de partid și de securitate?”. O scurtă reflecție face publicistul pe marginea implicării intelectualilor în această chestiune: „Și dacă mă bucură faptul că, trezindu-se, mulți dintre confrații scriitori au semnat apelul de susținere a candidaturii domnului Emil Constantinescu, în schimb mă întristează faptul că semnatarii apelului se află foarte, foarte puțini intelectuali, scriitori și

universitari ieșeni (mă întristează, pentru că în timp ce apelul era mediatizat, aflam tpt din mass-media că 1000 de universitari ieșeni semnav pentru greva generală, făcând jocul stângii, care urmărește ca prin destabilizarea țării, să ia puterea, să ne îndepărteze de Europa și de visul reintegrării, pentru a-și urmări interesele). Sper totuși că Moldova, deși situată la Est, o va lua spre Vest, sper că toți cititorii «Cronicii» vor susține, spre binele țării, pentru integrarea ei în Europa și pentru înscrierea ireversibilă pe făgașul normalității, candidatura actualului președinte”.

● În ASTRA (nr. 2), Acad. Alexandru Surdu consacră un articol consistent unei aniversări importante în spațiul umanist românesc: **Titu Maiorescu, 160 de ani de la naștere**: „Poate că Maiorescu a fost un critic prea dur, un judecător prea aspru, dar și această duritate era ceva necesar, mai ales în ceasul acela de început autentic al culturii noastre, căci falsul și impostura ar fi putut foarte ușor să pună în umbră adevăratele valori. I se poate reproșa lui Maiorescu lipsa de apreciere, parțială sau totală, a unor talente moderniste, dar nu poate fi învinuit de proslăvire conjuncturală a vreunei nuliități, ceea ce înseamnă a *fortiori* că era un critic dur, dar bun. (...) Maiorescu a fost o personalitate multilaterală care a și acționat efectiv pe multiple planuri și întotdeauna cu rezultate remarcabile. El s-a dovedit pretutindeni un biruitor. (...) În politică a reușit să fie de mai multe ori ministru și chiar prim-ministru (1912-1914). Se zice că ar fi ajuns și rege, dacă ar fi fost cu puțință! A ținut, în orice caz, *Discursuri parlamentare* exemplare în conformitate cu aceleași principii ale gândirii corecte. S-a afirmat ca un bun avocat, apreciat pentru pledoariile sale concepute în același spirit./ Nu trebuie uitate aici *Epistolarul* și *Jurnalul* său, la fel de impresionante. Ele n-au fost încă judecate la adevărata lor valoare, pe de o parte, ca documente exacte ale unor evenimente istorice controversate, pe de altă parte, ca stil; epistolar și jurnalistic./ (...) Organizat însă și sistematic, «direcția Maiorescu» s-a materializat în *cursuri universitare* și *conferințe publice*. A ținut câteva decenii *Cursul de filosofie contemporană* la Universitatea din București. Lecțiunile sale rămân până astăzi ca cele mai frecvente, chiar comparate cu cele ale lui Nicolae Iorga sau Nae Ionescu”. □ Este republicat articolul **Considerații despre universalitatea lui Eminescu**, semnat de Cicerone Poghir, apărut în volumul *Kurier der Bochumer Gesellschaft für Rumänische Sprache und Literatur*, vol. 15, Bochumer, 1989, p. 127-132: „Cititorul străin – fie el parizian sau chinez – îi trebuie deșteptat interesul și ajutată înțelegerea poeziei lui Eminescu, și poate că cea mai bună introducere ar fi o antologie special selectată din textele lui teoretice. Texte nu politice, cum li se spune curent, ci *etico-sociale*, cum le-a numit pe drept poetul Nicu Caranica în prefața sa la reeditarea culegerii în două volume a lui Ion Crețu, reeditare pe care a realizat-o G. Pișcoci-Dănescu la Paris pentru comemorarea centenarului./ S-au tradus, desigur, unele lucrări *despre* și *de* Eminescu. S-a tradus, de exemplu, excelenta *Viață a lui Eminescu* de G.

Călinescu, în germană, dar nu și în franceză și engleză; dar chiar și în Germania este greu de găsit un exemplar, fie și în bibliotecile de specialitate. Ar trebui tradusă, fără îndoială, excelenta carte a doamnei Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu și romantismul german*. Ar trebui făcute culegeri în limbi străine de articole fundamentale despre Eminescu ale unor cecetători români și străini, noi antologii din cele mai bune traduceri ale versurilor sale, și difuzate după metode eficace, nu după cele utilizate de birocrăția de recentă și tristă memorie. Pentru a-l impune conștiinței universale pe Eminescu trebuiau trimise în număr mare în străinătate cărțile lui și despre el, în locul tonelor de maculatură prezidențială, pe care nimeni nu le-a deschis și nu le va deschide vreodată./ Desigur, traducerea versurilor sale pune probleme speciale. S-a subliniat adesea intraductibilitatea poeziei eminesciene. Această intraductibilitate se dovedește a fi absolută în limba franceză, în ciuda puternicei influențe pe care ar fi avut-o franceza asupra românei în ultimele două secole și a numeroșilor români perfect francofoni. Multe traducere reușite s-au făcut în germană, atât datorită influenței limbii și culturii germane asupra lui Eminescu, cât și grație posibilităților cu totul excepționale de exprimare ale acestei limbi. O excelentă traducere a 50 de poeme eminesciene, datorate Rosei del Conte, a fost publicată în ajunul centenarului cu contribuția Fundației culturale române din Madrid”. ■ Mircea V. Stanciu propune un studiu etimologic, sociologic și geografic referitor la *Numele poetului* (Mihai Eminescu). □ Mircea Iltu semnează un medalion cu titlul *Claudio Mutti: opțiunea legionară a lui Mircea Eliade*: „Claudio Mutti este istoric, filolog și eseist, director al Editurii All’insegna del Veltro din Parma. Bun cunoscător al fenomenului legionar, Claudio Mutti a urmărit legăturilor marilor personalități române și italiene cu mișcare legionară./ În 1989 publica volumul *Mircea Eliade e la Guardia di Ferro* (Mircea Eliade și Garda de Fier), tradus din italiană de Adolf Crivăț-Vasile și apărut în România în 1995. În ciuda dimensiunilor mici, cartea este solid documentată și corect orientată în direcția adevărului istoric. Se urmărește impactul avut de fenomenul legionar asupra tinereții lui Mircea Eliade, ca și asupra personalității și operei sale viitoare. Dincolo de învinuire sau de ignorare, tema legăturii dintre Eliade și legionarism este însemnată și trebuie degajată de atitudinile extremiste ale unor critici./ Claudio Mutti aduce argumente și interpretează strălucit sensul, când susține că Mircea Eliade a optat pentru legionarism în anii de tinerețe din două motive fundamentale: 1) românitate; 2) spiritualitate. Coroborate, acestea trimit la existența unui mesianism la noi. S-ar putea adăuga, aici, credința într-un creștinism cosmic și într-un om nou, idealuri de regăsit în opera științifică a lui Mircea Eliade. Când Leon Volovici scria că Emil Cioran s-a dezis de tinerețea lui legionară și Mircea Eliade nu, uita că aceasta ar fi însemna pentru istoricul român al religiilor divorțul de generația lui, de idealurile ei (spiritualitate, românitate, mistică, creștinism cosmic, nou umanism, mântuire etc.). Ceea ce Eliade a fost

înțelept să n-o facă. De altfel, Bryan S. Rennie nu crede că ar fi vorba de o culpă a tăcerii lui Eliade în acest punct, arătând că este asumare a lipsei de vină în conformitate cu principiile sale./ (...) Claudio Mutti distinge bine între un presupus fenomen politic și o mișcare de esență religioasă și etnică în cadrul Legiunii Arhanghelului Mihail. Se impune, de asemenea, delimitarea legionarismului promovat de Corneliu Zelea Codreanu de mișcarea fascistă condusă de Horia Sima și crimele acesteia”. Claudio Mutti „atacă atât acuzele resentimentare și incorecte de fascism și antisemitism aduse lui Mircea Eliade, ca și apologiile patetice ale unora, între care și Ioan Petru Culianu, ce s-a străduit să-l dezică pe profesorul său de «rătăcirile» legionare. De vreme ce marxismul, pe lângă decăderea în materialism și sociologic, avea o amprentă masonică, în conformitate cu o interesantă interpretare a italianului, legionarismul era văzut de Mircea Eliade ca o veritabilă renaștere religioasă, așadar o înălțare întru spiritualitate. De altfel, rămâne actuală profetica zicere a lui Corneliu Codreanu de a împăca România cu Dumnezeu. «Căpitanul» intenționa o mișcare a tinerilor pentru a face istorie, nu politică și o revoluție cu conținut profund mistic”. Și mai departe: „Nu putem nega opțiune legionară a tânărului Eliade, după cum nu putem exacerba rolul ei, xare practic ține numai câțiva ani din viața tânărului viitor savant, dar teoretic are implicații profunde în opera lui, după ce a preferat contemplarea acțiunii. Mai degrabă decât înregimentare politică, dovadă fiind și acordul pentru conducerea lui Corneliu Zelea Codreanu față de dezacordul pentru dictatura lui Horia Sima, opțiunea legionară a lui Mircea Eliade a fost expresia credinței într-un ideal, apartenenței la o generație culturală de excepție și avântului tinereții sale. Mircea Eliade nu a fost niciodată fascist, nazist sau antisemit, dar a fost legionar în sensul pur, adică a luptat pentru spiritualitate, românită, pentru mistică și mântuire, pentru o revoluție religioasă și un nou umanism”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 2), Cassian Maria Spiridon publică o continuare a dialogului început cu Gheorghe Grigurcu în numărul anterior. Întrebat cum crede că va rămâne în istoria literaturii române, „poet care a scris critică sau critic care a scris poezie”, Grigurcu răspunde: „Opoziția dintre poezie și critică mai persistă doar în unele minți scolastice, incapabile a înțelege creația ca un tot ce exprimă o individualitate. E un exces al spiritului de geometrie, în detrimentul celui de finețe. Să vă mint oare declarând că țin mai mult la critica pe care o fac decât la poezia pe care o fac? Prin multiple obligații la care mă supune fără încetare, prin orarul fix ce mi-l stabilește, critica are pentru mine alura unei meserii. Apărând în răstimpuri, manifestându-se fulgurant, poezia își păstrează în mai mare măsură aerul unei arte (arta implică simțământul actual al imprevizibilului, al aventurii), îmi iubesc, așadar, mai mult textele lirice decât cele critice. Privind lucrurile din afară, îmi închipui că ele ar putea fi socotite la același «nivel» al personalității ce încearcă a se exprima, precum un lichid în vasele comunicate”. „*Afirmăți că: «dl. Eugen Simion e, până una*

*alta, un E. Lovinescu cu capul în jos». Fapt pe care îl și argumentați într-un articol (E posibilă neutralitatea?). Vă păstrați opinia? Într-o posibilă paralelă cu E. Lovinescu, care v-ar fi postura?/ Evoluția d-lui E. Simion reprezintă o mare decepție. Dacă până-n 1989, d-sa aidoma mielului care sugere de la două oi, culegea atât beneficiile opoziției democratice (reușise să «convingă» într-atâta Europa Liberă, încât aceasta nu mai prididea să-l laude), cât și pe cele ale oficialității, după revoluție a optat clar pentru poziția retrogradă a «apolitismului» al cărui apostol a devenit. «Lovinescianismul» actualului prezident al Academiei (în genere, o întrupare a unui crâncen carierism) e doar unul de conveniență. O poleială. Mentorul Sburătorului stipula astfel condiția unui critic ce se respectă: «El trebuie să fie un om moral, sub pedeapsa zadarnicii întregii lui activități». Or, ce morală ilustrează dl. E. Simion, când «apolitismul» d-sale nu e decât o sucursală ipocrită a restaurației? Autorul *Jurnalului parizian* se opune cu înverșunare aceluiași principiu fundamental lovinescian care este mutația valorilor estetice. Prizonier al schemei critice personale, elaborate în perioada omisiunilor și imixtiunilor oficialității totalitare, care plusa ori minimaliza însemnările scriitorilor după bunul său plac, acad. E. Simion este azi cel mai neînduplecat adversar al revizuirilor. Ideea unor noi lecturi îl oripilează, ducându-l nu o dată la manifestări agresive. Sub pretextul cultivării «esteticului pur», d-sa continuă, *de facto*, linia aceluiași estetism pervers, elaborat de ideologii conștienți de declinul sistemului ce-l apărau, grevat de obligația creatorului de-a închide ochii în fața realității tot mai dezagreabile. Nu intenționăm a nega meritele d-lui Simion într-o anumită perioadă a literelor noastre, în care a contribuit la promovarea unor autori valoroși (...). La ora de față însă rolul d-sale pozitiv pare definitiv încheiat. În afara unei prezumțioase apărări a vechilor d-sale aserțiuni și a unor veninoase referiri, neargumentate, la cei de alte opinii, Eugen Simion nu pare a mai avea nimic de spus. Repet, e un soi de E. Lovinescu burlesc, cu capul în jos, exponent a ceea ce marele predecesor ar numi «forțele reacționare». În ce mă privește, s-a afirmat, deseori, că aparțin celei de-a treia generații critice postlovinesciene. Cu câtă vrednicie, rămâne să aprecieze alții. Un alt scriitor despre care se pronunță Gh. Grigurcu este Nicolae Breban: „...a avut față de mine o atitudine de o nestatornicie atât de vădită, încât, spre cinstea d-sale, nici n-a încercat a o contesta. M-am bucurat când în primăvara mirificului an 1990, vechiul meu coleg de facultate de la Cluj mi-a propus să lucrez (în realitate, era vorba de o jumătate de normă) la revista «Contemporanul – ideea europeană», a cărei conducere a preluat-o în acel moment ce părea trandafiriu, un receptacol al tuturor speranțelor. Am avut la început sentimentul că autorul *Animalelor bolnave* e un spirit independent, un «lup singuratic». Mă mătina, e drept, lupta sa de gherilă cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, însă am apreciat distanța pe care și-a luat-o, prevăzută cu accente critice, față de regimul Iliescu. Dar, vai, n-a avut tăria de-*

a fi un alergător de cursa lungă pe pista solitudinii. Ambiția afirmării a fost, în conștiința d-sale, mai puternică decât cea a dignității solitare. Personaj oarecum marginalizat, în pofida importanței sale ca romancier, din pricina unui trecut controversabil, s-a străduit a intra în grațiile unor persoane ce-i puteau asigura o nouă etapă a ascensiunii. Mai întâi, s-a lăsat sedus (după o perioadă de relații reci) de către E. Simion care, îndeajuns de izolat și acela, în căutarea asidură de aliați, i-a netezit calea către Academie. Prețul oarecum de la sine inclus în acest pact a fost capul subsemnatului, care s-a văzut înlăturat fără scrupule din corpul redacțional al «Contemporanului». Merită a sublinia faptul că această măsură a venit pe fondul unor ferme promisiuni, repetate, ale directorului publicației, de genul: «nu te voi da niciodată afară», «te poți baza pe mine» etc. Ce să mai zic? Îndeobște, Nicolae Breban (al cărui manager moral este extrem de combinativul D. Țepeneag sau Tspeneag sau... Pastenague) își împarte confrății în trei categorii. Pe unii îi combate drept «adversari» irecuperabili, precum soții Ierunca și Paul Goma. Pe alții încearcă a-i anexa (ori a se lăsa anexat de către aceștia, chestiune de optică!), precum autorul Scriitorilor români de azi și câțiva optzeciști. În fine, o altă categorie, imună la avansurile d-sale, e curtată cu asiduitate, în ciuda rezervei persistente. Cazul cel mai elocvent: Nicolae Manolescu. Cât privește «direcția nouă», de alonjă maioreșciană, pe care a clamat-o N. Breban o dată cu năpârlirea periodicului ce-l diriguiește, devenit prea academic, anost, ar fi nevoie pentru a o corporaliza, de o infinit mai substanțială contribuție novatoare decât cea care s-a predat până-n prezent, cu toate opintirile diligente ale d-lui Cătălin Țirlea. Încercând a lăsa la o parte dezamăgirea la care m-a supus atitudinea d-sale, mă silesc a păstra intactă prețuirea mea pentru prozatorul Nicolae Breban și a revedea, din când în când, în memorie, consolator, figura tânărului superb, mistuit de mari visuri apolinice, pe care m-am bucurat a-l întâlni în tot mai îndepărtata noastră junețe comună”.

[FEBRUARIE-MARTIE]

● „Steaua” (nr. 2-3) are în sumar articole de: Petru Poantă despre *Poetica lui Radu Stanca* (text care se oprește îndeosebi la un eseu al lui Radu Stanca, *Resurecția baladei*, care „fundamenta explicit o artă poetică pornind de la o creație proprie, dar reprezentată atunci și de Doinaș și de Ioanichie Olteanu”); Mircea Popa (*Un exeget eminescian de valoare: Gheorghe Bulgăr*); Aurel Rău (*Austru* – la dispariția Florenței Albu); Caius Traian Dragomir (*Don Quijote și Faust*); Constantin Cubleşan și Vasile Lucaci (*Despărțirea de Irimie Negoită*); E. Manu (*Mutațiile în receptarea poeziei lui Macedonski*); Florin Rogojan (*Cum să evadezi din totalitarism. Operațiunea Steinhardt*); Theodor Codreanu (*Temeiuri pentru o poetică a oglinzii* – despre Ion Barbu); V. Fanache (*Relevanța simbolistică a numerelor în opera lui I.L. Caragial*) ș.a. □ Florin Mihăilescu (*Adevăr și diversitate*) comentează o carte de polemici

a lui Laszlo Alexandru, *Orient Express* (Ed. Dacia, 1999): „A doua carte de polemici a de-acum redutabilului controversist care este tânărul Laszlo Alexandru, *Orient Express* (Editura Dacia, 1999) ridică o problemă delicată, pe cât de complexă, pe atât de pasionantă, problema adevărului și a recunoașterii sale. (...) Nu ne vom ascunde simpatia, foarte bine motivată, pentru o întreagă categorie de spirite care se află în răspăr cu opinia publică, de obicei călduță și mult prea conciliatoare, categorie din care făcea parte un M. Nițescu și în care îi remarcăm azi, fiecare cu felul său, pe un Al. George, un Gh. Grigurcu sau un Paul Goma, iar pe urmele acestuia și tânărul autor al cărții de față. Chiar dacă ei ar fi doar simpli «avocați ai diavolului» și încă rolul lor ar fi covârșitor. Căci uneori există răni care nu se pot vindeca decât prin cauterizare, iar alteori riscăm să ne complacem, printr-o prea dulce inerție, într-o mulțime de prejudecăți, care sunt tot atâtea forme de lene și iluzie spirituală. (...) Polemiștii radicali trebuie luați prin urmare așa cum sunt și singurul mod de a-i întâmpina cum se cuvine e doar examinarea adevărilor la care se reclamă. În acest punct abia, intrăm într-adevăr în miezul exploziv al chestiunii. Adevărul întreține o relație destul de complicată cu Diversitatea, care la rândul ei e plină de nuanțe și particularități, amplificând enorm dificultatea unor judecăți. (...) Laszlo Alexandru se manifestă ca un demn emul [al celor amintiți], dar mai ales al lui Paul Goma, de a cărui operă se declară, fără nicio reticență, «pasionat». Că între critica lucidă, polemica acidă și pamfletul virulent, predilecția ne merge descrescând, e dreptul nostru inalienabil, ca și al celor care au o altă ierarhie. (...) Nu încercăm să-l «convertim» pe Laszlo Alexandru ci doar să-l îndreptăm, cu toată prețuirea noastră, spre anumite teme de reflexie, din care rectitudinea polemicii sale nu va avea de suferit, dar recunoașterea diversității de atitudine față de adevărul asumat consensual cu siguranță că va câștiga. Iar odată cu ea, vor câștiga de bună seamă și cititorii polemistului, evoluat cu timpul, poate, de la inteligență la înțelepciune”. □ Ruxandra Cesereanu semnează un articol intitulat *Poezia ca mormânt la Ileana Mălăncioiu*: „O mortificare gravă marchează poezia lui Ileana Mălăncioiu, citită astăzi ca un manuscris compact și egal sieși. Traseul poetic pare a fi marcat de o vină tragică (în altă ipostază decât cea de poetă Ileana Mălăncioiu a susținut un doctorat cu titlul *Vina tragică*, în care s-a ocupat de tragedii grece, Shiller, Dostoievski și Kafka) și de o aspră severitate (chiar dacă există o redundanță aici) cu sine însăși. Din această perspectivă Ileana Mălăncioiu este o mare penitentă care își asumă cu asupra de măsură penitența, trecând prin meditație și printr-o diafanitate dramatică. Poezia ei a atins inclusiv nuanțele poeziei politice profunde (în volumul *Urcarea muntelui*), care m-au făcut să o percep ca pe o preoteasă acuzatoare, odinioară, ca pe o Ahmatova a noastră. Dar dimensiunea ei cea mai adâncă este aceea de poetă-thanatolog, chiar dacă această tentație este valabilă pentru majoritatea poezilor români din ultima etapă a totalitarismului comunist. (...) Toată poezia Ilenei Mălăncioiu este o apoteoză a morții și o

apocalipsă a solitudinii. (...) Mai departe de toate acestea, Ileana Mălancioiu s-a zidit în propria sa poezie, ca într-un mormânt”.

MARTIE

1 martie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 8), *„Diversiionist în sectorul ideologic”*, Nicolae Manolescu comentează recent-publicatul volum *Blaga supravegheat de securitate* (Biblioteca Apostrof, 1999), realizat de Dorli Blaga și Ion Bălu pe baza documentelor din arhiva SRI. Cu unele obiecții: „...supravegherea de care s-a «bucurat» Blaga din partea securității a fost de durată și din ce în ce mai vigilentă. Mă deosebesc de dl Bălu care crede că, la sfârșitul anilor '50, cercul strângându-se, mai ales după procesul doctorului Mihai Iubu, arestarea lui Blaga devenise iminentă. Eu cred că securitatea (și, desigur, partidul) n-a avut nici o clipă această intenție. Accentuarea supravegherii avea alte cauze. Una era atmosfera de după revolta maghiară. (...) Reîntronarea unor drastice exigențe ideologice are ca urmare, în 1958-1960, retragerea dreptului de semnătură unor scriitori, o campanie anti-Călinescu orchestrată direct de Răutu, broșura lui Ov. S. Crohmălniceanu despre realismul-socialist etc. Și, probabil, întărirea supravegherii lui Blaga. Mai cred că însăși dorința partidului comunist de a-l «recupera» pe marele poet (despre filosof nu putea fi încă vorba) implica o atenție sporită și, de ce nu, la nevoie, unele mici motive de șantaj. Debutând în 1946, când fosta Siguranță, controlată acum de guvernul Groza, prin Ministerul Afacerilor Interne, a cerut primele rapoarte (printre ele, acela al lui Zaharia Stancu din 1949!) și culminând în 1955, prin deschiderea dosarului de «acțiune informativă», urmărirea n-a încetat o clipă, vreme de 15 ani, până la moartea lui Blaga în 1961. Din 1960, telefonul îi era ascultat. Dar dosar de «urmărire operativă» Blaga n-a avut. Abia acesta ar fi reprezentat un pas spre arestarea lui”. □ La rubrica „Contrafort”, sub titlul *Fakiri și vizitii*, Mircea Mihăieș ia poziție în chestiunea poziției intelectualilor pro-Emil Constantinescu, pornind de la un apel din „22” semnat de Livius Ciocârlie: „Într-o serie de articole din «22», profesorul Livius Ciocârlie lansează intelectualilor și societății civile un mesaj pe cât de necesar, pe atât de tulburător. Constatând ascensiunea fără precedent a stângii demagogice, a neo-comuniștilor și naționaliștilor care au ruinat, între 1990 și 1996, țara, dl. Ciocârlie îi îndeamnă pe cei care, după victoria C.D.R., au pus condeiul în cui să-și facă din nou auzită vocea. Evident, în sprijinul ideilor democratice care au continuat să rămână, chiar după 1996, o pură și utopică speranță./ Nu am nici cea mai mică obiecție la apelul iubitului meu profesor. Îi înțeleg pe de-a-ntregul rațiunea. Într-un moment groaznic pentru țară, e normal ca oamenii lucizi, raționali și patrioți să pună umărul la împiedicarea alunecării României în bezna feudal-bolșevică din care abia ne-am

smuls. E obligatoriu ca intelectualii să iasă din hibernarea de trei ani și să reamintească unei populații la care deruta s-a transformat în deznădejde de ce e nevoie să voteze împotriva cleptocrației adunate sub drapelul iliescian. (...)/ Numai cine nu-i cunoaște discreția înăscută, lipsa oricărei veleități vaticinare și repulsia față de gargarismul grotesc al actorilor publici de la noi poate să aibă vreo îndoială în legătură cu mobilurile ieșirii în arenă a d-lui Livius Ciocârlie. Întrupare a distincției spirituale și a inteligenței iluminate, autorul *Marilor corespondențe* ilustrează specia rarissimă a intelectualului-gentleman. L-am auzit, în nenumărate rânduri, recunoscând cu un fair-play capabil să te scoată din minți calitățile sau gesturile demne de laudă ale celor mai neînduplecați adversari. (...) Pe nebăgate de seamă, am intrat în cel mai dramatic dintre scenarii: ajungem, de frică, să-i sprijinim «pe-ai noștri», fără să ne întrebăm dacă, la rândul nostru, «suntem ai lor»? N-ar fi normal ca lucrurile să stea invers: și anume, ca politicienii să se adreseze societății civile și intelectualilor, pentru a le cere ajutorul? (...) Amendez apelul d-lui Ciocârlie într-un punct esențial: sprijinirea actualilor guvernanți trebuie condiționată de o mare masă rotundă națională și de oferirea, de către politicieni, a unor garanții solide (există precedentul istoric al «Solidarității», într-un moment egal de dramatic pentru soarta Poloniei.) Altminteri, societatea civilă și intelectualii pe care încearcă dl. Ciocârlie să-i readucă pe scenă nu vor fi decât o pătură imorală de codoși, niște iresponsabili, abili, poate, în mânuirea condeiului, dar totalmente lipsiți de onoare. Oricât de mare ar fi spaima de revenirea hoardei iliesciene, mai frică ar trebui să ne fie de lichelele care au batjocorit – cu girul nostru – speranțele a milioane de români. Trăim, deja, în posteritatea acelei vinovății”.

□ Într-un articol de atitudine, *În plin absurd*, Gabriel Dimisianu intervine în polemica de durată privind „antisemitismul” intelectual autohton de dată recentă și raporturile Holocaust-Gulag: „O recenzie din «Le Monde» a d-lui Edgar Reichmann, specialist al ziarului în chestiuni românești, mai ales culturale, a generat o oarecare vâlvă în presa de la noi, mai multe delimitări și replici dintre care cel puțin una, aceea a d-lui Gabriel Liiceanu, a fost trimisă și cotidianului francez de mare răspândire și autoritate. Nu știu dacă acesta, potrivit uzanțelor, a și publicat-o. Eu am citit-o în revista «22» care, pentru edificarea cititorilor români, a găsit de cuviință să reproducă și recenzia stârmitoare de valuri a d-lui Reichmann (nr. 5/2000)./ Ce a întreprins acum dl Reichmann în «Le Monde» mie mi se pare că se înscrie perfect în procesul înfățișat pe larg – și cu argumente de nedislocat – de d-na Ileana Vrancea într-un memorabil studiu apărut anul trecut în «România literară» (nr. 34/1999): *Coerența unui fals în desfășurare – sau cum se fabrică antisemiți din adversari activi ai antisemitismului și cum se fabrică apărători ai evreilor din promotorii antisemitismului nazist și comunist*. Procesul analizat de d-na Ileana Vrancea este vast și desfășurat în cele două planuri (câmpuri de acțiune) indicate de domnia-sa în titlul studiului amintit. Recenzia d-lui Reichmann

materializează un demers încadrabil primului câmp de acțiune, deși rezonează, vrând-nevrând, și cu al doilea. Fiindcă într-adevăr, cine fabrică falși antisemiți abate atenția de la cei reali, ba chiar se întâmplă să-i și prezinte pe unii dintre aceștia drept ocrotitori ai evreilor. D-na Ileana Vrancea exemplifică această anomalie cu proclamarea unor N. Ceaușescu și A. Păunescu, de către fostul șef rabin Mozes Rozen, drept apărători ai intereselor evreilor din România./ În cazul că ar simți vreun îndemn interior să se disculpe, dl Reichmann s-ar putea apăra de criticii săi răspunzând că în «Le Monde» el nu a făcut decât să prezinte neutru, expozitiv, ideile altora, respectiv ale d-lor Randolph L. Braham, profesor la City University din New York, și George Voicu, conferențiar la Facultatea de științe politice din București, care, în «Les Temps Modernes» (nov.-dec., 1999), se ocupă de existența unor asalturi revizioniste, populiste și antisemite în Ungaria și România, dar și de rezistența opusă acestora de o bună parte a intelectualilor celor două țări. Trebuie spus limpede că neutralitatea d-lui Reichmann, în caz că ar invoca-o, este numai aparentă, că expunând sec, aproape fără nici un comentariu, ideile autorilor citați, și în special pe ale celui din România, le prezintă publicului francez neavertizat drept indiscutabile, ca și cum ar semnala realități românești care așa stau și deloc altfel. Cititorul ziarului «Le Monde» rămâne astfel cu ideea că se înfruntă azi în România două tabere, una a intelectualilor «îngrijorați de manifestări pe care le consideră antisemite și xenofobe» (și se dau câteva nume de astfel de intelectuali) și alta, «opusă», deci antisemită și xenofobă, în care «figurează oameni ca Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas și neîndoielnic, adevăratul lider al grupului», sau Nicolae Manolescu, director al revistei «România literară»./ Dar, cum spuneam, inițiativa d-lui Reichmann nu este solitară, se înscrie într-un proces. Ne amintim articolele d-lor Michael Shafir, Radu Ioanid, Norman Manea, ale d-nei Alexandra Laignel-Lavastine, și ale altora, apărute atât în străinătate cât și în țară, toate, dincolo de nuanțe, de stiluri personale, întâlnindu-se în punctul comun al convingerii că există un «antisemitism latent» al intelectualilor români, de unde și ezitățile acestor intelectuali de a-și asuma vinovățiile, răspunderile istorice pentru ce au îndurat evreii în perioada legionară și antonesciană. Nu poate fi ignorat nici faptul că dl Andrei Cornea este primul, mi se pare, care a susținut, acum câțiva ani, că antisemitismul cuprinde «din ce în ce mai multe segmente ale spectrului așa-zis democrat», că periculoși cu adevărat pentru democrație nu ar mai fi acum extremiștii rudimentari ca Vadim Tudor, ci intelectuali cu aparență de democrați manifestați în reviste ca «România literară», «Adevărul literar și artistic» și chiar «22», unde și domnia-sa, de altfel, colaborează. Acum dl Andrei Cornea se delimitează de dl Reichmann, le ia apărarea d-lor Liiceanu și Manolescu, ceea ce reprezintă, măcar în parte, o retractare care îl onorează a ceea ce susținuse altădată. Asemenea gesturi nu vin târziu niciodată. Nu vreau să ascund că actuala luare de poziție a subsemnatului se datorează mai mult

decât altor motive acelaia că, în amintitul «fals în desfășurare», este pusă în cauză «România literară». Nenumărate au fost acuzațiile nedrepte, denunțurile mincinoase, calomniile murdare revărsate asupra revistei noastre, fapt care nu mă putea lăsa la nesfârșit contemplativ. (...) Mai demult dl Shafir asemuia «România literară» cu «România Mare» și «Atac la persoană». Același taxa drept «fascistoid» texte ale d-lor Mihai Zamfir și Dorin Tudoran apărute în revistă. Iar numitul domn George Voicu, tot într-un articol din «Sfera politicii» (nr. 63/1998), încă nereprodus, ceea ce mă miră, în «Les Temps Modernes», lărga lista neagră a colaboratorilor «României literare» ce s-ar opune «taberei democraților»: «mă gândesc la Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Monica Lovinescu, Alex. Ștefănescu, Constantin Țoiu (...)»./ (...) «Focul» aprinzător al actualei polemici redundante la care mă refer nu a fost însă iscat de *Jurnalul* lui Sebastian, ci de alte două texte, unul pornind, într-adevăr, de la *Jurnal*, iar celălalt de la *Cartea neagră a comunismului*, publicată în 1998 la Paris. Mă refer anume la alocuțiunea cu titlul *Sebastian, mon frère* rostită de dl Gabriel Liiceanu la Comunitatea federațiilor evreiești din România, și la editorialul *Holocaustul și Gulagul* publicat de dl Nicolae Manolescu în «România literară» (nr. 9/1998). Elementul comun al celor două texte, cu puncte de pornire diferite, a fost paralela făcută între crimele fascismului și ale comunismului, între Holocaust și Gulag, și concluzia lor că cele două sisteme totalitare care au însângerat veacul în esență nu se deosebesc. Amândouă textele au recurs la comparații și găsiri de similitudini care pe unii comentatori pur și simplu i-au scos din sărite, considerându-le nelalocul lor, nepotrivite, necuviincioase, total neavenite, reacții ce au culminat cu aserțiunea incredibilă a d-lui Norman Manea că analogia dintre holocaust și gulag «nu lasă loc pentru evocarea, cum se cuvine, a antisemitismului și a holocaustului» (în «The New Republic» și «22»). Dl Liiceanu, care a emoționat de altfel cu spusele sale pe mulți participanți la adunarea de la Comunitate, unde a vorbit despre *Sebastian mon frère*, s-a văzut dezavuat pentru compararea suferințelor, a vexărilor sale din timpul comunismului cu cele suportate de Sebastian în perioada ascensiunii legionarilor și a guvernării antonesciene. Eu unul nu văd elemente mari de discrepanță între soarta celor doi intelectuali trăitori în epoci diferite: Sebastian persecutat, umilit, privat de dreptul de a semna (*Steaua fără nume*, la prima reprezentare, în timpul războiului, o iscălise inexistentul Victor Mincu), din motive etnice, iar Liiceanu, în comunism, și el persecutat, marginalizat profesional, suportând dificultăți de publicare, supravegheat de Securitate, din motive să le zicem de clasă. Nici unul nici celălalt nu au cunoscut, din fericire, rigorile detenției. De ce comparația a supărat, de ce recurgând la ea a devenit dl Liiceanu liderul antisemiților români, nu am să înțeleg niciodată. (...) Nu pot de asemenea să înțeleg în ce fel a devenit dl Nicolae Manolescu antisemit și a periclitat aderarea României la structurile europene, cum s-a afirmat, făcând analogia între Holocaust și Gulag. Sunt realități atât de diferite și, fiind

astfel, trebuie să fie tratate diferit, cum susțin și azi, cu obstinație, încă mulți exponenți ai stângii intelectuale occidentale? Cu multă dreptate a vorbit Monica Lovinescu despre «asimetria indulgenței» față de comunism./ În ce mă privește, nu voi obosi să afirm că totul apropie cele două cumplite orori ale veacului și numai un lucru le desparte: autorii Holocaustului au fost judecați și pedepsiți pentru faptele lor, pe când cei ai Gulagului, nu. (...) Nici teza deosebirii victimelor după origine (etnică sau socială) nu stă în picioare. Holocaustul roșu a fost nu doar de clasă, dar și unul rasial. Deportările unor popoare întregi în fosta URSS, tătari, caucazieni, sute de mii de basarabeni, soldate cu dispariția fizică a nenumărați oameni, ce au fost? Katinul ce a fost, cu omorârea celor zece mii de ofițeri polonezi? Nu pot fi apoi uitați înșiși evreii victime ale Gulagului sovietic, precum Babel sau Mandelstam, doi mari scriitori ai veacului. Dar câți intelectuali evrei nu au sacrificat regimurile comuniste, când le-a căzut bine, înscenând diversiuni șovine de tipul complotului «halatelor albe» sau nenumărate altele? Și după toate acestea vine dl Manea cu discriminarea sa năucitoare, amintită mai sus. Nu se gândește că i-ar putea răsturna cineva termenii ecuației: condamnarea numai a Holocaustului nu lasă loc cinstirii «cum se cuvine» a victimelor comunismului? Dar unde s-ar ajunge mergându-se mai departe pe acest drum? Eu cred că în plin absurd”,

□ Sub titlul *Fandacșii la aniversară*, Oana Boșca-Mălin ia atitudine față de unele manifestări ale cultului eminescian în incinta Literelor bucureștene: „Trecând într-una din zilele (anului) «Eminescu» prin facultate, l-am zărit în acel *no man's land* de la intrare pe unul dintre profesorii tineri. Se uita mut de admirație nu la Eminescu, ci la toată scenografia de teatru ambulant care se construise în jurul lui. M-am întrebat la ce se gândea, oare. Contempla cu încântarea estetului o impecabilă mostră a kitschului *plaque sur le vivant*? Se simțea ca la intrarea în-tr-un cămin cultural sătesc îmbrăcat în haină de sărbătoare? Aștepta procesiunea de vestale sau soborul de preoți care să instituționalizeze oroarea? Probabil. Sau poate, mai curând, reevoca în minte filmul *Această lehamite* la gândul că, dintr-un minut într-altul, trebuia să intre în sala de curs și să le insufle lipsa de prejudecăți poate taman studenților care își aduseseră înfiorați prinosul la izvodirea aceluia altar./ Am luat notă și am plecat, cu regretul că baldachinul festivista intra în serie cu o anume donație de 10.000 de volume pentru noua Bibliotecă Națională din Ipotești, cu lansarea unor atât de dorite volume de traduceri din poetul (post)romantic, cu o emisiune de televiziune mamut la care «am întâlnit și români» deschiși. Dar am plecat mai ales cu regretul că umilul simbol al nețămuritei admirații trona nu într-o zonă suburbană ci la intrarea principală a Facultății de Litere din București și nu într-un îndepărtat secol XVIII, ci în epoca postmodernismului asumat chiar și de cei care habar nu au cu ce se mănâncă”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează elogios și aplicat traducerea studiului *Legiuirea „Arhanghelul Mihail”*, *mișcare socială și organizație politică. O contri-*

buție la problema fascismului internațional de Armih Heinen (Humanitas, 1999) (*Cea mai bună exegeză a legionarismului*): „L-am cunoscut pe autor la începutul anilor optzeci, când își definitiva documentarea pentru exegeza sa, avînd cu d-sa, la Institutul de Istorie «N. Iorga», o lungă și fructuoasă convorbire. Regreta mult că arhivele românești nu sunt accesibile cercetătorilor, avînd nevoie pentru detalii semnificative și stabilirea corectă a unei hărți a evoluției numerice a mișcării legionare de la arhivele Siguranței Generale a Statului, zăvorâtă și pentru noi, exegeții din România (S-or fi desferecat oare, astăzi?). Dar ceea ce n-a putut afla în arhivele românești a găsit în cele nemțești, în biblioteca de la Freiburg, administrată și alimentată de legionari, în publicațiile și convorbirile cu legionarii în exil. Încît, până la urmă, a rezultat o carte bine documentată, pe care autorul a dorit-o și este «o contribuție la problema fascismului internațional»”. □ Vasile Popovici comentează afectiv primul volum memorialistic din *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu (*Monica Lovinescu despre sine*): „De zece ani Editura Humanitas face, editîndu-i pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, operă de arheologie într-un trecut, deși recent, atît de aberant încît, de-abia ieșiți din el, noi înșine încetam să-l mai înțelegem”. □ În cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu se pronunță în favoarea noului premier Isărescu și a ministrului demisionar Andrei Marga, acuzînd contestările din partea sindicatelor greviste ale profesorilor (*Profesorul ca prim-ministru*): „Am avut mari rezerve față de greva profesorilor și față de strigăturile acestora, destule nepotrivite cu demnitatea acestei meserii. Dar nici o rezervă față de revendicările lor. Dacă profesorii au ajuns la gîndirea lui Toma Necredinciosul și au lungit greva pînă au văzut hîrțile semnate de guvern, motivul e că au fost mințiți de prea multe ori. (...) Fiecare profesor mințit înseamnă cîteva zeci de voturi mai puțin, cele ale părinților cărora profesorul li se plînge, pe bună dreptate, de sărăcie, dar și minciunile Puterii. Din acest punct de vedere, premierul Isărescu merită apreciat că nu s-a lansat în promisiuni sau în hotărâri de guvern luate azi pentru a fi călcate mâine. Bancherul, spre deosebire de alți predecesori ai săi la Palatul Victoria, știe că n-ai voie să-ți calci cuvîntul de onoare fiindcă asta te duce la faliment mai rapid decît prostia. În această privință Traian Băsescu a intuit și el că e de preferat să se certe cu sindicalistii decît să le facă promisiuni de care nu s-ar putea ține. Am urmărit foarte atent declarațiile ministrului Andrei Marga făcute în timpul grevei. Nu mi s-a părut că ministrul vrea să-i mintă pe profesori, așa cum a fost acuzat de liderul unuia dintre sindicatele greviștilor. Dl Marga n-a riscat să se facă de răs, după ce a demisionat și, fără a reveni de fapt asupra acestei decizii a acceptat să rămână la post în urma cererii expres formulate de președintele Constantinescu. Nu e prima oară însă cînd un lider sindical se lasă luat de apă și, în numele așa-numitului parteneriat social, confundă acuzația cu insulta. Mandarinatul liderilor de sindicat în România atinge prea adesea grotescul și e trist cînd un profesor ajunge în

situația de a se putea lăuda că l-a făcut mincinos și i-a cerut demisia unui profesor de talia lui Andrei Marga. Acesta din urmă își păstrează greutatea senin specifică și dacă e și dacă nu mai e ministru al învățământului. Ceea ce nu i se poate întâmpla unui lider sindical care confundă valoarea cu numărul voturilor care l-au adus în funcție”.

● „Cotidianul” publică o relatare (semnată de Irina Dumitrescu) de la evenimentul lansării primului număr revistei „Observator cultural”: „Lansarea (...) a adunat la Lăptăria lui Enache aproape toată elita culturală românească. Mircea Martin și Nicolae Manolescu au vorbit despre eroismul celor care au avut curajul să lanseze pe piața mediatică românească o altă revistă de cultură”. Este citată, chiar în titlul articolului, o promisiune rostită de Carmen Mușat (redactor-șef al noii publicații): „Nu vom coborî nici un pic ștacheta”. Alăturat, este transcris un interviu luat lui Ion Bogdan Lefter (director al revistei lansate): „**«Observatorul cultural» va pune accent pe informație și analiză a tot ceea ce se întâmplă la zi în domeniul culturii**”. I.B.L.: „Ideea revistei o avem de mult. (...) Lansarea revistei am ținut să o facem într-un loc plăcut, tineresc, un loc care să fie în același timp un spațiu cultural – iar Lăptăria lui Enache este un asemenea loc – dar am vrut să fie și într-un loc neprotocolar, lipsit de ștaif. (...) / Am tipărit primul număr în 6.000 de exemplare, dar simțim succesul și ne vom bate să avem zeci de mii de exemplare, ceea ce în România de astăzi ar fi o performanță. (...) / La primul număr avem o anchetă cu mulți invitați prestigioși, dar articolele de bază ale revistei, cronicile, comentariile culturale aparțin unor valuri de comentatori mai ales tineri, foști și actuali studenți de-ai noștri de la Facultatea de Filologie, și îi vom plăti pe toți binișor pentru început, adică ceva mai bine decât presa culturală românească, dar sigur că încă departe de cât ar trebui să câștige făcând o muncă de înaltă calificare (...). Dacă revista va avea succes, vom deveni și foarte generoși cu colaboratorii noștri. (...) / Noi ne-am ales un culoar pe care, în acest moment, credem că nu aleargă multă lume, ca să nu spun că e un culoar aproape neocupat. Și aceasta pentru că revistele culturale românești au fie o formulă mai eseistică, de dezbatere socio-politică, cum ar fi «Dilema» sau «22», fie sunt reviste literare în sensul mai vechi al cuvântului, ca «România literară» și multe altele din țară, care publică poezii, proză, cu un accent slab pe informație și pe promptitudine și analiză a tot ceea ce se întâmplă la zi (...). / Publicul nostru țintă în varianta ideală este tot ceea ce se numește public cultural larg. Este o prejudecată cum că ar fi doar o elită nesemnificativă numeric cititorii de literatură sau de publicații culturale. Există sute de mii de profesori, de iubitori de carte, de teatru ș.a.m.d. în România și la ei cred că trebuie să ajungem”.

● Sub titlul *Cavalerism*, Alex. Ștefănescu scrie în „România liberă”: „În ultimele săptămâni s-a petrecut un fapt emoționant (...): mai mulți evrei au luat în mod public apărarea unor români acuzați pe nedrept de antisemitism. / Totul a plecat de la un articol inept publicat în ziarul «Le Monde» de Edgar

Reichmann, care a folosit drept sursă de inspirație un articol la fel de inept din «Les Temps Modernes» semnat de George Voicu. În această mixtură de texte se afirmă că printre intelectualii din România cu manifestări antidemocratice și antisemite ar figura Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas (și, «neîndoielnic, adevăratul lider al grupului»), și Nicolae Manolescu, director al revistei «România literară»./ Afirmția este falsă și demoralizantă. Falsă pentru că atât Gabriel Liiceanu, cât și Nicolae Manolescu se numără dimpotrivă, printre intelectualii de elită din România, cae o viață întreagă au promovat valorile democrației și au dezavuat șovinismul. Și demoralizantă, pentru că amândoi au avut de suferit din cauza convingerilor lo, aflându-se în dizgrație în timpul regimului comunist și fiind supuși după 1989 unui linșaj publicistic de către presa cu adevărat antidemocratică și xenofobă./ Printre primii care au reacționat la această nedreptate flagrantă au fost (...) mai mulți evrei, aflați și ei printre intelectualii de elită ai României: Paul Cornea, Andrei Cornea, Adriana Bittel, Andrei Oișteanu ș.a. În revista «22» și în «România literară», ei au denunțat absurditatea acuzației...”.

● Nr. 1 din „Dacia literară” are temă centrală *Anul Eminescu*. ■ Constantin Ciopraga publică un articol intitulat *Eminescu – starea aurorală*: „Până la un anumit nivel, la Eminescu, a se copilări echivalează cu regresiunea în ingenuitate, cu existența ca vis, ca așteptare; până la un stadiu oarecare, copiii nu au trecut. Farmecul primei copilării merge în pas cu bucuria vizuală, de unde un limbaj *giocos*, intens surâzător, un câmp stilist cu astre, cu paseri și îngeri în ipostaze diafanizate, abstrase timpului. Toate, în juru-i, tind să se reverse în sublim; – adaptat respirației primare, întregul topos auroral eminescian e anistoric, tandru, miraculos, mitic. Toate se înobilează din duhul începuturilor, vorbind de o tinerețe fără bătrânețe; toate învederează că, în esență, «viața curge-n izvorâre» m – cum ar spune un Jean-Pierre Richard. Toate traduc, într-un simultaneism cuceritor, exultanța, elanul romantic, adeziunea la reprezentări ambigue”. ■ Sub titlul *Ce înseamnă Eminescu pentru noi?*, este transcris un discurs ținut de Ana Bladiana, potrivit indicațiilor din revisă, „la Muzeul Literaturii Române din Iași, Casa Pogor, în ziua de 26 februarie 1988”: „Titlul prelecțiunii de azi conține o întrebare pe care mi-o pun des, pe care mi-o pun cel puțin o dată pe an, pentru că cel puțin o dată pe an, de mulți ani de zile, scriu despre Eminescu. Și trebuie să mărturisesc că, de fiecare dată când îmi pun această întrebare, încep a-mi aminti un moment de la sfârșitul adolescenței, un moment când, citind o carte recomandată la școală și «foarte importantă» în epocă, m-am sufocat de indignare și am fost atât de marcată încât știu încă pe dinafară fraza finală. Cartea se numea *Pasiunea lui Pavel Korceaghin*, iar fraza în discuție era următoarea (cred că o citesc aproape *ad litteram*): «Și astfel, odată cu dezvoltarea conștiinței colective, încetul cu încetul, Mihai Eminescu va dispărea treptat din sufletul poporului român». Eram la o vârstă la care îl citisem, bineînțeles, pe Eminescu, la care îl iubeam

deja pe Eminescu, așa cum îl iubesc și astăzi. Și o asemenea frază a fost suficient ca să mă facă să mă îndoiesc de întreaga evoluție colectivă a conștiinței despre care vorbea autorul, care se numea Ion Vîtner, dar și de imposibilitatea dispariției lui Eminescu din conștiința poporului român. Trebuie să vă spun, însă, că atunci, se petrecea cu cel puțin 25 de ani în urmă –, nu eram conștientă încă, nu bănuiam încă în ce măsură Eminescu nu numai că va rămâne în conștiința noastră, ci în ce măsură va crește, în ce măsură va deveni nu numai important, admirat și iubit, ci și contemporan la modul cel mai strict cu fiecare dintre noi, în ce măsură se va transforma într-un adevărat etalon moral cu care ne vom confrunta în permanență și de la care ne vom revendica, într-un fel de efort, de a fi noi înșine, tot mai mult, din an în an. Pentru că eram prea mică atunci ca să-mi dau seama că timpul nu numai că nu-l va smulge pe Eminescu dintre noi, dar îl va face să fie din ce în ce mai important, și să revină obsesiv în fiecare început de an când sărbătorim cu toții un fel de Crăciun – i-am spus eu – al poeziei românești, să revină obsesiv pentru că avem cu toții sentimentul că, analizându-l, nu-l analizăm pe el, ci ne analizăm pe noi înșine. An după an, aniversările eminesciene devin tot mai patetice sărbători, momente de reculegere colectivă și de analiză. Destinul său postum, triumfător și lipsit de apărare ca al oricărui geniu, se clădește, dramatic, din înțelegeri și nevoi succesive, dependente de istorie, dependente de noi înșine, pentru că destinul său postum se clădește, de fapt, pe destinele noastre de astăzi. Pentru că suntem cu toții conștienți că, dacă n-ar fi fost el, am vorbi și am iubi în alt fel, ne-am revolta și ne-am resemna altcum. (...)/ Dacă ar fi existat în viața lui de dincolo de pagină bănuiala misterioasă a unei crime, ca la Villon, sau cel puțin o nevinovată iubire ca la Shakespeare, sau, și mai puțin, sfidarea și neliniștea paradisurilor artificiale ca la Baudelaire, sau mai puțin dintre toate, înecuri în valuri de alcool ca la Poe, dacă ar fi existat în viața lui pe pământ, o singură vină, un singur lucru care să i se poată reproșa și care să-i poată fi cu mărinimie iertat, posteritatea sa ar fi fost mai ușor de suportat. Dacă el, cel mai mare, ar fi mințit, cât de simplu ar fi fost să spunem: și el a mințit. Dacă el, cel mai mare, ar fi furat, cât de simplu ar fi fost să spunem: și el a furat. Dacă el, cel mai mare, ar fi împroșcat cu noroi, cât de simplu ar fi fost să spunem: și el a împroșcat cu noroi. Dar, din tot ce-și poate îngădui un om, el nu și-a îngăduit decât boala și demnitatea, interzicând astfel, cu propriul său trup și cu propria sa minte întunecată, intrarea umbrei în parnasul românesc. Odată cu el, și definitiv pentru un întreg popor, noțiunea de poet a rămas legată de aceea de imaculare. Această necruțătoare lege, mai blândă poate la alte popoare, ne dictează fără milă admirațiile și ne stabilește implacabilă idolii, neîngăduindu-ne nici o clipă să nu fim demni de a privi statura lui fără egal și ochiul lui mare, deschis, fără somn, asupra eternității. În fața lui, mai ușor este unui poet imaculat să înceteze de a mai fi considerat poet decât unui ticălos să încerce să pătrundă de pragul sfințit al poeziei. (...)/ Cum ar fi fost dacă

Eminescu ar fi avut viața lui Arghezi, de exemplu, sau cum ar fi fost dacă Eminescu ar fi avut moartea lui Byron? Cum ar fi fost dacă Eminescu ar fi avut cariera lui Lamartine sau longevitatea lui Hugo? Credeți că exagerez susținând că de biografia lui Eminescu atârnă în mod miraculos, magic aproape, felul de a fi al fiecăruia dintre noi? Nu susțin că imacularea lui ne face mai curați, nici că demnitatea lui fără cusur ne împiedică să ne umilim; susțin că etalonul de platină al moralității lui a stabilit odată pentru totdeauna valorile supreme, după care știm că vom fi judecați, iar această conștiință a raportării continue ne ficează legile imuabile ale devenirii. A discuta chestiuni de morală lângă mormântul unui mare poet poate părea nepotrivit și neesențial, dar Eminescu nu este numai un mare poet al lumii, el este poetul nostru național. Din paginile cărților de citire el trece firesc în paginile cărților de rugăciune și din dicționarele istoriei literare în pomelnicele cu arhangheli și martiri. Eminescu este asemenea ciobanului din *Miorița*, cel frumos și blând, cel bogat și bătut de nenoroc, cel care-și contemplă destinul neîncercând să și-l schimbe, el este *prototipul*. Am citit nu demult că elevii unei școli de silvicultură, chiar din Moldova, au sădit pe un deal puieti, aranjându-i în forma literelor din numele lui Eminescu, pentru a sărbători prin această vie și neobișnuită caligrafie o apropiată aniversare a marelui poet, iar știrea m-a emoționat nu numai prin fantezia femătătoare a omagiului, ci și prin neîntrerupta lui picurare, prin neoboseala lui. Trăim așa cum trăim, ne sculăm înainte de a se face ziuă, ne îngrămădim în autobuze, muncim la serviciu, alergăm la cumpărături, muncim acasă, ne creștem copiii, deschidem televizorul, deschidem ziarul, îl închidem și adormim epuizați ca să ne putem deștepta în zori, ca s-o putem lua de la capăt. Și, între timp, reușim să ne iubim unii pe alții și să suferim, și să ne ajutăm unii pe alții, și să fim fericiți, și să fim bolnavi, și să fim buni, și să fim răi, și să ne fie dor, și să ne fie scârbă, și să fim oboșiți, și să fim lași, și să fim curajoși, și să fim slabi, și să fim puternici, și să fim naivi, și să fim naivi, și să fim tineri, și să fim bătrâni, să trăim într-o rotire năucitoare, mereu accelerată, mereu mai avidă și mai exgientă, într-un cuvânt care ne duce înainte, mereu mai grăbiți, mai bogați și mai fără suflare, iar această neîmblânzită mișcare de rotație, acest refren al lunecării reluate mereu mai repede și mai amplu, ca un canon, se oprește o singură dată pe an". □ ***Eminescu și noi*** este titlul unei cuvântări ținute de Mihai Ursachi, pe 14 ianuarie 1977: „Care pot fi, deci, simțămintele noastre, ale acelor ce facem poezie în limba română, față de Eminescu? Mai întâi trebuie să admitem, nutrim în subconștient un complex oedipian. Eminescu ne apare ca primul stăpânitor, tiranic și de sub sceptrul căruia nu există scăpare, al limbii poetice în care ne-am născut și pe care o iubim, năzuind și noi la grația ei. Această limbă pare să-i fi dăruit lui întregul ei tezaur, iar nouă să ni se arate săracă și bătrână, nemaiputându-ne oferi decât puține și ostenite mângâieri. Cât timp vom păstra în obscuritatea subconștientului aceste apăsări, atitudinea

noastră față de Eminescu va fi grevată de infantilism și inferioritate, manifestate în multiple chipuri: de la negarea scandalosă și vociferantă a însăși valorii operei eminesciene până la prostrația și inactivismul poetic, jalnice omagii din partea unor minți neputincioase. Aducând însă în lumina conștiinței acest complex cu rădăcini adânci în firea omenească, ni se deschide calea de a ne slobozi de el și de a ne întări în poezie. Eminescu este într-adevăr poetul care a luat pentru prima oară în stăpânire limba poetică românească, postându-se astfel ca părinte totemic al tuturor poezilor români de după el, fie că aceștia ar recunoaște-o sau nu”. ■ Este transcrisă, de asemenea, o „Prelecțiune susținută la Clubul *Junimea* '90 (Casa Pogor), în ziua de 12 noiembrie 1999” de George Muntean (*Eminescu – 102 documente inedite*): „Fiindcă s-a pomenit despre contrabanda timpului și a memoriei, pot să afirm că acest lucru se potrivește și în legătură cu documentele pe care le prezint aici. Povestea descoperirii lor am s-o evoc pe scurt. În toamna anului 1953, deci în urmă cu 46 de ani, student în anul I la regie de film fiind, mergeam în unele duminici la talciocul bucureștean. (...) Într-una din aceste expediții am zărit pe o pătură întinsă de un astfel de «negustor», *Iliada* lui Homer, ediția a II-a, în traducerea lui George Murnu, încă o carte veche și un plic pe care scria: «Domnișoarei Henrietta Eminescu, la Institutul Doamnei de Catargi, Cernăuți, Herrengasse». Expeditor era Mihai Eminescu. Vă puteți imagina că eram pe atunci un om foarte «bogat». Am întebat: «Cât vreți pe ele?»; «50 de lei». «Dacă vrei 3 lei, ți le iau....». N-a vrut, m-am îndepărat puțin și, cu o strângere de inimă, i-am replicat: «Bine, mă întorc». M-am întors, nu le cumpărase nimeni, i-am dat 4 lei (aveam 5 de toți) și le-am luat. N-am avut sentimentul a poseda lucruri extraordinare, însă mă atrăsese îndeosebi adresa cernăuțeană a destinatarei, aflată acolo în 1880. Multă vreme am rătăcit respectivul plic, regăsindu-l prin 1967”. (Articolul conține importante informații istorico-literare.) ■ Elvira Sorohan publică articolul *Eminescu și sociogeneza romantică*, iar Gavriil Istrate, un text intitulat *Din vocabularul lui Eminescu*.

2 martie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 9), într-un text din ampla serie de editoriale dedicate *Grupurilor literare*, Nicolae Breban dezaprobă unele comentarii recente ale lui Mircea Cărtărescu: „Poetul și, mai nou, prozatorul și romancierul Mircea Cărtărescu face, în ultima vreme, în presă, unele remarci absolut aiurisante! Lăudând o carte recentă a Ioanei Pârvulescu, redactoare la «România literară» și mai ales ultimul capitol ce se ocupă de premiile literare conferite de juriile Uniunii Scriitorilor în deceniile sub comunism, M.C. constată un «peisaj deprimant; rezistă atât de puține lucruri încât te întrebi dacă am avut în toată această perioadă fie și un singur scriitor adevărat». (...) «Toată această perioadă» a durat aproape cincizeci de ani și dacă M.C. și amica sa au dreptate, atunci lucrurile sunt gravissime! Nu numai că «se

constată» sterilitatea unei întregi națiuni pe o durată de o jumătate de secol, dar României, atât de mândri îndeobște de înzestrările lor literare – ce, nu de puține ori, s-au confirmat strălucit în mândrul și dezabuzatul Occident – trebuie să-și ascundă fața, cu rușine în primul rând față de vecinii lor ce au avut același «alibi» politic – dependența de Moscova! Deci, în timp ce Ungurii, Cehii, Polonezii și Rușii produceau, sub comunism, o cultură majoră, o literatură și literați de excepție, sărmana Țară Românească se afunda într-un total neant creator! Nu, nu am citit cartea redactoriței de la «România literară» și probabil n-o voi răsfoi în curând. D-Sa m-a convins, ani la rând, din foiletoanele publicate în «România literară» de solida-i mediocritate, subîntinsă – cum se întâmplă la noii oportuniști literari! – de o evidentă rancună față de generațiile ce au publicat înainte de '89, rancună, resentiment ce la rândul-i nu e decât o față inabil mascată a auto-promovării personale în «spațiul vid» ce se crede a fi azi literatura contemporană! Aserțiunile colegului nostru M.C. merită însă toată atenția și ele nu vin din senin, ele sunt pregătite, se pare, de lucrarea sa de doctorat ce a apărut sub titlul *Postmodernism* și în care unii recenzenți au crezut a deosebi deja primele semne ale unei încercări insistente de a reorienta, re-stabili scara valorilor literare în strictă funcție de reperele, absolut arbitrare ale ceea ce unii numesc «postmodernism românesc»: textualism, interreferențialitate, arta colajului literar etc. Poziția teribilistă a multor tineri debutanți de a nega pe acei înaintași ce se bucură de celebritate nu e nouă și, mai ales, după succesul său în Franța cu al său teatru al absurdului, cartea lui Eugen Ionescu, publicată în tinerețe în România și unde-i «cobora în flăcări», unde «desființa» patru din cele mai spectaculoase nume literare ale epocii – și ale secolului românesc de altfel! – *Nu* – a făcut epocă. Numai că Ionescu, autorul lui *Nu* avea cam cu douăzeci de ani mai puțin când a publicat acest pamflet teribilist, văzut de mulți ca un exercițiu suprarealist! – Dl. Cărtărescu nu mai este un autor cvasi-anonim și se îndreaptă cu hotărâre spre respectabila vârstă de cincizeci de ani! Încercarea unui autor «fost tânăr» de a stabili el însuși alte noi criterii de revalorizare a unei întregi epoci comportă riscuri considerabile, pentru a nu vorbi de ridicolul situației. În primul rând, «atacul», căci este unul de anvergură, se îndreaptă spre pleiada de critici ai perioadei: I. Negoieșcu, Matei Călinescu, Lucian Raicu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Adrian Marino, Cornel Regman, Cornel Ungureanu, Mircea Martin și alții, merituoși, pe care nu-i mai citez aici și îi rog să mă ierte! Un nume lipsește totuși, e lesne de observat, protectorul lui M.C. și care, lansându-i cu o feroare rar întâlnită ultimele producții, și-a pierdut, se pare, capacitatea de nuanțare și de rezervă valorică care l-au făcut atât de temut decenii la rând: Nicolae Manolescu, patronul «României literare» și al D-nei I.P. Da, toți acești distinși domni – cel puțin ne-am obișnuit a-i considera astfel! –, dintre care unii, vai, nu mai au norocul (problematic!) de a asculta «învățăturile» noului prooroc al literelor române, au dat dovadă, decenii la rând, se pare, de o crasa imbecilitate,

rezidând în juriile Uniunii Scriitorilor, dedicând ample studii și cărți autorilor premiați și mai ales luptând pentru ei, lucru ce, în ochii mei cel puțin, îi ridică la înălțimea piscurilor teoriei și criticii literare de dinainte de război! Sau... sărmanii, mizerabilii autori ce au acceptat aceste «penibile» premii și dintre care unii, vai, nu mai sunt printre noi să constate că... cum spunea furiosul autor: «...te întrebi dacă am avut în toată această perioadă și un singur scriitor adevărat»...?! Nu am sub ochi lista premiilor Uniunii Scriitorilor sub comunism, dar îmi închipui șocul pe care l-ar resimți azi un Preda, Nichita Stănescu, Dimov, Mazilescu, Sorescu să afle aspra descalificare cu care îi gratifică M.C. și care, la modul parodic, face exercițiul invers al tânărului, cu adevărat tânărului Eminescu ce în *Epigonii* se înclină în fața înaintașilor, conferind lauri chiar și unor autori de secundă importanță! Da, sărmanii critici, sărmanul Nicolae Manolescu, ce au alergat o viață întreagă după o iluzie mincinoasă, crezând și argumentând că au existat opere valabile și scriitori autentici în această jumătate de secol, ba, în plus se mai și luptau aprig cu cenzorii și activiștii culturali comuniști care, în mod ciudat, credeau cam ce crede și poetul optzecist de azi, el și unii dintre colegii săi de vârstă, că scriitorii care «se cred buni sau despre care se spune de bine» nu sunt decât niște impostori, paraziți sociali și dușmani ai regimului! Va continua Cărtărescu să facă procesul unei întregi pleiade de critici...?! Mă îndoiesc, căci, ar trebui, cum spuneam, să înceapă cu revista ce-i susține fără rezerve și cu directorul ei care spre «rușinea» lui! – a scris și s-a luptat mai bine de trei decenii în «Contemporanul» și «România literară» pentru și în favoarea unor «impostori»! Dacă nu mă înșel, dl. Cărtărescu este și cadru universitar, lector sau conferențiar la catedra de literatură română; oare, în acest spirit îi formează pe tinerii săi studenți, viitori profesori de limba română și care, în naivitatea lor cred sau au crezut că *Bietul Ioanide* sau *Moromeții* sau *Matei Iliescu* și alte, nu puține titluri prestigioase, influențați probabil și de părinții lor ignari, sunt cărți «adevărate»! Eu însumi, în «blestemata perioada» am avut necinstea – carierist și impostor cum sunt! – de a primi două premii ale sus-numitei instituții: în '68 pentru romanul *Animale bolnave* și în '77 pentru *Bunavestire* și mă grăbesc, cu întârziere e drept, să cer scuze criticilor ce m-au sprijinit (d-lui Manolescu ce, împreună cu Geo Dumitrescu – un alt scriitor premiat și fals! – au luptat pentru *Bunavestire*! și premiul ei) ca și numeroșilor și naivilor, entuziaștilor lectori, numeroși în epoca ce au citit-o și raspândit-o, necrezând în opinia lui Titus Popovici care, de la «înălțimea» plenarei comitetului central a deplâns calitatea ei mizerabilă și greșeala ce s-a făcut prin publicarea ei!... Acum vreo cinci ani, am avut încă o dată insolența de a accepta premiul oferit trilogiei mele *Amfitrion* de către juriul U.S. dar, de data aceasta și plăcerea de a-l avea alături, ca premiat, la rându-i, pentru excelentu-i roman – după opinia mea – *Orbitor* pe mai tânărul meu coleg Mircea Cărtărescu care, cu acea ocazie, nu mi s-a părut prea jenat de a fi în compania mea; ba, mi se pare că a și declarat

public că «apropierea noastră cu această ocazie îi face onoare» sau ceva de genul acesta! A... uitat atât de repede?! Ani de zile m-am văzut confruntat cu autorul *Groapei*, Eugen Barbu – care, ca prozator afirmă, din nou după opinia mea, un talent mai pronunțat, mai expresiv decât M.C! – dar care din pricini de vanitate exacerbată sau oportunism politic (și pecuniar! ca și mai puțin înzestratul Titus Popovici! (Dumnezeu să-l ierte deoarece el iartă și tristele canalii!) devenise un maestru al diversunii literare, denunțând la «foruri» – dar și publicului – «ceata de scribi fără talent, dușmani ai partidului, avizii de bani și onoruri!». Oare dl. Cărtărescu a uitat metafora «cozii de topor, simbolul lemnului trădător ce se aliază cu fierul dușman care, numai în acest fel poate decima mândra, vechea, inexpugnabila pădure»? Oare spiritul d-lui Cărtărescu și al «excelentei autoare» care se pare a fi d-na Pârvulescu reprezintă cu adevărat «noul spirit» critic al «României literare»? Cum se face că, într-un deceniu de libertate totală literară, «R.l.» nu a reușit să lanseze un singur nume de critic valid?! O revistă care a avut totdeauna cea mai prestigioasă echipă literară și am citat mai sus numele multora dintre ei?! Oare «stejarul Manolescu» umbrește orice încercare de acest fel, extrem de necesară, azi, în producția enorma de carte și de noutăți editoriale dar și auctoriale?!... Deși nu am condus această revistă, în calitate de redactor șef, decât un singur an, am lansat două nume noi și, cred eu, prestigioase de critici: Mircea Iorgulescu și George Banu iar, mai recent, la «Contemporanul – Ideea europeană», deși nu ne preocupă aceasta în primul rând, am lansat, printre alții, pe, probabil, cel mai înzestrat critic dramatic al momentului, l-am numit pe Victor Scoradeț. Să devie oare «România literară» – unde continuă să scrie calmul și prestigiosul critic Gabriel Dimisianu – o tribună a negației nediferențiate, făcându-se eco al activiștilor și băcanilor culturali de dinainte și de după '89?! În altă revistă, în «22», același Mircea Cărtărescu ne dăruiește concluziile sale prețioase despre felul în care trebuie organizată TVR și televiziunea în general – rod, probabil, al unei bogate experiențe în domeniul cu pricina sau, mai știi, al unor meditații îndelungi și laborioase. «Ar fi absolut bizar – ne învață D-Sa – ca vreun post de televiziune, public sau privat, să dea mai multă atenție literaturii decât emisiunilor comerciale» constatând, același că «singurul criteriu semnificativ în analiza mediilor este audiența» televiziunea, având «un limbaj propriu, nepotrivit subiectelor culturale». E tare, nu?! Ar fi absurd, continua M.C. ca «statul să sprijine o întreprindere neproductivă cum este cultura»; (Observați, am ajuns nici mai puțin, nici mai mult decât o «întreprindere», «neproductivă», pe deasupra, cum pe drept se plâneau atâția activiști de dinainte, activiști pe care noi îi disprețuim pe nedrept și îi consideram... în sfârșit!) «Statul, constată M.C. vestejește tot ce atinge», deci nu are a susține cultura! Dar «cultura mare nu se poate susține prin sine în lumea de azi, nimeni n-o va putea susține artificial ca pe un handicapat.... » (Bieții, imbecilii de Franceji sau Engleji care, deși posesori ai unei culturi majore și seculare ce a împânzit

de mult globul, continuă să susțină cu fervoare și cu finanțe «handicapata cultură mare»! Mi-a plăcut subtila sintagma «prin sine»...) «Ea trebuie – continuă să ne învețe M.C. întâlnindu-se în gând și cuvinte cu bietul tovarăș Ceaușescu – ea trebuie să renunțe la multe pretenții, să devină... mai accesibilă... să devină atractivă pentru medii!» (Ce ignorau sărmanii Maiorescu și Călinescu, scopul, o vedem azi, al literaturii nu este pictura sufletului uman și înălțarea morală ci... să devină simpatică, «atractivă» radioului, ziarelor și televiziunii! Haram!) «Literatura însăși se afla într-o derută fără precedent!». își continuă ieremiada M.C., «de ce ar pierde televiziunea ore prețioase cu comentarea unei producții de literatură puțină și mediocră?!». «Dacă avem sau nu nevoie de literatură acest lucru se poate vedea numai din vânzări!»... Care vânzare – cea de frate?!...» □ Revista găzduiește un punct de vedere al lui Paul Cornea referitor la unul dintre editorialele lui Nicolae Breban pe tema grupurilor literare: „Am luat act cu întârziere de editorialul Dvs. din «Contemporanul» (nr. 3, din 20 ianuarie 2000) în care îmi atribuiți, la un moment dat, un calificativ eronat. Întrucât nu vă suspectez buna credință, presupun că ați fost informat greșit. Dvs. scrieți că sub «a doua dictatura (ceaușistă)... noi, evaziioniștii nu eram atacați doar în presa ideologică – «Lupta de clasă» sau «Scînteia», de către ideologii momentului printre care se rătăceau și oameni inteligenți precum Paul Cornea sau Ovid S. Crohmalniceanu – dar eram flageლაți și în ședințe, ce aveau o importanța mare... etc.». Țin să vă aduc însă la cunoștință că în întreaga perioadă citată mi-am ales în mod deliberat un profil jos, retransându-mă într-o activitate pur universitară; m-am ocupat numai de istoria literară a secolului al XIX-lea (pașoptismul), nepublicind *decât* două studii academice despre autori contemporani, unul despre mecanismul actului critic la G. Călinescu (1965), altul despre încălcarea «regulii jocului» în poezia lui Arghezi (1980); în plus, am ținut câțiva ani o cronică a cărții de istorie literară la «Manuscriptum». Studiile despre Călinescu și Arghezi le-am retipărit în volumul *Aproapele și departele* (1990), iar cronicile din «Manuscriptum», în volumul *Semnele vremii* (1994). Le puteți citi și Dvs. spre a verifica în ce măsură au vreo legătură cu ideologia de partid ori cu limba de lemn a epocii. Vreau să adaug că n-am făcut niciodată parte din vreun organ al Uniunii Scriitorilor (Consiliu, comitet de secție etc.) și că n-am participat la nici una dintre ședințele de «flagelare» de care amintiți. Sperând să acceptați rectificarea afirmației Dvs., va rog să primiți salutul meu colegial”. ■ Nicolae Breban răspunde: „Dl. Paul Cornea are dreptate – sub dictatura ceaușistă D-sa și-a regăsit uneltele de bun pedagog și remarcabil autor de istoric și critică literară. Altfel, mi se pare, stăteau lucrurile în proletcultism, în anii cincizeci! Este evident că aluzia mea la atacurile din presa stalinistă și la «ședințele de demascare» etc. trebuia pusă în contextul respectiv al deceniului șase. (În fraza mea, care începe cu «De altfel, jandarmii ideologici ai momentului...») trebuie, bineînțeles, intercalat cuvântul «stalinist» sau «dejist»!...) Este adevărat că și

atunci, în anii cincizeci, «contribuția» lui Ov. S. Crohmălniceanu la «înfierarea tendințelor burgheze și intimiste» ale unor scriitori ca și laudele aduse «marilor literaturi sovietice» etc. în organele centrale de presă o depășea cu mult în substanță și în «vigoare» pe cea a d-lui Paul Cornea”.

3 martie

● Nr. 368 al săptămânalului „Dilema” conține un text-replică al lui Mircea Iorgulescu (*Adevărul din pubelă*) la adresa unui editorial din „România literară”, nr. 8/2000 al lui Nicolae Manolescu despre volumul documentar *Blaga supravegheat de Securitate*: „Nicolae Manolescu observă, în treacăt, că apariția acestei cărți are loc în plin scandal parlamentar, scandalul în care s-a blocat desemnarea celor care «vor avea acces la dosarele noastre». Este însă greu de presupus că editarea acestui volum va avea o cât de mică înrăurire asupra discuțiilor despre arhivele Securității și accesul la ele. (...) Nicolae Manolescu însuși se mulțumește să discute sensul punerii lui Lucian Blaga sub urmărirea Securității și să atragă atenția asupra grotescului nrezultat din utilizarea unor agenți agramați pentru supravegherea unui mare intelectual. Aș adăuga, însă, că măcar în această privință documentele nu fac decât să confirme ficțiunea: în romanul *Orgolii* al lui Augustin Buzura, carte publicată în urmă cu aproape un sfert de veac, există un personaj, fără nume și chip, care informează în scris (...) despre comportamentul șefului său, o somitate medicală. Deficient cultural, informatorul anonim nu înțelege ce aude, aducând totul la nivelul lui de semianalfabet și producând texte de un comic sinistru. Mai mult, *Blaga supravegheat de Securitate* nu este nici prima, nici singura lucrare documentară ce îngăduie constatarea acestei incompatibilități. Existența ei trebuie (sau ar trebui, ar fi trecut!, să pună) sub semnul întrebării *încrederea nezdruncinată* în adevărul existent, conținut în dosarele și arhivele Securității. Dacă nu mă înșală memoria, chiar Nicolae Manolescu a riscat să fie, într-un fel, victima colaterală a acestei mistici a dosarelor Securității ca păstrătoare ale adevărului absolut. Într-o notă informativă (sau chiar un raport, nu mai știu) despre moartea lui Marin Preda, text publicat într-un volum din seria «cărților albe ale securității», actualul director al «României literare» era desemnat ca însoțitor statomic, împreună cu Eugen Simion, al scriitorului la nesfârșite chefuri și beții, în realitate ambii critici fiind mai degrabă abstinenți. În al doilea rând, Nicolae Manolescu notează, scurt, că dosarul pus la dispoziția îngrijitorilor volumului (...) nu a fost unul și același, neschimbat (...). Se sugerează astfel, dacă am înțeles bine, că dosarul ar fi fost prelucrat, mai de-a dreptul spus *trucat*. Dacă o asemenea operațiune s-a făcut pentru Lucian Blaga, mort în urmă cu aproape patru decenii, nu e atunci logic, nu e natural să se pună întrebarea dacă n-au fost eventual prelucrate, în funcție de te miric e interese, și dosarele unor persoane active astăzi în viața publică?! Și încă: «dosare» sau «fragmente alese» din dosare (autentice, apocrife, cine mai

poate spune?!)) au circulat și circulă din 1990 încoace într-o cantitate atât de mare, încât nu se știe bine ce va mai fi rămas de descoperit sau de contrafăcut după ce cândva, în sfârșit!, «Legea accesului la dosarele Securității» va fi devenit operațională...». □ În pagina „Din polul plus”, Anca Manolescu consemnează un interviu cu Radu Bercea, directorul Institutului de Studii Orientale „Sergiu al-George”, despre *Studiile orientale în România*: „...sunt nedumerit de faptul că, dincolo de colectivul format cu oameni din generația mea, există atât de puțini tineri, absolvenți ai secției de limbi orientale de la Universitate, doritori să se formeze ca orientaliști. Mă refer la unii care să promită, să arate că au înzestrarea, *forma mentis* adecvată pentru a deveni cercetători orientaliști. Important mi se pare însă că există această instituție, unde suntem în acest moment nouăp cercetători. În sine, ea reprezintă o «firmă» deja cunoscută în mediile orientalisticii”. □ La rubrica sa „Roluri”, criticul teatral Dumitru Solomon publică un articol (*Darul ubicuității*) despre „chestiunim la ordinea zilei”: „Deschid televizorul pe Antena 1 la emisiunea lui Stelian Tănase de sâmbătă la miezul zilei: o discuție despre învățământul românesc, prilejuită, firește, de recent încheiata grevă a profesorilor. Invitat principal: domnul profesor Andrei Marga, ministrul Educației Naționale. Comut pe PRO TV, la emisiunea lui Nicolae Manolescu, tot sâmbătă la miezul zilei: o discuție despre învățământul românesc prilejuită, firește, de recent încheiata grevă a profesorilor. Invitat principal: domnul profesor Andrei Marga, ministrul Educației Naționale. Las la o parte misterul ubicuității (...) și mă gândesc la adevărata ubicuitate, când cu amenințarea minerilor de a veni la București sau cu criza din Kosovo: toți analiștii politici analizau și sintetizau cestiunile arzătoare la ordinea zilei, simultan, la toate posturile de televiziune... De n-ar fi fost grevă în școli, mă îndoiesc că un post de televiziune ar fi acordat un spațiu cât de minuscul acestei probleme atât de plicticoase, cum este învățământul, când există altele cu mult mai importante, precum demisia din Partidul Democrat a lui Victor Babiuc, scuzele lui Băsescu datorate sau nu Partidului Național Liberal, scuzele lui Emil Constantinescu datorate sau nu PDSR sau PRM, ce ne facem cu postul vacant dar nici prea vacant de la Ministerul Apărării Naționale, ce mai zice radu Vasile, ce mai zice Lis (...), Aurelian Temișan, Răzvan Temeșan, ce mai zice B.U.G. Mafia, ce mai zice Ministerul Mediului (...) că doar este an alectoral, este Eurovizion, eurointegrare, europoluare. Dar uite că, din cauza profesorilor – care, după ce că au salariile cele mai mici din țară, se mai apucă să facă și grevă -, televiziunile uită de Parlament și de formația de muzică omonimă și își (ne) consumă timpul cu problema școlii... La aceste discuții cu participare selectă mi s-au confirmat două adevăruri; că profesorii ar fi trebuit să găsească o altă formă de protest decât greva, care îi afectează cel mai mult pe elevi, și că, pornind de la teza unui fost ministru al învățământului, Titu Maiorescu (decât profesori proști într-o școală, mai bine desființăm școala), «sunt mai simpatici analfa-

beții decât pseudo-alfabetizații» (Nicolae Manolescu. Întru totul de acord. Poate că vor fi de acord cu asta și unii patroni de televiziune care încredințează anumite emisiuni unor ne-simpatici din cea de-a doua categorie”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper stă de vorbă cu ziaristul Dimitrie Callimachi, fiul scriitorului și militantului interbelic de stânga Scarlat Callimachi, „prințul roșu”, despre **Conservarea unei atitudini**: „Eu cred că stânga trebuie să rămână antifascistă, să combată totdeauna xenofobia, rasismul și extremismul naționalist. Unii dintre cunoscuții mei se răfuiesc numai cu recrudescenta legionară și cred că asta e destul. Nu e. Eu zic că trebuie combătut și ceea ce generează și permite recrudescenta extremei drepte. Sub acest aspect, nu m-a mulțumit de pildă nici atitudinea lui Petre Roman care a spus că Haider jignește poporul român când vorbește despre vize etc. În Anglia laburisti au făcut mari manifestații împotriva ascensiunii lui Haider; noi nu. Nici domnul Iliescu n-a scos oamenii în stradă pentru asta. dacă ești social-democrat și te reclami de la valorile social-democrației europene, de ce nu faci o manifestație? Nici contra legionarismului nu se ia o atitudine decisă: e plin orașul de portretele Căpitanului, se închiriază săli pentru adunări, se face propagandă printre tineri etc., dar asta nu neliniștește pe nimeni (...). Ca om de stânga, eu cred în mesajul ei generos și deschis față de valorile umanismului. Acestui mesaj îi sunt eu loial. Asta mă obligă însă și la îndoială. Fiindcă, în loialitatea ta, te trezești cu niște inși care se apropie de stânga și cu alt limbaj și cu alte idei decât cele față de care tu vrei să rămâi consecvent. La formul Democrat, unde fac parte dintre fondatori, vin, de pildă, și niște persoane care sunt fixate pe poziții naționaliștem și care, mascat, ar vrea o reabilitare a ceaușismului. Un discurs ținut de Mihai Ungheanu le-a plăcut acestora foarte mult. Pe mine m-a șocat. Sigur că acum există o contestare fără alegere a tot ce s-a construit în cei 45 de ani de regim comunist, cu care nu sunt de acord. Dar, constatând asta, nu sunt de acord nici cu reabilitarea unui climat totalitar și a unui partid compromis din birocrăți și de activiști. Am auzit altădată, nu mai știu unde, luarea de cuvânt a cuiva de la «Vatra Românească»: direct fascistă; cum să te solidarizezi cu așa ceva? Ca să nu mai vorbesc de încercarea de reabilitare a lui Ion Antonescu – și unde? – în publicații ce se pretind de stânga și nu văd nici o incompatibilitate cu acest demers. Aici aș vedea eu ceea ce ați numit «loialitatea rea». Și interesată”.

● „România Mare” (nr. 503) reproduce, alături de un poem al lui Victor Tulbure, *În lume nu-s mai multe Românii...*, un text virulent al lui A.C. Cuza, la rubrica „Actualitatea clasicilor”: **Intellectualii cosmopoliți sunt cei mai periculoși trădători de Țară**: „Conducătorii înstrăinați nu îngrijesc de Nația lor. Chiar de pe acum, știrbirea naționalității române se prefigurează din așezarea, pe teritoriul ei, a unui prea mare număr de străini, de altă rasă, de altă lege. Și pe când acest proces de înstrăinare a pământului românesc era pe cale de a se îndeplini, «intellectualii» noștri propovăduiau ateismul, cosmopolitismul,

radicalismul, estetismul pur – doctrine potrivnice naționalității, sterilizatoare a oricărei acțiuni românești. Astăzi ne aflăm încă sub înrurirea fermentului acestor idei dizolvante: drojdia propagandei otrăvite încă nu s-a așezat, tulburând limpezimea ideilor noastre conducătoare. (...). Mai sunt o mulțime de «liber-cugetători», de cosmopoliți, radicali, de esteți universali, pentru care nu există nici Dumnezeu, nici Patrie, nici Națiune. ADEVĂRUL E NAȚIONALITATEA! Poporul român nu are alt mijloc de a se devota intereselor și umanității decât servind cauza NAȚIONALITĂȚII sale”.

6 martie

● În „Adevărul”, Cristian Tudor Popescu publică un editorial intitulat *Gavno – blazonul intelectualului*: „Bravii noștri intelighenți, grupați în ceea ce d. Liiceanu autointitula «societate civilă», ar merita scuze de la Vladimir Ilici. Dacă până anul trecut se mai putea auzi din zona intelighenției câte o voce critică la adresa președintelui Constantinescu, acum, că se apropie alegerile, politburo-ul GDS a emis o directivă de grad zero, a cărei nesocotire înseamnă înaltă trădare: nici o silabă nelaudativă cu privire la Constantinescu, toată lumea are datoria să-l ridice în slăvi. Nesupuneri au început să fie sancționate în forță: deoarece și-a permis să-l critice în modul cel mai rațional și rece pe Constantinescu pentru grotescul anticonstituțional al demiterii lui Radu Vasile (...), analistul Dan Pavel, fost redactor-șef adjunct al revistei «22» și inițialtor al acestei publicații, a fost scos din caseta tehnică și din paginile revistei. Distinsul publicist Șerban Orescu, anticomunist vechi și autentic, s-a făcut vinovat de același delict (...). Sancțiunea, aceeași: eliminarea din revista «22». Trupa d-lui Liiceanu nu pare să se sinchisească de problema adevărului și libertății în sens heideggerian. (...)/ Recrutorii prezidențiali aflați sub patronajul spiritual al criticului literar Alex. Ștefănescu, care și-a retras organul critic în corp într-un fel de erecție inversă în fața d-lui Constantinescu, bat târgul cu table de adeziune, în continuarea jalticului *Apel* semnat de cei 700 de «intelectuali» pentru același Constantinescu. Căroră, iată, li se adaugă, spre tristețea mea, domnul Alexandru Paleologu, proaspăt laureat al Premiului pentru Excelență în Cultură (50.000\$), care, într-o scrisoare publică adresată d-lui Constantinescu, își pune pe chelia sa distinsă o cenușă la fel de puturoasă ca aceea cu care și-a pudrat fruntea multilateral dezvoltată George Pruteanu în fața PDSR-ului. (...) În aceste condiții, atitudinea rezervată a Alianței Civice, care susține un principiu politic – centru-dreapta – și nu o persoană, mi se pare o oază de bun-simț./ Oricare dintre cei pe care i-am amintit îți aduce ca argument într-o discuție directă (...) exclamațiile: «Și ce, vrei să iasă Iliescu? Sau Meleşcanu? Să vină iar securiștii, neo și paleocomuniștii la putere? Să nu mai intrăm în Europa și să ne înghită rușii? Avem de ales?». Nu poți decât să rămâi mut în fața unui asemenea «argument». Sau să spui: n-am băgat de seamă ca în ultimii ani securiștii și comuniștii să fi fost mai puțin la putere.

Sau să urlî: cum puteţi, domnilor care vă numiţi intelectuali, să debitaţi o asemenea tâmpenie? Dacă credeţi că Iliescu sau Meleşcanu pot să ne îndepărteze de Europa şi să ne împingă spre Est, de ce nu aţi pregătit în toţi aceşti ani un om cinstit, inteligent, tânăr, un intelectual autentic dispus să se sacrifice nu doar în vorbe pentru această ţară? Nu sunt astfel de oameni în România, chiar dacă au păcatul de a nu fi membri GDS? (...) Sunt foarte puţini cei care doresc cu adevărat să se întoarcă în trecut. Majoritatea simplilor cetăteni din această ţară s-au săturat de teatrul prost al lui Constantinescu. A-l împinge cu obstinaţie în faţă pe acest ins consumat politic înseamnă, în ipoteza că nu veţi fura la alegeri cu urna, asemenea comuniştilor în '46, a netezi calea taman celor doi pe care nu-i vreţi. (...) / Toate acestea dacă neglijăm falsitatea ipotezei iniţiale, că Iliescu sau Meleşcanu pot scoate România din Europa. România va fi băgată în Europa cu forţa, de către Bruxelles, chiar împotriva românilor, care una zicem că vrem şi alta suntem. / Ce e mai teribil în toată această mascaradă de factură intens kremlinistă e că dacă ar lua cunoştinţă, cu ajutorul unui aparat de citit minţile, ce gândesc în realitate despre el Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Andrei Pleşu sau Gabriel Liiceanu, Emil Constantinescu ar da într-un sughiţ perpetuu”.

7 martie

● În nr. 2 din „Observator cultural” este publicat un interviu cu Monica Lovinescu realizat de Cristina Poenaru: „*N-am de ce să mă întorc, din moment ce n-am plecat niciodată*”, discuţie prilejuită de apariţia primului volum memorialistic din *La apa Vavilonului* (Editura Humanitas, 1999). M.L.: „Asupra lipsei mele de vocaţie «politică» cred că am fost suficient de explicită în acest volum: regimul căruia am avut de făcut faţă timp de o jumătate de veac depăşea însă politicul, totalitarismul fiind mai înainte de toate un atac la integritatea persoanei. (...) Acest efort de a «socializa» până şi reflexele omului, de a împodobi minciuna cu straiile adevărului nici nu mai ştiu dacă se poate numi «politică», deoarece nu mai priveşte doar cetatea, ci şi refugiile noastre ultime. Politica propriu-zisă, cea dintr-o ţară neameninţată de urgenţe, continuă să-mi fie indiferentă. Doar în acest sens aş putea să repet şi azi laitmotivul tinereţii mele buimace: «Ce pot avea eu în comun cu politica?»./ Dacă situaţia din România mă pasionează mai departe e pentru că mentalităţile trebuie dezbărate tocmai de această moştenire – sau contagiune –: totalitarismul. (...) / Sunt sigură însă că n-am nici un drept de a regreta. A avea la dispoziţie un microfon spre a spune tot ceea ce trebuiau să facă cei din ţară reprezintă un privilegiu nepreţuit, meritând sacrificii şi mai mari decât cele pe care le-am putut face eu”. La întrebarea „De ce nu se traduce literatura română în Occident?”, M.L. răspunde: „Din 1949 încoace n-am încetat să-mi pun aceeaşi întrebare pe care mă grăbesc s-o uit de fiecare dată./ Am fost la Paris într-un post de observaţie privilegiat. În ciuda declinului atât de vizibil, Parisul

rămăsese, până în ultimele două decenii, locul de răscruce unde se lansau modelele și se creau curente. (...) Or, aici triada celebră, Eliade-Ionesco-Cioran, dovedise că, în condiții egale, scriitorii din Bucureștiul interbelic se puteau măsura la fața locului cu colegii lor occidentali. Toate exilurile din Est ne invidiau pentru această constelație. Parcă printr-un astfel de exemplu dobândeau alt statut și celelalte culturi «mici» ale Europei. Iar exilații nu se grăbeau să uite că Bucureștiul fusese numit «Le Petit Paris». Ne făleam cu toții și așteptam urmarea. N-a prea venit. Exceptând cele câteva luni de după revoluția din '89, când editorii fugeau după scriitori români și unii creau și colecții, ritmul a fost mediocru. În afară de cei care trăiau la Paris (Goma, Țepeneag, Virgil Tănase, Bujor Nedelcovici, Rodica Iulian, Oana Orlea, Miron Kiropol, Ilie Constantin, Alexandru Papilian etc.), mai apăreau, din când în când, și cărți din țară. Bine primite de cronicarii literari (Sorin Titel, Mircea Cărtărescu) sau necomentate (Marin Preda, Eugen Barbu, Zaharia Stancu). Au fost și câteva cazuri de romancieri siguri că vor ieși din anonimat: Nicolae Breban, care se strămuta de la București la Paris și invers, într-un dute-vino ce n-are nimic comun cu un exil (...). În viața literară pariziană, numele său nu apare decât în articolul consacrat, din timp în timp, literaturii române, «asigurat» în ziarul «Le Monde» de alt român de origine, Edgar Reichmann. Numele lui Petru Dumitriu era pe punctul de a se impune, mai ales cu romanul *Incognito*, după ce «alesese libertatea». Recunoașterea incipientă s-a risipit însă, pe măsură ce subiectele «occidentale» îi invadeau romanele. Cât despre Vintilă Horia, pierzând premiul Goncourt, și-a sporit faima care altfel l-ar fi părăsit poate mai repede. (...)/ Lista cu exemple este și ea ciuntită. Dacă însă am face o altă cu toți cei care au stat la porțile Parisului și ale notorietății, nu ne-ar ajunge toată revista dvs. (...)/ Nu e anormal să ne întrebăm însă: e vina noastră, a literaturii române? Sau a lor: editorii, traducătorii, criticii, ititorii occidentali? Vreme îndelungată, față cu succesul a tot ceea ce sosea din Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, mi-am spus că absența scriitorilor noștri de pe baricadele Estului se plătește cu această pată albă a cărții românești de pe piața occidentală. Succesul primei cărți a lui Paul Goma părea a-mi da dreptate, ca și atenția pasională pentru tot ce se întâmpla la noi în decembrie '89 și ianuarie '90./ După mineriada din Piața Universității, când violența primitivă s-a instalat pe toate ecranele de televiziune, imaginea ei s-a legat de aceea a României și a sfârșit prin a o înlocui și anula. S-ar spune că întreaga țară s-a șters de pe hartă și nu doar cultura ei. Într-un astfel de context devine nesperios să ne mai întrebăm de ce nu se traduce literatură română în Occident". ■ Acestui interviu i se alătură un amplu fragment (de aproape două pagini de revistă) dintr-un al doilea volum, neapărut încă, din *La apa Vavilonului*. ■ De asemenea, sub titlul **Jurnal și reconstituire**, Ion Bogdan Lefter scrie despre recentul op memorialistic al Monicăi Lovinescu, carte a cărei formulă ar fi „ieșită cu totul din comun”: „Nu e memorialistică obișnuită: avem în față un extrem de interesant

hibrid între genuri, un text multistartificat (...). Ceea ce Monica Lovinescu face nu e rememorare pur și simplu, ci reconstituire cu ajutorul unui jurnal din care citează eşantioane, dar pe care nu-l vom ști în întregime niciodată, căci e distrus pe măsură ce e recitat. Păstrase caietele cu însemnări începând din iunie 1941. *La apa Vavilonului* începe cu aprecieri asupra lor. Le deschide «în anii '90» (...), probabil după ce se hotărăște să treacă peste bariera psihologică din cauza căreia refuzase până atunci să-și povestească viața». □ Într-un eseu despre *Canonizare și decanonizare*, Mircea Martin urmărește o serie de distincții terminologice: „canon și gen literar”, „canon și curent literar”, „canon explicit și canon implicit”, întrebându-se, apropo de „canonizare și decanonizare”, „dacă n-am putea considera bătaia canonică un *fenomen ciclic* în istoria culturii”: „*Formarea canonului* în epoca modernă cunoaște aspecte care sunt mai degrabă negaționiste decât afirmative; ele vizează consacrarea proprie prin dislocarea concepțiilor și a formelor vechi. După ce au reușit să obțină cu timpul afirmarea, legitimarea și recunoașterea, exponenții canonului respectiv se văd nevoiți să treacă, la rândul lor, în defensivă și să răspundă atacurilor noilor veniți în câmpul literar-artistic și/sau cultural./ Când o mișcare canonică ajunge aproape de capătul cursei sale istorice, atât formele, cât și doctrina ei fondatoare încep să fie resimțite ca o scleroză, ca o încremenire de proiect, ca un deficit de vitalitate și chiar de valabilitate. Desigur, acest bilanț negativ aparține noilor veniți, e o componentă a strategiei lor de afirmare. Purtătorii vechiului canon răspund acestor atacuri cu propria lor retrospectivă, cu propriul lor bilanț. (...)/ *Proiect retrospectiv, retrospectivă proiectivă* – iată un mod de a verifica simultaneitatea celor două tendințe; altfel spus, faptul că – independent de poziția actanților – *canonizarea și decanonizarea* sunt fața și reversul aceleiași medalii. (...) *Canonul și contra-canonul* se implică și se explică reciproc”. □ Paul Cernat publică partea a doua a articolului *Frontul salvării lui Eminescu*, în marginea antologiei lui Cezar Paul-Bădescu *Cazul Eminescu. Polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998* (Editura Paralela 45, 1999), oprindu-se asupra „zonei neutre” a receptării acestui „caz”, după ce în episodul precedent avusese în vedere „tabăra paternalistă și conservatoare a contestatarilor «Dilemei 265»”. Respectiva „zonă neutră” ar fi reprezentată de punctele de vedere exprimate de (în ordinea enumerării în articol): Sorin Șerb, Gabriel Dimisianu, Dan Petrescu, Ioan Buduca, Cristian Teodorescu, Gellu Dorian, Costache Olăreanu, Mircea Iorgulescu, Gh. Grigurcu, C. Stănescu. Articolul trece totodată în revistă profilurile scriitoricești/intelectuale ale tinerilor protagoniști ai numărului 265/1998 al „Dilemei”: Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe, Răzvan Rădulescu sau Cristian Preda. În legătură cu alegațiile acestuia din urmă privitoare la articolele politice eminesciene, P.C. observă: „Potrivit lui Cristian Preda, nefiind filosof politic propriu-zis și neproducând decât articole de gazetă, Eminescu e «realmente nul» în materie de gândire politică. O aberație îngust-rigoristă probabil deliberată (după principiul: dacă

nu poți să-i convingi, enervează-i) și neinspirată. În mod simptomatic, antologia nu înregistrează nici o replică susținută cu argumente politologice. Doar insulte și ieșiri umorale... Singurul care încearcă să schițeze o critică argumentată este Eugen Simion: «Tot el (C. Preda, *n.m.*) mai precizează că, fiind o cultură *admirativă*, cultura română ratează posibilitatea de a fi o mare cultură, întrucât numai culturile polemice sunt mari... Tare, dl. Cristian Preda. Și totalmente aberant. Mai întâi că spiritul polemic nu lipsește deloc din cultura română. Chiar Eminescu, pe care-l disprețuiește cu atâta suficiență dl. asistent la FSPA e un polemist temut în epocă». Însă Cristian Preda, care nu premiază cultura polemică, ci critica rațională, nu afirmă să spiritul polemic lipsește din cultura română, din contra: «*deși* cultura română cunoaște polemica, esența ei actuală este idolatrizarea, sanctificarea fondatorului»". □ Sub titlul ***Cearta anacronicilor. Cui îi e frică de Gabriel Liiceanu?***, Ioan Buduca semnează o replică la articolul publicat de Mihai Dinu Gheorghiu în numărul precedent al revistei: „Da, Mihai Dinu Gheorghiu are dreptate: cultura română are o problemă politică ce devine din ce în ce mai gravă din cauză că nu reușim să o identificăm./ Eminescu a fost antisemit, iar fenomenul de idolatrie națională ce renaște când și când întru apărarea lui Eminescu dă impresia că ascundem o declarație antisemită. La fel, asumarea critică a eminescianismului dă impresia că ascunde o declarație prosemită./ Mircea Eliade a fost, episodic, legionar și antisemit. Idolatrizarea lui Eminescu, ori, dimpotrivă, analiza critică a episodului său legionar cade în aceeași capcană: subtextul aparențelor lucrează în logica ori antisemitism ori prosemism./ Ca și cum logic lui ori-ori ar fi mai cu temei decât cea a lui nici-nici. (...)/ Pentru cei care prin marile capitaluri nu pot înțelege altceva decât conspirație evreiască, Eminescu ori Mircea Eliade devin fenomene de compensare culturală a frustrărilor economice. Problema culturii românești de azi nu e neapărat una de asumare ori non-asumare critică a trecutului, ci mai degrabă una de non-adekvare în raport cu lumea reală a banilor. Intelectualitatea română rămâne una de secol al XIX-lea, una care pune în centrul lumii disciplinele umaniste. Dar centrul lumii nu mai e acolo. S-a mutat în economia financiară. Nici măcar doctrinele politice (...) nu mai au autonomie în noua paradigmă a lumii. (...)/ Ce i se poate reproșa, totuși lui Gabriel Liiceanu? În orice caz, nu faptul că a reeditat texte ale dreptei noastre interbelice. I se poate reproșa, însă, că își asumă condiția de reprezentant al intelectualității umaniste românești de azi și nu-și dă seama că reprezintă în fapt o categorie intelectuală care gândește în termenii secolului al XIX-lea. (...)/ Continuăm să ne apărăm valorile simbolice (naționale) cu mentalitatea celui care nu are și valorile eficienței tehnologice (universale). Nu vrem să constatăm că valorile noastre simbolice (Eminescu, Eliade) erau deja anacronice chiar în vremea lor. (...)/ Dacă [Gabriel Liiceanu] pare a fi un lider al extremismului cultural de dreapta, această aparență este produsă de simplul fapt că Domnia sa nu vede schimbarea de paradigmă din civilizația banilor-

putere (o noutate istorică, așadar o stângă). Din păcate, nici detractorii domniei sale nu reușesc să vadă noua paradigmă. Asistăm la o ceartă a anacronicilor”.

□ În sumar mai figurează: ■ articole despre poezia Marianeii Marin (Bogdan Ciubuc, *Poezia ca formă a memoriei* – despre volumul Mutilarea artistului la tinerețe, Editura Muzeului Literaturii Române, 1999) sau despre aceea a lui Marius Oprea (Simona Popescu, *Despre cum frumusețea e anevoioasă* – comentariu la *Solo de trambulină*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999); ■ un comentariu al lui Carmen Mușat (*Pastorală postmodernă a eului*) la ediția a doua din romanul lui Gheorge Crăciun *Compunere cu paralele inegale*; ■ un articol al Monicăi Spiridon (*Modernitatea fără frontiere* – despre *Privind înapoi, modernitatea* de Sorin Alexandrescu, Editura Univers, 1999): „A canoniza înseamnă a impune prin intermediul unor *instanțe normative*, acționând mai mult sau mai puțin explicit – școala, programele de studiu academic, istoriile literare, critica de direcție cu impact imediat asupra consumului public de carte –, a unui sistem anumit de repere (fie el *etic, estetic, politic, religios, etnic* ș.a.m.d.), ținând de spectrul larg al valorilor. Un expert uns cu toate alifiile meseriei sale, ca Sorin Alexandrescu, știe prea bine că nu se poate vorbi de canonizare în genere, ci de forme și niveluri diferite de canonizare. Cu toate acestea, din motive demonstrativ-polemice, autorul cărții insistă să înghesuie toate tipurile de canonizare cu care s-a operat – succesiv sau simultan – cam de la 1848 încoace, în cadrul unei alternative procustiene: *etic versus estetic*. Aceasta din urmă servește exemplar campania lui Sorin Alexandrescu de raportare a canonizării literare la celelalte aspecte ale modernizării românești: democratizarea politică, modernizarea structurilor economico-sociale, crearea societății civile etc. Dar efectele ei reduționiste nu sunt mai puțin evidente. În plus, exemplul ales să ilustreze, în carte, resorturile *canonizării etice* este cât se poate de neinspirat. Este vorba de una dintre producțiile epice submediocre ale lui Mircea Eliade: *La umbra unui crin*. (...) În mod absolut evident, materialul anemic selectat spre canonizare nu suportă gabaritul analizei lui Sorin Alexandrescu./ Nici în prezent nu operează uniformitatea estetică denunțată de autor. La noi se etalează acum un canon preponderent naționalist, în manualele școlare; unul estetic, în *curriculum*-ul universitar; un sistem de criterii formale și generice, în istoriile literare (N. Manolescu); și chiar repere politice, în producția literară de ultimă oră, salutată de critică. Cu atât mai mult trezește suspiciuni declarația – voit provocatoare – cu care Sorin Alexandrescu își încheie capitolul: «Iată de ce nu doresc nici o (nouă) bătălie canonică, ci doar abandonarea oricărui canon. Și tânjesc după *aerul pur care-i va urma*»./ A renunța la canonizare, cum ni se sugerează, ar fi echivalent (...) cu *sufragiul universal* în cultură, dându-se, fără umbră de dubiu, câștig de cauză în fața lui Brahms, a lui Homer, a lui Shakespeare, a lui Cézanne sau a lui Fellini, muzicii lăutărești, tabloului de gang, kitschului arhitectural sau filmului quasi-pornografic. Nici în departamentele americane de literatură nu s-a ajuns atât de

departe: în focul «decanonizării» au fost substituite vechile norme, cu unele de rasă, etnie, religie și sex. Nimeni nu și-ar asuma acest risc și nici Sorin Alexandrescu n-o face în mod serios. (...)/ Meritul autorului este de a reactiva (...) o discuție aflată de câțva timp pe tapet. (...) A privi înapoi înseamnă pentru Sorin Alexandrescu a revizita critic modernismul românesc, pe care din motive contextuale nu l-am epuizat și nu l-am pus cum se cuvine sub lupă nici azi, când s-au sleit deja atracțiile postmodernismului./ Prin urmare, cu această carte, Sorin Alexandrescu nu se desparte, cum s-a spus, de modernitate. Ci, exact dimpotrivă: ne explică de ce nu putem încă s-o abandonăm definitiv trecutului, ca pe o experiență culturală consumată până la capăt”; ■ un articol despre Sartre al lui Andrei Corbea (*Un gânditor pentru secolul al XXI-lea*): „Pentru un spațiu public precum al nostru, unde fiecare tentativă de revizuire și reasezare a judecății asupra valorilor (...) se consumă astăzi pe traiectul unei deopotrivă intolerante identificări cu polul excluderii inchizitoriale, trufașe și resentimentare, sau, de cealaltă parte, cu acela al obsesiei sacrilegiului profanator, strategia recuperatoare a lui Sartre, a omului și a operei, ca și reacțiile ce o însoțesc sunt, fără îndoială, interesante și instructive. (...)/ N-ar mai fi, probabil, nimic de adăugat, decât, poate, speranța că asimilarea operei lui Sartre de către cultura românească, imposibilă, din știute motive, înainte de 1989, se va putea emancipa într-o bună zi de anatema pe care i-au aplicat-o («idiotul de Sartre») și cordonul sanitar cu care au înconjurat-o, «după», alese spirite, îngrijorate ca nu cumva «stângismul» ei să contamineze națiunea. Că doar, nu-i așa, e libertate...”.

● Nr. 10 din revista „22” se deschide cu un editorial al lui H.-R. Patapievici, *Tâlcul unei indignări prost plasate*: „A stârnit o enormă indignare, printre politicieni și ziariștii deopotrivă, discursul ținut vineri, 25 februarie, de președintele Constantinescu, într-un cadru neutru și banal – la *Conferința Asociației Medicilor și Farmaciștilor din PNȚCD*. Deloc neutru (cum ar putea cineva onest să fie *neutru* cu Securitatea?) și deloc banal, discursul președintelui afirma, în esență, că România nu este condusă de cine a câștigat alegerile, ci de o rețea elastică de foști activiști de partid, peste tot instalați – în industrie, afaceri, administrație, partide, servicii secrete –, care corup tot ce se poate corupe și care domină toate temele de dezbatere publică prin intermediul unor lideri de opinie șantajști și șantajabili. (...) În ce mă privește, nu pot decât să deplâng că președintele Constantinescu a îmbrățișat atât de târziu teoria adevărată”. □ Sub titlul *Cultura postcomunistă la Colegiul Noua Europă*, Cristina Niculescu consemnează următorul eveniment: „*Colegiul Noua Europă* a găzduit marți, 29 februarie, o masă rotundă pe tema *România după căderea Cortinei de Fier. Cultura română în context european și global*. Evenimentul s-a bucurat de prezența criticului și profesorului Marcel Pop Corniș, de la *Virginia Commonwealth University* din Richmond, devenit peste ocean Cornis Pope. Alături de domnia sa, au dezbătut subiectul Monica Spiridon, conferen-

țiar la *Universitatea București*, Sorin Alexandrescu, profesor la *Universitatea din Amsterdam*, și Paul Cornea, profesor consultant al *Universității București*, moderator al serii. Prezentările invitaților au prilejuit discuții incitante, la care au participat bursieri ai Colegiului și alte personalități culturale. Referindu-se la literatura postcomunistă, aflată între globalism și diverse forme de localism, Marcel Pop Corniș a arătat că în noua ordine internațională nu există încă un discurs bine articulat despre «celălalt». Sunt perpetuate încă vechi clișee și un nou tip de tribalism, bazat pe obsesia paeticulrismelor, pe etnicitate și pe un nou regionalism excesiv”. □ Norman Manea semnează un drept la replică (New York, 1 martie 2000): „Stimată Gabriela Adameșteanu,/ Polemica în jurul eseului meu *Incompatibilitățile* («22», nr. 23/1998) a deraiat prea mult de la o reală dezbatere pentru ca să fi putut răspunde nenumăratelor distorsiuni, falsificări, injurii și calomnii de care a fost acoperit atât numele meu, cât și numele celor care au cutezat să readucă discuția pe terenul faptelor și ideilor. Poate că o recentă exemplificare nu este, totuși inutilă. Este vorba de articolul *În plin absurd* semnat de Gabriel Dimisianu și apărut în «România literară» din 1-7 martie a.c. (...) Este ușor de comparat citatul acesta cu decupajul manevrat de d-l Dimisianu și de judecat în ce măsură cele afirmate de mine reprezintă o opinie de bun-simț sau o «aserțiune incredibilă» și o «discriminare năucitoare», cum susține directorul adjunct al «României literare». (...) Se înțelege, sper, de ce a trebuit să mă adresez, din nou, revistei «22»”. □ Apare nr. 13 al suplimentului literar al revistei „22” (ianuarie-februarie 2000), din sumarul căruia notăm: ■ un articol al Gabrielei Adameșteanu, *Nostalgia Bucureștiului*; ■ un material semnat de Simona Hodoș, *Premiul pentru Excelență în Cultura Românească – 2000*: „Instituirea unei importante distincții pentru cultura românească, *Premiul pentru Excelență în Cultura Românească* (în valoare de 50.000 de dolari) ar putea reprezenta unul dintre semnele acelei normalități îndelung așteptate de societatea românească. Înființat de *Fundația Națională pentru Știință și Artă* împreună cu *Grupul de Presă «Curentul»* și aflat sub patronajul Președinției României, titlul de excelență a fost acordat pentru prima oară anul trecut, la 23 martie, lui Andrei Șerban, spectacolul decernării lui având loc în sala Ateneului Român. Anul acesta s-a ales că zi de decernare a *Premiului pentru Excelență* 1 martie, în aceeași istorică sală a Ateneului Român. (...) O absență comentată a fost și cea a ministrului Culturii, Ion Caramitru. (...) Cele șapte personalități nominalizate (...): sculptorul *Mihai Buculei*, cercetătorul *Vlad Ionescu*, poetul *Geo Dumitrescu*, arhitectul *Șerban Sturza*, scriitorul *Alexandru Paleologu*, filozoful și editorul *Gabriel Liiceanu*, regizorul *Silviu Purcărete*. (...) Din cei șapte nominalizați, la spectacolul de decernare a *Premiului de Excelență în Cultura Românească* s-au aflat în sală numai cinci. Consecvent cu sine, Geo Dumitrescu nu a ieșit din casă nici măcar sub pretextul acestui eveniment. De asemenea, Silviu Purcărete a rămas alături de trupa de teatru de la Limoges chiar și în seara *Premiului...* de la

București. Al cărui laureat este Alexandru Paleologu. El a ținut probabil cea mai puțin oficială dintre disertații, declarând: «*Am un sentiment de îndatorire și vinovăție față de ceilalți candidați la premiu. Și-i rog, tandru, să mă ierte*»;

■ un interviu realizat de Mădălina Șchiopu cu Alexandru Paleologu, ***Nu trebuie să-ți faci o imagine utopică despre fericire, ci să o recunoști***, interviu: „*Un premiu reprezintă o recunoaștere, mai cu seamă un premiu cultural prestigios. Vedeți și dezavantaje în obținerea unui premiu?/ În mod evident, când e vorba de un premiu consistent sub raport pecuniar, dezavantajele sunt mult inferioare avantajelor. Oamenii au de obicei ipocrizia să spună «nu banii mă interesează»*. Ba mă interesează foarte mult, când sunt destui. Acest aspect are pentru mine o importanță mai mare decât consacrarea sau recompensa. La vârsta mea, aceste lucruri sunt cam târzii și nu mai prezintă un interes foarte mare. Eu zic așa: e foarte normal ca un tânăr literat sau artist să se creadă genial. Dacă nu se crede astfel, e un impostor. Iarăși e normal ca un om matur să știe că o distincție reprezintă o valoare socială care îi dă un anumit aplomb. La bătrânețe nu te mai interesează aceste lucruri, te apropii de ceva mai important decât gloria, recunoașterea sau notorietatea, care, după mine, este un lucru foarte complicat, grav și greu, pe care, în general, oamenii îl socotesc utopic sau lipsit de realitate. Anume: mântuirea sufletului. Un premiu are o valoare socialmente indiscutabilă, iar pentru cel în cauză este motiv de satisfacții, de vanitate în primul rând. E normal, vanitatea e o patimă omenească și, de fapt, dirijează mersul lumii. Dar când este excesivă și mai ales dacă este târzie, e grotescă și chiar penibilă. La vârsta mea, premiul acesta are o importanță hotărâtoare din alt punct de vedere. Nu voi mai candida la alegerile viitoare, deci nu voi mai avea condiția relativ confortabilă de parlamentar și, cum soția mea e mult mai tânără decât mine, am o obsesie: ce va face ea după dispariția mea care, în orice caz, se apropie cu fiecare clipă care trece. Îi las o casă care comportă și obligații fiscale destul de mari. Dar, așa, sunt liniștit. Știu că atât ea, cât și copiii noștri vor avea, la standardele românești, o condiție materială bună. Dar, cum am spus în momentul decernării premiului, pentru mine e o situație destul de jenantă și inconfortabilă să mă aflu numărul unu și unic, într-o astfel de adunare solemnă, la care a venit și șeful statului... E puțin jenant și atentează la ceva care nu mai are obiect, la vanitate, de care, realmente, cât e omenește posibil, m-am cam debarasat, ca de o haină rămasă nepotrivită. (...)/ *Dar faptul că anii pe care i-ați trăit sub o identitate falsă sau cei de închisoare reprezintă totuși o perioadă de tăcere pe plan cultural nu este un inconvenient major?/* Nu neapărat. Pe plan cultural, manifestarea a ceea ce credem fiecare că este talentul nostru nu dispăre. Eu mă comport ca un om liber. Teroarea există pentru cine consimte. Dacă nu, ești liber. Evident, cu riscuri care, de obicei, în aceste cazuri, se confirmă. Nu mai poți să scrii, nu mai poți să ai conversații omenește și intelectualmente importante cu semenii tăi, nu neapărat cu oameni de valoare. Interesant este să cunoști chiar pe cei răi, proști

și vulgari. În afară de asta, ajungi pentru tine însuși un obiect de experiment: dacă poți să devii spectatorul propriilor pățanii. (...) / *Cum privește un artist al conversației activitatea politică zilnică, cea parlamentară?* / Nu cu plăcere, deși nu împărtășesc opinia generală și devenită stereotipă că toți politicienii au, din acest punct de vedere, o prestație lamentabilă. Nu puteau să fie mai buni după o întrerupere de jumătate de secol. De bine, de rău se produce o evoluție către o formă ceva-ceva mai urbană și mai cultivată a exprimării și a relațiilor dintre oameni. Am remarcat că, dacă la o mojiție nu răspunzi, dacă nu-ți pierzi buna comportare și cumpătul și ești stăpânul replicii tale, e un exemplu pe care celălalt se ambiționează eventual să-l urmeze. Cu succes mai mare sau mai mic. Destul de mic, în general, dar totuși... În compoziția Parlamentului am întâlnit destul de mulți oameni cu care se poate sta de vorbă în mod inteligent și onorabil”; ■ un eseu al lui Ion Vartic semnează despre Cioran, *Epigonul lui Iov* ; ■ un text de Norman Manea, *Calea imaturității*, precedat de următoarea notă: „Scriitorul Norman Manea a fost, în vara anului 1999, invitat de onoare al Târgului de Carte de la Ierusalim. În programul Târgului, scriitorul român domiciliat în Statele Unite a fost unul dintre vorbitorii solicitați pentru dezbateră despre *Cartea secolului* și a fost onorat printr-un eveniment special, *Seara cu Norman Manea*, desfășurat în seara de deschidere a Târgului, duminică, 20 iunie 1999. În cadrul acestei seri literare, au vorbit despre personalitatea și opera invitatului jurnalistul Yitzhak Livneh, fostul prim-ministru Shimon Perez, profesorul universitar Moshe Idel, scriitorii Eleonora Lev și Aharon Appelfeld. A răspuns, în încheiere, omagiatul. Publicăm, în cele ce urmează, cuvântul lui Norman Manea”: „Am amânat decizia de a părăsi România pentru că am fost destul de copilăria să-mi închipui că nu trăiesc într-o țară, ci într-o limbă. Așa că am luat, până la urmă, limba, casa, cu mine, ca un melc. Ea a rămas refugiul meu infantil, locul supraviețuirii. (...) Eliberatoare cum a fost, trecerea de la exilul intern la exilul propriu-zis nu a fost, totuși,, o experiență ușoară. Am învățat, însă, în cu mai mult de zece ani de când am fost fulgerat de profunzimea acelei teribile arderi de sine să onorez exilul, în numele a tot ce este provocare și epifanie, ucenicie și îndoială, pustiu și înnoire, pentru tot ce a însemnat descătușarea mea, ca și discordia zbaterilor pe care nu am încetat să le percep și confrunt. Străinul este dintotdeauna, conștient sau inconștient, un potențial exilat, iar scriitorii sunt perpetuu exilați ai lumii, chiar și atunci când, precum Proust, nu-și părăsesc încăperea de plută a cărții”.

● Cu ocazia înmânării Premiului pentru Excelență în cultura românească pe anul 2000 lui Alexandru Paleologu, Ștefan Aug. Doinaș îi dedică un articol în „Cronica română”: „Chiar atunci când face operă de pură ficțiune, scriitorul este un salahor al ideilor. De altfel, Istoria (...) îi este profund datoră scriitorului pentru prezența sa. A purta pe umerii tăi ideile, care la un moment dat plutesc în aer, ce-i drept, înseamnă a-ți asuma o anumită responsabilitate:

depinde de felul în care omul de condei înțelege să se achite de această sarcină care, nu numai o dată, devine un adevărat destin. Este destinul omului care intervine, conștient sau mai puțin conștient, în destinul însuși al umanității. Cine să poarte o asemenea răspundere, dacă nu intelectualul, prin excelență, care este scriitorul? (...) «Conu' Alecu» – așa cum își permite să-i spună multă lume – este tipul de scriitor pentru care meseria condeielui echivalează cu un atestat de noblețe spirituală. Există un «stil Paleologu», așa cum există o modalitate dialogală proprie acestui om, care preferă să «stea de vorbă», în locul paginii albe care-i solicită inteligența. Ceea ce nu înseamnă că Al. Paleologu nu și-ar datora notorietatea cărților. Acestea – nu puține la număr – constituie o zestre impresionantă, o adevărată «bancă de idei», în care un bogat capital de viață a devenit, cu timpul, un tezaur de neprețuit. Al. Paleologu este un boier al spiritului. Stilul său a păstrat, în scris, ceva din farmecul oralității sale inconfundabile, în care omul se divulgă în totalitatea persoanei și personalității sale: un farmec ce derivă din bun simț, eleganță, discreție, profunzime a gândului și generozitate a simțirii. Lectura textelor sale rămâne cuceritoare, fie că este vorba de o temă «savantă», fie că nu face decât să consemneze niște simple impresii, să comunice niște opinii de fiecare zi. Stă în firea, în caracterul adevăraților boieri ai spiritului, obligația de a fi mereu egali cu ei înșiși, egalitate care este, în fond, o fidelitate față de exigențele lumii ideilor, adică față de normele unei moralități superioare. Căci există, vai! și moralități – dacă mi se permite expresia! – de ordin inferior, menite – nu trebuie chiar să le disprețuim – să asigure o cumsecădenie totuși necesară în viață. Încoronarea lui Al. Paleologu reprezintă un act de maturitate și finețe a culturii noastre. Având concurenți pe măsura sa, scriitorul s-a dovedit mai «norocos» decât ei, iar faptul acesta – dacă e să-l credem pe Goethe – dovedește că există așa-zicând «merite naturale» care își găsesc o răsplată pe măsură. Apărând pe scenă, în costumul său de o sobră eleganță, în mână cu bastonul cu măciulie de argint (oare acest «ornament» tinde să se transforme, cu timpul, într-un auxiliar strict necesar?), rostind numai atâtea cuvinte cât pretinde un mai puțin paradoxal bun simț, Conu' Alecu a fost aplaudat, «la scenă deschisă», cu o căldură care arată că în lumea noastră de azi aprecierea valorilor formează încă un apanaj al marelui public. Ce altă răsplată, în afară de substanțialitatea recompensei, poate să bucure un spirit atât de străin față de tot ce înseamnă populism și demagogie? Felicitări, dragă Alecule! Sărbătoarea de 1 martie nu este numai a ta, este o zi de bucurie și orgoliu pentru însăși cultura română”.

8 martie

● Sub titlul *Manipularea intelectualilor*, Gabriel Andreescu publică în „Ziua” un *Apel* către membrii Grupului pentru Dialog Social, acuzând „politica de submisiune” la care ar fi fost adusă revista „22”: „Această situație se explică (și) prin colaborarea pe care a stabilit-o Gabriela Adameșteanu cu anturajul

președintelui României. Desigur, majoritatea membrilor GDS a avut legături cu oamenii care se află astăzi în apropierea lui Emil Constantinescu. Este firesc ca aceste relații să fie mai departe valorificate în beneficiul intereselor generale. Dar în nici un caz o persoană înzestrată cu discernământ nu poate confunda colaborarea liberă dintre parteneri (...) cu intrarea în serviciul autorităților publice. (...)/ Aș aminti că independența GDS a fost una dintre valorile cele mai superb apărate în anii trecuți. Anul 1990 a început cu invitația făcută de George Soros ca Grupul să administreze banii pe care el îi investea în societatea deschisă; începând cu prima sumă, de un milion de dolari pusă la dispoziție imediat. Îmi amintesc ședința în care, în unanimitate, membrii Grupului au votat împotriva unei asocieri incomode pentru simbolul independenței sale. Era vorba de bani care ar fi fost gestionați mai cinstit și ar fi fost utilizați mai eficient pentru promovarea societății civile (...) decât au făcut-o alții. Dar astfel de argumente au părut să pălească față de ideea libertății asumată cu orgoliu./ Datorită acestei independente afirmate constant în fața tuturor sirenelor politice posibile, membrii GDS au fost excluși, sistematic, de la poziții pe care le-ar fi meritat din punct de vedere profesional. Prietenul nostru, Petru Creția, personalitate de anvergură culturală, nu a ajuns niciodată în Academia unde sălășluiesc spirite înfinit mai mediocre și mai puțin proifice decât a fost el. În timp ce adversarii GDS își creau cariere în ministere sau în alte poziții instituționale bine plătite exclusiv pe baza acestei adversități, membrii Grupului – având în fața lor atrăgătoare oferte, dacă «ar fi acceptat» – au urcat Golgota baricadelor civice. (...)/ Atitudinea critică amintită nu a avut nimic de-a face cu retragerea în turnul propriu; cu indiferența față de interesele comunitare, atât de strâns legate de viața politică. (...)/ Nimic nu răpește Grupului pentru Dialog Social libertatea de a acționa conform actului de voință a majorității membrilor săi. Dar până la exprimarea acestui act de voință, GDS rămâne, conform statutului și tradiției transformate într-un fel de normă cutumiară, spațiul gândirii critice (...). Până atunci nici unul, dar absolut nici unul dintre membrii GDS, nu are legitimitatea de a acționa împotriva acestui statut, împotriva situației de fapt și de drept, invocând nu știu care raționalitate politică./ Cu atât mai puțin este îndrituită să ducă o politică îndreptată împotriva gândirii critice conducerea revistei «22». Redactora-șefă a revistei a fost mandatată să promoveze valorile editorului – deci, oricum, cele definite de statutul GDS, în fruntea cărora se află, repet din nou, gândirea critică. (...) Toți dintre noi suntem de acord că un redactor-șef trebuie să fie lăsat să-și facă meseria, dacă a primit calitatea de a conduce revista. Nu se poate face o revistă bună dacă toată lumea îți dă sfaturi și tu ești obligat să le urmezi. Dar această firească independență de opiniile particulare ale membrilor GDS nu are nimic comun cu sfidarea motivațiilor editorului. Revista «22» nu este totuși revista privată a Gabrielei Adameșteanu. (...) Târând revista în relații vinovate, transformând-o într-o platformă a unui grup politic, ea a încălcat contractul

omenesc, intelectual și formal cu Grupul. Astăzi, în revista «22» își găsesc loc oricând consilierii președintelui Constantinescu. Este mult mai greu să apară un articol al cuiva antipatizat sau neconform cu ideile conducerii revistei, indiferent de calitatea analizei propuse. (...) / Ciudată nu este preocuparea redacției «22» de a-l sprijini pe Emil Constantinescu. Ciudată nu este nici hotărârea unor membri ai GDS de a semna apelul la susținerea necondiționată a actualului președinte. Problematic este excesul în astfel de atitudini și transformarea lor în norme pentru alții. Paradoxul este că acum aproape opt ani am fost singurul care m-am opus în revistă isteriei anti-Constantinescu, iscată de o altă isterie, a uneia pro-Manolescu. Și atunci atitudinea «disidentă» a produs o intensă adversitate. Raționalitatea intervenției a fost confirmată de timp. Ea a împiedicat revista «22» să devină ceea ce a devenit «România literară»: sursa unui continuu, violent și artificios atac la adresa lui Emil Constantinescu. (...) / Trebuie sau nu trebuie să-l susținem pe Emil Constantinescu în lunile care urmează? Este sau nu este el de preferat lui Ion Iliescu ori lui Teodor Meleșcanu? Asupra acestor întrebări nu cred că vreunul dintre noi va răspunde altfel decât «da». La fel este de înțeles că Președinția dorește sprijinul intelectualității. Dar a încerca, de pe o astfel de platformă, să manipulezi intelectualitatea în loc să faci ceea ce trebuie pentru a primi respectul ei, iată o trădare și față de intelectualitate, și față de interesele proprii. Influențarea insidioasă a revistei «22», pentru ca ea să devină un instrument de propagandă al președintelui, este una dintre cele mai dăunătoare și contraproductive strategii pe care cineva o putea imagina. / Adevărata culpă, pentru tot ceea ce a fost enunțat mai sus, revine însă conducerii revistei”.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 9 al „României literare”, *Lege și scop în istorie*, ia ca pretext noile reeditări și traduceri în românește ale cărții clasice a lui Karl Popper, *Mizeria istoricismului*: „Generația mea a fost îndoctrinată masiv tocmai de o doctrină pentru care legile evoluției sociale aveau caracter științific și permiteau identificarea unui țel al evoluției și anume orânduirea comunistă. Noi am fost învățați să credem că scenariul (de la comuna primitivă la comunism) este ineluctabil, că roata istoriei nu poate fi întoarsă. Mult înainte ca neadevărul acestei costisitoare (în vieți omenești) teze istoriciste să fie probat, Popper îl ataca în cartea lui cu argumente logice și pline de bun-simț”. □ Într-un eseu de atitudine intitulat *Păreri inconfortabile*, Livius Ciocârlie se pronunță pe teme de actualitate legate de comunism, neocomunism, Holocaust vs. Gulag etc.: „Cearța noastră nu este cu dreapta occidentală care, din cinism, ori realism politic, a făcut afaceri cu statele comuniste și puțin le-a păsat de victimele lor. N-are rost să culpabilizezi pe cine îți râde în nas. Cearța noastră e cu acea parte a intelectualității de stânga care s-a lăsat îmbrobodită, ori cumpărată cu glorie, de comuniști. În logica, validă, a lui Ion Solacolu, aceasta ar trebui să-și pună în legătură cu comunismul și nu cu nazismul întrebarea: cum am putut? / Se pare că n-au timp

să și-o pună fiindcă pericolul e altul acum, și anume xenofobiile, iar acestea, îl citez pe Ion Solacolu, «fac parte din apanajul extremei drepte». Este și nu este adevărat. A face din Vadim și din Ceaușescu extremiști de dreapta e tras de păr. Extremiștii sunt pur și simplu extremiști. Au spirit totalitar și vor să extermine pe oricine le stă în cale. Când a scotit că evreii îi stau în cale, Stalin i-a omorât și pe ei. Miloșevici e extremist de dreapta? Ori ar trebui să spunem comuniști de dreapta despre el și despre Vadim?/ Cât despre faptul că stânga și nu dreapta a fost sensibilă la ce se întâmpla în răsărit, e adevărat. Cu o precizare: după ce a trecut Soljenițin pe la Paris./ Când am aflat despre oroarea care a putut să apară în «Atac la persoană», fără să primească o replică pe măsură din partea autorităților și a societății civile românești, am scris că toți ar trebui să strigăm: în cazul acesta și noi vrem să fim săpun virtual! și noi suntem evrei! Acum, când aflu, nu dintr-o foaie de scandal, ci din «Les temps modernes» și din «Le Monde», că (nu Vadim Tudor, ci) Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu sunt marii antisemiți români și după ce în același «Le Monde» se spune că nu avem voie să alăturăm (cu pioșenie) victimele gulagului victimelor holocaustului, acum, deci, mă simt tentat să rog, cu modestie, să-mi fie adăugat numele pe lista de «antisemiți». N-o fac fiindcă și în ghilimele cuvântul rămâne sinistru. N-o fac ca să nu-i jignesc pe prietenii mei evrei. N-o fac din respect pentru autori ca Vladimir Tismăneanu (a se citi, între altele articolul *Costurile utopiei* din «22») care tratează problema în alt mod”. □ Gheorghe Grigurcu scrie despre *Poezia lui Șerban Foarță*, pornind de la volumul de versuri al acestuia *Șalul, eșarpele Isadorei/Șalul e șarpele Isadorei* (Ed. Brumar, Timișoara, 1999). □ Monica Lovinescu comentează ironic dezbaterea iscată de apariția, la Paris, a volumului *Le siècle de Sartre* al lui Bernard-Henri Lévy, observând recunoașterea tardivă a „stalinismului” sartrian (*Orfanii lui Sartre*). □ La rubrica de „Cronica edițiilor”, sub titlul *Un curs de filozofie*, Z. Ornea comentează apreciativ calitatea editării *Tratatului de metafizică* al lui Nae Ionescu (curs inedit stenografiat și transmis de Dumitru Neacșu, ed. îngrijită de Marin Diaconu și Dan Zamfirescu, postf. De Dan Zamfirescu), dar pe un ton depreciativ la adresa lui N.I.: „...chiar dacă un om viu și nedidactic, un filosof trebuie analizat prin opera sa. Dificultatea de aici începe. Pentru că Nae Ionescu n-are operă filosofică scrisă, dacă exceptăm articolele pe teme filosofice din «Cuvîntul» și «Predania» și teza de doctorat, și ea postum publicată. Dar pot fi considerate operă filosofică foiletoane de gazetă? Eventual, alături de câteva cărți. Dar, repet, acestea din urmă nu există. (...) Acuzația de plagiat sau numai de împrumut nemărturisit, rostită de patru autori în care se poate pune temei, planează asupra întregii opere a cugetătorului nostru, de la articolul de gazetă la prelegerea (cursul) universitar(ă). Aceasta e un fapt în afara controverselor. Rămâne faptul, tulburător, al metodologiei (maieutice) utilizată de profesor la cursurile sale, venind cu însemnări pe o fișă format carte de vizită sau fără nici o însemnare, fermecându-și

auditoriul care avea convingerea că asistă la nașterea ideății cursului. (...) Se poate spune, în consecință, că Nae Ionescu, filosof fără operă, a creat o școală de filosofie la noi, realizându-se prin creația fanilor săi extraordinar dotați. (...) Avem, aici, o probă a predicțiilor mesianice ale d-lui Dan Zamfirescu din anii săi buni de altădată. Numai că aplicate asupra subiectului opera lui Nae Ionescu (autor, repet, fără, de fapt, operă) devin bine ridicele. Bune aprecieri se pot face, în schimb, despre postfața d-lui Dan Zamfirescu, în care, analitic și temeinic, apelînd la surse mai puțin știute, spulberă ipoteza acreditată a asasinării lui Nae Ionescu de către regele Carol al II-lea și serviciile sale de specialitate, demonstrînd, cu argumente irefutabile, că moartea s-a datorat exclusiv bolii sale de cord. (...) Dl. Marin Diaconu, căruia i s-a alăturat dl Dan Zamfirescu, face treabă bună; cum ne-a obișnuit în edițiile pe care le-a îngrijit, de editor competent, adnotînd succint, dar eficient unele chestiuni pe marginea textului. A rezultat o ediție bună, căreia editorii i-au adăugat un supliment generos, notele de la acest curs luate, în acel an universitar, de dl Nestor Ignat".

□ Luminița Marcu recenzează antologia comentată a lui Alex. Ștefănescu – *Nichita Stănescu, îngerul cu o carte în mâini* (Ed. Mașina de scris, 1999) (***Carte în doi: Nichita Stănescu și Alex. Ștefănescu***): „Recenzentul care se află în fața unei antologii de 326 de pagini din care 200 reprezintă poemele alese, iar 124, studiul introductiv, se află într-o postură dificilă. Despre cine trebuie să scrie? Cu tot respectul pentru poet, cred că trebuie să scrie despre critic. Selecția și prezentarea poeziilor ca și viziunea personală din studiu mă fac să optez pentru Alex. Ștefănescu, deși pe copertă se află poza lui Nichita Stănescu (cu o carte în mâini). Apropo de respectul pentru ultimul, vreau să fac o paranteză și să reamintesc că, din punct de vedere al mitificării, Nichita Stănescu se află într-o serioasă competiție cu Mihai Eminescu; revistele de liceu nichitizează abundent, am văzut de curînd un exemplar al unui prestigios liceu bucureștean, liceenii se simt avangardiști și câștigă premii cu poezii în stilul *Frunză verde de albastru*, un onorabil inspector financiar voia să mă convingă nu de mult că Nichita mânca și dormea poezește. E bine, e rău? Vorba lui Moromete, depinde de facultăți. (...) Cea care pierde din transferul nemodificat și neactualizat în antologie este partea de analiză propriu-zisă a operei poetului. Înșirarea componentelor poeziei lui Nichita Stănescu (realistă, parodică, sentimentală, abstractă, epică, poezească, vizionară) e de un didacticism negativ și dă impresia neplăcută de disecție și nicidecum de vivisecție. Nu sunt însă puține pasaje de analiză reușită și asta se întîmplă mai ales atunci cînd Alex. Ștefănescu renunță la programul de popularizare și redevine criticul din *Preludiu*. (...) Nu numai că marea noutate adusă de opera lui Nichita Stănescu față de literatura de dinainte e discutabilă (cred mai degrabă că e vorba de noutate în raport cu o cultură amnezică și autistă cum era cea românească din primele decenii postbelice), dar reeditarea unei astfel de poziții critice astăzi îl pune pe Alex. Ștefănescu în conflict cu o întreagă literatură scrisă la noi din

1986 încoace. Fie că acceptăm sau nu realitatea fenomenului și utilitatea termenilor «postmodern/postmodernitate», nu se poate ocoli o cantitate importantă de literatură față de care aceea a lui Nichita Stănescu poate fi eventual considerată superioară calitativ, dar în nici un caz uimitoare prin îndrăzneală”. □ Ruxandra Cesereanu consemnează pe larg o experiență intelectuală newyorkeză prin intermediul feedback-ului intelectualilor din diaspora românească (*Newyorkezi despre România*): „Ca bursieră Fulbright, afiliată la Columbia University (adică în Ardealul New Yorkului, în timp ce cealaltă universitate, NYU, era un fel de București al metropolei americane, în viziunea mea românească, firește), am avut șansa să cunosc diferite mentalități și opinii. Sinteza pe care o voi face în continuare este legată însă doar de felul în care newyorkezi get-beget, prin adopțiuni ori contextualii m-au chestionat despre România, manifestându-și, într-un fel sau altul, simpatia, neutralitatea ori alergiile față de țara din care veneam. Întâi de toate tutorii cercetării mele asupra torturii politice în secolul XX. Primul, șef al departamentului de Științe Politice, îl cunoștea pe Andrei Marga, fusese la Cluj, și mă chestiona curios asupra ideii de universitate multinațională. Cum în Statele Unite, hispanicii sînt pe cale de a cuceri America de Nord, deși nu au o universitate a lor, integral hispanică, ci doar secții specifice, problema spinoasă a unei universități multinaționale îl incita pe șeful departamentului de Științe Politice. Era vădit alergic la această idee, care i se părea neavenită. Cel de-al doilea tutor al cercetării mele era o prezență rece-hâtră, extrem de puternică în cadrul Institutului Harriman (de studii est-europene). Spre uimirea mea, în biroul său, pe perete, trona, ca trofeu, un steag românesc găurit, purtat în decembrie 1989, dar fluturat și în timpul celei dintâi mineriade. Al doilea tutor cunoștea bine istoria comunismului românesc și era pus la punct cu politica externă a României. M-a invitat, de altfel, în biroul său, la un concis dialog americano-român, atunci când secretarul Afacerilor Externe de la noi, remarcabilul Mihai-Răzvan Ungureanu, a vizitat Institutul Harriman, vorbind despre problema integrării României în structurile europene și în NATO. Spre dezamăgirea tutorelui meu, însă, nu am scos nici o vorbă, mai întâi pentru că Mihai-Răzvan Ungureanu explica ceea ce era de explicat în mod vivace și pe înțelesul tuturor, apoi fiindcă, din nefericire, era înconjurat de câțiva «dinozauri» aflați în diplomatie, care nu prea aveau ce căuta acolo, privind ei înșiși admirativ (deci recunoscându-și inadecvarea) la mult mai tânărul lor coleg și șef. Firește că nu am reușit să-l lămuresc pe tutor asupra tăcerii mele încăpățănate, întrucât ar fi fost deplasat să-mi bârfesc conaționalii. (...) Tot la Columbia University am întâlnit un simpatic student întârziat în antropologie, care era de-a dreptul pasionat de două probleme românești: aportul sociologic-etnografic al lui Dimitrie Gusti și furibunda Gardă de Fier. În ce o privește pe ultima, partenerul meu de dialog era ironic, blamând România anilor gardiști pentru antisemitismul ei. De altfel, învăța limba română tocmai pentru a avea

acces la o bibliografie adecvată, pe care nu o putea găsi decât în țara noastră. Când m-am manifestat iritată de câteva concluzii pripite asupra acelei României, pe care Hannah Arendt le trăgea în *Eichmann la Ierusalim*, amicul meu a ripostat printr-o culpabilizare generală: Garda de Fier, Ion Antonescu și, prin urmare, România acelor vremuri erau vinovați și cu asta basta. Degeaba i-am explicat și eu, și Corin Braga, diferențele de nuanță care existaseră între Garda de Fier și Ion Antonescu, sau diferențele de nuanță între a pactiza cu Germania fascistă ori cu Rusia bolșevică, deoarece precizările noastre intrau pe o ureche și ieșeau pe cealaltă. Marxist, chiar dacă necanonic (susținând ironic, dar susținând, totuși, sloganul: societatea americană este coruptă și, deci, trebuie purificată prin focul marxist), amicul meu mă acuzase, la un moment dat, de rusofobie, pentru că îi vorbisem (obsedată cum eram de Gulagul românesc) despre dezastrul politico-economic provocat de staționarea trupelor sovietice în România, după instalarea forțată a comunismului la noi. De altfel, cu inteligenta și plăcuta Cosana Nicolae (cealaltă bursieră Fulbright afiliată în New York) și cu Corin Braga, am tot comentat marxizarea de proporții a unei părți a intelectualității newyorkeze, mirându-ne de o asemenea anvergură la sfârșitul mileniului, tocmai atunci când utopia roșie ar fi trebuit să dispară de la sine./ O altă gazdă, bursieră a Fundației MacArthur, studiind problemele Poloniei actuale, era foarte interesată de ideea de rezistență prin cultură în timpul comunismului și mai ales de aportul poeziei românești. Personal, nu am agreeat niciodată termenul de rezistență prin cultură; părându-mi-se mai potrivit acela de supraviețuire prin cultură; așa cum, în paralel, am respins ideea de rezistență prin pasivitate în timpul comunismului românesc, părându-mi-se adecvat termenul de complicitate prin pasivitate. I-am explicat câte ceva colegei mele care, în cele din urmă, a decis că va veni în România, chiar dacă doar pentru câteva zile, întrucât țara noastră o intrigă. Într-una din zile am fost invitată, împreună cu Corin Braga, la un seminar nocturn, ținut în casa unui celebru antropolog de la Columbia University. Urma să se discute pe teme de egiptologie, dar mare ne-a fost mirarea când, vorbitorul, după o introducere despre istoria descifrării hieroglifelor, a trecut direct la evenimentele din decembrie 1989 și la personalitatea lui Ioan Petru Culianu. Spre stupefacția noastră mereu crescândă, am aflat că ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989 a fost un fals și că Ioan Petru Culianu fusese ultimul mag suprainițiat, descifrator al hieroglifelor politice moderne, fiind asasinat tocmai din această pricină. (...) Multe întrebări legate de România mi-au fost puse la plecare când, în cadrul Institutului Harriman, am citit un eseu despre Gulagul românesc (*Torționari și pedepse*), concentrându-mă pe «fenomenul Pitești»". □ Ion Bulei prezintă lucrările unei mese rotunde despre Ioan Petru Culianu, găzduite la Institutul Cultural Român din Veneția și organizate de Gianpaolo Romanato și Roberta Moretti (Perugia). □ Este publicat un interviu cu titlul *La 90 de ani, Ioana Postelnicu stă de vorbă cu Ovidiu Genaru*. □ La rubrica de „revista reviste-

lor”, *Cronicarul* recenzează primul număr al revistei „Observator cultural” în termeni favorabili: „Ne bucură cu adevărat, fără urmă de ipocrizie, apariția unei noi publicații culturale care se vrea altfel decât cele existente. Este ca și cum, într-un cerc de persoane care se întâlnesc periodic și se cunosc bine (să nu ne amăgim: cumpărătorii de asemenea reviste sunt o familie nu prea numeroasă la scară națională, vine cineva mai bine informat, mai vioi, cu o foame culturală sănătoasă, înghițind și digerând rapid noutățile din domeniu, propunând alte subiecte de discuție sau altă viziune asupra celor vechi. Asta nu poate decât să învieze atmosfera, să facă întâlnirile mai pasionante, mai dinamice, mai antrenante. (...) În sumarul primului număr ce observăm? Nume de universitari, prezente frecvent în paginile revistei noastre și ale celorlalte «bătrâne fade», recenzii semnate de foarte tineri critici lansați de «România literară» și care ne-au devenit colaboratori permanenți, noi contribuții la discuțiile și «scandalurile» mai vechi sau mai noi, în jurul numărului Eminescu al «Dilemei» și reacțiilor la el, al cărții lui Mircea Cărtărescu despre postmodernismul românesc, al articolului lui George Voicu rezumat de Edgar Reichmann în «Le Monde»...”.

● „Luceafărul” (nr. 9) are în centru un grupaj intitulat *Elite și termite*. ■ În *Poziții și dis-poziții*, Marius Tupan scrie: „Într-o lume abulică precum a noastră, falsele valori dau uneori senzația că s-ar înscrie în rândul elitelor. Problemele importante ale națiunii nu-s dezbătute, decât în rare cazuri, de spirite autoritare, fiindcă aceia care sunt desemnați să modereze sau să pună în pagină, persoane superficiale și rudimentare, stimulează, deliberat, ceața protectoare a confuziei și derutei”. ■ Mihai Sin acuză *O elită duplicitară*. ■ Dumitru Solomon propune o *Privire în trecut, alterată de prezent*. ■ Caius Traian Dragomir scrie *Despre insecte și oameni*. ■ Radu Voinescu (*Codul valorii*) notează: „Tema «Luceafărului» vine pe un fond de confuzie. Mai exact, chestiunea s-a formulat, cred, pentru că se sesizează acest fond. De fapt, cine mai știe astăzi ce înseamnă elită? În condițiile în care stratificarea și diversificarea socială s-au multiplicat enorm de mult poate doar pluralul, elite, să ne mai lumineze întrucâtva. (...) Există riscul să fim atât de pervertiți de instituționalizarea prostului gust prin mass-media și în special prin televiziune încât să nu mai știm să recunoaștem o persoană care să fie cu adevărat din elită. (...) Mai devreme sau mai târziu valorile se vor cerne”. ■ Romul Munteanu publică un articol intitulat *Despre elite și ceilalți*: „Rămân la idea că elitele pot fi recunoascute după performanțele obișnuite în anumite domenii și capacitatea acestora de a le transforma în adevărate *idei-forță*, recunoscute pe plan național sau universal. Graba unor politicieni, scriitori sau filosofi de a se declara prematur spirite elitare, mi se pare mai degrabă plină de aroganță decât de temeinicie”. ■ Mircea Constantinescu scrie *Despre elite, numai de bine!*. ■ Gabriel Chifu este prezent în sumar cu articolul *Aleșii ceilalți*: „În asaltul pe care elitele sunt silite să-l suporte permanent e de remarcat că elitele

sunt atacate din toate părțile, sunt aidoma unei cetăți care a fost înconjurată. Fiindcă nu e vorba numai despre neîncetata contestare a elitelor din partea mulțimii de grafomani fără talent și cultură. Aceasta este cumva previzibilă, de înțeles și deja se pot găsi mijloace de a para loviturile. Dar elitele sunt negate de o categorie mult mai sofisticată, formată din cei care se autoprocلمă genii: aceștia sunt niște ființe stranie – sunt locuitorii unui regat iluzoriu în care ei sunt regele și ei sunt singurul locuitor”. ■ Nicolae Balotă se întreabă: **Criza elitelor?**: „Nu se poate vorbi într-atât de o lipsă a unor asemenea personalități de elită, în societatea actuală, cât de un vid al conștiinței elitare. Cu alte cuvinte, criza elitelor înseamnă, cred, mai degrabă o întunecare a conștiinței de sine, a responsabilității pe care reprezentanții elitelor trebuie să o aibă față de masa comunității din care fac parte, din corpul națiunii lor, dacă nu chiar al umanității întregi. (...) Omenirea nu poate să existe fără elite. E nevoie de acestea, ca și de o nouă conștiință elitară, o conștiință ce nu e aceea a privilegiilor de care se bucură o elită, ci a îndatoririlor, a înaltelor sale responsabilități. Căci numai oamenii care se simt datori față de semenii lor cu ceea ce au în ei mai bun, mai valoros, pot face cu adevărat parte dintr-o elită”.

9 martie

● „Cotidianul” titrează, pe prima pagină, cu litere mari: **GDS în pragul infarctului**. O pagină întreagă, în cuprinsul publicației, este rezervată crizei din interiorul GDS, fiind reproduse fragmente ample din Apelul publicat de Gabriel Andreescu în „Ziua” (pe 8 martie). □ Sub titlul **Scrisoarea lui Gabriel Andreescu dezvăluie că revista „22” a fost pusă necondiționat în slujba cercurilor prezidențiale**, Ioana Lupea notează: „Gabriel Andreescu, membru al Grupului pentru Dialog Social, a dat publicității miercuri un Apel în care acuză aservirea totală a revistei «22» cercurilor prezidențiale, de către redactorul-șef al publicației, Gabriela Adameșteanu. Apelul anunță un conflict de principii între revista «22» și Grupul pentru Dialog Social, sub patronajul căruia apare. (...) Scrisoarea domnului Andreescu, apărută în ziarul «Ziua», favorabil președintelui Constantinescu, atrage atenția asupra unei naționalizări a gândirii în urma căreia nici o opinie echilibrată, dar care ar putea fi suspectată de redactorul-șef ca incomodă Președinției, nu poate trece de cenzura doamnei Adameșteanu. (...) În această situație s-au aflat analistul politic Dan Pavel și ziaristul postului de radio «Europa Liberă» Șerban Orăscu. Conflictul pare a decurge din dorința unor intelectuali de a apăra valori, și nu persoane care încarnează mai mult sau mai puțin aceste valori. Revenind la Apel, trebuie subliniat că Gabriel Andreescu plăcă de la premisa că Emil Constantinescu «este de preferat lui Ion Iliescu și Teodor Meleșcanu», dar încercarea de a manipula intelectualitatea «în loc să faci ceea ce trebuie pentru a primi respectul ei» este o trădare față de intelectualitate și față de interesele proprii. Gabriel Andreescu descrie o stare de fapt (...), inacceptabilă pentru el,

sperând într-o schimbare. (...) Domnia sa a precizat că scrisoarea a fost trimisă agenției Mediafax și prin email altor trei persoane. Mediafax nu transmisese până ieri apelul domnului Gabriel Andreescu și nici o informație referitoare la document, singura publicație care l-a preluat și l-a publicat fiind ziarul «Ziua». Sunt transcrise, de asemenea, trei declarații oferite pentru „Cotidianul” de Dan Pavel (membru GDS), „*Situația din GDS a ajuns într-o fază critică*”, Nicolae Manolescu (vicepreședinte al PNL), „*Este posibilă ruperea GDS*”, și Valerian Stan (vicepreședinte al Alianței Civice), „*Referirile pe care le face la campania din 1996 sunt rigurose exacte*”. Dan Pavel: „Autoritatea morală pe care o are Gabriel Andreescu i-a permis să facă afirmațiile pe care le-a făcut, să tragă un semnal de alarmă. (...) Cred că Gabriel Andreescu a pus degetul pe rană. El nu a spus totul, au fost personalități care din cauza unor opinii diferite au fost excluși sau s-au autoexclus”. Nicolae Manolescu: „Acuzațiile sunt foarte grave, pe altele nu și nici nu le pot verifica. Pot să vorbesc despre cele referitoare la persoana mea și la «România literară». Nu știu să fi existat o isterie pro-Manolescu în revista «22» sau atacuri împotriva lui Emil Constantinescu din «România literară». Există în mod clar probleme în interiorul GDS, și tensiuni între Grup și revista «22». Nu pot să precizez însă dacă există o dictatură asupra intelectualilor, mai ales pentru că, din câte am remarcat, revista publică opinii diferite. (...) Se pare că disputa pleacă de la un conflict existent la nivel de principii între valorile pe care le promovează și persoanele pe care le susțin. Dar domul Gabriel Andreescu este și el atașat unor persoane. Să ne amintim că apelul pro-Constantinescu a apărut tot în cadrul GDS, inevitabil intră în discuție și tipul acesta de suport acordat unor persoane. Nu se poate să fii echidistant. Opțiunea ideologică te duce inevitabil într-o parte sau alta”.

● În „România liberă”, Gabriela Adameșteanu semnează o tabletă intitulată **O paranteză**: „De 8 martie, când femeile sunt invitate cu mai multă atenție și curtoazie la talk-show-uri și primesc cadouri, zâmbete și felicitări, n-am fost uitată nici eu./ Ca represalii pentru că nu am publicat un text care conținea acuze grave fără a deține probe, un vechi coleg și cândva prieten [Gabriel Andreescu] a publicat, într-un cotidian, un atac de mare violență contra mea. (...)/ Am înțeles mai bine de ce sunt atât de puține femei în zonele de decizie./ Numărul femeilor aflate în Parlament, în Guvern, în administrație etc. corespunde unui alt profil de țară decât României. În România, femeile sunt la fel de pregătite profesional ca și bărbații, da (înclin să cred) faptul că nu sunt la fel de promovate li se datorează în mare măsură lor. Pentru că ele însele ezită să intre în pericolul, din toate punctele de vedere, spațiu public, ca să-și protejeze imaginea ori viața personală”.

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 10), Nicolae Breban își continuă considerațiile despre **Grupurile literare** cu un articol ce abordează relația „maestru – discipol”: „Maeștri nu prea mai avem azi în literatura română vie sau... avem prea mulți! (...) Uneori îmi pare rău că nu sunt ceva mai tânăr chiar

și numai pentru faptul de a mă angaja într-o nouă luptă literară, și anume în războiul pentru «noile ierarhii!». Deoarece am impresia că cei ce s-au angajat în această campanie sunt indeciși. (...)! Eu însă, în locul «lor», aş lupta cu cărți, nu cu articole ce se vor ucigașe și nu sunt decât «mici altare pentru uz propriu»! În ce mă privește, eu, personal nu mai vreau să fiu «mare scriitor»; suntem prea mulți! (...) Eu aduc mereu vorba despre «maestru» din simpla frustrație probabil, rana veche a tinereții mele literare nu s-a închis încă, aceea de a nu fi avut, de a nu fi găsit atunci un maestru, unul mare! Sigur, cum o spuneam, ne-am fost unii altora maștri pe rând și, vrând-nevrând, am jucat acest joc împrumutându-ne unii altora autoritate dar, vai, nu eram bătrâni! Înțelepciunea noastră era jucată, uneori foarte bine jucată dar... se risipea iute, odată cu primele ghionturi sociale! Arta noastră era îndrăzneată, dar nu ca cea a suprealiștilor și «pornografilor» din anii douăzeci, care voiau să răstoarne totul; nu, noi nu voiam să răsturnăm, nici măcar regimul, noi eram nostalgicii altor tineri, nostalgicii unei alte ere, ai unor alți maștri ce deveneau sfinți în ochii noștri: un Maiorescu, un Blaga, un Lovinescu, un Ion Barbu! Noi înșine am creat un nou sfânt în subsolurile noastre literare și am luptat pentru canonizarea sa: George Bacovia, ce încă era privit ca un «mare minor», ca un maestru ce cântă doar pe o singura coarda! (...) Nu, o să zâmbiți, dar nu mă simt nici azi bătrân, deoarece... încă visez un maestru sau... încă mă agăț de cei de hârtie, care au fost și cei ai tinereții mele. Și cred că aş fi capabil să învăț chiar și de la un maestru tânăr – cu condiția «să creadă și el», în acest «joc», în această necesitate ce, ca visul, dimineața se spulberă la primele raze ale certitudinii solare. Dar nu toate visurile mor – există și visuri profetice, singurele profeții ale vremurilor noastre post-industriale sau post-moderne! Ei, și ce, nu avem voie să visăm profeți, să-i inventăm, măcar pentru o zi, pentru o lungă noapte a unor discuții aprinse (ca și altădată, sub dictatură, sub dictaturi!) când, uitând de sărăcie, de anonimatul îngrijorător prelungit, de cerberii murdari ai cenzurii, de ridicolul pe care ni-l asigurau iubitele și gravele noastre familii, îndrăzneam să... fim frumoși, unici scânteietori dintr-o nimica toată, geniali de două ori într-o singură noapte (...). Dar, vai, nu mai sunt maștri azi, deoarece a dispărut «nevoia de ei», siluetele lor de fum nu mai urcă din altarele noastre triviale, ca să mă exprim puțin bombastic... și, cum nu mai sunt maștri, au dispărut și discipolii! Nu mai întâlnești nici calfe, nici ucenici, ci un lung șir de «mari scriitori», puțin zăpăciți de soarele brutal al libertății (sociale), schițând la nesfârșit un gest pe jumătate de revoltă, ca-ntr-un instantaneu fotografic sau, mai bine: ca într-o pictura de Delvaux unde poți contempla liniștit și puțin angoasat șiruri de femei goale și un domn în frac ce pare că așteaptă la treptele Administrației Financiare! Să fie acesta modernismul sau... postmodernismul?!". □ Sub titlul *Din nou despre viziunea liberală în cultură*, este publicat un articol de întâmpinare a „Observatorului cultural” semnat de Cătălin Țirlea: „A apărut la București, săptămâna trecută, primul număr al unei noi

reviste de cultură. Se numește «Observator cultural» și este, după cum putem citi pe frontispiciu, un săptămânal de informație și analiză culturală. Publicația este editată de o fundație care poartă numele «Cultura XXI». Directorul revistei este criticul literar Ion Bogdan Lefter, publicist și profesor la Facultatea de Litere din București, iar funcția de redactor-șef este ocupată de un nume până astăzi deloc cunoscut în publicistica culturală românească, cel al d-nei Carmen Mușat. (...) Cred că o revistă de cultură echivalează cu un act de creație, așa încât este puțin absurd să ne întrebăm dacă «mai este necesară apariția unui nou roman sau a unui nou volum de poeme în România anului 2000?». Pe de altă parte, eu nu cred că o revistă de cultură trebuie în mod necesar să devină «instanța critică a activității editoriale din România», așa cum scrie dl. Gabriel Liiceanu în răspunsul d-sale la ancheta «Observatorului cultural». Mie mi se pare că «extensia de bandă» a revistelor de cultură este una nelimitată, ea putând cuprinde și reviste de prestigiu și de autoritate, dar și reviste de mică acoperire, reflexii ale unor fenomene culturale izolate, minoritare etc. Acesta cred că este spiritul real al pluralismului cultural. (...) Rămâne, totuși, ca o imperfecțiune de necorijat, atitudinea «catastrofică» a acelor oameni de cultură care se încăpățânează să acuze statul de abandonarea culturii. Scrie I.B. Lefter: «Neobișnuiți să gândească în termenii liberali ai meseriilor liberale, majoritatea artiștilor, a *oamenilor de cultură* au alunecat repede către discursurile sumbre și acuzatoare în primul rând la adresa statului-tutelar; căruia-i cereau patetic să rămână așa, ca o tutelă». Confuzia este una gravă: artiștii și oamenii de cultură, din România și de oriunde, nu au nici un motiv să gândească în termenii liberali ai meseriilor liberale, întrucât ei nu practică o «meserie liberală» în sensul economic al termenului. O meserie liberală este, ca să dau un exemplu, meseria de arhitect. (...) La o privire grăbită s-ar putea spune că și scriitorul, artistul, omul de cultură se află în aceeași situație. Nu este așa dintr-un motiv foarte simplu: în vreme ce produsul muncii arhitectului răspunde unei necesități obiective și concrete a societății (...), produsul artistic răspunde unor nevoi subiective, spirituale, la care omul, prins în angrenajul existenței cotidiene, poate oricând renunța dacă nu i se oferă un mediu propice de cultivare și de elevare spirituală. Invocarea statului ca factor de echilibru între agresivitatea pieței și, totuși, nevoia societății de a beneficia de bunurile culturale nu ascunde neapărat o concepție retrogradă a artistului, ci este o consecință a condiției meseriei sale, care este liberală în sensul creativității și nicidecum în sens economic. Nu este pentru prima oară când îmi permit să atrag atenția asupra exceselor viziunii liberale asupra culturii, așa cum este ea înțeleasă la noi, la numai 10 ani de la ieșirea din marasmul comunist. În primul rând că o bună parte a intelectualității românești înțelege liberalismul în termeni primitivi și superficiali, ignorând cele două secole și mai bine de nuanțări și de ajustări prin care a trecut acest concept de la fundamentarea sa de către Adam Smith. Acest provincialism feroce

stupefiază astăzi chiar și cele mai liberale concepții occidentale sau americane, dar trece în România drept maximă elevație politică. «În libertate și în condiții de concurență – scrie dl. I.B. Lefter – când trebuie să răspunzi cu inteligență, cu inventivitate și cu dinamism provocărilor unei realități în continuă mișcare, să explorezi căi noi, să cauți soluții, unii – vai, nu puțini! – clachează. Se tem. Sau au complexe». Este vorba, încă o dată, de acei oameni de cultură care continuă, în viziunea lor catastrofică, să acuze statul român că în acești zece ani, care ar fi trebuit poate să însemne o renaștere spirituală și chiar economică a unei culturi ținute decenii la rând sub presiunea totalitarismului, a abandonat cultura și pe cei care o produc, dând *feu* vulgarității, grobianismului și subculturii. (...) M-au interesat și ideile conținute în articolul de început de drum al doamnei redactor-șef Carmen Mușat, dar cu excepția câtorva fraze sforăitoare și aproximativ gramaticale («Radicalismul opiniilor, câtă vreme este susținut de profesionalism și spirit critic, nu are nimic de-a face cu intoleranța»), nu am descoperit decât câteva aprecieri nedelicate la adresa... altor reviste de cultură. Mă îndoiesc că în felul acesta va reuși «Observatorul» să provoace «reanimarea dialogului autentic» în care spera directorul revistei. Succes și viața lungă «Observatorului cultural» în ambițiosul proiect pe care îl lansează acum!/*P.S.* Dar ca să închei totuși într-o tonalitate mai veselă, nu pot să spun că nu m-a amuzat fraza d-lui I.B. Lefter, referitoare la uniformitatea, de dezavuat, a «ideologiilor» revistelor culturale românești: «Cam la fel și acum: unul și același articol ar fi primit în multe locuri, de către multe redacții». Acest lucru poate fi verificat chiar în numărul 1 al «Observatorului cultural», care publică în pagina 5 articolul *Datul în petec* al lui Mihai Dinu Gheorghiu..., articol pe care l-am publicat și noi în numărul de săptămâna trecută al revistei «Contemporanul – Ideea europeană». De vină pentru acest lucru nu suntem, firește, nici noi, nici «Observatorul».

10 martie

• În „Cotidianul”, Marin Mincu scrie (*Gospodina revoltată de „intoxicarea” cu Mihail(!) Eminescu*): „Am urmărit maratonul emisiunii lui Cătălin Țirlea despre «misiunea cultural-educativă» a televiziunii din seara de vineri (3 martie), la care au participat numeroase persoane/personalități, asistate de un juriu inutil și inconcludent și de mulți liceeni și cadre didactice. (...) Dacă televiziunea aparține doar beneficiilor postmoderne ale civilizației, înseamnă că majoritatea publicului se îndepărtează ireversibil de adevărata cultură, ceea ce este foarte alarmant, cu toate că Ion Bogdan Lefter afirmă, fără ezitare, că «televiziunea este cultură». Adică, de fapt, «subcultură»! Printre surprizele oferite de această paradoxală emisiune, ne-a fost dat să auzim cum persoane oneste, semialfabetizate, «dialoghează» pe canalele televiziunii naționale, instigând, necenzurate, la abandonarea lecturii/«citirii» lui Eminescu. Astfel, o gospodină (...) s-a lansat acerb într-un reproș de părinte indignat (tot pe calea

televiziunii?) împotriva profesorilor care-i «intoxică cu Eminescu» pe elevi. Această biată femeie a crezut că este nimerit să-l atace pe Eminescu (...) pentru că așa i s-a indus, prin intensa mediatizare a «sacnadlului dilemist», înscriindu-se curajoasă (...) în echipa dlui Lefter, care, de altfel, a încurajat-o chiar în emisiune pentru felul «democratic» cum «dialoghează». Doamna în chestiune se plângea că li se cere să citească prea mult copiilor, care sunt, în mod periculos, «(în)dopați cu Eminescu». Am constatat însă și o reacție contrară din partea liceenilor de la «Caragiale» și din partea profesorilor lor, ceea ce înseamnă că virusul subculturii nu s-a instalat definitiv în școli și că tendința negativă de aneantizare a valorilor, susținută cu atâta patos de unii teoreticieni sterili ai postmodernismului, este respinsă de către cei care formează sau/și se formează culturalmente./ Este absolut bizar că oameni de cultură și universitari cunoscuți se implică atât de activ în «implementarea» direcției negative de demolare a sistemului axiologic consacrat, cu dificultate, în aproape trei secole de literatură. Nu știu cui folosește ca noi înșine să ne facem *tabula rasa* din propriile valori omologate național și internațional. De curând, am publicat întraga proză a lui Eminescu (...) la editorul Rizzoli din Milano, în cea mai cunoscută colecție, «Biblioteca universală», alături de alte valori precum Gogol, Balzac, Hardy, Swift, Goethe, Kafka etc. Dacă ar fi trebuit să mă iau după curentul antieminescian actual, n-ar fi trebuit să-l propun spre publicare pe Eminescu, ci pe un autor optzecist. (...) Nici o literatură omologată sau omologabilă nu începe cu postmodernismul”.

13 martie

● „Cotidianul” publică un interviu (realizat de Marilena Stan) cu Tiberiu Avramescu, directorul Editurii Minerva (***Editura Minerva rămâne păstrătoarea patrimoniului cultural românesc***): „Cum s-a descurcat după '89 editura, în condițiile în care piața de carte și-a schimbat opțiunile?/ Editura Minerva și-a continuat activitate și după '89, ca mai toate instituțiile de cultură, făcând față cu greu, reducându-se numărul de apariții, dar și de personal (...). De la 70 de oameni, din care 20-30 erau redactori, la ora actuală editura a ajuns la 12 oameni cu totul, cu șoferul care face trei treburi importante și cu directorul care face corectură, printre altele. Cu toate apelurile către ministrul Culturii, Ion Caramitru, privitoare la păstrarea unei edituri de stat, Minerva a fost scoasă la privatizare. Nici un întreprinzător particular nu ar fi de acord să scoată o carte și să piardă la ea. Ar fi trebuit ca Minerva să rămână de stat, pentru că mai scoate, cu editori bătrâni, bolnavi, niște ediții de care tinerii nu se mai apucă, deoarece este o muncă enormă și prost plătită. Mai aveam pe șantier ediția Eliade, Blaga, Sadoveanu, Călinescu, Eminescu... (...) Nu am avut noroc, iar de pe urma colaborării cu noul patron, în cele câteva luni scurse, am rămas cu un gust amar”.

14 martie

● Sub titlul „*Nu cred în minuni*”, Cristina Poenaru realizează pentru „Observator cultural” (nr. 3) un interviu cu Virgil Ierunca: „*Cum ați prezenta literatura din ultimii zece ani?*” (...) Acum, când totalitarismul comunist aparține trecutului, când nu mai există cenzură (cel puțin libertatea de expresie a fost dobândită), rolul meu în acest domeniu precis s-a încheiat. Dacă ar trebui, totuși, să mă ocup de literatura din ultimii zece ani, aș insista asupra singurului aspect în care inovația este vizibilă, acela al memoriei. Am trăit în ultimii zece ani o perioadă de anamneză rodnică în care prin mărturii, studii, analize și eseuri istorice am început să punem temelii unei noi clădiri. Care va fi ea, nu știu încă. Nimic prea nou nu mi se pare a se fi ivit, nici în roman, nici în poezie. Dar literatura nu înseamnă numai ficțiune. Poate că a venit momentul ca ficțiunea să nu mai evite sistematic aportul pe care i-l poate aduce filosofia, filosofia politică, studierea în adâncime a fenomenului totalitar. (...) Romanul pare a fi fost genul literar cel mai afectat de libertatea dobândită, genul aluziv, celebrele «șopârle» n-au mai putut interesa un public având acces la adevărul direct. (Unde sunt azi cititorii romanelor lui Augustin Buzura, ca să ne mulțumim cu acest exemplu?) Dar capitolul literar cel mai dezertat din ultimii zece ani este, evident, critica. Aici se acredita literatura română originală. În timp ce în Occident cărțile erau lansate fugitiv, sau expediate abuziv în mass-media de gazetari, uneori chiar de agenți de publicitate, așa-zisa critică de întâmpinare își păstrase la noi toate prestigiile. Cu foarte rare excepții, ele au dispărut, în cvasi-vidul ce pare a se instala. Teoria literaturii sau show-ul televizat? *Care sunt personalitățile culturale pe care socotiți că nu le-ați apreciat îndeajuns?* Aș putea să vă înșirui mai curând personalitățile literare pe care descopăr că le-am apreciat prea mult. *Chiar vă rog.* Din motive uneori diferite, etice sau estetice, dacă țineți neapărat la câteva nume iată-le: Ion Caraion, Augustin Buzura, Mircea Dinescu, Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Eugen Simion, Marin Sorescu. (...) *V-ați pronunțat sistematic împotriva servilismului lui Argezi, Călinescu, Ralea, Vianu. Totuși, încercând o reducere la absurd, cum ar fi arătat literatura română fără ei?* (...) Apărătorii lui G. Călinescu, Mihail Ralea, Tudor Vianu aduc drept argument decisiv, în pledoaria lor, faptul că de la catedră, au putut forma generații de studioși. Într-adevăr, tinerii aceștia au învățat de la profesorii lor carte, dar, în același timp, au avut printre ei și modelul vărsării unui tribut excesiv pentru un Cezar extrem de hrăpăreț. Ce era atunci mai de preț: știința sau conștiința? *Ați urmărit traducерile în românește din ultima vreme?* Oarecum. Pe Mircea Cărtărescu, firește, care s-a bucurat de un ecou critic la Paris și pe N. Steinhardt care n-a obținut – din păcate – absolut nici unul. Explicația e simplă: *Jurnalul fericirii* a apărut la UNESCO, or nimic din ce se vinde pe căi oficiale nu este luat în seamă în mass-media din Apus. (...) *Să ne închipuim, o clipă, că vă aflați încă la microfonul Europei Libere și că ați fi*

aflat că profesorul gabriel Liiceanu a fost invitat să facă parte din Academia Română de astăzi. În ce termeni ați comenta acest eveniment?/ Mi-e greu să-mi închipui neînchipuitul. Din moment ce Academia a rămas aproape aceeași după '89, plină de membri numiți sub Ceaușescu și Gheorghiu-Dej, conform criteriilor știute, nu mi se pare mai puțin grav să intri la Academie azi, ca sub Ceaușescu. Deci nu-l văd pe un Gabriel Liiceanu participând la un astfel de joc. Dacă aș mai avea în față microfonul Europei Libere cu audiența de pe vremuri, aș afirma fără ostentație că Gabriel Liiceanu face cât o academie adevărată. (...) / Cum a acționat momentul decembrie '89 asupra scriitorimii române?/ (...) În afară de marea cotitură de după '89: trecerea mai multor scriitori înspre gazetărie sau chiar viața politică, în afară de apariția benefică a literaturii memorialistice și de mărturie, nu am impresia că s-ar fi produs mutații cu adevărat semnificative. A dispărut (...) romanul zis politic, de altădată, cu șopârlele lui. Dar eșecul îi fusese, de fapt, anunțat încă din anii '80 de bine-numiții optzeciști./ Am impresia că, în linii mari, toți au rămas pe pozițiile lor. Unii au părut chiar ușor paralizați de lipsa cenzurii și a comenzii de stat. (...) Observam același fenomen și în alte țări foste comuniste. În Rusia, mai ales. Totalitarismul în literatură să lase oare aceleași sechele ca în corpul social?/ Am impresia, cu rare excepții, că poezia, mai ales, trece printr-o criză de identitate. S-ar dori postmodernistă, însă rămâne un teritoriu pustiit al unei modernități ce nu vrea și nu știe să moară. (...) Mai toate poemele se aseamănă, se prozaizează inutil. Am citit, de pildă, relativ recent, o pagină de antologie alcătuită de Mircea Cărtărescu cu cinci tineri poeți postmoderniști. Mi s-a părut că oricare dintre acești poeți putea să semneze poemele celorlalți". □ Sub genericul „În dezabtere” (deși punctele de vedere exprimate aici arată fără echivoc consensul), Gheorghe Crăciun (*Un outsider al literarului*), împreună cu foarte tinerii C. Rogozanu (*Un fel de tribut*), Cristina Ionică (*Reciclare*) și Luminița Marcu (*Nedelciu, povestitorul*), participă la un grupaj dedicat prozei scurte a lui Mircea Nedelciu. ■ Gheorghe Crăciun vede în Nedelciu „un paraspecialist al formelor nuvelistice, un metanarator în spațiul povestirii și un scriitor transfrontalier aventurat în teritoriul romanului”, împăcând „luciditatea analitică a lui Camil Petrescu cu empiria vizual-auditivă a lui Caragiale și (...) Marin Preda, într-un stil mai degrabă reportericesc-eseistic și sociografic decât literar” (cu mențiunea că „integrarea non-literarului în literar ține în proza autorului (...) de o strategie existențială și nu de una retorică”). „Dacă astăzi continuă încă să existe o suspiciune a tehnicității prea apăsate a prozei lui Mircea Nedelciu, aceasta nu este (...) decât efectul prejudecăților unui cititor care s-a predat cu arme și bagaje în brațele unei critici de factură pur literară, adică interbelică. (...) Acest gen de critică îl va privi multă vreme și de acum înainte pe Mircea Nedelciu cu respect și admirație pentru virtuozitatea sa epică, fără însă a-l înțelege cu adevărat. Sau înțelegându-l, cel mult, prin grila textualismului francez de la revista «Tel Quel», cu care proza autorului nu are

decât puncte accidentale de contact”. □ Sub titlul *Epiderma și compresorul*, Paul Cernat comentează volumul colectiv *40238 Tescani* (Editura Image, 2000), volum avându-i ca autori pe Ioana Nicolaie, Marius Ianuș, Ioan Godeanu, Domnica Drumea, Angelo Mitchievici, Mircea Cărtărescu, Doina Ioanid, Cecilia Ștefănescu & Florin Iaru: „Cartea (care (...) ilustrează fidel trăsăturile postmodernismului din teza de doctorat a lui Cărtărescu) este o anamneză, o psihodramă colectivă, rezultatul unui *joc de hazard*, ordinea textelor fiind decisă prin tragere la sorți. (...) Limbajul acestui poem *hermafrodit* e, pe rând, provocator, isteroid sau sentimental, intens afectiv, uneori scatologic, sadic și masochist, agresiv și suav. (...) Dar *40238 Tescani* este și un text-replică, o provocare la adresa unei anumite părți a lumii noastre literare. Mai an, într-o cronică de întâmpinare pe cât de răuvoitoare pe atât de superficială, Alex. Ștefănescu spulbera *Ferestre '98*, afirmând, între altele, că volumul e «o partidă de text în grup». (...) Iată însă că Alex. Ștefănescu recidivează în «România literară», cu o cronică devastatoare despre *Tescani*, adevărată capodoperă de reacredita resentimentară. Pitoresc și coleric, articolul a făcut valuri și, culmea, a «vândut» volumul mai bine decât zece cronici favorabile la un loc, astfel încât, la această oră, cartea e de negăsit în librării... Sau, mai bine zis, în librăria NOI, singura în care a fost scoasă la vânzare (și lansată, cu elogi temperate ironic, de către Nicolae Manolescu). Altfel, spiritele conservatoare au acuzat volumul de promiscuitate, vulgaritate, pornografie. Radicalii – de prea multă cumințenie. Scepticii – de mimetism, repetare a unor experiențe avangardiste deja «fumate» (...). S-au mai făcut și se fac experimente asemănătoare, dar din păcate, nu în literatura noastră bătrânicioasă, închisă în sine și obsedată până la plictis de mirajul capodoperei cu orice preț. Volumul are o prospețime tinerească, un erotism opus *promiscuității* acre, degradate a sexualismelor «nouăzeciste», à la Dan-Silviu Boerescu et comp. Și aproape nimic din «terorismul teoretic» al experimentalismului de la începutul anilor '80”. □ Sub genericul „Structuri în mișcare”, Ion Bogdan Lefter publică un text cu titlul *Anti-ortodoxism (simplă precizare)*, un fel de addenda la articolul-program semnat în primul număr al revistei: „Posibile și productive în etape mai vechi din istoria culturii, interferențele dintre religios și artistic n-au mai putut fi validate estetic într-o fază târzie, de autonomizare a limbajelor intelectuale și creative. «Literaturizată» sau «picturalizată», ortodoxia s-a «tradus» în versuri și imagini teziste, previzibile, în care aplombul credinței n-a reușit să țină loc de structură internă, iar limbajul conformist, specializat lexical și arhaizant ă n sintaxă, ca și retorica vizuală bizantinizantă și-au blocat orice șansă de intrare în competiția modernă a inventivității poetice ori grafice. Tristețea este că, încă din anii '80, cu unele antecedente chiar în anii '70, au apărut semnele unei resurecții a acestui model cultural anacronic. Atracția lui, datorată în primul rând aparenței de subversivitate față de un regim ateu, n-a mai fost mare în rândurile scriitorilor, mai atenți la

elaborările conceptuale și la teoriile culturale «la zi». Conformismul unei atari soluții *neo-ortodoxiste* a fost bine pus în evidență de cazul lui Ioan Alexandru, «poet religios» și – în același timp – «poet de partid» (comunist). N-au rezistat (...) seducției o serie de artiști plastici, urmați de o veritabilă modă de gen după 1989, când – între altele – și tematica religioasă s-a văzut lăsată în libertate. Poate părea nedrept ori vulgarizator, însă același lucru s-a întâmplat – de pildă – cu domenii de «inspirație» precum sexualitatea, teoretic interzisă «înainte», numai bună de exploatat «după» în multiple texte (pseudo)literare, pe scenă sau pe ecranele mari și mici. Despre *astfel* de gafe culturale e vorba, despre *neo-ortodoxismele* care au invadat piața ultimului deceniu, obișnuindu-și publicul cu mentalități și retorici retardate. În *acest* sens cred că e salutar pentru cultura română să exprime liber și limpede și opțiuni contrare, *anti-ortodoxiste...*”.

● În revista „22” (nr. 11), Gabriela Adameșteanu publică un editorial intitulat 22: „Timp de o săptămână, Gabriel Andreescu a exercitat presiuni ca să-i fie publicate, într-un drept la replică adresat lui Costin Georgescu, actualul director al *SRI*, acuzații privitoare la finanțarea campaniei electorale a lui Emil Constantinescu, fără să aducă însă probe. (...) Cum s-a ajuns ca trei colaboratori ai revistei (Da Pavel, Șerban Orescu, Gabriel Andreescu), ultimul fiind și membru fondator al *GDS*, să furnizeze muniție atacurilor? În ce fel au contribuit ei de-a lungul timpului la existența revistei? De ce au ajuns să clameze că au fost cenzurați? (...) *Declarația de la Cluj* a reprezentat și pentru mine o dovadă că nu alcătuim cu adevărat o echipă. Nu doar schița unui text, ci o întreagă acțiune (continuu să cred că periculoasă pentru fragila stabilitate, mai ales după momentul Kosovo, reamintesc că era vorba despre propunerea unei forme de autonomie pentru Transilvania și Banat) era pregătită în condiții de conspirativitate. (...) Pentru supozițiile sale, incluzând dependența mea de Serviciile Secrete din acel moment, Gabriel Andreescu va trebui să aducă probe”. □ Apare un comunicat de presă, semnat de *Consiliul de Administrație al Grupului pentru Dialog Social*, Radu Filipescu (președinte), Rodica Palade, Marian Celac, Andrei Oișteanu, H.-R. Patapievici: „Referitor la articolul publicat de d-l Gabriel Andreescu în ziarul «Ziua» din 8 martie a.c., *Consiliul de Administrație al Grupului pentru Dialog Social (GDS)* ține să precizeze următoarele: Gabriel Andreescu a propus revistei «22» spre publicare o replică în 6 puncte la o replică pe care directorul *SRI*, d-l Costin Georgescu, o aducea unui articol anterior al d-l Andreescu. La punctul 1, replica d-lui Andreescu conține acuze grave, care îl implicau nu numai pe autor, ci puneau în discuție și etica profesională a revistei «22». Ridicând obiecții privind temeinicia informațiilor acuzatoare, redactorul-șef al revistei «22» d-na Gabriela Adameșteanu, i-a oferit d-lui Gabriel Andreescu să opteze pentru una din următoarele trei soluții: 1) fie să aducă dovezi care să confirme acuzele; 2) fie să reformuleze pasajul respectiv; 3) fie să renunțe la el (până la obținerea

dovezilor). Nu era deloc vorba de o cenzură politică, ci de respectarea unui principiu elementar de deontologie profesională. Cum d-l Gabriel Andreescu nu a dat curs solicitării redacției, pretinzând ca textul său să fie publicat în forma propusă inițial, conducerea revistei «22» a suspendat publicarea și a cerut părerea *Consiliului de Administrație al GDS*. Întrunit pe data de 7 martie a.c., *CA al GDS* a considerat corectă decizia conducerii revistei și a hotărât că în viitoarea adunare generală a *GDS* să se discute, printre altele, și oportunitatea publicării acestui text în revista Grupului. Întrucât toate acestea îi fuseseră deja comunicate colegului nostru Gabriel Andreescu, apelul său ulterior la membrii *GDS*, prin intermediul ziarului «Ziua», era perfect inutil și, din punctul nostru de vedere, necolegial. Cât privește celelalte acuzații – de exemplu, faptul că d-na Gabriela Adameșteanu și-ar fi turnat colegii la *SRI* sau «submisiunea» politică la care ar fi fost adusă revista «22» –, ele sunt atât de aberante, încât nu considerăm necesar să mai facem vreun comentariu”. (Comunicatul este datat 9 martie 2000). □ Apare totodată o notă, datată 13 martie 2000, semnată de Sorin Alexandrescu, Radu Bercea, Horia Bernea, Doina Cornea, Mircea Diaconu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Filipescu, Stere Gulea, Gabriel Liiceanu, Andrei Oișteanu, Alexandru Paleologu, Horia-Roman Patapievici, Dan Perjovschi, Cristian Preda, Ana Șincai, Mihai Șora: „În ultimele două săptămâni, *Grupul pentru Dialog Social (GDS)* și revista «22» au fost ținta unor violente atacuri de presă. Această nedreaptă dezlănțuire de patimi demonstrează, până la urmă, cât de incomodă continuă să fie pentru câțiva ziariști de la noi ideea existenței unui grup de oameni independenți, pe care nu-i ține laolaltă decât nevoia de a se întâlni ca ființe libere, în spațiul unui dialog neîngrădit. Ne-a fost greu să constatăm că și colegul nostru, Gabriel Andreescu, a intrat în această campanie de defăimare a *GDS* și a revistei «22». Acuzațiile lipsite de probe și bazate pe prezumție și proces de intenție, amenințarea verbală, lovitura pe la spate, revendicarea necondiționată a justiției propriului punct de vedere, acestea nu fac parte din stilistica de funcționare a *GDS*. Apreciem, de asemenea, că afirmațiile susținute de domnul Gabriel Andreescu în ziarul «Ziua» din 8 martie a.c. despre revista editată de *GDS* și despre doamna Gabriela Adameșteanu, redactorul-șef al revistei, sunt profund neadevărate și că ele nu reprezintă, la adăpostul invocării principiilor, decât o încercare a d-lui Gabriel Andreescu de impunere a propriilor idei celor care îndrăznesc să-l contrarieze cât de puțin. Pentru noi, cei care semnăm aceste rânduri, revista 22 continuă să aibă ca vocație dialogul de idei în limitele unui comportament publicistic și intelectual civilizat și, spre deosebire de afirmațiile publice ale domnului Gabriel Andreescu, noi excludem posibilitatea de a fi manipulați tocmai de revista chemată să ne reprezinte în diversitatea punctelor noastre de vedere”. □ Se publică partea a patra din *Un text din „Le Monde” și replici la el* – cu textul *Indecența comparativă* semnat de George Voicu: „Începând cu numărul 5 din 1-7 febr.a. c., săptămânalul

«22» a declanșat și, mai apoi, a susținut, în numerele 6-8, o veritabilă campanie de presă pentru a dezavua, aparent, un fragment dintr-o recenzie apărută în «Le Monde» din 15 ian.a.c. sub semnătură d-lui Edgar Reichmann. Cum fragmentul cu pricina se voia o rezumare a articolului meu intitulat *L'honneur national roumain en question*, publicat în «Les Temps Modernes» (nr. 606, nov./dec.1999), indignările din revista «22» au glisat adesea de la recenzie în cauză la textul recenzat. S-a creat astfel impresia că între cele două ar exista o totală suprapunere de idei. (...) Cum «replicile» trimise ziarului «Le Monde» au fost orchestrate de d-l Liiceanu, care s-a declarat din start «defăimat» de examenul critic pe care l-am făcut unora din ideile domniei sale, cum critica mea nu a fost reprodusă, nici rezumată de cei ce au incriminat textul meu, care au preferat sistematic judecata de tip sentențios în locul analizei și al argumentării, mă văd nevoit, mai întâi, să refac această critică. Cititorii vor putea apoi să judece dacă articolul meu e difamant sau dacă, dimpotrivă, e o critică legitimă, atât în fondul cât și în forma ei, și firească, în definitiv, cel puțin într-o lume care respectă pluralitatea opiniilor. (...) Obiecțiile mele au vizat câteva idei susținute de domnia sa în conferința *Sebastian, mon frère*. Obstinația comparativistă, de pildă, constând în tentația de a stabili o simetrie fără defect între experiența lui Sebastian în contextul epocii *Jurnalului* și aceea a d-lui Liiceanu în perioada comunistă, mi s-a înfățișat ca fiind nefondată, chiar indecentă. (...) În textul meu nu este vorba deloc de vreun «grup antisemit» și, cu atât mai puțin, de prezentarea d-lui Liiceanu ca «lider ideologic al grupului» antisemit sau ca «șef al antisemiților din România». Ceea ce afirmam era poziția de lider ideologic a d-lui Liiceanu în gruparea eterogenă care se individualizează, între altele, prin aceea că pune semnul egalității între Holocaust și Gulag și, mai larg, între fascism și comunism. Eticheta antisemitismului și-a aplicat-o d-l Liiceanu singur în scrisoarea adresată «Le Monde»-ului. Asemenea etichetare nu se găsește în articolul meu (și, *expressis verbis*, nici măcar în cel al d-lui Reichmann) și este, principal, străină spiritului în care l-am conceput. (...) Avem de-a face aici cu tehnica retorică a victimizării. Este o tehnică redutabilă, mai ales atunci când e folosită cu îndemânare. Și cine poate nega această calitate a d-lui Liiceanu? (...) Întâmplarea aceasta mai arată însă și cât de personalizată este cultura română încă și azi. Tentațiile idolatre despre care am vorbit în articolul meu n-au dispărut. E aici un semn că diagnoza de acolo nu e chiar greșită”. □

Andrei Oișteanu publică prima parte a unui text intitulat *B. Fundoianu. Coordonate iudaice*, comunicarea prezentată în cadrul Colocviului internațional *Centenar Fundoianu*, desfășurat la *Fundația Culturală Română*, București, 10-11 noiembrie 1998. (Continuarea: în nr. 12, din 21 martie 2000.) □

H.-R. Patapievici semnează prima parte a textului *Problema identității* (pornind de la următoarea taxinomie: „omul tradițional”, „omul modernității clasice” și „omul modernității recente”). (O a doua parte a articolului apare în

nr. 12, din 21 martie.) □ Dan C. Mihăilescu semnează articolul *O răbufnire (în loc de cronică literară)*: „N-o să vă vină să credeți, dar una dintre cele mai constant, virulent și sistematic atacate zone socio-culturale din actualitatea românească este critica literară. Vă rog să mă credeți, că nu exagerez: direct interesat (și indirect agresat), monitorizez cu iritată atenție fenomenul. Un fenomen care nu s-a ivit imediat după 1989, dar a căpătat o agresivă amploare abia de doi, trei ani încoace. (...) O spun cu nervoasă tristețe: critica literară este considerată drept majoritatea scriitorilor români o fostă instituție de manevră a Autorității și, în prezent, o... prestare de servicii. Criticul literar e privit fie ca mercenar, fie ca țuțar. Ca servitoare dobitoacă și perversă, ori ca om de casă al cutărei politici (a cutărui partid). (...) Aici e buba: a dispărut tătucul și a venit democrația. Care nu mai are nici un haz și nici un merchez. Adio far călăuzitor, adio unic verdict de la Centru. S-au multiplicat centrele de opinie și verdict, se practică lobbyismul, s-a domolit furia ideologică, s-a normalizat, cât de cât, perceperea faptului literar. Nu mai ține cronică literară Nicolae Manolescu, nu mai există «actualitatea românească» și «tezele și antitezele» cuplului Monica Lovinescu – Virgil Ierunca și nici jandarmeria de la «Luceafărul» și «Săptămâna». (...) Un lucru e sigur: uriașul *noroc programat* de care a avut parte, din toate punctele de vedere, generația '60 (și la care au conlucrat istoria, politica PCUS față de Occident, dezghețul produs de congresul al IX-lea al PCR, centralizarea culturii, existența partidului unic și toate cele specifice mecanismelor de propagandă) a fost și va rămâne *unic* în toată istoria literaturii române. Restul... e normalitate. Adică fragmentare, șansă, marginalizare, întâmplare, triumf sau ratăre, pe scurt: destin”. □ Apare un interviu realizat de Nicolae Olteanu cu Mihai Șora: *Școala trebuie să devină o pepinieră de elite*.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 10), apare – sub semnătura *Proza Luxemburg* și sub titlul *Toamna baroc a patriarhului* – un articol despre un volum al lui Paul Georgescu, *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic de provincie* (scrisori către Ion Simuț), Ed. Apostrof, 1999: „Paul Georgescu a fost o figură excentrică a comunismului românesc! Marxist inflexibil, un dogmatic care nu și-a făcut din dogmă o carieră ca mulți alții. (Marian Nițescu îl descrie ca pe un Saint-Just al segmentului proletcultist – vezi volumul *Sub zodia proletcultismului*, Editura Humanitas, 1995). (...) avea însă ceva ce lipsește multor critici: un nas fin, care adulmeca de departe talentul. I-a mirosit și a lătrat disperat aproape fără să obosească o clipă, pe Marin Preda, Nichita Stănescu, Ștefan Bănuțescu, Cezar Baltag, Matei Călinescu și mulți alții. (...) Mai târziu, grav bolnav, se pensionează în 1972, nu mai ieșea din casă dar influența lui (ocultă) era imensă. Petrecea ore întregi la telefon pentru a-i putea impune pe noii scriitori – Buduca, Ghiu, Cărtărescu, Holban, Simuț, Șlapac etc. (...) Dă la iveală trei (am spune capodopere, dacă nu ne-ar fi frică de Nicolae Breban) romane excepționale: *Revelionul*, *Vara baroc* și

Solstițiu tulburat, ultimul fiind primul nostru roman cu adevărat postmodern (necitat însă nicăieri de criticii noștri postamericani). (...) De curând, criticul Ion Simuț a publicat *scrisorile* primite de la Paul Georgescu (1976-1986). Ironie, autoironie, cinic, pisălog, îndrăgostit de literatură până la disperare, Paul Georgescu se dezvăluie în scrisorile către Simuț ca o personalitate fascinantă. Nu-i de mirare, atâta timp cât trei mari prozatori – Dumitriu, Preda și C. Țoiu – au făcut din omul Paul Georgescu personaj în cărțile *Incognito*, *Cel mai iubit dintre pământeni* și *Căderea în lume*. □ La rubrica Show biz da' culti", este publicată, sub titlul *Haz de necazimir*, o notă la adresa lui Ștefan Cazimir, care afirmase în nr. 9 al „României literare” că „redactorii de la «Academia Cațavencu» fac glume ieftine”), alături de un nou atac la adresa lui Augustin Buzura: „Prozatorul academician, director al Fundației Culturale Române, domnul Augustin Buzura s-a bucurat în emisiunea lui Florin Călinescu că revistele care i-au criticat activitatea sau nu i-au lăudat-o îndeajuns au dispărut. Suntem nemulțumiți că n-am ajuns în situația asta. Și fiindcă domnul Buzura a afirmat în aceeași emisiune că rolul Fundației Culturale pe care o conduce este să difuzeze cultura română în lume, îi reamintim ce părere are prozatorul D. Țepeneag despre chestiune: «Dacă luăm în considerare ce-a reușit să impună Fundația Culturală Română ca valoare literară în perimetrul francofon, situația e de-a dreptul caricaturală: un roman al directorului fundației!». Și n-am zis-o noi, ci un prozator care s-a impus singur la Paris, fără nici o fundație în spate”.

15 martie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 10), *Democrația lingvistică*, ridică problema penalizării limbajului vulgar în spațiul public, pornind de la o serie de exemple artistice (sanctionate de CNA) și ajungând la discursul politic: „Orice fapt artistic are o componentă morală și socială. Artistul care își sporește audiența punându-se la nivelul cel mai de jos al publicului său fie nu e cu adevărat un artist, fie se compromite, mai devreme, sau mai târziu. Educarea gustului nu privește exclusiv publicul, ci și pe artist. (...) A miza pe grosolănia publicului larg e o formă de dispreț care conduce la pierderea prestigiului./ Un al doilea domeniu în care au apărut divergențe este acela al discursului politic. învinuit de a fi recurs la cuvinte și expresii triviale, un demnitar s-a apărat chemând în sprijin democrația lingvistică. Toate cuvintele din limba română au drepturi egale, a pretins, în esență, demnitarul. E adevărat. Numai că un cuvânt, o expresie au, pe lângă un anumit înțeles, diferite conotații, ceea ce înseamnă că nu pot fi folosite indiferent de împrejurări, de context”. □ Mircea Cărtărescu publică proza „*Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraza...*”. □ La „Cronica edițiilor”, într-un articol intitulat *Vocea inconfundabilă*, Z. Ornea comentează pe un ton preponderent favorabil volumul memorialistic *La apa Vavilonului* de Monica

Lovinescu. Introducerea e reverențioasă: „Vocea inconfundabilă, plăcut timbrată, a d-nei Monica Lovinescu la Europa Liberă rămîne, pentru mine, (dar numai pentru mine?) o amintire răscolitoare. În vremea aprigă, noptatecă a regimului Ceaușescu emisiunile d-sale (împreună cu cele ale soțului ei, dl. Virgil Ierunca) mi-au înseninat viața, întreținându-mi speranța. Niciodată nu-i voi putea mulțumi îndeajuns pentru tot ceea ce a reprezentat și a înfăptuit”. Unele obiecții apar spre final: „Mă despart de opiniile d-nei Monica Lovinescu despre Vianu, Călinescu, Arghezi. Cel puțin de primii doi dintre cei citați mă simt aproape și știu bine că fără ei – cu toate compromisurile făcute – generația mea de tineri intelectuali atunci ar fi fost altfel sau n-ar fi fost deloc. Ei, mai ales Vianu, ca profesor (și al meu) s-au străduit să salveze ceea ce se mai putea și trebuia salvat din cultura românească, fiindu-ne mentori spirituali. De aceea mi-e greu să accept sudalma împotriva lor. Am citit, sincer spus, cu emoție aceste memorii ale d-nei Monica Lovinescu, avînd un titlu bine găsit, *La apa Vavilonului*. Deși la această apă a Vavilonului autoarea n-a șezut să plângă, ci a luptat temerar și eficient. Va mai urma și un alt volum? Sau chiar altele, deși aici distinsa autoare a cam mărturisit, în pagini dense, aproape totul în esențialitatea sa”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează entuziast volumul *Memoriile mandarinului valah* (Ed. Albatros, 1999) al lui Petre Pandrea (***Petre Pandrea: un sinonim al freneziei intelectuale***): „Autorul cărții aparține unui alt regn decât scriitorii din vremea noastră. Este un bărbat mereu în ofensivă, un intelectual cu o gândire efervescentă, un scriitor care desface și comprimă limba română ca pe un acordeon. El nu încapă în nici o clasificare, nu neapărat pentru că ar fi gigantic, ci pentru că mereu... se mișcă. Impetuozitatea lui se asociază, în mod curios, cu o desăvârșită politețe. Dacă printr-un miracol și-ar face apariția în mijlocul nostru, al celor de azi, ar produce încurcături nedorite. În comparație cu el, mulți scriitori ar părea anemici și mulți ziariști ar semăna a mahalagii. Scriitorii l-ar acuza de amatorism, ziariștii l-ar ataca în haită, iar SRI-ul l-ar urmări. Publicarea acestei cărți provocatoare la Editura Albatros nu reprezintă un accident. Directoarea editurii, Geta Dimisianu, se străduiește de mai multă vreme, prin inițiativele ei editoriale, să demonstreze că avem mari bărbați în cultura română, pe care ar trebui să-i recunoaștem ca precursori și să-i luăm ca termen de comparație dacă vrem să ieșim din mediocritatea în care ne zbatem. Ca mama lui Ștefan cel Mare, cea din viziunea lui Bolintineanu, Geta Dimisianu îi spune fiecărui scriitor de azi: du-te la masa de scris, pentru cultura română mori, și-ți va fi mormântul coronat cu flori! (...) Libertatea spirituală a lui Petre Pandrea este șocantă chiar și azi, când nu mai există teroarea ideologică din timpul comunismului. Prejudecăți, tabu-uri, reguli nescrise ale snobismului, nimic din ceea ce falsifică gândirea nu este respectat de scriitor. Până și într-un moment în care avem prea multă libertate, sau așa ni se pare, el ne învață să fim liberi. După ce inhalezi oxigenul din *Memoriile mandarinului valah*, îți vine greu să

mai respira aerul stătut al vieții culturale de azi”. □ La rubrica „Revista revistelor”, *Cronicarul* semnaleză acid (sub titlul ***Datul în petic***) convergența pozițiilor a două publicații, „Contemporanul” și „Observator cultural” în chestiunea recentelor acuze de antisemitism intelectual: „Concomitent, «Contemporanul» din 2 martie și noua publicație «Observator cultural» (a cărei apariție «România literară» a salutat-o în numărul trecut) din 2-6 martie au publicat un articol al dlui Mihai Dinu Gheorghiu care ia apărarea dnilor E. Reichmann și G. Voicu, doi mistificatori notorii, în polemica legată de pretinsul antisemitism din unele medii intelectuale românești. Nu știm cum s-a ajuns la un procedeu inuzual ca acesta, al publicării aceluiași text în două reviste diferite. Așteptăm fie scuzele autorului, fie pe ale editorilor. În orice caz, nu credem că meritele articolului ar fi la originea repetării lui. Din contra, ni se pare o gravă inadvertență publicarea acestui text incorect și imoral. Descoperim acum că dl Gheorghiu împărtășește convingerile dnilor Voicu și Reichmann cu privire la antisemitismul care ar caracteriza un grup important de intelectuali români, rezultat al absenței unui «examen critic» de care «cultura românească are în continuare nevoie». Dacă dl Gheorghiu și prietenii ideologici ai d-sale ar fi făcut cu adevărat acest examen, am fi fost scutiți de învinuiri aberante, precum aceea că directorul editurii Humanitas ar fi «exegetul entuziast al unor filosofi naționaliști, al căror trecut fascist l-a ocolit sistematic» (e vorba de Ernest Bernea și Petre Țuțea) sau că ar fi reeditat «necritic» opera «unora dintre maeștrii intelectuali ai extremei drepte românești». Oare de unde ne e cunoscut acest limbaj? Dl Gheorghiu nu dă nume, dar e limpede că «patrimoniul cultural problematic» pe care dl Liiceanu l-ar fi repus în circulație este constituit de opera lui Eliade, Cioran și a altora *ejusdem farinae*. Stângăcia în exprimare a dlui Gheorghiu vine din frecventarea unei stângi ideologice specializate în confundarea liberalismului cu extrema dreaptă și în proclamarea ideologiilor de stânga ca deținătoare ale adevărului. Am trăit să vedem, zece ani după revoluție, cum un intelectual fugit în Occident din infernul ceaușist gândește opozițiile doctrinare în același mod precar și manifest în care le «gândește» comunismul. Ne vine să ne întrebăm de ce n-a rămas dl Gheorghiu acasă. Poate pentru că național comunismul ceaușist îi tulbura reflexele staliniste. Ar fi unica explicație. În loc să discute aceste lucruri de pe o poziție democratică și liberală, iată-l în continuare prizonierul aceleași vechi mentalități simpliste, care nu vede între cele două extreme – comunismul și fascismul – nici o cale de mijloc. Titlul pus de d-sa articolului din «Contemporanul» și sosiei lui din «Observator» (sau invers) este singurul lucru care ni se pare acceptabil: datul în petec pare pentru dl Gheorghiu o îndeletnicire absolut firească”. Cu următoarea completare: „Cu totul de neînțeles este reproșul făcut, în același «Contemporanul», de către dl. Nicolae Breban «României literare» și anume de a-și fi pierdut busola critică. Dl Breban e în dezacord cu opinii ale dlui Cărtărescu din «22» și din

C.S.V.D., bazate, e drept, pe o listă a premiilor literare publicată de dna Ioana Pârvulescu într-o carte recentă. Opiniile nu sunt ale dnei Pârvulescu, nici ale «R.I.», așa că, dincolo de valabilitatea ori nevalabilitatea lor (aceasta e o altă chestiune), nu vedem de ce ar fi făcută responsabilă de ele revista noastră. Ne cerem scuze dlui Breban că am deschis o scrisoare care nu ne era adresată, luându-ne după ce scria pe plic”.

● În „Cronica română”, Ana-Maria Dumitriu consemnează un interviu cu Gabriela Adameșteanu. „– (...) *ce v-a determinat să renunțați la beletristică în favoarea presei scrise, fiind cunoscut că în prezent sunteți redactor-șef la revista «22», publicație ce se ocupă, în special, de evenimente politice, sociale, economice?* – La un moment dat și pentru mine faptul că am ajuns aici a constituit un motiv de mirare. Eu cred în destin, în forța acestuia de a te îndruma în anumite direcții, care par cu totul întâmplătoare dar care răspund într-un fel sau altul înclinațiilor personalității tale. Romanele mele demonstrează un interes față de politic și social, dintr-un anumit punct de vedere, cred că eram o persoană «incultă» politic. În această situație se aflau mulți artiști care în timpul comunismului au preferat să se cufunde în lucru și să-și creeze un spațiu de protecție în artă. Cooptarea mea în Grupul pentru Dialog Social s-a făcut în ianuarie '90. Pentru mine, ca și pentru mulți oameni, după 50 de ani de izolare, acea perioadă a fost foarte intensă și, pur și simplu, în clipa aceea m-am simțit atrasă de presa scrisă. Mi-am dat seama că era o miză foarte mare, o miză a presei libere și a alternanței la guvernare./ – *Activitatea dumneavoastră de la revista «22» v-a influențat stilul de a scrie literatură?* – În mod sigur, însă nu pot spune în ce măsură, pentru că în ultimii zece ani nu am mai scris decât o nuvelă. *Gara de Est*, pe care nu am publicat-o în volum, ci doar în două reviste «Viața românească» și «Lettre Internationales». În curând, voi termina un volum, *Cele două Români*, care conține articole politice, câteva fragmente memorialistice și notații (sociale și politice). Este un volum destul de compozit, dar de fapt este primul în care adun ce am lucrat în acești ani în care nu am mai editat decât o serie de interviuri, în '95, denumită *Obsesia politicii*./ – *Ce părere aveți despre literatura română contemporană?* – Aș vrea să spun întotdeauna numai lucruri bune despre literatură, pe care o consider «patria» mea, chiar dacă în ultimul timp am citit și-am scris mai puțin. Mă interesează în special debutanții, scriitori care s-au format în această perioadă atât de contradictorie și de complicată. Acest interes se explică prin dorința mea de a vedea cum va arăta literatura de mâine./ – *Credeți că s-a schimbat felul de a scrie beletristică după '89?* – Tot ceea ce spun vreau să se înțeleagă că o fac cu multă ezitare, iar aceasta nu vine din firea mea, ci din faptul că nu am dreptul să vorbesc despre ceva ce n-am urmărit atent. Dar, din punctul meu de vedere, cred că se schimbă ceva esențial, intrăm într-o altă epocă, a unei alte culturi electronice. Prin care aparțin puțin trecutului. Ne adresăm în literatura noastră unui număr din ce în ce mai restrâns de cititori și

chiar și din acest motiv sunt sigură că ceva esențial s-a schimbat. Îmi propun să fiu mai atentă la literatură, însă nu în perioada imediat următoare, pe care o consider una crucială pentru România și pentru fiecare dintre noi. Odată alegerile încheiate, într-un fel sau altul, aş vrea să acord mai mult timp literaturii./ – *Să aşteptăm un roman ce va avea cel puțin succesul **Dimineții pierdute**?* – Sunt de părere că fiecare autor debutează cu o carte și niciodată nu se poate pronunța înainte dacă va avea un succes răsunător. Oricum, dacă ești serios trebuie să ai o miză a ta, nu o miză impusă de ceilalți, deoarece aceștia din urmă sunt tentați să te măsoare cu ștacheta ta cea mai înaltă. În plus, nimeni nu produce capodopere în serie, sau poate foarte puțini și oricum nu este cazul meu”.

16 martie

● În articolul „*Vulgaritate supremă*” a criticilor puterii actuale? *Noua cenzură*, din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 11), Liviu Ioan Stoiciu ia atitudine împotriva presiunilor „inadmisibile” la care ar fi supusă presa scrisă în preajma alegerilor, „din partea unei elite numărate pe degete, tip GDS-«22», cu legitimitate abuzivă, care a trecut la represalii (arogându-și o postură justițiară hilară, de singură reprezentantă a «societății civile», cu pretenții executorii) asupra tuturor negativiștilor și «criticilor» actualei Puteri”: „Personal, privesc plin de milă manifestările dictatoriale ale acestei grupări nesemnificative «din jurul președintelui Emil Constantinescu» (degeaba susține rudimentarul politruc Alex. Ștefănescu, din curtea PNȚCD, că «intelectualii cei mai valoroși sunt grupați în jurul CDR», o dată ce «700» de intelectuali ar fi semnat un apel de sprijin al lui Emil Constantinescu, adică «aproape toți intelectualii de elită ai țării», Doamne ferește; să fim sobri, nu aceasta e problema bunăstării sufletești a românilor și nici a credibilității «implementării» democrației pragmatice în România). Grupare «elitistă» care vrea să pună pumnul în gura celor ce iau atitudine față de realitatea sumbră din România, acutizată în ultimii trei ani pe mâna unei clase politice, la Putere, profund corupte, de rea-credință sau incompetente. Îmi e, de altfel, imposibil să înțeleg de ce «elita» din jurul actualei Puteri ține coada pe sus, în plin marasm, când nivelul de trai în România a coborât sub limita subzistenței și când s-a pierdut orice speranțe de «schimbare în bine», într-o țară pusă programatic pe butuci. Adevărul e că «alternativa» la forțele de stânga-extremiste, «regimul Emil Constantinescu» s-a dovedit din 1996 până azi o catastrofă morală pe toate planurile. Este incredibil: sub lozinca eradicării «vulgarității» (tot ce e critică la adresa Puterii actuale e «vulgaritate»!), «elita» de tip GDS-«22» bate cu pumnul în masă și cere înființarea unei «fundații care să monitorizeze (amendeze) mass-media»! Mai mult, «filozoful» Gabriel Liiceanu înfierează cu mânie «elitistă» (nu «proletară»), auziți, «Vulgaritatea Supremă – aceea de atitudine, mentalitate, gândire, cu alte cuvinte, vulgaritatea discursului jurnalistului»! S-a mers deja

prea departe. Mă voi opri doar asupra unui aspect al «reducerii la tăcere a celor ce îndrăznesc să exprime opinii critice sau să dezvăluie abuzuri și ilegalități». Presa, singurul câștig al Revoluției, permanent incomodă regimurilor politice de la noi, s-a trezit din pumni la începutul acestui an electoral și a sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Asociația Mondială a Ziarelor. Clubul Român de Presă a dat o Declarație «în legătură cu condamnările în serie pronunțate împotriva ziariștilor» – constatând cu îngrijorare că a fost introdusă «cenzura de tip nou, cea prin Justiție». Prin apariția unei ordonanțe de urgență (semnată acum de ministrul Justiției, Valeriu Stoica, lider într-un partid, PNL, condus de scriitori care ar trebui să știe ce e aia o respectare a liberății de expresie, precum N. Manolescu și Mircea Ionescu-Quintus!), prin care se scutesc de plata taxei de timbru toate cererile pentru acordarea de daune morale pentru «prejudiciile aduse onoarei, demnității sau reputației unei persoane fizice»! Ordonanța care introduce cenzura prin intimidarea ziaristului și a publicației, care încearcă să pună presa la zid în această Românie triumfală, la Putere cu «forțele democratice» susținute de «aproape toți intelectualii de elită», vai, din stirpea GDS-«22» – într-un moment în care «practica judiciară europeană merge pe linia eliminării chiar și a răspunderii civile pentru ziariști»! (...) Toți procesomanii (în primul rând cei de la Putere, politicieni, guvernanți, judecători, parlamentari, primari sau prefecți, care profită de funcțiile publice) pot bloca și executa activitatea unui ziarist incomod sau pot falimenta o publicație de opinii în numele lezării «dreptului la imagine» sau «vieții particulare», prin cereri exorbitante de daune”.

17 martie

• În „România liberă”, Vitalie Ciobanu publică articolul ***Eminescu pe Internet?***: „O expoziție inaugurată la Muzeul de Istorie din Chișinău anunță o schimbare a felului în care ne raportăm la clasicii literaturii române, în speță la Eminescu. Noutatea absolută a evenimentului o constituie suportul multimedia. Câteva computere instalate pentru uzul vizitatorilor înglobează o impresionantă bancă de date legate de numele poetului național. Poezia lui Eminescu a fost așezată pe o coloană sonoră, suținută de actori cunoscuți din România și R. Moldova. Tot aici se pot viziona caseta cu filme despre viața și opera poetului, se pot accesa fișiere ce cuprind materia așa-zisului scandal Eminescu din ultimii doi ani. Este pentru prima dată când publicului basarabean i se oferă întregul volum de texte pe această temă – articole ce au reușit să relanseze, publicistic, interesul pentru opera literară și politică eminesciană. Mai ales că momentul istoric este în mare parte asemănător. Ca și acum o sută de ani, integrarea noastră în lumea occidentală este minată de numeroase contradicții și asperități. Dar dacă în epoca lui Eminescu societatea românească trebuia să depășească un fond de inerție și habititudini orientale (...), azi avem de luptat cu sechelele celui mai mare rău cunoscut – comunismul – care

macină din interior evoluția României./ Expoziția «Eminescu» de la Chișinău demonstrează că o restructurare în domeniul culturii, o infuzie de pragmatism este inevitabilă. (...) Toate națiunile civilizate și-au pus de mult patrimoniul cultural pe suport electronic”.

● Într-un articol despre I.P. Culianu apărut în revista „Orizont” (nr. 3), *Universurile ambiguității*, Cornel Ungureanu scrie: „E greu să scrii despre Ioan Petru fără să începi cu sfârșitul. Adică fără să numești zgomotul provocat de una dintre cele mai puțin obișnuite crime petrecute în lumea intelectuală. Asasinarea lui Ioan Petru Culianu focalizează asupra eruditului idei dintre cele mai neobișnuite – păreri care recapitulează, de fiecare dată, ultimii ani ai profesorului. Ultimii ani, cei care l-au adus pe Ioan Petru Culianu în câmpul politicii. A fost o crimă ritualistică – scrie (spune) politologul Vladimir Tismăneanu, unul dintre apropiații profesorului, cercetător implicat în analiza transformărilor Europei de Est. (...) E evident că după 1989 proiectul politic devine presant pentru eminentul erudit, pentru (ca să rămânem în terminologia lui Culianu) eroul Atlantidei. *Viitorul României în unsprezece puncte* e un proiect de reșezare a țării important prin suprafața acoperită. Insul care proiecta o *mathesis universalis* are acum soluții privind politica, economia, armata, justiția, presa, televiziunea, minoritățile ș.a.m.d. În noua așezare a țării îi rezervă un loc și lui Mircea Eliade: «Dacă Mircea Eliade ar fi trăit, computerul l-ar fi desemnat pe el drept președinte. Motivul primar – Mircea Eliade trăia departe de realitatea cotidiană, și asta însemna, pentru Occident, o garanție că România ar reintra într-o realitate democratică. Mircea Eliade ar fi fost un simbol mult mai potrivit decât monarhia (pe care o detesta) pentru Occident, un mediator ideal într-o situație în care i s-ar fi cerut nu să acționeze, ci să nu acționeze»”. □ Alexandru Ruja (*Managerul creativ*) semnalează un studiu recent publicat de Nicolae Mecu, *Iacob Negruzzi sau vocația comunicării* (Editura Minerva, colecția Universitas, 1999). □ Radu Pavel Gheo semnează un text intitulat *O alternativă culturală: Club 8*: „De câțva timp, la Iași s-a constituit un grup de artiști și scriitori relativ tineri (unii cu volume publicate, alții așteptându-și debutul), al cărui organizator este Dan Lungu (asistent la facultatea de Sociologie și realizator al unei pagini săptămânale «Arte» în cotidianul «Monitorul») și care poartă numele de *Club 8*. Ei propun o alternativă culturală, iar un (pseudo)manifest al grupului a apărut în suplimentul lunar «Vineri» al revistei «Dilema» (nr.21/ iulie 1999). Membrii clubului pregătesc de ceva vreme și o revistă, iar în lunile octombrie și noiembrie 1999 câțiva dintre ei și-au lansat succesiv patru volume la Editura Outopos, în cadrul unei colecții intitulate «Noua literatură». (...) Ovidiu Nimigean face aluzii și conexiuni intertextuale multiple, parodiind cu nonșalanță postmodernismul chiar și atitudinile postmoderne (doar trebuia să se ajungă și la asta!). El se plimbă din America lui Whitman și Crane până pe Bahlui, unde «așteaptă să iasă din Bahnă». (...) Datorită vastei sale performanțe culturale, O. Nimigean își este,

probabil, cel mai bun cititor, singurul care îți (re)cunoaște întortocheatul păienjeniș intertextual. O virtute apropiată de viciu. Ca și la Joyce sau – ca să rămânem în teritoriul liricii – la Pound, textele sale citează, amintesc de sau trimit adesea la alte texte și autori, inclusiv la propria creație. Prins în sarabanda combinatorie a versurilor copilărești, a cascadelor de imagini și senzații, a jocurilor intertextuale, lectorul grăbit o poate scăpa din vedere. Adio, adio, dragi poezii? De sub masca retorică, Nimigean ne lasă să distingem o înrâncenare existențială, o suferință de care, hiperconștient și autopersiflant, autorul plânge și râde scrâșnit. (...) În volumul de versuri care reprezintă debutul [lui Michael Astner] – *Despre calitatea unui timp* – cititorul va descoperi un poet de interval, plasat la intersecția acestor două culturi. Nu este vorba doar de poetizarea unei condiții de alteritate, asumată atât în Germania, cât și la Iași. Intervalul mai înseamnă la Astner căutarea unei formule lirice personale, întreprinsă în etape succesive și ușor de urmărit în cele patru părți ale volumului amintit. De ce ar fi Michael Astner un poet de interval? Cel puțin în acest prim volum al său, el oscilează între formulele lirice clasicizate ale liricii moderniste (primele două părți ale cărții) sau postmoderniste (partea a treia, care dă și titlul volumului), deși este clar că se simte mult mai în largul său atunci când își permite să se joace. (...) La momentul debutului în proză, Dan Lungu pare decis să atragă atenția asupra volumului său. Cel puțin aceasta este prima impresie pe care o lasă titlul provocator al cărții: *Cheta la flegmă*, inițial că autorul se oprișe la mai cumintele *Duminica domnului Chichifoi*. Dan Lungu a adoptat cu bună știință o astfel de strategie auctorială. (...) Perspectiva cinematografică îl apropie de neorealiștii italieni. Privirea limpede, rece, ca ochiul camerei video, baleiază o lume a suburbiilor, din care se reține banalitatea intrigantă a unor personaje grotești (ca în *Intimități*), alteori inocente (ca în *De-a întunericul*). Prin titlu și prin imaginea de pe copertă (în care se vede o scară de bloc mizerabilă, cu rufe atârnate în balcoane), Dan Lungu pare că invită la o explorare a sordidului și banalului, oferindu-ne o galerie de eroi mărunți. (...) În ciuda titlului său elaborat și ușor teribilist, microromanul sau macronuvela lui Lucian Dan Teodorovici, *Cu puțin timp înaintea coborârii extratereștrilor printre noi*, oferă imaginea unui prozator stăpân pe uneltele scrisului. Admirator ai autorilor americani din deceniile 6 sau 7, autorul construiește o narațiune cu fraze scurte, sacadate, impune un ritm alert al poveștii și creează astfel o atmosferă dinamică, determinând o lectură pe măsură: rapidă și captivantă. (...) Ezit să numesc cartea lui L.D. Teodorovici «roman», poate și din cauza lungimii (120 de pagini), dar mai sigur din pricina tipului de narațiune adoptat: liniară, directă, cu evenimente definitorii doar pentru personajul principal, singura prezență permanentă pe parcursul romanului. Nu este vorba nici despre un Bildungsroman, atâta timp cât evoluția eroului nu aduce nici o modificare a satatutului sau profilului său psihologic. Însă chiar figura eroului narator,

adolescent teribil și revoltat, este cea care susține întreaga narațiune. (...) Eroul lui Teodorovici ar putea fi emblematic pentru o «generație pierdută», caracterizată prin hiperluciditate și respingerea clișeeilor. În acest sens, semnificativ mi se pare faptul că nici unul dintre personaje nu poartă vreun nume, ca și cum autorul ar fi vrut să marcheze tipicitatea lor. Inclusiv a nașei care și-a găsit un sens în așteptarea extratereștrilor care au creat această lume pe cale artificială și vor veni să ne mântuiască”. □ Dana Chetrinescu (*Structuri circulare*) scrie despre *Cartea cuceririlor* de Cornel Ivanciuc (Editura Cartea Românească, 1999). □ Continuă publicarea serialului lui H.-R. Patapievici, *Note despre omul recent*: „Universul infinit deschis al modernilor este, în fond, un univers limitat la o singură dimensiune: spațiul nelimitat. Din punct de vedere spiritual, infinita deschidere a spațiului, când este numai spațială, revine la o dramatică închidere de orizont. (...) Spre deosebire de modernitatea clasică, a cărei mișcare era justificată prin promovarea progreselor rațiunii, modernitatea recentă își justifică mișcarea numai prin reflexul instinctiv de a se strânge tot mai aproape de șuvoiul cel mai rapid al scurgerii timpului. Contează ca în fiecare an să se dea premii: nu contează dacă cei de acum sunt mai buni, egali ori mai proști ca cei de ieri. O *querelle des anciens avec les modernes* ar fi azi de neconceput, pentru că ar fi complet lipsită de miză rațională. Acei moderni trebuie să dovedească un spor de raționalitate, pentru a avea dreptul să se declare superiori. Astăzi, nu. Superioritatea noastră, care a încetat să mai fie rațională, invocă în sprijinul ei numai faptul de a fi cât mai recentă cu puțință. În timpurile modernității clasice, a fi modern însemna a cunoaște mai bine adevărul (adică a fi mai rațional) decât cei dinaintea ta (premodernii) – evident criteriul de demarcație între modern și pre-modern nu era faptul de a fi modern (adică ai recent în timp), ci sporul de cunoaștere, i.e., rațiunea. În timpurile modernității recente, a fi modern a ajuns să însemne a fi cât mai strâns cuplat cu tot ce poate fi imaginat mai recent: cu ultima apariție din orice domeniu, cu ultimele produse, cu ultimele invenții, cu ultimele descoperiri – pe scurt, cu ultima modă. «Ador moda!» este, în fapt, unul din sloganurile care, azi, nu mai miră pe nimeni – deși, analizat, prostia lui sare în ochi”. □ Sub titlul *Ar trebui să ne exilăm cu toții!*, Veronica Balaj îl interviuează pe Dinu Flămând: „În ce mă privește (...) exilul nu s-a încheiat! E un proces, da, un proces care te ajută efectiv să ieși din niște obiceiuri în care te acomodeșezi într-o vreme. Exilul nu e un cuvânt. E o formulă de viață, dacă o privești cu toată seriozitatea. (...) / *Scriitorul, în cazul de față [în exil], mai mult decât în mod obișnuit, e obligat, deci, să trăiască dublu, în sensul bun al expresiei, să acumuleze pe dublu plan?* (...) / E o dublă justificare existențială. Existența mea ca scriitor este justificată printr-o decizie: am decis să scriu în limba română. Viața zilnică e altceva, altfel exprimată. Mi-am luat unealta principală cu mine, limba română, și cred că poezia română poate trăi foarte bine și în exil. Mai ales la Paris, românii de acolo sunt dornici să utilizeze o limbă română

frumoasă, curată. Chiar scriitorii de acolo folosesc o limbă română «autentică». (...) / *Apropo de scriitorii români la Paris. O carte publicată aici de un autor român are ecou în literatura Franței actuale?* / Franța a descoperit România prin literatură, și invers. Din anii '90 încoace, s-au schimbat chiar planurile, profilul unor edituri. Există în sudul Franței edituri care publică *serii* de literatură română, mai ales proză. Au fost traduși și publicați Camil Petrescu, Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu. Dar nu numai scriitorii interbelici au fost editați. Alte edituri și-au propus proiecte inedite, cum e cazul *Ferestrelor deschise*. / *Oare se și vând cărțile din literatura română?* / Piața de carte românească? Greu de apreciat. Unele volume, unii autori, da. Țepeneag, de exemplu. Nu trebuie să ne așteptăm ca literatura română să fie cunoscută peste noapte. Ani în șir nu s-a făcut nimic, iar acum, aproape zece ani, puțin. Treptat sunt sigur, se va alcătui o bibliotecă românească în casele iubitorilor de această literatură și la Paris". □ Simona-Grazia Dima (**Proiectul cărții ideale**) comentează două volume de poezie: *Roua plural* (1999) de Constanța Buzea și *Skanderbeg* (1998) de Angela Marinescu.

● **Europa ca momeală** este titlul articolului semnat de Mircea Iorgulescu la rubrica sa din „Dilema” (nr. 370): „Unanimitatea românească întru aderare nu poate fi, desigur, suspectată de ipocrizie, deși unanimități inocente nu există. Perspectiva integrării în Uniunea Europeană, demagogic prezentată ca un fel de intrare în paradis, a venit astfel să împropăteze oportun fanatele și pompos botezatele «programe» oferite logoreic unei populații hăituite de nevoi și sărăcie. Unanimitatea de voință afișată avea ceva dintr-o îmbulzeală la startul unui maraton popular: de acum încolo, fiecare dintre combatanți străduindu-se să demonstreze că este *mai european* decât ceilalți, de nu chiar unicul, veritabilul *european*, și, în plus, că numai dacă *el* va fi ales, România va fi triumfal condusă către acea Europă de vis, de unde se va revărsa asupra sărmanei țări un potop de bani”. □ Dosarul tematic al acestui număr, realizat de Mircea Vasilescu se intitulează **Polemici și polemiști**. Romanița Constantinescu publică un text despre recenta polemică din Germania privind rememorarea trecutului nazist, apărând legitimitatea intervenției, fie și greșite, a scriitorului Martin Walser (**Pledoarie pentru monolog**): „Fără îndoială, Martin Walser face *mea culpa*, dar nu renunță prin aceasta la libertatea de a greși. Cu atât mai bine, pare el să spună, dacă neadevărurile mele sunt mai prietenoase decât ale celorlalți. Gândurile care-i trec cuiva prin minte sunt altele decât cele comandate sau recomandate din afară”. □ Vasile Morar pledează pentru **O necesară etică a polemicii**. □ Caius Dobrescu semnează un articol corosiv despre **Apoteoză vulgarizatorilor** în România intelectuală postdecembristă. Autorul acuză „mistica gnostică, perpetuată până în anul 2000, a luptei dintre Intelectualii convinși că reprezintă tabăra Luminii, și Comuniști, eternii lor adversari, plasați în sectorul Gheenei”: „Ceea ce rezultă de aici este imperativul unei stângeri a rândurilor, a unei coeziuni intime și profunde – condiție

esențială pentru a rezista asediului forțelor Întunericului și a putea declanșa, la un moment dat, contraofensiva. Nu susțin că metaforele gnostice și maniheiste sunt inadecvate pentru a descrie experiența comunismului, ci vreau doar să reamintesc faptul că ele *sunt metafore*. Din momentul în care le iei în literă, ai renunțat la condiția de membru al acelui club al libertății sceptice, fondat în Europa secolului al XVIII-lea, pentru a adera la ceva ce seamănă în esență cu o sectă de «tremurici». Noi trăim într-un mediu cultural care ia metaforele în literă. Este instructiv să vedem cum un intelectual român poate mima silitor discursul de emancipare de sub simbolistica naționalistă, vehiculând, în același timp, cu serenitate, reprezentarea Intelectualului anti- și post-comunist ca scânteie a Luminii eterne căzută în lumile inferioare/infernale. (...) pare imposibil să pui la îndoială valoarea unuia sau altuia din canonul «progresist», fără a întări, prin recul, noile poziții culturale și politice ale vechilor activiști și securiști și ale uneletelor lor mai mult sau mai puțin docile. Toți «oamenii de bine» sunt chemați să consolideze prin credință pozițiile acelor intelectuali – dl. Octavian Paler, dl. Gabriel Liiceanu, dl. Nicolae Manolescu, dna Gabriela Adameșteanu, dl. Laurențiu Ulici, dl. Ștefan Augustin Doinaș etc., etc., care își aruncă prestigiul dobândit înainte de 1989 în lupta pentru debolșevizarea României. (...) Consolidarea inerțială, necritică, a ierarhiilor culturale de dinainte de 1989, religia supunerii față de «interesul general» practică de nucleul dur al intelighenției locale conduc, printre altele, și la scoaterea în prim-planul vieții culturale a *vulgarizatorilor*. Capacitatea de a condensa, de a simplifica, de a exprima «ceea-ce-de-fapt-gândeam-cu-toții-fără-areuși-să-exprimăm» a acestora din urmă este esențială pentru menținerea unei impresii de omogenitate a câmpului cultural. Adevărații producători de idei sunt întotdeauna periculoși pentru consens, creativitatea fiind incompatibilă cu o «Vulgată a intelectualului care gândește corect». Vulgarizatorii sunt adevărații artizani ai corectitudinii politice, capabili să ne indice un ideal confortabil (și conformist) al non-conformismului intelectual. (...) Totuși, ar trebui să realizăm că ne desparte deja un secol și jumătate de momentul 1848 și că în tot acest timp, cu toate ocolurile, întreruperile și regresiiile, sistemul nostru cultural a depășit *irreversibil* un anumit prag de complexitate. Nu trebuie să surprindă pe nimeni vizibilitatea de care se bucură vulgarizatorii ai: principiilor relativismului cultural (dl. Lucian Boia), kremlinologiei și științei politice americane a anilor '60-'70 (dl. Stelian Tănase), idealurilor civic-comunitariene (dna Ana Blandiana), ideilor liberalismului clasic (dl. H.-R. Patapievic) – și lista rămâne, evident, deschisă. Acțiunea domniilor-lor este adeseori binevenită și utilă. Intelectuali precum d-nii Dan Petrescu, Daniel Barbu, Gheorghe Iova, Alexandru Mușina, Mircea Mihăieș, Virgil Podoabă, Cătălin Avramescu, Mircea Boari, Adrian Oțoiu, Sorin Matei, Teodor Baconsky – și lista ar putea, din nou, continua – sunt condamnați prin chiar condiția originalității și ireducibilității personalității lor să nu poată ocupa avanscena culturală. Problema

apare însă în care, cu sau fără complicitatea lor directă, vulgarizatorii sunt luați, în toate situațiile și la toate nivelele, drept autentici inovatori, drept legitimi și unici producători de idei. Atâta timp cât reprezentarea publică asupra culturii plasează în centru vulgarizatorii, condițiile de libertate (în sensul de imprevizibilitate) intelectuală presupuse de o polemică autentică nu vor fi niciodată întrunite”. □ Dan C. Mihăilescu („*Voi să-mi răz bun*”) panoramează subiectiv și moralizează polemicele postdecembriste: „Acum câțiva ani, Gabriel Liiceanu a avut o idee excelentă, la care, spre onoarea mea (și.. paguba lui) m-ar fi făcut părtaş. Ce bine ar prinde acum, zicea el, o colecție editorială dedicată marilor polemici din literatura (cultura) română! (...) Cu bogată tristețe, dar nesmiunțită convingere, am refuzat ispititoarea ofertă, care, ce-i drept, îmi produce și astăzi plăcuți fiori la cerebel. Adevărul e că trăim într-o spumegație verbală de șatră. (...) Nu s-ar zice că, după 1989, n-am avut parte de subiecte fundamentale de polemică, începând teribila afirmație a lui I.P. Culianu despre «inexistența» culturii române în comunism, care a ridicat, firește, un cor de proteste și continuând cu frontul G. Grigurcu/E. Simion, «rezistența prin cultură» vs. necesitatea revizuirilor, a restructurării ierarhiilor și teoria celor două cerneluri, sau cu procesul intentat dreptei culturale interbelice odată cu *Felix culpa*, eseul lui Norman Manea, apoi cu tot ce au produs în conștiința publică și culturală cărțile lui H.-R. Patapievici și Lucian Boia, jurnalele lui Paul Goma, «Dilema – 265» cu Eminescu, scandalul manualelor alternative ș.a.m.d. La polemici, adică la subiecte, stăm bine. La polemisti stăm mai rău. Și nu mă gândesc la vidaniorismul lui C.V. Tudor & Co (care nu-i polemică, ci spurcare țigănească) ci la urâta degradare a unor – totuși reale înzestrări gazetărești precum Ion Cristoiu, la meschinizarea megalomană a unor talente ca Nicolae Breban sau la reducționismul practicat cu greu expiabilă înverșunare de oameni de talia unor Adrian Marino sau Z. Ornea. În context, cum să nu te extazieze eleganța cu care polemizează, de pe subtile și bune poziții conservatoare, Alexandru Paleologu? Și cum să nu te încante (în ciuda hachițelor sale de Grumpy narcisiac) spectacolul omnisupărilor lui Alexandru George? Sau elasticitatea mutual profitabilă de care au dat dovadă, în cele din urmă, «avocații» din procesul nouăzecism vs. optzecism! (...) Dacă, spre pildă, polaritățile gen Nicolae Manolescu – Eugen Simion (cu enormele lor prelungiri antagonice, de la vârful elitelor politice, până la ultimul învățător de la țară, trecând prin sistemul doctoratelor, al evaluărilor academice, prin grupurile de presiune din presă, prin meandrele finanțării cercetării științifice ș.a.m.d.) vor rezulta marile clarificări, marile instrumente de lucru (dicționare, istorii ale literaturii, edițiile clasice etc.) și noile promoții cu adevărat europene ale școlii românești –, apoi atunci se vor fi spălat toate neînțelegerile și tristețile dihoniei. Restul – e spectacol. Pe de altă parte, e de ajuns să evocăm lamentabila, grobiană verbalizare de frustrări a Diacului tomnatic și alumn de la «Literatorul», patima îmbârligăturilor

perverse «ideologic» de care suferă Interim-ul din pagina a doua a «Adevărului literar și artistic», (prin care se aburește orice se dorește clarificat), vituperările cvasimaniacale prin care Aristarc-ul «Jurnalului literar» mănjește adesea vitrina acestui magazin literar de netăgăduită valoare, ca să înțelegem ce jalnică modă adoptă în polemică scrisul nostru de azi! «Voi să-mi răzbun» – iată formula caragialiană care ne domină la modul copleșitor. O găsim la toate etajele, de la Paul Goma, Paul Everac, Mihai Ungheanu sau G. Alboiu, până la Liviu Ioan Stoiciu, Laszlo Alexandru sau Nicolae Iliescu. La Florica Mitroi ca la George Pruteanu, la Fănuș Neagu ca la George Cușnarencu. În orice caz, nu ducem lipsă de varietate în peisaj. Între stilul casant, de negre străluciri și de o precizie devastatoare, al lui Cristian Tudor Popescu, și mușcătura piezișă a lui S. Damian, între sagacitatea și rafinamentul de bisturiu al frazei lui Dorin Tudoran și scenariile fierbinți, atacând în toate părțile, ale lui Ioan Buduca, dar și cu un Octavian Paler mereu înzăuat, cu Ileana Mălăncioiu și Mircea Mihăieș, dar și cu Ion Coja și Edgar Reichmann – nu ne putem plânge de plictiseală, ca să zic așa. Importantă rămâne, firește, alegerea armelor. Opțiunea pentru capă și spadă sau pentru bătă și coloc, vorba lui Cornel Regman. Dilemă din care, se pare, nu putem ieși”. □ În pagina 2, sub titlul *Primim din partea Partidului Umanist Român* și sub semnătura Prof. Univ. Dr. Dan Voiculescu i se reproșează „directorului fondator” Andrei Pleșu că „A acuza postul Antena 1 de parțialitate fără a avea dovezi riguroase, bazate pe analiza tuturor emisiunilor informative ale postului, este un act gratuit care nu onorează ținuta intelectuală a revistei DILEMA. Vă mulțumesc și vă asigur că rămân un cititor fidel al revistei”. □ Claude Karnoouh atrage atenția asupra riscului unor *Dezbateri secundare*: „În ceea ce privește dezbaterea publică, așa cum este ea orchestrată de presa românească, sunt momente când e dubios dacă informația ar fi scopul vizat de polemică, fie ea oricât de acerbă. Astfel, în campania din 1996, pentru intrarea României în NATO, un observator detașat ar fi fost raptat de cvasi-unanimitatea presei. Tonul, stilul, lozincile se asemănau până la confuzie cu campaniile de mobilizare declanșate înaintea unui război național și cu acelea organizate în epoca comunistă când partidul pregătea o schimbare de macaz a orientării sale politice. Orice opinie contrarie era diabolizată, injuriată, l considerată o trădare. Era ceva neliniștitor, deoarece orice unanimitate, convingându-i pe oameni de buna fundamentare a unei decizii, privește formele totalitare, antidemocratice ale puterii. E adevărat, în timpul agresiunii NATO asupra Serbiei opiniile s-au diversificat, și presa românească a exprimat contrastele, mai bine decât presa occidentală, mobilizată integral pentru retransmiterea conferințelor de presă cotidiene, date la Bruxelles de inefabilul James Shea, cu surâsul său satanic de extra-terestru. Cu această ocazie, puterea din România, desigur bine sfătuită de specialiști occidentali, a învățat să-i lase pe toți să vorbească, în timp ce se luau deciziile cerute de stăpâni, chiar dacă majoritatea populației ar fi optat pentru o soluție

de neutralitate. Este chintesența a ceea ce unul dintre cei mai celebri disidenți sovietici, Alexandr Zinoviev, numește «epoca post-democrației» (cf. *La grande rupture*, L'Age de l'homme, Paris, 1999) (...) S-a făcut mult caz, adeseori pe un ton de o vulgaritate fără egal, pe tema unui manual alternativ de istorie, pe care, de altfel, eu nu prea îl admir. Se folosește mereu același argument: trădarea poporului-națiune. Poporul român nu mai este reprezentat prin eternul său eroism și prin înscrierea lui cvasi-ontologică în centrul unui spațiu natural ireductibil, colinele și pădurile, pe scurt, în spațiul său mioritic. Dar polemisti au omis să privească încarnarea contemporană a acestui spațiu... Dacă ar ajunge să le observe, poate la o plimbare ar afla că spațiul mioritic seamănă astăzi cu o imensă groapă de gunoi, amenințând peisajul al cărui calm și frumusețe nu le-am negat niciodată. Iată un bun subiect pentru o dezbatere democratică, pentru polemică, unde publiciștii și-ar putea exersa talentul, vocația lor elitară, avertizând poporul că dacă nu acordă atenție pământului lăsat moștenire copiilor și nepoților săi, se pune sub semnul întrebării supraviețuirea sa într-o lume iremediabil otrăvită”. □ Z. Ornea reconstituie istorico-literar, la rubrica sa, ***Polemica Gherea-Maioreescu***. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îi ia un interviu lui Nicolae Manolescu, sub titlul ***Campanii, teme, adversari***: „.....disponibillii, în felul lor, sunt niște proceso-mani. Răspund la orice, atacă în toate direcțiile, gata mereu de replică și de harță. Monotonii sunt stăpâniți de idei fixe: de câte ori vine vorba de ideea în chestiune, de subiectul cu pricina, sar ca arși. Altceva nu-i interesează. Morocânoșii, pe care eu i-aș numi mai degrabă dondănituri, n-au expresivitate; cu toată hărnicia lor, nu-i ia prea multă lume în seamă, nu se vede că polemizează și asta le dă un perpetuu aer frustrat. (...) Am polemizat de multe ori, dar s-ar putea să n-am o vocație specială pentru asta, fiindcă nu-mi place să răspund la toate prostiile. Ori nu-i important, ori nu duce nicăieri, ori adversarul nu merită. Mă întreb în ce măsură mi-am convins studenții la curs, unde, vrând-nevrând, am recurs la mijloace polemice, vrând să-i scot din anumite idei și să-i duc spre altele. N-am cum să știu, fiindcă la examen ei vin și spun ce le-am spus eu. Asta poate să fie o formă de obediență. (...) Aleg, dintr-o înșiruire posibilă, pe Paul Georgescu, pe Alexandru Ivasiuc, pe Alexandru George – cei care-mi vin acum, imediat, în minte. Cu oricare dintre ei mi-aș fi dorit să susțin o polemică. În general, dorința mea de a intra în controversă îi vizează pe oamenii deștepți, instruiți, spirite urbane. (...) Nu cred că în acest timp, destul de frământat altfel, s-au purtat cu adevărat polemici; avem mai mult dispute dezlănate sau agresive, loviituri sub centură, atacuri la persoană. Totul pornește și se încheie la nivel de cuvinte (...). Cel puțin eu, acum, nu am în minte nici o polemică politică bazată pe diferențe de doctrină, de idei, de abordare a realității sociale, economice etc. Teme ar fi; aș numi pe scurt câteva din subiectele care m-ar interesa. Cel dintâi privește ignoranța aproape generală în materie de doctrine politice. (...). Un alt subiect de polemică:

suntem liberali din simplu oportunism, din instinct sau bazați pe o anumită cultură doctrinară. (...) O polemică pe tema naționalismului ar merita, de asemenea, toată atenția. Dacă ne-am întreba astăzi care ar fi doctrinele politice dominante la noi ar trebui să admitem că pe primul loc se găsește un amestec de ceaușism, de național-comunism, fără nici o legătură cu prima fază a marxismului, așa-numitul marxism critic. Acest marxism – putem să nu-l acceptăm, asta e altă problemă – nu mai există nicidecum în subconștientul colectiv al omului politic român de azi. Totuși, comunismul în marxism își are originea teoretică – cum, când și de ce s-a renunțat la susă? Mai putem imagina o polemică politică legată chiar de comunism. N-avem încă, la 10 ani de la revoluție, un proces intelectual al comunismului. Nu există semne că ar fi cineva interesat de o analiză riguroasă, sau de o dispută de idei pe această temă (...) înfruntarea se încheie, aici, în epitete. (...) în România, regimul comunist a început cu fanatici și s-a terminat cu oportuniști și cu mercenari. Regimul post-comunist a început de-a dreptul cu mercenari. Cum ne explicăm faptul? Nu credeți că ar fi un subiect fascinant, în felul lui?”.

18 martie

- Sub titlul *Ce înseamnă să fii european?*, „Curentul” consemnează (prin Magdalena Popa Buluc) o dezbatere organizată de Fundația Națională pentru Știință și Artă, Comitetul Român pentru Cultură UNESCO și Liga Studenților, aducându-se în discuție, între altele, „problema emigrării masive, din motive materiale, a tinerilor intelectuali români”. La dezbaterea moderată de Eugen Simion (președintele Academiei Române) au participat: Răzvan Theodorescu, Viorel Barbu, Virgil Cândea, Dan Berindei, Maya Simionescu, Gabriel Tepelea, Mircea Malița, Caius Traian Dragomir, Antonie Iorgovan ș.a.

21 martie

- Sub genericul *Un text din „Le Monde” și replici la el* (partea a V-a), revista „22” (nr. 12), publică un articol al lui Vasile Popovici, *George Voicu persistă și semnează*, cu precizarea: „O replică la articolul *Indecență comparativă*, de George Voicu, publicat în «22», nr. 11” (În nr. 13, din 28 martie 2000, va apărea următoarea *Erată*: „1. Dintr-o regretabilă eroare, pe care și-o asumă tehnoredactorul și responsabilul de număr, articolul *George Voicu persistă și semnează*, de Vasile Popovici, o replică la articolul *Indecența comparativă* de George Voicu și publicat în numărul 12, 21-27 martie, semnalat de altfel pe coperta revistei, a apărut în pag. 12 fără semnătura autorului. Facem acum precizarea necesară. (...)”) *Vasile Popovici*: „George Voicu a reușit. Ignorat de toată lumea, bântuit de complexul anonimatului, George Voicu a reușit. Prin scandal, prin dezinformare, nu importă cum, George Voicu a reușit. Se vorbește de el și acest miracol pe pământ s-a produs printr-un singur textuleț. Nu e un adevărat miracol?! (...) Cum își permite George Voicu să ne trateze pe

toți cei care am protestat împotriva aberațiilor din «Le Monde» și din propriul său articol unde figuram printre democrați (dar nu se știe cât, ne amenință el pueril și penibil la sfârșitul textului, căci acuși întoarce foaia și ne încondeiază și pe noi) drept «garda pretoriană» a lui Gabriel Liiceanu, idolatrii lui, marcați de un «esprit du corps»? Ce-l îndreptățește la aceasta? Ce subtilă analiză, ce profundă cercetare? Nu vede George Voicu fundătura în care singur a intrat și continuă să înainteze? (...) Ce vrea să spună aici, mai clar, George Voicu sunt următoarele lucruri: 1) că Edgar Reichmann a dezinformat copios în «Le Monde» și că 2) cine compară Holocaustul și Gulagul dă dovadă de un antisemitism latent. «*Analitic*» și «*metodic*», aceasta înseamnă următoarele: 1) că George Voicu ar fi trebuit primul, dacă era onest, să se adreseze «Le Monde»-ului pentru a protesta împotriva articolului lui Edgar Reichmann, care i-a deformat «gândirea»; a tăcut însă și a așteptat să protesteze democrații de pe lista dumisale, pe care apoi îi numește gardă pretoriană și idolatri, fiindcă au făcut ce trebuia să facă el – dacă era onest; 2) că Hannah Ardent, Ian Kershaw, Moshe Lewin, François Furet, Alan Besançon, Pierre Hassner, Stéphane Courtois, Tzvetan Todorov și zeci de alți iluștri gânditori, evrei și neevrei, care compară Holocaustul și comunismul sunt niște jalnici antisemiți”. □ Apare nota **ASYLUM, Revista de poezie a Balcanilor**, semnată M.C.: „De curând a apărut în Grecia o nouă revistă internațională de poezie, intitulată **ASYLUM**. Revista este rezultatul palpabil al întâlnirii dintre o serie de poeți din sud-estul Europei în toamna lui 1997 la Salonic, în acel an capitală europeană a culturii, ocazie cu care s-a creat și un *Eurobalkan Asylum for Poetry*, adică un centru de creație poetică pe malul lacului Prespa. Coordonată de poetul Mimis Souliotis, revista are în *board*, sau în consiliul director, pe o parte dintre poeții care au participat la întâlnirea din 1997 – Ivan Gadjanski din Iugoslavia, Ataol Behramoglu din Turcia, Milena Lilova din Bulgaria, Athina Papadaki din Grecia, Zoran Anchefschi din Macedonia, Betim Muco din Albania și Magda Cârneci din România. Revista apare bianual, într-un format mare, generos și în condiții grafice excelente”. □ Într-un supliment al revistei dedicat PNȚCD Alex. Ștefănescu semnează textul **În așteptarea oamenilor de cultur**: „Foarte activ ca promotor al culturii liberale, Nicolae Manolescu încearcă să impună în ultima vreme ideea că liberalismul a inventat spiritul critic: «*Liberalismul a avut toldeana spirit critic, s-a fondat pe spiritul critic, într-un fel el a descoperit spiritul critic.*» (extras dintr-o conferință susținută la 21 iunie 1999 la Institutul de Studii Liberale). Revendicarea este exorbitantă și lipsită de îndreptățire, cel puțin în cultura română, în care istoria spiritului critic începe cu Titu Maiorescu, reprezentant marcant al unui PNȚCD din secolul nouăsprezece și, în general, al conservatorismului. Amatorismul, entuziasmul necritic, adoptarea unor «forme fără fond», tot ceea ce denunță Titu Maiorescu ca efect negativ al revoluției pașoptiste, constituie, de fapt, o «operă» a gândirii liberale”.

● În „Observator cultural” (nr. 4), Raluca Alexandrescu realizează un interviu cu Gheorghe Crăciun (*Inerție și semnale pozitive*). Gh. C. despre generația '80: „De la un moment dat încolo îți place tot mai puțin să vorbești despre marile tale iubiri, mai ales când dezamăgirile nu sunt puține. Mărturisesc fără nici o reținere că sunt dezamăgit de propria mea generație (așa cum sunt dezamăgit și de mine), fără ca asta să mă despartă de ea. Pentru că nu sunt dezamăgit de literatura colegilor și a prietenilor mei, care reprezintă – n-am nici o îndoială – cea mai vie manifestare a spiritului creator din toată literatura noastră postbelică, ci de faptul că noi toți n-am fost în stare (nici în deceniul trecut, nici în cel care tocmai se încheie) să înțelegem mai bine – ca niște adevărați europeni – ce vrem de la literatură (...) și să acționăm (să scriem) în consecință. (...)/ Neîmplinirile generației trebuie căutate în originile ei. Acestea se leagă, cred, atât de o anume ingenuitate a situării în afara jocului literar și de resemnarea într-o condiție de marginalitate (...), cât și de implacabilul spirit boem, elitist și anarhic pe care îl implică orice existență la margine. (...) Ca reacție colectivă instinctuală, generația a încercat [după 1990] să refuze oficializarea, în ciuda faptului că unii membri ai ei au intrat deja în manualele școlare și că majoritatea revistelor literare din țară sunt conduse în momentul de față de optzeciști. (...)/ După 1990, generației '80 i-a lipsit nu maturitatea conștiinței politice, ci maturitatea comportamentului politic. Manifestările ei de grup au fost sporadice, implicarea în lupta pentru ocuparea unor poziții instituționale și politice s-a desfășurat aleatoriu și fără convingere”. (...) Generația '80 n-a fost pregătită pentru acest joc decât, poate, la nivelul unor cazuri individuale. În momentul de față, cu excepțiile cunoscute, ea nici n-a intrat în jocul altora, dar nici nu-și face propriul joc. Nu cred că va mai fi vreodată capabilă de un joc colectiv. Și asta pentru că (...) îi lipsește viziunea globală despre ceea ce e de făcut și capacitatea angajării totale în ce e de făcut. Personal, mă așteptam la mai mult de la Al. Cistelean, Virgil Podoabă, Mircea Mihăieș, Alexandru Mușina, Alexandru Vlad, Radu G. Țeposu, Gheorghe Iova, Dan C. Mihăilescu, Dan Petrescu, Liviu Antonesei și chiar și de la Ion Bogdan Lefter (...). Nu mă așteptam la altceva de la Romulus Bucur, Ion Mureșan, Florin Iaru, Ioan Buduca, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, Gheorghe Ene, Daniel Vighi, Ioan Groșan, care – cu bunele și relele lor – rămân niște personalități distincte și nu dezminț virtualitățile lor inițiale. M-a surprins, pe de altă parte, devenirea intelectuală și profesională – pentru mine deloc previzibilă – a unor nume ca Vasile Popovici, Stelian Tănase, Magda Cârneci, Ioana Pârvulescu, Traian Ștef, Sorin Antohi, Călin Vlasie, Ștefan Borbély, Radu Călin Cristea. Pentru a pune un ultim accent, cred însă că distanța dintre Mircea Cărtărescu și «restul plutonului» e în momentul de față prea mare, fiind o creație mediatică de moment”. Despre lumea literară românească „atomizată” din anul 2000: „Spiritul critic e pe cale de dispariție, critica literară și-a pierdut autoritatea. În general, lucrurile merg înainte din inerție.

(...) Multe improvizatii, mult festivism, mult diletantism. Multe sărbătoriri și lansări de cărți, dar evenimentele reale lipsesc. Când aceste evenimente reale există, ele sunt ignorate sau minimalizate. De pildă, prin tot ceea ce scrie de câțiva ani încoace, cronicarul literar al «României literare» face efortul vizibil să nu bage în seamă sau să nu înțeleagă exact cărțile importante și interesante ale literaturii de azi. (...)/ Există însă și o mulțime de semnale pozitive. Gândirea liberală și spiritul întreprinzător se afirmă și în cultură. Au apărut asociații profesionale alternative, fundații, edituri private. Nu pot să nu menționez, între ele, Asociația Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO. Interesul instituțiilor statului pentru proiectele și programele venite din partea societății civile e tot mai pronunțat”. Despre presa literară a momentului: „Nu mai citesc de multă vreme toate revistele literare. Din provincie cunosc mai bine revistele «Vatra» (cea mai bună), «Arca» (elegantă), «Familia» (în ofensivă), «Disco-bolul» (compozită), «Interval» (polemică), «Convorbiri literare» (îngrozitor de stufoasă și localistă), «Steaua» (bătrână și bătrâncioasă) și «Contrafortul» basarabean (cea mai vie). Sunt reviste, precum «Tribuna» de la Cluj, despre care nici nu mai știu dacă apar sau nu. Văd foarte rar «Apostrof», «Tomis», «Orizont», «Calende». De curând a reapărut la Iași «Timpul» lui Liviu Antonesei, dar prima serie era cu mult mai bună. «Paradigma» lui Marin Mincu (...) e o revistă fantomatică. Cu trei-patru excepții, publicațiile noastre (inclusiv cele din București) au un aer provincial și vetust. Cred că ceea ce lipsește din aceste reviste e viziunea. Majoritatea sunt făcute la întâmplare. Revistele de un anume profil, precum «Poesis», au norocul de a putea pune la un loc «materiale» pe aceeași temă. Dar despre o viziune asupra poeziei la «Poesis» nu se poate vorbi. Cât despre criteriile valorice de acolo, orice comentariu e inutil”. □ Livius Ciocârlie (*Un caz de recidivă, dar a cui?*) reacționează față de articolul publicat de Mihai Dinu Gheorghiu în primul nr. al revistei (*Datul în petec*, 29 februarie 2000): „Mihai Dinu Gheorghiu numește *falsă* problema relației – în conștiințe – dintre Holocaust și Gulag, adevărata problemă a culturii noastre fiind aceea de a efectua un examen de sine critic. E adevărat, examenul e necesar, și încă la scara întregii societăți românești, dar nu văd legătura. Problema relației dintre Holocaust și Gulag ar deveni falsă, ba chiar abuzivă, dacă s-ar recunoaște din toate părțile gravitatea lor egală, iar noi am insista în continuare să se evoce mai mult victimele noastre. (...)/ Mai spune Mihai Dinu Gheorghiu că ne-a alarmat tirajul mare în care s-au răspândit minciuni (Domnia sa le consideră adevăruri) în «Le Monde», dar rămânem nepăsători față de publicațiile românești care o fac. În speță – cred eu –, îndeosebi «România Mare». Lucrurile stau aproape pe dos. Noi, cei mai mulți, am scris și rescris despre turpitudinile xenofobe, antisemite și de orice fel din acest săptămânal imund. Portanța vocii noastre nu e puternică; mare lucru nu realizăm. În schimb, dacă o forță mediatică internațională, de tipul celei care diabolizează intelectuali ca Gabriel Liiceanu, Nicolae

Manolescu, Dorin Tudoran, s-ar fi manifestat cu aceeași tenacitate, din 1990, împotriva «României Mari», Ion Iliescu nu și-ar fi putut permite să și-l asocieze pe Vadim Tudor. Lucrurile s-au petrecut, însă, ca și cum s-a preferat ca «România Mare» să nu apară a fi o anomalie și o expresie a unei zone joase a lumii noastre, ci ca părtașă la antisemitismul funciar al intelectualilor români. Cum am putea să nu ne simțim jigniți și revoltați, aceia care am crescut și ne-am format purtând în suflete oroarea de Holocaust – și de Gulag? (...) / Examenul de sine nu ne este recomandabil numai nouă. Nu știu să-l fi întreprins inteligența pariziană (acea parte a ei) care, fără să fi fost îndemnată de altă frică decât aceea de a nu-și pierde locul în *establishment*-ul cultural, a făcut ecou până la ultima limită posibilă propagandei comuniste, iar acum, după un scurt respiro, pare dispusă să-și reia discursul (...) ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat”. □ Andrei Cornea publică o primă parte dintr-u amplu eseu intitulat *Teologia antisemitismului*. (Partea a doua va apărea în nr. 5, din 28 martie.)

21 martie

● În „Cronica română”, Andrei Pleșu explică motivele pentru care nu a candidat pentru o funcție de conducere în CNSAS: „Este întâi un motiv care ține de raționalitate. Am constatat că numele meu a creat foarte multe probleme atunci când a fost pomenit pentru acest colegiu și m-am gândit că apariția mea, după ce colegiul a fost votat într-o postură de prim-plan, ar putea din nou să stârnească inutile tapaje și blocaje și mi s-a părut că este mult mai important ca lucrul să înceapă să funcționeze cât mai repede și cât mai echilibrat decât să complic din nou lucrurile printr-o candidatură care și în plan particular nu mă interesa. Sunt într-un moment în care sunt fericit că nu am funcții înalte, după ce tocmai am scăpat de una care era să-mi frângă gâtul. (...) Ion Iliescu și Adrian Nastase, cu bibliografiile lor, n-ar trebui să se arate îngrijorați de faptul că Dinescu și Pleșu au fost membri de partid și ar putea să funcționeze prost. Acestea nu sunt opinii reale, acestea sunt șicane și strategii mai mult sau mai puțin inspirate de campanie. Nu merită să luăm în serios discuția aceasta. Ideea că procesul comunismului trebuia să înceapă cu Pleșu și Dinescu ca fiind niște agenți secreți ai lui Ceaușescu în noua orânduire, mi se pare de un comic care vorbește pentru el însuși”.

22 martie

● În „România literară” (nr. 11), la rubrica „Contrafort”, Mircea Mihăieș semnează un articol – *Taifun în Calea Victoriei 120, București* – în care acuză „cenzurarea” lui Gabriel Andreescu în revista „22” și a altor intelectuali publici de orientare liberală, critici la adresa președintelui Constantinescu: „Legat, cel puțin pentru mine, indestructibil de revista «22» – articolele sale alcătuiesc, de ani buni, coloana vertebrală «ideologică» a publicației din Calea Victoriei 120 –, aflu uluit că, recent, Gabriel Andreescu a fost cenzurat în

propria revistă! Sunt de acord că întreaga responsabilitate pentru ce se publică într-o gazetă revine conducerii acesteia. Numai că revista «22» are – și a avut de la bun început – un statut special. Ea s-a născut ca un «buletin» al unui grup de intelectuali bucureșteni adunați sub sigla Grupului pentru Dialog Social. În această situație, cititorul era obișnuit să găseacă acolo pozițiile membrilor grupului – personalități marcante ale vieții publice –, fără să fie șocat că părerile exprimate nu coincideau întotdeauna sută la sută cu ideologia afirmată a Grupului. Însă tocmai acesta era farmecul și garanția autenticității revistei! Nu sunt un «insider» al Grupului pentru Dialog Social – în ciuda faptului că am o admirație vie pentru foarte mulți dintre membrii săi. Unii îmi sunt chiar prieteni apropiați. Nu am publicat absolut nici un articol în revista «22» – cu excepția unui *Drept la replică* la o aberantă acuză a unui director de editură. Cu toate acestea, ca membru, ani în șir, al Consiliului Național al Fundației pentru o Societate Deschisă, am susținut cu entuziasm (...) acordarea unor ajutoare financiare revistei, în care vedeam unul din centrele vitale ale societății civile românești. Ba chiar și după ce am părăsit «boardul» Fundației, în toamna lui 1999 am rugat noua conducere să includă, alături de revistele culturale, și revista «22» între publicațiile care ar fi urmat să fie finanțate. Nu pot fi, așadar, bănuit de adversitate nici față de revistă, nici față de Grup. N-am nici un fel de frustrare, pentru simplul motiv că nu putem fi toți în toate echipele și nici publica toți în aceleași gazete! De altfel, conducerile succesive ale lui «22» m-au invitat să colaborez la revistă, însă n-a fost (încă!) să fie! Tocmai de pe poziția de prieten și admirator al celor de la «22» scriu aceste rânduri mâhnite. Personal, nu mă deranjează alunecarea revistei în sfera de influență a Cotrocenilor. Am scris eu însumi (și aici nu sunt de acord cu Gabi Andreescu atunci când spune că «România literară» a devenit «sursa unui continuu, violent și artificios atac la adresa lui Emil Constantinescu») că, în comparație cu Ion Iliescu și Teodor Meleșcanu, actualul președinte e de preferat. Numai că, în felul acesta, dl. Constantinescu nu devine mai bun decât este! Pur și simplu, ne transformăm în prizonierii propriei noastre frici față de «mai rău»! Așadar, ține de politica și de conștiința celor care fac «22»-ul atitudinea publică aleasă. Atunci când din revistă dispar, unul câte unul, Emil Hurezeanu, Șerban Orescu, Dan Pavel și, iată, Gabriel Andreescu numai pentru că s-a întâmplat să exprime poziții critice față de erorile d-lui Constantinescu, lucrurile nu sunt tocmai în regulă. Despre ce fel de «dialog social» mai poate fi vorba?? (...) Ca simplu cititor care nu am pierdut, din 1990 încoace, nici un număr al revistei, îi vreau pe Gabriel Andreescu, Dan Pavel, Emil Hurezeanu, Șerban Orescu înapoi! Necenzurați!». □ Nicolae Manolescu prezintă un text inedit al lui Eugen Ionescu, însoțit de o scrisoare (datată 13 martie 2000) a fiicei acestuia, Marie-France Ionesco, care justifică necesitatea publicării manuscrisului în România (fiind solicitat cu ocazia premierei românești a piesei *Macbeth*). Textul – cu caracter confesiv-autobiografic – se

intitulează *M-am născut la Slatina*. □ Ioan de la Râșca îi dă o replică lui Mircea Mihăieș în chestiunea acuzării Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul primirii Patriarhului Teoctist în Academia Română – v. articolul *Mântuirea prin academicieni* în «România literară» nr. 1/2000 („*Contrafort*”, *contra...*): „...autorul se dovedește a fi neobosit în blamarea Bisericii și a fost de-a dreptul oripilat atunci când sondajele de opinie au evidențiat încrederea confrăților domniei sale în «instituția» pomenită mai sus. E oare cazul să-i aduc aminte omului de cultură M. Mihăieș, nu că neamul românesc s-a născut creștin (truismul acesta e înțeles de mulți cam anapoda), ci cu totul altceva, și anume că folclorul nostru, cu rădăcini adânci în spiritualitatea traco-geților, e o dovadă incontestabilă a prezenței Bisericii în conștiința atâtor generații de români? (...) Am ajuns acum, după eradicarea «ciumei roșii» să trăim coșmaruri provocate de primejdia Bisericii? Sunt amenințate valorile democrației? (...) Dacă îmi aduc bine aminte, John Lennon făcea prin anii '60 o declarație de o stupiditate rar întâlnită: el spunea atunci că formația Beatles a ajuns mai populară decât însuși Isus. Din păcate, n-a apucat să se bată peste gură... (...) Dl M. Mihăieș declară că nu va obosi să repete că Biserica reprezintă un pericol pentru democrație. Raportul este exact invers. Pervertirea și convertirea libertății în libertinaj (idolatrizarea aspectelor materiale ale vieții, inclusiv succesele tehnologice, i-au furat omului punctul de referință moral, făcându-l individ doar al prezentului. El însuși se crede un fel de dumnezeu, când, fără să realizeze, e într-o continuă derivă. (...)/ Închei, amintindu-i distinsului om de cultură Mircea Mihăieș că slujitorii Bisericii Ortodoxe Române vor fi având și ei păcate (*errare humanum est*), însă: 1) nici unul nu se confundă cu Biserica în întregul ei; 2) dacă greșeala e de multe ori vizibilă, penitența lor rămâne întotdeauna ascunsă; 3) numai datorită rugăciunilor zilnice ale acestora ne mai ține pământul la ora asta, democrați sau nu. Cine are urechi de auzit să audă!”.

□ Mircea Anghelescu publică un studiu istorico-literar laborios despre *Eminescu în manualele școlare* de la finele secolului XIX până în perioada comunistă, contextualizînd selecția poeziilor sale în funcție de conjuncturile politice. □ La rubrica „Actualitatea”, *Cronicarul* salută un recent grupaj dintr-o nouă publicație culturală suceveană, „Est-Vest-Continent”: „La a doua apariție, revista de dialog cultural (...) editată de Centrul de Studii și Analize Suceava (redactori: Constantin Pricop, Florian Bratu și Constantin Severin) confirmă buna impresie lăsată de numărul inaugural: o publicație academică sobră, de aproape 300 de pagini A4, ce adună colaboratori valoroși, în special universitari, din toată țara (în acest număr, între mulți alții, Adrian Marino, Nicolae Balotă, Irina Mavrodin, Codrin Liviu Cuțitaru, Magda Jeanrenaud, Radu Andriescu, Elena-Brîndușa Steiciuc). Predomină critica și teoria literară, dar nu sînt neglijate nici literatura originală (uneori cu juxte în limbi de circulație), interviurile cu personalități, eseurile pe teme de istorie, religie, politologie, cronicile muzicale și de artă. Partenerul predilect de dialog din

Vest este Franța, Continentul de la Suceava dovedindu-se mai... tradițional în această privință. Și în acest număr, subiectul Dosarului e ales din cultura franceză. Dacă în nr. 1 ne era prezentat un «caz» recent – romanul lui Houellebecq, *Particulele elementare* și controversele stîrnite de el, acum o treime din revistă – aproape 100 de pagini – ne prezintă gruparea literară ca și necunoscută la noi, *Le Grand Jeu*, de la sfîrșitul anilor '20, și principalii ei reprezentanți, René Daumal, René Gilbert-Lecomte, Roger Vaillant, A. Roland de Renéville. Textele lor în original și traducere, articole despre această mișcare literară modernă paralelă cu suprarealismul, dar nuanțat diferită prin implicațiile spirituale mai adînci ale experimentelor, portretele și destinele tragice ale foarte tinerilor fondatori – sînt de un excepțional interes. Realizat de Constantin Pricop cu ajutorul substanțial al lui Patrick Krémer, exeget francez al mișcării, și îngrijit de Constantin Severin, Dosarul *Le Grand Jeu* ne relevă un teritoriu de o mare bogăție, pînă acum ignorat la noi”.

● În „Luceafărul” (nr. 11), Marius Tupan publică prima parte a unui articol intitulat **Povara recunoștinței**: „Nu e greu să stabilem prestața lui G. Ivașcu fără ajutorul dat tinerilor Manolescu și Ulici. (...) Firește că orice creator, ajuns la vârsta deplinei maturități artistice, își amintește cu plăcere de faza debutului, de circumstanțele acelor momente dar, mai ales, de oamenii care i-au întins mîna. Unii chiar sunt mîndri că au fost sprijiniți de celebritățile X sau Y, în anumite situații dificile, și nu uită să-i aducă în memoria breslei sau a colectivității, să-i onoreze așa cum se cuvine, ori de cîte ori li se ivește prilejul. (...) Dar, din păcate, nu toți realizații (să nu le spunem altfel!) reacționează la fel”.

□ Marcel Fotache semnează un articol intitulat **Mircea Martin sau demnitatea criticii**: „Am recitit de curînd două dintre cărțile lui Mircea Martin, *Generație și creație* (1968) și *Identificări* (1977). (...) Prima impresie – cea mai semnificativă, de altfel – a fost că aceste două cărți își corespund perfect, diferența ținînd exclusiv de obiectul cercetării: în *Generație și creație* avem de a face cu scriitorii aflați la început de drum, pe cînd în *Identificări* autorii sunt dintre cei ce și-au epuizat, în liniile ei de forță, aventura creatoare. Schematizînd, în volumul de debut Mircea Martin face o critică a actualității («cronică de întîmpinare», cu un termen cîndva des uzitat), pe cînd în al doilea autorul face operă de istoric literar. (...) Comentariile se supun, în genere, unei scheme superior didactice (și filozofice, în fond, după cum am sugerat mai sus): *enunțarea tranșantă a unei teze* (observație cu caracter general), *demonstrația* ei pe text, și *concluzia* (o formulă sintetică menită să personalizeze în absolut opera sau conștiința creatoare a autorului)”. □ Apare un material cu titlul **Să nu (ne) călcăm în picioare. SEMENUL ȘI CONVINGEREA**, semnat de Ștefan Popescu, cu următoarea observație: „Articol respins de Consiliul Culturii și Ed. Socialiste de: G. Macovescu (Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.R.); «România literară» (G. Ivașcu); «Viața Românească» (Ioanichie Olteanu – 1977). Articol-răspuns la invectivarea calomnioasă a lui Ștefan

Popescu în Viața ca o pradă de Marin Preda”, împreună cu un text al lui Alexandru George, *O clarificare necesară*: „Totuși, într-o bună zi, Ștefan Popescu mi-a înmănat spre lectură textul de mai jos; e vorba de o reclamație făcută mai multor instanțe împotriva unor afirmații nu doar minimalizatoare, dar și calomnioase, făcute de recentul autor al *Vieții ca o pradă*, în care omul își evocă anii debutului în București, în literatură și în viața socială. Ștefan Popescu multiplicase plângerea sa și o distribuia mai multor scriitori, deoarece efectul ei oficial fusese nul: nimeni nu îndrăznise să se atingă de acel monstru sacru care era Preda în ultimii săi ani, când, pe lângă gloria literară, devenise și deputat, cu perspective politice încă mai înalte. Mai mult, autorul memoriului simțise deja ostilitatea larg transmisă pe toate căile de gașca din jurul autorului *Moromeților*, care sancționa măcar cu amuțirea și excluderea pe oricine risca vreun gest împotriva acestuia. Aici este doar indirect vorba de așa ceva, după cum cititorul se va convinge, e mai mult un act de reparație și restabilire a unor adevăruri asupra cărora, până atunci, nu exista decât mărturia, grav deformatoare, a lui Preda. Să mai spun că e, dacă vrem, și o pagină din istoria așa de obscură a Partidului, motiv pentru care o propun aici lecturii”; din textul semnat de Ștefan Popescu și datat 21.7.1977 aflăm: „Admir genul de memorialistică pe care îl practică Marin Preda. *Imposibila întoarcere* și *Viața ca o pradă* sunt cronica unei epoci literare și politice reconstituită prin mărturie directă, menită să facă ceea ce nici unui istoric nu-i poate reuși: asemenea cărți devin ele înșile *documente*, înlocuind porțiunile încă albe ale istoriei literare. (...) Ne oprim asupra unui aspect care îl socotim foarte important: *modul în care sunt înfățișate în această carte relațiile literare într-o epocă dominată de puterea presei de dreapta*. Este timpul în care Marin Preda, ca și alți scriitori, debutează și se formează în chip fericit, în ciuda condițiilor vitrege, datorită concursului de împrejurări creat de elementele democrate din cultura românească. Acesta e unul din capitolele mai puțin cunoscute, dar concludente, pentru potențialul moral al intelectualității noastre, pus în mod deliberat în slujba susținerii literaturii naționale. (...) Un dr. Sabin Manuilă, director general al Institutului Central de Statistică – deși mă știa membru al partidului comunist din 1938 – mi-a încredințat conducerea imprimeriei Institutului din str. Latină 8, unde, cu acordul lui tacit, mă îndeletniceam cu următoarele: tipăream hârtia cu en-tête-ul Ministerul Justiției – cabinetul ministrului, folosind-o la întocmirea actelor necesare eliberării unui grup de comuniști din lagărul de la Târgu Jiu; tot aici am tipărit broșura *Armata Roșie vine*, sub egida P. C. R.; am asigurat într-o vreme, luni la rând, un minimum de existență unor scriitori și gazetari antifasciști, trecându-i pe statele de plată printre zețarii tipografiei. Acesta era «acel Manuilă» amintit eliptic de Marin Preda, iar misteriosul «poet statistician» atât de «bine instalat în acel institut», «elegant îmbrăcat și nu prea prietenos», eram eu. Ce scrie în *Viața ca o pradă*? Că în anul 1941, aflat în căutarea unei slujbe, Marin Preda este trimis de către

Geo Dumitrescu «să încerce» a obține bunăvoința «poetului statistician» – «mare șef»; Geo Dumitrescu, scrie autorul, «nu mi-a mai dat o recomandare scrisă, mi-a spus însă numele poetului și a adăugat că e comunist, nu-l cunoaște bine, să încerc...» (p. 225, 3). (...) Nu e adevărat că Geo Dumitrescu l-a trimis pe Marin Preda fără o recomandare scrisă; lui Geo nu-i era indiferentă soarta celui în al cărui talent credea și i-a dat în mână prietenului său scrisoarea pe care o și reproducem, fiindcă reprezintă o expresie a frumuseții etice a relațiilor noastre profesionale, a solidarității noastre de breaslă de atunci și dintotdeauna – singura noastră armă de apărare în fața împrejurărilor potrivnice literaturii: «Iubite nene Ștef, Fără a fi într-o situație cu mult alta decât a individului ce ți se prezintă, îndrăznesc totuși a-ți arăta cu degetul cazul de revoltătoare mizerie a acestui băiat care are pretenția de a nu muri de foame. Îl cunosc de la apariția *Albatrosului*, când ne-a trimis câteva schițe din viața satului, gen Ion Ionescu (mai puțin ostentația) viguroase și realiste, semnate Marin Preda. Apoi a tot venit pe la mine, mi-a povestit necazurile, i-am mai dat câte-un sfat... acum e în plină iarnă fără palton, fără ghete, într-o locuință mizerabilă etc.,etc. De altfel, sper să-l descoși matală puțin ca să te convingi că e din cu totul altă pastă decât B. Corlăciu care totuși s-a bucurat de atenția d-tale. E inutil să mai prelungesc această scrisoare care vrea numai să-ți pună în față cazul pe care urmează să-l studiezi puțin. Aș vrea numai să concentrez în acest final un pumn de rugăciuni și intervenții pe lângă d-ta, care să-ți înnoade și acest băiat nenorocit în șirul celor pe care-i ajuți. Să trăiești, G. Dumitrescu» – 21 dec 1941. În ceea ce privește afirmația de la pagina 275 din *Viața ca o pradă*, de unde reiese că subsemnatul l-ar fi «amenințat cu bătaia literalmente», pe Marin Preda «și pe toți cei grupați la *Popasuri*-le «Timpului», pentru a le «smulge o promisiune » de recenzare elogioasă – această afirmație este tot atât de adevărată, ca și cea referitoare la inexistența scrisorii lui Geo Dumitrescu. Autorul *Vieții ca o pradă* a memorat însă și elemente care s-au petrecut așa cum le descrie. Este adevărat că i-am spus ceea ce am crezut atunci și cred și azi, că un scriitor, afirmat sau numai convins că are vocație, trebuie să practice o meserie, de orice fel, pentru că nici una nu poate fi dezonorantă dacă **estenevoit** să o practice pentru a avea straie decente și pâine pe masă”.

23 martie

● „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 12) se alătură altor publicații cotidiene și culturale, publicând un *Apel al oamenilor de cultură pentru salvarea editurii Minerva*: „Cunoscându-se faptul scandalos că Editura Minerva a fost vândută numai pentru 207 milioane lei fără respectarea regulamentului de licitare; că fondurile editurii în valoare de circa 360 de milioane, existente în cont înainte de licitare (provenite din subvenții interne și internaționale) au fost însușite de cumpărător în mod nejustificat fără a se

îngrijii de derularea producției editoriale și de plata colaboratorilor și a altor cheltuieli și că perspectivele continuării colecțiilor de autori și a edițiilor critice au fost reduse la zero, subsemnații, scriitori și intelectuali, îngrijorați de soarta literaturii române clasice, moderne și contemporane, solicităm anularea licitației și eventual repetarea acesteia cu respectarea legii; stabilirea unor forme de finanțare (inclusiv statale) pentru continuarea activității editoriale conform proiectelor specifice și acceptarea unui statut special de instituție culturală ce se îngrijește de tezaurul limbii și literaturii române scrise. În ordine alfabetică au aderat următorii: Tiberiu Avramescu, Constantin Abăluță, Vasile Andru; Mircea Anghelescu, Liviu Antonesei, Nicolac Breban, Ștefan Borbély, Mircea Borcilă, Mircea Bențea; George Bălăiță, Ioan Buduca, Daniel Bănulescu, Dan Silviu Boerescu, Alexandru Balaci, Nicolae Balotă, Vasile Baghiu, Emil Brumar, Romulus Bucur, Magda Cârnecki, Mihai Cimpoi, Constantin Ciopraga, Iosif Cheie-Pantea, Ruxandra Cesereanu, George Cușnarencu, Maria Luiza Cristescu, Mariana Codruț, Traian T. Coșovei, Al. Condeescu, Daniel Corbu, Ion Cristofor, Nicolae Coande, Dumitru Crudu, Paul Daian, Mihai Dascăl, Rodica Draghinescu, Gabriel Dimisianu, Geo Dumitrescu, Caius Dobrescu, Nichita Danilov, Aurelian Titu Dumitrescu, Ioan Flora, Margareta Feraru, Șerban Foartă, Gheorghe Grigurcu, Bogdan Ghiu, George Gibescu, Horia Gârbea, Dan Grigorescu, Petre Got, Mircea Handoca, Constantin Hrehor, Daciana Vlădoiu, Andrei Ionescu, Mariana Ionescu, Nicolae Ionel, Cezar Ivănescu, Dumitru Irimia, Nora Iuga, Gheorghe Izbașescu, Nicolae Manolescu, Irina Mavrodin, Marin Mincu, Valentin F. Mihăescu, Florin Mihăilescu, Ion Mureșan, Ileana Mălăncioiu, Cornel Moraru, Mircea Muthu, Ioan Moldovan, Romul Munteanu Ion Mircea, Iosif Naghiu, Eugen Negrici, Gabriela Omăt, Z. Ornea, Ion Pop, Mircea Popa, Ilie Pârvu, George Pruteanu, AL Paleologu, Ion Simuț, Geo Șerban, Dan Slușanschi, Mihai Șora. Lista continuă”. ■ Cătălin Țirlea comentează: „Lista semnăturilor este copleșitoare, atât prin numărul personalităților culturale care o compun, cât și prin prestigiul și statura morală și culturală ale unora dintre ele”. Trecută, în urmă cu doi ani, printr-o Hotărâre de Guvern, din administrarea Ministerului Culturii, „adică a statului român”, în administrarea FPS, „adică o altă instituție a statului român, a cărei rol este acela de a administra aceste instituții (transformate în societăți pe acțiuni) în vederea privatizărilor”, Editura Minerva a fost transformată de FPS într-o societate pe acțiuni și pregătită pentru privatizare. Și mai departe: „Surprinzător, pentru mine, este faptul că distinșii oameni de cultură semnatori ai apelului sunt «scandalizați» de suma mică pentru care a fost vândută editura. Sigur, suma este penibilă (prețul unui apartament modest de bloc); sigur, e foarte probabil ca regulamentul nu a fost respectat; sigur, însușirea fondurilor editurii de către cumpărător este la rândul ei scandaloașă”. Îngrijorarea lui Cătălin Țirlea constă în faptul că semnarii apelului, cerând anularea licitației, nu-l pot determina pe viitorul proprietar „să

mai tipărească edițiile critice în lucru, sau să continue vestita colecție *Biblioteca pentru toți*”. „În încheierea apelului, semnatarii cer stabilirea unor forme de finanțare (inclusiv statale) pentru continuarea activității editoriale conform proiectelor specifice și *acceptarea unui statut special de instituție culturală...* (s.m. C.Ț.). Întrebarea este: cine să stabilească aceste forme? Și cine să accepte statutul acesta special? Cumpărătorul? De ce ar face-o? Și cum ar putea fi obligat să o facă? Și dacă ar fi obligat, ar mai cumpăra-o? Toată această discuție este ridicolă. După părerea mea, apelul oamenilor de cultură pentru salvarea editurii Minerva ar fi trebuit să fie lansat nu astăzi, ci cu doi ani în urmă, atunci când aceasta editura a fost trecută la FPS *pentru a fi privatizată*. Dar cine ar fi avut atunci curajul, în plin avânt al administrației Constantinescu, să se opună acelui imperativ «privatizăm tot» pe care actuala putere îl pune în practică? Nimeni nu s-a gândit atunci ca nu *totul* poate fi privatizat. Că o editura de acest tip, care îngrijește patrimoniul cultural național, trebuie susținută de stat și nu de particulari. Știu că dacă susțin aceste lucruri voi fi taxat cu dispreț «marxist» și «anti-liberal», așa cum s-a întâmplat săptămâna trecută în revista d-lui Ion Bogdan Lefter, pe care altfel nu-l zăresc pe lista semnatarilor apelului pentru salvarea editurii Minerva. Dar eu tot mă voi încăpățâna să susțin că liberalismul economic este o cale greșită în cazul instituțiilor de cultură, mai cu seamă în cazul acelor care se ocupă cu patrimoniul cultural național. Deocamdată, realitatea îmi dă dreptate mie, iar nu d-lui Lefter. Cazul editurii Minerva o dovedește cu prisosință”.

24 martie

● Marin Mincu publică în „Cotidianul” articolul *Diversiunea în cultură sau reluarea diagnosticării premeditat-mistificatoare cu „sindromul antisemitismului”*: „NU sunt prea departe vremurile când elita literaturii postbelice era provocată insistent să opteze tranșant de o parte sau de alta. Desigur, scriitorii obedienți și-au manifestat opțiunea fâțișă pentru ideologia maniheistă (stânga versu dreapta), promovată de comunism, între aceștia au fost ademeniți și exponenți de maximă valoare precum Nichita Stănescu. Oricum, sciziunea aceasta, dirijată mai ales pe «unde scurte», îi separa atunci foarte net pe «protocroniști sau antisemiți» de «europeniști sau liberali». Ei bine, cu toată schimbarea ce a avut loc, se pare că până azi nu s-a întâmplat nici o mutație în mentalitatea provocatorilor de profesie.. Mai de curând, un publicist de la ziarul francez «Le Monde», Edgar Reichmann, recenzând un material al unui politolog român, George Voicu (...), îi introduce, fără nici o ezitare, în tabăra «antisemiților» pe doi intelectuali de prim rang ai culturii actuale, Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu. (...) Am crezut inițial că era vorba de o simplă confuzie (...). N-a fost să fie așa, fiindcă citesc în primul număr al «Observatorului cultural» (...) articolul dlui Mihai Dinu Gheorghiu, intitulat *Datul în petec*, care reafirmă politica ideologizată mai vechem reiterând sloganuri și

etichetări agresive, considerate de domeniul trecutului./ (...) Luându-i apărarea lui Edgar Reicmann, în cearta ce s-a iscat, dl. Mihai Dinu Gheorghiu trece la generalizări pripite și postulează abrupt acuze iresponsabile. Erijându-se în arbitru ideologic, el mimetizează apodictic autoritatea necesară pentru a denunța «contribuția lui Gabriel Liiceanu» la «fenomenul de deviere ideologică numit de unii abuz de memorie». (...) / Acuzele enunțate sunt extrem de grave, dar ele nu sunt deloc noi, folosindu-se o metodă cunoscută ce s-a dovedit întotdeauna eficientă când este vorba de diversiunea cultural[de anvergură: etichetarea premeditată cu stigmatul antisemitismului, tocmai a acelor intelectuali care sunt adversarii oricărei exagerări (de dreapta sau de stânga) pentru a se crea confuzie și degringoladă în sistemul axiologic dat și pentru a abate atenția de la problemele esențiale ale momentului. (...) Dl Gheorghiu îl acuză pe dl Liiceanu de «antisemitism» pentru «reeditarea necritică a unora dintre maeștri intelectuali ai extremei drepte românești», readucând discuția la nivelul confruntărilor ideologice din perioada realismului socialist”.

● Nr. 371 al revistei „Dilema” se deschide cu un scurt articol al lui Mircea Iorgulescu (**PRO și ANTI**) despre radicalizarea spiritului public românesc: „A revenit, în forță, obligația opțiunilor categorice. Nu dispăruse, de fapt, niciodată gustul complexității și plăcerea nuanței abia își câștigaseră, cel mult, un statut de minoritate tolerată cam în silă, oricum suspectă și oricând sancționabilă, fie și numai din plictiseală. Dar vremurile s-au înăsprit din nou, poate sub influența meteorologiei electorale, nu se știe. Înregimentarea, de voie, de nevoie, nu mai poate fi evitată. Somațiile curg, presiunile se înmulțesc. (...) E, din nou, vremea adeziunilor integrale, fără fisura vreunei îndoieli, fără umbra vreunei rezerve. (...) Colectivismul de garnizoană în stare de alertă are avantajele lui: insuflă vitalitate, organizează existența, eliberează de grija deliberării lăuntrice. Primatul acțiunii ușurează de insuportabila povară a reflecției, iar fericirea de a nu gândi se împlinește cu adevărat numai asociat, comunitar, în grup, niciodată de unul singur. E prin urmare normal ca, dincolo de tabere, să existe un adversar comun al tuturor înregimentărilor, militanților, aderenților (...): acest adversar este individul care nu aderă. Nu aparține nici unei categorii, chiar dacă s-a încercat adeseori să i se contruiască, după tipic, o cușcă pseudo-conceptuală, gen *șovăielnic*, *ezitant*, *indecis*. În realitate (...) este foarte decis: refuză înregimentarea, carenetul de partid (simbolic sau real, nu are nici o importanță), topirea în mulțime, în hoardă, în haită. Nu e indiferent, e liber. Și tocmai această libertate irită. Fiindcă adevărata libertate este incompatibilă cu înregimentările, cu militantismul de stup, cu opțiunile gen PRO și ANTI. Oricât de generoase (și întotdeauna generale, gustul pentru abstracția care asasinează conținutul fiind semn clar de gregarism) ar fi (...), simpla afișare a acestui binom reductiv trezește neîncredere. Măcar neîncredere”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu o elogiază pe

tânăra publicită Luminița Marcu, pentru un articol critic din „România literară” nr. 9/2000 despre un volum al lui Alex. Ștefănescu: „Rareori, în presa noastră culturală, se întâmplă ca volumul unui membru al redacției – cu atât mai mult cu cât acesta face parte și din conducerea publicației – să fie comentat neologios în chiar paginile revistei respective. Șefii trebuie măguliți, colegii promovați prietenește. Dacă noi între noi nu ne laudăm, atunci cine? Cronica Luminiței Marcu la o antologie a lui Alex. Ștefănescu (...), pe lângă faptul că e bine scrisă – ca de altfel mai toate textele scrise de tânăra semnatară –, are marea calitate că e justă și, în plus, curajoasă. Iar curajul propriilor opinii este, fără îndoială, una dintre virtuțile din care sunt plămădiuți adevărații critici literari. Deși e o banalitate, mulți care se exersează în această meserie uită sau preferă să uite că persoana autorului trebuie pusă de la început în paranteză, că, în fond, cronica nu este un cadou (plăcut sau otrăvit) pe care criticul îl face autorului respectiv, ci pur și simplu ceva destinat publicului – ca să nu spunem de-a dreptul, grav, istoriei literare. (În acest sens, semnificativă mi se pare afirmația lui Nicolae Manolescu, în celebrul interviu acordat lui Mircea Mihăieș, că cele mai bune cronici consideră că le-a scris în perioada când, nelocuind la București, nu cunoștea pe nici unul dintre autorii recenzați. Articolul Luminiței Marcu, deși se referă la o antologie cu versurile lui Nichita Stănescu, preferă să analizeze demersul de antologator al lui Alex. Ștefănescu (...). Comenatriul este făcut la rece, obiectiv și necomplezent, subliniind calitățile antologiei, dar și nenumăratele ei aspecte discutabile. Principala «problemă» a cărții este că reia – fără să avertizeze cititorul în vreun fel – un mai vechi volum de-al lui Alex. Ștefănescu, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu* (1986). Deci «recondiționează» produsul (când o face) și-l vinde ca nou. (...) Mania redactorului-șef de la «România literară» de a-și republica mereu, sub altă formă, aceleași texte duce la situații ilare, dacă eludăm penibilul lor (...) Ce să mai zic? Nu-mi rămâne decât s-o felicit pe Luminița Marcu (printre altele și pentru că a avut răbdarea să citească toate volumele lui Alex. Ștefănescu – și că, astfel, și-a făcut, o dată în plus, meseria cu profesionalism) și «România literară» că nu a avut prejudecăți în publicarea acestui text”.

28 martie

● Sub genericul „În dezbatere” și sub titlul ***Reacția de prestigiu. Reflecții pe marginea unei polemici***, „Observator cultural” (nr. 5) publică un articol al lui George Voicu apărut în 1998 în „Sfera politicii”. Textul abordează chestiunea „resurecției naționalismului și a antisemitismului în România și Ungaria”, temă ce face, în această perioadă, obiectul unei polemici în care sunt implicați, între alții, Edgar Reichmann, Vasile Popovici, Dorin Tudoran, Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Ioan Buduca, Livius Ciocârlie (ultimii trei cu luări de poziție chiar în „Observator cultural”).

George Voicu realizează, în prealabil, o sinteză a problemei: „Cele două «tabere» aflate în conflict pot fi identificate ca atare mai mult retrospectiv, căci u sunt decât vag structurate și, în câteva puncte, hotarul care le separă se dovedește mobil. (...) Există, pe de o parte, mai multe voci individuale (...) din străinătate și din țară, și care, departe de a forma un front comun, par să fie împreună doar datorită faptului că împărtășesc aceleași valori, când într-un chip explicit polemic, când într-unul implicit. Am în vedere pe Norman Manea, Z. Ornea, Vladimir Tismăneanu, Radu Ioanid, Alexandra Laignel-Lavastine, Michael Shafir, Stelian Tănase, Leon Volovici, Andrei Cornea, Mircea Iorgulescu, Vasile Popovici ș.a., care formează o grupare eminentemente simbolică, în sensul că îi percepem laolaltă doar în virtutea ideilor pe care le susțin, nu a unui liant preexistent și prefabricat, indiferent de natura litigiilor aflate în joc. Există apoi o altă grupare, și ea în general dispersată, cu o extensie largă, dar cu un *esprit de corps* sesizabil, câteodată pronunțat, chiar cu câteva nuclee în care solidaritățile necondiționate sunt evidente; mă gândesc, de pildă, la Gabriel Liiceanu (cu intervenții rare, ne-reactiv, aparent solitar, dar, după toate indiciile, real lider ideologic al acestei grupări), la Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Monica Lovinescu, Alex. Ștefănescu, Constantin Țoiu (într-un cuvânt, la redactori și la colaboratori de la «România literară»), la Ioan Buduca și la Gabriel Andreescu, la redactori și colaboratori ai «Jurnalului literar» sau ai «Academiei Cașavencu». Unii participanți la acest conflict de idei au fost oscilanți, trecând dintr-o «tabără» în cealaltă, pe măsură ce polemica s-a acutizat; este cazul, de pildă, al Gabrielei Adameșteanu (și, într-un fel, al lui Gabriel Andreescu) de la «22», care într-o primă fază a părut să se situeze de partea primei grupări, pentru ca apoi să basculeze decis (...) spre cea din urmă./ Dacă această polarizare a punctelor de vedere s-a făcut pe deplin vizibilă doar în ultimul timp, semne de neînțelegere puteau fi detectate mai demult. (...) Cele două părți credeau, pare-se, în virtuțile unui *modus vivendi*, și nicidecum în declanșarea ostilităților ca soluție de clarificare, în circumstanțele politice de după 1989./ Alegerile generale din 1996 au pus în linii mari sfârșit acestui «contract», care, în noua configurație politică, nu mai avea rațiune de existență. Dar întreaga polemică avea să se țieasă în jurul altui eveniment, editorial de data aceasta, care a urmat acestui moment electoral: apariția *Jurnalului* lui Mihail Sebastian. (...) Excelența culturală a generațiilor interbelice, netăgăduită de Sebastian (...), este dublată de mărturia sa tragică privind «convertirea gardistă», în proporții endemice, a străluciților săi colegi. (...) Deficitul de cultură și formație democratică al multor lideri de opinie din țara noastră, altminteri intelectuali de indiscutabilă valoare în domeniul lor, și-a spus finalmente cuvântul, depozitia lui Sebastian fiind treptat redusă la un punct de vedere oarecare. (...)/ Au fost puse în chestiune (...) când angajamentul de extremă dreaptă al multor intelectuali români (al celor extrem de prestigioși cultural) din perioada interbelică, când – ca răspuns – colaboraționismul

cultural al altora (mai numeroși) cu regimul comunist; când noțiunea de fascism, când – în replică – cea de comunism; când Holocaustul, când – prin aceeași simetrie – Gulagul etc.”. George Voicu atrage atenția asupra unor „paralelisme păgubitoare și tropisme simptomatice”: „Desigur, astăzi nimeni nu-și mai asumă deschis antisemitismul ca ideologie (...). După Holocaust, antisemitismul este perceput de cvasitotalitatea intelectualilor români ca o ideologie compromițătoare, care trebuie negreșit blamată (...). Cu toate acestea, atitudini, idei, procedee intelectuale cu potențial antisemit sunt depistabile, astăzi, la sfârșit de mileniu, chiar în eşaloanele de elită ale culturii românești. (...)/ Toată disputa pe tema Holocaustului se constituie într-o probă în acest sens. Intelectualii români de astăzi ignoră, într-o proporție zdrobitoare, *specificitatea* Holocaustului, *singularitatea* sa istorică, *trăsăturile sale ireductibile*. Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Gabriela Adameșteanu, Gabriel Andreescu, Gabriel Liiceanu ș.a. procedează în acest chip egalizator în publicistica lor. Instituind un paralelism total între Holocaust și Gulag, care merge până la nediferențiere (...). Când un Norman Manea, un Michael Shafir sau un Vladimir Tismăneanu atrag atenția asupra acestei păgubitoare paradigme, gestul lor este interpretat ca o tentativă – simili-conspirațională – de a «confisca suferința» (...)/ Apoi, apelul atâtor intelectuali români (Cristian Tudor Popescu, Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Ioan Buduca etc.) la R. Garaudy ca la o autoritate în «chestiunea» Holocaustului este unul dintre cele mai stupefiante și mai triste lucruri întâmplate în această perioadă în cultura română, cu atât mai mult cu cât în nici o altă țară numele fostului membru al CC al PCF, convertit apoi la islamist, nu se bucură de o apreciere atât de deferentă. (...) Garaudy este un negaționist (...). Mai mult, și lucrul acesta pare a-i scăpa complet directorului «României literare» și celorlalți utilizatori români ai tezelor lui Garaudy, raționamentele din *Miturile fondatoare* se potrivesc ca o mânășă și pentru o altă negare: cea a Gulagului. (...)/ Un alt clișeu (...) este «participarea evreiască» la instaurarea regimului comunist și la exercițiul terorii totalitare. (...) Cum se explică atunci că atâția evrei s-au numărat printre cei mai tenaci acuzatori ai regimurilor comuniste? Întrebarea rămâne, evident, fără răspuns”. □ Într-un articol intitulat **Gheorghe Grigurcu dixit** (în marginea volumului grigurcian *Amurgul idolilor*, Editura Nemira, 1999), C. Rogozanu notează: „Primele articole ale antologiei, printre care *Revizuirea criticii* și *Revizuirea poeziei*, mi se par vitale în istoria normalizării literaturii postcomuniste. Ele susțin vehement lucruri care astăzi au devenit evidente: nu putem discuta pur estetic scrierile unor autori puternic implicați în sistem, precum Nichita Stănescu sau Marin Preda. Și, mai ales, nu mai putem tolera aura creată (și perpetuată până în zilele noastre) în jurul lor. (...) Nu avem de-a face cu o reconsiderare a canonului, cum se întâmplă într-o literatură cu o istorie normală, ci cu o distrugere a unei liste impuse și cu o reconstituire virtuală a adevăratului canon al epocii”. Însă: „Latura etică este omniprezentă și aici intervine o mare frustrare a cititorului tânăr. Gheorghe

Grigurcu amintește în repetate rânduri (mai ales în cazul lui Marin Preda) că revizuieste doar partea morală. Iată o ocolire de neînțeles a adevăratei probleme: nu cumva, în cazul acestor autori, compromisul lasă adânci urme în chiar textele lor? Putem discuta despre un Marin Preda imoral și totuși valabil estetic? (...) Avem aici unul din neajunsurile pionieratului într-ale revizuirii: actul de revizuire propriu-zis suferă o perpetuă amânare deghizată în nesfârșite pomelnice de compromisuri. În scurtă vreme, ele nu vor mai vorbi de la sine...”.

● În revista „22” (nr. 13), Ion Bogdan Lefter semnează un articol politic intitulat ***Strategia de dezvoltare ca proiect deschis***: „După cum se știe, la începutul săptămânii trecute, premierul Mugur Isărescu a prezentat la sediul Comisiei Europene de la Bruxelles *Strategia de dezvoltare economică a României pe termen mediu*. (...) Care ar fi varianta cea mai optimistă și varianta cea mai pesimistă de continuare? Cea dintâi ar însemna detalierea în timp util a proiectului și aplicarea lui riguroasă, la termene precise, în bună concordanță cu expertiza europeană. Altfel, la extrema cealaltă, ne-am pierde în neînțelegeri și amânări, dacă nu – și mai rău – în populism și în nostalgii etatiste, obligându-i pe partenerii noștri occidentali să mai aștepte. Avem – oare – de ales?!...”. □ Sub titlul „***Am dorința să nu dispar până când nu văd Dicționarul apărut***”, Rodica Palade transcrie prima parte a unui interviu cu Mircea Zăciu (datat 17 martie 2000) – cu precizarea: „Partea a doua a interviului va fi publicată într-un număr viitor al suplimentului 22 *LITERAR*”. „(...) *De aici începe aventura kafkiană a Dicționarului.*” În momentul în care cartea avea nevoie de «bunul de tipar» și de toate aprobările, avizele sacrosancte care erau necesare atunci, editura s-a izbit de o rezistență feroce care nu știa de unde vine și nu s-a dat niciodată nici o motivare acestei interdicții, acestei obiecții care plutea fără nici un fel de logică. Nu era nimic rațional, totul era aproape la nivelul demenței. Ni s-a spus că această carte nu este dorită, motivându-se, pe la colțuri, că ar stârni un mare scandal în lumea scriitoricească, alteleori se «auzea» că la Cabinetul 2 există o rezervă netă împotriva unor lucrări în care sunt scoase în prim-plan nume, personalități, ba încă și cu fotografii. Știți că era perioada în care nici o carte nu mai avea voie să poarte fotografia auto motorului. Nu am reușit nici astăzi să aflăm adevăratul motiv. Am făcut, când am publicat primul volum al ***Dicționarului***, un dosar al acestei cărți, din tot ceea ce am putut noi recupera și din ce s-a scos din arhiva fostului Consiliu al Culturii. Cu complicitatea câtorva persoane de bunăvoință de acolo, am reușit să reconstituim cât de cât procesul acestei cărți care, în 1985 spre 1986 a fost topită, deci forma volumului întâi, care era în pagini, și zățul de la tipografie, unde noi nu am avut acces. Am spus că Marian Papahagi avea foarte bune relații cu conducerea Poligrafiei clujne, dar, când ne-am prezentat la poarta Poligrafiei ca să recuperăm ce aveau ei acolo, ni s-a închis ușa în nas și ni s-a spus: «*nu aveți ce căuta în Poligrafia clujeană. Dicționarul este*

interzis și nu aveți acces.» Norocul nostru a fost că, tot cu ajutorul lui Gheran, noi recuperaserăm totuși manuscrisul din editură și, când am văzut primejdia care ne paște, am recuperat rapid și manuscrisul volumului II, care încă nu era dat la cules. (...) M-am temut de la un moment dat, după ce lucrurile au luat o întorsătură din ce în ce mai sinistă, să țin acest manuscris sau măcar corectura volumului I acasă. Cu ajutorul unei doamne din Ungaria, l-am transportat în străinătate – familia mea era deja stabilită în Germania. Această doamnă, care avea niște relații de afaceri cu un cumnat al meu din Germania a acceptat să-mi transporte în două etape acest manuscris. L-a legat sub fustă, sub bluză, destul de complicat, pentru că dânsa era o persoană destul de corpolentă și fără acest adaos. Gestul ei, desigur, a fost răsplătit, dar nu pot să vă spun ce-am tremurat până când am aflat că a trecut totuși granița și a ajuns în Ungaria, de unde manuscrisul a fost recuperat și dus în Germania, până în 1990. Lucru pe care nu-l știa nimeni. Nici măcar colegii mei coordonatori./ *După atâția ani, care este explicația pe care dvs. o puteți da acestei nebunii?* Doamnă Rodica Palade, nebuniei nu pot să-i dau o explicație rațională. Era un regim demential și e inutil să căutăm o explicație rațională, logică, pentru că nu o vom găsi./ *Să căutăm una irațională.* Una irațională ar fi acea oroare – nu găsesc poate cuvântul cel mai potrivit – care era răposata Elena Ceaușescu. Din Cabinetul 2, ea dispunea de cultură și de știință și de tot ce ținea de sistemul editorial. Ea avea o respingere totală față de orice lucrare în care o personalitate de ordin științific, literar, cultural era scoasă în evidență. O carte care era ilustrată, prin forța lucrurilor, de personalități îi făcea greață, probabil. Asta ar fi o explicație tot de ordin alienant, deci demential, dar pe care desigur că cei din subordine o intuiau măcar, chiar dacă ea nu a fost exprimată *expressis verbis*. Poate că ea nu a spus: *«Nu am nevoie de dicționar al scriitorilor români»*. Poate nici n-am venit vorba despre aceasta, dar cum anturajul ei îi cunoștea aprehensiunile, idiosincraziile etc., și-a zis că apariția unei asemenea cărți ar scoate-o din minți, și au zis: *«Mai bine să nu vadă o asemenea carte»*. Era o modă, spre sfârșitul domniei celor doi, de a scoate lucrări de sinteză. Așa a fost începută *Enciclopedia României* care nu a putut să fie finalizată, pentru că, în momentul în care se tipărea volumul I, în care figura nu știu ce personalitate din sfatul Comitetului Central, ăla zbura între timp, era înlocuit și trebuia scos articolul. Și nici nu exista înzestrarea tehnică care să țină pasul cu toate acele mișcări. În 1977 se aniversa centenarul Independenței. Au fost chemați acolo, la Birou, și li s-a spus: *«Trebuie să intre în Enciclopedia Războiul de Independență.»* Care i de la editură au obiectat: *«Da, dar e în volumul II – Independența, s-au în volumul IV»*. *«Nu, trebuie să intre în volumul I, pentru că suntem în '77 și volumul apare în onoarea acestei aniversări»* și cei de la editură și-au sfârâmat capul cum să formuleze ca să se potrivească cu alfabetul – nici «I», nici «război» nu se potriveau. Deci, absurdul era general. Din păcate, astăzi lucrurile se uită. Noi avem facultatea aceasta, de a uita și, în altă privință,

absolut întristătoare și păguboasă. Pentru că uităm lucruri grave pe care riscăm să le repetăm chiar la scara nebunească la care au fost. (...) / *La ce vă referiți exact, domnule Zăciu?* / La ora aceasta, din **Dicționar** au apărut primele două volume, este gata volumul al III-lea, cules aproape în totalitate și 60% în corectura a II-a, dar el riscă să nu poată apărea dintr-un alt sistem de absurdități, de data aceasta financiare. Dificultăți financiare, piedici, neînțelegeri, onorări care nu sunt onorări, ci sunt umilințe la adresa colaboratorilor de la volumul II. Oamenii așteaptă această carte. Eu însumi și ceilalți. Iată, unul dintre noi și-a dat sfârșitul și multe se pot explica în această moarte prematură și dramatică. Un factor cred că a fost și uzura nervoasă pentru strădania de a vedea terminată cartea. Noi riscăm să dispărem și cartea să rămână neterminată, cum zicea bietul Marian: «ca toate lucrurile românești». Ne-a lăsat oarecum cu limbă de moarte, prin fiul său, să nu lăsăm **Dicționarul** să nu se termine, ca să nu repetăm acest blestem românesc al lucrului neterminat, al lucrului neîmplinit”. □ Nicolae Olteanu consemnează o lansare de carte a volumului Adrianei Georgescu *La început a fost sfârșitul* (Fundăția Culturală Memoria, 1999): „(...) *Mesajul Monicăi Lovinescu*: Aș vrea să-mi exprim bucuria pentru faptul că încă o dată românii și mai ales generațiile tinere, au ocazia să cunoască excepționala carte a Adrianei Georgescu, *La început a fost sfârșitul*, prin noua ediție realizată de Fundăția Memoria. Se face astfel dreptate aceleia care, prima dintre noi, a căzut victimă terorii comuniste, îndurând în spirit și în trup suferințe greu de imaginat de către cei pe care un destin mai clement i-a cruțat de asemenea grozăvii. Adriana Georgescu a binemeritat omagiul tuturor românilor și fie ca lacrimile și sângele vărsat de această frumoasă, inteligentă, curajoasă și demnă româncă să rodească încredere și speranță în pământul patriei noastre prea îndelung crucificate. / *Alex. Ștefănescu*: Cartea Adrianei Georgescu reprezintă documentul unei experiențe pline de dramatism. Din cauza aceasta, pentru un critic literar este stupid să o studieze cu instrumentele profesiei sale. Totuși, mă simt dator să spun, din obligație profesională, că această carte este un adevărat roman, care are ritm, un personaj principal și personaje secundare care se țin minte și despre care ai impresia că le cunoști dintr-o experiență directă. (...) Să sperăm că această carte va avea ecoul pe care îl merită sau, mai bine spus, că societatea românească va fi capabilă să recepteze mesajul unei asemenea cărți. / *Gheorghe Ceaușescu*: (...) Este un document al destinului unei țări, nu e vorba numai de destinul unei persoane. O țară întreagă a fost sugrumată în acele momente. (...) / *Alexandru Paleologu*: (...) Această carte este de o grație feminină irezistibilă. Nu poți să nu te îndrăgostești de eroină citind cartea aceasta. Cartea este bulversată printr-un realism necruțător, fiind totodată scrisă cu o mare pudoare, o mare delicatețe. Nu ascunde nimic, chiar și atunci când este vorba de scene greu de articulat, când e vorba de torturi îngrozitoare și de agresiuni sexuale, care sunt relatate cu pudoare, cu foarte multă grijă de a

nu se pune pe ea în valoare, dar neocolind nimic- și totul este zguduitor. (...) Într-o scrisoare ce-mi este adresată, H.-R. Patapievici relatează atrocitățile la care sa fost martor, arestat fiind în 21 decembrie 1989, și pe care le descrie întocmai cum au fost. (...) Patapievici a relatat în acea scrisoare ce a văzut el la Măgurele și la Jilava în decembrie '89. Astea nu trebuie spuse, pentru că înseamnă «denigrarea țării» că românii sunt cruzi, sălbatici, sadici?! Nu românii, ci oamenii care se bucură de imunitate și care au și mandatul să fie cruzi, să fie sadici, să fie lipsiți de cea mai mică emotivitate umană. Or, această carte ar trebui să o știe pe dinafară cetățenii români. Nu numai că textul este foarte frumos și emoționant și frazele sunt admirabil formulate, dar tot ceea ce este scris aici ar trebui să intre în conștiința noastră ca un perpetuu memento". □ H.-R. Patapievici publică un al treilea episod dintr-un text mai amplu, intitulat *Problema identității*, oprindu-se de această dată asupra unui așa-numit „nou stil identitar”. □ Sub titlul *Manifestul crinului opărit*, Dan C. Mihăilescu comentează *Memoriile mandarinului vlah* de Petre Pandrea (Ed. Albatros, 2000).

29 martie

● În editorialul din nr. 12 al „României literare” – *Precizări necesare – pe marginea unei polemici* – N. Manolescu reacționează în termeni duri la adresa unei scrisori deschise a lui Edgar Reichmann: „În numărul 11 al revistei noastre, am publicat o scrisoare deschisă a d-lui Edgar Reichmann care, protestând contra unor afirmații ale d-lui Vasile Popovici, îl amenința pe colaboratorul nostru și pe noi înșine cu justiția. Într-o notă a redacției, îi atrăgeam atenția autorului scrisorii că n-a citit corect articolul la care se referea. Dl Popovici ne-a trimis un răspuns, pe care îl publicăm în numărul de față. N-am avut, din capul locului, intenția de a ne amesteca, deși disputa cu pricina ne privea într-un fel, și nu numai ca gazde ale articolului care a declanșat-o. Dl Reichmann este și autorul unui text din Le Monde în care, recenzându-l pe dl G. Voicu, mă învinuia de antisemitism. Dată fiind recidiva d-lui Reichmann, mă consider obligat să intervin cu câteva precizări./ Dl Reichmann dovedește o foarte precară ținere de minte. Crede, probabil, că atacul reprezintă cea mai bună apărare. Și devine agresiv. Chiar dacă citește textele publicate de noi așa cum îi convine. Uitînd, mai ales, ce a scris d-sa însuși altădată. (...) Ca să fie tacîmul complet, adaug că dl Reichmann nu se mîrginea, în anii '80, la a-l disculpa pe Antonescu, dar își extindea bunăvoința asupra grupului lui E. Barbu de la «Săptămîna» și chiar asupra regimului ceaușist. În același «Le Monde», dar din 22 iunie 1984, dl Reichmann considera că, în regimul ceaușist, «nu există campanie antisionistă sau vînătoare de vrăjitoare». Același lucru îl credea pe atunci și dl Shafir care socotea că grupul Barbu era compus din «neo-tradiționaliști» sprijiniți de PCR, dar nu din antisemiți, căci în România anului 1983 putea fi vorba, cel mult, de un «antisemi-

tism fără evrei». (...) Onorabilul E. Barbu.../ Trebuie să fiu sincer și să admit că, în pofida aparențelor, dl Reichmann (ca și dl Shafir) este consecvent. L-am acuzat că și-a schimbat atitudinea față de Antonescu. Nu și-a schimbat-o și față de comunism. În 1998, și firește, tot în «Le Monde», ziar cu o ținere de minte nu mai bună decât a d-lui Reichmann, cel care ne amenință astăzi cu justiția, combătea (ca și acum) pretenția unora de a socoti la fel de oribile Holocaustul și Gulagul. Dar folosea următorii termeni: «amalgamul hidos făcut azi între Shoah și durerea românească din vremea celor patru decenii de impostură». Amalgamul hidos ar fi opera celor care cutează să alătore comunismul de fascism. Așadar, dacă victimele Holocaustului se pot plânge de crime, victimele comunismului românesc ar trebui să aibă calmul de a recunoaște că regimul cu pricina a însemnat doar o impostură dureroasă. Atât și nimic mai mult. Dl Reichmann nu-și reneagă, cum se vede, duiosia față de Ceaușescu și comunism. În cuvintele altuia, îl face pe Antonescu responsabil, după ce, în cuvinte proprii, îl absolvise de vină. O schimbare discretă și tactică. Ceaușescu rămâne însă un simplu impostor. Vinovat de a ne fi provocat durere. Uimitor e că dl Reichmann are pretenția să fie luat în serios ca un intelectual cinstit. Poate la «Le Monde». Nu la «România literară». ■ *Scrisoarea deschisă a lui E. Reichmann*: „Doresc, stimate domnule Manolescu, să-mi exprim indignarea față de textul publicat de revista ce o conduceți și mai ales să protestez contra unei anumite fraze de o rară lipsă de onestitate din partea unui diplomat în post contra unui cetățean al unui stat prieten. Iată această frază: «După ce recent am putut citi, chiar în paginile *Monde*-ului, cum a fost (subsemnatul) până mai ieri (dar azi?) infiltrat de K.G.B., ar fi fost de toată frumusețea să aflăm că nici securitatea noastră (a autorului, a revistei, a națiunii române?) nu s-a lăsat mai prejos». Ca să zic așa, acest domn pare extrem de familiar cu serviciile comuniste sau postcomuniste de dezinformare./ Aș dori ca dl. consul să-mi notifice numărul și data la care această afirmație a apărut în cotidianul al cărui cronicar și colaborator sunt de mai bine de trei decenii. Cum el nu va putea s-o facă, mă voi vedea obligat să fac apel la justiție dar, cum domnul cu pricina se află acoperit de imunitatea diplomatică, va fi Ministerul Afacerilor Externe de la București care va răspunde”. ■ *Vasile Popovici* semnează o replică la scrisoarea (citată mai sus a) lui Edgar Reichmann: „1) Este sau nu adevărat că dl Reichmann l-a apărut, la Paris fiind, pe Eugen Barbu, căci acesta e de fapt subiectul, nu altul? (Pentru mai tineri: Eugen Barbu era redactorul-șef al «Săptămîinii», oficina Securității, care, potrivit fostului director SRI, transpunea în pagină ordinele rezolutive ale sinistrei instituții, publicație care devenise tribuna antisemitismului, a naționalismului ceaușist și a xenofobiei deșănțate.) Teza Ilenei Vrancea asupra unor curioase conexiuni nu a fost dezmințită nici până azi de cineva. 2) În cronica din «Le Monde», *Contra purificatorilor Istoriei în Ungaria și în România*, pe care o semnează dl Reichmann, este adevărat sau nu faptul că dl Reichmann, pretinzând că-l prezintă, deformează

articolul d-lui George Voicu (așa cum afirma și George Voicu, recent, în 22)? Această operațiune poartă sau nu numele de dezinformare? 3) Este sau nu adevărat că dl Reichmann afirma în același articol că: «Ion Antonescu a fost responsabil de masacrul a 40.000 de evrei la Odesa, în 1941, și a altor cîtorva zeci de mii în Basarabia, Bucovina și Transnistria». Știe dl Reichmann că prin această afirmație gravă se numără printre cei mai jalnici minimizatori ai Shoah în România? Cifrele stabilite până în prezent de către specialiști evrei în domeniu vorbesc de circa 200.000 de evrei exterminați în timpul regimului brun din România. Cine l-a sancționat în scris până acum pe dl Reichmann? George Voicu? Alexandra Laignel-Lavastine? Altcineva? Când a făcut dl Reichmann, în «Le Monde», rectificarea cuvenită? 4) Este sau nu adevărat că acel individ care solicita represalii administrative contra preopinientului său face dovada unui reflex stalinist? (dl Reichmann mă amenința cu denunțul la MAE pentru o recenzie literară semnată în calitate, firește, neoficială. Singura dată cînd am semnat un text public în calitate oficială, avertizînd cabinetul ministrului, a fost cînd am protestat contra afirmațiilor revoltătoare făcute de chiar dl Reichmann în «Le Monde» și unde are dublul merit de a relansa afirmații calomnioase și de a deforma, în plus, ceea ce pretinde că prezintă.) Spre deosebire de dl Reichmann, nici dl Liiceanu, nici eu și nimeni altcineva nu a solicitat vreodată «Le Monde»-ului să ia măsuri administrative contra unui colaborator care dezinformează și calomniază reputați intelectuali români reușind totodată să minimalizeze Shoah. Asemenea denunțuri și solicitări, nouă, nu ne stau în fire. În fine, o reflecție: în timp ce dl Manolescu dă curs în revista pe care o conduce, fără nici o întîrziere și fără nici o modificare, replicii aberante a d-lui Reichmann, «Le Monde»-ul a refuzat cu îndărătnicie să publice rectificările necesare, a solicitat, și d-lui Liiceanu și mie, să ne modificăm substanțial textele, a întîrzia săptămîni în șir apariția dezmințirilor, în ciuda multiplelor intervenții telefonice și în scris, și a ales în final o formulă care să scoată complet din discuție responsabilitatea ziarului și a colaboratorului său. E aici – și aici – o diferență de elementară deontologie, de stil, de corectitudine, de bună cuviință, care ne desparte pe unii de alții” (*Cîteva întrebări simple pentru dl. Reichmann*). □ La rubrica „Revista revistelor”, *Cronicarul* prezintă acid o publicație „naționalistă, antidemocratică, antioccidentală, xenofobă, populistă”: „În puzderia pestriță și în general decoltată de pe tarabe au apărut în ultima vreme titluri noi. Desigur, apropierea campaniei electorale face ca diferite grupări să-și înmulțească organele de ofensivă și contraofensivă, demonstrînd cît le duce mintea și experiența propagandistică. O asemenea publicație nouă e săptămînalul «Regăsirea. Valori naționale românești», scoasă de Casa de editură UMC (semnificația inițialelor nu o cunoaștem), care are și tipografie proprie. Nici numele din caseta redacțională nu ne sunt cunoscute: președinte – Corneliu M. Urlan, redactor șef adjunct – Paul Marinescu, redactor – Claudiu Florian. În schimb, în sumar se regăsesc

extrema dreaptă și cea stângă, dând cu forțe reunite orientarea revistei: naționalistă, antidemocratică, antioccidentală, xenofobă, populistă. În pagini fraternizează în această direcție foști membri CPEX, ca Paul Niculescu Mizil și generalul Ion Coman, cu susținători mai vechi sau mai noi ai mișcării legionare, recent dispărutul Pan M. Vizirescu și Ion Coja, pedeseriști trup și suflet ca Alexandru Mironov și Șerban Cionoff sau național-comuniști ca Vadim Tudor. Cu toții detestă Convenția, elitele intelectuale «vândute», democrația, și au același arhicunoscut tip de discurs patriotard. Precumpănește limba de lemn, fiindcă majoritatea nici nu știu alta. Cei care sunt cât de cât profesioniști ai scrisului, încearcă să fie caustici, dar stilul lor e tot o înșiruire jalnică de formule și idei tocite. Iată-l pe scriitorul SF Alexandru Mironov «demascându-i» pe «talibanii pro-GDS și pro-Alianța Civică»: «În mod special tărășenia cu manualul alternativ de Istorie va rămâne, cred eu multă vreme pe tapet, pentru că acest moment a scos în față pe cei care, de voie sau cumpărați, și-au dat arama pe față patapievicii și liicenii care rod, rod cu spor la temelia societății românești» (dacă n-ați înțeles logica frazei, nu e vina Cronicarului, care a copiat întocmai, păstrînd punctuația marelui iubitor al limbii române, care zice în același text: «eu mă voi declara întotdeauna naționalist și, deși vorbitor de câteva limbi străine, gata în orice moment să apăr limba maternă, aceasta, în care vă scriu»). Disprețuindu-i pe «dizidenții de operetă ca d-na Doina Cornea», pe «fundamentalistii de la 22» și pe «junele Patapievici», Alexandru Mironov are o mare admirație pentru Adrian Păunescu și cenaclul lui «în stil *clasic*»! Hotărît lucru, Horia Patapievici îi scoate din minți pe național-comuniștii verzi: cu supratitlul **Contraofensivă**, un Gheorghe Ardeleanu cere judecarea și condamnarea lui pentru defăimarea țării și a națiunii și e furios că legea îl oprește să facă ceea ce ar dori: pur și simplu să-l spînzure: «O ripostă pe măsură se impune, și cel mai potrivit ar fi, credem, asemenea oricărui român patriot, să punem mîna pe câteva patibule (furci în care erau spînzurați condamnații la moarte), că tot îl obsedează pe Patapievici, și să le folosim în contra sa și a susținătorilor săi, ori să-i expulzăm undeva, cât mai departe, dar din păcate legislația în vigoare nu ne oferă asemenea posibilități, punându-ne la dispoziție doar soluția timidă a articolului 236, indice 1, din codul penal» (îl sfătuim pe avocatul dezlănțuit să regăsească în Codul penal și articolul care se referă la instigare la crimă)./ Foarte activ în revistă e un oarecare Victor Duță care, pe lângă aforisme de tot banale, reia pe un spațiu larg vechiul cal de bătaie al complotului iudeo-mason care stăpînește lumea și care e autorul noii ordini mondiale. În opinia duțoistă ONU și Nato sînt niște organizații diabolic criminale care vor să ne anihileze ca națiune și la care nu trebuie cu nici un chip să aderăm. Folosind iar ca argument Noul Testament Diabolic și Protocoalele Înțelepților Sionului, dovedite incontestabil ca falsuri diversioniste, retardatul intoxicator cade singur în groapa pe care o

sapă (probabil, cei inteligenți din tagma lui și-au găsit un loc mai profitabil după 1989 și au rămas «pe poziții»...)».

30 martie

● „Șotronul” semnat de D. Țepeneag, în „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 13), intitulat **Bietul Liiceanu**, aduce în atenția cititorilor polemica „declanșată de un articol al lui George Voicu, profesor de politologie, mi se pare, la Facultatea de Jurnalistică din București. Articolul a fost publicat mai întâi în «Sfera politicii», fără să stârnească mari discuții. O variantă prescurtată a fost tradusă și publicată în «Temps Modernes», alături de alte două articole semnate de Radu Ioanid și de Randolph Braham. În articolul său, Voicu îl desemna pe Gabriel Liiceanu drept lider al antisemitismului românesc. În tabăra opusă, a «democraților», erau înșirate diverse nume dintre care unele din România: Cornea tatăl și fiul, Vasile Popovici, Oișteanu, Iorgulescu, Pavel Câmpeanu. Toți, fără excepție, au protestat în coloanele săptămânalului «22», toți s-au năpustit asupra lui Edgar Reichmann, care nu făcuse decât să citeze din «Temps Modernes» (e drept că a suprimat câteva nume din tabăra «anti-democraților» și a adăugat alte două în tabăra «democraților»; mă întreb ce-a supărat mai tare: că a scos-o de la anti-democrați pe Monica Lovinescu sau că ne-a adăugat, de cealaltă parte, pe Breban și pe mine!?) Dintre acești protestatari mi s-a spus că unii sunt evrei (nu spun care!). Și-atunci unde e așa-zisa solidaritate evreiască? Lobby-ul? Mi s-ar putea răspunde că dacă în România există într-adevăr antisemitism, evreii de acolo sunt siliți să se apere prin oportunism de-o eventuală ghettoizare. Aș accepta această obiecție, dacă n-aș ști că toți acești apărători ai lui Liiceanu nu sunt și colaboratorii privilegiați ai editurii Humanitas. Așa că e mai degrabă vorba de un ghetto al intereselor!... Ar mai exista totuși o explicație mai puțin jignitoare: evreii români au trăit atâta timp în amestec cu populația românească, încât s-ar putea să fi avut loc un fenomen de mimetism inconștient: ei seamănă din ce în ce mai mult cu băștinașii, au preluat de la aceștia și virtuțile și defectele lor. Dar atunci de ce însuși directorul faimoasei reviste «Temps Modernes» pare să se desolidarizeze de prietenul meu Edgar Reichmann? Și aici există o explicație destul de simplă. Disidentul Liiceanu (așa îl numește Mirel Bran, corespondentul lui «Le Monde» în România) și-a trimis emisarii să-i propună lui Claude Lanzmann, realizatorul filmului *Shoah* (o evocare zguduitoare și deloc hollywoodiană a Holocaustului) ca filmul său să fie difuzat de Televiziunea română, unde editorul nostru e mare și tare. Și atunci nu are dreptate Mircea Iorgulescu să spună că Liiceanu «e orice altceva numai antisemit nu»? (...)/ Nimeni nu m-a luat în seamă când am atras atenția că nu e admisibil ca un deținător al unei puteri economice (în cazul de față director și acționar principal al unei mari edituri) să dețină un post de conducere și în mass-media. Televiziunea trebuie să fie independentă și față de puterea politică și față de puterea economică. Așa e democratic! Dar o să mai treacă multă apă pe Dunăre, poluată

sau nu, până să se afle în România ce înseamnă democrație... Nici măcar președintele Constantinescu, deși călătorește prin Europa și se bate pe burtă cu conducătorii țărilor celor mai democratice, n-a izbutit să afle cum e cu democrația și cu echilibrul puterilor într-un stat. Și n-a ezitat să lanseze fraza reproducă apoi de diverse ziare: «În ce țară din lume un partid la putere nu poate înființa un nenorocit de ziar?». Președintele României încă n-a priceput că presa e independentă, iar ziariștii nu aparțin nici unui partid. Dacă vrea să mă creadă, în Franța, nu prea există ziare de partid. Singurul ziar care era cât de cât legat de Partidul Socialist a dat repede faliment încă de pe vremea când Mitterand era președinte. E drept că persistă și astăzi ziarul Partidului comunist – faimosul «L'Humanité». E ciudat că de la un timp încoace lui Emil Constantinescu nu-i mai place presa românească. A uitat că aceeași presă și cam aceiași ziariști pe care astăzi îi muștruluiește l-au adus cu câțiva ani în urmă la putere. Totul încă nu e pierdut. Măcar TVR-ul (cu Liiceanu în frunte) și GDS-ul cu organul său «22» (tot...) continuă să-l sprijine. Probabil că «filosoful, care e orice altceva, numai antisemit nu» se teme de schimbarea de regim: dar dacă cineva își aduce aminte de cum s-a înființat Humanitas! Dar dacă vreun jurist (altul decât foștii mei colegi de la Facultatea de Drept) descoperă noțiunea de «abuz de bunuri sociale»? Dar dacă până la urmă justiția devine cu adevărat independentă... Bietul Liiceanu, îl așteaptă vremuri grele! (...) / Înainte de alegerile din '96 m-a pus naiba să intru în polemică cu editorul Liiceanu. Și încă la Televiziune! Au sărit ca arși în apărarea lui o grămadă de intelectuali români printre care și Iorgulescu, care m-a acuzat că fac jocul lui Iliescu încercând să-l împiedic pe Liiceanu să facă parte din Consiliul TVR-ului. Tot atunci redutabilul ziarist C.T. Popescu m-a tratat de «iudă fleșcăită». Cineva mi-a trimis un articol al aceluiași, publicat recent în «Adevărul». E acolo, printre altele, o frază a lui Dan Pavel, comentată de redactorul șef al ziarului: «Degeaba publică Liiceanu atâtea cărți despre democrația modernă la editura Humanitas, dacă nu și le citește, iar dacă și le citește, păcat că nu le înțelege. Toate ca toate (comentează Popescu), dar ultima frază îți taie respirația: asemenea blasfemie la adresa Marelui Preot fără sutană, a guru-lui de salon, a comisarului cu țigaret, a vâtafului cu aere de boier al conacului din Calea Victoriei era de neînchipuit în pixul unui ghedesist. Și dl. Dan Pavel e un ghedesist cu state vechi de serviciu, care făcea revista pe vremea când șef era Steilian Tănase». Încă o piruetă de lichea? Bietul Liiceanu! Sărmana Românie!».

31 martie

• În „Cotidianul”, Marin Mincu publică o *Scrisoare către Nicolae Breban* (textul având și un subtitlu: „*Prietenie*” sau *mafie literară?*): „Deunăzi, mi-ai comunicat abrupt, pentru că «aveai musafiri», prin telefon (cel care a insistat să vorbim a fost Cătălin Țirlea) că «în urma presiunilor lui Eugen» (Simion) ești «obligat» să-mi întrerupi colaborarea la «Contemporanul». (Este ilustrativ

și faptul că dl Octavian Soviany și-a întrerupt colaborarea tot din cauza lui E.S.) Acest gest incalificabil mi-a stârnit nedumerirea din nou deoarece, în septembrie 1999, chiar tu ai fost cel care ai insistat (...) să-mi reiau colaborarea pe care o sistasem din cauza condiționării penibile (...) a prozatorului Dumitru Țepeneag de a nu mai scrie la «Contemporanul» («ori Mincu, ori eu!»), întrucât îl certasem amical – în revistă – pentru «tratarea» cam indecentă a lui G. Călinescu./ (...) Ți se părea normal ca să-l eticheteze pe marele critic drept «naș al mafiei protocroniste» în consens cu obsesiile maniheice ale lui S. Damian? Intervenția mea critică în revistă (și în emisiunea lui Cătălin Țirlea) în apărarea lui G. Călinescu a dezlănțuit «supărarea» parizianului șotronist (...)/ În altă ordine de idei, nu înțeleg cum ai acceptat ca D.Ț. să publice în «Contemporanul» (deci în revista la care colaborez eu însumi) un text grosier de răspuns, în care aducea drept unic argument etichetarea că eu aș fi «țăran», iar el e «nobil» deoarece locuiește la Paris. (...)/ Totuși, la nenumăratele tale insistențe (de față fiind tinerii scriitori din redacție), după câteva luni bune, fără a mai ține cont de grosolanția dlui Țepeneag, în septembrie 1999, mi-am reluat colaborarea la revista pe care o conduci, căreia i-ai adăugat subtitlul angajant «ideea europeană». Iată că, în conformitate cu acest «europicism» programatic, acum îmi retragi din nou rubrica de critică, motivând, la fel de «european», că «bătrâne, s-a supărat Eugen Simion și mi-a impus să nu te mai public...». (...)/ Dar, dragă Nicolae Breban, te rog să admiti că aceste argumente «prietenești» nu sunt deloc în consonanță cu pompoasa ta «principialitate». (...) Acum mă jignești din nou pentru «prietenul E. Simion», mâine ai s-o faci pentru S. Damian!”.

● În „România Mare” (nr. 507), Viorel Dinescu scrie despre poezia lui Nichita Stănescu (*Pasăre măiastră...*), pornind de la volumul îngrijit de Aurelian Titu Dumitrescu, *Antimetafizica*: „Nichita Stănescu este un Mozart al poeziei, dar, în același timp, și un Nostradamus al unor oculte înțelesuri subliminale, tocmai cele care formează substanța poeziei. (...) Spațiul dintre vorbele unui poem nu este un vacuum lipsit de semnificație, ci o liniște adâncă, încărcată de ecouri, speranțe și așteptări. Cam așa credem că trebuie să fie înțeleasă noțiunea de *necuvânt*, atât de dragă autorului. La fel de bine i s-ar fi putut spune: *infra-cuvinte*, *ultra-cuvinte* sau *dincolo de cuvinte*. Sedus de sacralitatea cuvântului, Nichita nu este, în primul rând, un scriitor baroc, cum l-a etichetat cineva, în grabă, ci un vizionar, un hierofant al acestui dar dumnezeiesc al poeziei, un călugăr templier care se mortifică întru izbăvirea cuvântului de racilele lui pământene...”.

[MARTIE]

● Nr. 29 din „Vineri” (supliment al revistei „Dilema”) continuă grupajul din numărul precedent despre noua arhitectură, cu texte semnate de Augustin Ioan (*Arhitectura are timp!*), Ana Maria Zahariade (*A quelque chose malheur est*

bon), Florin Biciușcă (*Despre așezări și orașe*), Dan Marin & Florinel Radu (*Pentru o politică a identității*), Sorin Pentilescu (*Erori de ieri și de azi în urbanismul sucevean*), Dorin Ștefan (*Călare pe 2000*), Cristina Gociman (*Arhitectura și „ordinul”*), Vasile Mitrea (*Locuințe, biserici, bănci*), Anca Sandu Tomașevschi (*Confuzie, derută, frustrări*). ■ **Augustin Ioan**: „Concluzia acestui text – menită a fi a întregului grupaj din «Vineri» dedicat arhitecturii – pare a fi următoarea: vorba comului Zaharia nu era atât de zaharisită cum ne apare astăzi; «a avea puținică răbdare» înseamnă înțelegciunea de a ne lua un răgaz și, implicit, o minimă distanță față de ceea ce se întâmplă haotic, spre a contempla (*theoria*) starea arhitecturii de ieri, de azi, de mâine. Fără această răbdare pe care, ne-o spune Marin Preda, din când în când timpul însuși și-o pierde, vom continua această smintire de zidiri aptere și demolări acefale, din nou și din nou”. □ **Simona Sora** comentează nuanțat volumul *Privind înapoi, modernitatea* al lui Sorin Alexandrescu (*Privind înapoi fără mânie*): „Aș putea spune, fără să mă grăbesc, că răzbunarea criteriului estetic e perceptibilă mai ales în paginile despre Eliade. (...) Poate și pentru că închisul canon estetic nu l-a omologat – literar vorbind – pe Eliade printre cei mari. (...) Deschise cu adevărat mi se par ipotezele din eseurile despre romanul interbelic (scrise recent), ca și acelea despre boom-ul parizian, tradiția etică a modernismului românesc. În opnia lui Sorin Alexandrescu, cele două canoane de depășit (nu printr-o bătălie canonică, ci prin renunțarea la orice canon) sunt acela *cultural* (lovinescian-călinescian) și cel *literar* (manolescian). Dincolo de aceste canoane, autorul dorește recuperarea lumii non-esteticului, non-literarului. Firește că această recuperare se face dincolo de estetic pentru domeniul politic, de care S. Alexandrescu vede o necesară apropiere. Nu cumva căderea tuturor canoanelor ar putea deveni noul canon? (...) Însă «canonul» cu pricina a fost înlocuit în ultimii zece ani cu o perspectivă tăios etică și explicit politică de către profesorul N. Manolescu, în cursurile sale de literatură contemporană de la Facultatea de Litere. Sunt cursuri la fel de publice ca și cărțile publicate, și care vor intra într-un volum viitor din *Istoria critică*. Desigur, criteriul estetic nu poate fi escamotat (dar, poate fi?) însă perspectiva etică – indispensabilă în cazul acestei literaturi scrise cu privirea cenzurului peste umăr – «desparte apele de uscat», ca să folosesc un poncif strategic manipulator”. □ **Sorin Alexandrescu** comentează, în cadrul serialului său, *Reflecții despre noi înșine*, o teză de doctorat despre postmodernitatea italiană a Monicăi Jansen, *Il dibattito sul postmoderno in Italia* (Utrecht, 1999), descoperind „cu uimire” remarci făcute cu privire la volume de Mircea Cărtărescu și Mihaela Irimia (*Unda de șoc*): „Nu coincidențele părerilor mele cu acelea ale unei autoare olandeze mă fascinează, ci similitățile dintre scena română și cea italiană a postmodernismului. Generalizând, mă întreb dacă întreg modul nostru de a privi dinamica culturii europene nu ar trebui modificat”. □ **Florin Ioniță** își continuă comentariile despre *Formarea*

formatorilor în învățământul „reformist” preuniversitar. □ În pagina de „Subglie”, Lia Perjovschi (*Arta sectorului invizibil*) și Dan Perjovschi (*No ground for underground*) pledează pentru noile tendințe ale artelor contemporane în contra celei oficiale („tradițională, ortodoxă, fără politică culturală (vezi Academia de Artă, Ministerul Culturii, Muzeele de Art)” – L.P., „mediocritatea are la noi orgoli atât de amri, că, vrând-nevrând, te trezești fără efort alternativ”, D.P.). □ Paul Cernat (*Țara lui Urmuz*) schițează o tipologie a culturii *underground*. □ La rubrica „Modem” (cultură virtuală), Ion Manolescu semnează un articol (*Dependența de rețea*) despre (între altele) „deregările psihice și neuro-fiziologice” specifice utilizatorilor excesivi de simulări VR.

● Nr. 3 din „Vatra” se deschide cu un editorial semnat de Al. Cistelescan *Adio, Domnule Profesor! Adio dicționare?* „DSR are deja faima unui dicționar ucigaș. Poate că și-o și merită. El e, probabil, aproape de capăt. După cum tot aproape de capăt trebuie să fie și celălalt dicționar – DESR (Dicționarul Esențial al Literaturii Române) – operă de sinteză și de export. E greu de spus acum ce se va întâmpla cu ele. Nici unei edituri nu-i va fi ușor săle poată scoate. Poate că soluția cea mai bună ar fi ca aceste dicționare să fie însușite ca proiecte ale Ministerului Culturii și scoase, cu finanțarea cuvenită, la licitație. Nu din sentimentalism, nu din obligație morală față de cei care au murit lucrând la ele, ci dintr-o minimă pulsație patriotică. Căci altminteri s-ar putea ca «adio, domnule Profesor» să însemne și «adio dicționare»!”. □ Sub titlul *Amantul anului 2000 – un concurs pentru maeștrii eroticii*, este lansată următoarea provocare: „Redacția noastră nu crede că secolul (și mileniul odată cu el) se poate încheia – sau merită a fi încheiat – fără dragoste. Și mai ales fără un omagiu adus acesteia. Iată de ce, spre a stimula lira erotică română, fie obosită, fie strict exhibiționistă în ultima vreme, ne-am hotărât să scoatem la concurs un titlu atât de – sperăm noi – invidiabil. Concursul nostru e treabă serioasă, nu glumeață. El se adresează în primul rând maeștrilor, indiferent de sex și apucături. Nu vrem, firește, să discriminăm în nici un fel tinerele condeie. Ba dimpotrivă. Categoria de «maestru» folosită aici nu e o categorie de vârstă, rezervată doar «îndrăgostiților» scoși la reformă sau aflați în pragul pensionării. Ea vrea să spună doar că acesta nu e un concurs pentru apgeamii și pentru diletanți (într-ale poeziei, se-nțelege). E un concurs deschis tuturor poezilor – dar *poetilor*! Titlul se va decerna în data e 8 martie a anului viitor și el va fi conferit, într-o festivitate adecvată, pe baza votului dat de cititorii noștri. Îi rugăm, așadar, pe cititorii noștri constanți să păstreze numerele revistei și să-și trimită, pe adresa redacției, după apariția numărului 12/2000, opțiunile lor. Fiecare cititor are dreptul la o singură opțiune (pe care o dorim cât mai «dureroasă», dar nu nedreaptă). Buletinele de vot vor fi trimise pe adresa redacției, u mențiunea «pentru concursul *ars amandi*». Cu aceeași mențiune sunt rugați să-și trimită și poeziile creațiile (împreună cu fotografia de rigoare) pe care vor să le supună acestui scrutin. Precizăm ă nu vor fi luate în

seamă decât cicluri poetice de consistență unei pagini de revistă, întrucât noi nu considerăm tema de demnitate unui rimplu răvășel. Toate aceste cicluri vor fi incluse într-un volum pe care, la finele concursului, revista noastră își propune să-l editeze, împreună cu «voturile» și cu clasamentul rezultat din acestea. După cum se vede, pentru noi și votarea e treabă serioasă, nu de capriciu. Am fi încântați dacă fiecare votant și-ar motiva, într-o frază concisă, opțiunea, astfel încât din suma acestora, strânsă în carte, să rezulte și o analiză a poemelor. Revista va conferi, în afara diplomei de triumf, și diplome de consloare. Nu excludem (dar nici nu promitem/garantăm) posibilitatea ca premiul să conștie și în altceva decât în gloria – implicită și explicită – a titlului. Titlul însuși se referă scrupulos la performanța poetică, revista neluându-și răspunderea pentru eventuale dezamăgiri de altă natură. Redacția noastră îi invită, deci, pe toți *poetii* români să ia parte la acest concurs. Sperăm că provocarea va fi luată ca atare, strict emulativ, și că poetul român nu se teme de cititorii săi. Primul protagonist e, după cum se vede, dl. Andrei Bodiu, pe care redacția îl felicită, îi mulțumește și-i dorește succes. Oricum, primul pas e făcut”. ■ Rubrica este inaugurată cu poeme de Andrei Bodiu (*Măinile tale cum freacă; În așteptarea frigului; Ferigi umede; Noapte cu vedere la mare; 1, 60/ 2, 00*). □ Virgil Nemoianu publică un studiu intitulat *Globalism, multiculturalism și literatură comparată*, cu următoarele subtitluri: 1. Contactele culturale; 2. Cauze ale reavalenței occidentale; 3. Durata scurtă a eurocentrismului; 4. Globalism iluminist și multiculturalism romantic; 5. Pericole și deficiențele ale globalismului; 6. Pericole și deficiențele ale multiculturalismului; 7. Interacțiuni sau soluții?; 8. Rolul literaturii în conflictul paradigmatic; 9. Literatura comparată – un model?; 10. Viitor societal și modele literare; 11. Relevanța socială a umanismului estetic. Articolul a fost preluat din *Multicomparative Theory, Definitions, Realities*, Council on National Literatures, Whitesline, New York, 1996; în românește de Alexandru Vlad. □ La rubrica „Transfocator”, scriu despre Mihai Dragolea: ■ *Ruxandra Ivănescu (Farmecele povestitorului)*: „Pentru cel care parcurge proza scrisă de Mihai Dragolea, precum aceea din volumul *Călătorii pe muchie de cușit*, aspectul cel mai evident este harul de povestitor al autorului. Un povestitor ardelean autentic pentru care o evocare presupune un adevărat ritual. Mihai Dragolea știe să-și dozeze efectele, să sesizeze amănunte hilare și semnificative, care să puncteze povestirea, să amâne deznodământul prin meandre narative și descriptive, să trezească interesul pentru personajele sale și peripecțiile lor, să mențină treaz acest interes pe tot parcursul povestirii pentru ca, în final, să-i răsplătească pe cei răbdători cu o «poantă», adesea neașteptată, insolită. Ne putem imagina efectul aesteia într-un grup de ascultători, la un pahar cu vin, unde Mihai Dragolea evoluează precum povestitorul cel mai asultat al serilor de iarnă dintr-un sat ardelean de-odinioară”; ■ *Nicoleta Sălcudeanu (Cronică în fărâme)* – despre *Arhiva de goluri și plinuri*.

Literatura fragmentară de Mihai Dragolea (Ed. Dacia, 1998): „Și totuși o tentativă de control face și Mihai Dragolea, dar prea timid-evanescentă să fie descălecătoare. N-are de ales. E rob al necesității de a academiza incontrollabilul. Și mentalității încă active a clasificării, îndosarierii și periodizării a ceea ce ar trebui tratat ca pur și simplu marele text al lumii. Doar gradul de paralelitate a acestuia la existență mai poate prezenta interes. Ambițiile odonatoare amputează deschiderile enorme pe care această rezistență la formă le ejaculează în noua sensibilitate. Însuși autorul pare a deveni conștient de zădărnicia categorizării întreprinse, sacrificând zdroaba centripetă în derețicarea preliminară, cedând rapid în favoarea navigării prin meandrele dezordinii morfogenezei textului fărâmițat. (...) De aceea, uneori ai impresia că citatul mereu mai amplu tinde să fure în spațiul comentariului critic, să-l hăcuiească, molipsind raționamentul de fragmentaritate și intermitență (v. intertextul Mihăieș, pp. 78-79) (...) Să nu uit! Mă văd obligată să-i fac dreptate lui Livius Ciocârlie. Atât în text, cât și la note, unul între titlurile sale este citat greșit. E *Paradisul derizoriu*, nicidecum *provizoriu*, e chiar definitiv în intenție, măcar până la izgonire. Eu sunt ultima suspectabilă de a arunca cu piatra, de aceea treuie să recunosc că e cea mai simpatcă greșală pe care am întâlnit-o și că asta-l umanizează în cel mai neașteptat fel pe autor, neglijența lui academică cucerindu-mă până la confraternitate”; ■ **Cornel Moraru** (*Un prozator*) drespre *Călătorii spre muchia de cuțit* de Mihai Dragolea (Ed. Paralela 45, 1999): „De subliniat mai ales acuratețea scriiturii, dezinvoltura și eleganța formulărilor netede, însă pregnante, de un farmec adesea rebel, incitant, pus cu discreție în surină prin lentoarea derulării narațiunii. Prima impresie, oarecum surprinzătoare, este că prozatorul nu pare deloc îndatorat acerițiului critic în care de atât timp este angajat sistemat autorul, mult mai cunoscut prin volumele sale de comentarii critice (*În exercițiul Funcțiunii*, 1992 și *Arhiva de goluri și plinuri*, 1998). Cum spuneam, acesta nu pare tentat propriu-zis de experiment. Într-un fel, M. Dragolea este, totuși, un experimentator, dar nu de forme ale discursului, ci de caractere și situații narrative, etalând o forță imaginativă pliată pe tipare consacrate de o întreagă tradiție a prozei românești”. □ Tot la rubrica „Transfocator”, semnează texte despre Iulian Boldea: ■ **Dorin Ștefănescu** (*Critica generoasă*), despre *Metamorfozele textului* (Ed. „Ardealul”, 1996): „Ce se poate spune despre această eroică și gratuită aventură care este o culegere de cronii înșirate între copertele unei cărți? În primul rând, și mai ales când este vorba despre un volum semnat de Iulian Boldea (*Metamorfozele textului*, Ed. «Ardealul», 1996), că ne aflăm în prezența unui discurs ce nu este ce pare a fi. Așa cum o înțelege și o practică autorul, cronica e un admirabil efort de a înțelege opera în însuși momentul cald al apariției sale. Ea trebuie atunci să-i surprindă semnificația specifică, tonul distinct, acel «ceva», indiscernabil la prima vedere, care o singularizează și o înfățișează totodată. (...) Rareori textele apelează la terminologia de aparat

a criticii hipertextualizate, la o tehnică metodologică de împrumut. O altă calitate a criticii lui Iulian Boldea este largă respirație a cuvintelor, liera expansiune a judecății, niciodată încorsetate, supuse vreunei exigențe constrângătoare, dacă nu doar celei a adevărului. Se simte în fiecare pagină plăcerea scriiturii, extulanța aprecierilor. Cu toate că aparent distant, demerul critic exprimă de fapt bucuria de a comenta, bucurie implicată atât de subtil în actul critic, dar atât de hotărâtor, încât fiul ei este tocmai ceea ce «ține» textul în viață, conferindu-i o strălucire aparte, un suflet propriu”; ■ Al. Cistelean (*Medalia Caragiale*), despre *Fața și reversul textului* (Ed. Ardealul, Târgu Mureș, 1998): „Între cei doi mari (dintr-un întreg clan) Caragiale se bagă, încercând să limpezească și să clasifice în opoziții și consonanțe relațiile creative dintre ei, Iulian Boldea, cu *Fața și reversul textului* (Ed. Ardealul, Târgu Mureș, 1998). Zona, tensionată pentru protagoniști și periculoasă pentru interpreți, a fost deosebit de atractivă și a lăsat în urma ei o bibliografie cât partizană, cât echidistantă, printre ale cărei nisipuri mișcătoare Iulian Boldea calcă precaut, într-o rezolvare de bun simț constant ce echilibrează «opozițiile relevante» cu un set de «ambivalențe structurale»”; ■ *Georgeta Draghici (Dincolo de mode, Eminescu)*, despre *Timp și temporalitate în opera lui Eminescu* (Ed. „Ardealul”, Colecția Sinteze, 2000): „Într-o stilistică sobră, echilibrată, cunoscută nouă din celelalte cărți de critică publicate, autorul sintetizează nuanța, operează cu diverse concepte ale teoriei literare sau ale filosofiei, cultivă interpretările de marcă ale istoriei și criticii dedicate poetului, fără a fi, prin aceste raportări, emfatic sau prețios, ci dorind că ofere cititorilor o privire exegetică cvasi-completă, obiectivă, informată, ceea ce în cazul unui scriitor cum este Eminescu e poate cea mai potrivită abordare. (...) Excursurile prin textele poetului (urmărind specificul fiecărei etape, dar și comentând anumite poezii, reprezentative pentru tema propusă) nu stă sub semnul entuziasmului, al sentimentului că aici criticul face mari descoperiri, ci sub semnul parcă al convingerii că toate observațiile sunt de domeniul evidenței (opera eminesciană însăși arată traseul analitic), iar autorul exegezei nu face decât să pună ordine, să dea coerență și limpezime sensurilor induse în lume de creația de excepție a lui Eminescu”. □ În cadrul rubricii „Serii, grupuri, cenacluri”, Virgil Podoabă publică un text intitulat *Nici vorbă, la noi, de vid de talente!*: „Dând curs unei inițiative mai vechi, în numărul de față, revista *Vatra* dorește, prin publicarea textelor de poezie, proză și eseu din paginile următoare, să atragă atenția asupra unui grup de tinere și tineri talentați în cele trei genuri, cu toții actuali sau foști studenți ai filologiei din Brașov. De fapt, prin acest buchet de texte heteroclite tematic și ca gen, revista își propune simultan două ținte: pe de-o parte, să atragă atenția publicului ei asupra unor nume noi, spre a le înregistra existența și a le urmări eventual prestațiile viitoare, iar pe de alta, nu mai puțin importantă, să atragă atenția autorilor asupra lor înșiși, sesizându-le evidența că, deși nu se prea știe de unde, s-au

trezit cu un dar de care sunt responsabili, chiar din clipa-n care au acceptat să tipărească fie și un singur rând. Iar asta indiferent de mărimea darului și de condițiile în care vor fi nevoiți să și-l manifeste. Deși, în principiu, cuvintele de mai sus sunt suficiente, poate că nu strică totuși, aici și acum, ca atât cititorilor, cât și tinerilor autori să li se mai reamintească câte ceva. Celor din prima categorie, iar între ei scriitorilor din generațiile anterioare care sunt sceptici în privința viitorului literaturii române, iar dintre sceptici mai ales celor din ultima mare generație, e bine să li se aducă aminte următorul fapt: că dracul nu e atât de negru precum li se pare, că literatura română nu se termină cu ei, că, pe scurt, nici vorbă ca aceasta să traverseze o perioadă de sterilitate. De vid de talente. În nici un caz, în urma lor nu se-ntinde un deșert fără oaze – cum clamează unii iar alții lasă doar să se-nțeleagă. Că e așa o atestă chiar și numai acest eșantion – și încă incomplet și el – doar de la o singură filologie – și încă mică și fără vechime. Dumnezeu continuă să nu se zgârcească în distribuirea vocațiilor literare la români. Dacă există vreo problemă serioasă sub acest aspect – aceasta ține de fructificare sau, mai precis, de modul în care românul își administrează și manifestă chemarea: de libertatea și radicalitatea cu care el se angajează în ea. Adică: de felul precare – cel mai adesea oportunist, conformist și discontinuu – în care își asumă destinul de scriitor. E vorba, altfel spus, de lipsa de îndrăzneală de a fi mereu el însuși în fața sa și a celorlalți: de a fi liber până la capăt, independent în orice împrejurare și necondiționat decât de măsura vocației. Așa cum au fost întotdeauna și pretutindenți scriitorii adevărați. Spre a sugera cam care e modul just de asumare a condiției de scriitor, nu e cazul să fie invocate taman exemplele lui Dante, Rimbaud, Flaubert ori Dostoievski, ci sunt de ajuns cele câteva modele exemplare de scriitor – din păcate, destul de puține – din literatura română de ieri sau chiar de azi: Eminescu, Lovinescu, Radu Petrescu și Paul Goma. Pentru o edificare rapidă, pe scurtătură, despre ce-nseamnă să fii scriitor, e suficientă, pentru început, fie și numai lectura *Memorii*-lor lovinesciene și aceea a jurnalelor lui Radu Petrescu – mai cu seamă *Părul Berenicii*. Acest gen de scriitori și-a respectat condiția până în pânzele albe, mizându-și existența pe cartea literaturii și străduindu-se să aducă ceva nou pe lume. Ei nu s-au mulțumit ca majoritatea, doar să se sincronizeze cu Occidentul, ci au îndrăznit să creeze din propria substanță – personală și românească – și să propună lumii ceea ce au creat, chiar dacă lumea n-a aflat de ei. Misiunea voastră și a generației voastre ar fi aceea – previzibilă – de a le urma exemplul radical și, firește, după ce vă veți fi sincronizat cu mapamondul, de a avea curajul să creați, ca și ei, din propria voastră substanță, impunând, însă, lumii – fără complexe dar și fără vanități provinciale – obolul de creativitate pe care i l-ați adus. Dar cum? s-ar putea întreba cineva. Păi, scriind, la o adică, chiar și în engleză, iar dacă nu – fie! – măcar în franceză! Sau mai... rău: în italiană, germană, spaniolă! Dar, în afara sugestiei pisăloage de mai sus, atât tinerilor

«brașoveni» prezenți în acest număr al *Vetrei*, cât și celor absenți din el (dintre care unii – precum Dumitru Crudu, Milena Șipețean, Izabela Manole, Dana Mocanu sau Adrian Lăcătuș – au mai publicat în această revistă), trebuie să li se mai amintească încă două evidente: anume că, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu, talentul nemanifestat se răzbună, ba chiar îl pedepsește pe el căruia i s-a dat, și că, în plus, acesta *trebuie* să se manifeste în orice condiții, chiar și în cele românești. Aici, nu există pardon! Nici chiar condiția de român nu este o circumstanță atenuantă pentru neîmplinirea talentului. Din contră, aceasta e mai curând o circumstanță favorizantă pentru împlinirea lui, care se vădește mai ales când condiția de român din România devine insuportabilă și posesorul talentului pleacă din țară spre alte zări: căci cine altcineva, în afară de un român, va putea duce cu sine în lumea largă două lucruri mai de preț și mai... unice decât limba română și experiența de român? Și ce altceva ar putea da vreunui alt scriitor emigrant mai multă originalitate – și creativitate – decât românului aceste două lucruri? În final, s-ar mai putea, poate, pune încă o întrebare: de ce nu i-am caracterizat cât de cât pe semnatarii grupajului de mai jos și, deci, de ce nu le-am dat note: Întâi, din perspectiva subsemnatului, fiindcă acesta nu e competent: numai Cel de sus – sau, cum se zice, timpul – poate da note pentru creativitate, adică pentru un dar de o proveniență foarte puțin umană. Apoi, din perspectiva autorilor textelor, deoarece, caracterizându-le și notându-le, s-ar fi instalat vrând nevrând o ierarhie care ar trimite la mentalitatea provincială, foarte specifică nouă, a listei și a *number-one*-lui: ori, în literatură, *number one* e, la fel ca următoarele, plural, iar mentalitatea sa funcționează manipulator chiar și în cazul condeielor mature și istoricizate. Darămite în cazul celor tinere, ca acestea, dintre care majoritatea n-au publicat decât în revista lor *Erată*, iar câțiva nicăieri. Firește, în textele de față nivelul de manifestare a talentului este diferit valoric, dar, din fericire, nu se știe niciodată de unde – și mai ales când – sare iepurele. Pentru unii poate sări deja pe la 16-20 de ani, pentru alții – după 20 sau 30, iar pentru câțiva, foarte puțini, chiar după 40. Cum iepurele e complet imprevizibil, e bine să fie întâmpinat din timp”. În cadrul acestei rubrici publică: Simona Ioana Cucuian, *Într-un CAFFE colț cu stația: har-y, reyly, McMug and Y; 12 și cinci cu har-y; Stația Reyly; Dragă Mc mug; ****; Cătălin Badea, *Augustin* (poezii 1-10); Ștefania Mihalache, *1st poem cu ochelari; 2nd poem cu ochelari; ***; ***; ***; ****; Alexandru Funieru, *Schimbând vârstele autorul nu schimbă nimic; Ginseng bluesiv; Rânduri pen; Poemul, pe dinlăuntru; XXX*; Roman Țurcanu, *Domnilor poeți*; Cristian Podoreanu, proză *Calup; Curs practic de artă exclusiv pură*; Dora Deniforescu, proză *Fratele Mirelei*; Dan Chiriac, proză *Bolundu’; Sfatul*; Nicoleta Cliveț, eseu *Despre români, fără complexe; „...fir-ar a’dracu’ de călduri infecte...”*; „... bem, lua ‘ne’ar dracu, bem înainte...”; Georgeta Moarcăș, eseu *Daniel Vighi – cotidianul abulic, între senzație și reverie*; Nicolae Savin, *Radu Gyr – poezia închisorilor comuniste*.

□ În rubrica „Talmeș-Balmeș” apar următoarele note: ■ **Cu îndreptățită mândrie patriotică aflăm**, semnată N.S.: „Am primit, taman din Australia, un volum de poezie (al V-lea dintr-o serie) editat de cenaclul Friendly Street Poets, în colaborare cu Wakefield Press, intitulat *Friendly Street New Poets Five* (Kent Town, South Australia, 1999). Din cuvântul înainte, suficient de laconic ca să ne bage în ceață, al îngrijitorului ediției, Stephen Lawrence, aflăm că gruparea literară mai sus amintită promovează o poezie «a străzii», «intimă», «postmodernă», «domestică», «urbană». Ce-ar putea însemna asta, e mai greu de știut. Singurul lucru cert e că dacă la noi postmodernismul se numește struțocămilă, nici ei nu stau mai bine, la ei e, cu siguranță, ornitornic. Mai aflăm că grupajele de poeme ale celor trei debutanți cuprinși în volum au fost selectate dintr-un număr impresionant de manuscrise, așadar un fel de concurs. Până aici, nimic senzațional. Dar nu leaică, ci cangur tânăr, surpriza ne-a sărit în față: prima poetă al cărei grupaj de versuri este găzduit de această publicație australiană este româncă și o cheamă Ioana Petrescu, despre care aflăm că este lector universitar și poet din România, că în prezent studiază la «The Flinders University of SA» și că scrie poezie în limba engleză de când se află în Australia. Poemele ei au fost publicate în Australia, Noua Zeelandă și România, în ziare, reviste și pe internet. În plus, a participat cu regularitate la întâlnirile grupului Friendly Street. (...) Dacă Ioana Petrescu ne spune în primul vers din primul său poem (*Eyes Like a Mirror*) că «Limba nu e oglinda mea...» nu ne rămâne decât s-o credem pe cuvânt și să-i urăm: Baftă!”; ■ **Un dosar „Blaga”**, semnat I.B.: „Excelentă și de această dată, rubrica *Dosar*, îngrijită de Ion Vartic, în *Apostrof*-ul cu numărul 3 (118) a.c. Rubrica e dedicată lui Blaga și cuprinde scrisorile poetului către Cornelia și Dorli Blaga în intervalul 1951-1959, o perioadă nefastă pentru autorul *Poemelor luminii*, care fusese eliminat din viața literară și din învățământ. Duiosia, patetismul sincer din unele scrisori se împletesc cu amărăciunea omului izolat de ceilalți, marginalizat pe nedrept, silit să suporte grosolăniile și toanele unor activiști / ariviști de teapa lui Benius și alții *ejusdem farinae*. Decupez, pentru a ilustra acest ton al amărăciunii și al lipsei de orizont, dar și al nostalgiei și iubirii paterne, un fragment dintr-o scrisoare către Dorli Blaga, din octombrie 1951: [...] În același număr, semnalăm o radiografie critică minuțioasă consacrată de Ion Pop unui important reprezentant al postmodernismului românesc, pre numele lui Alexandru Mușina”; ■ **Biserica și naționalismul sârb**, semnat Al.C.: „*Arca* (nr. 1-3/2000, cu spații privilegiate lăsate comentariului de carte «curentă») se deschide cu traducerea interviului acordat de călugărul sârb Sava, de la Mănăstirea kosovară Deciani, publicației nemțești *Glaube in der zweiten Welt*. Vasile Dan își transformă editorialul obișnuit într-o prezentare a acestui interviu, pe care-l consideră, chiar din titlu, «o mărturie cutremurătoare». Interviul călugărului sârb ar trebui să fie o lectură instructivă și pentru românii pro-Miloșevici (atât pentru cei cu afinități clare, cât și pentru cei care și-au

găsit o parolă mai nobilă de intrare în acest circuit empatic) sau pentru cei care, în numele «frăției» de credință sau al tradiționalei și nedezmințitei prietenii dintre român și sârb, au afurisit radical intervenția internațională și au vărsat valuri de lacrimi mediatice pe umărul sârbesc, văzut ca umăr principal. Pentru ambele aceste categorii, ce cuprind, de-a valma, partide, lideri de opinie, directori de conștiință, ierarhi și poporeni de rând și publică, de altminteri, revista arădeană interviul. Și iată ce spune călugărul sârb Sava despre «apărătorii» sârbilor, despre «politica lui Miloșevici și a ultranaționalistului Seselj»”; ■ **Antiteze – al treilea început**, semnat Al. C.: „După două starturi ratate, el de-acum ni se promite, în fine, ca definitiv, scriitorii nemțeni de la *Antiteze* bizuindu-și încrederea atât în «pragul psihologic al anului 2000» (vor fi știind ei ceva; vine, probabil, un mileniu, ori măcar un secol, cultural), cât și în generozitatea (născută din înțelegere) financiară a forurilor locale și, *last but not least*, în «mutația de valoare» produsă în toate registrele culturale de sub frumoasa Pietricică. «Argumentul» programatic se bazează pe intenția «de a susține talentele autentice (asta însemnând că pe-acolo mai dau târcoale și «talente false»?), de a cultiva «valorile perene ale culturii noastre» și «spiritul polemic față de rutină, pseudovaloare, vulgaritate, prostie, încremenire în teză» și de a promova «dialogul cu literaturile» Europei. La urmă, dar nu cu însemnătate, vine și ambiția de a revela lumii că Piatra Neamț e un «centru cultural și turistic». Nu e exclusă nici posibilitatea, viitoare, a unui «manifest propriu». Nu putem decât să le dorim colegilor noștri ca pirostriile puse acum să fie, într-adevăr, trainice și să nu trebuiască s-o ia mereu de la capăt. După cum arată primul număr (dublu) al acestui an, redactorii ar merita o investiție de încredere care să le asigure continuitatea proiectului. Ca orice bună revistă moldavă, și *Antiteze* se deschide cu un (micro)grupaj eminescian, mai degrabă însă inconfortabil decât strict sărbătoresc. În miezul lui, un «necunoscut» cioranian dăruit revistei prin grația lui Luca Pițu și traducerea lui Vasile Spiridon. De altminteri, revista stă bine la capitolul «ineditelor», publicând acum câteva proze rămase de la Aurel Dumitrașcu și începând – sperăm – un serial cu amintirile lui G. T. Kirileanu. De complotul «antieminescian» (în care, ca victimă, a căzut și G. Călinescu, și el «în ultima perioadă, ținta unor atacuri violente din mai multe direcții») se ocupă Marin Mincu”; ■ **România liberală și antieminesciană**, semnat Al.C.: „Liberalism și, implicit, antieminescianism: asta e rețeta pe care, în scurt, o propune României Ioan Buduca (în eseul «România în patru războaie» din *Cuvântul* nr. 3/2000). Uitându-se la războaiele române, de la '77 înoace la cel «rece» inclusiv, eseistul crede că au fost pierdute chiar și cele câștigate, întrucât România n-a luat seama la schimbarea *liberală* a paradigmei, mergând înainte, chiar și acum, pe cea *conservatoare*. Fiind târziu, nu mai rămân multe de făcut spre a mai prinde trenul și trenul istoriei, dar cu cât au rămas mai puține cu atât mai sunt imperative: «Școală, școală și iarăși școală. Rescrierea istoriei din perspectivă

liberală (...) și refacerea mentalităților în perspectivă liberală». Aeste lucruri nu se pot face însă din cauza lui Eminescu, de care românii rămân iremediabil atașați, fie paroxistic, fie patologic, fie în ambele moduri. Cu toate că «mitul Eminescu nu ne mai poate reprezenta» pentru că el e «reprezentativ doar în chip de document», de «ilustrație exemplară a unui curent istoric antiliberal și a unei crize românești de nonadaptare la mentalitățile de tip liberal». «Ce fel de mit național poate fi Eminescu – se întreabă și ne întreabă Ioan Buduca – azi, când liberalismul s-a vădit a fi cheia modernizării și a bunăstării și este pe cale de a fi globalizat?» Unul, după cum se vede, foarte rezistent, care tocmai pe bunăstare, modernizare și globalizare nu pune mare preț, apărând mai departe «sărăcia și nevoile și neamul». Dar, la urma urmei, ne-am putea și noi întreba ce fel de liberalism o fi ăla care, în traducerea lui românească, polemizează tot ca acum o sută și mai bine de ani și tot cu același adversari ireductibili? Se vede traba că, de n-o fi trăind prin cicluri istorice, România, în mod sigur, trăiește prin cicluri polemice dde o eminentă redundanță”.

● În „Cuvântul” (nr. 3), este publicat, cu titlul *„Nimic din ce mi s-a întâmplat nu a fost decis de mine. Nici binele, nici răul”*, un dialog cu Alexandru Paleologu consemnat de Tudorel Urian. Redacția face următorul anunț: „Cunoscutul eseist Alexandru Paleologu este câștigătorul din acest an al mult-invidiatului Premiu pentru Excelență în Cultura Română. Cu acest prilej domnia sa a avut amabilitatea să acorde un amplu interviu revistei «Cuvântul». Continuarea acestui foarte interesant dialog va putea fi citită în următoarele numere ale publicației noastre”. O chestiune esențială din interviu este rolul valorilor tradiționale în educația umanistă; Al.P.: „Cu siguranță lucrul acesta este mai sensibil pentru epoca noastră, pentru că mijloacele de comunicare sunt mai rapide și mai extinse. Am citit recent un interviu al lui Andrei Pleșu în care acesta atingea problema scăderii interesului pentru carte și pentru cultura livrescă. Este clar însă că în perioada comunistă multe cărți se cumpărau pentru că se căuta în ele și altceva decât imaginarul literar și decât creația literară. Se căutau șopârlele, aluziile sau știu eu ce situare a conștiinței auctoriale în raport cu puterea. Acum au pășit foarte mulți veleitari în alte sfere. Înainte, veleitarii optau pentru soluția oportunismului politic. Dar nu toți. Unii oameni, neubind asta, găseau alte forme de viață, aparent mai puțin spectaculoase sau mai puțin interesante, în fapt foarte interesante. Ca întotdeauna, fiindcă aventura umană a fost mereu interesantă. E limpede faptul că nu mai există un interes atât de mare pentru fenomenele numite culturale și că noțiunea de cultură are astăzi o sferă mai largă decât înainte. Numim astăzi cultură la fel de fel de lucruri pe care nu le admitem ca făcând parte din acest domeniu. Și unele dintre ele sunt într-adevăr impostură. Nu mă poate nimeni convinge între Mozart și muzica pop este chiar o echivalență, cum se pretinde astăzi. Calitatea culturii nu cred însă că scade. Dimpotrivă, am impresia că este mai puțin facilă. Înainte, dacă abordai o temă subversivă, aveai succes,

indiferent de talentul tău. Presupus fiind, totuși un minim talent. Asta nu mai merge acum. Și e bine că nu mai merg. Cred că valoarea creațiilor culturale va fi justificată prin ele însele. Prin calitatea lor și interesul uman pe care îl prezintă pe acest plan al comprehensiunii și al formulării fericite de cuvinte”. (Continuare interviului e inclusă în nr. 4, din aprilie 2000, al revistei, sub titlul **„Era păcat de Dumnezeu să ies din pușcărie fără să gust o bătaie adevărată”** – Al.P.: „Am sentimentul că providența pe mine mă favorizează și în rău, și în bine. Pentru că mai târziu mi s-au realizat vechile mele visuri – de a deveni scriitor (mi-a apărut prima carte la 51 de ani, dar cu oarecare succesiv și apoi progresiv) și ambasador la Paris (la 71 de ani, numai pentru patru luni, dar făcând valuri). Ce s-a mai întâmplat cu mine? Când am rămas fără puțința unui câștig – la Paris am mai stat ceva timp după ce n-am mai fost ambasador, câștigând ceva bani ca să-mi pot ține onorabil familia și casa, într-un apartament corect, totuși îmi puneam problema cum să fac să-l țin pe fiul meu mai departe la studii în Franța – s-a întâmplat ca fiind membru fondator PAC, să fiu ales senator. Deodată pentru patru ani viața mea pentru patru ani viața mea personală a ajuns la un stadiu de emolumente convenabile. Adică nu am avut deloc anxietăți pecuniare. Providența m-a făcut senator, eu nu am nici un merit. Și tot ea a făcut să fiu reales. Eu am opt ani de când sunt senator. Cea mai lungă carieră din viața mea a fost cea de parlamentar. Toate acestea s-au întâmplat fără voia și fără decizia mea” – și în nr. 5, din mai 2000, sub titlul **„Eu am faima că sunt un om galant și curtenitor. Dar știi că nu e chiar așa”**). □ Ion Simuț (*Literatura crizei*) comentează volumul de debut al Sandei Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune* (1999): „Afirmată în spațiul cultural echinoxist, cunoscută din colaborările sporadice la «Apostrof» și «Vatra», Sanda Cordoș debutează serios și matur în critică, lăsând deoparte tatonările începutului, cum puțini au tăria să o facă și să persevereze. (...) Sunt excelente paginile de critică ale Sandei Cordoș în care arată modalitățile prin care literatura, așa oprimată cum era în comunism, se constituia totuși într-un limbaj alternativ, într-o salvare a unei minime subiectivități. (...) Am putea califica volumul Sandei Cordoș drept un eseu politic cu aplicație literară, căci pagini foarte bune au ca subiecte ficțiunile puterii, frica, memoria națională, retorica adevărului și multe altele de acest fel, subsumabile efectului ideologiei comuniste asupra literaturii”. □ Adrian Marino scrie despre *Stelian Tănase și critica de idei*: „Trebuie repetat, în două cuvinte, ceea ce am afirmat cu altă împrejurare: singurul aspect cu adevărat original al culturii române, după 1989, este apariția incipientei «politologii» și «ideologii românești». Un adevăr recunoscut – în cel mai bun caz – doar cu jumătate de gură de «literați» și «poeți», dar care se impune tot mai mult. Ceea ce duce la încă o constatare: acest nou «gen» de publicistică românească n-are încă, nici pe departe, o critică adecvată, corespunzătoare. Cărților de idei le este necesară și utilă doar o critică de idei. Nu «literară» (impresionistă, parafraze, rezumate, «formule

fericite», «literatură cu și despre literatură» etc. – total inadecvată unor astfel de texte), ci de «idei»”. Marino comentează recenta carte a lui Stelian Tănase, *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste* (Ed. Humanitas, 1999): „Un autor încă nu foarte bine situat și definit, în ciuda meritelor sale incontestabile. În această situație se află, de altfel, și colegii săi: Vladimir Tismăneanu, Dan Pavel, Alina Mungiu-Pippidi, H.-R. Patapievici. Publicitatea, de care, adesea, ei se bucură nu este sinonimă cu critica. A avea recenzii sau notițe ocazionale și amatoristice e una. A avea o critică adevărată, competentă și la obiect, este cu totul alta. (...) Despre unele dintre cărțile lor, dacă am citit o recenzie-două. Și acelea, oricât de binevoitoare ar fi fost, cădeau de fapt alături. (...) Doar Alexandru George și Z. Ornea se apropie de astfel de exigențe. Dar să ne întoarcem la Stelian Tănase. (...) *Miracolul revoluției* este, în primul rând, o sinteză densă, masivă, bine informată, limpede și pătrunzătoare, a prăbușirii regimurilor comuniste din Europa de Est, înainte și după 1989. O altă lucrare echivalentă – anterioară – scrisă de un singur autor român nu există. O istorie intens și direct «trăită». Ceea ce o distinge de lucrările occidentale de acest gen. Căci nimic, nici cea mai formidabilă anchetă factologică sau bibliografie din lume, nu poate înlocui intuiția și trăirea imediată a evenimentului istoric evocat. Înainte de Stelian Tănase (pentru a ne rezuma doar la traducerile ușor accesibile publicului românesc), tema mai fusese abordată doar de Françoise Thom în *Sfârșiturile comunismului* (Polirom, Iași, 1996, cu o bună prefață de Liviu Antonesei), dar redusă aproape exclusiv la spațiul ex-sovietic și, mai ales, de antologia coordonată de Vladimir Tismăneanu, *Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor* (1999). (...) Stelian Tănase (...) nu mai este, să spunem, un cronicar, un Miron Costin care lucrează la calculator. În cultura română au apărut, efectiv, un spirit nou și o optică nouă. Faza Nae Ionescu, Rădulescu-Moru, Zeletin este și ea, din plin, depășită. Politologul nu face nici un secret din orientarea sa liberală, prooccidentală. Dar adeziunea implicită este atât de echilibrată, calmă și nepolemică, încât devine convingătoare fără nici un efort. Ne despărțim de o epocă sinistă cu un plus considerabil de luciditate și edificare ideologică-istorică”.

● Revista „Apostrof” (nr. 3), are în sumar, între altele, un text al Florenței Albu (decedată pe 3 februarie 2000), *Grații decorative* – fragmente de jurnal (1981-1984) din volumul *Timp fără eroi*. □ Sub titlul *Epistola despre „Cioran și mansarda”*, Michael Finkenthal comentează în marginea unui eseu al lui Ion Vartic (apărut în „Apostrof”), *Din pivnița lui Kafka în mansarda lui Cioran*: „«Toată biografia și opera cioraniană evocă, deci, ruptura» scrie Vartic. Ruptură duce la plictisul metafizic de care vorbea B. Fondane. Nu însă plictisul interminabilelor după-amiezi de duminică, ci acel *ennui* care «are încă multe de povestit» (Fondane). Și, într-adevăr, prin Cioran, ne-a povestit multe. (...) «Cioran va rămâne un *străin* (...) deoarece dezrădăcinarea lui, profund

traumatică, este interioară». Dezrădăcinarea pare a fi de asemenea o «forță vie» care-l împinge pe autor înspre, și întru, creație. Starea de *ruptură* și *dezrădăcinarea* nu sunt identice. Sunt ele sinonime cu plictisul și abisul așa cum cei doi l-au înțeles. Și totuși, îmi pare că există o deosebire fundamentală între înțelegerea plictisului și a abisului (traducere aproximativă a celui intranslatibil *gouffre*), la Cioran și la Fondane. Într-o epistolă precedentă am menționat deja, dintr-un punct de vedere diferit ce-i drept, această convergență/divergență a celor doi autori. La ultimul, cele două noțiuni sunt pietrele de temelie pe care acesta se pregătea să clădească o nouă filosofie existențială, poate o nouă religie și chiar o nouă morală. Cioran le folosește alternativ ca instrumente: uneori ca microscop, pentru a privi cu un zâmbet cinic vreun detaliu, uneori ca pe un telescop prin care autorul aruncă o privire disprețuitoare înspre acea planetă îndepărtată numită om...". □ Ștefan Borbély scrie despre Livius Ciocârlie (*Autoportretul omului precar*): „*Trei într-o galeră* poate fi citită, evident, pe mai multe paliere, în mai multe registre. (...) Două «pachete» de idei domină însă întreg volumul: cel despre individualism și cel despre românism. Primul – prin excelență european, cosmopolit – îl aduce pe Ciocârlie în preajma metaforelor existențiale ale indiferențierii: haos, turmă, colectivitate etnică indistinctă, voință gregară. De resorbția în ele se teme cel mai mult autorul, cu atât mai mult cu cât «reprezentant al țării sale» fiind în străinătate, lumea e tentată să-i recunoască valoarea doar prin prisma stereotipurilor de apartenență la colectivitatea etnică din care provine (cu toate – sau mai cu seamă cu toate – reprezentările rele pe care aceasta le are în Occident). (...) Foarte consistente, și deloc comode, sunt considerațiile despre sufletul colectiv românesc: «...Noi nu avem – cu excepția bisericșorilor născuți după revoluție – transcendent. Sacrul nostru e cosmicizat, confundat cu natura, nu dincolo de ea. Poate simțim, în dor, că ne lipsește o dimensiune. (...) Școala și universitatea noastră (...) nu formează nici minți, nici caractere. Biserica nu formează suflete. Colecționează frunți bătute de podea» etc. Recitind aceste propoziții, ajungi ușor la concluzia – ca în cazul lui Adrian Marino, de altfel – că ele reprezintă o «gâlceavă» cu textele lui Noica și ale urmașilor săi. Antinoicianismul civilizat, inteligent e o temă majoră a vieții noastre culturale postrevoluționare, care își mai așteaptă încă exegetul". □ În articolul *Un „optzecist”*: *Al. Mușina*, Ion Pop notează: „Conștient că «geniul e și el o ființă care transpiră, căreia/ îi e foame și frig sau jenă», poetul își coboară textul în limbajul de fiecare zi, familiar, cu mici pigmenți pitorești, admițând și «trivialități» circulate în mediul boem, dar menținând, abia disimulat, un fond setimental, ușor elegiac, întreținut de o conștiința acută a precarității ființei. Antologia publicată în 1998 sub titlul *Tea* adună aceste «poezii sentimentale», rotunjind imaginea unui moment semnificativ nu doar pentru generația poetului, ci și a întregii «generații '80». Eseistul Al. Mușina se situează în prim-planul dezbaterilor despre mutațiile poeziei românești produse de această

ierarhie. (...) Spre deosebire de alți colegi de generație, Al. Mușina este foarte reticent față de situarea noii poezii românești sub semnul postmodernismului, accentuând mai curând asupra «angajării existențiale» care o caracterizează într-un context socio-cultural apropiat mai degrabă de Estul european decât de Occidentul ajuns în faza post-industrială și unde însuși „postmodernismul” marchează, după părerea sa, o stare de criză și de tranziție. În *Eseu asupra poeziei moderne* (1997) preferă, de altfel, să vorbească despre o singură paradigmă a poeziei moderne cuprinzând și experiențele cele mai noi...”. □ Monica Gheț scrie despre *Actualitatea lui B. Fundoianu*: „Textele acestui volum – *Judaism și elenism* (Ed. Hasefer, 1999, coordonat de Leon Volovici și Remus Zastroiu) adună așadar pentru întâia oară articolele și eseurile lui B. Fundoianu scrise pentru presă evereiască de limba română din Iași, Galați, București (...) între 1915 și 1940. (...) *Judaism și elenism* este, de fapt, primul studiu filosofic de amploare al lui B. Fundoianu pornind de la cartea lui M. Buber, *Vom geist des Judentums*, dar lărgind treptat orizontul și spre alte exegeze biblice și de filosofia culturii, foarte tânărul eseist propune o temerară sinteză asupra celor două moduri de gândire și tipare culturale, urmărind pe diverse planuri de cugetare reflexele lor în perceperea divinului, în filosofia morală dar mai ales în artă. (...) Dincolo de *Judaism și elenism*, care ocupă locul central, mai aflăm articole «în serial», cele dedicate traducătorilor lui Heine, ca și altele intitulate *De la Etică la Spectacol*; în rest, comentarii pe teme disparate (*Ideii despre socializarea Palestinei* ne dezvăluie un Fundoianu antimarxist...; ultimul capitol al volumului, *Addenda*, e consacrat analizei cărții lui Leon Șestov, *Revelația morții*.) (...) Îl redescoperim în acest volum pe B. Fundoianu, prin patosul ideilor și al stilului cu care împodobește limba română”. □ Numărul include și un supliment apărut cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă, dedicat celei de-a cincea ediții – din 2 martie 2000 – a simpozionului *Interferențe culturale româno-maghiare*. Este publicat aici un eseu al lui Nicolae Balotă, *Minoritate și cultură*: „Unul dintre fenomenele caracteristice ale perioadei de după cel de-al doilea război mondial a fost tocmai depasionalizarea acestor sentimente naționale în întreg Occidentul. Uri ce păreau seculare, deci se presupuneau «structurale», «etern», sau stins. (...) Comunitatea europeană ce părea doar de ordin economic, o piață comună, devenind apoi destul de greu (și procesul nu s-a încheiat încă) o unitate politică, este o comunitate culturală și, aș spune (cu toată diversitatea nu numai națională, ci și regională a marelui conglomerat) un subcontinent tot mai conștient de a avea un destin comunitar. (...) Desigur, în condițiile efortului comun ca și ale prosperității postbelice, a amintirilor sumbre ale violențelor legate de excesele naționaliste, națiunile Europei occidentale au trecut în ultimele două decenii printr-o transformare, au fost supuse aș spune la o pedagogie în care elementele naționale, naționaliste și-au pierdut în cea mai mare parte valoarea. (...) Dar *tentația purității*, a unei purități arogate pe

temeiuri național-șovine se manifestă peste tot unde se află agenți ai puterii, sau ideologi, propagandiști ai ei, susținători ai Statului-Națiune. (...) Integristele, diversele fundamentalisme animate de fanatismul unei «purități» religioase pe care o opun vindicativ altor credințe au dus deja în ultimii ani și vor mai duce, fără îndoială, în viitor, la adevărate hecatombe iscate de cei «puri». Războaiele viitorului vor fi cultural-religioase”.

● În „Familia” (nr. 3), Gheorghe Grigurcu publică un articol despre Ana Blandiana, personalitate care „reeditează situația scriitorilor pașoptiști”: „Creația d-sale literară e secondată de activitatea civică, ilustrând acel impuls firesc al actului creator de a-și crea mediul de care are nevoie, un mediu salubru, armonios, democratic. Desigur, nu orice om al artei e combativ. Dar orice creator autentic își transcede ființa în sensul valorilor unui ethos, în afara cărora însuși produsul său s-ar fi prăbușit în marasmul nonsemnificației. (...) Din nefericire, epoca noastră e mai săracă în scriitori militanți decât cea a revoluției din 1848. Se resimte presiunea nocivă a regimului comunist, care a inspirat, dacă nu colaboraționismul propriu-zis, măcar o atitudine de teamă, inhibiție, defetism. Așa-zisa rezistență prin cultură e doar o jumătate din ceea ce se cuvenea a face intelectualitatea în impact cu regimul opresiv. Ana Blandiana e una dintre puținele excepții, prin decizia de a se împotrivi comunismului prin pana d-sale de larg răsunset în țară ca și peste hotare. În virtutea unei conștiințe care a învins reticențele meschine, poeta s-a rostit astfel în numele întregii noastre colectivități reprimată, a devenit una din vocile cele mai autorizate ale acesteia. (...) O putem aprecia drept unul dintre autorii morali ai răsturnării din decembrie 1989, situînd-o, într-o ordine ideală a lucrurilor, înaintea actualilor politicieni care și-au arogat și își arogă încă merite mai mult ori mai puțin emfatic, când nu direct contrafăcute, în raport cu acel moment de dramatică răscruce. Tot atât de relevantă ni se înfățișează lupta Anei Blandiana după decembrie. Așa cum, sub domnia despotică a lui Ceaușescu, a polarizat speranțele noastre, azi ne polarizează dezamăgirile. Având demnitatea trebuitoare unor retrageri succesive din planul vieții politice instituționalizate, mai întâi din FSN-ul neocomunist, unde nu i s-a rezervat, precum Doinei Cornea, decât un rol de marionetă, apoi din Convenția Democratică, deviată de la țelurile inițiale și tot mai dedată la compromisuri, a marcat granițe dintre consecvență și inconsecvență, dintre voință și capitulare, dintre adevăr și minciună. Ana Blandiana a rămas fidelă idealului dintru început urmat. În mijlocul unor dezertțiuni care au redus grupul «disidenților» (e suficient a menționa stupefiantele evoluții postdecembriste ale unor Mihai Botez, Virgil Tănase, Andrei Pleșu, Augustin Buzura), poeta a păstrat nepătat steagul credințelor sale. Amazoană luptând pentru reală renaștere a României, nu s-a dezmințit până azi. «Marginalizarea» d-sale voluntară are, evident, un sens constructiv. E modalitatea de-a asigura o nouă speranță din cenușa celor mistuite. E un apel la regenerare care, deși dispunând deocamdată de o bază

minoritară sub aspect strict electoral, conține șansele cele mai mari de-a reprezenta viitorul unor principii inalienabile. (...) Indiscutabil, Ana Blandiana e una din personalitățile de frunte ale României contemporane. Un star. Care e secretul acestui succes? Nu putem a nu avea în vedere talentul literar, prezența mondenă, tactul și, nu în ultimul rând, carisma personală a poetei. Dar parcă nu e îndeajuns. De ce atari daruri care se întâlnesc și la alții au cristalizat în acest caz într-o autoritate cu atât mai pronunțată cu cât, nelegată fiind de vreun post de decizie, apare inefabilă? Doar Ana Blandiana nu e un om politic propriu-zis, apt de demagogice tertipuri, precum malefica făgăduială iliesciană a celor un milion de locuri de muncă sau redundantul *Contract cu România* al lui Emil Constantinescu. Spre deosebire însă de politicienii care au prins gustul puterii și au deprins mijloacele, mai mult ori mai puțin maloneste, de-a accede la treptele ei înalte, Ana Blandiana emană încredere. În comportarea d-sale nu se ivește nici o discrepanță între vorbă și faptă. În traiectul d-sale biografic n-au intervenit schimbări dubioase, adaptări oportuniste. S-ar zice că o benefică sudură i-a unit fără fisuri componentele făpturii morale, capitolele existenței, paragrafele discursului. (...) Ana Blandiana e o paradoxală imagine pură în arena plină de măști schimonosite de rea-credință a vieții noastre publice, o ființă de-o transparență visătoare aidoma unei cești de ceai oriental".

■ Este transcrisă, totodată, o conferință despre poezie susținută de Ana Blandiana la Roma, în cadrul unui eveniment organizat de „Centrul Internațional Eugenio Montale”, în februarie 1998. ■ De asemenea, Ioan Moldovan și Traian Ștef realizează un interviu cu Ana Blandiana: „– *Când știe un poet că este, cu adevărat, poet? Dumneavoastră cum și când vi s-a întâmplat această revelație?* / – Cred că niciodată. Este ca și cum m-ați întreba când știe un sfânt că e sfânt, uitând că sfântului însuși presupunerea că s-ar putea considera sfânt trebuie să i se pară o blasfemie. Poetul adevărat este cel care nu încetează să spere că va atinge poezia și nu încetează să se îndoiască de posibilitatea atingerii ei. (...) / – *Ce înseamnă pentru un scriitor libertatea de creație și cum afectează absența acesteia valoarea unei opere?* / – Cred că nu există o deosebire esențială între definiția libertății de creație și definiția talentului. Libertatea nu este un bun *pe* care îl primești, ci un talent cu *care* te naști, un talent care în cazul scriitorului se confundă chiar cu talentul literar. Datele istoriei exterioare pot să favorizeze sau nu acest talent, dar și aici este de discutat dacă nu cumva limitele arbitrarie și nevoia de a le înfrânge sunt mai stimulative decât lipsa oricărei îngrădiri. Departe de mine gândul de-a face elogiul meritelor artistice ale cenzurii, dar la fel de departe intenția de a simplifica. Pentru că, exasperantă și istovitoare, lupta cotidiană cu cenzura a avut ca pendant atenția încordată a celorlalți, solidaritatea cititorului care urmărirea cu sufletul la gură încordarea sensului și subterfugiile care îl scoteau la lumină, în timp ce lipsa oricărei îngrădiri este direct proporțională și paralelă cu lipsa participării și indiferența. Paradoxal, libertatea cuvântului diminuează

importanța cuvântului. Este ceea ce descoperim noi astăzi. Libertatea interioară nu este însă dependentă de libertatea exterioară, dovadă că în închisori nu numai că s-au scris versuri, dar poezia a devenit un mijloc de supraviețuire spirituală. Cine și-a pierdut în condițiile dictaturii libertatea de creație, n-a avut-o niciodată. Și chiar dacă afirmațiile mele pot părea excesiv de tranșante în fața destinelor atâtor artiști și scriitori care au cedat presiunilor și și-au negociat mesajul, să nu uităm că – în ultimele decenii, cel puțin – presiunile luau forma privilegiilor, iar ceea ce lipsea, înaintea libertății era caracterul./ – *Cât, cum și dacă a afectat implicarea dumneavoastră în viața social-politică vitalitatea și normalitatea creației?*/ – Dacă implicarea mea publică ar fi însemnat pur și simplu că literatura a încetat să dețină în viața mea primul loc, lucrurile ar fi fost mai puțin dramatice. Dar nici în cel mai groaznic coșmar – nici chiar în perioadele în care zile și săptămâni în șir nu apucam să scriu altceva decât comunicate și declarații de principii. Nu mi-am pus problema renunțării la scris sau nici cel puțin a schimbării ordinii priorităților. Există multe motive pentru care n-am acceptat niciodată să candidez sau să ocup demnități, dar primul dintre ele a fost întotdeauna sentimentul provizoratului meu în viața publică și dorința de a mă întoarce cât mai curând la mine însămi, cea de la masa de scris. Iar faptul că această întoarcere întârzie să se producă și lasă să se insinueze bănuiala că nici macar nu mai depinde de mine și faptul că mă simt prinsă ca într-un mixer care se învâрте din ce în ce mai repede, și pare că se va opri numai explodând, este izvorul unei drame aproape de nesuștinut. Și asta nu pentru că am scris mai puțin (cantitatea în medie de poezie a avut întotdeauna darul nu să mă ispitească, ci să mă sperie), ci pentru că îmi lipsește pacea interioară și calmul mental în absența cărora nu se poate naște bucuria scrisului. Am scris în ultimul timp multă poezie, aproape fără să vreau, ca normă de apărare împotriva nebuniei din jur. Dar îmi lipsește liniștea lecturii: întotdeauna poeziile mele au devenit ale mele nu scriindu-le, ci recitindu-le mereu și mereu, obișnuindu-mă treptat cu realitatea lor. Acum voi da la tipar un volum aproape străin, pe ce îl descopăr cu uimire și cu invidie./ – *Ce rol a avut tatăl în biografia dumneavoastră, în sensul moștenirii spirituale și de atitudine etică?*/ – Rolul modelului. Și asta nu pentru că îmi era tată, nu în sensul biologic în care în mod firesc, orice copil vede în părintele lui un prototip. De altfel, toată lumea îi spunea «Părinte», nu am avut niciodată sentimentul posesiunii exclusive. Era părintele modelul meu, așa cum era al mulțimii care umplea până la refuz biserica. Numai târziu, comparându-mă cu alții, mi-am dat seama cât de norocoasă am fost, cât de mulți copii nu au avut norocul să aibă un model, iar faptul că o mare parte a copilăriei a fost departe de mine, fără măcar să se știe unde (pachetele trimise cu infinite sacrificii de mama se întorceau adesea nedeschise) n-a făcut decât să-i mărească aura și s-o împiedice să se degradeze prin familiaritate. (...)/ – *Cum ați definit atitudinea dumneavoastră față de dictatură? Din ce izvoare lăuntrice se alimenta, în ce*

relații vă găseați cu frica de repercusiuni?/ – Înclin să cred că era pur și simplu firească, adică în concordanță cu firea mea. Am crezut întotdeauna că datoria unui scriitor este să scrie ce gândește și să încerce să publice ceea ce a scris. N-am făcut nici mai mult, nici mai puțin decât atât. Țin minte că în 1985, după ce a izbucnit scandalul cu poeziile din «Amfiteatru», o colegă redactoare mi-a reproșat că am dat poeziile, deși știam că sunt nepublicabile. Era adevărat, dar datoria mea era să încerc. În ceea ce privește frica, fără îndoială că au fost momente când a existat, dar nu ea a fost determinantă. Determinant și dizolvant a fost sentimentul de umilință provenit din inutilitatea oricărui efort de împotrivire, din moment ce nu putea deveni unul colectiv. Suspiciunea și supravegherea care făceau imposibilă solidarizarea reală, transformase orice protest individual într-un simbol fără urmări practice. Romanul meu *Sertarul cu aplauze* este în întregime o încercare de analiză a acestei umilințe, a acestei imposibile eficiențe. Singurul protest realizabil (pentru că nu cerea decât o singură persoană, cea a autorului) și eficace (prin pereni-tatea sa artistică) era fixarea în operă, răzbunarea prin neuitare. Era, de altfel, dar exersarea profesiei de scriitor./ – *Ce înseamnă moralitate/ imoralitate în viața politică?/* – Moralitatea ar însemna punerea interesului public deasupra interesului de partid și personal; imoralitatea este răsturnarea acestei aserțiuni. După cum vedeți am folosit la prima definiție optativul, iar la cea de-a doua indicativul, din motive lesne de înțeles. În plus, imoralitatea înseamnă transformarea automată și quasi generală a oricărui om ajuns într-o demnitate – și asta aproape indiferent de aparenta lui calitate interioară – într-un personaj grăbit să se căpătuiască pe toată viața în scurtul răstimp al deținerii funcției respective. (...)/ – *Locuirea poetică se întâlnește cu etica? Unde și cum?/* – Acolo unde poezia și rugăciunea se aseamănă, împingând lucrurile spre un adevăr și mai greu de admis (și totuși real în toate marile exemple), acela că poetul și sfântul provin dintr-un sâmbure comun./ – *Postmodernismul vă spune ceva? Cum îl raportați la proza dumneavoastră?/* – Nici mai mult nici mai puțin decât alte curente literare. Este evident că în proză mai ales în roman – cum au observat, de altfel criticii – folosesc multe grile postmoderne, după cum în poezie pot să existe accente romantice, sau simboliste, sau expresioniste. Asta nu înseamnă că mă simt aparținând unuia dintre aceste curente care își împart lumea formelor. Împărăția mea nu este, însă, din acest tip de lume./ – *Simțiți o anumită adversitate de stil din partea altor poeți/poeți?/* – De stil? Nu stilul, ci impactul public este ceea ce îi separă de mine pe unii dintre colegi (indiferent de sex). La început acest impact era strict literar, apoi, încet, încet, s-a multiplicat prin fețele civice și politice, devenind tot mai greu de suportat, tot mai întors împotriva propriei mele definiții și dorințe. Și asta nu numai pentru că, anonimă, le-aș fi colegilor mai simpatică, ci pentru că reflectoarele care mi se pun în ochi și scena străină pe care sunt urcată și amestecată cu personaje care nu-mi plac și cărora nu le seamăn, fac din încăpățânarea de a rămâne

scriitorul care sunt un efort aproape etc./ – *Mulți poeți scriu proză. Suntem, cum spune Kundera, într-o eră a romanului?* – Da, cu deosebirea că romanul nu mai este demult ceea ce a fost în secolul trecut «o istorie pe apă», ci o construcție polifonică folosind toate mijloacele, permițând) alte libertățile, atingând toate profunzimile și asumându-și sensuri și complexități mai apropiate de cele ale poeziei. Cel puțin așa înțeleg eu lucrurile. Am început să scriu proză când n-am vrut să încarc poezia cu prea multă și insuportabilă realitate, iar proza a cuprins realitatea cu tot cu poezia care o locuia. De altfel, *Sertarul cu aplauze* se intitulează *nu roman*, ci *poem*, pentru că mijloacele lui sunt ale romanului, dar ambițiile semnificațiilor lui, ale poeziei”.

● La rubrica „Revista revistelor” din „Ateneu” (nr. 3), Ioana Parava atrage atenția asupra articolului semnat de Adrian Marino în „Mozaicul” (nr. 1-2/2000), intitulat *Multiculturalitatea, lumini și umbre*. Criticul semnalează „înmulțirea universităților de stat românești, în diferite centre fără tradiție culturală academică reală” în spațiul transilvănean, observând că: „Deși lipsa de cadre într-adevăr calificate, competente, este cât se poate de evidentă, asistăm și la improvizații. La multiplicarea pe bandă rulantă și a unor mediocrități evidente. (...) În același timp se pune întrebarea: nu aceeași primejdie pândește și viitoarele universități maghiare, fie particulare, fie de Stat, al căror principiu și legitimitate nu le punem în nici un caz în discuție. Dacă intelectualitatea română pseudo-«universitară» este adesea improvizată, mediocră, nu aceeași primejdie pândește și viitoarele cadre «universitare» maghiare? Este suficientă simpla apartenență etnică pentru a face un bun profesor universitar? Evident, nu. Or, această problemă, extrem de reală și acută, este foarte rar adusă în discuție. Fiindcă «deranjează» pe foarte mulți veleitari români sau maghiari, în căutare de poziții sociale cât mai înalte și comode”. □ La rubrica „Proximități” din „Ateneu”, Al. Călinescu ia în discuție volumul *Povestiri alese* de Ioan Groșan, în care sunt incluse textele din *Caravana cinematografică* (1985) și *Trenul de noapte* (1989): „Recitite astăzi, povestirile n-au căpătat nici un rid: ele și-au păstrat întreaga savoare și inventivitate, umorul e nealterat, parodia are aceeași forță demistificatoare. (...) În cadrul așa-numitei generații '80, Ioan Groșan a ilustrat (strălucit, mă grăbesc să adaug) o orientare originală și fecundă: pe de o parte, a făcut dovada unei ieșite din comun «prize la realitate», pe de alta, a introdus fie dimensiunea, fie jocul intertextual sau reflecția asupra propriului demers”. Considerând important a se opri și la nota autorului, Al. Călinescu notează: „Aflăm, mai întâi, că povestirile au suferit, atunci, puține intervenții din partea cenzurii. Din *Spovedania* s-au scos referirile la greco-catolici și considerațiile eroului pe marginea rugăciunii *Tatăl nostru*. Din *Adolescent* a «căzut» descrierea trupului gol al unei profesoare, văzut cu ochii unui copil. Foarte puțin, totuși, față de cantitatea de satiră subversivă pe care autorul o introducea în textele sale. De unde se vede că un scriitor onest putea să reducă foarte mult efectele

autocenzurii. În schimb, povestirea *O.Z.N.* are un statut aparte. Volumul *Trenul de noapte* zăcea, în 1989, pe mesele cenzorilor de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Într-o bună zi, autorul solicită o audiență celebrului tovarăș Dulea. Acesta – semănînd, notează Groșan, «izbitor și fără nici un rost» cu Panait Istrati, îi spune că volumul i-a plăcut, dar că «se ridică» o problemă. Volumul ar fi fost dezechilibrat: *Trenul de noapte* și *Adolescent* aveau împreună 180 de pagini, iar *Spovedania* 120. Or, *Spovedania*, a continuat tov. Dulea, e un text mai cu probleme, e vorba de un preot, de biserică, mă rog, chestii mai delicate. N-ar fi bine oare ca tovarășul Groșan să mai cu scrie o povestire de vreo 30 de pagini, ca să echilibreze volumul? Așa, o povestire cu o temă generoasă, spre exemplu noua revoluție agrară... Și tovarășul Groșan, perplex (și adaugă el furios pe propria-i perplexitate a scris în 24 de ore povestirea *O.Z.N.* care, dacă nu vorbea de noua revoluție agrară, se petrecea totuși la țară. Volumul a apărut, iar *O.Z.N.* a fost tradusă ulterior, în Franța și Polonia. «Al dracului tov. Dulea, exclamă autorul, a fost și el bun la ceva!...»”.

● În ASTRA (nr. 3), este publicat, în traducerea lui Mircea Iltu, un text al lui Mac Linscott Ricketts despre *Mircea Eliade și scrierea romanului „Noaptea de Sânziene”*: „Reputația internațională a lui Eliade în ziua de azi rămâne în primul rând datorită scrierilor sale științifice. Totuși, în Statele Unite ale Americii teoriile și metodele sale sunt în mod curent atacate de o nouă generație de savanți, unii dintre ei proprii săi studenți. Scrierile sale literare rămân puțin cunoscute în țările vorbitoare de engleză, din nefericire, în opinia mea, fiindcă cred totuși, dacă istoria îl poate judeca pe Eliade ca teoretician în câmpul religiei, scrierile sale creative au voalare rezistentă. Dacă Eliade a reușit în nostalgia sa de o viață, cucerind Timpul și obținnd nemurirea, sunt convins că aceasta s-a petrecut în lucrările sale literare, între care și *Noaptea de Sânziene*, nu în tomurile sale istorice”. □ Ion Lupu dă publicității un grupaj de scrisori primite de la Nichita Stănescu, datate după cum urmează: februarie 1968; martie 1968; iulie 1968; martie 1969; ianuarie 1971.

[MARTIE-APRILIE]

● Laurențiu Ulici răspunde, în revista „Viața Românească” (nr. 3-4), la o serie de întrebări formulate de Caius Traian Dragomir. Cea dintâi vizează ipostazele „existențiale” în care criticul se simte „în mai mare măsură un critic: în aceea de organizator – și protector – al unei comunități intelectuale sau în aceea de om politic?”. Considerându-se critic „numai în fața paginii scrise”, Laurențiu Ulici spune că are „spirit critic față de tot ceea ce, omenesc fiind, nu mi-e străin. Iar ambele posturi sau, cum bine zici, ipostaze existențiale nu cred că pot fi imaginate în afara spiritului critic, mai cu seamă aceea de «om politic». De regulă a privi cu spirit critic o astfel de ipostază înseamnă să cauți, eventual să găsești, punctul de echilibru, acordul fin dacă vrei, între aspirația și vocația

proprii respectivei ipostaze. În administrație ca și în politică, aş spune ca și în toate cele ce țin de performanța umană, lucrul bine făcut depinde în mare măsură de această punere în acord a aspirației cu vocația. Să știi ce vrei, să nu vrei mai mult decât poți și să te asiguri că poți ceea ce vrei – cam asta ar fi ecuația spiritului critic, iar neglijarea ei îl condamnă pe omul politic – ca și pe omul oricărei profesii – la eșec”. În acest sens, Laurențiu Ulici consideră că „cea mai mare greșeală în plan politic de-a lungul intervalului 1990-1996 a fost aceea că guvernarea a rămas tot timpul de stânga, și încă pe stânga similitudină, etatizantă și centralizantă, în vreme ce se vorbea despre reformă în direcția economiei de piață și a descentralizării. Altfel spus s-a încercat operațiunea absurdă de a «implementa» sistemul capitalist cu instrumentar socialist. De aici căderea vertiginoasă a economiei, întărirea politicilor populiste, fals protecționiste și întârzierea cu consecințe grave a reformei mentalității. După 1996, în ciuda faptului că s-a vorbit despre schimbare, guvernarea a rămas tot de stânga, adâncind criza deja existentă. Dacă guvernării din primul interval au evitat cu bună știință să taie nodul gordian, adică să desființeze – prin privatizare sau măcar prin restructurare – «monștrii» marii industrializări socialiste, necompetitivi și producători de pagube imense, guvernării din al doilea interval au ezitat s-o facă. O primitivă înțelegere a protecției sociale și populismul abundent au colaborat perfect, atât înainte cât și după 1996 la generalizarea crizei multiple: economice (prin lipsă de dezvoltare), politice (prin nepotrivirea dintre declarații și realizări) și morale (prin expandarea teribilă a corupției). Față de răul acesta al rămânerii pe stânga în condițiile unui «sac» economic tot mai gol celelalte rele din acești zece ani sunt simple derivate. Până când nu va accede la guvernare o dreaptă care să umple «sacul», fie și prin măsuri nu doar impopulare ci de-a dreptul radicale, România nu va ieși din marasm. Nici chiar perspectiva integrării europene nu va deveni din posibilă probabilă, necum reală, fără o astfel de guvernare”. Scriind, după 1996, mai mult decât în anii de dinaintea intrării în politică, criticul nu vrea să scape din vedere că este mai întâi de toate „om al scrisului”. Interviuul se referă și la diaspora românească sau la grupurilor minoritare din cultura română: „Mai întâi o observație la adresa unui termenului «diasporă», noi românii avem numai «emigrație» sau «exil». Apoi, deși mai bine de 300 de scriitori scriu astăzi în limba română în afara granițelor României, operele lor ajung sub ochii cititorilor de la noi cam în același ritm și, eventual, cu aceleași dificultăți ca și cele aparținând scriitorilor trăitori în țară. Ca atare – cu excepția basarabenilor, mai exact a unui număr important dintre ei, care nu sunt editați în România din varii motive –, scriitorii români din interior și cei din exterior fac împreună literatura română de azi. Asta înseamnă că nu se cade să-i privim prin ochi diferite. Amănuntul că unii locuiesc aici, iar alții în străinătate este – sau ar trebui să fie – irelevant pentru circulația, lectura și examinarea critică a cărților scrise de ei. Dacă nu se întâmplă întotdeauna așa vina trebuie

căutată undeva departe, în zarea noastră genetică și în păguboasa noastră pasiune pentru capra vecinului sau, alteori, în nu mai puțin păguboasă înclinație pentru exagerarea valorii în temeiul unor considerente de ordin conjunctural. Cât despre literatura minorităților din România, cred că avem motive să stăm cu fruntea sus în fața lumii largi, întrucât nu de azi de ieri scriitorii minoritari au putut și pot să-și editeze cărțile deopotrivă în limba maternă și în limba română, bucurându-se de prestigiu pe măsura talentului fiecăruia, întocmai ca în cazul scriitorilor români”. Ulici remarcă faptul că „promovarea valorilor culturii naționale n-a fost niciodată în România, nici măcar în vremurile bune, politică de stat. Mai mult: în anii regimului comunist politică de stat a fost izolarea. Nu spun că n-au fost și cazuri de izbândă a unor oameni din domeniul culturii, în special artistice și literare, în materie de cunoaștere a operei lor peste hotare. Dar, câte au fost, s-au datorat fie eforturilor personale (de pildă, Marin Sorescu) fie faptului că, aparținând într-un fel sau altul nomenclaturii, au avut parte de anumite, să zic așa, facilități (bunăoară, Zaharia Stancu, unul din cei mai traduși scriitori români din toate timpurile). Consecința acestei absențe a unei politici de stat în sfera exportului cultural este slaba (eufemistic vorbind) cunoaștere de care se «bucură» cultura română în lume. Lucru cu atât mai enervant cu cât e limpede că produsul cel mai competitiv pe termen mediu și lung pe care-l poate oferi România străinătății este produsul cultural. Sunt convins că înființarea Institutului Cultural Român – pentru care, între noi fie vorba, militez de vreo trei ani – ar contribui în chip decisiv la reducerea deficitului nostru de comunicare culturală în exterior și, pe deasupra, ar scoate participarea noastră la circuitul universal de valori de sub regimul întâmplării sau al intereselor mărunte. Din păcate, n-am prea băgat de seamă să existe la ora de față o voință politică în acest sens. Și e trist pentru că în toate statele civilizate, mai mari sau mai mici, mai de aproape sau mai de departe funcționează cu succes asemenea Institute cu atribuții exclusive în domeniul promovării valorilor culturii naționale. Altminteri, ce să zic, ținem coada în sus și nu ne place defel că la Paris, Roma, Londra, New-York sau Budapesta nu suntem culturalmente cunoscuți, ba unii dintre noi mai credem că vina pentru asta ar fi a... străinilor”. Alt subiect abordat de Caius Traian Dragomir în interviul său este legat de rolul criticii literare în România de azi, pe de o parte, și a condiției scriitorului, pe de altă parte. Laurențiu Ulici recomandă criticii literare de întâmpinare, pentru a continua să supraviețuiască, „să renunțe la orgoliul ordonării, al concurenței cu scriitorul sau al limbajului pentru inițiați și să accepte umiliința – deloc umilitoare însă – de a fi un fel de mesager între editor și cititor, cu tot arsenalul de proceduri stilistice și de publicitate pe care-l implică un atare rol”: „La rândul-i, critica literară exegetică va continua să înflorească, pentru cunoscători, în instituții, cărți și reviste de specialitate cu tiraj redus e drept dar extrem de importante pentru evoluția gândirii literare. (...) În vremile trecute – mă refer la perioada

regimului comunist – mare parte din prestigiul moral al scriitorului român a fost ruinat de tendința unor scriitori – și nu puțini – de a se bate, cum se spune, pe burtă cu activiștii de partid. Popularitatea obținută astfel era și coborâtoare și – pentru cei mai mulți – inutilă. În schimb – în acei ani – curajul tematic, atât cât era permis, și păstrarea în limitele demnității au asigurat multor scriitori un prestigiu incontestabil printre cititori. Astăzi, în condițiile libertății de exprimare, prestigiul moral al scriitorului este sau ar trebui să fie în primul rând un efect al performanței literare. Sigur că prezența în Cetate a scriitorului, în chestiuni care transcend profesiunea literară poate contribui considerabil la întărirea sau, dimpotrivă, pierderea acestui prestigiu. Și cum tendința intrării în «agora» e și mai firească, performanța așa-zicând politică a scriitorului să devină mai semnificativă, în ordinea prestigiului moral, în sus sau în jos, decât performanța literară propriu-zisă. Neplăcută e doar situația în care cele două feluri de performanță se bat în cap. Ce-i drept, situația aceasta nu-i tocmai o raritate în peisajul nostru”. □ Eugen Simion publică un articol pe tema *Literatura română – literatura europeană*: „Cineva, un intelectual din spațiul științelor exacte, m-a întrebat dacă există, cu adevărat, cultura națională și, dacă există, cât timp va mai rezista ea în secolul globalizării?! – pentru că, motiva el interogația – știința nu are frontiere și nu se leagă fatal de o limbă. El parafraza, de altfel, o propoziție cunoscută a lui Pasteur: «Știința nu are patrie». Răspunsul meu la această chestiune care agită spiritele îl puteți bănuși: există în chip fatal o cultură națională, dacă există o limbă națională, o tradiție spirituală, un număr de modele culturale viabile și, bineînțeles, dacă există oameni care s-o facă să se dezvolte în spiritul timpului lor. Ideea că *globalizarea* (universalizarea) aduce după sine uniformizarea culturilor (ceea ce, mai direct spus, înseamnă dispariția culturilor naționale) este falsă și primejdioasă. Globalizarea privește sfera civilizației, nu cultura ca atare, care are rădăcinile, valorile și ritmurile ei. Formula «integrare culturală» este absurdă dacă prin integrare înțelegem altceva decât legislația din preajma culturii... «Cultura europeană» reprezintă, în concluzie, nu o cultură uniformă, într-o singură limbă, ci: 1) un spirit (adică un mod de a privi și de a te situa în lume) și 2) o sumă a valorilor spirituale naționale. Cine vrea să renunțe la miturile proprii vrea ceva care nu are nimic de a face cu valorile spiritului și nici cu spiritul european... De altfel, pentru un observator lucid și loial, nu-i greu să observi că între «proletcultiștii» de ieri și adversarii miturilor naționale de azi este o similitudine aproape perfectă: unii (proletcultiștii) voiau să desființeze valorile culturale naționale, în numele internaționalismului proletar (identificat cu sovietismul), alții (euroculturiștii) resping modelele culturii naționale, miturile în numele globalizării, în consecință, în numele unui interanționalism confuz, uniformizator, nedemocratic. Nu regăsim în el, oricum, spiritul european care consideră că bogăție, în sfera culturii, înseamnă varietate, diferențiere, armonia identităților irepresibile... Care sunt marii noștri europeni?

Nu ezit să răspund: marile noastre valori spirituale, de la Cantemir la Eminescu și de aici la Arghezi și Iorga, apoi Brâncuși, Sadoveanu, Blaga, Eliade, până la Nichita Stănescu... Faptul că Arghezi nu-i cunoscut în lume cum ar merita ne întristează, dar nu-i, cred, un motiv de a deveni fataliști și, vorba lui Cioran, un motiv de a ne da demisia din cultura română”. ■ Despre **Literatura română – literatură europeană** scrie și Marin Mincu: „De ce literatura română a rămas periferică și nu a fost receptată ca alte literaturi ale Europei? Cum se explică faptul că deși i-am dat pe Tristan Tzara, Panait Istrati, Eugen Ionescu, Mircea Eliade și Emil Cioran, cu toții modele europene omologate, totuși autorii români nu stărnesc curiozitatea altora și nu sunt încă intrați în circuitul de valori europene? (...) Am văzut cum cehul Milan Kundera a fost receptat ca un scriitor universal întrucât a reușit să identifice acuitatea spiritului ceh pus în confruntarea cu istoria contemporană. De ce Kundera a fost considerat apt să participe la universalitate și Paul Goma nu? Cum se explică această neșansă sau – e cazul să-l numim – acest handicap? De ce noi nu știm cum să ne exprimăm fondul creator astfel încât să-i facem și pe alții curioși? Suntem stupefiați când anumite soluții existențiale sau «filosofice» ale eschimoșilor sau ale pieilor roșii, de exemplu, apar atât de pregnante prin substanța lor încât se găsesc imediat cei care să cerceteze idiomurile respective pentru a putea traduce și universaliza viziunea cosmică sau domestică a respectivelor populații. Oare noi românii să nu avem nimic de comunicat, nimic de spus atât de propriu încât să-i obligăm pe alții să ne caute și să ne studieze, să ne învețe limba și să ne difuzeze viziunea existențială și estetică asupra lumii? S-ar putea să funcționeze chiar acest complex al imitației tardive și astfel se explică lipsa de voință a scriitorului român de a fi tradus și receptat la timp. El se mulțumește astfel să rămână un etern figurant al unei hărți europene și universale care niciodată nu-l înglobează. Dar acest cadru «universal», nefavorabil nouă, nu este adevărat! Literatura română are destule opere originale care pot aspira să ne propulseze în atenția altora. (...) Acum câteva săptămâni, la o emisiune literară televizată, am ascultat niște elucubrații ale unui critic devenit chiar directorul editurii fondate de Marin Preda. Acesta susținea cu ifose de om care se pricepe la toate că «realismul lui Preda i-ar fi dăunat operei și că ar fi fost mai bine receptat dacă ar fi recurs la tipul de proză fantastică a sud-americanilor». Dar Marin Preda n-avea cum să folosească o formulă narativă care nu-i era specifică și nu se înțelege de ce ar fi fost mai lesne omologat scriitorul român cu o haină de împrumut? Sunt acestea sechele ale unor complexe de inferioritate ce se manifestă din nou în acest moment prelungit de tranziție, când oricine își dă părerea despre orice fără a produce el însuși nimic omologabil. Situația lui Marin Preda se poate extinde; este evident că dacă proza lui Liviu Rebreanu ar fi fost omologată la timp – sau a lui Sadoveanu –, alta ar fi fost astăzi situarea literaturii române în contextul european. Este clar pentru toți că literatura «diasporiștilor» noștri ar avea cu

totul alt succes dacă aceștia nu s-ar traduce și publica doar pe ei înșiși. Cititorul străin poate asimila, cu altă perspectivă, întreaga noastră literatură dacă i se oferă mai întâi paradigmele acesteia. Degeaba se traduce Nicolae Breban la Paris dacă lipsesc Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale etc. În fine, pentru ca un autor român să devină european (și universal), trebuie întreprinsă acțiunea importantă de omologare în afară a valorilor literaturii noastre prin traduceri actuale care să fie publicate la edituri cunoscute și să aibă o reală receptare critică în spațiile literare respective. Altfel, vom stagna în continuare în carantinele obligate ale aceluiași anonimat periferic”.

APRILIE

4 aprilie

● În „Observator cultural” (nr. 6), Livius Ciocârlie (*Noi și trecutul nostru*) publică o replică la un articol al politologului George Voicu: „Aflu de la domnul George Voicu, din intervenția Domniei sale în «22», că Gabriel Liiceanu ocupă poziția de lider ideologic «în gruparea eterogenă care se individualizează, între altele, prin aceea că pune semnul egalității între Holocaust și Gulag și, mai larg, între fascism și comunism». (...) / *Semnul egalității* mă stingherește. El introduce un soi de aritmetică, respingătoare în acest context. De *asimilare* n-ar putea fi vorba nici atât. Specificările trebuie făcute. *Punctul de pornire* al Holocaustului a fost mai îngrozitor, fără limită de îngrozitor. *Bilanțul* (alt cuvânt dezagreabil) impune, însă, ca Holocaustul și Gulagul să fie puse pe același plan. / Raportul dintre fascism (mai degrabă, nazism) și comunism trebuie nuanțat, dar nicidecum în scopul de a reduce răul comunismului la stalinism. (...) / De o parte, Holocaustul (oricât s-ar strădui cei câțiva negaționiști) e definitiv fixat în Memorie. În schimb, Gulagul, la fel de îndreptățit să fie asumat de Memoria lumii contemporane, este departe de a se găsi în această situație, iar când se fac încercări (vezi *Le livre noir du communisme*), ele stârnesc nervoase împotriviri. Anticomunismul rămâne tot «visceral», tot «primitiv». / Există continuitate între nazism și comunism, ca expresii ale extremismului, dincolo de ideologii. O ilustrez, vai!, cu un exemplu oferit de Cioran (...). Scria studentul bursier: (...) / Să zicem că Cioran era foarte tânăr. Dar noi? Sunt mulți – la noi și aiurea – cei care cred că a «scormoni» trecutul nu e necesar. Ești liber să n-o faci, însă atunci, implicit, ți-l asumi. (...) / Când evreii vor spune că declarațiile noastre de prietenie sunt praf în ochi, nu va crede nimeni în buna noastră credință dacă nu vom reexamina tot dosarul culturii mai vechi și nu ne vom pronunța limpede, fără menajament. Ne închipuim că nefăcând-o ne apărăm valorile? E naiv. (...) Prin urmare, salut inițiative ca aceea a Martei Petreu. / Nu alta e firesc să fie atitudinea față de promoția următoare, a lui Sadoveanu, G. Călinescu și a celorlalți.

Cu un specific, totuși: a stabili câtă a fost dorința de căpătuială, mărire (jalnică mărire!), putere (falsă putere!) și câtă a fost frica – de înțeleș în epoca dejistă – la originea cedării lor. (...)/ Pe de altă parte, a-l judeca pe Noica sau pe G. Călinescu, fără să ne judecăm pe noi înșine – cum suntem astăzi, cum am fost ieri – ar fi ipocrit și, mai ales, păgubitor./ (...) Celor din generația mea le place să spună că *am salvat* cultura. A salva presupune spirit de sacrificiu. Ar presupune să fi luptat, riscând. În realitate (...), noi *am făcut cultură*. Am făcut cultură (exagerez puțin atât cât ni s-a îngăduit. ...) Foarte puțini au îndrăznit să înfrunte *orice risc*. (...)/ Poate că dacă doamna Alexandra Laignel-Lavastine ar fi trăit la București s-ar fi opus. Nu știu. Nu-mi permit să mă îndoiesc. Ce știu este că pe cât de temeinic a fost studiul Domniei sale despre Noica, pe atât de falsă este imaginea pe care și-o face despre noi”.

● În revista „22” (nr. 14), apare partea a VI-a din *Un text din „Le Monde” și replici la el* – de data aceasta, un articol al lui George Voicu, *Regula jocului*, însoțit de o notă semnată A.T.: „Articolul lui George Voicu, *Reacția de prestigiu. Reflecții pe marginea unei polemici*, a apărut în «Sfera politicii» (nr. 63/oct. 1998) și a fost tradus și publicat în «Les Temps Modernes» (nr. 606/nov.-dec. 1999) sub titlul *L'honneur national roumain en question*. Recenzia inexactă a acestuia, făcută de Edgar Reichmann în «Le Monde» (15 ian. 2000), a provocat o serie de replici, dintre care cea a lui Gabriel Liiceanu a fost publicată în «Le Monde» (15 febr. 2000). Revista «22» a publicat în nr. 5 (1-7 febr. 2000) atât textul lui Edgar Reichmann, cât și replicile la el, semnate de Gabriel Liiceanu, Mircea Iorgulescu și Vasile Popovici, în nr. 6 (8-14 febr. 2000) replicile lui Andrei Cornea și Paul Cornea, iar în nr. 7 (15-21 febr. 2000) cele ale lui Pavel Câmpeanu și Andrei Oișteanu. Între timp, în «Le Monde» (12 febr. 2000) apare articolul *Replici ale intelectualilor români la «Temps Modernes»* de Mirel Bran, articol reprodus în nr. 8 (22-28 febr. 2000) al revistei noastre. În nr. 11 (14-20 martie 2000) a apărut replica lui George Voicu, *Indecența comparativă*, urmată în nr. 12 (21-27 martie 2000) de cea a lui Vasile Popovici, *George Voicu persistă și semnează*. Textul lui George Voicu, *Regula jocului*, este o replică la articolul lui Vasile Popovici”. George Voicu: „(...) Iar acesta este – atenție! – cel puțin al cincilea articol în care domnia sa mă acuză. Cinci atacuri sunt, orice s-ar spune, prea multe, dacă se ține seama că eu nu i-am răspuns nici unuia până acum. Însumate, ele configurează o reacție disproporționată în raport cu singurul lor stimul (reprezentat, chipurile, de acel text al meu din «Les Temps Modernes»). Dacă se adaugă și violența lor de limbaj, abundentă și ea, depășind sensibil chiar și pragul, indiscutabil ridicat, al permisivității din spațiul nostru cultural, excesul devine și mai strident. El nu numai cantitativ, ci și calitativ. Căci textele în cauză utilizează arme menite să rănească adânc, să in-valideze sau chiar să aneantizeze. (...) Stigmatizările pamfletare le primesc în principiu cu resemnare, căci știu bine care sunt moravurile noastre publicistice. Ce mă uimește însă este că

preopinental meu trăiește de un timp într-un alt mediu cultural, diplomatic mai întâi, francez apoi, și că asemenea experiență nu-l atinge cu nimic”.

● În „Ziua” apare (sub semnătura Adei Dumitrescu) un interviu cu Eugen Simion, la instituirea Zilei Academiei Române (sărbătorite, începând cu anul 2000, pe 4 aprilie). E.S.: „Până acum Academia Română nu a avut o zi a ei, pentru că nimeni nu s-a gândit să i-o ofere. Ideea noastră a fost să alegem o zi care să coincidă cu apariția acestei prime instituții a tuturor românilor. (...) Am reușit să restaurăm Academia și să recuperăm câteva din bunurile ei, de pildă, în jur de 20 de tablouri ale marilor maeștri ai picturii românești. (...) / Academia Română are un rol istoric, fiind un simbol al unității și al originalității spiritualității naționale. Și nu în ultimul rând Academia Română a devenit un centru de cercetare științifică fundamentală. În momentul de față sunt 67 de institute și centre de cercetare și 4000 de cercetători și personal auxiliar. Jumătate din aceste institute sunt în domeniul științelor umanistice (...), institute tradiționale cu lucrări fundamentale, cum ar fi *Dicționarul General al Literaturii Române*. O noutate ar fi și faptul că *Dicționarul tezaur al limbii române*, început în urmă cu 100 de ani de Hasdeu, va apărea anul viitor în 32 de volume”.

5 aprilie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 13), *Glose*, evocă personalitatea recent-dispărutului Mircea Zăciu: „Nu mă pot opri acum, după dispariția subită și dureroasă a lui Mircea Zăciu, să mi-l reamintesc, laolaltă cu criticul, pe om. În cele trei decenii scurse de când ne-am întâlnit, am devenit prieteni. Au fost lungi perioade în care, venind Mircea la București sau mergând eu la Cluj, petreceam împreună zile sau măcar ore. Sunt ani buni, aproape un deceniu și jumătate, de când am făcut Paștele la el, la Cluj, mai spre sfârșitul lui aprilie și începutul lui mai. Primul lucru care mi-a înflorit în minte, la aflarea veștii năucitoare a morții lui, au fost acele zile de discuții nesfârșite și de plimbări prin oraș sau prin Grădina Botanică. Am fost cu el și în împrejurări rele, o dată la o clinică pentru un consult, unde îl cunoșteau toți și am putut beneficia de o atenție pe care i-o datorez pe de-a-ntregul. Treburile îl aduceau adesea la București. Ședințele de Consiliu al Uniunii Scriitorilor erau cel mai important prilej. Istorice ședințe, al căror grefier de bună voie s-a dovedit a fi, consemnând totul și făcându-l public, după 1989, în volumele de *Jurnal*, cele mai prețioase, până astăzi, documente ale vieții noastre literare din anii din urmă (cincisprezece, aproape) ai comunismului. / Mircea Zăciu a fost un om demn și rezervat în raporturile personale, capabil de tandrețe și devotament, dar ascunzându-și ardelenește emoțiile. O distincție naturală îl făcea imediat remarcat în orice adunare. Se îmbrăca elegant, cu finețe clasică, fără nimic strident. L-am admirat cu toții sacourile lui cu tăietură englezească. Era plăcut, cald, generos, dar și susceptibil, în măsura în care ținea să i se întoarcă

gentilețea și prietenia. (...) Mă mândresc a fi fost uneori balonul de oxigen de care spăimosul și catastroficul meu prieten avea nevoie. (...) N-am învățat niciodată să-l cunosc atât de bine, în întortocheata lui sensibilitate, încât să nu-l rănesc, fără intenție, desigur, fără motiv, după socotința mea, care însă părea, în ce-l privește, curată nesocotință. (...)/ După Marian Papahagi, după Ioana și Liviu Petrescu, iată, nici Mircea Zăciu nu mai este. Îmbătrânim tot mai singuri și mai triști”. ■ Gabriel Dimisianu îl evocă pe Mircea Zăciu publicând, sub titlul *Scrisori din „deceniul satanic”*, trei scrisori inedite ale acestuia, însoțite de următorul comentariu: „Public alăturat trei scrisori primite de la Mircea Zăciu în anii '80, primele două datând de la începutul, iar a treia de la sfârșitul celui interval numit de el, în Jurnal, «deceniul satanic». Le-am ales din mai multe pentru că îmi par a interesa și dincolo de relația personală dintre emitent și destinatar. Aduc mărturii despre context, despre evenimente care au frământat, în amintita epocă, lumea scriitoricească, despre felul cum Zăciu însuși a reacționat la acele evenimente ca și despre unele din preocupările sale de istoric și critic literar. În prima scrisoare îmi mulțumește pentru un articol pe care i-l consacrasem în «Ramuri», venit «cum nu se poate mai bine» într-un moment în care era atacat insistent și cu violență de «clanul Barbu». Pentru cine nu știe trebuie să arăt ce sta la originea acelor atacuri. Erau polițe care i se plăteau lui Zăciu pentru rolul jucat în dovedirea plagiatului înfăptuit de Eugen Barbu în romanul *Incognito*, un scandal literar cu implicații politice. Barbu era omul regimului Ceaușescu și darea lui în vileag ca autor al unui furt literar de proporții nu-i convenea acestuia deloc. A fost totuși nevoit să accepte dezavuarea publică a comișatorului infracțiunii, povestea luând amploare mai ales după aducerea ei în Consiliul Uniunii Scriitorilor. Acolo plagiatul fusese înfățișat cu probe indubitabile, printre producătorii probelor numărându-se și Mircea Zăciu. Mi-l amintesc citind în Consiliu, cu netulburată liniște profesorală, ca pe o expunere științifică, un raport asupra cazului Barbu în care, după un scurt istoric, prezenta plagiatul ca problemă etică și juridică, pentru a demonstra apoi, punct cu punct, că fapta autorului *Groapei* întrunea toate datele unui delict sancționabil prin lege. Cel vizat s-a răzbunat nu după mult timp, organizând în revista sa (și a Securității!), «Săptămâna», campania de injurii și defăimări de care Zăciu vorbește în scrisoare./ A doua scrisoare mărturisește despre relația specială de afinitate a criticului cu spațiul spiritual transilvan, în atâtea rânduri dovedită. Îmi solicita colaborarea la volumul omagial *Agârbiceanu («ardeleanul meu»)*, un exponent al acestui spațiu spiritual, autorul unei opere ce putea fi relansată, considera Zăciu, printr-o «lectură nouă». Încă un argument pentru a colabora la volumul *Agârbiceanu* era acela că s-ar putea da, prin el, și o replică «malformațiilor cunoscute și agresive» la care fusese supus alt mare scriitor «în chiar anul său jubiliar». Se referea, fără a-l numi, la E. Lovinescu, a cărui memorie fusese terfelită de protocroniști și de aceeași revistă «Săptămâna» în anul centenarului, 1981”. ■ Se alătură

universitarul clujean Ion Pop, care semnează o reconstituire empatică a operei și figurii morale a lui Mircea Zăciu: „Pentru foarte multe generații de studenți ai Literelor clujene, Mircea Zăciu a fost și Profesorul cu majusculă. Pe urmele unor prestigioși înaintași ca Dumitru Popovici ori Ion Breazu, a redat catedrei de literatură română a acestei Facultăți o ținută pe care a știut să și-o păstreze și consolideze prin ani. A fost un dascăl de mare autoritate, dintre cei mai învățați din câți a avut mediul academic clujean și românesc. Prelegerile lui au fost o școală a disciplinei intelectuale, a ordinii ideilor, a cugetării clare – dar în același timp și largi teritorii deschise imaginației critice, evocării ca și românești a epocilor și biografiilor scriitoricești, unei sensibilități de cititor și interpret pasionat al scrisului. (...) Cea mai mare parte a tinerei generații de scriitori clujeni de prin anii '60 încoace, și în primul rând «echinoxistii», l-au prețuit pe Mircea Zăciu ca pe un maestru spiritual care, dacă a evitat el însuși să se recunoască astfel, n-a fost mai puțin prezent ca îndrumător și mentor, ca reper intelectual și etic./ A fost – cum l-am numit odată – un adevărat «profesor de solidaritate», insuflând, ca istoric literar, un profund sentiment de comunicare, de adevărată comuniune cu cărțile și cu toată literatura pe care o ilustra. (...) Interesul «pozitivist» pentru document, care făcea parte și el dintr-o anume tradiție a studiilor literare ardelen, iubitoare de precizie și rigoare, a fost mereu depășit la Profesorul nostru de libertatea de mișcare a imaginației critice, de forța evocatoare, de o controlată vibrație lirică. Cine i-a citit textele de confesiune știe că foarte transilvanul, în spirit, Mircea Zăciu îl situa printre reperele ideale mai degrabă pe un G. Călinescu decât pe înaintașii din școala clujeană”. □ Cu prilejul proaspetei sărbătoriri (pe 19 marie) a 105 ani de la nașterea lui Ion Barbu, Marin Mincu comentează favorabil al doilea volum din noua ediție de *Opere* a autorului, realizată de Mircea Coloșenco la editura clujeană Echinox (*Barbiana*), salutând delimitarea de perspectiva „stângistă” de interpretare avansată de Basarab Nicolescu. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează apreciativ recentul număr special dedicat de revista „Manuscriptum” poetului Cristian Popescu (însoțit de o ediție anastatică a unui caiet-manuscris al poetului, dăruit de acesta pictoriței Laura Covaci), formulând încadrări cu caracter polemic la adresa generației '80 (*Cine a fost Cristian Popescu?*): „Cristian Popescu aparține (convențional) generației «nouăzeciste». În perioada afirmării lui, pe vremea când citea versuri la cenaclul «Universitas» din București, condus de sobrul critic literar Mircea Martin, sau participa la boema literară, era coleg, prieten, tovarăș de suferință, rival, partener de discuții etc. cu Ioan Es. Pop, Mihail Gălățanu, Daniel Bănulescu, Diana Manole, Gabriel Stănescu, Lucian Vasilescu, Horia Gârbea, Saviana Stănescu, Marius Oprea, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Valentin Iacob, Ștefan Damian, Paul Vinicius, Radu Sergiu Ruba, Cătălin Țirlea, Augustin Ioan, Cristian Tudor Popescu și încă mulți alții. Toată această pleiadă de nou-veniți a rămas pe nedrept în umbra generației

«optzeciste», care și-a organizat mai bine succesul și care și acum se află în ofensivă (asemenea soldaților vietnamezi, incapabili, după mulți ani de război, să se mai întoarcă la munca pașnică). Este regretabil că se întâmplă așa, întrucât printre «nouăzeciști» există mulți autori cu personalitate, inteligenți și inventivi, capabili să scrie texte de o expresivitate violentă, cum n-au scris cei dinaintea lor. În mod paradoxal, o literatură cu adevărat agresivă, care clatină până aproape de răsturnare barca obișnuințelor noastre literare, este mai puțin cunoscută decât una narcisistă și minoră (excepție făcând, bineînțeles, scrierile celor doi vizionari deghezați în textualiști, Mircea Cărtărescu și Matei Vișniec)”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează favorabil cartea *Iacob Negruzzi sau vocația comunicării* (Ed. Minerva, 1999): „Dl Nicolae Mecu nu comite deloc eroarea de a încerca să supraevalueze scrierile literare ale lui Iacob Negruzzi, le apreciază cum se cuvine, menționând chiar că în cazul lui Negruzzi soluția nu era publicarea într-o ediție de Scrieri complete, ci în antologie, cum au procedat, în 1980 și 1983, dnul Andrei Nestorescu și autorul studiului pe care îl comentăm, în două volume ale colecției ‘Restitutio’. Dl Nicolae Mecu a scris o carte bună, atentă, riguroasă, informată, oricând folositoare pentru câmpul istoriografiei literare” (*Secretarul perpetuu al Junimii*). □ La rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu comentează, într-un articol cu titlul omonim, volumul *La grande parade* al lui Jean-François Revel „despre supraviețuirea ideologiei socialiste”, cu considerații polemice privind avatarurile polemicii Holocaust vs. Gulag: „Dincolo de rivalitatea în numărătoarea cadavrelor – în orice caz prea numeroase – din sinistra groapă comună a celor două totalitarisme, operație cvasi-abjectă din punct de vedere moral, ne putem întreba cui servește o astfel de denegare? Revel răspunde convingător: unei anumite stângi căreia *Cartea neagră* i-a dovedit, o dată mai mult, că ar fi fost comunist, chiar în Occident, chiar de departe, însemnase o participare morală la o crimă împotriva umanității. Parisul este din acest punct de vedere exemplar în rău: nu aici un prim-ministru socialist s-a mândrit în Parlament cu comuniștii din guvern, și nu aici partidul comunist francez și-a păstrat titulatura cu sângele încrustat între litere? În această lumină, fără a uita însă să ne referim și la lucrarea Ilenei Vrancea rezumând totul încă din subtitlul ei, trebuie rânduită și recenta campanie din «Les Temps Modernes» și «Le Monde» unde unii dintre autorii ei recunosc, după răspunsurile intelectualelor români publicate în «22», că adevăratul criteriu după care și-au ales «antisemiții» dintre cei care dăduseră dovadă de contrariu, fusese faptul că puneau pe același plan al grăzăviei totalitare: Gulagul și Holocaustul./ (...) Îmi rămâne azi de adăugat, cu riscul repetiției, atât: să nu ne grăbim acuzând de amnezie vinovată doar pe occidentali, răsăritul fost comunist al Europei dă tonul din moment ce s-a dovedit incapabil să-și creeze un tribunal și pare, dimpotrivă, pus pe uităciuni și iertăciuni. Nu prin alegeri libere, unele dintre aceste țări au rechemat oare la putere vechi șefi comuniști, servind astfel

elitelor occidentale argumente pentru amnezia lor? 1) Plon, Paris, 2000
2) *Coerența unui fals în desfășurare (sau cum se fabrică antisemiți din adversari activi ai antisemitismului și cum se fabrică apărători ai evreilor din promotorii antisemitismului nazist și comunist)*, în «Dialog» nr. 215, 1999, reluat apoi în «România literară». □ Cu prilejul împlinirii a 60 de ani, Mircea Martin e sărbătorit în paginile refistei printr-un articol-profil semnat de Monica Spiridon (*Ce poate critica?*), încheiat astfel: „Autor al unor volume de referință, dar și profesor, îndrumător cultural, editor, Mircea Martin se impune înainte de orice drept promotor al unui proiect hermeneutic ambițios, care mizează concomitent pe deschiderea teoretică și pe fibra creatoare a criticii. Un program pe care, în cultura noastră, cam de patru decade încoace, îl susține tot atât cât îl și întruchipează”.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 13), *Atenție, vin sintezele!*, Marius Tupan scrie: „Nu aduce secolul ce aduce deceniul și nici deceniul ce anunță anul. După mai multe amânări și ezitări, după tot atâtea calcule și strategii, importanți noștri critici (și numai ei!) sunt puși pe fapte mari. Judecând după așteptările cititorilor, era și timpul! Moda foiletonisticii bate în retragere, ca și a comentariilor ocazionale. Vremea istoriilor literare și a dicționarilor nu mai e doar o năzuință. *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, după cele două volume deja apărute, se va îmbogăți cu tomul trei, urmând ca al patrulea să intre anul viitor în librării. *Literatura română de azi pe mâine*, care va însuma în jur de 3000 de pagini, și va cuprinde perioada 23 august 1944-22 decembrie 1989, e bună de tipar, da mijloacele pecuniare absentează, deocamdată. (...) Se agită și Academia. Istorie sau dicționar, sinteza coordonată de Eugen Simion se vrea o operă completă, în care simpatiile și antipatiile sperăm să lipsească. Deși acaparat de atâtea treburi, Laurențiu Ulici nu intenționează să rămână doar criticul promoției șaptezeci. Urmează să-i apară și celelalte volume din *Literatura română contemporană* în scurt timp. Cu multă discreție lucrează Nicolae Manolescu, în gustul căruia cred mulți condeieri. Cum se va numi opera, încă nu știm. În schimb, cunoaștem titlul cărții lui Cornel Ungureanu: *Istoria prozei românești*”. □ Alexandru George publică un articol intitulat *Tot necunoscutul Arghezi*: „Pavel Țuguș și-a scris acest capitol în comunism și l-a gândit ca un comunist, fără a sublinia finalul fericit al «nefericirilor» poetului, fapt semnificativ și pentru eu felul în care sfârșeau pe atunci conflictele în dulcea Românie. Dar, dacă ar fi să-i reproșăm ceva, n-ar fi numai asta; el și-a conceput cartea în spirit avocațesc, de cele mai multe ori trecând cu vederea că poetul este ceea ce în termeni profesionali se numește «o speță dificilă»”. □ Sub titlul „*Trebuie să admitem că activitatea critică și cronica literară în primul rând și-au pierdut locul central pe care îl dețineau sub dictatură*”, apare un interviu cu Mircea Martin, realizat de Marius Tupan: „M. T.: (...) Dacă urmărim cu atenție fenomenul literar, vom observa că Matei Călinescu e în America, Nicolae Manolescu la liberali,

Laurențiu Ulici se află la ufediști iar dumneavoastră la Editura Univers. Și, de acolo, doar rareori vi se aude vocea. De ce? Vi se pare acum critica literară o activitate desuetă?/ M.M.: Lista e, oricum, mai lungă, a oamenilor și a locurilor. Lipsesc, printre alții, Eugen Simion (de la Academia Română) și Gheorghe Grigurcu (de la Târgu-Jiu), ultimul rămas, totuși, credincios cronicii literare. (...) Critica literară nu mi se pare câtuși de puțin o activitate desuetă, dar cronica literară în forma ei larg desfășurată, așa cum a fost ea practică până în '89 și chiar și după aceea, mă tem că e depășită. Nu spun că n-ar fi în continuare necesară pentru scriitori în primul rând și pentru publicul (mult mai restrâns astăzi) care i-a rămas fidel. Dar, vrem-nu vrem, trebuie să ținem seama de condiționările extraliterare și, în ultimă instanță, tot de cititori care, mult mai grăbiți, cum sunt astăzi, asaltați și de alte, numeroase, oferte nu mai au răgazul de a întârzia asupra subtilităților analitice ale cronicarului, de la care așteaptă o informație cât mai exactă și o judecată clară și rapidă. Locul cronicii literare tradiționale îl vor lua, cred, aceste recomandări succinte, sintetice, de lectură. Așa se întâmplă, cum știm prea bine, în revistele occidentale și așa va fi, nu peste multă vreme, și la noi. Încă o dată, oricât de contrariați și dezamăgiți am fi de mersul actual al lucrurilor, trebuie să admitem că activitatea critică și cronică literară în primul rând și-au pierdut locul central pe care îl dețineau sub dictatură. Literatura însăși a pierdut din importanță, concurată cum este – mai mult decât înainte – de celelalte arte și, mai cu seamă, de agresiunea atât de comodă a televizorului./ M. T.: *Se poate vorbi de schimbarea gărzilor? Nu ați abandonat prea repede un domeniu care v-a adus atâtea satisfacții? Cei care vin – sau deja s-au instalat! – ce impresie vă fac? Pot să se orienteze (sau să orienteze) într-o producție editorială atât de bogată și de stufoasă?/* M.M.: Schimbarea gărzilor? Depinde cum înțelegem metafora. O schimbare a început să se producă mai de mult, chiar dinainte de '89 și ea continuă, favorizată de timpul biologic (vârsta) și de cel istoric (schimbarea de regim politic). Nimic mai firesc, de altfel cu precizarea că e vorba de un proces lent, sinuos, incongruent chiar pe alocuri, deși ireversibil. (...) Apropo de cei care vin și «deja s-au instalat!», mișcarea nu e exclusivă. Încă mai numeroși sunt cei care... n-au venit și, totuși, s-au instalat ori s-au re-instalat mult mai confortabil și mai avantajos decât și-ar fi imaginat vreodată ei înșiși! Cât despre capacitatea celor care vin de a (se) orienta, nu văd de ce m-aș îndoi că există. O confirmare de ultimă oră cred că putem găsi împreună în «Observatorul cultural», revista condusă de Ion Bogdan Lefter și Carmen Mușat, o revistă bine articulată și bine scrisă, de «observație», adică de consemnare exactă, dar și de opinie. O echipă în stare să orienteze publicul într-o producție editorială oricât de stufoasă și într-un repertoriu artistic extrem de diversificat. (...)/ M.T.: *N-aș vrea să vă stric cheful la urmă, dar totuși, vă întreb de ce n-ați reacționat la acuzațiile pe care Dumitru Țepeneag vi le-a adus în legătură cu traducerea (să) din Derrida, apărută la Editura Univers?/*

M.M.: Dumitru Țepeneag mi-a făcut, într-adevăr, surpriza (recunosc, neplăcută) de a publica (în «Luceafărul» din toamna lui 1999) scrisorile pe care mi le-a adresat în această vară. Sub titlul simetric de *Scrisoare către un prieten scriitor*, aş fi putut să public în replică paginile (revoltate, chiar vehemente) pe care i le-am trimis în mijlocul lunii august, dacă nu mă înşel. N-am făcut-o din mai multe motive: primul, pentru că mi se pare de prost gust să publici o scrisoare privată; al doilea, pentru că nu vreau să-i produc prietenului meu Țepeneag senzația neliniștitoare că i-am scris acele rânduri privind nu în ochii lui, ci mai departe și mai sus, către... galerie. De asemenea, complicitatea creată pe deasupra interlocutorului prezent riscă să-l jignească pe acesta iar eu nu vreau să-l jignesc pe D. Țepeneag. În fine, cred că între registrul privat și cel public al unei comunicări (fie și scrise, ori mai ales scrise) există o diferență de a cărei importanță nu încetez să mă mir, că un fin prozator ca D. Țepeneag nu pare a fi conștient. Problema de fond este însă alta și e regretabil că traducătorul D. Țepeneag nu o abordează decât parțial, adică din propria-i perspectivă. Textul traducerii sale a fost pe alocuri modificat de către redactarea cărții – și uneori într-un sens eronat –, dar acest text, așa cum a fost trimis editurii, n-a fost impecabil. În plus, D. Țepeneag nu s-a pus de acord cu co-traducătorul cărții, Bogdan Ghiu (apărut în urma renunțării sale de a traduce singur cartea, cum s-a angajat inițial) spre a realiza o *unificare terminologică* întotdeauna obligatorie și mai cu seamă la un autor ca Derrida. Dacă aceste elementare condiții ar fi fost îndeplinite, iritarea lui D. Țepeneag și numeroasele rafale publicistice aferente ar fi rămas fără obiect”.

7 aprilie

● Într-un articol din „România liberă”, *Insularizarea unui subiect*, Vitalie Ciobanu scrie: „Aniversarea Unirii Basarabiei cu România, sărbătorită pe 27 martie, de mult nu mai stârnește pasiuni la București. Greutățile tranziției, agenda tensionată a unui an electoral cu mize uriașe sunt motivele de suprafață ale acestei indifferențe. (...) E vorba totuși de 4 milioane de români ai căror părinți și bunici au fost concetățeni cu părinții și bunicii acestor jurnaliști. Orice alt popor ar fi manifestat o reacție inversă. Fac parte din codul genetic al unei entități naționale și legea emergentei, și durerea mentală a brațului amputat. Firește, numai dacă acest cod vital funcționează./ (...) Pe 27-30 martie, Zilele culturii basarabene de la Fundația Culturală Română au oferit două mese rotunde: istorico-politică și, respectiv, culturală, care s-au ridicat, după opinia unanimă, la nivelul unui simpozion cu pretenții. La prima ședință, moderat de Bogdan Chireac («Adevărul») și de istoricul Gheorghe Palade de la Chișinău, accentul dezbaterilor a fost mutat în chip fericit pe actualitatea imediată a relațiilor dintre cele două state românești, în contextul extinderii UE. Întâlnirea literară a pus esteticul față cu ideologicul, opțiunea «naționalistă» față cu cea «pro-americană», sub bagheta lui Dan C. Mihăilescu – un

moderator strălucit și plin de vitalitate, precum îl știm din cronicile sale literare. Au vorbit: Valentina Tăzlăuanu, Nicolae Negru, Carmen Matei Mușat, Gabriel Dimisianu, Vasile Gârneț, Cristian Tudor Popescu, Em. Galaicu-Păun, Nicolae Popa, Iulian Băicuș, Irina Nechit, Vitalie Ciobanu ș.a. Dezbaterile organizate sub auspiciile instituției conduse de Augustin Buzura au scos pentru trei zile măcar subiectul Basarabiei din insularizarea progresivă în care a intrat. N-am auzit de alte evenimente de ținută, pe această temă, derulate în același interval la București, și nici ca simpozionul de la FCR să fi avut parte de o mediatizare mai bună”.

● Editorialul lui Mircea Iorgulescu din nr. 373 al revistei „Dilema” inventariază acid câteva **Identificări și comparații** din presa culturală a momentului: „1) ...Și-a găsit așadar, în fine!, și Titu Maiorescu locul în Panteonul politic al actualității și i s-a decernat, postum, titlul de *reprezentant marcant al unei PNȚCD din secolul nouăsprezece*. Nu e o glumă. Nu e nici una dintre acele enormități produse cotidian și în cantități industriale prin încrucișarea dintre semidocism și patriotismul de partid sau tot felul de patriotisme la purtător. E grav și e serios. Și este judecata unui specialist, a cărui competență, probată, e în afara oricărui dubiu. Este judecata unui eminent critic literar și a fost expusă într-o publicație de asemenea eminentă: Alex. Ștefănescu, *În așteptarea oamenilor de cultură*, în revista «22», nr. 12, 21-27 martie 2000. (...) 3) O comparație care face ravagii: între *Holocaust* și *Gulag*. O comparație frenetic instrumentalizată, o comparație prin care, de fapt, se anulează nu doar ireducibilele identități ale realităților atroce denumite prin cei doi termeni, se anulează însăși ideea de comparație (...). Exemplu la îndemână, ca mecanism, desfrânatul uzaj al termenului *genocid* în cazul Kosovo. Unde a fost orice, numai *genocid* nu...”. □ La rubrica sa „Povești suprapuse”, Adrian Cioroianu semnează un articol de atitudine – ***Pe când era Păcală marxist (despre demnitatea stângii românești)***: „Și totuși stânga intelectuală are în spate o merituoasă tradiție. Nu mă simt a fi cel chemat pentru a o reliefa. S-o facă intelectualii de stânga, cei prinși ca musca-n miere în trena publicațiilor ce apar ca ciupercile după ploaie și rând în soare ca omul ce răsărea cu soarele odată. Drama socialismului românesc încă urmează, în opinia mea, să fie cunoscută – de la Constantin Dobrogeanu-Gherea (al cărui fiu, Alexandru, a murit acolo unde l-a tras ața sortii și utopia comunistă, adică la curtea lui Stalin) până la partidul ei tradițional, al lui Constantin Titel-Petrescu (partid victimă a aceluiași Stalin, pentru care stânga non-comunistă era cel mai mare dușman imaginabil!). S-a cam ales praful, la noi, de una (sic!) dintre cele mai frumoase sloganuri politice pe care le-a dat Europa în ultimele două sute de ani: *La stânga, acolo unde este și inima!* – după cum spuneau goșiiții europeni de altădată, fie-le țărâna și naivitatea ușoară. Nu, nu mă-ntrebați ce sfinți și dumnezei ar chema la apel Titel-Petrescu dacă ar da ochi cu Miron Mitrea și George Pruteanu, pentru că nu aș știe ce să vă răspund). Ireverențiozitatea mea

nu va merge până la a face o paralelă între Marx și Păcală – deși va trebui, finalmente, să ajung la aceasta din urmă. (...) Fraților români, intelectualilor de stânga, frunți dăruite grijii de aproape, de oriunde v-ați afla și pe oriunde v-ați ascunde! *Luați poziție* împotriva acestor aberații care vă fac de rușine! În Europa, loviturile cele mai dure la adresa comunismului idiot de propria-i dogmă le-au dat chiar oamenii stângii, de la Orwell la Castoriadis. În Estul nostru ingenucheat, în fața stalinismului s-a ridicat tot critica stângii, de la Milovan Djilas la Leszek Kolakowski și la Gyorgy Konrad. Ar fi cazul ca măcar orgoliul să pună în mișcare și stânga românească de azi. Nu dreapta, ci stânga este datoare să înlăture, cu eleganță, aceste hoituri ale războiului rece și ale luptei de clasă. Nu dreapta, ci stânga este datoare să ridiculizeze acest discurs tembel ce răsare, iată, de unde te-ai aștepta mai puțin, învățându-i pe copiii anului 2000 ce nobil este să distrugi averea boierului și să tai nasul popii. Stânga românească este datoare să-și spele – intelectualicește, vreau să zic – fața, hainele și trecutul. Altfel, blestemele celor uciși în numele său o vor hăitui de-a pururi”.

11 aprilie

● Sub titlul *Deșertul bibliografic și special*, Ioan Buduca semnează în „Observator cultural” (nr. 7) o replică la textul din 1998 al lui George Voicu reluat de această revistă în nr. din 28 martie: „Ce să vezi!? Se zice că Edgar Reichmann a rezumat inexact articolul lui George Voicu. Așa o fi? Așa o fi. Dar George Voicu ce-mi făcea?! Credeți că rezumă și el inexact ce are de rezumat? Nici vorbă. El minte cu nerușinare./ Numele meu figurează în tabăra lui Gabriel Liiceanu (ăia, antisemiții, care nu sunt antisemiți cu numele, ci doar cu fapta, căci, uite, există și antisemiți pe care nu-i numim așa, de vreme ce-i putem arăta, simplu, cu degetul./ 1. Zice George Voicu cum că subsemnatul face apel la Roger Garaudy ca la o autoritate în chestiunea Holocaustului./ Să facă bine să aducă proba. Până atunci, rămâne cum am stabilit: George Voicu este un mincinos nerușinat./ 2. Mai zice George Voicu cum că subsemnatul cultivă ideea că imaginea Holocaustului apare câteodată ca rezultat al unui «teribil lobby»./ Să facă bine să aducă proba. (...)/ Toată problema Holocaust = Gulag este una de identificare a genului proxim (comun) față de care cele două orori ale istoriei au a-și prezenta diferența specifică (proprie)/ Care e acest gen proxim comun? Genocidul? Nimic special. E plină istoria de ceea ce am numit genocid./ Genul proxim al cuplului Holocaust – Gulag e ușor de găsit: crima cu premeditare ideologică este numele acestui gen. Nu contează numărul victimelor. (...)/ Abia aici, în definirea dușmăniei ideologice, apare adevărata specificitate a celor două tipuri de crimă cu premeditare. Dar nu victima dă această specificitate, ci criminalul. (...)/ Specificitatea din ecuația Holocaust = Gulag nu e alta decât cea din ecuația revoluție mondială (comunistă) = revoluție mondială (nazistă)”. □ Raluca Alexandrescu realizează un interviu cu

Mircea Martin (*Oamenii trec, instituțiile rămân*) – despre ce înseamnă să fii profesor, despre Cenaclul *Universitas*, despre „generații” și „promoții” literare sau despre condiția scriitorului român în postcomunism. M.M.: „Cred că va apărea în curând, în proza românească, în roman (fiindcă e, oricum, specia cea mai viabilă, mai vandabilă) un nou tip de scriitor. Unul bun sau chiar foarte bun, dar care nu va mai urmări performanța stilistică, artistică, proba de măiestrie, de virtuozitate epică, ci acoperirea eficientă artistic a unei teme. Nu se va mai putea spune despre el că este un mare scriitor, că a atins culmi extaziante ale artei, dar va avea publicul lui sigur, pe care, ca să-l păstreze, va trebui să-l cucerească, să-l convingă de fiecare dată. În Occident acest scriitor e foarte bine reprezentat, la noi este foarte rar: în România se formau și se afirmau fie mari «tehnicieni» ai prozei și ai stilului, dar dificili, greu lizibili, citiți, totuși, în mod surprinzător, de multă lume (nu știu cât de bine înțelegi în performanța lor stilistică), fie veleitari ai aceluiași model epic – mai degrabă eterat, sofisticat, decât simplu și substanțial. Excepțiile de la această tendință majoră și majoritară la noi sunt puține./ Ne lipsește, pe de altă parte, scriitorul mediu, *le bon deuxième*, cum zice francezul, capabil să imagineze o «poveste» (*story*) puternică, impresionantă, să-și apropie cotidianul românesc, să scrie atrăgător, accesibil, traductibil. Editorul străin caută mărturii convingătoare despre o anumită viață specifică, nu neapărat exotică, și nu realizări de ordin stilistic care de multe ori nu-și găsesc echivalentul în traduceri”.

● În revista „22” (nr. 15), H.-R. Patapievici semnează editorialul *Statul nostru cel de toate zilele*: „Dacă cercetăm chiar și superficial barometrele de opinie din ultimii ani, sare imediat în ochi marea încredere de care se bucură statul în ochii concetățenilor noștri. Concepția dominantă este că statul e depozitarul națiunii și reprezentantul ultim al demnității noastre naționale. În plus, cetățeanul român vede în stat singura forță capabilă să îl protejeze nu doar față de nedreptatea inegalității economice, ci și de viață, în genere. Pe scurt, cetățeanul român este nu doar etatist, după formula stângii de oriunde, ci și promotorul deopotrivă activ și nostalgic al unui soi de «naționalism al drepturilor statului». Fără un stat omniprezent, cetățeanul român s-ar simți orfan. Cu toate acestea, în ce privește relația cu statul, experiența personală a cetățeanului român este mai degrabă tristă. (...) Atunci, te întrebi, cum se face că majoritatea cetățenilor români au un asemenea nețărmarit respect față de stat – ca autoritate socială, economică, culturală, educațională și națională absolută – în condițiile în care realitatea îi contrazice zi de zi, ceas de ceas și în proporție de masă? Dacă lăsăm deoparte explicația prin prostie, răspunsul de bun simț ar fi că oamenii proiectează în stat aspirații pe care nu le văd realizate nicăieri altundeva și pe care nici ei, individual ori în grup, nu le pot realiza altminteri”.

□ Mădălina Șchiopu realizează o anchetă cu tema *Târgu Mureș după 10 ani* (cu întrebarea „Care este imaginea dvs. despre evenimentele de la Târgu Mureș, după 10 ani?”). Răspund: ■ *Zsuzsana Ferencz*, scriitoare (*Acel martie*

nu s-a terminat încă): „(...) Așadar, și memoria diferă: există un martie unguresc, unul românesc și unul rom. Datorit, bineînțeles, și faptului că nu s-a risipit toată ceața în care au fost scufundate evenimentele. Al meu martie era foarte trist. Am pierdut multă speranță și doi-trei prieteni români. România a pierdut mai mult. Incredibil de mult. Și era foarte aproape de un război civil. Martie 1990 pentru noi, maghiarii, a început cu câteva săptămâni mai înainte: în momentul când Iliescu, pe atunci președinte grijuliu, a denunțat separatismul maghiar la *TVR* și când Petre Roman, pe atunci premier foarte militant, a declarat în Parlament că vine de pe baricadele Ardealului”; ■ **Brîndușa Armanca**, director *TVR* Timișoara (**Comunicatele oficiale au întreținut confuzia**); ■ **Costin Georgescu**, director *SRI*; ■ **Zsolt Gálflavi**, președinte al *PEN – Clubul Maghiar din România (Rostul rememorării)*: „(...) Luciditatea și cumpătarea societății civile din România au contribuit atunci în mare măsură ca ciocnirea interetnică să nu degenereze și mai mult. Oricât de limitate ar fi, chiar și astăzi, posibilitățile reprezentanților români și maghiari ai societății civile, experiența de atunci trebuie gândită și regândită. Ar trebui să înțelegem și să facem înțeles faptul că extremismul naționalist, intenția – manifestă sau ascunsă – de omogenizare, mentalitatea totalitară nu pot fi compatibile cu cerințele edificării statului de drept și ale integrării europene a țării noastre. Adevăratul interes național al României este amenințat nu de promovarea egalității în drepturi a minorităților naționale, ci de naționalismul agresiv, xenofobia, instigare la ură, atmosfera de suspiciune”; ■ **Zsolt Szilágyi**, deputat *UDMR*, (**Nu s-a vrut aflarea adevărului**); ■ **Ion Mușlea**, director *TVR* Cluj (**Senzația de făcătură abjectă**). □ **Vladimir Tismăneanu** semnează **O mărturie necesară**: „Recent a apărut la Syracuse University Press o tulburătoare și extrem de necesară carte. Este vorba de volumul *Will to Freedom: A Perilous Journey Through Fascism and Communism (Voința de libertate – O călătorie primejdioasă prin fascism și comunism)*, datorat profesorului Egon Balas, ilustru matematician de la Universitatea Carnegie Mellon din Pittsburgh. Ca exeget al comunismului est și central european, am citit această carte pe nerăsuflăte. Scrisă cu deliberată economie de metafore sentimentale, autobiografia lui Egon Balas surprinde momente cruciale din istoria României (dar și a întregii zone) în spasmodicul și atât de încurcatul secol douăzeci. Provenit dintr-o familie de evrei transilvăneni, dintre care mulți aveau să piară în lagărele de concentrare naziste, Egon Balas a aderat cu pasiune la cauza comunistă. Intellectual autentic, lector avid de literatură, filosofie și știință, el a văzut în antifascismul comunist un răspuns convingător și eficient la avansul extremei drepte. (...) Orbirea acestei generații este riguros explorată de Balas atunci când descrie propriile sale iluzii legate de presupusa infailibilitate științifică a marxismului”. □ Sub titlul **O definiție a ceea ce este America**, Ramona Avramescu consemnează următorul eveniment: „Joi, 31 martie, a avut loc la *Centrul Cultural American* lansarea numărului *America* al revistei

«Secolul 20». La eveniment au fost prezenți ambasadorul Statelor Unite în România, James Rosapepe, Ștefan Aug. Doinaș, director al revistei «Secolul 20», Kevin Ellison, atașat cultural al Ambasadei SUA la București, ambasadorul Portugaliei în România, José Augusto Séabra, Aurora Liiceanu, Geta Brătescu». James Rosapepe, *O contribuție semnificativă la înțelegerea reciprocă*: „(...) Un lucru evident pentru orice ambasador american în România este cât de multe știu românii despre America și cât de mult sunt interesați de America. Din această cauză, cred că acest număr din «Secolul 20» va avea un public foarte larg și va aduce o contribuție semnificativă la înțelegerea noastră reciprocă. (...) Îi felicit pe toți colaboratorii și sunt sigur că revista va fi foarte bine primită.”; Ștefan Aug. Doinaș, *Civilizația americană – o veritabilă paradigmă a contemporaneității*: „(...) Cei care vor deschide paginile publicației «Secolul 20» vor înțelege, parcurgând articolele și textele literare, de ce editorialul pe care îl semnez începe cu un cuvânt aparte – «fascinație». Nimeni nu poate nega că, pentru noi, europenii – cu tradiția noastră milenară –, cultura și civilizația americană – ale cărei rădăcini istorice nu depășesc trei veacuri – au exercitat, și exercită încă, o veritabilă paradigmă a contemporaneității. În paginile revistei «Secolul 20», cititorii vor găsi – îndrăznesc eu să susțin – suficiente argumente care să indice faptul că acest cuvânt – «fascinație» –, aplicat Americii, nu este deloc un cuvânt hazardat”.

● La rubrica „Munca cu cartea”, „Academia Cațavencu” (nr. 14) publică, sub pseudonimul *Metru Groza*, un articol despre *Memoriile mandarinului valah* de Petre Pandrea (Ed. Albatros, 2000): *Ce e valah ca valahul trece*: „Petre Pandrea (...) a fost un oltean care toată viața s-a comportat ca un Ghiță-contra. (...) Putea face practic orice carieră – el o alege pe cea de ziarist de stânga atunci când moda era să fii de dreapta, iar din '38 devine avocatul fără de arginți al comuniștilor, antifasciștilor și evreilor. O ține tot așa până-n '44. (...) Începând din '44 nu exista, practic, comunist care să nu-i fie îndatorat. În loc să profite (i se oferise postul de ambasador la Paris și apoi la Bruxelles), devine avocatul frunțașilor țărăniști, care luau încet, dar sigur, drumul pușcăriilor. În '48 este arestat din cauza cumnatului (Pătrășcanu), cu care nu vorbea de ani de zile. În '52 este eliberat și reprimat dreptul să practice avocatura, se înhamă să apere tot felul de ordine călugărești persecutate. Din '56 se apucă să scrie un fel de *Jurnal*, în care memorialistica se amestecă cu analiza la cald a faptelor comuniste. Pătimaș, orgolios, câteodată vindicativ, aproape nimeni nu scapă neșut de sub pana lui. (...) Și-a scris memoriile convins că i-a învins pe comuniști, numai că-n '58 este din nou arestat și condamnat la 15 ani de închisoare. Eliberat la amnistia din '64, mai avea numai patru ani de trăit. (...) Iată cum ieșeau șifonați din paginile sale cei mai mari intelectuali români. Ralea era un «bulgăroi cu ceafa groasă», Nae Ionescu – care-i fusese profesor – «un Țigan corcit cu tătar», Octavian Goga – «un puțoi încărcat cu rachiu», Camil Petrescu – «un semidocht pretențios», la Arghezi –

«escrocul nu suferă de insomnie»; iar Sadoveanu este «un Ceahlău de fecale pe care s-au sădit brazi, fagi, ulmi, goruni, pasc mioare și fluieră ciobani balade mioritice»". □ La rubrica „Show biz, da' culți", sub titlul *Norma-nizarea relațiilor dintre români și evrei*, Thomas Mannea notează (în legătură cu un discurs ținut de Gabriel Liiceanu la Comunitatea Evreiască, *Sebastian, mon frère*): „Domnului Manea i-a puțit imediat discursul, pe motiv că în el domnul Liiceanu își permitea să pună pe picior de egalitate suferințele lui Sebastian sub legionari și Antonescu cu suferințele lui Liiceanu sub comuniști. Domnul Manea e convins că pe lumea asta nu e loc decât pentru o singură crimă, cea împotriva evreilor”.

12 aprilie

● În nr. 14 al „României literare”, Nicolae Manolescu semnează un editorial – *Cum citim?* – în care, pornind de la câteva exemple din experiența didactică personală, face predicții referitoare la dezideologizarea felului în care tinerii vor citi romanele politice – esopice – din regimul anterior: „Obligații didactice m-au pus recent în fața unor semnificative schimbări de receptare a unor romane de dinainte de 1989. Am analizat cu studenții mei câteva romane apărute în ultimii ani de ceaușism. Deși a trecut doar ceva mai mult de un deceniu de când Aug. Buzura publica *Drumul cenușii*, iar C. Țoiu *Căderea în lume*, o mulțime de detalii sînt percepute complet diferit. Din câte îmi dau seama, diferența majoră constă în aceea că de aceste detalii nu mai beneficiază nemijlocit intuiția cititorului contemporan, fiind necesar un adaos de informație. Studenții mei aveau 12-13 ani la Revoluție. Deși ei nu sunt niște cititori naivi, informațiile acestea le sunt utile pentru o corectă apreciere a conținutului romanelor (...). Cititorul contemporan absolut neprevenit face, el, o lectură încă și mai diferită. Ar putea fi vorba de trei lecturi, dacă am avea în vedere o scală deopotrivă temporală și legată de nivelul de instrucție. Să luăm exemplul romanului menționat al lui Buzura. Cititorul de dinainte de 1989 avea intuiția tuturor detaliilor semnificative din *Drumul cenușii*: lui nu trebuia să i se explice de ce era atât de încărcată atmosfera din orașul miner, de ce dispăreau oameni sau de ce nimeni nu era dispus să comenteze aceste dispariții, el simțea că morțile frecvente erau curate asasinat, că adevăratul Helgomar David era individul cu creierul spălat și că celălalt, care se dădea drept inginerul de mine, era un securist. Interesul estetic provenea, în acest caz, tocmai din claritatea subtextului politic: în pofida limbajului esopic, la care cenzura îi silea pe autori, cititorul contemporan știa că e vorba de urmările grevei minerilor din 1977, despre care Buzura, cel dintâi, avusese îndrăzneala să scrie; îi plăcea această îndrăzneală și era sensibil la abilitatea cu care romancierul știa să strecoare în ficțiunea lui o realitate teribilă și bine ascunsă oficial. Cititorul tânăr actual (cititorul de mâine, în general) nu se mai poate sprijini exclusiv pe intuiție. Numeroase detalii nu mai au înțeles dacă nu sunt

explicate. Un adaos de informație devine necesar. Lectura prevenită (în cazul unor studenți de la Litere chiar faptul că li se propun astfel de romane spre analiză le oferă indicii prețioase) e atrasă, cu siguranță, de strategia literară de jocul romancierului cu cenzura și al naratorului cu subiectul. Cititorul separă cumva intuiția de informație. Sau, poate, intuiția lui se adresează mai mult planului tehnic, al organizării romanului, al manierei de a relatea, al sugestivității unor aspecte. Această lectură va transforma treptat majoritatea romanelor din vremea comunismului în obiect de studiu. În ce-l privește pe cititorul obișnuit (...), el va reacționa, dacă nu mă înșel, exact invers decât acela de dinainte de 1989: nu claritatea subtextului îl va atrage, adică aducerea în paginile unui roman a unui delicat moment politic, ci misterul subtextual, toate acele inexplicabile (pentru el) întâmplări și relații dintre oameni, care țin pînă aproape fantastică a unei lumi pline de capcane și, în cel mai înalt grad, primejdioase. Lectura aceasta va fi nepolitică. Nu m-ar mira ca și ea să atribuie drumurilor (confuze, întortocheate) ale protagonistului anumite înțelesuri mitice, la fel ca și cuplului central, oarecum în felul în care rătăcirile prin iarna grozavă din *Căderea în lume* ale naratorului și ale mai vîrstnicului său prieten au părut unui student, ca ținînd mai degrabă de miticul eliadesc decât de politic, așa cum credeam noi, care vedeam în ea iarna nemulțumirii noastre și a unei maxime confuzii". □ La rubrica „Contrafort”, Mircea Mihăieș revine cu noi aprecieri critice despre intelectualii apropiați președintelui Emil Constantinescu: „Nici unul dintre sfătuitorii de taină ai președintelui nu dă vreun semn că a înțeles că antipatia cvasi-unanimă provine tocmai din încălcarea flagrantă a promisiunilor pe care, de bună voie și nesilit de nimeni, le-a vînturat spre norodul credul. Cu rare excepții, nu există comentator politic din presa scrisă și din televiziunile independente să nu fi salutat alegerea d-lui Constantinescu, în noiembrie 1996. (...) După cei șapte ani ai vacilor slabe iliesciene, superstiția ne spunea că vor urma cel puțin șapte ani de prosperitate! Acum, când nu există om serios care să dea doi bani pe viitorul politic al d-lui Constantinescu, sigur că e foarte comod să-i învinuiești pe mercenarii și huliganii din presă. Calcul tipic de negustor obișnuit să înșele la cântar. Cred că foarte puțini dintre gazetarii cu nume din România așteptau altceva de la dl. Constantinescu decât începerea reformelor, eliminarea corupției și dezvăluirea misterelor revoluției din 1989. (...) Nu mi-l pot figura pe Mircea Dinescu restrângându-și libertatea «de a fluiera în biserică» în schimbul onoarei de a se saluta zilnic cu președintele. N-o văd pe Ileana Mălăncioiu abandonându-și convingerile doar pentru a se mula cerințelor de protocol și muțeniei impuse de un post căldicel./ (Nu vreau, Doamne ferește, să-i blamez în vreun fel pe intelectualii de valoare care, mai ales în ultimul an, au acceptat să se sacrifice – acesta e cuvîntul –, riscînd să se compromită, alăturându-i-se fățiș d-lui Constantinescu. Din nefericire, nu văd în comportamentul și acțiunile președintelui nimic din inteligența practică și experiența de activist civic ale Sandrei Pralong, nici

urmă din știința dozării discursului a lui Răsvan Popescu, nici un dram din farmecul intelectual al lui Sorin Alexandrescu și absolut nici un semn că printre conlocutorii săi cotidieni se numără intelectuali de calibru precum Zoe Petre, Liviu Papadima, Marius Oprea sau Cristian Preda. Se simte, însă, din plin, suficiența agresivă a unui Dorin Marian, acest ober ce acaparează tot mai multe funcții în menajeria prezidențială. Și se mai simte aerul în care a respirat superbolidul Truțulescu). (...) Dacă punem în balanță speranțele și deziluziile, ajungem la incredibila concluzie că între adepții stângii și ai drepteii nu există absolut nici o diferență. între îmbrobodelile ortodoxiste ale președintelui și icnetele național-stângiste ale lui Vadim Tudor nu sunt de semnalat, luate la bani mărunți, neconcordanțe chiar atât de șocante. Nuanțele dispar și asperitățile se nivelează dacă mai luăm în considerare ultimele declarații pro-europene ale șefului «României Mari». Aici am ajuns! Și totuși, ce e de făcut? Probabil că lucrul cel mai important ar fi să detensionăm și să demitologizăm ideea de președinte. N-ar fi rău se se umble și la Constituție (dl. Constatinescu a sugerat c-o va face!), pentru a croi această funcție după modelul principalelor state europene. La noi, unde derapajele autoritariste se produc atât de ușor, unde violența e acoperită de o pojghiță fragilă de acalmie, n-ar fi rău să avem garanții serioase că omul din fruntea statului nu va abuza de funcție”. □ La rubrica „Actualitatea”, Valentin Protopopescu semnează un articol vehement despre „complexele” și „tarele” autohtone (traduse în mistificări pro-maghiare ale istoriei naționale), pornind de la „scandalul” filmului *Fratele trădat* și de la o serie de „gafe” ale tinerei traducătoare Diana Stanciu (*Condiția de victimă*): „Astfel de considerații mi-au fost prilejuite de două evenimente. Primul l-a constituit ‘scandalul’ pe seama filmului *Fratele trădat*. Pelicula, coproducție franco-maghiară, realizată cu fonduri ale Uniunii Europene, se «remarcă» printr-o submediocră calitate artistică. La limită, ceea ce șochează în acel film e nu atât mesajul, oricum de ordin ficțional, ci mai ales execrabila susținere formală. Practic, realizatorii «au mințit» neconvincător, în ciuda eficienței lobby-ului maghiar care a determinat postul TV5 să reia pelicula de trei ori în două zile, fapt destul de atipic pentru politica de programe a canalului respectiv./ Prin urmare, nu intenția malefică a părții franco-maghiare de a defăima imaginea României este de condamnat (...), ci reacția (...) politicienilor și a mass-mediei românești, tardivă, belicoasă și inefficientă. În loc să avem noi și astfel de inițiative, să producem, de pildă, tot cu caracterul de «ficțiune», un film despre tragedia de la Ip, eventual vorbit și în franceză, și difuzat nu de patru, ci de mai multe ori pe TV5 (păi, noi n-avem lobby, n-avem bani, n-avem Externe și Cultură?), ce facem?/ Re-acționăm la acțiuni ce ne iau mai tot timpul pe nepregătite. Doar protestăm. Cui îi pasă de protestul P.D.S.R.-ului în Franța profundă? Bretonul de la Mâncă sau magrebianul din Paris rămân cu imaginea sadicului securist Brucan, indignându-i de barbara cruzime a ceea ce a fost reprezentat în film ca populație «românească». Ce știu

ei de limbajul de lemn al protestului diplomatic, protest sortit să strălucească printr-o remarcabilă confidențialitate? Însă cine e de vină pentru asta? Bineînțeles, ei, străinii, răii. Iar noi? La fel ca întotdeauna în milenara noastră istorie, încă o dată, ne regăsim voluptuoasa condiție de victimă./ O altă situație exemplară pentru a ilustra vocația, de astădată autovictimară, a neamului nostru este cea pe care am descoperit-o în primul volum al trilogiei balcanice scrise de Olivia Manning, *Orașul decăzut*. Într-o notă de subsol redactată (nota bene!) pentru uzul cititorilor români, traducătoarea, Diana Stanciu, scrie: «(...) Gloria României Mari – România care s-a născut în 1919, când vechiul Regat a obținut ca recompensă pentru că intrase în război alături de învingători, părți din Rusia, Austria și Ungaria (n.tr.)». Este neverosimil un astfel de gest din partea unui tânăr intelectual român, onest, competent și de o neîndoieală probitate morală. Cum este posibil ca o absolventă de Litere și de Filosofie, eminentă traducătoare și strălucită doctorandă să săvârșească o «gafă» atât de flagrantă? Eu nu cred că Diana Stanciu nu știe atâta istorie încât să considere că Basarabia a fost «dăruită» drept compensație pentru intrarea României în război alături de statele (...) În plus, afirmația potrivit căreia România ar fi intrat în război de partea învingătorilor este cel puțin rău inspirată deoarece trupele române au ieșit din starea de neutralitate atunci când Puterile Centrale erau departe de a fi fost înfrânte./ La fel stau lucrurile și cu «părțile» din Ungaria și Austria primite compensatoriu de România, incontestabil și tradițional teritorii românești, cu populație majoritar românească. Urmând logica Diane Stanciu, Italia, Iugoslavia și Ungaria, de parcă zone din respectivele noi state n-ar fi fost luate cu japca de habsburgi, iar destrămarea monarhiei bicefale n-ar fi fost un proces previzibil, ireversibil și inevitabil, anunțat de decenii prin forța de nezdruccinat a faptelor. E de înțeles simpatia traducătoarei pentru Austro-Ungaria dar aceasta nu justifică o interpretare istorică abuzivă și nedreaptă. Oricum ar sta lucrurile, una dintre consecințele conflagrației mondiale a constat în principiul politic al autodeterminării națiunilor, dorit și impus de W. Wilson, președintele american în exercițiu. Acest principiu a favorizat națiunile din artificialul conglomerat etnic și politic reprezentat de Imperiul austro-ungar, care au primit dreptul (câștigat, de altfel, pe câmpul de bătălie, de partea Puterilor Antantei) la existență statală. Din acest punct de vedere, România este un învingător al primului război mondial”.

13 aprilie

● Gabriela Adameșteanu publică în „România liberă” o tabletă intitulată *România 2000*: „Ce este caracteristic României în 2000? Triplul an electoral – am fi tentați să răspundem. (...) Dar democrația (fie ea și fragilă, cum este la noi) ne-a făcut cadou, într-un deceniu, trei alți ani electorali în aceeași formulă triplă: prin ce diferă 2000 de 1996, 1992, 1990? În anii electorali anteriori am așteptat ca votul liber exprimat să ne aducă, precum un cadou de Crăciun,

rezolvarea nemulțumirilor noastre./ Acum, pentru prima oară, riscăm ca votul să risipească mica agoniseală, capitalul modest, obținut cu costuri nefiresc de ridicate: «întrarea în rândul lumii», negocierile cu Europa./ Să fie tensiunile sociale o notă specifică a anului 2000?/ Disputa politică acutizează vizibil nemulțumiri sociale cronice. Dar ea a ridicat temperatura lor, și în 1999, la grade atât de ridicate, încât termometrul putea fi dat peste cap. Mineriadele și războiul mediatic contra NATO, dirijate de opoziție și de mass-media afiliate ei, au fost bombe montate cu abilitate profesionistă, care putea arunca societatea românească în aer./ Veșnic corigentă la capitolul «imagine», puterea actuală nu a fost capabilă să convingă populația de meritele ei într-o victorie obținută cu efort”.

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 15), Cătălin Țirlea analizează motivele pentru care proiectul de lege conceput de George Puteanu pentru protejarea limbii române e întâmpinat cu rezerve: „Am asistat (...) la confruntarea dintre inițiatorul legii, în același timp critic literar și jurnalist cunoscut, și dl. Ghițiu, senator pe listele UFD, care a avut loc în prezența (uneori stupefiată, alteori interzisă!) a lui Marius Tucă, la emisiunea cu același nume de la postul de televiziune Antena 1. Nu știu care sunt rațiunile politice care au condus la această confruntare. Bănuiesc că a fost la mijloc o respingere a proiectului de lege, formulată de către senatorul Ghițiu, dar nefiind familiarizat cu procedurile de care se face uz în astfel de cazuri, prefer să trec peste aceste aspecte. Remarc doar faptul că interesele trebuie să fie destul de serioase, fie ele de ordin practic sau electoral, dacă se poate pune atâta patos și elocință (câtă a demonstrat dl. Ghițiu) pentru respingerea unei legi care în principiu, la o primă vedere, ar trebui să întrunească unanimitatea măcar pentru bunele intenții. (...) Astăzi moftangiul englezit, pentru că așa dă bine la NATO, își umple vocabularul cu tot felul de schimonoseli anglo-saxone, prin asta dovedindu-și atașamentul față de valorile occidentale și democratice. (...) Spre deosebire de dl. Ghițiu și, probabil, de aliații politici ai d-sale, eu cred că proiectul de lege al d-lui Pruteanu este și bun, și bine intenționat. Defectul lui este cu totul altul, și anume acela că nu are nici o șansă. Nu de a trece de Parlament, pentru că în cele din urmă ar putea chiar să treacă, în pofida opoziției d-lui Ghițiu și a aliaților politici ai d-sale. Dar nu are nici o șansă de a fi aplicat atunci când va deveni lege. De ce? Pentru că o lege poate constrânge moravuri care pot fi constrânse. Or moftul românesc nu poate fi constrâns prin nimic. (...) Lupta d-lui Pruteanu este una cinstită și pornește din sentimente bune. Forma aleasă însă de dl. senator, adică promovarea unui proiect care urmează să devină lege, mi se pare puțin improprie pentru chestiunea în cauză. Dar poate că inițiativa d-lui Pruteanu va conduce, prin interesul pe care l-a stârnit, la un mai larg evantai de metode care să pomească lupta cu «moftul». Mă gândesc în primul rând la metodele educaționale. O primă formă ar fi școlarizarea. Aud că procentul de ne-școlarizați în România este unul

însăpământător. Dacă viitorii patroni ar învăța cum trebuie limba engleză, măcar n-ar mai schimonosi-o, așa cum fac acum în multe cazuri. Ar fi un prim pas. Apoi, o mai largă răspândire a metodelor educaționale și de cultivare a limbii mass-media. Să nu uităm că principalul mijloc de formare a limbii române este astăzi televiziunea, cu care se naște astăzi în casă fiecare copil. O bună și corectă limbă română vorbită la televiziune ar fi un alt pas. În fine, o mai mare amplexare acordată orelor educaționale în mass-media. Televiziunile românești, fie ele comerciale sau publice, au extrem de puține minute acordate culturii și educației. (...) Și, în fine, sunt sigur că mai sunt și alte metode complementare la legea gândită de dl. Pruteanu. O lege bună, cum spuneam, dar idealistă până la utopie”.

● În „Cronica română” este consemnat un scurt interviu cu Gelu Naum (realizat de Ana-Maria Dumitru): „– *Domnule Gellu Naum, începând cu anii '90, ați intrat și mai mult în «vizorul» criticilor români...!* – Chiar de curând am fost invitat la o dezbatere ce avea drept subiect poezia mea. Cum era de așteptat, am vorbit despre mine, m-au ridicat în slăvi, că nici eu nu mai înțelegem nimic. I-am ascultat fără să scot o vorbă, iar apoi am plecat acasă. Sincer vă spun, nu-mi place să vorbesc despre situația în care mă aflu sau despre norii în care vor să mă ridice unii critici./ – *Ați primit numeroase distincții, cea mai recentă fiindu-vă înmănată în 1999. Este vorba despre Premiul pentru Poezie Europeană./* – Nu-mi place să mă laud și de aceea nu prea vorbesc despre asta, însă vă pot spune că am fost bucuros când statul Zair mi-a acordat un premiu pentru poezie străină și mă gândesc și acum cu plăcere că umblă prin junglă negrișorii citind poezii scrise și de mine./ – *Ați avut ocazia să călătoriți prin Europa, dar și peste Ocean. Nu ați fost tentat să rămâneți în străinătate?!* – Nu am fost tentat, dar mi s-a propus. Când mă aflam într-o vizită în SUA mi s-a spus că dacă vreau să rămân se poate aranja în două săptămâni. Am refuzat, cu toate că mi-a plăcut foarte mult California. Odată, mă plimbam prin New York când asfaltul mi-a adus aminte de copilărie și m-am simțit bine./ (...) – *Ce stă pe masa de scris a lui Gellu Naum?!* – Am fost obișnuit să am camera mea de lucru, să nu mă deranjeze nimeni, iar aici, în București, nu sunt condiții pentru scris, de aceea abia aștept să vină vara să pot pleca la țară, unde este mai multă liniște și acolo pot lucra”.

14 aprilie

● În „Curentul”, Ștefan Aug. Doinaș scrie despre *Comunismul cu față umană*: „Comunismul, ca sistem de oprimare a libertăților omului și de nivelare economică întru sărăcie a populației, a căpătat o lovitură mortală în 1989: el a încetat să mai existe în aproape toate țările satelit ale Uniunii Sovietice, concomitent cu implozia sa în țara care l-a impus în Istoria acestui secol. Faptul acesta s-a produs, fără îndoială, și în România. Numai că la noi mentalitatea comunistă, comunismul rezidual (...) sunt încă în floare, iar lucrul

acesta apare, într-adevăr, ca un *triumf al comunismului cu față umană*. «Omul nou» (...) n-a fost deloc un eșec ideologic al dictaturii ceaușiste. Dimpotrivă: el este prezent în anumite straturi ale societății noastre cu o forță care pune sub semnul întrebării atât democrația de azi a României, atât Statul de drept pe care încercăm să-l construim, cât și realizarea unei economii de piață, capitaliste. DE la minerii care au tulburat liniștea țării (...) la vrajba de nevindecăt din clasa politică, menită să întrețină un climat de insecuritate legislativă, până la opoziția fermă – bine motivată de interese personale care contravin celor naționale – a sindicatelor, toți acești factori confirmă persistența, în subconștientul popular, a unor reziduuri ireductibile de mentalitate comunistă, reacționară. (...) În primii ani postdecembriști, totul arată că, la noi, *comunismul cu față umană* constituie principala forță politică și socială a țării. (...) În pofida unui Occident care – îngrijorat de ceea ce poate să se întâmple în această parte a Europei – forțează intrarea noastră în UE, România rămâne încă stăpânită de reflexele condiționate ale ultimelor decenii de dictatură. Cândva, când comunismul se prezenta tuturora sub adevărata sa înfățișare, el era detestat de toată suflarea românească. Azi, când ideologia sa revine, perfid, sub masca unei fantome agreabile și, vai!, «salvatoare», care arată cu degetul acuzator «ororile» unui capitalism sălbatic, o populație – sărăcită și decepționată – stă gata să-l ia în brațe, fără a-și da seama pe cine îmbrățișează”.

● În „Dilema” (nr. 374), Radu Cosașu semnează, la rubrica sa „Din viața unui extremist de centr”, un articol intitulat *După părerea mea*, cu o profesiune subiectivă de credință așezată sub „semnul” acestei formule: „După părerea mea, într-o democrație, un om inteligent nu ar trebui să se considere laș dacă nu-și precizează poziția în toate polemicile zilei și are tot dreptul să invoce – în fața celor posedați de nebunia implicării în toate cauzele – datoria unei rezerve intelectuale atunci când este presat să se decidă între două vanități vehemente”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Simona Sora semnează un articol-prezentare cu numeroase accente critice, direcționate finalmente ca replică subiectivă, pe marginea unui număr al revistei studențești „Litere nouă” de la Literele Bucureștene (*Texte nubile*): „Primul număr pe 2000 al revistei «Litere nouă» face ordine – cam școlărește – în deceniul literar tocmai încheiat. Filologii dornici de unitate dintr-o anumită orientare de la Literele bucureștene (cea omologată și moral, și intelectual, aș zice, celelalte fiind (re)forfecate chiar în revistă) descriu, în texte mai vechi sau mai noi, atmosfera acestor zece ani prea repede scurși. «Bilanțul de etapă» pe care și-l propune capul limpede al gazetei – I.B. Lefter – este pozitiv. S-a scris, într-adevăr, la Litere, mai bine sau mai prost, mai gratuit sau cu dedicație. Cu toate acestea, este un procedeu destul de neuzual (care, mai știi, poate va crea școală) să recenzezi la scurt timp antologii și volume (desigur reprezentative) doar așa, *ad usum delphini*, ca și cum n-ar mai fi făcut-o nimeni. Nu revenirea în actualitate a cărților respective a provocat recitirea lor, ci o întrebare pe care

ne-o putem pune tot la doi ani: ce-a mai produs școala de literatură de pe Edgar Quinet? Motiv pentru care mult mai interesante decât textele din Fișier '90 sunt «declarațiunile» autorilor (de la *Ficțiuni* la *Tescani*), iar dintre articolele de fond, acela al lui Paul Cernat, de departe criticul revistei. Este, de altfel, și cel care își păstrează tonul din revistele «serioase» – «România literară» și «Observator cultural». În rest, criticii-prezentatori de la «Litere nouă» își caută un «ton de jucărea» în jocul de-a «colegii noștri – profesorii noștri», cu bătăi amicale pe umăr și adresări directe, sau cu *happening-uri* – precum acela cu «grupul anti-Cărtărescu» – cam fără sens. Probabil că nu sunt cea mai nimerită să răspund constatării dlui I.B. Lefter despre «abandonul», «întârzierea», «discreția» celor care au avut, în primii ani ai deceniului, deschise cele mai importante două porți – aceea a «României literare» și cea a facultății de Litere (nu cea de la intrare, ci cele mai directe, care dau spre diferite catedre). Și care... în pofida acestor deschideri, nu s-au impus și n-au scris cărți. Ar putea fi, pe de o parte, ale tranziției valuri, dar poate și acea recunoscută «slăbire» a obiectului (critica literară), nu doar a subiecților. Apoi, mai toți cei pomeniți de dl. Lefter au făcut doctorate serioase în străinătate, sau sunt lectori la diverse universități de afară; unii își vor avea (dacă va fi să fie) și cărțile. Alții, nu". □ În pagina 2 – un articol-necrolog semnat de Victor Neumann la moartea ziaristului româno-maghiar de origine evreiască Teodor Sugar (*Teddy Sugar Sau despre relația dintre presă și politică*): „A fost unul dintre cei mai străluciți jurnaliști bilingvi, inimitabil constructor al punților între diversitățile culturale și ideologice ale României contemporane”.

● În „România Mare” (nr. 509), Ileana Vulpescu publică un articol politic intitulat *Ce ne lipsea!* (în legătură cu oportunitatea înființării unui Institut care să se ocupe de cercetarea documentelor fostei Securități): „Cine este curios (și interesat) să-și vadă propriul dosar și l-ar putea perfect obține contra cerere și, eventual, contra cost, de la un obișnuit serviciu public, fără un astfel de Institut, care-ar urma să funcționeze tot pe seama buzunarului nostru bântuit de anemie pernicioasă. Cu fiecare zi ce trece îmi dau seama că Guvernul României habar n-are ce Țară guvernează. Altminteri, ideea pe care o are înființând un astfel de Institut-de-tăiat-frunze-la-căini – iertată să-mi fie vorba proastă! – seamănă cu ideea unuia care n-are oală de fiert ciorbă (fiindcă nici n-are ce pune-ntr-însa), în schimb își comandă țucal cu monogram. Cred că Guvernului nostru nu i-ar strica să se mai plimbe și printre niște simple oale de bucătărie, *dat fiind c-o face pe banii noștri!* Poate s-ar mai învăța să nu mai calce-n străchini. (...) Și poate i s-ar mai risipi ceva din aburii de grandomanie de care suferă intermitent, dacă nu chiar cronic. Grandomanie, firește și ea, pe spinarea noastră de «nătărăi» cu adevărat cronici”. □ George Sbârcea publică prima parte a unui articol dedicat *Poetului Dan Botta*: „Puțini poeți din generația lui au crezut mai puternic în menirea sacră a literaturii, înatotputernica magie a artei. (...) Dan Botta era obsedat de tot ce e muzică, evocându-l mereu pe

Orfeu. (...) Natura oratorică îl făcea să declame până și-n cele mai prozaice dialoguri. Când vorbea de propriile sale scrieri declamația se transformă în psalmodiere. Emfaza lui părea însă o simplă copilărie de poet, fiind pe deplin conștient de limitele sale, chiar dacă în lirica anilor '30 își arogase o poziție ce-i depășea meritele”.

18 aprilie

● Sub genericul „În dezbateri”, Caius Dobrescu publică în „Observator cultural” (nr. 8) un articol intitulat ***Cu Walter Benjamin despre „fascismul” dlui Gabriel Liiceanu***, pornind de la premisa că „relația pe care Benjamin o stabilește între carisma politică și aura estetică este foarte importantă pentru explicarea manifestărilor puterii în cultură”: „Conform cutumelor socio-semantică ale câmpului intelectual occidental, acuzația de «antisemitism» proferată de dl. Edgar Reichmann, într-o notiță din «Le Monde» la adresa d-lui Gabriel Liiceanu echivalează, în linii mari, cu o acuzație de «fascism». Reacțiile interne – multe, de o furioasă indignare – scot în evidență *absurditatea* acuzației. Aceasta este absurdă, într-adevăr, dacă «fascismul» este definit în primul rând, așa cum reiese clar din articolul d-lui Reichmann, ca *antisemitism*. Orice cunoscător al spațiului cultural românesc nu va putea califica altfel decât ca suprarrealistă ideea că dl. Liiceanu ar practica și, mai mult decât atât, ar orchestra ura față de evrei în România. (...) / În anii '60, «fascismul» – acuzație favorită a «tinerilor» împotriva «bătrânilor» – denumea mai degrabă presupusa tendință latentă a sistemului capitalist, ascunsă sub o fațadă liberală, către reprimarea autenticei «naturi umane», opuse de fantezia dialectică unui socialism în care evidența represivă și teroristă ar fi ascuns o irepresibilă tendință de profunzime către recuperarea integrală, «aurorală», a umanității omului. (...) / Așadar, accepțiunea *culturală* a «fascismului» cu care operează inteligenția mai mult sau mai puțin radicală a lumii occidentale este esențialmente legată de conceptele de «aură a Operei» și de «reificare a Culturii». Cele două evoluții sunt percepute ca modalități de a suspenda gândirea critică autonomă convergente cu mijloacele de manipulare/mobilizare ale sistemelor politice autoritare/totalitare. Cultul Culturii este interpretat ca o violentare (adeseori instituționalizată) a spiritului analitic și discriminativ ce asigură libertatea conștiinței individuale. / Replici previzibile față de acest mod de a pune problema: / 1) această inteligenție occidentală, legată în primul rând de militantismele anilor '60, nu are autoritatea morală de a revendica marea tradiție a criticismului liberal născută în secolul al XVIII-lea, atâta timp cât ea însăși s-a lăsat atrasă de idolatrizarea atâtor mișcări revoluționare fanatice și sângeroase (de la Fidel Castro și comuniștii vietnamezi, la khmerii roșii și sandiniștii lui Daniel Ortega); / 2) atunci când a evitat căderea în totalitarismul agresiv pe care îl denunța, inteligenția «critică» occidentală nu a reușit să propună decât variante mai mult sau mai puțin amuzante de anarhism, fără

legătură cu lumea reală și care o fac incompatibilă cu pragmatismul luminat al criticismului liberal;/ 3) includerea oricărei forme de pesimism sau conservatorism cultural în categoria «fascismului» reprezintă o falsificare brutală, de tip ideologic, un proces de intenție care condamnă opțiuni intelectuale fără a putea demonstra că acestea, luate în sine, ar conține în mod necesar germenii extremismului politic de tip corporatist și/sau rasist./ În opinia mea, toate aceste obiecții la adresa celor ce formulează, adeseori cu extremă ușurință, acuzația de «fascism» sunt îndreptățite, dar asta nu înseamnă că acuzația este în toate cazurile și mereu în aceeași măsură absurdă. Cu alte cuvinte, chiar dacă utopianismul anilor '60 nu a știut să se delimiteze de tentația totalitarismului sau a căzut într-un fel de folclor anarhist (...), asta nu înseamnă că fenomenul idolatriei culturale ca patologie a spiritului critic identificat de acești radicali nu ar reprezenta un pericol real”. Și mai departe: „Departate de mine insinuarea că Heidegger ar fi reductibil la primitivismul unui Nae Ionescu, totuși este un fapt că, în una și aceeași persoană, conviețuiesc atât criticul «abisal» al modernității, cât și autorul unor discursuri de tristă faimă, în care omagia personalitatea providențială și misiunea istorică a Führerului./ (...) Atitudinea față de *aura* Operei, de întâlnit la Heidegger chiar în lucrări traduse la noi cu participarea d-lui Liiceanu, reprezintă un esențial element de relație între gândirea și politica Rectorului pro-nazist al Universității din Freiburg. (...) Teza prezentului eseu (...) este că există o relație între politicile culturale vizând păstrarea aurei Operei și transformarea acestei aure într-o sursă de prestigiu, autoritate și, nu în ultimul rând, de *putere*. (...) Omenește vorbind, este de înțeles uluirea d-lui Gabriel Liiceanu care, scos din sistemul său românesc de referință, în care se considera, fără îndoială cu destulă îndreptățire, un opozant de frunte al totalitarismului comunist și al totalitarismului în general (...), se trezește proiectat într-un sistem de referință vest-european, în care un apologet al filozofilor conservatori «auratici» se poate oricând trezi etichetat ca «fascist». Aceasta pentru că, în sistemul occidental de referință (...), există convingerea că un anumit tip de experiență creativă sau reflexivă (aceea contemplativ-extatică) este consubstanțială cu un anumit tip de experiență a politicului (de tip autoritar-adulator). Cu alte cuvinte, dl. Liiceanu este supus acum, într-un mod previzibil, aș spune, aceluiași tratament aplicat și unor personalități față de care Domnia sa manifestă o venerație de emul: Martin Heidegger, Emil Cioran, Mircea Eliade. (...) Ceea ce trebuie înțeles este că dl Liiceanu și-a creat poziția «auratică» din câmpul cultural românesc administrând cu o veritabilă virtuozitate mediatică relația Domniei sale cu filosoful Constantin Noica. (...) Ca în sistemul păpușilor rusești: 1) se pleacă de la mitul anilor '30, ca reprezentând apoteoza culturii române, momentul ei de maximă universalitate (...); 2) se fixează obiectivul asupra generației «criterioniștilor» ca reprezentând apoteoza acestei apoteoze; 3) opera și personalitatea lui Constantin Noica devin exemplare pentru

criterionism și 4) dl Iliaceanu – discipolul-șef (lucru extrem de important, în mentalitatea sacral-clientelară) al Filosofului – devine executorul prin excelență al acestei copleșitoare moșteniri spirituale”. (A doua parte a eseului va fi publicată în nr. 9, din 25 aprilie 2000.) □ Sub titlul ***Fuga de situație***, George Voicu răspunde articolului semnat de Ioan Buduca în nr. 7 (din 11 aprilie 2000) al revistei (***Deșertul bibliografic și special***): „Dl Ioan Buduca susține răspicat și violent că nu s-ar fi referit la Roger Garaudy ca la o «autoritate în chestiunea Holocaustului» și nici nu ar fi slujit ideea că Holocaustul ar fi produsul unui «teribil lobby», drept pentru care mă somează să aduc probele. În articolul meu arătam unul din izvoarele în care acestea pot fi găsite: textul Domniei sale intitulat ***Care-i buba?***, apărut în «România literară», nr. 15, 22-28.04.1998. Amnezia Domniei sale este, s-ar părea, o psihanalizabilă fugă de situație. Fragmentele de mai jos, extrase din articolul citat, sunt lămuritoare: / «Și aceeași intelighenție [occidentală de stânga – *n.m.*] care a fost de acord ca opiniile lui Roger Garaudy să fie sancționate penal pentru că au argumentat în favoarea principiului moral potrivit căruia și crimele împotriv aneevreilor sunt la fel de impardonabile»; (...) / «De ce, totuși, lobby-ul intelighenției occidentale de stânga încă mai face eforturi să mențină asimetria dintre un morman de victime și celălalt morman? (...) Un prim răspuns ar fi că lobby-ul intelighenției occidentale de stânga se apără de propria sa eventuală culpabilizare pentru prea îndelungata trecere sub tăcere a Gulagului»...”. ■ În nr. 9, din 25 aprilie 2000, Ioan Buduca va replica (***La chestie, domnule Voicu!***): „Dacă nici măcar propriile afirmații nu știți să le rezumați, ce să mai așteptăm de la dumneata, domnule George Voicu? / (...) Scrieți că ați fi susținut – rezumând unele dintre afirmațiile mele – cum că «Holocaustul ar fi produsul unui ‘teribil lobby’»./ Cum dracu’!? Chiar nu vă ajută deloc limba asta românească? Holocaustul a fost produsul rasismului nazist. Ați vrut să spuneți că așa fi spus că «imaginaea Holocaustului ar fi produsul unui ‘teribil lobby’»./ Dar eu n-am spus asta niciodată. (...) Reiese din citatele pe care le-ați adus dv. ca probe în contra mea că: 1. Îl consider pe Roger Garaudy o autoritate (stimabilă, se subînțelege) în chestiunea Holocaustului; 2. așa susține că imaginea Holocaustului ar fi manipulată de un teribil lobby (evreiesc, se subînțelege)?/ Vă informez, domnule Voicu, că Holocaust este un ritual religios mozaic oficiat sub patronajul Marelui Preot. Vă mai informez că Hitler nu era Mare Preot la Ierusalim. Folosiți, vă rog, cuvântul Shoah pentru ceea ce vreți să spuneți prin cuvântul Holocaust (...). / Când veți reveni la chestie (punctele 1 și 2 de mai sus) cu probe, am să vă declar stima mea plină de rușine. Până atunci, rămâneți cum am stabilit: un nerușinat și un agramat”. (Într-un articol publicat pe aceeași pagină, ***Replici***, Ion Bogdan Lefter amendează „regretabilele patinaje eseistico-«pamfletare»” ale lui Ioan Buduca – pe care îl socotește însă „un sociolog de primă mână, totodată un om de mare caracter și de o mare discreție”).

● Într-un text din revista „22” (nr. 16), *Dedesubturi*, Dan Perjovschi scrie ironic: „Iugoslavia a fost bombardată pentru că era un exportator barosan de arme. Cecenia este rasă de pe fața pământului pentru că, dedesubt, e plin cu petrol. *Bancorexu'* s-a dus dracului ca să aibă *City Bank* loc; Europa ne vrea membri ca să aibă, pe urmă, unde să-și vândă roșiile, cercetătorii sunt plătiți prost ca să fugă în America și, bineînțeles, ungurii și-au otrăvit singuri peștii pentru că, nu-i așa, vor Ardealul. Un singur lucru e clar în lumea asta plină de conspirații: fericirea vine săptămânal și se cheamă Bingo. Prost să fii, noroc să ai”. □ Mădălina Șchiopu realizează un interviu cu Ana Blandiana (*Centrul-dreapta are nevoie de o gândire de perspectivă*). A.B.: „În urmă cu câteva săptămâni, am publicat un text care se numește *Oferta și condițiile Alianței Civice pentru alegerile din 2000*. Aceste condiții sunt de trei tipuri: de natură politică, a organizării alegerilor și a calității candidaților. Prima dintre condițiile politice este intrarea în funcțiune a *Legii accesului la dosare* înainte de alegeri. (...) În cadrul condițiilor pe care le punem pentru candidații pe care îi sprijinim, există inclusiv declarația pe propria răspundere a candidatului legată de colaborarea sau nu cu fostele servicii secrete. (...) Cred că dacă ea va fi deja operantă înainte de începerea campaniei electorale, cei care se știu cu pete pe dosar și pe conștiință vor putea să-și retragă candidaturile fără nici un fel de scandal și, prin acest gest, care sper să fie cât mai general, legea va funcționa profilactic și va fi un instrument de ameliorare a clasei politice”. □ În partea a VII-a din *Un text din „Le Monde” și replici la el* este publicat un articol al lui Vasile Popovici, *Responsabilitate: zero*: „(...) Cum se apără azi George Voicu? El crede că ar trebui să-i arătăm o oarecare indulgență, încetând să mai vorbim de «cazul George Voicu» fiindcă, în fond, el s-a adresat unui public restrâns (cititorii revistelor «Sfera Politicii» și «Les Temps Modernes»). Asta, în opinia sa, ar trebui să-l facă mic, mic, aproape invizibil. Iar cine e mic e, se înțelege, și iresponsabil. (...) În încercarea de a îndigui dezastrul, George Voicu îmi cere să-l cruț fiindcă ocup o funcție în diplomatie. În paranteză fie re-spus, ca diplomat am reacționat doar la articolul lui Edgar Reichmann, când am respectat uzanțele funcției și când mi-am exercitat una din principalele atribuții de consul general (citez: «apără interesele cetățenilor români»). În rest, nu sunt decât unul dintre numeroșii critici ai lui George Voicu. Ca el să înțeleagă diferența dintre cele două ipostaze, i-aș reaminti că articolele și replicile și dezinformările și retractările el le dă – sper – în nume propriu și nu ca decan al unei facultăți din București”.

19 aprilie

● Comentând, în editorialul său din nr. 15 al „României literare”, corespondența dintre istoricii François Furet și Ernst Nolte, *Fascisme et communisme*, Nicolae Manolescu revine asupra opoziției intelectuale fascism vs. comunism: „Victoria în Război a Uniunii Sovietice, alături de aliați și cu ajutorul lor, a

permis comunismului să supraviețuiască fascismului patru bune decenii. Era normal, în aceste condiții, ca el să-și taie partea leului și să se prezinte ca o victimă a ororilor fasciste. Pe de altă parte, propaganda comunistă a constatat, în aceste decenii, în a șterge cu buretele complicitățile politice și ideologice anterioare Războiului, și a propaga, pe toate căile, ideea că fascismul a urmărit, în primul rând, distrugerea comunismului, care i-a fost un fel de rival istoric. Beneficiul propagandistic a fost imens. Fureț merge până la a afirma că obsesia antifascistă a făcut dificilă analiza regimurilor comuniste! Încă și astăzi unele istorii ale Estului continuă să împartă ideologiile și politicile antebelice în comuniste și fasciste. Acest maniheism e rodul – iată alt element – al excepționalei eficacități dovedite de comuniști în materie de propagandă. Am mai spus-o: comunismul a pierdut, una după alta, toate bătăliile pe care le-a purtat cu Occidentul democratic (economică, socială, tehnologică, politică etc.), mai puțin una, aceea propagandistică. Efectul îl trăim și astăzi, când orice încercare de a face comunismului un proces se lovește de o rezistență, teribilă nu numai în Est, dar, parcă, mai ales, în Vest. Considerându-se pe sine democratic (adevărata democrație!), comunismul a tras o mulțime de foloase necuvenite de pe urma condamnării fascismului. Cel mai de seamă rămâne acela de a se fi sustras judecății istoriei” (*Fascism și comunism*). ■ Chestiunea este abordată, din alt unghi, și în articolul lui Mircea Mihăieș, *Pastorul Gauck. Unsprezece ipostaze*, din cadrul rubricii „Contrafort”: „Un binecunoscut personaj public, intelectual admirabil, liberal conservator, anti-comunist autentic m-a întrebat într-o zi: «De ce prietenul dumitale, Vladimir Tismăneanu, o minte atât de strălucită, își pierde vremea cu probleme clasate, cum ar fi comunismul, în loc să abordeze teme majore ale contemporaneității? A scrie despre comunism și a demasca securitatea sunt astăzi lucruri ușoare». Venind din partea unui om atât de inteligent, propozițiile m-au derutat o clipă. Într-adevăr, în urmă cu vreo doi ani, când avea loc discuția, atât comunismul, cât și securismul erau teme intrate în penumbră. Am încercat să argumentez spunând că acestea nu sunt pentru români «teme ușoare», ci teme vitale. Condițiile neclare (ba chiar suspecte) în care ne-am despărțit de comunism, misterul total privind mișcările interne din cadrul securității, migrația secretă de ofițeri din cadrul armatei la serviciile secrete și retur (...) nu sunt de natură să ne liniștească./ Izbucnirea aberantului conflict pe tema «Gulag sau Holocaust» – la fel de relevantă pentru lumea în care trăim ca și insolubila chestiune «oul sau găina», când, ca să continui metafora, e la mintea cocoșului că cele două tragedii ale secolului sunt, din perspectiva celor care le-au trăit, egal de criminale! (...)/ În condițiile în care «stânga» domină copios în sondaje, e evident că în România discuția despre comunism nu e, nici pe departe, o «temă ușoară». Aș spune chiar că e al nabii de dificilă. Că Iliescu, Năstase, Meleșcanu și alții din aceeași categorie ilustrează fațetele contemporane ale comunismului, nu e nici un secret. Șocant e când oameni care se consideră «de dreapta» se comportă mai

lamentabil decât cei de stânga. S-a întâmplat să văd o emisiune la televizor în care se reîncălzea supa deja răcită a manualelor alternative. Mai precis, a celor de istorie. Combatanții – un amestec straniu de protocroniști (încruntatul Mihai Ungheanu, debitând cu voce monotonă aceleași poncife național-securiste, Dan Zamfirescu, eternul comic al geto-dacismului aflat la baza culturii mondiale, negurosul Ion Coja, un om de extremă dreaptă despre care-ți vine să juri că e de extrema stângă, și, evident, caracuda istorică bicefală Răzvan Theodorescu – Dan Berindei)./ Mai puțin explicabilă era prezența unui fost ofițer declarat «de dreapta», Mihai Alex. Stoenescu, autor al unor cărți de popularizare pe teme istorice, și Mircea Coșea, economistul șef ce migrează și el tot mai spre dreapta. Realizatorul emisiunii urmărea, probabil, să confere dinamism confruntării dintre susținătorii fătîși ai stângii și apărătorii rațiunii de dreapta. Aș! După ce prietenul meu, Claudiu Iordache, a cărui derivă, se pare, nu mai poate fi oprită cu nici un mijloc, a vărsat tradiționalele lacrimi la mormântul poporului român (întrupat tragic în «intangibilul» Eminescu, cel victimizat, vai, vai, vai! de revista «Dilema»!) am asistat la cel mai penibil recital imaginabil pe teme de istorie”. □ La rubrica „Actualitatea”, Dorin-Liviu Bâtfoi semnează un articol (*Demitizarea politicului*) în care prefigurează depășirea maniheismului partinic printr-o „a treia cale” dinspresocietatea civilă: „După 1989, simpatiile de partid s-au născut o dată cu conștiința posibilității alegerii între mai multe astfel de grupări. Tocmai această libertate a deciziei a constituit impulsul adeziunilor, pe care s-au grefat subsecvent criterii de selecție. Însă vechi deprinderi au rămas în continuare active. De exemplu intoleranța cu care, multă vreme, au fost privite simpatiile concurente: «opțiunea» trebuia să fie unică, asemeni vechiului Partid./ Ideea partidului unic mai supraviețuiește și azi, în forme incomparabil mai insidioase. Ea se camuflează în faptul că principalele interese cetățenești sunt raportate exclusiv la interpretarea lor pe scena politică. Or, acest gen de exercitare presupune adeziunea necondiționată la linia Unui partid, sau a Altuia, sau a Celuilalt. (...) Alegătorii se mențin și sunt menținuți la nivelul unui semitotalitarism al opțiunilor, care ajunge să viruseze chiar actul care garantează libertățile democratice, revalidat fiind o dată la patru ani./ Pronosticarea – tot mai insistentă în ultima vreme și venind din diferite tabere – unei a treia căi postdecembriste de gestionare a realității românești, însă tot în termeni politici, având valoare electorală, indică faptul că societatea întrezărește, măcar formal, soluția la criza în care se află, dar nu se dumirește încă asupra unei atitudini de conținut pe care să o adopte. Atacate sunt nu cauzele, ci numai simptomul; se salvează bolnavul, dar și răul care îl macină./ Remediul din acest punct de vedere îl constituie activitatea organizațiilor cu obiective apolitice, capabile să asigure receptarea dinamică a intereselor de grup și agregarea de jos în sus a acestora în interese generale. Organizațiile de factură ecologistă, sau cele care monitorizează respectarea drepturilor omului; organizațiile de apărare a

drepturilor minoritarilor de tot felul, cele de cooperare interetnică, de binefacere, de protecție a consumatorilor, de consiliere în varii privințe, de educație și profilaxie civică, sexuală etc.: pe baza capitalului, extrem de important, de experiență directă, aceste grupări devin purtătoare de prestigiu și propun societății, atunci când nu sunt corupte economic și politic, modele de abordare a problemelor, criterii de evaluare și standarde de viață”. □ Academicianul Solomon Marcus îl evocă pe colegul său matematician Mihai Botez într-un articol intitulat *30 de ani cu Mihai Botez*: „După cum mi-a mărturisit Mihai Botez, cartea despre Ion Barbu nu a fost publicată de Cartea Românească, deoarece nu a primit un aviz favorabil din partea lui Alexandru Paleologu, pe atunci redactor la această editură. Poate că recentul laureat al Premiului de excelență în cultura românească ar putea aduce o clarificare în această privință. Cartea s-a plimbat apoi și pe la alte edituri, dar între timp disidența autorului făcea imposibilă publicarea. Acum, la apariția ei atât de târzie, constatăm că ea se bucură de o bună primire din partea unui critic exigent ca Marin Mincu. Dar asupra acestei cărți vom reveni cu o altă ocazie./ Evoluția post-decembristă a lui Botez, ca și a multor altor intelectuali români, nu a fost lipsită de o anumită derută, explicabilă prin faptul că am fost luați cu totul pe neașteptate de evenimentele care au survenit. Improvizatia, bâlbâielile, ezitățile, stângăciile erau vizibile la tot pasul. Pentru Botez, a contat probabil și faptul că revoluția decembristă l-a surprins în-tr-un moment în care el se afla de mai mult timp în Occident și pierduse simțul realităților din țară. Am verificat personal acest fenomen, ori de câte ori m-am aflat departe de țară pentru o perioadă mai lungă; evenimentele din România erau percepute, în această situație, într-un mod deformat, îngroșat, caricaturizat în toate sensurile posibile. În câteva lungi convorbiri telefonice pe care le-am avut cu Mihai Botez în perioada activității mele la universități canadiene (1992 și 1994) am observat profundele frământări prin care trecea, în căutarea unei orientări adecvate. Ultimul nostru dialog a avut loc în primăvara 1995, când l-am invitat să participe cu o comunicare la sesiunea dedicată centenarului Ion Barbu-Dan Barbilian, pe care o organizasem la secția de științe matematice a Academiei Române. A acceptat cu entuziasm, dar și cu îndoială, această invitație iar scrisoarea sa de răspuns (programată pentru a fi reprodușă ca o anexă în volumul *În oglinzi paralele*, dar omisă în mod inexplicabil) este semnificativă în această privință. Rămăsese chiar ca Mihai Botez să fie prezent la București și să-și prezinte personal comunicarea *Ion Barbu, Dan Barbilian și «cele două căi ale Consistenței»*, așa cum atestă programul tipărit al sesiunii care a avut loc la 23 mai 1995. Dar... n-a fost să fie. S-a stins din viață, într-un chip nu lipsit de un anumit mister, chiar în acele zile”. □ La rubrica „Revista revistelor”, *Cronicarul* deplânge suspendarea suplimentului „Vineri” al „Dilemei”, căruia îi prezintă grupajul tematic: „O veste rea: «Vineri» (...) e nevoit, din motive financiare, să-și întrerupă apariția sub patronajul Fundației Culturale Române. (...) Fără să

dramatizeze și să acuze, suspendatul își face un scurt bilanț după doi ani și jumătate de apariție lunară în care și-a format cititorii lui (Cronicarul printre ei). (...) Desigur, vom simți lipsa acestei țepușe care ne ajuta să păzim merele de aur. O să ațipim mai des cu nasul în prejudecăți, discursuri terne, oglinzi oxidate. Speranța noastră e că «Vineri» nu va sta prea mult agățat, perpelindu-se, și va zburda din nou pe insula cu capre, vecini, papagalii și destui naufragiați în apă de ploaie”.

● Într-o notă nesemnată din „Luceafărul” (nr. 15), *Invazia prafului*: „Bibliotecilor nu li se mai alocă suficienți bani să achiziționeze cărți. Cine va consulta fișierele va rămâne stupefiat. Nici cele mai importante tipărituri, apărute după buimăceala în decembrie, nu se află pe rafturi. O perioadă mai întunecată, ca în deceniul ce s-a încheiat, nu s-a cunoscut vreodată. O iresponsabilitate a culturnicilor e evidentă și alarmantă. Cine-i vinovat, e ușor de aflat, dar nu se grăbește nimeni să dea sancțiuni./ Și, în aceste condiții, destui creatori, care-și editează cu dificultăți cărțile, s-au gândit că ar fi bine să-și doneze operele marilor lăcașe de cultură. Poate, cândva, se vor găsi unii cititori care să se intereseze și de scrisul lor. Altfel zis, au hotărât să le vină în întâmpinare. Căci cine nu dorește să cocheteze cu eternitatea? Pentru o astfel de *boală* nu se pot prescrie medicamente./ O cercetare – întâmplătoare! – la cel mai mare depozit al cărții, Biblioteca Academiei, ne-a lăsat interziși. Nici o carte – atenție, nici o carte! – a vreunui scriitor important, apărută după 1989, nu se află în fișiere, la vedere, în sălile de consultații. Așa cum aminteam mai sus, necazul pare să vină de la absența banilor pentru achiziții. Dar, atunci când cărțile au fost donate, cum se justifică aberația? Exemplarele se află pe undeva, pe la anumite depozite, chiar și fișele sunt scrise și înghesuite prin unele sertărașe, dar, în nici un caz, la îndemâna cititorilor, în încăperile binecunoscute. De unde să știe intelectualul labirinturile pentru a insista și pentru a pătrunde acolo? Aceștia nu-s dispuși să părăsească posturile de observație, fiindcă nu sunt plătiți și pentru deplasări în medii întunecate și poluate./ Confuzia și delăsarea, care domină la Biblioteca Academiei, cel mai frecventat loc al țării în identificarea și citirea cărților, au devenit proverbiale. Nu avem nici o îndoială că și-n alte biblioteci situația ar putea fi la fel. Chiar să se aleagă praful (și să se așeze!) de cele mai bune intenții!”. □ Liviu Grăsoiu realizează un interviu cu Nicolae Florescu („*Nu toți cei care au trăit în epoca comunistă au fost ticăloși, și lași și vânzători*”): „Domnule Nicolae Florescu, ce vă propuneți în continuare cu editura (pentru că «Jurnalul» are și editură) și, bineînțeles, cu această publicație, «Jurnalul literar», căruia îi doresc din suflet viață lungă?! (...) În fond, pentru ce acest «Jurnal literar»? Și vă întreb și pe dumneavoastră cum mă întreb și pe mine în fiecare clipă. Pentru două mii de cititori presupunând că tot tirajul nostru s-ar vinde? Nu se vinde în întregime, să știți. Eu am capacitatea să recunosc. Alții știu doar să umfle cifrele. Acești două mii nu au nevoie de «Jurnalul literar», după părerea mea, pentru

că ei gândesc ca atare, cum gândește «Jurnalul literar». Practic, noi n-am câștigat nici în perspectiva abordării unei dimensiuni a cititorului tânăr – lucru care în mod firesc mă preocupă. Și nici în sensul lărgirii unei sfere de audiență spre alte dimensiuni ale intelectualității românești. Nu, Intelectualitatea românească este și continuă să fie, pentru mine, în cei 50 de ani pe care îi cunosc, una dintre, nu dezamăgirile, una dintre cele mai murdare prezențe din peisajul românesc. Pentru că ea n-a făcut altceva decât să șteargă propriile imagini și propriile idei, să și le schimbe de la o zi la alta și în funcție de simple interese personale. Din păcate asta este peisajul”. □ Octavian Soviany semnează o cronică intitulată *Arta machiajului*: „Poemele lui Traian T. Coșovei din volumul *Bună dimineața, Vietnam* (Editura Călăuză, 1999) se plasează sub semnul textualizării dezabuzate, prin care cuvântul e «malaxat», «atomizat», căpătând aspectul prafului sau al nisipului, astfel încât în cele din urmă generarea de text e o producție de «pustiu», iar operatorul de text un artizan al Saharelor scripturale”.

20 aprilie

● În editorialul publicat în „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 16), Nicolae Breban își propune să realizeze, în mai multe episoade, *Portrete literare*: „Ar trebui, bineînțeles, ca această «treabă» s-o facă unul din semetii noștri critici și istorici literari, dar aceștia sunt sau prinși în «grave sarcini politice sau economice» sau pur și simplu paralizați de galeria genială de portrete din marea istorie a literaturii de la origini până în prezent a lui G. Călinescu. De altfel, nu portretele «în sine» mă atrag și nici «învierea» sau «învierea» unor siluete literare de după cel de-al doilea război, pentru «uzul tinerimii neștiutoare» – neștiutoare, nu de carte ci de istorie recentă! – ci, mai ales, «relația» unor scriitori pe care i-am cunoscut, mai mult sau mai puțin, cu timpul abrupt, istoric și politic ce s-a abătut asupra literelor și civilizației românești. (...) Nu, mă feresc să condamn pe cineva, îmi păstrez întreg respectul și emoția pentru numele mari înșirate mai sus (n.n. Sadoveanu, Parhon, Cezar Petrescu), cărora li se mai pot adăuga câteva din cei ce au cedat – Călinescu, Ralea, Vianu în opoziție cu Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu sau L. Blaga ce nu au «colaborat» și despre care unele spirite perfide și mediocre, obișnuite de a macula, de a coborî și puținele spirite rezistente declară că «nu au făcut-o deoarece nu li s-a propus!»... (...) Faptul că noi ne permitem unele critici, aspre însă nuanțate la adresa unor mari, inegalabili creatori precum Sadoveanu sau Arghezi, acest lucru nu e permis oricui și în orice formă. O critică nuanțată ce vine din partea unui congener chiar și mai tânăr poate fi o formă a iubirii – una ce vine din partea unui articler ce a stat departe de infernul trăit de noi și care nu s-a ilustrat în lungul unei vieți cu texte de creație veritabilă, nu e altceva decât o injurie, o poposire urât falfăitoare a unor aripi de prădători peste cadavre ilustre... Schițând astfel câteva

contururi ale figurii sau persoanei vom încerca să reînviem nu numai omul, dar și atmosfera aceea incredibilă în care s-a mișcat și a creat. Vom «reînvia» astfel, cu limitatele noastre capacități de tipologizare, o lume ce nu este, ca și în roman decât o «frântură de lume», deoarece noi, încă din tinerețea noastră literară am refuzat «ideea de frescă», de reprezentare globală și ultima a unei realități”.

● În „Orizont” (nr.4), H.-R. Patapievici publică un nou articol din seria intitulată *Note despre omul recent*: „Omul recent e suspicios. El refuză tradiția, deoarece pe tradiție nu a făcut-o el, ci alții, iar față de alții suspiciunea lui e totală. (...) Tot așa cum el caută să-i înșele pe alții, nici tradiția, care e făcută de alții, nu poate fi transmisă decât ca să-i înșele pe fraieri. Omul recent are certitudinea suspicioasă că tradiția a fost făcută pentru a-l aservi și trage pe sfoară. (...) Aceasta este și rațiunea profundă pentru care omul recent respinge atât de categoric modernitatea clasică (cu același ton intratabil și condescendent cu care postmodernismul artistic ori literar respinge avangarda sau modernismul). (...) Ei bine, programul cultural al omului recent este *exfundarea* modernității clasice. Adică *exterminarea* sistematică a tuturor resturilor de tradiție clasică din formula primei modernități, cea care, prima oară în istoria omului, a gândit tradiția venită de la strămoși (adică din timpul fără de timp al originii) ca pe ceva care trebuie depășit și învins. (...) Omul recent reprezintă triumful eliminării oricărei substanțe din gândirea umană și înlocuirea acesteia cu *timpu*”. □ Sub titlul *Vizitatorii anului 1969*, Cornel Ungureanu analizează romanul lui Konrád György *Vizitatorul*, „o coborâre în Infern, una dintre coborârile pe care le realizează, aproape ritual, personajele unui timp agonizant”, făcând o analogie între proza lui Konrád și aceea a prozatorilor români Sorin Titel, Nicolae Breban, George Bălăiță: „Sorin Titel și Nicolae Breban sunt (ca și Ivasiuc, de altfel) scriitori prin care generația '60 se rează în Europa Centrală. Ei au, cum puțini alții, percepția universurilor muribunde, a lumilor care se sting, a obiectelor care mai păstrează mesajul unei lumi dispărute. Dar centrul de greutate al demersului lui Sorin Titel cade asupra tehnicii literare. El este preocupat, întâi, de felul în care spune. El este solidar, întâi, cu profesiunea de scriitor. Este solidar, prin urmare, cu Robbe-Grillet sau cu Țepeneag și mai puțin cu drama personajelor sale. Și mai puternic este sentimentul construcției literare la Nicolae Breban. Pe el îl interesează solidarizarea cu filozofii interziși, cu temele tabu – el vrea să descopere profunzimile personajelor sale, răul adânc, dominația Inconștientului, a subteranei. (...) Un autor care s-ar adăuga seriei este George Bălăiță, cu cel puțin una dintre năvelele sale, *Conversând despre Ionescu*. Personajul principal este, aici, un umil funcționar al unei primării provinciale, care presimte moartea – e un neobișnuit prezicător. Dar – cum să spun? Și în acest caz criticul ratează, fiindcă scriitorul ratează apropierea de Universul Konrád. Ca și în cazurile Sorin Titel, sau Nicolae Breban, George Bălăiță e preocupat de tema literară”. ■ Articolul

lui Cornel Ungureanu este urmat de un fragment – tradus de Dana Chetrinescu (sub titlul *Mai mult decât nimic. Rolul intelectului într-o Europă în schimbare*) – din volumul aceluiași Konrád, *The melancholy of rebirth. Essays from Post-Communist Central Europe*: „Est-europenii nu s-au născut cu sângele capitalismului în vene; au trebuit să-l învețe ca adulți. Este, deci, foarte firesc să fie nesiguri pe ei și să sufere de orgoliu rănit. Intră în grupul unor mediocrități cu pumnii ridicați împotriva celorlalți. Ura există deja în ei; trebuie doar s-o canalizeze cineva în direcția dorită. Este această zonă conștientă de fascismul ei latent, care, câteodată, este orice în afară de latent? Discursul anticomunist este din ce în ce mai mult asezonat cu clișeele extremei drepte. Traficanți profesioniști de ură, în căutarea alipirii la o mafie internațională, dau diavolului lor trăsături iudaice, redeschizând diverse conturi antebelice neregalte încă. Cred că aici un rol important l-ar putea avea intelectualitatea, o nouă clasă care și-a dovedit, în acest secol, capacitatea de-a trăi periculos. (...) Ce le-aș spune eu studenților mei, așadar, ar fi: Nu confundați individualismul responsabil al secolului XXI cu individualismul de masă, amorțit și consumerist al secolului XX. Aveți o lume întreagă înaintea și vocația voastră ca studenți este să articulați o viziune asupra ei, bazată pe propria voastră experiență. Continuați să învățați, le-aș spune, și să regândiți lucrurile după ce părăsiți universitatea și nu încetați niciodată s-o faceți. Doar așa vă veți putea opune tiraniei. Feriți-vă de abstarctiuni și terminologii, le-aș spune; fiți atenți la tot ce vă scoate în cale soarta sau inspirația. Ați putea face din Europa o rețea electronică de entități distincte. De ce? Ca s-o ajutați să trăiască. Ca să nu ajungem să ne omorâm unii pe alți”. □ Marcel Tolcea comentează cel mai recent volum al poetului Adrian Bodnar, *Toate drepturile rezervate, inclusiv Norvegia și Suedia* (Ed. Brumar). □ Marius Lazurca (*Magna cum laude*) semnalează un volum al lui Claudiu T. Arieșan, *Hermeneutica umorului simpatetic* (Ed. Amarcord, 1999), care „face o hermeneutică a râsului în cultura română, de la formele sale populare până la cele culte, începând – în cazul celor din urmă – de la «surâsul» filigranatic al cronicarilor și încheind cu rafinamentul de apogeu al umorului eminescian”. □ Eugen Bunaru transcrie un interviu cu Daniel Vighi (*Luxul de a spune banalități*): „În cartea ta, *Valahia de mucava*, atingi în unele eseuri, problematica scriitorului în noua ambianță, în noua conjunctură – de după decembrie '89 – s-o numim, și noi, «tranziție»... Ce modificări crezi că a suferit, în noul context, statutul de scriitor?/ După '89, scriitorul a fost dat jos din turnul lui de fildeş sau din alte materiale. Acum, scriitorul român se plimbă pe stradă și nimeni nu-l mai arată cu degetul./ De ce? Care ar fi motivele acestei ignorări?/ Pentru că până în '89 scriitorul român avea niște privilegii în sensul că era – paradoxal – mai liber, mai important în atitudine, în opinie. Cenzura îi dădea o anumită prestanță. Victimizarea, la fel. Pe de altă parte, întodeauna când stai într-o chilie, într-o celulă sau într-o duminică de provincie comunistă,

literatura e mai aproape, mai caldă, capătă o valoare mai mare pentru că absența libertății te face să tânjești după ea, să-i pricepi, să-i înțelegi valoarea. Când ești liber, nu știi că ești liber. Din punctul acesta de vedere, comunismul a privilegiat literatura. Acum, aceasta trebuie să-și găsească noi modalități de exprimare, să se uite cu coada ochiului la cititor, fără să facă totuși compromisuri cu prostul gust. Este o provocare care mie unuia îmi place tare mult./ (...) *Crezi că un scriitor se poate «sustrage» – în favoarea ficțiunii, a imaginarii – biograficului, memoriei sale afective (și nu numai)?*/Nu poți să elimini nimic din viața ta în fața paginii albe pentru că, până la urmă, viața e mai importantă decât literatura. Dacă n-ar fi ea, viața, nu ar fi nimic. Prin literatură te îndepărtezi de viață ca s-o simți, prin această îndepărtare, în esențialitatea ei. Am de multe ori sentimentul că imaginea, în simplitatea ei, își are implicită toată istoria culturii universale, numai că noi nu știm s-o descoperim acolo”. □ Alexandru Ruja (*Schimbarea veacurilor*) scrie despre romanul *La răspântie de veacuri*, apărut în volumul V din seria de *Opere* Gala Galaction (ediție îngrijită de Teodor Vârgolici, Editura Minerva). □ Același Alexandru Ruja comentează volumul *De ce Eminescu?* semnat de Eugen Todoran și G.I. Tohăneanu (Ed. Timpul, Reșița, 1999). □ Gheorghe Mocuța e prezent în sumar cu un articol despre Eugen Bunaru, *Di-viziunea ochiului poetic*: „Poet constant cu sine și cu discursul supravegheat de un ochi lucid (...), Eugen Bunaru este, printre optzeciști, mai aproape de tensiunea poeziei lui Ion Monoran și de intensitatea observației din proza lui Daniel Vighi, decât de ironia și insurgențele declarate ale retoricii optzeciste”. □ Cristina Chevereșan (*Scriituri sub microscop*) recenzează trei volume: *Adio până la a doua Venire* de Ludovica Rebreanu (Biblioteca Apostrof, Cluj, 1998), *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie* de Paul Georgescu (Biblioteca Apostrof, 1999) și *Literatura între revoluție și reacțiune* (1999) de Sanda Cordoș. În legătură cu cartea Sandei Cordoș, recenzenta apreciază: „Dezvoltând o structură complexă, lucrarea impresionează prin minuțiozitatea cercetării și bogăția informației ce înglobează perspectiva socio-politică, alături de cea pur istorică și literară asupra a o sută de ani de tendințe mai mult sau mai puțin bine venite și bine primite. Această literatură plasată între revoluție și reacțiune se dezvoltă de fapt în spațiul cultural dintre Orient și Occident, în acel geo-politic aparte ce trece sub tăcere prea adesea realizările unei lumi considerate marginale, indiferent de termenul de referință. Autoarea nu se oprește la prezentarea unor fenomene și valori pe care, fără îndoială, le cunoaște în profunzime: ea cercetează în amănunt fundalul ideologic mai larg, specific evoluției acestei **crize** ce se instaurează la baza scriiturii. Analiza terminologică este cea care deschide calea unor abordări tematice în care fundalul teoretic glisează dinspre general înspre particular, echilibrându-se cu o serie de aplicații pe texte ilustrative”.

21 aprilie

● În prima parte a unui articol de la rubrica sa „Situuațiunea”, din nr. 375 al revistei „Dilema” (*Bufnița etatistă și gâsca neoliberală*), Mircea Iorgulescu se oprește asupra unor probleme de fond ale discursului public autohton: „Vândută și cumpărată pe un preț de nimic, urmând practic, să dispară, chiar dacă denumirea îi va fi, probabil conservată de noul proprietar, editura Minerva și-a încheiat destinul într-un mod neașteptat: printr-o polemică situată, ca intenție măcar, în planul *ideilor generale* despre instituțiile culturale în România de astăzi și de mâine. (...) Nu este însă constatarea unui eșec al dialogului, a unui eșec al posibilității de dezbateră a unor puncte de vedere diferite până la opoziția totală. Nu e un acord prin care se acceptă existența dezacordului. E o anatemă. E culpabilizarea *celuilalt*, e sancționarea printr-un stigmat, e asigurarea unei superiorități prin simplă situare de *partea* bună, pozitivă, progresistă, occidentală, democratică, europeană, americană, (post)modernistă, neoliberală, globalizantă ș.a.m.d. În chip reflex, oricine și orice contrazice pe autoproiectații în postura de agenți și avocați din oficiu ai progresismului, occidentalismului, americanismului, (post)modernismului, neoliberalismului, globalismului etc., etc. este relegat în trista, negativă și condamnată de istorie condiție de conservator, anti-occidental, anti-democrat, anti-european, anti-american, anti-(post)modernist, anti-liberal, anti-globalist etc. Oricine și orice: chiar și evidența însăși. (...) Asta în variantele *soft* și *intelectualiste*, fiindcă altminteri *dezbaterele de idei generale* se rezolvă, mult mai simplu, prin aplicarea ștampilei de *comunist* (neo, cripto, ex-) ori a celei, mai indulgente, de «mentalitate totalitară». Și este normal, câtă vreme îndată după 1989 s-a constituit un fel de «arhetip al răului», întruchipat de *comunist* (neo-, cripto), de *anti-occidental*, de *anti-european*, de *anti-american*, de *anti-liberal*. Se poate spune, scrie, susține orice neghiobie, cu singura condiție de a fi prezentată ca expresie a opoziției la vreuna dintre imaginile acestui «arhetip al răului». Nu e nevoie de cercetare, de analiză, de reflecție: ajunge să te crezi reprezentantul viitorului luminos într-un prezent încă disputat de forțele întunecate ale trecutului, ajunge să te crezi mesagerul Occidentului într-un tărâm unde colcăie vermina Răsăritului, ajunge să te crezi iluminat de cauza cea bună și dreaptă în mijlocul unei rătăcite mulțimi inepte. Ajunge să te crezi călăuză. Nu are importanță dacă e o credință sinceră sau o ipocrizie: are vreo importanță dacă au fost ori ba sinceri cei care, în numele «progresismului», ai «metodelor moderne», ai «atitudinii occidentale», au doborât *Coloana brâncușiană* de la Târgu-Jiu? Cei care au încercat să li se împotrivească au fost etichetați drept dușmani ai inițiativei private, dinozauri cripto-comuniști, fosile naționalist-etatiste, obscuranțiști apărători ai monopolismului cultural de stat...”. □ Despre *Cazul Minerva* scrie un articol vehement Z. Ornea: „Există instituții editoriale care se confundă cu un segment important al culturii naționale. Așa se întâmplă cu Editura Minerva, al cărei rost era și este editarea,

în ediții critice, a operei scriitorilor fundamentali din literatura națională. Editura Minerva este, aici, moștenitoarea de drept și de fapt a Editurii Fundației Culturale Regale (...). Mi-aș îngădui să spun că amintitele colecții de la ESPLA, EPL, Minerva erau mai bune (în aparatul critic) chiar decât cele de la Editura Fundației Culturale Regale. S-a adăugat apoi, la aparatul critic, migăloasa secțiune dedicată receptării operei în epocă (unii editori, cum e de pildă dl. George Gană la ediția Blaga au dus această din urmă secțiune până la zi). Vreau să spun că, în condiții nespuse de vitrege, generația mea de istorici literari și editori și-a făcut, din plin, datoria editând opera clasicilor literaturii noastre. Din păcate, unele ediții au fost amputate, în textele editate, de cenzură, iar altele, destule, au rămas nefinisate (...). După 1990, Editura Minerva, asupra căreia apăsa restituirea acestui legat de preț, și-a continuat, tot mai poticnit, activitatea, inițiind chiar noi ediții critice (G. Călinescu, M. Eliade, M. Sebastian, Gala Galaction, Aron Cotruș). Din păcate, întregul efort risca și riscă să se împotmolească. Nu e rostul unei edituri comerciale să investească fonduri importante în publicarea edițiilor critice. E acesta rolul unor instituții specializate de stat. Să adaug că în alte culturi există câteva tipuri de astfel de ediții critice. Numai la noi, unde lipsesc cu totul instrumentele de lucru, aceste ediții critice sunt încă o îndatorire – de seamă – a prezentului și a viitorului imediat. M-am rugat, de aceea, mult (eram pe atunci director al Editurii Minerva) de dl. Ion Caramitru de îndată ce, la sfârșitul anului 1996, a devenit ministru al Culturii ca să păstreze pe lângă minister o instituție editorială care să reia tradiția fostei Edituri a Fundației Culturale Regale. Firește, mi-am argumentat punctul de vedere. Părea, la început, a fi de acord, pentru ca, apoi, totul să fie abandonat. Editura Minerva a fost trecută pe lista editurilor privatizabile. Și, finalmente, a fost privatizată. S-a discutat mult în ultima vreme în cotidiene și presa literară, de această privatizare devenită un caz. S-a întâmplat ca noul patron, aflat în gravă jenă financiară, să devalizeze fondurile, toate ale Editurii Minerva (reprezentând presate acoperiri a(le) unor datorii către unele tipografii și drepturi de autor către editorii care au trudit din greu la realizarea unor ediții). Și, mă întreb, ce se va întâmpla dacă acest patron e declarat falit. Va deveni falită și Editura Minerva? Și atunci cine va mai publica ediții critice? În ciuda sărăciei generalizate, aici e necesară o rapidă și eficientă intervenție a statului, care să preia Editura Minerva (unde apare și centenara colecție Biblioteca pentru toți) și s-o finanțeze pentru a putea continua apostolatul edițiilor critice. Cine, întreb retoric, să o facă dacă nu statul român, care are datoria morală de a conserva opera scriitorilor noștri fundamentali? Vorbeam mai înainte de apostolat. Cuvântul aici la locul său. O treabă de editor de acest fel e, într-adevăr, un efectiv apostolat. Trebuie, pentru asta, multă erudiție (cunoștințe filologice, de istorie literară, de politologie și filozofie) și efectivă dăruire. Acest travaliu este, acum, în pericol, pentru că e insuficient considerat și îngrozitor recompensat financiar. Aceasta a determinat răăirea

alarmantă a editorilor competenți. (...) E imperios necesar, dacă vrem ca edițiile critice să nu sucombe (și cine ar voi acest lucru?), să le asigurăm un regim, fie și minimal, de stabilitate funcțională. Să se creeze, în timp util, programe culturale rezonabile care – cine știe? – ar putea obține surse de finanțare de la organisme europene abilitate. Și, titodată, să fie folosit cum trebuie potențialul de cercetare al Institutului de Istorie Literară «G. Călinescu», în așa fel încât să fie îndreptat spre alcătuirea edițiilor critice. Și, poate, dacă se va izbuti finanțarea convenabilă a acestor programe, se vor fi găsit și tineri care să se dedice acestui tip de activitate culturală. Dar înainte de toate, pentru asta trebuie creat Editurii Minerva, singura instituție editorială abilitată, condiții de funcționare sub un regim patrimonial de stat, sub egida Ministerului Culturii. În acest spirit a pledat un recent memoriu publicat, beneficiind de semnătura prestigioasă a unor proeminente personalități culturale”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu elogiază o serie de atitudini „nonconformiste” din presa culturală despre Mihai Eminescu și penalizează, cu exemple la fel de elocvente, atitudini de sens contrar: „Primul număr care mi-a picat înână din revista craioveană «Mozaicul» (nr. 1-2/2000) a reprezentat pentru mine o reală încântare. Și – de ce să n-o spun? – o surpriză: eram resemnat, în ceea ce privește imaginea Craiovei culturale, datorită ofertei obosite și, prin urmare, mediocre a revistei «Ramuri». Iată că mai există, însă, și această revistă «Mozaicul», mă aventurez să spun una dintre cele mai vii și mai deschise reviste din provincie. Poate că sunt subiectiv; tema numărului este «Eminescu, el însuși». Dar, oricât de subiectiv aș fi eu, un lucru este cert: e destul de greu să găsești în ziua de astăzi o publicație care să trateze subiectul fără să se situeze într-una dintre cele două dimensiuni ale ființei întru Eminescu-neam: prosternarea lăcrămoasă, misticoidă și mediocră metaforică în fața obiectului de cult, pe de o parte, și în fierarea cu mânie proletară a numiților detractori și trădători, pe de altă parte. (...) Din nefericire, nu toate luările de poziție din acest număr de revistă sunt laudabile, mai există și excepții – așa sunt, de exemplu, articolul reputatului Constantin Barbu (...) sau o afirmație ca a lui Aurelian Zisu care, nemulțumit de portretul din citate pe care i l-a făcut Mircea Cărtărescu lui Eminescu nu vinde un pont: «Și Cărtărescu are o falcă inegală, poate de asta acceptă să fie pozat dintr-o parte» (așa s-or fi văzând lucrurile de la Craiova?). Îmi place să cred, însă, că acestea sunt, precum spuneam, excepții, pentru că cele mai multe articole din respectivul număr sunt lipsite de complexe, proaspete, curajoase. Iată, în acest sens, un fragment din articolul Sorinei Sorescu (al cărei stil ne reamintesc, de altfel, din remarcabile ei carte *Jurnalul fără jurnal. Jocurile semnăturii*) (...). O altă publicație care tratează subiectul prilejuit de «Anul Eminescu» într-un mod dezinhibat și, prin aceasta, în contra direcției de astăzi, este tânăra revistă «Universul școlii». Și faptul este cu atât mai laudabil, cu cât publicația se adresează în principal cadrelor didactice și își propune să analizeze aspecte

ale sistemului nostru educațional. Adică acel spațiu care este cel mai impregnat de discursuri clișeizate. De data aceasta, am ales un citat edificator din discursul unei eleve – Ioana Cărtărescu, clasa a VI-a, Liceul George Coșbuc: «Multă lume se întreabă de ce generația tânără nu mai citește Eminescu. Motivul este simplu; nu din cauză că opera lui s-a devalorizat cu timpul, sau pentru că suntem o generație de incuți fără valori morale, ci din două cauze importante; cauza clișeeilor folosite cât mai des și mai patetic la adresa lui și neprezentarea corectă în manuale a operei sale. (...) Cum să îl convingi pe un elev din ciclul gimnazial să mai aprecieze opera eminesciană după ce a luat o notă proastă la un profesor mai neînțelegător de limba română pentru că a zis că Eminescu a fost un om ca toți oamenii, nefolosind clișeele care i-au fost dictate cu o oră înainte?» texte cum sunt cele din care am oferit cele două citate mai ample mă fac să cred că lucrurile nu vor mai sta mult în amorteala de acum. Sunt, desigur, și de data aceasta subiectiv, dar poate că, uneori, și subiectivitatea are momentele ei de luciditate”.

22 aprilie

● „Adevărul” titrează: *Andrei Pleșu înapoiază medalia fundației Manfred Wörner*: „Marți, 4 aprilie, la București, Fundația Manfred Wörner a decernat, în cadrul unei recepții, premiile sale anuale pentru personalitățile și instituțiile care au contribuit la efortul de integrare euroatlantică a României. (...) Premiile – constând dintr-o diplomă și o medalie – [au fost înmânate] chiar de dna Elfie Wörner, văduva omului extraordinar care a fost secretarul general al NATO, Manfred Wörner, un susținător activ al extinderii Alianței spre Est și un bun prieten al României. Fundația Manfred Wörner din București a hotărât să acorde un număr important de distincții, tocmai pentru a arăta că, deși anul trecut societatea românească s-a împărțit între cei care au sprijinit și cei care s-au opus bombardării Iugoslaviei, totuși nimeni nu a contestat necesitatea integrării României în NATO. La câteva zile după înmânarea premiilor, asociația Manfred Wörner de la București a primit următoarea scrisoare din partea lui Andrei Pleșu, fost, între altele, și ministru de Externe al României”. Edte reprosusă, în continuare, scrisoarea lui Andrei Pleșu: „Dacă n-ar fi fost de față Doamna Wörner, aş fi făcut pe 4 aprilie ceea mă văd obligat să fac acum: aume, să vă restituie «Diploma de Excelență» cu care Asociația dv. m-a onorat. Nu aveam cum să-mi închioui că sunt invitat să particip la o cacealma. (...) A distribui medalii și diplome cu toptanul nu e de natură să slujească o idee și nici cum să califice cum se cuvine pe laureați. Lumea românească s-a împărțit, din păctae, în două greu conciliabile tabere în timpul conflictului din Kosovo. Unii au optat, în ciuda presiunilor d etot soiul, pentru susținerea campaniei nord-atlantice, alții au practicat un vehement și grobian discurs contra. Dacă Asociația dv. nu e pură butaforie, aveți datoria să faceți cuvenitele diferențe, să despărțiți apele. (...) «Adevărul» (prin D. Tinu, B.

Chirieac și C.T. Popescu), «Jurnalul național» (Tucă et Co.), «Cotidianul» (D. Diaconescu et Co.) au deschis, luni de-a rândul, un front anti-NATO isteric. Admit că aveau dreptul să creadă și să scrie ce vor. Dar că meritau pentru asta o medalie legată de numele lui Manfred Wörner – asta mi se pare o glumă suspectă”.

25 aprilie

● În „Observator cultural” (nr. 9), sub genericul „În dezbateri”, Caius Dobrescu publică partea a doua a articolului *Cu Walter Benjamin despre „fascismul” d-lui Gabriel Liiceanu*: „Am privit teoriile lui Walter Benjamin despre funcția aurei dintr-o perspectivă exterioară, ca încercări teoretice de a explica adevărata esență (...) a Operei. Recursul meu la această teorie, pentru a exolica viziunea despre cultură dominantă în rândul «disidenței» intelectuale din perioada regimului național-comunist, nu ține, însă, în primul rând de un presupus adevăr obiectiv și universal al teoriilor lui Benjamin. (...) Pornind de la propria mea experiență a condiției vieții de zi cu zi în România anilor '80, am «certitudinea subiectivă» că instituționalizarea aurei – adică, în limbajul lui Benjamin, perpetuarea ei cu mijloace artificiale într-o epocă a «reproductibilității tehnice» – reprezintă un element esențial atât pentru propaganda oficială (...), cât și pentru artizanii a ceea ce am ajuns să numim după 1989 «rezistența prin Cultură»./ Înainte de a reprezenta o poziție doctrinară sau teoretică, atitudinea mea pleacă de la amintirea de neșters a stării de *greață* existențială pe care mi-o producea cotidianul comunist, a sentimentului de a fi privat, prin intruziunea brutală sau perfidă a Sistemului, de aproape tot ceea a ce ar fi trebuit să dea sens și conținut vieții mele. În raport cu existența intensivă, la prima mână, a ceea ce marxștilor, neomarxștilor și postmarxștilor le place să numească «alienare», trebuie să spun că politicile culturale alternative la linia partidului tolerate în epocă, și în primul rând acel cult al lui Constantin Noica și al Culturii orchestrat de dl Liiceanu, mi se păreau ridicol de neputincioase, ridicol de inadecvate și, în ultimă instanță, ridicol de convergente cu procesul general de reificare a culturii. (...)/ Aparenta libertate, aproape inexplicabil tolerată de autoritățile neostaliniste, a grupului de la Păltiniș, abil mediatizat de dl Liiceanu, se baza, în fapt, pe profunda internalizare a unor interdicții. Reglarea lungimilor de undă între mesajul cultural al puterii și cel «alternativ» se producea aproape spontan, fără să fie nevoie de o ingerință administrativă explicită. Oricâte rețineri sau obiecții ar avea cineva față de devotamentul de secol XIX central-european, de tip «wagnerian», pentru religia Culturii, acesta poate deveni respectabil în condițiile unei purități garantate a «sentimentului». Când însă patosul spiritualității se modulează, mimând abstragerea, dezinteresul, după toate interdicțiile unei ideologii oficiale, nu doar excluzând din sfera reflecției întregi continente «neconvenabile» precum filosofia morală sau politică, dar chiar insinuând lipsa de

semnificație a acestora – atunci se poate spune că sunt coapte condițiile pentru acuzația de «fascism cultural» în stilul anilor '30 și '60. (...) / Stupoarea d-lui Liiceanu și a admiratorilor săi în fața acuzației de «fascism» se leagă (...) și de faptul că principalul legatar (în termenii capitalului simbolic) al Filosofului de la Păltini; și, prin acesta, al «Generației de Aur» a anilor '30 (vezi relația abil mediatizată a d-lui Liiceanu cu Emil Cioran și Petre Țuțea) s-a manifestat, după 1989, ca un purtător de stindard al modernizării și al democratizării României. Pe lângă condamnarea explicită a mișcărilor antisemite de ultimă genera de ultimă generație, dl Liiceanu a luat nu o dată atitudini profund responsabile în momente-cheie ale istoriei noastre foarte recente. Să ne gândim numai la hotărâta sa susținere a acțiunii aeriene NATO îndreptate împotriva Iugoslaviei lui Miloșevici – o , dl Liiceanu a luat nu o dată atitudini profund responsabile în momente-cheie ale istoriei noastre foarte recente. Să ne gândim numai la hotărâta sa susținere a acțiunii aeriene NATO îndreptate împotriva Iugoslaviei lui Miloșevici – o țară pe care o putem considera, fără a exagera în nici un fel, drept fascizată. De asemenea, numele d-lui Liiceanu se leagă de o editură presupusă a avea un program de traducere a operelor esențiale ale tradiției critice liberale. (...) / Cineva cu autoritatea simbolică a d-lui Liiceanu (...) ar fi produs daune incalculabile dacă ar fi continuat linia noiciană de demascare a presupusului eșec spiritual al modernității occidentale. În acest punct, «despărțirea de Noica» reprezintă un gest important și bogat în consecințe fericite. (...) / Totuși, lucrurile sunt mai complicate. Cu toate că atitudinea publică a d-lui Liiceanu a fost mereu una de susținere a democrației și a pieței, în posteritatea cea mai strictă a criticismului liberal, nu se poate spune că în domeniul «politicii culturale» Domnia sa ar fi cunoscut vreo transformare comparabilă. Dimpotrivă chiar: abia după 1989 discursul său de (auto)legitimare de tip «auratic» a ajuns la deplina înflorire. În condițiile în care cultul instituțional al Culturii Naționale s-a retras din avanscenă în tranșeele mai puțin vizibile ale învățământului primar și secundar (și, într-o măsură apreciabilă, academic), în condițiile în care profesioniștii idlatriei, de tipul d-lor Păunescu-Vadim (...) își desfășoară[talentele în gol, reușind să mobilizeze, în cea mai mare parte, doar publicul subcultural, se deschide larg calea recunoașterii d-lui Liiceanu drept ierarh suprem al adevăratei și unicei boserici a Culturii./ Dl Liiceanu nu se limitează, ca destui alți apărători ai canonului estetic și intelectual cristalizat înainte de 1989, să profite de inerțiile unui sistem cultural aflat într-un proces de ularlentă descompunere (...). Domnia sa este actorul intelectual cel mai capabil să *tematizeze aura*, pledând pentru o condiție elitară (...) asumată decis și plenar. Întreaga sa retorică dovedește că este conștient de relația intimă între păstrarea unei «sfere sacre» a Operei și puterea simbolică (oricând convertibilă în putere politică, mediatică, economică) exercitată de cei ce au acces la această sferă. (...) În cultura noastră din a doua jumătate a secolului al XX-lea, probabil numai romancierul Nicolae

Breban a mai avut o intuiție atât de clar exprimată a politicii carismatice/auratice./ Acestea fiind zise, rămâne întrebarea dacă acuzația de «fascism cultural» poate fi reținută în sarcina d-lui Liiceanu. Opinia mea este că nu: oricât de multe apropieri există între ceea ce un critic de factura lui Walter Benjamin desemnează prin această sintagmă și politicile filosofică și mediatică ale d-lui Liiceanu, «fascism» este un concept mult prea încărcat de conotații atroce pentru a ne putea juca în mod iresponsabil cu el. A numi «fascism» atitudinea d-lui Liiceanu ar conduce la o promiscuitate conceptuală ai cărei principali beneficiari ar fi (...) aderenții Partidului România Mare. (...) Trebuie, de asemenea, spus că puterea obținută prin politicile auratice, practicate în modul cel mai vizibil (spectaculos) de dl Liiceanu, dar convenabile multora dintre apropiații Domniei sale care, la suprafață, par mult mai «liberali» și «critici», se sprijină pe reflexe de obediență culturală cultivate de sistemul de educație românesc pe care, la suprafață, le denunță. Puterea de care se bucură dl Liiceanu se alimentează din forța unei structuri subterane de refkexe condiționate având în centru aura Operei, adică, prin implicație, a Creatorului (vezi: Intelctualului, Scriitorului, Poetului, Filosofului, Criticului Literar, Istoricului etc.), a culturii ca Panteon (fie acesta Național sau/și European). Este evident că prăbușirea comunismului nu a antrenat automat dezinstituționalizarea atitudinii idolatre față de «cultura înaltă». Există, în continuare, o densă rețea de simboluri, de conținuturi emoționale latente – constant activate de școală și de o parte importantă a mass-media – care întreține (...) climatul idolatriei «auratice». De aici nu rezultă doar că idolii clasici de tipul Limba, Istoria, Cultura, Marea Muzică (vorba regretatului Iosif Sava) beneficiază în continuare de doza lor de primitivism ritualic mai mult sau mai puțin sublimat, ci și că idei și valori de tipul «modernității», al «liberalismului», al «pieței» sunt prinse în același joc al aurei, devenind fetișurile unor noi tipuri de evlavie. Ceea ce, în opinia mea, nu amănetează viitorul”. □ Andrei Cornea adresează un răspuns polemic lui Ioan Buduca (**Teologice**): „Pentru dl Ioan Buduca, eseul meu, **Teologia antisemitismului**, publicat în numerele 4 și 5 ale «Observatorului cultural», este «o prostie inteligentă». (...) După el, ea ar fi aceea că eu aș spune că «un creștin nu poate să nu fie antisemit». Or, mai întâi, eu nu spun decât că, *în formele sale tradiționale și fundamentaliste*, creștinismul ajunge la antisemitism. Dimpotrivă (...), în formele sale moderne sau chiar postmoderne, creștinismul poate evita antisemitismul./ Spun, de asemenea, și că antisemitismul radical conduce la distrugerea creștinismului (...). Dar zisa d-lui Buduca, potrivit căreia «a fi antisemit este, pentru creștinul care știe în ce afacere se află, tot una cu a rata mântuirea personală», mi se pare, din păcate, un vis pios. Să înțeleg oare de aici că mulți creștini, episcopi, Papi, Părinți ai Bisericii din trecut, ba chiar și evangheliștii fie «nu știu în ce afacere se află», fie și-au «ratat mântuirea personală»? Căci antisemiți au fost mulți dintre ei, chiar dacă nu Toți într-o formă radicală! Altfel, de ce le-ar mai fi cerut iertare

evreilor în numele lor papa Ioan paul al II-lea, cu ocazia recentului său pelerinaj prin Țara Sfântă? (...) / Toată problema este că dl Buduca continuă să creadă că evreii au o *misiune*, un «rol mântuitor», adică, în termenii eselui meu, că sunt un «popor-dovadă». Or, tocmai din acest tip de credință se trage antisemitismul: ca să răspundă rolului los eschatologic, evreii ar trebui să se convertească la creștinism – a susținut Biserica. (...) Iar faptul că dl Buduca le acordă evreilor indulgență și nu le cere să se grăbească prea mult cu convertirea, ci să mai amâne puțin Apocalipsa, de dragul acestei lumi, nu mă încălzește prea mult. Pur și simplu mi se pare imoral să i se pretindă cuiva, *fără să fie întrebat*, să devină presupusul instrument al salvării spirituale a altora. (...) / Dacă nu există *opозиție teologică* față de iudaism și iudei, cum se explică enorma polemică a atâtor *autori creștini* împotriva evreilor? (...) / Dar acuzația de *deicid* adusă evreilor? Nici ea nu e «opозиție» sau nu e de natură teologică? Pe de altă parte, refuzul evreilor de a vee în Iisus o ființă divină nu e tot de natură teologică, având o legătură directă cu felul în care evreii văd divinitatea? (...) / Ioan Buduca îmi reproșează (...) că folosesc greșit cuvântul «antisemitism», deoarece *acesta n-ar avea nici o legătură cu teologia*. (...) Pretutindeni în epoca modernă, așa cum arăt în studiu, evreii incurcă diferite socoteli teologice și metafizice, fie în variantă explicit religioasă, fie travestite în profanul ideologiilor. / Înțeleg că dl Buduca e creștin și că e contra antisemitismului. Foarte bine. Numai că problema în discuție este dacă între *tradiția* istorică creștină și antisemitism există o legătură sau nu”. □ Carmen Mușat formulează un „Punct de vedere” pe tema ***Presa cotidiană – între diletantism și voința de putere***: „Dincolo de exaltarea retorică a virtuților sublime ale Poporului (vezi, în acest sens, motoul cu puternic iz populist al «Jurnalului național», care se declară «ziar dedicat poporului român») (...), ambiția primordială a presei cotidiene de la noi pare să fie aceea de a face politică. Fapt ce duce, inevitabil, la substituirea datoriei de a informa cu preocuparea pentru manipularea opiniei publice. Sunt utilizate în acest scop o serie de strategii redacționale, de la totală ignorare a acelor evenimente care contrazic orientarea sau diagnosticul aplicat anterior unei situații de către redactorii ziarului (vezi colecția «Adevărului» din perioada acțiunilor NATO în Kosovo sau din timpul conferinței de la Helsinki, din decembrie anul trecut), la ruptura dintre mesajul transmis de titlu și conținutul propriu-zis al articolului situat, de multe ori, la antipod, până la bombardarea cititorilor cu știri de senzație. (...) / Ce e de făcut atunci când, de fapt, cea de-a patra putere în stat este, la rândul ei, coruptă și coruptibilă, când independența afișată ostentativ este doar declarativă și aparentă (...) ? (...) / Se pare că unii dintre ziariștii noștri și-au însușit foarte repede sloganul care circula în perioada interbelică, «Șantajul și etajul». Așa se face că asistăm la campanii de presă concertate asupra unei personalități politice, vinovate fie de a nu fi răsplătit la timp, cu onorurile așteptate, vreun megaeditorialist, fie, mai grav, de a nu mai

plăti unui cotidian sau altuia mult râvnita publicitate. Grav nu este că presa face și desface reputații publice, cât faptul că nu onestitatea sau corectitudinea și, cu atât mai puțin, interesul național sunt criteriile care stau la baza acestor cruciade, ci orgoliul rănit sau interesele de tot felul ale «mogulilor», ambiția de a demonstra tuturor că, în condițiile în care nimeni nu este mai presus de lege, pres acotidiană este întotdeauna *dincolo* de ea. (...) Există și publicații care își respectă totuși cititorii și nu recurg la senzational sau la vulgaritate din dorința de a-și mări tirajul cu orice preț (...). În această situație sunt ziare precum «Curentul», «Ziarul financiar» sau «Cronica română», unde accentul cade pe informație și unde există preocuparea pentru ierarhizarea știrilor din ordinea importanței lor”. □ Sub titlul *Un catalog cu litere de Plumb*, Gheorghe Crăciun semnalează apariția a două volume avându-l ca autor pe Radu Petrescu: *Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal. 1946-195/1954-1956* (Ed. Humanitas, 1999) și *G. Bacovia* (Ed. Paralela 45, Pitești, 1999): „În 1946, la 19 ani, când își începe jurnalul (...), Radu Petrescu e un scriitor marcat de același tip de sensibilitate ca și poetul *Plumbului*. (...) Bacovianismul se manifestă de timpuriu la Radu Petrescu nu ca manieră de a scrie, ci ca atitudine, mod de percepție și viziune estetică despre real. (...) Fiind un fanatic al artei, Radu Petrescu privește poezia, ca și Croce, drept singura formă estetică pură. Restul, inclusiv jurnalul, e... literatură. Poezia nu are legătură nici cu contingentele vieții, nici cu tranzitivitatea sensului. Or, jurnalul lui Radu Petrescu nu e, până la urmă, altceva decât o căutare a Poeziei”. □ Magda Cârneci este intervievată de Raluca Alexandrescu (*Poezia: o „metafizică experimentală”*): „Ce șanse are poezia acum, în mediul literar actual? Ce înseamnă pentru dvs. mediul literar? Poezia pare că se află actualmente într-un con de umbră al interesului public și al comentatorului avizat nu doar în România, ci pretutindeni, din motive diferite. Poezia pretinde un tip de lectură lentă și de meditație abstrasă din complicația inextricabilă a cotidianului pe care ristmul și complexitatea vieții în interiorul civilizației actuale, mai ales în Occident, pare să îl îngăduie prea puțin. Într-o țară ca România, poezia mai e concurată și de aflulul de informație politică, socială și istorică devenită disponibilă după 1989 (...). Iar comentatorii profesioniști, când nu renunță de tot la recenzarea poeziei din cauza inflației de volume de versuri (...), se lasă tentați mai degrabă de proză, critică, dramaturgie, eseu sau, mai nou, de «studiile culturale», pentru că toate aceste genuri literare sau teoretice îngăduie o gândire mai superficială sau mai rapidă sau mai schematică. (...) Și totuși. Cine are de-a face cu *e-mailul* sau Internetul știe câte «situri» de poezie se pot accesa gratuit de la biroul său de lucru. (...) Și cum poate cu relativă ușurință să-și creeze propria lui pagină de poezie pe *web* și să-și difuzeze astfel producția proprie în creierul invizibil al planetei. (...) Mediul literar înseamnă acum rețeaua de «ele» și «ei» din lumea întreagă cu care împărtășesc aceeași credință că poezia nu poate dispărea”.

● În revista „22” (nr. 17), H.-R. Patapievici semnează editorialul „*Să mă ierți și să mă iubești*”: „În ediția de sâmbătă, 22 aprilie, ziarul «Adevărul» își informează cititorii că d-l Andrei Pleșu a refuzat un premiu al asociației «Manfred Wörner». O face în maniera sa obișnuită – pufnind, plesnind și insinuând. Cel acuzat de lipsă de bărbăție, lipsă de onorabilitate și de «*minima moralia*» (citându-se incult titlul lucrării *Minima Moralia*, care nu are nimic de-a face cu moralitatea puțină) este... Andrei Pleșu. Ilustrând un anumit stil jurnalistic, bazat pe inflamare emoțională, instigare verbală și mobilizare afectivă, fotografia fostului ministru de Externe este pusă sub următorul titlu: **Dezamăgit că n-a primit un premiu special pentru susținerea măcelului din Kosovo, Andrei Pleșu înapoiază medalia fundației Manfred Wörner.** Sugestia transmisă cititorului e clară. Numai normal nu poate fi omul care ridică obiecții prin acest refuz, ci, mai degrabă, este un energumen sangvinar, căruia așteptarea sângeroasă i-a fost frustrată prin faptul că adeziunea la măcelul din Kosovo nu i-am fost public și elogios recunoscută. Este aceasta o informație? Bineînțeles că nu. Este o instigare verbală, menită să-l monteze emoțional pe cititor”. □ Este reprodus următorul text (intitulat *Moțiune*) datat 23 aprilie 2000: „A treia *Conferință Internațională*, dedicată drepturilor minorităților literare și lingvistice, organizată la *Centrul PEN Român* la Iași, reunind scriitori din Belgia, Elveția, Franța, Germania, Israel, Norvegia, Republica Moldova, Ucraina, Ungaria și România: – apreciază inițiativele considerabile ale colegilor din *Centrul PEN din Rusia* pentru apărarea libertății de expresie și a drepturilor omului în Cecenia; – cere *Centrului PEN Rus* să-și continue eforturile pentru încheierea păcii; – face apel la Guvernul Federației Ruse să dea dovadă, cel puțin de acum încolo, de moderație în Cecenia, de respect față de un popor care a fost cândva victimă a represiunilor staliniste, să permită accesul observatorilor Națiunilor Unite, ai OSCE, ai presei internaționale, să asigure protecția populației civile, oprind torturile și orice formă de teroare și persecuție, și să se negocieze o pace dreaptă, care să respecte drepturile fundamentale ale poporului cecen”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 515), Carmen Chihăia consemnează un interviu cu Dinu Flămând. Poetul vorbește despre concluziile la care a ajuns „decriptând trecutul imediat”, respectiv cei 10 ani postdecembriști: „Am încercat să răspund la ea, în felul meu: printr-o carte de versuri intitulată *Viața de probă* (publicată în 1998). Ce mă îndreptățește să cred că, înainte de '89, trăisem o «viață de probă»? Ce a însemnat această «viață de probă»? Oare ea n-a fost și o anume complicitate cu torționarii noștri? Împăcându-ne cumva cu noi înșine, în ideea că, nu-i așa, respirând cu jumătate de plămân, chinuindu-ne, trăind pe jumătate, nu facem decât să ne asumăm o «viață de probă»?! O viață provizorie. Viața adevărată, viața noastră cea adevărată, trebuia, deci, să... urmeze, abia după ce, nu se știe prin ce miracol, scăpăm de comunism și nu vom mai avea parte vreodată de niște conducători imbecili, care ne ghidau, vai, atât de «eficient»?! Dar, ca să

revin și să vă răspund mai direct la întrebare: pentru mine, acești 10 ani postdecembriști au însemnat o perioadă benefică. De ce? Păi, tocmai fiindcă în tot acest răstimp n-am făcut decât să încerc să dau un răspuns la această întrebare: cum mi-am putut permite să cred că voi avea o... altă viață?! *Că ceea ce am trăit înainte era doar... viața de probă?! Cum de-am acceptat utopia – prăvălită ca o placă de beton peste noi – privind caracterul «etern» al comunismului? Cum de se înșurubase atât de profund în creierul nostru ideea că nici într-o mie de ani nimic nu se poate schimba?! Așa cum Hitler indusese, la vremea lui, convingerea că imperiul pangermanic creat de el va dura 1000 de ani...?! (...) Un lucru (...) s-a petrecut cu certitudine, din acest punct de vedere, în acești 10 ani: s-a spulberat utopia că literatura ar fi necesară! Literatura nu e necesară. Mai mult decât atât: e doar o formă, o modalitate de exprimare. Care devine necesară doar pentru cei ce simt nevoia să se exprime prin literatură. Nu ești obligat să «ai literatură», așa cum ești obligat să o înveți din manual. Și nici nu e obligatoriu ca ea să te reprezinte ca nație... Bineînțeles că, spunând asta, mă fac avocatul Diavolului, îmi asum acest risc doar pentru ca – ocolind un paradox – să ajungem la a avea mai mult respect pentru literatură. Să nu facem din ea o Instituție, uitând, neacceptând, că ea este, înainte de toate, expresia unei individualități. Și, ei bine, în clipa în care acest mit al colectivității – față de care literatura se credea că este datoare, așa cum e datoare față de patrie, steag, tradiție ș.a.m.d. – în clipa, așadar, când se va termina cu această viziune colectivistă asupra literaturii, putem reveni la întrebările de bază”. Referitor la schimbarea din 1996, Dinu Flămând afirmă: „Deziluziile sunt numeroase. Nimeni n-a mai trăit experiența trecerii de la comunism la capitalism. Încât mă întreb dacă în '89 și după aceea am fost îndreptățiți să avem iluzii. Sincer vorbind, eu, unul, nici n-am avut timp să-mi fac speranțe în '89. Lucram pe atunci în frontul din față, cum s-ar spune, ca ziarist. Și nici nu eram în România, ci la Paris. Știrile îmi parveneau filtrate de agențiile de presă, *volens, nolens*. N-am avut timp să-mi fac prea multe iluzii. Fiindcă, aflându-mă la... distanță, am intuit că Europa Occidentală se va... închide. Nu-mi arog, cum ziceam, cine știe ce haruri premonitive, dar ce a urmat era previzibil: nu existau cadre, oameni politici pe potriva momentului, ci, mai degrabă, multă... bunăvoință. Și, desigur, o foarte mare capacitate de manipulare... În 1996, la schimbarea de regim, mărturisesc din nou, am pus un... bemol speranțelor, iluziilor... Bineînțeles, există nuanțe, etape”. „– *Ce șanse mai are poezia, în acest atât de agitat și imprevizibil context sociopolitic?! – În fiecare zi trebuie/va trebui să ne punem – și să răspundem la această întrebare. Exclud posibilitatea izolării în turnul de fildeș. Eminescu era băgat până-n gât în patimi politice, scriind în același timp poezia pe care o cunoaștem. Nu vād de ce poetul de astăzi ar fi inocent, când explodează bombe în Kosovo, sau când este sărăcie lucie pe Prut. Șansa poeziei, azi, este de a se familiariza cu realitatea! De a găsi punctul de convergență cu realitatea, cu emoția. Dacă ea nu vorbește în numele autenticității, n-are despre ce vorbi... Nu poate vorbi (doar) în numele așa-ziselor «teme**

eternă», fără nici o legătură cu contingentul... Cu alte vorbe, șansele poeziei, azi, nu sunt nici mai mici, nici mai mari ca... totdeauna./ – *Și cartea? Are ea motive serioase să se teamă de... concurența Internetului?!* – Să ne amintim cum au evoluat lucrurile până la a se ajunge la cartea tipărită: poemele homerice au fost scrise pe papirus și transmise prin tradiția orală, până la tipărirea pe hârtie. În fond, prea puțin are importanță dacă până la urmă va fi Internetul calea cea mai rapidă pentru transmiterea TEXTULUI, în ritmul nebun al apariției/dispariției de noi tehnologii, e foarte posibil ca, mâine, până și Internetul să fie... depășit. Și să apară, poate, *cărți electronice*, cu care să ne obișnuim foarte bine și din care să citim niște sonete sublime. Cu aceeași emoție cu care le-am citi pe hârtie. Dacă nu cumva vor evolua împreună. Și vom avea, concomitent, și sunetul și imaginea. Deja trăim într-o lume complexă. Nu putem folosi tot ce ni se oferă. Unul optează pentru Internet, altul pentru cartea tradițională. Sau nici pentru una, nici pentru alta, preferând să meargă în natură și să uite de toate, în fața mării... Altul se duce la Polul Nord, cu consecvență ș.a.m.d. Dacă există Internetul, nu înseamnă că, automat, toată lumea va fi sclavul Internetului. De altfel, eu personal, îl detest. Îmi vine să și râd când mi se argumentează că, iată, așa, s-a simplificat enorm comunicarea. Dar, până una-alta, nu s-a... simplificat procedeul care te învață ce... să comunici. Unii pot să comunice electronic, dar descoperă că n-au ce să comunice! Ce să comunice? «Salut, Ioane. – La mine e fain și cald. Cum e la voi? Brânza se face, cireșele se coc...». Sigur, e și asta o comunicare. Dar nu văd cum ar putea amenința literatura... Mai ales că mai toate textele de pe Internet sunt de felul celui amintit mai sus”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 16), rubrica „Munca cu cartea”, semnată în acest număr *Epica fierului*, stă sub motto-ul – preluat de la I.D. Sârbu – „Numai curul se schimbă, limbile rămân aceleași” și se referă la *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*: „A ținut minte ce-i spunea tatăl și, spre deosebire de prietenii lui cerchiști (Cercul de la Sibiu, gruparea din care s-a evidențiat Doinaș), nu a intrat în PCR, dar a intrat conștiincios în pușcăriile comuniste (1957 – 1 an; 1958 – 7 ani și 4 de interdicție) pentru «uneltire contra ordinii sociale». Ca scriitor, sub comuniști, s-a prefăcut că e dramaturg și din 1967, când primește «drept de publicare și semnătură», a publicat și i s-au jucat, câteodată cu succes, piese de mână a doua. (...) Ca să-l contrazică pe Nicolae Manolescu, care a susținut că nu am avut literatură de sertar deoarece tot ce a fost de valoare a apărut până la urmă, a lăsat într-un sertar două romane, *Lupul și catedrala* și *Adio, Europa!*, precum și un *Jurnal* masiv. (...) A murit pe 17 septembrie 1989 și n-a apucat să vadă că e mare scriitor”.

26 aprilie

● În „România literară” (nr. 16), Ruxandra Cesereanu publică un articol de atitudine despre *Sărăcia scriitorului*: „Scriitorul român de astăzi nu se poate întreține din ceea ce scrie. Revistele îl plătesc modest sau nu-l plătesc deloc,

întrucât costurile tipografice și ale hîrtiei consumă toate resursele financiare (totuși, diriguitorii lor ar trebui să știe că onorariul unui colaborator este o chestiune de self-respect pentru acesta). Editurile îl plătesc, de obicei, în exemplare de autor sau onorariul este de asemenea natură (la limita decenței) încît autorul însuși preferă să fie plătit în cărți. Dacă nu cumva tot el își achită cartea ori găsește sponsori pentru ea. Ce este trist este că scriitorul român nu mai poate nici măcar să cumpere cărțile altora. Dacă este vorba de autori români, el speră, eventual să primească opurile acestora ori să le poată consulta la bibliotecă. Dacă e vorba de autori străini, între pâine și carte, până și scriitorul va alege, în cele din urmă, pâinea. Am văzut, în ultima vreme, o puzderie de confrăți prin librării: neputând să cumpere cărțile, ei le răsfoiesc ceasuri întregi. S-ar prea putea, de altfel, ca și cititul să se transforme de-acum înainte sau să devină răsfoit de cărți. Există, însă, și confrăți care refuză să mai intre în librării, pentru simplul fapt că vederea cărților pe care nu le pot achiziționa le provoacă un simțămînt stânjenitor, de rușine. Dar chestiunea mizeriei nu se reduce la neputința de a cumpăra cărți. Atunci, când, în Cluj, s-a sistat editarea revistei «Tribuna», am văzut, realmente, scriitori muritori de foame. Astăzi, când săptămînalul atît de reprezentativ, odinioară, pentru urbea de pe Someș mai scoate, intermitent, numere, puținii redactori rămași o fac în continuare fără a nu primi nici un ban, fiindcă majoritatea s-au reprofilat în alte slujbe. (Dintotdeauna, «Echinoul», dacă e să dau un exemplu celebru, a fost redactat, practic, fără ca urzitorii săi să fie remunerați). Și dacă tot m-am concentrat pe Cluj, de ce să nu spun că redactorii de la 'Steaua' au salarii mai mici ca ale femeilor de serviciu de oriunde. Adevărul este că nu două slujbe ar trebui să aibă scriitorul român, ca să se poată întreține pe sine și familia sa, ci trei sau patru, ducîndu-le în spinare ca o Fefelegă. Cât despre scriitorul liber profesionist, se pare că existența acestuia nu este posibilă în România de azi. Cu toate acestea, cazuri fericite de scriitori bine plătiți și prosperi există; și e bine că există cel puțin pentru faptul că ele funcționează ca Eldorado pentru scriitorul trăitor în penurie. Scriitorii au murit (de/și) în mizerie dintotdeauna, astfel încît sfîrșitul secolului XX nu constituie o premieră. Dar mersul civilizației noastre ar fi trebuit să schimbe lucrurile. Este o mîngâiere, oare (deși nu doresc să fiu macabră) că Uniunea Scriitorilor din România mai are încă posibilități să achite costul coșciugelor și, uneori, costul integral al înmormîntărilor membrilor ei? Dar, oare, premiile Uniunii Scriitorilor nu au ajuns să însemne, mai mult decît glorie și valoare, o bătălie pentru bani peșin? Oare culisele premiilor de orice tip nu mai ales așa ceva au ajuns să reprezinte? Dintr-un premiu generos, un autor gratificat astfel își mai poate petrece, încă, vacanța de vară, la mare, își poate plăti întreținerea casei pe cîteva luni ori poate achita taxele studentești ale copilului său!". □ În prima parte a unui articol intitulat, explicativ, *Globalizare*, Mihai Zamfir apreciază accepția liberală a acesteia, în opoziție cu cea internaționalist-comunistă:

„Acum câteva decenii, socialo-comuniștii nu numai că nu vedeau nici un inconvenient în uniformizarea existenței terestre după dogma leninistă, ci, dimpotrivă, prezentau această monotonie universală drept «visul de aur al omenirii». A fost de ajuns ca mondializarea să schimbe de semn, să treacă de la minus la plus, pentru ca același fenomen să se transforme pentru ei în năpastă./ Globalizarea sovietică însemna deci paradisul terestru; globalizarea americană de astăzi înseamnă infernul. Nu s-ar putea spune că acest tip de gândire păcătuiește printr-o exagerată subtilitate!”. □ În preambulul unui comentariu favorabil despre volumul lui Cristian Tudor Popescu *Omohom. Ficțiuni speculative*, pref. Lucian Boia (Ed. Polirom, 2000) (*Un Cristian Tudor Popescu mai puțin cunoscut*), Alex. Ștefănescu îi face un portret colorat, cu tușe politice, autorului: „Cristian Tudor Popescu a impus un stil în publicistica românească. Cu o violență care taie respirația cititorului, el critică tot ce întreprinde clasa politică. Energia investită în acest act pedepsitor este atât de mare, încât justițiarul suferă mai mult decât cei sancționați. Mi-l închipui pe editorialistul de la «Adevărul» ca pe un călău patetic care aplică lovituri de bici unor nesimțiți, până când se prăbușește el însuși, extenuat, sub privirile lor batjocoritoare./ În mod curios, Cristian Tudor Popescu nu-i critică niciodată pe oamenii simpli, ca și cum nu ar vedea că printre ei există atâția lași, leneși și incapabili. Pentru el, populația este sacră, vina pentru degradarea fără precedent a vieții din România revenind exclusiv demnitarilor. Stângismul de intelectual naiv, dorința isterică de a schimba peste noapte mersul lumii îl fac pe ziarist să semene cu anarhiștii ruși din romanele lui Dostoievski./ Psihologia lui devine descifrabilă într-o oarecare măsură dacă îi citim cu atenție povestirile SF. Cititorii poate au uitat că vehementul acuzator al clasei politice a început prin a scrie povestiri științifico-fantastice și că a rămas un fidel al genului, o dovadă constituind-o chiar apariția recentului volum *Omohom*, subintitulat «ficțiuni speculative». (...) Dincolo de binecunoscuta lui figură drăcească, există un adolescent, iar acest adolescent visează la «lumi ce nu există». El este dezamăgit de «maturi», pe care și-i imagina cu totul altfel: ca pe niște eroi. Lui Cristian Tudor Popescu i-ar plăcea ca Emil Constantinescu să ia pistolul cu laser, să se teleporteze în vilele construite din bani furați și să-i aneantizeze pe parveniți. Dar cum așa ceva nu se întâmplă, publicistul ajunge să-l deteste pe posibilul lui idol, considerându-l cauza răului. (...)/ Cristian Tudor Popescu are o gândire îndrăznească și decisă, care se poate desfășura fără accidente doar în spațiul nemărginit al literaturii SF. În spațiul comentariului politic radicalitatea sa intempestivă devine primejdioasă. Este ca și cum un spectacol de acrobație aviatică s-ar desfășura loc într-o sală de ședințe a Parlamentului”. □ Livius Ciocârlie publică un eseu – *Eminescu, sau despre poet și despre mit* – în care pune problema „actualității” (și implicațiile contestării) lui Eminescu în contemporaneitate: „Cât de puțini sunt cititorii în stare să guste frumusețea versurilor raciniene și ce bătălie s-a dat, acum câteva

decenii, între criticii lui Racine. Câte cărți – și ce cărți! – nu se scriu despre puțin cititul Mallarmé./ Eminescu e acum în aceeași situație. El nu mai corespunde sensibilității noastre – și e un motiv în plus ca tinerii intelectuali să resimtă mitul ce li se impune ca fiind constrângător. Dar Eminescu n-a pierdut nimic din puterea de atracție pentru cine nu se limitează la a-i citi pe contemporani. Puterea îi vine acum, exclusiv, din resurse proprii. Ele se recunosc în lecturile critice, care mereu descoperă ce încă nu se percepușe, și în mutațiile de lectură, de tip Negoitescu, care intervin din când în când./ Ca să fiu mai pe înțelesul – adică gustul – vremii: Bacovia antebelic a fost un poet minor. Acceptă cineva că atunci când va înceta potrivirea de lungime de undă cu Bacovia el nu va mai fi un mare poet? Se acceptă perspectiva, certă, că de la un timp, citindu-l pe Caragiale liceenii se vor plictisi? Cu siguranță se vor plictisi. Atunci Caragiale nu va mai fi un mare scriitor? Și totuși, argumentul mie nu-mi place, mie nu-mi spune mare lucru a intervenit în discuție. Departate de mine intenția de a da un ucaz. Nu e nici o vină în a nu-l (mai) gusta pe Eminescu. A crede că dovedești ceva cu asta e, însă, cum să spun? Mai bine nu mai spun./ Cât despre importanță, pe care o deosebesc de valoare, înțelegând prin ea măsura modificării pe care cineva a produs-o într-o stare de fapt, nu întârzii asupra ei. A-i contesta lui Eminescu extensiunea de bandă pe care, în toate privințele (mai puțin referențialitatea, fiindcă el aparține poeziei reflexive), a realizat-o în scrisul românesc, ar însemna să fii de rea-credință și să excluzi, din start, orice dialog./ Închei cu răspunsul la întrebarea ce mai rămâne azi din Eminescu? pe care mi-a pus-o un jurnalist. Eminescu rămâne în continuare ce a fost: un mare poet și un mit. A fost citit cu încântare și mult adulat. Noutatea – pe lângă scăderea numărului de cititori – este că acum e și discutat. A-l discuta pe marele poet este juvenil, adică și simpatic și naiv. A discuta cu inteligență un mit este totdeauna salutar”. □ S. Damian semnează un eseu critic admirativ despre *Literatura lui Nicolae Breban*: „Ce mă cucerește în literatura lui Breban nu e latura doctrinar speculativă (unele idei la care se revine îmi sunt net antipatice), ci definirea admirabilă a psihologiilor. Poate cam stângaci și cu inflexiuni didactice, discursul meu în apărarea unui termen al ecuației, care solicita imperios să fie prezent, nu a avut, se pare, efectul dorit. Dacă trec în revistă suita de romane alcătuite după aceea observ că liniile de boltă nu sunt modificate, aceleași obsesii în felurite variante îi apasă pe eroi (cînd transpare echivocul între cinism și morală din *Animale bolnave* și *Buna Vestire*, mă îndoiesc că îmblînzirea perspectivei ar fi rodul lecturii unor cronici)./ De la personaje la autor. Când îl contemplu, mi-l imaginez ca un uriaș fluture, căruia îi cresc aripile pentru zbor, repetând încercarea periculoasă cu toate că ele s-au aprins de cîteva ori la pîlpăirea focului”.

● În „Luceafărul” (nr. 16), Șerban Lănescu semnează un articol intitulat „*Bietul*” intelectual: „Poporul român este plecat vîdit pe calea într-o

superbisimă rată istorică la care *intelectualul*, și încă mai abilitat «*telectualu*» *umanist* – aduși-și-a din plin contribuția. Dovada – rezultatul electoral ce se prefigurează și prin care România urmează a se întoarce repezitor acolo de unde abia dacă a încercat, împleticit, să plece. Or, dacă propaganda gangului mediatic ce i se zice de stânga a reușit să infesteze majoritatea electoratului așa încât ne grăbim într-o nenorocire, una dintre principalele explicații este, fără doar și poate, manifestarea socială a *intelectualului*. Iar în cauză nu sunt deloc doar de *vipurile* mediatice. Sigur, să pretinzi că ești intelectual și să te complaci participând la sabatul nocturn al celui care și-a asumat public condiția porcescă, scutește de orice comentariu. Or, la fel, să accepți compania selectă (acum, în campanie electorală, din ce în ce mai selectată) de la *show-ul* unui M. Tucă, descalifică impardonabil. Asta în timp ce, de partea cealaltă a baricadei, capitalismul și democrația liberală sunt apărate de un clovn care, oricât de talentat ar fi el, căci este, tot clovn rămâne însă. Dar, aidoma cu ceea ce se întâmplă și se poate vedea în avanscena spațiului public, pe *sticlă*, deci aidoma cum se *prezintă* *vipurile*, tot așa, în viețuiala cea de toată ziua, *intelectualul de toată mâna* se comportă ca un brav releu al propagării infecției. Deci, n-ar mai rămâne decât speranța primenirii demografice a *intelectualului*. Firavă și îndoielnică speranță! Fiindcă moștenirea ticăloșeniei se transmite așa cum lesne se poate observa văzându-le *mersul* studenților”. □ Alexandru George (*Rectificări*) mărturisește: „Hazardul lecturilor mele sau, poate, fireasca tendință și oferta ispititoare m-au făcut să-mi îndrept curiozitatea mai ales spre acele cărți de mărturii nude asupra trecutului, scrise de către autorii cei mai diverși, din tabere uneori opuse, informând asupra multor lucruri neștiute și lansând judecăți de multe ori scandaloase. Dar și multe erori prea vădite, rezultat al memoriei deficitare sau al lipsei de control. Încât, recomandându-le cu căldură cititorului (deși eu însumi nu le-am parcurs pe toate!), nu o dată, în cazuri grave, am pretins replica și punerea la punct de care nu trebuie să se lipsească nici numele cele mai prodigioase. (...) Mă refer la jurnalul lui Petre Pandrea, o carte despre care m-am grăbit să refer și s-o recomand cititorilor cu maximă căldură. Acolo, acest om care a cunoscut atâtea personaje importante de la Gh. Dimitrov la Lucrețiu Pătrășcanu și d la Armand Călinescu la Nae Ionescu, Cioran, Belu Zilber sau Radu Gyr – vorbește, în unele pagini finale, de legătura dintre Corneliu Zelea Codreanu și Nae Ionescu, afirmând că acesta din urmă ar fi fost profesorul viitorului «Căpitan», că ar fi avut o acțiune formativă decisivă asupra micului elev de la Liceul «Mănăstirea Dealului», memorialistul însuși fiind coleg cu Codreanu. (...) Toată această poveste urmează a fi verificată, dar, până atunci, aș sfătui pe toți cei care se vor gândi la ea să reflecteze mai profund la ceea ce se poate ascunde sub cuvintele mari”. □ În *Breviarul cavalerei postmodernist*, Octavian Soviany semnează: „Poemele lui Ioan Flora din volumul *Medeea și mașinile ei de război* (Editura Libertatea, Novi Sad, 1999) cultivă viziunile

apocaliptice, constituindu-se sub forma unor «suite enumerative» al colajului. (...) Preocupat până la obsesie de «comedia literaturii» (fapt pentru care textele sale pot fi asimilate, neîndoielnic, postmodernismului), câtuși de puțin străin de lecția textualiștilor, pe care o aplică în registrul farsei și al parodicului seducătoarelor sale spectacole cu măști, din care nu lipsește nici un grăunte de umor balcanic, Ioan Flora e, cu siguranță, unul dintre poeții majori ai acestui sfârșit de mileniu”.

27 aprilie

● Într-un articol din „România liberă”, *O confuzie în plus*, Gabriela Adameșteanu scrie: „Un exemplu de creare a confuziei este modul în care la sfârșitul săptămânii trecute s-au discutat diplomele de excelență înmânate de asociația «Manfred Wörner», cu ocazia împlinirii a 51 de ani de la înființarea NATO./ Andrei Pleșu, care în calitatea sa de ministru de Externe (alături de președintele Constantinescu) a orientat, fără ambiguitățile tradiționale românești (...), politica externă pe o linie clar pro-occidentală, susținând NATO nu doar prin vorbe, ca până atunci, ci și prin fapte, s-a trezit premiat alături de staff-ul unor ziare și televiziuni cu poziții agresiv antioccidentale și anti NATO. (...)/ Andrei Pleșu a ajuns din nou ținta violențelor verbale ale aceluiași jurnaliști în clipa când, cu demnitate, a refuzat «Diploma de Excelență» din pricina contextului moral uniformizator”.

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 17), Nicolae Breban schițează un portret al lui Ștefan Bănulescu: „...Face parte dintr-o zonă literară nouă, a câmpiei dunărene, ce a dat deja câțiva scriitori reductibili, și prozatorul Paul Georgescu este negreșit unul dintre ei. Aceasta zonă culturală, alăturată, anexată celei mai vechi, a Dunării de jos, scriitorilor bălților Dunării, în frunte cu Panait Istrati și Fănuș Neagu – căroră, le-aș adăuga, în grabă, pe Mihail Sebastian, dar și pe Mircea Săndulescu sau Radu Anton Roman – ar putea constitui o zonă majoră, aptă de a concura vechile și prestigioase zone culturale românești, ale Ardealului și Moldovei. (...) Bănulescu, ca om și cât l-am cunoscut eu, deoarece el se lăsa foarte puțin «cunoscut», nu «promitea» prea multe în tinerețea sa literară, consumată în mâlul și confuziile prolet-cultului, fiind și prin aceasta un exemplu a-tipic pentru tipul de «talent românesc», adeseori precoce, scripitor până la derută în primii ani ai «ieșirii în arena publică». Ne-a împiedicat să ne cunoaștem mai bine nu numai originea și formația «zonală», eu venind din nordul extrem, dar și faptul ca viața literară ne-a opus în câteva rânduri până la rivalitate. Astfel, mie «forurile» politice mi-au refuzat premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Francisca*, deoarece l-am atacat public și violent pe Eugen Barbu și «grupul sau», încât Zaharia Stancu, simțindu-se cumva vinovat de a fi dat curs presiunilor politice, m-a propus la premiul Academiei în anul următor. Bănulescu l-a primit, însă, acest premiu și chiar dacă într-o jumătate de secol comunist acesta ar fi fost singurul premiu

meritat al obștei noastre, el ar fi justificat cu prisosință teza fertilității valorice sub dictatura roșie și ar fi infirmat unele alegații penibile mai recente după care în «toată perioada comunistă» premiile scriitoricești au fost derizorii și manipulate de oficialități! (Ioana Pârvulescu et comp.) Apoi, soarta literară ne-a opus încă o dată, realmente de data aceasta, în «bătălia» pentru revista «Luceafărul», bătălie câștigată de M. R. Paraschivescu și de mine, într-o plenară a Uniunii Scriitorilor, lucru ce a alertat încă o dată forurile politice care l-au înscăunat iute pe Bănulescu, rechemat din Italia. M.R.P., entuziastul și copilărosul, mentorul tinerilor avangardiști, a rămas decepționat, eu nu am protestat și nici nu m-am simțit nedreptățit, Bănulescu voia «o foaie» și o merita și, câțiva ani, a făcut-o foarte bine. Apoi, sărmanul, urma să sufere el din pricina mea: plecând, prin '71 la cunoscuta bursa de la Iowa, «forurile» l-au «rugat» să demisioneze de la «Luceafărul», pentru ca să nu se repete «scandalul» cu un redactor-șef al unei reviste literare centrale ce-și da demisia din străinătate, cum o făcuse N. Breban, de la Paris, cu «România literară». Apoi, în aprilie '72, a fost încă o dată «victima mea», când a fost «sfătuit» să nu participe la Congresul Uniunii Scriitorilor pentru ca același Breban, întors pe neașteptate din Germania pentru aceeași Conferință, să fie împiedicat să participe!... Pe mine, acești «contra-timpi», dacă putem să le spunem astfel, nu m-au afectat prea mult în judecata asupra operei sale și nici asupra omului. Omul a rămas pe jumătate ascuns, enigmatic și din pricina obârșiei sale sudice, probabil, iar opera sa – magistrală! Este, o spun încă o dată, cel mai mare prozator de după război, mai egal în substanța sa și cu accente indubitabil universale, decât Marin Preda, de exemplu, un alt *geniu al câmpiei*”.

28 aprilie

- Ovid S. Crohmălniceanu se stinge din viață la Berlin.
- În cadrul foiletonului său din „România Mare” (nr. 511), *Anul 2000 și poezia română*, George Alboiu scrie despre Ileana Mălăncioiu: „Spre deosebire de celelalte poete care utilizează o plasmă mitologică familiară secolului, Ileana Mălăncioiu merge și către origini. E drept că pe această vână primară se vor altoi și alte elemente de construcție livrească. (...) Versurile Ilenei Mălăncioiu au o stângăcie muzicală inimitabilă, multe gesturi sunt romantice, atitudinile au o solemnitate de ritual care dă imaginilor morții o lumină specială, de nuntă. Un hohot de plâns se resimte, totuși, în subteranele fiecărui poem, plâns care, rareori, este direct invocat ca o eliberare”. □ Ileana Vulpescu publică un articol intitulat *Sărmanii parlamentari*: „Cu democrația, parlamentarii noștri n-au decât să-și permită după bunul-plac toate libertățile, considerând-o o tovarășă de călătorie – *tovarăși de drum*, ziceau comuniștii... iar poporul român să-i adreseze, ca o urare, salutul unui ordin catolic de călugări, trapiștii: *Moarte ușoară!*)”.

● Nr. 30 al lunarului („de post-tranziție”) „Vineri” (supliment al revistei „Dilema”) este și ultimul. Într-o notă ***Către cititori*** se specifică motivele opririi acestei publicații: „Din motive financiare, revista «Vineri» este nevoită să își întrerupă apariția sub patronajul Fundației Culturale Române./ Din *semnalele* pe care le-am avut până acum, prin corespondență, prin redacțiile altor publicații, în întâlniri și discuții cu cititori ai revistei, ne-am putut forma convingerea că suplimentul cultural al «Dilemei» și-a găsit, în cei doi ani și jumătate de când a ieșit lună de lună de sub tipar, locul său lesne de recunoscut în peisajul publicistic românesc actual, și-a format grupul său de fani, o reputație și un renume. Am vrut, din capul locului, să scoatem o revistă nedoctinară, chiar dacă înclinațiile ei au mers către noutate, către alternative care pot scoate din inerție viața culturală autohtonă. Am preferat ca, în loc să predicăm noutatea – fie ea pusă sub steagul «postmodernismului», al «bătăliei canonice» sau cum doriți – să o practicăm. Credem și acum că cititorii au nevoie de lectură, nu de dascăleală. Ne-a plăcut să ne jucăm, fiindcă suntem convinși că jocul e un lucru serios – atât de serios, încât poate face față seriozității posace și încăpățănate. Am evitat să polemizăm cu oricine în particular, nutrind credința că bunele polemici se fac între idei, nu între persoane. Am polemizat, întâi de toate, cu cititorii, respectându-le cu grijă dreptul de a judeca cine are dreptate și cine nu în punctele de veder exprimate în revistă./ Ne simțim așadar datori să cerem scuze celor pe care suspendarea lui «Vineri» îi va dezamăgi. Sperăm să putem reînvia cât de curând revista revista, într-o formulă editorială nouă. Până atunci, vă propunem, ca temă de reflecție, următoarea întrebare: cum v-ar plăcea *noul Vineri*? Așteptăm sugestiile dumneavoastră, la aceeași adresă, a revistei «Dilema»”. □ Florin Ioniță semnează un text despre dificultățile reformei didactice, intitulat ***Admiterea la Facultatea de Litere***: „Învățământul universitar s-a schimbat mult în ultimii ani. Scepticii nu au decât să răsfoiască programele și manualele. Primele pot fi discutabile, parțial sau în totalitate, celelate pot fi rău întocmite (dar nu sunt chiar toate!), însă răul nu este decât al celor câțiva autori nepricepuți, eventual. Absolvenții de liceu învață acum altfel și vor continua să o facă la fel și în viitor. Nici examenele lor nu mai sunt ce au fost cândva. A nu ține seama de aceste realități este profund dăunător. Vremea comentariilor bune la toate a cam apus, dar facultatea le dă încă o nesferată și nemeritată gură de oxigen. De multe ori examinatorii se plâng de lipsa de valoare a lucrărilor. Faptul este însă valabil doar parțial. Multe nici nu pot fi altfel, pentru că subiectele obligă la o tratare stereotipă. Universitatea își schimbă de câteva luni bune aspectul fațadei. Nimic bun nu poate porni de aici./ Credem că tocmai de aceea facultățile ar trebui să-și precizeze în mod cât mai exact obiectivele. Și să le facă publice. Învățământul preuniversitar încearcă de câțiva vreme acest lucru, pentru că este tot mai clar că doisprezece ani de învățământ trebuie să aibă totuși un scop.

Dar cei patru sau cinci ani de facultate ce rost au? Cultură? Specializare? Meserie? Toate la un loc? Judecând după programa de examen și după pretențiile unora dintre subiecte s-ar părea că este vorba mai curând de o treaptă spre Academia Română sau măcar spre un institut de cercetare. Eventual un antrenament în meseria de critic literar. Profesor? Nici vorbă. Și pe bună dreptate. În realitate însă puțini absolvenți se angajează într-un post care să aibă cât de cât tangență cu ceea ce au învățat în anii de facultate. Examenul de admitere nu prea are legătură cu ce vor învăța viitorii studenți, iar ceea ce vor învăța viitorii studenți nu prea are legătură cu ceea ce vor face în viață. Este un adevăr știut de toată lumea și, din păcate, acceptat de toată lumea. Candidații știu că examinatorii știu că ei știu... că scopul lor nu este să-i oblige să tocească pur și simplu, iar examinatorii știu și ei că și candidații știu că și examinatorii știu... că altfel nu au șanse să fie admiși. Dar candidați și examinatori deopotrivă acceptă că altă soluție de reușită nu există în acest moment". □ Dosarul tematic al acestui număr (*La teatru*) îi are drept colaboratori pe următorii critici de specialitate: Sebastian-Vlad Popa (*Oroarea de teatru*), Theodor-Cristian Popescu (*Listele cu actori și societatea deschisă*), Magdalena Boiangiu (*Eutanasi*), Marian Popescu (*Nostalgia și ireversibilul*), George Banu (*Vocea ca material*), cărora li se adaugă interviuri cu regizorul Mihai Măniuțiu (*Precolaps în teatru*, consemnat de Cipriana Petre), actorul Marian Râlea (*O problemă de opțiune*, consemnat de Ana Maria Sandu) și actrița Oana Pellea (*Nu contează nimic în afară de a fi împreună*, consemnat de I. Costescu). Majoritatea textelor deplâng, în diverse forme, criza teatrului românesc de stat. ■ *Marian Popescu*: „Teatrul românesc traversează acum chinuitoarea fază a contactului cu propria contemporaneitate post-cenzură. Instituțional e încă desuet, repertorial e racordat încă la precepte nereformate ale «educației prin teatru», artistic e încă tribut ar unor concepții spectacologice țintuite în ani '60. Pare o fatalitate? Nu cred". ■ *Magdalena Boiangiu*: „Practica tranziției economice din care adeseori lipsesc banii pentru pensii și salarii a avut însă consecințe importante în configurarea concretă a vieții teatrale. După cum a dovedit ancheta realizată, după 1996, de Ministerul Culturii, actorii se despart cu greu de contractul de muncă pe durată nedeterminată, deși acesta se traduce în sume derizorii. Nu este doar un reflex de apărare al mediocrităților, ci o necesară supapă de siguranță, într-un mediu economic degradat, pentru toți, tineri și bătrâni, talentați și ne-, vedete sau figurație specială; este o meserie unde nu e suficient să te simți util pentru ca și ceilalți să simtă că ești necesar. Atașamentul față de vechile instituții se mai poate explica și prin locul central, în viața cetății, asigurat artei. Era o artă încătușată, cenzurată, spusă unor criterii de comandă. De ce ar trebui arta liberă să se situeze la periferia societății? (...) majoritatea proiectelor finalizate se dezvoltă pe lângă una sau alta din mult hulițele instituții subvenționate. Au dispărut teatrele bilingve, proiectele postrevoluționare de racordare la viața teatrală franceză, irlandeză

sau americană dovedindu-se repede că sunt utile unui număr limitat de persoane. Au rămas proiectele inițiate de stat și susținute, zgârcit, de acesta: Teatrul Masca și Theatrum Mundi. Angajată consecvent în promovarea artei teatrale, SMART, deocamdată singura companie teatrală privată puternică, ieșită din zodia provizoratului, lucrează coproducții cu Teatrul Național sau Teatrul Odeon. Economia privată, cea care susține arta teatrală, nu se poate desprinde de structurile etatiste. (...) Majoritatea actorilor trăiesc de două ori pe lună în economia socialistă. Câțiva beneficiază de plasa de siguranță a fostului socialism și de onorariile viitorului capitalism. Regizorii – specialitate unde cererea e mai mare decât oferta – au făcut un pas mare în direcția visată a economiei de piață. Cei mai mulți dintre ei și-au stabilit prețul. Ca multe alte lucruri preluate după ureche, la noi *box office*-ul funcționează invers: prețul nu este stabilit de piață, de câștigul adus de montările anterioare, ci de buna părere despre sine a beneficiarului de contract. (...) În aceste condiții există șanse ca ceea ce este perceput ca frână, instituțiile moștenite, să moară sub forma cunoscută și să renască sub forma altor instituții”. □ La o anchetă cu ***Nouă răspunsuri la două întrebări*** („De ce mergeți/nu mergeți la teatru?”) participă Antoaneta Tănăsescu, Paul Cornea, Eugen Negrici, Simona Popescu, Ion Bogdan Lefter, Costache Olăreanu, Adriana Babeți, Alexandru Călinescu, Ioana Pârvulescu. ■ ***Eugen Negrici***: „Dacă nu am fi dominați de clișee culturale și mituri, am recunoaște că genul e prăfuit și, mai mult, imposibil de modernizat. Întrucât toți știu sau simt instinctiv asta, toți plusează în chip grotesc”. ■ ***Ioana Pârvulescu***: „Nu mai merg la teatru pentru că nu mai are parfum, a devenit prea comercial, e ambalat în celofan și are prea multe fundițe colorate”. ■ ***Simona Popescu***: „Mă duc la teatru, când mă duc, pentru regizori. Nu mă interesează – vai! – nici piesa, nici actorii”. ■ ***Alexandru Călinescu***: „Aproape că mi-e rușine să dau răspunsul: de câțiva ani nu mai merg practic deloc la teatru”. □ Pe ultima pagină („Modem”), Cristian Munteanu încheie astfel ultimul articol al acestui număr (***Despre clone și sequel-uri***): „Povestea cu NOD-ul și GDI-ul e acceptabilă, filmele de pe cele două CD-uri sunt bine realizate, misiunile sunt bine gândite, dar parcă ceva tot lipsește. Ce anume, o să vă spun data viitoare. Până atunci, toate cele bune!”.

● În „Jurnalul literar”, Radu Drăgan scrie despre ***Lumea fără Internet*** în contextul globalizării: „Sunt departe de a fi un adept necondiționat al informaticii. Regret și acum, uneori, vechiul meu underwood care ruginește, încă, într-un sertar, undeva la București; acel contact fizic cu hârtia și cu cerneala, efortul de a tipări fiecare literă și dificultatea de a corecta o frază prost construită, un cuvânt nelalocul lui, nu mai există: dar nu știu dacă este vorba de un câștig sau de o pierdere.../ Totuși, Internetul îmi oferea posibilitatea, aproape nesperată, de a fi, în timp util, la curent cu realitatea din țară. Și cum, de câțiva vreme, calculatorul meu e indisponibil și nu mai pot citi – decât sporadic – ziarele românești, sunt nevoit să o reconstitui din fragmentele de

știri care îmi parvin încă./ Democrația e un concept occidental care ține de o anumită mentalitate, de o anumită cultură și de anumite circumstanțe istorice. Ea este, astăzi, imitată aproape peste tot, ceea ce nu înseamnă că e urmată, în spiritul ei: i se mimează forma, i se maimuțăresc regulile în țări asiatice și africane, ca și în Rusia și în Europa de Est. Multe din aceste țări n-au cunoscut-o niciodată, dar, a fi «democrat» este astăzi «politically correct» și respectivele țări și regimuri politice primesc astfel note bune și, mai ales, credite». □ La rubrica „Dialoguri esențiale”, Crisula Ștefănescu publică un interviu inedit cu Al. Ciorănescu: **Marele merit al lui Vintilă Horia.** Discuția începe cu precizarea unor date despre publicarea, după 1989, a scrierilor exilului românesc, având în centru activitatea lui Vintilă Horia. „*Domnule profesor Alexandru Ciorănescu, menționam, într-o convorbire anterioară, efortul editorilor din țară pentru a reda literaturii române operele exilului, din dorința de a o întregi. Astfel, în 1990, apăsese, la Editura Europa din Craiova, romanul pe care Vintilă Horia l-a scris departe de țară și care l-a impus pe autor în Occident. Este vorba de Dumnezeu s-a născut în exil. În 1991, aceeași editură îi publica un al doilea roman, Cavalerul resemnării, din trilogia exilului. Alături de Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Vintilă Horia este unul din autorii din exil publicați și apreciați în momentul de față.* / Mă bucur pentru asta. Și mă bucur că am asistat la bucuria lui. Întâmplarea face că eram la el acasă când a primit telefon prima oară de la Craiova pentru a discuta programul de publicări. Asta s-a întâmplat cu două-trei luni înainte de moartea lui și am văzut cât de entuziasmat era pentru că urma să fie prezent în publicul românesc, pentru că urma să apară în România. Pentru că el a scris în românește tot timpul în exil. Erau cărți care circulau numai între noi, între oamenii din exil și care n-au avut pătrundere în țară. Acum sunt bucuroși pentru el. Și pentru literatura română, deoarece s-au recuperat și se vor recupera încă multe din operele care sunt demne de a figura în viitoarea istorie a literaturii române. (...) / Într-un studiu care însoțește romanul **Dumnezeu s-a născut în exil**, Monica Nedelcu, de la Universitatea Complutense din Madrid, unde Vintilă Horia a creat, în 1972, o catedră de literatură universală și comparată, observă și ea că, începând cu acest roman, Vintilă Horia descoperă o nouă formulă sau rețetă literară, pe care o va aplica în aproape toate scrierile ulterioare și că exilul devine una din dimensiunile spirituale ale operei sale. / Problema exilului am discutat-o odată cu el. Adică n-am discutat-o, dar am pus-o pe masă! Odată, când a fost invitat la Universitatea din La Laguna și când eu l-am prezentat, l-am prezentat ca pe un exilat ca și mine, ca și Dante. Pentru că atunci eram eu foarte îndrăgostit de traducerea mea din Dante. Și i-am citat un vers din Dante în care el, întâlnind în Paradis pe bunicul, pe strămoșul lui Cacciaguida, l-a întrebat care va fi destinul lui. Și Cacciaguida i-a spus: «Destinul tău va fi exilul. Ai să știi ce amară este pâinea exilului». Îi spune textual: «Vei pierde lucrurile cele mai scumpe ție». Și, atunci, eu am comentat acest vers, atrăgând atenția că i

s-a spus de Cacciaguida că va pierde "lucrurile". Nu va pierde nici sufletul, nici legăturile, nici iubirile, nici contactele, ci va pierde lucrurile, care sunt cea mai ușoară pierdere pentru un exilat. Și probabil că a rămas și asta în el, că a văzut că trebuie să meargă cu un pas dincolo de lucruri, dincolo de obiectele pe care le-a pierdut. A făcut, într-adevăr, un mic *compositum* din persoana lui Ovidiu, care este foarte reprezentativ pentru exilați în general și pentru noi, exilații români, în particular. Acesta este tot sensul operei lui. A descoperit în exilați nu numai rezistența, rezistența care nu este efectivă, pentru că este interioară (este foarte greu ca un exilat să fie un revoltat, ca să fie așa real fizic), însă și nevoia exilatului de a se înțelege pe sine însuși, de a crea, dar mai ales de a menține o legătură, de a-și asigura o continuitate cu trecutul. Toată lumea, până și oamenii care nu sunt exilați, au înțeles cu emoție, pentru prima oară cu emoție, care este destinul exilatului, mai ales al exilatului intelectual. Și cred că este așa de bine explicat încât, chiar atunci când vor fi uitate cruzimile vremii noastre, literatura lui va rămâne valabilă. Acesta este marele merit al lui Vintilă Horia. (...)/ *Lui Vintilă Horia i s-a acordat, în 1960, premiul Goncourt pentru **Dumnezeu s-a născut în exil**. Știu că a fost un prilej de bucurie și de amărăciune. Cunoașteți detalii?* Da, le cunosc. A fost o mascaradă inventată de ambasada de la București. În momentul în care se hotăra cui va fi dat premiul Goncourt, presa și candidații, toți cei care erau interesați, se strânseseră, ca de obicei, într-o cafenea, alături de localul în care se discuta, de către membrii Academiei Goncourt, acordarea premiului. Și, după ce s-a anunțat presei alegerea (Vintilă Horia) s-a apropiat de Vintilă Horia cineva, prezentându-se din partea Ambasadei Române din Paris și, cerându-i o întrevedere, Vintilă Horia i-a întors spatele. Chiar a doua zi au început să fie publicate infamiile prin comunicate de la ambasadă, în presa franceză. Și asta a fost toată tragedia. S-a format un fel de îndoială în public și, mai ales, printre academicieni, care s-au reunit să discute ce era de făcut în situația respectivă, pentru că Vintilă Horia a fost prezentat în culori negre. Au decis că premiul nu poate fi retras. Un premiu dat nu poate fi retras. Vintilă Horia a rămas mai departe premiat al Academiei Goncourt. Figurează pe listele ei istorice. Însă Vintilă Horia a renunțat. A renunțat la premiu. Renunțarea lui a fost una morală. A fost un gest frumos al lui, dar fără să piardă nimic altceva./ *Prin urmare, Vintilă Horia...* Este laureat al Academiei Goncourt". □ Paul Goma publică un text intitulat **Solidaritatea la scriitorul român: complicitatea**: „Da, dar scriitorul nu e un cetățean de rând; un scriitor, deși român, trebuie să fie altfel chiar și decât un inginer-șef! Misia lui nu este să producă materie, ci să vegheze ca: *frumos, drept, adevăr* să fie respectate. Or, în colectivitatea scriitorilor români, funcționează același regulament ca în celelalte ramuri ale culturii: *silvicultură, piscicultură, porcicultură – arpagicultură*./ Îmi imaginam că și pentru confrăți cuvântul are, nu doar valoare de frumos, ci și de adevăr – firește, nu orice afirmație în vânt, ci

cuvântul sprijinit pe argument. Mă înșelam. Scriitorul român funcționează cu un carburant, și el aparte. Voi ilustra observațiile de mai sus cu întâmplări mie petrecute... se va constata că nu doar mie...". Primul caz invocat este cel al lui Al. Ivasiuc: „În vara lui 1977, după liberarea din închisoare, încredinșasem apropiaților (Mazilescu, Raicu, Breban, Ion Vianu) o taină: în dosarul meu de securitate existau mai multe *note informative* (și nu *declarații de anchetă* – deosebire esențială, pe care niciunul din interlocutori nu o realiza, ei necunoscând *ancheta*), două *caracterizări* și o *transcriere* după înregistrarea variantei, transmisă la «Europa liberă», *Gherlei* (operă, nu a Securității, îi cunoșteam «marca dactilografică»), toate semnate: Al. Ivasiuc./ Nu am fost din cale afară de supărat că prietenii nu m-au crezut. *Dar oare era de crezut așa ceva în 1977?* Oricum, bine nu m-am simțit: eu le comunicasem un adevăr – și nu unul rece, indiferent, ci sfâșietor: cu mine, Ivasiuc fusese prieten-de-celulă, împărțisem, la propriu, gamela – adevărat, ne despărțisem în 1970, dar prietenia dinainte nu fusese anulată, doar ne-continuată. «Decodificarea» cărții mele *Ușa noastră cea de toate zilele* – urmare: fusese interzis cu întreaga familie – deși ținea de turnătorie de gradul întâi (nu era adevăr divulgat, ci scornire comunicată Securității) am pus-o pe seama prietenului Sașa de a îndruga vrute și nevrute, de a alerga în urma cuvintelor, de a vântura praful vorbe-vorbelor fără acoperire, pe scurt: de a emite ivasiucisme./ La urma urmelor, atunci, în vara anului 1977, nu ținusem cu tot dinadinsul ca prietenii să creadă bănuiala devenită certitudine: Ivasiuc era informator al Securității. Mă așteptam însă, ca după '89, când documentele publicate confirmaseră ceea ce afirmasem eu cândva, să recunoască, dacă nu public, în scris, atunci măcar față de un amic, la o haltă a discuției-importante: «Din păcate, Goma avea dreptate, în 1977...»/ Ți-ai găsit! Scriitorul român să se revizuiască, altfel decât estetic (atunci și nici atunci...). În legătură cu Nicolae Breban, Paul Goma propune o altă versiune a unei întâmplări din 1977, esențiale pentru propria biografie: „Cronologic, Ivasiuc s-a manifestat simultan cu Breban (și împreună cu el): în fragmentele din *Jurnal de iarnă*, publicate de «Der Spiegel» încă din primăvara lui '77, povesteam «audiența» la Burtică, variantă care l-a supărat atât de foarte tare pe Nicolae (cel care dădea de înțeles că îmi făcuse el mie o imensă favoare pentru care consimțise la un important sacrificiu; în realitate trăsese un profit cinstit: i se editase blocata *Bunavestire* pentru că amenințase că, de nu i se publică romanul, el «semnează lista lui Goma»), încât a citit-o pe sărite, a înțeles-o de la coadă la cap și a relatat-o în *Confesiuni violente* – aiurea./ Am amintit acest episod legat de Breban, pentru a-l lega de altul, ce a avut loc după 14 ani: când a apărut *Bonifacia*, Breban a scris în *Contemporanul* că Goma făcuse o întreagă carte doar ca să-l acuze pe prietenul său Ivasiuc de a fi omul Securității...". Anumite acuzații îl vizează pe Nicolae Manolescu: „Pe N. Manolescu l-am atacat din a doua jumătate a anului 1990 pentru interviul luat lui Iliescu imediat după mineriada din 13-15

iunie. Din nefericire pentru el, plecăciunea («Omul cu o mare») nu se manifestase din senin, fără semne anunțatoare; a existat o «prefață»-avertisment, alcătuită atât din textele sale din primele numere ale «României literare» libere, secreteii ale unui culturalist impenitent și incontinent, cât și din manevrele (culturalnice și ele) prin care a cucerit șefia revistei, ajutat de încăcănați ca Țoiu zis Ștergătoarea de D.R.P., ca sinistrul Silvestru, milițieni ca Băran și securiști-cinstiți ca Platon Pardău (individul care a furat manuscrise din casa prietenului și găzduitorului său la Lausanne, Ion Caraion). A continuat datul-dovezii cu – în decembrie 1990 – publicarea «dosarului de securitate» al suprașefului Securității, clytorindicul Voican-Sturdza (sub titlul: «Scrisoare deschisă lui Paul Goma»); cu, în 1991, mângăria constând în a-l pune pe Pruteanu să scrie cronică la *Unde scurte* de Monica Lovinescu, iar pe-atunci-doar-zacuscarul, însă nu și arheul, s-a dedat ironiilor la adresa Ecaterinei Bălăcioiu, moartă în închisoare, aruncată la groapa comună. În fine, ca o culme (provizorie!) a nesimțitorismului etic manolesc, faimoasa cronică la volumul *În cunostință de cauză* al lui Ion Negoitescu./ În cazul Manolescu funcționează o solidaritate a interesului-din-frică: cum să ți-l faci dușman pe cel mai mare critic literar, acela care face-desface un scriitor? Chiar dacă cineva citea, undeva, acuzații la adresa lui Manolescu și găsea că nu sunt exagerate, ba chiar perfect justificate (și probate cu citate) – n-ar fi împărțășit în jur propria-i opinie, să-l pici cu ceară. De ce? Pentru că îi era frică: dacă acel confident dă fuga la Niki, să raporteze: el – îndatoratul până peste cap – găsise că înjurătorul Goma are dreptate să-l bălăcărească pe Însuși Manolescu? Astfel, cărămidă cu cărămidă, s-a edificat, pe de o parte, cariera scriitorului român cotidian (o cronică favorabilă a lui Niki fiind egală cu un premiu, o vorbă bună a aceluiași o recomandare de promovare – la ce-o fi). Pe de alta, astfel, s-a încheat solidaritatea scriitoricească română: complicitate mizerabilă, minabilă, detestabilă – fiind rezemată pe *complicitate*". Este vizat, de asemenea, Gabriel Liiceanu: „Față de el, obediența scriitorului român pus în fața evidenței (acuzații precise, cu argumente) este și mai izbitoare. Poți tu să răs-dovedești că Liiceanu este laș, mincinos și, deși plin de sine pe dinafară, pe dinăuntru nesigur (motiv pentru care nu-și recunoaște erorile) – nu ești auzit, nu ești luat în seamă; ba acuzat de calomnie la adresa lui, de atentat împotriva culturii curate, cu voie de la Petre Roman (moștenitorul tatălui său) și de la Brucan./ El, spre deosebire de Breban și Manolescu, se protejează cu două umbrele – mai corect: se ține sub două țoluri: 1. Al editorului bucureștean care a importat, din canalele Parisului, teoria potrivit căreia autorul unui manuscris nu este și autorul cărții rezultate, acela fiind un cerșetor, un încurcă-lume care-l împiedică pe editor, adevăratul făcător al cărții, dimpreună cu contabilul și cu sora acestuia, să officieze la altarul Culturii./ În același preț, editorul Liiceanu exercită un permanent șantaj, nu numai asupra bieților autori care vor și ei să apară la Humanitas, dar și asupra celor care bat la poarta altor edituri: filosoful

se ferește de mesaje scrise, telefonate; el transmite cuvântul de ordine, dorința , serviciu-contra-serviciu prin viu grai, de preferință la bucătărie: Cutare este un ingrat – nu trebuie să i se dea ocazia să recidiveze editorial; Cutărescu l-a înjurat pe el, deci îi va înjura pe toți cei-buni, ar trebui să nu-l primească revistele în care-și culpabilizează confrății; Cutărescu este periculos, uite, a înjurat-o până și pe Monica Lovinescu!/ 2. Al protejatului-protectorului Monicilor – știut fiind: *Ce spun-gândesc Monicii – gândește-spune Liiceanu*. Și viceversa. (...)/ În solidaritatea scriitoricească de tip complicitate cu Liiceanu, s-au manifestat și cei care, în virtutea prieteniei dinainte de '89, nu au vrut să-l trădeze...Așa este în România: cine se plânge de o nedreptate flagrantă acela este un ingrat; cine ia public partea victimei este – cum altfel?...trădător”. Nici poziția postdecembristă a Monicăi Lovinescu nu-l mulțumește pe Paul Goma: „Joacă (dimpreună cu Virgil Ierunca) de la «revoluție» un rol nedemn. Ea, care mai mult decât oricare exilat român *trăise* în România, după căderea Zidului Berlinului, nu a făcut decât *să continue* viața literară dâmbovițeană, cea bucătărită din bârfa, din intrigă, din punere-bine, din asociere momentană cu X pentru «luxarea» lui Y, (măine fiind altă zi, va fi o altă ordine) din menajarea lui Z, notoriul porc de câine – dar influent... (după expresia D-sale: «pozitiv»)/ Capitalul de prestigiu, câștigat în decenii de oficiere la microfonul *Europei libere*, Monica Lovinescu (și Virgil Ierunca) l-a(u) întrebuințat, fără tresărire, în apărarea unor «cauze» strâmbe (fabricarea unei Blandiane rezistente, nu doar prin cultură, ci și prin... «sertar» – inventat prin «securist la poartă» – inventat: milițianul Gogu Rădulescu). Întru «compensație», a regizat și pedepsirea mea prin solidarizare cu editorul distrugător (dacă nu D-sa a fost inițiatoarea); prin expulzare din exil, prin anatimizare, cu urmările: campaniile de presă («22», «România literară», «Cuvântul», «Adevărul»), în 1997, după apariția *Jurnal-ului I-II-III*; prin cenzurare totală (Manolescu), prin nepublicarea unor volume, prin nedistribuirea celor, în sfârșit, imprimate, prin organizarea unui embargou al publicării prin «contestare»...”. Concluzia din acest articol subliniază, în otica lui Paul Goma, câteva consecințe ale regimului comunist: „În încheiere: s-a confirmat încă o dată reproșul formulat de mine, în 1991, la un colocviu la Roma – anume: dacă Iliescu «câștigase» alegerile din 10 mai 1990, acest fapt se datora, în cea mai mare măsură, demisiei intelectualului român în general, în special demisiei scriitorului. Fiindcă, «pe timpul dictaturii», scriitorul s-a aflat mereu alături de călăi, nu alături de victime./ Solidaritate scriitoricească? Am dat câteva exemple, din păcate reprezentative. Scriitorul român nu este capabil să se salte la nivelul literaturii, el rămâne unde a fost: la starea, la halul – la natura activistului de partid din sectorul cultural”.

● Nr. 4 din „Apostrof” se deschide cu un pamflet semnat *PRAETEXTATUS, Grigurguiala*: „Nu poți deschide, în ultimii ani, vreo revistă literară fără să dai de fotografia și de producțiunile lui Gheorghe Grigurcu. (...) Gh. Grigurcu se

pricepe, bineînțeles, la toate: la politică, la poezie, la filosofie, la modă, la reviste, mă rog, la orice (deși suntem convinși că el personal n-ar fi în stare să conducă nici măcar un chioșc!). În ultima vreme, ipistatul enunța, pe un ton mahnit, diagnosticul său despre reviste. Și anume, nu-i place revista «Apostrof». Îl credem. Știm și de ce. Pentru că, după ce a publicat în revista noastră vreme de șase ani o rubric atât de plicticoasă, încât ne trosneau fălcile culegând-o, la începutul lui 1998 am renunțat, fără regrete, la această colaborare. Deci: lui Gheorghe Grigurcu nu-i place «Apostrof». Nici nouă nu ne place Gheorghe Grigurcu ; ne plictisește atât de tare, încât am renunțat nu numai să-l publicăm ci și să-l mai citim cu adevărat... Iluzia lui Gh.Grigurcu este că după 1990 ar fi devenit altceva decât a fost înainte. De aceea, de pildă, cel care suferea toată ziua în aburii alcoolici ai « pușcăriei » doamnei Condrea îi dă tiros lecții de morală, fostului deținut Nicolae Balotă, după cum, caraghios ca un Dobcinski – Bobcinski, îl somează pe președintele țării să citească tot felul de texte obscure din reviste obscure etc. etc. Tot așa, încurajat de ignoranța publică, în ultima vreme a început să se creadă filosof pricopsindu-ne cu sforăitoarele lui comentarii năiste. A se slăbi, Mitică!». □ La rubrica „Dosar/Arhivă” sunt publicate fragmente dintr-o *Corespondență Radu Petrescu-Miron Radu Paraschivescu* (facsimile, 1966-1967 – dintr-un volum în curs de apariție la Editura Biblioteca Apostrof), precum și o scrisoare a lui I.P. Culianu adresată lui Adrian Marino, cu prezentare de Mircea Popa – *Un discipol al lui Mircea Eliade: I.P. Culianu*. □ Sub titlul „*Prusia*” de la granița Kakaniei, Ion Vartic publică un eseu despre Cioran – cu referiri la un articol al acestuia, *Decepții și speranțe în jurul Ardealului* (apărut în „Vremea”, în 1937): „Cioran se imaginează – evident, în primul rând pentru sine! – ca un cetățean, chiar dacă marginal, al vechiului imperiu («30 de ani de ședere pariziană nu vor șterge faptul că m-am născut la periferia Imperiului austro-ungar») (...) căci, în fond, el a trăit ca și copil în imperiu, iar amintirile acestei vârste sunt persistente și esențiale, după cum, vorbind acum în general, deprinderile și exigențele unui anumit tip de cultură și civilizație s-au conservat în Ardeal multă vreme după destrămarea împărăției chesaro-crăiești. Cioran își creează el însuși propriul mit habsburgic, pe de o parte, din elemente moștenite din această tradiție a transfigurării realităților concrete de mult scufundate în timp, pe de altă, din elemente scoase din amintirile și fantezmele copilăriei sale la marginea împărăției. (...) În fine, capital pentru copil e și contactul cu Sibiu, care îl modelează oferindu-i – prin atmosfera lui de oraș de graniță mitteleuropean și prin amestecul de etnii și de limbi – o decisivă experiență a confluenței și a marginalității. Infuzată de asemenea amintiri juvenile, această margine de imperiu intră, alături de Rășinari, în sistemul cioranian de ficțiuni compensatoare, preschimbadu-se într-un teritoriu la fel de imaginar și de simbolic că întreagă Kakanie (așa cum este ea definită de Musil ca o țară ce scoate din sine un spațiu gol oferit fanteziei libere a subtililor săi locuitori). De altfel, Livius

Ciocârlie observă, nu fără autoironie, că o interculturalitate specifică, impregnată aproape insesizabil în cotidianitatea ființării împreună, a sedimentat la ardeleni și bănățeni un fel de «inconștient imperial», devenit la rândul sau sursă unui imaginar kakanian, creator de spații evanescente, figurate paradoxal prin combinarea câtorva elemente reale difuze. Acest lucru se vede foarte bine la Cioran, care recunoaște că în «străfundul ființei mele zace o absurdă nostalgie austro-ungară, o zonă eminemamente non-valahă». Drept urmare, la el realitatea ardeleană concretă nu numai că se deformează printr-o idilică transfigurare, dar și regresează temporal («când locuiam acolo, Transilvania făcea parte dintr-un imperiu, unde nu era deloc rău!»). (...) Cioran sugerând (n.b. în *Caiete*) că s-ar fi ivit în mansarda lui pariziană direct dintr-un timp habsburgic!». □ **Dosarul** acestui număr îi este dedicat lui Mircea Zăciu (decedat în martie 2000); semnează: Livius Ciocârlie (*N-am să mai urc strada Bisericii*), Dinu Flămând (*Profesorul...*), Mircea Popa (*M. Zăciu sau foiletonul de tip artist*), Marta Petreu (*Îi spuneam „Domnule Profesor” cu majuscule...*), Adrian Popescu (prezent în acest grupaj cu un poem: *Prima zi de primăvară a domnului Profesor*). ■ **Livius Ciocârlie**: „Exigența lui Mircea Zăciu față de prieteni a fost pe măsură nevoii lui de prietenie (...) și a permanenței lui griji – chiar îngrijorări – pentru ei. (...) Cine n-a apucat în plină maturitate acei ani nu va înțelege niciodată ce a putut să însemne prietenia pentru noi, cât ne-a ajutat, nu e mult spus, să supraviețuim. (...) Era exigent cu prietenii fiindcă, așa cum transpare din toate scrisorile, nu-i era totuna ce se întâmplă cu ei. Îmi cerea să nu mă las cenzurat. (...) Când, la împlinirea vârstei de 60 de ani, oficialitățile catadicsiseră să accepte un interviu pentru «Steaua», un «guzgan» de la Comitetul de cultură a pretins să fie eliminate unele răspunsuri. Decide să-și retragă întreg interviul: «Așa-mi trebuie, dacă n-am răbdare să tac în continuare». Prin urmare, nu estompa aspectele epocii, începând cu calvarul aceluia «blestemat *Dicționar*, care mi-a imobilizat zile și nopți, făcându-mi vraiste și programul și ordinea vieții» (...) îl ajută să reziste singurătății silite un soi de vocație a nefericirii, dar și conștiința că așa, stigmatizat, este deasupra trepădușilor gata de orice compromis». ■ **Dinu Flămând**: „*Dicționarul...* obsesie amară! După dispariția lui Marian Papahagi am avut sentimentul că începea să-și ia adio de la această sisifică operă încă netipărită în întregime, în destinul căreia se concentrează amestecul de mârșăvii și ghinioane, pe termen lung, care mai otrăvește generații întregi în România actuală. Când se lansase ideea unui *Dicționar al scriitorilor români*, cei din jurul Profesorului credeam ferm că se poate face opera filologică autentică și sub regimul ignarilor, cu condiția să nu-i luăm în seama și să ne vedem de treaba. Iluziile se plătesc; proverbul care ne învață că au și cărțile destinul lor este mai actual că oricând. Salvat în extremis, cum se știe, *Dicționarul* renăscut din cenușă riscă să devină victima de asta dată a noii săracii (efectele perverse ale liberalismului). Ca să nu mai vorbim cât de vertiginos se

demonetizează informația. 25 de ani pentru un «banal» instrument de lucru, și încă neîncheiat, care ar trebui să se afle de multă vreme în fiecare bibliotecă publică ! Ce risipă de energie, ce înglodare! Cărți de felul *Dicționarului Zăciu* sunt ca tronsoanele de autostradă: trebuie să le faci cu prioritate, ca să le asiguri bună circulație (a mărfurilor, a ideilor, a persoanelor etc). Ce lux al pauperității, să n-ai nici autostrăzi, nici dicționare sau enciclopedii”. ■ *Mircea Popa*: „Dintre toți profesorii clujeni din etapă postbelică, cel care a marcat mai profund și mai definitiv generațiile Facultății de Litere din Cluj a fost fără îndoială Mircea Zăciu. El s-a implicat mai direct și mai profund decât alții în ceea ce se cheamă procesul de formare și creștere a tinerei generații, și poate nu atât ca profesor, cât ulterior, ca și coleg și spirit tutelator, deoarece, în ciuda aparenței sale severe, croită exterior după un tipar european de cea mai aleasă distincție, morga profesorală ascundea un spirit comunicativ și curios la desfășurarea vieții din jur, chiar dacă de cele mai multe ori pe latura superior-ironică sau sentimentală. Nu ezita să interogheze și să se lase interogat, să dea sfaturi și , mai ales, să îndemne la lucru efectiv, propunând nu de puține ori teme de colaborare, direcții de urmat, scriitori ce meritau scoși din uitare, fie pentru colecția de «Restituiri» a Editurii Dacia, pe care a condus-o atâta vreme cu rezultate dintre cele mai fericite, cât și pentru opera magistrală de mari proporții, *Dictionarul scriitorilor români*. (...) A fost, în ciuda aparentei sale retrageri și a unei vieți discrete, lipsită de ostentație, un spirit superior și un om al Cetății. (...) Pentru profesor, *literatura era o formă de viață*. El trăia cu adevărat viața literaturii, lucru care l-a și îndemnat să ne ofere acea admirabilă frescă a 50 de ani de viață literară sub comunism, în care pulsează o fibră puternică de moralist, un simț caracterologic și de observație deosebit de acut, cu tente ludice și de savantă ironie a percepției. (...) Apelul la literatură e la profesor o retragere în cultură, o formă de rezistență la vicisitudinile timpului, o formă de evitare a maculării. (...) În Mircea Zăciu, literatura română pierde un stilist de puternic rafinament, un moralist de aleasă vocație, un îndrumător literar și un spirit tutelar pe care-l vor resimți adânc generațiile tinere”.

■ *Marta Petreu*: „Îi spuneam Domnule Profesor cu majuscule subînțelese, nu pentru că mi-ar fi fost vreodată profesor, ci pentru că, dacă i-aș fi spus altfel, l-aș fi derogat de un prerogativ indiscutabil, pe care și-l cucerise pentru totdeauna și în ochii întregului oraș. Era Profesorul. Așa îl auzeam numit la...vechiul și adevăratul «Echinox». Restul universitarilor erau profesori, fără majusculă, el era Profesorul./ Omul avea farmec. (...) Era un patrician în sensul thomasmanian al cuvântului. (...) Era mereu înconjurat de oameni. (...) Dl Profesor a fost un elegant, un *dandy* nebătător la ochi, adică de cea mai aleasă spiță. (...) Era și un amfitrion desăvârșit. (...) Îi stătea bine în casa lui mare și frumoasă, cu mobile împuținate, după ce începuse să-și împartă viața între Bonn și Cluj iar el – fragil și agil între mobilele lui fragile, cu o nervozitate naturală exprimată prin bodogăneli și lamentații. Avea de ce se lamenta:

Dicționarul și *Casa*, două teme mari, două probleme insolubile. *Dicționarul scriitorilor* i-a scos sufletul. *Casa*, casa lui, pentru care se judeca de vreo 10 ani, și mai și... (...) L-am văzut pentru ultima dată în 21 martie, la ora 12.45, prin vitrina Librăriei Universității. (...) Acum știu că s-a dus acasă să moară. El credea că merge să ia masa. Avea un musafir. (...) Domnul Profesor, înainte de a muri, a spălat vasele și a aranjat bucătăria. Era un om învățat cu singurătatea, i se părea firesc ca nimeni să n-aibă de lucru de pe urma lui...". ■ Este publicat, de asemenea, un poem al lui Mircea Zăciu – *Jucătorul de rezervă*.

● În „Cuvântul” (nr. 4), Ion Simuț îi face un portret lui Alexandru George (*Conformismul unui liberal*): „Lovinescian într-o accepție largă, ce ține de însăși de demnitatea de intelectual și de racordarea la spiritul european incapabil să se cantoneze într-un regionalism național, Alexandru George nu pare resemnat vreodată în limitele profesiei de critic, care, cum afirma Lovinescu, nu cară piatră, nu îndeplinește o misiune socială de strictă și evidentă utilitate: e, pur și simplu, critic, nici mai mult, dar nici mai puțin decât atât. Alexandru George nu cred că ar subscrie la o astfel de situație, în principiu. Când publica, în 1970, prima carte de critică, eseul consacrat lui Tudor Arghezi, *Marele Alpha*, Alexandru George se legitimase deja ca prozator, cu povestirile din volum *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, publicate cu un an înainte, în 1969, extrase din sertare doldora de proză, de unde vor ieși la iveală alte pagini analitice și narative, constituind adevărata miză a scriitorului. După 1989, disponibilitatea sa intelectuală se manifestă fervent în comentariul politic, fie publicistic, fie eseistic. Un volum de glose despre Caragiale, apărut în 1996, stă oarecum stingher într-un ocean de reflecții aplicate pe teme din istorie și politică. E semnificativă ierarhia domeniilor preferențiale, așa cum transpare din ordinea lor într-un titlu recent: *În istorie, în politică, în literatură*. Titlul volumului din 1997 spune foarte clar că interesul autorului e orientat indubitabil spre istorie și politică, iar spre literatură abia în cele din urmă și numai întrucât e inevitabil pentru un intelectual cu vechi state de serviciu în câmpul literelor. Înseamnă această tendință o trădare? Nicidecum! Înseamnă o deschidere foarte necesară a orizontului intelectual și o integrare a literarului într-o perspectivă mai largă, stimulatoare pentru un dialog al ideilor. Alexandru George se situează în actualitate într-o categorie intelectuală ce aspiră o transgresare a literarului, alături de Adrian Marino, Al. Paleologu, N. Balotă”. În același timp, Alexandru George „se disociază de cele două mari direcții ale criticii, în egală măsură: atât de linia călănesciană (impresionistă și cu pretenții creatoare), cât și de linia științifică (pedantă și cu pretenții de obiectivitate). (...) Astăzi ne apare destul de ciudat să constatăm că Alexandru George replică proiectului creator susținut de Nicolae Manolescu cu mediocritatea și acreala lui... Al. Dima. (...) Alexandru George insistă în a inculca actului critic un complex de inferioritate, considerat singurul util și productiv de interpretare. Acest paradoxal rechizitoriu al criticii

e mai mult decât o lecție de modestie și de luciditate: e un purgatoriu al orgoliului critic, o succesiune de flagelări și puițiuni. (...) E unul din paradoxurile cele mai ciudate ale personalității lui Alexandru George; politicește e un liberal fervent, dar în critica literară afirmă o concepție ultraconservatoare”. □ Viorel Cosma semnează un articol intitulat *Eminescu și prietenii săi muzicieni*, repunând în circulație informația potrivit căreia: „Multă vreme s-a ignorat, de pildă, faptul că până în 1883 (când Titu Maiorescu a publicat prima ediție a poeziilor lui Eminescu) versurile Luceafărului răspândite prin reviste au circulat datorită compozitorilor și interpreților din vremea sa, sub forma romanțelor și cântecelor de salon. Tot datorită muzicienilor, în perioada 1890-1910 s-au realizat primele traduceri ale versurilor eminesciene în limbi străine, spre a fi cântate peste hotare, din Europa până în America de Sud în SUA. Impactul poeziei lui Eminescu prin intermediul muzicii asupra culturii naționale și universale nu a fost evaluat la adevărata dimensiune, astfel că se impun o serie de cercetări interferente, mai ales că poetul a manifestat preocupări muzicale evidente (studii superioare de specialitate la Universitatea din Berlin, cronici muzicale în «Curierul de Iași» și «Timpul», prezențe active în cercuri muzicale, saloane artistice etc.)”. □ Iulian Boldea (*Hedonism și ironie critică*) înregistrează debutul editorial al Nicoletei Sălcudeanu (*Graffiti*, Ed. Cartea Românească, 1999), în recenzie: „Ceea ce surprinde în cronicile literare ale Nicoletei Sălcudeanu este lipsa de complexe ori inhibiții, naturalețea provocatoare a stilului, dar un semnificativ efort în demolarea prejudecăților în legătura cu un autor sau cu o operă. Luând în răspăr multe din clișeele și prejudecățile literarului, autoarea nouăzecistă nu ezită să apeleze la pastişă, ironie și parodie, pentru a ne oferi un spectacol al relativizării ideilor «primite de-a gata», un spectacol al efervescenței critice, din care nu lipsesc caracterizarea tăioasă, comparația insolită, dinamismul relativizant al viziunii, cu imagini de o plasticitate derutantă, ce recurg, nu de puține ori, la insertul intertextual, la trimiterea livrescă. (...) *Graffiti* e un debut matur, ce merită luat în seamă, măcar prin siguranța și rigoare, deopotrivă lucidă și ludică, a interpretărilor, prin verva parodixă și ironică, dar și prin naturalețea cu care judecata critică necomplezentă e resorbită în enunț”. □ Sorin Preda publică un interviu cu Paul Goma („*Am structură de gladiator, nu de privitor ca la teatru*”). S.P.: „Spre supriinderea mea, Paul Goma mi-a anulat din capul locului tot discursul meu protocolar telefonic. Știa cine sunt. Știa tot. Pentru un om care a plecat din țară acum un sfert de secol, asta mi s-a părut formidabil. Distanța e dureroasă și plină de resentimente, dar are un avantaj: vezi mai clar, vezi mai bine. Paul Goma nu ezită în fața cuvintelor. Mai dur, mai iritat câteodată, el are sinceritatea unei oglinzi. Chiar dacă nu ne convine, defectele observate nu aparțin oglinzii, ci privitorului, celui care pune întrebări mai mult sau mai puțin inspirate. Adeseori, pare nedrept. În realitate, Paul Goma e doar dezamăgit. Asta spune totul. Când nu iubești, nimeni nu te poate dezamăgi”.

Prima parte a discuției cuprinde detalii despre relația lui Paul Goma cu statul român și cu presa românească după 1989: „În întrebarea dv. s-au strecurat două inexactități: a) Nu sunt «unul din puținii», cu atât mai puțin «singurul scriitor care a păstrat legătura cu țara de la distanță». Nu-mi place unicitatea (când este vorba despre mine), nici măcar singularitatea. b) Mai multe ziare în care aș fi publicat sunt sublime... dar la singular. *Cotidianul* între luna mai '98 și august '99. A fost întâia colaborare a mea, la vârsta pe care o am (mulțumesc, mulțumesc) la un ziar. A fost posibilă grație lui Liviu Ioan Stoiciu (împotriva voinței lui Cristoiu și a nedorinței lui Rațiu). «Mai multe ziare» m-au publicat pe sărite: «Luceafărul» (săptămânal, nu ziar zilnic, cum se exprimă tovarășii noștri dragi ba Săraru, ba Bălăeț – scuzată să-mi fie babăfonia), lunarul «Viața românească» (tot L.I. Stoiciu fiind autorul moral), «Jurnalul literar»: în ciuda titlului, având apariție lunară – și «Vatra», revista care m-a publicat ceva mai susținut. Mai departe: este adevărat că volumele de publicistică (rău difuzate ori nedifuzate) și jurnalele au provocat cumplit furtunile în nesfârșitele bălțile ale patriei miorițioase. În nici un caz pentru că aș fi făcut afirmații scandalozose în sine, ci pentru că am... delatant! (...) «Protestul» este doar o constatare. Și nu tainic(ă), publică: le-am zis-o de la obraz confărtaților că nu au fost *scriitori* sub comunism (lasă-că nici acum, sub iluismul emilisto-măgureniform!), că n-au rezistat cultural, ci *au activat* – asta venind de la *activist* – pe tărâmul ideologico-literaturist, că și atunci când au formulat un protest colectiv (cei șase apărându-l pe Dinescu), n-au depășit frontiera trasată cu cretă invizibilă «a problemelor administrative». În fine, că «sub dictatură» au tremurat voinicește, încât după moartea tiranului, le-a căzut în creștet descoperirea epocală: ei fuseseră nesfârșit opozanți la bucatărie, cu radioul tare pe București – atât că nu fuseseră înștiințați de această drolatică situațiune... În seara zilei de 25 decembrie 1989, când mă aflam pe platoul unui canal de televiziune francez și a fost difuzată caseta cu execuția Ceaușeștilor, am înțeles: la noi nu fusese o revoluție anticomunistă; nu mă voi întoarce la mine, în România, țară în continuare comunistă. Acest lucru i l-am spus și lui Mircea Snegur, care mă poftise să-mi văd Basarabia natală: «Regret, dar în țări comuniste nu am ce căuta». Să încerce să mă contrazică Pleșu, ministru al lui Iliescu, prieten al lui Roman și fost recent ministru al Fațadei Ministerului de Externe. Sau Breban, prieten al generalului de Securitate Pleșiță. Sau Manolescu, protejat al Ivașcului, fost șef al periodicului MAI «Glasul Patriei», intervievator a lui Iliescu, numindu-l «Om cu o mare» pe cel care adusese minerii să-i învețe pe români democrația securistă a ciomagului, pe vinovatul de incendierea Muzeului de Artă și a Bibliotecii Universitare”. Și mai departe: „Nu se poate vorbi de «câștigat-pierdut» când este vorba de România, țară locuită de oameni care în ultimele decenii s-au profilat pe *căpătat*. Românii sub Ceaușescu nu au obținut nimic de la Putere (în urma cererilor, a somațiilor, a acțiunilor, a luptelor și a sacrificiilor), ci au

așteptat să *li se dea*. România a fost Țara Milogilor, locul unde totul *se dădea*. Și uleiul, și carnea, și dreptul de a inspira-expira. Cât despre scriitorii români, ei nu au câștigat un centimentru (un gram, un dram) de normalitate numită libertate. S-au mulțumit cu atâta câtă le azvârlea periodic Puterea, ca la câini. Dacă s-ar fi bătut, zbătut, s-ar fi auzit în Occident, în vecini: la polonezi, la cehi, la unguri, la bulgari, la ruși... dar nu s-a auzit de vreo faptă normală a normalului scriitor. Românul scriitor a făcut textualizare semiotică, a făcut frumos, a făcut sluj, dar nu ceea ce era normal să facă un scriitor: să respecte, să cinstească *cuvântul*. De când i-a dat Brucan voie, scriitorul român face gazetărie (?), face politică (!), face și el, acolo, nimica – ce să facă? România nu a câștigat și nu a pierdut. România și românii cei cu pieptul de aramă din plastic autentic au căpătat, li s-a dat în decembrie 1989 ocazia de a prinde ultimul vagon al anticomunismului”.

● În „Steaua” (nr. 4), Aurel Rău publică articolul *Glosse Alexandru Philippide*, iar V. Fanache (*Valori exponențiale*) scrie despre un volum al lui Aurel Rău: *Expoziția 1999. De la Olahus la Emil Cioran*, Cartea Românească, 1999. □ Maria Ana Tupan semnează un eseu intitulat *Poetica lui Anton Holban*, iar Caius Traian Dragomir îl are în vedere pe Mircea Eliade: *Frontierele societății*. □ Într-un articol intitulat *Cărțile cu Cioran*, Constantin Cubleşan comentează patru recente volume consacrate autorului *Schimbării la față*: „1. Cartea lui Ion Deaconescu (*Emil Cioran sau Mântuirea prin negație*, Editura Europa, Craiova 1999) caută a-l scoate pe Emil Cioran de sub spectrul propriei victimizări, punându-l într-un context larg de receptare și de incidență a mișcărilor de idei contemporane. (...) Traectoria existențială a lui Emil Cioran este urmărită în dinamica sa interioară, a unei conștiințe tragice a secolului, pe care filosoful, *eliberat* de trecutul *violențelor agresive* din țară, stabilit definitiv în Franța, o va dezvolta într-o atitudine sceptică, într-o construcție a exprimării rapsodice, de o rară profunzime și unică individualitate stilistică. (...) Privirea de ansamblu asupra activității lui Cioran, văzută în context național și internațional, are ca premisă tocmai trecerea prin vârstele umane ale gânditorului, pornind de la anii copilăriei, în cadrul patriarhal al Rășinarilor, de lângă Sibiu, și până la ultimii ani de viață ai acestuia, la Paris, în cunoscuta mansardă de pe rue de L’Odeon, 21. (...) / 2. *Caietele lui Cioran* [volumul lui Livius Ciocârlie] (...). *Caietele* lui Emil Cioran îl pasionează [pe Ciocârlie] prin afirmațiile oarecum contradictorii de la o pagină la alta, prin fraze, care par de multe ori contrafăcute, prin negații și afirmații ostentative etc. (...), astfel încât eseuul său este o lungă descriere (comentariu al *caietelor*, mergând oarecum *tematic* pe desfășurarea ideatică a confesiunilor cioraniene, și căutând astfel a împlini un profil amplu al moralistului...). *Croșetând* cu abilitate citatele cioraniene într-un comentariu estetic viu, erudit în totul, Livius Ciocârlie izbutește, de fapt, să se pronunțe, amuzat foarte adesea, în legătură cu toate marile sau micile chestiuni existențiale pe care opera cioraniană le

lansează și care se regăsesc tratate, toate, într-o... formă liberă în aceste caiete de taină ale sale. Ori, tocmai această degajare, această aparentă dezinvoltură în risipirea dezorganizată a meditațiilor într-un fals jurnal, îl stimulează pe Livius Ciocârlie, îl provoacă, cioranizând el însuși în cele din urmă, *angajamentele* sale semănând teribil cu cele ale *subiectului* eseului. (...) / 3. [volumul Martei Petreu *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”*] Citirea cărții lui Cioran, *Schimbarea la față* pe care o propune Marta Petreu este un excelent exercițiu de fixare atentă în istoria națională contemporană a întregii opere și existențe a autoarei ei, explicându-i limetele și libertățile față de doctrina extremei drepte românești, fără a justifica sau aproba angajamentul în sine ci doar identificându-i «raporturile cauzale și contextuale care i-au făcut cu puțință existența», lucru extrem de important pentru receptarea obiectivă azi a unui atât de controversat român la Paris și a unei opere atât de reverberate în conștiința tragică a secolului acesta în care s-au descifrat atâtea preludii apocaliptice. Portretul *derizoriu* pe care i-l face, în cele din urmă autoarea, filosofului disperării, este unul șocant prin realismul lui frust. (...) / 4. *Scepticul nemântuit* [despre volumul lui Ionel Necula *Cioran – Scepticul nemântuit*, Editura Demiurg, Tecuci 1995]: Interpretările sale sunt oarecum schematice dar surprind diagnostical toate aspectele esențiale ale scrierilor meditațiilor cioraniene, cu care cititorul de azi al României – nu numai elevii – ar trebui să se familiarizeze – demersul critic are perspectiva panoramării, în care autorul se oprește pe rând la elemente *tematice* primordiale pentru angajamentul filosofului disperării, mereu având în atenție atitudinea acesuia vis-a-vis de filosofia istoriei naționale... Exegeza lui I. Necula are deschiderea filosofică generoasă, fiind capabilă a familiariza cititorul cu universul și metoda cioraniană de gândire”. □ Ovidiu Mircean semnalează volumul de debut al Sandei Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune – Problema crizei în literatura română și rusă*: „Sanda Cordoș se numără printre puținii critici care au sondat acest domeniu problematic al «memoriilor de detenție», valorificându-și lecturile într-o rubrică permanentă semnată în revista «Vatra», orizontul de preocupări al autoarei extinzându-se și asupra literaturii crizei, străbătând zone neexplorate încă, dând măsura profesionalismului său incontestabil. Recenta apariție a volumului său de debut, *Literatura între revoluție și reacțiune – Problema crizei în literatura română și rusă*, lucrare de mare anvergură ce reunește în paginile sale fragmente de istorie a literaturii, teoretizări și redefiniri ale curentelor care își dovedesc rodnicia în subtile analize literare, reprezintă un eveniment editorial de excepție și în același timp un act de cultură necesar, mult așteptat. Privirea retrospectivă lucidă, analitică și deopotrivă sintetizatoare a criticului literar (deja consacrat) investighează infernala mașinărie a rinocerizării confruntată, fără complexe și reacții temperamentale, cu criza valorilor în Occident, selectând și diagnosticând modalitățile de supraviețuire în uman. Actul în sine, îndrăznesc s-o spun

exorcizant, aduce în fața cititorului un segment de memorie culturală reprimată sau pur și simplu ignorată dintr-o insuficiență prost înțeleasă, lansând discret, dar nu mai puțin penetrant, o provocare în stil Moreno. Nu întâmplător, cartea se încheie sub semnul unui imperativ: *Înapoi la Tolstoi!*, cules din *Pavilionul canceroșilor*, îndemnând spre o purificare, înspre resuscitarea omenescului din om, cu alte cuvinte «înapoi la acea elementară lecție despre iubirea născută din durere, vină și căință»". □ Mihaela Ursa scrie despre *Un poet al vremurilor sale* (N. Prelipceanu) și despre „o poezie concepută aproape ca o ofensivă armată, imposibil de refuzat”, dar și „ca loc al intimității absolute, agresată de accidente istorice ale exteriorității”. □ Mircea Popa publică articolul *Alexandru George sau elogiul spiritului insurgent*, pornind de la volumul *Reveniri, restituiri, revizui* (1999), în care „spiritul său combativ atinge apogeul”: „Figuri centrale ale epocii comuniste sunt literalmente desființate sau ridiculizate. Călinescu este văzut ca un mare farseur și profitor, pus de bunăvoie în serviciul puterii și slujind-o cu umilință. Nici Al. Rosetti nu scapă de oprobriu, citându-i-se articolul compromițător din «Revista Fundațiilor», I.V. Stalin, în timp ce romanul lui Marin Preda *Cel mai iubit dintre pământeni* devine o probă de «vulgaritate», de țopârlăism literar, etalat în stilul romanelor de duzină (ce) reprezintă o expresie a naturalismului degradat. (...) Rând pe rând cad sub nemilosul tăiș al coasei sale autori ca Gh. I. Pop, Cornelia Ștefănescu, Ion Adam, Paul Goma, Ion Caraion, George Pruteanu, Petru Dumitriu, Mircea Iorgulescu, Alexandru Philippide, Panait Istrati, ca și numeroși foști nomenclaturişti travestiți sau numai cosmetizați peste noapte”. □ Sumarul include și un grupaj *in memoriam* Mircea Zăciu, cu articole de Adrian Popescu (*Solstițiul de iarnă al echinocțiului de primăvară*), Mircea Petean (*Don Profesor*) și Octavian Schiau (*La despărțire de un drag prieten*). Cităm din Adrian Popescu: „Ce-am pierdut în 21 martie 2000? Un profesor din familia lui Ion Breazu și Dimitrie Popovici? Numai atât? Nu, mai mult, pe lângă omul studiului minuțios și al interpretului cu largă viziune literară, pe diaristul rafinat, cu bunul gust exersat în atmosfera cosmopolită a marilor capitale, pe observatorul atent al spectacolului lumii și al mediilor, uneori înviate din câteva tușe balzaciene, un critic și un istoric literar cu merite incontestabile, dar și un scriitor cu voluptatea cuvântului expresiv, a uzanței originale sau a eleganței neologismului, care îi venea ca turnat. (...) *Un mentor*, care după ce fusese al «Echinoxului» studenției noastre, continua să rămână și al maturității noastre etc.”.

● În „Vatra” (nr. 4), la rubrica „Transfocator”, scriu despre cartea Sandei Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune*: ■ Ion Pop (*Despre crizele firești și crizele provocate ale literaturii*): „După Decembrie 1989, s-a făcut în numeroase rânduri apel la un necesar «moment al adevărului» privind raporturile dintre intelectualitate și Puterea comunistă, dintre cultură și ideologia partidului uni: un apel la memorie cerut nu numai în numele nevoii

de simplă înregistrare cronicărească a unor fapte de istorie, ci și al unei ideale «lustrații» a conștiințelor. Câteva contribuții românești la o asemenea reflecție au apărut în ultimii ani – și sunt desigur de menționat aici cărți precum cele ale lui M. Nițescu, Eugen Negrici, «revizuirile» lui Ion Simuț, ori suita cu caracter accentuat documentar a volumelor dedicate literaturii sub comunism de Ana Selejan. (...) Analizele aprofundate și nuanțate sunt însă, până acum, reduse ca număr și fragmentare (...). Un pas important îl face, într-o atare direcție, remarcabila carte de debut (la bază, teză de doctorat) a Sandei Cordoș, recent apărută în «Biblioteca Apostrof» (...). Este de salutat, întâi, în această carte scoaterea temei dintr-un cadru îngust polemic și pasional al unor, să zicem, «antologii ale rușinii» – foarte utile și ele în ordinea căutării e remedii etice prin anamneză – pentru a o situa în ansamblul mai larg al reflecției asupra a ceea ce s-a numit «criza conștiinței europene» în vârsta sa modernistă, cu motivații specifice și nuanțate în abordarea teritoriului său estic. În al doilea rând, introducerea în analiza crizelor culturale românești sub comunism a referinței rusești (sovietice) – care se face, dacă nu mă înșel, pentru prima oară la noi în mod sistematic și riguros – permite o foarte exată diagnosticare a acestor fenomene. (...) Partea cea mai interesantă și mai nouă de contribuție la cercetarea «crizei» literaturii române moderne o aduce Sanda Cordoș în secvența consacrată așa-numitului «crizism» din anii 1946-1947, situabil într-un fel de simetrie cu procesul de aservire a spațiului cultural-literar de către ideologii sovietici ai anilor '30"; ■ *Mihaela Ursa (Criza literaturii și politica crizei)*: „Dincolo de Ocean, sau chiar în Europa occidentală, critica literară a căpătat de o bună bucată de vreme un caracter aparte: devenind o *teorie* înainte de a fi orice altceva, ea s-a obișnuit cu dialogul liber cu discursurile celorlalte teorii (politice, ideologice, filosofice etc.). În acest conext, cartea Sandei Cordoș (...) este o întreprindere de care spațiul românesc – văduvit de vocația ecumenismelor teoretice – avea mare nevoie. Fără a abandona formula criticii de text (de care demonstrația se slujește pe parcurs, mai ales în ultima parte), volumul amintit este mai degrabă unul aflat la granița dintre critică, teorie literară și sociologia literaturii. (...) Interesant este modul cum morfologia întoarcerii funcționează și la un alt nivel: discursul politic (conceput ca un discurs al realului absolut) este de fapt o ficțiune grotescă, cu termeni inventați, în vreme ce literaturii (purătoarea dintotdeauna a semnului ficțional) îi revine sarcina de a reda adevărul. Situația este de natură să pună la îndoială rezistența estetică a unei întregi producții literare cu asemenea miză"; ■ *Al. Cistelean (Sanda Cordoș față cu reacțiunea)*: „Nu-ncape vorbă că după edictul de expulzare a protopărinților omenirea (și omul odată cu ea) a dus-o tot într-o criză. (...) Pe drept sau abuziv, generație după generație s-a autocompătimit și s-a eroizat a martiră a crizei, proclamând doar, din loc în loc, *a posteriori*, invidiabile vremuri armonice revolute. Contemporaneitatea e, fatalmente, o stare de criză sau, dacă nu, cel puțin o prosperă condiție elagiază.

Tocmai pentru această vocație elegiacă a omenirii s-a inventat literatura, fie pentru ca omul să aibă unde plânge, fie pentru a avea unde să se refugieze și să viseze la nostalgia paradisului. Când s-a inventat însă, fie ca oglindă a crizei, fie ca simulator al acesteia, literatura era deja o expresie a crizei, căci se năștea, zic înțelepții, din ruinele mitului, ca apocrifă și profană consolatoare. Nu-i de mirare, deci, că Sanda Cordoș, oricât ar fi ea cea mai bună interpretă de literatură scoasă vreodată de *Echinoc*, își ia atâtea precauții voind să transforme «criza» într-un concept operațional. Până la urmă, cu inima în dinți și trecând peste o inhibată bibliografie ce dă criza ca element structural, constituțional al omului (și/sau culturii), se lasă persuadată de «forța și pregnanța» «evidenței» și aplică acest diagnostic modernismului, organizat simetric în estic și occidental. La sfârșit se declară chiar mulțumită de randamentul conceptual al termenului, felicitându-l pentru că «și-a dvedit pe deplin eficiența». Crizologii nu-i vor admite, desigur, chiar fără muștrări această satisfacție și nici decupajul și aranjamentul geometric pe care ea îl face pentru a evidenția drama literară de sub totalitarismul comunist. Dar la Sanda Cordoș flexibilitatea și suplețea demonstrației au atâta grație a ideii, iar rigoarea atât nonșalanță încât trece de convingător și eea e-ar putea trezi, în pragul premiselor, observații». □ Tot la rubrica „Transfocator”, scriu despre Ruxandra Ivănescu: ■ *Cornel Moraru (Timpul „vrăjit” al lecturii)*: „O anumită nonșalanță și chiar indiferență față de orice afirmare publică a persoanei sale, într-un domeniu rezervat oricum inițiaților, au făcut ca debutul editorial al Ruxandrei Ivănescu (*O nouă viziune asupra prozei contemporane*, Ed. Paralela 45, 1999) să se producă relativ târziu. Mai mult, selecția cronicilor și eseurilor din volum e destul de parcimonioasă. (...) A ales – e drept – texte de rezistență, impecabile ca scriitură și diagnostic literar, alcătuiind la un loc o structură critică unitară și surprinzător de coerentă, dincolo de fragmentarismul inerent discursului de tip foiletonistic, afirmând o personalitate critică puternic individualizată. (...) Cartea surprinde plăcut, după ce ai parcurs-o, prin apetitul de construcție de proporții absolut rezonabile al autoarei. Proza contemporană românească e atâta cât este, nu e nevoie să fie supradimensionată de construcții critice ciclopice. (...) Înzestrată în special pentru critica arhetipală, Ruxandra Ivănescu probează acum, la ora debutului editorial, o vocație ceva mai complexă, a lecturilor diversificate; un spirit critic dezinvolt, numai aparent regresiv, în realitate complet neînhibat”; ■ *Iulian Boldea (O posibilă viziune asupra prozei)*: „Cartea de debut a Ruxandrei Ivănescu are un titlu ambițios: *O nouă viziune asupra prozei contemporane* (Ed. Paralela 45, 1999). La primă considerare, observăm o inadecvare între titlu și conținut, pentru că în cuprinsul volumului există, de pildă, nu numai eseuri, cronici sau recenzii referitoare la proza postbelică, dar și eseuri consacrate unor critici (Gh. Grigurcu, Gelu Ionescu, Virgil Nemoianu etc.) care nu au nici o legătură cu epica. Dincolo de aceste discrepanțe și inegalități care țin de compoziția

propriu-zisă a cărții, Ruxandra Ivănescu vădește, în aserțiunile sale, un spirit critic echilibrat, ce se bazează pe o solidă informație teoretică; cu precizarea, doar, că autoarea nu încearcă să epateze prin etalarea erudiției sale, ci, mai curând, își construiește interpretările printr-o resorbire a informației teoretice în enunțul critic tranșant și lipsit de orice «ambiguitate». □ În cadrul rubricii „cu cărțile pe masă” semnează: □ Doru George Burlacu (*Lecturi sub vremuri*) – despre ultimul volum al lui V. Fanache, *Lecturi sub vremuri* (Ed. «Motiv», Cluj-Napoca, 2000): „V. Fanache a adunat texte mai vechi și mai noi despre autori și probleme de prim ordin ale istoriei și criticii literare de la noi și de aiurea. (...) Criticul știe totdeauna ce urmărește și nu rătăcește calea cea dreaptă. Nu face «zgomot», ca să folosesc un termen pe care deseori l-am auzit pronunțat de Profesor, atunci când dorea să fixeze frazeologia critică a unora”; ■ Nicoleta Sălcudeanu (*Praf de stele, lapte cu miere și puțin ardei iute*) – despre Cornel Ivanciuc, *Cartea cuceririlor* (Cartea Românească, 1999): „Pe lângă că interpretarea lumii în manieră cabalistică poa’ să atraga forțe incontrollabile ce te antrenează pe unde nici cu gândul n-ai gândit, te mai și determină – prematur – să pășești în cadența unui pluton proaspăt constituit, în componența căruia l-aș aminti doar pe Dan Stanca. Nu că n-ar fi onorabilă compania, dar ceva de modă postdecembristă aureolează creștetul proaspatului scriitor. Ceva din fervoarea ușurel facilă a redescoperirii mistice și redeprinderea interpretărilor esoterizante dezmiardă, ca o pală ușoară, de altfel excelențele paginii. În ultimii ani se simte un tot mai comercial senzaționalism. Nu spun, Doamne ferește, că Ivanciuc i-ar fi client cu orice preț, dar e nedrept să se situeze în vecinătatea comerțului cu iluzii, fie și doar pentru că acesta stă la o aruncătură de băț de șarlatanie. Totuși, noul intrat în literatură, trebuie să recunosc, e un șarlatan șarmant, superior, în măsura în care și literatura e comerț cu iluzii. (...) Oricum, Ivanciuc dovedește performanțe de amant al scrisului, dar ca acest scris să nu eșueze în rutină, are nevoie și de niscai condimente iuți, pe lângă smirnă și tămâie”. □ Adrian Niculescu trimite răspunsul său, *Neutralitate și echidistanță reală*, la ancheta „Națiune și confesiune”: „Privitor la chestionarul Dvs. referitor la problema «bisericii naționale», răspunsul meu nu poate fi decât unul simplu, scurt și cuprinzător: «Liberă biserică, în liber stat». Este formula și principiul liberal clasic, de la Marea revoluție Franceză încoace. (...) În opinia mea, singura soluție pentru statul democratic este, ca-n majoritatea țărilor occidentale (dintr-o tradiție desuetă și cam delăsată, fac excepție Anglia și țările nordice, paradoxal, state foarte evluate și emancipate!), *neutralitatea și echidistanța reală* față de orice credință religioasă anume, adică *statul laic*, și *despărțirea clară dintre Biserică și Stat*, o situație ce, de fapt, prezintă nebănuite avantaje pentru ambele părți în discuție (așa cum s-a putut constata în Franța, dar și-n Turcia!), dar care la noi, după Revoluție, este încă încetșată și nesigură. De ce a fost instalat un crucifix mare (și de tip ortodox!) în Parlament, deși nu toată

națiunea, nici toți deputații, sunt creștini? De ce, quasi-instantaneu, după Revoluție (*Stare de fapt*, un celebru film de Stere Gulea, ne ilustrează aceasta), au fost amplasate iconițe – mi-ar veni să le numesc «iconițe de stat», ce afacere pentru iconari! – în mai toate instituțiile publice: ministere, școli, tribunale, spitale, secții de poliție, comisariate, închisori etc. (În Italia se pune această problemă pentru crucifixe?). De ce, la toate manifestările oficiale, își face invariabil, strident, apariția, clasicul, de-acum, sobor de preoți – și exclusiv ortodocși, de regulă, pe deasupra, transformând adesea – ca la 1 Decembrie – ceremonia de stat în ceremonie bisericească?... De ce în mai toate sondajele se spune că Biserica este o instituție a Statului, și Biserica nu protestează (deși ar trebui să fie prima care să reacționeze la așa înjositoare impostură!)? De ce, portivit unei recente legi, la noi, întreg personalul clerical e drept, din toate cultele – este salarizat de la Buget (în loc ca diferitele Biserici să primească înapoi bunurile confiscate de comuniști în 1948 și să poată, astfel, să-și plătească, autonom, oficianții)? Președintele Emil Constantinescu, când, în noaptea alegerii sale, din noiembrie 1996, a ieșit la balconul Universității cu o cruce mare-n mâini, «binecuvântând» mulțimea, fusese ales în fruntea vreunei biserici, sau în fruntea statului român (și ce-a căutat acolo histrionicul ărinte Galeriu? Îl înlocuia, cumva, pe mai celebrul călugăr Vasile?). Și, la investitură, la ședința solemnă a Parlamentului, de se a acut nevoie, la jurământ, pe podium, de Teoctist, patriarhul (atât de compromis cu Ceaușescu) al B.O.R? De ce, în general, inflația de simbologie religioasă în campaniile electorale, și nu numai, pelerinajele rituale, regulate, de candidați la moaștele Sf. Paraschiva, și nu numai etc.?... Să fie doar un semn, considerat, de unii, ca «forte», al ruperii de comunism, sau este un alibi și un exces de zel de neofit al celor tardiv convertiți la anti-comunism – un anti-comunism cam găunos și cam prost înțeles! – și care cred, astfel, c-or să-și răscumpere și face uitat trecutul? De ce jurământul pe Biblie, cu formulă religioasă, pentru funcțiile în Stat? Pentru a nu mai aminti de incredibila obligativitate a orelor de religie la clasele primare – de fapt, o catehizare ortodoxă unicat, probabil, în lume; motivația că așa se lărgeste cunoașterea copilului și că «nu strică», constituie un abuz grav și față de copil și față de familia acestuia”. □ Sub titlul **Primum la reducere**, apare următoarea notă semnată de Paul Goma: „În virtutea dreptului la informare a cititorului, vă rog să publicați ceea ce urmează – mulțumiri: Cititorii revistei *Vatra* sunt rugați să uite «Nota red.» din fruntea *Scrisorii* reproduse la pag. 89 a nr. 1/2000, la rubrica *Copii legalizate*, în locul ei să țină seama de «Nota mea, Paul Goma»: Scrisoarea ce urmează s-a înscris în Campania de Condamnare a Mișcării pentru drepturile omului în România din februarie-aprilie 1977. În timp ce unii români – în jur de 200 – în ciuda barajelor Securității, au riscat și au semnat Scrisoarea Deschisă adresată Conferinței de la Belgrad, alții, nu mai puțin români (Zoe Bușulenga, Eugen Barbu, Ion Brad, Vasile Băran, Al. Piru, Săraru, Al. Dobrescu, Andrițoiu...) au

atacat, în presa de stat și de partid, pe inițiator și pe semnatori, alții – și aceia români-bravi (Dan Zamfirescu, Alecu Popovici, Valentin Berceanu – apoi un număr de «profesori» de pe la Ploiești, apoi un număr de popi ortodocși de la Reghin, Breaza – adică din imediata vecinătate a *Vetrei*) mi-au scris: unii criticându-mă, alții blestemându-mă, alții afurisindu-mă (popii), în fine, Dumitru Mircea dojenindu-mă, superior... Dar cine era/este Dumitru Mircea? În 1952 devenise peste noapte «al doilea clasic în viață» (primul: Sadoveanu, cu *Mitrea Cocor*) prin capodopera sa suprarealist-socialistă *Pâine albă*. Când partidul nostru drag a încheiat colectivizarea (cum a încheiat-o), iar Manualul Clhozizatorului nu a mai fost de trebuință, tovarășul de nădejde, alcătuitorul a fost lepădat. Cum nu mai comitea proză (de când murise Stalin), Dumitru Mircea a fost pus să scrie scrisori de condamnare – ca cea scrisă în martie 1977 și publicată, repet, în nr. 1/2000 a *Vetrei*. Cum s-a întâmplat și cu alți ticăloși – Petru Dumitriu, Dan Ciachir – crezând că oricine poate deveni, peste noapte, din Saul: Paul – și activistul de partid în branșa ideologică (subbranșa literatură realist-socialistă) Dumitru Mircea l-a găsit pe Dumnezeu (și de atunci nu-l mai lasă – dealtfel în bună companie: Ion Brad, Săraru...). Cu această «chieie» trebuie citită scrisoarea din 16 martie 1977 adresată mie – aflat în București, Drumul Taberei, Aleea Compozitorilor nr. 10”. (Nota este datată Paris, 12 aprilie 2000). □ În cadrul concursului „Ars amandi” publică poeme, în acest număr, Viorel Mureșan și Ioan Radu Văcărescu. □ La rubrica „talmeș-balmeș” apar următoarele note: ■ **Un editorial și o revistă**, semnat I.B.: „Editorialul unei reviste noi caută să fie cât mai explicit, eventual polemic, adesea insurgent, să enunțe scopuri, exigențe, urgențe; el trebuie să fie grav, solemn, lipsit de ambiguități, oricum, nițel didactic. Iată că editorialul noii reviste lunare de cultură *Litere* (An. I, nr. 1, apr. 2000) ce apare la Târgoviște sub conducerea lui Tudor Cristea scapă, oarecum, acestui canon, izbutind să fie incitant, plin de nerv și de culaore afectivă. Enunțurile sunt preccise, ironice și autoironice, relativizarea fiind norma ce domnește aici. Se pornește de la o constatare de perfect bun-simț: «În literatura română este puțințel haos. Ca și în economie, ca și în rest. Venim să limpezim noi situația sau doar sporim cu un fir de praf mișcarea browniană?». Se recunoaște, de altfel fenomenul «județenizării culturii», având la origine proasta difuzare și circulație a cărții. Scriitorii de la *Litere* nu așteaptă (și bine fac!) «certificate de genialitate» de la «centru», ocolind complexe de orie fel într-o urbe în care, se recunoaște, «respiri cultură chiar și când mergi la piață». Problema e că, uneori, cultura stă anchilozată într-o funcție, doar me în vreun birou ori e pleată la vrei cumetrie, cum se zice aici. Revista *Litere* se vrea un «semn de revoltă» față de statutul precar al culturii, al literaturii în special, iar încrederea în viitor a oamenilor de cultură de aici se fundamentează pe «sentimentul de solidaritate intelectuală și creatoare fără de care literatura, artele în general, nu ar fi decât ocupații bizare». Editorialul revistei *Litere*, intitulat, frondeur-ironis

E-mail pe porți & LAN e dător de speranță și de încredere. Sentimente confirmate și de conținutul revistei, viu, polemic, dinamic, deloc dispus la compromisuri ori tern. Reținem semnăturile lui Tudor Cristea (*Un eșec pilduitor și Al șaselea simț*) și Dumitru Ungureanu (*Borgesiana*"); ■ **Nasc și la America poeți români!** semnat N.S.: „După ce fiorul mândriei patriotice de-abia s-a mai temperat, descoperind în «Țara Cangurilor» o poetă româncă, acesta se reînflamează la primirea – tocami din America – a volumului de versuri aparținând româncei Stella Vinitchi Radulescu, *My Dream Has Red Fingers* (*Visul meu are degete roșii*), CeShore Publishing Company, Pittsburgh, PA, 2000. (...)”; ■ **Literatura na șweicie – un număr românesc**, semnat Al. C.: „După ce a consacrat acum doi ani un întreg număr (9/1998) «literaturilor» din Transilvania, eleganta și prestigioasa revistă poloneză recidivează acum cu un substanțial număr dublu (1-2/2000) închinat literaturii române, într-o selecție ce privilegiază vectorul experimentalist al acesteia, așa cum s-a dezvoltat el după război (cu singura excepție a lui Urmuz, tradus de Kazimierz Jurczak și prezentat, într-o fișă cuprinzătoare, de Zdzistaw Hryhhrowicz). Numărul se deschide cu o microantologie din versurile lui Gellu Naum, transpuse de Ireneusz Kania, și se încheie, în partea lui românească, prin dările de seamă asupra experimentalismului la români semnate de Ion Bogdan Lefter și Gheorghe Crăciun (în traducerea lui Tomasz Dobrodoszcz și, respectiv, Jerzy Kotlinski). Între aceste capete sunt strânse proze semnate de Ștefan Banulescu (trad. Ewa Rossi), Mircea Cărtărescu (cu o bucată prelucrată de Ireneusz Kania și alta de Jerzy Kotlinski), Radu Petrescu (Ireneusz Kania), Paul Georgescu (Kazimierz Jurcsak și Ireneusz Kania), Norman Manea (cu un triptic promovat în poloneză de Halina Mirska Lasota) și Simona Popescu (cu un diptic tradus de Zdzistaw Hryhorowicz și Justyna Struzinska) și, nu mai puțin, poezii aparținând lui Petru Romoșan (trad. Kazimierz și Anna Jurcsak), Mircea Cărtărescu (Jerzy Kotlinski), Nicolae Prelipceanu și Dorin Tudoran (ambii traduși de Kazimierz Jurcsak). De cinste egală se bucură poetesele, reprezentate de Denisa Comănescu (pentru care au lucrat Kazimierz Jurcsak și Irena Harasimowicz-Zarzecka), Mariana Marin (Irena Harasimowicz-Zarzecka și Ewa Rossi), Marta Petreu (Irena Harasimowicz-Zarzecka și Kazimierz Jurcsak) și Simona Popescu (Magdalena Mazinska). Ca de obicei, numărul se încheie printr-un «dicționar» al autorilor prezenți. Două numere, într-un interval relativ scurt, pot fi, desigur, semn de interes. Nu putem decât să-i felicităm pe realizatorii revistei, să le mulțumim – lor și traducătorilor – și să sperăm că noul număr, prin numele și piesele selectate, va spori interesul polonezilor pentru literatura noastră”; ■ **Timpul manualelor de literatură**, semnat Al. C.: „Din fericire – sau din contră, din nefericire –, manualele (alternative) de literatură ieșite până acum nu ss-au primit cu alarma națională, deopotrivă politică, mediatică și didactică, cu care au fost întâmpinate manualele de istorie. Atentatul la canonul literar, implicit

sau manifest măcar în parte din ele, n-a provocat coșmaruri nici parlamentului, nici veghetorilor din presă. Abia dacă s-au putut mobiliza contra lor câteva voci academice, câțiva autori rămași pe dinafară la revizuirea școlară a gloriilor și câțiva gazetari mai sensibili la educația prin literatură, văzută ca instituție a pudorii eminente. Dar față de furtuna stârnită de marginalizarea lui Țepeș, când se părea că pâraie însăși temeliile țării și că apocalipsa a sosit în România pe neus în masă, cea iscată de revizuirea literară e doar una într-un pahar cu apă. Sau, ca să dăm și literaturii o șansă mai eroică, într-o adă de baie confort redus. Atâta discreție și cumpătate în scandal e, fără nici o îndoială, semn de deconsiderare (dacă nu cumva nația o fi fost sumentată după linșajul de la istorie). Iar de n-ar fi intrat în programă câțiva tineri, care au ridicat, totuși câteva valuri de furie (în parte proletară, în parte academică), poate că festivitatea de primire nici nu s-ar fi ținut și de manualele cu pricina s-ar fi aflat pe căi clandestine. Odată ratată gloria mediatică, nu le-a mai rămas acestor manuale decât consloarea unor dezbateri mai private și mai tehnice, duse prin revistele de cultură. *Timpul* ieșean, revenit la dimensiunile-i firești, face, deci, în nr. 4/2000, un gest reparator, încercând să țină în atenție aceste manuale prin opiniile a trei scriitori (preponderent poeți), un profesor și câțiva elevi din Bârlad. Profesoara adriana Gorga crede că treava manualelor literare e, în principiu, să se opună «instalării hegemoniei televizualului», ținând elevii printre «cititori». Dar, de la principiu la fapt se întâmplă că actualele manuale (apreciate, totuși, ca «un important pas înainte») propun, în locul superficialității *tele*, o altă «superficialitate», necorelând «principiile accesibilității și atractivității» cu aela al exigenței estetice. Idealistă, doamna Gorga crede că «selecția» din manuale ar trebui făcută «în funcție de valoare și nu de circumstanțele amicale sau financiare ale autorilor ori ale editurilor.» Pentru Dan Lungu, manualele ar fi trebuit să rezolve câteva «puncte nevralgice» perpetuate până la soluția «alternativelor»: «recuperarea scriitorilor interbelici uitați de regimul comunist (...), reușirea scriitorilor din diaspora, problematizarea relației scriitor-putere politică în regimul comunist, ilustrarea și evaluarea eforturilor de sincronizare și elaborare a unui discurs literar alternativ». Manualele rezultă, însă, «îmbătrânite și centralizate», «cu aria selecției» restrânsă «cât mai în jurul centrului», lașul, pe cale «să-și piardă titlul de *oraș al culturii*», fiind una din victimele ilustre ale recensământului filo-bucureștean. Pentru O. Nimigean problema nu e cu manualele, ci cu «corpul profesoral», cu «jurasiicii catedrelor», iar Radu Andriescu speră că noile manuale vor încuraja formarea unui tânăr «neascultător, în cel mai bun sens al cuvântului», ceea ce-i va aduce ca profit studenți ce nu vor mai fi indiferenți la posmoderniștii americani (și încă din cei «canonici» la ei acasă). Caius Dobrescu va pregăti, astfel, drumul pentru Michael Joyce. Elevii din Bârlad sunt, aproape cu toții, de partea manualelor alternative”.

● În „Cronica” (nr. 4), Oltița Cântec se întreabă: *Teatrul românesc, încotro?*: „La zece ani de la Revoluție, peisajul teatral nu arată să se fi schimbat prea mult. Structurile instituționale mastodontice, create în anii '50 după modelul sovietic, există și funcționează în continuare, nepermițând o activitate flexibilă, cu proiecte dinamice. Schemele de personal sunt construite și acum tot după principiul asigurării pe viață, prea puține situații fiind acelea în care artistul este plătit pentru un rol anume. Principiul angajării pe perioade determinate, pe spectacol, pe rol, care l-ar obliga pe artist să se îngrijească continuu de forma sa artistică, sunt deocamdată prea puține flori pentru a face o primăvară în teatrul autohton. (...) Cele câteva inițiative particulare sporadice, cele mai multe la București – Teatrul Levant, Masca, Theatrum Mundi –, au sfârșit fie prin a se desființa, fie a se strădui să obțină, și ele, finanțări de stat. Adică, au devenit, până la urmă, tot teatre de stat./ Singura schimbare reală petrecută în domeniul instituțiilor teatrale este aceea a descentralizării, Ministerului Culturii și-a păstrat în subordine și finanțare numai teatrele naționale, celelalte instituții de spectacole fiind trecute în grija autorităților locale. În principiu, descentralizarea ar fi trebuit să fie un lucru bun, numai că autoritățile locale nu par foarte încântate să-și «irosească» banii pe chestiuni culturale. Cum s-a întâmplat în ultimii ani chiar la Iași, iar bunul plac și orgolile primarilor ori președinților de Consiliu Județean nu au întârziat să se manifeste. Spre disperarea artiștilor din teatre. Astfel încât aceste instituții, numite de interes local, au ajuns la mila unor algoritmi care nu au nimic comun cu creația artistică./ (...) O lege specială, numărul 154, a încercat să stimuleze, începând de acum doi ani, performanța artistică. Conform ei, salariații din teatre sunt plătiți diferențiat, nu după vechime, ci după performanța artistică obținută. Minunat dacă socoteala indicelui de performanță n-ar fi un «adevărat meșteșug de tâmpenie» și dacă, până la urmă, plata nu s-ar face decât după câți bani îți dă finanțatorul”.

● Revista „Ramuri” (nr. 4) publică un interviu cu Alexandru George realizat de Ștefan Ion Ghilimescu. Nevoit să trăiască din scris și publicând, din acest motiv, „în cei 30 de ani de la debut, cel puțin o carte importantă” – în ultimul an chiar „trei titluri, de negăsit pe standuri”, însă puțin comentate de revistele de specialitate”, Ștefan Ghilimescu încearcă să-și lămurească „ingratitudea contemporanilor” față de cel intervievat. Fără să-și dorească grațitudinea colegilor, scriitorul spune că își dorește să fie citit, „să mi se determine prin cunoașterea cărților mele, bune-rele, situația literară. Și mă mir de această deficiență a contemporanilor mei, dintre care unii mă și stimează, după impresii exterioare, deoarece eu scriu foarte accesibil, nu-mi năucesc publicul cu erudiția sau cu o terminologie rebarbativă, așa cum e moda în ultimul sfert de veac. Eu am scris cursiv, simplu. Și dacă ați pomenit de cele trei cărți, să vă spun că din toamna lui '98 până în primăvara lui '99 mi-au apărut cinci titluri, două fiind reeditări mult sporite ca volum față de versiunea inițială. Ei bine,

multe dintre ele au fost ignorate, altele au fost fals receptate, fără măcar cuvenita înțelegere a genului căruia îi aparțin. Încât, pentru a pune măcar în privința asta lucrurile la punct, m-am apucat să-mi fac propria cronică la cea mai răspândită carte, romanul *Seara târziu*. Iar altă carte a mea, *Clepsidra cu venin*, s-a bucurat de o cronică, prin excepție scrisă chiar de redactorea mea de carte, Gabriela Omăt, care a fost revoltată de ideea că nimeni nu scrie despre ea. Sunt reviste (mai mult de o duzină) care nu mi-au închinat niciodată nici măcar o recenzie în trei decenii de apariții editoriale”; „Nu intenționez a scrie memorii, dar mi-am pus mult la contribuție memoria în tot ceea ce am scris și fac în continuare; în literatura mea de imaginație m-am servit de un anume depozit de lucruri trăite și știute, care nu sunt la îndemâna oricui. Dar caracterul subiectiv, de multe ori confesiv al personajelor mele, poate induce în eroare pe cititor, făcându-l să mă confunde cu personajul care spune *eu*”. Alexandru George mărturisește că datorează spiritului burghez în care s-a format o „anumită mentalitate, o anumită conformație mentală chiar, pe care am dobândit-o prin modelare și contrast, dar mereu după niște repere vii. Familia mea, de oameni excepționali, trăise realități, evenimente, își avea originile în trecutul secolului precedent, participase la războaie, fără o «expunere» anume, lucruri ce se întâmplaseră și pe care eu le-am folosit în literatura mea și în comentariile sau eseurile mele”. Alexandru George: „Chiar când am început să scriu, sau să mi se articuleze unele proiecte de acest gen, nici vorbă nu a fost să încerc să public ceva. (...) După moartea lui Stalin a avut loc un prim dezgheț, foarte timid, și bine supravegheat. Atmosfera a devenit mai respirabilă; atunci, câte un scriitor care făcuse rezistență chiar și zece ani, ca Eugen Barbu, a apărut cu *Groapa*, iar altul care se dăduse cu regimul și își câștigase o anume platformă de scriitor cunoscut, Marin Preda, a putut publica *Moromeții I*, capodopera sa. În fine, altă vedetă a „noii literaturi”, care scrisese numai ticăloșii, Petru Dumitriu, și-a concentrat eforturile încheind *Cronica de familie*. În acel moment am început și eu să scriu, fără teama mare că manuscrisele ar putea fi socotite acțiuni subversive; e vorba de marele roman care, publicat în '99 într-o versiune trunchiată, avea să se numească *Oameni și umbre*. Ce a urmat, în țară, mi-a spulberat pe moment orice intenție de a-l prezenta vreunei edituri sau măcar de a-l încheia. L-am lăsat pentru aproape patru decenii, m-am abătut spre altele... În mod neașteptat, în timpul dezghețului hrusciovian, s-au produs evenimentele din Ungaria, care au avut la noi în țară efecte considerabile. Gheorghiu-Dej, speriat de ceea ce s-a întâmplat la Budapesta, a fost cuprins de groază și a declanșat o represiune în... România, pentru a se pune în gardă de unele eventualități, dar mai ales pentru a demonstra Kremlinului că el e stăpân pe situație și nu trebuie urnit din postul său. Au fost arestați din nou mulți dintre cei amnistiați înainte, s-au intentat «proces» unor scriitori, s-au inventat victime. Au fost «bubuiți», cum se spunea pe atunci, chiar și unii academi-

cieni. E momentul arestării lui Șt. Aug. Doinaș, Negoîtescu, Ion Omescu, I.D. Sîrbu, a lui Al. Ivasiuc dar și a unor foști elevi ai Școlii comuniste de literatură în frunte cu Paul Goma, Aurel Covaci etc. Dar atenție! În ciuda arestărilor și acțiunilor de intimidare, în mod ciudat, dezghețul cultural a continuat, au continuat să vină filme occidentale, să se primenească repertoriul teatrelor, să se elibereze artele plastice din chingile realismului socialist. Și lucrurile au mers așa lent dar sigur, până la mijlocul anilor '60, când intrăm în altă eră, consecutivă și morții lui Dej dar inițiată chiar de el. Deși nu am avut încredere în această liberalizare și m-am temut să nu fie un obișnuit NEP, așadar eu ezitam să intru în arenă, voi profita imens de marea schimbare. Existența mea de om și scriitor va deveni în curînd alta...”

- Este lansat primul număr dintr-un supliment lunar, „Provincia”, care apare simultan într-un cotidian român și într-unul maghiar, în «Ziua de Cluj», respectiv în «Kronika» (cu sprijinul financiar al Fundației pentru o Societate Deschisă). Redactori-șef: Molnar Gusztav și Marius Lazăr. Redactori: Bakk Miklos, Mircea Boari, Al. Cistelecan, Marius Cosmeanu, Caius Dobrescu, Sabina Fati, Traian Ștef, Szokoly Elek, Daniel Vighi. Un articol asumat redacțional, *Ce vrem și ce nu vrem*, arată că „A sosit vremea unui for comun în spațiul public al Transilvaniei și Banatului, a unui for care să iasă din epoca disputei și să intre în cea a dialogului. (...) Nu mai vrem ca provincia noastră să fie una de mîna a doua într-o țară din lumea a treia. Vrem ca Transilvania să devină un centru. (...) Vrem să promovăm o transilvanitate europeană, care să folosească aceste tradiții și identități diferite într-un sistem consociativ modern, apropiat de spiritul unei Europe în curs de modificare.”

- Apare, în „Ateneu” (nr. 4), un interviu cu Ioana Postelnicu. Sunt rememorate întâmplări din copilărie, momente dificile, printre care cel legat de lipsa oricăror mijloace de trai, în iarna lui 1941, și depășit cu ajutorul lui E. Lovinescu, prin a cărui intervenție pe lângă Liviu Rebreanu, director al Teatrului Național, scriitoarea obține o slujbă: „Chestiunea este așa: eu eram într-o situație foarte grea, și Lovinescu era foarte impresionat de situația mea. Era atât de implicat sentimental-afectiv, încât îi curgeau lacrimile pe halatul de mătase: «Nu pot să fac nimic». După momentul ăsta, eu am plecat la Sibiu, la părinți, dacă nu mă înșel, și el mi-a scris o scrisoare pe care o am aici, în care mi-a spus că se va duce la Rebreanu și va cere din nou să mă ajute, dar nu știe dacă va reuși să-l convingă. «Dacă nu o să te ajute, atunci toate legăturile mele cu el s-au rupt, că nu-s obișnuit să cer și să nu mi se dea...»”.

- Sub titlul *N-a fost un nou Titu Maiorescu*, Gheorghe Grigurcu publică în „Convorbiri literare” (nr. 4) un articol despre Ov.S. Crohmălniceanu, „unul dintre cei mai proeminenți exponenți ai tendenționismului comunist în literele românești”: „De la sfârșitul anilor '40 până prin 1965, deci cât încape, puțini critici ai noștri au probat o atât de mare râvnă întru slujirea directivelor de par-

tid, excomunicând în numele acestuia valorile sau misificându-le, opunându-se înverșunat până și celor mai firave aspirații de înnoire, apreciate alarmist drept cosmopolitism, intimism... revizionism etc. Un soi de clan polițist îl anima, făcându-l a sesiza chiar și micile semne puțin vizibile, a detecta amprentecele cele mai fine ale nesupunerii la canonul ideologic. L-am putea numi un Javert al criticii «realist-socialiste». E drept că, de la un timp, când limbajul tezist cel mai dur s-a perimat – e vorba de aproximativa liberalizare de la începutul domniei lui Ceaușescu – Ov.S. Crohmălniceanu s-a rotit precaut, cu 180 de grade, către conceptele și numele hulite. De fapt, ce-i rămâne de făcut? Ar mai fi putut să invoce pe Stalin, pe Malenkov, pe Gheorghiu-Dej și pe Chișinevski în continuare? De vreme ce însăși propaganda de partid i-a părăsit, așa ceva ar fi fost extrem de aventuros. În schimb ar fi putut alege tăcerea. Dar criticul voia să rămână cu orice preț la suprafață. S-a obișnuit cu un loc «în față» în viața literară, cu anume privilegii pe care nu se învoia a le pierde. Așa încât a «năpârlit» devenind el însuși cosmopolit, decadent, revizionist etc. N-a ezitat a se scufunda în mlaștina putrefactei culturi burghezo-moșierești. Nu contestăm valabilitatea unor pagini scrise sub noua zodie, deși nu ne simțim în stare a reprima simțământul confuz că ne aflăm în fața produselor unui infirm (moral), ce ne stârnesc, în primul rând, compasiunea. Dacă ni s-ar cere să ilustrăm noțiunea de oportunism în critica românească, n-am fi în măsură a găsi un exemplu mai eclatant decât Ov.S. Crohmălniceanu. Întrucât exegetul nu și-a făcut niciodată «autocritica», ne vedem nevoiți a-l confrunta cu partea cea mai reprezentativă a activității sale, grație căreia s-a aflat, timp de aproape două decenii, cu adevărat «în fruntea» criticii românești aservite comenzii ce partid. Vrând-nevrând această prestație îi reflectă specificul, irecuzabilul centru de greutate. (...) Cunoaștem cazuri în care, în urma unor atari expertize «critice», cu iz de delațiune, autorii cu pricina n-au mai putut publica nimic ani îndelungați. Și acestea pentru a nu mai insista pe acțiunea de intoxicare a conștiințelor tinere pe care autonumitul Ov.S. Crohmălniceanu (Moise Kahn) a exercitat-o la catedră, având confortabila situație de dascăl universitar din 1948 până la pensionare. Pe împrejurarea că aproape două decenii a fost un dascăl de întunerice, un siluitor al minților celor ce, devenind și ei dascăli, n-au avut încotro, fiind nevoiți a sădi în mințile copiilor acestei țări minciuna sfruntată, a contribui la forjarea dezumanizantului «om nou». În loc de-a menționa indenegabilele, atât de accentuatele demisii morale ale criticului, rolul nociv pe care l-a jucat, prin partea cea mai caracteristică a activității sale, în cultura română, o seamă de comentatori găsesc în decesul, regretabil, desigur, ca orice deces, prilejul de a-l elogia necondiționat. Necroloagele devin niște panegirice pe cât de compacte, pe atât de stupefiante Lipsa de realism a unor asemenea propoziții e bătătoare la ochi. Falsul se adaugă falsului. Ne vom servi, în cele ce urmează, de textele apărute în «Adevărul literar și artistic», nr. 517 din 9 mai 2000. Fără șovăire, Eugen Simion îl definește pe

Ov.S. Crohmălniceanu drept «un critic eminent un om loial. Loial în primul rând față de literatura română». Cât de «loial» a fost față de literatura română, am văzut. «Era, ca profesor, remarcabil», adaugă președintele Academiei Române, ca și cum catedra n-ar fi devenit pentru el, mai mult decât pentru oricine, instrumentul celei mai crunte îndochinări. «Era inteligent și convingător» – de acord, dacă oportunismului celui mai cras i s-ar putea concede inteligența și darul convingerii. «Un spirit critic exigent și, în același timp, deschis spre înnoire (...). Nu l-am prins niciodată cu o trădare și nu l-am auzit să calomnizeze o mare operă». Cum poate fi «deschis spre înnoire» un exeget ce i s-a opus cu înverșunare, în circumstanțele cele mai grele ale vieții literare, rămâne un mister. Iar dacă Eminescu, Rebreanu, Blaga, Lovinescu n-au fost «calomniali», conform judecății d-lui E. Simion, de către Ov.S. Crohmălniceanu, înseamnă, simplu, că pentru d-sa ei nu sunt autori unor «mari opere». Din păcate, acestui cor de laude i se alătură și stimabilul prozator Costache Olăreanu. E drept că d-sa înfățișează o secvență revelatoare, a unui Crohmălniceanu comportându-se ca o unealtă a partidului (...). Însă aprecierea generală e așternută cu un condei înmuiat în apă de trandafir. (...) Ultimul său avatar, de mentor al unui grup de optzeciști, a fost jucat, se pare, cu artă. Abilul critic i-a «îmbrobodit» astfel pe tinerii săi învățăcei, încât aceștia au uitat de scheletul pe care aparent onorabilul lor dascăl îl ascunde în dulap. Astfel George Cușnarencu scrie asemenea enormități: «Așa l-am cunoscut pe Crohu care în mintea mea a rămas până astăzi drept un Titu Maiorescu al generației care mai târziu avea să se numească Generația '80». Iată de unde răsare un nou Maiorescu! Oricât înțelegem entuziasmul și gratitudinea desanțiștilor, pe care încercăm a le respecta, nu înțelegem miopia lor istorică, ducând la considerații pe care nu le mai putem respecta. La considerații atât de puțin responsabile: «Imaginea asta de Titu Maiorescu pentru literatura tânără a anilor '80 mă obsedează și astăzi și mă face să resimt acut lipsa lui Crohu chiar și astăzi, când parcă e nevoie mai mult decât oricând de un Titu Maiorescu, de un spirit lucid și generos. De un Crohu». (...) O veritabilă mină de aserțiuni năstrușnice o reprezintă articolul lui Dumitru Micu. D-sa încearcă a sugera persecuțiile, vezi Doamne, pe care le-ar fi suportat, sub regimul comunist, autorul broșurii *Pentru realismul socialist*. (...) Și apoi să nu uităm: «Crohu», scos din redacția «Contemporanului» (câtă lipsa de recunoștință din partea celor cărora se străduia din răspuțeri a le fi pe plac), n-a rămas fără serviciu, ca atâția scriitori români în epocă, dintre care mulți au ajuns și în temniță, fiind, chiar în cele mai «rele» momente ale existenței sale de mentor ideologic, «simplu» profesor la Universitatea din București. Dacă George Cușnarencu și-a îngăduit o paralelă Crohmălniceanu-Maiorescu, D. Micu ne propune o alta, nu mai puțin trăsniță în impudoria ei: Crohmălniceanu-Blaga: (...). Pe când o paralelă Crohmălniceanu-Eminescu? Așteptăm amatorii!».

● „Mozaicul” (nr. 4-5) are ca temă generală *Canonul*. □ Adrian Marino publică prima parte a unui articol intitulat *Succesul este relativ*: „Relativitatea acestei noțiuni începe chiar cu numeroasele sale sinonime, identice sau foarte apropiate ca sens: «reputație», «renume», «faimă», «glorie», «popularitate», «celebritate», «prestigiu», «autoritate» etc. Se observă imediat că este vorba despre o consacrare publică pe care ți-o conferă – într-un mediu specific- un anumit grup social./ Dușmanul cel mai redutabil al «succesului» (care se confundă mai totdeauna cu «pseudo-succesul») este spiritul critic, luciditatea, demistificarea. Din care cauză, adversarii «succesului» se recrutează, cu regularitate, printre spiritele sceptice, ironice, satirice, polemice. Din care cauză – și în această împrejurare – ele n-au fost și nu pot fi decât antipatice. Succesul presupune totdeauna o mare «doză» de imprevizibil, hazard, aleatoriu, variabil. (...)/ Mediul social al succesului trebuie privit cu oarecare atenție. El este o cauză, în sensul contaminării, dar și un efect al succesului. Te adaptezi publicului pe care – în același timp – îl și formezi. Chiar dacă în mod superficial, tranzitoriu. Cum s-a și spus, de altfel, printr-o altă butadă: «Nimic nu reușește mai bine decât succesul.» Sau, încă una «scriitorul propune și publicul dispune». Ceea ce elimină ipoteza valorii absolute, înlocuită doar prin valoarea de circulație. O valoare rezistentă, perenă, există, totuși, într-un anume fel”. (Partea a doua a articolului apare în nr. 6/iunie 2000.) □ În *Despre Canon și sfârșitul istoriei*, Ion Militaruscrie: „În esență, eseu lui Fukuyama relua faimoasa teorie a lui Hegel despre *sfârșitul istoriei* și o reactualiza, cu recuzita de rigoare și documentația adusă la zi (vorba vine documentație pentru că autorul se dipensa de așa ceva mulțumindu-se, deocamdată, să emită teoria propriu-zisă; pe de altă parte, este adevărat, în urma ecoului excepțional pe care modestul eseu l-a avut, Fukuyama va reveni cu o carte puternic elaborată și susținută pe o bază mult mai bogată – este vorba despre *Sfârșitul istoriei și ultimul om* apărută în ediție românească la editura Paideea în anul 1996. (...)/ Totuși, ceva a fost actual în teoria lui Fukuyama. Lumea americană (ce s-a lăsat cu patimă antrenată în discuții și polemici în problemă) nu a rezonat în chip gratuit la așa ceva. Pe continent, Fukuyama nu a prins. Este interesant, în această arie a interesului trezit, de ce pe unii i-a prins iar pe alții, nu-i așa, i-a lăsat reci. (...) Disponibilitatea pentru o teorie de *sfârșit al istoriei* va fi îmbrățișată de comunități ce vor să conserve, să păstreze *statu-quo-ul*. Ce urmează de aici mai departe nu este altceva decât o manifestare politică conservatoare. (...) Nu este dificil de acceptat că dorința de conservare a istoriei actuale, cu întreaga configurație pe care o are la această oră, cu ierarhiile și recunoașterile practice, cu raportul de forțe și putere, este ceva complet convenabil Statelor Unite ale Americii. Nu este însă așa pentru Europa (de aici neaderența la teorie). (...) Pentru Europa idealul este departe de a fi identic și egal realului. Faptul că Europa vorbește despre proiectul unei

Piete Europene Comune, despre Uniunea Europeană, despre Consiliul Europei și, în final, despre Statele Unite ale Europei nu face decât să arate, suficient de convingător, cum proiectul, idealul Europei este lipsit de actualitate. Existența sa ca proiect măsoară distanța între ceea ce Europa este și ceea ce ea vrea să fie. Or nimic din toate astea nu caracterizează SUA. Nimic asemănător proiectului european. Este ceea ce separă cele două părți ale Occidentului, ce le diferențiază”. □ Gabriel Coșoveanu semnează un articol cu titlul *În contra „Școlii resentimentului”*: „Este cunoscută pledoaria lui Harold Bloom pentru existența unui Adevăr indicând transsubiectivitatea cunoașterii, în multitudinea adevărilor contextuale. (...) Occidentalismul canonului bloomian, spre exasperarea multiculturaliștilor, apare validat în microteoria filosofico-antropologică conform căreia nu poți prelua *bunuri* fără să preiei și *valorile* atașate producerii lor. Cu alte cuvinte, diverși antiliberali, fundamentalisti sau tiermondiști, cu toții distilări marxiste, în fond, ar dori, în pretențiosul mileniu trei, *modernizare*, dar fără *occidentalizare*. (...) Nemulțumiții aceștia, agitând ideea că alegerile estetice sunt măști pentru influențele sociale și politice, aderă la curente ca feminism, lacanism, neo-istorism, deconstructivism, anti-eurofalocentrism (...), *semiotică*, *cultural studies*. (...) Dacă amendezi subtilitatea în sine și pentru sine a unui text semnat Derrida, Rorty, Vattimo, Foucault sau Feyerabend (ultimul fiind și mai emfatic în ostilitatea față de metodele «vechi», placate adică pe logica tradițională), elevii cu pricina îți vor sări în cap cu acuzația că ești moralist universitar sau comisar academic. (...) / Canonul înseamnă, în general, *arta memoriei*, vocația de a face o reverență nu doar puternicilor zilei, ci măreție atemporală, pe care o ghicești dacă ai talent. Canon înseamnă și privilegierea unor concepte ca demnitate, elită, fair play (în sensul antipopulist din sport: oricine poate participa, oricine poate câștiga, dar câștigă, efectiv, numai unul), valoare a durerii (indiscriminabil legată de *memorie*). (...) Pentru mine, canonul e, prioritar, o problemă de *intelență* și *caracter*. Apoi, e și estetica. La statul de tip *welfare*, inteligent administrator al bunurilor derivate din valori de caracter (v. Max Weber, *zetica protestantă și spiritul capitalismului*) se referă Sorin Alexandresu când pledează «pentru un mai grabic sfârșit al canonului estetic». Supremația lui (a canonului estetic) trebuie să înceteze, căci nu de bătălii canonice ducem lipsă pentru a ne sincroniza cu Occidentul, ci de inițiative de îmbunătățire a funcționării sociale. Ierarhia valorilor umane nu e prioritar estetică, literatura nu există în sine, și nici textul. Critica românrească, de peste o sută de ani, e una imanentistă. Lovinescian, am vizat modernismul estetic, nu modernitatea socială”. □ C.M. Popa consemnează un dialog cu Alexandru Paleologu (...*teoria paradoxului ca restaurare a bunului simț*): „– Deși sunteți atât de bine cunoscut ca om politic și ca strălucit eseist, despre biografia dumneavoastră, stimate domnule Alexandru Paleologu, se știu totuși puține lucruri, de vină fiind și tirajul confidențial al cărții de confesiuni alcătuite împreună cu Stelian Tănase./ –

Trebuie să mărturisesc că, în general, am fost de părerea acelor care susțin că este imposibilă biografia cuiva ca esențială, în legătură cu activitatea sa publică. La rândul meu, am simțit nevoia să mă informez în ordinea aceasta... Totuși despre biografia cuiva, dacă este cât de cât de notorietate publică, se cam află lucruri adevărate, semiadevărate sau neadevărate. Și cele neadevărate fac parte din biografie. Cred că am o biografie cravașată din care lipsește un sfert de secol. (...) / – *Născut în același an cu Sburătorul lui Lovinescu, ați fost martorul încercărilor noastre repetate de sincronizare europeană. Considerați că am reușit? Care ar fi cauzele ratărilor succesive?* / – Mai întâi, nu sunt de acord cu ideea că noi am fi fost în afara desfășurării intelectuale, oarecum și a societății europene. Am fost întodeauna niște europeni. Am citit cu stupoare niște articole ale lui Octavian Paler, în care spunea că la noi Evul Mediu a ținut până la 1848. Asta vine și dintr-o ignorare a mării valori culturale a Evului Mediu și, în special, ar fi vorba despre secolele XI, XII, XIII; în care cultura și civilizația medievală au dat o cultură cu adevărat liberală, nu în sensul capitalist, în sensul moral, o lume liberală și liberă și o mare cultură și civilizație care durează și acum, prin monumentele ei edificate pentru milenii. A edifica pentru milenii este semn că există o civilizație activă și creatoare. Noi, acum, edificăm pentru generații; poate nici atât. Noi românii nu am aflat cum spune Paler, de Occident sau de Europa, din secolul al XIX-lea, ci am aflat de la început. (...) Unii își imaginează că Bizanțul nu era în Europa; dar unde putea să fie!? În altă parte nu are unde, decât în Europa; căci zonele, așa zise în spațiul anatolian, erau tot ale Europei. Eu adaug că Europa nu a existat ca și conștiință de cultură, de civilizație a unui continent, decât după creștinarea slavilor, scandinavilor și germanilor. Până atunci era o rămășiță a Imperiului Roman. Europa a devenit o conștiință de cultură, de civilizație, odată cu creștinarea teritoriului ei, iar Europa este un cadou pe care creștinismul l-a făcut lumii. Nu contează faptul că în Europa sunt foarte mulți atei, sau evrei, sau musulmani; asta este realitatea societății. Dar Europa a fost construită, nu deliberat, ci printr-un pact al providenței, în decursul unui mileniu de către Creștinism, iar actualmente agresiunile anticreștine apar nu numai din lumea comunistă, ci și dintr-un mediu presupus liberal sau pretins liberal”. □ Ancheta revistei propune ca temă de reflecție **Bătălia recanonizării**: „Ce înțelegeți prin «mare scriitor? Dar prin «cel mai mare scriitor»? Pe ce vă bazați?/ Se știe, orice monografie tinde să își consacre obiectul. Cum vedeți raportul dintre valoarea conținută și valoarea atribuită? Care este doza de oximoron admisă în cazul monografiilor dedicate autorilor minori?/ Ce înseamnă succesul pentru dumneavoastră? Care considerați că sunt limitele «subiectivității» în calculul de cotă? Care este gradul de acuratețe și care sunt marjele de eroare în exercițiul codării?/ Credeți că demitizările atacă (în primul rând) ierarhia?”. Răspund la aceste întrebări: Gheorghe Grigurcu, Dumitru Chioaru, Sina Dănciulescu, Ioan Lascu și Ruxandra Cesereanu. ■ *Gheorghe Grigurcu*: „Un

răspuns elementar ar fi că un mare scriitor e cel ce întrupează o valoare estetică înaltă. Cel mai mare scriitor este un concept ce răspunde deja unui mit. Superlativul în artă se corelează cu o mitografie, întrucât elimină bascularea multitudinii aprecierilor (relativizărilor) subiective, pentru a impune o imagine unică, fabuloasă. Mitul constituie fața «sacrală» a unui autor. Fața lui «profană» e publicitatea. Ultima nu e neapărat determinată de factorul axiologic, putând semnifica și apanajul unor autori mediocri, favorizați de o conjunctură extraestetică ori pur și simplu vandabili. (...) / O monografie depinde de tactul, de capacitatea intelectuală și de gustul autorului său. Se manifestă, din păcate, din partea unor cercetători cu mijloace modeste tendința de hiertrofieri, de «elefantiază» valorică a obiectului lor, așijderea modest. Am impresia că e un soi de proiecție a unei bune opinii de sine a exegetului asupra scriitorului minor, tratat cu un exces de bunăvoință (o idealizare indirectă), deși tot atât de bine s-ar putea să avem a face cu un complex de inferioritate a cercetătorului care se prosternează, cu o orientală umilință, în fața unui scriitor pe care-l percepe în dimensiuni exagerate. (...) Succesul e un factor eterogen, impur. În Occident, unde arta nu s-a conformat ideologiilor, s-a mers frecvent, în epoca noastră, pe impactul originalității acute, pe șoc. (...) În Estul comunist au existat două planuri de manifestare a succesului artistic. Unul era planul oficial, bizuit pe canonul ideologic, altul planul liberal, aspirând la o regăsire a esteticului”. ■ *Dumitru Chioaru*: „După zece ani de emancipare dintr-o societate totalitară care ne-a impus canonul ei pe criterii ideologice, s-au produs unele revizuri critice ale acestuia ne semnificative, în fața unei mentalități conservatoare. «Marii» sunt considerați aceiași scriitori agreeți de regimul comunist, deși opera unor s-a perimat nu numai ideologic ci și estetic. Au fost, ce-i drept, recuperați scriitori din diaspora românească, fără ca integrarea lor să influențeze judecata de valoare și, poate, nici gustul literar al publicului. Explicația rămâne una singură: în ciuda ideologiei și cenzurii impuse de regimul comunist, literatura română s-a făcut în țară, dar valorile pe care ni le-a transmis «epoca de aur» trebuie revizuite critic, fără a substitui criteriul etic celui estetic. Nu cred că Paul Goma este mai mare scriitor decât Marin Preda sau Nichita Stănescu, numai pentru motivul că a refuzat să colaboreze cu odiosul regim și a scris în exil. (...) Marele scriitor nu se măsoară după ingeniosul său spirit ludic cu posibilitățile limbii, ci după reflexivitate și tranzitivitatea într-un limbaj original a trăirilor autentice ale omului contemporan în raport cu problemele acestui timp, cu semenii săi, cu cetatea, natura, cosmosul, cu Dumnezeu. Postmodernitatea acreditează ideea că *orice poate să devină literatură și că oricine poate să o producă*. Nu mă îndoiesc de prima ipoteză, dar am mari rezerve că poate fi demonstrată *fără talent*”. ■ *Ioan Lascu*: „Demitizările sunt necesare atâta vreme cât reversul lor («mitizările» sau mistificările) nu are ce căuta în literatura, care este, ca orice artă, o libertate asumată în numele unei aventuri inefabile, personale și

lăuntrice. «Mitizările» nu duc decât la transformarea producțiilor unui scriitor în dogmă și contrazic cel puțin un concept revoluționar al criticii moderne, acela de *operă deschisă*. (...) Există și scriitori *inclasificabili*, ierarhizările fiind (repet) expresia unor vanități de moment, mai puțin, desigur, cazul când ele ar exprima *istoricește obiectiv*, principiul de ierarhie a valorilor. Nimeni nu a alcătuit însă, din câte știu, un clasament național sau mondial al literaturii din toate timpurile. Între scriitorii atipici sau *inclasificabili* (până în momentul de față), îi am în vedere pe câțiva din aceia îngropați de rutinieră sub sintagma de «mari scriitori»: Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Mihail Sadoveanu, Marin Sorescu și, mai nou, Ion D. Sîrbu. Scriitorii clasificabili fac parte din ceea ce se cheamă, în genere, curente, școli, generații/ grupări literare, ideologiilor cărora ei le sunt tributari în oarecare măsură. Spun «clasificabili» pentru că, dacă tot ați pus problema, este mult mai greu să ierarhizezi: clasificabili/ catalogabili sunt scriitorii care au o specificitate cât de cât înrudită (nu se exclud de aici nici influențele, nici modelele etc.); dar înrudirea nu mai are de a face cu unicitatea”. ■ *Ruxandra Cesereanu*: „În cultura universală, cred că există mai multe canoane: unul legat, să spunem, de o artă clasică și care merge sau ar construi mai mult pe realism și alt canon experimentalist, dar care în Occident a fost destul de epuizat. Din câte am citit eu, în ultima perioadă, primul este cel la care se raliază comentatorii și studiul istoriei culturii contemporane. Cultura română este între cele două canoane. La noi, n-aș spune că există un canon clar, unul singur. Actualmente, cultura română oscilează între amândouă și e foarte bine că nu merge pe o singură mână, ci încearcă să ofere diversitate. Care dintre cele două canoane are mai multă priză la public? Cred că cel experimentalist pentru că cel realist a fost epuizat la sfârșitul secolului trecut și în prima jumătate a acestui secol. Un lucru este sigur: poezii debordează și publică sute, mii de volume. Prin urmare poezia este cea care a ajuns în vârful ierarhiei, dar nu înseamnă totdeauna că această poezie este bună. Proza a căzut cam pe locul trei, locul doi fiind luat de eseistică, cu noile direcții deschise după 1989: eseistică politică, analiză sociologică, socio-politică, studiu de mentalitate ș.a.m.d. (...) În privința criticii este vorba, azi, de o critică îndreptată spre recuperare, dar una care să corijeze greșelile trecutului. Nu de aceea însă avem câțiva așa-ziși demolatori ai culturii române – eu nu-i consider așa ceva –, nici câțiva critici de avergură care vor să recitească literatura română fără zgura ideologiei comuniste. Pe de altă parte, există și în critică această tendință de a nu fi critică pură, ci de a încerca o interferență cu sociologia, cu istoria, cu ideologia, ceea ce e foarte bine. Eu n-aș spune că fac critică literară, ci că fac, sau scriu eseu de mentalitate. Ori într-un astfel de eseu intră elemente de istorie, ideologie, sociologie, psihologie, psihanaliză literară, ori într-un astfel de caz încep să construiesc un tip de eseu multidisciplinar care, deocamdată, merge”. □ Cătălin Ghiță semnează articolul *Literatura română în canonul*

universitar: „Trebuie să admitem că, astăzi, întrebarea privitoare la locul literaturii române în canonul universal este inevitabilă. Pentru a facilita răspunsul la aceasta, este necesar să se stabilească un canon literar autohton. Criticii, istoricii și teoreticienii din România s-au arătat interesați, în mai multe rânduri în constituirea unei programe culturale, care să ierarhizeze scriitorii români (să nu uităm că, inițial, canonul desemna acele cărți menite a fi studiate în școli și în universități), dar succesul a fost îndoielnic. Negreșit canonul literar este o chestiune relativă și la noi, și aiurea, realizarea sa fiind deseori condiționată, în perioade politice tulburi, de criterii extra-estetice. (...) Prin compararea operelor literare produse în același spațiu cultural, se pot decela valori și non-valori, dar cele dintâi nu pot fi absolutizate decât dacă rezistă probei de foc: raportarea la valorile literaturii universale. Să luăm un caz la întâmplare. Sadoveanu este considerat de mulți un scriitor foarte important în literatura română, lucru, desigur, adevărat. Viziunea patriarhală, ruperea personajelor de orice devenire istorică, măreția unei naturi virgine sunt tot atâtea aspecte menționate adesea în cercetarea literară. Să nu uităm însă că Sadoveanu este contemporan cu Joyce. Cum ar putea cineva să alăture *Creanga de aur* lui *Ulise*. (...) În acest caz, ne putem întreba ce rezistă din literatura română atunci când sita se îndesește și când sentimentele patriotarde fac loc unei detașări de elementul etnic. Totuși suntem convinși că există destui scriitori autohtoni care să merite atenția Occidentului. Problema este una extrem de simplă: criteriile de valorizare nu ne aparțin. Acestea se vor face, în continuare, la Oxford, la Cambridge, la Sorbona sau la Harvard. Pentru a fi luați în considerare din punctul de vedere al valorii, trebuie să dovedim talent literar. Până când vom fi capabili să ne impunem regulile *noastre*, este absolut necesar să respectăm regulile *lor*. Fiindcă, iată, lumea se împarte, din nou, pentru noi românii, în *noi* și în *ceilalți*. Lunga noastră problemă de integrare istorică a fost nepăsarea pe care le-am arătat-o celorlalți, în fapt, un simptom al «subtilei» deriziuni balcanice. Prin urmare, vom putea determina locul literaturii române în canonul universal abia când lumea literară occidentală va fi dispusă să ne includă în rândurile sale. Nu ceea ce selectăm noi, ci ceea ce reține Occidentul din lumea noastră contează, iar în acest caz nu mai poate fi vorba de favoritisme sau de compromisuri”.

[APRILIE-MAI-IUNIE]

● Într-un articol din revista arădeană „Arca” (nr. 4-5-6), ***Rana morală***, Vasile Dan deplânge faptul că o colaboratoare, pe care nu o numește, i-a reproșat natura prea politică a editorialelor din revistă: „În fond, colaboratoarea noastră ridică și o problemă de principiu: mai au sau nu a se amesteca astăzi revistele de cultură (literare, de creație în domeniile cuvântului ori ale audio-vizualului) în circul, în vânzoleala, în frivolitatea politică curentă? Una atât de hrănitoare, în schimb, pentru ziare cotidiene sau periodice, încât le umflă tirajul? Las

deoparte și intuiția mea că părerile exprimate în editoriale contraziceau poate pe cele ale ei, uneori într-o măsură insuportabilă, și mă întorc la problema de principiu pe care reproșul o conținea: în condițiile unei vieți democratice de ce-l să-l mai obsedeze pe scriitorul neînrefimentat partinic politica? De ce să n-o facă, pur și simplu, dacă asta vrea? E treaba partidelor, a parlamentului, a guvernului, a președintelui, a celorlalte structuri democratice instrumentalizate anume a-și adjudeca puterea ori a o exercita să se frământă cu ea, nu a scriitorului. Oare chiar așa să fie? Putem, în sfârșit, scrie poeme liniștiți? Putem sublima viața, lumea, sufletele noastre, dramele, neliniștea, spaima, moartea în construcții spirituale într-un regim al vieții calme, neminate de primejdii iminente, de cutremure ale oamenilor? Într-o societate nespasmodică? Intrată, în sfârșit, într-o vultură istorică normală – atâta cât poate fi ea? Iată că și răspund repede: mă tem că nu!”. □ Sub titlul *Opt secole de poezie*, Florin Bănescu recenzează *Antologia poeziei sârbe (sec. XIII-sec.XX)* (traducere de Ioan Flora, Ed. Cartea Românească, 1999). □ La rubrica „Vitrina”, găsim un text (nesemnlat) dedicat revistei „Observator cultural”: „«Observatorul cultural», un hebdomadard neașteptat de cultură (o aventură, totuși, financiară), deschide larg ferestrele într-o atmosferă literară, post-decembristă, cam stătută, greu respirabilă. Ca într-o casă, abandonată, mai ieri atât de vie, de tumultuoasă, uneori toată ziua și noaptea. Azi, una populată mai degrabă cu stafii decât cu noi și în carne și oase locatari. De unde și micile slujbe de exorcizare sau resuscitare din toată presa noastră culturală (de rediscutare și revalorificare literară a scriitorilor din ultimele decenii pe o scară mai dreaptă a valorilor ori de recuperare a numelor interzise, uitate sau oculte în comunism). Unde sunt însă noile generații? Tinerii scriitori? Tocmai o portavoce a acestora vrea să fie «Observatorul cultural». O face cu toate calitățile și defectele inerente generației (optzeciste sau ASPRO). «Observatorul» e polemic, proaspăt, viu (ar mai încăpea, după primele avânturi), supraîncărcat cu informații culturale (de toate pentru toți, unele perfect inutile – nu e vina lui – altele de interes), narcisist, partizan, ironic, nervos, tinerește – infatuat, subtil și la zi în interpretări și valorificări critice, iconoclast. Pare, oricum, a fi intrat *prin* iar nu *pe* ușa vieții noastre literare. Ce-i lipsește deocamdată? Un anumit calm în receptarea altora. Apoi îi lipsește chiar literatura în numele căreia taie și spânzură pe alții: poezia, proza, teatrul (dacă toate acestea nu-s cumva, după gustul «Observatorului», vetuste). Trei colaborări de excepție par a compensa până acum aceste absențe: Daniel Vighi, Caius Dobrescu și Andrei Bodiu”.

● „Echinox” (nr. 4-5-6) propune un grupaj *In memoriam Mircea Zăciu*, cu articole de Ștefan Borbély (*A plecat un om*) și Mircea Petean. □ La rubrica de „Cronică literară” scriu: Ioan Curșeu – despre *Un trecut deocheat sau Schimbarea la față a României* de Marta Petreu (Biblioteca Apostrof, 1999); Ancuța

[APRILIE-MAI-IUNIE-IULIE-AUGUST]

● Nr. 4-8 al revistei „Caiete critice” este dedicat lui Sergiu Al-George. ■ În cadrul rubricii „Fragmente critice”, Eugen Simion semnează articolul *Necunoscutul Sergiu Al-George* (datat 20 iunie 2000): „Spre deosebire de Ion D. Sîrbu, Al. Paleologu, N. Steinhardt – prietenii săi –, Sergiu Al-George este aproape necunoscut pentru generațiile mai noi. Îl știu, desigur, indianiștii noștri și îl cunosc scrierile o parte dintre colegii săi de generație, din ce în ce mai puțin. Al. Paleologu îi face un portret reușit în convorbirea pe care o publicăm în numărul de față al revistei. N. Steinhardt și Ion D. Sîrbu, prietenii și comilitonii săi, îi evocă direct sau indirect personalitatea în scrisorile păe care, iarăși, le tipărim în *caiete critice*... Generația mea l-a cunoscut puțin, nici eu nu știu prea bine de ce. Poate fi la mijloc discreția omului și, în mod sigur, o explicație este faptul că Sergiu Al-George trăia, intelectualicește, închis într-o disciplină accesibilă doar celor cu adevărat inițiați: indianistică, acolo unde, de peste o jumătate de veac, stăpânea autoritar un alt român, Mircea Eliade. (...) În mod sigur: Sergiu Al-George este un produs al lecturii, scotocitor, speculativ, mefient. Nu-i un spirit confesiv, ceea ce este rar în generația lui, dominată de valahi vorbăreți, ironici, sceptici. Este un transilvănean profund și circumspect, hotărât să ducă lucrurile la capăt, încet și sistematic, fără să-și dea seama că în lumea noastră catedralele rămân neterminate și istoria se face din fuga cailor...”. ■ La rubrica „Dosar” (consacrată în acest nr. lui Sergiu Al-George) sunt publicate scrisori, fotografii, texte inedite oferite de Dorina Al-George, soția scriitorului. Este vorba, între altele, despre scrisori primite de la I.D. Sîrbu, N. Steinhardt, Mircea Eliade, Constantin Noica, Ioan Alexandru, Al. Zub, Sorin Vieru, dar și despre scrisori trimise de Sergiu Al-George. ■ Semnează texte evocative: Gheorghe Brătescu (*Lângă Sergiu Al-George*), Amita Bhowe (*Ultimul drum al lui Sergiu Al-George*), George Al-George semnează (*Publicațiile științifice ale lui Sergiu Al-George*). □ Este publicat, de asemenea, un interviu cu Al. Paleologu, „*Eliade i-a decis destinul*”, însoțit de următoarea notă: „Dorind să conferim evocării lui Sergiu Al-George, în acest *Dosar* al «Caietelor critice» relieful unic al mărturiilor contemporanilor apropiați, ne-am adresat dlui Alexandru Paleologu. Nu e nevoie, desigur, să-l «prezentăm» pe dl Paleologul cititorilor noștri, dar nu e de prisos să (re)amintim că d-sa a fost legat de Sergiu Al-George prin solide raporturi de amiciție, constituite în împrejurări extraordinare – în timpul detenției la care au fost condamnați în anii '60, în urma «procesului Noica» –, apoi menținute și cultivate ulterior, până la pretimpuria încetare din viață a lui Sergiu Al-George. Dl. Al. Paleologul a avut bunăvoința să acorde colaboratorului nostru Mihai Gânj, distins absolvent al studiilor superioare de indianistică, și redactorului

nostru Nicolae Bârna (mai reținut, timorat de incompetența lui în materie de cultură și filozofie indiană), o foarte amplă și interesantă convorbire, care, firește, a depășit obiectul strict al evocării prietenului dispărut. Reproducem mai jos pasaje din respectiva convorbire, precizând că lacunele sunt datorate în principal unor deranjamente ori imperfecțiuni ale instrumentului de înregistrare. Conversația a început pe tema influenței lui Mircea Eliade asupra apariției și dezvoltării interesului lui S. Al-George pentru indianistică. Așadar, la începutul transcrierii e vorba de Mircea Eliade”: „*AL. P.*: (...) El avea un simț critic foarte dezvoltat, foarte exersat atunci când lucra în domeniul lui. L-am auzit cu încântare cum făcea critica unor lucrări de specialitate. Erudiția asta a lui eu nu mi-aș fi putut-o însuși niciodată. Dar era un lucru foarte interesant când vorbea de chestiuni de indianistică – asta o spun eu, ca un om complet ignar și aiurea, «pe dinafară», și n-am nici prea mare simpatie pentru genul ăsta de studii, nu vă supărați, nu? (râde) –, dar era foarte interesant când vorbea despre lucrul ăsta: ți-l pune în corelație cu alte tradiții, europene, care sunt foarte apropiate față de tradițiile asiatice. (...) *M.G.*: Cum ați trăit, atunci, procesul? *AL. P.*: Procesul?! A fost mai mult... amuzant. O ocazie să auzi pledoariile, depozițiile, să vezi martorii care vin, să mai vezi niște rude ori prieteni care reușeau să intre în sală. Iar în pregătirea procesului, eu n-am avut, personal, o experiență a maltratării vestiale, a torturii etc. Nicu Steinhardt a avut, Sergiu a avut, a mai fost și o doamnă, din grupul nostru – Simina Mezincescu – care a avut, au avut și alții. (...) Sper, sper că toți anii cât am trăit au fost informatori care le-au comunicat părerile mele, foarte antirusești și așa mai departe, dar în nici un caz în direcția asta, legionară. (...) De altfel, Sergiu avea el, pe de-o parte, un soi de prudență față de oamenii dubioși. Dar nu atât frica de turnătorie... Nu-i era frică. Nu-i era frică de moarte, în primul rând, și nu-i era frică de oameni. El a fost foarte maltratată, a fost bătut crunt la anchetă – el a fost arestat cu un an înainte, și a fost maltratată – cum a fost maltratată și Nicu Steinhardt – dar aci a fost surprinzător, pentru că el a fost arestat mai târziu, însă probabil că aveau ciudă pe el pentru că era evreu și fusese arestat într-un lot în care erau și legionari... (...) *M.G.*: Revenind la perioada închisorii. Ați stat acolo în aceeași celulă? *AL.P.*: (...) Am stat mai mulți, erau mai mulți din lotul nostru, am stat atuncea cu Sergiu Al-George, Nicu Steinhardt, Remus Niculescu, Teodor Enescu, încă câțiva care nu erau din lotul nostru. Și la început am stat foarte ine, aveam conferințe, dezbateri, șuete. Era o societate foarte plăcută. Iar caracterul punitiv al pușcării era de la început înțeles și nu ne speriau nici înjurăturile, nici pumnii, nici palmele, nici picioarele și nici loviturile de cravașă pe care le primeam. Nu e ceva din care se moare. Le suportam. (...) *M.G.*: Față de regimul politic și-a afirmat atitudinile? *AL.P.*: Era de dreapta. Nu era legionar. Era un admirator al societății britanice. Admira mult pe englezi și felul lor de a fi – cum erau odinioară, că nu mai sunt, acum au ajuns și ei... «derbedei». Și îi mai plăcea ceva. A detestat regimul hitlerist,

dar îi plăceau nemții. Îi plăceau ofițerii nemți. Zicceau: «Uite, mă, aici! Aștia sunt ofițeri! Asta e o aristocrație militară!» M.G.: Față de Ceaușescu?... Ce părere avea? A.L.P.: (...) Era foarte de dreapta, într-jun sens care... Nu știu, dacă ar fi trăit acum, cred că ar fi fost de părerea mea, pentru monarhie. Sunt convins de asta, pentru că îi plăceau tradițiile. Sunt convins de asta, nu măndoiesc. Dar... nu poți să știi. Și nu poți ști exact, în contextul actual, ce ar fi apreciat. Pentru că suntem în stadiul în care ușor e să disprețuiești tot și să refuzi orice. Ceea ce e o poziție perdantă, desigur. Sigur că, dintre partidele existente, ar fi optat fie pentru P.N.Ț., ardelean fiind, dar... ar fi văzut cât de idioți sunt! Că el era foarte atent la prostia omenească, și era alergic la ea! Și nici ai noștri, de la liberali, nu cred că i-ar fi făcut o impresie prea favorabilă... Nici n-ar avea cu cine să fie. Dar nu cred că ar fi fost acum dezgustat, în afa grad încât să spună «nu vreau să știu!». Nu ai de ce să fii dezgustat, pentru că asta e viața și așa este ea, cu aspectele ei". ■ Scriu despre opera lui Sergiu Al-George: Caius Traian Dragomir, *Sacral și profanul (sau exersarea confuziei pe terenul istoriei și morfologiei religiilor)*, Mircea Iltu, *Arhetipuri ale culturii române în capodopera lui Sergiu Al-George*, Jeana Morărescu, *Sintaxa „injunctivă” a limbajului natural*, Mihai Gânj, *Autenticitate și Yoga. Sergiu Al-George, exeget al lui Mircea Eliade*, Marin Marian Bălașa, *Stampe despre darul și osânda numită India*. □ Răzvan Voncu publică un comentariu intitulat *Un poet al tensiunii și echilibrului tragic*, avantronică la volumul lui Predrag Bogdanović Ci *Biblioteca rătăcitoare* (traducere de Adam Puslojić, Ioan Flora și Răzvan Voncu, în curs de apariție): „Volumul pe care îl prezint aici este o antologie și își propune să fie reprezentativ pentru creația lui Predrag Bogdanović Ci./ (...) Operațiunea de antologare a fost mult facilitată de coeziunea de ansamblu a poeziei lui Ci, care a evoluat asemeni celei blagoviene, în cercur iconcentrice. În mijlocul «trunchiului» aflăm simbolistica multiplă a apei, metaforă centrală a poetului sârb”. □ Nicolae Bârna (*Învăță-turi pentru delfin*) comentează *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie* de Paul Georgescu (corespondență către Ion Simuț), „Biblioteca Apostrof”, Cluj, colecția „Scrinul negru”: „Scrisorile, în număr de treizeci și șase, «acoperă» un deceniu – riguros calculat, un interval de zece ani și nici măcar doyp sătămâni, prima datare fiind din 7.11.1976, ultima din 21.11.1986 – și sunt însoțite, câteva dintre ele, prin oportuna decizie a destinatarului și (azi) editorului lor, de anexe (articole de critică literară ale celor doi sopespondenți, apărute în epocă, în «Echinox», «Vatra», «România liberă», și a căror republicare îl lămurește suplimentar pe cititorul volumului, în vederea unei cât mai adecvate și avizate receptări)”. □ Daniel Cristea-Enache (*Romanul senzațional*) scrie despre un roman al lui Petre Sălcueanu *Sauna* (Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999): „Lecția realismului, bine învățată, alătură niște scriitor u vârste, preocupări și experiențe – firește – diferite, «selectând» în cadrele literaturii noastre o direcție pe deas-

pra (sau pe dedesubtul) generațiilor. Intrând în acest *trend*, în această direcție, *Sauna*, ultimul roman de pînă acum al lui Petre Sălcudeanu, este plin de întâmplări și evenimente senzaționale, de răsturnări spectaculoase de situații, de conflicte și istorii palpitante; e plin de viață, de noua viață politică, socială, economică pe care o trăim cu toții. În pofida acestui fapt, el dă prea puțin iluzia vieții, e într-o prea mică măsură un roman *senzațional* nu doar «faptic», ci și axiologic. (...) Un roman nu este bun pentru că este realist, sau mediocru, pentru că este textualist; și nici reciproca nu este valabilă. Un roman este bun pentru că este bun, și este mediocru pentru că este mediocru. Cum este *Sauna*? Este, repet, un roman realist, perfect sincronizat cu cele mai recente experiențe «nouăzeciste», dar cu anumite concesii făcute para-literaturii care-i scad valoarea, în pofida *potențialului* ce se lasă ghicit în multe pagini. Judecându-l în sine, e onorabil; comparându-l cu scrierile unor romancieri «de ultimă oră», prizați din motive care-mi saă (de pildă, Mircea Daneliuc), e chiar remarcabil; raportându-l, însă, la recedentul roman al autorului, *Max Librarul*, realizăm că e un pas înapoi». □ Bogdan Popescu (*Gloria postumă*) semnalează *Cutia de ghețe* (ediția a doua) de Titus Popovici (Ed. Mașina de scris, 1999): „Romanul *Cutia de ghețe* de care va fi vorba în cele ce urmează a apărut într-o primă ediție la începutul anilor '90. Nu-mi amintesc să fi fost prea mult băgat în seamă de critică. Astăzi, editura pomenită mai sus, având în vedere succesul de care s-au bucurat romanele *Cartierul Primăverii* și *Disciplina dezordinii*, ne oferă o a doua ediție, revizuită de autor. (...) Aici grija romancierului de a da o operă în primul rând literară e vizibilă. El a plămădit și a modelat cu talentul său viguros un material brut extrem de îndărătnic. Din nobilul efort a ieșit unul dintre cele mai izbutite romane de această factură. Gloria postumă a lui Titus Popovici se consolidează. E un scriitor de care nici un cunoscător sau «degustător» al literaturii nu poate face abstracție». □ Alunița Cofan semnează articolul *Portretul unei minorități culturale: evrei*, cronică la volumul *Cu sufletul deschis* de Iulia Deleanu (Ed. Kriterion, 1999): „Înscriindu-se într-o dezbatere de mare actualitate ce se referă la conceptul de interculturalitate, la modul în care o minoritate națională ce trăiește și se afirmă între granițele teritoriale ale unei alte națiuni izbutește să-și păstreze specificul etni al ființei sale, volumul de interviuri «esențiale» ale Iuliei Deleanu încearcă să reconstituie polifonic (există o «lărmurire» de voci, întrucât sunt peste 50 de personalități intervievate, un număr impresionant, dacă ținem seama de «scurtimea» paginilor, aproximativ 300), dacă putem vorbi despre o «problemă evreiască» în România. Altfel spus, dacă evreii români au avut de suferit de-a lungul existenței lor (intervalul de timp cuprins de mărturisirile și memoriile degheizate din aceste pagini își are punctul de pornire în perioada interbelică) din pricina «evreității» lor, dacă au fost hăituiți, alungați, desconsiderați, printr-o atitudine antisemitică a majorității conlocuitoare (românești). Răspunsul nu se lasă prea mult așteptat și, spre lauda noastră, a românilor, el este riguros

nuanțat și lipsit de atitudini resentimentare din partea vorbitorilor de idiş. Ceea ce este, neîndoios, spre lauda lor. (...) Acest volum de memorii, construit polifonic, nu este o carte a răzbunării prin cuvânt. Dimpotrivă, el înseamnă mai curând, așa cum am putut desprinde din concepția voalată printre rânduri a autoarei, diferite experiențe personale de viață și diferite moduri de gândire și reflecție asupra ei. Întrebarea de căpetenie la care interlocutorii răspund prin variații «simfonice» este: «Ce-ați făcut cu timpul dumneavoastră din momentul în care v-ați ales drumul în viață până azi?»". □ Alexandra Crăciun scrie despre *Un poet borgesian: Liviu Ioan Stoiciu* – cronică la *Poemul animal* de Liviu Ioan Stoiciu (Ed. Călăuza, 2000): „Liviu Ioan Stoiciu este un poet borgesian pentru care cuvintele izbucnesc epidermic, cu o carnașie maronie, de suprafață. (...) Volumul lui Liviu Ioan Stoiciu începe ca «Marile speranțe» – într-o implozie ce scuză toată lumea de utopii”. □ Mircea (Consum ce consum și mă duc să visez) comentează volumul lui Traian T. Coșovei *Bună dimineața, Vietnam!* (Ed. Călăuza, 1999): „În spatele lui Traian T. Coșovei plachetele se strâng într-un ritm amețitor. *Bună dimineața, Vietnam!* ar fi, dacă nu ne încurcăm la numărătoare, al paisprezecilea titlu. De la unul la altul mutațiile sunt minime. Traian T. Coșovei e unul dintre poeții care ar putea exclama, cioranian, că ceea ce știe acum la maturitate nu este nimic mai mult, nici mai puțin, nici altceva decât ceea ce știa la douăzeci de ani. Poezia lui reprezintă notația unor stări de spirit, la sfârșit de stare de spirit, la *sfârșit* în general. Observația lui M. Cărtărescu că Traian T. Coșovei scrie, de fapt, o singură poezie are în mod cert un suport real”. □ Andrei Grigor publică eseul *Cel mai iubit dintre pământeni (un roman ce încă își creează personajele)*: „Cu vreun an în urmă, Alexandru George publica, în trei numere consecutive ale revistei «Luceafărul», un amplu articol (il numesc, deocamdată, convențional, astfel) cu titlul *Patografia unei erori: Cel mai iubit dintre pământeni* [articolul apărut ulterior în volumul *Reveniri, restituiri, revizuri*, publicat la Editura Cartea Românească]. Citez o parte a primului său paragraf, pentru că în el se cuprinde una din «tezele» pe care le urmărește criticul-patograf: «Curând se vor împlini 20 de ani de la apariția romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda, care a fost urmată de plecarea dintre noi a autorului, hărăzit unei morți tragice și lamentabile; în momentul acela, el, în calitate de director al unei mari edituri și personaj adânc integrat în sistem, dar mai ales mult simpatizat de nivelul secund al Aparatului, își păstrase o mică independență de care nu doar el, ci toată obștea scriitoricească nădăjduia să profite...» E de observat, mai întâi, graba cu care Alexandru George iese la tarabă pentru a oferi marfa kitsch, ieftină și perimată, a «opiniilor» sale literare. Nu cumva să i-o ia înainte alți precupeți, specializați în desfacerea acelorași articole (iată și sensul negustoricesc, mai adecvat în acest caz decât cel publicistic) și cu ambiții competiționale la fel de mari în acapararea pieței de idei scrâșnite. Mereu la pândă, Al(de) George – și al(de)ții

asemenea – nu a vrut să scape prilejul de a întâmpina comemorarea a două decenii de la dispariția marelui prozator și împlinirea aceuiași timp de la apariția ultimului său roman, fără a declama cam aceeași propoziție pe care o rostea unul din mulți bezmetici rătăciți prin existența și opera predistă, într-o împrejurare evocată chiar de scriitor: «Tovarăși, Marin Preda a fost un prăpădit!» Rostitorul era un biet rural, năucit de cutumele vremurilor în care punerea în discuție a cuiva – scriitor, om politic, plugar sau tapițer – însemna aproape obligatoriu «demascarea» împricinatului. Năuceala criticului de la «Luceafărul» nu este nici mai mică, nici de altă natură, doar mai lipsită de circumstanțe atenuante și, prin urmare, mai suspectă. Se vedește încă din rândurile citate că intenția cu care se apropie de opera romancierului este sau pueril ipocrită sau marcată de grele prejudecăți sub apăsarea cărora profesionalismul exegeti se află într-o acută și demnă de milă suferință. Punctul din care Al. George deschide unghiul (obtuz – în planul capacității de înțelegere, foarte îngust, abia un grad-două – în acela al măsurii geometrice) interpretării ultimului roman predist reprezintă, de fapt, o pată foarte expensivă de sociologism trivial, în glodul căreia patinează de un deceniu pixurile multor critici literari sau pârați. Un derapaj descalificant de care, prea trufaș sau prea orbit, semnatarul articolului nici nu pare a-și da seama, din moment ce primul să impuls este acela de a da iama (novicovistă) prin statul social, administrativ și prezumtiv politic al romancierului «director al unei mari edituri» (Alexandru George nu!), «adânc integrat în sistem» (Alexandru George nu și nu, poate doar pe la suprafață, adică atât cât să-și poată publica multele (h)opuri), «dar mai ales mult simpatizat de nivelul secund al Aparatului» (enunț din care se poate vedea cum vrea să sară Alexandru George peste gramatică și logică direct în critica literară). Nu e greu de observat că aprigul critic își mână de la rău început senilele exegetice într-odirecție care îl scutește de prezumția de onestitate, dar, încăpățându-se să fie și mai convingător, profită de largimea celor trei pagini format A3 pe care își desfășoară demonstrația pentru a da la iveală și alte întemeieri ale «investigației» sale. (...) Nu-mi pun întrebarea dacă Alexandru George este sau nu critic literar. Poate că este, deși în articolul comentat aici nu o dovedește deloc, pentru că se arată cu evidentă preocupat de aplicarea unei teorii care nu-l onorează intelectual (chiar dacă dintr-un intelectualism extremist se nutrește) și nu-i îngăduie să se apropie de opera literară altfel decât cu dezgust sau, după caz, entuziasm aprioric, în funcție de originea socială și cetrificatele de studii ale autorului ei». ■ Despre Marin Preda scrie și Ștefan Firică (în *Calul și activiștii*): „În romanele lui Marin Preda, metaforele care legitimează miturile puterii și simbolurile subversive sunt amalgamate în așa măsură încât cu greu mai pot fi detașate unele de altele, înțelese unele fără altele. De fapt, însăși romanul s-a schimbat: pe traseul informației, care pornește de la emițători și se oprește la receptor, a apărut un obstacol redutabil – cenzura. Textul postulează doi destinatari, dintre

care unul *ingenuu*, însărcinat cu descifrarea semnificației în lumina ideologiei oficiale, și altul *complice*, nevoie să se refugieze în subteranele sensului și să citească printre rânduri aluzii menite să discrediteze sistemul politic. Dilema pe care o ridică astăzi opera lui Preda este semnificativă, într-un fel, pentru destinul întregii literaturi române publicate în perioada comunistă. Prima reacție a criticii post-decembriste a fost respingerea ei în bloc. Și totuși, scriitori atât diferiți ca Petru Dumitriu, N. Breban, M. Preda sau Augustin Buzura nu pot fi exilați pe vecie într-un fel de Sheol al istoriei, în numele unor greșeli de neșters, care îl compromit definitiv. Legenda luji Alexandru Macedon, tăind cu o singră lovitură de sabie nodul gordian, nu poate fi o pildă pentru criticul literar”. □ Ioana Drăgan publică prima parte din *O posibilă tipologie a romanului popular românesc*, împărțit în: 1. **Ce este romanul popular?**; 2. **Origini. Cazul sincronismului românesc**; 3. **Raportul operă-receptor**; **Tipologia romanului popular**. □ Claudiu Iordache semnează un text intitulat *Feudalul*: „Spre deosebire de feudal, liderul de partid are foarte puține drepturi! Feudalul pretinde și impune ca partidul să se învârtă în jurul umorilor lui. (...) De zece ani politica românească este aglomerată de Feudali. Feudali de dreapta, de stânga, feudali democrați, feudali social-democrați, pur și simplu, Feudali de vocație; un singur caracter disimulat în toate doctrinele. Pentru un feudal trecerea de la *stânga* la *dreapta*, ca și de la *dreapta* la *stânga*, e o floare la ureche. Pentru feudal nu loialitatea contează, ci puterea. Pentru liderul politic loialitatea e totul. El se naște și moare ca om politic sub o singură stea. Omul politic este un luptător pentru o cauză care nu e numai a lui. (...) Lumea noastră nu merge singură spre mai binele ei. Ea trebuie totdeauna condusă acolo unde proiectul fericirii devine un fapt împlinit. Avem continuu de ales între Feudal și Liderul politic și aproape întotdeauna alegem Feudalul. Și doar când ne paște nenorocirea ne amintim de el, și îl chemăm pe Liderul de Partid”. □ Pavel Țugui publică, la rubrica „Știință și filosofie”, prima parte a unui articol intitulat *Istoria Academiei Române 1948-1955*: „Între evenimentele memorabile din viața științifică, culturală și politică a României, petrecute după Revoluția din Decembrie 1989, se impune prioritar și cu forță intelectuală și morală *transformarea Academiei R.S.R. în Academia Română*, lucrare extrem de complicată și cu urmări benefice asupra spiritualității românești. Reorganizările pregătite și conduse de noul Prezidiu al Academiei, în frunte cu academicianul Mihai Drăgănescu, au cuprins numeroase probleme, locul central revenind *reabilitării post-mortem* a zecilor de membri titulari, de onoare și corespondenți, *excluși (scoși)* din Academie de regimul totalitar, în august și noiembrie 1948. După ce am citit «*Hotărârea Adunării Generale a Academiei Române din 3 iulie 1990*», publicată în revista *Academica*, referitoare la membrii Academiei cărora, în 1948, li s-a retras abuziv această calitate, iar Adunarea Generală i-a reconfirmat și «*înscris pentru totdeauna în Analele Academiei*» (cf. *Academica*, I, nr. 1, 1990, p.3), am fost obligat,

pornind de la câteva nume înregistrate în hotărâre să întreprind anumite investigații, deoarece aveam în față unele erori regretabile. Pentru mine nu era vorba de o chestiune întâmplătoare, ci de faptul că, începând cu luna februarie 1955 și până la sfârșitul lui septembrie 1960, am cunoscut vine activitatea Academiei R.P.R. și marea majoritate a membrilor ei, a cercetătorilor din institute etc.”. □ La rubrica „Dialog” este transcris un interviu realizat de Elena Soluncă-Moise cu Shaul Carmel: „– *Stimate domnule Shaul Carmel, sunteți primul scriitor israelian imigrat din România care a primit premiul pentru poezie Mihai Eminescu pentru volumul DOR DE DOR apărut la Editura Cartea Românească. Pentru început dacă vreți să ne împărtășiți câteva gânduri.*! – Într-adevăr, sunt foarte emoționat și onorat de acest premiu important, cel mai important, acordat de cea mai prestigioasă instituție de cultură a României, Academia Română. Cum am spus și în discursul ținut în Aula Academiei Române la sfârșitul ceremoniei, consider că premiul ce poartă numele celui mai mare poet român, apropiat sufletului meu, venit de la Botoșani, ca și mine, este o recunoaștere a valorii poeziei mele. În același timp, este și o recunoaștere a valorii literaturii srise în limba română din țara mea, Israel. Am mai spus și o repet, scriitorii din România și de pretutindeni, aparținem unei singure patrii, *limba română*, cum spunea Nichita Stănescu. Mă bucur că din 1989, cartea scrisă în limba română în Israel a ieșit din bezna ignoranței la lumină, că e căutată și apreciată în țara msea natală, România”.

MAI

2 mai

● Sub genericul „Replici” și sub titlul **Reveniri**, Mihai Dinu Gheorghiu intervine din nou în „Observator cultural” (nr. 10) în polemica legată de un incriminat „fascism” al unor intelectuali români: „În unele replici și în câteva discuții particulare mi s-a reproșat că am acuzat Editura Humanitas de a fi publicat necritic câțiva dintre mentorii extremei drepte românești. S-a mers chiar până la a se afirma că aș fi un nostalgic al cenzurii din anii 1950. Un punct de vedere foarte răspândit în România anilor 1990 a făcut din «obiectivitatea» în restituirea textelor o dovadă a progresului «democrației»: respectarea opiniilor diferite, între care cele ale unor foști fasciști, ale descendenților sau ale simpatizanților acestora, n-ar urmări decât redarea «adevărului istoric», excluzând orice luare de poziție partizană. Pasiunea pentru «obiectivitate» și pentru «adevăr istoric» a umplut astfel din 1990 încoace publicațiile din România de texte revizioniste și naționaliste, dând impresia unui consens aproape monolitic în legătură cu fenomene istorice grave (vezi tentativele de reabilitare a lui Antonescu și a miniștrilor săi ori revizuirea istoriei mișcării legionare). În ce mă privește, prefer să cred că este mai puțin vorba de consens și mai mult de dezorientare, de pierderea reperelor ca urmare a supralicitării și

denaturării «antifascismului» sub vechiul regim. (...) Procesul de contaminare a depășit însă de mult cota de alarmă, iar un studiu realizat de George Voicu, din care a fost desprins articolul cunoscut, are meritul de a fi făcut recensământul diferitelor avataruri ale «discursului antisemit» (...). Este prin urmare mai grav faptul că asemenea simptome pot fi înregistrate în discursurile unor personalități democratice, în publicații ale căror luări de poziție prodemocratice sunt cunoscute, în lucrări editate de către un editor de prestigiu Humanitas-ului, decât faptul, nesurprinzător, de a le regăsi în «România Mare» (...). Dacă Humanitasul publică «obiectiv» paginile din memoriile lui Eliade privind «mareșalul» și «legiunea», ori noua ediție a *Schimbării la față a României*, dacă acest editor nu găsește de cuviință să ia poziție față de prefața (devenită postfață) lui Nae Ionescu la Romanul lui Mihail Sebastian, de ce nu s-ar revendica și alții de la aceleași procedee «obiective»? (...) Editura Humanitas a contribuit la legitimarea unui asemenea «obiectivism», așezând pe același plan studiile consacrate fascismului românesc (Volovici, Livezeanu, Armin...) și o parte a producției intelectuale a protagoniștilor acestuia (Eliade, Noica, Țuțea, Bernea). Faptul că vechea sau noua extremă dreaptă îi revendică drept părinți spirituali, chiar ca fiind «partea bună» a istoriei ei și deci justificarea acesteia, nu pare să-i fi pus vreo problemă editorului (...). Iar patronul editurii, filosoful și publicistul Gabriel Liiceanu, s-a revendicat în mai multe rânduri din această tradiție spirituală, rarele sale aluzii la trecutul tulbure al acestor idoli ai tribului (prefața la Volovici) fiind marcate de ambiguitate. Principala acuzație care i se poate aduce este de a fi promovat amalgamul și o proastă reprezentare despre ceea ce înseamnă obiectivitate și adevăr istoric. Editarea critică a lui Eliade etc. nu ar fi însemnat deci a lipi o etichetă de «fost legionar» pe fiecare carte a acestor autori, ci a nu lăsa să treacă neamendate (nu de a le cenzura!) pasajele provocatoare de confuzie și a nu publica fără studii critice mai ales opera de tinerețe, «românească», a unor celebrități internaționale precum Eliade sau Cioran, pentru a nu justifica *a posteriori* angajamente politice nefaste (pe care unii dintre ei le-au regretat, în vreme ce alții, precum Eliade, au rămas până la sfârșit în confuzie)”. □ Ioan Stanomir („*Cazul Eliade*” revizitat) comentează volumul al doilea din „*Dosarul*” *Eliade* (Cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, Editura Curtea Veche, 1999): „În ce măsură erorile generației, incapacitatea de inserare în ordinea civilă, seducția radicalității sunt separabile de lecția «dascălilor», de la Rădulescu-Motru până la Nae Ionescu, până la ce punct «sacra oroare de politicianism» a măștrilor e responsabilă pentru miopia politică a discipolilor? La această interogație, Mircea Eliade alege să nu dea un răspuns direct – pledoaria sa finală trimite către un efort de reasumare a politicii, către abandonul unui tip de raportare, advers, la politică. Despărțirea de complexul generației sale e dublată de o persistență a nostalgiei. Detașarea de trecut, de umbrele profesorilor și a «Profesorului», nu poate fi realizată în registrul

radicalității polemice”. □ Sub titlul *O monografie „nemțească”*, Paul Cernat semnalează apariția volumului *Cercul Literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane* (Editura Universală, București, 2000), semnat de Ovid S. Crohmălniceanu și de Klaus Heitmann. □ La rubrica „Structuri în mișcare”, Ion Bogdan Lefter publică textul unei conferințe susținute la *literatur-WERKstatt berlin*, în cadrul unei seri consacrate României în ciclul Balkan Brücken/Poduri în Balcani, ocazie cu care au citit proză Mircea Cărtărescu și Alexandru Vlad, moderați de Gerhardt Csejka. I.B.L. (*Poduri peste Dunăre. România și Balcanii*): „România este cea mai ciudată și mai atipică țară balcanică. Și asta pentru că – de fapt – ea nu e balcanică deloc! (...) Nu e plasată în Peninsula Balcanică, ci la nord de ea, în inima Vechiului Continent. (...) Când criticii literari se referă la «balcanismul» din anumite texte de poezie sau proză românească, ei au în vedere unele influențe «exotice» ale culturilor sudice (...). iar în vorbirea cotidiană, în limbajul curent, cuvântul «balcanic» are un sens peiorativ: înseamnă mai puțin civilizat, oriental, mai puțin «european». (...) / România este o țară mai Central-Europeană decât majoritatea celor considerate astfel. De altfel, în unele cancelarii occidentale, România chiar este inclusă în Europa Centrală, așa cum se întâmplă la Departamentul de Stat american. Mai mult decât atât: trăind în singura țară cu o limbă neolatină din regiune (...), românii au prin tradiție o conștiință de sine foarte «occidentală». Țările-«surori» se găsesc în Europe de Vest și de Sud-Vest. Românii vorbesc mult, repede și tare ca italienii (...), iar parisul a fost pentru ei dintotdeauna (...) adevărata «capitală a Europei». (...) / *Europa de Sud-Est* nu mai este astăzi o regiune oarecare. Eticheta s-a impus spre sfârșitul anilor '90 și mai ales în acea perioadă de dinaintea, din timpul și de după intervenția militară din primăvara lui 1999 a NATO în Iugoslavia și are semnificații în primul rând politice. *Europa de Sud-Est* este acea zonă fostă comunistă și extra-sovietică în care amestecurile etnice au detonat din nou, ca la începutul secolului XX, când explozia «butoiului cu pulbere» al Balcanilor a aprins fitilul primului război mondial. Este – de asemenea – acea regiune a Europei de Est în care reforma economică postcomunistă a mers mai greu decât în țările de la Vișegrad, recte Polonia, Ungaria și Republica Cehă, y compris – mai nou – Slovacia. (...) / Toate acestea la un loc au format un fundal socio-economic favorabil extremismelor populiste de stânga sau de dreapta, naționalismelor, anti-occidentalismului. Scena centrală a zonei este – firește – foasta Iugoslavie, în care conflictele interetnice au făcut ravagii și au permis accesul și menținerea uneori îndelungată la putere a unor lideri naționaliști. Slobodan Miloșevici este numai imaginea radicalizată și proiectată în simbol a conducătorului postcomunist populist. (...) / El, *Sud-Estul*, este marea provocare a Europei în curs de unificare. (...) / Construit pe date politice, etnice și militare, conceptul *Europei de Sud-Est* parcurge (...) un traseu al redefinirii în termeni mai puțin tensionați și mai puțin ideologizați. Este (...) un spațiu socio-

economic, deci cercul poate fi lărgit, integrând statele limitrofe Iugoslaviei, mergând până la Grecia și Turcia, care nici n-au avut parte de comunism și sunt vechi state ale NATO (prima – și a Uniunii Europene). Este – în sfârșit – un spațiu multicultural policrom, care trebuie înțeles înainte de a fi remodelat. (...)/ Aproape întreaga graniță de Sud a României o formează Dunărea (...). Pe întinderea câtorva sute de kilometri (...) Dunărea desparte România de Bulgaria. În Sud-Vest, unde regiunea Banatului se învecinează cu Iugoslavia, fluviul formează cam o sută de kilometri de graniță (restul e terestră). Până acolo, după ce traversează Germania, Austria și Ungaria, Dunărea intră pe teritoriul iugoslav. În acea zonă se află – se aflau – podurile pe care aviația NATO le-a bombardat anul trecut./ În istoria românilor, podurile de peste Dunăre participă la o simbolistică bogată. (...) Pe scurt, cel puțin pentru istoria recentă, un pod peste Dunăre a însemnat o legătură efectivă cu spațiul propriu-zis balcanic. (...)/ În chestiunea podurilor bombardate din Iugoslavia, interesul este (...) nu restabilirea și intensificarea contactelor și schimburilor din zonă, ci revenirea la o circulație normală pe fluviu, astfel încât să poată fi reluate schimburile de mărfuri pe calea cea mai ieftină de transport către și dinspre țările din Centrul Europei. Cu un ochi către ce se întâmplă în Balcani, România nu încetează să privească țință cu celălalt către Occident. Cu alte cuvinte, înlăturarea efectelor distructive ale intervenției NATO în Iugoslavia înseamnă nu atât restabilirea normalității regionale, cât șansa reluării legăturilor cu partea cealaltă a Europei, cu «surorile» occidentale. (...)/ Simțindu-se legată de spațiul neolatinității occidentale, în special de cel francez, cultura română are o tristă tradiție a ignorării contextelor sale imediate. În școli, copiii învață engleza și franceza, uneori și germana, rar italiana sau spaniola, însă niciodată bulgara, sârba, greaca sau turca (...). Din motive politice, rusa a fost obligatorie de la sfârșitul anilor '40, după ocupația sovietică și după impunerea regimului bolșevic, și până în a doua parte a anilor '60, după care n-a mai fost învățată aproape deloc. (...)/ Consecința acestei orientări cu fața către Apus este foarte slabă recunoaștere a evoluțiilor culturilor din țările vecine. Nici un autor din literatura bulgară nu e popular în România. Din Albania e cunoscut câștigătorul Premiului Nobel, Ismail Kadare, care trăiește de mai mulți ani în Franța. Se știu câteva nume de autori sârbi și maghiari, dar traduceri sunt puține și nu reușesc să se impună pe scară largă. Diversitatea culturilor iugoslave e complet ignorată în România. (...) În catalogul pe 1998 al celei mai importante edituri românești de traduceri din literatura universală nu figurează nici un titlu din culturile balcanice. (...)/ În Grecia și Turcia se fac traduceri reciproce, între culturile slave sudice există mai bune legături de comunicare, iar Ungaria menține o deschidere spre România datorită minorității maghiare din Transilvania. Însă la București apariția unei cărți «balcanice» e o raritate absolută de când piața comercială dictează și nu se mai aplică regulile de echilibru geo-politico-cultural pe care le urmăreau responsabilii cu cultura ai

defunctului regim comunist./ Nici față de dimensiunile multiculturale interne nu se manifestă un interes mai larg. Aroganța unei majorități etnice foarte largi, de circa 85% (...) a impus imaginea unei culturi naționale omogene și exclusiv românești”.

● Nr. 18 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui Livius Ciocârlie, ***Bunica nu mai are colți?***: „(...) Dincoace, la noi, Vadim Tudor, de formație leninistă, a învățat altceva: o mână de oameni hotărâți pot, profitând de o conjunctură favorabilă, să dea lovitura (să înfăptuiască o mare Revoluție, că să mă exprim mai ortodox). Zis și făcut. Elev conștiincios, trecut și prin geniului carpatin, Vadim Tudor s-a pus pe treabă: și-a asociat un aventurier, pe Miron Cosma, gata de orice ca să-și facă numele cunoscut, l-a îndemnat să pornească bătălia și cum, la un moment dat, ea părea câștigată, după ce oastea disciplinată a ortacilor a spulberat rezistența de pâslă a forțelor de ordine, tribunalul de la București ne-a anunțat că în două săptămâni puterea va încăpea pe mâinile lui. Ce avea să urmeze ne prevenise în repetate rânduri: închisoarea pentru cine va avea de cântit ori va mai flutura flamuri, cum ar fi aceea a drepturilor egale pentru minorități sau chiar aceea a democrației, și se va mai lăsa atras de putredul, cum bine se știe, Occident”. Sub titlul ***Absidă la Iași***, Delia Dună consemnează următorul eveniment: „A patra ediție a zilelor revistei «Convorbiri literare» s-a desfășurat, că de obicei, anul acesta în capitala moldavă în perioada 21-22 aprilie a.c. Organizate sub egida **Mihai Eminescu și Junimea ieșeană**, lansări de cărți și prezentări de reviste literare. Premiile revistei «Convorbiri literare» au fost decernate anul acesta unor poeți, prozatori, critici și esești din generații diferite, precum Romul Munteanu, Mihai Șora, Sorin Alexandrescu, Elvira Sorohan, Dan Cristea, Maria Ana Tupan, Adrian Alui Gheorghe, Gabriel Chifu, Cătălin Mihuleac. Revistele literare premiate, «Antares», de la Galați, și tânără revistă literară «Contrafort», de la Chișinău, reprezentate de Corneliu Antoniu și Vasile Gârneți, precum și premiul acordat prozatorului Nicolae Breban pentru «*Opera omnia*» au întregit paleta acestor manifestări. (...) Ministrul Culturii, Ion Caramitru, prezent încă de la deschiderea zilelor revistei «Convorbiri literare» la Casa cu Absidă, salutând pe cei peste 100 de scriitori invitați din toată țara, a împărtășit audienței problemele legate de finanțarea culturii. Față de anul trecut, când a beneficiat de 2 miliarde de lei, anul acesta cultura scrisă obține, după rectificarea bugetului, 10 miliarde de lei. Totodată, *Ministerul Culturii* sprijină restaurarea unor monumente istorice ieșene și acordarea de spațiu suplimentar bibliotecilor orașului. (...) Zilele revistei conduse de poetul Cassian Maria Spiridon, aflată la al 52-lea număr al noii sale serii, sunt revelatorii pentru fenomenul recent de descentralizare culturală, după cum remarcă la Iași prozatorul Nicolae Breban”.

● În „Cotidianul”, Marin Mincu (se) întreabă: ***De ce întârzie votarea Legii patrimoniului?***: „Citesc în «ABC»-ul lui Ion Cristoiu articolul ***Dispar, în***

continuare, opere de artă din muzee și colecții (apărut în 30 martie 2000) despre «jaful în cultura» românească, planificat după 1989, prin abrogarea nemotivată a *Legii patrimoniului național*, sub ministeriatul glorios al lui Andrei Pleșu. De zece ani se fură ca-n codru și nimeni nu se sinchisește de absenta unei legi care să apere ce-a rămas din valorile artistice netransferate încă peste graniță, în muzee publice străine sau în colecții private. Din articolul citat reiese că se scot din țară opere necunoscute, atribuite lui C. Brâncuși, iar Ministerul Culturii nu se implică în nici un fel fiindcă experții dlui Caramitru refuză să cerceteze eventualitatea existenței unor opere necatalogate, aparținând marelui sculptor. (...) Dincolo de *operele de artă de autor*, necatalogate, furate, rătăcite sau deteriorate, jaful cel mare se face însă, dintotdeauna, cu obiectele de artă aparținând culturii populare, în primul rând cu icoanele de lemn. Mai toți prietenii mei din Italia știau că din România se puteau achiziționa la un preț de nimic asemenea capodopere ale artei populare. Chiar Umberto Eco mi-a povestit, cu ocazia vizitei din 1996, că, atunci când vizitase anterior România, au fost duși (era împreună cu Claudio Magris) în zona Sighișoarei, de unde au putut să cumpere foarte ieftin două icoane de lemn. Prietenul meu, Umberto Eco, dorea să repetăm, în 1996, acea împrejurare; în loc de asta, l-am purtat în atelierul unui pictor cunoscut, de unde a aciziționat o pictură postmodernă pe care mi-a spus de curând că o îndrăgește atât de mult, încât a așezat-o chiar în dormitor pentru a o admira netulburat. Această operă a pictorului din București a fost, însă, în mod oficial înregistrată și catalogată, plătindu-se vama cuvenită și știindu-se că se află în *colecția privată* a lui Umberto Eco”.

3 mai

● Editura Humanitas sărbătorește (printr-un eveniment organizat în grădina de vară a clubului bucureștean „La Notte”) împlinirea unui deceniu de existență. O notiță din „Observator cultural” (nr. 11, din 9 mai 2000) consemnează, împreună cu evenimentul aniversar, următorul bilanț: „Înființată la începutul lui 1990, când primul ministru postcomunist al Culturii, Andrei Pleși, l-a invitat pe Gabriel Liiceanu să preia și să transforme fosta Editură Politică, Editura Humanitas a publicat în 10 ani peste 750 de titluri, dintre care 85 în premieră absolută, restul fiind reeditări și traduceri (acestea din urmă – 55% din total). Totalul tirajelor tipărite: 8,5 milioane de exemplare. La acestea se adaugă producția departamentului Humanitas Educațional, specializat în manuale școlare, cu tiraje de zeci de mii de exemplare pe titlu”. De asemenea, revista „Observator cultural” transcrie un fragment dintr-o declarație a lui Gabriel Liiceanu și un mesaj de felicitare transmis de președintele Emil Constantinescu, care susține că „Editura Humanitas a făcut, prin cărțile sale, o adevărată pedagogie socială, devenind astfel una din instituțiile-cheie ale democratizării României”.

● În „România literară” (nr. 17), Nicolae Manolescu semnează un editorial de călătorie (*New York*). □ Sub titlul *O carte de scandal*, Alex. Ștefănescu comentează, la „Cronica literară”, volumul (de asemenea de călătorie) al lui Grid Modorcea, *Mort după America sau despre Înviere, dialog iscarior* (Ed. Semne, București, 1999): „Autorul îi portretizează în apă tare pe mulți români din America, preoți, călugărițe, oameni de afaceri, lucrători de la Centrul Cultural din New York, scriitori, ziariști ș.a.m.d. în stilul său agresiv, el precizează de la început: «Orice asemănare cu persoane și situații reale nu este pur întâmplătoare». Autorul face, de asemenea, aprecieri sarcastice asupra unor categorii etnice, asupra unor moravuri sexuale, asupra unor ideologii, încalcând cu dezinvoltură toate regulile corectitudinii politice. În sfârșit, el incriminează necruțător instituții și practici din România, incluzând în carte și o diatribă împotriva modului cum funcționează însăși Televiziunea Română./ Nu sunt respectate nici regulile elementare ale politetiei. Grid Modorcea reproduce convorbirile sale particulare cu diferite persoane sau descrie mizeria din locuințele celor ce au făcut imprudența să-l găzduiască. Indiscreția sa stupefiantă seamănă cu aceea a lui Paul Goma./ Și totuși cartea prezintă interes, fiind scrisă cu talent literar. Cu scandalos de evident talent literar. Dumnezeu ar fi trebuit să înzestreze cu o armă atât de periculoasă un autor contemplativ și pașnic și nu unul agresiv, nesăbuit, dornic de spectacol cu orice preț”. □ Gabriel Liiceanu publică eseu *Dansând cu o carte*: „Cum pătrunde spiritul în lume? Pe ce canale o idee apărută în intimitatea minții cuiva ajunge să cuprindă lumea – să o înalțe sau să o distrugă?...”. □ La rubrica „Revista revistelor”, Cronicarul prezintă un număr despre femei și feminism al revistei sibiene „Euphorion”: „În primul număr, triplu, din acest an al revistei «Euphorion» își spun părerea despre feminism și feminitate scriitoare și scriitori. (Paranteză: în «Jurnalul literar» nr. 3-6, Paul Goma n-are nici o îndoială că în românește e «urâtă și greșită», dacă nu «de-a dreptul trivială», forma feminină a «unor îndeletniciri literare» și că poet, prozator, romancier, eseist trebuie să rămână substantive masculine, indiferent de sexul scriitorului: «A o prezenta pe Ileana Mălăncioiu 'poetă și eseistă' vădește, pe lângă lipsă de simț al limbii române, lipsă de respect atât față de poezie cât și față de femeie». Fraza pare absurdă aici, acasă, unde aceste forme la feminin s-au înrădăcinat de ani buni și nimeni nu le percepe nici ca greșite, nici ca urâte. Poetă, prozatoare, eseistă, romancieră, pictoriță, sculptoriță, graficiană, regizoare, scenografă ș.a. – sunt cuvinte la fel de normale în limba română actuală ca și profesoară, artistă sau pianistă, de pildă. Limba literară, «organism viu», nu-i așa?, a asimilat, prin frecvența folosire, în ultimele decenii, aceste forme, făcând – e drept – impardonabila greșală de a nu-l consulta pe domnul Paul Goma și de a nu lua «simțul» lui drept normă.) Întorcându-ne la Sibiu, trebuie să spunem că, spre deosebire de alte reviste care au avut numere tematice similare, concepute după modelul dezbaterilor din universitățile occidentale

care au departamente de gender studies, «Euphorion» merge contra curentului la modă, bărbații fiind tentați să discute, ca niște poeți ce sunt, mai mult despre feminitate și «misterul feminin» decât despre feminism, iar femeile înclinând și ele balanța în partea psihologiei și nu a corectitudinii politice. De exemplu, Grete Tartler, scriind *Despre Nord: femei «la putere»*, pornește de la o realitate pe care are prilejul să o cunoască din interior: în civilizatele țări nordice, femeile sunt dinamice și reușesc să împace cariera, viața de familie, activitățile sociale etc. – fiindcă au fost educate să aibă încredere în ele. Grete Tartler însăși este, după părerea Cronicarului, o astfel de femeie «nordică», reușind să îndeplinească admirabil mai multe lucruri deodată./ Tânăra prozatoare Ioana Drăgan crede că «există în acest moment în România o anume saturație din punctul de vedere al abordării temelor feminin, feminitate, feminism, într-o societate care nu devalorizează social, politic, familial femeia. Spre deosebire de alte țări unde există discriminări serioase, tragice și absurde, la noi nu se pune problema diferențierii salariilor în funcție de sex, a imposibilității promovării în funcții de conducere a femeilor ori a afirmării politice» Ea nu se simte frustrată în această lume a noastră. Ceea ce o agasează e doar eticheta de «literatură feminină». □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează volumul lui N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi...*, scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983) (ed. Monica Manu, Humanitas, 2000) (*Expeditor: N. Steinhardt*): „Entuziasmul este starea de spirit adoptată aprioric de N. Steinhardt și în judecarea literaturii, ceea ce nu exclude funcționarea spiritului critic. De fapt, tocmai această situație este corectă. N. Steinhardt pleacă de la prezumția de valoare ori de câte ori se pregătește să citească o carte, spre deosebire de atâția alți critici care sunt de la început sceptici și nereceptivi. În felul acesta, el face comunicarea posibilă. Cu alte cuvinte, când aude sunând telefonul literaturii, se grăbește să-l ridice, dându-i o șansă necunoscutului de la celălalt capăt al firului să-și transmită mesajul. Și numai dacă mesajul îl dezamăgește, întrerupe politicos convorbirea sau, la nevoie, chiar trănțește receptorul, enervat de insistența interlocutorului./ N. Steinhardt nu este timid în judecarea literaturii, este generos. El nu se sfiește să se distanțeze – după ce inițial îi admiră – de monștri sacri ai literaturii, ca Teilhard de Chardin sau Emil Cioran./ La fel trebuie înțeleasă elogierea de către N. Steinhardt a românilor, a României, a stilului de viață românesc. Elanul scriitorului-călugăr împinge românismul spre ipostaza lui ideală, îl obligă să fie așa cum ar putea fi, îl inventează plecând de la o esență revelată în momente faste”. □ Continuându-și seria de comentarii despre *La grande parade* de J.-F. Revel, Monica Lovinescu denunță „fanatismul ideologic” al intelighenției pariziene, punind de la câteva cazuri relevante: „Spre a reinstala comunismul în inocența din care l-au făcut să decadă omenеștiile erori, s-a dus o luptă în Franța pentru publicarea lucrării marxistului englez și stalinist Eric Hobsbawm care și după ce Gorbaciov a recunoscut că asasinarea ofițerilor

polonezi la Katyn a fost săvârșită de sovietici, refuză s-o admită și scrie o întreagă carte pentru a o nega. Până la sfârșit, acest document tipic pentru negaționismul de stânga a ieșit la o editură belgiană./ Revel constată, rezervându-i un întreg capitol, că Bourdieu procedează prin afirmații și niciodată nu demonstrează, că realitatea îl lasă total indiferent că, de fapt, el nu este un sociolog în accepția științifică, ci pur și simplu «un ideolog fanatic». În orice caz, ne putem întreba dacă ține sau nu de hazard faptul că un sociolog de origine română care a fugit de dictatura lui Ceaușescu, Mihai Dinu Gheorghiu, pare a se regăsi atât de bine în cea a lui Bourdieu de pe înălțimile căreia își îngăduie să dea lecții de democrație intelectualilor din România. Făcea oare să fugi dintr-o limbă moartă spre a ateriza într-o simplă copie a ei?/ Atenția lui Revel se concentrează pe stânga ajungând și până la stânga stângii, ceea ce nu-l împiedică să găsească aceleași metehne și la o parte din dreapta. Nu intelectuală (nu se prea manifestă), ci politică. E simptomatic că exemplele de servilism ideologic ale dreptei alese de el, se referă la cuplul Ceaușescu” (**La stânga stângii**). □ Mihai Zamfir își continuă eseu despre **Globalizare**: „Mai presus de toate, această globalizare a însemnat însă o realitate politică ce a produs miracolul: ea a demonstrat că democrația parlamentară reprezintă cea mai bună organizare a societății. Nu perfectă, fără îndoială (doar dictaturile pretind că sunt perfecte), ci mai puțin rea decât concurențele ei. Implozia regimurilor de tip sovietic s-a datorat propriilor lor păcate mortale, nu vreunei intervenții externe. La scară planetară, democrația a avut spontan câștig de cauză în fața totalitarismului. În sfârșit, mondializare înseamnă și că sacrosancta «independență națională» nu mai poate fi o scuză pentru ca orice dictator să-și facă de cap, asasinându-și compatrioții în numele «neamestecului în afacerile interne»./ Evident, noua mondializare nu e pe placul tuturor. Să ne gândim o clipă la greoiul aparat activistic al partidelor comuniste, la efectivul copleșitor al poliției politice și al armatei din «Lagărul socialist», la șefii de cadre din întreprinderi, la torționarii mari și mici, la păzitorii de închisori, la șefii numiți doar în virtutea obedienței politice! Împreună cu familiile lor, ei formează milioane și milioane de frustrați, cărora globalizarea actuală nu le mai acordă mari șanse. Dacă acestor cetățeni ai Estului le adăugăm substanțialul aparat al partidelor comuniste din Vest, precum și pe cel al tuturor «mișcărilor» (de eliberare, pentru pace, anti-imperialiste etc.), toate plătite cu fonduri sovietice, atunci observăm că adversarii actualiei ordini mondiale compun un contingent numeros. Și mai ales zgomotos, din desperare. E greu să recunoști față de tine însuși că ți-ai închinat viața, din interes ori din prostie, unei iluzii răsuflată, pe cât de inconsistentă, pe atât de criminală. Că, de fapt, ai trăit degeaba”. □ Moartea criticului Ov.S. Crohmălniceanu prilejuiește evocările îndoliate ale unor „discipoli” optzeciști – Cristian Teodorescu (**Părintelui meu literar, Crohmălniceanu**) și Ioana Pârvulescu (**In memoriam Ovid. S. Crohmălniceanu**). Cristian Teodorescu: „În anii când deveniserăm

relativ apropiați, cam de prin '85 încoace, mi-a vorbit, de multe ori în serile când îl vizitam acasă, despre lumea literară a anilor '50-'60. Personaje, întâmplări, cărți. Făcea asta la rugămintea mea și era de la sine înțeles că ceea ce îmi povestea nu era destinat relatărilor la a doua mână. Nu se includea ca personaj în aceste amintiri care țineau în cea mai mare parte de viața strict literară. Rareori le pigmenta cu câte o anecdotă despre biografia scriitorilor pe care mi-i evoca. (...) Cazul Barbu îl pasiona și presupun că în însemnările sale vor fi rămas referiri la el. Îl întrebam, uneori, și până în '89 și după aceea, cum vede lumea politică. Nu mi-a dat niciodată «lecții», ci mi-a oferit reflecții, fără să-mi ceară să fiu de acord cu el. În '90, mi-a reamintit un lucru, poate că la timp, acela că nu politica m-a făcut scriitor. Nu era o recomandare să nu mai scriu despre ceea ce se întâmpla în politică, ci să nu mă pierd de rostul meu. Și să nu devin un auxiliar al vreunei politici, pentru a nu fi malaxat, mai târziu, de alți auxiliari, ai altei politici. Un sfat asemănător mi-a dat, înainte de '89, când m-am văzut atacat în presă și l-am întrebat cum ar fi trebuit să răspund. L-am telefonat pe la ora opt seara și ne-am întâlnit aproape de ora zece. Pe atunci, pentru cine nu-și mai amintește, unii aveau dreptul să atace, iar alții trebuiau să capete permisiunea de a răspunde. Cel care mă atacase urmărea să provoace un răspuns din partea mea, eram de acord cu asta? – m-a întrebat profesorul. De ce aș fi fost?! Fiindcă și acesta era un mijloc de asigurare că faci parte din sistem. Pentru acest drept la replică va trebui să te târguiești cu cei care îl lasă să te atace. Crezi că nu-ți vor cere nimic în schimb? El așteaptă răspunsul, dar știe cum îl vei putea obține. Ce-ar fi să-l lași să aștepte? Și să-i lași să aștepte? Nu răspunzi când te programează ei, o faci atunci când nu te pot șantaja pentru acest răspuns. (...)/ În ultimii ani, profesorul a fost atacat, nelăsându-i-se nici o șansă, în multe dintre aceste atacuri. Atâta timp cât ar fi putut răspunde singur și cât aceste atacuri aveau o oarecare noimă, punctual vorbind, nu mi-am permis să intervin. Nu mi-am permis nici atunci când indirect eram vizat prin aceste atacuri./ După dispariția profesorului Crohmălniceanu îmi propun să-i apăr memoria, atât cât îmi va sta în puteri, din ceea ce aș numi datorie filială”.

Ioana Pârvulescu: „Dacă e adevărat că ultimele clipe ale vieții, legate deja de veșnicie, sunt încăpătoare cât viața însăși și că omul are timp să-și depene, ca la cinematograful, filmul existenței, sper ca, înainte de a muri într-un spital berlinez, Croh – cum îi spunea toată lumea criticului Crohmălniceanu – să se fi bucurat din nou, ultima dată, de tinerii care, în anii '80 ai unui secol care-și trăiește și el sfârșitul, îl înconjurau entuziaști la cenaclul «de marți», Junimea. Pentru toți aceștia, foștii lui studenți (și eu printre ei) Croh n-a fost numai criticul literar (marea lui calitate: se bucura când citea o carte bună și știa să o arate), ci și un prieten plin de entuziasm, de umor și plin de orgolioasă grijă pentru toți cenacliștii lui. Ținea îndeosebi la cei doi Mircea (Nedelciu, pe care l-a ajutat să-și găsească un serviciu, și Cărtărescu, pe care l-a ajutat să publice) și la Sorin Preda, nepotul bunului său prieten, Marin. Ultimii ani ai vieții i-a

petrecut la Berlin, ca scriitorul pe care-l admira atât, Caragiale. A scris până în ultima clipă, iar cartea despre Cercul literar de la Sibiu (...), rodul «aventurii berlineze», cum spunea, a primit-o pe patul de spital. Pregătise deja lista cu prietenii cărora voia să le trimită dedicații. Ca-ntr-o tragedie din cărțile pe care le-a iubit mai mult decât orice, în timp ce el murea la spital, vegheat de sora lui, în noaptea de 28 spre 29 aprilie, soția sa, Ruth, bolnavă de mult, se stingea în apartamentul lor de lângă grădina Charlottenburg. Berlinul lui Croh a fost foarte aproape de România și de tot ceea ce se întâmpla aici, în lumea cărților și a scriitorilor pe care i-a cunoscut atât de bine, cu toate calitățile și defectele lor, și pe care i-a iubit cu toate calitățile și defectele lor. Reciprocitate a fost mai ales din partea tinerilor scriitori, care, se pare, l-au cunoscut pe «cel mai adevărat» Croh”. Textul Ioanei Pârvulescu este însoțit de fragmente din corespondența primită de la dispărut, în ultimii ani (28 martie 1996 – 23 noiembrie 1999): ■ Despre *Jurnalul* lui Mihail Sebastian: „E un tablou fantastic, neintenționat și de aceea zguduitor, al poltroneriei adânc înrădăcinate în mediul intelectual românesc. Povestea cu Belu Silber și Polihroniade se repetă la scară națională. (...) Știam de Camil că nu a fost un bronz, ba că trimisese o circulară amicilor săi evrei să nu-l mai frecventeze și să nu-l mai salute pe stradă, dar ce e în stare să-i spună lui Sebastian întrece orice imaginație și-mi lasă un gust amar, fiindcă la Camil am ținut mereu foarte mult. (...) M-am întrebat și de ce Sebastian a acumulat atîta ură în anii negri. Se vede că ar fi dorit o revanșă, măcar să le spună unor ipochimeni niște vorbe usturătoare. (...) în sfârșit, înduioșătoare e și experiența erotică a lui Sebastian. Ce a fost ea în realitate reiese bine din episodul Leni Caller. Dar ce apare din ea în jurnal sau mai exact cum se vede Sebastian în rolul de ‘homo eroticus’ sau și mai exact, cum ține el să arate, e altceva. Diferența spune mult. (...) Schilleru, brăilean și el, îmi povestea că mama lui Sebastian, după ce a citit *Femei*, ar fi declarat: «Nici nu știam că Ioseli al meu era așa un Don Juan!»”; ■ despre colaborarea la *Dicționarul...* Academiei Române și despre lectura romanului *Orbitor*: „Eu am terminat, slavă Domnului, cu articolele pentru Dicționarul de autori al Academiei Române și i-am expediat lui Datcu aceste pagini care-mi apăsau capul ca producția noastră de oțel, pe timpul lui Ceaușescu. Acum trebuie să mă apuc de partea a doua a lucrării, adică contribuția poetică a Cercului literar din Sibiu. Am, grație ție, aproape tot ce-mi trebuie și nu se găsește la bibliotecă. (...) Am citit fascinat romanul *Orbitor* al lui Mircea. L-am citit, mai bine zis, cu respirația tăiată. E extraordinar ce poate să iasă din mintea băiatului ăstuia! Spun «băiat» și mă corectez imediat: e un scriitor deplin format, cu o personalitate care domină literatura română actuală și ocupă deja un loc privilegiat în cea precedentă. E, la ora asta, singurul scriitor român de talie cu adevărat europeană. Cum termin scrisoarea către tine, mă apuc să-i scriu și să-i comunic impresiile mele de lectură. Sunt pur și simplu intimidat să comentez o astfel de carte. Spune-i, te rog, că va

primi foarte curînd rîndurile mele, și, pînă atunci, să știe că m-a dat gata!"; ■ despre noile proiecte: „Mulțumesc pentru felicitarea de Anul Nou mozaic și pentru invitația la sărbătorirea «României literare». Te rog să transmiți lui Manolescu și întregii redacții urările mele de cît mai multă audiență și în viitor, printre intelectualii din țară și din străinătate. N-am scris îndată, fiindcă am fost la Tutzig împreună cu Ruth, invitați la tradiționalele colocvii ale Societății Sud-est Europene și Academiei de Cultură Politică. Cel de anul acesta a fost consacrat avangardei în sud-estul Europei și eu am ținut o comunicare despre *Die rumänische Avangarde und die literarischen Tabus auf dem Gebiet der Erotik*. A fost bine primită întrucît și bătrînii universitari germani ca și tinerii lor studenți gustă porcărelele. În general comunicările despre avangarda românească (Heitmann, Behring, Andrei Corbea) au fost la înălțime. (...) Eu mă apuc să redactez, de la 1 noiembrie, ultima parte a lucrării, critica la Cercul Literar (Negoițescu, Regman, Ovidiu Cotruș, Balotă, Radu Enescu, Todoran) și apoi proza...”; ■ despre colocvii academice și manuale școlare: „A fost un colocviu despre România, la Berlin, și l-am văzut cu această ocazie pe Liviu Papadima, care a ținut o comunicare foarte frumoasă. (...) Manualul de literatură de clasa a IX-a e într-adevăr o minune. Ai dreptate! Și eu aș fi vrut să învăț după astfel de manuale. Simți, citindu-l, că ascute parcă inteligența elevilor și face din învățatură un fel de activitate plăcută și chiar pasionantă, ca un joc mintal. Și Florin Manolescu a fost încântat. (...) Când constai însă cît de puțin interes i se acordă literaturii române în Occident, te cuprinde o mare descurajare. Și la colocviul amintit, unde erau atîția «româniști», situația nu apărea mai roză. Dar poate că soluția cea mai înțeleaptă e să nu ne sinchisim de asta și să ne vedem de treabă. Mă pregătesc, pînă plecăm la Paris, să confecționez tradiționalele colaje de Anul Nou. Din câte văd la televizor și mai citesc prin ziare și reviste, noul mileniu e departe de a debuta așa cum am visat. Poate, totuși, voi cei mai tineri o să apucați și vremuri mai senine...”. □ Eugen Negrici semnează un eseu sintetic despre proza lui Mircea Ciobanu, subliniind ca esențială dimensiunea religioasă a acesteia (*Destinul unui prozator*). □ Octacian Soviany comentează favorabil volumul de versuri al lui Gelu Vlașin, *Tratat la psihiatrie (Monolog în Computerland)*. □ Gheorghe Grigurcu publică a patra parte a amplului său comentariu despre memoriile lui Mihai Beniuc, cu alegeri acide la adresa prestației de președinte al scriitorilor (*O struțo-cămilă ideologică*).

● În „Luceafărul” (nr. 17) apare nota *Golul și cartea* (nesemnată): „Democrația noastră originală (!) se află acum, după un deceniu de prefaceri mărețe (ca să păstrăm tradiția și-n limbaj!) într-o ebuliție continuă. Persoane, care mai ieri trăiau într-un rînced anonim, fiindcă au fost surprinse pe stradă în buimăceala din decembrie sau așteptau resturi de la o masă copioasă, s-au intitulat revoluționari de profesie și-s dispuși să-și dea cu părerea în orice domeniu. Au învățat și ei câte ceva de la Stejarul din Scornicești sau de la

Bradul de la Butimanu (trebuia să avem și noi, după modelul francez, un B.B.)/ Am ascultat, cruciți, panseurile lui D.D. (Dumitru Dincă), al căror umor involuntar devenea crisalida în care se zbătea omul, gata să se sufoce. Apoi, la rampă, a ieșit Dan Iosif (și frații săi de cruci), cugetător pe toate canalele, dar mai ales acelea din Obor, de credeam că e Emil Bobu înainte de reîncolțire. Acum, în preajma altor alegeri, reînvie Nica Leon. Filosof și ăsta, ca pălămida în lanul de grâu, se pronunță cu o dezinvoltură contagioasă: «Atâta timp cât românii vor crede în paiate ca Blandiana, Pleșu, Dinescu, sau Patapievici, presa nu e națională. Fără presă românească, oamenii vor fi tot timpul dezinformați, vor avea opțiuni greșite și totul se duce încet și sigur de râpă»./ Să citești și să nu crezi! Dar Nica Leon o fi știind să citească? Fiindcă, după cum gândește, e greu să-ți dai seama. Că face alergie la personalitățile noastre culturale nu-i o noutate. Vulpea când n-ajunge la struguri spune că sunt acri. Sau, și mai simplu, pe înțelesul cârcotașului alungat de la blid; cei săraci cu duhul nu pot căpăta nici un dar, mai ales dacă acesta e un artistic, de vreme ce mintea lor e atât de împutinată./ Și, fiindcă am ajuns aici, cităm din memorie spusele unui celebru creator: «Când o carte se izbește de un cap și sună a gol, nu întotdeauna de vină e cartea!» Spre edificarea și identificarea lui Nica Leon...». □ Caius Traian Dragomir – *Despre planurile realului (sau renașterea demonologie în România)* – scrie: „S-ar putea că România nu se mai poate opri din revoluție. Nu ne suportăm pe noi înșine și drept urmare ne distanțăm cu o agitație continuu sporită de tot ceea ce suntem sau, eventual, am putea fi. Renașterea – și revoluția – este neacceptare a trecutului, a trecutului în una din dimensiunile sale definitorii, eventual în câteva dintre acestea. O alergie generalizată la trecut se numește agonie”. □ Marin Mincu scrie despre *Un romancier autentic*: „Un regizor de film înzestrat se observă imediat după talentul înnăscut prin care reușește sau nu să povestească o *story*; acesta recurge – în moduri specifice – la diverse mijloace narative pena comunica mesajele sale cinematografice. Regizorul, ca și romancierul, se folosește de o tehnică similară în *descrierea realului*. Începând de la capodopera sa cinematografică, *Glissando*, Mircea Daneliuc s-a impus ca unul dintre regizorii cei mai importanți chiar prin modalitatea originală de a *privi* realul și a-l descrie într-o *simultanitate bidimensională* (interioară și exterioară). Această tehnică a unei duble referențialități se transferă și în metoda narativă a romancierului Mircea Daneliuc care ne-a surprins recent pe toți cu cele două apariții de la Editura Univers (*Pisica ruptă*, 1997; *Marilena și câteva voluptăți*, 1999). (...) Limbajul cruf, invadat de buruienii argotici, ar reda chiar faza grotescă, parodică, subculturală pe care o traversează societatea românească în acest *postmodernism artificializat*. (...) Totuși, literatura trebuie să transgreseze *rezidualitatea* pestilențială a existenței, indiferent de epocă. La fel, mă întreb dacă putem să introducem agramatismele în discursul românesc, fără să le amendăm, numai pentru că aparțin comunicării orale? Aceasta este o interogație acută asupra căreia ar trebui să medităm cu toții”.

4 mai

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 18), Nicolae Breban realizează un portret al lui Paul Georgescu: „Vorbind de Ștefan Bănulescu, este firesc să ne amintim de «patronul» său de atunci și al «Gazetei literare», «organ» al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., de comunistul, cronicarul și criticul literar și romancierul Paul Georgescu. El conducea o «echipă de evrei», Vicu Mândra, Mihail Petroveanu, D. Solomon, S. Damian și alții ce se opuneau, nu fățiș dar acerb «românilor ardeleni» de la Uniunea Scriitorilor – Mihai Beniuc, Ion Brad, Pop Simion, Ion Horea, Ioanichie Olteanu, și înfrângerea sa, din anul '61, urma să fie consfințită și de numirea în fruntea revistei «de tineret» «Luceafărul» a tânărului reporter (literar) și prozator Eugen Barbu. Acesta, la vreo doi-trei ani de la numire, va tipări deasupra capului revistei tricolorul românesc, semn al născândului național-comunism românesc și al amicitiei sale cu secretarul de atunci CC, N. Ceaușescu. Cine-și poate imagina azi atmosfera de confuzie dureroasă și de teroare ce domnea atunci în literele române, gunoiul literar și ideologic, isteria aservirii față de Ruși ce umplea paginile puținelor reviste literare și, în centrul «ciclonului» se afla, spre uimirea mea, obișnuit și înspăimântat de nu puțini ideologi incuți și agresivi un intelectual pur-sânge (...), ilegalist autentic și adversar al lui Stalin, performanță incredibilă pe vremea aceea pentru un «conducător» ideologic. Evident, în cronicile sale literare – pagina a doua – jos! – ca și în textele sale critice din primele cărți, comunismul primar ca și «demascarea» unor corifei ai artei «burgheze» sau ai «dușmanilor ideologiei momentului» era prezent dar, în particular, omul era fascinant și subversiv, în ciuda foii pe care o conducea. Am avut privilegiul – eu, care ani în șir nu îndrăznisem să calc pe acele culoare «sacre», nici să intru la parter la «Viața românească» și cu atât mai puțin să urc la etajul imobilului elegant de pe Ana Ipătescu! – să stau de câteva ori la masă, ore în șir, la Capșa, deoarece prietenul meu, Nichita, deși în grad foarte mic la gazetă, era în stimă mare ca poet la «boss», «Paul» îl «denișase» de altfel în liota de studenți din anul patru la filologie și îl invitase să lucreze la «Gazeta literară», revistă ignorată până atunci de tânărul ploieștean. (...) O spun ca să fie clar pentru toată lumea: Paul Georgescu și nimeni altul a fost cel care a văzut primele scânteieri de geniu în acel student provincial și încă confuz cultural de la sfârșitul deceniului șase și, deși nu i-a prefătat prima carte – a preferat să-l prefăteze pe un alt tânăr, Cezar Baltag, doar colaborator al «Gazetei», încă student, a crezut intens în viitorul poetic și în expresia originalitate a lui Hristea Stănescu. De altfel și-a și atras fulgerele puterii, personificată pe atunci de Ion Brad, activist C.C. și cenzor la Uniunii Scriitorilor ce a reacționat cu o neobișnuită virulență la dubla cronică literară din «Gazeta» pe care Paul Georgescu o dedica volumașului *Sensul iubirii*, fapt extraordinar, Beniuc însuși, «tartorele uniunii și amic al lui Dej» având dreptul doar la «una»! Amplă, ultraelogioasă, e drept dar... una singură! Pe mine... nu

prea mă agreea! Mă accepta ca «un fel de... prietenul poetului, de Chibici» și, la insistențele lui Nichita ce era un extraordinar susținător al amicilor săi «dubioși politic», Matei, Grigore, Cezar. Paul emitea dubii asupra realei mele înzestrări literare, după ce-mi publica, la intervale enorme, câteva schițe la care nici eu nu țineam prea mult, dovadă că nu le-am adunat în volum: «Nu-mi dau prea bine seama ce-i cu Breban, îi răspundea el lui Nichita ce avea rarul privilegiu să-l viziteze și acasă, angulația sa epică, unghiul sau de atac asupra materiei e... nu știu cum să spun ... puțin fals!...» Mai știi, poate avea dreptate!».

□ Cătălin Țirlea comentează opiniile formulate de Caius Dobrescu într-un studiu „surprinzător” publicat în „Observatorul cultural”, intitulat ***Cu Walter Benjamin despre „fascismul” d-lui Gabriel Liiceanu***: „Aparent, este un text conjunctural. El apare într-un moment în care asupra unor personalități de marcă ale culturii române planează bănuiala de «antisemitism». Este vorba în primul rând de dl. Gabriel Liiceanu, considerat în ziarul francez de răspândire mondială «Le Monde» drept adevăratul lider ideologic al acestui curent. Luând ca argument o teorie a lui Walter Benjamin, unul dintre reprezentanții Școlii de la Frankfurt, alături de Adorno, Marcuse sau Habermas, și victimă a Gestapoului, Caius Dobrescu trage concluzia că acuzația de antisemitism echivalează, conform normelor câmpului intelectual occidental, cu aceea de fascism. Or, dacă fascismul este definit în primul rând ca antisemitism, acuzațiile aduse lui Liiceanu – spune Caius Dobrescu – sunt absurde. Liiceanu nu este antisemit (dovezile sunt peremptorii!), deci nu este nici fascist. Dacă însă fascismul nu este definit doar ca antisemitism și hitlerism, ci este văzut dintr-o perspectivă «culturală», el – scrie Caius Dobrescu – *înseamnă în mod esențial sacrificarea dimensiunii critice a creației și a reflecției, ca garanții ale libertății intelectuale, în favoarea unei politici a Artei și a Culturii care emulează trăirea religioasă*. Din aceasta perspectivă, acuzațiile aduse lui Liiceanu, crede Caius Dobrescu, nu mai sunt atât de absurde. Autorul studiului explică cum, proiectat într-un sistem de referință vest-european, un apologet al filosofilor conservatori și al conceptelor (după Walter Benjamin) de «aura a Operei» și de «reificare a Culturii» în absența spiritului critic poate fi etichetat oricând drept fascist. Una dintre demonstrațiile cele mai acute ale lui Caius Dobrescu în acest studiu este aceea în care evocă ideologia Școlii de la Păltiniș din perioada cea mai neagră a dictaturii lui Ceaușescu. Liiceanu – «legatarul» lui Noica și, prin acesta, al Generației '30 (Eliade, Cioran etc.) – a fost unul dintre aderenții la ideologia de respingere a valorilor modernității raționale și tehnologice care a culminat cinic, în timpul celei mai umiltoare crize alimentare din istoria României, cu condamnarea «civilizației untului», adică a prosperității occidentale. Or, în momentul când patosul spiritual și pledoaria pentru lipsa de semnificație a «continentelor neconvenabile» – cum scrie Caius Dobrescu – se suprapun cu barbaria unei ideologii oficiale criminale, atunci – spune eseistul – *sunt coapte condițiile pentru acuzația de «fascism cultural» în stilul anilor*

'30 și '60. În fine, Caius Dobrescu conchide la finalul întinsului său eseu că ar trebui să considerăm nu tocmai întâmplătoare afinitățile dintre politicile culturale de tip totalitar, legionare sau staliniste, și ceea ce d-sa numește *politicile de impunere și menținere a unei idei despre «cultura înaltă» și «elita culturală»* de tipul celor practicate, cu indiscutabil talent mediatic și managerial, de dl. Liiceanu". Totodată: „Nu pot să-mi ascund, în urma lecturii atente a eseului semnat de Caius Dobrescu, perplexitatea. Până acum, dl. Liiceanu a avut de făcut față unei acuzații absurde: aceea de antisemitism. În noul context configurat de apariția articolului lui Caius Dobrescu, nu pot să nu evoc o frază a, parcă, d-lui Mircea Iorgulescu: anume că se poate spune orice despre dl. Liiceanu, dar nu ca ar fi antisemit. Și iată ca acest «orice» a căpătat consistență. Pentru a demonta acuzația, repet: absurdă, de antisemitism, în apărarea d-lui Liiceanu a fost mobilizată o întreaga artilerie intelectuală. Mă întreb ce se va întâmpla acum, când Caius Dobrescu lansează nu o acuzație, ci o demonstrație...?!". □ La rubrica „ContempLis”, Liviu Ioan Stoiciu comentează negativ afirmația lui Nicolae Manolescu: „Majoritatea mediilor, deși se proclamă independente, susțin din plin Opoziția” – „De necrezut, reproșul marelui critic la adresa presei scrise și audiovizuale e că nu e oportunistă, nu laudă și nu susține Puterea, oricâte prostii ar face aceasta Putere! Cine a mai pomenit? Când, firește, un publicist sau scriitor de atitudine care se respecta trebuie să stea în opoziție, să-și păstreze simțul critic nealterat! E paradoxal că un critic perfect aplicat pe text «la adresa altora» nu accepta criticile la adresa sa (și a Puterii politice din care face parte). Să fie politica românească o mare literatură și slujitorii ei mari «scriitori»? Scriitori, nu critici. Să i se fi diminuat marelui critic Nicolae Manolescu până într-atât «simțul critic» de când «face» politică? Pun aceasta întrebare deoarece e o coincidență la mijloc: de când a intrat în politică (a fost lider al Partidului Alianța Civică, partid azi uitat, eșuat la alegerile din 1996 și dispărut prin fuziunea cu PNL, în 1997), domnia sa nu mai scrie critica literară. Culmea, în zilele din urmă, în plin an electoral, N. Manolescu s-a alăturat regretabil celorlalți lideri ai partidelor de la Putere și a declarat că de aceea merg lucrurile atât de prost în România, deoarece «reforme», guvernarea în general, corupția, iresponsabilitatea demnitarilor, incompetența și ineficiența lor «nu sunt înțelese și explicate corect». «Doar câțiva redactori-șefi (spune serios N. Manolescu într-un interviu, în revista «Formula AS») mai au decența de a proceda la analize metodice aplicate ale situației. Iată, Horia Alexandrescu sau Cornel Nistorescu știu încă să surprindă obiectiv realitatea. Chiar dacă au anume simpatii politice». Personal, sunt un sincer admirator al criticului literar Nicolae Manolescu, am chiar o slăbiciune pentru inteligența sa scilicitoare, dar... asta nu înseamnă ca trebuie să mă fac, azi, că nu-i văd involuția politică. Și nici că trebuie să nu fiu un critic al acestor vremuri de restriște (în care, îl citez chiar pe N. Manolescu: «cinismul și interesele de partid au prevalat și s-a ajuns în situația în care s-a ajuns», pe

când «nimeni nu este găsit vinovat de corupția care exista») și să nu iau atitudine în fața atitudinii sale publice. Atitudine și la o afirmație (pusa drept titlu în interviul pomenit, luat de Toma Roman) de genul: «N-aș spune ca eșecul actualei guvernări este chiar de proporțiile pe care le prezintă unele medii de presă». Adică, «unele medii de presă» au prea dezvoltat spiritul critic față de actuala Putere? Asta e nenorocirea? Nu m-aș mira să aud că, de fapt, pentru actuala situație intolerabilă din România (singura țară din fostul lagăr comunist cu o inflație fantastică și în care nivelul de trai e o bătaie de joc), vinovată e presa scrisă și audiovizuală, cu spiritul ei critic «negativist», și nu politicienii actualei Puteri (e drept, N. Manolescu nu e parlamentar și n-are putere de execuție în PNL; tocmai de aceea e ciudat ca spiritul său critic public e în suferința, din ce în ce mai «diplomat» pus în scenă; îmi pare rău ca trebuie să o spun, dar și în emisiunea «Pe fața» a TVR1, N. Manolescu a fost de nerecunoscut, prizonier al unui nou limbaj de lemn, acela adoptat de actuala Putere, care mereu se acuza, de fapt, când se scuza, scriitorii «de presa» Tia Șerbanescu și Emil Hurezeanu punându-l ușor la colț, oricât l-au menajat”).

5 mai

● Într-o notă nesemnată din „Cotidianul” se arată: „La sărbătorirea a zece ani ai Editurii Humanitas au fost prezenți numeroși scriitori, cinești, muzicieni, editori, precum și politicieni. Cu acest prilej, directorul editurii, Gabriel Liiceanu, a primit un mesaj din partea președintelui Emil Constantinescu, în care șeful statului le mulțumește distinsului filosof și echipei de colaboratori pentru bucuria pe care au oferit-o în acest răstimp cititorilor./ «Împlinirea a zece ani de la crearea Editurii Humanitas îmi oferă plăcuta ocazie să vă felicit pentru minunatele cărți publicate, pentru remarcabila intuiție și optimismul cu care v-ați implicat în găsirea și practicarea unor noi formule de marketing cultural, sortite să ne întărească încrederea în viitorul cărții. În toți acești ani, Editura Humanitas a făcut, prin cărțile sale, o adevărată pedagogie socială, devenind astfel una din instituțiile-cheie ale democratizării României», se arată în mesajul președintelui Emil Constantinescu”.

● Nr. 377 al revistei „Dilema” se deschide cu un text de atitudine al lui Mircea Iorgulescu despre **Militanți și intelectuali**: „Cine se abate de la un *anumit militantism* își pierde și *statutul de intelectual*, aproape instantaneu. Octavian Paler, Ileana Mălăncioiu, Gabriel Andreescu, Mircea Mihăieș, dintre ultimii excluși sau cvasiexcluși din nebulosul *sindicat al intelectualilor*, au experiențele lor în materie. Prieteni rămași *înăuntru* încearcă să-i scuze, să-i ajute, să-i îndrepte, să-i aducă *pe calea cea bună*, scriind despre ei că ar fi cedat *pasiunilor*, dar că de fapt sunt *devotați cauzei*, atâta doar, sunt mai lesne iritabili. E foarte emoționant...”. Adrian Cioroianu semnează un articol entuziast despre succesul noii muzici pop românești (*Lecții și migrene din muzica pop*): „Muzica pop românească este o bună lecție de succes în aer liber. Ea

pare a fi (...) om poveste de piață cu final fericit. (...) Muzica pop este o lecție reușită de patriotism *consumist*. (...) Muzica pop românească este o excelentă lecție de transfer al puterii între generații. (...) Nicunde în altă parte acest transfer intergenerațional nu a mai avut loc: nici în Universitate, nici la Bursă, nici în Parlament”. □ În cadrul unui grupaj tematic – **(In)fidelitatea** – realizat de Alex. Leo Șerban, Dan C. Mihăilescu se pronunță tranșant: „În esență, infidelitatea este o formă de libertate. De libertate creatoare. Cine acuză furibund infidelitatea visează în secret la răceala lacătului și zgomotul zăvorului” (*Textul ca pretext*). □ La rubrica sa „Glosar de tranziție”, sociologul Pavel Câmpeanu scrie despre fenomenul **Academia Cațavencu**: „Deși nu se cunosc probe peremptorii, se pare că nu Bulă și-a dat numele de Bulă, botezul său fiind oficiat de o întreagă națiune. Dimpotrivă, succesorii săi și-au confecționat ei înșiși sigla, de unde două întrebări inevitabile. Primaș de ce Academia și nu asociația, concernul, compania, partidul, uniunea, confederația, ONG-ul, liga, congregația ș.a.m.d.? Operațiunea lor face din «Academia Cațavencu» o alternativă, dacă nu cumva un competitor al Academiei Române: ea sugerează că oricare cetățean poartă, așa-zicând, în raniță bastonul de academician (...). A doua întrebare; de ce Cațavencu și nu, de pildă, Ștefan cel Mare și Sfânt, iar dacă totuși *Scrisoarea*, de ce nu amorosul prefect? Ipoteza cea mai la îndemână ar indica, în tradiția democrației autohtone, primatul opoziției față de putere și disponibilitatea ambelor pentru consens, atunci când interesele țărișoarei o cer. «Academia Cațavencu» nu face tranziția mai confortabilă, dar o face mai puțin insuportabilă”.

● În „România Mare” (nr. 512), Ileana Vulpescu acuză manipulările din mass-media: **Colonii penitenciare concentrice**: „Ne putem întreba dacă evoluția și căderea spectaculoasă a comunismului (împreună cu anarhia care a urmat) reprezintă un eșec sau un succes în vederea globalizării. Judecată la nivelul omului care-o va-ndruma, experiența nu pare deloc nici mai generoasă decât prima, nici mai puțin decerebralizantă. Abia astăzi înțelegem că 1984, cartea lui Orwell, era o viziune a unei lumi de care comunismul încerca doar o slabă inițiere. Toată direcția occidentală *mass-media* pare destinată întoarcerii la caverne și la nivelul lor intelectual, anomalia devine normă de conduită, aberațiile de orice fel – cel mai firesc lucru cu putință. Pentru mintea sănătoasă (vezi manifestanții anti-globalizare) drumul este evident greșit. *Apocalipsa* Sfântului Evanghelist Ioan înfățișează tabloul a ceea ce trăim în prezent mai pe-nțeleșul oamenilor decât «apocalipsa» lui Orwell. Cât de mirată va fi Oculta noastră dacă va afla că nu este decât un mărunț compartiment dintr-o vastă uzină concentraționar-experimentală! Nu mă-nduioșează deloc soarta ei. Mă-ntristează însă bietul Badea Gheorghe al nostru, care – în cadrul globalizării – are să descopere că din Joiana lui de-acasă, o să aibă drept doar la un corn (ciut și ăla), la coadă și, eventual, la jumătate din ugerul nevinovatului dobitoc. Atunci îi va înțelege el și pe Orwell și pe Ioan Evanghelistul”.

9 mai

● „Observator cultural” (nr. 11) reproduce (în traducerea lui Dragoș Ivana) fragmente dintr-un studiu al cercetătoarei olandeze Helen Kooijman, *The Babylonian Balkans*, studiu realizat pentru European Cultural Foundation, cu sprijinul Fund for Central and East-European Book Projects și al KulturKontakt Austria. „Intitulat **Babilonul din Balcani**, cu subtitlul *Activități legate de traduceri din Europa de Sud-Est*, studiul se ocupă de situația traducerilor reciproce de literatură, în ideea că ele sunt un indicator al cunoașterii reciproce din zonă, necunoașterile și neînțelegerile reciproce nefăcând decât să alimenteze tensiuni vechi și noi”. Un șapou redacțional precizează că paginile traduse „prezintă *Babilonul din Balcani* într-o formă prelucrată și comprimată”, deschizându-se cu următoarele considerații: „În ultimii ani, Europa Occidentală a redescoperit Balcanii. Din păcate, nu ca pe o zonă atractivă, cu o bogată istorie și cu o mare diversitate culturală, ci ca pe o zonă a conflictelor interetnice. În Balcani au ajuns la putere, după comunism, noii dictatori naționaliști, care au sfâșiat Federația Iugoslavă într-o constelație de țări mici. În Balcani s-au purtat în anii '90 războaie îngrozitoare. În Balcani au avut loc epurări etnice, violuri sistematice și ucideri în masă, ale unor întregi comunități. În Balcani s-a experimentat acceptarea sărăciei prin exacerbarea naționalismului și – respectiv – prin teroare. Până când Occidentul n-a intervenit, conflictele din Balcani n-au dat semne de potolire. (...) Și, pe deasupra acestor teme militare și economice, a fost redescoperită și marea temă culturală a Balcanilor: spațiu multilingvistic și multicultural, bogăție de tradiții și specificități locale, confluență între Grecia antică, Bizanț, Turcia, lumea Sud-slavă și latinitatea reprezentată de România”. □ Sub genericul „In memoriam”, scriu despre Ovid S. Crohmălniceanu (1921-2000) Ion Bogdan Lefter (*La despărțirea de mai vârstnicul nostru prieten*), Gheorghe Crăciun (*Croh și profesorul Crohmălniceanu*), Ioana Pârvulescu (*Amintire nedeghizată*), Gheorghe Iova (*Tipografic sau nu, tac*), Gheorghe Ene (*Competența activă și productivă de care aveam nevoie*) și Mircea Cărtărescu (*Același „Croh” pe care l-am cunoscut și l-am iubit cu toții*). ■ *Ion Bogdan Lefter*: „Abia acum, când știm că s-a dus într-o lume mai bună, ne dăm seama cu toții, mai tinerii lui prieteni, cât de mult ne-a lipsit în ultimii opt ani, de când se stabilise în Germania./ Erau atunci, la începutul anilor '90, vremuri agitate: nu se domoliseră încă marile tensiuni politice de după căderea regimului comunist și eram absorbiți fiecare de multe lucruri de făcut deodată, încât nici nu-mi amintesc când a plecat. (...)/ Cine nu l-a cunoscut decât ca persoană publică, profesor universitar, sau doar din cărțile lui savante, greu l-ar putea imagina pe Croh cel pe care-l știm noi, apropiații lui mai vârstnici sau mai tineri. La Cenaclul «Junimea», în conversațiile cotidiene sau în mici reuniuni private lăsa la o parte formalismele precaute și devenea el însuși: destins, glumeț, om de spirit, cald, prietenos. (...)/ La urma urmei, era în multe privințe mai tânăr

decât noi. Avea o inteligență ascuțită și o curiozitate scormonitoare față de tot ce era nou (...). Îl pasionau experimentele creative de orice fel. (...) A fost un mare *fan*, încă din tinerețe, al avangardei europene (...). Învăal avangardei europene (...). Învățase de la marii trăzniți ai secolului plăcerea jocului liber, a improvizației (...). Citise tot soiul de ciudățenii, îi știa pe de rost pe marginalii experimentali din – să zicem – Germania cutăruî deceniu (...). Era la curent cu mersul lucrurilor prin străinătăți, primea cărțile cele mai discutate ale momentului, citea în mai multe limbi străine, urmărea tehnicile noi de lectură (...). Îi plăceau finețurile intelectuale și stilistice și – mai ales – răsturnările parodice. Nu puneu genul comic mai prejos de cele solemne. Savura anecdotele și calambururile. Se amuza copios spunând bancuri cu evrei. A fost un cinefil adevărat și pasionat (...). Și a avut umorul – el, profesorul universitar, el, autorul de sobre tomuri de istorie literară – să scrie tocmai proză SF, jucându-se și acolo cu formele literaturii...”. ■ *Gheorghe Crăciun*: „La cenaclul «Junimea», și nu în sala de curs, l-am descoperit pe Croh în carne și oase./ Cred și acum că între Croh și Crohmălniceanu a existat tot timpul o diferență de care și purtătorul celor două nume era conștient. Profesorul era o autoritate, un istoric literar de temut, dar o persoană publică pentru toată lumea, pe când Croh era «al nostru», era și el, la urma urmelor, un «desantist». (...) Trecut prin multe, hârșit de nenumărate conjuncturi și coniecturi literare, tobă de carte, inteligent și intuitiv, el era complicele căutărilor noastre, dar și acea conștiință critică în stare să privească prezentul (...) dintr-o perspectivă istorică (...). Perspectivă de care nouă – niște tineri de 20-23 de ani – prea puțin ne păsa pe atunci. Dar Croh cunoscuse și literatura din perioada celui de-al doilea război mondial, navigase și prin apele tulburi ale stalinismului cultural, se adaptase și se readaptase, era un om viu care știa bine ce e literatura adevărată, mai mult decât unii contestatari ai săi de azi./ Nici după apariția volumului *Desant* '83 n-am scăpat de impresia că pentru Croh tot ceea ce se întâmpla la cenaclul Junimea era un joc superior, un mod al său personal de a-și face viața de profesor ceva mai interesantă, ascultând încercările literare ale unor tineri și conversând cu ei. Astăzi însă (...) îmi dau seama că jocul junimistului Croh a fost unul cu miză mare. Ba chiar cred acum că miza aceasta a impunerii unei noi direcții în proza românească a anilor '80 a fost pentru el la fel de importantă ca și cărțile pe care le-a semnat./ (...) Dar Croh n-a fost un director de conștiință, n-a fost un «formator literar», n-a fost un șef de școală, a fost pur și simplu un desantist ceva mai bătrân și mai cumpătat, ușor apatic, ușor distant, mai degrabă rece decât cald, dotat cu o infinită atenție și răbdare de a asculta și cu o neslăbită curiozitate pentru nou. Croh a fost de fapt cel mai fidel membru al cenaclului Junimea și desantistul cel mai vizionar. Ideea antologiei i-a aparținut și asta într-o vreme când manifestele de grup nu mai păreau cu puțință. (...) / Dacă există un Dumnezeu al literaturii române, atunci el știe bine care e locul lui Croh și care e locul profesorului

Crohmălniceanu în viața de apoi a scrisului”. ■ *Mircea Cărtărescu* (într-un text datat 4 mai 2000, Berlin): „A trebuit să mă sune Ion Bogdan Lefter din București ca să aflu vestea de necrezut: profesorul Crohmălniceanu și soția sa Ruth au murit acum câteva zile la, poate, câțiva kilometri de mine! L-am sunat pe profesor cum am sosit la Berlin, nerăbdător să-l întâlnesc. Era marți și era deja în spital. Soția sa, cu o voce ca din mormânt, care ne-a speriat, mi-a zis că și ea se simte rău și s-o sun mai târziu. N-am mai găsit pe nimeni acasă nici în acea zi pe seară, nici zilele următoare. (...) / Sunt, pur și simplu, stupefiat. Acum doi ani îl întâlnisem pe profesorul meu la Berlin, îi făcusem o vizită în Charlottenburg și atunci, în pofida vârstei, era același «Croh» pe care l-am cunoscut și la-m iubit cu toții. (...) / Știu, oricum, un lucru de pe-acum: fără Croh, șederea mea la Berlin n-o să mai fie aceeași”. □ În paginile dedicate literaturii, Mihai Dragolea (*Criticul – arici cu țepi necesari*) semnalează un recent volum al lui Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizui* (Cartea Românească, 1999) (comentatorul povestind în preambulul articolului cum l-a cunoscut, întâmplător, în cursul unei călătorii cu trenul, pe autorul *Marelui Alpha*, „intelectualul de erudiție și rafinament, uluitor de deschis și de sincer în opțiuni, în entuziasme și refuzuri”: „Alexandru George povestea fermecător, copios; mi-era și teamă să nu cumva să spun vreo prostie, să-l supăr sau să-l irit, doar citisem opinia unora cum că e ciudat, capricios, se burzuluiește din nimic. Ei bine, nu era deloc așa. (...) Cu mâna pe inimă, pot spune că imaginea acreditată de unii confracți e cum nu se poate mai falsă, iar scriitorul a «beneficiat» din plin de prejudecii din această cauză”); Carmen Mușat (*Pasiunea lecturii*) comentează un volum de eseuri critice al lui Michael Wood, *Children of Silence: Studies on Contemporary Fiction* (1998); iar Victoria Luță (*Întâlnire cu destinul. Pe trei voci*) scrie despre un roman al scriitorului rus Bulat Okudjava, *Întâlnire cu Bonaparte* (Traducere și note de Nicolae Iliescu, Editura Univers, 1999). □ Sub genericul „Istorie literară”, Andrei Corbea (*Moartea unui poet*) semnalează o biografie a lui Paul Celan a lui publicată cu un an în urmă de Wolfgang Emmerich, profesor de literatură germană la Universitatea din Bremen, iar Codrin Liviu Cuțitaru (*Poezii victorien*) prezintă o masivă antologie de poezie victoriană – *The Victorians* (1999) – editată de un profesor de la Oxford, Valentine Cunningham. □ Rodica Mihăilă consemnează o recentă conferință a Asociației Europene de Studii Americane, desfășurată la Graz: *Natura și Națiunea: Re-evaluări. Concepte americane despre natură – de la extaz la criza ecologică*. □ Sub titlul *Între istorie și feminism*, este publicat în traducere un interviu realizat de Krassimira Daskalova (de la Universitatea St. Kliment Ohridski din Sofia) cu Karen Offen, cercetătoare în domeniul istoriei femeilor, de la Stanford University, California. (Interviul a apărut inițial în revista „Kultura” din Sofia). □ La rubrica dedicată „Teoriei literare”, Ion Buzera publică articolul *În căutarea interpretării pierdute*, cu numeroase și amănunțite trimiteri bibliografice.

□ Este publicată, în traducerea Cludiei Dumitriu, o primă parte dintr-un articol al lui Moshe Idel despre Ioan Petru Culianu: ***Libertate și teamă. Reflecții despre viață, moarte și istoria religiilor***, împreună cu o casetă semnată de Andrei Oișteanu și conținând date despre biografia intelectuală a lui Moshe Idel și despre relația cunoscutului specialist în istoria iudaismului și Culianu. (Articolul a fost scris după apariția în SUA a cărții lui Ted Anton, *Eros, Magic and the Murder of Professor Culianu*). Partea a doua va fi publicată în nr. 12 (din 16 mai 2000) al revistei. □ Sub titlul ***Ca experiență interioară, nu fac distincție între poezie și proză***, Raluca Alexandrescu realizează un interviu cu Mircea Cărtărescu, care – notează intervievatoarea într-un șapou – „face parte din acea categorie de scriitori care au dovedit că poți îmbina scrisul de calitate cu vocația de *best-seller* a unei cărți”. M.C., chestionat în legătură cu renunțarea sa la poezie: „Eu cred că tot ceea ce am scris vreodată este până la urmă poezie, iar temporara și intempestiva mea ceartă cu poezia de acum șapte sau opt ani a fost o reacție la cantitatea mult prea mare de poezie pe care am scris-o și am înghițit-o din adolescență până în jrul vârstei de 30 de ani, când am simțit nu numai că filioanele mele poetice interioare se epuizaseră, dar că însăși poezia în general, ca teorie și ca practică artistică, a ajuns la o limită. (...) / *Levantul* închide, e un capac, o piatră tom-bală, o capcană din care nu mai poate ieși nimic în afară. *Levantul* este ca o piatră de mormânt peste poezia românească. Fraza a fost interpretată în sensul unei teribile infatuări (...). De fapt, e absolut indiferent cine a scris această carte, care oricum trebuia să existe, pentru că ea exprimă momentul în care în mod obiectiv poezia s-a curbat în ea însăși”. Despre „retardul cultural” al literaturii române, specific, de fapt, „tuturor literaturilor marginale”: „Nu este vorba de o rămânere în urmă numai din anii '60 încoace. Eminescu era nu fiul, ci nepotul adevăraților mari romantici cu care este congenere absolut. Această dislocare (...) este perpetuă (...). Numai prin vârfuri, prin foarte puțini autori suntem în curentul artistic al Occidentului. Marea masă a creatorilor noștri din toate domeniile sunt în general rămași în urmă, mai mult sau mai puțin. (...) Dacă Mircea Horia Simionescu ar fi scris în franceză, spaniolă sau engleză, el ar fi fost considerat, poate, un egal al lui Borges. Așa, el nu poate accede la *validarea* lui Borges, pentru că noi nu trăim în absolut, ci în condițiile unei situații geo-politice și culturale defavorizante. Nu trebuie să fim complexați de acest lucru, ci să pornim de la el ca de la un dat și poate chiar ca de la un obstacol stimulat”; și mai departe: „Dacă vrei să fii validat, trebuie să accepți un oarecare grad de standardizare, sau cel puțin criteriile standardizării. Altfel nu ești recunoscut (...). Dacă nu vrei să fii validat, poți rămâne oricât de exotic sau ireductibil poștești. Dar atunci nu te mai plânge”. „*Cum decurge lucrul la trilogia Orbitor?* / Am de gând să mă țin de cuvânt și să termin această carte grea, cea mai grea de care m-am apucat vreodată. În cazul unor monștri de felu-ăsta, e incredibil de mare tentația de a lăsa totul baltă, așa cum s-a

întâmplat cu promisa tetralogie a lui Ștefan Bănuțescu (...). Sunt foarte sigur că voi reuși să o duc la bun sfârșit, dar într-un interval lung de timp și cu întreruperi. (...)/ *Care este modul dumneavoastră de raportare la religioși?* (...) Tot ce am scris vreodată este poetic și vizionar, în sensul cel mai concret al cuvântului. (...)/ Religiosul este un domeniu mult prea intim ca să pot vorbi despre relația mea cu el într-un interviu. Ajunge să spun că am căutat întotdeauna un adevăr care să poarte numele meu, să fie *adevărul meu*. (...)/ *În Orbitor a acționat aceeași dorință de autodescoperire?* Orbitor este chiar produsul ei. În câteva din paginile sale cred că am împins până la capăt încercarea de a-mi înțelege situația în lume, cum ar spune Kafka. (...)/ Orbitor reia toate temele mele, încearcă să le limpezească, să le sintetizeze și să le transgreseze. Am văzut deci Orbitor, într-un fel, ca pe cartea vieții mele, care să reflecte toate celelalte cărți scrise de mine./ (...) Înțeleg (...) încă foarte puțin din *Travesti*, cartea mea cea mai adevărată și cea mai enigmatică. Un loc comun al cărților mele cred că este cel al lumilor telescopate, care se închid una în cealaltă precum păpușile rusești. (...) Este un mod de a vedea lucrurile propriu gândirii mistice, unde Totul se reflectă în fiecare parte a sa. Apoi ar fi tema dezvoltării de tip holistic, așa cum embrionul trece prin toate etapele dezvoltării sale. Cam așa cred eu că s-a dezvoltat fiecare carte a mea, conținându-și propria istorie. (...)/ În ultimii cinci ani, nu cred că a fost zi în care să nu citesc din Biblie, cu mintea și inima deschise, liber de orice rit, de orice tradiție și de orice pre-interpretare. (...)/ *Vă place să fiți profesor?* Atâtavreme cât fac ce-mi place și ce mă interesează cu adevărat. Marea satisfacție a «carierii» mele universitare e, de departe, cenaclul «Litera», pe care l-am condus timp de șase ani. (...) Noi am publicat trei volume colective. Primul se numea *Tablou de familie*, al doilea *Ferestre 98*, iar ultimul este o carte mai specială, experimentală, care se numește *40238 Tescani*. Volumul face figură singulară, cred, în literatura română: principiul de generare a textelor a fost unul al improvizatiei, al întâmplării, al hazardului. Totul s-a scris conform acestor principii: autorii și-au tras la sorți locul în poem, personajele etc. Textele nu sunt semnate. Cartea este un *ready-made*, situat la jumătatea drumului dintre neoavangardă și postmodernism”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 19), *Viceversa*, Livius Ciocârliescrie: „După căderea lui Ceaușescu, domnul Iliescu a început prin a ne spune că tiranul întinase idealurile socialismului. Era o greșeală de tactică, nu de strategie. Cum au dovedit în două rânduri alegerile, românii, în majoritatea lor, își doriseră numai o față mai umană decât a dictatorului. În rest, mai multe bucate, nu atâta frig. Un soi de gorbaciovism. În schimb, sub influența ziariștilor, până și a Televiziunii, au devenit repede alergici la cuvântul *comunism*. Chiar și socialismul, așa cum îl cunoscuserăm pe pielea noastră, e acum rău famat. Deseori, nu evităm eroarea de a atribui același tip de gândire partidelor socialiste din Apus. Una peste alta, domnul Iliescu n-ar mai fi

trebuit să vorbească de socialism. I-ar fi fost suficient să-l continue; bineînțeles, fără încrâncenarea mai puțin zâmbărețului său predecesor. (...) Curând, domnul Iliescu s-a printat. Și-a încetinit zborul către idealurile neîntinate, înainte de a-l accelera din nou, dar în sens opus. Integrare, NATO, *Uniunea Europeană* i s-au bătut la gură – termeni predilecți. Oare să fi fost – și să fie – sincer?”.

□ Două pagini de revistă sunt dedicate aniversării Editurii Humanitas: ***Humanitas – 10 ani de la înființare***, grupajul conținând: o scurtă cronologie a editurii, opinii ale unor cititori, puncte de vedere ale unora dintre autorii editurii sau ale unor critici literari (Mircea Cărtărescu, Lucian Boia, Andrei Pleșu, Alex. Ștefănescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Dan C. Mihăilescu, Ioana Pârvulescu, Neagu Djuvara, H.-R. Patapievici). ■ Gabriela Adameșteanu publică un text intitulat ***10 ani pentru Humanitas***: „Gabriel Liiceanu a dăruit editurii Humanitas 10 ani din viața lui: ani în care putea să facă nenumărate alte lucruri. Putea intra direct în saloanele politice, în 1990 și în 1992 când s-au făcut presiuni asupra lui să accepte să candideze la alegerile prezidențiale din partea opoziției. Putea să fie ambasador după 1996 și probabil ministru. Putea să-și scrie cărțile amânate sau neștiute. Putea să predea în universitățile străine. Putea trăi fără tensiuni și fără măcinarea zilnică pe care ți-o aduce conducerea unei instituții într-un climat neprietenos, cu legi proaste, bani relativ puțini, incertitudine politică și culturală, lacune profesionale ale colegilor, inclusiv ale tale, care ești nou într-o profesiune etc. Ar fi fost scutit, măcar în parte, de campaniile cu iz de demascare ideologică, în care mustesc invidia, frustrarea, resentimentul. A ales editura Humanitas și i-a rămas credincios 10 ani. N-a fost atins nici de morbul bolilor naționale – paranoia, mitomania, narcisismul – care au făcut și fac ravagii în micul nostru spațiu. A rămas normal, cu calitățile și defectele lui omenești. (...) Păstrând sistemul său de valori, *Humanitas* și figura sa emblematică, Gabriel Liiceanu, s-au instalat într-o relație de putere – o relație stabilă care deranjează, s-ar părea, din ce în ce mai mult. Asistăm de la o vreme nu la o competiție – ceea ce este firesc, și cei ce au susținut ideea economiei de piață trebuie să se aștepte să nu obțină monopolul –, ci la o contestare, cu accente violente și deseori fără *fair-play*”. □ Mihai Șora semnează un text ***In memoriam*** Ov. S. Crohmălniceanu: „Cu toate că, într-un fel, fusesem oarecum prevenit de mai multă vreme, căci eram la curent cu starea sănătății lui, dispariția bunului și vechiului meu prieten Moni, a omului acestuia cu adevărat minunat care a fost Ov. S. Crohmălniceanu, mă afectează profund. Nu e momentul – și nici nu mă simt în stare acum – să încerc să-i schițez portretul pentru uzul celor care nu și l-au apropiat cât s-ar fi convenit când era încă printre noi, dar promit că voi reveni. Până atunci, îi voi păstra vie amintirea, nu fără a-mi rememora în același timp istoria dură prin care, împreună cu noi toți, a trecut vreo patru decenii la rând –suportând-o îndeobște cu demnitate, dar și înfruntând-o uneori, fie și oblic (evident: cu riscurile aferente), în chiar spațiul public în

care ea era stăpână. *Institutul de Filologie Romanică* al Universității din München și în mod deosebit studenții care au avut loc privilegiul de a audia cursurile de literatură română predate de Ov. S. Crohmălniceanu își exprimă profunda durere de a-și fi pierdut profesorul atât de apreciat”.

● Într-o tabletă din „România liberă”, *Față cu intelectualii*, Gheorghe Grigurcu aduce în discuție „erodarea drastică a popularității președintelui Constantinescu”, inclusiv în rândul intelectualilor care îl susținuseră până atunci: „Campania de «sprijinire» a d-lui Emil Constantinescu, montată ca din partea întregii noastre intelighenții, în număr de sute de mii, ni se înfățișează inoportună. (...) Primii care l-au susținut pe actualul președinte fiind intelectualii (fără mediatizarea lor entuziastă ne îndoim că ar fi fost ales), ei sunt și cei dintâi dezamăgiți de prestația d-sale, de neîmplinirile programului pe care l-a anunțat cu surle și trâmbițe. (...) Care a fost «politica» actualului președinte față de intelighenție? Nu alta decât una a indifferenței crase (...). Ne-am văzut proiectați la marginea societății, cu salarii pe care nu le-ar invidia nici cerșetorii (adesea doar o jumătate din salariul mediu pe economie). Cei opt mii de cercetători români care s-au declarat gata de exod nu reprezintă un coșmar, ci o penibilă realitate. Așadar mai mult de jumătate din cei 15 mii de faimoși specialiști doresc să părăsească țara! N-am putut vedea în atitudinea d-lui Constantinescu altceva decât o continuare agravată a disprețului pe care regimul comunist și anexa sa iliesciană l-au manifestat față de creatori și cărturari. (...) Pe deasupra, președintele Constantinescu, în loc de-a apela la frunzașii democrați ai intelectualității, în frunte cu foștii disidenți, rămași fideli idealului lor, a preferat a se înconjura de oportuniști, de slujitorii guvernelor lui Iliescu, de reprezentanții celui de-al treilea pol, «apoliticii» și «echidistanții» (vorba vine!). Ceea ce ne-a contrariat și ne-a jignit profund”.

10 mai

● În „Luceafărul” (nr. 18) apare, sub titlul *Jandarmul Lefter*, următoarea notă nesemnată: „Inflamat până la a-și pierde cumpătul și discernământul (dacă a avut vreodată așa ceva !) Ion Bogdan Lefter riscă să capete poziția de altădată a lui Eugen Barbu, jandarmul literar, intrat în război cu toată lumea, numai fiindcă vanitățile sale exacerbate nu mai puteau fi supravegheate. Spirite caritabile și tolerante, noi îi înțelegem și-i justificăm, întrucâtva, înverșunarea./ Intrat într-o vârstă a maximelor acumulări și performanțe, când alții și-au întemeiat deja o operă consistentă și o autoritate pe măsură acesteia, I.B.L. continuă să plutească în derivă, să întocmească doar prefete și discursuri, să prefere ranguri administrative în locul celor artistice (dacă nu se poate, nici Dumnezeu nu cere, mai ales când ești călăuzit de altă putere!), fără să întâlnească olimpianismul creatorului autentic./ Supărat, așadar, pe destin (omul ar fi fost exclus atunci când s-au împărțit darurile alese – pe cele terestre și le-a însușit cu eforturi desperate!), dar și pe cei care s-au realizat, într-o mai mică

sau mai mare măsură, pletosului (și pletoricului) condeier îi miroase urât totul în jur. Nu doar Eminescu și Călinescu îl indispun, ci și alte spirite care, în pofida ordinelor sale, nu pot fi ignorate în literele românești./ Suntem tentați să avem din nou înțelegere pentru I.B.L. Fiind prea ocupat (și preocupat) cu ierarhiile de casă, nu mai are timp și pentru lecturi, iar atunci când mai reușește totuși să citească vreo scriere, orbit de atâtea patimi, rătăcește cu gândul în altă parte și nu se mai poate aduna. Numai așa se explică faptul că aruncă, fără susțineri, calificative deconcertante, de la cele onctuoase la cele grobiene, niciodată subtile, demonstrând, dacă mai era nevoie, că joacă rolul unui urechist din Cuțarida. Ca orice jandarm în exercițiul funcțiunii./ Afirmă orice, fără să demonstreze cu temeinicie, încât, prin lăbărțata-i *personalitate*, și-au pus amprenta și pe «Observatorul» său, cuvântul *cultural* încadrându-l într-un chenar negru, de îndoliat. Conștient sau inconștient, instinctiv sau programat – nu vom ști niciodată./ Publicația sa a preluat, din mers, partitura «Săptămânii» barbiene, și e greu de presupus că va căpăta o altă orientare. Dacă Eugen Barbu se putea lipsi de acea fițuică, fiindcă prozatorul avea totuși o operă notabilă în spate, cu Ion Bogdan Lefter situația se schimbă. Fără «Observator cultural», în această variantă, jandarmul arțăgos ar rămâne cu adevărat lefter. Și ar fi păcat să nu aibă și el o carte de identitate, cu care să se poată legitima în timp. În ceea ce ne privește, vom reproduce pasaje semnificative, ca și cititorii să se amuze odată cu noi. Debutul îl facem chiar în acest număr, indicând pagina 19. Iar, de va reuși să-și facă și un alt fel de operă, vom ține aproape!/. □ Caius Traian Dragomir publică articolul **Paul Goma – unele reflecții asupra conștiinței tragice**: „Paul Goma ne-a dat tuturora sentimentul că se opune pe față comunismului, din poziția unui român oarecare, nici mai protejat decât alții, nici mai neprotejat, în calitate de om care trăise opresiunea, tragedia, tortura regimului comunist, primindu-le cu mâinile goale – acțiunea sa a fost, pe de altă parte, fără echivoc. O foarte mare componentă a dizidenței (rezistenței) noastre să sentimentul revoltei de palat – temperată, ca orice revoltă de palat – mitigată de viața în comun, în cadrul unei nomenclaturi în care șefii comuniști se prefăceau că nu sunt șefi comuniști, iar dizidenții renunțau la a-i depăși pe aceștia în dizidență, de vreme ce își împărtășeau intimitatea și nemulțumirile personale. Comunismul a cumpărat, prin avantaje materiale și sociale, unele texte în favoarea sa, sub semnăturile lui Călinescu, Sadoveanu, Camil Petrescu și ale altora dar, incontestabil, a mai cumpărat și atenuarea criticii și îndrăzneții intelectuale – înțelegând prin aceasta mai ales pe cea scriitoricească. Guvernul comunist român a manifestat un anumit gen de toleranță în fața celor care și-au arătat cu măsură opoziția. În condiții de dictatură, însă, toleranță înseamnă corupere. Nu sunt deloc dispus să condamnăm nici personalitățile de genul Sadoveanu, Marin Preda și, în anumite limite, nici măcar pe Eugen Barbu – cu atât mai puțin să încerc deprecierea valorii umane a participanților la semidizidența noastră sau, încă și mai puțin, semnificația a

ceea ce scriitorii acestei categorii reprezintă ca scriitori”. □ În *etică și poetică*, Dan C. Badea scrie: „Imediat după '89, tumultul schimbărilor de tot soiul din instituțiile noastre culturale a transformat redacțiile unor edituri și reviste în teatrul unor bătălii fără menajamente. În atmosfera confuză și la maximum încinsă, cu maziliri, ostracizări, contestări între generații, nelipsind nici «demascările» iru dorințele «revanșarde», greu se conturau mizele meritând să anime disputele: (re)legitimarea autorității și sonfigurarea unor noi orientări literare. Ceva de acest gen s-a petrecut și la revista «Convorbiri literare». Cei care au preluat conducerea publicației ieșene la începutul anilor '90 au considerat prioritară dezbaterea privitoare la cultura civică/politică. Nu altceva visa prin 1947 însuși C.R. Motru, când septuagenarul gânditor nota într-un din caietele sale de însemnări că a discutat cu Torțoiu despre reparația «Convorbirilor», publicației urmând să i se confere rolul de «organ de eliberare de sub influența comunismului». Dar editorialul care deschide noua serie (1 ianuarie 1996), proaspătul redactor-șef, Cassian Maria Spiridon, afirmă că revista va redeveni una de literatură și critică, mai ales de critică. Din aceeași perspectivă, altcândva, Iacob Negruzzi stipula că preocupările literare trebuie ținute la distanță de «de pasiunile politice». Articolele apărute în «Convorbiri literare», dar și în alte reviste coordonate de către același Cassian Maria Spiridon, formează materia volumului *Atitudini literare* (Cartea Românească, 1999). Temele și pretextele celor peste cînzeci de articole sunt deconcertant diverse, deși o unitate subiacentă există între ele. (...) Cassian Maria Spiridon deplânge confuzia din cânul literaturii române, după retragerea din viața literară a unei bune părți din elita criticilor, efect pe care scriitorii încearcă să-l contrabalanseze preluând și ocupația de cronicari literari de tranziție. Nevoie urgentă e de reevaluare a literaturii postvelice, autorul ajungând la un verdict nimicitor când se referă la temeinicia selecției operate în *Scriitori români de azi* «probabil că nici zece la sută nu și-ar mai păstra valabilitatea». □ Mihai Cimpoi publică un articol intitulat *Alex. Ștefănescu: Stănescu, poetul secolului XX*: „Substanțialul studiu al criticului «României literare», Alex. Ștefănescu, îmbină analiza profundă, propriu-zisă, a operei lui Nichita Stănescu cu o pledoară, apărând cu *prti pris*, pentru *regalitatea* în secol a personalității sale poetice. (...) Oricum, poetul acestui eseu al lui Alex. Ștefănescu, scris elegant și u dezinvoltură, este acela de a ne demonstra că opera nichitastănesciană este un reper de care nu se poate face abstracție atât în cadrul poeziei române, cât și în ansamblul liricii universale contemporane”.

11-12 mai

● Universitatea „Transilvania” din Brașov organizează un eveniment denumit *Zilele „Universitatea și Tânărul Scriitor”* – la împlinirea a zece ani de la înființarea Filologiei brașovene. Coordonatorii proiectului: Andrei Bodiu, Mihai Sturzu și Florin Paraschiv. Printre participanți: Gheorghe Crăciun,

Ovidiu Moceanu, Cornel Moraru, Artur Solfalvy, Ion Bogdan Lefter, Paul Cernat, Iulian Băicuș, Luminița Marcu, C. Rogozanu, Rareș Moldovan ș.a. Manifestarea a inclus o dezbatere pe tema *Realism și biografie în literatură (o privire teoretică asupra literaturii tinere la sfârșit și la început de mileniu)* și o alta direcțiile de evoluție ale literaturii tinere a momentului, lansarea unor numere recente din revistele „Interval”, „Echinox” și „Litere Nouă”, lecturi de proză și poezie susținute de tineri scriitori (cf. „Observator cultural”, nr. 12, 16 mai: **Literatura tânără s-a integrat deja în Europa**).

● În memoria lui Ov. S. Crohmălniceanu scriu, în „Adevărul literar și artistic” (nr. 517), Dumitru Micu și Eugen Simion. ■ Dumitru Micu își amintește că „principala sa însușire era conștiinciozitatea”: „În această privință era un «ardelean», unul de tip clasic. Nu-l întrecea nici Blaga. Asemenea poetului-filosof, ajuns funcționar al Academiei, după excluderea din învățământ, Ovid Crohmălniceanu își îndeplinea sarcinile de serviciu și orice obligație asumată cu o rigoare dusă până la sacrificarea de sine. Și până la... pierderea umorului. Era în stare să renunțe la un spectacol pentru care avea bilet, deoarece trebuia să redacteze un referat, și să nu plece în concediu, cu toate că avea loc reținut, de teamă să nu iasă vreun pocinog în numărul de revistă dat la tipar, dacă s-ar fi tras în absența lui. La cursuri și seminarii nu întârzia nici un minut, la examene observa regulamentul de desfășurare până în ultimele detalii. Participa, din obligație, evident, dar fără a încerca să se sustragă, la diverse «munci patriotice», ca aceea de culegere a porumbului ori de sortare a cartofilor. În scris și în activitatea de predare era în stare să-și încalce convingerile, să se mintă pe sine, pentru a se conforma «liniei» trasate de forurile ideologice și chiar de șefii imediați. (...) Conștiinciozitatea era însușirea dominantă a lui Ov.S. Crohmălniceanu în planul social. În structura lui intelectuală nu pot să spun ce prepondera: deosebit de ascuțită inteligență sau uluitor de insașiabilă curiozitate. Era o minte dintre cele mai pătrunzătoare pe care le-am cunoscut: nu doar în experiența existențială, ci și prin lectură. Puterea lui de analiză în special suportă comparația cu virtuțile unora dintre spiritele disociative eminente din istoria gândirii. (...) Extrema luciditate l-a condus, în cele din urmă, până la propriile ei limite. Raționalist intransigent, multă vreme, cu înaintarea în vârstă n-a ezitat să admită existența transraționalului. Odată mi-a dezvăluit că citise undeva că există situații, cam una la un miliard, în care legile fizice nu se aplică, funcționează alte legi. Și a comentat, cu nedisimulată emoție: Dar asta înseamnă miracol! De aici, poate, și adoptarea, în critică, a unui mod mai impresionistic”. ■ Eugen Simion: „Pe Ov.S. Crohmălniceanu l-am cunoscut, întâi, în amfiteatrul Odobescu în timpul studiilor mele universitare. Era, ca profesor, remarcabil. Discursul lui nu semăna deloc cu mohorâtele și primitivele discursuri din timpul proletcultismului. Era inteligent și convingător, i-am urmărit, apoi, articolele din presa literară a vremii și, mai târziu, am lucrat împreună în redacția «Gazetei literare». Era un spirit deschis,

deloc scorțos, pasionat realmente de literatură. Este primul semn al unei vocații critice autentice. Nu poate fi critic literar cine nu iubește literatura și nu respectă valorile spiritului, mature sau tinere. Croh' le prețuia în felul lui, nespectaculos, dar temeinic. Ca profesor a crescut o generație de scriitori (prozatorii optzeciști) și i-a ajutat în chip substanțial în clipa grea a debutului. Ca istoric literar a dat o carte de referință (în trei volume) despre agitata literatură interbelică, un studiu, apoi, de referință despre expresionismul românesc, o carte – admirabilă – de memorii deghizate, un volum de povestiri insolite și atâtea alte scrieri ce-au impus un spirit critic exigent și, în același timp, deschis spre înnoire”.

11 mai

● Gabriela Adameșteanu publică în „România liberă” o tabletă intitulată *Cartea anului 2000?*: „S-a vorbit despre «criza culturii», dar producția de carte a ultimilor ani a fost bogată, calitativ și cantitativ. Este dificilă alegerea unei «cărți a anului»./ (...) Jurnalul lui Mihail Sebastian, *Anatomia mistificării* de Stelian Tănase, *Paradoxul român* de Sorin Alexandrescu – evenimente editoriale indiscutabile – au dat prilej cititorilor să verifice încă o dată modul în care «prezentul reinventează trecutul». (...) / Va avea acest impact și excelenta carte a Martei Petreu care ne conduce pe un drum pasionant, al celor 8 ani când Cioran «s-a aventurat pe teritoriile amețitoare ale politicii» (...) ? Cred că l-ar merita./ Chiar și cititorului pregătit pentru «extravaganța gândirii politice a lui Cioran – de dandy iresponsabil, în căutare de senzații tari și înviorătoare», al cărui simptomatic raționament a fost «sufăr de urât ontologic, deci să vină dictatura», cartea Martei Petreu construită cu exactitate, finețe și pasiune rece față de subiect îi va oferi surprize./ La cinci ani de la moartea lui Cioran, merită să-i întâlnim chipul tânăr și să înțelegem ce l-a determinat să se realizeze, ca scriitor francez de renume internațional, salvat dintr-o «cultură mică», «așezată la periferia istoriei”.

12 mai

● Nr. 378 al revistei „Dilema” se deschide printr-un articol-evocare al lui Mircea Iorgulescu despre de curând dispărutul Ovid S. Crohmălniceanu (*Croh*): „I se spunea «Croh». (...) Ciudatul nume era însă un pseudonim, confecționat, pare-se de însuși purtătorul lui, după reguli numai de el știute, dar probabil nu fără legătură cu gustul său pentru avangardă și spiritul ludic, definitorii pentru veritabila personalitate a celui care a fost și va rămâne Ov. S. Crohmălniceanu, adică una dintre cele mai proeminente figuri ale criticii și istoriei literare românești din perioada postbelică. Avea, e drept, câteva cusururi de neiertat. Era inteligent. Era cultivat. Avea talent. Era evreu. O combinație insuportabilă, nu? (...) A intonat, mai bine sau mai prost, sloganele epocii, supunându-se intelectual unui îndelung exercițiu de automutilare, dar

parcă abia așteptând înseninările – și, trebuie spus, încercând să le grăbească, să le deschidă calea, să le provoace chiar. (...) Persoane și personaje de tot felul, dar având ca numitor comun o orbire întru totul comparabilă cu orbire politrucilor din anii '50, o orbire în care intră de toate, de la invidia canibalică la antisemitismul cel mai vulgar, fără a mai vorbi de prostie, prostie masivă, prostie sufocantă, prostie cu ifose și sclifoseli, l-au proiectat pe Ov. S. Crohmălniceanu în rolul de tartor comunist al culturii. Al culturii *românești*, asta ca să se sugereze, când nu se spune de-a dreptul, că *de aceea*. Ar putea fi chiar amuzant, dar o dovadă mai mult de incompetență și de rea-credință. Aceiași procurori literari care denunță decăderea sub comunism a scriitorilor afirmați înainte sunt incapabili să observe că unii dintre scriitorii care și-au început cariera în primii ani de comunism au fost capabili de spectaculoase regenerări – iar Crohmălniceanu acestei din urmă categorii îi aparține. Opera lui fundamentală, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, se află însă pe același raft cu *Istoria literaturii române* (sic!) a lui E. Lovinescu și cu *Istoria...* lui G. Călinescu. Exilat discret după '89, Ov. S. Crohmălniceanu a murit în străinătate". □ Dosarul tematic al acestui număr, realizat de Adrian Cioroianu, are ca obiect *Piața Universității după zece ani*. Semnează articole de opinie/atitude și evocări la temă Dragoș-Radu Bucurenci (*Amintiri din copilărie – sindromul Peter Pan la scară națională*), Cristian Preda (*Adversarul societății*: „Nu am fost «golan». Am trecut, ce-i drept, de mai multe ori prin Piață, pentru a asculta discursurile din balconul Universității. Dar nu am răma acolo niciodată mai mult de o oră, pentru că unii oratori mi se păreau a fi stupizi, iar mulți dintre cei aflați în stradă păreau să fi venit doar pentru a cânta (...) Student fiind, am preferat protestului de stradă, care voia să refacă țara, angajarea «egoistă» în refacrea Facultății), Aurora Liiceanu (*Vraja „ieșitului”*), Viorel Moțoc (*Piața mea e un roman – scene din jurnalul unui martor implicat*), Irina Nicolau (*Grădinița speranțelor noastre*), Florin Mihalcea (*„Timișoara! Timișoara!”*), cărora li se adaugă interviuri cu Răzvan Theodorescu, președinte al radioteleviziunii în perioada P.U. (*Bucuria tiflei*, realizator Cristian Ghinea) și consilierul prezidențial Zoe Petre (*O euforie a libertății*, realizatoare Tita Chiper). Rememorând o serie de momente ale relației TVR cu Piața, primul acuză, la final, „sămânța de intoleranță pe care a semănat-o, la un momemt dat, față de tot ce nu era Piața Universității. Această intoleranță s-a răsfrânt după aceea în alte intoleranțe. Piața este rădăcina intoleranței românești de astăzi, societatea românească s-a scindat atunci Poate că generația dumneavoastră va vorbi mai detașat, întemeiată pe documente, pe presa de ambele culori, pe imagini zilnice și cu detașarea celor care aveți 11 sau 12 ani atunci. Fenomenul merită studiat. Piața Universității a fost (...) bucuria tiflei. Asta e o reacție absolut latină". □ Zoe Petre: „Evenimentele explozive iar Piața Universității n-a fost unul banal! – oferă o cale de manifestare unor temperamente foarte diferite. E adevărat că, dintre toate

persoanele enumerate, Marian Munteanu a avut rolul de a focaliza o anumită emoție publică, dar cred că și-a epuizat valențele în acest moment. Se poate spune că liderii Pieței Universității au avut opțiuni foarte diverse, pe care și le-au exprimat pentru moment în acest fenomen special, dar odată ce acest fenomen s-a încheiat, fiecare dintre ei a plecat pe drumul său, asumându-și libertatea. (...). A fost fără îndoială un moment recuperator, fiindcă poate mulți dintre cei care n-au fost pe stradă în 21 decembrie și-atunci aveau de recuperat o onoare, în sensul participării la un eveniment. (...) Cred că una din cauzele fundamentale pentru care comunismul s-a prăbușit e aceea că n-a reușit în niciun fel să lase un spațiu pentru manifestarea liberă a sentimentului de «sărbătoare». Or, din acest punct de vedere, dimensiunea ludică a Pieței Universității a fost enormă. Humorul, improvizația, folkul – chiar și partea aia cu lumânările și rugăciunea, partea ritualistică – aparțineau unor oameni care aleseseră firesc o formă de a fi împreună”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu taxează o recentă intervenție autolaudativă a tânărului critic Daniel Cristea-Enache (*Oglindirea în monumente funerare*): „Daniel Cristea-Enache este un foarte tânăr colaborator al «Adevărului literar și artistic», unde scrie, de ceva timp, articole de critică de întâmpinare. Că este foarte tânăr – aceasta se poate vedea și din insistența și nerăbdarea lui de a se face cunoscut, în a se recomanda cu orice preț, în a-și face publicitate. Într-o mică paranteză trebuie să precizăm că tânărul este nepotul lui Valeriu Cristea și că a beneficiat din plin de această înrudire. Faptul ne-a fost relevant, de altfel, de însuși D.C.-E., printr-un articol apărut (...) acum câteva săptămâni, cu ocazia unei cifre rotunde (sic!) de la dispariția criticului literar. Am fost surprinși să constatăm atunci că textul respectiv era prea puțin despre Valeriu Cristea și mai mult despre semnatarul articolului – despre cât de mult l-a apreciat și cât de multe speranțe și-a pus în el unchiul său. Deși ne-a revoltat tratamentul (Valeriu Cristea merita ceva mai mult, nu doar să fie o simplă treaptă pe care să se înalțe nepotul său) am preferat să nu comentăm, considerând că, în fond, este o chestiune de familie. Iată însă că D.C.-E. recidivează. Din păcate, s-a ivit o nouă ocazie (...) întristătoare: recenta dispariție a unui alt mare critic, Ov. S. Crohmălniceanu. Se pare că aceste momente de extremă gravitate îl incită pe D.C.-E. în dorința lui de a-și face reclamă. În numărul 516 (2 mai 2000) (...) D.C.-E. semnează, pe prima pagină a revistei, necrologul intitulat *opiere gra: Ov. S. Crohmălniceanu*. Din cele trei coloane ale articolului, prima, aproape în întregime, ni-l înfățișează și ni-l recomandă, prin intermediul celui dispărut, pe însuși semnatarul textului. Îl întâlnim pe tânărul D.C.-E. în postura autoritară de universitar: «Acum câteva zile, le recomandam studenților la seminar, pentru a nu știu câta oară, să citească *Literatura română între cele două războaie mondiale*: lectură pe care, dacă aș putea, aș decreta-o obligatorie la Facultatea de Litere». (Un mic amănunt care se dorește pus în legătură cu sintagma «pentru a nu știu câta

oară»; tânărul este asistent de numai două-trei săptămâni (...). Dacă, însă, în fraza citată demersul auto-publicitar ține mai mult de nuanțe, ininuându-se la modul subliminal, D.C.-E. ajunge peste doar câteva rânduri la reclama directă: «îmi amintesc foarte bine, de parcă ar fi fost ieri, cum am 'strălucit' la Olimpiada de română pe sector, printr-o destul de respectuoasă parafrază a frazelor sale despre Arghezi. Găsisem un filon bogat, de care, cu o minimă abilitate, se putea profita mult și bine. Ceea ce am și făcut, cu un entuziasm mai întâi juvenil, apoi 'matur', ce a marcat liceul, dar și facultatea, masteratul, dar și doctoratul, propria activitate didactică – dar și pe cea de cronicar literar.» Iată, în încheiere, pentru cei interesați, și un mic *curriculum vitae*... În dorința de a-și promova cu orice preț imaginea, tânărul D.C.-E. ajunge la forme ciudate de narcisism, ogindindu-se până și în marmura neagră a monumentelor funerare. Până la urmă, aceasta este traba lui. Mai deranjant este că, atunci când se hotărăște să rostească un discurs către îndurerata adunare, se cațără, pentru a se face văzut, chiar pe capacul sicriului. Din nebăgare de seamă, desigur”.

● În „România Mare” (nr. 513), Ileana Vulpescu publică, sub titlul *În derivă*, un articol anti NATO și anti-UE: „Comunismul părea cel mai uniformizant regim din lume. Trăind noi numai în comunism, nu ne dădeam seama că nu era singurul sistem politic și șocul care urmărea să extirpe orice aspirație de originalitate din gândire; *grosso modo* vorbind – să extirpe refuzul de *alinie în turmă*. Cu părere de rău observăm că, după ce-am rămas «orfani» de comunism, ne-am lăsat înfiați tot de gregarism: doar că direcția acestuia e dreapta, nu stânga. A apărut pe nepusă masă o sectă de neofiți ai dreptei care ni se prezintă în chip de «oameni noi». Cu această ocazie, cei mai mulți dintre aceștia ignoră sau se prefac a fi uitat traiul mai mult decât călduț pe care l-au dus în defunctul regim pe care-l condamnă. Și tot acești «oameni noi» par a nu se teme de formula ultra-răsuflată – chiar și-n communism – a «omului de tip nou», formulă ce presupune încolonarea în rândul celor cu «gândire unică și monolitică», după chipul și asemănarea Partidului: unic și monolitic și el. Noi, cei din afara partidelor, constatăm că și astăzi, același monolism și aceeași lipsă de gândire sunt recomandate călduros în interiorul *ziselor organizații politice, organizații de presupus a fi fost alcătuite pe criterii ideologice*”. □ Sunt reproduse poeme dintr-un volum de pamflete al lui C.V. Tudor, recent apărut la Editura Fundației România Mare, 2000 (cu titluri precum: *Ceaușescu, ieși din groapă...*, *Imnul Ungariei Mari*, *Creșterea limbii englezești și-a mafiei cinstire*, *Visul lui Coposu*, *Bill Clinton la București*, *La Judecata de apoi a regimului Emil Constantinescu*; cităm din *Mafia e-n toate!*: „Mafia e-n toate; e-n cele ce sunt/ și-n cele ce mâine vor face picioare./ E-n sate și târguri, e-n cer, pe pământ./ E-n palma ce-ascunde bacșișul cel sfânt./ Fanarul de-a pururi nu moare”). Volumul a fost lansat pe 5 mai 2000, la Librăria „Mihai Sadoveanu” din București, la eveniment participând, între

alții, Dan Zamfirescu, Mircea Micu, Leonard Gavriliu și Mihai Ungheanu; acesta din urmă apreciază „Aceste texte în versuri au apărut în «România Mare», care a fost o publicație de scriitor și a rămas, în bună măsură, chiar când a devenit de partid, o publicație de scriitor. (...) Ca întotdeauna, vreau să spun că omul politic Vadim este condus de scriitorul Vadim. (...) Vadim Tudor parodiază aici [n.b. – în poemul *Amintiri din vremea când Petre Mihai Băcanu ronțăia covrigi și scria imnuri pentru tovarășa Maricica*] pe unul dintre cei mai mari prozodiști ai literaturii române, pe George Coșbuc, poate cel mai mare, iar parodia lui este un fel de simulare a *poeziei naive*, dar făcută de un stăpân perfect al versului”. □ Mircea Micu semnează un portret Marin Sorescu: „Dotat cu o inteligență artistică de excepție, Sorescu este un poet miraculos, divers și mereu interpretabil, un creator de lumi fabuloase, un revitalizator de mituri autohtone, un virtuoz care a știut să-și valorifice extraordinarul talent, impunându-l pe plan european. (...) El este un introspectiv bazat pe sensibilitatea memoriei, un împământenit al satului, un povestitor de mituri. (...) Poezia sa se arcuieste între sensibilitate sublimată și tragism, e directă dar și ascunsă, ca un submarin cu periscopul stricat deasupra valurilor. Ciclul *La Liliiec* (intraductibil din păcate) este o frescă fascinantă și pitorească a satului oltenesc, cu o limbă savuroasă și recompuneri mitice surprinzătoare. (...) Sorescu este, probabil, unul dintre cei mai citați autori români”.

16 mai

● Nr. 12 al revistei „Observator cultural” conține, între altele, în sumar: un articol al lui Ion Bogdan Lefter, *Orașul-metaforă*, despre arhitectura berlineză; un eseu al Monicăi Spiridon, *John Searle în Micul Paris*; o recenzie a lui Andrei Bodiu (*Arta moralei secrete*) la un volum de poezie al lui Szöcs Géza, *Rănită, sepia* (traducere de Anamaria Pop și Mircea Dinescu, Editura Seara, București, 1999), un comentariu al Victoriei Luță (*Realism neverosimil*) la un volum de Valentin Rasputin, *Despărțirea de Mătiora* (traducere și note de Mircea Aurel Buruciuc, prefată de Ion Vasile Șerban, ediția a II-a, Editura Univers, 2000). □ Sub titlul *Trei pentru Gary*, C. Rogozanu semnalează apariția a trei volume dedicate lui I.D. Sîrbu: *Ion D. Sîrbu despre sine și lume* de Lelia Nicolescu (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1999), *Ion D. Sîrbu și timpul romanului* de Nicolae Oprea (Editura Paralela 45, Pitești, 2000) și *Jurnalul fără jurnal. Jocurile semnăturii* de Sorina Sorescu (Editura Aius, Craiova, 1999): „Este vorba despre trei cărți scrise în maniere complet diferite (...) Nicolae Oprea optează pentru monografia clasică (...). cartea Sorinei Sorescu este un amplu eseu critic, în consecință mai capricios, cu argumentații interesante și concluzii surprinzătoare. Lelia Nicolescu alcătuiește o biografie amănunțită, presărată cu citate din scrierile cu caracter memorialistic, adăugând o bibliografie cu pretenții de exhaustivitate. Fiecare autor din cei de mai sus nu exprimă atât o «viziune» proprie cât, mai curând, prejudecăți critice

diferite./ (...) Lelia Nicolescu își justifică demersul într-un mod cu totul «neprofesionist»: I.D. Sîrbu este «neuitatul nostru Profesor» și un «caracter ferm, de neîngenunchiat» (...). semnele de întrebare pe care le ridică astfel de osanale gratuite plutesc deasupra întregii lucrări. Biografia cae se întinde pe mai bine de trei sute de pagini este, de fapt, un «colaj» din chiar opera memorialistică a lui I.D. Sîrbu. Informațiile furnizate de acesta nu sunt verificate în nici un fel. Tonul este demonstrativ; orice faptă citată are caracter exemplar. (...) / Munca de cercetare nu trebuie totuși subestimată – o mare parte din presa culturală postbelică a fost acoperită, iar lista bibliografică din partea a doua a cărții este mină de aur pentru cei interesați de opera lui I.D. Sîrbu. Din păcate, aportul sintetic lipsește cu desăvârșire; autoarea se rezumă la «colajul» de citate. (...) / Regulile tradiționale ale monografiei sunt respectate întocmai de Nicolae Oprea. Cartea începe cu o biografie amănunțită, cu o mulțime de informații suplimentare (cele care îi lipseau Leliei Nicolescu) extrem de utile: relația cu Blaga, experiența războiului etc. Urmează o prezentare «pe genuri» a întregii opere (...). Rezumatul e la loc de cinste, de aceea cartea poate fi folosită cu succes în scopuri didactice. Aprecierile critice sunt extrem de prudente, fiind în general parafraze ale afirmațiilor autorului sau ale unor critici consacrați. (...) Nicolae Oprea nu se încumetă să discearnă valoarea sau valabilitatea în textele pe care le comentează. Referințele critice nu îl ajută să-și vitalizeze discursul, ci, mai degrabă, îi orientează comentariul într-o direcție cât mai larg acceptată. (...) / Cartea Sorinei Sorescu, *Jocurile semnăturii*, debutează în forță. Autoarea dorește să combată «mitul» I.D. Sîrbu creat după '90 (...). Sunt depistate trei constante în discursul «reverențial postum»: «indistincția autor-operă» (i se atribuie autorului real «fapte beletristice»); «atribuirea de calibru istoric prin jocul contextelor» (spre exemplu rolul nu atât de important din Cercul de la Sibiu); «victimologia» (I.D. Sîrbu este văzut ca erou al unui lanț de cataclisme istorice). Sorina Sorescu inventariază locurile comune ale receptării postdecembriste și le înglobează în formulări ironice și oarecum paradoxale: «Interesant este că exact ceea ce îl face ilizibil îi și asigură succesul necondiționat» sau «În fond, scriitorul are, ca mai toți contemporanii săi, curajul lipsei de curaj, curajul, pe nedrept supraevaluat, al supraviețuirii». (...) / Însă obiecțiile de mai sus nu m-au determinat să ignor paginile inteligente și originale ale studiului. Cultul eșecului, sofismele «victimologiei» – iată câteva idei incitante care-și merită locul într-o bibliografie a operei lui I.D. Sîrbu. / Cele trei prejudecăți de care aminteam la început privesc gradul de abatere de la stilul discursului pentru care fiecare autor a optat. Lelia Nicolescu suplinește lipsa de profesionalism în alcătuirea unei bibliografii printr-un avânt encomiastic deloc profitabil. Păcatul lui Nicolae Oprea constă în didacticismul exagerat. Iar Sorina Sorescu nu reușește să-și adapteze un discurs bine consolidat (cam artificial) la obiectula les. În orice caz, opera lui I.D. Sîrbu iese în câștig din această convergență editorială (...)

nu pentru simplul fapt că nu e sortit ignorării, ci pentru că face obiectul a trei cărți cu mize complet diferite”. □ Paul Cernat (*Pretextele unui asasinat fantapolitic*) comentează un volum al lui Ioan Petru Culianu, *Păcatul împotriva spiritului. Scrierile politice* (Editura Nemira, 1999): „Nu e locul aici pentru evidențierea relațiilor dintre jocurile minții și jocul Puterii, dintre ficțiune și realitate, dintre aceste articole și biografia existențială sau intelectuală a acestui savant preocupat de ezoterism, gnoze dualiste, magie intersubiectivă, istoria religiilor, fenomene *new age* și psi, cognitivism, jocuri mentale. (...) nU e locul nici pentru interpretarea dimensiunii simbolice a crimei (...)... Însă cei care o vor face și vor trece dincolo de textele din acest volum pot găsi răspunsuri provizorii la o serie de întrebări precum: de ce Culianu și nu, să zicem, contestatarii mult mai cunoscuți ai regimului comunist și neocomunist? De ce nu un disident ca Dorin Tudoran, care de denunțase înalta lui Culianu originile securisto-kaghebiste ale lui decembrie 1989? Virulența unora din aceste articole nu explică mare lucru”; „Culianu e departe de a fi blând cu hiperrationalizarea și tehnicizarea vieții în Occident. (...) Cred (...) că textele vor supraviețui ca un simbol global al libertății spirituale, al responsabilității și angajamentului civic. Numai că adevărata importanță și semnificație a acestor texte stă în altă parte și analiza ei nu e deloc la îndemâna oricui. Aceste scrieri mai mult sau mai puțin politice (...) au un caracter parabolic, atingând, nu o dată, fantasticul eliadesc și zona crepusculară a ficțiunii speculative. Ele sunt, cu un termen preluat de Culianu din viața politică italiană, scrieri *fantapolitice*, jocuri mentale de tip cognitiv situate între SF, știință și politică. (...) Voi avansa, la rândul meu, o ipoteză: asasinarea lui Culianu a fost un asasinat *fantapolitic*. În acest sens, scrierile din volumul de față sunt niște pretexte care se cer a fi citite într-o altă lumină, virtuală”.

● În revista „22” (nr. 20), Ileana Iordache [Streinu – fiica lui Vladimir Streinu] publică un text intitulat *Un neadevăr despre Vladimir Streinu*: „La Editura Humanitas a apărut volumul *N. Steinhardt – Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrieri către Virgil Ierunca (1967-1983)*, ediție îngrijită și cu note semnate de Monica Manu. La pagina 100, d-na Monica Manu face următoarea afirmație: «Vladimir Streinu a fost înscris în Garda de Fier». Când faci o asemenea afirmație, mai ales în scris, îți asumi riscul să îți se pună sub semnul îndoielii profesiunea, dacă ai greșit. În orice caz, ești obligat să-ți recunoști, tot în scris, greșeala. Profesiunea d-nei Monica Manu o obliga la o mai atentă cercetare a datelor și informațiilor atunci când a întocmit aparatul critic la volumul mai sus menționat! Cu atât mai mult atunci când sunt menționate nume de scriitori cunoscuți pentru gesturile lor de verticalitate morală față de Mișcarea Legionară. (...) Arestarea lui Vladimir Streinu în lotul Noica-Pillat, ultimul mare proces al anilor '60, l-a așezat pe aceeași bancă a «acuzatilor» cu toți oamenii de cultură, cu diferite opțiuni politice în trecut, uneori adverse (legionarii), dar toți uniți prin refuzul lor de a recunoaște și de a accepta

«cerințele» regimului comunist. Dacă cumva d-na Monica Manu l-a confundat pe Vladimir Streinu cu romancierul de orientare profascistă Mircea Streinul, precizez că între acest scriitor și tatăl meu nu există nici un fel de înrudire, de nici un fel. Mulțumesc revistei «22» pentru spațiul acordat acestei firești rectificări». □ În *Scriitorul: saltimbanc sau cerșetor?*, Adrian Popescu notează: „Una dintre cele mai umilitoare anomalii ale tranziției românești privește soarta scriitorului, devenit un «paria» într-o societate a liberei concurențe și a atotputerniciei imaginii publice. Cultivat de regimul comunist ca un aliat de nădejde la începuturi, suspectat apoi de toate dictaturile și disprețuit, scriitorul e un saltimbanc, după expresia memorabilă a lui I.D. Sîrbu, unul care spune adevărul când ceilalți nu au curajul să-l rostească. Așadar, un saltimbanc, un funambul, un nebun «shakespearian» care nu suportă, organic, minciuna și dictatul ideologic. Acesta a fost destinul artistului, vreme de cincizeci de ani sub comunism? În cazurile multora? Nu sunt convins. În cazul câtorva, doar. Cu știutele excepții, Paul Goma, Mircea Dinescu, Dorin Tudoran, Ana Blandiana, protestul a fost cel mai adesea în genunchi; pentru mare parte dintre autorii afirmați în deceniile de literatură dirijată. Totuși, romanele *Dimineață pierdută*, *Bunavestire* sau *Absenții*, ori versurile lui Virgil Mazilescu, ale Ileanei Mălăncioiu au salvat onoarea literaturii sub comunism, au întreținut alături de exegezele și eseurile lui Nicolae Manolescu, Nicolae Balotă, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Steinhardt speranța într-o normalitate civilizată, într-o tablă de valori spirituale autentice. După 1989 s-au regăsit, nu întâmplător, condeie lucide, de la Adrian Marino, Gheorghe Grigurcu la Mircea Mihăieș, Stelian Tănase, într-o veritabilă bătălie pentru democrație și modernitate europeană. Ironizat de comentatorii politici, pe bună dreptate, «scriitorul-saltimbanc» de odinioară, excelând în arta aluziei și iluziei, a părăsit scena socială când nu a știut să cultive noul limbaj politic. Nu întrutotul imprevizibil a fost cameleonismul unor autori, deveniți din susținători ai regimului comunist, cu beneficiile aferente, «eroici» opozanți de elită, de o discreție care e totuna cu ambiguitatea». □ Sub titlul *Instituții, polemici, invidii*, Gabriela Adameșteanu publică o continuare a articolului din numărul anterior, *10 ani pentru Humanitas*: „Ceea ce simțisem în mod confuz, în timp ce scriam articolul despre Humanitas și Gabriel Liiceanu, mi-a devenit evident în timpul sărbătoririi de excepție a Editurii Univers la Uniunea Scriitorilor. O parte importantă (poate chiar esențială) a caracterizării pe care i-o făcusem lui Gabriel Liiceanu i s-ar potrivi uneori, până la suprapunere, și lui Mircea Martin. Mă refer în primul rând, firește, la deceniul din viața unui literat de excepție, care a menținut zidurile unei instituții culturale performante. Aceasta însemnând în primul rând cărțile proprii, amânate și/sau nescrise în favoarea publicării cărților altora și, nu în ultimul rând, sacrificiul unei vieți consumate în stres, dezamăgiri și tracasări meschine, în locul uneia cu mult mai mare vizibilitate socială sau confortabil dedicată doar profesiei, mai adecvată

(măcar aparent) unui critic și teoretician literar de talia lui Mircea Martin. Diferențele apar când privești mai de aproape cele două edituri: a construi de la început (Humanitas) sau a asigura continuitatea (Univers) presupune strategii diferite. (...) În această sumară schiță a creației manageriale a lui Mircea Martin, guvernată de un principiu al solidarității, al generozității echilibrate și drepte, care de regulă lipsește în spațiul cultural românesc, dominat de interesele grupurilor, se cuvine amintit consumul de efort, uneori solitar, pentru construcția unei asociații profesionale a editorilor (AER). (...) Aniversarea Editurii Humanitas a fost, de pildă, precedată de o campanie continuă contra lui Gabriel Liiceanu, care a înviorat ba o publicație culturală, ba alta, chiar dacă între ele sunt schimburi permanente de focuri («Observatorul cultural» și «Contemporanul»). Nu înțeleg de ce această înverșunare, când oricare dintre criticii să-i poate deveni lider de opinie cu un mesaj diferit sau un editor cu mai mare impact asupra cumpărătorilor de carte”. □ Se publică un material cu titlul **UNIVERS – la aniversare**, cu următoarea informație, semnată M.Ș.: „Vineri 13 mai, la Uniunea Scriitorilor, în Sala Oglinzilor (devenită neîncăpătoare), Editura Univers a sărbătorit 10 ani de la începutul unei noi etape din cei 39 de ani de existență. În 1990, Andrei Pleșu, pe atunci ministru al Culturii, l-a numit în funcția de director general al editurii pe Mircea Martin. (...) În ultimii 10 ani, sub sigla editurii au apărut noi colecții de cărți, în acord cu orientările și standardele culturale contemporane; a fost acoperită o zonă la care cititorii din România nu au avut acces direct vreme de decenii, au fost reeditate cărți fundamentale ale literaturii din toate epocile și cu deosebire din zilele noastre. (...) La festivitatea prilejuită de aniversarea Editurii Univers au luat cuvântul Mircea Martin, Eugen Uricaru (vicepreședintele Uniunii Scriitorilor), Andrei Pleșu, Ion Caramitru (ministru al Culturii), Nicolae Breban (director al revistei «Contemporanul – Ideea europeană»), scriitorul Ion Manolescu și ambasadorul Braziliei la București, José Jeronimo Moscardo”. Sunt reproduse, în continuare, fragmente din discursurile susținute cu prilejul aniversării Editurii Univers: ■ *Mircea Martin („În cărți e beția cea rară”)*: „Am ezitat destul de mult înainte de a primi oferta pe care mi-a făcut-o d-l Andrei Pleșu, pe atunci ministru al Culturii. Am lăsat să treacă trei luni de la numirea mea oficială până la a mă prezenta la post. Am fost, așa zicând, într-o dilemă. Nu mi-am dorit, nu am visat niciodată înainte să fiu editor. Contactele mele cu lumea editorială au fost sporadice, în funcție de cărțile pe care le-am publicat. (...) A fost, de altfel, o perioadă extrem de dificilă, o perioadă în care instituțiile se reformau cu aceiași oameni, o perioadă în care, în calitate de conducător al unei instituții, trebuia să suporti întreg năduful adunat de-a lungul anilor în sufletele tuturor angajaților”; ■ *Eugen Uricaru (Un exemplu de inițiativă intelectuală)* „Cred că este una dintre puținele edituri care și-a respectat cuvântul față de scriitori, față de traducători, față de cititorii săi și îi doresc, fiind și eu un colaborator destul de modest al acestei

mari întreprinderi culturale, să devină nu doar editura unui grup interesat de cultură, ci să domine piața cărții în România. Are toate șansele și, mai ales, toate meritele”; ■ **Andrei Pleșu** (*Există și stabilități benefice*): „Există o propoziție care creează panică în România: «Nu s-a schimbat nimic». Sunt însă împrejurări în care propoziția aceasta este totuși încurajatoare. Acum, la zece ani după 1990, constat cu bucurie că o seri de lucruri nu s-au schimbat. Mircea Martin e la Editura Univers, Gabriel Liiceanu e la Humanitas, Horia Bernea e la Muzeul Țăranului Român, Mihai Oroveanu e la Oficiul de Expoziție al Ministerului Culturii, Lucian Pintilie este la Casa de film a Ministerului Culturii, Radu Bercea e la Institutul de Studii Orientale, Nicolae Breban e la «Contemporanul». Iată că există o galerie întreagă. Prin urmare, există și stabilități benefice. Aceste stabilități se obțin cu un sacrificiu foarte mare din partea celor care le asumă. Fiindcă toți, că să facă ceea ce fac de zece ani, și d-l Mircea Martin este un fericit exemplu în sensul acesta, trebuie să renunțe la o mulțime de lucruri. Pe toți ne-a apucat un pic sminteala aceasta după 1989. Toți am avut vocații diagonale. (...) D-l Mircea Martin este un editor bun și pentru că e un editor drept, așa simt eu, așa l-am trăit eu cu câteva zeci de ani în urmă. Îi doresc să rămână așa cum este și știu că va da roadele pe care toți le avem deja de la el și le așteptăm în continuare. Îmi doresc să fiu în stare în anii care vin să scriu o carte pe care el, că editor, să aibă argumente să o accepte”. □ Paul Schuster publică textul *Ov. S. Crohmălniceanu – rămas bun!* (datat Berlin, Friedenau, 4-8 mai 2000), cu următoarea precizare: „Acest text a fost rostit la Berlin, la ceremonia funerară a profesorului Ov. S. Crohmălniceanu și ne-a parvenit prin amabilitatea ambasadorului României la Berlin, d-l Teodor Dunca”. Din text cităm: „Noi, care cunoaștem România, noi, care am trăit atâția ani în această țară de frumusețe singulară, noi, care ne-am întrunit astăzi și aici, îndurerați de pierderea acestui om de neuitat, noi cunoaștem prea bine și înclinația răspândită în toate straturile poporului spre extaz, misticism, ocultism, superstiții. Ovidiu Crohmălniceanu a rămas tot timpul vieții sale inseductibil, imun. Ca spirit lucid și critic n-a avut un trai prea ușor, mai ales în deceniul trecut, fiind adeseori dușmănit de breasla sa. Ascultătorii prelegerilor și conferințelor sale la München, Heidelberg, Düsseldorf, Tutzing, Berlin despre literatura română vor păstra, pe lângă amintirea cunoștințelor sale enciclopedice și a admirabilului său talent de a stâmi un viu interes pentru o țară și o cultură, ignorate, dacă nu boicotate într-un mod regretabil de Occident, mai ales în Germania, și amintirea detașării suverane, a preciziei, a umorului, a accentelor uneori satirice, dar niciodată malițioase, caracterizând stilul său. Concesii la mode oportune, compromise cu prea dese schimbări ale climatului spiritual, cu așa-zisul *Zeitgeist*, n-a făcut niciodată”. □ În *Agenții de vizionarism*, Magda Cârneci notează: „La ce bună cultura în vremuri de-aspră, bezmetică, deznădăjduită tranziție? Iată o întrebare bună pentru politicieni, oameni de afaceri, manageri de tot felul,

primari, ziariști, comercianți mari și mici, polițiști, administratori de bloc, șmenari de mare clasă și pietonul normal de pe stradă. (...) Inventivitatea, originalitatea, creativitatea sunt cele mai volatile și mai prețioase « produse » ale oricărei piețe naționale sau internaționale. Iar artiștii, creatorii culturali de tot felul sunt secretorii prin excelență, deși nu singurii, ai acestor necesare enzime ale corpului social. Ar trebui să ne folosim mai bine poezii, plasticienii, arhitecții, muzicienii pentru reactivarea entuziasmului național, pentru consolidarea sinelui individ, pentru impregnarea vieții zilnice cu frumusețe și sens – ba chiar pentru mai buna funcționare a orașelor noastre, a administrației noastre, a economiei noastre, a politicii noastre. Pentru că ei, culturalii, artiștii, sunt senzorii noștri pentru formele noi – ideatice, emoționale, pragmatice – cu care umanitatea își palpează continuu înaintarea în necunoscut. Ei sunt celulele noastre vizionare. Ar trebui să înființăm cât mai repede agenții naționale de creativitate, de vizionarism”. □ S. Damian publică un **Portret: Nicolae Breban**, cu subtitlu **Triumf și dizgrație**: „Cu cât mai mult ne apropiem de zilele noastre, interesul față de destinul particular al autorilor crește imens și informațiile căutate sunt oferite cu diuimul. (...) Cât ar fi cronicarul de neutral și de nepărtinitor, raporturile directe cu scriitorul comentat schimbă întrucâtva și orizontul lecturii. Cu atât va fi mai edificatoare relația lor, dacă ei au devenit prieteni și au cultivat obiceiul de a mărturisi, unul altuia, secrete de viață și de creație. E ceea ce s-a întâmplat și în tandemul existent între mine și Nicolae Breban, așadar între un recenzent și semnatarul unei producții bogate de romane, în pofida faptului că, din cauza unor împrejurări neprielnice, s-au ivit și faze mai lungi când drumurile noastre nu s-au încrucișat. (...) Cât de apropiate au fost meterezele noastre în vremea rezistenței la o opresiune? Comprindând la maximum, nu pot sări totuși peste coincidența că am lucrat amândoi o perioadă în același colectiv de presă, la «România literară», unde el a fost desemnat la un moment dat redactor-șef. Cu mine s-a purtat mai mult decât corect, adică loial și generos, în anumite împrejurări încordate s-a interpus că un scut de protecție în fața unor mașinații urâte contra mea, inițiate de inși cocoțați în vârful piramidei de partid și de stat. Alții membri ai formației redacționale sau colaboratori permanenți s-au plâns, învinuindu-l pe Breban că, instalat la cârmă, e rigid în gusturi și preferințe, suferă de monomanie și abuzează de prerogativele ce i s-au conferit. În jocul de exercitare a autorității, care îi plăcea vădit, el a beneficiat de suportul unei cariere de om politic, o ascensiune până la etajele de sus ale nomenclaturii printr-un salt care s-a realizat dintr-o dată peste mai multe trepte și uluitor de rapid. Dacă mă concentrez asupra căutărilor în creație (m-am încumetat în altă parte să întreprind analiza operei), trebuie să introduc specificarea, în detrimentul meu, că m-am plasat adesea cu un pas sau doi în urma lui. Spre deosebire de el, eram blocat de inhibiții și fobii, ezitam să mă avânt în larg, acolo unde nu mai simțeam pământul solid sub picioare. (...) S-a reeditat acest avans față de mine

în privința cutezanței în vara anului 1971, când Breban, în voiaj în străinătate, a aflat că în țara tiranului recidivează, implantând o minirevoluție culturală. Precipitat, l-a combătut cu voce tare, cerându-i socoteală că a călcat un pact de neagresiune parafat cu intelectualii. Protestul s-a ridicat la dimensiunile unui scandal internațional, care a absorbit curiozitatea presei și televiziunii occidentale. Prompt, scriitorul năruș a fost pedepsit, înlăturat din schemele protipendadei politice, proscris că inamic public numărul unu. (...) Dizgrația a fost și ea pentru el o școală grea, neiertătoare. De unele din aceste coliziuni extreme eu am fost cruțat, poate și datorită modului temător și șovăielnic în care înregistram apelurile la radicalizare, pe care în sinea mea le aprobam că necesare și demne. Expectativa, ce putea fi calificată și lașitate sau frică, m-a scos din bătaia puștii și, de aceea, nu am fost pus în situația că, strâns cu ușa, să consimt la retractări și la confuze armistiții. La Breban persistă în și un amestec de nesăbuință și escamotare, iar unele forme rămase tulburi, difuze, din crizele sale de neangajare au creat o ambiguitate, suspectă de alți reprezentanți ai emigrației. Disensiunile dintre fracțiuni ale exilului continuă peste decenii, Breban fiind mâhnit pe bună dreptate văzând cum ia proporții neîncrederea și boicotul, izolându-l că pe un ciumat. La rândul său, prea subiectiv și cu o ripostă necumpănită, i-a luat pe ceilalți peste picior, ridiculizându-i, pe baza unor eronate deprecieri. Pătimaș și nedrept se războiește de pildă Breban, retrospectiv, cu Monica Lovinescu, pe care o acuză de malversațiuni, învinuiri cu totul nefondate. (...) Până la urmă nu-mi e clar dacă în forul său lăuntric a cedat măcar o fărâamă, corijând pe alocuri tiparele îndărătnice de explicare a haosului, care în romane sunt izvoare ale fecundității, dar indică și hotarele dincolo de care nu vrea să meargă”.

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu publică articolul *Jerseul dlui Iliescu*: „În zilele moralmente toride din decembrie '89, Ion Iliescu apărea pe micul ecran (...) înveșmântat într-un jerseu modest. Arbora un surâs umil, parcă cerșindu-ne bunăvoința, trebuitoare precum un capital electoral de care nu putea fi sigur. Acel faimos jerseu a constituit fondul pe care a fost brodată deviza fostului înalt dregător ceaușist: «cinstit și sărac». (...) Dar, foarte curând, amărătul jerseu al începuturilor a fost înlocuit cu costume din ce în ce mai elegante, care, odată cu rotunjirea somatică, denunțând prosperitatea, și cu evoluția rictusului zâmbăreț spre siguranța de sine a purtătorului lor, l-au determinat pe un publicist străin a-l asemui pe fostul președinte al României cu șeful de sală al unui mare restaurant. (...) Dl Iliescu va trebui să se prezinte în fața alegătorilor ca un Charlie Chaplin fără pălărie și fără baston”. □ Sub titlul *Un pericol, monopolul comentariului politic*, este publicat un interviu cu Andrei Pleșu (realizat de Ileana Lucaciu), care deplânge confuzia creată deseori în spațiul public între „ceea ce este esențial și accesoriul cotidian”, fapt ce „ne face să credem (...) că sunt probleme mult mai interesante decât integrarea europeană și decât NATO, tot felul de scandaluri, de pildă, mai mult

sau mai puțin groțesti cu care suntem serviți” – „Nu se poate integra în Europa un guvern, trebuie să se integreze 22 de milioane de români. Pentru asta fiecare din cei 22 de milioane trebuie să se simtă răspunzător de această temă, să se comporte ca și cum în fiecare minut trebuie să facă dovada propriei competitivități”.

● În „Cotidianul”, Alexandru Dobrescu publică un articol intitulat ***Intellectualul și puterea***: „Intellectualul, acest moț de frișcă de pe prăjitura unui neam, este un personaj vulnerabil. Cei din mijlocul cărora a ieșit îi admiră instrucția, puterea de judecare a lucrurilor, seriozitatea, franchetea și rectitudinea morală, făcându-și-l purtător de cuvânt și avocat. (...) Din când în când, semenii primesc vești despre curajoasele-i fapte: un nimicitor pamflet în cutare gazetă, un nimicitor discurs în cutare adunare... Halal! Își zic ei. Se cheamă că nu degeaba ne-am pus nădejdea în el. (...) Vecinătatea imediată a puterii îi stimulează imaginația și-i umflă orgoliul. Cu ce e mai prejos el decât deținătorii actuali ai frâielor? De ce atunci să nu se bucure și el de privilegiile acestora? Iar abila putere îi intuiește nemulțumirea lăuntrică și aruncă în luptă ademenitoare nade. Îi gâdilă orgoliul, elogiindu-i neasemuitele calități, îi propune demnități pe măsura lor. Perspectivele deschise brusc dinainte mai că îl fac să-și piardă uzul rațiunii. (...) Lumea află de subita convertire a lui Făt-Frumos și nu-i vine să creadă. Nu se poate! Ba se poate, zice un alt intelectual, abia ieșit de pe băncile școlii. Nu pricepeți că și-a asumat rolul de cal troian? Prezența lui acolo este garanția izbânzii noastre. (...)/ Toate părțile sunt astfel multumite. Inclusiv Făt-Frumos, care se bucură, în sfârșit, de confortul pe care știe că-l binemerită. Un confort generator de dependență și, firește, de obligații. (...) Asta nu înseamnă că a renunțat la propovăduirea principiilor care-i aduseseră notorietate. Dimpotrivă, le susține cu neschimbată ferveare, ignorând detaliul că propria-i conduită la calcă nonșalant în picioare. (...) Cu inima ușoară, se numără printre cei ce hotărăsc dezmoștenirea propriului neam în numele unor îndoielnice tendințe globale, neprecupețind cuvinte pentru a-l convinge că decizia, aparent potrivnică interesului național, este de fapt cel mai mare bine ce i s-ar putea face. Și pentru că «prostimea» se încăpățânează a nu vedea binele din miezul răului, intelectualul Făt-Frumos se burzuluiește pedagogic, somând-o să-și abordeze ancestrala teamă în fața necunoscutului și să meargă orbește înainte”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 518), Al. Călinescu îl intervievează pe Ilie Constantin. Scriitorul mărturisește că era perfect conștient de compromisurile pe care le făcea scriind „pe linie”: „Când făceam compromisuri de ordin estetic, eram conștienți de asta; știam ce anume scriam, ce era bine și ce nu era. S-au găsit totuși printre noi unii tineri care au crezut că ar putea fi și mai «îndemânatici», încercând să facă poezie adevărată și pe acele teme! Personal, nu m-am lăsat păcălit de asemenea tentații, îmi scriam versurile impuse fără a-mi bate capul. Și, efectiv, am căpătat dreptul de a scrie și de a

publica. (...) În 1964, a venit un fel de liberalizare – la început, foarte limitată, dar breșa s-a deschis încetul cu încetul –, de care am profitat cu toții. Mult mai târziu, aveam să constat că, începând de prin 1965-1966, din poemele mele dispar vocabule precum «comunism», «Partid» etc. Pier cu desăvârșire. Am făcut asta fără nici o gesticulație. De-a lungul ultimilor ani pe care i-am mai petrecut în România comunistă, să zicem între 1967 și 1973, anul evadării mele, am fost poetul care sunt astăzi”. În ceea ce privește cenzura, Ilie Constantin afirmă că nu a avut prea mari probleme, „chiar de-am fost nevoit să renunț la unele poeme din culegeri, la pagini și paragrafe din proze și critice; mă înclinam, mai cu seamă dacă restul manuscrisului nu era atins”. Decizia de a părăsi România, deși beneficia „de un statut avantajos”, reușind să publice destul de mult, s-a petrecut mulțumită unei burse de studii în Italia: „Și nu am «fugit», pur și simplu, am refuzat să mă întorc”, solicitând azil politic pentru că vedea „compromisă întoarcerea mea în România, din cauza Securității care voia să facă din mine, ca din atâția alți scriitori, un fel de agent, un informator – și asta reproșându-mi, în momentul când mi s-a făcut propunerea, că nu avusesem ideea voluntariatului. Eu îmi exprimam indignarea că se gândiseră să mă recruteze, iar ei – indignarea că nu-mi venise prin minte să-mi prezint spontan și voluntar candidatura!”. Trecând din Italia, în Franța, Ilie Constantin devine paznic de noapte și rămâne în acest post vreme de 8 ani, timp în care învață bine franceza, hotărând să scrie în franceză. După 1990, reintegrat în literatura română, Ilie Constantin nu are, la 10 de la revoluție planuri foarte clare. „Presupun că voi rămâne fidel unor opțiuni deja făcute. Poezia, voi continua s-o scriu în franceză, fiindcă mi se pare că spiritul meu, logica mea, s-au modificat”; „Am căpătat certitudinea, și ea mă neliniștește profund, că nu pot rămâne în afara Parisului mai mult de 3 sau 4 săptămâni. Tot timpul sunt nerăbdător să revin în acest oraș. Și totuși, nu sunt un citadin fanatic, din cei care bântuie străzile, se duc regulat la teatru, la concerte etc. Mi-e de ajuns să știu că la Ville se întinde în jurul meu, și asta mă ajută să trăiesc”.

● În „Cronica română” apare un scurt interviu cu Nina Cassian acordat Anei-Maria Dumitru: „– *Doamnă Nina Cassian, ce v-a determinat să vă reîntoarceți în țară, chiar și pentru câteva zile?* – Motivul, invocat și de alții înaintea mea, ar fi acela că, de fapt, nu am plecat. Nu mă pot rupe de țară, de mine însămi, de propria biografie, de limba română, de prietenii mei, mulți la număr și pe care-i iubesc. Sper că e măcar în parte o dragoste împărtășită. Dacă nu aș veni periodic, mi-aș considera biografia amputată./ – *Se schimbă ceva de la o vizită la alta?* – Sigur că da. Unele în bine, altele nasc confuzii, însă, pentru că nu sunt o ființă superficială, nu-mi permit să emit judecăți în urma unor vizite fugare. Dar, evident, se schimbă ceva și să sperăm că schimbările vor fi pozitive./ – *Care sunt impresiile legate de cea mai recentă lansare a cărții dumneavoastră intitulată Între noi, copiii?* – Manifestarea a fost surprinzător de plăcută și de vie. Mă interesează nespus de mult să fiu în preajma copiilor,

dar și în percepția lor. Ei vor crește, și sper, că mă vor ține minte. Nu sunt orgolioasă ci, pur și simplu, vreau să comunic cu ei. Din această cauză, am scris toată viața. La bază a stat necesitatea de a mă exprima și de a exprima ceva și în nici un caz vreun sentiment al datoriei./ – *Cum au fost primite cărțile dumneavoastră în străinătate?*/ – Plecând în America, eram sigură că voi rămâne o anonimă pentru tot restul vieții. Știam că voi trăi într-o societate pragmatică, de consum, unde poezia nu este o preocupare principală. Dar nu-mi prea păsa de acest lucru. Important pentru mine era să continui să scriu în română, firește, dar, în timp am reușit să și public 6 volume de poezii, ultimul fiind scris chiar în engleză. Impactul asupra publicului a fost extraordinar atât în Anglia, cât și în America. Stau câteodată și mă întreb «cum a fost posibil?». Venind dintr-un mediu diferit, având o altă mentalitate, nu am putut decât să constat că încă sunt vie și încă mai pot comunica”.

17 mai

● În nr. 19 al „României literare, Alex. Ștefănescu semnează o cronică (*România, mon amour*) la volumul-jurnal *Tentația mizantropiei* de Cristian Bădiliță (Ed. Politom, 2000), cu următoarea concluzie: „Cristian Bădiliță are șanse să ajungă un mare scriitor și să facă epocă în istoria culturii române dacă: 1. Evită să se transforme dintr-un expert în religia ortodoxă într-un ortodoxist. Deja se observă o tendință de ideologizare a scrisului său. 2. Refuză «tentația mizantropiei». Nu pretinde nimeni, în mod naiv, că marii scriitori îi iubesc pe oameni (deși unii chiar îi iubesc). Însă este sigur că ei își privesc semenii cu respect și speranță, fie și numai pentru că în mințile lor și ale urmașilor lor și ale urmașilor urmașilor lor își pun la păstrare opera”. □ Z. Ornea comentează amabil, dar cu rezerve, volumul *George Topârceanu sau Chiriașul grăbit al literaturii române* de Liviu Grăsoiu (Ed. Crater, București, 1999): „Ciudat lucru, atât de lucid în aprecieri cât privește lirica lui Topârceanu, brusc dl. Grăsoiu e cuprins de cecitate în spațiul prozei” (*O nouă exegeză despre Topârceanu*). □ La rubrica „Lecturi la zi”, Dorina Bohanțov recenzează volumul *Pantelimon 113 bis* de Ioan Es. Pop. □ Într-un „drept la replică” la adresa lui Nicolae Manolescu și Vasile Popovici – *Apărarea are cuvântul* –, Edgar Reichmann aduce o serie de precizări incisive: „În nr. 12 din 29/3/2000, Dl. N. Manolescu semnează în «România literară» un articol intitulat *Precizări necesare pe marginea unei polemici*. Textul mă interpelează precum și chestionarul din același număr al d-lui V. Popovici, consul general al României la Marsilia, amândouă sprijinite de argumentele (?) și de citatele trunchiate furnizate de d-na Vrancea din Israel. Voi răspunde la început d-lui Manolescu, apoi întrebărilor acestui domn consul pentru care datoria de rezervă diplomatică se pare că nu ar avea decât sens retoric, valid numai în Occident. Aceste două răspunsuri vor conține de asemenea rectificările necesare solicitate de aleagațiiile sus-numitei doamne./ 1) Mențin și

semnez: în timpul războiului evreii din teritoriile rămase românești după iunie și septembrie 1940 (Muntenia, Moldova, Banatul și Ardealul de Sud) nu au fost deportați în mod masiv, nici livrați naziștilor. Majoritatea lor a supraviețuit datorită presiunilor exercitate cu succes asupra generalului Antonescu de către Casa regală, lideri politici. Nunțiul Cassulo, Mitropolitul Bălan, Marele Rabin Șafran, dr. Fielderman și ambasadorii puținelor state neutre. Aicea trebuie să aduc o precizare d-nei Vrancea – funcționară odinioară la defuncta revistă «Lupta de clasă» – mcare citează rupt din context un articol semnat de mine în numărul din iunie 1984 (și nu din iulie cum afirmă domnia-sa) al revistei evreiești «l'Arche» din Paris: scriam acolo că evreii din regiunile amintite își datorează supraviețuirea generalului Antonescu și adăugam, ceea ce dânsa a «uitat» să menționeze, «inamic înverșunat al Gărzilor de fier pe care le-a lichidat din punct de vedere militar». Nu știu dacă trebuie să-i amintesc d-nei Vrancea că între 20 și 24 ianuarie 1941, a avut loc la București, și în România, o rebeliune legionară contra lui Antonescu: cu acest prilej, numeroși evrei au fost măcelăriți, atârnați de cârligele abatorului cu intestinele încolăcite în jurul gâtului și cu mențiunea «carne cușăr» înscrisă pe piept. Fără intervenția armatei comandată de Antonescu (mulți soldați au fost atunci uciși de către legionari) victoria Gărzilor de fier ar fi pus capăt supraviețuirii comunităților evreiești din Vechiul Regat. Lucrurile nu sunt atâta de schematic pe cât ar dori să le prezinte adevărații revizionști și negaționiști”.

□ Într-un text polemic intitulat **Calomnii**, Andrei Ursu, fiul disidentului Gheorghe Ursu, îi dă o replică lui Mircea Mihăieș: „În virtutea dreptului la replică, vă rog a binevoi să publicați următoarele rânduri într-un spațiu similar celui dedicat rubricii «Contrafort»: În numărul 17 din 3-9 mai a.c. al revistei «România literară», domnul Mircea Mihăieș, prin articolul **Doar «o răfuială între bandiți»**, se face, probabil fără voie, colportorul unor incredibile, îngrozitoare calomnii lansate în mod iresponsabil (sau cu bună știință, și atunci e mult mai grav) de un anume domn Cristian Bădiliță la adresa tatălui meu, Gheorghe Ursu./ După cum se știe, tatăl meu a fost ucis de Securitate pentru că s-a opus dictatorului și regimului comunist: prin scrisorile trimise și difuzate la Europa Liberă, prin afișele anti-totatlitare etalate la servicii, prin scrierile sale anti-ceaușiste – jurnal, poezii, pamflete deseori citite între prieteni – și, în final, pentru că, oricât l-au amenințat și chinuit tortionarii comuniști, a refuzat până la capăt să-și «toarne» prietenii scriitori. Toate acestea nu mai sunt doar amintiri ale familiei și ale prietenilor, ci fapte dovedite în fața justiției prin sute de mărturii și documente. Pentru a-i murdări memoria, într-un stil de dezinformare de tip securist, dl Bădiliță începe cu falsificarea flagrantă a biografiei lui Gheorghe Ursu. Stimate dle Mihăieș, dacă ați fi procedat la cea mai elementară verificare (absolut obligatorie atunci când este vorba de reproducerea unor acuzații de o asemenea gravitate) v-ați fi dat imediat seama că Gheorghe Ursu nici n-ar fi avut cum să fie «unul dintre cei mai cumpliți tartori comuniști

ai Galațiului» odată ce a părăsit definitiv Galațiul la vârsta de 19 ani, în 1945, la absolvirea liceului, când a plecat la București, la facultate! Cum oare a «profitat cât a avut chef de regim», când a intrat în P.C.R. în 1945, după stabilirea la București și a fost exclus în 1950 (la nici 24 de ani) pentru atitudinile lui critice față de felul în care era guvernată România și față de proletcultism și pentru prietenia cu elementele «reaționare»! Cum să fi profitat când n-a avut nici un fel de funcții în P.C.R., când a trăit toată viața mai mult decât modest (cînd m-am născut în 1958, părinții mei locuiau împreună cu sora mea într-o singură cameră, avînd baie și bucătărie comune cu o altă familie), când detesta cel mai mult tocmai profitorii parveniți din jurul lui. Nu putea, ORGANIC, să se «pună bine» nici măcar cu șefii institutului la care lucra, darmita cu Securitatea, pe care o ura din străfundul sufletului, așa cum i-a urât pe Ceaușești. Această ură se revărsa în pamfletele încredințate jurnalului, în satirele și poeziile citite între prieteni, care, în final, au încăput toate pe mîna torționarilor și a ucigașilor lui./ El nu avea cum să se «dezică» de «crimele comuniste», deoarece nu le îmbrățișase niciodată. Prin atitudinea sa de frondă, era încă dinainte de 1950, un ins incomod, criticînd stalinismul și, apoi, regimul dejist. A realizat foarte devreme (aflînd despre procesele și crimele staliniste) monstruoasa similitudine dintre regimurile totalitare fascist/comunist. Această paralelă a fost o constantă a analizei lui Gheorghe Ursu despre nocivitatea sistemului comunist, de la Lenin la Ceaușescu, analiză dezvoltată virulent, PASIONAT, în jurnalul său, în scrisori, ca și în discuțiile nesfârșite cu prietenii./ Citind elucubrațiile dlui Bădiliță, de genul «numai un securist de talia lui Ursu...», îmi dau seama că acesta, neavînd habar cine a fost Gheorghe Ursu, a ajuns să debiteze astfel de ineptii imunde sub influența nefastă a lui Paul Barbăneagră – despre care știam că îl ura pe tatăl meu încă din anii '70, când se certau la fiecare întîlnire, tata reproșîndu-i vehement poziția obscurantist-legionaroidă a acestuia. (...)/ În definitiv, exact același stil, de a terfeli prin abjecta dezinformare și limbaj suburban opozanți ai fostului regim, l-am întîlnit recent la un general Pleșiță sau, mai voalat, la un Mihai Pelin./ Iar faptul că dl Mihăieș, un critic pe care îl stimam (și al cărui scris tăios, inteligent, eficient îl știam pus în slujba unor principii similare cu ale Fundației «Gheorghe Ursu»), s-a coborât pînă a le reproduce, fie și indirect, în întreaga lor abjecție fără o minimă verificare măcar a plauzibilității dacă nu a veridicității lor, în această revistă de prestigiu, pe care tatăl meu o iubea, e foarte întristător”. □ Un grupaj aniversar îi este dedicat lui Geo Dumitrescu, la împlinirea a 80 de ani. ■ *Gabriel Dimisianu* urmărește istoria azeziunii spre stînga a poetului (*Evoluție*): „Noul val de îngheț ideologic Geo Dumitrescu îl va primi închizîndu-se în tăcere, o tăcere grăitoare, totuși, pentru că nu putea fi decât expresia unei dezaprobări. Cine aproba nu tăcea, căci nu i-ar fi folosit la nimic, cine aproba o spunea cu toată gura, spre a se face auzit, spre a da satisfacție dictatorului tot mai ahtiat de

proslăvire./ Geo Dumitrescu a tăcut și după 1989, până ce îl obligă să iasă din muțenie nimeni altul decât impetuosul director al revistei «Totuși iubirea». Nemandat, acesta se găsi să-l apere de cei care, chipurile, nu-i puteau ierta cu niciun chip poetului «vina de a fi fost și de a fi rămas la stânga». Acest «a fost», dar mai ales acest «a rămas», cereau neapărat limpeziri, o clară pronunțare. O scrisoare deschisă către apărătorul său din oficiu, datând din aprilie 1992, pune la punct lucrurile. A fost într-adevăr «la stânga», recunoaște, sau mai exact spus «spre stânga», aceasta însă într-o vreme cu totul neavantajoasă pentru cine se ralia unei astfel de orientări, în anii războiului. Opțiune oricum «nefericită», cum începe să-și dea seama după un timp, sesizând mai întâi că «ceva nu e în regulă», dar mai apoi, tot mai accentuat, că idealul său «era în curs de demolare, dezmințit punct cu punct, zi de zi». Experiența de la «România literară», când, după iluzoriul «început de libertate», cenzura din nou se înăspri, când lupta cu ea deveni «din ce în ce mai grea, disperată și imposibilă», când «au început să se ivească de sus teme și foto-portrete obligatorii» (...) l-a condus pe poet la «a doua și definitivă (...) despărțire și apoi neconținută distanțare de stânga». (...) Dar acum, după revoluție, nu și-a redobândit cumva stânga puritatea inițială și, prin aceasta, vechea ei forță de atracție? Nu prea poate fi vorba de așa ceva, observă scepticul-lucid Geo Dumitrescu, într-un timp ce se înfățișează el însuși impur, de confuzie, de amestecare a criteriilor, făcând «cu neputință să se afirme ce-ar putea fi și pe unde s-ar afla atât stânga, cât și dreapta sau chiar centrul». Ni se lămuresc deplin, citind amintita scrisoare deschisă, opțiunile morale de ieri și de azi ale poetului, sensul evoluției sale într-un răstimp istoric în care prezența i-a fost simțită chiar și atunci când a tăcut". ■ Tita Chiper („*Zadarnic ca un cuc pe Niagara*”) schițează un profil moral al lui Geo Dumitrescu: „De la insurgentul Albatros la zadarnicul cuc pe Niagara – o viață de om, o soartă de poet: Geo Dumitrescu. Amândouă trăite cu nesupunere la canon, la clișeu, la dependență: cum? Zgârcit cu mărturisirile despre sine, poetul trebuie reconstituit din contradicții. Omul poate fi în egală măsură șarmant și morocănos, entuziast și risipitor, cu temperament de microbist și, deopotrivă, ordonat și bănuitor ca un colecționar, întemeietor de grup și trăitor în singurătate cu tabieturi, capricios, uituc și insistent, tratând lumea cu ironie loială, simpatice tuturor; ajuns la vârsta când artiștilor li se spune «maestre», el se încapățânează să rămână «Geo», acceptând să fie numit «Nea Geo» la rigoare și, mult mai rar, «domnul Geo» – dar fără morga respectabilă, cravata și cartea de vizită corespunzătoare acestui apelativ. Fire de gospodar, ca Arghezi, a avut soartă de proprietar demolat și chiriaș vagant; anii venerabili și-i trăiește într-o solitudine bacoviană – dar nu se lasă a fi uitat: cantitatea de corespondență pe care o trimite și o primește ca și convorbirile telefonice, uneori cu durată de colocviu, dovedesc o energie și o obstinație de singuratec sociabil, demnă de invidiat. Sigur și familiar, ca o adresă demult neschimbată, Geo Dumitrescu

reuşeşte să producă totdeauna surprize şi nu numai în planul proxim. Nevăzându-l la concerte de la Ateneu, puţini ar fi putut bănui că agreabilul conviv din serile de la Casa Scriitorilor, cu atmosfera grădinilor de vară, este un meloman avizat şi profund, după cum, nevăzându-l la Biblioteca Academiei ci, mai ales, la Sinaia, pasionat de biliard, puţini şi-ar fi închipuit că pregăteşte cea mai completă ediţie a poeziilor lui Baudelaire, apărute vreodată în traducere românească. Truda căutării prin reviste, compararea versiunilor, fişarea autorilor ar fi trebuit să-l plaseze printre şoarecii de bibliotecă şi să-i dea migrene şi palori de erudit. Eroare! Omul şi-a păstrat libertatea adolescentă de a trage cu puşca în toate poncifele: n-are misterele clişeele de 'poet', n-a purtat plete în juneţe, n-a scris versuri de dragoste, la 20 de ani, ci după 40, elaborează atent ceea ce pare spus dintr-o suflare, aproape prozaic, cordial şi vizionar". □ Livius Ciocârlie începe un serial eseistic: *Pornind de la Valéry*.

● Într-o notă nesemnată din „Luceafărul” (nr. 19), *Inflamarea sonorităţilor*, se scrie: „Cine se teme că intră la apă se agaţă şi de un pai, numai pentru a se salva de la un iminent înec. Cine se simte cu musca pe căciulă nu aruncă învelitoarea, ci dă din mâini. Iar cine vrea să convingă, cu orice preţ, în absenţa argumentelor, că are dreptate, recurge la violenţe de limbaj. Cazul din urmă îi are în vedere pe gazetăraşii de la «Timpul» care, orice ar scrie, ridică vocea, pentru a inflama sonorităţile. Fireşte, nu astfel conving, ci doar în acest fel se discreditează. Iată într-o notă, bănuim autocritică, Ileana Sandu recurge la un astfel de limbaj: «Stai ca proasta-n târg şi îi dai peste gură a mirare, văzând că inşii aceia scorţoşi cărora nu le-ajungeai nici cu prăjina la nas, suferind parcă de constipaţie cronică s-au transformat ca prin minune, sunt şi ei oameni, ca mine, ca tine, ca noi toţi copleşiţi de greutate, dar prietenoşi, calzi, apropiaţi»./ Cât de stilată e domniţa cu pricina, e uşor de contatat. Dar nu-i singura semnatară care îşi ridică poalele. Dumitru Motorga pare a fi din aceeaşi familie spirituală. «Acesta fiind stilul de campanie al dl Constantinescu şi a ţucălarilor dânsului, nu ne mai miră nici informaţiile năzdrăvane lansate pe piaţă în legătură cu vizita dlui Năstase în China. Merită dezminţite enormităţile debitate de simbriaşii celulei cotroceniste». Sau şi mai profund: «Dar, până una alta, ţutării dlui Constantinescu şi ziariştii de ţucal ai dânsului sunt indiscutabil nişte prostovani.» Condeierii «temporari» se strecoară şi printre filosofi şi îşi dau şi acolo cu părerea. «Aşa se face că dl Liiceanu îl aclama pe autorul scatologic Patapievici drept filosof cu certificat de autenticitate din partea unui om de cultură de talia lui Al. Paleologu, care identifică, în acest caz, credem patologic, revelaţia unui al doilea Cioran». Cu astfel de epiteze şi embleme, tot să îi iei în seamă pe *ţuşelarii* rizologi, altfel spus, emulii lui Adrian Rizea, directorul sus-pomenitei fiţiuci". □ Marin Mincu publică un text intitulat *Din scrisurile lui Paul Goma („constanţa” lui N. Breban)*: „Paul Goma este un prozator puternic, mai profund – prin fibra etică – decât toţi prozatorii români contemporani şi faptul în sine, ce nu poate fi contestat de

nimeni, a devenit atât de incomod pentru oricine, încât acesta a fost «excomunicat» consensual din breaslă de către confracții invidioși care eludează programatic valoarea scriitorului, contrapunându-i propria-i biografie cam zgomotoasă. Este evident pentru toată lumea că ceea ce supără mai mult decât orice, e tocmai personalitatea morală exemplară, etalată fără nici un fel de complexe de către Paul Goma, neștirbită și paroaie intangibilă, indiferent de culoarea și direcția atacurilor furibunde ale tuturor celor care l-au folosit până mai ieri drept steag al agitației lor propagandistice. Nu mi-am propus să argumentez acum cât de mare scriitor este Paul Goma; pentru afa ceva este nevoie de calmul lecturii și de potolirea vacarmului evenimential, căci orice am spune astăzi și oricât de răspicat am rosti o judecată de valoare, aceasta nu s-ar recepta/auzi din cauza resentimentelor violente ce înconjoară numele scriitorului. (...) De exemplu, este cu totul reprobabilă poziția oscilantă a prozatorului Nicolae Breban. Astfel, când acesta era director al «României literare», îi ridică dreptul de a mai semna pră și simplu pentru că «tovarășii au hotărât așa». Mai târziu, totuși, Paul Goma va avea generozitatea detașării, recomandându-l de două ori pe necunoscutul prozator Nicolae Breban (în 1972 la Gallimard iar în 1978 la Edition du Seuil) pentru a fi tipărit la Paris. Drept recompensă, Nicolae Breban va face gestul descalificant de a-i spune lui Jean-Pierre Barou, adică aceluia căruia îi fusese recomandat ca mare romancier de către însuși autorul lui *Ostinato*, să nu mai fie publicat Paul Goma la Éditions du Seuil, fiindcă e «complet netalentat». [...] Oricum, nu mi se pare nici moral din partea unui mare scriitor precum este Nicolae Breban ca, din motive meschine de invidie mioritică sau dintr-un repugnant provincialism organic, să se preteze la un asemenea comportament dubios. Oare să nu știe el că literatura română are atât mai mulți sorți de a fi omologată în afara hotarelor lingvistice cu cât aceasta este mai prezentă și mai variată; nu se poate să fim luați în seamă la Paris ca o literatură de referință doar prin publicarea romanelor lui Nicolae Breban, despre care scrie elogios un unic «critic» (l-am numit pe Edgar Reichmann cel laudat de Breban însuși pentru hărmicia de «recenzent sânguinos» în ceea ce privește propria-i operă!). Când un scriitor român este publicat și are succes în alte părți, ar trebui să ne bucare pe toți ceilalți și ar fi firesc succesul acestuia să se răsfrângă și asupra noastră, impulsionându-ne să scriem cărți cât mai bune care să intereseze un public cât mai larg. Numai astfel literatura română ar intra în circuitul de valori universale pe care-l râvnim cu toții. Ar fi normal să ne sprijinim unii pe alții la editorii pe care-i cunoaștem și să-i lăsăm pe aceștia să decidă asupra «talentului» autorilor publicați”.

19 mai

• În „Curentul”, Ștefan Aug. Doinaș publică un articol intitulat *Despre tragicul opțiunii*: „Personal, sunt un om decepționat de ceea ce se petrece azi n

România, iar faptul acesta mă face să reflectez asupra alegerii pe care o voi face în momentul când mă voi afla în fața urnei. Pentru cine optez? (...)/ Eu cred că, atunci când – în politică – facem o opțiune, aceasta corespunde ori unei preferințe personale «de gust» («Îmi place X» sau «Nu pot să-l sufăr pe Y») ori unei judecăți de valoare («X mi se pare mai bun decât Y»). În al doilea caz, opțiunea înseamnă alegere conștientă între două valori, între doi oameni, între două «rele», sau – mai precis – între două niveluri ale binelui. E vorba, firește, de binele obștesc. (...) Pe ce se poate întemeia o asemenea opțiune? În mod normal, pe examinarea faptelor politice ale celor doi contracandidați. (...) Un mandat de 7 (șapte) ani imediat postrevoluționari, de o parte; și de cealaltă parte, un mandat de 4 (patru) ani, urmând celui dintâi. O examinare nu destul de atentă a stării de lucruri ne arată că în ultimii patru ani românii au început s-o ducă mai rău decât în perioada anilor 1990-1996. Cu alte cuvinte, politica cotrocenistă a lui X reprezintă un faliment politic, comparată cu cea a lui Y, și comparată – mai ales – cu speranțele pe care cetățenii și le-au pus într-un nou Executiv (...). De acord./ Dar motivația acestui eșec politic constă, oare, exclusiv în ceea ce X *nu a făcut efectiv* în timpul mandatului său, sau motivația constă mai ales în ceea ce numitul X *n-a putut să facă*, din cauza «zestrei» lăsate de predecesorul său? (...)/ În această perspectivă, a alege între X și Y este ca și cum ai alege între epoca lui Iliescu și epoca lui Ceaușescu; iar nostalgicii chiar asta fac: ei declară, sus și tare, că a fost mai bine pe timpul dictaturii comuniste, tot așa cum – cu aceiași ochi miopi – «constată» că e mai rău în acești ultimi ani decât în primii ani postrevoluționari. Bunul simț și sentimentul demnității umane (dacă le avem) ne spun însă altceva. *Mai-răul* de azi, care ne invită să ne construim liberi viitorul, este de preferat *binelui* de ieri, care (...) ne obligă să ne întoarcem spre trecut, cocoloșindu-i greșelile, aberațiile, ororile./ Personal, sunt un om decepționat de ceea ce se întâmplă azi în România. Dar această decepție nu se compară nici pe departe cu revolta mea față de ceea ce s-a întâmplat în anii anteriori, mai apropiați sau mai îndepărtați: resping categoric deceniile de comunism (fie în varianta filosovietică, fie în varianta naționalistă), după cum resping septenatul comunismului nostru rezidual, responsabil în mare măsură de starea de lucruri actuală. (...)/ Chiar dacă paradisul este, prin definiție, de neatins, cine a ieșit – mutilat sau nu – din raiul dictaturii preferă purgatoriul democrației”.

● Într-un articol din „Cotidianul”, *Din scrisurile lui Paul Goma: „constanța” lui N. Breban*, Marin Mincu atrage atenția că „s-a făcut totdeauna dinadins atâta rumoare în jurul «personajului» Goma, că nu mai există loc suficient pentru a-i aborda opera: aceasta nu este însă mai puțin importantă decât a altor «parizieni», școliți în cloaca dâmbovițeană”. Și mai departe: „Paul Goma este un prozator puternic, mai profund – prin fibra etică – decât toți prozatorii români contemporani și faptul în sine, ce nu poate fi contestat de nimeni, a devenit atât de incomod pentru oricine, încât acesta a fost «excomunicat»

consensual din breaslă de către confrății invidioși care eludează programatic valoarea scriitorului, contrapunându-i propria biografie, cam zgomotoasă. (...)/ Recentul volum publicat de Paul Goma, *Scrisuri* (Nemira, 1999), ne dă ocazia să medităm, cu gravitate, asupra condiției morale extrem de precare a celor mai importanți dintre contemporanii noștri./ De exemplu, este cu totul reprobabilă poziția oscilantă a prozatorului Nicolae Breban. Astfel, când acesta era director al «României literare», îi ridică dreptul de a mai semna pur și simplu pentru că «tovarășii au hotărât așa». Mai târziu, totuși, Paul Goma va avea generozitatea detașării, recomandându-l de două ori pe necunoscutul prozator Nicolae Breban (în 1972, la Gallimard, iar în 1978, la Editions du Seuil) pentru a fi tipărit la Paris. Drept recompensă, Nicolae Breban va face gestul descalificant de a-i spune lui Jean-Pierre Barou, adică aceleia căruia îi fusese recomandat ca mare romancier de însuși autorul lui *Ostinato*, să nu mai fie publicat Paul Goma la Editions du Seuil, fiindcă e «complet netaalentat». (...) Confirm că zvonul infam despre lipsa de talent a lui Goma a fost indus și unor editori italieni, care, din motive inexplicabile, nu l-au publicat pe Paul Goma până în '89, deși știu de la Marco Cugno că un editor italian important îi ceruse și-i plătitise (!) traducerea romanului *Ostinato*. (...)/ Oricum, nu mi se pare loial, nici moral din partea unui mare scriitor, precum este Nicolae Breban, ca din motive meschine, de invidie mioritică sau dintr-un repugnant provincialism organic, să se preteze la un asemenea comportament dubios. (...) Ar fi normal să ne sprijinim unii pe alții la editorii pe care-i cunoaștem și să-i lăsăm pe aceștia să decidă asupra «talentului» autorilor publicați». □ Aurelian Titu Dumitrescu semnează un text intitulat ***Xenofobia și subiectele prohibite***: „Dintotdeauna am regretat că, la noi, naționaliștii, exceptându-l pe Adrian Păunescu, nu sunt nici pe jumătatea cosmopoliților de inteligenți. În ultimele trei decenii, prostia naționaliștilor a transformat poporul român într-o minoritate în propria lui țară. (...)/ În 1980-1988, a început epurarea evreilor și a ungurilor din presa din România (dar, din fericire, nu a fost dusă până la capăt). Odată cu ei, «am fost lucrați» și eu pentru că le-am spus adeseori factorilor de decizie că sunt imbecili. Din cauza greșelilor de acest fel, astăzi în România patriotismul constituie o sumă de subiecte prohibite”.

● În „Dilema” (nr. 379), Mircea Iorgulescu salută publicarea, în revista „22”, a unui „comentariu-introducere-propunere” al lui Sorin Vieru care – impresionat de un articol adiacent despre minele de la Lupeni, aparținând unui ziarist german de la Deutsche Welle, Keno Verseck – „anunță o nouă rubrică, *Proiect social*, și se fac observații nu neapărat inedite, dar neașteptate în raport cu orientarea generală a publicației care le găzduiește. (...) Pentru o revistă ai cărei comentatori, analiști, editorialiști militează explicit pentru diminuarea rolului statului, care asimilează în mod constant apelul la intervenția statului cu etatismul și etatismul cu stânga, care susțin mai ales, dacă nu și exclusiv, acele formațiuni civice care de fapt sunt mai degrabă cluburi și pepiniere

politice, rubrica propusă de Sorin Vieru *în acești termeni* echivalează cu o revoluție. În sfârșit, există tot în articolul lui Sorin Vieru, e drept că discret introdusă, și constatarea unui abandon, dacă nu chiar a unui eșec: «Ar fi nevoie de un Grup de Proiect Social, un grup de impulsioneare a gândirii colective, care să împlinească ceea ce își propunea să fie, ceea ce putea să fie, dar până acum n-a fost, *Grupul pentru Dialog Social*»". Cu următoarea concluzie: „Dacă memoria nu mă înșală, singurul intelectual român care s-a dus, după ianuarie-februarie 1999, în Valea Jiului și a scris despre mineri normal, normal, dar *altfel* decât o cere *codul bunelor maniere civico-intelectualo-politice* a fost Vintilă Mihailescu (...) O fi și el neamț?” (*Ce căuta neamțul în Valea Jiului*).

□ Grupajul tematic al revistei, realizat de Simona Sora (...*acum, la-ntors acasă*, dedicat celor întorși acasă după studii în străinătate), se deschide cu un articol de idei generale al lui Mihai Șora (*Pendularea*), cu concluzii sceptice: „azi suntem acolo unde am ajuns după zece ani de orbecăială vinovată” și cu o pledoarie pentru necesara „pendulare”, care ar trebui stimulată, între universitățile din România și cele din străinătate. □ Liviu Papadima relatează, într-un articol confesiv, câteva experiențe relevante în acest sens, cea mai importantă fiind prima ieșire (*Navetism cu variațiuni*): „Prin 1987 am fost desemnat, la propunerea lui Adrian Marino, pentru o bursă Herder de două semestre în Austria. Am primit aprobarea de plecare peste vreun an și jumătate, când și uitasem – sau, mai bine zis, reușisem să-mi scot complet din cap – că ar exista și așa ceva. Peripeții, cu diuimul: sosirea la Universitatea din Viena pe nepusă masă – convorbire telefonică «afară» era ea însăși o aventură – cu o viză de două săptămâni, pe la sfârșitul anului universitar, bântuind pe Ringstrasse cu două valize în mâini, un petic de hârtie cu o adresă și cincizeci de dolari cumpărați la negru în buzunar; surâsul încurcat al Rectorului când, ascultându-mi explicațiile de ce nu putusem ajunge altminteri să-mi iau bursa în primire, s-a simțit dator să mă întrebe dacă mâncasem ceva de la intrarea în Austria încoace – eram cel puțin tot atât de sfrijit ca și azi -, încăpățănarea de a-mi economisi banii ca să pot continua bursa în primul semestru al anului universitar următor, revenirea în București, cu inima strânsă, apoi iarși în toamnă, întârzierea vizei, a doua «spălare de creier», spălată la rândul ei, prin decembrie, de ispitele îndoite cu amenințări ale Securității, cele două întâlniri grețose cu «tovarășul Ion», o a treia ștergere din memorie pentru ca apoi, în vreo două săptămâni, să mi se dea drumul din nou – fusese doar o nadă sau mi se oferea acum prețul tăcerii în legătură cu încercarea nereușită de racolare? L-am plătit, din nefericire, nespunând decât celor din familie despre presiunile făcute asupra mea... Plecărilor «de atunci» sunt însă o poveste lungă și mă întreb cine mai are chef acum de amintiri «din vremea lui Caragea». Singurul lucru pe care nu mă abțin totuși să nu-l pun pe hârtie e că la descinderea în Austria luasem cu mine o venerabilă barbă, apărută în iarna lui '84-'85, când am adus-o pe fie-mea Ana, abia născută, în apartamentul nsotru în care nu mai

era nici gaz pentru încălzire, nici măcar, la un moment dat, curent electric. (...) S-au dus «plecările de altădată» și nu știu cine ar mai fi atât de neghiob să le mai cânte eroismele de mizerie. Mi se pare astăzi o experiență de neînțeles pentru cel ce n-a trăit-o. Cum să cuprinzi cu mintea dubla spaimă. «înapoierii», scrâșnirea terorizată între două lumi între care e o răfuială ce ți-e complet străină dar care intră în cele mai adânci fibre ale gândului tău: ce fac? Mă întorc? Rămân? Dacă rămân, îmi voi mai putea revedea familia, prietenii? Dacă mă întorc, voi mai putea reveni, măcar ca să închei ce-am început?/ Prin 1990, constatând că participasem îndeajuns la viața politică a țării noapte de noapte, până în zori, la furtunoasele ședințe televizate ale C.P.U.N.-ului, le-am scris profesorilor de la Institutul de Limbi Romanice din Viena cu care lucrasem pe timpul bursei. S-au bucurat să mă știe teafăr – și ei se uitaseră la televizor – și m-au invitat să predau trei ani literatura română la Viena./ Am pendulat de nu știu câte ori între Viena și București. Am ajuns în felul ăsta să-i înțeleg mai bine pe pașoptiștii pe care-i explic cu sârg la Universitate și care, așijderea, navetau non-stop între traiul bucolic și angaralele propășirii, între moșie și metropolă. Singura deosebire, nu mică, e că în trei ani eu nu am ajuns să-mi dau seama care e care”. □ Pe un ton dezabuzat, Claudiu Constantinescu (redactor la Editura F.C.R.) relatează propria experiență de studiu în Elveția – după absolvirea Literelor bucureștene – și întoarcerea acasă: „...atunci când am plecat la o universitate elvețiană, pentru un an de documentare în literatura lor de expresie franceză, nu îmi făceam nici un gând că nu m-aș întoarce. Era un fel de paranteză – binevenită, firește, dar pe care, chiar prelungind-o, cum s-a și întâmplat, de la un an la ceva mai mulți, știam că am s-o închei tot dincoace de Curtici. Mă interesau acolo numai câteva lucruri livrești, vreo două-trei lumești și, bineînțeles, obligativitatea (...) de a te întreține la studii muncind ceva mărunț, dar imens pentru țară. Așa am devenit realist. Sau pragmatic. Sau lucid. Locuiam între o frizerie de câini și o firmă de pompe funebre (...) și mă bucuram că pot profita de pregătirea mea filologică inclusiv pentru a face pe muncitorul într-o fabrică de ciocolată și a-mi cumpăra o casă acasă. Când totul s-a terminat, am luat trenul și, trecând prin Curtici, m-am întors la înconștientul nostru colectiv. Aici unde aveam să-l citesc pe Mircea Cărtărescu întrebându-se exasperat cât de bine trebuie să scrii ca să-ți poți cumpăra o casă. Aici unde, cum spunea cineva, majoritatea slujbelor sunt un fel de grevă japoneză a foamei” (*Prietenii știu de ce*). □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu reacționează dur față de alegațiile lui Paul Barbăneagră și Cristian Bădiliță despre disidentul Gheorghe (Babu) Ursu, ucis de Securitatea regimului Ceaușescu (*O mizerie de scenariu despre Babu Ursu*): „Mă număr printre naivii cărora când le place (verb grav pentru mine) un poet îl cred pe cuvânt, chiar dacă e un ludic, un ironic. Dl. Bădiliță nu prea părea un jucăuș... În sfârșit, aflu acum dintr-un recent articol al dlui M. Mihăieș («România literară», 17/2000) că dl. Bădiliță mai are și

altceva a ne spune... Mărturisindu-se stupefiat, dl. Mircea Mihăieș citează în întregime o însemnare din Jurnalul dlui Bădiliță cuprins în *Tentația mizantropiei* (Ed. Polirom, 2000) în care autorul relatează o convorbire avută cu dl. Paul Barbăneagră la Paris, în anul 1997. N-am nici un îndemn să reproduc și eu – în toată desfășurarea ei – acea pagină din Jurnal care, rezumând viziunea dlui Barbăneagră, face din Babu Ursu un fanatic comunist, un tartor cumplit, niciodată dezis de crimele comuniste, ba chiar un securist (...), tocmai de-aceea ucis atât de sălbatic «de-ai lui», fiindcă – și-aici catadicsesc să citez, din relatarea dlui Bădiliță – Babu Ursu, «după ce a profitat cât a avut chef de regim, a început să joace (evident, cu convingere) pe disidentul...» Ca unul care l-am cunoscut pe babu mult mai bine decât Paul dl. Barbăneagră, socotesc că o asemenea viziune nu merită nici măcar o scurtă și seacă interjecție pamfletară. Și ea ar fi prea curată față de câtă mizerie e cuprinsă în acest amestec de minciună și prostie în toată amplexarea lor sălbatică”. □ Pe ultima pagină, Simona Sora realizează un interviu cu trei membri ai Asociației „Tinerii pentru o acțiune civică” (ATAC), înființată în 1999 la inițiativa unui grup de tineri universitari și cercetători români cu studii în străinătate: „Proiectele pe care și le-au propus, sprijinite financiar și de o serie de instituții românești, cuprind: organizarea unui Forum al tinerilor români cu studii în străinătate, universitari și cercetători, înființarea la București a unei Școli Normale Superioare, după model franțuzesc, crearea unui sistem național de granturi, organizarea unor cicluri de conferințe pe teme politice și civice, precum și a unor seminarii internaționale. (...) În fine, ATAC își propune – inițiativa îi aparține lui Liviu Giosan, doctorand la New York State University – lansarea unei reviste electronice a tinerilor cercetători români numite AdAstra...”. Cei trei intervievați, inițiatori și coordonatori ai acestor proiecte, sunt doi matematicieni (Nicușor Dan și Sergiu Moroianu) și un informatician (Liviu Dinu). Titlul interviului: **„Sensul întoarcerii nu este dat de revenirea în sens fizic, ci de participare sau non-participare”**. Nicușor Dan: „Noi, chiar generația noastră, am fost crescuți în așteptarea cuiva care o să ne dea de lucru la terminarea facultății și puțini au reușit să depășească această mentalitate, să aibă inițiative și să reușească. Ceilalți se plâng și așteaptă încă pe cineva să vină să le dea de lucru”.

20 mai

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 20), Nicolae Breban scitează un portret al lui Geo Bogza, „protectorul afișat și entuziast al lui Nichita”: „Înalt, osos, extrem de viguros, se plângea de câte ori avea ocazia de fragilitatea sa fizică, (...) apt și curios de frumusețea vie feminine bucurându-se ca un păun când îl înconjuram – Matei, Nichita, eu – dar îi ajuta și pe alți tineri «deochiați» ai regimului, Miron Kiropol, de exemplu sau fostului pușcăriaș, de curând eliberat, Marin Tarangul, poet, atunci, azi doctor (de Sorbonna) în Istoria

religiilor, colaborator prețios al revistei noastre pe care Universitatea bucu-reșteană întârzie să-l invite la o catedră. (...) Fostul avangardist devenise un susținător gălăgios al proletcultului, publicând în «Contemporanul» întinse reportaje despre *Marea țară a Sovietelor* sau despre *Inimaginabilele victorii ale științei comuniste* etc., risipindu-și înflăcăarea ce devenise o manieră personală pe orice atingea în pelegrinările sale printr-o Românie aflată sub biciul poliției și al fervorii carieriste de coloratură așa-zis comunistă. La Bogza, ca și la alți corifei ai momentului – dar cel mai distinct la el se putea întâlni o perfectă duplicitate între ceea ce scria și conversațiile particulare. Dar nu în sensul unei subversivități față de «idee», nu, el, ca și Paul Georgescu, Nina Cassian, Jebeleanu și alți câțiva, erau «comuniști convinși», numai că, așa cum se întâmplă cu «o idee ce devine realitate» – cum e cazul și azi, mi se pare în rândul penetiștilor sau peneliștilor! – nemulțumirile erau «legate de oameni», de «cei ce le aplică» sau de «condițiile obiective» etc., etc. De aici și luxul unui anumit scepticism, a unei priviri vagi, îndepărtate, peste lucruri, acolo, în trecutul utopiei tinereții lor, când încă «totul era posibil» și mă miră și azi stupiditatea atâtor oameni inteligenți, din trecut, dar și din prezent care nu pot înțelege că numai în arte, ideile, «utopiile» pot trece în «realitate» fără să se deformeze, pe ele însele și ambientul uman ce le susține! Era extrem de orgolios și a suferit când, odată, invitat de el la COȘ [Casa Oamenilor de Știință], la masă, coborând din locuința sa din blocul de vis-à-vis, din piața Lahovary, împreună cu Matei și Nichita (...) m-a întrebat (...) ce părere am de Radu Tudoran?! Nichita m-a privit fix, crispat, neștiind dacă eram la curent cu faptul că e vorba de fratele semetului nostru amfitrion și sperând să fiu abil și culant. Ca de obicei, însă, am fost tăios și lipsit de tact și am răspuns: (...) «E... frivol!». (...) La ora aceea, e drept, îl apreciam mai mult pe el, dar nu poetul care ar fi vrut să fie, ci reporterul literar – o specie ce a dispărut azi. Împreună cu Brunea-Fox, dar mai ales el, Bogza, autorul nu al cărților proletculte pe care le publica cu un entuziasm ce voia probabil să-l mintă chiar pe autorul ce oficia ca un preot, ca un sacerdot cele mai umile întâmplări ale existenței, ci pe cele scrise «înainte»: *Cartea Oltului* și mai ales *Basarabia, pământ de piatră, de foc și de nisip*, ce nu se afla în librării, numele însuși al provinciei era prohibit, pe care am citit-o la biblioteca Academiei și pe care de atunci n-am mai avut-o în mână, așa că cer scuze dacă nu am citat corect titlul”. □ D. Țepeneag comentează editorialul semnat de Nicolae Manolescu în „România literară” din 19 aprilie 2000, *Fascism și comunism*: „Format la vechea școală a citatului rupt din context, academicianul nostru citează astfel încât să-i fie cât mai lesne a demonstra ideea, care de altfel e justă, și anume că fascismul e mai discreditat decât comunismul. Și ne explică de ce. Omite însă unele lămuriri care, pentru François Furet erau esențiale, de pildă: «Ceea ce deosebește Holocaustul evreilor – scria Furet – de toate celelalte întruchipări politice ale Răului provine probabil din două serii de cauze. Prima ține de aceea că

exterminarea evreilor vizează bărbați, femei și copii pentru simplul fapt că sunt *nascuți* ca atare, fără nici o legătură cât de cât inteligibilă, cu lupta pentru putere». La a doua serie de cauze, academicianul face o aluzie, dar nu-și dă osteneala să citeze și pasajul în care Furet se arată pe cât de limpede pe atât de sever: «Martirizându-l (poporul evreu, n.n.), încercând să-l distrugă, naștii nimicesc civilizația Europei, cu armele unuia din popoarele cele mai civilizate din Europa. Noi – vreau să spun noi toți europenii, nu numai nemții – încă n-am ieșit din nenorocirea aceasta care ne va supraviețui». Dar nu e numai atât. Ce m-a frapat în editorialul criticului academic a fost mai ales concluzia care, deși bazată pe ideea corectă a legăturii dialectice dintre comunism și fascism, mie îmi sună bizar: «Orice încercare de a face comunismului un proces se lovește de o rezistență, teribilă nu numai în Est, dar, parcă, mai ales, în Vest», conchide N. Manolescu. Nu înțeleg. Cine a vrut să facă procesul comunismului în Est și de ce n-a reușit? În România, de pildă? Poporul român a vrut acest proces? Când? Atunci când a votat pentru Iliescu sau atunci când a votat pentru Constantinescu? Iar dacă l-a vrut de ce nu s-a făcut? A cui e vina? Au fost măsluite toate alegerile și «revoluția» confiscată? Vor fi măsluite și alegerile viitoare? Dar sondajele care îl dau pe Iliescu din nou învingător și ele sunt truate? Ceaușescu a jucat rolul de țap ispășitor care urma să ducă în spinare până în fundul iadului păcatele toate ale comunismului, adică propriile noastre păcate. Iar indignarea academicianului e pur retorică. În primul rând nu înțeleg cui se adresează... Întorc capul și mă uit în direcția în care privește, dau de Alex. Ștefănescu, poate pentru că e mai impozant, sar peste Dimi care e mai mărunțel și la urma urmei rămâne prietenul meu. Ies în stradă, oameni necăjiți trec cu grijile lor, intru în curtea Academiei... Nu știu până unde ajunge privirea vulturească a Manolescului! Poate că de fapt nu se adresează României, ci Occidentului sau chiar măreței Americi căreia i se adresa, fie și de pe alte poziții, poeta comunistă Maria Banuș. *Ție îți vorbesc America!* Vino și ocupă-ne cum ai ocupat Germania hitleristă. Ocupă-ne și judecă-ne, de la vlădică și până la opincă, noi singuri noi suntem în stare: nici să ne judecam pentru păcatele din timpul dictaturii antonesciene, nici pentru cele din timpul dictaturii comuniste. Noi nu suntem în stare decât să lansăm tirade demagogice”.

22 mai

• Într-un articol din „Orizont” (nr. 5), *Învățăturile lui Boier Martin către fiii săi nouăzeciști*, Cornel Ungureanu scrie, la reeditare, despre volumul lui Mircea Martin *Generație și creație*: „Ca toate să fie bine puse la punct, domnul Martin scrie o *Prefață* la ediția a doua care începe așa: «Inițiativa acestei reeditări nu-mi aparține. *Generație și creație* era ultima dintre cărțile mele pe care nu m-aș fi gândit vreodată s-o republic. Textele care o compun au fost scrise la finele deceniului al șaptelea, deci acum mai bine de treizeci de ani; (...) ele aparțineau unui debutant și nu erau decât cronici literare,

comentarii supuse operelor care apăreau atunci și – prin forța împrejurărilor (...) – supuse contextului politic și social care le-a făcut posibile. Contextul acum cu totul altul, noii promoții s-au perindat între timp pe scena literaturii, cu totul altele sunt proiectele și mizele scriitorilor români. (...) La zece ani de la Revoluția din '89, lucrurile se văd limpede: am intrat într-o nouă paradigmă social-istorică și artistică». (...) / S-ar putea vorbi despre cărțile apărute după *Generație și creație*, despre studiile care afirmă o operă de eminent teoretician, de comparatist, un bărbat al ideilor și al limpezimii demersului intelectual. Dicțiunea ideilor e, de altfel, un titlu emblematic pentru personalitatea autorului. Puțini știu să-și rostească ideile cu grația de care e capabil Mircea Martin. (...) Recitind acest volum, evocându-i rangul, suntem obligați să ne amintim de opera sa de mentor. A patronat în anii nouăzeci un Cenaclu care a orientat și dinamizat o promoție literară importantă – care a realizat unul dintre cele mai importante momente ale postmodernismului românesc. O promoție care contestă, precum optzeciștii, generația lui Mircea Martin? Oricum, nu direct. Regula, că fiii, se afirmă în deplină adversitate cu părinții lor ar trebui citată și în acest timp al aproximațiilor critice. Pentru ca polemicile, afirmațiile partizane, rostirea aberantă, excesiv politizată, să nu răpească prea mult și prea multe adevărului, Cartea de tinerețe a lui Mircea Martin devine o lectură obligatorie". ■ Adriana Babeți realizează un interviu cu Mircea Martin (*Criticul și umbra lui Mircea Martin*): „*De unde a apărut fascinația dumneavoastră pentru Călinescu?* / Era firească. A apărut din lectură. Prima întâlnire a avut loc târziu, la București. Spre deosebire de alți colegi care auziseră înainte de el, care îi citiseră opera critică, eu i-am descoperit *Istoria...* abia în biblioteca facultății, unde volumul nu se împrumuta decât cu multă dificultate, după multe tatonări, după o anumită curte făcută bibliotecarului, care se întâmpla să fie un asistent al lui și care nu dădea oricui exemplarul. Am fost prezent, firește, la cursurile lui Călinescu. L-am auzit și l-am văzut în 1961 sau în '62. Era un spectacol! N-aș spune, totuși, că întâlnirea cu el m-a impresionat nemaipomenit. Mult mai impresionantă a fost întâlnirea cu Tudor Vianu. Călinescu rămâne pentru mine mai degrabă o fantomă produsă de opera lui, de scrisul lui. Personajul pe care îl producea în public pe mine nu mă atrăgea, deși vedeam că stârnește o fascinație generală. Îl priveam mai degrabă cu circumspecție. Dar, când a spus, vorbind despre Creangă, de pildă că «geniul e imprevizibil, acesta e inefabilul lui», am izbucnit spontan în aplauze pentru că mi s-a părut că descopăr în acele cuvinte un fel de confesiune a vorbitorului însuși. / *Îl considerați un autor genial?* / Îl consider un autor pe alocuri genial. În anumite pasaje evocatoare, mai ales din *Istoria literaturii române...* / *V-ați putea «despărți» de el?* / Cred că o anumită despărțire s-a produs deja în cartea despre Călinescu. Poate o despărțire prea ceremonioasă. Asta și pentru că n-am publicat decât prima parte a cărții, unde e vorba despre raporturile lui cu tradiția culturală românească. Dacă ar fi apărut și volumul al doilea, s-ar fi

văzut că disocierea este mai bine marcată, inevitabil. Dar, firește, nu te poți despărți – critic român fiind – de Călinescu, fără să te despărți de tine însuși. S-ar produce un fel de surpare lăuntrică. (...) / *La ce vârstă credeți că a ajuns literatura română?* / Bună întrebare. Literatura română e o literatură mai ciudată – care din secolul al XIX-lea începând – desfide vârstele. Adică le încalecă. (...) Da, «arde etapele», dar nu le arde total, ci parțial și trece mai departe *ca și cum* le-ar fi «ars» de-a binelea. (...) Există de fiecare dată și «le pour» și «le contre», și versantul pozitiv, profitabil, și celălalt, nefast. Pe de-o parte, avantajul înaintării, al mobilității, adaptabilității, receptivității la nou. Pe de altă parte, însă, apare și reversul, care constă în neducerea lucrurilor până la capăt. Așa se face că noi am avut un mare scriitor romantic, dar nu am avut un romantism. Am avut aspirații clasice permanente, dar nu am avut un clasicism. / (...) *Cum ați descrie modernitatea prozei române interbelice din perspectiva capacității novatoare, în raport cu poezia aceleiași perioade? Nu vi se pare mai deficitară?* / Ba da. Și acest lucru e firesc. Proza este, totuși, orice am spune, legată de social, de stadiul de evoluție al societății. Or, Camil Petrescu nu putea să fie altceva decât ceea ce a fost, adică scriitorul unei anumite societăți, care avea ea însăși o anumită vârstă. Când spun «vârstă» nu mă refer numai la vârsta istorică – fiindcă istoria e nivelatoare, uniformizatoare. România nu avea aceeași vârstă ca Franța sau Anglia, în sensul că relațiile din lăuntrul societății românești nu erau atât de coapte, în înțelesul cel mai exact și neutru al termenului. (...) Am parcurs recent, absolut întâmplător, discursurile lui Benjamin Constant. Abia așa îți dai seama că Proust nu putea fi altfel decât a fost, adică un scriitor extrem de rafinat. Viața socială și intelectuală îl obliga la o asemenea complexitate. Noi ce să îi cerem mai mult lui Camil Petrescu decât a reușit să facă în romanele sale? Trebuie însă să acceptăm și altceva. Anume, că modernitatea nu e una singură. Că există mai multe modernități și că una din versiunile ei o ilustrează și Camil Petrescu, pe care nu îl consider deficitar sau retardar. (...) Cred că este o literatură ajunsă la maturitate, dar nefixată încă în această vârstă. Dacă postmodernismul, cu provocările lui, nu o va dezarticula înainte de vreme, cu alte cuvinte, dacă scriitorii noștri novatori (care nu au cum să nu fie postmoderni) vor ști să păstreze și să dezvolte ceea ce mai este încă de dezvoltat, atunci cred că avem o șansă. / *Această maturitate neterminată e o șansă sau un deficit?* / Eu o văd mai degrabă ca o șansă, dacă nu ne vom grăbi să relativizăm totul. Toată povestea asta cu neîncrederea în sens, cu devalorizarea reperelor (care presupune o lungă discuție) și-o pot îngădui cu mai multă ușurință culturile care și-au dat măsura epocă de epocă și care au ajuns firesc la o anumită vârstă. În interiorul acestor culturi însăși devalorizarea respectivă are un sens, fiindcă are în spate o tradiție. Cu riscul de a părea tradiționalist, organicist etc. voi spune că la noi, parcă e prea devreme pentru așa ceva. / *I-ați da dreptate lui Czeslaw Milosz, care definea drept specific al culturii din țările centrului și răsăritului Europei*

*incapacitatea de a definitiva, de a încheia o formă?/ Da, așa este, îi dau dreptate. Din păcate, noi știm prea puțin despre ce se întâmplă în jurul nostru, în imediata noastră apropiere – ca să reiau formula binecunoscută a lui Cornel Ungurean. Când spun «noi», mă gândesc la noi românii, în genere. Voi, timișoreni, știți mai multe și acest avantaj e tot mai vizibil. În genere, istoria, istoria culturală românească a evitat, din păcate, contextualizarea. Iar când, totuși și-a construit un context, nu a avut în vedere decât repere occidentale, cel mai adesea franceze. Sigur, eu îmi explic de ce. Erau foarte greu de găsit termeni comuni în această încercare de raportare mai largă, datorită desincronizării care caracteriza cultura română, în ciuda eforturilor ei de «ardere» a etapelor. Cred că, în afara unei contextualizări corecte, orice judecată asupra culturii noastre riscă să rămână suspendată și aproape gratuită, fiindcă nu poate fi legitimată. Dacă o raportare la marile literaturi încă s-a mai făcut, în ce privește microcontextul european nu s-a realizat aproape nimic. Sau s-a făcut, pentru literatura veche, dar adesea în chip limitat și pozitivist. Cât despre modernitate... În acest sens, Centrul vostru de studii comparate central- și est-europene din Timișoara îmi pare a avea un rol extraordinar. Un aspect care trebuie urmărit, după părerea mea, este paralelismul. Presupunând că nu a existat nici o comunicare între aceste literaturi, între oameni care a făcut cultură în aceste țări, existența paralelismelor spune mult. Și la fel de mult spune și absența vreunui paralelism; de pildă, faptul că, să zicem, în Cehia nu există o puternică reacție tradiționalistă în anii '30. S-ar fi putut să existe, nu știu, nu sunt boemist. (...) În al doilea rând, cred că această contextualizare în proximitate este importantă pentru că va produce în mod sigur o recontextualizare a literaturii naționale înseși. Adică o reaşezare a valorilor în interiorul culturii naționale./ *O bună parte a reticențelor unor intelectuali români de a accepta racordul literaturii noastre la central-europenitate provine din faptul că Europa Centrală e percepută, cum să spun, ca o Europă de «gradul doi», inclusiv din punct de vedere cultural. Deci efortul de contextualizare zonală ar fi provincial. Conectarea ar trebui făcută direct la marile centre de cultură. Cum ați interveni într-o asemenea dezbatere?/* Atitudinea asta mi se pare astăzi ușor depășită. Mai mult: hotărât depășită și ușor desuetă. Cum adică? Pe de-o parte, suntem pluraliști, refuzăm să mai acceptăm centarismul, monopolurile, raporturile de dependență dintre periferie și centru, suntem foarte deschiși, dar continuăm să credem că există exclusivități culturale, centre care emit și antene care recepționează. Nici măcar acolo, la centru, mai ales acolo, la centru, nimeni nu mai gândește așa. Relația nu mai e de conceput decât în reciprocitate. Pe de altă parte, ce vrea să însemne o Europă de gradul doi? Europa lui Kundera? A lui Kusniewicz sau Konrád? A lui Ivo Andrić sau Danilo Kiš? Dacă asta e o Europă de gradul doi, atunci eu sunt admiratorul ei necondiționat. Țin să fac parte din această Europă. Cu ce e mai valoros Michel Tournier, care e un mare scriitor francez și european, decât Milan Kundera,*

care e și el un mare scriitor, ceh, francez și european? Racordarea la modelul central-european nu îmi pare doar o soluție imaginară. Toată discuția despre identitatea europeană și identitățile naționale se poartă în legătură cu niște obiecte imaginare. Imaginară este și specificitatea, aceasta despre care vorbim cu toții, după cum imaginară e și identitatea europeană. Dar în cazul *europenității proxime* pe care o reprezintă Europa Centrală și de Est, cred că ceea ce trebuie să subliniem este compatibilitatea dintre valorile specifice și aceste valori comunitare. De regulă, noi privim – și uneori chiar istoria ne obligă să privim astfel – valorile specifice în tensiune, în opoziție cu valorile supra-naționale. În cazul despre care vorbim, un caz fericit, putem vorbi despre o *compatibilitate* sau chiar convergență între cele două seturi de valori. (...) Ce constat eu însă e altceva: acest concept de central-europenitate este, pe de-o parte, refuzat la București, cu argumente estetico-elitiste (despre reacția tranșantă de tip naționalist nici nu vreau să discut, deoarece nu are nici o validitate teoretică); și, pe de altă parte, e privit cu multă detașare în chiar țările Europei Centrale. Am asistat amândoi, în primăvara aceasta, la o dezbatere organizată de Centrul Cultural Român din Budapesta. Unii dintre intelectualii maghiari prezenți acolo considerau conceptul depășit. Pentru ei, ideea unei europenități centrale nu mai reprezintă o miză din momentul în care li s-au deschis porțile spre Uniunea Europeană./ (...) *Sunteți solidar cu generația dumneavoastră?* Cred că sentimentul solidarității de generație îl ai la vârste fragede. Și că perpetuarea lui e mai degrabă o formă de imaturitate, dacă nu chiar de patologie. Spuneam lucrurile astea încă din anii '70. Pe de altă parte, însă, în clipa în care constat o tendință tenace de a diminua, de a bagateliza sau chiar de a nega contribuția acestei generații, simt nevoia să reacționez, nu din solidaritate, ci din spirit de justiție, de echitate profesională. Fiind martor la afirmarea acestei generații, simt nevoia să aduc mărturia mea. Mulți din cei care neagă astăzi contribuția saizeciștilor nu știu sau se fac că nu știu care au fost condițiile în care ei s-au putut exprima și riscă uneori să transforme în capete de acuzare ceva ce în epocă fusese un merit real./ *Dar judecata de valoare trebuie să fie contextuală?* Este o întrebare! Judecata de valoare trebuie să țină seama în primul rând de text. Și după aceea de context. (...) Dacă judecata de valoare s-a făcut ținând seama în primul rând de text, și nu de context, are șansa de a capta mai târziu o semnificație contextuală și de a fi valorizată în acest fel. E un paradox. Să mai ținem cont însă și de faptul că receptivitatea noastră s-a schimbat. Nu mai citim la fel. Între timp am văzut și altă poezie, străină, dar și poezie românească recentă. Toate acestea ne-au modificat sensibilitatea poetică, percepția și, prin urmare, judecata. E acea mutație a valorilor, foarte bine sesizată de Lovinescu. Aș zice însă că o bună parte din literatura acelei perioade este încă lizibilă". ■ Ion Pop publică un articol intitulat „*Singurătățile*” lui *Mircea Martin*: „În câteva pagini din volumul publicat în 1986, *Singura critică*, Mircea Martin propunea un

expresiv triptic în care calificativul solitudinii actului de lectură era supus unor variațiuni semnificative, ținând de ordinea subiectului și a atributului său și de specifica lor articulare. Jocul pozițiilor în sintagme care asocia *critica* și *singurătatea* concentra într-un fel de emblemă o reflecție mai amplă și mai adâncită asupra problemelor interpretării textului literar. (...) Admițând că există, prin forța lucrurilor, o singurătate a operei și a lecturii ei ca forme ale reculegerii și abstragerii reflexive, criticul insista totuși asupra a ceea ce numea «alianță spirituală» reprezentată de actul interpretării – dialog între o operă-conștiință și o conștiință de cititor – ambele instanțe participând la mișcarea mai generală a ideilor și la întreținerea vitalității creației în ansamblul ei. (...) În confruntarea dintre aceste singurătăți, Mircea Martin a știut să respecte în chip admirabil, «regula jocului», de la debutul din 1969 cu volumul de cronici puse sub titlul *Generație și creație*, până la eseurile din *Critică și profunzime* (1974), *Identificări* (1977), *Dicțiunea ideilor* (1981), ori studiile de sinteză dedicate lui G. Călinescu și «complexelor » literaturii române (1981) și lui B. Fundoianu (1984). Opera sa, care-l situează de multă vreme în prim-planul criticii și teoriei literare românești, are tocmai meritul mare de a fi conciliat într-o armonie dinamică individualitățile «solitare» ale perspectivelor de lectură, atente la fizionomia specifică fiecărui text vizitat, angajând în profunzime personalitatea celui care citește și judecă, însuflețit de necesara «simpatie pătrunzătoare» cu universul cuprinzător al Literaturii, în care vocile diferite se regăsesc într-o unitate polifonică”. □ Gabriela Glăvan (*Poezie și insurecție*) recenzează un volum al lui Crișu Dascălu, *Insurecția respectuoasă. Eseu despre individualul și supraindividualul poetic*. □ Alexandru Ruja (*Cultul prieteniei*) scrie despre Ovidiu Cotruș și despre volumul *Dialoguri* (Ed. Cartea Românească, 1999 – ediție, postfață și epilog de Cornel Ungureanu): „Având vocația dialogului, Ovidiu Cotruș a introdus în literatura română o nouă specie și un nou concept – dialogul critic. Prin dialogurile critice, Ovidiu Cotruș face critică literară de înaltă ținută – sobru, profund, meticolos; fără afectare și histrionism”. □ Același Alexandru Ruja scrie, sub titlul *Teoria pamfletului*, despre cartea lui Cornel Munteanu *Pamfletul ca discurs literar* (Ed. Minerva, 1999). □ Cristian Pătrășconiu recomandă un volum al lui Robert Șerban, *Piper pe limbă* (Ed. Brumar, 1999): „Cartea (...) conține interviuri cu 14 personalități ale literaturii bănățene contemporane. E o carte, spune autorul ei (Robert Șerban), scrisă de 15 autori: 14+1. Are și poze (14+1, bineînțeles), după cum urmează: Robert Șerban, Petre Stoica, Șerban Foarță și Nicolae Popa, vicioși, căci fumează sau se pregătesc să își aprindă țigara; Daniel Vighi, Marcel Tolcea și Mircea Pora râd sau zâmbesc, depinde din ce parte te uiți; Cornel Ungureanu surâde, Eugen Bunaru privește dincolo de aparatul foto, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș sunt sobri, Paul Eugen Banciu este solemn, Livius Ciocârlie și Viorel Marineasa își sprijină capul în palmă, Vasile Popovici, nu știu cum să zic, este foarte concentrat; puțin crispat, altfel, ar

surâde și el. Un fel de album de familie, cu poze scanate, alb-negru” (**Robert Șerban stă de taină**). □ Simona-Grazia Dima publică un articol (**Istoria, himera, concretul**) consacrat poetului Ioan Flora: „Stabilirea în România a lui Ioan Flora, poet născut în Banatul iugoslav, urmează firesc unei opțiuni structurale. Scrisul său îmbogățește cadrul optzecismului românesc cu experiența particulară a unui autor format într-o arie culturală și istorică vastă, balcanică. (...) Dar crusta aspră a poemelor lui Ioan Flora, aparent preocupate doar să fie, să se înfățișeze, disimulează o ars poetica obstinată. Dincolo de simplitatea quasipictografică a discursului, poemul este o izbucnire paradoxal dificilă, o epifanie experimentală, petrecută printre meandrele singurătății textuale”.

23-28 mai

● La Teatrul Național din București are loc a opta ediție a Târgului Internațional de Carte BOOKAREST, înregistrând un număr record de vizitatori, 55.000 (față de 53.000 în 1999). Organizatori: Fundația ARTEXPO, Ministerul Culturii, Centrul de Proiecte Culturale ARCUB, Asociația Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO, Asociația Editorilor din România – AER. Participă 260 de edituri (în catalogul Târgului fiind înscrise 240). Ziarul Târgului – „BOOKAREST” – apare în cinci ediții, de miercuri până duminică, într-un tiraj zilnic de 7.000 de exemplare, fiind în mare parte realizată de studenți de la Facultatea de Litere (Universitatea din București).

23 mai

● „Observator cultural” (nr. 13) publică un grupaj dedicat Târgului Internațional de Carte Bookarest 2000 (desfășurat în perioada 23-28 mai, la Teatrul Național). Grupajul se deschide cu un articol al lui Ion Bogdan Lefter, **Bucureștiul cărților**, bilanț al edițiilor anterioare ale Târgului, și cu un text de Paul Cernat, **BOOKAREST merge mai departe**, din care cităm: „Numărul de vizitatori – spun statisticile – este, de la an la an, într-o continuă creștere: încet, dar sigur (mai precis, de la 30.000 în 1992 la peste 52.000 în 1999). (...) A crescut, de asemenea, numărul punctelor de atracție ale Târgului, organizarea s-a îmbunătățit, în ciuda lipsei tuturor dotărilor necesare. (...) În ultimii ani, Târgul a fost dedicat prezentării unor «mari puteri» culturale (dar și economice, financiare...) prin expozitii, spectacole, proiecții de film, multimedia, colocvii, dezbateri și alte cele. (...) După Germania (1998) și Franța (1999), anul acesta a venit rândul Marii Britanii. (...) O altă «marcă» a identității Târgului o reprezintă, de câțiva ani buni, Gala Premiilor ASPRO, organizată în Lăptăria lui Enache, și *lecturile publice* (cu dezbaterile de rigoare pe marginea lor) ale unor scriitori români și străini importanți. (...) Din 1998, Târgul își are propriul cotidian, «purtător de cuvânt», de bârfe, zvonuri și ecouri: revista **BOOKAREST**, editată împreună cu (...) ASPRO și cu «Litere Nouă», revista Facultății de Litere din Universitatea București. (...) În privința strategiilor de

marketing, de *promotion*, editurile stau nesatisfăcător și, după părerea mea, nu au făcut prea mult, dincolo de tradiționalele, ticăile, prea adesea plicticoasele «lansări», pentru a-și atrage cumpărătorii. (...) Există, ce-i drept, excepții (...). Se schimbă și *look-ul* cărților, *design-ul*, pe ansamblu cărțile au devenit, parcă, mai arătoase... Regulile economiei de piață încep să fie deprinse. Însă, în pofida reducerilor de prețuri practicate de majoritatea editurilor, cărțile rămân descurajant de scumpe. (...)/ Eveniment cultural, Târgul a fost, este și, desigur, va rămâne și un mare eveniment monden. Nu e nimic rău aici (...). Dimpotrivă. Există o cultură a mondenității și o mondenitate a culturii, așa spune chiar că una fără alta nu se poate, că în asta stă mare parte din farmecul ei". ■ Sunt date publicității nominalizările la **Premiile ASPRO pentru anul editorial 1999**: „Poezie”: Ioan Flora, *Medeea și mașinile ei de război*, Mariana Marin, *Mutilarea artistului la tinerețe*, Ioan Moldovan, *Tratat de oboesală*, Aurel Pantea, *O victorie covârșitoare*, Ioan Es. Pop, *Pantelimon 113 bis*; „Proză scurtă”: Mihai Dragolea, *Călătorii spre muchia de cuțit*, Gheorghe Ene, *O spovedanie a textului*, Costache Olăreanu, *Scrisori despre insule*, Adrian Oțoiu, *Stângăcii și enormități*, Daniel Vighi, *Apocalipsa 9*; „Roman, memorii, jurnal”: Augustin Buzura, *Recviem pentru nebuni și bestii*, Gheorghe Iova, *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii*, Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, Liviu Ioan Stoiciu, *Grijania*, Daniel Vighi, *Insula de vară*; „Critică, eseu”: Ștefan Borbély, *Visul lupului de stepă*, Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Livius Ciocârlie, *Caietele lui Cioran*, Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, Ioana Pârvulescu, *Prejudecăți literare*; „Debut”: T.O. Bobe, *Bucla* (poezie), Sanda Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune*, Ruxandra Ivănescu, *O nouă viziune asupra prozei contemporane*, Marius Oprea, *Solo de tamburină* (poezie), Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*. Se acordă, de asemenea, Marele Premiu ASPRO și Premiul pentru experiment. „Marele Premiu și Premiile pentru cea mai bună carte a anului [la secțiunile amintite] constau în statuete realizate de sculptorul Maxim Dumitraș, iar câștigătorul Premiului pentru experiment intră pentru un an în posesia trofeului transmisibil «Cornul de berbec». (Câștigătorilor li se oferă, de asemenea, premii în bani)." ■ Sub titlul „**Mai mult o acțiune sentimentală decât una financiară**”, este publicat un interviu realizat de Diana Soare cu Mihai Oroveanu (la acea dată, director ARTEXPO, organizator al Târgului BOOKAREST) – despre apropiata ediție a VIII-a a Târgului Internațional de Carte BOOKAREST. M.O.: „Cel mai greu îmi este să prevăd starea timpului, lucru foarte important, deoarece Teatrul Național este un spațiu neterminat, iar capacitatea lui de aerisire și climatizare este limitată, departe chiar de cea prevăzută în planul inițial. (...) / Diferențe mari de amenajare a spațiului nu vor fi, față de edițiile anterioare, pentru că editorii sau obișnuit deja cu locurile lor. În același timp, am încercat să nu concentrăm edituri importante în același loc, ci am dorit să fluidizăm, oarecum, spre

nemulțumirea unora, spațiul. Dorim să oferim tuturor aceeași șansă și, în plus, eu cred că o concentrație de edituri importante nu ar face decât să creeze o atmosferă și mai încărcată. (...)/ În acest moment sunt înscrise peste 250 de edituri, dintre care 90 străine, reprezentând țări ca Germania, SUA, Franța, Ungaria, Republica Moldova și, evident, invitata de onoare, Marea Britanie. Sunt mult mai puține decât am dori noi, dar este de notat că există oameni și edituri interesate în a păstra legăturile cu piața românească, piață care este, în acest moment (...), oarecum incoerentă și confuză. (...)/ Vom avea peste 250 de lansări de carte. Vor fi organizate, de asemenea, multe conferințe, întâlniri, dezbateri, mese rotunde, chiar concursuri și tombale, care vor face din acest târg un spațiu viu, dinamic, al comunicării. (...) Subliniez cu recunoștință aportul sponsorului exclusiv – CONNEX. (...) / Târgul va reuni o gamă foarte diversă de evenimente, de la lansările de carte până la lansări de reviste de modă și prezentări de CD-uri”. ■ Sunt prezentate – pe scurt (sub diferite semnături) sau prin fragmente ilustrative – cărți urmând a fi lansate la BOOKAREST; printre acestea, volumul de poezie *Studii pe viață și pe moarte* de Andrei Bodiș (Editura Paralela 45), romanul *Muzici și faze* de Ovidiu Verdeș (Editura Univers) sau o traducere din Michel Onfray, *Pânțeleze filozofilor. Critica rațiunii dietetice* (Editura Nemira). □ Sub genericul „În dezbateri”, Carmen Mușat publică un articol intitulat ***Dreptul la diferență***: „Controverse, dezbateri, schimburi de idei și, desigur, înfruntări, confruntări, rupturi sau alianțe surprinzătoare: acestea sunt, foarte pe scurt, coordonatele dominante ale sferei publice, fie ea politică sau culturală, din România postdecembristă. Cine are naivitatea să creadă că subiectele incomode pot fi abordate pe un ton relaxat sau că polemicile de idei nu sunt afectate de orgolii sau susceptibilități de tot felul ia de bun principiul libertății de gândire, susținut atât de încurajator de o serie de personalități al căror capital simbolic, acumulat deopotrivă în anii dictaturii comuniste și în ultimul deceniu, nu poate fi pus la îndoială./ (...) Excesiva politizare a vieții sociale și, deopotrivă, a celei culturale de după '90 a determinat constituirea unei sfere publice marcate în primul rând de răbufniri viscerele, de adversități personale, de obscure interese de grup și, nu în ultimul rând, de o inapetență acută pentru dialog și pentru gândirea critică articulată. Nu este de mirare că, proiectat pe un astfel de fundal, radicalismul tinerilor sau mai puțin tinerilor intelectuali formați în ambianța unei «noi culturi a cititului» este inexact perceput. (...) / A-ți exprima un punct de vedere diferit de cel al unuia sau altuia dintre cei care s-au împus în conștiința publică drept *pontifex maximus* este nu doar expresia certă a unei dorințe de dialog, ci și o formă de recunoaștere a rolului major pe care aceștia îl joacă în sfera publică. (...) Fără a minimaliza rolul unor personalități autentice ale culturii noastre – de talia unor Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Breban, Gabriela Adameșteanu (...), cred că nu trebuie să confundăm *respectul* cu *obediința* sau *admirația* pentru ceea ce ei reprezintă cu *adeziunea*

totală, slugarnică și lipsită de nerv. Radicalismul unor intelectuali ceva mai tineri precum Caius Dobrescu sau Mihai Dinu Gheorghiu poate fi nedrept sau excesiv, textele lor pot conține argumentări paradoxale sau inexacte, dar asta nu îndreptățește, cred, reacția de lezată superioritate și de desconsiderare, în consecință, a unui/unor punct(e) de vedere, altele decât acelea împărtășite de cei pe care opinia publică i-a investit cu autoritate./ Mărturisesc că *nu cred* în acuzele de antisemitism sau de «fascism» cultural formulate la adresa lui Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu sau Dorin Tudoran, în diferite publicații, inclusiv în «Observator cultural». Îmi par realmente exagerate, nefondate și riscante. Dar în același timp cred că intelectuali de factura lui Mihai Dinu Gheorghiu, Edgar Reichmann, George Voicu sau Caius Dobrescu au dreptul de a gândi altfel decât mine și de a se exprima în consecință. Și, cum nici eu și nici Ion Bogdan Lefter nu considerăm că este necesar să împărtășim pe de-a-ntregul ideile enunțate în textele publicate în «Observator», revista noastră a găzduit și va mai găzdui intervenții care pun în discuție subiecte delicate, considerate de unii *tabu* și utilizate de alții (precum Cristoiu, Tucă și *eiusdem farinae*) cu rea-credință pentru a nega valoarea unor personalități (...). Consensusul este una dintre iluziile la care am renunțat de mult, în vreme ce dreptul la diferență a devenit, în timp, un principiu liber asumat. (...)/ Și, dacă suntem de acord că Eminescu este un mare poet a cărui operă *trebuie discutată și comentată*, ștersă de praful unor repetitive interpretări (...), de ce să nu fim consecvenți cu noi înșine și să nu acceptăm că atitudinea critică față de un contemporan este o formă de respect și în nici un caz o tentativă de asasinat?! (...) De aceea mă nedumerește profund inconsecvența cu care mari personalități contemporane nouă reacționează pe de o parte în fața unei dezbateri pe marginea operelor lui Eminescu sau Marin Preda și, pe de altă parte, în fața unui text care, oricât de acid, pune în discuție propria lor prestație. (...)/ Cred că este momentul ca, la un secol și mai bine de bătaia dusă de Maioreescu, *spiritul critic* să se instaureze definitiv în sfera publică, detronând odată pentru totdeauna atât propensiunea idolatră, cât și vocația denigratoare”. Într-un *P.S.*, autoarea articolului polemizează cu Cătălin Țirlea, care, „confundă celebritatea (iluzorie), conferită de aparițiile pe micul ecran, cu competența culturală” și „se consideră îndreptățit să dea note celor care îndrăznesc să gândească și să scrie altfel decât el însuși”: „Cum altfel decât *suficiență și narcisism* ar putea fi numită atitudinea domniei sale, exhibată fără nici un pic de simț al ridicolului în nota de subsol ce însoțește un text-replică la eseul publicat de Caius Dobrescu în revista noastră? Efortul intelectual al lui Cătălin Țirlea se reduce la descrierea, destul de confuză, de altfel, a punctului de vedere al lui Caius Dobrescu, pe care acest Bernard Pivot închipuit nu-l comentează defel”. □ Ioan Buduca semnează un articol-replică, *Domnului Cornea, cu drag*: „Andrei Cornea a spus (...) că *numai* în formele sale tradiționale și fundamentaliste creștinismul ajunge la antisemitism. Da, așa a spus. Asta implică faptul

că «în formele sale moderne sau chiar postmoderne, creștinismul poate evita antisemitismul». L-am citat pe Andrei Cornea. Numai că tocmai aici e prostia (...)... Prostia potrivit căreia creștinismul are a fi tradițional, pe de o parte, modern (ori posmodern), pe de alta, datează de pe vremea gnosticilor. Nu. Creștinismul nu e creștinism decât dacă este și rămâne tradițional, căci creștinismul nu e o teorie, o doctrină, o dogmatică, ci o practică. Este practica potrivit căreia viața noastră poate fi și ar fi bine să fie o *imitatio Christi*. (...)/ Da, mulți creștini, unii episcopi, alții Papi, alții de rând și-au ratat mântuirea personală dacă au ținut în suflet nedragoste pentru aproapele lor, evreul. Papa Ioan Paul al II-lea nu a cerut iertare evreilor pentru asemenea păcate mari, ci a cerut lui Dumnezeu iertare pentru păcatele creștinilor care au murit fără să se căiască de asemenea mari păcate./ (...) Nu e adevărat că Mesia, dar chiar și Dumnezeul creștin reprezintă de fapt elaborări ale credinței religioase evreiești. Ce elaborări? Dumnezeu e persoană. Persoană vie. Mesia e persoană. Persoană vie. (...)/ Invers, da: conștiința religioasă evreiască este elaborare a persoanelor divine (distorsionată de oameni); creștinismul este elaborare a persoanelor divine (distorsionată de mințile omenești). (...)/ Andrei Cornea citează câteva exemple ilustre de teologie creștină antisemită. Așa crede el că ar fi duhul acelor citate. Se înșală. Acolo e vorba de antisemitism, dar nu e vorba de teologie creștină. (...) Avem de-a face cu rătăcirii parateologice și cu demonizări ale creștinilor”. □ Sub genericul „Evocări”, sunt publicate două texte de Mihai Dinu Gheorghiu (*O despărțire*) și, respectiv, Florin Paraschiv (*Două ore într-o după-amiază de început/sfârșit de toamnă cu Ovid S. Crohmălniceanu*), grupate sub titlul mare *Ovid S. Crohmălniceanu la Berlin*, cărora li se adaugă o scrisoare adresată lui Gh. Crăciun de criticul evocat aici (scrisoare datată 7 decembrie 1999): „Dragă Domnule Crăciun,/ Mulțumesc pentru cărțile pe care mi le-ai trimis (...). Un, am și terminat-o, e cea cu «cazul Eminescu». Senzațional și deprimant ce se poate petrece azi în România, dacă cineva îndrăznește să emită o opinie care irită câtuși de puțin orgoliul național. M-a bucurat mult vizita tânărului Florin Paraschiv, redactorul editurii voastre [Paralela 45]. (...) Am terminat lucrarea despre Cercul Literar din Sibiu; cât am muncit la ea, nu m-am gândit la starea mea fizică șubrezită serios de vârstă. (...) Dar să lăsăm vâicăreala (dispoziție senilă) și să vorbim de altele:/ Încep cu ceea ce cred că te interesează pe dumneata în primul rând, cartea d-tale la Nadeau. El mi-a dat un telefon, prin mai (...), și m-a rugat să scriu o prefață (...). I-am expediat prefața și mi-a mulțumit pentru ea, adăugând că grație ei cititorii francezi vor afla mai bine cine e autorul cărții. (...) Eu aș fi tare bucuros să ai succes și să fii al doilea desantist care, după Cărtărescu, forțează atenția străinătății. (...)/ Sunt absolut uimit de ceea ce ați reușit să faceți pe tărâm editorial. (...) Catalogul vostru e o minune. Cărțile arată splendid (numai cusătura filelor lasă de dorit și ar trebui ameliorată; e făcută prin simplă presiune, înțeleg că e mai rapidă și ieftină, dar nu se prea ține la citit, am

verificat cu Eminescu). De la domnul Paraschiv am aflat că editura și «merge» din punct de vedere financiar, grație cărților școlare. (...)/ Mă simt onorat să public într-o asemenea editură și totodată mișcat că v-ați gândit la retipărirea unora din cărțile mele. (...) Puteți retipări, fără nici o modificare, *Literatura română și expresionismul*. Nu aveți decât să-mi trimiteți contractul să-l semnez. (...)/ O altă carte care s-ar putea retipări întocmai cum a apărut e *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*. (...)/ Ar fi, pe urmă, și cele două volume de *Istorie insolite*. Am făcut din ele o antologie pentru Nemira, care mi-a plătit-o dar, după știința mea, n-a scos-o. Au trecut de atunci opt ani. (...)/ S-ar mai putea alcătui o culegere din toate textele mele despre desanțiști sau optzeciști, cuprinse în volumele *Pâinea noastră cea de toate zilele*, *Al doilea suflu* și în revistele «Viața Românească», «Contrapunct» și «Caiete critice», precum și ca prefete./ Sigur, cea mai atracțională pentru mine e propunerea de a reedita cele trei volume din *Literatura română între cele două războaie mondiale*. Aici ar trebui să intervin un pic. În general îmi asum ce am scris acolo. Dar există unele propoziții sau accente pe care am fost nevoit să le introduc, întrucât altfel cartea n-ar fi putut apărea. Și așa, a forțat destule tabuuri, cu N. Crainic, Stere, Dragoș Protopopescu, Radu Gyr, Crevedia, Mircea Streinul, Aron Cotruș, Petre Pandrea, Eugen Ionescu. Altă lucrare, cum poate ar fi varianta ideală a volumelor, nu pot scrie. Dar aș vrea să fac anumite tăieturi și mici completări. (...)/ Poate vă ispitește să retipăriți și *Antologia poeziei franceze*, realizată de Caraion și de mine în BPT. Măcar primele două volume, unde n-au intervenit diverse aranjamente de reciprocitate la traducere cu poeții contemporani, ale prietenului meu Ion. (...)/ Îmi permit să-ți recomand publicarea în colecția de eseuri pe care o dirijezi a unui text excepțional de Benjamin Fondane, *L'Écrivain devant la révolution* (...) (1935). (...) N-am citit niciodată o disociație mai strălucită între politică, morală și literatură. (...) În general, ar merita să fie cunoscute în România scrierile filozofico-estetice ale lui Fundoianu, apărute în franceză, de un nivel intelectual puțin comun și o mare originalitate”. □ Sumarul mai include, între altele: un amplu interviu cu Ion Vianu (*Pentru o dimensiune morală a psihiatriei*) realizat de Raluca Alexandrescu; două articole despre Ulysse de Marsillac, primul, semnat de Dolores Toma (*Ulysse de Marsillac despre București*), celălalt, de Victoria Luță (*Un străin de-al locului*); un articol al lui Vlad Alexandrescu, *John R. Searle între mainstream și disidență*; rubrici de Ion Manolescu, „Tehno” (*Virusi globali*) și Florin Dumitrescu, „Publicitate” (*Un celular ca un ogar...*) etc.

● În revista „22” (nr. 21), Gabriel Liiceanu publică articolul *Moartea lui Cioran*: „La Cioran, în schimb, boala finală pare să facă parte din destinul său. Nu că ea ar fi fost pre-scrisă, ci mai degrabă «chemată» și provocată, păstrându-și totodată imprevizibilul ei. Din cauza aceasta, o putem înțelege mai bine dacă ne așezăm o clipă în atmosfera tragediei antice. Ea este punctul înspre care eroul avansează implacabil, în pofida tuturor aparențelor și a

faptului că se crede propriul său stăpân, aducând la lumina zilei concluzia care rezultă din dialogul lui cu zeul prin intermediul oracolului. Pe scurt, ea poartă în sine toată încărcătura deznodământului tragic: are ea cruzime, ironie și acel amestec de firesc cu neașteptat care dă marca inconfundabilă a pedepsei divine. (...) Când am revenit la Paris în noiembrie și am trecut prin dreptul casei cu numărul 21, am avut senzația nu că Cioran dispăruse, ci că amprenta lui pe cerul Cartierului Latin fusese suprimată. (...) Urmele trecerii lui prin Paris fuseseră șterse pentru totdeauna. Cineva suflase nu peste viața lui, ci peste decorul ei, peste *locul* în care își construise cu minuție extremă, în mii și mii de nopți, *calvarul lui*". □ Este transcris **Discursul rostit de d-l Andrei Pleșu cu prilejul acordării Premiului Theodor Heuss** – cu următoarea notă introductivă: „Fundația germană care poartă numele primului președinte al Germaniei de Vest de după al II-lea război mondial, Theodor Heuss, acordă, începând din 1965, premii anuale acelor personalități politice sau culturale care s-au remarcat prin contribuția lor la consolidarea instituțiilor democratice și la evoluția integrării europene. Premiul Heuss reprezintă, în Europa, o recunoaștere a unor merite deosebite, luând în considerare fie și numai faptul că printre «laureați» se numără personalități cum ar fi Vaclav Havel și Günter Grass. Anul acesta, Premiul Fundației Heuss le-a fost înmănat de către fostul președinte al Germaniei Richard von Weizsäcker fostului ministru de Externe al României, rector al Colegiului «Noua Europă» din București, Andrei Pleșu, și lui Wolf Lepenies, rectorul Institutului de Studii Avansate din Berlin. Redăm mai jos discursul rostit de Andrei Pleșu cu ocazia înmânării (pe 6 aprilie a.c.) acestei distincții”. Andrei Pleșu: „Din câte știu, e pentru prima dată când Premiul Theodor Heuss este decernat simultan unui vest-european și unui est-european angajați, amândoi, într-o construcție comună. În felul acesta, intervalul – de netrecut acum zece ani – între cele două jumătăți ale Europei încetează să mai fie un *hotar*, un spațiu al diferenței și al rupturii, pentru a fi instituit ca *punte*. S-ar putea spune, aproape, că, de data aceasta, premiul e decernat nu unor oameni, ci unui *raport*. Europa nu poate funcționa, nu poate supraviețui, fără a reconsidera intervalul arbitrar pe care cel de-al doilea război mondial l-a creat între Răsăritul și Apusul ei. (...) Oricum, cuplul nostru pare a fi devenit tot mai omogen, până într-atât încât să binemerităm, astăzi, un foarte onorat premiu comun. Cel avantajat sunt eu. Wolf putea lua oricând acest premiu fără mine, în vreme ce eu nu l-aș fi putut lua fără el. Acesta e, cred, *raportul* actual dintre Estul și Vestul Europei: voi păreți a vă descurca și fără noi, pe când noi nu ne descurcăm fără voi. Tot ce putem spera este ca, la un moment dat, poate mai curând decât ne închipuim, solida *societate* apuseană să simtă nevoia unui discret ferment de *melancolie*. În această privință, puteți conta pe noi: melancolia este singura marfă de care dispunem în cantități inepuizabile...”. □ Într-un articol intitulat **Două lumi**, Nicolae Prelipceanu scrie: „Din păcate, cultural vorbind, Bucureștiul e un aisberg. Suprafața

vizibilă e, pentru omul care trăiește cultura, reprobabilă: afișe, publicații, manifestări «artistice» de o rară trivialitate care în locul culturii în ochii și mintea celor mulți. Vulgaritatea a cucerit, de altfel, de mult lumea românească, dar parcă ea nu e atât de stridentă aiurea, ca-n capitală. Vulgaritatea și incultura, două surori siameze care se revarsă de pe ecranele televizoarelor, mai întâi de la televiziunile private și apoi, ca să țină pasul, nu-i așa?, și de la aceea publică. Și asta numai și numai pentru că sufletele multora dintre noi care fac televiziune, publică reviste ilustrate, organizează spectacole sunt acela ale unor negustori de brânză. Asta e brânza care place clientului, pe asta o fabricăm. Dar cultura, domnilor, ar fi altceva, ar fi, poate, acea mișcare subtilă care ar mai lustrui puțin insuportabilele asperități ale pieței și-ale caracterelor pe care această piață le modelează, în noroiul moale ce i se oferă”. □ Ramona Avramescu realizează un interviu cu Mihai Oroveanu (*Un comando de 50.000 de cititori*): „Ce loc credeți că ocupă Târgul de carte de la București în cadrul târgurilor de gen în Europa?/ În orice caz, nu există o competiție, pentru că ar trebui să intre în calcul prea mulți factori. Important este că târgul nostru se menține ca suprafață și că interes la același nivel cu târgurile din Ungă, Bulgaria, chiar Cehia. Dar e mai mic decât cel de la Varșovia, de la Leipzig, în ce privește Estul Europei. Este, bineînțeles, cu totul altceva decât târgurile mari de la Paris, Frankfurt. Sunt și alte probleme. În timp ce la târgurile din alte țări se simte un dialog în creștere, deci un dublu interes al țării gazdă pentru cartea străină și al literaturii indigene în prezentarea ei spre Europa, noi nu prea avem mijloace să facem lucrul acesta. Din nefericire, la noi lucrurile nu sunt puse la punct. Nu există un organism care să poată să furnizeze date esențiale despre ce se întâmplă cu producția de carte în România. Plutim în vag, a nu știu câta oară, și nu avem mijloace să descoperim care sunt realmente titlurile care se publică, pentru că nici măcar depozitul legal nu este respectat. Nu știm nimic despre tiraje, nu știm nimic despre piață. Avem informații despre aventura individuală a unei edituri, dar imaginea globală este foarte greu de adus la coerența necesară. De foarte multe ori sunt întrebat, mai ales de partenerii străini, pentru că, deși suntem un popor de peste 22 de milioane, în mijlocul Europei, pentru ei suntem în mare parte o zonă albă, o piață foarte greu de caracterizat, o piață întâmplătoare, în care funcționează câțiva difuzori, dar pentru care informația este foarte greu de cuantificat”. □ Rodica Palade publică partea a doua a unui interviu cu Mircea Zăciu (*Nevoia scriitorului de a-și mărturisi trăirile*): „Ați fost în chiar centrul vieții literare și, pentru că sunteți și un atât de fin observator, cum comentați afirmația pe care mulți scriitori au făcut-o că «s-a rezistat prin cultură»?/ Această afirmație a fost spusă și pe urmă contestată de multe voci. Consider că ea conține totuși un sâmbure de adevăr. A existat o rezistență culturală. Nu se poate nega acest lucru. Dar ea s-a manifestat în varii forme și nu întotdeauna în atitudini pe față ostile sistemului, dictaturii. (...) Domnule Mircea Zăciu, îmi dau seama că

Dicționarul aflat în curs de apariție că frământă./ În această țară, când există bani – nu vreau să numesc categorii – sau subsidii uneori astronomice, pentru o carte care nu e totuși cartea mea, ci cartea a 60 de oameni care au făcut o echipă și care au trecut prin episoade atât de dramatice să nu se găsească...? Știți cât trebuie pentru această carte, în mare, ca să o putem termina? În jur de 70.000 de dolari. Atât ca să putem încheia o operă pentru care am trudit 25 de ani și care devine, de fapt, cartea de vizită a unei culturi, a unei literaturi. Pentru că noi, spre deosebire de unii vecini ai noștri – să nu se supere nimeni, dar ungerii au nu unul, ci mai multe zeci de lexicoane, noi nu avem încă un asemenea instrument. Așa cum este *Dicționarul scriitorilor români*, nu-mi fac iluzii că am făcut o operă perfectă, în condițiile în care am elaborat-o și la modul cvasimeșteșugăresc. Noi nu am avut aparatul de care dispun oamenii astăzi. Nu avem o bancă de date nici astăzi. (...) S-a vorbit de moartea istoriei literare. Păi da, a murit de inaniție și va muri de inaniție pentru că, fără informație, nu se poate. Dacă George Călinescu nu ar fi avut înaintea lui tradiția lui Iorga și tradiția celorlalte, de bine, de rău, istorii ale literaturii, nu ar fi clădit monumentul celebru pe care l-a construit, cu geniu, evident. Noi tot la Călinescu apelăm sau la vechile istorii literare când e vorba de a reconstitui biografia sau sinteze despre epocile trecute”. □ Diana Zaharia transcrie un interviu cu Ion Bogdan Lefter, **BOOKAREST – cel mai important eveniment cultural al anului**: „În calitate de președinte al ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România), sunteți coorganizator al Târgului BOOKAREST. Ce manifestări culturale pregătește ASPRO pentru ediția din acest an?/ ASPRO este de trei anicoorganizatoare a Târgului, și anume coordonatoare a evenimentelor culturale care se petrec în interiorul Târgului. Pentru că, în bună înțelegere cu colegii noștri de la ARTEXPO, am considerat că o întâlnire de o asemenea anvergură, care durează 5 zile, care adună forțe editoriale, scriitoricești, mediatice extraordinare și, de asemenea, care atrage un public foarte numeros, oferă o scenă publică pe care e păcat să nu evolueze decât cărți așezate pe standuri. Și atunci, am colaborat cu Fundația ARTEXPO și cu alte instituții și am pus cap la cap în fiecare an un întreg ansamblu de manifestări culturale, care înseamnă decernări de premii, în primul rând, Gala Premiilor anuale ASPRO, care se desfășoară de patru ani în cadrul Târgului BOOKAREST; apoi, se vor decerna și premiile AER – Asociația Editorilor din România; vor fi întâlniri cu scriitori români, firește, numeroși, dar și cu câțiva autori străini, invitați de edituri, va fi o dezbatere cu traducători de limbă engleză, vor fi și alte puncte de program legate de cultura și de piața editorială britanică, întrucât Marea Britanie este în acest an invitat special, după cum în urmă cu doi ani a fost Germania și în urmă cu un an a fost Franța. Apoi, Fundația Culturală CONCEPT, din rețeaua Soros, va lansa în cadrul Târgului un nou program, foarte spectaculos, de susținere financiară a unor proiecte naționale de traducere. Programul se numește Ideea europeană. În colaborare cu sponsorul

principal din acest an, anume CONNEX, vor avea loc evenimente culturale, concerte ale unor formații rock pe scena terasei La Motor, proiecții de filme etc. Vor mai fi și alte surprize, puncte de atracție, toate încercând să utilizeze această situație excepțională care este Târgul de Carte din București. Nu în ultimul rând, aș menționa faptul că vom găsi forme de omagiere în cadrul Târgului a figurilor de mari intelectuali, scriitori și editori dispăruți în ultima vreme, și anume Marian Papahagi, Mircea Zăciu și Ovid. S. Crohmălniceanu. Și, pentru că l-am pomenit mai înainte și pe bunul nostru prieten Mircea Nedelciu, aș încheia spunând că, din punctul meu de vedere și al celorlalți prieteni ai noștri, va fi prima ediție BOOKAREST fără Mircea Nedelciu”. □ Sub titlul *Despre fantastica monotonie a cotidianului*, Carmen Mușat scrie despre *Insula de vară* de Daniel Vighi (Ed. Polirom, Iași, 1999): „Romanul lui Daniel Vighi, cu siguranță una dintre cele mai importante apariții editoriale de anul trecut, nu este doar o invitație la o călătorie prin teritoriile ambivalente ale memoriei și imaginarului, ci și o «mărturie» a efectelor pe care reminiscențele livești le pot produce asupra realului”.

24 mai

● Nicolae Manolescu publică în „România literară” (nr. 20) un editorial despre misterul morții lui Marin Preda („...*Sunt un om terminat*”), pornind de la cartea-investigație a Mariane Sipoș, care ia în calcul ipoteza unui asasinat: „La 16 mai s-au împlinit 20 de ani de la moartea, în circumstanțe neelucidate pe de-a-ntregul, a lui Marin Preda. Ca majoritatea evenimentelor culturale, și acesta a trecut pe nevăgăte de seamă. Ici-colo, în câte un ziar sau hebdomadar, o notă, un scurt articol, și cam atât. Am recitit, cu acest prilej, *Dosarul Marin Preda* (Editura Amarcord, 1999) cartea pe care d-na Mariana Sipoș a consacrat-o împrejurărilor dispariției scriitorului, după ce a dat de urma proceselor verbale, declarațiilor și celorlalte din Dosarul nr. 1595/II/ 1980 de la Procuratura București și după ce a strâns numeroase alte informații, documente, interviuri etc., unele din arhiva SRI, pe care le-a prezentat într-un serial de la TVR din 1998. Nu e deloc o lectură plăcută. Multe lucruri sunt insuportabile, certificate medico-legale sau fotografii. Cartea ne obligă să ne punem, totuși, întrebarea dacă Preda a murit pur și simplu, din cauze pe care legiștii le scriu negru pe alb, sau dacă a fost asasinat, așa cum ne pot îndemna să credem unele mărturii, mai vechi sau mai noi, sau unele inexplicabile «potriveli» ale faptelor./ D-na Sipoș are prudența de a nu răspunde tranșant, deși d-sa a pus cap la cap cele mai numeroase și utile informații legate de moartea scriitorului. Și cred că e îndreptățită să spună că problema ține de alte competențe decât acelea ale unui jurnalist care face o anchetă, sau ale unui critic literar. În ce mă privește, sunt la fel de prudent și cred că ar cam fi timpul ca Parchetul să dispună o cercetare profesionistă spre profitul istoriei literare, căreia nu-i este indiferent dacă un mare scriitor a murit ori a fost omorât./ Sunt, în cartea d-nei Sipoș, cu privire

la acest subiect, destule motive de nelămurire și chiar de perplexitate. Citite la rând, documentele și declarațiile dau naștere unor dezacorduri flagrante. Cum viața nu e logică, unele din acestea pot fi puse pe seama memoriei oamenilor, a emoțiilor lor sau a altor factori din aceeași categorie subiectivă. Dar altele ne duc cu gândul la ce e mai rău”. □ Într-un text intitulat „*Spațiul dintre artă și viață*”, Gheorghe Grigurcu comentează volumul lui Radu Petrescu *Catalogul mișcărilor mele zilnice, Jurnal, 1946-1951/ 1954-1956* (Ed. Humanitas, 1999): „Dacă facem o comparație între *Jurnalul* lui Radu Petrescu cu acela al lui Mircea Zăciu, constantăm, pe lângă numitorul comun al unor subiecte și stări de spirit, semnificative deosebiri. Ultimul e o operă de moralist penetrant și malițios, bizuit pe materiale eterogene, nedisprețuind zvonul, știrea neconfirmată, comerajul. Efectul e de «comedie umană» *sui generis*, spectacol de psihologii și de fapte pe care le străbate sancțiunea etică nedisimulată. În schimb *Jurnalul* lui Radu Petrescu e o operă de estete întemeiat pe emoții literare, plastice, muzicale, în speță pe cele plastice, cărora le dă replică în verb, oarecum desprins de umanitatea pe care o prizează sporadic, obiectiv, rezervându-și subiectivitatea pentru aura cromatică extraordinară cu care îi înzestrează evocarea”. □ La rubrica „Actualitatea”, într-un articol intitulat *La vida es sueño*, Costache Olăreanu glosează asupra relației dintre dictator și artist ca simptom al nostalgiei după perioada ceaușistă: „Să încercăm și un mic «studiu de caz» asupra unui fenomen de masă, pe care l-am putea numi fenomenul «nostalgia după Ceaușescu». În acest scop ne vom sluji de nimeni altul decât de Valéry. El pretindea că orice sistem social tinde spre dictatură, deoarece impune o ordine străină naturii umane. (...) Ordinea ideală a lucrurilor, visată de un dictator, se aseamănă celei a universului imaginat de un creator, amândoi încercând să impună lumii legile constrângătoare ale propriei voințe. Oricât de bizare ar părea afirmațiile de mai sus, ele au totuși, cum am zis, un gram de adevăr. Îmi aduc aminte de o vorbă nemaipomenită a prietenului Tudor Țopa, din perioada când eram taxați, noi, cei din «Școala de la Târgoviște», drept «livrești». Tudor a avut această replică: «Ba să mă scuze dumnealor, Ceaușescu e mai livresc decât noi toți!». Și avea perfectă dreptate. (...) Primul lucru care ne vine în minte e acea aură de «creator», de «artist», de care vorbea Valéry, a atotstăpânitorului vieților și sufletelor noastre, a lumii pe care el vroia s-o construiască cu orice preț, chiar trecând peste cadavre (și ce poate fi mai lămuritor decât magalomanica și aiuritoarea Casă a Poporului?). Oricât nu ne-ar conveni, trebuie să recunoaștem că mulți duc dorul acelor puteri demiurgice, că nu puțini, în situația de azi, când nici un conducător politic nu saltă măcar cu un cap peste medie, nostalgia unui conducător unic și infailibil apare aproape ca o necesitate pentru o «biată» țărișoară ca a noastră. Și mai e ceva: în ce alte timpuri am visat mai mult, ne-am imaginat viața altfel decât era în realitate, dacă nu sub dictatură? Să visezi nu numai că ai găsit teamea de 18, bere rece și o țigară Kent căzută din cer, dar să visezi chiar că îl

omori, cu mâna ta, pe dictator. Ce poate fi mai frumos?”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează, sub titlul **Descentralizarea literaturii române**, două volume – unul de versuri, celălalt de cronică literară – ale unor autoare debutante – Simona Tache, *Împărțit la doi* (Ed. Crater, 1999) și Nicoleta Sălcudeanu, *Graffiti, critică literară* (Ed. Cartea Românească, 1999): „De mult n-a mai debutat în poezie cineva atât de evident talentat și de neasemănător cu alții ca Simona Tache. Cartea ei, *împărțit la doi*, care mai e și un obiect de artă, datorită colaborării cu graficianul Valeriu Pantelimon, are toate șansele să rămână în istoria literaturii ca începutul unei frumoase cariere literare. Simona Tache nu este nici optzecistă, nici nouăzecistă, nici două-miistă. Este Simona Tache, o ființă liberă, o autentică răzvrătită împotriva convenționalismului, o utilizatoare ingenioasă a limbii române, capabilă să-l surprindă, prin îndrăzelile limbajului ei poetic, pe blazatul cititor de azi”; „Nicoleta Sălcudeanu este un cronicar literar înzestrat, care ar putea impune cândva o nouă ordine în literatura română contemporană. Dacă, bineînțeles, nu va dezerta și ea, ca atâția alți critici literari...”. □ Cristian Bădiliță trimite la redacție o replică în care își prezintă scuze față de Andrei Ursu: „În jurnalul meu, *Tentația mizantropiei*, apărut anul acesta la Polirom, redau pe scurt, la pagina 57, o discuție purtată acum trei ani, în apartamentul d-lui Paul Barbăneagră, despre «cazul Gheorghe Ursu». Pagina cu pricina a stîmrit vii și îndreptățite reacții, de uimire (din partea d-lui Mihăieș, pe nedrept, socotesc eu, acuzat de dl Andrei Ursu), de indignare (a d-lui Camillo Baci), de revoltă (a d-lui Andrei Ursu). Cînd ai greșit nu ai nevoie de prea multe vorbe s-o recunoști. Îmi asum toată vinovăția în această nefastă «poveste» și-mi cer scuze public pentru dezinformările, precum și pentru acuzele (neverificate) lansate în pagina respectivă. Activitatea de comunist a lui Gheorghe Ursu (între 1945 și 1950) nu întinează în nici un fel martiriul suferit de acest om, ai cărui asasini își exercită de zece ani, liberi, dreptul de vot în cadrul societății românești. Faptul demonstrează că această societate continuă să «funcționeze» în continuare după 'principiul' amoralității, al complicității și lichelismului fără scrupule. Involuntar eu însumi aș fi putut deveni, prin comentariile mele pripite, complicele Securității. Regret nespun faptul de a fi rănit (îi asigur, inconstient) sentimentele fiului, fiicei și prietenilor lui Gheorghe Ursu. De asemenea, cer scuze d-lui Paul Barbăneagră pentru gafa enormă de a fi reprodus o conversație privată într-o carte destinată publicării, și nu în ultimul rînd cititorilor pe care i-am dezinformat. Pagina cu pricina va fi eliminată din tirajele sau edițiile următoare ale cărții” (*O pagină pripiută*). □ Florin Țurcanu prezintă 12 scrisori trimise de Mircea Eliade lui Georges Dumezil.

● Sub titlul „*Nu mă mai ocup intens de retrograzi și toglodiți cum ar fi Corneliu Vadim Tudor sau Adrian Păunescu*”, apare în „Luceafărul” (nr. 20) prima parte a unui interviu cu S. Damian realizat de Mariana Sipoș: „M.S.: Ultimul titlu lansat, *Aruncând mînușa*, apărut la Editura Du Style, este deja

*o provocare. Față de cine? În fața cui atuncați mănua? Aș vrea să precizați, pentru cei care nu au citit încă acest incitant volum, cu cine polemizați, de fapt, în această carte.../ S.D.: Mai întâi o precizare: cartea conține doar în prima parte polemici, în partea a doua sunt mai mult evocări și analize literare care merg pe o altă linie. În ceea ce privește polemicile, știam că despre mine se spunea înainte că sunt un om blând, timid, care evită ciocnirile. Constat și eu că în ultimul timp am devenit mai scandalagiu, ca să zic așa, provocând anumite certuri. Aceasta e și explicația titlului *Aruncând mănua*, deci o invitație la un duel. Curios e următorul lucru: cei cu care polemizez nu sunt adversarii mei personali, n-am avut nici un fel de conflict cu ei și după ce pe unii i-am combătut, adică am combătut ideile lor, s-a cântat să se descopere un motiv în biografia mea, în biografia lor, care să explice țâșnirea de agresivitate, motiv care nu există. Dar mai este ceva ce vreau să precizez: Nu mă mai ocup intens de retrograzi și toglodiți cum ar fi Corneliu Vadim Tudor sau Adrian Păunescu. Mă iau la harță, mai ales în ultimul timp, cu o parte a elitei intelectuale, cărturari cu investigații excelente în domeniul lor de specialitate și cu o competență care nu poate fi contestată. Am observat la ei o alunecare comună când tratează probleme mai generale. Atunci se aventurează pe un teren în care inițierea lor lasă de dorit, teme de politică mondială, bunăoară – pretențioase – și fac niște afirmații care vin în contradicție cu felul aplicat și obiectiv în care discută în sectorul lor profesional. Sunt nume ale unor cavaleri ai spiritului fără prihnă: Sorin Alexandrescu, Andrei Pleșu, Alexandru George, Florin Constantiniu, oameni pe care nu-i tăgăduiesc, cărora nu le anulez valoarea, sper, ci doar le semnez o lipsă de rigoare. Este semnificativ faptul că ei rătăcesc, bâjbăie, după părerea mea, când vor să dezlege dileme de anvergură europeană. Rămâne în momentul de față un anume decalaj față de mentalitatea Vestului. Eu nu spun că această mentalitate e mereu fără greșală, dar ea reprezintă totuși un reper al dezvoltării. Fără să am nici un merit, am avut un noroc că am beneficiat de o experiență aparte la o universitate germană, unde m-am străduit să ajung la un stadiu de orientare și pregătire. Acolo am înțeles mai temeinic importanța unor principii: egalitatea între națiuni și între popoare, drepturile omului, tolerarea convingerilor altuia, posibilitatea de a coopera opusă impulsului de dezbinare și separare. Constat cu regret că, în această privință, unii intelectualii români foarte respectabili sunt încă prizonieri ai unor prejudecăți mai vechi, unele de ordin elitist (ei disprețuiesc orientarea Vestului spre democratizare) sau anulează în bloc tot ceea ce e preocupare de ordin obștesc, în sensul satisfacerii revedicărilor de masă. Nici eu nu mai sunt de stânga, am abandonat aceste concepții, dar nu poți elimina din cultură mari personalități culturale care au îmbogățit secolul 20, scriitori care au trecut prin confruntări decisive, în special politice. Investiția de energie în ideile de stânga și desprinderea de ele mi se pare o moștenire fundamentală a veacului nostru și a o privi de sus este neproductiv”.*

■ A doua parte a interviului apare în nr. 21, din 31 mai 2000: „M.S.: *Aș vrea să înțelegem mecanismul respectiv din presa literară a anilor '50. Vi se spunea ce să scrieți și cum să scrieți, dumneavoastră sau altora din redacție?* / S.D.: Critica era considerată un instrument al aparatului de propagandă și revistei, mai mult decât fiecărui redactor personal, i se solicitau anumite corvezi. Redacția trebuia să se conformeze. Eu nu mă grăbeam să scriu articole de fond sau alte materiale de acest soi, dar n-am putut evita o înregimentare. Nu mai am cum să repar rătăcirea. Mai târziu, însă, când presiunile au devenit mai subtile și mai perfide, s-au petrecut cazuri de altă natură. Eram însă de mult în afara mecanismului, dar știu cum se petreceau mașinațiile... Un exemplu: după ce s-a întors în țară, Nicolae Breban a publicat un roman, *Bunavestire*, care fusese aprobat de un secretar al Comitetului Central, după multe tergiversări. / M.S.: *Cornel Burtică.* / S.D.: Da. Trebuie să-l evidențiez pe Breban care, în ciuda unor ezitări pe planul atitudinilor politice, ezitări de conjunctură, pe plan literar, în nici o carte, el nu s-a ploconit, n-a acceptat îngrădirile. Spuneam în altă artă că el e ca un autor conducător al unei locomotive care nu și-a pierdut, pe drum, vagoanele. Dacă luăm toate cărțile, el recunoaște că *Francisca* e puțin marcată dar eu nu-i împărtășesc temerile, toate romanele sale sunt alcătuite independent de constrângerile epocii. Deci, a revenit în România și a trăit în condiții foarte grele, era exclus de peste to și cu mare greutate, a apărut *Bunavestire*, cu aprobarea unui secretar al Comitetului Central. Trecând de acest handicap, nu mai părea posibil vreun obstacol. A survenit însă intriga unui alt scriitor, Titus Popovici, un rival de temut. El a luat cuvântul într-o plenară a partidului și a criticat dur romanul ca dăunător și împotriva ideologiei atotputernice. Discursul vehement era îndreptat și împotriva unui secretar al comitetului Central, iar Ceaușescu, în plen, s-a raliat, în modul său grosolan, la poziția lui Titus Popovici. Soarta lui Breban era așadar pecetluită. După aceea au apărut câteva articole, în «România literară», în «Scînteia», în «Contemporanul», semnate de critici care sunt convinși că au primit telefoane de somație ca să ia atitudine. Nu mai era ca înainte, să decizi pur și simplu scoaterea din literatură, trebuiau aduse argumente, trebuia dovedit că romancierul respectiv nu corăspunde cerințelor”.

26 mai

● Apare primul număr din „Ziarul de duminică”, supliment cultural săptămânal al „Ziarului Financiar”. Editori seniori: Nicolae Manolescu și Stelian Țurlea; Editor șef: Bogdan Ghiu; director artistic: Dana Frățilă; editori: Ioan Es. Pop, Cosmin Popa, Călin Tudor Zarojanu; editor executiv: Daniel Nicolescu; redactor: Marcela Zamfir; editor foto: Cristian Iovițu. □ Pe prima pagină: un text programatic semnat de Nicolae Manolescu (*Ziarul de care aveți nevoie*): „De ani buni, nu mai știm ce cărți să citim, ce piese de teatru sau filme să vedem, câte parale face o expoziție de artă și cine mai urcă pe scena

Ateneului Român. Nu că ar lipsi informația. Programele de tot felul, și mai ales de televiziune, abundă./ Lipsesc criteriile. Cultura de după 1989 este tot mai bogată și mai variată, dar, din nefericire, tot mai haotică. (...) Criza (...) nu e a culturii în sine, după cum nu e a noastră, a consumatorilor de muzică, de filme sau de circ; ea este a instituțiilor de profil care funcționează defectuos. Când televiziunea are la picioarele ei milioane de telespectatori, când există, peste tot în țară, sute de cotidiane, cu mii de cititori, cum să te plângi că n-ai public pentru cultură? (...) Ar fi destul ca fiecare televiziune să ofere de exemplu o emisiune consacrată spectacolului dramatic sau ca fiecare cotidian să «sacrifice» o pagină pentru carte (...): cu condiția, desigur, de a le încredința unor profesioniști, pentru ca sălile de teatru și librăriile să se umple./ «Ziarul de duminică» tocmai asta își propune: să facă din artiștii contemporani (...) VIP-uri. Politicienii de toate culorile și mafioții de toate calibrele să ia aminte: vor avea de aici înainte de suportat asaltul adevăratelor VIP-uri, acelea care contează în istorie./ «Ziarul de duminică» nu vine pur și simplu cu vești din cultură și despre oamenii de cultură: vine cu judecăți de valoare și cu ierarhii. Vine cu Ordinea, fără de care cultura unei epoci nu e decât un sac în care fiecare îndeasă câte ceva și nimeni nu găsește nimic./ «Ziarul de duminică» nu inventează, ci selectează, nu compune concertele, nu pictează, nu sculptează; alege, pentru cititorii săi, tot ce e valabil din cărțile, concertele, tablourile pe care artiștii le realizează. El vede limpede și aude corect: nimic nu-i scapă. Și le spune celor care-l citesc încotro să-și îndrepte atenția. Nu trișează, nu exagerează, nu minte. Are conștiința rolului său, pe care și-l joacă onest”. □ Tot pe prima pagină: un text jurnalistic (informativ) al Marcelei Zamfir: **Bookarest 2000 pregătește secolul XXI**. □ Bogdan Ghiu realizează un interviu cu Eugen Negrici, „un critic literar inclasabil”, a cărui „perspectivă (...) asupra fenomenului literar românesc este una originală, clară, nemiloasă”: **Ar fi cazul să înțelegem, în fine, că nu mai putem fetișiza scrisul**. E.N.: „Nimic altceva nu poate fi, în meseria noastră, mai interesant decât problema înnoirii obiectului de studiu. De peste trei decenii caut căi, metode, proceduri, contexte favorabile de receptare, soluții de contrast, unghiuri de atac prin care să dau o viață nouă unor texte clasate. (...) Prin universul specific și mai ales prin expresia ei neobișnuită, literatura veche surprinde cam în felul cum o face literatura ultimei avangarde”; „– Mai este critica literară la fel de importantă ca în vremea comunismului? Mai este ea necesară? Dacă ar fi să întocmiți un «decalog» al criticului (român) actual, ce ați scrie în el? (...)” – Nu sunt dispus să plâng pe ruinele criticii de întâmpinare (reprezentată azi de foarte puțini recenzenți valoroși). A fost îndeajuns de mult timp privilegiată, a fost genul favorit al literaturii sub comunism, fără îndoială o literatură criticocentrică. La început, în primul deceniu fundamentalist-comunist, criticul juca rolul Marelui Inchizitor (...). După aceea, el a fost fie apărătorul încrâncenat al unei ideologii căzute în ruină, fie sprijinitorul, organizatorul discret al respingerii ei. Ca

formă de politică culturală, critica a dat mari satisfacții omenescului nostru orgoliu, oferind reprezentanților ei un simulacru de putere și șansa salvării a ceea ce se putea salva. Astăzi, spre a supraviețui, critica de întâmpinare ar trebui să-și piardă țâfna, să-și primenească limbajul, să se democratizeze, acceptând să se facă utilă marilor case editoriale. Elementele ei filosofice, eseistice, teoretice care au făcut-o interesantă în comunism” (fenomenul migrării funcțiilor) se cuvine să se întoarcă la «siturile» inițiale. Ar fi cazul să înțelegem, în fine, că nu mai putem fetișiza literatura și că ea, astăzi, e o manifestare a spiritului printre alte câteva. (...) Îmi trezesc mila aceia dintre noi care nu văd agonia vechii paradigme și se complac să zacă în reziduurile ei, perpetuând – în critică, de pildă – ticurile, aerele mărețe, fasoanele și pârtagurile vechilor generații de recenzenți./ – *Caracterizați, vă rog, literatura română din perioada comunistă. Cum arată ea privită din perspectiva anului 2000?* – Literatura română din perioada comunistă seamănă cu resturile de pe un câmp de bătălie unde s-au înfruntat forțele afirmative și forțele prohibitive din societate și din conștiința fiecărui individ al ei. Sau cu urmările unui dezastru atomic, ale unei puternice iradierii, care a ars vegetația unor suprafețe întinse, a produs malformații, dar a și dat naștere unor germinări accelerate și unor reproduceri fabuloase./ – *Dar literatura română postdecembristă, ultimul deceniu de literatură, cum arată?* (...) – Nu remarc, deocamdată, nimic fundamental schimbat în literatura postdecembristă. Ea e făcută, în general, de oameni vechi, de grafomani și de micii impostori nerăbdători să schimbe ierarhiile. (...) – *Cum arată studiile literare la Universitate? S-a schimbat ceva? Are studiul literaturii un viitor? Ne-am sincronizat cu tendințele din spațiul academic occidental?* – La Universitate nu s-a schimbat mai nimic, deși tinerii mei colegi au făcut experiența Occidentului. Dacă un uragan al înnoirilor, dar al înnoirilor veritabile, ar frânge și ar mătura copacul uscat care sunt, nu m-aș simți lezat”. □ Constantin Stan publică un reportaj despre relația scriitorului cu editorul și cu spațiul public în general: ***Literatura care salvează viața*** – „Oferta depășește cererea. Nimeni nu se grăbește în a propune autorului o tipărire. «Să vedem», «Câte pagini are?», «Să fac un calcul de producție» reprezintă preludiul singurei întrebări adevărate: «Ai un sponsor?». (...) Autorul, mai ales tânăr și deseori talentat, se descurcă de cele mai multe ori. Are el o relație, niște bani strânși. (...) Mecca ieșirii în public, a adunării «numelui pe o carte» fascinează atât de puternic, încât nimic nu mai contează. (...) Gheorghe Iova, dușman declarat în anii '70-'80 al literaturii ca marfă, ca valoare de întrebuințare, și-a lansat de curând cinci (!) cărți. (...) «Carcasa literaturii mi-a salvat viața», spune Iova. «Public înseamnă conștiință de sine, iar spațiul public este noua noastră intimitate», mai spune el. (...) «Vrei să știi de ce publică un scriitor o carte? Uite, îți spun: de frică!./ Cei mai mulți scriitori sunt siderați de o asemenea întrebare. (...) Unii publică azi cărți pentru că nu au putut face acest lucru pe vremea comuniștilor. (...) Măcar asta să fie

cel mai mare rău al lumii în care trăim: faptul că unii semeni, naivi, dar sinceri, cred că pot face micul lor pact cu eternitatea plătind 4-5 milioane de lei, din buzunarul propriu, pentru a-și tipări o carte. (...) Am participat (...) la lansarea unor astfel de cărți. Sunt sărbători cel mai adesea triste, afaceri de familie, de cunoscuți și de acei obișnuiți ai tuturor lansărilor veniți ca la praznic să ciugulească un fursec și să dea pe gât o dușcă de vin, de coca, de apă minerală, de orice, pentru că totul e gratis. (...)/ Din tipărire, publicare de cărți nu se mai câștigă azi nici bani, nici măcar o brumă de notorietate sau de prestigiu social. Este o viață, este o moarte pe cont propriu". □ În cadrul unei rubrici denumite „Istorie nefardată”, Eugen Uricaru semnează un articol prilejuit de împlinirea a 55 de ani de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial (***O bere pentru dr. Goebbels!***), semnalând o recentă expoziție de la Moscova, „morbida și macabră”, „organizată de deținătorii ultimelor secrete ale ultimelor zile ale conflictului, adică serviciile secrete ale armatei ruse” (cu „tot felul de curiozități macabre, între care și câteva cioburi din craniul lui Hitler...”). □ În cadrul rubricii „Atelier”, Ioan Groșan publică un mic articol despre un film pe care îl pregătește Lucian Pintilie (***Un proiect cinematografic incendiar: „Ierusalim”***). □ La pagina suprantitulată „Bibliomania”, Dan C. Mihăilescu (***Vocația fericirii***) recenzează un volum conținând scrisori ale lui N. Steinhardt către Virgil Ierunca (din perioada 1967-1983), *Dumnezeu în care spui că nu crezi...* (Ed Humanitas, 2000, ediție îngrijită de Monica Manu). ■ Pe aceeași pagină („Bibliomania”), sub genericul „Profil”, Marius Ianuș scrie despre recenta vizită a Ninei Cassian în România și despre o lansare (din 12 mai) a ultimei cărți a autoarei, Între noi, copiii, eveniment organizat de Uniunea Scriitorilor (***Nina Cassian – povestea copilăriei eterne***): „De fiecare dată când Nina Cassian revine în România, o mulțime de copii de toate vârstele îi ies în întâmpinare cu inimile bătând la unison. E aleasa lor, âna lor bună și frumoasă. Iar Nina Cassian apare, în ciuda anilor care trec peste ea (fără să o atingă), chiar așa: de o frumusețe blândă, serafică, inteligentă”. □ Tot la pagina denumită „Bibliomania”, Alexandru Condeescu (***Pre mulți voi supăra...***) realizează un **Top** editorial (cu succinte comentarii în dreptul fiecărei intrări): 1. M. Eminescu, *Opere* (în colecția de tip Pléiade a Academiei Române), 2. Nichita Stănescu, *Opera poetică*, 3. M. Eminescu, *Versuri lirice*, 4. Mariana Marin, *Mutilarea artistului la tinerețe*, 5. Ioan Es. Pop, *Pantelimon 113 bis*, 6. Gheorghe Iova, *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii*, Grid Modorcea, *Mort după America*. □ La rubrica de „Confesiuni”, apare prima parte a unui text de Gellu Naum (***A debutat Gellu Naum. S-a născut un monstru***). □ George Arion e prezent în sumar cu un prim capitol dintr-o proză foileton intitulată ***Camelonul***. □ Alte pagini sunt consacrate Istoriei, Științei (cu, între altele, un articol al lui Andrei Bacalu despre ***Clonarea umană. Între realitate și ficțiune***), Artelor (cronica teatrală fiind semnată de Horia Gârbea), Mentalităților (cu un articol al lui Dan C. Mihăilescu despre

lumea românească la 1900: *Înapoi la Claymoor* sau cu un altul semnat de Ioan Flora, sub genericul „Balcanisme”, *Legea este în noi*, despre mentalitățile românești/„balcanice” legate de atitudinea/cruzimea față de animale, articolul pomind de la „o posibilă etimologie a Balcanilor: *Baal khan*, respectiv *cap însângerat*” și comentând în marginea unei legi-cadru ce vizează protecția animalelor).

● În „România Mare” (nr. 515), Ileana Vulpescu publică un articol despre războiul din Kosovo, *Pauze în imaginație* (cu următorul motto: „Plutocrați din toate țările, uniți-vă!”): „Săracul e un bolnav incurabil, de care lesne li se urăște tuturor. Imaginația creatoare a omului e nemărginită ca și visul, numai că preocuparea ei nu e spre binele tuturor. Noi, cei situați în conul de umbră al norocului, vom supraviețui – spectatori resemnați câtă vreme ni se va îngădui și acest minimum – fără să apucăm însă nici măcar a contempla fericirea pe care, atât de minuțios, și-o pregătesc bogații lumii. Și nici măcar n-are să fie nici un păcat dacă vom pierde spectacolul oferit de-această nouă, bravă și milostivă nomenclatură. *Nomenclatura asasinilor de poezie, de puritate și de popoare...*”.

27 mai

● În cadrul Târgului Internațional de Carte BOOKAREST 2000, se desfășoară, în clădirea Teatrului Național (la Lăptăria lui Enache), Gala Premiilor Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO. ■ Un juriu compus din Adrian Marino (președinte), Ștefan Borbély, Al. Cistelecan, Cornel Moraru, Ioana Pârvulescu și Monica Spiridon acordă Marele Premiu ASPRO Monicăi Lovinescu, pentru volumul *La apa Vavilonului* (Ed. Humanitas). În anii anteriori, primiseră această distincție Andrei Cornea, Vladimir Tismăneanu, Lucian Boia, Liviu Ioan Stoiciu și Dorin Tudoran. ■ **Premiul pentru cea mai bună carte a anului** (la diferite secțiuni) le revine (în urma votului membrilor ASPRO, în două tururi de scrutin) următorilor: Mariana Marin, pentru *Mutilarea artistului la tinerețe* (Muzeul Literaturii Române); Gheorghe Ene, pentru volumul de proză scurtă *O spovedanie a textului* (Ed. Paralela 45); Gheorghe Iova, pentru romanul *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii* (Ed. Paralela 45); Ștefan Borbély, pentru volumul *Visul lupului de stepă* (Ed. Dacia), și Marius Oprea, la secțiunea „Debut”, pentru volumul de poezie *Solo de tamburină* (Ed. Paralela 45). ■ **Premiul pentru experiment** nu se acordă. Din juriul care a luat această decizie au făcut parte: Gheorghe Iova (președinte), Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Gheorghe Ene și Alexandru Mușina, care nominalizaseră, totuși, patru titluri: *Baumgartes al II-lea* de Johan Calvus (Ed. Universal Dalsi), *Tormdass* de Elena Passima (Ed. Paralela 45), *Cântecul întinericului* de Liviu Ulea (Ed. Vineia) și *40238 Tescani* de Mircea Cărtărescu, Ioana Nicolaie, Florin Iaru, Cecilia Ștefănescu, Domnica Drumea, Doina Ioanid, Ioan Godeanu, Marius Ianuș (Ed. Image, București).

● În „România liberă”, Ana Blandiana scrie despre o recentă întâlnire a sa cu Václav Havel (*Havel, privire de aproape*): „O personalitate publică știută din cărți, de la televizor, cu cât e mai aureolată de legende, cu atât are mai mult de pierdut în apropierea pur și simplu umană, într-o întâlnire de la om la om. Cei mai mulți dintre marii oameni pe care i-am cunoscut erau, văzuți de aproape, mai neînsemnați, mai nestrălucitori, mai banali, mai șterși, mai obosiți. Václav Havel infirmă într-un fel de-a dreptul tulburător această paradoxală lege optică./ Revăzându-l săptămâna trecută și având ocazia unei discuții scăpate din chingile protocolului, am descoperit același scriitor care nu încearcă să strălucească, ci să lumineze, aceeași persoană de o simplitate pe care o degajă de obicei marii artiști sau gânditori și care mă uimea doar în momentul în care îmi aduceam aminte că stau de vorbă cu președintele Cehiei. (...)/ Ajuns în palatul prezidențial direct din celula de închisoare, Václav Havel nu s-a lăsat schimbat de putere, nu a uitat nici una dintre ideile care-l duseseră atât la închisoare, cât și la palatul prezidențial. (...) La capătul unui deceniu îndurat pe culmile politicii, Václav Havel vorbește și judecă politicienii în numele societății civile pe care o reprezintă. (...)/ Bucuria reîntâlnirii cu Václav Havel a fost pentru mine bucuria descoperirii că puterea nu corupe decât pe cei neliberi și lacomi de ea. Destinul Președintelui Havel este extraordinarul argument că, dacă puterea ar fi dată celor ce nu și-o doresc, lumea ar mai putea fi salvată”.

● În „Cotidianul”, Marin Mincu publică articolul *Despre demitizare sau despre complexul specificului național*: „Cultura și literatura noastră s-au dezvoltat sub semnul aural al registrului stilistic solemn. Cu o asemenea accentuată perspectivă ontologică, tendința către mitizare este mai activă, dar și filtrul selecției mai riguros. Nu se poate mitiza orice și – într-o proiecție axiologică – actul firesc al mitizării contribuie la întreținerea și custodiarea valorilor. În faza de consolidare a fundamentelor unei literaturi tinere acționează preponderent acest *mecanism mitizant* (...). Abia după ce acest proces este definitiv încheiat, intră în act forțele centrifugale ale de-mitizării, care – prin recul – contribuie și ele la consolidarea acelor *nuclee dure* ale obiectului/subiectului valorizat./ Mitizarea și demitizarea sunt două mecanisme alternative și complementare prin care valoarea cultural-artistică este verificată și reglată periodic în funcție de orizontul de așteptare variabil al receptorului. În general, fluctuația în receptare indică *actualitatea sau non-actualitatea contextuală a valorilor*, dar în nici un caz nu postulează demolarea și negația acestora. (...) De aceea, nu cred că există nici un fel de motivații sociologice pentru a decreta stoparea bruscă a acțiunii energiilor semiotice reprezentate în conștiința noastră activă/pasivă de către *modelul eminescian*. Chiar dacă nu a fost pe deplin integrat universalității, Eminescu a fost receptat/mitizat/demitizat la noi ca un posibil *model universal* prin creativitatea sa expansivă. (...) Sub auspiciile categoriale ale acestui concept cultural/estetic/existențial s-a constituit și s-a modelat ceea ce s-a numit, cu un termen călinescian, *specificul*

nostru național./ Culturologi și critici importanți au stabilit și fixat un *specific național dat* (în cadrul unei adecvate descrieri fenomenologice) pentru fiecare dintre culturile majore ale Europei. Nu am citit nicăieri, până în prezent, intervenții teoretice sau critice ale unor franțuji, englezi, nemți sau italieni prin care aceștia să-și amendeze canoanele specifice, trasate în creație de către marii lor scriitori din trecut. Dacă astăzi, din motive conjuncturale, specificul românesc trebuie refuzat și negat pentru a ne «mondializa» servili, nu înseamnă că noi am rezistat atâtea secole în Europa fără a avea o *identitate spirituală* distinctă. Oricât de neplăcut ar fi pentru unii «teoreticieni» de ocazie (care se preocupă să demaște «obsesia identitară»), nu putem eluda fundamentele creației românești decelate cu mijloacele lor de către Lucian Blaga, G. Călinescu, Constantin Noica, Mircea Eliade etc.”.

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 21), Liviu Grăsoiu semnează un articol în care condamnă „desființarea lentă a emisiunilor literare ale radiodifuziunii”: „Totul a început în vara lui 1996, când Redacția Literatură-Artă a fost desființată și s-a produs unirea cu secția de știință a altei redacții. S-a născut deci un hibrid alcătuit din redactori cu preocupări și formații dintre cele mai diverse. Apoi, o dată cu reorganizarea pe canale a Radioului, direcția Canalului Cultural trecut la niște măsuri de neînțeles, nefiind justificabile decât prin dorința de a-și arăta autoritatea. Astfel au fost schimbate zilele și orele de difuzare ale unor emisiuni (v. *Revista literară Radio, Poezie românească, Zări și etape, Cărți, idei, manuscrise* etc.) unele emisiuni au fost desființate fără motiv (*Sfârșit de veac și de mileniu, Între monolog și dialog, Jurnalul galeriilor, Agenda teatrală și cinematografică, Viața cărților*), altora li s-a schimbat titlul pentru a se lăuda cineva cu așa-zise noutăți (*Rampa și ecranul* a devenit *Artele spectacolului, Odă limbii române, O samă de cuvinte*, iar *Studioul de poezie* s-a numit *Meridianele poeziei*). Toate acestea au creat un sentiment de instabilitate în redacție și au dus la diminuarea prestigiului dobândit cu greu. De curând am primit noua grila, pentru perioada de vară, alcătuită de conducerea Canalului Cultural. Prin ea se dă lovitura de grație emisiunilor literare. În ce constă aceasta? În repartizarea tuturor emisiunilor cu acest profil în ziua de luni! De dimineață până seara se va asculta doar literatură (cu pauze muzicale). Își dă oricine seama că audiența va fi nulă, iar redactorilor li se va spune că emisiunile nu interesează pe nimeni. Se prevede de asemenea transformarea structurală a unor emisiuni în sensul că, în locul înregistrării curate, consistente și profesionale, unele vor fi transmise în direct, după ora 22.30, timp de circa 75 de minute. Gestul pare binevoitor dar, în fond, vine în defavoarea unor emisiuni gândite pe durata a 30 de minute. O schiță nu se poate transforma într-un roman, din câte știu. Mai adaug și faptul «mărunt» că Fonoteca de aur a Radioului nu se va îmbogăți cu nimic, iar o conversație de peste o oră, la concurența cu sporovăielile televiziunilor, nu anunță nimic bun. Parcă pentru a stimula la nesfârșit «energiile creatoare» ale

redactorilor, s-a inventat, de câteva luni, un diabolic sistem de onorare a colaboratorilor. Urmarea? Prozatori, critici, poeți, actori nu și-au primit drepturile bănești de prin februarie-martie. Dacă vreun membru al redacției are vreo obiecție, răspunsul este același: îți convine? Bine. Nu? La revedere. Deși lucrăm la o instituție specială, de interes public. Menționez că în toate acestea nu s-a ținut în nici un fel cont de părerile redactorilor (multe nume sonore ale Radioului, specialiști apreciați, membri ai Uniunii Scriitorilor) și că nu s-a putut discuta cu Președintele-Director General, deși a fost rugat să se intereseze și de soarta acestor emisiuni dedicate literaturii contemporane. Așadar, prin indiferența unora (mulțumim comisiilor de specialitate ale Parlamentului pentru cei cu care ne-au blagoslovit), prin incapacitatea și continua dorință de răzbunare a altora, vom vedea cum emisiuni de reală ținută artistică și publicistică vor dispărea. Desființarea lor s-a făcut lent, în mod deliberat și cu o luciditate demnă de o cauză mai bună. Poate că aceste rânduri, pe care am ezitat mult până a le încredința tiparului, vor mai putea schimba ceva. Se înțelege, în bine. Pentru literatură, pentru Radiodifuziune, pentru foarte bine pregătiții redactori și nu pentru subsemnatul”.

28 mai

● La finalul Târgului Internațional BOOKAREST 2000, se decernează Premiile Asociației Editorilor din România – AER: I. **Premiul pentru carte românească editată în afara granițelor României** – Editura Dor, pentru volumele *Bucharest* și *Nicolae Grigorescu*; II. **Premiul pentru carte școlară** – Editura All, pentru seria de manuale pentru clasa a IX-a; III. **Premiul pentru carte de copii** – nu s-a acordat; IV. **Premiul pentru cea mai interesantă colecție** – Editura Minerva, pentru colecția „Biblioteca pentru Toți”, Editura Brumar, pentru colecția de poezie de lux; V. **Premiul pentru cartea de artă** – Editura Meridiane, pentru volumul *Instaurarea tabloului* de Victor Ieronim Stoichiță; VI. **Premiul pentru cartea de știință** – Editura Institutul European, pentru volumul *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în secolele IX-XII* de Victor Spinei; VII. **Premiul pentru beletristică românească** – Editura Curtea Veche, pentru volumul *Poezii* de Geo Dumitrescu; VIII. **Premiul pentru beletristică străină** – Editura Hestia, pentru volumul *Tristan și Isolda* (traducere de Margareta Gyurcsik), și Editura Nemira, pentru volumul *Țapul ispășitor* de René Girard (traducere de Theodor Rogin); IX. **Premiul pentru excelență redacțională „Gabriela Negreanu”** – Tiberiu Avramescu; X. **Premiul special al juriului** – Editura All, pentru prezentarea artistică a seriei de volume realizate de un grup coordonat de prof. Mircia Dumitrescu; XI. Un alt **Premiu special al juriului** – Editurile Saeculum I.O. & Vestala, pentru volumul *Enciclopedia României* de Lucian Predescu (ediție anastatică) (cf. „Observator cultural”, nr. 14, 30 mai 2000).

30 mai

● Într-un articol din „Observator cultural” (nr. 14), „*Echinoxul*” **anului 2000**, Ștefan Borbély scrie despre „deficiența de aură”, din ultimii ani, a prestigioasei (altădată) reviste de la Filologia clujeană: „«Echinoxul» a intrat în anul 2000 cu o redacție solidă, puternică. (...) Deși nu au încă portofoliul literar al echinoxistilor titrați, Rareș Moldovan, Iuliu Rațiu, Delia Maier, Ovidiu Mircean, Adrian Papahagi, , Patricia Comănescu, Laura Ardelelean, Sanda Cârștina, Casandra Cristea, Ioan Curșeu, Roxana Din, Cristina Galu, Dana Hedeș, Anamaria Iuga, Ștefan Manasia, Ileana Olar, Ancuța Pârveu, Ștefana Pop, Constantin Răduț, Ioana Sabău, Lucica Surugiu, Cristina Sărăcuț, Mara Stanca Marius Voinea, Laura Husti sau Corina Stan, cărora li se adaugă, mai nou, filozoful Mihail Neamțu, nu sunt cu nimic mai prejos, sub aspect valoric, de echinoxistii mai vechi, din anii când aceștia își exersau, încă, veleitățile primilor ani de formare. Ceea ce a dispărut la «Echinox» e aura, perdeaua charismatică a pemiței aflate la primele ei urme pe hârtie, dincolo de care mulți refuză să mai vadă, azi, revista și realitățile ei curente./ Deficiența de aură (...) se explică, văzută din interior, prin cel puțin două motive. Întâi, timpurile s-au schimbat, presa literară românească de după 1989 trăind într-un climat de normalitate pe care revuistica perioadei anterioare nu îl cunoscuse. Atunci, «Echinoxul» putea publica, jucând jocul subtil al driblării inocente a cenzurii, texte libere inaccesibile altora, texte pe care revistele de azi le publică în voie. Din viața revistei a dispărut, așadar, aura insidioasă a ilicitului (...). În schimb, revista și redactorii ei au câștigat în maturitate și în responsabilitatea lucrului amplu (...). Ca o consecință, revista reflectă, azi, noile timpuri pe care le trăim, când teme altădată inaccesibile – monstruosul, arhetipologia, literatura concentraționară, psihoistoria, excentricitatea etc. – pot fi abordate monografic, diacronic. Pe de altă parte, revista mai reflectă spiritul cosmopolit al redactorilor ei, doar virtual în anii de dinainte de 1990 (...). Provincialismul, inhibițiile le sunt străine, ca și limbajul esopic, de altfel. Ca o consecință, nimeni din redacție nu a încercat să introducă între temele propuse spre lucru (...) abordări naționaliste, enclavizante, autosuficiente, dar nici ortodoxisme vindicative, mesianic-tricolore. (...)/ Spuneam mai sus că deficiența de aură a «Echinoxului» de azi se explică și printr-un al doilea motiv, de data aceasta mai subtil. El ține de economia internă, nevăzută, a grupării echinoxiste înseși – lista aceea impresionantă de nume, în continuă creștere cantitativă și valorică, pe care cititorul o poate parcurge în pagina a II-a, sau în penultima, a fiecărui număr. Din păcate, «Echinoxul» de azi întâmpină la tot pasul rezistența surdă, mocnită, mefiența insidioasă a echinoxistilor de ieri. Când, împreună cu Corin Braga, am preluat revista acum șapte ani, salvând-o practic de la faliment (...), nu ne-am gândit nici o clipă că altruismul nostru va fi înveninat de o otravă delicată, picurată ticmai de către echinoxisti. (...) Al doilea motiv al deficienței de aură se explică, așadar, prin lipsa de solidaritate colegială, pe care o

resimțim acut, prin îndepărtarea ostentativă a echinoxistilor de ieri de revista de azi. Există oameni, de bun calibru altfel, obsedați de ideea întreținerii unei psihoze epigonice în jurul «Echinoxului» de azi, în răspăr cu ceea ce revista publică, creează. Răsfoind presa literară a ultimilor ani (...), se poate ajunge ușor la concluzia că noile numere ale «Echinoxului» (sau seria nouă, în general) nu au fost consemnate sau recenzate tocmai de către revistele conduse de către echinoxști. (...) Groparii «Echinoxului» de azi sunt (...) falnicii echinoxști de ieri. Cu câteva mici excepții: Mircea Muthu, Ion Pop, Ion Vartic, Ion Vădan, cărora și «Echinoxul» de azi le datorează enorm (...)/ Oricine intră în Capitală și frecventează terasele din jurul Casei Scriitorilor cunoaște atmosfera antiechinoxistă, întreținută arbitrar, dar obstinat, de vicepreședintele Uniunii Scriitorilor (firește: echinoxist...). Acum câțiva ani, când am constituit Fundația Culturală Echinox, din dorința exclusivă a străngerii de fonduri pentru subvenționarea revistei, am întâmpinat rezistența vehementă a «marilor» echinoxști, strânși într-o adunare comemorativă. (...) În ultimii șase ani, «Echinoxul» a trăit exclusiv din eforturi financiare proprii și din subvenționări primite din partea Fundației pentru o Societate Deschisă și a Ministerului Culturii. Universitatea (...) nu a mișcat un deget pentru noi, exceptând solidaritatea remarcabilă a profesorului Mircea Muthu – decan într-o primă instanță a trăit exclusiv din eforturi financiare proprii și din subvenționări primite din partea Fundației pentru o Societate Deschisă și a Ministerului Culturii. Universitatea (...) nu a mișcat un deget pentru noi, exceptând solidaritatea remarcabilă a profesorului Mircea Muthu – decan într-o primă instanță, prorector ulterior –, care ne-a repartizat, contractual, un sediu în incinta Filologiei (...). Computerul revistei (oferit de către Fundația Soros) e atât de suprasaturat de vapori, că nu ne-am putea supăra pe el dacă ar înceta într-o zi să ne mai ajute. Costul revistei se ridică la sume uriașe. (...) Trebuie spus deschis că nu știu cât vom rezista și că viața «Echinoxului» ar putea intra în amintire (...) începând cu semestrul al doilea al anului 2000”. □ Gabriel Andreescu (*Provincia*) semnalează apariția (în aprilie 2000) a primului număr din suplimentul „Provincia” (publicat simultan în cotidienele „Ziua de Cluj” și „Kronika”): G.A. observă, de exemplu, că un articol al lui Caius Dobrescu, *Berea dezalcoolizată – o soluție politică?*, „invocă sintagma naționalismului civic într-o filieră și o interpretare neașteptate. Pentru a-l contesta, în ipoteza ocolită că ar reprezenta relegitimarea naționalismului. Totul pleacă de la omiterea contextului original al «naționalismului civic», sensul cuvântului anglo-saxon *nation* fiind apropiat de concepția patriotismului constituțional de altminteri amintit de către Caius Dobrescu. Ideea autorului: «a vorbi despre o reconstrucție, fie ea și civică, a naționalismului, mi se pare că ține de cel mai pur ridicol» merită întâmpinată cu toată simpatia. Numai că ea nu se aplică sintagmei «naționalism civic» care, afirmând natura politică a valorilor aflate la baza statelor moderne, este prin excelență antinaționalistă./ Surprinzător, și ziaristul Bakk Miklos, fost analist

al UDMR, raportează «naționalismul civic» la secolul al XIX-lea când, de fapt, el caracterizează ordinea internațională de după al doilea război mondial”. □ Într-o casetă nesemnată (*Literatura română în Polonia*), este consemnată recenta apariție a numărului 1-2/2000 din revista „Literatura na Swiecie” din Varșovia, număr dedicat României (un volum de aproximativ 400 de pagini): „După o apariție consacrată în 1998 literaturii din Transilvania, cu accent pe diversitatea multiculturală și multilingvistică a provinciei, «Literatura na Swiecie» publică de astă dată poezie, proză și eseuri scrise doar în limba română, fie în țară, fie în exil. (...) Din generațiile lansate în anii '40-'60 au fost selectați cu poezie sau proză Gellu Naum, Ștefan Bănuțescu, Radu Petrescu și Paul Georgescu, din seria lansată în anii '70 – Nicolae Prelipeanu, Dorin Tudoran și Norman Manea, iar din ultimele «valuri» – Petru Romoșan, Mircea Cărtărescu, Denisa Comănescu, Mariana Marin, Marta Petreu și Simona Popescu. Se adaugă în sumar eseurile despre experimentalismul literar românesc postbelic semnate de Gheorghe Crăciun și Ion Bogdan Lefter”. □ Din sumarul acestui număr amintim: un interviu cu Irina Nicolau („*Tensiunea dintre mine și obiecte e de ordinul amorului*”) realizat de Raluca Alexandrescu; articole de Adrian Marino, *Moarte și umor negru* (despre un volum al lui Mircea Săucan, *Funérailles à Bucarest*, Ed. Minimum, Tel Aviv, 2000), Codrin Liviu Cuțitaru, *Nu pot vorbi onest decât la persoana întâi* (despre volumele *Interstiții* de Alexandru Călinescu, Ed. Polirom, Colecția „Ego. Proză scurtă”, Iași, 1999, și *Pretențiile barcagiului Caron de Val Gheorghiu*, Ed. Polirom, Colecția „go. Proză scurtă”, Iași, 2000), Ioan Stanomir, *Pelerinajul Mandarinului Valah* (despre *Memoriile mandarinului valah* de Petre Pandrea, Ed. Albatros, 2000) ș.a.

● Revista „22” (nr. 22) publică un interviu cu Andrei Pleșu realizat de Mădălina Șchiopu (*Ignoranța și reaua credință nu sunt atributele patriotismului*): „În ultimii 10 ani, ați ocupat, dacă ar fi să mă refer la funcția de ministru al Culturii sau la cea de ministru de Externe, funcții importante în Guvernul României. Cum arată clasa politică românească văzută din interior?/ Recunosc că nu-mi face plăcere să intru în corul național al oamenilor dezamăgiți de clasa politică. Dar trebuie, pe de altă parte, să admit că avem de a face cu o clasă politică încă necunoscută. N-au apărut figuri cu adevărat eficiente. (...) Prin funcțiile pe care le-ați ocupat v-ați văzut de multe ori imaginea reflectată în presă, așa cum presa a considerat de cuviință. Este o situație destul de dificilă și într-o țară mai așezată și mai civilizată, o situație care complică dacă vorbim, în cazul de față, de presa românească./ Care a fost atitudinea dvs. în toți acești, începând din 1990, față de presă?/ Prefer să vorbim de o problemă generală a presei noastre, și nu de relația mea cu ea. Aș semnală două simptome patologice. Mai întâi, o anumită lipsă de respect pentru geometria informației, pentru limpiditatea ei. Ca să dau un exemplu: informația cu privire la prestația unui ministru este livrată mai mult sau mai

puțin corect, în funcție de cât de simpatic sau de antipatic e ministrul cu pricina, unei anumite gazete sau unui anumit gazetar. Acest amestec între relația spontană, să zicem, care se naște între doi oameni și care, printr-o misterioasă chimie, poate fi de antipatie sau de simpatie, și calitatea și exactitatea informației este una dintre bolile presei noastre. La noi, informația se dă cu simpatie sau cu parapon și aceasta face ca informația să nu mai fie informație./ (...) *Ce se mai întâmplă la Colegiul de Conducere al CNSAS, care a parcurs numeroase etape de la înființare, a refuzat două sedii? Ce se întâmplă în acest moment, ce imagine v-ați făcut despre această muncă și cum arată ea?* Din păcate, nu se întâmplă prea multe lucruri, pentru că nu avem instrumentar. Sediul, acum, într-o a treia variantă, e încă în suspensie. Apoi e problema raportului nostru cu arhivele înseși. Normal ar fi ca arhivele fostei Securități să treacă – și legea spre asta tinde – în gestiunea acestui Colegiu. Lucrul acesta nu se poate face. Întâi, pentru că nu avem spațiu unde să centralizăm aceste arhive – e vorba de 20 km de arhivă din toată țara –, dar și pentru că nu există întotdeauna voința instituțiilor posesoare de a livra această marfă, fie pentru că toți arhiviștii au un fel de panică și de instinct de posesiune asupra a ceea ce posedă, fie pentru că reflexele mentale de dinainte sunt încă vii. Fapt este că a apărut la un moment dat sentimentul că noi am fi un fel de instituție intermediară între cetățeni și posesorii de arhive, că cetățenii ne scriu nouă și noi scriem SRI-ului sau ministerelor care au arhive și îi rugăm să ne arate unele dosare și ei ni le arată. Dar nu pe toate, numai pe acelea care nu se referă la siguranța națională. Prin urmare, nu e clar raportul nostru cu aceste arhive, ceea ce complică mult lucrurile. După părerea mea, sunt foarte multe lucruri neclare în această lege”.

● „Academia Cațavencu” (nr. 24) se deschide cu articolul de fond al lui Mircea Dinescu, **Tablou votiv cu brânză**: „Capitalismul românesc are deja, la ora asta, un pronunțat iz de feștilă, mulți creștini umblând prin tramvaie cu bilețele de bingo sfințite și cu acatiste încifrate de pe la Banca Religiilor, frecându-se de pomii de prin curtea bisericilor, afumate și pe dinăuntru și pe dinafară, cu lumânările post-tranziției. (...) De când am aflat că, la copacul minune din curtea bisericii cu pricina, enoriașii aduc icoanele personale la încărcat ca pe telefoane, agățându-le o zi întreagă în crengi și ducându-le acasă după ce s-au umplut de duh, mă gândesc dacă n-ar fi cazul ca și dragii noștri conducători să fie atârnați o țară în crengile sfinte, măcar câteva secunde, poate li s-o urca mintea cea din picioare la cap și n-or să mai țină lecții particulare de morală unor oameni sărăciți de imoralitatea oficială a statului de drept care, după ce a acceptat ca pe-o fițuică să se scrie CEC, ne obligă acum să citim brânză”. □ La rubrica „Showbiz, da’ culți”: un comentariu intitulat **ASPRO, da’ mulți!**: „Era o disidență care bătea la ochi de la o poștă și viza scindarea Uniunii Scriitorilor. Ruptura nu s-a produs, majoritatea celor din ASPRO fiind și membri ai Uniunii Scriitorilor. Îi deosebește de restul

scriitorilor titlul pompos și fals – *profesioniști*, un membru al ASPRO putând fi chiar și simplu simpatizant al respectivilor scriitori, și faptul că atunci când publică o carte nu varsă valoarea timbrului literar la scriitorii neprofesioniști (adică cei aproape 2.000 de scriitori, cât are Uniunea acum), ci la ASPRO. Dacă erau cinstiți și mai bărbați (chiar și doamnele) și-ar fi dat demisia din Uniunea Scriitorilor și i-ar fi dat cu tifla. N-a fost cazul! (...) Ne-am adus aminte de profesioniștii scrisului cu ocazia premiilor ASPRO. Acum două săptămâni au nominalizat 25 de cărți care au intrat în competiție. Ce ne-a mirat a fost că din cele 25 de cărți, 10 apăruseră la Editura «Paralela 45» din Pitești. (...) Ca să mai dreagă busuiocul, Marele Premiu ASPRO a fost oferit doamnei Monica Lovinescu pentru cartea *La apa Vavilonului*. Dintr-o greșeală, cartea premiată a apărut la Editura Humanitas”.

31 mai

● Într-un articol de atitudine din „România literară” (nr. 21), intitulat (arghezian) *Mâhniri de tânăr colporteur*, Mircea Mihăieș răspunde acuzelor lui Andrei Ursu cu privire la biografia tatălui său: „Articolul meu de acum câteva săptămâni, *Doar «o răfuială între bandiți»?* («România literară», nr. 17, p. 2) mi-a atras replica plină de indignare a domnului Andrei Ursu. Sub titlul *Calomnii* (aceeași revistă, nr. 20, p. 11), fiul lui Gheorghe (Babu) Ursu mă definește drept «colporteurul unor incredibile, îngrozitoare calomnii lansate în mod iresponsabil (sau cu bună știință, și atunci e mult mai grav) de un anume domn Cristian Bădiliță». Cum activitatea mea de până atunci («un critic pe care îl stimam») nu prea rima cu noua ipostază, mi se acorda, totuși, circumstanța blândeii iresponsabilități: am «colportat», «probabil fără voie»./ Fac această precizare deoarece observ că între felul meu și felul d-lui Andrei Ursu de a evalua situația există câteva nepotriviri. Precizez de la bun început că în articolul cu pricina nu «colportam» nimic. (...) Or, eu citam, cu ghilimelele de rigoare, un fragment din cartea unui tânăr intelectual român de valoare (deci: nu «un anume domn Cristian Bădiliță»), apărută la o editură prestigioasă (Polirom din Iași). (...) În al doilea rând, nu sunt de acord cu manevra subtilă de a mi se atribui afirmații pe care nu le-am făcut niciodată. (...) În fine, în al treilea rând, mă întreb și eu ce capacitate «de verificare» a biografiei unui om despre care, de fapt, nu se știu foarte multe lucruri, are un simplu jurnalist? Numele lui Gheorghe Ursu nu figurează în dicționare sau enciclopedii, iar articolele, studiile și cartea care-i sunt dedicate se centrează îndeobște pe ultimii ani ai vieții sale. Pentru a-l liniști, totuși, pe dl. Andrei Ursu (dar nu sunt sigur că acest lucru îi va face plăcere) țin să-l informez că am făcut investigațiile ce-mi stăteau la îndemână. I-am întrebat pe câțiva prieteni din sfera Grupului pentru Dialog Social dacă știu ceva în legătură cu tinerețea lui Babu Ursu. Nu mică mi-a fost uimirea să aflu că doi dintre ei dețineau informații despre activitatea lui de comunist! Ei au vorbit, însă, de «un

convertit sincer», de un om care s-a «lăsat pradă mirajului». Ce-i drept, partea privitoare la «marele securist» le era necunoscută. Iată la ce concluzii poate duce, chiar în rândul suporterilor lui Babu Ursu, nediscutarea tranșantă a unor aspecte din biografia sa! În aceste condiții, am considerat absolut necesar să provoc, în măsura în care era posibil, o reacție a celor ce-i cunosc cu adevărat biografia. (...) Într-o societate bolnavă de non-comunicare, cum e societatea românească, găsesc mult mai potrivit să punem argumentele pe masă și să le disecăm cu calm, pentru a alege binele de rău, decât să ne prefacem că problema e fără importanță. Tergiversarea inadmisibilă a procesului asasinilor ar fi putut fi explicată la un moment dat (cine știe?) exact prin argumentele care circulă deocamdată în subterană. Și anume, ca totul să nu fi fost decât răfuiala între membrii aceleiași «bande»./ Nu am decât să regret că demersul meu a fost înțeles nu doar în mod eronat, ci la antipodul intențiilor sale. Cred că însuși semnul de întrebare din titlu ar fi trebuit să mă plaseze foarte limpede în raport cu foarte gravele acuzații din cartea dlui Bădiliță. Nu există absolut nici un rând al meu din care să nu răzbată îndoiala, dezacordul, repulsia față de un procedeu (aici sunt de acord cu dl. Andrei Ursu) ce face parte din «strategia diversionistă a securiștilor de ieri și de azi». (...) / Ar fi fost suficientă o lectură calmă pentru ca dl. Andrei Ursu să mă plaseze în alt loc decât printre colportori. Articolul meu începea ca o diatribă la adresa regimului Constantinescu, pe care-l văd vinovat pentru obstrucționarea actului de justiție în «Cazul Ursu», și se încheia cu somarea d-lui Paul Barbăneagră de a aduce probe acuzațiilor de-o gravitate excepțională. (...) Tocmai pentru că vedeam cu ochiul liber ața albă a discursului diversionist nu m-am sfiit s-o aduc la lumină. Pentru mine, nu e nici o noutate că dl. Paul Barbăneagră e capabil de astfel de deturnări ale realității. Am asistat eu însumi la o conferință a sa de-acum câțiva ani, în Aula Magna a Universității din Timișoara, în care se recunoșteau tezele atât de dragi celor care ne-ar dori înjuțați pe vecie ideologiilor Răsăritului. Ura cu care vorbea despre «cultura Coca-Cola», «californizare», «imoralismul Occidentului» și alte bazaconii m-au determinat, de altfel, să părăsesc amfiteatrul mult înainte ca dl. Barbăneagră să fi atins apogeul elucubrațiilor sale de extremă dreaptă. (...) / Cred, chiar și acum, când fragmentele din jurnalul lui Cristian Bădiliță au fost renegate de către însuși autorul lor, că am făcut bine citându-le. A ignora o realitate nu înseamnă că aceasta nu există. Or, din păcate, rândurile d-lui Bădiliță există! E de preferat să le dăm o replică acum, decât să le lăsăm să treacă netulburate, riscând să devină adevărurile indubitabile de mâine. Chiar dacă ele au provocat o firească suferință celor apropiați lui Gheorghe Ursu, iată că în cele din urmă ne aflăm cu un pas mai aproape de adevăr. Precizările binevenite ale d-lui Andrei Ursu, retractarea fără urmă de fariseism a d-lui Bădiliță au făcut mult mai repede decât se credea lumină acolo unde părea să se instaureze o pătură densă de ceață». □ O notiță redacțională prefătează publicarea unui text inedit al lui Ștefan Bănulescu: „S-au

împlinit la 25 mai doi ani de la moartea lui Ștefan Bănulescu. Pentru a marca această comemorare, d-ra Sultana Bănulescu, fiica marelui prozator, ne-a încredințat spre publicare acest text inedit pentru care îi mulțumim. Textul face parte din *Muzeul scrisorilor*, al treilea volum al trilogiei *Elegii la sfârșit de secol*. Este o scrisoare din 1968 trimisă de Ștefan Bănulescu din redacția revistei «Luceafărul», al cărei redactor-șef era în acel moment, viitoarei sale soții, Mihaela-Elena Guga (18 februarie 1943-16 februarie 1999). Avem în față, de fapt, un fragment evocator extraordinar, proiecție în lumea fabuloasă bănulesciană”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează amabil, dar cu importante rezerve volumul colegului Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor* (Ed. Nemira, 1999) (*Cartea neagră a literaturii române*): „De mai mulți ani, Gheorghe Grigurcu și-a luat și o altă sarcină, în afară de aceea de Argus al actualității literare, și anume sarcina de a regândi tot ce s-a petrecut în literatura română în perioada postbelică./ Procesul comunismului întârzie să se facă, dar procesul literaturii române din timpul comunismului se face, aproape exclusiv prin strădania acestui critic literar sensibil și delicat despre care credeam, înainte de 1989, că nu poate decât să miroasă literatura ca pe-o floare. Consecvent cu sine, neintimidat de reacțiile violente pe care le provoacă (și cărora le răspunde cu calm), el înaintează imperturbabil, hotărât să-și ducă la bun sfârșit acțiunea de reevaluare a vieții literare de după război. Tenacitatea sa o amintește pe aceea a abatelui Faria, care cu o coadă de lingură a reușit să sape, în decursul a zece ani, un tunel prin zidul de piatră al temniței lui. Totul este ca la sfârșit Gheorghe Grigurcu să nu constate, ca și personajul lui Alexandre Dumas, că a calculat greșit direcția de înaintare... Prin splendoarea multora dintre textele pe care le-a scris, G. Călinescu și-a făcut cu prisosință datoria față de semenii. Geniul a constituit forma sa de a fi moral. Am da dovadă de o exigență absurdă, dacă am regreta că n-a avut și curajul să sfideze regimul comunist. N-ar lipsi mult să-i reproșăm și faptul că nu a reparat poarta de la Universitate. Nu este deloc inspirată ideea lui Gheorghe Grigurcu de a-i judeca pe scriitori ca oameni. Ei pot fi portretizați, dar nu judecați (în orice caz, nu de un critic literar; dacă ar fi neapărat nevoie, s-ar putea apela la un specialist în etică). Ca să nu mai vorbim de faptul că Gheorghe Grigurcu este în mod flagrant subiectiv ca judecător. De exemplu, el îi favorizează pe scriitorii care trăiesc, ca el însuși, retrași, și îi defavorizează pe alții, ca Augustin Buzura, care, conducând instituții, fiind mereu prezenți în viața publică, fac în mod inevitabil și «compromisuri». Este o nedreptate. Mâna pătată de ulei ars a mecanicului care repară mașina este, din punct de vedere moral, la fel de curată ca aceea bine spălată a unui eventual privitor. Dacă nu cumva mai curată”. □ Mihail Vakulovski realizează un interviu cu confratele său basarabean, poetul și eseistul Emilian Galaicu-Păun („*Uneori, și un poet singur poate ține loc de generație*”). □ Z. Ornea recenzează elogios volumul al Martei Petreu, *Un trecut deocheat. Emil Cioran și „schimbarea la față a*

României” (Ed. Biblioteca Apostrof, Cluj, 1999): „D-na Marta Petreu e o personalitate cu dimensiuni care, de obicei, nu se tolerează reciproc. D-sa e o poetă și o eseistă din spațiul chiar al filosofiei (pe care o și predă, de la catedră, studenților). Și aceste ipostaze se conciliază bine una cu alta, alimentându-se reciproc. Dacă mai adaug că d-na Marta Petreu este și redactorul-șef al unei foarte bune reviste clujene, «Apostrof», pentru care se zbate să obțină, de vreo șapte-opt ani, subvenții (și le obține!), câpătăm portretul ideal al acestui remarcabil intelectual transilvan, deopotrivă poet și cugetător. Știu că are, în dubla ei ipostază, iluștri precursori. Dar nu mă pot reține să observ, cu bucurie, că speța nu s-a pierdut și că iată, există și azi, manifestându-se cu strălucire. De curând a publicat un studiu despre Cioran, și anume despre scrierile sale românești, care, prin informația fructificată, dovedește că distinsa autoare a frecventat stăruitor biblioteca, adunând, de acolo, tot ceea ce era legat de obiectul ei de studiu. Vreau să spun că nu s-a limitat la cărțile românești ale lui Cioran ci a citit toate revistele unde a colaborat tânărul filosof, adunînd, cu grijă de cercetător, tot ce o interesa. Asta mă bucură. Credeam că sînt cel din urmă mohican care apelează, pentru cercetările sale, la presa vremii. Descopăr, încântat, în d-na Marta Petreu un coleg care își asumă această corvoadă dacă voiește să ajungă la rezultatele valabile. Aș spune chiar că acribia ei emoționantă merge mai departe decît era necesar, punînd, în cartea ei, fapte și informații cunoscute, dînd unor capitole înfățișarea de déjà vu (de pildă cel în care reface istoricul mișcării legionare și al doctrinei sale). Așadar, autoarea noastră țintește spre un portret integral al fazei românești a lui Cioran filosoful. Ori, aici, negativul ocupă întreg spațiul. Un negativ eseistic pe care, de prin 1945-1946, Cioran l-a repudiat, socotindu-l drept o rătăcire a tinereții. Avea dreptate” (*Opera românească a lui Cioran*). □ Mircea Handoca reacționează la adresa unui comentariu ostil al lui Z. Ornea privitor la unul dintre volumele sale-document despre receptarea lui Mircea Eliade (*O ediție neconcludentă?*): „Dl Z. Ornea a publicat în România literară în ultimii nouă ani 11[unsprezece] cronici [circa o sută de pagini dactilografiate] despre activitatea mea de «eliadist». Mi-e jenă să reproduc elogiile și superlativele D-sale. E drept că, din când în când, mai apărea câte o `întepătură`, o obiecție, o altă opinie decît a mea. E firesc, e normal! În nr. 17 al revistei (3-9 mai 2000) citesc cronica *O ediție neconcludentă*. Recenzia «analizează» volumul *Dosarul Eliade (1928-1944)*. Cu cărțile pe masă, Cuvînt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, Ed. Curtea Veche, 1999. Este vorba de o antologie, proiectată în 20 de volume, reproducînd opiniile pro și contra./ Articolul D-lui Ornea se referă în exclusivitate la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, reluînd, cred că pentru a zecea oară (nu exagerez – o pot dovedi!) aceleași acuze de legionarism aduse lui Eliade. Dl Ornea știe una și bună: *Jurnalul* lui Sebastian și legionarismul lui Eliade. Altceva nu-l interesează. Nici măcar nu sunt menționate numele celorlalți critici și istorici literari din antologia mea. Îi consideră minori? Să

revin la Sebastian și Eliade. Dl Ornea e contrariat și iritat că am «cutezanța» să-mi subintitulez volumul *Cu cărțile pe masă*. De ce? Ocolesc sau neg vreo «probă»? Există vreun text anti- Eliade necitat de mine? Am omis vreun rând acuzator din Jurnalul lui Sebastian?/ Sunt de acord cu distinsul meu interlocutor într-o singură privință: necesitatea stringentă ca toate articolele «legionare» ale lui Eliade să fie tipărite neîntârziat. Îl asigur pe Dl Z. Ornea că le am transcrise și că am expediat aceste texte unei publicații care pregătește un număr special consacrat lui Mircea Eliade. Dar pentru numele lui Dumnezeu! Locul acestor articole nu era în al doilea volum al antologiei. (...) De ce D-sa omite «documentele de epocă verificatoare» prezentate în culegerea mea. De pildă, nici nu aduce în discuție scrisorile lui Sebastian către Eliade (ultimele datate 25 iulie 1936 și 14 septembrie 1937), atât de afectuoase și tandre, în contrast izbitor cu vehemența din *Jurnal*. De ce nu amintește Dl Ornea despre aceasta? Printre textele reproduse de mine se află și inedite: Memoriul Ninei Eliade către Ministrul de Interne și cel către Carol al II-lea, din iulie 1938. Nu sunt documente de epocă? De ce «procurorul» se prefacă că nu le-a văzut?/ Sunt acuzat că în 1992 am scris «un fel de monografie ratată despre crâmpoșe din viața și opera lui Eliade». De ce nu și-a spus opinia atunci, combătându-i pe cei 12 recenzenți care aveau o părere antitetică celei a D-sale. Dl Ornea nu demonstrează și nici măcar nu menționează carențele celor 450 de pagini ale cărții mele. Îndrăznesc să-i semnez câteva din erorile și confuziile cronicii D-sale./ Mai întâi câteva date inexacte. Scrie Dl Ornea: Eliade «la moartea surorii sale Corina»... Să fim serioși! Mai întâi a murit Eliade (23 aprilie 1986) și trei ani după aceea, sora sa. (...) Articolul «legionar» al lui Eliade din 12 ianuarie 1938 nu există. În ziua respectivă nici nu a apărut săptămânalul «Vremea» și lucrul acesta poate fi verificat de oricine. În grabă probabil, a fost copiată greșit o cifră. Nu-i prea grav! În Culpă fericită, colegul D-sale, în urmă cu nouă ani, a făcut mult mai multe confuzii de date și titluri”.

● În „România liberă”, Nicolae Prelipceanu transcrie un interviu cu Andrei Codrescu (*La a patra vizită în România după 1990, Andrei Codrescu și-a lansat romanul Mesi@*): „Ți-ai început viața de scriitor în România, sub numele de Andrei Steiu. Îți mai amintești cum era atunci, cu cine erai împreună în tentativa ta?/ Am început sub o zodie bună, cu tine, cu buni prieteni ca Stoie, din generația mea mai erau și Ana Blandiana și Ion Alexandru. Eram inspirați de Nichita Stănescu și de poezii interbelice pe care am început să-i citim (...). De fapt, eu niciodată n-am plecat, fiindcă am elaborat aceleași idei într-un alt context./ *Ai tradus din poezii interbelice care ți-au marcat tinerețea literară românească?*/ Am tradus poeziile lui Lucian Blaga, care au apărut la editura Ohio University Press. Am lucrat vreo cinci ani, dar nu pe hârtie, Într-un fel mi s-au topit poeziile și au devenit engleze. Dar era un fel de datorie pe care am avut-o față de tinerețea mea. (...)/ După

aceea ai intrat în mediul literar american și ai străbătut America, împreună cu beatnicii; care sunt scriitorii care ți-au marcat această a doua tinerețe literară?/ Am intrat în undergroundul literaturii americane, în subsol, președintele poeziei *subsoliene* era Allen Ginsberg (...). La Allen Ginsberg m-am dus aproape imediat după ce am ajuns la New York, i-am bătut la ușă și am spus: «vin să-mi prezint *credențialul* de poet din Europa de Est» și ne-am împrietenit. Și apoi am întâlnit poeți mai tineri din New York, Ted Berrigan, Anne Waldman, Dick Grollup, Bernadette Mayer, Kathy Acker, care inventau o nouă poezie și am publicat în revistele care se făceau dactilografiate. Era în aer o revoluție poetică în anii '60 și de fapt societatea americană era frântă în multe feluri (...)./ Crezi că generațiile, în literatură, în artă, în general, au legătură între ele sau sunt frânate, cum spune Tocqueville (...)?/ Nu, generația noastră și poeții de la New York, noi ne-am inventat strămoșii, din poeți care erau neglijăți de critica oficială și am încercat să ne alegem posteritatea. (...)/ Revista pe care o scoți, «*Exquisite Corpse*», e o manifestare a acestei, să zicem, *veșnice tinereți*?/ Da, am înființat-o în anul 1983, când era o plictiseală enormă în literatura americană, ca să fac controverse, ca să mă amuz. (...) Atragem scriitori tineri care nu se simt acasă în publicațiile de mainstream, de establishment, mulți dintre cei care acum dau tonul literaturii americane au debutat în «*Exquisite Corpse*». (...)/ Cum ți s-a părut *Târgul de Carte Bookarest*, *arestul cărții*?/ N-am văzut totul, dar mi s-a părut destul de viu (...), cărți în condiții grafice mai bune, am văzut mulți tineri, studenți care se uitau, dar nu cred că puteau cumpăra. În general, aș spune că a fost un eveniment serios și foarte viu în sensul cantității și calității cărților./ În America sunt mai accesibile cărțile pentru oamenii cu venituri mici sau medii?/ Sunt mult mai scumpe cărțile decât erau acum zece ani, dar sunt accesibile și din două cauze, una este internetul, care vinde cărți cu o reducere de 40%, și cealaltă este răspândirea în toată America a rețelei de librării Barnes & Nobles. (...) Interesant și paradoxal este că în ciuda propagandei internetului și a sfârșitului cărții, cartea e în stare bună, e sănătoasă”.

● „Luceafărul” (nr. 21) publică, sub titlul *Filiera tucomană*, următoarea notă nesemnată: „Că un oarecare guraliv, pre numele lui Marius Tucă, a devenit un simbol m.m. (adică: mitocănie și mârłanie), nu mai e de mult o noutate. Individul aruncă pe post tot ce-i parazitează pe la gură, fără să mai și cugete, încât te întrebi: dacă e plasat acolo să fie un fel de formator al opiniei publice, de ce nu se încearcă și un transplant de creier? N-ar fi doar în folosul lui, ci și în cel al postului de televiziune care-l pripășește. Comentând viitoarele alegeri prezidențiale, ipochimenul din Caracal îl vede intrat pe Emil Constantinescu doar în turul pantalonilor, nicidecum în turul doi./ Din păcate, școala lui începe să aibă prozeiți. Curios, unul dintre ei pare a fi Adrian Păunescu. Îl știam demagog, vlahuțolatu, lacheu, lăiete, lunecos, locvace, lăbărțat, lăutăros, lăudăros, dar nu și latrinos. Răbufnirile lui instinctuale pe un post e televi-

ziune, unde s-a aciuat, sperăm, doar pentru puțină vreme, au niște damfuri pestilențiale, încât trebuie să-ți pui masca de gaze când le observi./ Crezând că-și plătește polițele și-și intimidează adversarii, face spume la gură și-și înfoaie barba ca sălbăticiunile în apropierea ritului. Afirmă, holbat, că Nistoreștii sunt niște veceuri publice, dar și niște nemernici sadea, că ele e împiedicat de către aceștia să reapară și să se exprime pe postul național de televiziune, că ar fi un contibuabul, dar actuala putere etc., etc., etc./ Uită pe cine a cântat și a descântat decenii la rând, uită cât a suflat în foalele dictaturii ceașiste, de a provocat incendii decembriste, utiă cum și-a întreținut nesătula-i gură, uită cum s-a lăbărat în versuri patriotice, de era să provoace inundații naționale. Un scamator de morală ca el (voiam să zicem amator) nu mai are nici o autoritate în opinia românească. Păunescu va române ce vor consemna toate istoriile, mai mici sau mai mari: sluga perfectă și onctuoasă a dictaturilor./ Trivialul și amnezicul (!) personaj de acum, Adrian Păunescu, e ademenit pentru a intra în metamorfoza târătoriei de altădată: începe să iasă iarăși la drum. Așa se întâmplă cu oricine când îl doare iarăși capul...”. □ Liviu Grăsoiu semnează un articol intitulat *Atentat la cultură: desființarea lentă a emisiunilor literare ale radiodifuziunii*: „O constantă a politicii duse în Radiodifuziune, începând din 1995, este disprețul cu care au fost și sunt tratate emisisunile literare. Indiferent de calitățile lor, de tradiția ce o reprezentau, de valoarea documentar-istorică, mărturie a ceea ce s-a întâmplat în cultura română în ultimul deceniu. S-au uitat pur și simplu că doar postul național avea în program emisiuni cu asemenea profil. Totul a început în vara lui 1996, când Redacția Literatură-Artă a fost desființată și s-a produs unirea cu secția de Știință a altei redacții. S-a npscut deci un hibrid alcătuit din redactori cu preocupări și formații dintre cele mai diverse. Apoi, o dată cu reorganizarea pe canale a Radiolului, direcția Canalului Cultural a trecut la niște măsuri de neînțeles, nefiind justificabile decât prin dorința de a-și arăta autoritatea”. □ Octavian Soviany scrie despre poezia Magdei Cârneci („*Haosmos*”-ul *textului*): „În poemele Magdei Cârneci din volumul *Haosmos* producerea de semnificant poetic se definea ca o «artă a fotografiei» care operează cu reziduuri ale realului, reprezentând «expresia» pură, forma golită deconținut, litera golită de spirit: (...). Magda Cârneci face stfel în cele mai reușite din poetizările sale o lirică a anxietăților scripturale, pe care știe să le ridice la temperatura înaltă a faptului de viață. Căci autoarea nu «teoretizează», ci își trăiește pur și simplu neliniștile, iar poemele sale (mai mult sau mai puțin autoreferențiale) conservă, fără doar și poate, căldura «nerușinată» a vieții”.

[MAI]

• În „Cuvântul” (nr. 5), Alexandru George se implică, prin articolul *Viața, opera și isteria Eminescu*, în lungul șir al reacțiilor privind „dosarul” Eminescu din revista „Dilema”: „O afacere care se dovedește lamentabilă și,

fapt încă mai grav, depășește simplul «moment» eventual penibil, pentru a se prelungi măcar un an întreg, este comemorarea din acest an, dedicată și oficial marelui poet, ale cărui suferințe nu puteau să nu se continue postum. Evenimentele se leagă și de faptul că, mai acum câțva timp, revista «Dilema», ieșind din obișnuita ei înactualitate și coborând din plutirea peste accidente de realității, s-a apucat să-i închine poetului un număr, iscând o mică zarvă, căci majoritatea autorilor sau făptașilor s-au exprimat destul de ireverențios despre subiect, arareori articulând însă judecăți întemeiate și bine susținute. Focul acesta bengal, binevenit în cazul unei publicații atât de adormite, a trezit comentarii, a întărit ambiții, a oferit pretext pentru unii indignați să se dezlănțuie. În fapt, acestea sunt mai interesante fie și pentru că sunt mai scandaloase decât celelalte. Acum le-am văzut adunate (dar nu pe toate) de inițiatorul discuției Cezar Paul-Bădescu într-o cărțușie, *Cazul Eminescu. (...)* Pe de-o parte, numai faptul că o asemenea temă poate isca scandal este lamentabil, iar pe de alta, dacă lucrurile se vor opri aici, discuția considerându-se închisă, problema devine mai îngrijorătoare. Eminescu nu ar fi, după unii (spirite autoritare, de obediență și disciplină didactică, zice poetul profesor Mircea Cărtărescu în *Despre nevoia de resupunere*) un posibil obiect de contestație, nu e nici măcar unul de apreciere artistică, nici de evaluare națională. El este un zeu care a căzut cândva pe pământ, a suferit spre norocul nostru printre niște nevrednici, care, chiar dacă l-au admirat, nu s-au priceput s-o facă, neavând inteligența necesară, iar acum plutește deasupra noastră sau ne susține cerul ca o coloană infinită, fără comparație și fără putința de a ne măsura cu el. Dar nici de a-l măsura pe vreun altul cu el. Desigur că pentru orice om lucid, cultul eminescian, transformarea poetului în imagine sacră este simptomul cel mai sigur al înapoierii noastre culturale, al unei situații de-a dreptul rușinoase, de care vinovat nu e doar comunismul. În termeni echivalenți cu constatările și aprecierile mele, încă de acum 60 (șaizeci) de ani s-a publicat de către Șerban Cioculescu un articol pe care nu ezit a-l numi epocal, *Universalism literar* (1945), pe care l-am reprodus eu în 1998 (ulterior în volumul *Reveniri, restituiți, revizuiți*, 1999) și în care marele critic exprima categorice îndoieli la adresa putinții liricii eminesciene de a răzbate spre recunoașterea universală, el încercând a arăta motivele pentru care nici o instanță din afara spațiului nostru românesc nu-i recunoaște lui Eminescu titlul de mare poet. Am schițat, la rândul-mi o replică, încercând să pun problema în alți termeni; nimeni nu a luat în discuție textul lui Cioculescu, de argumentele mele nici nu mai vorbesc! (...) A doua gravă problemă pe care nimeni nu o enunță răspicat între «avocații» marelui poet este aceea legată de perimarea lui, de faptul că, din nenorocire pentru el, dar din fericire pentru poezia română, aceasta s-a dezvoltat așa de năvalnic și de divers de la moartea lui, dar mai ales după Primul Război Mondial, încât Eminescu a rămas pentru majoritatea lumii instruite un liric care datează, care corespunde unei anume epoci, dar care nici măcar nu a

fecundat (ci poate i-a deschis doar un apetit spre îndrăzneala nemăsurată) lirica modernă, eventual cea modernistă. Modernismul românesc a fost, așa cum am mai spus-o acum 30 (treizeci) de ani un antieminescianism, chiar dacă promotorii lui nu au luat poziție deschisă împotriva lui, ba s-au exprimat în continuare admirativ. Personal sunt în stare să gust poezia lui Eminescu, în ciuda aerului ei vetust și a unei sensibilități așa de străine mie; dar este dreptul oricui să nu-mi împărtășească înclinațiile și gusturile. (Țin să precizez că asta se referă la Eminescu al capodoperelor sale antume, cel al generației convorbiriste și maioresciene, nu la lirica sa rămasă ascunsă și imperfectă sau îngropată odată cu infinitele lui avânturi de tinerețe – o lirie de care generația lui M. Dragomirescu – G. Ibrăileanu nici nu a vrut să audă). Și încă: „Publicistica eminesciană, plină de pasiune, de nedreptăți, dar și de contradicții, a fost acceptată fără restricții de «dreapta» românească, dar și de câte un gânditor antiliberal de talia lui Mihail Manoilescu, cum era și firesc, ea va fi «interzisă» în timpul comunismului, deși numele poetului a fost destul de grabnic repus pe lista de onoruri (E. Lovinescu, în mai multe rânduri, mai ales în studiul mai sus citat, unul dintre ultimele din viața sa, a pus lucrurile la punct și a indicat poetului gazetar rolul său istoric). Reeditarea ei fără o introducere critică, prezentarea în stil ditirambic, citarea ei la tot pasul, ca și cum ar fi literă de Evanghelie, reprezintă unul dintre cele mai lamentabile momente ale culturii românești în ceasul de față. Am luat o atitudine împotriva acestei hagiografii, adăugând că autentică cunoaștere a tuturor textelor eminesciene este, în ocurență, obligatorie. Nu trebuie să ezităm în fața adevărului, să-l spunem așa cum este și cum se prezintă el la mai bine de un secol de când gândirea poetului s-a făcut cunoscută”. În fine: „Se vede din tot scandalul acesta penibil cât rău poate aduce eliminarea spiritului critic din cultura artistică și înlocuirea lui cu stilul odelor și al amăgirii în sine. Vinovați sunt mulți, dar îndeosebi profesorii de toate gradele în cap cu cei universitari, cu acțiune formativă asupra seriilor succesive de discipoli, din care în loc să facă spirite critice și cunoscători avizați ai literaturii, și-au asigurat aderenți de gașcă (...). Mă gândesc la M. Zăciu, N. Manolescu și Eugen Simion, în primul rând, dar și la D. Micu, Constantin Ciopraga, pentru a nu pomeni de Al. Piru, George Muntean, Ion Dodu Bălan, Ion Rotaru sau Mihai Drăgan. Apoi toți cei care susțin ideea «divinizării» scriitorilor, transformării lor în statui, în coloane infinite de templu sau de ceruri. (Opinia mea este că numai dispariția fizică, fatală prin vârstă, a sus-numiților nu va rezolva problema; va trebui făcut un efort considerabil de a restabili spiritul critic în cultura română, operație care se dovedește mai anevoioasă decât am crezut eu prea optimist la căderea comunismului). Drama culturii noastre continuă și este chiar riscant să afirmi că ea se va încheia de la sine prin apariția unei noi generații. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, se vede abia acum cât de nefastă a fost valorificarea lui Eminescu venită din partea unor oameni de bine, dar care au mers pe o linie

greșită, deși aveau toate elementele culturii pentru a face ca problema valorificării marelui poet să se încerce în spiritul nou, depășind marele moment călinescian. Mă refer la Edgar Papu, mai ales la C. Noica, cel care a împins problema Eminescu într-o fundătură tocmai prin înlocuirea spiritului critic cu hiperbola admirativă și cu atribuirea fantezistă”. □ Sub titlul *Cioran sub lupă*, Adrian Marino analizează volumul Martei Petreu *Un trecut deocheat sau Schimbarea la față a României*: „Cartea pe care o discutăm trece mult «dincolo» de Cioran: ea rezumă, discută, critic și competent, mentalitatea și ideologia întregii sale generații. Un remarcabil exercițiu de luciditate, bine scris în toate punctele de vedere. Se simte o seriozitate, o siguranță și fermitate a analizelor și concluziilor ce nu pot fi decât subliniate. (...) Ea face eforturi considerabile de a ne prezenta un Emil Cioran mai suportabil, acceptabil la limită, nu numai cu «defecte», dar și cu «calități». Uneori avem chiar impresia că «unghiile» sunt «rotunjite» în mod voit. Alteori, prudența ni se pare, totuși, ușor excesivă. Refuză, de pildă, să ia în discuție și articolul (penibil – în treacăt fie spus – al lui Mircea Eliade, *De ce cred în biruința mișcării legionare*), sub motiv că autorul «a negat că acest articol i-ar aparține» (...). Vorbim în cea mai strictă cunoștință de cauză: acest articol aparține efectiv lui Mircea Eliade. Și ideile, și stilul sunt indiscutabil ale sale, din acea perioadă. Înțelegem însă, pe de altă parte, foarte bine, că în contextul parizian represiv actual, această atitudine reprezintă, mai ales, o formă de defensivă. Un efort de supraviețuire intelectuală și morală./ (...) Și este un merit deosebit al Martei Petreu de a disocia constant, a nuanța, a extrage filonul de aur dintr-un munte de steril, preocupată de a demonstra în același timp adevărul și eroarea, extravaganta, iresponsabilitatea. Fără îndoială: totul trebuie raportat și la contextul epocii, la izvoare și la corența unei atitudini. Dar din punctul de vedere al culturii și civilizației române actuale – după o lungă perioadă de totalitarism – este imposibil să mai acceptăm limbajul, ideile și argumentele filozofice ale lui Cioran (care) sună astăzi ciudat, chiar excentric./ (...) Faptul că o autoare – care nu s-a afirmat în prima linie a dezbatelor noastre ideologice – vine acum să dea o replică atât de decisă și tăioasă unei astfel de «ideologii» negative nu poate fi decât de elogiat. (...) În mod salutar, Marta Petreu vine și se alătură – subliniem din nou – forțelor critice liberale radicale ale culturii noastre de după 1989. Și din acest motiv cartea sa nu poate fi ignorată, ci, dimpotrivă, studiată și chiar conspectată. Un adevărat manual Anti-Cioran. Mai ales într-un moment de evidentă recrudescență a ideologiei de dreapta”.

● În „Vatra” (nr. 5), la rubrica „Metamorfozele cercului”, Adrian Lăcătuș publică un articol intitulat *„Postmodernism românesc” în anii '80. O retrospectivă* (cu următoarele subtitluri: *„Posmodernism românesc”: poetică sau politică (literară)?; Postmodernism – postmodernitate vs. cultură – civilizație; Retorică a sfârșitului sau retorică aurorală?; Autenticitatea și Epilog*): „Monopolul postmodernismului la noi l-a primit, înainte de 1989,

generația '80 și câțiva autori marginal(izați) ce au scris înainte dar s-au dezvăluit odată cu această generație: Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Mircea Ivănescu, chiar Leonid Dimov. Cu câteva mici excepții, printre care poziția aparent de neînțeles a lui N. Manolescu care califică drept postmodernistă aproape toată poezia postbelică românească (promovând astfel iluzia unei «evoluții» normale a poeziei românești încă din anii '60-'70) după câteva criterii generale, aproximative. Dar suprapunerea generației '80 și a postmodernismului a fost în foarte multe cazuri (Ion Bogdan Lefter, Magda Cîrneai, Mircea Cărtărescu, ca să-i numesc doar pe cei mai interesați și având o perspectivă din interior) necondiționată, necritică, a priori. Este, într-un fel, un postmodernism al «ignoranților» teoretizat în lipsa marilor texte de referință ale «postmodernismului occidental» și promovat ca alternativă la un modernism ce primește și el o definiție care ignoră arii întinse ale esteticii acestuia, un modernism radical, de esență mallarmeană. Această poziție instituționalizează astfel «postmodernismul românesc», niciodată suficient definit, și reductibil la un inventar redus de atribute truvabile de fapt și în alte curente culturale/litare; și, odată cu el, instituționalizează și generația '80 dar o și simplifică, reducând descrierea acesteia la formule ce se vor tot repeta până astăzi îngustându-i posibilitatea receptării reale. Postmodernismul definit prin raportare la era postindustrială sau la societatea informațională este pentru autorii români din deceniu nouă o «realitate» livrescă, comprehensibilă teoretic însă imperceptibilă practic. Recunoscând drept postmoderne (stilistic și spiritual) o parte a literaturii generației '80 și grupul de «precursori» amintiți, dar socotindu-le marginale, nereprezentative pentru literatura momentului, pentru mizele și proiectele ei (spirituale dar și cultural-sociale și, poate, politice), una dintre taberele comatante și aflate în interiorul acestei discuții susține, prin exponentul ei principal, Alexandru Mușina, inoportunitatea și irelevanța adaptării și manipulării conceptului de «postmodern» în literele românești". □ Revista „Vatra” publică a treia parte din *Amanta/Amantul anului 2000*, concursul pentru maeștrii eroticii, adăugând precizări post regulamentare, semnat de redacție: „Reamintim că această rubrică se află su concurs și că regulamentul acestuia a fost publicat în nr. 3 al revistei noastre. Totodată, ne simțim obligați de multiplele muștrări primite să ne cerem scuze pentru aparența strict masculină a concursului nostru. Noi am crezut că simpla menționare a principiului nediscriminatoriu, în textul «regulamentului», va fi suficientă pentru a nu leza participarea, cu drepturi egale, și a poetelor. Îndreptăm acum, pe cât e posibil, știut fiind că gafele sunt, de regulă, iremediabile, eroarea făcută, propunând această formă a titlului ce va fi decernat câștigătorului. Aceasta nu înseamnă, însă, că vor fi decernate două titluri și că vom scoate campioni poetici pe sexe. Dacă va ieși câștigătoare o poetă – a fi cu atât mai bine. Reamintim, de asemenea, cititorilor noștri rugămintea de a păstra măcar aceste agini, spre a putea vota, după apariția nr. 12, în deplină

responsabilitate. Concurenții de până acum au fost, în ordine, Andrei Bodiu (nr. 2), Viorel Mureșan și Ioan Radu Văcărescu (nr. 4). Lor, ca și celor prezenți în numărul de față și tuturor celor ce vor urma – mult succes din partea redacției”. În acest număr, publică poeme: Aurel Pantea, Nicolae Coande și Marius Ianuș. □ În cadrul rubricii „Cu cărțile pe masă” scriu: ■ *Al. Cistelecan (Farmecul incisivității)*: „Apariția unui cronicar literar pursânge, chiar în vreme ce specia e dată ca una pe cale de dispariție, e mai mult decât un eveniment: e o sfidare. Ca un eveniment a fost întâmpinat debutul Nicoletei Sălcudeanu (cu *Graffiti*, Ed. Cartea Românească, 1999) și de Nicolae Breban (a cărui «ieșire» la fileu e ea însăși grăitoare prin «excepționalitate») și de Alex. Ștefănescu, și unul și celălalt relevând, măcar în subsidiar, dar, altminteri, cu încântare, temeritatea anacronică a gestului. Nicoleta Sălcudeanu nu va salva, firește, specia de la destinația sa muzeală, dar scrisul ei se inspiră direct și fățiș (de nu chiar cu tupeu) din tradiția interbelică, luând de acolo (adesea prea în serios sau în exces) atât recomandarea de maliție, ca marcă a inteligenței, cât și conceptul de critică-creație. Comentariile sale sunt – mai ales atunci când nu se lasă persecutate de pietate – operă de vervă și de juisare, având dezinvoltura, fragranța și nonșalanța șampaniei. Ele fac, fără îndoială, prioritar operă de seducție, iar dacă la limită, ar trebui ales între un adevăr (critic) fără șarm și un șarm (critic) fără adevăr e mai mult ca sigur că autoarea ar miza pe cel din urmă. Deocamdată adevărul nu pare primejduit, ci doar încestreat cu nuri, dar ispita unui răsfăț narcisist al comentariului, care să defavorizeze adevărul și să privilegieze spectacolul ca act în sine, nu e, totuși, prea îndepărtată, chiar dacă nu și iminentă. Recenziile Nicoletei Sălcudeanu sunt demonstrațiile unei floretiste ironice, cu tușe elegante ce rănesc dar nu omoară și din a căror causticitate nu lipsește o doză de tandrețe. (...) Sunt și «personaje» față de care empatia nu mai poate fi exorcizată prin ironie, iar între acești privilegiați – puțini aici – se numără Paul Goma și Mircea Zăciu. Articolele dedicate lor conțin unele din cele mai percutante observații, ieșite dintr-o critică extrem de atentă la pulsul profunzimii. Încă un semn că Nicoleta Sălcudeanu e, de fapt, un critic al empatiilor și că folosește ironia într-un mod defensiv și cordial. De altminteri, entuziasmul scriiturii și euforia comentariului nu pot veni decât din aplicația simaptetică a unei vocații”; ■ *Nicoleta Cliveș (Critică la zi, după ora Bucureștiului)*: „Volumele-antologie de recenzii sau eseuri scrise în timp și publicate prin periodice sunt născute, de regulă, din comoditatea autorului și emană un aer de improvizație cu varii scopuri, dintre care cel mai meschin, dar frecvent, este obținerea unei avansări pe scară universitară. Prin urmare, asemenea apariții își cam merită numărul mic de cititori. *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu* (Ed. Cartier, Chișinău, 1999) a lui Em. Galaicu-Păun, deși este o astfel de culegere, depășește așteptările prin construcția din perspectiva ansamblului, prin constituirea într-o dare de seamă inteligentă, plină de vervă și lipsită de iluzii asupra fenomenului poetic basaraean din

ultimul deceniu, dar nu numai. Începând cu atât productivii și mult prea «civicii» Grigore Vieru, Leonia Lari sau Nicolae Dabija și continuând până la plutonul insurgent de pe urmă (Teo Chiriac, Dumitru Crudu, Iulian Frunțașu, Ștefan Baștovoi), criticul aleargă în lung și-n lat, mereu în căutarea unor semne – dacă se poate, atât mai evidente – ale sincronizării cu ora literară a Bucureștiului”; ■ **Dan Bogdan Hanu („Poemul animal”)**: „Se pare că, odată cu noul său volum *Poemul animal*, Liviu Ioan Stoiciu ne privește probabil din cel mai înalt punct de pe «colina răstignirii lăuntrice». (...) Și, paradoxal, deși este o poetică a extincției, ea degajă efectul unei mari vitalități, amorsate printr-un procedeu de polifonie disonantă”; ■ **Daiana Felecan (*Texte care încep aici și se sfârșesc...*)**: „Cu *Chei fierbinți...* Adrian Oțoiu deschisese câteva ferestre moi/noi înspre un alt tip de scriitură (postmodernă?!) Opțiunea sa e continuată cu un al doilea volum, *Stângăcii și enormități* (Editura Pralalela 45, 1999). Deși distribuie materia epică fragmentar, părțile (cu titlu) se intersectează. Dau naștere unei opere întinse și unitare. Personajele leagă (și dezleagă) firele narrative, revenind/simulând/mistificând. Altele, dispărând de tot, nu doar episodic. Prozele sunt separate printr-o numire urmată de explicația tehnică (cf. techné): (...) Prozele primului volum puteau fi suspectate de cochetarea cu modul scrierii postmoderniste. În schimb, în unele din actualul volum, par să fie triumfe tiparele clasice ale narării. Schemele narrative, continuitatea nestingherită a unei idei-liant între începutul și sfârșitul cărții sunt doar câteva argumente ale întoarcerii la tehnici consacrate”. □ Apare un grupaj *in memoriam* Radu G. Țeposu, în cadrul căruia semnează: ■ **Al. Cistelecan (*Un număr pentru Radu G. Țeposu*)**: „Nu știu cât de ușor le e altor reviste să facă un număr în memoriam. Nouă – cel puțin de această dată – nu ne-a fost deloc simplu. Colaboratorii pe care i-am solicitat, prieteni cu toții al lui Radu, s-au angajat spontan, imediat, în a ne sprijini. Toți au considerat că e de datoria lor morală – și poate mai mult de atât – să ia parte la un număr evocator. Puțini credeau, în acest prim moment, că le va fi mult mai greu decât se puteau aștepta. Oameni obișnuiți cu scrisul, mulți dintre ei meseriași în stare să-și mascheze – sub farmec, sub inteligență – chiar incompetența sau ignoranța într-un subiect, s-au lovit însă de un prag dramatic al neputinței. Nu, desigur, pentru că n-ar fi avut ce spune. Poate, dimpotrivă, pentru că ar fi avut prea multe sau prea mult. Cert e că mulți ne-au sunat ca să ne spună că nu pot scrie despre Radu. Nu pot scrie, adică, așa cum ar trebui. Nu pot vorbi despre cineva drag fără să li se pară că fac un gest convențional, fără să aibă senzația că ființa lui Țeposu rămâne în afara discursului sau că aceasta o diminuează și o mortifică. (...) Revista noastră le mulțumește și celor care s-au străduit, dar n-au putut trece acest prag, și celor care au știut că pragul trebuie trecut pentru o ultimă strângere de mână. Radu e prezent, desigur, în această tăcere (în aceste tăceri), dar el nu poate, totuși, trăi decât prin ceea ce se vorbește despre el. Ca toate absențele, și a lui trebuie scrisă spre a deveni prezență. E ceea e, cu

ajutorul câtorva prieteni, am încercat să facem în acest număr. Mai ales cu ajutorul Otiliei Țeposu, care ne-a pus la dispoziție câteva inedite, fragmente din cărțile la care lucra Radu, și majoritatea iconografiei. Suntem primii conștienți de insuficiența acestui demers, de precaritatea evocărilor. Dar el/ele are/au meritul de a fi o primă tentativă de exorcizare a inhibițiilor memoriei. (...) Nu poți scrie despre el fără să-i vezi zâmbetul discret, de o ironică și tandră comprehensiune, fără să-ți vină în minte generozitatea lui spontană și proaspătă, prezența lui la fel de tonică în clipele de vervă, ca și în cele – lungi – de tăcere. Nu poți scrie despre el fără să ai senzația că încă ți se uită peste umăr sau, mai grav, te privește în ochi, clipind cu umor. Nu poți trece la faptele (operele) lui fără să ai senzația frustrantă că vorbești doar despre o mică parte din el. Noi am încercat, e fapt, să ne scriem aici aceste neputințe, știind bine că Radu le va lua cu detașare”; ■ Virgil Podoabă, poezia *În fața lui Radu, noi, supraviețuitorii – un fel de linoș* – ; • Ioan Groșan, *Articol fără final*, scriind amintirile despre prietenia cu Radu G. Țeposu; • Ioan Buduca, *Radu G. Țeposu, gazetar*: „După 1990, gazetarul care și-a dus cota cel mai sus a fost, la început, Ion Cristoiu. Azi, pare a fi vremea lui Cristian Tudor Popescu. Numai că ultimul este doar jurnalist. Deosebirea e mare: gazetarul știe cum se face o gazetă de la A la Z, iar, la nevoie, poate scrie oricare din rubricile ei; jurnalistul își scrie bine (chiar și zilnic) parcela lui de text. Gazetarul simte când o gazetă e pe moarte și face alta de la A la Z; formează oameni potriviți pentru noua gazetă, apoi îi promovează în funcții-cheie și se retrage pe sine în penumbră. În acest din urmă sens al descrieri, Ion Cristoiu se bucură de o faimă pe care de mult nu o mai onorează. Nu cunosc decât un singur profesionist deplin care după 1990 a onorat până la capăt meseria de gazetar: Radu G. Țeposu. A învățat secretele acestei meserii la «Flacăra», pe vremea lui Adrian Păunescu. Dar nu de la Păunescu. Acesta, s-a văzut, după 1990 nu a mai fost în stare să facă publicistică nepartizană, meserie curată. Radu G. Țeposu a fost singurul, după 1990, care a știut să transmită și altora ceea ce a învățat la «Echinoc», publicistică literară, și la «Flacăra», gazetărie de la A la Z. La prima serie a revistei «Cuvântul» (1990-1994) nu s-a îmbogățit nimeni, dar s-au școlit talente de 24 de carate. [...]”; • Ioan Moldoveanu, *Acunsa melancolie*; • Sorin Preda, *La Izmir, pe țărâmul vieții*: „[...] Niciodată nu a căpătat ceva. A dobândit totul, trăgând din greu la jugul vieții, cu nelipsitul său zâmbet în colțul uzelor. Se purta ca un om care știe mereu ce are de făcut. Nu l-am văzut vreodată grăbindu-se. Avea timpul său – un alt ritm, un alt calendar. Ironia și detașarea lejeră erau la suprafață. De fapt, se apăra cu ele. [...]”; • Alexandru Mușina, *Gică și Radu G.*, despre colegul de bancă din clasa a IX-a; • Tudorel Urian, *Omul începuturilor de drum*: „Nu știu cum ar fi fost acest prim deceniu postcomunist fără Radu G. Țeposu. În 1990, când abia împlinise 36 de ani, a construit revista «Cuvântul», una dintre publicațiile reper ale începutului de tranziție, poate insuficient de bine promovată la vremea

respectivă. El a fost mereu capul nostru limpede care, cu umor și bunsimț ne îndepărta de excese, oferindu-ne calea sigură și confortabilă a lucrului temeinic făcut. În momentul în care un proiect sau o idee îi erau pe plac, șansele ca ele să prindă viață deveneau uriașe. Radu G. Țeposu știa că nimeni altul să-i convingă pe cei din jur (fie ei sponsori, patroni, colaboratori) că acel proiect merită încercat și, cu tenacitatea sa bonomă, reușea întotdeauna să-l vadă împlinit. După dispariția lui Radu G. Țeposu, pericolul care pândește societatea «Cuvântul» este intrarea în rutină. Drumul spre deschiderea de noi orizonturi devine foarte dificil în absența unor afinități spirituale și a unor sisteme de valori compatibile. De aceea, cu fiecare zi care trece, anxietatea provocată de brutală pierdere devine tot mai dramatică.”; ■ **Aurel Pantea** (*Avea la scientia rarissimă a tierilor magiștri*): „Va rămâne, în critica românească, criticul unei generații scriitoricești de excepție. Unul cu totul remarcabil. Recitindu-i *Istoria...*, constat că, bunăoară, opul lui Cărtărescu e, prin comarație, o laborioasă adunătură de lucrări de seminar, imatură și partizană. Cartea lui Țeposu despre generația în care însuși era parte o confirmată de alte voci critice remarcabile: Mincu, Ion Pop, Ulici, Cornel Moraru, Al. Cistelean, V. Podoabă, Gh. Perian, Ștefan Borbely. Austera și ironica maturitate a lui Radu G. Țeposu fae din imaturele producțiuni critice, precum cea mai sus pomenită, niște irepresibile manifestări ale unei interminabile adolescențe”; ■ **Lucian Vasiliu** (*Pogorârile lui Radu*, datat martie 2000, Iași): „Excepțional conviv, mereu pus pe șotii, Radu era un fel de câmp minat. Imprevizibil, Original. Dominând prim-planul, rafinat, subtil. Astfel ni-l reamintim în spațiul Galeriilor Anticariat, de pe strada Lăpușneanu, printre tablouri, cărți vechi, fiare de călcat, gramafoane, mașini de scris, icoane, clasoare, mobilier interbelic, discuri, umbrele, pălării, medalii, statuate, ilustrate vechi, Eminescu, Goethe, Creangă, Moskopol, Fetească, Tămiloasă... Antrenat în atmosfera paradisiac-boemă a anticariatului, Radu era zât pe ce să piardă trenul spre București. Nu a pierdut nici trenul, nici locul privilegiat din inima noastră. Îl așteptăm, din clipă în clipă, să pogoare din nou la... Pogor”; ■ **Traian Radu Ungureanu** (*Radu literar și artistic*, datat Londra, 15 iunie 2000): „Dacă s-ar mai afla printre noi, Radu G. Țeposu ar reuși în următorii 10-15 ani să câștige bătălia pentru normalizarea culturii literare românești. El n-ar duce lupta de unul singur, dar s-ar număra – negreșit – printre cei câțiva scriitori pregătiți să trăiască într-o cultură literară normală. Nimic n-a reușit – în timpul unei vieți de trudă – să facă din Radu G. Țeposu un suflet invidios și o minte nesătulă de glorie. Radu G. Țeposu a fost un om modest și neobosit. A fost adică un scriitor atipic pentru cultura literară contemporană. Radu G. Țeposu scria, lucra întruna la ziare și la cărți. Simțindu-se bine doar lucrând, Radu nu a avut pur și simplu timp și goluri de umplut cu măreția de sine (după care aleargă o carieră întreagă scriitorul român, mare mâncător de vise și dictator literar fără operă)”; ■ **Viorel Mureșan** (*Tablou obosit*, poezie, datată decembrie 1999); ■ **Andrei**

Zanca (*Măhniri cumpănite; Fragment de scrisoare*, extras dintr-o scrisoare către Al. Cistelean); ■ *Gheorghe Crăciun (Omul și criticul)*: „Radu G. Țeposu părea marcat de o incorigibilă atitudine ironică în fața vieții. Era omul unei ironii îngăduitoare, destinsă, cu evidente conotații hedoniste. O ironie nu întotdeauna la vedere, însă continuă, confortabilă și, firește, orgolioasă. Așa cum mi-l amintesc, el rămâne pentru mine un om ciudat, mai degrabă incomunicabil, preferând expectativa, vorbirea în doi peri, atitudinea taciturnă, deși deschisă, a celui care așteaptă să fie ele abordat și nu are prea multe să-ți spună. Era un suspicios sau un timid? Nu am idee. Întruchipa însă în mod cer o prezență stenică, mai mult decât agreabilă. Știu bine că în cercul lui de prieten el avea renumele unui tip plin de umor, pus pe farse și amator de poante, cu simțul derizoriului actelor umane și ale relativității valorilor”; ■ *Daniel Vighi (În spate l-am auzit pe Țeposu cum râde)*; ■ *Ion Pop (Surâsul postmodern al lui Radu G. Țeposu)*: „Radu G. Țeposu, care pune în evidență relativizarea sistemelor și programelor critice într-o acțiune a lecturii întemeiată mai curând pe un fel de «sinteză a scientismului și impresionismului», cu consecințe, cum am mai notat, în «literaturizarea criticii» și afirmarea talentului individual, nu merge însă până la a renunța la o anumită sistematizare a materiei vizitate; dimpotrivă, el are chiar darul, deloc comun, de a structura și coagula extrema diversitate a «panopticului» mozaical în formule expresive, de caracterizare sintetică a unor direcții și stiluri. Eo disciplină de istoric literar pe care nu și-o poate compromite prin renunțarea comodă la orice ierarhizare și ordine; pentru criticul nostru istoria literaturii e încă vie și mai este încă nevoie de o anumită orânduire a textelor și autorilor în «căsuțele» care par a li se potrivi cel mai bine. Și e de spus, măsurând încă o dată gravitatea pierderii acestui minunat de înzestrat interpret al literaturii, că el a fost printre cei în care nu numai să intuiască rapid valoarea unui text sau a altuia, ci și să-l prindă în formule memorabile, de mare expresivitate: numele lui G. Călinescu se cuvine pronunțat în vecinătatea mult mai tânărului confrate”; ■ *Mihaela Ursa (Un text ca o viață, despre Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă de Radu G. Țeposu)*; ■ *Nicolae Oprea („Istoria tragică” a criticului optzecist)*; ■ *Ruxandra Ivănescu (Critica te poate învăța să trăiești, despre Istoria tragică și grotescă...)*; ■ *Cornel Moraru (Criticul în oglinda propriei generații)*: „Printre însușirile definitorii ale criticii lui Radu G. Țeposu se numără și abilitatea (în sensul unui profesionalism temeinic însușit) de a descoperi și impune valori. Faptul e cu atât mai semnificativ cu cât criticul acționează constant pe fondul asumării până la capăt a viziunii postmoderne despre literatură și existență, instituită și ca program al generației din care el însuși face parte: program nivelator însă, prin forța lucrurilor”; ■ *Iulian Boldea (Biografie și ficțiune)*: „Radu G. Țeposu este, indiscutabil, nu doar un spirit postmodern, ci și un veritabil om ce și-a asumat postmodernitatea cu voluptate și melancolie deopotrivă. Cărțile sale, imbibate de erudiție, sistematice cu

măsură, sunt eliberate, totuși, de mistica rigorii neproductive, se nutresc dintr-o evidentă conștiință a convențiilor literarității, anexându-și totodată vocația intuiției și empatiei ca metodă de lucru”. □ Grupajul dedicat lui Radu G. Țeposu mai include: ■ texte inedite: *De ce scriu critică literară*; *La marginea imperiului (file dintr-un caiet)*; fragmente din „Dicționarul amorului”: *Sadicul însingurat*; *Don Juan, necredinciosul*; *Pentru femei, piciorul bărbatului este indiferent*; *Regimul alimentar al iubirii*; *Mănăstirea diavolilor*; *Imaginația erotică*; *Elegie și satiră*; ■ Dialoguri din „Revista literară radio”, realizate de Georgeta Drăghici, introduse prin textul *Interviuri radiofonice*, semnat de Georgeta Drăghici: „Între 1993 și 1999 Radu G. Țeposu a fost un fidel colaborator al emisiunii «Revista literară radio» (Societatea Română de Radio) într-o perioadă, mai ales la începutul ei, când era foarte greu să găsești un cronicar valoros și constant. Emisiunea a avut șansa ca el, acest critic comprehensiv și pasionat în aceeași măsură, să aibă timp (sau să-și facă timp) pentru cronică literară. Așa, ascultătorii «Revistei...» au putut auzi – și cred că s-au și bucurat – comentariile ironic-melancolice pe care Radu G. Țeposu le-a dedicat în special cărților congenerilor săi. Ziarist până-n ultima fibră, cum parcă l-am auzit spunând despre sine odată, Radu G. Țeposu își concentra toate cronicile la cel mai mult cinci minute (asta înseamnă două pagini și jumătate, dactilografiate), ceea ce pentru un ascultător de emisiuni radio (nu mai vorbesc despre ce înseamnă pentru muna redactorului) e timpul ideal. În care, într-un text de o expresivitate maximă, se putea afla tot ce era mai important despre o carte și despre autorul ei. Farmecul textului scris era sporit de tandrețea și ironia caldă a vocii sale radiofonice, dăruită în egală măsură ascultătorului și operelor comentate. Radu G. Țeposu (despre care nu mi-am închipuit că vom vorbi atât de repede la trecut, dar, iată, asta am făcut în aceste rânduri: «Radu G. Țeposu era...», «Textul era...» etc.) a răspuns și la întrebările mele (în interviuri și anchete literare radio) legate de generație, de critică, a vorbit despre revista «Cuvântul» sau despre «Superlativele» anuale ale publicației. Am selectat pentru cititorii revistei «Vatra» trei interviuri importante, cred, pentru că ele reflectă ideile lui Radu G. Țeposu despre critica literară și despre meseria de jurnalist, idei îmbrăcate veți vedea, într-o impecabilă haină metaforică, în virtutea opiniei autorului cum că un critic trebuie să fie și un talentat scriitor”. Sunt transcrise, în continuare, următoarele interviuri: „*Nu există generații adevărate decât la vremuri crâncene*”, din „Revista literară radio”, 24 octombrie 1993: „– D-le Radu G. Țeposu, este oare generația literară o ficțiune?/ – Întrebarea este aproape lirică și deci destul de ispititoare ca să mă facă să răspund la ea. Răspunsul mediocru ar fi că este și nu este o ficțiune. Depinde însă de contextul în care o generație apare. Nu este același lucru dacă o generație apare în vremuri dificile istoric și care caată o rezonanță deosebită în mentalitatea și conștiința oamenilor și nu este același lucru dacă o generație apare în niște timpuri calme. Fără relevanță politică și

istorică. (...) Dacă ne gândim bine, nu există generații adevărate decât la vremuri crâncene, pentru că generația presupune o solidarizare intelectuală, spirituală, psihică, politică, față de niște evenimente care sunt «contrecoeur», împotriva spiritului uman, împotriva cu atât mai mult a spiritului amator. Fericit ar fi să ne dorim să nu existe niciodată generații, adică să nu existe vremuri crunte, ci numai edenice în istoria noastră, și-atunci vom fi suficient de îngăduitori, încât să nu mai deplângem soarta generațiilor”; **„Foarte mulți critici au suferit ani de zile de un narcisism adesea păgubos”**, din „Revista literară radio”, 11 septembrie 1994: „(...) – *Câtă importanță acordați cronicii literare?* – N-aș mai acorda aceeași importanță de până mai ieri dintr-un motiv lesne de explicat: în anii comunismului critica literară devenise un act de virtuozitate, micile mesaje siblinice, anumite turnuri labirintice, pe care încercam să le construim prin critica literară erau, de fapt, și un mod de a scăpa de dogmă, de o ideologie presantă. Prin urmare, cititorii începuseră să se delecteze și să se dedea ei înșiși la aceste mici perversiuni intelectuale pe care noi le strecuram în cronica literară, pentru că noi, scriitorii, trăiam într-un fel de complicitate cu cititorul; dar el astăzi nu mai are răbdare să parcurgă o cronică literară sofisticată. Din acest punct de vedere cred că toți criticii care erau mai puțin transparenți în mesajul lor vor trebui să se recicleze acum, pentru că scientismul lor de dinainte plictisește și îndepărtează. Critica literară de astăzi, cronica literară, trebuie să fie directă, tranșantă, un pic spectaculoasă stilistic și, în primul rând, să fie explicită în mesajul ei, să-l orienteze pe cititor. Sigur că era și un narcisism al cititorului de a participa la complicațiile intelectuale ale criticului, era un bovarism satisfăcut adesea de acest stil ocult, vanitățile au fost astăzi spulberate și sunt convinși că cititorul nu mai are chef și timp de aceste spectacole gratuite. (...) – *Vi se pare că se face mai puțină critică literară?* – Fără-ndoială. Sociologic vorbind (eu am făcut un fel de investigație) majoritatea criticilor, cronicarilor, astăzi fac gazetărie. De regulă fac gazetărie, pare puțin surprinzător, aceia care scriu și cu talent, nu numai cu intuiție și cu instrucție. Ei au abandonat uneltele, sunt astăzi gazetarii spectaculoși, fervenți, inisivi și tare mă tem că vor renunța destul de greu la noile lor deprinderi și se vor întoarce destul de dificil la comentariul literar”; **„O revistă (...) trebuie să aibă din când în când și o anume vertebrare”** din „Revista literară radio”, 28 septembrie 1997: „– *D-le Radu G. Țeposu, cum a început «Cuvântul»?* – Trebuie să fac o precizare care ține deja de istorie literară și să amintesc că actuala formulă a revistei «Cuvântul» este eminamente culturală, diferită mult față de cea dintâi, care era în special politică. Revista «Cuvântul» a debutat în 28 ianuarie 1990 sub forma unui săptămânal social-politic. A avut o perioadă destul de belicioasă, era în avangarda presei de după revoluție și a durat în această formulă până în 1994, când a sucombat într-un mod elegant și neașteptat dintr-un motiv foarte simplu: în acea formulă revista se bizaia pe o echipă de tineri gazetari și scriitori formați în jurul revistei

«Amfiteatru» unde avusesem pibilegiul să fiu coordonator după 1987. Acea echipă a crescut însă cu mult peste ritmul pe care-l prevăzusem eu și în trei ani și ceva redactorii noștri deveniseră vedete indiscutabile, gazetari autorizați și li s-a părut firesc, acum mi se pare și mie, atunci eram doar mâhnit, să-și caute un loc în care independența și gloria pe are și-o dobândiseră să se manifeste într-un mod cât mai explicit. Prin urmare ca să nu improvizăm și a să nu facem din revistă un surrogat al celei care a fost am decis să o sistăm. După un an ne-am dat seama că nevoia de revistă renaște ca un virus și am decis să o reluăm. De astă dată nu mai era posibilă nici nu mai eram ispitiți de o formulă social-politică”; ■ Este publicat și un epistolar Radu G. Țeposu-Viorel Mureșean. □ Sub titlul „*Pe linia unei adaptabilități «subtile»*”, Victor Știr transcrie partea a zecea a interviului său cu Gheorghe Grigurcu: „– *Cum poate fi apreciată morala literară la un moment sau altul al evoluției literaturii?* / – (...) După «destinderea» din jurul anului 1965, s-a produs o oarecare curățire a terenului de numele prea terne și prea terfelite, în favoarea altor slujitori ai partidului, ambiționând a inaugura, odată cu venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu, o fază distinctă, dar făcându-se loc și unor tineri de reală vocație și aparent bună conduită, cu intenția de a-i anexa prin îndoctrinare și a completa, cu ajutorul lor, lista «grandioaselor realizări ale socialismului». Pe acest teren variat, al amestecului de valoare și mediocritate, de bun simț și compromis, s-au remarcat, la un moment dat, câțiva scriitori socotiți, inclusiv de către critica de bună calitate (frecvent și cu concursul Europei Libere, deși se pare că Monica Lovinescu și Virgil Ierunca regretă cel puțin una din opțiunile lor de atunci), drept purtători reprezentativi nu doar de valoare estetică, ci și de ethos. Cine erau aceștia? Marin Preda, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Eugen Simion. Primii trei aveau un trecut defel onorabil, de scribi – timp de decenii – aserviți propagandei celei mai infame, ultimul, mai tânăr, nu ezita a se proclama până târziu «critic marxist-leninist» și a-i denunța organelor Comitetului Central pe scriitorii «reaționari», abia ieșiți din Gulag și cu dificultate primiți în redacțiile unde încercau a-și câștiga o pâine, precum Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruș, Edgar Papu, Ștefan Aug. Doinaș, I. Negoieșcu. Aestatea erau vedetele, aeasta era, prin intermediul lor, morala epocii la a cărei revizuire se mai opun unii. Revistele timpului abundă în elogi exacerbate la adresa numiților autori și a altor câtorva, din aeeasă clasă, ultrălăudați nu doar pentru superlativă calitate estetică, ci și pentru «conștiința exemplară». (...) Dacă la ora de față să repunem în drepturile lor personalități precum Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, I. Negoieșcu, Paul Goma, Dorin Tudoran, Nicolae Steinhardt, Gheorghe Brătianu, Lucian Blaga, D. Stăniloae, Petre Țuțea, Radu Petrescu, I.D. Sîrbu, Dan Botta, Horia Stamatu, Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Ion Vianu, Sorin Alexandrescu, Ioan Petru Culianu etc., n-o putem face decât în virtutea unei analize care are ca obiect revizuirea valorilor. O revizuire multiplă, care, fără a nega esteticul acolo unde

acesta se arată valid, să stabilească o nouă treaptă a ethosului său intrinsec, în afara compromisului dispus a închide când un ochi, când amândoi ochi. Repetăm: lista personalităților celor mai prețuite include spectrul etic al literaturii în fiecare din etapele dezvoltării sale”. □ La rubrica „talmeș-balmeș” apar: • **Pur și simplu un manifest artistic COSMPOEZIA ȘI ASTROPOETUL**, semnat de Alexandru Cristian Miloș; ■ **Românul de cultură și Biblia**, semnat Al. C.: „După cum bine – iar uneori chiar prea bine – se știe, românul trece, prin aceste părți de lume cel puțin, drept cel mai credincios dintre oameni. Poate, ceva mai încolo, peste șapte vâi, rușii să pună mai multă ardoare, dar în rest concurența se prezintă îndestul de lamentail. Suflet pios și inimă vitează (dacă am citat corect din floclorul telegenic al imaginii de sine), românul desparte drastic articolele de credință de articolele de viață, neamestecând nicidecum timpul sacru cu cel profan. Iar așa cum românul de rând separă credința de comportament, românul de cultură, ca sublimat al celui dintâi, tranșează și el, net și definitiv, articolele de credință de cele de cultură. Din cauza acestei despărțituri de Biblie – o carte, ce-i drept, ca groasă – nu face parte din bibliografia minimală a culturii generale, fiind trecută pe raftul prea înalt al cărților stricte de credință. Spre norocul categoriei culturale române, unii scriitori mai întind mâna și spre acest raft, făcând apoi operă de culturalizare printre confrăți. Câteodată această operă e atât de glorioasă încât ajunge să scoată din cauză referința primară, mai ales dacă scriitorul și-a bizuit aluzia ori parafraza pe o presupusă cultură duminicală de catehism și n-a mai dat el trimiterea directă. Puțini români – înafara celor de specialitate teologică – vor admite că finalul *Celui mai iubit dintre pământeni* e o parafrază după Pavel din Tars, fiind, cu siguranță, mai dispuși să admită că sf. Pavel l-a parafrizat pe Marin din Siliștea-Gumești. Totuși, aceste servicii de intermediere rămând neprețuite, căci fără ele mulți scriitori ar române cu lucrările neisprăvite. Iată, de pildă, cât noroc a avut Horia Gârbea cu Marta Petreu și cu referințele ei biblice care, de nu erau, ar fi lăsat fără titlu un interesant spectacol de poezie feminină jucat pe tema «femeia și neantul». Horea Gârbea, după cum ne spune în *Contemporanul*, nr. 23/2000, găsisse tot ce-i trebuia, de la idee la bani, dar cu titlul stătea rău. Șansa și inspirația i-au surâs deodată din paginile Martei Petreu, unde a dat peste «ziua mâniei»”; ■ **Expresia geniului național. De la Eminescu la cabina ProTV**, semnat Al. C.: „Prin consensul tuturor românilor, al celor vii și al celor morți, al celor de-acasă și al celor din diaspora deopotrivă, s-a convenit că expresia supremă a geniului nostru național se află în poezia eminesciană. Pentru unii, această expresie se lățește în toată opera eminesciană, mai ales în acest an aniversar ce, după cum merg lucrurile, va sfârși prin mult așteptata canonizare a poetului, singura dispută ce mai rămâne de purtat fiind cea asupra poziției din sinaxar. Dar geniul național, din cauza legii lui de existență, care-l ține pe continuitate, nu se exprimă odată pentru totdeauna. El se exprimă cu incontinență, fără urmă de cenzură. Prin convenție e stabilit că

Eminescu reprezintă expresia extatică, cea mai elevată și cea mai complexă a acestui geniu, dar el n-a tăcut, de fapt, după 1889, vorbind lumii fără întrerupere. Uneori glasul acesta reprezentativ e însușit de un scriitor sau de mai mulți, dar alteori geniul național e exprimat direct de popor. Azi geniul național nu vorbește prin scriitori, pentru că și-a găsit un amvon de la care se exprimă direct și sincer. Cea mai bună literatură a zilei nu e scrisă de scriitori nici măcar din greșeală. De departe această operă – această capodoperă – aparține *Cabinei ProTV*, unde geniul național se afirmă în toată splendoarea ingenuității lui. Dacă mesajele de-acolo ar fi trase într-o carte, aceasta ar fi, neîndoielnic, best-seller-ul anului. Nu știu dacă cei de la ProTV au de gând să publice această literatură, dar, dacă nu, ne oferim cu plăcere să găzduim noi măcar o parte din producțiile de-acolo, convinși că nu vom găsi în altă parte o expresie mai pură a geniului național. Tratându-se de o capodoperă fără sfârșit, ne-o vor lua, desigur, alții înainte, dar ideea contează. În materie de expresie a geniului național n-are sens să fim egoiști. Tot ce ne-am dori ar fi un buletin săptămânal al acestei literaturi atât de fruste și de reprezentative”; ■ ***Cea mai elegantă...***, semnat Al.C.: „...revistă ce iese acum în România e, de departe, *Balkon*, scoasă, nu de multă vreme, căci abia a ajuns la nr. 2, de *Idea Design & Print* din Cluj, su direcția lui Timotei Nădășan și prin osârdia celor trei redactori Alexandru – Antic, Polgar și, respectiv, Vlad. E vorba de o «revistă de artă contemporană» aflată în cartel cu *Balkon*-ul budapestan și ai cărei colaboratori se recoltează cu nonșalanță, fără parti-pris-uri, din toată Europa, dând seama despre fenomenele de artă în difuzia lor europeană, transfrontalieră. Nu se mai potrivește, în cazul *Balkon*-ului, expresia «deschidere» spre Europa, pentru că revista e, de fapt, o mică Europă artistică redactată pe românește. Sfindând prin eleganță și prin tot ce ține de aspectul și structura unei reviste, *Balkon* e o formă de integrare și dialog fără complexe, reușind să aducă Europa artistică într-o intersecție românească și unind informația cu exegeza fenomenelor ce se produc în toate artele. Numărul 2 dă prioritate (și consistență) ideii și fenomenului de performance, făcând un incitant dosar al «acționalismului» (în cadrul căruia filele românești, restrânse la anii 60-70, sunt ssrie de Ileana Pintilie), de la «teoria» acțiunii artistice la manifestări concrete și curente. Pentru Kristine Stiles, care deschide «symposionul» despre acționism cu eseul *Comisuri: art-acțiunile ca obiect*, «obiectele ce rezultă din acțiuni descriu modul în care prezentul este în strânsă legătură cu acel ceva care urmează după el», relevând, astfel, o potențialitate «profetică» a Action-Art. Dezbaterea se concretizează printr-un semnificativ sector de cronici dedicate unor «expoziții» și manifestări de gen produse cât la Stocholm, cât la Timișoara, cât la Ljubliana, cât la Iași. *Balkon* e, firește, mai întâi o revistă de văzut, dar îndată după aceea – una de citit”; ■ ***Livius Ciocârlie vs postmodernism***, semnat Al.C.: „Nici n-a început bine serialul lui Liviu Ciocârlie despre literatura dificilă și (...) opusul ei, că deja în al oilea fragment, apărut în

România literară, nr. 24/2000, autorul ne și spune cu cine va ține el în această confruntare. Nevoind să divorțeze de prima, Ciocârlie face un gest psihanalizabil (la urma urmei) și nu prea elegant, întrucât își motivează fidelitatea prin deprecierea prealabilă a prezumtivei amante: «M-a ținut la distanță (elitistă, vai!) tracția postmodernismului pentru cultura de mase. Cultura de mase îmi apare ca o expansiune a kitschului dintr-un cartier restrâns și rău famat al literaturii spre zona ei centrală. Kitschul a fost arta oamenilor inereșăți de cultură care nu s-au putut adapta la agresivitatea modernă. (...) Acum, prin televiziune (sub presiunea audimat-ului) și alte mijloace mediatice, kitschul s-a generalizat. (...) Din cauza preferinței lui, postmodernismul mi se pare debil. Satisfăcând reacția la inaccesibilitate și la infernul uman din literatura modernă, el, postmodernismul, oferă jocul de suprafețe. Jocul poate fi superficial, poate fi încântător. Ce-i lipsește e (...) viața.» Despre un moment kitsch – tomul V dintr-*O istorie a literaturii române* a lui Ion Rotaru, operă deja reputată, în felul ei cu totul aparte – scrie, în același număr, Alex. Ștefănescu, remarcând într-adevăr remarcabila «logică a lui hodoronc-tronc» cu care sunt amestecate, în aproape 700 de pagini, «tot felul de truisme» cu «aprecieri consternante». Din păcate, Alex. Ștefănescu nu s-a ocupat de revelarea calităților postmoderne ale acestei istorii, judecând-o dintr-o strictă perspectivă modernă. Or, și postmoderniștii sunt, ca toată lumea, unii cu voce, alții fără voce, voluntari sau «involuntari» cum s-ar zice”.

● În „Familia” (nr. 5), Norman Manea evocă ultima sa întâlnire cu Nichita Stănescu: „...s-a petrecut în vara 1982, în antecamera cabinetului Președintelui Uniunii Scriitorilor unde îmi așteptam rândul la o audiență. Era în perioada când campania de presă contra «trădătorului» care devenisem, ca urmare a interviului pe care mi-l luase, pentru «Familia», Gh. Grigurcu, atinsese cote hilar incendiare în vigilența presă național-socialistă reprezentată de reviste precum «Săptămâna», «Flacăra», «Luceafărul». Nichita a băgat un cap pe ușă, a văzut coada, s-a retras. A reapărut, însă, în câteva minute, cu o floare în mână. O culesese din curte, probabil, și se tot codea ca un balerin îmbătrânit, în jurul meu. Mi-a înmănat-o, în cele din urmă, cu o pleacăuine copleșindu-mă, apoi, în stilul său inimitabil, cu tot soiul de șolticării și drăgălașenii. Pentru cei prezenți în încăpere nu era greu de făcut legătura între oprobriul public care mă copleșise în acele zile și amorosul omagiu clovnesc care mi se oferea. Nu eram prea confortabil cu spectacolul acestei flaterii. Poetul se afla de la o vreme în cu totul alt colț al fundăturii noastre culturale decât ar fi fost firesc, adulat și manipulat chiar de către grupul frustraților coalizați în jurul acelor publicații-pistol privilegiate, cu viclenie, de politica și cenzura sistemului. După ce am ieșit de la D.R. Popescu, Nichita era tot în antecamera, de m-ar fi așteptat. Într-adevăr, m-a tras spre o încăpere goală, alăturată, m-a îmbrățișat m-a așezat pe canapea, într-un colț mai întunecos. – *Să te rog ceva. Atât: să nu mori, bătrâne, asta vreau să te rog.* Transcris acum, peste atâția ani, patetismul

poetului este văduvit de extraordinara forță a scândării, de incandescența care înalță, brusc, clipa, în transcendent prin acea magie personală în care Nichita nu prea avea rival, nici atunci când se cam goliseră deja bateriile cu fosfor ale persuasiunii sale lirice. – *Doar asta. Să rezisti, asta te rog. Trebuie să existe câțiva bărbați țepeni care să reziste, în țara asta. Tu ești mai puternic...* Eu, puternic, mai puternic?! Mai curând victima unui mic scenariu cabotin, cu vorbe deșarte și lingușitoare. Gestul meu de surpriză și lehamite nu l-a descurajat însă, deloc. – *Da, ești mai puternic, ai vocația prozei. Poezia e barbară... Te rog să nu mori!* Orice părea posibil în mica încăpere care plutea acum în stratosfera. Poetul ar fi putut îngenunchia dintr-o clipă în alta sau să dispară sau să scoată flăcări pe nas sau șerpi din buzunare. – *Să nu mori, să rezisti... Am citit lăturile alea aruncate asupra ta. Să nu-ți pese. Să rezisti, bătrâne, trebuie să rezisti. Eu nu mai pot!* O, la acest năduf previzibil merita să fiu, totuși, atent. Lungile monologuri ale Poetului aveau, până cu doar câțiva ani în urmă, altă candoare și altă tematică. Tăcerea mea prelungită traducea scepticism și sastiseală. Poetul sesizase prompt plictisul spectatorului, dar nu uitase reflexele sale de până mai ieri, ușor de readus la starea de vrajă și admirație pe care seducătorul le știa provoca instantaneu. *Nu mai pot, nu. Uite, ticăloșii au răpândit zvonul că soția mea, o știi, ființa aceea minunată... Dora mi-a fost trimisă de sinagogă. Așa spun prin târg măgarii. O jidoavcă sub plapumă. O iscoadă a sinagogii.* De data asta, uluirea mea devenise, bănuiesc, mai mult decât expresivă. Doar Dora nu este... dar nu apucasem să bâlbâi vorbele prostești. – *Știi, știu, nu asta e problema. Nu adevărul e problema. Nici nu mă interesează taina nașterii ei. Dar nu mai suport! Ieri am strigat prin tot orașul că Ștefan cel Mare este prezervativul istoriei române. Zâmbetul meu l-a încurajat, evident. A repetat, tot mai exaltat, năzbâtia. Zâmbeam, într-adevăr, cu greu mă abțineam să nu izbucnesc, de fapt, în râs. Da, asta este, Prezervativul! Am s-o repet în gura mare, să audă toți. Prezervativul istoriei române! Auzi, Prezervativul...* Auzeam și mă înveselisem, de-a binelea, ziua își răcumpăra, iată, prețul, nu floarea pe care mi-o oferise, teatral, Nichita Stănescu în văzul lumii și al informatorilor de tot soiul, ci prin vorbele pe care harul său tot mai schimonosit le scuiase, batjocoritor, pe afișele festiv naționaliste ale Partidului, pline în ultimul deceniu ceașist iconografia caricaturizată a Domnilor încolonați să legitimeze apariția Marelui Urmaș cu stea roșie. Dar Poetul se încovoiasse deja deasupra mea și îmi șoptea, languros, alte vorbe. – *Uită, uită tot ce ți-am spus. Sunt sleit, sunt în stare de orice. Nu mai suport. Uită ce ți-am spus, dar nu uita ruga mea. Să nu mori, te-am rugat să nu mori. Să nu mori, bătrâne, asta e, să rezisti, te roagă Nichita să rezisti. Și m-a sărutat din nou. Urmele degradate ale harului în puroiul de lașități că al epocii care profitase de vulnerabilitatea poetului? Excesul de vocație artistică excesul fragilității? Vibrația patetică, deznădejdea, bufoneria? În drumul spre casă tristețea acestor întrebări nu și-a slăbit, nici o clipă, strânsoarea umi-*

litoare. După nici un an de la pitorească întâmplare, Nichita a dovedit că, într-adevăr, nu mai rezista. «Să nu mori, să reziști»... repeta surdina barbară. Umflat și absent, pe catafalc vinețiu, fardat, zeul frumos din urmă cu douăzeci de ani, încheia, prin moartea sa întreagă epocă din care, marginal, la marginea mlaștinii, făcusem, totuși, și eu parte. Mi-l aminteam îngenunchind în fața unui metru de lemn, de croitorie, în casa unui prieten al meu, înălțând un improvizat imn superb ordinii altor vremuri. Sau la Mogoșoaia, la o masă vecină, hipnotizând prin fonetica monologului magic o parteneră tânără, cu un chip de superbă madonă bizantină, coama ridicată într-o coroană neagră și chipul alb, marmorat și neverosimile mâini mari, noduroase, arse parcă de trudă și leșie. (...) În ziua despărțirii de Nichita Stănescu, marele public era preocupat de altă moarte, survenită în același timp, cea a actorului Amza Pellea, incomparabil mai popular, dar dispariția Sburătorului cu blonde plete care ne marcase, tuturor, tinerețea a scăpat, totuși, de omagierea festivă. Fracturată, firește. Partidul devenit, în sfârșit, prin oportunismul înmulțitorilor, al celor mulți, își sporea sinistrele paradoxuri. Partidul mulțimii de oportuniști nu mai era doar Partid Unic, ci se transformase în Persoană Unică. Cultul Celui mai iubit și blestemat de toți. Teroarea anonimizării supușilor avea «sarcina permanentă» de a sacraliza bâlbâita Divinitate cu șapcă și carnet roșu. Emisiunea TV dedicată lui Nichita (ca și cele tolerate, rareori, pentru alți morți din «elita» naționalizată de Putere) nu trebuia tulbure, nici măcar liric, Ordinea, Ierarhia, Supremația Supremului. Nu a fost, deci, decât un scurt intermezzo al Instituției care instituționaliza Moartea. Chiar și funesta operație propagandistică rutinieră nu izbutise, însă, să omoare cu totul poezia. În scurta emisiune, poetul le scăpase, totuși, din când în când, oficialilor, răsucindu-se, fulgerător, în versul pe care nimeni nu îl mai putea controla, instantanee captare a sublimului, dezarticulare tulburătoare a câmpului de imponderabile pe care Nichita îl deținuse, nu o dată, cu ingenuă măreție și, iată, îl deținea și în clipa finală”.

□ Revista găzduiește un fragment dintr-un volum inedit de convorbiri realizat de Ovidiu Pecican cu Nicolae Breban: „Deci, iată, *Noul Testament*, cât de tare m-a preocupat în tinerețe. Și mă preocupă și astăzi. Pentru că, cel puțin sub specia profesiei mele de romancier, el este prototip al romanului modern. El preconizează deci romanul modern, romanul extremei subiectivități. Cele patru evanghelii preconizează structura modernă a romanului care spune că noi, noi nu vom putea cunoaște niciodată o istorie sau un personaj. Noi vom putea propune câteva unghiuri epice, câteva angulații epice asupra unui centru epic, asupra unui personaj. Noi nu vom ști niciodată ce a fost Iisus cu adevărat. Vom ști cele patru versiuni ale lui Ioan, Luca, Matei și Marcu. Dar nu știm cine a fost acel Iisus, ce a fost cu adevărat. Și iată: aici, romanul modern merge la întâlnirea cu structura epică, modernă, subiectivă a *Noului Testament*”.

● În „Apostrof” (Nr. 5), Ștefan Borbély (*Un volum superb*) comentează cartea Monicăi Spiridon *Melancolia descendenței* (Ed. Polirom, 2000), care „o

exprimă cel mai bine pe autoare, prin imaginea interioară fantasmatică pe care o propune”: „În interstițiile volumului se ascunde o *demonie a literaturii* concepute ca aventură totală. (...) Participarea e cea mai activă, existențialul cel mai viu, poate și fiindcă lucrarea a fost publicată inițial în 1989, an greu, de cumpănă și de seisme lăuntrice inevitabile. Întâmplător sau nu, ediția e precedată de două «pretexte», însoțite de un mic cometariu, unul dintre fragmente fiind paginat chiar la sfârșitul prefeței care justifică reeditarea. Apar în ele două personaje tutelare (Eco și Borges), unite printr-o invitație: aceea de a recepta volumul – și literatura universală ca atare – ca pe o aventură a imaginarii personal, racordată la marea avergura imaginară dintotdeauna a memoriei culturii. «Descendența» e însă tema predilectă a volumului: nu una a persoanelor și a familiilor, ci una a civilizațiilor imaginare, a culturii înseși. Linia de continuitate metodică a volumului o reprezintă decadența, intrată adânc în substanță epigonice a literaturii. (...) De fapt, ceea ce o interesează pe autoare, fiind, în realitate, chiar firul ascuns al volumului, e relația biunivoc dispersivă, distructivă dintre viață și literatură: incapacitatea acestora de a ființa separat și, ca o consecință, obligația, aproape metafizică, de a se mistui, măcina reciproc”. □ Mihai Vakulovski publică articolul *Eleganța lucrurilor care se simplifică uimitor sau Despre oglinda Marianei Marin*: „Oglinda Marianei Marin este totalitatea cărților Marianei Marin, inclusiv *Mutilarea artistului la tinerețe* (Editura Muzeului Literaturii Române, 1999). (...) Ca și-n celelalte cărți individuale plus grupajul din volumul colectiv *Cinci* și aici (...) Mariana Marin e o poetă a realului, poezia ei fiind (auto)biografică, socială și având ca tema de baza realitatea, care pur și simplu invadează textul, cuvântul «realitate(a)» apărând mai des și decât omniprezentul «moarte(a)» (...) fiindcă pentru Mariana Marin nu există eveniment al vieții fără expresie, după cum vom afla din *Calea de acces*, poem închinat lui Lucian Raicu. (...) Mariana Marin scrie o poezie în oglindă, pe prim planul căreia e eul propriu (...) chiar dacă uneori acest *je* e *autre*. Dacă pentru eul poetic al Martei Petreu, de exemplu, e important (și) celălalt («creierul tău frumos»), în poezia Marianei Marin relația este una temporală și se consumă între eul actual și eul «din tinerețe» (...) sau o privește numai pe ea, o legătură unilaterală, ca la Cristian Popescu sau Matei Vișniec: (...). Granița dintre scriitură/ficțiune și realitate dispare sau e invizibilă în viziunea artistului...”. □ La rubrica „Dosar” (gestionată de Ion Vartic), Norman Manea este prezent cu amintiri despre Radu Petrescu (*Sinuciderea unui pahar de Bacara*) – la care se adaugă o corespondență Norman Manea-Radu Petrescu (1974-1976). Norman Manea: „Radu Petrescu a fost, *for better or for worse*, cum spun americanii, întruparea literaturii înseși. Debutasem deja, ca și Radu Petrescu, în minuscule reviste «Povestea vorbii» a lui Miron Radu Paraschivescu, care lansase, în doar șase numere, înainte de a fi suprimată, necunoscuți care aveau să devină nume durabile ale literaturii române postbelice. Dintre toate prozele apărute în

«Povestea vorbii» se detașase net, pentru mine, fragmentul proustian, de o frapantă magie stilistică, al lui Radu Petrescu. Textul propunea epocii în care trăiam (anii '60), nu contrastul modernității insurgente ca în majoritatea celorlalte debuturi, ci o rafinată întoarcere în melo-drama antebelică, haloul sensibilității educate și aparent vetuste, somată de marea tema, niciodată vetustă, a iubirii și artei. (...) Scrisul lui Radu Petrescu mă atrăsese, de la început, prin eleganță și transparența stilului, cu volutele sale neasteptate, colorate, aeriene, prin bruschețea surprizei tăioase și ritmul surdinei, printr-un soi de mister lexical, în sine și pentru sine. Memorasem chiar, cândva, fără să bănuiesc, atunci, ce vor deveni, ulterior în exil rânduri ca acestea: «Metodă infailibilă pentru a ști care e fraza bună și care nu: îmi imaginez că mă aflu în mijlocul Saharei, fără nicio carte cu mine etc. În buzunar, descopăr un pătrățel de hârtie, pe care este scrisă o frază. Dacă, citind-o, înțeleg că pustiul a căpătat un sens și că nu mai vreau să plec de acolo, fraza e bună». În Sahara exilului aveam să repet, adesea, aceste fraze redescoperite pe un pătrățel incandescent de memorie. Confereau, într-adevăr, sens pustiului, îmi dăruiau râvnitul refugiu». □ Sumarul mai include, între altele: poeme de Floarea Țuțuianu, Ion Stratan, Radu Stanca; un fragment de roman semnat de Ruxandra Cesereanu (*Trup și netrup*); recenzii de Irina Petraș; un fragment dintr-un volum în curs de pregătire al Georgetei Horodincă *Ștefan Bănulescu și ipotezele scrisului*, la doi ani de la moartea scriitorului (*Dicomesianul*).

● Într-un articol din „Cronica” (nr. 5), Valeriu Stancu salută revista „*Contemporanul*” – 500: „Distinsul prozator Nicolae Breban, directorul săptămânalului aniversat, nu-și amintește că în peisajul cultural și literar al contemporaneității există și revista «Cronica», editată și ea în serie nouă (ca și sărbătorita de astăzi, care, de altfel, are, la rândul-i, rădăcini ieșene), cu o echipă tânără și – iertată fie-mi lipsa de modestie! – eficientă (adică o echipă aflată într-o situație similară celei de la publicația bucureșteană), totuși, atât subsemnatul, cât și ceilalți membri ai redacției «Cronicii» suntem (nu doar din solidaritate de breaslă) cu sufletul alături de echipa tânără (nu doar ca vârstă fiziologică) dinamică (și idealistă în același timp) care și-a transformat speranțele în împliniri, care ființează mai presus de conjunctural și aleatoriu, care și-a înscris momentul aniversar într-o sisifică povară a dăinuirii./ (...) Așadar, sunt legat sufletește de «Contemporanul» și de echipa sa și pentru faptul că împărtășim aceeași soartă, ne lovim de aceleași greutăți (nu doar financiare!), de aceleași adversități, de aceleași obtuzități, dar și pentru că trăim aceleași împliniri spirituale. Căci ziua în care apare încă un număr al unei reviste e, în mod neîndoielnic, ziua unei adevărate victorii pentru cei ce o încep, o realizează, o difuzează,adică i se dăruiesc. Lucrând și eu, înt toți cei zece ani care au dus la 500 de apariții ale noii serii a «Contemporanului», în presa culturală, sunt, poate, în măsură să apreciez și obiectiv, și subiectiv eforturile supraomenești (nu sunt vorbe mari!) prin care echipa din ultimul deceniu al

revistei a reușit nu doar să supraviețuiască (deși chiar și simpla supraviețuire e un miracol!), ci și să reimpună în peisajul revuistic românesc al contemporaneității o publicație care astăzi are și un profil distinct (deja invocatul editorial al prozatorului Nicolae Breban subliniază acest aspect), și un segment important (și bine conturat) de cititori fideli, și un cerc impresionant de colaboratori de valoare și de prestigiu”. □ Doru Scărlătescu scrie publică articolul *Eminescu și religia: receptarea postbelică*: „O bună bucată de vreme, interpretarea lui Eminescu dintr-un punct de vedere strict teologic a fost umbrită de modelul negativ al cărții canonicului de la Blaj, Alex. Grama, din 1891, privită constant ca paradigmă a incomprehensiunii și răstălmăcirii critice”.

[MAI-IUNIE]

● Într-un articol din „Jurnalul literar” (nr. 9-12), *Breban, eseistul...*, Dan Stanca scrie despre *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* (Editura Allfa, 2000): „Întâlnim în carte un subiectivism binefăcător. Dacă ar fi vorba de un studiu obiectiv, rece, o analiză indiferentă, am fi de bună seamă dezamăgiți. Nicolae Breban se implică fără a fi ridicol. Spune lucruri pe care le știm, dar care mai mult sau mai puțin zac letargic în ființa noastră și fie din comoditate, fie dintr-un anumit snobism rău înțeles ne jenăm să le rostim. *Astea se știu*, declarăm cu o anumită suficiență penibilă și ne condamnăm astfel unei superficialități grave. Dl. Breban nu spune așa. El nu ia nimic de gata și, practic, încarcă fiecare afirmație cu o intensitate emoțională care nu poată să aparțină decât numai celor care cred în ce scriu și nu înnoadă cuvinte fără rost. (...) Bogată în sugestii, redactată cu un nedisimulat orgoliu central-european, apreciind virtuțile greco-catolicismului față de ortodoxie, *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* conține și premisele unei schimbări la față a României. Românul se complăce, rabdă, suferă, tace... Dinspre celălalt versant vine încă și cealaltă țară a opoziției, a demnității, a intransigenței... Cred însă că această dichotomie nu funcționează atât de tranșant. Oamenii nu se împart în lași și curajoși, în slabi și puternici, în iobagi și cavaleri... Important pentru un intelectual, în opinia mea, nu este atât să delimiteze precis ziua de noapte, important pentru un intelectual este să descopere acele momente de interferență, de îngânare a zilei și a nopții. Ca prozator, dl. Breban știe acest lucru, nu degeaba ultimul său roman chiar se intitulează *Ziua și noaptea*, ca eseist, ideologizând, e tentat mai mult să facă distincții...”. □ În *Pornind de la o carte...*, Cornelia Ștefănescu analizează *Dinspre Sud-Est* de Mircea Muthu (Editura Libra, 1999): „Aportul lui Mircea Muthu constă mai cu seamă în aplecarea asupra originalității și sensibilității esteticii românești, consacrarea balcanismului prin efectele sale asupra literaturii, definirea sa ca dramă și parodie, analizele acordate *Învățăturilor lui Neagoe Basarab*, locul Meșterului Manole, un veritabil *Faust răsăritean* până să-și întindă antenele interpretative

de la postbizantinism la premodernism, din *Alchimia mileniului*. Încercăturii de adevăr istoric, de care se simte covârșit, nu numai atras, i se adaugă plăcerea analizei, dar și dorința de a face pe alții să adere la ea. (...) Citită în ansamblu, opera lui Mircea Muthu, evident științifică, document de istorie și geografie, din perspectivă economică, politică, religioasă și literară, în ultimă instanță, o cercetare interdisciplinară, poate apărea și ca o transpunere în ficțiune, chiar dacă afirmația are șansa de a-l șoca pe autor. Mircea Muthu prezintă o lume, a noastră și a altora, din îndepărtate veacuri și de azi, mistuită de pasiuni, ahtiată de putere, ambițioasă, tolerantă, crudă ori sublimă, o lume care nu trebuie nici înfrumusețată artificial, nici disprețuită. Prin tot ce face Mircea Muthu, ea se impune ca certitudine, la care Mircea Muthu ține să ajungă, fără să realizeze măcar”. □ În „*Cazul*” *Mihail Sebastian*, Nicolae Florescu are în vedere receptarea mult discutatului deja *Jurnal* al lui Mihail Sebastian: „Să mai subliniem un lucru, pentru a marca și statistic realitatea că *însemnările zilnice* ale lui Mihail Sebastian în etapa 1935-1944 au un cu totul alt obiect decât acela al *denunțării* lui Mircea Eliade, spre care sunt tentați să deturneze sensurile și înțelesurile textului comentatorii conjuncturali ai acestui volum memorialistic: trimiterile la persoana autorului nuvelei *Domnișoara Christina* sunt, în *indicele de nume* al ediției Humanitas din *Jurnal*, în număr de 70, dintre care nu mai puțin de 20 (cele mai grave din punctul de vedere al acuzațiilor evidențiate de Z. Ornea și ceilalți) nu relatează întâlniri directe, convorbiri între patru ochi, discuții intime sau cu martori, ci colportează – cum specificam deja – informații, întâmplări anecdotice, presupuse cancanuri prezente în mediul literar al epocii, nu întotdeauna benign sau, cel puțin, *capricios* cum concede să-l caracterizeze și dl. Volovici”. Nicolae Florescu indică pasaje din *Jurnal*, pe care diverși comentatori le-au ignorat în formularea ipotezelor: „Ceea ce-l zgândărea și-l irita continuu pe autorul însemnărilor intime dintre 1935-1944 sunt reușita, împlinirile, realizările, succesul dobândit de Eliade, nu numai în cotidian, ci și în perspectiva istoriei, de la simplele bucurii familiale (o casă, o soție, o menajeră, față de care singuraticul intuiește raiul domestic spre care nu poate aspira și a cărui lipsă o resimte cu atât mai păgubitor și mai imposibil cu cât iubirile sale nefericite îndeapărtează *sine die* obținerea unui astfel de deziderat), până la afirmarea creativă și impunerea și recunoașterea socială”. Totodată, N. Florescu emite aserțiunea că, în realitate, Mihail Sebastian confunda multe planuri atunci când își contesta prietenul: „Atingem aici, probabil, problema capitală în tratarea și interpretarea textelor referitoare la Mircea Eliade în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian: convingerea că succesul și recunoașterea oficiale înregistrate de romancierul *Huliganilor* se datorează numai aderenței lui la un regim politic ce nu-l putea recunoaște niciodată pe Iosif Hechter, cel din *De două mii de ani*, datorită etniei sale. În afara acestui impediment etnic, Mihail Sebastian nu acceptă nici un alt fel de merit al *prietenului* său, cu atât mai puțin recunoașterea îndubitabilă a valorii”. □ Titu Popescu semnează un

articol intitulat ***Decăderea din ideal***: „În timpul și, îndeosebi, după al doilea război mondial, a apărut o nouă formă a decăderii din ideal, anume consituirea exilului politic. Pentru un exilat, iluzia paradisului închipuie o *casă* abandonată și care conservă, simbolic, vârsta copilăriei, a unei vârste inocente, neatinse de griji, stând sub semnul permanenței aureolate, seducând prin ademenitoare amintiri. Transportând în afară un bagaj al interiorității, euforia dureroasă specifică se narcotizează cu imagini ideale din care a fost expurgată macularea. De altfel, procesul psihic de ridicare la valoare (paradisică) este specifică situației de azilant, fie că obiectul acestui proces de superizare este țara părăsită, fie cea de adopțiune. La Paris, E. Cioran îi mărturisește interviuvantului său, G. Liiceanu, *Copilăria mea a fost într-adevăr un rai*. Dar nici experiența exilului nu a dezlegat încă întrebarea dacă este totuși posibilă regăsirea paradisului pierdut”. □ Ion Pop (***Un spirit constructiv***) schțează un profil al lui Mircea Zăciu (dispărut în martie 2000), având ca pretext publicarea *Jurnalului* acestuia: „Cărți precum *Teritorii-le* din 1976 și, în ultimul deceniu, cele patru masive tomuri ale *Jurnalului* îl ilustrează pe autenticul scriitor Mircea Zăciu, în calitatea sa de observator al lumilor prin care a trecut. Mai mult decât oriunde, autorul acestor mii de pagini de transcrieri ale unor experiențe din realitatea imediată își dă măsura talentului de prozator care, dacă a «ratat» – cum spune în ultimul său interviu – apropierea de lumea ficțiunii, a reușit, în schimb, deplin în surprinderea spectacolului vieții imediate, desigur, dintr-o perspectivă marcat subiectivă, adesea nervoasă și acidă, nu de puține ori neliniștită și tulburată, întotdeauna expresivă; avem în ele documente majore ale unei epoci dramatice, dar și emoționante mărturii ale conștiinței intelectualului preocupat de soarta lumii în care trăiește. (...)/ Mircea Zăciu ne lasă și un luminos exemplu de spirit constructiv, angajat în mari opere colective, de sinteză, atât de importante într-o lume ca a noastră, unde – cum s-a remarcat de atâtea ori și cu destul amărăciune – instituțiilor insuficient organizate și susținute trebuie să li se substituie adesea un număr de oameni pasionați, gata să înfrunte toate obstacolele, de la cele materiale până la opacitățile și indolența «autorităților». A fost cazul dicționarelor de scriitori români, coordonate, începând cu *Micul dicționar* din 1978, alături de Marian Papahagi și Aurel Sasu și continuând cu *Dicționarul scriitorilor români* și *Dicționarul esențial al literaturii române*, ultimele două aflate încă în curs de publicare”. ■ Este publicat un text inedit de Mircea Zăciu (***Proza și critica în 1983***): „Aș încheia aceste scurte reflecții despre starea prozei în '83 cu alte trei titluri: unul e *Ficționarii* lui Radu Cosașu, a patra serie din ciclul *Supraviețuirii*, carte savuroasă, fals roman și, totodată, false memorii, jucând pe ambiguitatea unei vocații, aceea a scriitorului care – într-o anumită epocă – era văzut ca un simplu funcționar al dogmelor, un ins ancilar, prizonier al prejudecății despre *realitate* și care, finalmente, își răsumpără libertatea socotindu-se slujbașul benevol al ficțiunii (realitate fictivă), deci un *ficționar*.

În fine, să amintesc două cărți ale exponenților ultimului val, *Amendament la instinctul de proprietate* de Mircea Nedelciu și *Tratat de apărare permanentă* de George Cușnarencu. Ambele impun revanșa prozei scurte, parodice, ironice asupra ambițiilor (uneori obosite) ale romanului. Un aer de prospețime tonică, de juvenilă sfidare ludică se desprinde din textele celor doi prozatori, dincolo de funanbulescul cărora se ghicește stratul relexiv, nu o dată dezabuzat și amar. (...) Închei cu trei cărți de ultimă apariție, dar deplin definitorii pentru tonusul extrem de ridicat al domeniului nostru: *Lecturi fragmentare* de Ion Pop (care confirmă încă o dată vocația strălucită de critic al poeziei, în remarcabile analize la Blaga și Arghezi, ca niște lari ai liricii noastre de azi, continuând cu Emil Botta, A.E. Baconsky, Șt. Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Ana Blandian ș.a.). Un substanțial text (*Lupta cu somnul*) e consacrat lui Mircea Eliade, iar un capitol final – domeniului francez, în speță celui critic. În *Critica de atelier*, noul volum al lui Marian Papahagi, tânărul critic ne propune o nouă și extrem de personală hermeneutică a textului, a cărei aplicație (la opera lui Filimon, Lovinescu, I. Barbu, Ion Agârbiceanu) ne convinge o dată mai mult asupra originalității acestui tânăr doct, înzestrat cu o precizie metodologică și o atât de rară – la noi – capacitate de pătrundere filologică a textului. (...) Un nume nou s-a impus în critica ultimei generații: Vasile Popovici, cu un eseu consacrat lui Marin Preda, incitant prin ipoteza de lectură propusă și omagiul adus de un tânăr tânărului Preda”. ■ Despre Mircea Zăciu scrie și Ion Vlad (*Literatura ca obiect al restituirii istorice*): „Mircea Zăciu ilustra nu doar familia istoricilor literari încăpățânați, în căutarea textelor și a restituirii lor; el a fost un universitar deschis scrisului necenzurat de condiția prelegerii universitare. Fapt e că Mircea Zăciu se simțea bine printre elevii săi, dar nu neapărat în sala de cursuri, incomodat – bănuiesc – de calitatea auditoriului rău. Discursul său este cel al scrisului, al frazei elegante și meditate și, în pofida unor fluctuații de opinii și de raporturi, aprehensiunea sa pentru unele aspect ale școlii l-au făcut să plece, părăsind, într-un fel, mediul universitar. El este cercetător mai degrabă interesat de literatură ca obiect al restituirii istorice, în diacronie aflând argumentele valorizatoare”. ■ Un articol comemorativ publică și Nicolae Florescu (*Consecința Adevărului*): „Mircea Zăciu nu cunoștea prejudecățile închistării într-o formulă critică, nu respecta niciodată ceea ce-i oferea de-a gata istoria literară anterioară și-și transforma actul lecturii într-unul esențial, al experienței interioare, conform ideii că fiecare creator și fiecare operă închide o existență, sau un fragment din ea, cu care criticul poate găsi sau nu, consonanțe, repetând, într-un fel, în plan secund, experiența de viață a artistului. De unde reevaluările și reasezările în cadrul literaturii noastre mai vechi sau mai noi pe care le-a operat, revalorificând, resistematisând și ordonând în chip propriu universul literar desemnat”. ■ Alte intervenții *in memoriam* Mircea Zăciu sunt semnate de: Dan Grigorescu, Vasile Iuga, Titu Popescu și Zorina Regman. ■ Grupajul dedicat lui Mircea Zăciu este com-

pletat de câteva scrisori expediate de acesta lui Nicolae Florescu (28 noiembrie 1986 din care cităm; 30 noiembrie 1987; 4 martie 1988; 29 august 1989).

□ Paul Goma publică articolul ***Pe ei i-a întrebat cineva-cândva dacă sunt anti-goii?***: „Acest Ed. Reichmann a publicat în 1976, în «Le Monde», un fel de cronică a *aparițiilor românești în franceză* în care explica cititorilor că *Gherla*, tocmai editată de Gallimard, nu este decât un rezumat al precedentei cărți, *Ostinato* (în franceză purtând titlul *Le cellule de libérables*, apărută în 1971), dar mult mai modest – judecăți ocupând un paragraf, restul recenziei fiind dedicat unui cu adevărat mare scriitor român, pe numele său Mihai Bergmann... Nu mi-a făcut nici cald, nici rece, știam de la Monica Lovinescu, de la Virgil Ierunca, de la Sanda Stolojan că Ed. Reichmann (să nu fie confundat cu Sebastian Reichmann, vărul său, poet remarcabil și om de calitate) este cel-mai-român-dintre-evrei – în sensul că nu citește cărțile recenzate, cere prin telefon să-i fie rezumate, înțelege aiurea, după care scrie ce n-a uitat”. ■ Elvira Iliescu semnează un text intitulat ***Culoarea curcubeului la Paul Goma***: „Goma începe acțiunea de strângere a semnăturilor, în pofida represiunilor: mutarea forțată, urmărirea permanentă, amenințările fără conținut. Survine și cutremurul din 4 martie 77, cataclism în care atâția au fost excluși din viață (Ivasiuc, Baconsky, până și Gafița etc.), în vreme ce alții – huliții, medici, asistenți sanitari și-au lăsat propriile familii – adesea micșorate de cutremur – casele lor (adesea prăbușite) și au lucrat zile și nopți până la epuizare, până la sublim./ Semnatarii au continuat totuși să vină. Impresionantă este istoria unei evreice comuniste, trecută prin Auschwitz, care a venit la sfârșitul lui martie tocmai din nordul Ardealului. (...) I se inventează și o sosie care dezmințe, în numele adevăratului Goma, afirmând că în urma cutremurului, nimeni nu se mai gândea la drepturile omului, care deveniseră fleacuri în urma catastrofei... În «Săptămâna», Eugen Barbu: persecutatul Goma poate fi văzut seară de seară, în barul Tomis, în ținută de cowboy, fluierându-l pe contrabasistul Johnny Răducanu și făcând scandal. În vreme ce Goma era la Breaza de peste o jumătate de an. Peste câteva luni află totuși de la un prieten că E. Barbu nu mințise, așa îl informaseră Adrian Păunescu, Dinu Săraru și încă un poet care îl văzuseră de fapt, pe Goma II, afumat, înjurându-l pe D. Săraru, plecând după altercația cu chelnerul”. □ Este publicat un material inedit, ***Cornel Regman despre critică și nu numai – ultimul interviu***, realizat de Farcas Jëno. O întrebare fundamentală privește compromisurile politice ales scriitorilor și revelația literaturii de sertar în cazuri publice distincte (rezistență prin cultură, respectiv concesi): „F.J.: *Iată că intră în perioada cu canoane stricte care devine din ce în ce mai tulbure odată cu ivirea unor texte postmortem. Mă gândesc la cele ale lui I.D. Sîrbu, A.E. Baconsky care te atacă direct, dar într-un mod foarte diferit. Dar sunt și alte voci, de pildă la Biblioteca Academiei un binevoitor mi-a șoptit la ureche acum câțva timp: știi că și Regman semna sub pseudonim niște articole foarte angajate...* / C.R.: De canoane n-am scăpat

nici eu în acele vremuri sinistre care pretindeau de la slujitorii lor genuflexiuni în toată legea. *Binevoitorul* tău nu știe însă că recurgerea la pseudonim mi-a fost impusă ca o formă de sancțiune și că acele *articole foarte angajate* erau, de fapt, uniforma purtată de toți cei ce acceptaseră să participe la *revoluția culturală* în perioada realismului socialist și a sociologismului vulgar, ceea ce la noi se numește *obsedantul deceniu*. Pentru că nu mai *scriitor angajat* care să nu fie *obsedat* de ce-a putut scrie în acei ani... cel puțin așa interpretez eu sintagma”. Referitor la contextul politic tulbure din primul deceniu de la instalarea guvernului Petru Groza: „F.J.: *Ai primit lovituri sub centură din partea unor amici pentru că în 1946 ai intrat în partid pentru a publica o revistă a Cercului literar...* / Mijloace de a fi persecutat și a trăi marginalizat se găseau multe și variate sub comuniști. Dacă în primii ani (1947-1949) m-a protejat într-un fel calitatea de membru P.C.R. (unde ne înscriserăm mai mulți la finele lui 1946, încredințați că vom putea scoate o revistă literară: trezirea din amăgire a venit repede!), după excluderea din partid au început tot felul de șicane și suspiciuni materializate în succesive *eliberări din funcție*, culminând – la capitolul Cluj al vieții mele – cu scoaterea, în 1955, de la revista *Steaua* (unde din 1951 eram redactor) și simultan chiar din oraș. Măsura fusese luată la intervenția Securității, consecință a refuzului meu de a deveni informator. În tot acest timp beneficiam de bănuiala de a fi *agentură*, *strecurat* în redacție ca om al Cercului literar. De altminteri, unul din motivele invocate la excluderea din partid a fost și participarea mea la *Cercul nostru*, un fel de *Cosa nostra* în reprezentarea tendențios-ignară a celor care au filtrat informațiile”.

● În „*Steaua*” (nr. 5-6) Aurel Rău scrie despre ***Geo Dumitrescu la 80 de ani***: „Îl regăsesc întreg pe Geo Dumitrescu, omul, temperamentul, nu numai torentul, «colegul» odată în Hora de la Frumușica a începuturilor, și păcălitorul (*Lui Aurel Rău* – stă scris într-o dedicație din 1952 pe *Libertatea de a trage cu pușca* – aceste vechi note de drum în căutarea oamenilor, pe care el îi va găsi). (...) Ca orice îndrăgostit de concret și vital, care a *relegat* pesimismul și simbolurile neamțului într-o subminare a oricăror țanțos-isme (cât am căutat un ardelenism!) are de scos ceva nu comun, dintr-o funciară sprintenime, comutând, ridicând la scara întregii osteneli, trecerii, această superbă metaforă, potențatoare și relativizatoare. (...) pe care s-o urmărim, până nu se mai vede, în cer, vrăjiți”. □ V. Fanache (***Revanșa postumă a unui mare scriitor***) analizează volumul lui Nicolae Oprea *Ion D. Sârbu și timpul romanului* (Ed. Paralela 45, 2000): „I.D. Sârbu se înfățișează în această monografie cu un profil care îndură cu cerbie ostilitatea unui destin, în credința că valențele spiritului nu pot fi distruse. (...) Cum se explică verticalitatea lui I.D. Sârbu, nu numai morală, dar și estetică, într-un context agresiv, subcultural? Remarcabil în ansamblul scrisului său, I.D. Sârbu își exprimă forța maximă a talentului ca prozator, surprinzător chiar pentru cei din generația *Cercului*

[literar de la Sibiu] care nu-i bănuiau vocația epică. Abia târziu, I. Negoțescu recunoaște în I. D. Sârbu un mare prozator. Obligat să-și trăiască viața în paranteză, adică în afara normalității, autorul se confesează în termeni tulburători: «Trebuie să mă resemnez: apropiindu-mă grăbit de 70 de ani, constat, cu melancolie și neputință, că toată viața mea, sub toate cele șapte dictaturi pe care le-am supraviețuit, am trăit mereu în paranteză, exercitându-mi drepturile politice inalienabile, prin delegați (pe care nu i-am ales eu), am făcut față obligațiilor mele profesionale prin mandatar (directori, șefi, consilieri) și mi-am consumat foamea după călătorii prin câțiva comisari-voiajori, care au călătorit în locul meu»". □ Ovidiu Mircean (*Jocul lupului de stepă*) scrie despre recentul volum al lui Ștefan Borbély, *Visul lupului de stepă*: „Respirând parfumul unei ezoterice Castalii, antrenând o vastă erudiție ce servește deseori ca formă evazionistă, ultima carte de eseuri a lui Ștefan Borbély, *Visul lupului de stepă*, departe de a fi un studiu «catedratic», oferă un model inedit de construire și susținere a unui demers critic. (...) Reunind în aceeași retortă instrumentele de lucru ale psihanalizei, psihocriticii și mitocriticii, developează o coregrafie spectaculoasă, alternând temele și modulările discursului, oferind deschideri neașteptate, invitându-și cu eleganță cititorul în bucuria spontană și copleșitoare a jocului de idei. (...) Teme vulgarizante, până la suprasaturație în mass-media, precum integrarea europeană a României își dezvăluie, iată, resorturile culturale, substratele mitice, în paginile acestei cărți ce nu-și refuză, pe de altă parte, ironia fină (*Eseul despre identitatea europeană* fiind plasat iremediabil între temele străine), coborârea în cotidian și o privire individualizată asupra morții în care vocea auctorială se personalizează, textele căpătând accente memorialistice”. □ Ruxandra Cesereanu (*Povestiri computerizate*) se oprește asupra prozei lui Adrian Oțoiu: „Adrian Oțoiu recidivează în proza scurtă, după *Chei fierbinți pentru ferestre moi*, construindu-și povestirile din *Stângăcii și enormități* cu sigle și formule împrumutate din știința computerelor. (...) Faptul că fiecărei povestiri îi corespunde o comandă pe computer este o floricea retorică nefolositoare. (...) Ingredientele actualelor povestiri ale lui Adrian Oțoiu sunt umorul, ironia, straniețea, adaptate tehnicilor de instrumentare a computerelor. Poate mecanica narativă este prea ingenuncheată de știința computerelor, dar textele îmbie lectura și sunt captivante. Multe din personaje sunt reluate în mereu alte povestiri, așa încât e păcat că autorul nu s-a gândit să facă un roman. La urma urmei, ar fi ieșit un roman unitar, cu doar două obsesii: miresele și stângăcii. Din pricina puzderiei de abisuri intertextuale, povestirile lui Adrian Oțoiu vor putea fi pricepute doar de cititorii avizați, dar acesta nu este un minus, ci o hieroglifă ispititoare pentru elite”. □ Florin Mihăilescu analizează volumul Mihaelei Constantinescu *Forme în mișcare* (Ed. Univers Enciclopedic, 1999): „Adevăratele merite ale Mihaelei Constantinescu se reliefează în planul exegezei propriu-zise, al modului de a prezenta și de a asocia în structuri

credibile și compatibile diferitele elemente constitutive ale fenomenului postmodern(ist). (...) Autoarea arată o minte organizată și o perseverență analitică de-a dreptul cuceritoare și, chiar dacă se ferește a impune niște concluzii globalizante, ea învederează totuși cititorului și cercetătorului toate premisele necesare unei destul de luminoase comprehensiuni. Cartea Mihaelei Constantinescu nu este numai un simplu prilej de lectură agreabilă și interesantă, dar și unul de reflecție fecundă, profitabilă, ori poate chiar, în anumite circumstanțe, decisivă. Cu alte cuvinte, având în față fără nici o îndoială cam tot ce este reprezentativ și esențial, se poate tranșa în vălmășagul dilematic al problemei. Nu trebuie să uităm nici un moment că postmodern este un concept care se face și el se definește chiar sub ochii noștri, pe care îl putem astfel influența și, de ce nu?, orienta în interesul nostru, adică al originalității noastre creatoare. Nu numai formele artistice sunt în mișcare, dar și ideile care le însoțesc, le comentează și le promovează. Cartea Mihaelei Constantinescu este abundentă și stimulantă în ambele privințe". □ În sumar figurează articole de: Titu Popescu (*Minus paradis și plus paradis* – despre Lucian Blaga), Aurel Rău (*Locuințele lui A. E. Baconsky*), Constantin Cubleşan (*Mărturii* – despre două volume ale lui Valeriu Anania: *Atitudini*, 1999, și *De dincolo de ape – Pagini de jurnal și alte texte*, Ed. Dacia, 2000), Liviu Bordaș (*Brahmanii în folclorul românesc*) ș.a.

● „Viața Românească” (nr. 5-6) realizează o anchetă privitoare la finalul de secol XX, anchetă la care participă: ■ *Eugen Simion*: „Un filosof occidental spunea acum două decenii că secolul XX este dominat de doi tartori (Hitler și Stalin) și că noi, toți, suntem copiii acestui cuplu monstruos: hitlerismul și stalinismul. Nu știu dacă suntem fructul acestei odioase conjugality, dar suntem în mod sigur, fiecare în felul său, victimele celor două sisteme totalitare care au desfigurat veacul nostru. Din fericire pentru noi, oamenii secolului XX, s-au întâmplat și alte lucruri. A existat o veritabilă revoluție tehnică în lanț, omul a ajuns pe lună și încearcă să deslușească misterele sistemului nostru solar, a fost descoperită televiziunea și ne pregătim să intrăm în revoluția eco-industrială și în societatea informațională. Dar omul? Omul a pățit, vorba unui scriitor postbelic, multe. Și-a pierdut, după mine, locul în lume și printre lucruri. Nu mai este, cum știam din cărțile sacre și din cultura tradițională, rege peste lucruri și viețuitoare, omul a fost ajutat de științele umane din secolul nostru să-și piardă imaginea unității sale ca ființă. Omul marxiștilor nu seamănă deloc cu omul existențialiştilor sau cu acela propus de psihanaliză... Apare, apoi, semiotica și ne spune că omul este o ființă de hârtie, o ființă pur gramaticală. Vine, acum, postmodernismul și ne convinge că omul este ceva din toate și nimic precis: un fel de căutare de negăsire, vorba filosofului. Care-i tipul reprezentativ pentru secolul XX? Omul de știință. Artistul și-a pierdut întâietatea, a cedat locul biologului și informaticianului. Trebuie să iubim, totuși, secolul al XX-lea, fie și pentru faptul că este secolul

nostru. Singurul posibil pentru noi. (...) Răul cel mare în acest veac este că prețul individului (citez din nou un poet) a scăzut enorm până a nu mai reprezenta nimic. Cred că în secolul XX mai puternice au fost *sistemele ideologice* decât *personalitățile*. Personalitatea s-a pus în slujba unui sistem, rareori ea a acționat independent. Dacă, totuși, mă obligați să dau nume, l-aș cita pe Papa Ioan Paul al II-lea. El a provocat, după părerea mea, prăbușirea sistemului totalitar comunist în Europa. Un om al bisericii, un om din Răsărit... Ar trebui să-i fim recunoscători pentru că, într-un secol al dictatorilor, un spirit inspirat a reușit, prin puterea cuvântului și exemplul moral, să slăbească un sistem ideologic ce părea instalat până la sfârșitul istoriei”; ■ *Andrei Brezianu* (director al secției române a postului de radio Vocea Americii) definește secolul XX drept „secolul exploziei mediatică”: „Un secol unic prin faptul că, în nici zece decenii, o anumită parte a lumii a propulsat pe glob cele mai accelerate și absurde mutații pe toate planurile, din întreaga istorie cunoscută a familiei umane. Un secol record pentru cuceririle sale tehnologice care, în cele din urmă, au abolit practic toate distanțele fizice în actul comunicării. În această ordine de idei, o certă văduvire de sens, substanță și căldură – conjugată cu o uriașă explozie de superficialitate și violență în cultura mediatică – au creat una din cele mai importante linii definitorii ale secolului XX, cu precădere în etapele sale finale. Secolul care se încheie este, în mare măsură, un secol american, întrucât majoritatea punctelor-sursă pentru explozia comunicării și corolarele culturale ale acestui epifenomen fără pereche în istorie și-au avut punctele de plecare în Lumea Nouă. Cel mai important eveniment prin consecințe este, cred, un singur nod de evenimente, aparent disperate, alcătuit însă, pe plan cauzal, un tot unitar prin efectele lui durabile – parte din ele controversate, parte din ele cu siguranță negative, dacă nu devastatoare, într-o seamă de privințe: aș înscrie aici alianța Reichului nazist cu Rusia sovietică, ca punct de pornire al celui de-Al Doilea Război Mondial în Europa; ulterioara alianță anglo-americană cu Rusia sovietică pentru înfrângerea Reichului nazist; ordinea și dezordinea izvorâte din aceste alianțe (ulterior, mezalianțe) care au dus, în cele din urmă, la paradoxala cedare către Rusia sovietică a țării pentru care războiul începuse – Polonia. Celelalte consecințe sunt cunoscute: coborârea Cortinei de Fier și așternerea tenebrelor războiului rece asupra jumătății de est a Europei; acest nod evenimentțial și-a atins culminația în marile destrămări și prăbușiri din 1989 și din anii care au urmat momentului de răscruce. Așadar, 23 august 1939, 22 iunie 1941, 8 mai 1945, noiembrie-decembrie 1989, decembrie 1991, evenimente intrinsec legate într-o înlănțuire cauzală ale cărei efecte latente îmbracă puterea definitorie prin extraordinara lor durată și adâncile lor consecințe”. □ Marin Mincu răspunde la întrebarea „*De ce scriu poezie așa?*”: „Eu scriu dintr-o permanentă *revoltă*. Revolta ființei mele față de incapacitatea dată de a nu-și putea depăși limitele. Prima «poezie» pe care am scris-o – *adică mi s-a părut că am reușit să o scriu*

– era pentru mine un triumf asupra constrângerilor ontologice impuse de propria-mi limitare. Ca subiect autoconștientizat simțeam cum mă sufoc în propria-mi condiție și am trăit o imensă bucurie când am intuit instantaneu că expresia poetică mă salvează *parțial* de neant și mă sustrage unei angoase permanentizate. Când raremenete mi se pare că scriu poezie, mă simt eliberat de orice constrângere și constat că intru în contact cu ceva mai presus decât mine, o entitate mai profundă pe care n-o pot defini concret. Atunci doar concretizez subiectiv/ obiectiv că sunt *real* și autentic în *dăra* scrisă. De aceea cred că n-am scris un rând fără ca aaceasta să poarte pecetea acestei *pulsioni interioare eruptive* în afara căreia scriitura nu poate fi omologată. Poezia e singurul mod pe care nu pot să-l practic fără a proba visceral această *stare de urgență a ființei*”.

● La rubrica „Dialogurile *Ramuri*”, din numărul dublu 5-6 al revistei craiovene apare un interviu realizat de Romulus Diaconescu cu Ana Blandiana. „*Doamnă Ana Blandiana, Alianța Civică a luat ființă ca o alternativă la puterea politică de atunci și ca un factor de modelare a opiniei publice. În ce măsură își mai păstrează astăzi aceste prerogative?*” – Alianța Civică a luat ființă în noiembrie '90, cel mai tulbure dintre ultimii zece ani, propunându-și de la început să evolueze pe două planuri diferite și ca perspectivă, și ca ritm. Primul și cel mai important urma să fie de lungă durată, având ca obiectiv schimbarea mentalităților, reconstruirea societății civile și predarea alfabetului democrației unei populații care îl pierduse în 50 de ani de dictatură. Cel de al doilea, mult mai urgent, urma să realizeze o concentrare a forțelor politice de tip european în încercarea de a se opune celor post-comuniste, care preluaseră în '89 puterea./ – *Enumerați câteva din acțiunile de anvergură ale Alianței din acești ani.* – Pe primul plan, realizarea *Memorialului* victimelor, comunismului și al rezistenței, ca instituție internațională dezvoltată sub egida Consiliului Europei și nominalizată printre primele trei instituții de cultivare a memoriei europene, alături de Memorialul de la Auschwitz și de Memorialul Păcii din Normandia; pe cel de al doilea plan, crearea Convenției Democrate și succesul ei în alegerile din '96. Am dat doar două exemple, dar fiecare dintre ele cuprinde o mulțime de acțiuni și de nuanțe, dificil nu numai de realizat, ci și de înțeles. *Memorialul* nu e numai un muzeu, el este și un centru internațional de studii, dezvoltând programe editoriale (colecțiile «Bibliotecii Sighet», «Analele Sighet», «Documente», «Viața Cotidiană»), programe de istorie orală, conferințe, simpozioane, școala de vară; crearea Convenției Democrate a presupus nu numai efortul de coeziune, ci și cel de moderare și menținere a acesteia. Originalitatea situației consta în faptul că o coaliție de partide se forma din inițiativa unei organizații care, inventându-și propria definiție, a fost din prima clipă profund implicată în politic fără să fie partid și a încercat să determine o schimbare în societate, fără a încerca să o conducă./ – *Ca președintă a Alianței Civice, când priviți în urmă, ce gesturi publice regretați?* –

Crearea PAC-ului. Ideea inventării unui partid s-a născut în Alianța Civică exclusiv din necesitatea, devenită stringență o dată cu apropierea alegerilor din '92, de a împrumuta marele impact public al Alianței Civice Convenției Democrate, formate din partide cu un trecut glorios, dar necunoscut de majoritatea populației și demonizate de serviciile de dezinformare. Am crezut că un mic partid care să ne poarte numele va putea realiza acest transfer de încredere și popularitate. Ceea ce nu s-a întâmplat și am ajuns în cele din urmă la formula – care dacă ne-ar fi venit în minte de la început ne-ar fi scutit de multe complicații – de a intra noi înșine, în Convenție, transformând-o într-o coalitie de partide și ONG-uri devenită convingătoare cu prestigiul Asociației Fostilor Deținuți Politici și cu aura Alianței, în ceea ce privește PAC-ul, o evoluție politicianistă l-a rupt mai întâi de Alianță, apoi de Convenție, iar în cele din urmă a dispărut prin absorbție în PNL. A fost o poveste cu mult zgomot, mult consum nervos și o concluzie care infirmă raportul determinant dintre calitățile intelectuale și cele politice în acest din urmă domeniu, ca și speranțele lui Camil Petrescu despre noocrația necesară./ – *Se spune că ați jucat un rol important în lansarea domnului Emil Constantinescu pe scena politică. Cât adevăr există în această părere?*/ – Dl. Emil Constantinescu a fost propus de Alianța Civică drept candidat la președinție al Convenției Democrate, într-un moment (primăvara lui '92) când era căutat cu disperare un candidat, iar mai mulți intelectuali (printre care m-am numărat și eu), cărora Dl. Corneliu Coposu, președintele Convenției Democrate, le-a propus să candideze, nu și-au asumat această responsabilitate. Eu am fost vocea care a exprimat o opțiune colectivă, o voce cu atât mai convinsă, cu cât mă simțeam vinovată că refuzasem, îndepărtând de mine înșămi această onoare și acest sacrificiu. Pentru că, în cazul meu, ar fi fost într-adevăr vorba de sacrificarea pe altarul intereselor publice a unui destin pe care Dumnezeu îl făcuse de scriitor și care – cel puțin în limitele definiției pe care o dau eu scriitorului – este incompatibil cu administrarea puterii. Poezia poate fi – și a fost adesea în istoria literaturii – o armă, dar niciodată o unealtă de făcut curățenie./ (...) – *În urma cu ceva timp a avut loc cel de al 6-lea Congres al Alianței Civice. Ce a adăugat el acestor idei sau evoluției Alianței?* – Aceste idei au fost reiterate și s-a luat decizia ca Alianța Civică să-și anunțe sprijinul și implicarea doar în toamnă, după monitorizarea până atunci a condițiilor care care au fost puse și în funcție de împlinirea lor. Nimic nu ne va putea obliga să ne implicăm dacă aceste condiții (politice, de organizare a alegerilor și de calitate a condițiilor) nu vor fi împlinite. Acest congres a fost însă important pentru Alianță și din punctul de vedere al organizării ei interne. (...) În ceea ce mă privește, am acceptat să candidez și să îndeplinesc doar până la sfârșitul acestui an, atât de special și de complicat, funcția de președinte, după care voi trece eu înșămi în Senatul Alianței, așa cum soțul meu, Romulus Rusan, care era de ani de zile în conducerea executivă și șeful biroului de presă al Alianței, a trecut în Senat,

urmând ca până la sfârșitul anului să continue totuși să coordoneze Biroul de Presă. La sfârșitul anului se va împlini, de altfel, un deceniu de când ne-am părăsit destinul de scriitori, trecând pe această scenă publică de pe care am încercat sau să schimbăm mersul lucrurilor, sau să nu ne mai simțim vinovați pentru că sunt cum sunt./ – *Să ne întoarcem la literatură. La care dintre cărțile publicate înainte de 1989 țineți cel mai mult?!* – Ce plăcută întrebare după cele de dinainte! Și ce minunat îndemn! Să ne întoarcem la literatură, ieșind din limbajul inerent lemnos al politicii... Cred că dintre cărțile de versuri, țin cel mai mult la *Octombrie, Noiembrie, Decembrie* și la *Somnul din somn*. Dintre cele de proză la *Proiecte de trecut* care a fost, de altfel, prima mea carte cu un destin internațional. Romanul *Sertarul cu aplauze* este cartea la care am lucrat cel mai mult (din '83 până în 17 dec. '89 și apoi, ultimele 50 de pagini în 1992), care mi-a făcut cel mai mult bine, în sensul că nu știu cum aș fi rezistat în '88 și '89 dacă nu ar fi existat obligația și disciplina de a trece în pagină ceea ce se întâmpla în realitate, de a îndura totul ca pe o materie primă a cărții. De altfel, în Germania, romanul a fost lansat sub deviza «O carte mi-a salvat viața». Totuși, faptul că, deși a avut două ediții în România (Ed. Tinerama, 1992 și 1993) și o ediție în Republica Moldova (Ed. Litera, 1998), am senzația că nu există în limba română, nu s-a scris despre el nici a zecea parte cât s-a scris despre alte cărți ale mele și, în general, pare că nu a fost înregistrat. Citind de curând, cu prilejul apariției versiunii bulgare, un studiu al Rumianeii Stanceva apărut la Sofia (și tradus de revista «Familia»), care îl consideră cea mai completă dintre cărțile mele, mi-am adus, aminte că, pe când îl scriam, și eu credeam asta și că l-am subintitulat nu *roman*, ci *poem*, pentru că bătaia lui este mult mai lungă decât a unei «istorii pe apă». Știu că nereceptarea lui critică s-a datorat momentului în care a apărut, în care, pe de o parte, nici lumii literare nu-i mai stătea capul la literatură, iar pe de altă parte colegii erau prea ocupați să mă insulte sau să mă aclame pentru opțiunile mele politice, pentru a mai avea timp să mă citească. V-am povestit toate acestea pentru a explica de ce o carte despre care cred că e importantă în bibliografia mea, despre care am dosare întregi de tăieturi de presă din alte țări, ezit să o așez printre cărțile mele favorite./ (...) – *Doamnă Ana Blandiana, lumea s-a schimbat și se tot schimbă. Trăim o epocă a globalizării informației. Internetul este la modă și accesul la noutate este foarte rapid, în acest context, care va fi locul poeziei în special și al literaturii în general?!* – Literatura nu este papirusul, pergamentul sau hârtia pe care a fost scrisă, ci ceea ce era scris pe aceste suporturi materiale. Faptul că literele vor fi scrise în continuare pe ecrane, nu pe bilețele n-ar trebui să schimbe prea mult. Ceea ce mă sperie nu este faptul că poemele ar urma să fie transmise prin internet, ci că prin internet se transmit și fraze agramate, cu greșeli de ortografie și întorsături kitsch, ca și cum evoluția tehnicii ar face caduce regulile limbii, normele ortografiei și bunul gust. Dincolo de acest aspect, însă, de care sunt vinovați nu informa-

ticienii, ci pedagogii, sunt convinsă că poezia se va scrie în continuare, chiar dacă – ceea ce nu mă îndoiesc – internetul va fi la rândul lui depășit și așezat alături de papirusuri, pergamente și cărți. De altfel sunt convinsă nu numai că se va scrie poezie atâta timp cât va exista omenirea, ci și că omenirea va exista atâta timp cât se va scrie poezie./ (...) – *De ce considerați necesară implicarea intelectualilor în politică?* – Pentru că trăim într-o democrație, iar o democrație nu există decât în măsura în care o determină toți membrii ei. Intelectualii mai mult decât alții doar, pentru că responsabilitatea este direct proporțională cu gradul de înțelegere. Cu cât cineva înțelege mai mult, cu atât răspunde mai mult (pentru ceea ce a înțeles)”.

IUNIE

1 iunie

● „Cronica română” găzduiește un interviu cu N. Manolescu (realizat de Adela Mătieș): „– *Domnule Nicolae Manolescu, ce părere aveți despre faptul că fostul dvs. coleg de partid (PAC) Liviu Antonesei, în prezent unul dintre liderii Inițiativei social-liberale pro-Stolojan, a declarat că, în opinia sa, PNL se va desprinde de CDR, va merge singur la alegerile generale și va avea un candidat propriu la Președinție? Îi împărtășiți părerea?* – Am auzit unele declarații ale lui Antonesei, dar nu știam că a devenit liderul unui grup social-liberal... Tot ce pot să spun este că vorbește exclusiv în nume personal, cel puțin până la această oră... Nu există nici un element în PNL care să vină în sprijinul acestor declarații. Cel puțin la nivel oficial. Altfel, atât în interiorul, cât și în exteriorul partidului, există unele voci care susțin că ar trebui ca PNL să procedeze așa, dar nu e o decizie pe care să o fi luat conducerea liberală, în urma unei întâlniri. Mai mult decât atât, suntem legați de semnarea unui protocol cu CDR! – *Liviu Antonesei v-a fost coleg în PAC și, după fuziunea cu PNL, a plecat... Credeți că ar putea să se întoarcă, alături de dvs., în cadrul Partidului Național Liberal?* – Nu-l împiedică nimeni, dacă dorește să se întoarcă, e un om valoros, un poet și un publicist binecunoscut. Eu cred că nu s-ar pune, din punctul nostru de vedere, nici o problemă să ar dori să revină. – *În ceea ce privește posibilitatea «absorbirii» acestei Inițiative social-liberale de către PNL, Antonesei spune că ea ar putea deveni realitate cu o condiție: PNL să-l sprijine pe Theodor Stolojan la Președinție. Ce părere aveți?* – Personal, nu cred că e cazul să ne aruncăm acum într-o campanie pro-Stolojan pentru Președinție. – *Înainte de fuziunea PL '93 cu PNL, formațiunea lui Dinu Patriciu spunea că PAC este un partid mai degrabă de stânga. Acum, o dată cu intrarea unui grup social-democrat în PNL, se poate spune că s-a întărit aripa stângistă? Se va produce o alunecare spre stânga a liberalilor?* – Eu nu cred în această împărțire. Nu mă simt mai la stânga sau mai la dreapta decât Stoica sau decât Patriciu! Venirea ex-democraților înseamnă, de fapt,

poate nu atât întărirea stângii, cât întărirea unui anume pol social în Partidul Național Liberal, cu alte cuvinte, legat mai firesc de protecția socială. Dar diferențe de doctrină între ei și noi, foștii PAC-iști, PL-iști. PNL-iști, nu există. Poale doar în măsura în care întărirea protecției sociale contează, asta ar fi o posibilitate... dar în afară de asta nu e nimic!”.

2 iunie

● În „Ziarul de duminică” (nr. 2), Constantin Stan publică un articol despre **Amurgul boemei literare**: „Boema este o stare a spiritului, dar și a locurilor. Peste locurile boemei bucureștene s-a tras cortina. Casa Scriitorilor de pe Calea Victoriei (...) are acum aerul unui mormânt uriaș. Goală, pustie și rece, văduvită de zumzăiala, gâlceava și intensitatea trăirii scriitorilor, s-a prăbușit în sine prin sobrietatea, fastul și prețurile care o fac prohibită. Capșa a apus și ea. La Lido se fac și se desfac azi jocurile mai pământene ale intelectualelor ocupații de a da cu piciorul într-o minge sau ale altor cinstite ocupațiuni. Despre Tosca, Albina, Trocadero abia dacă-și mai aduc aminte eroii generației ’60 (...). La Mogoșoaia nu mai vin nici ecouri despre marii scriitori, dar nici marii boemi care au trăit, au scris, au visat și au întemeiat noi legende ale locului./ Mi-e greu să cred că discotecile, café-interneturile, cârciumile de mare lux sau mulțimea de dughene numite baruri sunt spații pentru o nouă formă a boemei literare”. (E evocat, la începutul articolului, boemul Tașcu Gheorghiu, „înrupare dintre cele mai trainice ale Crailor, amestec de levantinism, lejeritate balcanică și cult al Cărții, al fineturilor intelectuale și al artei conversației, al plăcerii de a vorbi și de a asculta, al boemei atât de departe de înțelesul strâmt al dicționarului”). □ La rubrica „Atelier”, Marius Ianuș consemnează un proiect al artistului plastic Mircia Dumitrescu: „o carte uriașă, cu pagina de patru metri pătrați, care va conține 33 de poeme de Nichita Stănescu”; „Cartea lui Mircia Dumitrescu va avea doar 13 exemplare și va fi expusă în câteva muzee. Ea cuprinde poeme inedite, printre care și unul dedicat artistului plastic: *Decalog pentru Mircia*. Paginile de poezie vor fi acompaniate de câteva gravuri care vor încerca să redea atmosfera stranie, vraja poemelor nichitastănesciene” (*Mircia Dumitrescu face o carte pe măsura lui Nichita Stănescu*). □ La pagina „Bibliomania”, Dan C. Mihăilescu (*Șapte mii de pagini*) recenzează un volum masiv al lui Victor Felea, *Jurnalul unui poet leneș, ianuarie 1955-martie 1993* (ediție de Lidia Felea, Ed Albatros, 883 de pagini): „Cine-ar fi crezut? Insignifiantul, sfiosul, micuțul, retractilul, firavul, atât de cumintele și delicatul poet clujean Victor Felea (1923-1993), omul neluat în seamă de nici un clasament, uitat aproape complet, țâșnește în bătaia reflectoarelor breslei literare cu un jurnal ce rivalizează ca substanță umană și redare a atmosferei literare românești (...) cu cele patru volume ale *Jurnalului* lui Mircea Zăciu! (...)/ Din cele 7.000 de pagini (36 de caiete a câte 200 de pagini și opt blocnotesuri [...]), Lidia Felea,

soția scriitorului, a eliminat nenumăratele, inevitabilele redundanțe și pagini prea domestice, fără semnificație, dar și – aici e loc pentru regretul nostru! – «unele dintre însemnările pe care, din dorința de a nu leza orgoliile unor confrăți, sunt sigură că autorul le-ar fi omis»". ■ Pe aceeași pagină, Alexandru Condeescu propune următorul **Top**: 1. Ioan Groșan, *Povestiri alese*; 2. Cristian Popescu, *Arta Popescu*; 3. Cilibi Moise, *Practica și apropourile lui Cilibi Moise, vestit în Țara Românească*; 4. Mircea Danelic, *Marilena și câteva voluptăți*; 5. Dan Lungu, *Cheta la flegmă*; 6. Felicia Mihali, *Țara brânzei, Mica istorie, Eu, Luca și chinezul (romane)*; Mircea M. Ionescu, *Taximetrist de noapte la New York*. □ Sub genericul „Ancheta”, Constantin Stan publică un material cu titlul **Bookarest 2000: „Dacă nu ești la Târg, nu exiști”**: „Târgul de Carte de la București este, totuși, mai mult imagine decât afacere./ La Târg, mai toată lumea vine ca să fie văzută. (...) Vin editurile, cu mic, cu mare, etalând puzderie de titluri, de autori, de programe, de serii, de oferte. Cu cât trec anii, cu atât oferta este mai mare. Dar, de cele mai multe ori, nu din pricina creșterii numărului de titluri noi, ci din aceea, mai mărunță, a expunerii întregii producții editoriale nevândute sau rămase în depozite. Multe edituri au avut standuri sărăcicioase, încropite, cu titluri scoase în urmă cu cinci-șase ani. (...) Marile Târguri de carte din Occident sunt, în general, pentru prezentare și afaceri, nicidecum pentru vânzare cu bucată. (...) / Au fost mai puține edituri decât anul trecut, semn că nemiloasa concurență face victime (...). Un paradox, sesizat de Gheorghe Crăciun, consilier editorial la «Paralela 45», este că nu marile edituri vând cel mai mult. Există edituri cu o ofertă mai mică, dar extrem de importantă. Ceea ce se pierde în extensie se câștigă în profunzime. (...) / Acest aspect comercial reprezintă cel mai sensibil punct al Târgului. Contractele sunt puține și ele vizează în primul rând relația edituri-instituții și mai puțin decât s-ar crede edituri-difuzori. (...) Bibliotecile și instituțiile au fost cele care au mișcat cel mai mult în perimetru cărții etalate la Teatrul Național. În schimb, în manieră occidentală s-au arătat distribuitorii de carte străină, ofertând chiar editurilor cu o rețea proprie de difuzare. (...) / Publicul a fost diversificat. În absența studiilor sociologice care să măsoare diversitatea pe grupe de vârstă, de studii, de sex, ne mărginim numai la observațiile cu ochiul liber și urechea ciulită la discuții. (...) La Târg au venit foarte mulți tineri, iar după stăruinta cu care s-au oprit asupra unor titluri sau autori, după replicile de cunoscători, cei mai mulți erau studenți sau elevi din clase terminale”.

● La rubrica „Interstii” din „Dilema” (nr. 381), Alexandru Călinescu îi dă o replică ideologică unui articol din „Observator cultural” al sociologului Mihai Dinu Gheorghiu despre sociologul francez Pierre Bourdieu (**Bourdieu**): „Cine e *fan* al lui Revel nu poate să fie și *fan* al lui Bourdieu. Un articol elogios al Monicăi Lovinescu despre *la grande parade*, noua carte a lui Revel («România literară», nr. 18) l-a determinat pe Mihai Dinu Gheorghiu să facă o serie de precizări «pentru informarea cititorului român» – în «Observatorul

cultural» (nr. 12). Cititorul care sunt rămâne însă, chiar și după lectura acestor precizări, cu câteva nedumeriri (...) În ultimii ani cel puțin, mai mulți intelectuali (inclusiv sociologi) au constata că dialogul cu Bourdieu a devenit imposibil”.

3 iunie

● În „România liberă”, Nicolae Prelipceanu publică o corespondență specială de la Lisabona (*Un proiect european: Trenul Literaturii 2000 va parcurge 7000 km*): „De trei ani lucrează la împlinirea unui proiect îndrăzneț o echipă germană, de la *literatur-ERKstat* Berlin, plus câteva alte echipe, din Franța în principal, unde au avut loc o serie de colocvii pregătitoare./ Proiectul prevedea sărbătorirea noului mileniu printr-un fel de caravană a scriitorilor europeni: 130 de scriitori din 45 de țări europene urmau să parcurgă traseul, imaginat cândva, în secolul trecut, de Georges Nagelmackers, fondatorul și directorul de la «Compagnie Internationale des Wagon-Lits»: de la Lisabona la St. Petersburg și înapoi la Berlin, trenul de la începutul veacului străbătea miile de kilometri în 90 de ore, sub numele de Expresul Sud-Nord. (...)/ Călătoria începe pe malul Atlanticului, la Lisabona, unde scriitorii se vor întâlni mâine. De aici, traseul este următorul: Madrid – Bordeaux – Paris – Lille – Bruxelles – Dortmund – Hanovra (Expo 2000) – Malbork – Kaliningrad – Vilnius – Riga – Tallinn – St. Petersburg – Moscova – Minsk – Brest – Varșovia, pentru a se sfârși la Berlin. Plecarea din Lisabona a fost prevăzută pentru ziua de 7 iunie, iar sosirea la Berlin pentru mijlocul lunii iulie./ În fiecare din aceste orașe (...) vor avea loc întâlniri literare, colocvii privind Europa unită, totul fiind legat de sărbătoarea mileniului, foarte importantă în Europa, complet neglijată în țara noastră, unde alegerile și toată trena lor de manipulări și dezvăluiri ocupă anul acesta primul loc. (...)/ Proiectul este patronat de UNESCO, de Consiliul Europei și de Comisia Europeană, iar în fiecare țară este susținut de ministerele culturii și de asociațiile de scriitori./ La sfârșitul călătoriei și al seriei de întâlniri cu publicul și cu intelectualii din țările străbătute, participanții vor scrie câte un text inspirat din cele trăite, compunând împreună o carte enormă, care, se speră, va fi tradusă în toate limbile europene. Până atunci, însă, proiectul este detaliat pe internet, unde pot fi citite și o antologie din textele participanților, cât și biografiile acestora”.

5 iunie

● La Sala Amfiteatru a Teatrului Național din București se decernează Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1999. Juriul format din Eugen Negrici (președinte), Monica Spiridon, Mircea Mihaieș, Răzvan Petrescu, Nora Iuga, Lucian Alexiu, Gheorghe Schwartz, Radu Lupan, Bogdan Ghiu, Leo Butnaru și Ștefan Agopian a decis acordarea următoarelor premii: POEZIE: Constantin Abăluță, *Cârțița lui Pessoa* (Editura Ex Ponto); Mariana Marin, *Mutilarea*

artistului la tinerețe (Editura Muzeul Literaturii Române); Ion Es. Pop, *Pantelimon 113 bis* (Editura Cartea Românească); Ioan T. Morar, *Șovăiala* (Editura Brumar). La secțiunea PROZĂ nu s-a acordat nici un premiu. CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ: Sorin Alexandrescu, *Privind înapoi, modernitatea* (Editura Univers); Ioana Pârvulescu, *Alfabetul doamnelor* (Editura Crater). ESEU: Vitalie Ciobanu, *Frica de diferență* (Editura FCR); Gheorghe Iova, *Acțiunea textuală. Bunul simț vizionar* (Editura Paralela 45). PUBLICISTICĂ: George Arion, *O istorie a societății românești contemporane în interviuri*, vol. I-II (Editura Fundației «Premiile Flacăra-România»). LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET: Grete Tartler, *Răsul ocrotit de lege* (Editura Cartea Românească); Lidia Handabura, *Povestiri din anul Cometei* (Editura Hestia). DRAMATURGIE: Vlad Zografi, *Viitorul e maculatură* (Editura Humanitas); Horia Gârbea, *Decembrie, în direct* (Editura Allfa). EDIȚII CRITICE: Gabriel Ștrempel, *Cronograf – tradus din grecește de Pătrașcu Danovici*, vol. I – II, Editura Minerva. DEBUT: Cornel Ivanciuc, *Cartea cuceririlor* (Editura Cartea Românească); Gabriel Coșoveanu, *O generație pierdută* (Editura Scrisul Românesc), Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* (Editura Paralela 45); Alexandru Ioan, *Scriptura sinucigașilor* (Editura Scrisul Românesc). TRADUCERI: Ion Petrică, W. Gombrowicz, *Trans-atlantic Pornografie* (Editura Univers); Ștefania Mincu, Pier Paolo Pasolini, *Petrol* (Editura Pontica). PREMIILE MINORITĂȚILOR: 1. BogdánLászló, *Szentgyorgy Demokritos (Democrit din Sfântu Gheorghe)*, proză scurtă în limba maghiară (Editura Kaláka, Sfântu Gheorghe); 2. Jánosházy Györy, *Shakespeare. Ódráma (Cinci drame)*, traducere în limba maghiară (Editura Mentor, Târgu Mureș); 3. Slavomir Gvozdenovici, *I (Și)*, poezii în limba sârbă (Editura Hestia, Timișoara); 4. Mihailo Mihailiuk, *Dzvonar (Clopotar)*, versuri în limba ucraineană (Editura Mustang, București). PREMIUL FUNDAȚIEI „ANDREI BANTAȘ”: Nicolae Iliescu – Bulat Okudjava, *Întâlnire cu Bonaparte* (Editura Univers, București, traducere din limba rusă). ALTE PREMII: Geo Dumitrescu – Opera omnia; Nicolae Breban – Premiul Național de Literatură. PREMIUL PENTRU TRADUCEREA LITERATURII ROMÂNE ÎN STRĂINĂTATE: Mihai Eminescu, *Luceafărul și Scrisorile* – traducere în limba sârbă de Ileana Ursu și Milan Nenadić, Editura Libertatea, Novi Sad.

6 iunie

● Sub genericul „Eveniment” și sub titlul **93 de scrisori indeite ale lui Eminescu recuperate după 111 ani. Povestea unei restituiri**, „Observator cultural” (nr. 15) publică un interviu acordat de Christina Zarifopol-Ilias lui Ion Bogdan Lefter, în preambulul apariției volumului *Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondență indeită Mihai Eminescu – Veronica Micle* (ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Ilias,

Editura Polirom). Ch. Z.-I.: „...În prefața cărții dau toate detaliile. (...) Știam doar că există niște scrisori, că au fost transmise din mamă în fiică cu promisiunea că vor rămâne în familie, ca documente de familie. (...) Hârtia e originală, fundița roz... totul e păstrat cum a fost. Cine să inventeze 93 de scrisori ale lui Eminescu?! Știu că plutește îndoiala asupra câtorva dintre cele cunoscute până acum... (...) Erau învelite într-o hârtie subțire de epocă, legate cu o sfornică roz, și așa s-au păstrat într-o voltă de bancă. (...) Într-o bancă din Elveția. (...) Scrisorile nu erau așezate în ordine, așa că a fost multă muncă în această etapă. Apoi a urmat munca și mai migăloasă de transcriere. Scrisul lui Eminescu e foarte greu de descifrat și a trebuit mai întâi să mă obișnuiesc cu modul lui de a face literele. (...) Din toamna lui 1999 (...) până în ianuarie 2000 am făcut catalogarea, iar transcrierea – din ianuarie până la începutul lui aprilie. (...) Cu mâinile tremurânde. Mi-a fost la început foarte greu să le ating. (...) Să ating scrisorile care fuseseră în mâinile lui Eminescu și ale Veronicăi... (...) În momentul în care am început să le transcriu și m-am transpus în epocă, nici nu mai știam unde mă aflu: la Bloomington în 1999-2000 sau la sfârșitul secolului trecut, cu Eminescu și Veronica. Pe urmă, să vezi o scrisoare cu urmele lui de lacrimi pe care ea a notat «A plâns scriind-o» – a fost un moment cu adevărat copleșitor. (...) Sunt cam 400 de pagini de scrisoare, de mărimea unei coli obișnuite îndoite în două. Pe unele pagini sunt scrisori cu doar câteva rânduri, altele sunt mai lungi. Cartea va avea 500 de pagini. Nu va fi o ediție critică, ci o restituire documentară”; „Totul e foarte bine păstrat./ *Deci scrisorile nu sunt în pericol de degradare?* Nu. Toate scrisorile au stat în teanc./ *Cu plicuri sau fără plicuri?* Fără, fără plicuri. Noi le-am pus pe fiecare în interiorul unei folii fără acizi, o folie specială pentru păstrarea documentelor, astfel încât să nu se deterioreze./ *Și ele se păstrează acum unde?* În altă bancă. (...) În America”. □ În cuprinsul câtorva pagini, sunt comentate cărți recent laureate la Gala Premiilor ASPRO: ■ Paul Cernat (*Sensul, memoria și morala exilului*) scrie despre volumul Monicăi Lovinescu *La apa Vavilonului*, „o carte a unui destin asumat la modul radical, cu fermitate neostentativă, cu naturalețe și modestie. O carte de care aveam nevoie”; ■ Luminița Marcu (*Un volum câștigător*), despre *Mutilarea artistului la tinerețe* de Mariana Marin: „S-a spus despre Mariana Marin că este o poetă de tip expresionist, o poetă a marilor teme moderniste, oarecum în dizidență față de trendul biografist și jucăuș al luniștilor. Observațiile sunt valabile și pentru acest volum; ce s-ar putea adăuga ar fi o oarecare detașare în plus, o distanță față de propria ființă care duce nu la exacerbaria ironiei, ci la posibilitatea persoanei a treia”; ■ Cristina Ionică (*Gravitate și joc*), despre *O spovedanie a textului* de Gheorghe Ene: „Textele cele mai reușite, din punctul de vedere al unui cititor al anului 2000, sunt acelea în care jocul cu limbajul reușește, cum ar spune Mircea Nedelciu, să «ia în posesie» o «poveste» (*Un text de o zi, Picătura din cer* etc.). Cele mai noi proze din acest volum (1990) ilustrează

însă o altă direcție: către un hibrid experimentalist-pamfletar în care, în general, primul element are de suferit de pe urma celui de-al doilea”; ■ C. Rogozanu (*Recenzieiova*), despre Gheorghe Iova și *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii*: „În fond, același Iova: «acțiune textuală» în forță, inovație, experimente de limbaj, de așezare în pagină, de orice. Însă mi s-a părut că nimic nu-l inseriază mai mult pe acest scriitor decât eticheta de experimentalist. Dacă ar fi așa, ar fi de ajuns să deschidem orice volum al său la întâmplare, să citim o pagină-două și să putem formula o judecată pertinentă. Acest «roman în fărâme» este o încercare de evadare de sub un termen-umbrelă nociv – o încercare «timidă» pe care autorul, probabil, n-ar recunoaște-o, dar care mie mi s-a părut evidentă. Cred că un experiment are o componentă vitală despre care nu se prea amintește: ochiul naiv care trebuie șocat – cititorul versat trebuie să-și compună o astfel de perspectivă pentru a valida calitatea de experiment. Or, în acest caz, avem de câștigat tocmai dacă păstrăm cât mai mult perspectiva «naivă», dacă reușim să-l citim pe Iova mult mai direct și mai simplu decât el însuși și-ar dori. Și vom găsi «literatură în draci!»”; ■ Carmen Mușat (*Excurs hermeneutic și autobiografie ludică*), despre volumul de eseuri al lui Ștefan Borbély *Visul lupului de stepă*, „o veritabilă critică dialogică, ale cărei trăsături distinctive ilustrează condiția metadiscursului la sfârșitul unui secol marcat de rapida evoluție a modelor și tendințelor teoretice”; ■ Bogdan Ciubuc (*Promisiune îndeplinită*), despre poezia lui Marius Oprea din *Solo de tamburină*, „o promisiune îndeplinită târziu, dar cu aplomb”, „un straniu amestec de sensibilitate exacerbată și tenebros difuz, de explorare obsesivă a propriei biografii și livresc melancolic”. □ În *Note despre un „bursier înfometat al vieții”*, Mihai Dragolea semnalează *Jurnalul unui poet leneș (ianuarie 1955-martie 1993)* de Victor Felea (ediție îngrijită de Lidia Felea, Ed. Albatros, 2000, 850 p.): „O carte uimitoare mai ales pentru cei care l-au cunoscut pe autor, i-au văzut silueta fragilă, au avut parte de delicata sa înțelegere și discreta prezență. Nu-ți vine să crezi defel că Victor Felea este autorul acestui tom impozant. (...) Scriitorul și omul și-au onorat promisiunea până în ultima clipă, cu o consecvență admirabilă. (...) Di atenția încordată spre sine nu se prea alege laudele aferente, ci mai ales reproșurile și criticile (...). mai rar scriitor al timpurilor noastre într-atât de nemulțumit de sine. (...) Un eventual cercetător al nemulțumirii de sine la scriitorul român va trebui negreșit să-l nominalizeze pe Victor Felea printre campioni. (...)/ Soarta a vrut ca Victor Felea să fie implicat în cele mai importante mișcări culturale din Clujul celor mai dificili ani de comunism. (...) Cine este interesat de cele întâmplate la «Almanahul literar», «Steaua», «Tribuna» multe și felurite va afla din acest jurnal. Autorul jurnalului este un foarte fin portretist al unor chipuri care au agitat sau au făcut vogă în lumea literară a ultimelor decenii (...). Sunt destule preferințe și amendamente, prietenii declarate și adversități abil mascate, dar n-am mai citit, personal, ceva

mai sever și mai convingător decât în *Jurnalul unui poet lenes* despre un personaj cum este Mihai Beniuc. (...) Fără a avea competența unor sondaje sofisticate și executate științific la comandă, protagonistul jurnalului vede tot ce se petrece în preajmă”. □ Este publicat (în traducerea Valentinei Duță) un articol al lui Claude Karnoouh, *Capitalism românesc și de aiurea...*: „Privatizarea veniturilor, socializarea pierderilor. Această definiție critică a capitalismului celui mai liberal, dată nu de mult de către unul dintre cei mai de seamă economiști americani, John Kenneth Galbraith, mi se pare a fi de o actualitate arzătoare, tocmai în măsură de a furniza o descriere a regimului de «tranziție» care guvernează destinele țărilor din fostul bloc comunist și al României, în particular./ (...) Când capitalul nu este importat din străinătate, de unde provin sumele considerabile, de sute de mii de dolari, care să permită cetățenilor români cumpărarea unor întreprinderi importante? Știind că sub regimul precedent, o asemenea acumulare de capital era nu numai interzisă, dar și imposibilă, această rezervă financiară s-a constituit, deci, după pseudo-revoluția din 1989. Pe ce baze s-a format această bogăție, dacă nu pe furtul sistematic din banul public?/ Deși muncitorul sau țăranul conștientizează greu acest lucru, bogăția României în capital industrial (chiar dacă, în parte, învechit) nu era un lucru de neglijat. Astfel, noțiunea de proprietate colectivă, realizată prin munca tuturor, nu constituia numai un simplu discurs ideologic golit de orice experiență practică, ci avea o existență reală, chiar dacă profiturile imediate, o dată reglate costurile de producție, nu erau redistribuite în mod egal./ (...) Descriind privatizarea în fostl bloc sovietic, un editorialist de la «Figaro économique» – ziar greu de bănuat a avea înclinații de stânga – vorbea de cel mai mare «hold-up» al secolului, dus la împlinire cu binecuvântarea autorităților financiare și politice ale țărilor din Grupul celor 7. Puțin contează cine apuca bucata, condiția era ca ordinea socială să fie menținută în Est. (...)/ Cum în România capitalismul trăiește o a doua șansă (prima variantă n-a fost tocmai blândă față de țărani, cf. Ștefan Zeletin, *Burghesia românească*), de ce s-ar arăta acum sub o altă față decât aceea care i-a aparținut dintotdeauna, aceea a violenței, violență care nu este altceva decât veșnicul promotor al istoriei? (...)/ Mi se va spune, desigur că în timpul celor cincizeci de ani care au urmat celui de-al doilea război mondial, capitalismul occidental s-a manifestat într-o formă mai temperată. A spune acest lucru înseamnă a uita că societatea capitalistă avea un dușman, URSS, și că, pentru a lupta împotriva acestui dușman, trebuia să mobilizezi majoritatea cetățenilor în jurul puterilor politice, să solidarizezi masele de muncitori și angajați cu țelurile războiului rece, să practici, deci, acel capitalism New Deal (...), caracterizat prin redistribuirea parțială a profiturilor din sectorul privat activităților sociale generale care au ca sarcină gerarea bunului comun al unei colectivități. Îndată ce dușmanul sovietic a dispărut, este ușor să constăți cum această politică este pusă la stâlpul infamiei, transformând, de exemplu, megapolisurile occidentale

într-o serie de ghetouri izolate (...)/ De ce ar trebui să fie altfel în România? Pentru că este vorba de un destin și de o fatalitate. Era necesară iluzia protocronistă a lui Noica pentru a crede că, prin Eminescu și Blaga, românii ar fi putut să scape... Nici Hölderlin, nici William Wordsworth (...), nici Rilke, nici Montale sau René Char nu au putut să ne protejeze..., ei nu au făcut decât să profețească uneori, adică să transpună în cuvinte distrugerile și ruinele viitorului. Un astfel de destin ne așteaptă (inclusiv pe cei care îl critică) și ne conduce implacabil la împlinirea sa. Va fi un sfârșit pe care înmulțirea catastrofelor ecologice cu cortegiul nesfârșit al poluării, pe de o parte, și stăpânirea deplină a stocului genetic uman cu rasismul genetic pe care îl prezice, pe de altă parte, ne ajută să-l întrezărim? Cel care va răspunde la această întrebare va putea schița viitorul”. □ Din sumar: un articol al lui Codrin Liviu Cuțitaru, **Revoluția critică de după 1965**, pornind de la volumul *Critical Theory Since 1965*, Edited by Hazard Adams, Leroy Searle, Tallahassee, Florida State University Press, 2000; un eseu al lui Ioan Petru Culianu, tradus din limba franceză de Dan Petrescu, **Fantasmele erosului la Eminescu. Poemul „Luceafărul”**; un interviu luat de Raluca Alexandrescu Irinei Bădescu, profesor la catedra de Limba franceză, Facultatea de Limbi străine, Universitatea din București: **În România, gândirea despre universitate trebuie rearticulată** (I.B. semnalează, între altele, faptul că „Există o caracteristică a catedrelor de limbi străine, unde se formează, poate nu chiar clanuri, dar oricum ceva foarte apropiat lor. Există vocații familiale, se mai trece ștafeta de la părinți la copii sau la nepoți. Fenomenul acesta ar merita o discuție aparte, pentru că asistăm tot mai mult la el și poate să reprezinte un semnal îmbucurător, un efort de recreere a elitelor «stârpite» în perioada comunistă. Desigur, solidare cu un alt tip de societate, pe care urmează să o reprezinte”).

● Revista „22” (nr. 23) se deschide cu un editorial al lui H.-R. Patapievici, **Securitatea – o amenințare la adresa securității naționale**: „Întrebat de Gabriela Adameșteanu cu doar o lună înainte de a fi asasinat de ce la noi totul a trebuit făcut cu atâta sânge, Ioan Petru Culianu a răspuns sec: «Nu știu. O fi specificul național». Întrebarea pe care mi-o pun este: ținea fosta Direcție a Securității Statului de specificul național? Îmi pun această întrebare deoarece tot ce ni se întâmplă rău de zece ani încoace (ca să nu mai amintesc de relele dinainte) este într-un fel legat de fosta Securitate și de foștii ei securiști. Această legătură, din păcate, nu poate fi întotdeauna documentată cu dovezi irefutabile, motiv pentru care securiștii și susținătorii lor pot oricând ridiculiza «paranoia» celor care explică răul românesc prin supraviețuirea sinistrei instituții, acum dispersată și camuflată în structuri cu fațadă democratică. Iar când totuși legătura dintre anumite infracțiuni clare și foștii securiști poate fi cu temeinicie făcută, atunci observăm că, pentru a-i acoperi, alte și alte structuri și instituții ale statului intră în acțiune pentru a le șterge urma ori pentru a-i exonera de responsabilitatea în justiție. Solidaritatea unor părți ale

statului român cu acțiunea de durată a foștilor securiști, ca și spiritul de corp format în jurul faptelor evident penale ale acestora ridică următoarea dilemă: statul îi sprijină pentru că sunt, numeric vorbind, peste tot, ori o face pentru că, în articulațiile sale, el nu este decât emanația și instrumentul lor?”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 521), Viorica Rusu publică un interviu realizat cu Cristina Zarifopol: „Studiile lui Vatamaniuc și Augustin Z.N. Pop nu exclud posibilitatea existenței unor scrisori necunoscute până acum. De altfel, Vatamaniuc emitea chiar ipoteza că apariția unor alte scrisori ar putea fi partea cea mai interesantă a corespondenței dintre cei doi. Au fost bănuieli, alimentate de amenințările Veronicăi Miele, că o bună parte a scrisorilor au fost arse. Dar, după cum se vede, acest lucru nu s-a întâmplat. De existența scrisorilor a știut mama mea. Ele au fost ținute în familia Veronicăi și s-au transmis din mamă în fiică. Veronica a avut două fiice: cea mare, Valérie, și cea mică, Virginie. Valérie era mezzosoprană, destul de cunoscută, măritată întâi Nanu și apoi Sturdza. Din căsătoria Nanu a avut o fiică, Grațielă Nanu, măritată Grigorcea, care, la rândul ei, a avut o fiică, pe Ana Maria Grigorcea, care este ultima posesoare a scrisorilor. În 1937, mama mea era profesoară particulară de latină și greacă a acestei fete și a trăit cu familia Grigorcea foarte mulți ani în străinătate, pentru că domnul Vasile Grigorcea a fost ambasadorul României la Londra, la Paris și la Vatican până în 1944. Ei nu s-au mai întors în România niciodată. Ana Maria s-a căsătorit cu un senator italian și are doi copii, o fată și un băiat. Mama mea știa, din timpul cât a trăit cu ei, de existența acestor scrisori, dar mai știa că, în ciuda presiunilor care s-au făcut pe lângă d-na Grigorcea, dumneaei nu a vrut să le publice”, pentru că „a considerat că sunt documente de familie și că sunt foarte personale. Și dacă cealaltă fiică, Virginie, a dat publicității scrisorile pe care le-a avut ea, Valérie le-a păstrat cu multă discreție și, după cum se vede, a avut un număr mult mai mare la începutul secolului, Valérie a corespondat cu Ion Slavici – a scris un jurnal, care s-a pierdut, în care erau multe amintiri, din păcate pierdute și ele. (...) Dorința mamei ei a fost, până în ultima clipă de viață, ca aceste scrisori să rămână în familie. Ele au fost depuse într-o bancă din Elveția, în hârtia originală, legate cu fundiță roz. Nimeni n-a umblat la ele. Mama mea a venit din Statele Unite în anii '80 și, la un moment dat, a putut să călătorească în Italia, rămăsese în foarte bune relații cu fosta ei elevă și, între timp, deveniseră rude, prin tatăl meu. Ducându-se în Italia, ani de-a rândul a insistat ca aceste scrisori să nu se piardă, pentru că fiii mătușii mele puteau să treacă ușor peste importanța lor. An după an, mama a insistat. Ezitarea mătușii mele e explicabilă: promisese să respecte una dintre cele mai mari dorințe ale mamei sale, dar la fel de conștientă era că scrisorile fac parte din patrimoniul cultural românesc. Ultimul argument al mamei mele a fost acela că anul 2000, «anul Eminescu», este cel mai bun context pentru publicarea lor. În final, mama mi le-a adus în America și așa am început munca de pregătire a tipăririi lor în

volum. Această ediție nu este una critică. Este o ediție care pune la dispoziție transcrierea scrisorilor cu facsimile. Istoricul și criticul literar are la dispoziție materialul documentar inedit ca să elaboreze noi teorii, noi puncte de vedere asupra relației dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu”.

7 iunie

● În „România literară” (nr. 22), Mircea Mihăieș creionează o imagine apocaliptică a unei Româнии dominate de intelectualitatea mediatică apropiată de PDSR și aliații săi (*Cântând în zoaie*): „Trebuie să vă imaginați scena în toată splendoarea ei: în mijloc, Adrian Păunescu, slăbit, obosit, îmbătrânit, însă în continuare cu un cap mai înalt decât restul adunării. În lateral, redați oblic de camerele de luat vederi, invitații: obișnuita pleavă ex-comunistă, asezonată cu două-trei figuri bizare, pe care nu știi de unde să le iei. (...) / Discuțiile, ca de obicei, haotice. De la fotbal și medicină populară la politică și economie. Polemici tembele (Miron Mîtea contra Mihai Alexandru Stoenescu), replici aberante, incoerențe de nivelul unor preșcolari, lingușeli scabroase (Cerveni către tribunul asudat în cămășă bicoloră: «Vadime, ești inteligent!»). Și multă, multă incultură. O parte provenită din cea mai joasă ignoranță (pentru reprezentantul unui partid de intelectuali, ca dl. Stoenescu, e totuși prea mult să spui în gura mare, la televizor, că ai urmat cursuri de «imagologie» și că aceasta este «știința administrării imaginii publice!»). (...) Ca într-un blestem, vom continua să ne târâm zilele sub biciul lui Iliescu și în divagațiile incult-grosolane ale invitaților lui Păunescu, Tucă sau Diaconescu. Vom trăi cu sufletul la gură, între o dezvăluire și alta, între o lichidare și alta de bănci, de instituții culturale, de universități, ba chiar de județe și provincii întregi. (...) / Liderii de opinie români nu au de ce să fie altfel decât poporul român. Mă îndoiesc că o emisiune ca a lui Bernard Pivot ar atinge la noi măcar unu la sută din cota *talk-show*-urilor tembele și a concursurilor pentru handicapați mintal care au confiscat orele de vârf ale transmisiilor TV. Arta a devenit ceva rușinos iar cultura o boală ce trebuie eradicată cât mai repede. Liceele sunt adevărate școli profesionale de exersare la scară largă a bătaii, traficului de droguri și violului, iar universitățile, locul de muncă al peștilor, prostituatelor și borfașilor de toate speciile. Aici am ajuns. Aici, la porțile unei Europe spre care stăm cu fața, dar înaintăm cu spatele. Ca într-un step sinucigaș, o populație bezmetică de Fred Astaire-i și Gene Kelly-i dansează pe tavan și pe pervazul ferestrelor, cântând în zoaiele proprii nimicnicii pentru că mersul normal a devenit pentru ea nefiresc, iar vorbirea normală o jignire insuportabilă”. □ La „Cronica edițiilor”, în pragul comemorării lui Mihai Eminescu, Z. Ornea scrie acid despre un volum mai vechi al eminescologului N. Georgescu – *Cercul strămt. Arta de a trăi în vremea lui Eminescu* (Ed. Floare albastră, București, 1995) (*Tot despre senzațional în istoriografia literară*): „Am comentat, în 1994, cartea d-lui N. Georgescu *A doua viață a lui*

Eminescu, socotind-o o intruziune păguboasă a senzaționalului în istoriografia literară. N-am știut, în zăpăceala de acum de pe piața cărții, că dl. N. Georgescu a recidivat, publicând, în 1995, o a doua carte (...). Descoperind-o recent, am citit-o și îmi fac datoria față de cititorii mei să o comentez. Și asta pentru că aceste cărți ale d-lui N. Georgescu (...) semnaleză o maladie periculoasă cu totul pentru istoriografia literară. Aceea că autorul își imaginează un scenariu posibil, căutând apoi – și negăsind – probe documentare care să-l sprijine și să-i dea viață. Dar, cum spuneam, probele neputând fi colectate, pentru bunul motiv că nu există, rămâne, dezgolită și schilavă, armătura scenariului prestabilit. (De regulă, în istoriografia literară se procedează invers. Probele documentare colectate și interpretate duc, dacă e cazul, la un scenariu posibil. Dar asta, par a crede unii, este o metodologie tradițională, pe care o resping cu superbie condamnabilă.) Ideea de la care pornește dl. N. Georgescu, pusă la cale în fosta redacție a «Luceafărului» (contribuția d-lui Mihai Ungheanu fiind, în acest nefericit caz, hotărâtoare), este că Eminescu, încă din 1881, a fost victima unei îngrozitoare cabale, menită să-l elimine din viața publică (cu deosebire din publicistică), planul neocolind nici posibilitatea lichidării sale fizice. De aceea boala sa n-a fost boală, n-a fost tratat cum se cuvine, iar Maiorescu i-a editat, în lipsă, placheta din 1884 cu scopul ca poetul să nu-l mai îngăduie, în arenă, pe publicist. Și aceasta pentru că liberalii lui I.C. Brătianu, de acord cu opinia principelui (din martie 1881 rege) Carol I, au hotărât ca, pe plan extern, România, după raptul teritorial din 1878 când ni s-a răpit Basarabia, să-și caute alți aliați protectori, care să pună țara la adăpost de tendințele anexioniste ale Rusiei țariste. Și cum Franța, după moartea, în 1873, a lui Napoleon al III-lea ne abandonase, singurii aliați europeni, puternici și posibili, erau Germania și chiar Austro-Ungaria, cu tot contenciosul transilvan. S-a întâmplat că același punct de vedere îl împărtășeau și liderii politici junimiști (atunci li se spunea liderii Junei drepte), P.P. Carp și Titu Maiorescu. Eminescu, director la ziarul conservator «Timpul» (apoi a fost înlocuit din această demnitate), nu împărtășea acest punct de vedere, socotindu-l un proiect asasin la adresa românilor transilvăneni subjugăți și împilați s-a înscris și în Societatea «Carpați», menită să ducă la eliberarea fraților din Ardealul copleșit, și scria, cu radicală înverșunare, împotriva liberalilor, polemizând cu C.A. Rosetti (directorul «Românului»), deși nu se știa și nu se știe dacă și el era de acord cu proiectul lui I.C. Brătianu și al lui Vodă Carol. Că Eminescu, gazetar, a polemizat neîmpăcat cu «Românul», e un lucru știut și, aș nota, că, chiar dacă în unele cazuri punctuale avea dreptate, sub raportul perspectivei istorice dreptatea a fost de partea guvernului I.C. Brătianu care, în lunga sa guvernare, din iulie 1876-martie 1888 (...) a avut meritul extraordinar de a fi pus fundamentele României moderne. Din acest punct de vedere, istoric singurul important, Eminescu a fost un înfrânt. Dar de unde reiese că Eminescu era, atunci, în 1881-1883, un factor atât de important, în viața

publică, încât ca proiectul regelui – Brătianu și Carp-Maiorescu – să aibă izbîndă trebuia eliminat, inclusiv fizic? Un director la «Timpul» putea fi oricând înlocuit din post dacă factorii de decizie o hotărau. (...) Negreșit, dl. N. Georgescu dovedește, în amîndouă cărțile sale, multă știință de carte despre viața lui Eminescu și a epocii. În loc să elaboreze o biografie a lui Eminescu, eliberată de scenarii, se pierde în tufăriș, plimbându-se în grădinile scenariilor utopice, pentru care n-are documente probante. Păcat”. □ Al. Săndulescu comentează admirativ un noul volum al eminescologului Gheorghe Bulgăr, *Momentul eminescu în cultura română* (Ed. Saeculum, București, 2000) (*Momentul Eminescu*), iar Ion Hangiu semnează un eseu despre un pseudonim poetic al antijunimistului Petre Grădișteanu (P. Gellianu) din „Revista contemporană” (*Dosarul Gellianu*). □ Sub titlul *Mihai Eminescu, poet național român*, Ioana Bot publică un amplu fragment (susținut în 1997 la Colegiul Noua Europă) dintr-un volum aflat în pregătire, sub titlul *Eminescu – poet național român. Istoria și anatomia unui mit cultural*: „Fiind, în principiu, de acord cu afirmațiile lui L. Boia despre persistența obsesiei identitare la români, ca și despre componentele fundamentale ale imaginarului lor istoric; demonstrația de față se construiește identificând principalele rațiuni pentru care figura lui Eminescu primește statutul special de construct identitar în aceea că el poate încarna două atari componente fundamentale: autohtonismul și mesianismul. (...) La începutul secolului, reprezentării noii ideologii naționaliste, majoritatea lor – grupați în jurul lui Nicoale Iorga, descoperă scrierile jurnalistice ale lui Eminescu, pe care le editează și cărora le exploatează din plin fibra xenofobă, accesele naționaliste, antisemite (prima ediție datează din 1905 și îi aparține lui Ion Scurtu, a doua – din 1914, este realizată de A.C. Cuza). De la respingerea structurilor politice liberale (pentru care pleda Eminescu în vremea sa) la închiderea României într-un uriaș lagăr al naționalismului comunist din epoca lui Ceaușescu, manipularea textelor jurnalistului are o lungă și – am spune – neîntreruptă tradiție (...) în plan politic, mișcarea legionară, de extremă dreaptă, moștenitoare a ideologiilor naționaliste, în statu nascendi înainte de primul război mondial, va fi cea care va utiliza mitul, spre propria legitimare, în modul cel mai spectaculos. Caracterul ambiguu (Salvator/Victimă) înglobat în figura mitică reprezenta o atracție suplimentară pentru discursul legionar. Apostoli ai purității valorilor autohtone, ai necesarei regenerări a națiunii, legionarii «au deplasat accentul din zona puterii spre aceea a revoltei, de la dominația politică spre afirmarea spiritualității românești. Înclinați ei înșiși către sacrificiu, i-au preferat adesea învingătorilor pe marii învinși, pe cei care, prin martiriul lor, au perpetuat o mare idee... ». În mitologia pe care și-o creaseră ad-hoc, două erau numele creatorilor de religie națională: dacul Zamolxe (ca anticipator al creștinismului) și Eminescu, voce mesianică a naționalismului modern. Adesea, Căpitanul însuși era inclus în trinitatea noii religii. Într-un text encomiastic

semnat de Ovid Topa, Eminescu este consacrat «vestitorul triumfului românesc ce ni-l hărăzește astăzi Căpitanul» (...) Ca și discursul oficial, cel alternativ perpetuează tradiția retoricii religioase și a unui Eminescu – sanctificat. Figura lui se vede umplînd chiar spațiile goale lăsate în riturile comunității de interdicțiile privitoare la textele religioase tradiționale. Succesul (la marele public) al unei iconografii accentuând asupra «angelității» figurii eminesciene (= arhanghel, salvator, deasupra timpului etc.) revelează rolul ambiguu al figurii identitare, ca miză a unei dispute subterane între ideologia oficială și cultura alternativă. În fapt, ceea ce aveau în comun cele două discursuri, în vremea comunismului, era tocmai dimensiunea naționalistă, constitutivă în mitul poetului național: tot astfel cum ideologia comunismului românesc foloseau naționalismul (și simbolurile sale) în scopuri proprii, cele alternative se opuneau discursului oficial în numele aceleiași dimensiuni identitare, pe care o simțeau amenințată de putere. Constructul identitar numit «Eminescu» se potrivea scopurilor amândurora. Ce se întâmplă după căderea comunismului? Mecanismele manipulării rămân neschimbate – se rafinează, eventual. Eminescu este din nou invocat spre a legitima tot soiul de dezbateri, mergînd de la prezența portretului său (alături de acela al Sfintei Fecioare!) în balconul Universității bucureștene în primăvara lui 1990, până la aderarea României la structurile politice europene. De la stînga la dreapta, deopotrivă, Eminescu este invocat în discursurile politice spre a legitima forțe în criză de legitimitate; a se revendica de la poetul național devine, în fapt, un gest analog celui al primitivului care își invocă strămoșul totemic – să zicem, elefantul”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu scrie entuziast despre o recentă antologie poetică a lui Geo Dumitrescu, *Poezii*, ediție completă și definitivă (Ed. Curtea Veche, 2000) (în afară de versuri, volumul mai cuprinde: o prefață de Eugen Simion; desene și texte scrise de mână ale autorului; un indice alfabetic al poeziilor; referințe critice; o notă finală a autorului): „Geo Dumitrescu și-a făcut cu seriozitate datoria față de literatura română, ca un om de onoare. Chiar și astăzi, când nu mai scrie aproape nimic – sau, mai exact, când nu mai publică aproape nimic –, reușește, prin simpla lui prezență, să-i oblige pe scriitori să aibă o anumită ținută în viața literară. Solitar, sceptic, spectator «ca la teatru» a tot ceea ce se întâmplă în spațiul public, el ne intimidează chiar și când tace. Volumul recent apărut dovedește că poezia sa nu s-a demodat și nici nu se va demoda în viitorul apropiat. Luciditatea o apără de învechire” (*Un poet mereu la modă*). □ Sub titlul *Călinescu for ever*, Barbu Cioculescu comentează cu lux de citate volumul *G. Călinescu în conștiința literară a contemporanilor* (Antologie de Dinu Pillat, prefață, întregiri și revizie generală de George Muntean, Ed. Albatros, București, 1999). În final face următoarele „dezvăluiri”: „Lucrând, în calitate de colaborator extern la Institutul pe atunci și de folclor, Șerban Cioculescu primise comanda, de la directorul institutului, a unui manual de folcloristică. La obiecția sa că domeniul îi este prea puțin

familiar, G. Călinescu, menținând comanda, replicase: «Nu-i nimic. Cu atât mai bine!» Șerban Cioculescu, documentându-se, produsese manualul, pe care l-a și predat comanditarului. Ulterior, lucrarea a dispărut fără urmă din arhivele Institutului”.

● În „Luceafărul” (nr. 22), Horia Gârbea publică articolul *Al cincilea Rotar la căruța literaturii*: „Umblând prin Târgul Bookarest 2000 m-am întâlnit cu sute de oameni simatici, mai ales scriitori. Dar am aflat o veste rea: a apărut lucrarea *Istoria literaturii române* volumul 5, de Ion Rotaru, editată și difuzată de Editura Niculescu. Ea conține grave inexactități privind biografia, opera și chiar chipul unor scriitori la care se referă. Printre ei, mai ales colegi de-ai mei și eu însumi. Citate inversate între autori, confuzii, omisiuni. Împreună cu mai mulți colegi m-am repezit la standul impozant al numelui Niculescu. Am răsfoit cărțoiu, expus la «carte școlară». Ne-a apucat pe toți râsu-plânsu’. Mai puțin pe Lucian Vasilescu pe care l-a apucat doar plânsu’. Autorul îl confundă cu... Lucian Vasiliu la origine și la chip. Citatele și fața îi aparțin lui Vasilescu. Biografia e a ieșeanului Vasiliu. Poza pe care, din spirit de frondă, Daniel Bănulescu a dat-o pe coperta unui volum (un ins văzut din spate) e reprodușă de Rotaru în... istorie cu expiația «Daniel Bănulescu» Ceea ce înseamnă că Ion Rotaru îi cunoaște pe autorii români și din spate. N-am loc să-nșir aici toate ororile. Nu putem trece peste judecățile eronate provenind evident dintr-o cunoaștere lacunară sau, uneori, dintr-o totală necunoaștere de către autor a subiectelor la care se referă. Trecând totuși peste acestea, rămân erorile materiale obiective ca atribuire greșită de citate, erori și confuzii în nume, titluri, date și ilustrații care așa cum se prezintă, nu pot fi atribuite tipografiilor, ci numai autorului și editorilor. Ce sa facem? Patronul editurii, Cristian Niculescu, fost politruc pe la cenzura UASCR prin anii ’80 nu era de găsit. Niște bătrâne care-i țineau standul, văzând că ne enervăm și «facem atmosferă», ne-au insultat și ne-au gonit. Am vorbit la telefon cu o anume Renata Roșu care pretindea că e redactorea cărții, dar care nu apare nicăieri în volum. Cartea nu are redactor” Am aflat între timp că numitul Niculescu derulează contracte bănoase pe bani publici cu *Ministerul Educației* și nu poate fi clintit ușor. Spre stupoarea mea, redactând un «avertisment» către potențialii cititori ai scandaloasei «istorii»-s-au găsit colegi care n-au vrut să-l semneze. Că «de ce să-i facem reclamă», că «nimeni nu-l bagă în seamă pe Rotaru», că... Asupra atitudinii lașe a unor scriitori încă tineri, foarte combativi doar cu gura și doar la cafenea, voi reveni pe larg. Am sesizat cazul și Președintelui Asociației Editorilor, domnului profesor Mircea Martin. Domnia sa mi-a explicat că statutul acestei organizații nu prevede intervenția în caz de nesocotire a deontologiei de către un editor. Atunci la ce e bună? Ca orice organizație românească, doar ca să-și aducă foloase ei înșiși ignorându-i pe beneficiarii de fapt (ai cărții): cititorii, plătitorii? N-o prevedea el statutul, dar o notă cu caracter de desolidarizare și sancțiune morală pentru vinovați ar putea da. Altfel nu va fi greu ca, în câteva

ore, prin Internet și e-mail, organizațiile partenere din toată lumea să afle ce atitudine au editorii români asociați în AER față de cititorii lor. Și asupra rolului AER în păzirea minimei moralități a actului editorial trebuie discutat foarte serios într-un spațiu mai mare decât al «vizorului». Muzeul Literaturii Române, instituție de cultură subvenționată și ea din bani publici, va găzdui lansarea nefericitei lucrări amintite. O fi bine? O fi în spiritul promovării valorii? Despre toate acestea, în viitor”.

8 iunie

• În nr. 23 al revistei „Contemporanul – Ideea europeană” este publicată o scrisoare deschisă a lui Alain Paruit adresată Monicăi Lovinescu (trimisă inițial „României literare”, la 30 mai 2000, după cum reiese din scrisoarea – în facsimil – a expeditorului). Textul este însoțit de următoarea notă redacțională: „Îl publicăm cu plăcere, în primul rând pentru caracterul său reparatoriu. În ultima vreme, într-o serie de articole publicate în presa culturală românească, personalitatea d-lui Edgar Reichmann a fost în mod grav ultragiată. Un scriitor cu incontestabil prestigiu literar și un critic literar care, prin activitatea susținută ani de zile în presa franceză, a făcut multe servicii inestimabile culturii și literaturii române, a devenit în mod absurd victima unor cumplite jocuri de culise derulate în cea mai cinică manieră dâmbovițeană. Scrisoarea d-lui Alain Paruit repară într-un fel această nedreptate și luminează în mod corect, pentru publicul cultural românesc, meritele și eforturile depuse în slujba literaturii române de către dl. Edgar Reichmann. Reținem, de asemenea, pentru cititorii revistei noastre, ca fiind deosebit de interesante, și considerațiile colaterale ce rezultă din demersul reparatoriu al d-lui Paruit Sunt întâmplări și observații fine care arată cât de politizată este, din păcate, lumea culturală românească, poate mai tare acolo, la Paris, decât ne-am putea aștepta noi, «politizații» autohtoni, mai mult sau mai puțin înecați de praful și miasele apolitismului de Dâmbovița”. Alain Paruit: „Într-o după-amiază la Europa Liberă, unde colaborem la emisiunile duminicale și ale lui Virgil (sunt sigur că ascultătorii n-au uitat aerul proaspăt, curat, pe care-l aduceau în atmosfera din România comunistă), mi-ai spus că-l inviți în următoarea emisiune pe Claude Karmouh. Mi-am permis să te pun în gardă, fiind vorba de un apărător al lui Robert Faurisson, cel mai înverșunat negaționist francez. Mi-ai obiectat că sunt prea «pornit» și atunci te-am întrebat cum ai reacționa dacă cineva ar nega Gulagul și crimele comunismului. Nu țin minte cum mi-ai răspuns, țin minte că l-ai invitat. Mi-am amintit această întâmplare citindu-ți articolul din «România literară» (5-11 aprilie 2000) în care comentezi cartea lui J-F.Revel, *Marea Parada*. M-a dezamăgit – mai rău: m-a întristat articolul duminical. Faci, Monica, o diversiune de tipul celor pe care le îndrăgeau dialecticienii «marxiști». Când se discuta un subiect ce nu le convenea, aduceau altul pe tapet. Ciudat: vorbești de «datoria de memorie», dar îi pui granițe, încerci s-o

îngrădești, s-o limitezi la unul din cele două totalitarisme ale secolului. Căci asta insinuezi, Monica. Mai mult: asta afirmi când scrii: «Tactica de fond, a utiliza oroarea nazismului pentru a ocupa tot spațiul memoriei și a interzice comunismului să pătrundă acolo». Nu, Monica. Ambele trebuie nunțate, iarăși și iarăși. Condamnarea unuia nu exclude condamnarea celuilalt, dimpotrivă. De altfel, contrar afirmațiilor pe care le faci aici și în alte articole recente, de mulți ani imensa majoritate a intelectualilor francezi, fie ei «de dreapta» sau «de stânga», le condamnă deopotrivă (nu mă voi opri aici la textele care le analizează diferențele – cele două totalitarisme sunt comparabile, dar nu identice). De ce această diversiune, Monica? Pe de altă parte, în articolul cu pricina, vorbești de recenta campanie din «Les Temps Modernes» și «Le Monde». Un dosar într-un număr din «Les Temps Modernes» și o mică recenzie în «Le Monde», asta numești dumneata «campanie»? M-aș fi așteptat să regreți campania de presă înscenată în cel mai pur stil stalinist împotriva lui Edgar Reichmann. Să-i iei apărarea, precizând că nu și-a făcut decât datoria de gazetar când a semnalat pe scurt subiectul dezvoltat în «Les Temps Modernes». Să-i mulțumești pentru că ți-a omis numele de pe lista «antisemiților» publicată în «Les Temps Modernes», listă de altfel discutabilă, într-o problemă care ar necesita o dezbatere de fond, amplă și fără patimă. Știu că nu-l iubești de când a «îndrăznit» să evoce public trecutul de extrema dreaptă al lui Mircea Eliade. Dar atunci ce ne facem cu «datoria de memorie»? Însă știu de asemenea că poți fi dreaptă, Monica, și cu cei pe care nu-i iubești. Și mi-aduc aminte o altă întâmplare: După una din emisiunile duminicale, eram ca de obicei un grup la o ceașcă de cafea sau un pahar de vin. A venit vorba de un articol al lui Nicolae Breban. L-ai criticat cu vivacitate. După care te-am întrebat: «Ai fi fost la fel de vehementă dacă articolul era semnat de altcineva decât de Breban?». Ai reflectat un pic și apoi, în tăcerea generală, ai răspuns cu o sinceritate care te onorează: «Ai dreptate. Probabil că nu». Aceași sinceritate față de un om pe care îl ne-iubești tot atât, m-aș fi bucurat s-o regăsesc, Monica. M-aș fi bucurat să publici un articol în care să fi scris ceea ce știi la fel sau mai bine decât mine: Niciodată și nicăieri (cu excepția României, bineînțeles) nici un gazetar, nici un critic nu a făcut nici pe departe pentru literatura română cât a făcut scriitorul Edgar Reichmann. Zeci și zeci de articole, într-unul din cele mai prestigioase ziare din lume. A apărut și promovat, apără și promovează fără încetare literatura română. Practic nu a fost carte scrisă de un autor român (direct în franceză sau tradusă) pe care să nu o recenzeze, incitând pe cititorul ziarului să devină cititor și al cărții respective (dar nu, bineînțeles, când considera cartea prea slabă). Pentru că l-am pomenit pe Mircea Eliade: Edgar Reichmann a scris în «Le Monde» despre toate cărțile lui apărute în Franța, subliniindu-le calitățile în articole care, laolaltă, ar constitui un mic volum de eseistică eliadeană. Tot Edgar Reichmann a propus și impus la «Le Monde» o rubrică despre autori români importanți netraduși în Franța (rubrica s-a extins

apoi și la autori ne-români). Sunt incapabil să citez lunga listă a autorilor, titlurilor analizate de Edgar Reichmann de-a lungul anilor, de la Goma la Cărtărescu, dar țin să subliniez sublimul articol publicat în «Le Monde» din 28 iulie 1995 – *Le Funambule du désespoir* – în apărarea lui Cioran, împotriva ignobilului articol al lui P-Y. Boissau, apărut în aceeași pagină. Acest articol al lui Edgar Reichmann ar trebui tradus și publicat pe pagina întâi a «României literare». Cred că nimeni nu a scris vreodată despre Cioran un text atât de emoționat și emoționant, totodată atât de plin de adevăr. De ce atâta ură împotriva unui om care s-a pus cu devotament în slujba literaturii române și care, în romanele sale, toate străbătute de dragostea pentru ținutul natal, de la *Le Dénonciateur* la *Nous n'irons plus à Sils Maria*, a denunțat nu Shoah, ci Gulagul spiritual, teroarea comunismului? Oare pentru că, în subconștientul unora, reprezintă prea comod imaginea veșnicului țap ispășitor? (Căci o simplă recenzie nu poate fi un motiv real, ci doar un pretext.) Oare pentru că, prin persoane interpuse, se plătesc azi vechi polițe? Oare din invidie, pentru că în Franța el, și nu alții, este singurul critic cu renume în domeniul literaturii române? Întrebări pe care, cu mâhnire, nu pot să nu mi le pun. Datorită prestigiului și autorității binemeritate de care te bucuri în România în urma unei activități intelectuale neobosite de zeci de ani, ai fi cea mai calificată poate, Monica, pentru a restabili adevărul, pentru a face cunoscută și recunoscută și în România activitatea intelectuală de asemenea neobosită a lui Edgar Reichmann. Un astfel de text, Monica, ar șterge gustul amar lăsat de cel din cauza căruia îți scriu”. □ „Șotronul” lui Dumitru Țepeneag îi este dedicat generației '80: „Ei n-au avut parte nici de privilegii și nici de disidență. Când au intrat pe scena, era cam târziu pentru privilegii: regimul nu mai avea nevoie, după '71, de scriitori. Adică de lăudători... Partidul nu mai credea în puterea transfiguratoare a cuvântului. (...) Scriitorului nu i se mai oferea nici glorie, nici gologani. Tinerii scriitori care primeau să se afirme pe la sfârșitul anilor '70 nu erau deci în situația de-a alege. Erau tolerați. Li se permitea să facă diverse experiențe estetice, și-atâta tot. Oricum Cenzura veghea. Dar chiar și toleranța estetică nu ei o obținuseră, nu ei se luptaseră pentru ea. Lupta decisivă s-a dat în anii '60. Când în 1971, Ceaușescu și-a făcut «mini-revoluția culturală», scriitorii de toate tendințele au rezistat mai mult sau mai puțin pe pozițiile deja câștigate. Generația optzecistă precum și cea următoare s-au dezvoltat încă din școala în condiții mult superioare celor în care au fost instruiți înaintașii lor. Învățământul secundar a devenit normal, cu limbi clasice și străine, în locul limbii ruse. Manualele s-au ameliorat. Traducerile din literaturile occidentale erau mult mai numeroase decât cele din rusă. Nici în asta, firește, nu au nici un merit. Ei au fost tot timpul, să zicem, niște beneficiari. De aceea, măcar în parte, frustrarea lor s-a continuat și după 1989, când și-au dat seama că nu pot beneficia automat de diferitele avantaje la care râvneau, printre care și publicarea în străinătate. Și aici aveau nevoie de

scriitorii mai vârstnici. De ce n-au devenit disidenți? Nici măcar disidenți târzii ca un Tudoran, Dinescu sau Pleșu? Pentru a intra în disidență trebuie ca mai înainte să fii cât de cât cunoscut ori ajutat de persoane care au un statut puternic, eventual din afara țării. Iar pentru a fi ajutat din afară trebuia mai întâi să te semnalezi luând înăuntru, în țară, anumite riscuri care să-i convingă pe acești susținători. Iată o cale pe care optzeciștii nu se puteau angaja, pentru simplul motiv că ei au preferat totdeauna umbra și protecția; grupați în cenecluri conduse și tutelate (ca să nu zic supravegheate!) de critici literari de renume ca N. Manolescu, Crohmălniceanu sau Mircea Martin, ei nu aveau o răspundere juridică precisă. Erau niște adolescenți întârziați. Unii făceau pe miopii. Alții, pe esteții. Dacă pentru generația '60, lupta pentru estetic era vitală și riscantă, în contradicție cu concepțiile realist-socialiste și cu interesele măcar momentane ale Partidului, pentru următoarele generații situația nu mai era aceeași. Deja Noica înțelesese că Partidul renunțase la cenzura estetică sau chiar la cea ideologică, se mulțumea doar cu aceea politică. În anii '80, nu se mai ocroteau principii, ci atotputernicia unui dictator. Ca să nu mai spun că pentru a face disidență (folosesc de data asta termenul în sensul obișnuit) trebuie să ai cât de cât ceva de răzbunat. Goma avea de răzbunat anii de pușcărie. Răzbunarea era motorul acțiunilor sale. (Răzbunare degradată mai târziu în ranchiună...) Generația '80 nu pare să aibă cine știe ce de răzbunat. Nu li s-a întâmplat mare lucru. În epoca lui Dej a avut loc Gulagul românesc, Ceaușescu a beneficiat de munca făcută de înaintașul său. Așa că după ce s-au potolit valurile cam artificiale ale mini-revoluției din '71, scriitorii au fost lăsați în plata domnului. Au fost tolerați în țarcul estetismului. Generația mea a luptat pentru aceasta toleranță, iar optzeciștii au beneficiat de ea. Așa au îmbătrânit rămânând niște tinere speranțe. Unii dintre ei sunt foarte talentați. Dar s-au trezit undeva la mijloc. Nu sunt la începutul drumului nici măcar prin raportare strictă la literatura română. Iar ei înșiși o știu foarte bine. Sau n-o știu? Nu-mi dau scama exact dacă băgându-și capul sub nisip nu trag totuși cu ochiul. Din articolele lui Crăciun reiese că nu e lipsit de luciditate. De aceea, la un moment dat a propus un fel de reconciliere prin simultaneitate, un fel de «pupat Piața Independenței» prin suprimarea cronologiei... Cărtărescu e mai brutal, mai îngâmfat și de fapt mai incult. Dar e și el un excelent scriitor, un artizan hors-pair. (...) Frustrată, generația '80 s-a apărat cum a putut și ea: între altele prin rea-credință. Ar trebui spus că s-a adaptat în felul acesta la climatul general. De nici o parte, nu mai există nici naivitate, nici bună-credință. Păi ce, eu sunt mai prost ca ei!... Inteligența nu putea fi decât cinică. Dacă la început putem presupune că măcar o parte din turiferarii și zelatorii noului regim credeau în perspectivele radioase ale acestuia, cu timpul ipocrizia, minciuna, laudele iresponsabile au dus la un climat de rea-credință generalizată care nu putea să nu lase urme în mintea și în caracterul cetățenilor. Inclusiv al scriitorilor, al intelectualilor. Reaua credință îi caracteriza chiar și pe disidenți, pe protestatari. Pentru aceștia, orice mijloc era bun dacă servea scopului

general: lupta împotriva comunismului. Când scopul a dispărut, au rămas mijloacele și firea deformată a celor care le-au folosit. (...) Relațiile mele cu generația '80 au fost mult timp excelente. Pentru mine, ei simbolizau victoria căii mele în literatură, chiar dacă nu se înghesuiau s-o declare în gura mare. Mă firitiseau mai ales între patru ochi și, uneori, în scrisori. Pentru ei, eu eram, în primul rând, un sprijinitor al literaturii lor în Occident: un traducător, un editor și, mai ales un propagandist. Mai trebuie spus că veneau cu un sac prea mare la pomul lăudat... Când au vrut să se despartă de Uniunea Scriitorilor și să-și creeze propria lor Asociație, mi-au propus să vin cu ei și mi-au oferit să fiu președintele lor de paie, adică onorific. Am refuzat. Nu numai pentru că Laurențiu Ulici, prietenul meu, devenise președintele Uniunii în momentul acela (în ochii mei, Ulici avea marele merit de-a fi fost singurul critic care a participat la «masa rotundă» despre onirism din 1968), dar și din principiu: eram pentru menținerea cu orice preț a unității scriitoricești. Cei care n-au trăit în Occident nu-și dau seama cât de greu le este aici scriitorilor să-și manifeste o minimă solidaritate. Uniunea Scriitorilor în România are în plus fondurile necesare pentru ca această solidaritate să nu rămână o vorba goală. Optzeciștii ar fi vrut să spargă și unitatea și casa de bani. Nu știu cât a cântărit atitudinea mea exprimată limpede și răspicat în ziare și la televiziune. De atunci însă, optzeciștii au început să mă privească pieziș. Și-au făcut până la urma Asociația. Nu mai știu care e statutul exact al acesteia. Au reușit chiar să aibă unele fonduri provenite din faimosul «timbru literar». Iar eu le-am devenit *persona non grata*". □ La rubrica „Revista revistelor”, Cătălin Țirlea comentează în marginea unui interviu acordat de Andrei Pleșu revistei „22” (nr. 22/2000), publicat sub titlul ***Ignoranța și reaua credință nu sunt atributele patriotismului***: „Neverosimil de cuminte este d-ra Mădalina Șchiopu în interviul luat lui Andrei Pleșu. De obicei, tânăra reporteriță nu se abține de la comentarii personale, pe care le introduce în text prin forme variate de paranteze, semne de exclamație etc. De data aceasta, fiind vorba de un (actual? fost?) membru al GDS, întrebările sunt cuviincioase până la plictiseală, iar opiniile personale ale d-rei M.Ș. trec într-o desăvârșită discreție, lipsind cititorii de șarmul inteligenței d-sale, puse cu fervoare în slujba minunatelor idealuri ale puterii actuale. Interesantă în acest interviu este opinia ex-gazetarului Pleșu despre presa românească, pe care o deplânge pentru... uniformitatea opiniilor. Este aici, desigur, reacția fostului Ministru de Externe, care s-a trezit singur în fața opiniei publice atunci când a fost pus în situația oficială de a justifica intervenția NATO în Iugoslavia. Dl. Pleșu dă câteva sfaturi utile presei și face câteva considerații pe marginea libertății ei, care nu ar trebui confundată cu infailibilitatea, și deplânge spiritul corporatist al breslei jurnaliștilor”.

9 iunie

● Pe prima pagină a „Ziarului de duminică” (nr. 3), Bogdan Ghiu comentează în marginea premiilor USR pe 1999 acordate în ziua de 5 iunie: ***Literatura***

merge mai departe. Din articol, este evidențiat grafic următorul pasaj: „Anul acesta, prozatorii au rămas acasă: juriul Uniunii Scriitorilor nu a mai găsit premii și pentru ei. Dar premiați sau nu, scriitorii români rămân la fel de necunoscuți – și nu doar în străinătate, ci chiar și în țara lor...”. După enumerarea proaspeților laureați, „autori români de care publicul larg are prea puțin cunoștință”, B.G. face următoarele considerații: „Dacă în țările cu piață de carte dezvoltată, astfel de premii atrag cititorii și chiar îi împogățesc pe autorii laureați, la noi ele sunt cel mult de prestigiu. Anul acesta însă, juriul Uniunii Scriitorilor a ținut să tragă un semnal de alarmă, comițând un gest critic: pentru prima dată în istoria UR, nu s-a acordat nici un premiu pentru proză. Or, cum se știe, romanul este genul «greu», genul care formează și întreține o piață de carte. (...) Cum s-o fi simțit, în aceste condiții, prozatorul Nicolae Breban, câștigătorul Premiului național pentru literatură?”. □ Sub titlul ***Te sinucizi... și câștigi***, Dan C. Mihăilescu recenzează un volum de teatru al Saviane Stănescu, *Apocalipsa gonflabilă. Aberație în 4 scene și 3 episoade* (Ed. Unitext, 2000): „Față de prozatori, esești, poeți și ziariști, încet, încet s-a format și în cuprinsul dramaturgiei seria năuăzestică. (...) Faptul că toată lumea de specialitate vorbește astăzi cu naturalețe de valoarea unor nume precum Vlad Zograf, Radu Macrinici, Horia Gârbea, Petre Barbu, Andreea Vălean ori Valentin Nicolau, de *Evangheliștii* Alinei Mungiu sau despre revelația Ion Mircea (*Noe care ne străbate memoria e o femeie*) este o garanție că, în fine, generația lui T. Mazilu și Horia Lovinescu, a lui D.R. Popescu și Marin Sorescu și-a găsit... nașul. Nu și regizorii, e adevărat, dar le va veni în curând, sper, și acestora pofta (inclusiv sursele de finanțare) de a pune în scenă producțiile noilor veniți./ Între aceștia, Saviana Stănescu e o figură demnă de tot interesul. La 34 de ani, ființă spectaculoasă și ahtiată după tot ce va să zică viața scenei (...)/ Piesă «de familie», *Apocalipsa gonflabilă* ne ține captivi într-o casă cu bătrâni bingomani și copii sorbiți de realitatea virtuală a computerului. (...)/ Labilitatea labilităților, realitatea ca o păpușă gonflabilă, ca un joc pe ordinator, dezaxare generală în a cărei spectralitate Gombrowicz s-ar fi simțit ca acasă”. □ La rubrica „Reconstituiri”, Ștefan Agopian publică prima parte a unui articol intitulat ***A fost Eminescu sărac?***: „Iată o întrebare la care, după 150 de ani de la nașterea poetului, nu s-a dat un răspuns hotărât. Și azi există ideea comună că Eminescu a fost toată viața un om sărac, chiar foarte sărac, și că a trăit și a murit în mizerie. Conștiința publică reține, de fapt, perioada bolii poetului, din 1883 până în 1889, când cheta publică a fost necesară pentru internarea și apoi întreținerea bolnavului. În realitate, cu excepția adolescenței, când fuge de acasă pentru a colinda țara (...), Eminescu nu a fost ceea ce se cheamă un om sărac”. □ La rubrica de „Confesiuni”, Marcela Zamfir consemnează o serie de amintiri ale lui Nicolae Breban – cu informații despre familia prozatorului și copilăria acestuia (***Pe linie paternă suntem mici preoți de țară***). □ Gia Iova transcrie un interviu cu Michel Onfray

(*Cu filosoful Michel Onfray despre plăcerea învelită în plăcere*). □ Dinu Săraru publică în foileton fragmente din romanul *Ciocoii noi cu bodyguard*. □ La rubrica „Balcanisme”, Ioan Flora semnează un foarte scurt text eseistico-politic intitulat *Noi și Bulgarul*.

● În grupajul tematic din nr. 382 al revistei „Dilema” (*Iluzii și deziluzii ale democrației*, realizat de Cristian Munteanu), Ion Bogdan Lefter pledează, din nou, pentru o viziune pozitivă în evaluarea schimbărilor societale de după decembrie 1989 (*Un film derulat cu viteză mare*): „Limpede ca lumina zilei, privind lucrurile și în ansamblu, și în detalii, realitatea concretă, practică este aceea a unor progrese apreciabile. Față de situația de la startul din 1990, când țara era ruinată (...) România anului 2000 e un mic miracol. Dacă vrei să-l vezi, dacă ești dispus să-l recunoști. Altfel, păcatele acestor ani au fost mari, politica a mers mai prost decât s-ar fi putut, în multe locuri sar în ochi simptomele mizeriei, infrastructurile sunt încă departe de standardele tehnologice atinse prin alte părți (deși pași importanți înainte s-au făcut: centrale digitale, telefonie mobilă, telefonie prin cablu, noduri de rețea pentru acces în Internet, ceva șosele reabilite, ceva lucrări în subteranele localităților noastre etc. etc.). Am mai avut ocazia s-o spun și decisiv e termenul de comparație pe care-l folosim. Cine raportează ce este acum la ce am visat cu toții că va fi odată ce comunismul a dispărut, va fi dezamăgit. (...) Explicația generală – așa-zicând filosofică – a acestor decalaje grave între iluziile de confort și bunăstare ale românilor și deziluziile provocate de realitatea postcomunistă vine din natura însăși a democrației, care nu e o proiecție «maximalistă», spontană și morală, nu apare dintr-o dată și nu distribuie dreptate tuturor, ci e o elaborare graduală, un fenomen în desfășurare, un proces concret, pragmatic, care încurajează competitivitatea și produce și decalaje. Construcția instituțională a societății liberale postmoderne presupune treptata punere în funcțiune a unor mecanisme complexe, a unor angrenaje supersofisticate, testate în alte părți în timp, de-a lungul celei de-a doua jumătăți a secolului XX. Pentru recuperarea declajului, filmul e derulat în Europa Est-Centrală cu viteză mare și cu drapajele inevitabile. Comice pentru cine le privește dinafară, căci se aseamănă cu pățaniile personajelor de la începuturile bufe ale cinematografului, când mișcările erau și ele repezite, sacadate, mai iuți decât în viață, atari evenimente de parcurs sunt neplăcute, enervante ori chiar dramatice pentru cei din interior, obligați să trăiască pe propria piele neajunsurile firavelor democrații postcomuniste și să plătească un preț adeseori piperat în contul unui destin istoric nenorocit, pentru care nu sunt ei de vină. După care se poate face inventarul copios al iluziilor și deziluziilor mai mari sau mai mici ale ultimilor zece ani, Justificate unele, mai puțin altele, omenești cu taotele. La urma urmei, nu e nefiresc să existe și concetățeni pe care să-i ducă gândul prea departe și apoi să sufere pentru asta. va trebui – nu-i așa? – să-i înțelegem pe toți, inclusiv pe tragicii perdanți ai «tranziției» noastre de la un tip de societate la altul, inclusiv

pe bieții și triștii – sau revoltații – deziluzionați. Mai devreme sau mai târziu, le va veni și lor vremea să înțeleagă pe ce lume trăiesc, pe ce lume au trăit...”. □ În pagina de spiritualitate („Din polul plus”), alături de un fragment eseistic din Simone Weil (*Frumusețea lumii*), Anca Manolescu semnalează elogios activitatea unei publicații românești – „Archaeus” – dedicate studiilor de istoria religiilor (*Revista „Archaeus” – o întreprindere temeinică*): „În 1997, trei tineri deja erudiți au înființat «Archaeus», publicație dedicată studiilor de istoria religiilor, editată de Asociația Archaeus cu sprijinul Fundației pentru o Societate deschisă. În cele patru fascicule apărute până acum, Andrei Timotin, Eugen Ciurtin și Bogdan Tătaru-Cazaban își publică foarte solidele, meticuloasele, larg documentatele lor cercetări”. □ Pe ultima pagină, într-un interviu realizat de Tita Chiper (*Drepturile realității*), Stelian Tănase glosează pe marginea iluziilor postcomuniste ale intelectualilor publici și ale publicului în genere: „Toate aceste mizerii dezvăluite de mass-media au și un aspect pozitiv, iar pentru omul cel mai simplu reprezintă o școală, ca să înțeleagă cum se mișcă democrația. Eu nu cred, spre exemplu, că în România democrația va fi lineară, bazată pe un progres lent. Drumul democrației românești va fi mai degrabă unul în zigzag, nu continuitatea îl va caracteriza, mai degrabă fracturile. (...) Eu nu cred că oamenii sunt cu desăvârșire treziți într-o epocă sau alta. Aș zice că, deliberat, refuză să se trezească și fiecare cultivă un fel de fascinație, în jurul lui însuși mai ales. Apelul pe care-l facem la trezire e, de fapt, ipocrit. Noi vrem să se trezească alții, ca să ne vadă pe noi așa cum am vrea să fim văzuți. În realitate, în doze variabile, toți cultivăm mistificarea. Cu tot timpul parcurs de la Revoluție, procentul de automistificare și de iluzii este uriaș”.

● Într-un articol din „România Mare” (nr. 517), *Statul de drept*, Ileana Vulpescu scrie: „Istoria omenirii este un neîntreput șir de orori: de la molime și catastrofe naturale până la războaie, la omoruri, la tâlhării și la bine-regizate matrapazlăcuri. Strămoșii noștri latini au sintetizat, într-un adagiu pe cât de scurt pe atât de cuprinzător, specificul acestor din urmă ticăloșii: *Homo homini lupus*. Și oricât ne-am fâli noi cu microsoftul, cu desintegrarea atomică și cu zborurile cosmice ale prezentului, această amară sentință critică nu și-a pierdut nimic din adevărul constatării: observația perfectă a lumii animale și a celei (prezumțios) zise umane”. □ George Alboiu îi dedică lui Emil Brumaru un episod din foiletonul său, *Anul 2000 și poezia română*: „Amintind prin materialul poetic în parte, de Pillat, de Fundoianu, de Topârceanu, de Dimov, Emil Brumaru aduce în poezia română contemporană un ton inconfundabil. O generozitate picantă, mici drame de bucătărie reconfortante elogiul interioarelor, în a căror libertate se justifică infinite delicii, dau poemelor un aer de sănătate glumeață. Hedonismul cuminte, bine exersat cu mirosoși apetisante, n-ar putea explica farmecul total al acestor poeme (*Cântece naive*, 1976). Nu trebuie uitate: setea de concret a autorului, senzualitatea, jocul malițios «de-a inocența»”.

12 iunie

● În „România liberă”, Romulus Rusan publică o tabletă intitulată **Zece ani de la Piața Universității**: „Piața Universității. Jos comunismul! Jos Securitatea! Punctul 8 de la Timișoara! Televiziunea independentă! (...) 13-15 iunie. «Rebeliune de tip legionar». 12.000 de mineri. Flori plantate în fața Teatrului Național. Măgurele. Băneasa. (...) Alianța Civică. Tratatul româno-sovietic. «România Mare». (...) Constituția. Ocrotirea proprietății. (...) Firmele-căpușă. Copiii străzii. Berevoiești. Metoda MEBO. Caritas. Vânzarea flotei. (...) Michael Jackson. Regele Cioabă. «Cetățeanul Mihai». (...) Cupoane și privatizare. Membri în AGA. Fane Spoitoru. Taxa pe valoare adăugată. Adevărul despre revoluție. Adevărul despre mineriade. Corneliu Coposu. (...) Legea lui Ticu. Gangsteri. Miliardari de carton. (...) Contractul cu România. Reforma clasei politice. (...) Viza Schengen. Aderarea la NATO. La Uniunea Europeană. Banca Mondială. Privatizări. Lichidări. Disponibilizați. (...) Papa. Clinton. Chirac. Blair. Schröder. Procesul comunismului. Statui cu cazier. (...) «Am câștigat alegerile, nu și puterea.» (...) Pavarotti. Costești. Marșul tăcerii. Stoenеști. (...) Bivolaru. Globalizare. Internet. Cursul dolarului. Bugetul culturii. Consiliul de administrație TVR. (...) Țigaretă 2. Bancorex. (...) Buget de austeritate. Greva profesorilor. Salariile demnitarilor. Cupoane Agricole. Legile proprietății. Manualele de istorie. (...) Colegiul Arhivelor Securității. (...) Eterna și fascinantă Românie. Tratatul româno-moldovenesc. Campania electorală. (...) Împrumutul FMI. (...) Jos Securitatea! FNI. Jos Securitatea! CNMV. Jos Securitatea! Zece ani. Hoții, hoții! Jos comunismul! Jos Securitatea!”

● „Cotidianul” găzduiește (sub semnătura Biancăi Stupu) o anchetă pornind de la întrebarea: De ce, în 2000, în cadrul premiilor Uniunii Scriitorilor, nu s-a acordat nici un premiu la secțiunea „Proză”? ■ **Laurențiu Ulici** (președinte USR): „Eu cred că juriul a gândit că nu există o carte care să fi meritat acest premiu. Pe de altă parte, regulamentul prevede că nu pot fi premiați autori care ar fi fost premiați în 1996, 1997 sau 1998. Cât despre alți scriitori, chiar dacă au avut cărți în competiție, juriul a considerat că acestea se înscriu sub valoarea autorilor, cum ar fi D. Țepeneag sau D.R. Popescu. Concluzia generală (...) ar fi că a fost un an mai slab pentru proză”; ■ **Stelian Tănase**: „Tot ce pot să vă spun este că, deși am unsprezece cărți publicate, nu am luat niciodată nici un premiu literar. În ceea ce privește premiile de anul acesta, cred că se fac niște jocuri la Uniune de toată frumusețea: anul ăsta ești tu în juriu și iau eu premiu, la anul stau eu în juriu și iei tu. În general, nu prea urmăresc viața literară, sunt atent la alte zone ale vieții sociale”; ■ **Ioan Groșan**: „Păi, vă spun eu de ce nu s-a dat nici un premiu: n-a apărut nici o carte de Marius Tupan. Dacă apărea vreo carte de Marius Tupan, sunt convins (...) că se dădea și Premiul pentru proză”; ■ **Eugen Negrici** (președintele juriului): „Vă dați seama că nu pot să vorbesc în numele juriului, ci doar al

meu (...). Eu i-am susținut pe Buzura și pe Țoiu. Nu știu, cred că lumea ar trebui să tragă o concluzie, nu pot să vă spun care”; ■ *Cătălin Țirlea* (realizatorul emisiunii *Punct și de la capăt* – de pe TVR 2) „Eu am avut o întreagă emisiune pe această temă. Am invitat pe toți membrii juriului să participe, dar s-au eschivat (...). Domnul Negrici mi-a spus că au vrut să tragă un semnal. Eu nu înțeleg ce semnal au vrut să dea, decât, poate, unul foarte penibil. Mi se pare că i s-a făcut o foarte mare nedreptate unui mare scriitor român (...); este vorba de Augustin Buzura și de romanul *Requiem pentru nebuni și bestii*. Măcar această carte ar fi trebuit să ia Premiul pentru proză. Cred că e clar că au existat diverse interese de gașcă, s-au dublat premiile la poezie, dintre care unul dintre volumele premiate era absolut penibil”; ■ *Mircea Mihăieș* (membru al juriului): „Am considerat că nici una dintre cărțile prezentate nu s-a ridicat la valoarea pe care ar trebui să o aibă acest premiu, mai ales la roman, care a fost considerat în România un gen-pilot. Cred că în felul acesta am atras atenția asupra crizei romanului românesc”. □ Marin Mincu îi aduce o serie de acuze profesorului și academicianului Eugen Simion, în calitatea acestuia de „președinte etern” al Comisiei de atestare a doctoratelor și de confirmare a titlurilor universitare de profesor și conferențiar: „Nu vreau să ofer alte exemple decât acelea prilejuite de activitatea mea universitară de conducător de doctorat și de critic literar. Din cauza unor mai vechi controverse literare (...), în loc să-mi răspundă direct, folosindu-se de mijloacele profesiei de critic literar, dl. E. Simion a recurs indirect la o metodă mafiotică: s-a răzbunat ignobil pe doctoranzii mei, întârziindu-le eficient atestarea titlului de doctor (fără ușurătatea cu care își promovează propriii «învățăcei»), ba chiar – într-un anumit caz – s-a prefăcut că a pierdut teza de doctorat și a forțat astfel lucrurile până când doctorandul meu a trebuit să refacă o pagină din teză, citându-l și pe criticul E. Simion, deși acesta nu adusese o contribuție atât de serioasă în chestiunea respectivă pentru a fi citat în bibliografie. Uzând de această presiune administrativă, n-ar fi exclus ca toți doctorii în litere, confirmați de E. Simion, să-l fi introdus în bibliografia lucrărilor lor, indiferent că acesta a scris sau nu vreun rând despre argumentul tratat! De curând, dl. E. Simion a afirmat, în fața membrilor catedrei din care face parte, că eu n-aș mai fi îndrumător de doctorat la Universitatea din București. Se poate deduce din această afirmație anticipativă (?) că președintele etern al mai sus-numitei Comisii are de gând să tragă sforile «academicești» pentru a-mi lua și acest drept, ceea ce confirmă amestecul său și în derularea evenimentelor petrecute la Universitatea Ovidius din Constanța. (...) Dl. E. Simion vrea să mă elimine vindicativ din activitatea universitară, chiar împotriva deciziei ministrului Andrei Marga, care a hotărât, printr-un ordin, după înlăturarea mea de la Universitatea Ovidius, să-mi continuu conducerea de doctorate la Universitatea din București./ (...) Această «acțiune» (...) urmează după o alta, recentă (...), prin care academicianul (...) i-a impus lui Nicolae

Breban să-mi întrerupă rubrica de critică din revista «Contemporanul». Știu, de asemenea, că i-a obligat pe colaboratorii săi – unii critici de talent – să nu mai scrie despre cărțile mele decât în mod negativ, ceea ce nu este nici etic, nici pedagogic” („*Etica*” *academicianului E. Simion*).

13 iunie

● „Observator cultural” (nr. 16) publică, sub genericul „Eveniment”, un grupaj dedicat iminentei apariții, la Editura Polirom, a volumului de corespondență inedită Mihai Eminescu-Veronica Micle, *Dulcea mea doamnă/Eminul meu iubit*, editat de Christina Zarifopol-Illias. (Lansarea acestui volum este anunțată pentru data de 15 iunie, la sediul USR din București, la eveniment participând, alături de editoare și de Silviu Lupescu, director al Editurii Polirom, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș și Ion Bogdan Lefter.) Participă la grupaj: Paul Cornea (*Dimenisunile unei revelații*), Liviu Papadima (*Un nou Eminescu?*), George Gană (*Emoția unei descoperiri uimitoare*), Mircea Anghelescu (*O fabuloasă descoperire*) și Ioana Pârvulescu (*Surpriza*): ■ **Paul Cornea:** „Ce se va întâmpla acum, după ce ediția dnei Zarifopol va ieși pe piață? Oare revelația scrisorilor necunoscute va avea un efect devastator asupra cunoștințelor de istorie literară acumulate în lungul anilor cu privire la iubirea cea mare a poetului? Mă îndoiesc. Cu siguranță că cele 93 de scrisori de la Eminescu și cele 15 ale Veronicăi Micle vor aduce nenumărate detalii importante – și nu numai pe terenul erotic și sentimental. (...) Noutățile acestea se vor înscrie însă în schema conflictuală pe care o cunoaștem, iar sub raport psihologic, nu mă aștept ca portretele celor doi eroi să sufere modificări substanțiale”; ■ **Liviu Papadima:** „În ultimii ani, Eminescu a devenit tot mai mult un subiect «fierbinte». (...) În situația în care literatura deține, în continuare, o poziție regală în ansamblul practicilor culturale, Eminescu, figură centrală a beletristicii noastre, acaparând o uriașă încărcătură simbolică, nu putea să nu devină «ținta» neliniștilor și a căutărilor, a interogațiilor (și a exclamațiilor!) ce traversează viața publică românească în prezent. Se poate însă lesne observa că în marea majoritate a cazurilor, Eminescu – omul, poetul, gazetarul politic – a fost folosit pentru a formula sau pentru a sugera răspunsuri la întrebări care nu privesc decât indirect viața și opera lui: cum se cuvine să ne raportăm azi la «valorile patrimoniale» ale culturii proprii? în ce măsură pot acestea oferi soluții viabile «crizei de identitate» pe care o străbatem? suntem într-adevăr în situația de a căuta repere identitare în trecut? mai avem nevoie de «instituția culturală» numită «poet național»? (...) Numai că bătăliile simbolice de felul celei purtate în legătură cu Eminescu riscă să se transforme în campanii de imagine, dacă nu sunt urmate de o regândire a operei și a personalității celui în cauză. (...)/ Impresionanta desfășurare de forțe aruncate în joc în publicistică și în întruniri publice pe tema Eminescu nu izbutește să ascundă faptul că, cu puține excepții – lucrările Ioanei Em. Petrescu, de pildă –,

receptarea eminesciană stagnează de o bună bucată de vreme încoace. Istoricul literar se simte deocamdată stânjenit și de ritualizarea tot mai accentuată a operei și a figurii poetului în ultimele decenii, și de tensionarea ideologică a subiectului în polemicile de dată recentă. (...) În polemicile de dată recentă s-a ridicat și o chestiune cu adresă directă la opera eminesciană: în ce măsură mai satisface aceasta sensibilitatea contemporană? Mi se pare incontestabil că Eminescu se pliază tot mai puțin pe gustul și pe spiritul vremii actuale – cum încerca să arate, de exemplu, H.-R. Patapievici. Nimic «scandalos» în acest lucru. Doar că potențialul unui mare poet nu se reduce la capacitatea lui acomodantă. Citim deopotrivă pentru consonanță și pentru disonanță, pentru a ne confirma universul propriu sau pentru a avea acces la alte lumi. Din acest punct de vedere, «îndepărtarea» lui Eminescu poate veni în avantajul poetului. La o masă rotundă organizată de Uniunea Scriitorilor, Monica Spiridon spunea, cu deplină îndreptățire, că cea mai bună cale de a revigora receptarea operei eminesciene este tentativa de a o repune în contextul ei istoric. (...) Începem deja să ieșim din obsesia contemporaneizărilor cu orice preț și devenim tot mai disponibili pentru melanjuri temporale, pentru dialogul vremilor. (...) Aștept cu nerăbdare nu numai ediția Polirom a celor 93 de scrisori inedite ale lui Eminescu către Veronica Micle, ci și urmările pe care acest eveniment senzațional sunt convins că le va avea în receptarea eminesciană. În treacăt fie iarăși spus, interpretarea eroticii eminesciene (...) e departe de a fi un subiect clasat. Frapează, între altele, faptul că poezia de dragoste eminesciană dezvăluie o «cultură sentimentală» extrem de apropiată de cea împărtășită de către predecesorii lui obscuri – de tipul Nicoleanu, Radu Ionescu, Sihleanu, Crețeanu etc. de care istoria literară a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-l despartă pe «poetul nepereche». Tot așa cum publicarea acestor scrisori s-ar putea să antreneze o remodelare a relației canonice dintre biografie și operă în cazul lui Eminescu, scoțând-o din cercul vicios prin care creația iluminează viața, iar biografia astfel reconstruită confirmă actul creator”; ■ *Mircea Anghelescu*: „Este extrem de rar ca într-o cultură care nu se mai află, de mult, în faza descoperirilor eroice să apară un depozit documentar atât de amplu și de important, și reverberațiile faptului nu se limitează doar la autorul respectiv și la proiecția lui în lume: tot câmpul învecinat se luminează și întreaga disciplină are de câștigat. Fabuloasa descoperire, care poate fi comparată cu aceea a «cloștii cu puii de aur», va putea fi invocată acum, și pe drept cuvânt, ori de câte ori se va pune problema fondurilor pentru arhive și biblioteci, pentru publicații de inedite și de documente, din care se nutrește, în definitiv, nu doar, și nu atât o categorie de mărunți bibliografi sau editori, ci întreaga cercetare a istoriei literare”. □ Paul Cernat comentează în marginea recentei Gale a Premiilor UR (Premii în criză cu nominalizări inutile): „Ajunge să privești lista nominalizaților și pe cea a câștigătorilor Premiilor Uniunii Scriitorilor din România pe anul 1999 ca să-ți dai scama ce mai

înseamnă astăzi aceste premii ca sursă de prestigiu și ce «criterii» au stat la baza acordării lor. Însăși publicarea listelor reprezintă un deserviciu (involuntar) pe care Uniunea și l-a făcut cu mâna ei./ Înainte de a intra în detalii, o precizare. Nu intenționez să fac neapărat – prin comparație – un elogiu al Premiilor ASPRO, decernate acum două săptămâni în cadrul Tîrgului Internațional de Carte BOOKAREST. În ceea ce mă privește, cred că unii autori ar fi meritat, poate, mai mult să câștige. Dar nu pot să nu observ că nominalizările ASPRO au strâns oricum «crema» cărților apărute în ultimul an, că a existat o competiție democratică, cu două tururi de scrutin, cu un unic învingător la fiecare categorie, că, dincolo de considerentele strategice și opțiunile subiective ale votanților din cel de-al doilea tur de scrutin, pot fi aduse argumente serioase în favoarea fiecăruia dintre cei premiați. În plus, nu au existat cazuri în care câștigătorii premiilor ASPRO să nu fi fost, în prealabil, nominalizați. Cu premiile URSS însă lucrurile au stat exact pe dos.../ Să le luăm pe rînd. La categoria «proză», URSS a nominalizat volumele mai multor autori: Adrian Alui Gheorghe, Ana Maria Beligan, Iolanda Malamen, George Cușnarencu, Constantin Abăluță, Constantin Țoiu, Gheorghe Iova, Liviu Ioan Stoiciu și Aurel Busuioc. Lipsește, curios lucru, romanul lui Augustin Buzura. N-o fi fost el ce se voia a fi, dar totuși... Ca să nu mai vorbesc despre cărțile de proză (excelente) ale lui Daniel Vighi, Adrian Oțoiu, Costache Olăreanu, complet ignorate... Premiul pentru proză nu s-a acordat. Admit, la rigoare, ideea că nici una din cărțile nominalizate nu a meritat să câștige (dar cele nenominalizate?), deși nu proza scurtă, ci în special romanul a fost în suferință anul acesta. Însă ASPRO a inclus pe listă și cărți «memorialistice», cum ar fi *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu, câștigătoare a Marelui Premiu ASPRO și pe care – curios lucru! – nu o regăsim pe nici o listă la URSS. Gurile rele spun că neacordarea premiului pentru proză s-ar explica prin faptul că Marius Tupan, prozator mediocru, dar om de casă al președintelui URSS, Laurențiu Ulici, veșnic abonat la premiile Uniunii, nu a mai publicat nici un volum. Poate la anul. La «Poezie» au fost nominalizați Mariana Marin, Ioan Es. Pop, Ioan T. Morar, Constantin Abăluță, Iolanda Malamen, Cassian Maria Spiridon, Emilian Galaicu Păun, Arcadie Suceveanu, Lucian Vasiliu, Ionel Ciupureanu... Câștigă deja laureata ASPRO, Mariana Marin, cu *Mutilarea artistului la tinerețe* (probabil, cartea de poezie a anului trecut), Ioan Es. Pop cu *Pantelimon 113 bis*, Constantin Abăluță cu *Cărțița lui Pessoa* și *Șovăiala* lui Ioan T. Morar (...), premiat, după toate probabilitățile, mai mult pentru imaginea mediatică și relațiile colegiale (de la «Academia Cațavencu» citire) cu anumiți membri al juriului.../ Prea mulți învingători, am putea spune, dacă n-am ști că e vorba de o tradiție de pe vremea regimului ceaușist și care atunci avea o motivație nobilă: pe lângă câștigătorii impuși de la centru, breasla scriitorilor «adevărați» impunea în felul acesta și autori de reală valoare, deloc pe gustul obtuz al dogmatismului de partid și de stat. Astăzi însă, premiarea la

grămadă în cadrul aceleiași categorii are alte rezonuri, de bucătărie internă: de pildă, pentru a împăca diversele orgolii și ambiții, pentru a simula un anume pluralism în cadrul Uniunii, pentru a menaja pe cutare membru mai nevricos ș.a. Altfel, trebuie spus că juriul a fost alcătuit, în general, din oameni cu totul stimabili: Eugen Negriei (președinte), Monica Spiridon, Mircea Mihăieș, Răzvan Petrescu, Nora Iuga, Gheorghe Schwartz, Radu Lupan, Bogdan Ghiu, Leo Butnaru, Ștefan Agopian. S-ar zice că nu atât oamenii sunt de vină, cât sistemul... Mergem mai departe și ajungem la «dramaturgie», unde, dintre Vlad Zografi, Ion Mircea, Radu Macrinici și Horia Gârbea, au câștigat Vlad Zografi cu *Viitorul ca maculatură* și Horia Gârbea cu *Decembrie, în direct*. Aici nu e mare lucru de comentat (deși alegerea piesei lui Horia Gârbea în defavoarea pieselor lui Ion Mircea sau Radu Macrinici, nominalizate și/sau premiate de UNITER, poate da de gândit, mai ales că în juriul UNITER figurau persoane ostile conducerii UR). Însă la «critică și istorie literară» lucrurile încep să se complice. Nominalizații au fost Sorin Alexandrescu (*Privind înapoi, modernitatea*), Ioana Pârvulescu (*Prejudecăți literare*), Z. Ornea (*Portrete*), Livius Ciocârlie (*Caietele lui Cioran*), Mircea Cărtărescu (*Postmodernismul românesc*) și Dan Cristea (*Versiune și subversiune*). Câștigă (meritat) Sorin Alexandrescu și (la fel de meritat) Ioana Pârvulescu, dar nu cu cartea care a fost nominalizată ci cu... *Alfabetul doamnelor* (nenominalizată, și care, oricum, nu are anvergura *Prejudecăților*...)! Să fi fost oare o ironie a hazardului sau altceva? Spun asta pentru că premiile UR dintre 1963 și 1990 au fost rediscutate nemilos de Ioana Pârvulescu într-o secțiune a *Prejudecăților literare* și, după toate probabilitățile, Uniunea (cu onoarea grav «nereperată») nu i-a iertat-o... Foarte dubioasa este, de asemenea, nepremierea, fie și «la grămadă» (...), a unei cărți de calibru greu precum *Postmodernismul românesc* (...). Se pare că *Postmodernismul*... lui Cărtărescu (care, ca și cartea Ioanei Pârvulescu, a ratat și premiul ASPRO pentru critică) a reușit să indisună aproape toată lumea literară românească, drept pentru care ar fi meritat măcar un premiu pentru cea mai incomodă carte a anului... (...) Să vedem cine a candidat la «eseu și publicistică»: Vitalie Ciobanu, Marius Ghica, Dan Pavel, Cassian Maria Spiridon, Costache Olăreanu, Tudor Octavian. (...) La «eseu» au câștigat *Frica de diferență* de Vitalie Ciobanu (o carte a unui autor cu merite incontestabile, situată între publicistica superioară și eseul socio-cultural de atitudine, dar net inferioară cărții lui Borbély) și, iarăși, o carte... nenominalizată: *Acțiunea textuală. Bunul simț vizionar* de Gheorghe Iova. Interesant e că Iova fusese nominalizat, dar la «proză», cu romanul *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii?* premiat de ASPRO. (...) La «publicistică» premiantul se numește George Arion cu a sa «monumentală» *Istorie a societății românești contemporane în interviuri*. De data asta nu mai avem de a face doar cu o carte nenominalizată, ci și cu un autor nenominalizat... Chiar așa: de ce mai faceți nominalizări, domnilor de la UR?

(...) Ajungem la un alt of: premiul pentru debut. Aici, au «concurat» cărțile Cornel Ivanciuc, Gabriel Coșoveanu, Alexandru Ioan, Liviu Uleia și Gelu Vlașin. Nu discut dacă sunt sau nu cele mai bune debuturi sau dacă au prevalat relațiile personale cu anumiți membri ai juriului. Au câștigat *Cartea cuce-
ririlor* de Cornel Ivanciuc (proză de bună calitate, ieșită din mantaua borgesiană a lui Agopian), *O generație pierdută* de istoricul literar craiovean Gabriel Coșoveanu, *Scriptura sinucigașilor* de Alexandru Ioan și, surpriză, Mihaela Ursa cu *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*. «Surpriză» pentru că, iarăși, avem de-a face cu o autoare (și cu o carte) nenominalizată... Cartea a apărut la editura Paralela 45. Să fie oare vorba de niscaiva remușcări târzii ale juriului pentru «blocada» instituită împotriva cărților apărute la această editură pe motiv că nu varsă cheltuielile de timbru literar în contul USR, ci în acela al ASPRO? Asta ar putea explica multe absențe notorii sau neacordarea premiului pentru proză. (...) Premiul special pentru traducerea literaturii române în străinătatea fost acordat Ilenei Ursu și lui Milan Nenadic pentru traducerea *Luceafărului* și a *Scrisorilor* eminesciene în limba sârbă. Premiul «Opera Omnia» i-a revenit, pe merit, poetului Geo Dumitrescu. În schimb, nu am înțeles pentru ce i-a fost acordat Premiul Național de Literatură lui Nicolae Breban, care, în ultimul an, nu a publicat decât articole prolixе și dezlănate în «Contemporanul». Sau, cine știe, poate că în actuala imagine a lui Nicolae Breban se reflectă însăși starea Uniunii care, pe lângă faptul că a devenit un colac de salvare al veleitarilor (orice impostor care a avut abilitatea să-și publice două volume poate deveni «pensionar» USR), se confruntă, an după an, cu o brambureală organizatorică de tot hazul. Și când te gândești că de aici se recrutează majoritatea nostalgicilor care deplâng «criza culturii/lite-
raturii române actuale». (...) În ritmul acesta, premiile Uniunii (în valoare de zece milioane de lei fiecare) vor deveni, curând, o simplă acțiune filantropică, premii de consolare...». □ La rubrica „Structuri în mișcare”, Ion Bogdan Lefter (*Tinerete și exil*) comentează volumul lui Virgil Ierunca *Trecut-au anii...
Fragmente de jurnal. Întâmplări și accente. Scrisori nepierdute* (Editura Humanitas, 2000), cu o lungă introducere despre rolul jucat în cultura română de cuplul Monica Iovinescu-Virgil Ierunca. □ Carmen Mușat (*Prin vămile
adolescenței: debutul unui teoretician*) semnează o cronică la romanul *Muzici
și faze* al lui Ovidiu Verdeș (Editura Univers, Colecția „Prima Verba”, 2000), din care cităm evaluarea finală: „Oralitatea este în același timp punctul forte și punctul slab al romanului (...). Caracterul repetitiv al unora dintre reacțiile sau expresiile personajelor, ticurile verbale precum și cele comportamentale pot da uneori impresia de manierism, chiar dacă efectul imediat este autenticitatea. Cum *Muzici și faze* nu este un text cu o osatură epică fermă, romanul se încheie la fel de brusc precum a debutat, autorul mizând pe impresia de incomple-
titudine (...). Realismul colocvial al acestor pagini, acuitatea perspectivei narative, pasiunea pentru farmecul discret al adolescenței cu tot «alaiul» ei de

sentimente contradictorii și curiozități mai mult sau mai puțin scandaloase, ca și curajul de a renunța la locurile comune ale amintirilor din copilărie/adolescență fac din cartea lui Ovidiu Verdeș un debut mai mult decât remarcabil, care cred că va fi nu doar un succes de public, ci și unul de critică”. □ Tot în paginile dedicate literaturii, Ioan Stanomir publică un eseu despre Eminescu – publicistul și gânditorul politic conservator (*Eminescu – mod de utilizare*), Iulian Băicuș (*Cronica unei morți anunțate?*) semnalează o carte a Marianeî Șipoș, *Dosarul „Marin Preda”* (Ed. Amarcord, Timișoara, 1999), iar Andrei Bodiș publică, sub genericul „Literatur Express Europa 2000” și sub titlul *Jurnal de bord. Prima filă*, o corespondență de la Lisabona. □ Dan Gulea transcrie un interviu cu Jacques Le Rider, care conferțiasse de curând la București, Iași și Timișoara (*Identitățile Europei Centrale*): „Cum privești «chestiunea Kosovo» în raport cu Mitteleuropa?/ Serbia, Bosnia-Herțegovina sunt în exteriorul Mitteleuropei habsburgice și nu au fost decât târziu anexate imperiului, la sfârșitul secolului al XIX-lea – și din motive de strategie. Desigur, astfel, harta Europei balcanice a fost «dezechilibrată», ceea ce a generat, într-un fel, și primul război mondial. Teritoriul ex-Iugoslaviei este mai degrabă un *limes* cultural. Slovenia, Croația fac fără îndoială parte din Europa Centrală habsburgică, prin coordonata catolicismului. De cealaltă parte, Serbia și Bosnia-Herțegovina apar ca resturi ale prezenței otomane și turce în Europa, iar prin confesiunea greacă, ortodoxă adică, se creează o solidaritate cu Rusia. Prezența Islamului în Bosnia nu trebuie nici ea ignorată. Această confruntare între cele două culturi central-europene și bizantin-otomane a fost una dintre problemele fundamentale ale Europei secolului al XIX-lea, care s-a transmis ca atare până azi./ Cred că unul dintre lucrurile care se cuvin subliniate când vorbim de Europa Centrală este că definițiile istorice și culturale nu trebuie să conducă la puncte de vedere de excludere, de demarcare. Astăzi acestea sunt dezastruoase, după cum se poate vedea./ În amintita dumneavoastră carte [Modernitatea vinează și crizele identității] trimiteați la Uniunea Sovietică prin Imperiul Habsburgic.../ Nu tocmai... Doar indic că harta Europei Centrale habsburgice a fost bulversată de două mișcări succesive: național-socialismul celui de-al 3-lea Reich și apoi imperialismul sovietic, care au distrus Europa Centrală a tradiției habsburgice, în tot cazul, de la începutul celui de-al doilea război mondial și până la căderea Imperiului Sovietic, în 1989/1990. De aceea ideea de Europă Centrală este o idee *postumă*, retrospectivă. Azi se descoperă această identitate care e mai mult o reconstrucție de tip arheologic, pe ruinele secolului trecut”. □ La rândul său, Raluca Alexandrescu publică prima parte a unui interviu cu filosoful francez Pierre Manent, prezent de curând în România, la invitația Colegiului Noua Europă (*Despre democrație, liberalism și națiune*). (Partea a doua a interviului va apărea în nr. 17 – din 20 iunie – al revistei) „*Conceptul de națiune a suferit totuși un proces de discreditare și este privit cu destulă circumspecție. Cum se poate, în acest*

context, concilia problema liberalismului cu cea a națiunii? Fiecare națiune trebuie să întreprindă propriul demers de redefinire. Nimeni nu poate să o facă în locul ei, pentru că fiecare națiune are istoria ei. Marea Britanie are de rezolvat problema irlandezilor, a scoțienilor și a galezilor. Problema principală a istoriei Franței este relația catolici-republicani. (...) Alsacienii voiau să fie francezi, dar vorbeau un dialect german. (...) De o manieră generală, există două definiții ale națiunii, una franceză și una germană. Definiția germană se bazează pe conceptul de etnie și pe unitatea lingvistică. (...) Fiecare națiune este un amestec de națiune *à l'allemande* și *à la française*, o combinație între naștere și deliberare. Dar astăzi definiția franceză trebuie să aibă câștig de cauză: națiunea etnică nu mai poate supraviețui semnificativ. Există, în trecut, mult prea multe crime comise în numele națiunii etnice și, în prezent, o mult prea intensă comunicare între popoare pentru a mai fonda națiunea pe etnicitate./ *Care este atunci noul fundament al națiunii?* Nu putem trăi democratic oricum, iar «lumea» sau «regiunea» nu oferă cadrul potrivit pentru viața democratică. Națiunea este singura care oferă un cadru potrivit și eficient pentru dezbateră democratică, așa cum era cetatea în lumea greacă. (...) Există un anumit tip de liberalism (...) care consideră că individul poate exista în lume și numai în raport cu lumea, fără să aibă legături cu o comunitate de tipul națiunii. Dispare atunci comunitatea prin excelență de care vorbeau grecii, unde să se dezbată problemele comune. Ori eu sunt convins că este și va fi întotdeauna nevoie de o asemenea comunitate./ Nu sunt de acord cu aserțiunile conform cărora națiunile sunt pe cale de dispariție. Globalizarea însăși se face în strânsă legătură cu expansiunea unei națiuni care a devenit extrem de puternică și de conștientă de ea însăși: Statele Unite ale Americii. Se pune semnul egal între mondializare și americanizare. (...) / Anxietatea legată de migrațiile prea mari este oarecum explicabilă. Detest insinuările xenofobe, dar cred că dezbateră problemelor legate de coerența internă a unei națiuni este legitimă. (...) Problema este să găsim metoda cea mai justă. În Franța nu am reușit încă. Există, pe de o parte, partidul xenofob al lui Le Pen și pe de altă parte, indignarea împotriva lui Le Pen. Între ele, nimic”. □ Gheorghe Crăciun publică reflecții fragmentare despre *Iubire și frumusețe*.

● În revista „22” (nr. 24) apare, sub semnătura lui Arald Teoharie, un text ce prezintă o *Dezbatere la GDS*, dedicată împlinirii a *10 ani de la mineriada din 13-15 iunie 1990*. La dezbateră *10 ani de la mineriada din iunie 1990. Cum a fost posibil? Va mai fi posibil?* au participat Dan Voinea, șeful Secției Parchetelor Militare, Constantin Dudu Ionescu, ministru de Interne, Sabin Ivan, fost senator, Ana Blandiana, președinta Alianței Civice, Șerban Rădulescu-Zoner, deputat, Romulus Rusan, Cristian Pârvulescu, Viorel Ene, președintele Asociației Victimelor Mineriadelor, Iancu Fischer, Claudiu Secașiu, Harald Alexandrescu, precum și membrii *GDS*, printre care Mariana Celac, Crina Coșoveanu, Horia Bernea, Andrei Oișteanu, Mihai Șora, Dan

Perjovschi ș.a. Discuția a fost moderată de istoricul Adrian Cioroianu. □ Sub titlul ***Mai bine mai târziu decât niciodată***, Livius Ciocârlie scrie despre grupul A treia Europă, consemnând trei evenimente organizate în perioada 26-28 mai: o discuție despre management în cultură, o dezbatere cu traducători din Cehia, Croația, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia și Ungaria, precum și lansarea unei cărți apărute la Ed. Polirom, *Un Babel fericit* Michael Heim: „Grupul A treia Europă, care a stârnit atâtea suspiciuni, își vede de treburile lui. Vinovăția grupului timișorean constă din efortul pe care-l face ca să aibă ce oferi editurilor Univers și Polirom și – ca să aibă! – efortul de a mobiliza, nu numai pentru vorbe, cât mai mulți intelectuali apuseni. Sentimentul pe care nu-l numesc iredentist, ci «sloven» sau «croat», acela al unei părți din țară ce are de pierdut trăind împreună cu alte provincii, nu e de găsit la membrii celei de-A treia Europă și nici la intelighenția locală în general”. □ Dan C. Mihăilescu (*Cumințenia cu scut și lance*) recenzează *Jurnalul unui poet leneș. Ianuarie 1955 – martie 1993* de Victor Felea (ediție de Lidia Felea, Ed. Albatros): „Așa cum este, *Jurnalul unui poet leneș* face bună pereche cu *Jurnalul* lui Mircea Zăciu. Fără a fi neapărat «o oglindă» a vieții obștii scriitoricești în ceaușism, fără a fi un «zguduitor document de conștiință» ori o sursă de revelații din culisele redacționale ș.a.m.d., el este important întâi de toate pentru istoricul literar care urmărește deopotrivă istoria instituției literare în România și fizionomia generațiilor scriitoricești, apoi pentru psihologia și sociologia creației, ca material uman dintr-o stofă destul de rar întâlnită (retractilul reflexiv, moralist sever, cu fidelități înduioșătoare) la – de obicei – versatilul, flecarul, amoralul, cinicul, jovial-nepăsătorul literat dâmbovițean”.

● La rubrica „Revista revistelor culturale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 522), se face referire la un articol semnat de Eugen Simion în „Caiete critice” (nr. 2-3/2000), în care criticul comentează cele două volume de interviuri luate de George Arion, între 1975-1999, unor oameni de cultură și politicieni români. Dacă primul volum este apreciat drept „un document moral și intelectual de primă mână”, în al doilea, observă comentatorul rubricii din „Adevărul literar...”, E. Simion constată că autorul „„autorul amestecă lucrurile și introduce criterii discriminatorii”, respectiv se aliniază unor comandamente în virtutea cărora lauda dinainte devine înjurătură, autorul devenind, subit, un judecător al altora potopiți de reproșuri, fără ca el însuși să-și găsească ceva de reproșat. (...) Eugen Simion se arată surprins de acest comportament al vechiului gazetar de la «Flacăra» (revista lui Adrian Păunescu), cu atât mai mult cu cât «fostul meu student» reproduce și interviul pe care i l-a luat fostului său profesor chiar în ianuarie 1990: atunci îl trecea printre «dascălii lui dragi», pentru ca, lucrurile evoluând, peste câțiva ani trăiți în libertate, opiniile să se schimbe radical. Ce știu eu în privința «schimbării de macaz» este, bunăoară, că, în ianuarie 1990, gazetarul de la «Flacăra» mi se plângea cu glas înalt că grupul de «iacobini» ce pusese mâna pe conducerea

gazetei lui Adrian Păunescu îi interziceau să-l «laude» pe poetul ultrasentimentelor. Mai târziu, n-a mai fost nevoie să i se interzică lauda, fiindcă s-a convins el însuși, printr-un oportun «liber consimțământ», că trebuie să înjure ceea ce lăudase. Comportament inerent la orice schimbare de regim... Totuși, Eugen Simion pare dezamăgit că, în 1997, George Arion îl «scoate din galeria dascălilor dragi și onorabili». O face însă indirect, dându-i ghies lui Alex. Ștefănescu să se «desfășoare», acuzându-l pe profesorul Eugen Simion de... complicitate cu «falsa democrație instaurată de Ion Iliescu»: «Nu știu care este cauza – se «desfășoară» inocentul militant Al.Ș.–, dar știu că efectul trădării lor a fost catastrofal. Slujirea lui Ceaușescu de către intelectuali, oricât de dezgustătoare, n-a avut consecințe similare, nu a contribuit într-un mod semnificativ la agravarea situației țării. Dictatura lui Ceaușescu era atât de puternică, încât osanalele nu-i mai adăugau nimic. (...) În schimb, slujirea lui Ion Iliescu de unii intelectuali, ca Eugen Simion sau Valeriu Cristea, a contribuit concret la menținerea timp de șapte ani a unui regim nefast pentru România. Fără sprijinul lor și al altora, Ion Iliescu ar fi rezistat mai puțin și țara ar fi fost scutită de pierderi – umane și materiale – uriașe». Acuzația de «trădare» pe care Alex. Ștefănescu o aduce celor doi intelectuali români care și-au exercitat democratic opțiunea după căderea dictaturii lui Ceaușescu este, firește, o enormitate. Eugen Simion observă că «Alex. Ștefănescu trage serios turta pe spuză lui. El a publicat ani în șir în *România liberă* articole pe pagina întâi în care lăuda pe N. Ceaușescu și pe Elena Ceaușescu. Așa că are tot interesul să schimbe azi (mă rog, în 1997) sensul firesc al lucrurilor. Mai mult: la începutul lui decembrie 1989 a publicat o pagină în *România literară* în care pe cine credeți că citează copios, același critic? Pe N. Ceaușescu, bineînțeles... Nu-i el îndreptățit să-mi dea în 1997 lecții morale și să mă treacă în categoria intelectuală cea mai detestabilă (aceea a trădătorilor)? Este, cum să nu fie (...) Și, dacă mă gândesc bine, nu-i îndreptățit fostul meu student, George Arion, să-și piardă încrederea în mine, în timp ce el nu și-o pierde niciodată? Este, cum să nu fie...» Într-adevăr, vorba lui E. Simion: «spectacol măreț de insanitate morale»».

● Ștefan Aug. Doinaș scrie în „Cronica română” despre *Eminescu ca paradigmă respinsă*: „Cu excepția perioadei de afirmare a personalității sale poetice (care corespunde ultimilor ani ai vieții), Eminescu a fost receptat de către conștiința națională românească avizată ca o paradigmă. Datorită geniului său creator în poezie, care s-a revărsat axiologic asupra întregii sale activități literare și politice, personalitatea sa s-a propus, aproape imediat, ca model. Or, acest model, această paradigmă națională este astăzi contestată, iar faptul acesta a stârnit nu demult reacții felurite. Mă voi rezuma să analizez numai două dintre acestea, diametral opuse. Respingerea modelului eminescian pe diverse paliere ale educației și culturii naționale a fost, în general, resimțită ca un adevărat «atentat» la identitatea noastră, ca o subminare a

încăderii întregului popor în valorile sale proprii, ca o denigrare a însuși etosului românesc. Pentru multă lume, conceptul de «poet național» este trăit ca mit național, ca unul din miturile fondatoare ale neamului nostru: a te atinge de statuia lui Eminescu înseamnă un act de profanare culturală. Numai Biserica și Armata mai stau pentru majoritatea românilor – pe aceeași treaptă de excelență și demnitate. Comparația de mai sus este revelatoare pentru tradiționalismul și conservatorismul de nezdruccinat în care trăiește, inconștient, un popor ca al nostru care putem spune limpede acest lucru – n-a fost deloc răsfățat de Istorie. De altfel, cultul lui Eminescu este dator, fără îndoială poziției pe care marele poet el însuși o ilustrează față de Istorie: o glorificare a ei ca legendă, adevăr sufletesc, dincolo de orice verificare cu realul. A-l iubi pe Eminescu înseamnă a iubi Istoria într-un adevărat ceremonial de exorcizare a Istoriei. Dimpotrivă, cei care nu înțeleg să plătească tribut nerațional unui mit socotesc că a lua atitudine împotriva «poetului național» (sau, în orice caz, a schița o delimitare, o «despărțire» de Eminescu) constituie un necesar act de autocritică istorică și culturală, pentru «a ține pasul» cu conștiința modernității. Pentru aceste spirite «progresiste», orice cantonare în trecut, în tradiție, în mit, în autohtonism mândru de sine, în refuz al adaptării la prezent și al proiectării în viitor, reprezintă un imobilism istoric pernicios, care alimentează toate defectele noastre naționale tocmai prin transformarea acestora în virtuți. Eminescu este ținut responsabil pentru o serie de atitudini politice, sociale, culturale care constituie stigmatele Istoriei noastre, care – transferate peste timp prin forța convingătoare a geniului – devin sechele permanente ale spiritualității noastre. Că o asemenea «gâlceava între tradiții și modernitate» se iscă în umbra statuii lui Eminescu mi se pare un lucru nu numai firesc, ci chiar pozitiv. Cine, dacă nu «poetul național» ar putea să «patroneze», să ofere teren prielnic disputelor, să «acopere» prin complexitatea operei sale și prin suprafața sa axiologică acest proces benefic prin care conștiința de sine a unui popor se scrutează cu luciditate necruțătoare, după ce s-a răsfățat cu voluptate? Nici un alt «poet național» – de la Goethe sau Hölderlin, la Byron la Leopardi, de la Pușkin la Hugo – n-a fost scutit de o asemenea recântărire pe noi balanțe, de asemenea confruntare cu sine însuși. Orice «poet național» este așa zicând spațiul geometric în care converg toate cele trei extaze ale timpului, și el nu rămâne pe mai departe «poet național» dacă în personalitatea sa trecutul, prezentul și viitorul nu se întâlnesc și nu se confruntă ca trecut, prezent și viitor. Eminescu ca paradigmă respinsă este adevăratul Eminescu: Eminescu cel viu, acela care nu figurează doar pe zidurile străzilor, acela care nu tronează doar în piețele publice: Eminescu nemuritor care locuiește în noi înșine, cu care ne luăm la trântă ca și cu propria noastră conștiință. Cu cât se vor înmulți studiile consacrate lui, fie că vor întreține cultul lui, fie că vor stimula «despărțirile» de el, cu atât prezența sa va fi mai indispensabilă viitorului nostru. De ce să ne mirăm, să ne speriem sau să ne revoltăm că turla bisericii sale amănitoare servește, în același timp, ca para-trăznet național?”.

14 iunie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 23 al „României literare prezintă pe un ton entuziast cele 93 de scrisori de dragoste inedite ale lui Mihai Eminescu și Veronica Micle, restituite de Christina Zarifopol-Ilias (*Eminescu inedit!*): „Completarea schimbului de scrisori ne obligă să adoptăm o perspectivă nouă. Nu mai e loc pentru minimalizări și nedreptăți. Citiți scrisorile și veți vedea cât de profundă și dramatică a fost iubirea dintre Eminescu și Veronica, alternînd fericirea cu prăbușirea lăuntrică, depășind crize și rupturi, spre a reveni la naivitățile dintii. Veți descoperi un Eminescu gelos și o Veronică disperată, un Eminescu tandru, îndrăgostit pînă peste urechi, și o Veronică sfîșiată, incapabilă să-i supraviețuiască. Întregul capitol din biografia marelui poet va trebui rescris. Istoria literaturii române s-a îmbogățit cu un mare roman de dragoste în o sută șaptezeci și patru de scrisori”. □ Într-un articol de atitudine intitulat *Piața Universității în cheie polemică*, Gheorghe Grigurcu polemizează cu fostul președinte al TVR, Răzvan Theodorescu, care, în nr. 378/2000 al revistei „Dilema”, acuzase spiritul Pieței Universității de intoleranță: „Două neadevăruri marcante, primul din ele, vai, de ordin fizic: «Vedeți, dintre cei care cât de cât făcusem ceva înainte, cei care schițasem un gest – scriitori, istorici – nimeni, nici unul, nu a participat la Piață dintre intelectualii 'disidenți' ai României». În realitate, la celebrul balcon au luat cuvîntul, între mulți alți intelectuali anticomuniști, Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Stelian Tănase, Leopoldina Bălănuță, Alexandru Zub, Mihai Șora, Petru Creția, subsemnatul. După cum era de așteptat, n-a luat cuvîntul dl. Răzvan Theodorescu. Oare d-sa consideră că acolo unde nu cuvîntează d-sa nu pot exista intelectuali «disidenți»? Oare așa se face istoria, ștergînd pur și simplu cu buretele faptele ce nu intră în tiparul unei preconcepții? Al doilea neadevăr, de ordin moral, nu e mai puțin grav: «Piața Universității n-a fost nici o școală a democrației, ba chiar a fost o școală a intoleranței, n-a fost nici o școală a oratoriei, ba chiar a fost locul unor discursuri inepte». Chiar dacă numeroasele discursuri anticomuniste, unele din ele spontane, mai puțin cizelate, i se înfățișează pretențiosului domn Răzvan Theodorescu în totalitate «inepte», de unde pînă unde imaginea de 'școală a intoleranței'? Dimpotrivă, Piața Universității a fost un topos al unei demonstrații pașnice, al unui protest civilizat, democratic, intoleranța venind din partea celor ce l-au numit pe dl. Theodorescu într-o funcție înaltă și l-au folosit în consecință. După cum se vede, îl folosesc în continuare./ Mai pune sare pe rană ex-președintele Radioteleviziunii: «Piața Universității, prin sămînța de intoleranță pe care a semănat-o, la un moment dat, față de tot ce nu era Piața Universității. Această intoleranță s-a răsfrînt după aceea în alte intoleranțe. Piața este rădăcina intoleranței românești de astăzi, societatea românească s-a scindat atunci». Iresponsabile cuvinte! Deci tot ce ține de discursul antitotalitar, pacific și urban, în protocolul său purgator, al Pieței, ar fi fost cauza răului ce ne-a

inundat: mineriadele, corupția, pauperizarea etc., care, evident, au scindat societatea românească în profitori și victime. Regimul restauraționist care s-a înstăpânit pînă în 1996 ar fi fost curat ca lacrima. Doar năzuințele manifestanților din Piața Universității se cuvin osândite. Pentru tot ce e neîmplinire în viața României de azi sunt răspunzători doar idealii săraci și cu mîinile goale, care au visat cu ochii deschiși o Românie a adevărului și a dreptății. Care au experimentat, prima oară după o jumătate de veac, spiritul civic, ținând discursuri, cîntînd, agitînd chei și aprinzînd lumînări. Prezentînd Piața Universității ca un pandemonium, dl. Răzvan Theodorescu ni se recomandă din nou ca un libertin cinic, care se joacă cu vorbele. Stilul spectacolului d-sale e postideologic, iar beneficiul d-sale s-a conturat îndată după instaurarea la putere a lui Ion Iliescu, care nu putea numi în fruntea Radioteleviziunii decât un om de încredere”. □ Comentînd rezultatele unui sondaj Metrou Media Transilvania finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă, Mircea Mihăieș deplînge simptomele orientării masive către PSDR a electoratului român, în care identifică un potențial masiv de intoleranță față de alteritate (*Xenofobia militans*): „Românii sunt mai bine suportați de populațiile minoritare, decât îi suportă aceștia pe minoritari! O concluzie, orice s-ar spune, îngrijorătoare pentru sănătatea noastră morală, de populație măcinată de spaima minorităților etnice! Homosexualii continuă să fie o mare obsesie a românilor: 67 la sută dintre cei chestionați nu și i-ar dori drept vecini, în schimb, cei bolnavi de SIDA sunt respinși doar de 52 la sută! Oricît m-aș strădui, nu pot pătrunde logica de fier... forjat a compatrioților mei! După cum mi se pare oribilă opțiunea a 22 la sută dintre subiecți: de a nu-i avea ca vecini pe evrei! Las’ că în România actuală abia dacă mai există vreo treizeci de mii de persoane aparținînd etniei respective! O astfel de cifră indică prezența unui anti-semitism latent, gata să izbucnească în forme aberante în cele mai neașteptate circumstanțe. Ceea ce ar trebui să-i pună pe gînduri pe intelectuali mult prea iuți de pană cînd e să catalogheze drept fantasmе resentmentare semnalele de alarmă trase de cei care cred în primejdia resuscitării unui anti-semitism contondent! Aș putea să relev la nesfârșit lipsa de logică și de coerență a electoratului român din luna mai a anului 2000. Mă întreb, însă, dacă lucrurile ar putea sta altfel. O cifră care m-a îngrozit privește sursa veniturilor din gospodăria românilor. Procentul cel mai înalt, 48 la sută, îl reprezintă cel al «pensiilor de stat»... În aceste condiții, cred că direcționarea spre P.D.S.R. nu are de-a face decât în mică măsură cu politicul și ideologicul – într-un cuvînt, cu «stînga». P.D.S.R.-ul (și sindromul său, Ion Iliescu) nu sunt o stare de spirit sau o opțiune rațională. Ci o boală ce-a infectat un întreg popor. O boală tristă și incurabilă”. □ Andreea Deciu semnează un eseu despre *Bolnavii lui Blecher sau alungarea din sine*. □ În cadrul rubricii „Lecturi la zi”, Iulia Popovici comentează pe un ton rezervat volumul *Exerciții de memorie* (editor Romulus Munteanu, postfață de Ana Blandiana, Fundația Academia Civică, București,

1999) („Las' că vin americanii!") în care mai multe zeci de copii relatează despre experiența comunismului transmisă de părinții și bunicii lor: „Se petrece totuși un fapt demn de luat în considerație – de multe ori textele par a fi variante ale aceluiași model, reluat cu obstinație și amplificat sau dramatizat; explicația este poate relatarea unei experiențe similare, dar asta nu e suficient. «Poveștile» încetează uneori să fie amintirile bunicilor, părinților, rudelor transmise mai departe prin vocile copiilor, devenind limitative sau chiar teziste; cu puține excepții (mai ales scrisorile bucovinenilor), experiențele relatate țin de începuturile comunismului, de anii '50-'60, față de care o atitudine tranșantă e mult mai ușor de luat, ceea ce explică tonul să spunem tezist (mai curînd clișeiform) de care vorbeam mai înainte./ Excesele de atitudine ajung pînă la nivelul limbii, unde se păstrează urme ale jargonului de lemn: Nu uita, Silviule, că în acest sat au fost oameni care și-ar fi dat viața pentru eliberarea de sub jugul comunist, fiara comunismului, fascismul roșu etc., ca să nu mai spunem că zugrăvirea în tușe accentuate a brutalității, trivialității și lipsei de omenie a comuniștilor este reflexul în oglindă al portretelor «dușmanilor poporului» din operele vechiului regim. Chiar textele de un farmec deosebit, ca cel în care un școlar e muștruluit în fața întregii școli pentru a-l fi citit pe Mark Twain, suferă din cauza lipsei de nuanțe și a unui maniheism aplatizant". □ La „Cronica edițiilor", Z. Ornea comentează favorabil, cu unele nuanțe, volumul *Privind înapoi, modernitatea* (1999) al lui Sorin Alexandrescu, apărându-și propriile poziții (Un naratolog devenit sociolog): „Constat că am acordat poate prea mult spațiu celor două studii despre junimism și populism (dar aceste teme m-au preocupat și încă mă mai preocupă), nedreptățind, astfel, pe celelalte, cu deosebire cele, importante, despre Eliade și Cioran. Dar înaintea lor întîlnim un studiu dens despre romanul interbelic și problema canonului. Autorul se referă la cele două canoane știute: cel al înfruntării dintre modernism și tradiționalism și cel propus de dl Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe* (1980-1983), cărora le aduce observații și reproșuri, când nu le chiar contestă. Cel dintîi canon, n-are dreptate autorul, reflectă o stare de fapt în interbelic, când modernismul (eu am optat pentru conceptul de modernitate) întâmpina rezistența încă a tradiționalismului și, aici are dreptate dl Alexandrescu, că estetismul coincide cu triumful liberalismului la noi. Observ că, de fapt, canonul propus de dl. Nicolae Manolescu e, totuși, operațional, fără ca autorul să-l propună drept model absolut. Dar dl Sorin Alexandrescu înclină spre modelul, asimilat unui canon, al lui Ibrăileanu din *Creație și analiză*, care i se pare mai unitar și judicios. Trebuie reținută de aici observația, discutată și în precedentă carte a autorului nostru, *Paradoxul român*, că, la noi, în interbelic, militantismul pentru impunerea și consolidarea modernității democratice a fost dus paralel cu acela de distrugere a ei, partidele democratice luînd naștere odată cu cele nedemocratice. Cauza, adaug, trebuie căutată tocmai în adîncirea disputei

dintre tradiționalism și modernitate, dintre liberalism și retrograd, dintre democratism și propensiunea spre totalitarism (de dreapta sau de stînga). Într-un eseu separat, autorul nostru pledează pentru grabnicul sfârșit al canonului estetic. Fript cu atîtea teorii estetice, de astă dată, cred, dl Sorin Alexandrescu exagerează. Spiritul canonic, în studierea literaturii estetice, nu poate dispărea, chiar dacă postmodernismul (în care mai crede autorul) o cam prescrie”. □ În cadrul rubricii „Diagonale”, Monica Lovinescu deplînge din nou dubla măsură a intelighenției occidentale în judecarea comunismului, pornind de la două exemple elocvente (*Privirea lui Big Brother*): „Cei care au sperat că posteritatea va face dreptate victimelor totalitarismului și va ști cum să-i înfiereze pe marii vinovați au mers de zece ani încoace din decepție în decepție. Nu mai reiau – cassandric – lista gesturilor ce n-au fost făcute, frazelor ce n-au fost rostite, judecății ce n-a avut loc. Le știm, le deplîngem, stăruim a crede că pe temellii atît de sordide și pătate de un trecut inomabil strecurat în prezent, cu greu se poate clădi ceva care să nu se năruie în chiar clipa clădirii. Într-un astfel de cotidian al coșmarului, știm totuși că trebuie îndeplinite gesturile faste, ca și cum realitatea nu ne-ar sabota sistematic elanul./ Anodină în aparență, o coincidență a scos parcă și mai în evidență distorsiunile posterității. Când s-au împlinit de curînd 20 de ani de la moartea lui Sartre, ziarele, televiziunea, radioul, au celebrat în Franța aniversarea cu fast, au fost publicate și cărți – printre ele, o reabilitare înflăcărată, semnată de un fost contestatar al modelor stângiste, Bernard-Henri Lévy. Mass-media a vibrat și a pornit războiul undelor și al imaginii de parcă cineva ar fi avut intenția să-l scoată pe Sartre din literatura franceză din pricina erorilor sale ideologice. Nimic mai fals, locul lui Sartre rămîne prețios. În afara «operei» pe care nimeni niciodată nu i-a contestat-o, ideologul reprezintă modelul negativ prin excelență al intelectualului francez rătăcit în utopia comunistă. De unde și durabilul său ecou. Cortegiul funerar al lui Sartre semăna cu cel al lui Victor Hugo. Ieșirea lui Sartre dintr-un tunel imaginar (nicicând n-a fost uitat) reinstaurarea lui săvârșită de cel care lansase curentul noilor filosofi și măturase moda marxistă de pe caldarâmul ideilor pariziene, permite celor care au privit servil spre Moscova să nu-și mai facă probleme, să iasă onorabil din mica lor spaimă la căderea zidului de la Berlin. Nu vor avea să dea socoteală din moment ce, fără proces, s-a văzut nu doar achitat, ci și celebrat Sartre însuși./ În schimb, la 50 de ani de la moartea lui George Orwell îi reapar, în ediție de buzunar, trei cărți, iar cele două ziare mai importante ale Parisului, «Le Monde» și «Le Figaro», îi consacră fiecare câte un articol. Scurte și modeste amîndouă. Disproporția e atît de mare încât mi se pare a se înscrie printre marile semne negative ale postcomunismului”. □ Ileana Mălăncioiu își reia rubrica („Cronica melancoliei”) printr-un nou artiucol anti-Emil Constantinescu (*Politică și escrocherie*): „De o jumătate de an, de cînd mi-am întrerupt rubrica, am început să privesc lucrurile mai cu detașare și mi-a fost greu să înțeleg de ce a produs atîta mirare faptul că

afacerea Costea n-a mișcat cît de cît electoratul și nu au crescut procentele lui Emil Constantinescu, deși s-a dovedit că Iliescu a mințit. Păi iată de ce. Întâi fiindcă nu e o noutate că domnul Iliescu minte. Al doilea pentru că nu minte doar domnul Iliescu, minte de stinge și domnul Constantinescu. Al treilea pentru că nu e domnul Costea singurul personaj mediocru de peste graniță care le dă sfaturi politicienilor noștri. Și nu numai politicienilor. Spun asta pentru că nu de mult am primit din orașul lumină o fițuică în care era tipărit celebrul apel al intelectualilor care-l spijină pe domnul președinte să nu cadă, însoțit de indicația prețioasă de a decupa acea pagină și-a o trimite semnată la o anume adresă din București. M-am simțit profund jignită, pentru că n-am înțeles cum își poate permite proprietarul acelei foi agramate să-i spună unui intelectual care se respectă ce trebuie să facă./ Printr-o simplă coincidență, odată cu *Apelul intelectualilor* am găsit în cutia poștală și o felicitare pentru ziua mea onomastică din partea Președinției. În mod normal, ar fi trebuit să mă simt onorată. Numai că, până nu demult, cei care se ocupă de imaginea domnului Emil Constantinescu aveau o adevărată fixație împotriva mea. Să fi ajuns toată lumea la concluzia că aveam dreptate să nu fiu prea entuziasmată de prestația dumealui? Nu cred! Am sentimentul că mi s-a trimis această felicitare pentru că în ultima vreme am tăcut. Dacă ar fi scris-o chiar domnul președinte cu mîna sa, într-un moment de cumpănă, poate că m-ar fi înduișat. Dar, Slavă Domnului, era o carte poștală electorală, chiar dacă nu avea pe ea fotografia candidatului, ca a d-lui Viorel Cataramă. Trebuie să precizez totuși că adresa mea nu putea să fie luată de la Evidența populației, ca ale celor ce împlinesc 18 ani – fiindcă numele cu care semnez nu e chiar cel de pe buletinul de vot – și să-i mulțumesc frumos Serviciului de felicitări. Pentru că m-a trezit la realitate și m-a făcut să spun din nou ce am de spus. Voi pleca de la faptul că, după ce am renunțat la această rubrică, adepta cea mai convinsă a domnului Emil Constantinescu explica dezamăgirea mea și a altor scriitori printr-un sentiment de frustrare. Și, într-un fel, cred că avea dreptate. Pentru că, dacă am făcut tot ce puteam face în profesia noastră, care nu e chiar la îndemîna oricui, și am ajuns să ne situăm sub pragul de sărăcie, frustrarea e gata. Cu toate astea nu mi se pare normal să mi se plîngă de milă la o publicație prezidențială. Fiindcă frustrarea nu-i ca râia. Și cu toate astea, domnul Emil Constantinescu abia mai încropește 16-17 procente, la care a contribuit cât a putut și d-l Costea, ajutat de guru-ul nostru național, care a făcut un drum pînă la Paris ca să stea pe un scaun și să se uite în gura infractorului ca într-a oracolului”. □ Ion Pop consemnează o convorbire cu criticul și istoricul francez de artă Serge Fauchereau. Întrebat cu privire la expoziția despre avangarda românească interbelică organizată în 1992 la București, S.F. răspunde: „Organizarea acestei expoziții la București a fost o inițiativă foarte puternică, ce nu va fi aplaudat niciodată îndeajuns. În *Enciclopedia artistică a secolului XX*, în această masivă enciclopedie, am spus că a fost evenimentul anului respectiv și

i-am acordat un spațiu foarte larg. Expoziția a fost realizată de o mică echipă, cu ceea ce s-a putut, și a fost foarte bine, foarte important – era pentru prima oară când avangarda dumneavoastră era prezentată în felul acesta, recunoscută și salutăată ca atare. Aceasta ar fi o primă observație. S-ar putea imagina că, dacă s-ar fi dispus de bani și de timp, cu mai multă experiență, ați fi putut să obțineți ajutoare. La drept vorbind, e o problemă de bani, și nu aveți bani”. □ Sub titlul *Un Babel fericit*, Adriana Bittel prezintă lucrările Colocviului Internațional al Traducătorilor din Europa Centrală, desfășurat la Timișoara între 26-28 mai 2000. Autoarea se concentrează asupra rezultatelor fundației „A Treia Europă”: „Colocviul, care a inaugurat un nou program, intitulat *Travers*, al Fundației «A treia Europă», a fost realizat în colaborare cu filiala Uniunii Scriitorilor din Timișoara și revista «Orizont», cu subvenții de la Open Society Institute – Center for Publishing Development și Fundația Pro Helvetia. «A treia Europă» fusese în ultimii ani adesea prezentă în ineputabilul meu teanc de cărți de pe birou: seria de proză cu acest nume, publicată în colaborare de instituția timișoreană și Editura Univers, în care au apărut atâția scriitori reprezentativi pentru spiritul central-european – Hasek, Joseph Roth, Konrád György, Ivan Klíma, Andrzej Kusniewicz, Claudio Magris, antologiile teoretice, seriile «Caiete», «Teme» și «Seminar» editate în colaborare cu Editura Polirom, extraordinarele volume de istorie orală a Banatului, coordonate de Smaranda Vultur, numere din revista «A treia Europă». Aceasta e doar partea vizibilă de la București a edificiului proiectat și construit sub conducerea a doi cunoscuți scriitori, universitari și – lucru rar – «oameni ai faptei»: Adriana Babeți și Cornel Ungureanu. Cu o pasiune, o energie și o strategie uluitoare pentru noi, «regătenii» (mereu plini de idei, dar al căror entuziasm ține doar până când să le punem în practică), ei au format grupuri de tineri specialiști performanți în analiza Europei Centrale din perspectiva studiilor culturale, antropologiei, istoriei, sociologiei politice, istoriei orale. Apoi au creat un cadru instituțional pentru activitatea acestor cercetători – Fundația «A treia Europă». Au găsit surse de finanțare pentru proiectele lor, au înființat la Universitatea de Vest un Centru de studii comparate central și est-europene, au pus bazele unei Case a Europei Centrale, cu bibliotecă, fond documentar de tip arhivă care conservă memoria culturală a Banatului și centru de informare. Totul funcționează, cu rezultate concrete. Specializarea studenților în problematica științifică și culturală a zonei merge în paralel cu implicarea lor în cercetarea interdisciplinară și în crearea instrumentelor de lucru pentru generațiile următoare, precum o *Cronologie a Europei Centrale*, o *Enciclopedie a ideilor și formelor culturale din Europa Centrală și de Est*, un *Dicționar al romanului central-european din sec. XX* ș.a. (...)/ Colocviul de la sfârșitul lui mai, cel mai recent dintr-o lungă suită de asemenea întruniri organizate de «A treia Europă», a avut ca temă traducerea și editarea autorilor semnificativi pentru spiritul și creativitatea acestei părți din Europa, cu precă-

dere a celor din vecinătatea noastră – cehi, maghiari, polonezi, sîrbi, slovaci, sloveni – și desigur, și a scriitorilor români. Ideea organizării lui la Timișoara a aparținut, din cîte am înțeles, profesorului american Michael Heim, șeful catedrei de slavistică de la University of California, Los Angeles, un eminent specialist în literaturile Europei Centrale și de Est. El a moderat, în toate cele trei zile, discuțiile și merita să fac drumul la Timișoara fie și numai ca să-l cunosc. A spune despre Michael Henry Heim că e un fenomen, o Figură, o personalitate fascinantă înseamnă prea puțin. Dacă vrei să vă faceți o idee cine și cum e americanul acesta atipic, citiți volumul de convorbiri *Un Babel fericit*, apărut la Polirom, în care Profesorul Heim se lasă descusut de tinerii din grupul de studii culturale, «copiii» Adrianei Babeți. Ei îi datorăm faptul că, pe lângă cele 10 (zece) limbi străine pe care le stăpînește perfect și din care traduce literatură – cehă, slovacă, sârbă, croată, maghiară, rusă, franceză, germană, italiană, spaniolă (mai știe și altele, dar ceva mai puțin – chineza, de pildă), Michael Heim a devenit interesat de România și s-a apucat să ne învețe limba. Cît de bine și-a însușit-o într-un timp scurt, am constatat eu însămi: după multe ore de discuții animate în seminarul nostru, ne-am dus cu toții la Centrul cultural francez să ascultăm conferința profesorului Jacques Le Rider *La Sémantique d'un concept: l'Europe Centrale*. În încăpere era lume multă și zăpușeală, foarte doctul conferențiar citea monoton și lui Michael Heim i se închideau ochii. După ce s-a terminat expunerea, l-am tachinat că adormise. «Nu dormeam – a ținut el să precizeze – moțăiam». Nu doar că folosește foarte corect structuri gramaticale complicate (introduse naiba știe cum în veritabilul computer care trebuie să fie mintea lui), ci înțelege și bancurile! Lucrările colocviului le-a condus în engleză, dar nu și-a pus casca pentru traducere simultană la nici una dintre intervențiile participanților în limba lor maternă: înțelegea tot. Să nu se creadă din cele de mai sus că e doar un poliglot demn de cartea recordurilor. Cunoaște câte limbi, atâtea literaturi, e un erudit și a reușit să impună în America, prin traducerile sale, pe Kundera, Danilo Kis, György Konrád, Hrabal, Capek, Peter Esterházy, Ivan Klima, l-a editat pe Ripellino cu *Praga magica* (de care am aflat că ne vom bucura și noi în curând) ș.a. Și cum mai e domnul Heim? E, fără morgă academică, Profesor: a stăpînit de minune discuțiile ce tindeau, după obiceiul nostru, să o ia razna, aducându-le ferm în făgașul conceput de el în așa fel încât să ajungem la rezultate practice pentru înlesnirea traducerilor reciproce. Această finalitate pragmatică îl înrudește cu magistrii grupului «A treia Europă», pe care i-am văzut mult mai puțin decât aș fi dorit, căci Adriana Babeți se împărțea din zori și până în noapte între întâlniri cu finanțatorii proiectelor cu bătaie lungă, seminarul cursanților de la Timișoara Open College cu deja amintitul profesor Jacques Le Rider de la École Normale des Hautes Etudes, obligații de gazdă... Iar Cornel Ungureanu, proaspăt director al Teatrului Național timișorean, la care a început reorganizarea administrativă (îmi închipui că stresantă la culme), și-a făcut câteva

aparitii meteorice în care mi-a vorbit despre volumele pe care le coordonează, articole de gazetă cu termene, teze de doctorat pe care le conduce. Nu pot să nu mă întreb de unde au oamenii așa energie, atâta poftă de muncă și disponibilitate în varii direcții? Dacă mă gândesc și la alți scriitori timișoreni – Livius Ciocârlie. (...) În cadrul colocviului, au fost discuții animate despre stabilirea corpusului de cărți fundamentale din literaturile fiecărei țări participante – criterii, nume, interes în contemporaneitate. S-a remarcat că, dacă scriitorii polonezi, cehi și maghiari sunt mai bine cunoscuți în lume, nu același lucru se poate spune despre celelalte țări, iar România stă în această privință deosebit de prost: nu avem nici măcar lucrări de referință în limbi de circulație (istorii literare la zi, dicționare de autori, enciclopedii etc.). Pentru a ajuta munca traducătorilor din literaturile Europei Centrale, Michael Heim s-a însărcinat cu înființarea unei pagini pe Internet, care să conțină o bază de date despre cărțile deja traduse, cele în curs de traducere și recomandări de titluri valoroase. O discutabilă listă cu opere literare românești, a căror traducere să fie finanțată din țară, a stârmit nedumerire. S-a pariat că ar fi alcătuit-o un romancier care se trecuse pe sine cu trei titluri, în timp ce mulți autori clasici și contemporani lipseau; o altă listă românească, făcută în America, probabil în respectul corectitudinii politice, propunea spre traducere *Țiganiada* (cine să se încumete?), *Manasse* de Ronetti Roman, Hogaș și Pavel Dan, dar îi ignora total pe Hortensia, Sadoveanu, Arghezi, Camil, ca să nu mai vorbim că nu figura nici un contemporan./ Tot pe acest site, care s-a convenit să poarte titlul TRACE (Translations Central Europe) vor putea fi găsite informații despre traducători, edituri, publicații, biblioteci și librării, despre surse de finanțare a traducerilor, despre cele mai interesante apariții editoriale (cu pasaje din cronici scanate), și multe altele. Site-ul va fi probabil funcțional din toamnă și vom anunța adresa lui de îndată ce o vom ști. Participanții la colocviu au hotărât și înființarea unei Asociații pentru traduceri din literaturile Europei Centrale, ce ar putea avea un rol în popularizarea operelor valoroase încă necunoscute în alte țări decât cele de origine, în stimularea interesului editurilor străine și al cititorilor, prin mijloace moderne de management cultural. Activi în împărtășirea cunoștințelor și experiențelor proprii au fost, între alții, Gábor Csordas, directorul Editurii Jelenkor, el însuși traducător din poloneză, sârbă, croată, germană, franceză, engleză și slovenă. Alt poliglot, la fel de inteligent și atașant ca și Michael. Frumoasa lui soție, fostă actriță la teatrul din Timișoara, ne-a povestit cum au început cu cel mai ieftin computer. Astăzi au una dintre cele mai bine cotate edituri din Ungaria și scot cam 80 de titluri pe an, între care o colecție trilingvă de poeți maghiari contemporani, în condiții grafice superbe. La Jelenkor a apărut în ungurește și Nostalgia lui Cărtărescu. Petru Cărdu al nostru de la Vârșet, poetul nonconformist ce ar fi deplasat mereu liniile discuțiilor dacă l-ar fi lăsat moderatorul, și care, de mulți ani, muncește enorm pentru a face cunoscută literatura română în Serbia și

literatura sârbă la noi, are idei extravagante dar de succes pentru vinderea cărților; e și un om de afaceri culturale. Kazimierz Jurczak, lector la Universitatea Jagellonă din Cracovia, acum consul la Ambasada Poloniei din București, care vorbește românește ca un român, mi-a arătat un număr recent al revistei «Literatura na Swiecie» dedicat literaturii noastre. Selecția făcută de el conține doar nume de prima mână, nimeni n-ar fi putut alege mai bine. Despre doamna Libuse Valentová de la Universitatea din Praga, cunosătoare și iubitoare a literaturii române din care a tradus mult, s-a scris adesea în revista noastră. Trebuie să adaug că e o prezență atât de caldă și de plăcută, încât toți participanții la colocviu au îndrăgit-o. Ca și pe Ana Maria Pop, poetă și traducătoare din maghiară, o ființă specială, ce-și pune tot sufletul în muncă, și care, de când e directoarea Centrului Cultural Român din Budapesta, a contribuit substanțial la cunoașterea și apropierea intelectualilor din cele două țări”. □ Comentând, în cadrul rubricii sale „La microscop”, primul tur al alegerilor locale, Cristian Teodorescu justifică preferința pensionarilor pentru PDSR (*Bătrânii paznici ai democrației*): „În așa-numita bătălie pentru câștigarea de persoane mature, PDSR-ul a convins un număr de alegători care au vârsta necesară pentru a vota. Dacă a izbutit să convingă persoanele de vârsta a treia, asta nu înseamnă că avem de-a face cu o conspirație a bătrânilor pentru a pune mîna pe București. De fapt, e chiar josnic ca persoane cu drept de vot și care se folosesc de libertatea de a-l exercita să fie învinuite, indirect, că nu stau acasă. Să aperi, chipurile, democrația, cu metode în esență ceaușiste – a se vedea balastul de pensionari de care cei doi bătrâni zănatici Ceaușeștii voiau să scape mutându-i la țară, pentru a întineri populația urbană sau rezervându-le un rol de morți vii în societate – adică să dai vina pe bătrâni, deoarece nu-ți convin rezultatele unui vot, asta înseamnă că nu crezi în democrație. Mai înseamnă un lucru foarte grav, că vrei să inventezi țapi ispășitori pentru eventuale stări conflictuale ulterioare. Și pe cine îi poți lua drept carne de tun sigură? Fie pe cei tineri, fie pe bătrâni, care nu sînt în stare să se apere. Iar dacă vîrăm sonda mai mult, atunci poate că ziarele ar trebui să titreze că cei care au mai multă încredere în vot, adică în democrație, sunt, paradoxal, bătrânii care o duc prost sau foarte prost. Bătrânii care au fără nici o vină pensii de mizerie, încă de pe vremea regimului Iliescu, dar care acum, fiindcă o duc și mai rău, cred mai degrabă în PDSR. S-au dus să voteze: poate că au, în continuare, voluptatea libertății. Ce i-a împiedicat pe alții, care o duc, comparativ, infinit mai bine să își exercite această libertate, nu corvoadă, a votului? Ar fi culmea ca din cauză că tînărul sau maturul X a avut alte treburi, mai importante, în ziua votului să inventăm o dictatură a bătrânilor alegători”.

● Nr. 23 al revistei „Luceafărul” este dedicat premiilor Uniunii Scriitorilor pentru anul 1999, de curînd acordate: ■ Marin Mincu semnează un text intitulat *Geo Dumitrescu – în ediție definitivă și completă*: „Se pare că abia acum, la distanță de peste cincizeci de ani, se poate recepta mai exact valoarea

canoanelor antimemtafizice propuse de Geo Dumitrescu. Deși modelul urmat de el nu s-a generalizat imediat, poetul amânând să mai publice pe toată perioada proletcultismului – când Nina Cassian, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu etc. s-au adaptat cu obediență, fără nici un fel de scrupule estetice – e de remarcat sustragerea să conștientă de la orice manipulare ideologică. (...) *Un parantez.* Din păcate, această «ediție completă și definitivă» este însoțită de o prefață mediocră, semnată de E. Simion. Criticul-academician, cunoscut mai ales pentru faptul că «rezumă bine» poezia, și-a reciclat/cosmetizat un text mai vechi, publicat în *Scriitori români de azi* vol. I, 1974, în care povestește discursul poetic, fiind atent să înlocuiască pe ici pe colo, prin locurile esențiale, sintagmele prăfuite (ce mascau absența receptării sincronizate) cu altele mai actuale, pescuite din exegeza recentă asupra *Aventurilor lirice*. De exemplu, în loc de «stilul acesta *umoresc și crud*» din 1974 va spune acum «în stilul unei *superioare reverii ironice*», în loc de «anumită plăcere pentru un limbaj verde» se va cosmetiza în «plăcere pentru un limbaj *hrănit de cruzimile realului*» (sintagma ultimă fiind o achiziție nouă în vocabularul criticului!). Cu toate eforturile de primenire, se conservă, totuși, parafrazele prozaice, hilare prin inapetența critică”. ■ Este reluat, sub titlul *Psihism abisal*, un text despre Nicolae Breban extras din *Dicționarul Scriitorilor Români* (A-C), coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu. ■ Barbu Cioculescu (*O conștiință a zilelor noastre*) scrie despre Constantin Abăluță și volumul *Cârțița lui Pessoa*: „În comuna apocalipsă a cotidianului se petrece nu o ciocnire, ci o încrucișare de drumuri, în aceeași conștientizare a golurilor clipei, cu precizarea că Abăluță are un singur chip, cârțița de sub veioză fiind o postură a momentului când poetul își trădează tăcerea. Spre deosebire de lusitanul cu zarea liberă în nesfârșitul Occident al navigației, omul locurilor noastre sosește la o răsăriteană mare închisă, știindu-se prea bine un înrădăcinat. Și fie că enunță, fie că denunță poezia, va rămâne prizonierul unor statornicii. (...) Fie că este vorba de cicluri scrise în epoci diferite, fie că insul liric și-a scos în fine obrazul – sau și-a pus altul! – aici se leapădă, prin clamoare, postura hierarticei rezerve din ciclul prim”. ■ Dan Stanca semnează articolul *Mutilarea ca soluție*: „Volumul de versuri scris de Mariana Marin, *Mutilarea artistului la tinerețe*, apărut la Editura Muzeului literaturii române este o dovadă solidă a supraviețuirii prin poezie. Poeta nu a mai publicat de mult timp. (...) Evident, un asemenea gen de poet nu poate scrie mult. El se află la antipodul lui T.S. Eliot, bunăoară, și al altor artiști care sunt neîntrecuți artizani și mari făuritori de structuri și simfonii poetice. Probabil că acestea sunt cele două mari tipologii ale poeziei: cei care se mutilează și cei care-și șlefuiesc superbe măști. Mariana Marin face parte din prima categorie. Volumul de față, *Mutilarea artistului la tinerețe*, este o carte remarcabilă care, deși sufocată de numărul mare de cărți care apar acum, reușește să iasă la suprafață și să ne demonstreze că ce e viu e până la urmă și inconfundabil”.

■ Horia Gârbea (*Marea ezitare a micului caporal*) scrie despre volumul de poeme al lui Ioan T. Morar: „Chiar titlul spune totul: *Șovăiala*. Poetul ezită să mizeze pe poezia sa când umorul și gloria sticlei TV îi dau târcoale. Dar noi știm, ehei, ca postmoderni ce ne aflăm, că autorul finelui de mileniu nu-i naiv, nici inocent. *Șovăiala*, ezitarea prelungă sunt măști pentru o opțiune care s-a făcut demult”. ■ Octavian Soviany (*Pantelimon 113 bis – apocaliptica*) comentează volumul premiat al lui Ioan Es. Pop: „Mitul artistului blestemat se convertește în felul acesta în poemele din *Pantelimon 113 bis* într-î diavoliadă a semnelor/și a inscripționării, iar operatorul de scriitură devine o ipostază a «răului demiurg» ce institutie lumi livide «ale nimicului și nimicniciei. Senti-mentul damnațiunii» patosul decreativ, coșmarul năruirii apocaliptice sunt trăite și asumate cu o intensitate ieșită din comun pe parcursul aventurii thanatice pe care o inscripționează textele lui Ioan Es. Pop care, în contextul unei poezii bântuite de anxietăți și frisoane eschatologice, interpretează rolul unui rapsod homeric al nimincirii universale și e cel mai mare poet al «prafului și al pulberi» din literatura actuală”. ■ Radu Voinescu (*Deschiderile modernității*) scrie despre volumul *Privind înapoi, modernitatea* de Sorin Alexandrescu: „Direcțiile de cercetare a fenomenelor sociale și literare indicate de Sorin Alexandrescu în textele acestea pe care le cunoaștem cu ddestulă întârziere față de datele redactării lor în franceză, engleză, olandeză sunt extrem de profitabile. Chiar dacă ele au atins demult înflorirea în cadrul studiilor întreprinse la Occident”. ■ Liviu Grăsoiu (*Șansele eseisticii se confirmă*) comentează *Alfabetul doamnelor* de Ioana Părvulescu: „Fiecare capitol al cărții scoase de Editura Crater în 1999 se citea cu plăcere, distins, așa cum se urmărește o demonstrație inteligentă în oricare domeniu. Aveai impresia că citești spirituale digresiuni pe marginea unor subiecte necunoscute, că asistai la un joc subtil, la un pariu pus cu cititorul (sau cu sine însuși) în a dovedi că se pot supune mereu alte și alte noutăți despre o carte sau despre un personaj”. ■ Mihai Șora realizează o *Schița de portret* a lui Gheorghe Iova: „Am citit cu delicii o carte de eseuri intitulată *Acțiunea textuală – Bunul simț vizionar*. De ce cu delicii? Pentru că e o provocare. Pentru că poate fi citită de oriunde până oriunde, fără nici o ordine prestabilită, evanantai și de-andaratele/ Dar nu numai pentru asta. Ci și (sau mai ale) pentru că dă de gândit. Nu-i o dibuire, nu-i o luminare progresivă, nu-i o creșterea înceată pe măsura înaintării în text (uare)”. ■ Mariana Sipoș (*Criza de identitate*) se oprește asupra volumului *Frica de diferență* de Vitalie Ciobanu: „Așadar, una din temele esențiale ale volumului este criza de identitate a basarabenilor, pe care Vitalie Ciobanu o abordează cu luciditate și fără prejudecățile cu care suntem obișnuiți de ani de zile. Mai mult decât atât, Vitalie Ciobanu nu se sfiește să spună lucrurilor pe nume, cu riscul de a fi acuzat nu o dată de Leonida Lari și grupul său de «patrioți» de *trădare a intereselor naționale*”. ■ Maria Laiu (*Viitorul e maculatură*) scrie despre *Viitorul e maculatură* de Vlad Zograf: „La lectură,

volumul lui Vlad Zografi m-a impresionat; mă întreb cum ar arăta aceste texte pe scenă. Oare chiar să nu le descopere nici un regizor bogăția de semne?! Sigur că un premiu prestigios ca al Uniunii Scriitorilor înțeamnă mult în palmaresul unui autor, dar menirea lucrărilor dramatice rămâne totuși aceea de a vedea luminile rampei”. ■ Octavian Soviany (*Fața „en rose” a nimicniciei*): „«Textele pentru teatru» ale lui Horia Gârbea incluse în volumul *Decembrie, în direct* ilustrează formula farcei politice, al cărei semn distinctiv îl constituie absurdul, orchestrat aici mai curând cu o ironie domoală decât cu exacerbare de către un autor capabil să guște cu screte însonări de estet spectacolul abjecției universale. (...) Accentul particular al viziunii lui Horia Gârbea decurgând din faptul că spectacolul absurdului e perceput aici într-o notă de bonomie, de jovialitate amuzată, dramaturgul înfățișându-se în cele din urmă, cu o vervă neobosită, fața «en rose» a nimicniciei”. ■ Mircea Anghelescu (*„Hronograful” lui Pătrașcu Danovici*) semnează un articol despre *Cronograful – tradus din grecește de Pătrașcu Danovici* de Gabriel Ștrempel: „Hotărârea juriului Uniunii Scriitorilor de a premia această ediție nu este nici întâmplătoare, nici superficială: ea răsplătește o lucrare dificilă, a cărei lipsă de «spectaculozitate» este compensată de importanța sa efectivă în istoria culturii românești și, în același timp, încununează o activitate îndelungată și meritorie într-un domeniu depreciat (mă refer la aspectul material), în care competențele se câștigă greu și numai prin acumulări. Activitatea de o viață a domnului Gabriel Ștrempel, membru de onoare al Academiei Române, este pe drept recunoscută prin acest premiu; cel care și-a petrecut o jumătate de veac aplecat asupra manuscriselor vechi românești are drept la recunoștința noastră și a elor care ne vor urma”. ■ Sandrino Gavrilă (*Mărturii pentru urmași*) scrie despre volumul *O istorie a societății românești contemporane în interviuri* de George Arion: „Folosind diverse trucuri gazetărești (fie din proprie, ludică inițiativă, fie din capriciul interlocutorilor), George Arion ne propune o gamă incitantă de dialoguri, interviuri realizate în tehnici diferite: relatarea din memorie (discuția avută cu Noica în 1980, la Păltiniș), autointerviul, povestirea (unei repetiții din 1976, condusă de Ciulei, la *Pescărușul* lui Cehov), interviul fără întrebare (Darie Novăceanu, 1984), întrebări propuse de către cel care urma să fie intervievat (Aurel Baranga, 1976), rememorarea (părintele Ioan Iovan de la Mănăstirea Recea). În bună măsură, oamenii cu care autorul a intrat în dialog depun mărturie asupra operelor, talentului, traiectoriei sau epocii lor. Încercând să-i descifreze pe alții, George Arion ajunge să se dezvăluiească pe sine: o conștiință a vremurilor sale”. ■ Oana Fotache (*Călătorie în Africa*) comentează *Râsul ocrotit de lege* de Grete Tartler. ■ Daniela Zeca Buzura (*Un premiu pentru mama, tata, unchiu’ Stelu și Chiril*) are în vedere volumul *Povestiri din anul Cometei* de Lidia Handabura: „După *Hurlapul* și *Povestiri cu Tereza*, acest al treilea volum de proză scurtă îi certifică autoarei vocația. devine de necontestat faptul că Lidia Handabura e o

scriitoare cu talent viguros, care ar fi interesant de urmărit în desfășurarea pe spații epice mai largi. Pe deplin cunoscătoare a propriilor resurse, prozatoarea nu dă semne să s-ar grăbi să facă prea curând trecerea de la povestire la roman, dar nici nu trebuie, cred, că ne grăbim în a-i interpreta menținerea în genul scurt drept o inhibiție”. ■ Maria Irod scrie despre *O carte cuceritoare: Cartea cuceririlor* de Cornel Ivanciuc: „Ioana Pârvulescu – de a cărei recomandare beneficiază volumul – are dreptate când spune că personajele cele mai puternice și mai vioaie din *Cartea cuceririlor* sunt cuvintele. Cornel Ivanciuc este un mare magician al limbajului care pune cuvintele să execute acrobații (servind acum unei subtile dispute teologice, iar peste câteva rânduri unor fatastice blesteme dialectale) spre deliciul cititorului. Care pe care a scris-o este cu adevărat cuceritoare”. ■ Marian Victor Buciuc („*Po-etica*” lui Geo Dumitrescu) comentează *O generație pierdută* de Gabriel Coșoveanu: „Cu aplombul imuno-dependenței de o întinsă informație standardizată, Gabriel Coșoveanu scrie fără a contesta vreo opinie critică, într-un presupus Eden consensual al comunității noastre interpretative – vai, atât de sfâșiată. Debutantul practică și *lectura inversă*, dar susține reconstrucția contextuală, în ipoteza lucrativă a generației vârstnice că asediul contextului ar fi creat astăzi un «artificial sentiment belicios în lumea literară» (La comentat, totuși, de curând, în «Ramuri», empatic și patetic, pe revizionistul luperactiv, susținător al *esteticii*, G. Grigurcu)”. ■ Maria Irod (*Despre optzecism...*): „Cu toate că își asumă riscul deloc neglijabil de a aborda subiecte atât de controversate și de intens discutate, Mihaela Ursa trece cu bine textul și produce o carte cu idei care, deși nu sunt de o originalitate spectaculoasă, sunt clare și bine susținute. De menționat că pentru volumul *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* Mihaela Ursa a primit, în 1998, marele Premiu al Asociației Scriitorilor din Cluj pentru debut în critica literară”.

15 iunie

● Nr. 6 al revistei timișorene „Orizont” se deschide cu un articol al lui Cornel Ungureanu, *Mariana Șora și tranziția către memorialistică*: „*O viață-n bucăți*, prima carte de memorialistică a Marianeii Șora, putea da seamă despre un fel de a gândi amintirile. Filosof, eseist, traducător, autoarea *Undelor și interferențelor* înaintea cu dificultate printre întâmplările unei vieți. Înaintea, adică detestă recapitulările, încercă să evite trădarea intimității. Momentele triumfale sunt acelea în care eseista poate să mediteze asupra unui eveniment, să comenteze o dezbatere intelectuală, să facă portrete ale mariilor scriitori care i-au stat în preajmă. Un soi de fugă de sine – de ființa de carne și oase, de contextele atât de constrângătoare definesc această carte în care pulsează doar un timp – un *fragment* dintr-o viață de cărturar. (...) *Mărturiisrile unui neisprăvit*, ultima carte a Marianeii Șora, ne atrage atenția asupra felului în care spiritul critic paralizează (poate paraliza) orice reverie

romanescă. (...) *O viață-n bucăți* rescrie însă alte caiete, copiază alte jurnale, reface (eventual) alte istorii personale. E o carte care comprimă un volum de eseuri, unul de istorie literară lângă unul de amintiri, mai degrabă posibile. Nici scrisorile apărute prin volume (cele către I.D. Sîrbu în primul rând) nu dezvăluie bucuriile unui autor fericit. Memorialiștii își scriu, de obicei, cărțile ca să evoce o victorie – marșul triumfal către acest Azi al împlinirilor. Memorialistica Marianei Șora este guvernată mai ales de sentimentul ratării. Filosoful de odinioară a trebuit să părăsească lumea ideilor. *Memoriile unui neisprăvit* glosează asupra acestei stări, acestei situații – a neterminării”. □ Marcel Corniș-Pop publică prima parte a unui articol intitulat **România la răscruce**: „Așa-zisa nouă ordine internațională perpetuează unele tare și prejudecăți ale vechilor alcătuiți geopolitice. Noile cadre în care se desfășoară azi schimburile culturale reflectă o sensibilitate «heterologică» fără să ofere însă toate condițiile pentru articularea unui «discurs despre celălalt», în sensul major pe care îl dă Michel de Certeau acestui termen. Nici ideologia globalizantă a «multiculturalismului [care] subordonează diferențele culturale unei politici a consensului ce elimină orice fel de tensiune» (Henri Giroux 14), și nici un localism defensiv care promovează forme înghețate de «specificitate», nu ne oferă alternative reale. Multiculturalismul superficial face imposibile judecățile comparative, considerând toate practicile culturale valide în sine; localismul valorizează excesiv «specificitatea culturală», «etnicitatea», sau «originile». Ceea ce lipsește în momentul de față este intervenția unei conștiințe mediatore care să compare și să interfereze culturi, recuperând și consolidând medianele, interfețele, coridoarele de comunicare între est și vest, global și local, dominant și periferic. Literatura, mi-aș îngădui să afirm, poate juca rolul acestei conștiințe mediatore, umplând golul lăsat de colapsul lumii polarizate a Războiului rece și reconstruind zonele mediane ale coexistenței culturale. Literatura a oferit adesea și poate oferi în continuare modele de interacțiune mai convingătoare și mai flexibile decât cele propuse în practica politică. După cum arată și Homi Bhabha, construcția identităților naționale și etnice este în mare măsură de literatură: națiunile «se constituie» ca sistem[e] de semnificare culturală «prin acte narrative care fasonează un obiect în continuă evoluție». «Unitatea politică a unei națiuni» este asigurată de «demersuri complexe, substituții metaforice, strategii subtextuale și figurative» care dau consistență conștiinței despre sine a unei națiuni. (...) De aceea, investigarea ideologiilor naționale nu poate fi despărțită de examinarea critică a structurilor narativ-lingvistice pe care ele se sprijină. În același timp, însă, literatura poate opera în afara noțiunii naționale, «recurgând la practici semnificative» diferite de cele utilizate de naționalism pentru a explora și amplifica «imaginația civică». (...) / Ca spațiu tranzițional între funcțiile semiotice și simbolice ale limbajului, literatura dă formă concretă emoțiilor inarticulate și proiecțiilor alternative. Aceste «forme definitorii» sunt cu atât mai valoroase cu cât

prilejuiesc, cu un termen împrumutat de la Gregory Bateson, «contacte culturale», adică întâlniri între diferite entități culturale și interacțiuni între texte și cititorii lor. Gabriele Schwab testează aceste ipoteze teoretice asupra unor texte de Lewis Carroll, James Joyce, John Cage, Djuna Barnes și Marguerite Duras, texte care recuperează alteritatea la diferite modele: lingvistic (prin experimentele lor sintactice), cultural (prin deschiderea spre «celălalt»), sau ideologic (prin convertirea unor cadre monologice în polisisteme). Schwab ar fi putut exemplifica și cu autori până de curând ostraciizați de cealaltă parte a Cortinei de fier, precum Gabriela Adameșteanu, Péter Eszterházy, Danilo Kis, Milan Kundera, Mircea Nedelciu, Liudmila Petrushevskaja, Tatyana Tolstoya, Christa Wolf sau Alexandr Zinoviev, a căror proză a atacat fundamentele «realității comuniste», valorizând mesaje heteromorfe. Cărțile acestor scriitori se constituie în veritabile «etnografii imaginare» care mediază contactul cu alteritatea ireductibilă a limbajului, cu impuritățile și hibriditatea culturii și cu polisemantismul lumii. O «etnografie literară» care valorizează contacte intra și transculturale poate oferi corecții importante atât concepțiilor etnocentrice despre cultură, cât și unor contra-teorii globaliste și multiculturale care sacrifică specificitatea sistemelor culturale». □ Sub titlul ***Fascinația Transilvaniei***, Alexandru Ruja semnalează ediția *Eminescu, Opere I – Poezii* (1001 pag.), *II – Proză. Teatru. Literatură populară* (1262 pag.), *III – Publicistică. Corespondență. Fragmentarium.* (1263 pag) (ediție de D. Vatamaniuc, prefată de Eugen Simion, Academia Română – Univers Enciclopedic, București, 1999): „Fără a fi un eveniment, această ediție Eminescu sparge cenușiul atmosferei dintr-un an ce ar fi trebuit să se deruleze, în primul rând, sub semnul lui Eminescu. Apariția ediției este un apreciable act de cultură, cu atât mai mult cu cât ediția academică nu se mai poate procura, iar reeditarea nu se întrevide într-un timp apropiat. Apoi, ediția este realizată de D. Vatamaniuc, cel mai avizat cunoscător în viață al manuscriselor eminesciene. D. Vatamaniuc a coordonat, după moartea lui Perpessicius, ediția academică, timp în care au apărut zece volume, încheindu-se ediția prin tipărirea a ceea ce se știa (și se credea) că aparține lui Eminescu”. □ H.-R. Patapievici își continuă serialul intitulat ***Note despre omul recent***, cu reflecții asupra ideii de *subversiune*: „Odată subversiunea instalată, nimeni, nici măcar subversivii moderați, nu se mai pot sustrage logicii ei. Finalitatea subversiunii este subvertirea oricărui dat, inclusiv a datului în numele căruia subversiunea a ruinat primele «imposturi». Că totul nu este decât impostură și arbitrar – adică plăcere de a dispune, aceasta este revelația subversiunii. Mesajul ei ne cucerește deoarece împărtășim măcar unele din valorile cuprinse în agenda ei vizibilă. În special, noi, toți modernii, avem în comun cu ea setea de luciditate, voința neliniștită de adevăr și exigența necruțătoare a acelui tip de realism, căruia subversiunea idolilor pare a-i aduce cel mai bun exemplu. (...) Dar esența subversiunii nu atacă falsitatea, care este o «simplă valoare logică», ci poziția centrală, sensul

constituit, datul. Triumful subversiunii depinde de măsura în care seducția ei ne-a convins că *orice* se află în centru sau este important este de fapt un idol. Potrivit logicii, și anume confruntată cu *adevărul*, subversiunea este falsă pentru că nu vede în sensul constituit decât idoli, decât materie de deconstrucție, decât minciuni ipostaziate în adevăr, decât dorință vicioasă de înșelare. (...) Dacă singurul dat acceptat de spiritul subversiunii este actul care dispare prin chiar actul punerii lui, atunci judecățile de adevăr nu mai sunt posibile, ci numai judecățile de contemporanietate: ce e ultim e mai «adevărat» decât ce a fost ieri. Această idee, care fusese temeiul progresului spiritului la Hegel, a devenit azi, printr-un proces de radicală secularizare, temeiul lipsit de temei al nihilismului subversiv. (...) Arta tinde să devină reproducerea literală a obiectelor lumii, care se rezumă placid la *happening* continuu. Corpul artistului devine locul predilect al artei, iar automutilarea este procedeul inevitabil al acestei literalități asediate. Judecata de actualitate se substituie oricărui tip de judecată tradițională (estetică, etică, de adevăr etc.). (...) Potrivit judecății de contemporaneitate, poziția anti-subversivă e falsă deoarece datul invocat în sprijinul ei nu mai prezintă în mod nemijlocit veracitate”. □ Vasile Popovici publică un articol despre Lucian Raicu (*Mai mult decât critică*): „Înainte însă de a-l trece pe Lucian Raicu la capitolul criticii de identificare, mi se pare că mai nimerit ar fi să-l trecem printre puținii hermeneuți de seamă pe care i-am avut, dacă termenul n-ar fi atât de pretențios. A interpreta, a înțelege (o operă, un autor fundamental), în această direcție investește el cel mai mult și pe acest drum merge el cel mai departe. Dacă a recurs la identificare (operație care-i reușește cu adevărat, repet, doar în cazul marilor autori) este pentru a *înțelege* cum de a fost posibil cutare roman sau poem. (...) Te-ai aștepta să găsești în întinsele sale pagini de reflecții semnele timpului. Reamintesc că primele trei volume apăruseră în anii sumbri din a doua parte a regimului Ceaușescu, al patrulea volum fiind din 1992. Nu se întrevăd nici inhibițiile cenzurii și autocenzurii și nici procesele zgomotoase intentate trecutului după ce aceste procese ajunseseră la îndemâna oricui. Nimic din aceste triste semne ale vremurilor în paginile reflecțiilor. O viguroasă normalitate, în schimb, o normalitate ce nu se lasă intimidată de contexte”. □ Gabriela Glăvan scrie despre Franz Kafka (*Metamorfoza unui dezmoștenit*). □ Simona-Grazia Dima (*Etica vizionară*) comentează în marginea unei antologii din poezia lui Dorin Tudoran *Tânărul Ulise* (Ed. Polirom, Iași, 2000): „«O antologie de recuperare a unui poet», își caracterizează, cu modestie și realism, Dorin Tudoran volumul apărut la Editura Polirom în excelente condiții grafice, beneficiind de prefața scăpărătoare a lui Mircea Mihăieș, ca și, la final, de un *corpus* de referințe critice dintre cele mai pertinente. Se cuvine menționat faptul că poezia lui Dorin Tudoran a căpătat deja de la debut (...) atenția marii critici și a fost primită, cu fiecare carte consecutivă, într-un *crescendo* al jubilației receptoare. Încă din anii '70, Dorin Tudoran era privit ca unul dintre poeții tineri

importanți (...). Ruptura, cum bine se știe, a intervenit ca urmare a radicalizării viziunii acestei poezii particulare, axate pe analiza nemiloasă a resorturilor minciunii sociale, ceea ce a dus la măsuri coercitive ale puterii din România anilor '80 asupra omului Dorin Tudoran (interdicția de a publica, de a fi comentat etc). (...) O lectură a acestei antologii, de-a lungul teritoriului liric configurat de autor între anii 1973 și 1986, va revela inevitabil schimbarea de timbru a unei dicțiuni poetice, nașterea unui ton pe deplin individualizat". □ Claudia Ioana Doroholshi semnează un articol despre proza lui Ioan Groșan (*Un nou scriitor ceva mai vechi*): „Consumatorul de literatură română contemporană căruia Ioan Groșan i-a rămas în memorie mai ales prin delicioasa *O sută de ani de zile la porțile Orientului*, cu ingredientele sale jucăuș-acide, se poate aștepta la o surpriză de proporții în fața volumului de povestiri alese apărut la editura Allfa. Reeditare a volumelor *Caravana cinematografică* (1985) și *Trenul de noapte* (1989), cartea ne înfățișează un scriitor, dacă ne putem permite un adjectiv bombastic, *redutabil*. Povestirile din primul volum poartă amprenta vizibilă a scriitorului postmodern care simte că e de datoria lui să fie «metaprozastic», pentru că literatura este naivă dacă nu-și exhibă scheletul, dacă nu se expune (și uneori denunță) pe sine însăși ca joc; la Groșan totul se întâmplă însă cu o anumită pudoare, cu un anumit simț al echilibrului și, nu în ultimul rând, cu respect față de pactul cu cititorul. Povestirile din *Trenul de noapte* se înscriu într-o tonalitate ușor diferită. Dacă în primul volum evidenta savoare a mimesisului și a atmosferei e câteodată subsumată artificiului «optzecist», iar tonul păstrează ecouri din ironia foiletonului *O sută de ani...*, în cel de-al doilea artificiul narativ e mult mai subtil, iar atmosfera alunecă spre realismul magic și spre parabolă, sub condeiul unui scriitor matur, profund". □ Într-un articol intitulat *Un postmodernism bicefal*, Annamaria Libar notează: „Noul model androgenic, ivit în ritmurile unei necesare interferențe dintre cultură și politică, tinde să devină prototipul «omului recent», în egală măsură critic literar și analist politic, singurul interlocutor viabil al factorului de putere. «Politicianul-poet, așa cum îl numește Marcel Pop-Corniș, este o creație necesară (avantajoasă, ar zice unii) a unui postmodernism/post-totalitarism în care instabilitatea economică și sociopolitică, tensiunile etnice și amploarea pe care o iau resentimentele de tot felul nu mai îngăduie rezerva, fie ea de un intelectualism cât de nobil, la periferia lumii politice, într-o atitudine de expectativă subversivă. (...) Manipulator abil al instrumentelor de chirurgie literară și politică, Marcel Pop-Corniș face în 1996 prima disecție în profunzime a fenomenului postmodernist românesc – înainte și după 1989, descoperind acolo, în abisuri, meta-utopiile unei nebuloase ce amanința să devină extragalactică. Subtil teoretician și cercetător al realității *post*, Pop-Corniș nu izolează modelul românesc într-un discurs monologic despre accentele tragice ale neputinței de a ieși din acest labirint domestic (tacticile «cripto-comuniste» inițiate de FSN nu și-au

dobândit încă acea aură vetustă), ci încadrează comparativ România în jocul serios «de-a v-ați *dublugândit* și *nouvorbit* practicat și de celelate țări est europene». (...) Marcel Pop-Corniș crede în rolul catalitic al acestor dialoguri interculturale, reverberații ale unor voci de frați mai mari, care să încurajeze, în critica românească, impulsul transtextual preluat pe linie genettiană și înțeles în accepțiunea sa bivalentă – ca schimb teoretic, cultural și interacțiune politică, prin care să se realizeze legăturile cu terminalii paradigmei postmoderne. Deși noua literatură est-europeană a adoptat multe dintre strategiile Vestului cultural și le-a transformat în piese esențiale ale unei necesare estetici de rezistență, ea s-a inspirat și din propriile tradiții avangardiste care au surprins începutul de secol XX (v. Poezia lui Mircea Dinescu/Nichita Stănescu, Volker Brown sau proza lui Mircea Nedelciu, Milan Kundera). (...)/ Intersul teoretic față de postmodernism poate fi legat de perioada anilor '70, când s-a constituit o nouă generație de critici, reprezentanți ai programelor literare din principalele centre culturale (București, Timișoara, Cluj, Iași), care au decis să rescrie fenomenul cultural românesc dintr-o perspectivă interpretativă, adoptând multe dintre strategiile interogației postmoderne: reflecția autobiografică (Cine suntem noi?), parodia (Ce suntem noi?) sau procedeul revizionist (*Mai* suntem noi?). Inițiată în 1986 prin «Caiete critice», discuția asupra diverselor fețe ale postmodernismului a oscilat între respingerea experimentalismului formal și însușirea metodelor de de restructurare estetică și ideologică. În subsidiar se insinua ideea unui postmodernism care să provoace structura monologică a discursului totalitar; linia a devenit desen abia în covorul realității post-comuniste. Deși depreciat ca «hibrid» și «indecent», postmodernismul românesc, la o analiză conștiințioasă, este fenomen viu, departe de a-și fi epuizat utilitatea și necesitatea existenței ca spectacol cultural și politic, rămânând astfel o altă «bătălie neîncheiată». □ Despre postmodernism scrie, într-o manieră ironică, și Bogdan Mihai Dascălu (*Necrolog*): „La 1 iunie 2000 s-au împlinit șase luni de când ne-a părăsit pentru totdeauna atât de îndrăgitul nostru POSTMODERNISM, cel care a reprezentat totul pentru noi în ultimii ani. Răposatul, suflet ales, de o înaltă ținută morală, a fost prietenul tuturor autorilor necunoscuți, pe care i-a promovat până în ultima clipă a (prea-) lungii sale vieți. Cu mâhnire în suflet, trebuie să recunoaștem că nu a reușit să-i impună în plan literar decât pe foarte puțini, neputând ține piept cu nici unul dintre marii rivali (*Symbolismul*, *Suprarealismul*). Nemărginaita lui modestie l-a făcut să nu se definească niciodată și nu pentru că nu ar fi putut, ci pentru că și-a împuternicit contemporanii să o facă. De altfel, toți prietenii lui au format o familie mai degrabă haotică, cu atâta migală adunați în jurul lui și totuși fără să aibă mai nimic în comun. Deși nu a dus o viață retrasă nu a apărut mai deloc în centrul atenției pe tot parcursul vieții. (...) O conjunctură favorabilă a făcut să îmi parvină *testamentul* regretatului, pe care conform dorinței acestuia, îl voi face public: «Subsemnatu, *Postmodernismul*,

declar, în deplinătatea facultăților mintale următoarele: Nu am avut o viață fericită; încă din tinerețe a trebuit să mă definesc în raport cu *Modernismul*. În jurul meu s-au strâns mai toți contemporanii, mai mult din lipsă de alternativă, decât din convingere, proclamându-se postmoderni. I-am acceptat, în speranța că vor scrie literatură. Ce au făcut ei nu poate fi numit nici măcar antiliteratură. Fiecare tentativă a lor a eșuat, niciunul nu a reușit să devină renumit. Tot eu am fost cel care i-a ținut în centru atenției generale: s-au scris zeci de mii de pagini numai și numai despre mine, de parcă nu ar mai exista nimeni în afara mea. Mă declar vinovat de soarta celor care m-au înconjurat pe tot parcursul vieții; am acceptat prea multe lingușeli atât din partea lor, cât și a criticilor. Mai ales a criticilor. Fiecare tentativă a protejaților mei de a deveni artiști importanți s-a soldat cu un admirabil eșec. Poate și pentru că sunt, dragii de ei, atât de diferiți, că nu au nimic în comun în afara relației personale a fiecăruia cu mine. Sau poate că le lipsește o anumită viziune de ansamblu. Nu vreau să le reproșez că majoritatea nu cunosc decât literatura secolului nostru (dar și pe aceasta doar sumar!). Departe de mine acest gând – ar fi și extrem de nedrept din partea mea. Nu vreau nici să le iau apărarea, cu atât mai puțin să-i scuz, când spun că eu sunt responsabil de eșecul lor: nu am știut să pun un piciorul în prag și să mă autodefinesc; i-am lăsat pe alții să o facă în locul meu. Nu am cerut niciodată o literatură profundă, m-am mulțumit cu superficialitatea. Nu am căutat niște trăsături comune, am lăsat ca fiecare să scrie ce vrea. Nu i-am sfătuit niciodată să apară ca o unitate, i-am sfătuit să pună accent pe individualism. Chiar dacă talentul nativ le lipsește aproape tuturor, nu i-am obligat să și-l cucerească prin muncă. Nu vreau nici să las impresia că cei care au căutat refugiu la mine sunt incapabili de orice profunzime. Poate ar fi făcut-o dacă nu aș fi existat eu. Astfel, conștient de sănătatea mea precară, îi sfătuiesc să mă uite cu totul. Să pună mâna pe cărțile prăfuite și să studieze. Orice, din orice domeniu, dar să o facă temeinic și cu program. Să ia cultura drept scop în sine. Cel care îmi va lua locul, va amenda lipsa unei temeinice culturi clasice. Va constata că rezolvarea crizei nu constă în a continua experimentul, ci în transformarea lui în literatură canonică. Tovarășilor mei li se arată o nouă cale. Îi sfătuiesc să o urmeze»”.

● În editorialul său din „Contemporanul” (nr. 24), Nicolae Breban schițează portretul Ninei Cassian: „O spun de la început: nu merita valul de injurii abia mascate ce o asaltează din partea «tinerilor» mai ales, făcând-o, cumva, «țap ispășitor» al proletcultului și «tipica» adulatoare a vremii staliniste... Nimeni nu mai amintește briliantul ei prim volum *La scara unu pe unu*, scris în umbra magistrului și iubitului ei Ion Barbu și dacă asupra capului ei «dantesco», cu un profil ce s-a imprimat ca puține altele în ceara formidabilă a acelor vremi nu s-ar fi abătut «eliberarea bolșevică», prodigioasa poezie feminină de azi a literaturii române ar fi început, cu mare probabilitate, cu două decenii mai devreme. Nina ca și Marioara Banuș au explodat literalmente imediat după

război, una, Maria Banuș pregătind drumul (cu *Țara fetelor*) Gabrielei Melinescu și nu numai, iar Nina, mai cerebrală și ludică, putând fi, cu ceva mai mult noroc, o Marta Petreu *avant la lettre*. Poate! Ele, aceste două tinere poete, «atunci», ca și alți congeneri (Jebeleanu, M.R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu și alții, nu foarte mulți!) au intrat în «tunelul timpului stalinist» ce a curbat nu numai spațiul și obiectele, dar și perspectiva – înainte și înapoi! (...) Nina era un «scriitor pur sânge», de-o rară mobilitate și «plasticitate» a imaginației profesionale și pur-umane, o vie și rară inteligență, fascinată de literatură și de literați, de cei adevărați. E adevărat, ca și colegii ei din Uniunea Scriitorilor, era îmbăcsită de reziduurile stalinismului și post-stalinismului, de cercul de «prietenii» din jurul ei, funcționari și critici ai sistemului, firea ei spontană și frumos copilărească nu avea scăpare, sufocată zilnic și în porții infinitezimale de veninul grosier al «ideologiei partidului». (...) Unele din volumele publicate de ea după «dezgheț» îi certifică marea înzestrare, vocația ei indubitabilă și o înseriază nu numai în rândul marilor scriitori evrei de dinainte de război de care vorbim prea rar, de parcă «contenciosul» nostru literar ar fi atât de copleșitor încât să ne permită dezordinea și neglijența istorică – dar și în primele rânduri ale inteligenței de după război, alături de un Doinaș sau Dimov”.

● Nr. 2 din „Dacia literară” este așezat (ca și primul număr, din 1 martie 2000) sub semnul *Anului Eminescu*, deschizându-se cu o conferință susținută Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Eminescu*): „Sigur că fiecare zi care ne apropie de marea sărbătoare de la 15 iunie este o zi în care crește emoția noastră, în care crește starea noastră de tensiune interioară, cu atât mai mult cu cât suntem aci, în acest concentrat de suflet românesc, în acest concentrat de românită europeană, al cărei reprezentant mai de seamă decât oricare altul este Eminescu. (...) Mă-ntâlnesc și ne-ntâlnim, din nefericire încă, cu niște fenomene foarte curioase, dar explicabile, nu de contestare propriu-zisă a lui Eminescu, dar oricum de întrebări de nedumerire în legătură cu grandoarea poetului. Am auzit, în ultimele luni mai cu seamă, unii tineri zicând, «dar ce vă vine?, de ce-i așa de mare acest Eminescu?, de ce-l socotiți atât de sus?, de ce geniul lui vi se pare de neatins?, ar fi bine să-l mitizăm mai puțin și poate să luăm o distanță mai mare față de el». Și aici am un singur răspuns, firește, și anume că cine îndrăznește această atitudine, să zicem de contestare, ieftină contestare și biată, sărmană contestare, este o persoană care suferă de ignoranță sau de paranoia. Adică, ori nu știi cine este Eminescu – și părerea mea este că trebuie să le acordăm credit, se vede că nu știu cine este Eminescu – sau îți imaginezi că tu ești un posibil rival al lui, ceea ce este de-a dreptul rizibil. Ziceam că sunt explicații pentru această atitudine și, din nefericire, au trecut de atunci peste noi două decenii, din '44 până în '64, în care Eminescu, practic, a fost retezat din vârful piramidei axiologice a culturii românești, din vârful scării de valori. A fost înlocuit, adică s-a încercat înlocuirea lui cu niște bieți poeți ca Neculuță,

Păun-Pincio, care trebuiau să treacă cu orice preț drept mai mari poeți decât marele Eminescu. (...)/ Dacă dacă la școală ți se spune ani de zile că Eminescu nu este decât autorul poeziei *Împărat și proletar*, al *Scrisorii III* și al unei prăpădite de postume care se cheamă *Viața*, cu care s-a făcut centenarul nașterii lui Eminescu în 1950 (am avut nefericirea să asist la acel centenar la care au participat Călinescu și Sadoveanu, dar erau flancați de niște persoane care nu aveau nimic de a face cu cultura noastră; unii au murit alții nu mai sunt pe meleagurile noastre; oricum, tentativa a fost teribilă și cei doi mari, firește, erau inhibați și nu puteau spune care era convingerea lor reală)? Știm foarte bine ce credea Călinescu și credea Sadoveanu despre Eminescu, dar în împrejurările acelea nu puteau spune care era adevărul. Deci, s-a perpetuat această ascundere a valorilor lui Eminescu și să știți că ceea se petrece uneori astăzi cu unii tineri nu este decât un rezultat târziu al acelei contestări, pentru că douăzeci de ani am fost împiedicați să ajungem la o cunoaștere globală a operei eminesciene. (...)/ Ce avem noi astăzi, firește, nu aveau înaintașii noștri din cei 100 de ani de la moartea poetului. Avem, în sfârșit, opera completă, cele 16 volume începute de marele Perpessicius. Constantin Noica a început marea propagandă pentru facsimilarea celor 44 de caiete de manuscrise. Din ce în ce mai mulți oameni au acces la aceste manuscrise, ele au fost, mi se pare, copiate la Iași, sunt și la Botoșani; deci încep să se răspândească aceste texte de mii de pagini care întregesc cumva o viziune. (...) Viziunea noastră asupra lui Eminescu trebuie să fie una de globalitate, de totalitate, așa cum se potrivește universului unei minți esențialmente integratoare și să înțelegem că acel univers al lui Eminescu, univers, cum zic, alcătuit de o minte integratoare, trebuie descoperit ca un univers legat, coerent și organic, unitar”. ■ Gh. Bulgăr amintește contribuția lui Eminescu la rafinarea limbii române (***Complexitatea simplă***). □ Sub titlul ***Marin Mincu și „Poezia română actuală”***, Constantin Ciopraga comentează comprehensiv antologia *Poezia română actuală* (Editura Pontica, 1998), subintitulată „de la Lenind Dimov la Adela Greceanu”. Modul de organizare a materialului este principala preocupare a comentatorului: „Laurențiu Ulici lansa, cu trei ani în urmă, o antologie-gigant, incluzând 1001 poeți, panoramă a poeziei românești în zece volume, la scurt timp, Marin Mincu atrage luarea aminte cu o antologie în trei volume masive, *Poezia română actuală* (Editura Pontica). Nu intră în planul antologiei lui Marin Mincu poeți din «Cercul literar» de la Sibiu (Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ion Negoitescu, Ioanichie Olteanu), nici din generația «pierdută» (Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Mircea Popovici, Mihail Crama, Ben Corlaciuc). Antologatorul coboară în timp doar până la Adela Greceanu (născută în 1975), cu vădită simpatie pentru promoția «60», aceea a lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu și Ion Gheorghe. Se cunoaște că numai după 1989 s-au tipărit peste zece mii de cărți de poezie, producție enormă din care nu e lesne să alegi fără erori de gramaj. Figurează în selecția

lui Marin Mincu 113 poeți (decedați peste cincisprezece), nume de rezonanță stabilă și autori la primele cărți, nume în formare. De observat în treacăt, constelația celor născuți în 1954, opt la număr – printre ei Al. Mușina, Florin Iaru, Magda Cârneci, Lucian Vasiliu. Nu selectarea celor vârstnici sau în plină maturitate ridică dificultăți, Marin Mincu, remarcabil comentator de poezie și poet el însuși, și-a asumat riscul antologării unui lot impozant de tineri și foarte tineri, unii dintre aceștia în căutarea Eului lor transtemporal. O particularitate a acestei antologii *comentate* ține de sistematizarea insolită, neortodoxă, orientată cronologic din Prezent spre Trecut. Nu deranjează deloc privirea printr-un «ocean întors», căci maxima fervoare în poezie e produsul promoțiilor noi, pe când, dintre vârstnici, unii au nevoie de *actualizare*. Fapt e că noi estimăm din perspectiva *prezentului* toată literatura lumii, de la cei mai vechi până la moderni; devenim solidari cu Goethe, cu Byron, cu Eminescu, nu în baza pulsionilor ideatice modernizate, ci prin întâlnirea cu ei într-o durată nelimitată a opțiunilor esențiale. Relația temporală prezent-trecut îi prilejuiește lui Marin Mincu nuanțări judicioase ce stau la baza programului său antologator”.

16 iunie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 4), *Cei mai vii dintre noi*, Bogdan Ghiu se întreabă (în contextul în care „Pentru cei mai mulți dintre noi, clasicii sunt figuri de manual. Pentru o națiune, ei sunt de fapt modele de sănătate și de viață”): „Ce-a însemnat și ce-ar trebui să însemne pentru români «Anul Eminescu»?”. Și mai departe: „Cei mai vii dintre noi, din orice prezent al oricărei societăți, sunt creatorii (...). Restul ne târâm, și cel mai bun lucru pe care-l putem face e să le devenim «public»: adică să «consumăm» valorile, bunurile pe care ei le «produc», să ne folosim de uneltele spirituale pe care ei ni le pun la îndemână (...). Lucrul cel mai important pe care-l putem face este să redăm, să regăsim utilitatea capodoperelor. (...)/ Ne adunăm în jurul statuii Marelui Poet – și suntem, ne simțim împreună. Peste toate divizările care urnesc și, deopotrivă, blochează societatea noastră actuală, Eminescu reprezintă prilejul – consacrat – de re-unire./ (...) Eminescu a fost, cum se cade, reeditat. S-a iscat chiar concurență în materie: pe piață se află, acum, mai multe ediții care-și dispută un loc în bibliotecile românilor – ale poporului de eminescieni care, nu-i așa, suntem./ Eminescu a fost, apoi, teledramatizat, cu mai multă sau mai puțină inspirație și vigoare, deși tocmai fragmente din încercările sale dramatice n-am constatat să fi reținut atenția regizorilor noștri. N-a apărut însă nici un eseu critic (notabil) care să relanseze, profund, exegeza eminesciană. (...)/ Despre Eminescu, nimic nou!/. Și totuși, el încă ne scrie, și nu va înceta niciodată s-o facă, chiar dacă destinatarul este, uneori, absent sau refuză să (se) deschidă./ Marele mesaj al marilor clasici – al lui Eminescu, în primul rând – mi se pare a fi tocmai sănătatea de nezdruccinat cu care ne zdruncină, prea-

plinul lor de viață, pe care, dacă suntem atenți, ni-l transmit. Să nu refuzăm acest virus al sănătății care sunt capodoperele – și nici să nu-l schimonosim”.

□ În ***Pe urmele lui Eminescu***, Constantin Stan notează: „În toamna lui 1877, Eminescu se mută la București. Din nefericire, ceea ce s-a păstrat, material și în conștiința multora, din această perioadă bucureșteană, este legat de semnele întunecării sale, precum și ale sfârșitului: Strada Plantelor, sanatoriul Mărcuța, cimitirul Șerban Vodă (Belu). Cei cinci ani rodnici, scriitori și epuizanti de la «Timpul» sunt doar fulgurații materiale (...). Locuințele poetului s-au schimbat mereu (...). Urmărindu-le traseul, observăm că a existat un perimetru suficient de restrâns, în ceea ce numim azi zona centrală, de la prima casă de pe Str. Speranței până la block-house-ul din Calea Victoriei, de la mahalaua Sf. Constantin, în vecinătatea parcului popular «Grădina cu cai», la str. Enei”.

(Articolul continuă cu o rapidă trecere în revistă a locurilor – și localurilor – bucureștene pe unde a trecut Eminescu.) □ Bogdan Ghiu realizează un interviu cu Ioan Es. Pop (***Vom tăcea și vom fi liberi***): „*Optzecist sau nouăzecist?*! – Și-și sau nici-nici. Optzecismul vine luna, nouăzecismul – vinerea. Dar cele două generații nu se exclud, ba poate vom avea nu peste multă vreme revelația că ele sunt termenii unei noi paradigme...”. □ Dan C. Mihăilescu (***Memorie cu întrebări***) recenzează cele două volume din *O istorie a societății românești contemporane în interviuri* de George Arion (Fundatia „Premiile Flacăra”, 1999). □ Într-un scurt articol de la rubrica „Atelier”, Marius Ianuș arată ***Cum a salvat Tudor Jebeleanu un film cu Nichita***.

● În „România liberă”, Dan Stanca realizează o anchetă despre ***Culoarea banilor și... premiile culturale***: „Ce se întâmplă în cazul în care se dovedește că premiile acordate au fost o cale subtilă de spălare a unor fonduri murdare? Mai sunt premiile premii? Ce atitudine trebuie să adopte cei premiați?”. Răspund: ■ **Alexandru Paleologu**: „În momentul în care ți se oferă un premiu, când știi că-ți este acordat de un juriu foarte serios și competent, nu te gândești care poate fi sursa banilor. Nu ai informații, nu ai suspiciuni. Informațiile care vin pe urmă sunt neavenite și inoperante. (...) Spus pe scurt, cine face premii mari și investiții în cultură, cel care constituie juriu competent pentru acordarea premiilor, indiferent de originea banilor, se comportă mult mai bine decât cel care nu face nimic în acest sens și are la fel de mulți bani”; ■ **Dan C. Mihăilescu**: „Dacă juriul nu știe nimic de sursa banilor și mai ales este un juriu de maximă competență, atunci eu, să zic, premiatul, de ce să-mi fac probleme? (...) În cazul în care aflu că banii pe care i-am primit provin, bunăoară, din devalizarea unui leagăn de copii sau din frustrarea unei mari categorii de oameni, atunci mă angajez ca, într-o formă sau alta, să-i restitui. Dacă însă banii aceștia provin dintr-o activitate de comerț complicată, așa cum e comerțul, atunci e OK și nu văd de ce mi-aș face probleme”; ■ **Lucian Boia**: „Situația e delicată, chiar penibilă. Până la urmă, avem de-a face cu o chestiune de ordin etic. Juriul care a acordat premii și cei premiați fără îndoială

simt un anumit disconfort în cazul în care se dovedește că fondurile respective au o proveniență dubioasă. Juridic, lucrurile stau în picioare, dar moral (...), ele nu mai pot merge”; ■ *Nicolae Breban*: „Eu nu cred că un premiu de mare prestigiu, decernat în urma unei jurizări competente, poate fi pus în discuție, chiar dacă sursa banilor este neclară. La urma urmei, în noianul actual, premiile sunt elemente de susținere a oamenilor de valoare, a culturii reale. Vreau să spun că instituția premială nu trebuie lezată, fiindcă ea creează evenimentele adevărate și impune până la urmă niște repere în această viață (...). În concluzie, sursa banilor nu trebuie adusă în discuție”; ■ *Ștefan Aug. Doinaș*: „Premiul în sine se datorează unui juriu care examinează cu competență și obiectivitate producțiile respective. Aprecierea juriului este valabilă ca un semn al valorii operei, indiferent de sursa din care provin banii. (...) Ar fi de preferat, evident, ca lumea culturală să se bucure de aprecierea unor oameni bogați ai căror bani sunt deasupra oricăror suspiciuni”.

● Nr. 383 al revistei „Dilema” conține un grupaj tematic – realizat de Cezar Paul-Bădescu – despre *Cum vorbim despre patriotism – vocea patriotului rațional* –, la care colaborează Cristian Preda (*Încercare de definiție*), Florin Abraham (*Feriți-vă de „patrioți”! – despre cei care iubesc țara în abstract, dar o fură în concret*), Caius Dobrescu (*Sacrée fidélité – Constituția are cuvântul*), Lucian Mândruță (*Și dragostea de țară se sfârșește cu căsătoria*) și – sub titlul-umbrelă „Patriotismul ca experiență personală” – Răzvan Rădulescu (*De ce-aș pleca? De ce aș mai rămâne?*), Alexandru Paleologu (*O încordare a mușchilor fesieri*), Toader Paleologu (*„Patriotism româno-francez”*), Simona Popescu (*Ce frică! Ce rușine! (aș fi vrut atunci să fiu un fel de Popeye Marinarul...)*), Mihail Gălățanu (*Homosexual, negru, handicapat, caut patrie de închiriat cu ora*). Pe ultima pagină – un grupaj de considerații despre patriotism (*Patriotismul este când...*) ale unor elevi de la Școala Generală nu 23 „Sfântul Silvestru” din București (realizator: Cezar Paul-Bădescu). ■ *Cristian Preda*: „Pe scurt, patria e răspunsul la problema politică fundamentală: ce avem în comun? Iată o întrebare care nu poate primi răspuns în gazetă, ci în piața publică”. ■ *Florin Abraham*: „Patriotismul în cazul românesc a fost asociat, inițial, ideii de construcție statală unificată. Motorul ideologic al acestui proces, conceptul de națiune, a fost definit după modelul romantismului german, în termeni de limbă, tradiții, istorie comune. Acestui model inițial i s-a suprapus ideea de construcție statală centralizată. Urmând acest traseu, patriotismul a devenit exclusivist, etnocentric, fiind capturat de naționaliști. Din proiect politic, patriotismul a devenit o noțiune metafizică. În România, tocmai datorită acestei fizionomii a patriotismului, proiectele politice alternative sunt greu de realizat. De exemplu, descentralizarea este privită încă, *a priori*, drept ceva negativ”. ■ *Caius Dobrescu*: „Ce-o fi fost în capul d-lui Antonie Iorgovan sau, să spunem, al d-lui Gheorghe Dumitrașcu, în momentul când decideau că «Fidelitatea față de țară este sacră»? (...) N-am putea

înțelege la fel de bine că d-nii Iorgovan și Dumitrașcu ne recomandă să înlocuim pe Tatăl Ceresc, ca obiect al devoțiunii noastre supreme, cu o entitate sacralizată numită «țara»? De unde să luăm certitudinea că nu este vorba despre o incitație subliminală la practicarea unui cult al Pământului-Mamă?».

■ *Răzvan Rădulescu*: „Între a pleca sau a nu pleca, sufletul meu pendulează. Iar dacă mă bizui pe cele care se văd cu ochiul liber, mai bine ar fi să plec. Am sentimentul că trăiesc într-un spațiu populat cu oameni necivilizați. Faptul că sunt îmbrăcați cu gecii, șepci sau parpalece mi se pare ilicit în raport cu esența lor de oameni ai grotelor. Nu cred că poți face o ierarhie a oamenilor cu valoare culturală, dar poți deosebi un om valoros de o mediocritate. De aceea mi-e inconfortabil să trăiesc într-o țară în care Eugen Simion e președintele Academiei, iar Răzvan Theodorescu, Tudor Gheorghe sau Marin Traian («Un zâmbet pe 16 milimetri») hotărăsc ce vedem și ce nu vedem la televizor. Mă mai întorc pe dos următoarele: coteriile literare și felul în care scriitorii se premiază între ei (eu însumi am luat un premiu al Uniunii și tare mi-e teamă că n-a fost pe bune); semnele vitale tot mai slabe pe care le dă viața culturală din provincie; semnele vitale tot mai slabe pe care le dă viața culturală din București; incapacitatea oamenilor de a discuta onest; gândul că trebuie să aleg între Oprescu și Băsescu și chiar acela că ar trebui să aleg între Oprescu și Chiriță; faptul că aici lumea se pricepe la orice, inclusiv la conținutul manualelor alternative, și că reala competență a cuiva poate fi aneantizată de astfel de atoateștiutori; ușurința stupefiantă cu care oamenii, dacă se strâng în grupuri mai mari de trei, devin masă de manevră; ușurința cu care se folosesc de cuvinte pentru care nu au reprezentare (patrie, patriotism, națiune etc.). Așa că, poate, ar fi mai bine să plec. Mai ales când mă gândesc la următorii patru ani și la cine va veni la guvernare, simt cum orizontul meu aici se îngustează. Părinții mei, de exemplu, nu înțeleg de ce se îngustează. (...) Sigur că discuția cu părinții mei s-a încheiat prost. Ne-am certat și, înainte de a pleca, la supărare, le-am spus: să știți că dacă iese PDSR-ul mă gândesc fără glumă să plec în străinătate și să mă întorc doar în momentul în care majoritatea cu drept de vot a acestei țări se va fi deșteptat sau va fi murit pur și simplu. Tatăl meu, care a luat în serios cele spuse de mine, a comentat amar: dacă pleci, înseamnă că nu ești patriot. De aceea am scris (...) că problema patriotismului este, pentru mine, una personală. (...) Mi-aș dori foarte tare să fiu patriot. În definitiv, dacă de rămânerea mea în țară depinde, nici nu mi-ar fi prea greu: toate lucrurile de care sunt legat, toți oamenii care îmi sunt dragi, toate locurile la care visez câteodată noaptea sunt aici. Limba în care scriu este româna și mă ia cu rău din stomac numai la gândul că aș putea să-mi petrec restul vieții încercând să scriu în franceză și făcând din frustrarea de a nu scrie în română subiectul ficțiunilor mele franțuzești. Nu-mi place deloc lingoarea pe care o văd pe chipurile multora din diasporă (par loviți de o nefericire fundamentală) și nici faptul că își ocupă o mare parte din timpul lor liber cu exerciții de

românitate (cum altfel să-i zic?). Însă toate acestea le știu de mult, și le puteam spune fără să trebuiască să-mi fac vreun examen de conștiință. Ca să rămân, mi-ar trebui un motiv serios, de explu demiterea lui Tudor Gheorghe din CNA, sau dezintegrarea instantanee, într-un turneu, la facul de tabără, a ceneclului «Totuși iubirea» sau închiderea pe timp de o lună a Televiziunii Române, sau transformarea liderului PRM în nouăzeci și două de kilograme de Chappy sau orice altă minune care să-mi dea, fie și infinitezimal, satisfacție. Altminteri, voi fi sfâșiat mereu între dorința de a divorța de țara aceasta și neputința de a o face, prins într-o relație bolnăvicioasă cu ea – ca acele iubiri ale adolescenților, în care cuvintele și gesturile tulbură alchimic umorile din organism. Pentru că mi-e limpede că n-am să plec”. ■ *Alexandru Paleologu*: „Am început să simt garanția de sinceritate și eleganță a patriotismului abia după instalarea comunismului la noi. Cei care au organizat în acea perioadă rezistența armată anticomunistă din diferite zone muntoase ale țării, dădeau dovadă, într-adevăr, de un patriotism autentic, admirabil și demn de o veșnică grațitudine. Și atunci m-am împăcat cu ideea de patriotism... Dar, revin, știu în continuare că această mobilizare de curaj nu este discursivă – cu cât este mai discursivă, cu atât e mai inoperantă – și că declarațiile patriotice sunt convingătoare numai atunci când sunt sobre și grave. Patriotismul autentic are, de altfel, și o latură oarecum fizică. Simți ceva în corpul tău care se încordează în momentele când patriotismul este legiitim invocat. Îmi place foarte mult, în acest sens, un pasaj din *Forsythe Saga* de Galsworthy, în care Soames, mergând la Londra pentru tranzacții cu valori de artă, s-a nimerit să se întâlnească cu cortegiul funerar al Reginei Victoria. S-a alăturat și a început să meargă în ritmul muzicii funerare. Și spune autorul: «Și a simțit acea încordare a mușchilor fesieri, ce este o manifestare fiziologică a unui sentiment profund» – care nu era altul decât patriotismul. Eu cred că aceasta este senzația corporală pe care o are cineva într-un moment grav, de apel la patriotism”. ■ *Toader Paleologu*, doctorand în filozofie politică la École des Hautes Études en Sciences Sociales: „...cu cât o țară este mai mică, cu atât ești mai atașat de ea. Dubla mea experiență de care am vrut să vorbesc este, în fond, complementară: mă simt deopotrivă român și francez – român prin ceea ce sunt și francez printr-o anumită adeziune intelectuală. Această adeziune este mult mai rece, din care cauză nu mă simt implicat în pasiunile certurilor franco-franceze, în pasiunile lor politice. În cazul politicii românești, lucrurile nu stau deloc așa, pentru că aici mă simt angajat, într-un fel genealogic, relația e pasională, aici știu foarte bine de ce parte a baricadei stau. Este evident că, pentru mine, patria politică e România”. ■ *Simona Popescu*: „Mărturisesc cu inocență, nu știu ce e asta; sentiment patriotic. Să fie, oare, emoția ciudată care aproape că face să-ți dea lacrimile atunci când România câștigă un meci important la fotbal? Detești fotbalul (...) dar, când vin campionatele mondiale, stai și te uiți și n-ai în cap decât România. Să fie, oare, legat de senzația că-ți bate inima în gât atunci când auzi

imnul național și vezi o fătucă tricoloră pe podiumul de premiere, încremenită în poziție de drepti, puțin caraghioasă? Să fi fost atunci, pe 21 decembrie, când umblam pe străzi fără să-mi pese că putea să mi se întâmple ceva rău? Să fi fost pe 22, când îi iubeam pe toți cei din jurul meu, așa cum se întâmplă la marile sărbători, așa cum se întâmplă, probabil, la Carnavalul de la Rio de Janeiro? Asta e: ca să existe sentimentul patriotismului e nevoie de sărbătoare, de mari sărbători adevărate, așa... ca-n Rio de Janeiro. Nu știu ce-i aia patriotism, deși cred că generația mea a fost cel mai tare îmbuibată cu lecții patriotice. Ce nu înțelegeam când eram elevă era de ce trebuie să pierdem zilnic 10 minute din orele de școală ca să cântăm imnul național. Și nu înțelegeam de ce, din patriotism, eram duși toamnă de toamnă la cules de cartofi și morcovi pe câmp. Nu mă plâng de asta, era, într-un fel, o distracție, atâta timp cât era cald, dar veneau repede ploile și frigul. În viața mea nu mi-a fost așa de frig ca atunci (...). Toată copilăria mea am scris cu plăcere pentru orele de compunere. (...) Singura dată când am luat un premiu pentru o compunere a fost doar atunci când ni s-a cerut să scriem despre «patria noastră». Nu împlinisem încă 9 ani și habar n-aveam ce-i aia «patria mea», de fapt nu știam ce trebuie să scriu, cum trebuie să simți, cum să scriu ce simt, *ce nu simt*. Nu știam, așadar ce să scriu despre România. De unde s-o apuc. Tare m-am chinuit, foaia rămânea albă și atunci, de disperare, am copiat compunerea unei fete mai mari. Cuvânt cu cuvânt. Am furat și am câștigat premiul întâi pe țară la «Tinere Condeie». Și mi-a fost atât de rușine și de frică. Furasem, carevasăzică. (...) Cum să mai spun că am furat? (...) Asta îmi adusesese patriotismul meu de furtișag: laurii și frica și rușinea./ Pe la 12 ani au venit de la Televiziune ca să spunem niște chestii despre pionieri și patrie. Mi-au dat și mie să învăț ceva pe de rost. Am tocit cuminte acasă frazele de pe bilețel și a doua zi am uitat tot. (...) M-a apăcat răul și pântecăraia. De frică. M-am făcut de rușine. M-au lăsat în pace. Asta îmi adusesese patriotismul de împrumut. Răul, rușinea și frica. (...) La 15 ani o profă mi-a cerut o poezie despre tinerețe. Nu mai scrisesem decât vreo două-trei poezii înainte (vorba vine «poezii», niște mizerii). Nu prea știam ce să scriu. Nu mă interesa subiectul. Nu simțeam nimic pentru asta, pentru tinerețe. Am ascultat ceva pe la radio, ce spuneau unii pe-acolo că ar fi tinerețea, bla bla bla. Mi-am văzut poezia publicată într-o gazetă. Avea în plus un vers despre un «cârmaci» care nu-mi aparținea. Ce rușine mi-a fost! Ce rușine și frică până târziu. Până azi. O poezie patriotică. (...) În primul meu an de stagiu, ca profesoară, trebuia să le dau elevilor la compunere tema «patria mea». Și-n loc de asta i-am pus să scrie despre plictiseală. A venit o mamă profesoară și a făcut scandal că mă țin de prostii și nu de programă. Al doilea an le-am dat temă la alegere: «patria mea» și «visul». Toți au ales să-și povestească visele. Copiii ăia, hotărât lucru, nu erau patrioți. Nu erau nici cei mai mari, de la clasa a zecea, care au răs la lecția cu Goga, când i-am pus să citească cu glas tare poezii./ După '90 am plecat

prima dată din țară. Atunci am simțit pentru prima dată ce înseamnă să fii român. Adică eram doar româncă, nimic altceva. Ce rușine! Ce frică! Până și românii de acolo, diasporenii, ne priveau de sus, de la înălțimea patriotismului lor legitim, pe noi, nelegitimii, care votasem cu comuniștii. Degeaba le explicam că sunt doar o victimă a majorității derutate, că întorcându-mă acolo îmi va fi mult mai greu decât le-ar fi lor. Degeaba. Eram un român nenorocit, nu mai aveam nici o șansă. Trăiam degeaba, România nu mai avea viitor. Nici eu. Cu ce drept îmi luau ei mie toate șansele de individ? Cred că atunci am vrut să am o putere mare și să salvez România de toate babele astea care-i cântă prohodul. Ce-aș mai fi vrut să fiu Popeye Marinarul și s-o schimb la față într-o clipă! (...) La începutul anilor '90 era moda urii de sine în țara mea. Mă uit acum la chestia asta cum mă uit la moda anilor '80, să zicem: haine cu umeri uriași de burete, țoale aiurea, deformând corpul. Moda urii de sine, deformându-ne, urâtindu-ne la fel de mult ca și costumul național al laudei de sine, ca și opincile brad-brânză-berzei patrihotice. Mă luasem după modă, și ce mă mai uram! Pentru că nu puteam să urăsc un popor, o patrie (noțiuni prea vagi), mă uram din suflet pe mine și mă uitam la sadicii păstori naționali cu vinovăția umilă cu care se uitau toți cei din turma elitei, așa cum turma ne-elitei căsca gura la patrihoți. În 1998 i-am spus unui distins domn care scrisese o carte pe tema românismului că toată chestia asta nu mai e la modă, că nu mai interesează, din fericire, pe nimeni. Studenții mei nu mai aveau complexe. Călătoriseră prin țări străine, abia acolo și-au dat seama că sunt normali, că sunt oameni ca toți oamenii. (...) *Poezii patriotice* și-a numit cartea unul din prietenii mei (...). Un altul, ajuns în Germania, la un târg de carte, a declarat ceva de felul: «România sunt eu». În țară, afirmația lui a fost privită ca semn de mare aroganță și penalizată ca atare. N-am mai avea, poate, parte de complexe, de ură de sine, de tristețe patriotice și tristețe lecții de virtute în contra vulgatei române de azi, dacă ne-am responsabiliza până acolo încât să avem curajul (susținut de forță personală, de forță propriei noastre individualități) să spunem fiecare: România sunt eu". ■ *Mihail Gălățanu*: „În România, să vorbești despre Patrie altfel decât elogios e ca și cum ai fi, într-un banc celebru, homosexual, negru și handicapat – sau evreu-ungur-nonagenar-afazic-încăpățânat. Eu am pățit-o pe propria piele. Toți politicienii (eventual parlamentari) demagogi îți vor sări la jugulară. Te vor discredita, desființa, uide politic, social – iar dacă ar putea te-ar castra, pentru mai multă siguranță. Să nu ai progenituri care să privească adevărul în față". ■ *Lucian Mândruță*: „Împotriva înțelepciunii cinice a romanilor, românii, urmașii lor cu îmbunătățiri dacice, au decis că patria e mai degrabă acolo unde e rău. (...) Țara nu e o chestie să-ți placă. Țara trebuie slujită. Salvagardată, dacă preferați. De ce nu pot fi acest fel de patriot? Pentru că nu-mi place murdăria și pentru că am ajuns să cred, după admirații succesive (și o nemiloasă introspecție) că poporul nostru e murdar și delăsător. Pentru că mi-am văzut compatrioții bătuți în cap

cu bătele de alți compatrioți. Pentru că știu câte minciuni și invenții sunt în cărțile noastre de istorie (...). Și mai e un motiv pentru care nu pot fi patriot (după canoanele curente): sunt alții pe care nu-i pot suferi. După atâta denigrare, s-ar cuveni o *mea culpa*. Dar nu. Poate ar trebui să ne căutăm alte modele. Iar dacă pur și simplu nu sunt, să ne întrebăm cinstit; ce-am făcut în ultimii 2000 de ani? E vremea să ne apucăm de treabă”. □ Într-un articol intitulat ***Patriotism și xenofobie***, Z. Ornea face o genealogie istorică a ideilor de patriotism, națiune și naționalism în spațiul cultural românesc, de la „faza pozitivă și progresistă a naționalismului și, prin consecință, a patriotismului” de la Nicolae Bălcescu ș.cl. până la „deriva” naționalismului xenofob interbelic al lui Nae Ionescu și Nichifor Crainic, cu o concluzie legată de prezent și perspectivele globalizării: „Deocamdată, globalizarea nu ne apasă defel, încât patriotismul, exprimat mai ales sub forma identității culturale, funcționează, fiind necesar și util. Dar, firește, un patriotism curat, afirmat cu modestie firească, fără exacerbari patriotarde și naționalism șovin intolerant, care cultiva, vorba lui Maiorescu, în limitele adevărului valorile naționale și, înainte de toate cred, pe cele cultural-spirituale”. □ În cadrul rubricii sale „Satul global”, Mircea Vasilescu face o trecere în revistă a (dez)interesului pentru cultură al presei cotidiene autohtone din ultimii ani, maifestat prin puținătatea paginilor și sumplementelor culturale (***Cultura de toate zilele***): „Suplimentul «Litere, Arte & Idei» făcut cândva la «Cotidianul» de Dan C. Mihăilescu rămâne o amintire îndepărtată și, probabil, singura experiență culturală notabilă din presa cotidiană de după 1989. La începuturile sale, și «Curentul» a încercat să ofere un supliment cultural, aducând în paginile sale condeie prestigioase, dar povestea n-a durat mult. Așa încât nu ne rămâne decât să ne lamentăm puțin și să recurgem, conform obiceiului de tranziție, la comparația cu «vârsta de aur» (să ne amintim că în perioada interbelică ziarele aveau pagini culturale consistente, în care semnau constant marii scriitori și critici ai momentului) ori la comparația cu «Occidentul» (unde cotidienele oferă săptămânal un «Figaro littéraire», un «Times Literary Supplement» etc., și cel puțin – cel puțin! – o pagină culturală pe zi. (...) editorii noștri de presă n-au destul curaj să acorde mai multă atenție și publicului cu un grad mai înalt de instrucție, potențial consumator de cultură. În acest context, apariția «Ziarului de duminică» poate oferi o relansare a competiției. Suplimentul cultural al «Ziarului financiar» e viu, scris simplu și direct, are un «ecumenism» care ar putea fi productiv (combină nume și orientări diverse, pune alături articole pe teme de istorie sau de știință, cronici la cărți docte și interviuri cu muzicieni pop) și, prin alianța între finanțele private și cultură, sugerează, încă o dată, că tradiționala «subvenție de la stat» nu e singura soluție pentru supraviețuirea culturii. (...) deocamdată, sunt curios dacă celelalte ziare își vor reconsidera atitudinea față de paginile culturale. Demonul pesimist al tranziției îmi șoptește că nu”. □ La rubrica „Trecerea prin reviste” Simona Sora prezintă

laudativ – pentru profesionalism și pentru eclectismul ei postmodern „binevoitor, moale”, deschis mai multor categorii de cititori decât cei strict specializați – revista de arhitectură „Octogon” din București, În care vede un analog al revistei de artă contemporană „Balkon” din Cluj.

17 iunie

● În „Adevărul”, C. Stănescu consemnează lansarea volumului de corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, cu considerații mai generale în marginea „cazului Eminescu” (*Fața umbrei*): „Într-un anumit sens, publicarea celor 93 de scrisori eminesciene necunoscute până acum creează un precedent spectaculos, căci reprezintă un adevărat «cal troian» introdus în cetatea literară denumită *eminescologie*: o «cetate» solidă și autarhică și care părea rezistentă la orice «asediu» menit să-i clatine vechile temelii. Un prim semnal că temeliiile «cetății» se află, totuși, pe nisipuri mișcătoare l-au dat loviturile de praștie, fără efect consistent, ale câtorva insurgenți hotărâți să pună în discuție «mitul poetului național»: reacțiile, pro și contra, la aceste juvenile «lovituri de praștie» s-au văzut adunate în mult discutatul volum *Cazul Eminescu*, al cărui merit, singurul de altfel, rămâne acela de a fi agitat «marea moartă» a clișeelelor banale, dar persistente în care poetul național a ajuns în pragul înecului. Dar de o «revizuire» adevărată și consistentă nu putea fi încă vorba, cu atât mai puțin, cu cât pozițiile celor mai mulți militanți vădesc, de o parte și de alta, puternice conotații politice, precum și «stilistica» unor vechi adversități, ireconciliabile. Combatanții pe marginea «cazului Eminescu» au rămas, cu toții, neclintiți pe poziții, orice idee de *revizuire* lăsând intactă cetatea eminescologiei. Cu totul alta e situația la care ne putem aștepta după revelațiile noilor scrisori: ele sunt *documente* pe baza cărora «revizuirea» anumitor aspecte din traseul existențial al poetului național poate să înceapă, dincolo de cearta de vorbe de până acum. (...) Scrisorile acestea au darul să deblocheze mentalitățile încrâncenate ce-l țin într-o altă «cămașă de forță» pe Eminescu. Iar cine admite că, sub presiunea adevărului uman din ele, imaginea asupra unui anumit Eminescu se cuvine *revizuită*, va trebui să consimtă și la alte revizuii, privind un aspect sau altul din biografia chinuitului poet național”.

19 iunie

● În „Cotidianul”, Marin Mincu semnează articolul *De la Târgul de carte: omul cu treizeci și șase de chei la gât*: „La a opta ediție, Târgul Internațional de Carte Bookarest a devenit ceea ce era normal să devină, adică Evenimentul cultural anual cel mai important din România. Întors cu câteva zile înainte de la Fiera der Libro din Torino (...), am constatat că Târgul nostru poate concura fără complexe cu acela italian. Îmi pare bine că Mihai Oroveanu a fost înțelept și nu a schimbat locul «sufocant» de la Teatrul Național cu altul mai «aerisit»

dar mai lipsit de *agon*. (...) Toată sarea Târgului, dincolo de alte manifestări/ lansări/confruntări/recitări etc., stă chiar în acest continuu du-te-vino, dintr-o parte în alta, a publicului curios să scotocească și să se întâlnească bot în bot cu Nicolae Breban și Nicolae Manolescu, călcându-se pe bombeuri cu perversă plăcere. (...) / În treacăt ar fi de semnalat doar că «capul limpede» Ion Bogdan Lefter e prea limpede când selectează/cenzurează cine să intre și cine nu în buletinul/foaia zilnică a Târgului de carte; cine să iasă cu fotografie sau fără, cine să-și dea cu părerea despre cărți sau autori, cine să fie pe prima pagină și cine să nu fie deloc. Prea seamănă această publicație a Târgului (ce art trebui să fie mereu «jună» și «liberă») cu atât de radicalul «Observator cultural» ca să nu se vadă imediat că este o anexă a acestuia. (...) / Stăteam la o masă pe terasă, împreună cu Dorin Tudoran, Ileana Mălăncioiu și Cristian Tudor Popescu, și deodată mă uit la cel așezat în fața mea și văd că are un lanț de chei la gât ca motanul din povești cu douăsprezece paloșe la grumaz. Abia atunci îl recunosc pe Mihai Oroveanu, care tăcea și ne asculta. Am fost totdeauna atras de fascinația mocnită pe care o degajă omul Mihai Oroveanu”.

20 iunie

● Sub genericul „Structuri în mișcare”, revista „Observator cultural” (nr. 17) dedică un nou grupaj corespondenței inedite Mihai Eminescu-Veronica Micle editate de Christina Zarifopol-Illias. Grupajul se deschide cu un articol al lui Ion Bogdan Lefter, ***După lansare*** („*Inventarul tematic* al scrisorilor e de făcut cu micală. Romanul epistolar de amor dintre cei doi poartă cu sine prețioase informații de tot felul: biografice, psihologice, socio-culturale, politice. (...) / În sfârșit, *contextele actuale ale lecturii* par mai favorabile romanului epistolar Eminescu-Veronica decât altădată. Proiectată în mit, idila lor atrage. Voga literaturii de consum și a serialelor de televiziune romanțioase nu va face decât să potențeze interesul. (...) Oricum, interpretarea nu va mai cădea în anul 2000 și de-aici încolo sub apăsarea misoginismului de altădată, chiar dacă societatea românească mai are până când își va fi consumat etapele de emancipare feministă”), continuând cu o analiză în cheie feministă semnată de Victoria Luță, ***O binemeritată contextualizare*** („Adânc fixate în câmpul criticii noastre, excelând printr-un misoginism tenace de la care puține personalități s-au încumetat să se abată, concepțiile călinesciene se regăsesc, integre, la o distanță de aproape șase decenii. (...) / Este un enorm noroc faptul că, grație ediției de corespondență inedită Eminescu-Veronica Micle, după atâția ani de umbră sub puterea prejudecăților, acest cuplu are parte de o binemeritată recontextualizare. Că toate mărunțișurile omenești, înălțările și căderile din care constă orice amor firesc se readuc acum în lumină, datorită unei decizii complicate, care a solicitat ani, reflecție, ezitări și curajul încălcării unui greu tabu de familie. Numai romanul astfel sensibil întregit al iubirii dintre cei doi, așa cum îl rescriu epistolele reciproce, dezvăluind nu discrepanțe, ci doar normale

diferențe, poate dizloca și modifica profundele clișee care i-au întunecat imaginea. (...) Poate că, în sfârșit, dacă va fi existat aici un destin, blestemul se va șterge măcar acum, la... a patra generație, iar o femeie din secolul al XIX-lea, înzestrată cu o evidentă vocație a fericirii, va înceta să mai fie hulită, ponegrită, stigmatizată într-o lungă și la fel de neprielnică posteritate precum i-a fost și viața, doar din vina închipuită de a fi căutat bucurie și în iubirea pentru cineva care s-a întâmplat să fie Eminescu”). ■ Sunt reproduse, de asemenea, fragmente din intervențiile de la lansarea volumului *Dulcea mea doamnă/Eminul meu iubit* (15 iunie 2000, sediul Uniunii Scriitorilor): *Silviu Lupescu*, director al Editurii Polirom: „...toți am trăit o stare de ireal: nu credeam că va fi posibil ca în anul 2000 să apară o asemenea carte. Când am primit de la Bloomington, acum câteva luni, pe suport magnetic, materialul întreg, nu ne venea să credem. Am fost într-o stare de șoc...”; *Mircea Mihăieș*: „...eu cred că manuscrisele meritau să fie tipărite pentru că personajele despre care e vorba nu-și mai aparțin de multă vreme. Sunt personaje intrate în istoria culturii (...). În al doilea rând, pe lângă frumusețea lor propriu-zisă, ele meritau să fie publicate pentru că în sfârșit se clarifică astfel natura adevăratelor relații dintre éminescu și Veronica Micle. S-a spus multă vreme, pentru că s-au păstrat sau au fost cunoscute doar acele mult mai multe scrisori ale Veronicăi adresate lui Eminescu, că de fapt era o iubire unilaterală și că o femeie mai pățimașă îl «harasa» pe bietul, nefericitul poet. Ei bine, nu. Se vede foarte clar că a fost o iubire frumoasă și chiar că merita să fie mitizată. În alt treilea rând, meritau să fie publicate pentru că există multe detalii de istorie literară, de viață socială și politică românească, de spiritualitate românească într-un sens mai larg... (...) În al patrulea rând, cred că e o minunată lecție despre evoluția limbii române. CEi patru ani (1879-1883) arată clar felul în care limba română a evoluat. Este aproape șocantă diferența dintre primnele scrisori ale lui Eminescu, scrise într-o tonalitate înduioșător de kitsch, aproape ca în scrisorile pe care Rică Venturiano i le scria Zîței, față de scrisorile dintre 1882-1883, care sunt scrise într-o limbă românească la fel ca și acum. Și, în fine, meritau să fie publicate pentru că sunt câteva revelații esențiale, care arată că Eminescu era departe de acel romantic inspirat, de acel romantic negru care scria sub un fel de vrajă mistică. (...) Este, cred, lovitura editorială a secolului”; *Nicolae Manolescu*: „De la publicarea postumelor lui Eminescu nu a mai apărut nimic de o asemenea amploare și însemnătate în bibliografia eminesciană. (...) Dincolo de autenticitatea ca atare, care nu mai are nevoie să fie probată, aceste scrisori reprezintă cu mult mai mult pe partea de literatură. Există în caracterul lor câteodată puțin brut – ele nu sunt scrise ca să fie publicate – un caracter de schiță, de eboșă (...), un extraordinar caracter omenesc. (...) Apar două personaje în aceste scrisori de care mărturisesc că aveam cunoștință doar pe sfert. (...) Putem să ne punem un mic semn de întrebare cu privire la rolul pe care biografii de până acum l-au jucat în fixarea unei imagini

înrămate a raportului dintre Veronica și Eminescu. Misoginismul lui Călinescu, de pildă, a jucat un rol excepțional...”; *Christina Zarifopol-Illias*: „Primele mele mulțumiri se îndreaptă către familia Graziella și Vasile Grigorcea, spre Ana Maria Grigorcea-Messeri, fiica lor și strănepoata Veronicăi Micle, care au păstrat cu sfințenie și discreție aceste scrisori asupra lor, atâția ani. Ana Maria Grigorcea merită din plin recunoștința noastră pentru actul de înaltă cultură pe care l-a făcut oferind spre publicare acest tezaur epistolar. De asemenea, calde mulțumiri îi sunt datorate mamei mele, Maria Economu (...) [care] a reușit să o convingă pe Ana Maria Grigorcea să dea publicității aceste scrisori”. □ Un grupaj (publicat sub genericul „Politică” și întinzându-se pe mai multe pagini de revistă) conține comentarii pe marginea unor cărți dedicate Revoluției române din Decembrie 1989: N.C. Munteanu (*Câteva dintre „vocalele nopții”*) semnalează volumul *E un început în tot sfârșitul...* (Ed. Societatea Română de Radiodifuziune, Colecția „Biblioteca Radio”, 1998); Adrian Cioroianu (*Regimurile leniniste: imagine de pe masa de disecție*) comentează un volum coordonat de Vladimir Tismăneanu, *Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor* (Ed. Polirom, 1999); Cristian Munteanu (semnând cu inițialele C.M.) prezintă pe scurt volumele *Cartea revoluției române. Decembrie '89* de Sergiu Nicolaescu (Ed. Ion Cristoiu, București, 1999) (*Revoluția în documente și clișee*) și Decembrie '89 în presa italiană. Reportaje, interviuri, comentarii, selecție de texte și note de Nicolae Luca (Ed. Sempre, Colecția „Istorie – Documente”, București, 1999) – (*Dez)avantajele distanței*; același Cristian Munteanu (*Vremea revoluțiilor*) comentează pe larg o carte a lui Stelian Tănase, *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste* (Ed. Humanitas, 1999); Cristian Preda scrie despre volumul lui Anneli Ute Gabanyi *Revoluția neterminată* (Ed. Fundației Culturale Române, 1999) (*O analiză coerentă, o ediție neîngrijită*), iar Cristian Ghinea (*Scenariul unui fapt de viață*), despre *România: Revoluția încălțită* de Nestor Rateș (Ed. Paralela 45, 1999). □ La rubrica „infoLiterar” citim următoarele comentarii acide (nesemnate, dar purtând amprenta stilistică a lui Ion Bogdan Lefter): „**Gheorghe Grigurcu – literator.** După lupte seculare care au durat mai bine de un an și jumătate, decizia Ministerului Culturii de numire a criticului Gheorghe Grigurcu în funcția de redactor-șef al revistei «Literatorul», în urma concursului câștigat de către acesta, se poate pune în practică. Până săptămâna trecută, decizia era suspendată datorită faptului că fostul redactor-șef, autorul de proză și tablete sportive Fănuș Neagu, o atacase în justiție. Suspendarea suspendării se produce acum nu pentru că Ministerul ar fi câștigat procesul, ci pentru că F.N. și-a retras plângerea, semn – mai mult ca sigur – că a înțeles că la mijloc nu e nici o «afacere»: «Literatorul» oricum nu mai apare de câțeva vreme din lipsă de fonduri și oricum n-avea tiraj, n-avea audiență, zăcea izolat în propria-i orientare politică și culturală imundă, agresiv împotriva tuturor, deși nimeni

nu-i dădea atenție... Întrebarea care se pune este ce va face Gh.G. cu atare foaie, cu jalnica-i reputație, cu lipsa de fonduri, cu tot. Dacă se vor găsi banii și energiile pentru a o repune pe linia de plutire, cine va voi să scrie sub un generic – vai, istoric și glorios! – compromis în anii '90 ai secolului 20?/ **Buduca la «Cotidianul»**. Săptămâna trecută, încă de la prima oră, de luni, pagina culturală a «Cotidianului» a fost literalmente invadată de semnătura lui Ioan Buduca: zi de zi, sub câte două sau trei mici articole, note, însemnări polemice. Pentru ca să nu se creeze inflație, a apărut și un pseudonim transparent sub aceleași inițiale: Ioana Bod. De câțva timp, I.B. a încetat să mai scrie la «Cuvântul», unde făcuse de-a lungul deceniului trecut echipă cu Radu G. Țeposu. După dispariția acestuia, ceva n-a mai mers și I.B. și-a căutat alt loc de muncă, alt spațiu de exprimare. De ce – însă – tocmai la «Cotidianul», unul dintre ziarele rău-famate ale ultimilor ani?/ **Dan C. Mihăilescu renunță la «22»**. După ce a preluat cronică literară a noului «Ziar de duminică», suplimentul cultural de... vineri al «Ziarului financiar», Dan C. Mihăilescu a decis să renunțe la rubrica sa similară din «22», pe care o susținea din 1994, pe când încă mai scotea ca editor principal alt supliment cultural, cel al «Cotidianului», intitulat «Litere, Arte, Idei». Motivele retragerii de acum: suprapunerea celor două angajamente și oferta mai bună a «Ziarului... financiar». După câte se pare, în locul său vor scrie prin rotație la «22» Livius Ciocârlie și Carmen Mușat, redactorul-șef al «Observatorului cultural»./ **Internaționale (1). Corespondențe de la fața locului, din tren**. Pe lângă Andrei Bodiu, prețuitul nostru colaborator și actualmente corespondent special al «Observatorului cultural» de-a lungul călătoriei cu *Trenul Literaturii Europa 2000*, transmit corespondențe în țară și ceilalți doi compatrioți aflați la bord: Nicolae Prelipceanu pentru «România liberă» (al cărei angajat este) și Adrian Popescu pentru «Curierul național» (al celebrilor frați și oameni de afaceri Păunescu). N.P. a făcut de la începutul croazierei ferate (dacă se poate spune așa!) trei relatări («România liberă», 3, 9 și 17 iunie), iar A.P. – două («Curierul național», 10-11 și 17-18 iunie)”. □ Andrei Bodiu semnează o nouă „correspondență specială” în cadrul proiectului „Literatur Epress Europa 2000”: **Madrid-Bordeaux by night**. □ Paul Cornea îl evocă pe Ovid S. Crohmălniceanu într-un articol amplu, **Criticul și potrivnicii istoriei**, din care cităm finalul: „Azi, când Crohmălniceanu s-a despărțit de noi în mod irevocabil, îmi imaginez o «istorie insolită», una în plus peste cele pe care îi plăcea să ni le povestească în zilele lui bune, cu umor și vervă inventivă. Se făcea că într-o dimineață, în împărăția zeilor, acolo sus, , în Biblioteca în care conlocuiesc într-o agreabilă devălmășie oamenii de litere (...), Crohmălniceanu (sau substitutul lui sub formă de duh) se așezase să răsfoiască presa românească. Și iată că descoperi cu uimire, dar și cu încântare, mulțimea de articole calde, pline de stimă și admirație, scrise cu ocazia decesului său. Zice-se că atunci s-ar fi întrebat sarcastic, deși nu fără o umbră de regret: «De ce oare au

așteptat atâta până să-și exprime sentimentele?»". □ Într-un articol de la rubrica sa săptămânală – „Tehno” –, *Consumatori de identități*, Ion Manolescu notează: „Utilizarea Internetului este privită astăzi mai mult în latura sa economică și politică, și mai puțin sub raport psihologic. Cel puțin la nivelul presei, oricine are curiozitatea să deschidă paginile dedicate fenomenului, de la coloanele din «New York Times» și «Washington Post» pe care le răsfoim la (aproape) orice chioșc, până la colecțiile de rubrici digitale instrumentate de marile portaluri, gen *Yahoo!* sau *Altavista*, poate observa că interesul analiștilor nu se raportează în mod direct la problematicile psihologice și identitare decât în măsura în care traseele acestora se intersectează cu cele ale e-conomiei (*economia electronică* – motor al prosperității în Noua Ordine Mondială), ale ideologiei politice (furnizoare de capital social pentru structurile de putere ale globalismului) și, eventual, ale psihiatriei (garant al «reparației» *soft*-urilor mentale în societatea cibernetică). (...) / Că Internetul, ca drog digital la fel de «indispensabil» ca și cel material al cafelei, poate crea dependențe și induce dereglări în funcționarea psiho-fiziologică «naturală» (inclusiv prin mutarea acesteia în parametrii post-umani ai organismului-rețea și ai individului-imagine, desubstanțializat și recompus în formă pur informațională) o dovedesc experiențele fiecăruia dintre noi, de la conversațiile digitale cu prietenii de peste drum, până la participarea la jocuri virtuale de echipă cu vecinii din Auckland sau Toronto". □ Paul Cernat (*Privirea dudușii din fotografie*) scrie despre volumul de debut al Doinei Ioanid, *Duduca de marțipan* (Ed. Univers, 2000). Anterior, poeta mai publicase în două volume colective, *Ferestre '98* și *40238 Tescani*. „Doina Ioanid aparține, nu numai ca vârstă, ci și ca sensibilitate, ca *sound* (...), «direcției» reprezentate de poeții din antologia *Tablou de familie* (1995): Svetlana Cârstea, T.O. Bobe, Mihai Ignat. S-a spus despre acești autori că practică o poetică «minimalistă» sau, mai exact spus, «minimală». Așa este. Explicația acestei opțiuni artistice ține (...) și de un determinism biografic. Toți sunt născuți în jurul lui 1968, aparțin, deci, generației «decreștelor», au făcut liceul într-o perioadă cenușie, sufocantă și bătrânicioasă, și-au amânat intrarea la facultate până după Revoluție (...)... Estetica lor reprezintă o reacție la vulgatele și poncifele triumfaliste care le-au traumatizat copilăria și adolescența. Iar aceste vârste ale inocenței trăite sub clopotul de sticlă al regimului național-comunist sunt «recuperate» blând-ironic, refuzând orice emfază a «marilor teme». Apoi, nu opresiunea politică, sordidul, mizeria cotidianului îi preocupă, ci micul univers al existenței casnice, domestice, școlare («mic-burgheze!»), privit prin ochii naivi ai copiilor sau bătrânilor (...), șarmul discret, nostalgic al obiectelor decorative, miniaturale, al minorului...”; „Doina Ioanid posedă o sensibilitate *fin de siècle*, iar farmecul (postmodern) al poeziei sale, frumusețea ei, stă, mai ales, în spectralizarea desuetudinilor, a decorurilor, a spa al poeziei sale, frumusețea ei, stă, mai ales, în spectralizarea desuetudinilor, a decorurilor, a

spațiilor absentei, în amestecul de corporalitate și artificiu, în limpezimea înșelătoare”. □ Sub titlul „**Nu trebuie să confundăm lumea înregistrată cu lumea reală**”, Raluca Alexandrescu îl intervieuează pe Gheorghe Iova: „*Sunteți considerat de critica literară optzecist. Ce semnificație atașați acestui cuvânt, ca și termenului de generație?*” Sunt etichetat optzecist. Am scris despre asta și înainte de '89, și după. O observație: într-un timp foarte scurt, cred că în mai puțin de cinci ani, să zicem '79-'84, generația care începuse să aibă acces la presa literară și la politica editorială a căpătat mai multe nume: optzeciști, care trebuie să fie un reflex întârziat al izomorfismului din vremea lui Hrușciov, americano-sovietic, unde se introduce noțiunea de «șestdesiatnost», adică de «șaizecist» și foarte târziu ne-am trezit și noi cu optzeciștii. După aceea, cu întârziere de 20 de ani – pentru că postmodernismul este un fenomen strict american început în anii '50 – a apărut ca un fel de reflex, ca un fel de euro-revanșă la fenomenele americane ce pătrund în Europa, așa-zisul textualism, fabricat fără succes în alte zone ale Europei în afara României, marcând cel mai bine puterea denominatorie a stăpânilor de atunci, exact pe articulațiile semnificării. Erau buni administratori, ei s-au străduit să boteze lucrurile astea, care sunt false după părerea mea. Optzecist vine din filiera rusă, sovietică, postmodernismul vine din imperialismul cultural american, care vrea să se decomplexeze față de Europa, iar textualismul este un ecou provincial al reacției Europei față de americani./ Cât despre generație, secolul XIX se termină pe ideea de recuperare a tinereții, care și duce la mitologiile respective. În politică avem cumplitele mitologii ale tinereții ca fiind ceva diferit de restul societății, ceea ce s-a întâmplat și în fascism, și în nazism, și în comunism, adică un război civil în care o parte din societate este declarată perfect diferită de celelalte părți. Mitologia tinereții însă a dezamăgit. Iar comunismul a dispărut pentru că i s-au terminat oamenii. Atât cât a durat recrutarea, atât a ținut comunismul. În același timp avem eșecurile foarte ciudate ale mișcărilor «tineretului ca o altă lume», cum a fost mișcarea hippy în America sau valul revoluționar al studențimii europene din '68. (...)/ Așadar, vârsta de la care pornește acum lumea este copilăria, recrutarea începe din fașă. S-au și scris romane pe tema asta, Pascal Bruckner de pildă, bine citit de Cărtărescu. Avem o grabă de a pune în lucru orice, din orice timp. Totul se recuperează, iar puterea strict umană trebuie reinvestită foarte repede, se autogenerază. Noua putere tehnologică ține de trecerea de la utilaje grele la *small is good* și până la întrebarea «ce vârstă trebuie să ai ca să spargi un cod pe taste». Lucrurile își au firescul lor, dar acțiunea este, tot timpul, textuală”. □ Sunt publicate două **Scrisori deschise**: prima, adresată de Monica Spiridon Președintelui Consiliului Național pentru Atestarea Titlurilor și Diplomelor (la acea dată, Eugen Simion), iar cea de-a doua, adresată de Daniel Vighi redacției „Observatorului cultural”. Cei doi universitari sunt nemulțumiți în legătură cu criteriile de promovare în învățământul superior (în particular, în facultățile de Litere):

■ *Monica Spiridon* adoptă un ton sarcastic: „Subsemnata, dr. Monica Spiridon, conferențiar la Facultatea de Litere, solicit Consiliului să fiu de urgență *promovată Asistent*, de pe poziția mea academică actuală, în mod excepțional cu încălcarea ierarhiei actuale în trepte, eludându-se poziția de lector, imediat inferioară./ Autor a 7 volume personale, unele reedite, al unuia în colaborare, al unui suport de curs universitar publicat, al unor capitole masive în volume de specialitate publicate în lume și a circa 300 de titluri de studii apărute la noi și aiurea (selectată ca președinte al unui important for internațional al literaților și în biroul de conducere al altuia), constat – în fine – că aspir în mod cu totul nerealist la postul de profesor!/ Faptul, cu totul regretabil, de care abia acum îmi dau pe deplin seama, s-a datorat unei iluzii perceptive pe care mi-o asum integral./ Mai precis, în ultimii ani, Consiliul a emis în mod sistematic derogări, nu numai discutabile ci și legal anchetabile, de la baremurile în vigoare – de 5 volume personale, pentru un profesor, și de 2, pentru un conferențiar./ De-a lungul vremii, filozofia ca și sistemul de lucru al Consiliului au evoluat vizibil. Acum se acordă, prin negocieri de piață liberă pe spezele legii, bonificații în titluri de profesor pentru câte o carte și jumătate; pentru două la vedere, plus una fabricată ulterior și prezentată în rate; ca și pentru interesante combinații de producții științifice cu altele de ficțiune sau poetice – ca o urmare firească a amestecului postmodern dintre genuri și a emancipării față de criteriile și de canoanele reputat opresive./ După toate probabilitățile, într-o vârstă anterioară a sistemului academic românesc nu s-ar fi acceptat ca Ion Barbu să fiu fie titularizat ca profesor pe baza excelentelor sale opuri poetice./ Spre fericirea și binefacerea publică, astăzi lucrurile stau cu totul dimpotrivă. Exact opera sa poetică ar constitui suportul legal pentru atribuirea titlului de profesor de matematici superioare./ Realizez acum, în mod oportun, că avansul meu neinspirat pe calea publicării nu are absolut nici o șansă (...). Motiv pentru care am decis, în mod deopotrivă onest și sportiv, să îmi reorntez eforturile – până acum contraproductive – în direcția inversă. Îmi exprim de altfel intenția de a onora excepționala încredere solicitată printr-o autodepășire profesională continuă și printr-o muncă intensă, astfel ca, în cel mai scurt timp, să pot accede în mod justificat la titlul de preparator...”; ■ *Daniel Vighi* pune în discuție „modul în care Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare emite (sau nu) ordinul de acordare a titlurilor didactice la facultățile de litere (de conferențiar și profesor) în urma concursurilor”: „Amintita Comisie funcționează resentimentar și politic sub comanda lui Eugen Simion și prin ocultarea lui Manolescu, căruia nu i se anunță ziua de ședință./ Ar mai fi de supus dezbaterii următoarele teme care au intrat adânc în capetele de lemn universitar ale multor colegi care se înțolesc degeaba cu cheștiile alea medievale pe ei./ 1. Este sau nu este utilă prezența scriitorului la catedra universitară? (...)/ 2. Este foarte de dorit o limpezire a ceea ce înseamnă publicistica literară și cercetarea literară și de angajat o dezbatere pe această

temă. Am impresia că pentru multe lemnoase academice tot ceea ce este cât de cât nou în idee și original înm tratare este pasibil să treacă drept publicistică. (...)/ 3. Ar fi interesant să răspundă unor membrii Comisiei și secretarii științifici de la marile facultăți de litere care sunt revistele pe care le socot științifice, altfel decât «Limba și literatura»”.

● Revista „22” (nr. 25) consemnează, sub semnătura Ramonei Avramescu, lansarea volumului de corespondență Mihai Eminescu – Veronica Micle (îngrijit de Christina Zarifopol-Illias) (***Un inedit român epistolar de dragoste***): „Joi, 15 iunie a.c., ziua comemorării a 111 ani de la moartea lui Mihai Eminescu, la sediul Uniunii Scriitorilor a avut loc lansarea volumului *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit: corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*. (...) În volum sunt cuprinse scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea, necunoscute până acum, atât de public, cât și de criticii literari. Cartea a fost prezentată de directorul editurii Polirom, Silviu Lupescu, de criticii literari Nicolae Manolescu, Ion Bogdan Lefter, Mircea Mihăieș și de îngrijitoarea ediției, Christina Zarifopol-Illias”. ■ ***Silviu Lupescu (Credem că a fost un destin)***: „Ca editor, aş vrea să fac trei precizări. Prima este de ce am optat pentru o ediție bibliofilă. Ideea d-nei Christina Zarifopol, de a reproduce facsimile – deși a dat naștere la o mare complicație din punct de vedere editorial, este o idee nu numai fericită, dar și onestă, pentru că pune, cu toate riscurile, la îndemâna tuturor, în special a cercetătorilor, a eminescologilor, manuscrisele sub o formă cât mai apropiată de cea originală. În al doilea rând, v-aș ruga să Țineți seama că am fi avut nevoie de mult timp pentru definitivarea acestei ediții. Or, dorința noastră fierbinte a fost ca în *acest* an, și nu altădată, să putem reda culturii române acest tezaur epistolar. Este foarte bine că am reușit acest lucru astăzi, 15 iunie 2000, când comemorăm 111 ani de la moartea poetului. A treia precizare este că s-ar fi putut ca aceste scrisori să rămână necunoscute sau chiar să se piardă. Trebuie să aducem mari mulțumiri d-nei Christina Zarifopol – Illias pentru efortul și strădania sa de a obține dreptul de publicare”; ■ ***Mircea Mihăieș (Motivale esențiale pentru cu aceste manuscrise să devină o carte)***: „Toată povestea acestor manuscrise și a cărții care, în sfârșit, după atât de multe peripeții, e aproape de dvs., Ține senzațional. (...) Spre deosebire de d-l Laurențiu Ulici care ieri, în «Cotidianul», a dat o foarte scurtă declarație – care cred că îl va situa între detractorii lui Eminescu alături de Macedonski, cu celebrul și nefericitul lui catren -, cred că ele trebuiau să fie tipărite pentru că personajele despre care e vorba nu-și mai aparțin de multă vreme. Sunt personaje intrate în istoria culturii, în istoria literaturii și, chiar mai mult, cred că sunt intrate în metabolismul nostru de fiecare zi. În al doilea rând, ele meritau să fie publicate, pe lângă frumusețea lor propriu-zisă, pentru că în sfârșit se clarifică natura adevăratelor relații dintre Eminescu și Veronica Micle. (...) În al treilea rând, scrisorile meritau să fie publicate pentru că există foarte multe detalii de istorie literară, de viață

socială și politică românească, de spiritualitate românească într-un sens mai larg. (...) Cei care vor studia aceste manuscrise își vor da seama încă o dată ce important a fost rolul lui Eminescu în crearea limbii române – pentru că e un creator de foarte frumoasă limbă românească. În fine, meritau să fie publicate pentru că sunt câteva revelații esențiale care arată că Eminescu era departe de a fi acel poet inspirat, acel romantic negru, care scria că sub un fel de vrajă mistică. Era un om care știa perfect ce are de făcut. Există mărturii despre câteva dintre poeziile sale. O scrisoare extraordinară vorbește chiar de pregătirea lui de a scrie *Luceafărul* și cu siguranță va răsturna toate acele interpretări destul de vulgarizante în care Cătălina e identificată cu nu știu cine și Cătălin cu Caragiale etc.”; ■ **Ion Bogdan Lefter** (*O carte senzațională în cel mai bun sens al cuvântului*): „E o atmosferă de sărbătoare, nu trebuie să ne temem de vorbele mari, să ne ascundem partea de naivitate și de bucurie autentică în fața unui asemenea eveniment. Dacă alegem varianta concisă, terminăm într-o secundă: este extraordinar, e un mare eveniment, e un fond documentar de corespondență de o valoare pe care nu o putem cuantifica. Pe această carte vor sări specialiștii, eminescologii, istoricii literari, vor începe identificările de detalii, punerile în relație, amănuntele biografice, bibliografice, reconstituirea întregului traseu al acestor scrisori, conexiuni între anumite aluzii din textele lui Eminescu sau ale Veronicăi și alte lucruri pe care istoria literară de până acum le-a clasat ș.a.m.d. Totul va intra sub lupă, e un teritoriu enorm, pe care deocamdată nu putem decât să-l tatonăm, să aruncăm câteva idei, câteva spoturi de lumină înainte. (...) Avem de a face cu o carte senzațională în cel mai bun înțeles al cuvântului, care intră foarte bine într-o anumită modă a literaturii de tip epistolar, jurnale, memorii, care la noi curge cam d la începutul anilor '80 înapoi, cu intensitate sporită din '90, de când s-au scos la iveală tot felul de documente de acest tip. De asemenea, intră într-o modă a literaturii nonfictive, de tip confesiv, pe care piața editorială occidentală o alimentează de ceva mai multă vreme”; ■ **Nicolae Manolescu** (*O mare, sfâșietoare și tragică iubire*): „De la publicarea postumelor lui Eminescu nu a mai apărut nimic de o asemenea amploare și însemnătate în bibliografia eminesciană. Nu e puțin lucru ca, atunci când ai 18 scrisori ale poetului către Veronica, dintre care 5 contestabile, cele publicate de Octav Minar, să te trezești dintr-o dată cu 93 de scrisori. Chiar și Veronica, cu cele 48 de scrisori ale ei cunoscute, are acum alte 15, una mai semnificativă decât alta. Dacă cineva mi-ar fi spus acum câțeva vreme că la puțină bibliografia epistolară Eminescu – Veronica se vor adăuga peste 100 de scrisori din ambele părți, aș fi zis că este o glumă, o iluzie, o utopie, un vis. (...) De altfel, mică dispută care s-a și petrecut – nici nu i-aș spune dispută, pentru că de o parte există foarte multe voci, de partea cealaltă, o singură voce, din păcate a președintelui Uniunii Scriitorilor, o voce care pe mine m-a surprins și nu m-a surprins. Știu mai multe decât alții despre această voce, am auzit-o și altădată. Este o mare prostie să spui ce a spus d-l

Laurențiu Ulici. Dar, mă rog, toți mai spunem prostii, din când în când. Aș spune că e dreptul lui să o facă și e și dreptul meu să spun că a spus o prostie. Pentru că, dincolo de autenticitatea ca atare și care nu are nevoie să mai fie aprobată, aceste scrisori reprezintă cu mult mai mult pe partea de literatură”;

■ **Christina Zarifopol-Illias (*Sentimentul datoriei împlinite*)**: „Cuvântul meu de mulțumire începe cu o adresare către cei care nu sunt astăzi prezenți alături de noi și care au contribuit atât de mult la acest eveniment încărcat de emoții și de anticipare, lansarea volumului de corespondență între Mihai Eminescu și Veronica Micle în chiar ziua aniversării a 111 ani de la trecerea în neființă a poetului, în chiar anul când amândoi protagoniștii acestui roman epistolar de dragoste au plecat într-o altă lume în care eu personal aș vrea să cred că sunt, în fine, împreună. Primele mele mulțumiri se îndreaptă spre familia Graziella și Vasile Grigorcea, spre Ana Maria Grigorcea Messeri, fiica lor și strănepoata Veronicăi Micle, care a păstrat cu sfințenie și discreție aceste scrisori atâția ani. Ana Maria Grigorcea Messeri merită din plin recunoștința noastră pentru actul de înaltă cultură pe care l-a făcut oferind spre publicare acest tezaur epistolar. De asemenea, calde mulțumiri sunt datorate mamei mele, Maria Economu, ale cărei eforturi repetate, în decursul anilor, de o rară tenacitate, au dus în final la rezultatul dorit. A reușit să convingă pe Ana Maria Grigorcea să dea publicații aceste scrisori. Mai mult, a participat efectiv la procesul de pregătire a acestei ediții, ocupându-se de dificila catalogare a scrisorilor. Și aici, aș vrea de asemenea să menționez pe soțul meu, care nu este aici – dar mama lui, profesoara Maria Iloaie, este cu noi –, care s-a ocupat de atât de anevoioasă transpunere electronică a textelor și cred că veți vedea ce frumoase sunt facsimilele. Folosesc acest prilej, pentru că tatăl meu este aici prezent, să mărturisesc în fața tuturor câtă recunoștință port părinților mei pentru marea dragoste pentru această țară și cultura ei pe care au sădit-o în mine, de mic copil”.

● La rubrica „Show biz da’ culți” din „Academia Cațavencu” (nr. 24), sub titlul ***Pe lângă scrisorile fără soț, Împărat și ASPROletar*** remarcă succesul apariției din 15 iunie 2000 a volumului *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit*: „Cartea a intrat în librăriile din București vineri, 16 iunie 2000, și cu toate că nu-i deloc ieftină (440 000 de lei – 500 de pagini), spre prânz toate exemplarele se vânduseră. Normal ar fi, acum, dacă ele au devenit bun public, ca statul român să facă o ofertă pentru cumpărarea originalelor, pentru a le așeza, firește, alături de celelalte manuscrise eminesciene, la Academia Română”.

21 iunie

● În editorialul său din nr. 24 al „României literare”, **Gyorgy Konrad și antipolitica**, Nicolae Manolescu îi face un portret intelectualului public maghiar (asumat ca model) și ideilor sale despre pericolul „antipoliticii”:

„Dacă (...) naționalismul și socialismul și-au pierdut actualitatea în Europa (mai ales în centrul și estul ei), K. e de părere că mai putem folosi încă termenul de antipolitică, propus de el însuși mai demult: «Anti-politica este critica morală a politicii. Moralitatea nu poate fi politică, dar poate fi demonul ei (în sens socratic), incubul, gândul ei rău; poate fi iluzia politicii. Cinismul antipoliticii ne poate feri de naivitate». Studenților săi, Konrád György le recomandă cinci lucruri: să continue să învețe; să regândească în permanență lucrurile; să se ferească de abstracțiuni și de terminologii; să fie atenți la ce le scoate în cale soarta și inspirația; în fine, să nu confunde individualismul – valoare liberală supremă – al secolului ce vine cu acela amorțit și consumatorist al secolului ce pleacă. Și eu le-aș spune studenților mei cam aceleași lucruri”. □ La „Cronica literară”, într-un comentariu intitulat *Ceva care seamănă cu o istorie a literaturii*, Alex. Ștefănescu desființează *O istorie a literaturii române*, vol. 5, *Poezia românească de la al doilea război mondial până în anul 2000* (Ed. Niculescu, 2000) de Ion Rotaru: „Ion Rotaru face dezordine în literatura română contemporană, spunând despre ea vrute și nevrute și evaluând-o capricios, după ureche. Nu putem înțelege (iată că-l parafrazăm) rostul unei cărți de asemenea dimensiuni, în care tot felul de truisme se amestecă imprezvizibil cu aprecieri consternante, concepute după logica lui hodoronc-tronc. Romanul are o vorbă: *Si tacuisses philosophus mansisses*”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează volumul lui Ioan Lăcustă *41 de luni care au schimbat România* (Editura Viitorul Românesc, 2000) (*Imagina unei vremi încrâncenate*): „Dl. Ioan Lăcustă a trecut pe lângă o carte importantă. Citind presa dintre 23 august 1944 și 30 decembrie 1947, din care a selectat, lunar, pentru revista «Magazin istoric» excerpte considerate semnificative, d-sa n-a depășit acest scop. Dacă tot a examinat presa unei perioade de răscruce, ar fi trebuit să apeleze la unele documente revelatoare (din unele, totuși, citează), și, apoi, cu mijloace analitice, putea să construiască o carte solidă despre o perioadă de cumpănă din istoria României contemporane. Ar fi fost o contribuție istoriografică consistentă. Dar să nu cer autorului mai mult decât și-a propus să înfăptuiască. Excerptele selectate și adunate lună de lună sunt, negreșit, interesante și revelatoare. Dar nu prea izbutesc, întotdeauna, să-i transmită avizatului esențialul dintr-un palpit care conținea mult dramatism și luptă nu numai de idei”. □ Mircea Anghlescu semnează un comentariu despre *Marian Papahagi și critica de sistem*. □ Ion Bulei (*Patronând o iluzie*) și Mariana Neț (*Poetul, veneția și noi*) scriu despre un recent colocviu Eminescu la Veneția. Dacă textul Marianei Neț are un caracter preponderent descriptiv, cel al lui Ion Bulei e rezervat: „A fost la Veneția un colocviu «Mihai Eminescu». Și în cetatea lui S. Marco ne-am amintit de cei 150 de ani de la nașterea *Luceafărului*. A fost și a trecut. Au venit din țară 19 relatori (pe lângă alții, care n-au relatat, dar... au văzut Veneția). Pentru ce au venit la Veneția și nu s-au dus în altă parte? Pentru că

i-am invitat noi, Institutul Român de Cultură, cu mari, foarte mari eforturi (cel care s-a ocupat multe luni de zile exclusiv cu organizarea acestei întâlniri a fost prof. Dumitru Irimia, detașat la noi pentru o vreme de la Facultatea de Litere din Iași). Colocviul a trecut. A rămas tristețea organizatorilor (a mea în orice caz). Am constatat o dată în plus că este greu, foarte greu să impui valorile culturii noastre în străinătate, mai ales o valoare poetică, în fapt netraductibilă. Eminescologi nu sunt în Italia (azi prof. Rosa del Conte nu mai scrie). La colocviu n-au venit decât trei româniști din Italia, nu eminescologi, în fapt singurii italieni care ne-au onorat cu prezența lor: prof. Lorenzo Renzi, Roberto Scagno și Teresa Feero. A mai fost de la Lyon prof. Jean Louis Courriol. Prezența lui a dat întâlnirii noastre o aură `internațională`, nu doar bilaterală. El ne-a demonstrat că Eminescu poate fi `povestit` în franceză și devine... Courriol. Cu câteva excepții românii au vorbit în românește. Cele mai multe intervenții au fost de natură filologică (...). Ele n-au avut nici o legătură cu poezia, cu cultura italiană. Unul dintre participanți se ducea în Germania cu o conferință *Eminescu-Lenau* și s-a oprit și la Veneția să ne-o citească. Nu s-a găsit nici unul să apropie poezia lui Eminescu de Leopardi sau de alt poet italian. În aceste condiții, colocviul de la Veneția se putea foarte bine ține în oricare oraș din România (unul dintre participanți a și indicat cu umor orașul Mizil). Așa... l-am ținut la Veneția, în Aula Margherita, a Universității Foscari, în prima zi, și apoi la Palatul Contarini «Minelli», într-o sală unde trona un Crist catolic răstignit. Noi, între noi, i-am vorbit acestuia, într-o limbă pe care oricum n-o înțelegea, de Cristul poeziei române. l-am vorbit și... am plecat. Cu Cristul nostru cu tot. A rămas ceva la Veneția? Doar o învățătură de minte de ceea ce nu trebuie să mai facem”. □ Sorina Sorescu semnează un articol de reevaluare critică drastică a lui Ion D. Sîrbu, justificându-și punctul de vedere (*O canonizare fără concept: Ion D. Sîrbu*): „Dacă renunțăm la clișeele hagiografice, actualitatea operei lui Sîrbu se dovedește una foarte dificilă. Aș vrea să se înțeleagă că deconstrucția este, de fapt un mare dar. L-am făcut să apară drept «caz», ceea ce înseamnă, de fapt, o foarte bună protecție împotriva anonimatului. Mai mult de atât, un scriitor comunist nu cred că poate spera din partea posterității. Cel puțin deocamdată. Nu mă aștept să înțeleagă toată lumea acest lucru, dar mai sunt unii care au învățat la școală că, în planul istoriei literare, «cazul» este una dintre ofertele de situare cele mai generoase, mai ales pentru autorii cu deficit canonic. Să ne gândim, de pildă, la monografiile cele mai durabile consacrate lui Macedonski și Sadoveanu. Sigur că, pentru cine nu cunoaște regula jocului, soluția poate să pară ofensatoare. În ceea ce mă privește, cred că m-am grăbit să-i compun o expresivitate metaliterară și l-am salvat înainte de a fi stârmit vreo controversă”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu semnează un articol în apărarea lui H.-R. Patapievici, pornind de la pozițiile acestuia în privința gestionării arhivelor fostei Securități (*De ce i-e frică lui H.-R. Patapievici*): „Mai nou,

unii dintre cei care și-ar pune mâinile în foc pentru actualul președinte nu ezită să ne spună că șeful SRI ar acționa de parcă ar urma indicațiile profesorului Virgil Măgureanu. Să fi uitat ei cine și de ce l-a făcut profesor pe înaintașul d-lui Costin Georgescu care a făcut campania d-lui Emil Constantinescu? Nu cred. Dar ceva s-a întâmplat totuși de vreme ce s-a dus unitatea de monolit a adeptilor necondiționați ai actualului lider de la Cotroceni./ Faptul că d-l Gabriel Andreescu a ajuns să o denunțe public pe d-na Gabriela Adameșteanu – pe care, până nu de mult, o considera un model – pentru că și-ar turna colegii la SRI a fost de natură să ne pună efectiv pe gânduri și să spunem: fie la ei, acolo! Dar de tristețea și îngrijorarea lui Patapievici n-avem nici un motiv să ne îndoim. Iar ea se bazează pe constatarea că Securitatea constituie o amenințare la adresa securității naționale pentru că nu există voința politică de a destrăma rețelele vechii instituții care funcționează cu sprijinul celei noi și poate fi găsită oriunde. (...) Ceea ce mi se pare de natură să te pună cu adevărat pe gânduri este tristețea cu care constată H.-R. Patapievici faptul că nici o instituție a statului nu și-a asumat rolul de a deschide o anchetă care să aibă explicit ca scop investigarea legăturii dintre actualele și fostele servicii secrete și mersul economiei românești. Cu atât mai mult cu cât concluzia lui este că începem să le semănăm din ce în ce mai mult rușilor și să ne apropiem de situația în care am putea spune că Securitatea e peste noi, sub noi, în noi și împotriva noastră./ Să ne ferească bunul Dumnezeu, dar să ne ferim și singuri să ajungem să gândim așa. Fiindcă eu nu cred că pericolul vine din afară, și nici măcar din țară, ci se află în noi”. □ Ștefan Cazimir intervine cu precizări istorico-literare în chestiunea paternității romanului de secol 19 *Catastihul amorului*. La gura sobei („*Catastihul amorului*” – o traducere localizată), polemizând cu ipoteza lui Dumitru Bălăeț (preluată de Nicolae Manolescu în *Istoria critică...*) și reluând în acest sens o scrisoare antedecembristă adresată lui Al. Călinescu. □ La „Revista revistelor”, *Cronicarul* prezintă, sub titlul ironic *Metafiuzic și existențial*, o revistă literară a elevilor unei școli din Pitești, plasată sub „patronajul” lui Mihai Eminescu: „«Aripi», revista școlii nr. 11 «Mihai Eminescu» din Pitești, e redactată de copii din clasele VI-VIII sub îndrumarea unor profesori, care își publică și ei în cele peste 70 de pagini + 36 ale suplimentului literar-artistic «Arcade» scrierile. Publicația e instructivă pentru modul cum gândesc acești dascăli și pentru felul în care se reflectă gândirea lor în compunerile copiilor. Firește că, în centrul preocupărilor, stă «patronul» școlii, Mihai Eminescu. Un băiat în clasa a VIII, în prag de capacitate, a fost învățat la lecțiile de română că «Eminescu nu a fost recunoscut și apreciat la adevărata lui valoare nici de contemporanii săi, și mai mult ca oricând astăzi». Nu știm în ce constau – în afara paginilor de manual – lecturile acestui băiat de 14 ani, încurajat să se indigneze împotriva «vociilor care-l critică vehement pe marele poet», dar profesorii care au avizat publicarea compunerii puteau sesiza confuzia de clișee din mintea lui, dacă nu

cumva elevul va fi copiat aceste fraze din chiar lecția «predată» de ei: «A fost acuzat de naționalism exagerat, deși naționalismul reprezintă plămânii prin care respiră o națiune. Cu toate că Eminescu nu învățase acea istorie a românilor care-i vorbea prin tunurile cetăților moldovenești, prin glasul numeroșilor eroi care au căzut la datorie în timp ce-și apărau țara, prin ploile de săgeți care acopereau cerul în grele lupte susținute de români pentru apărarea patriei, el a învățat să-și iubească țara asta cum o face un adevărat patriot (...) Conchidem că a-l contesta pe Eminescu înseamnă a contesta tot ceea ce el a cântat: istoria patriei, dragostea și natura. Ori o ființă care-și spune *om* nu poate face așa ceva». Și «poeziile» dedicate de copii lui Eminescu denotă aceeași conștiinciozitate în a memora și versifica sintagme bătucite, fără nici o preocupare de la catedră de a stimula originalitatea, creativitatea. (...) Între penele «Aripilor» (senzația la lectură este chiar că, condiționat. De pe vremea scrisului cu pana, limba didactică și-a păstrat șabloanele), am găsit și un interviu luat de învățătoarea Elena Marin președintelui Academiei Române, Eugen Simion. Întrebat despre soarta culturii noastre, acad. Eugen Simion le spune, de la înălțimea și autoritatea funcției sale, copiilor de 12-14 ani cărora le e adresată revista școlară, ca și dascălilor lor, că momentul dificil prin care trece acum cultura se datorează faptului «că cei care fac cultură, mă refer la scriitori în primul rând, au renunțat de a mai respecta ierarhiile și de a mai apăra valorile. Cele mai dure atacuri împotriva marilor scriitori, începând cu Eminescu și terminând să zicem cu Nichita Stănescu au apărut în revistele conduse de scriitori. Atunci mă întreb dacă răul cel mare nu pornește tot din acest spațiu». Ce să înțeleagă copiii de aici? Că există ierarhii imuabile (stabilite de cine?) și dacă nu le respecti nu ești om. Că discutarea scriitorilor din orice altă perspectivă decât cea «oficială», consfințită de manuale, e semn de criză morală. Și că «o parte» din oamenii de cultură, cei indisciplinați, creează «o imensă confuzie» nerespectând ierarhia. În privința patriotismului, Eugen Simion dă «ad usum Delphini» o definiție în cerc: «Patriotismul este un sentiment metafizic după părerea mea și existențial evident. Patriotismul înseamnă tatăl tău, mama ta, familia ta, locul în care te-ai născut, femeia cu care te însoțești, înseamnă copilul tău, literatura ta, poeziile tale, lumea în care te situezi, și așa cum spunea Eliade, înseamnă modul tău de a fi în lume».

● În „Luceafărul” (nr. 24), Marin Mincu semnează articolul ***Moartea neelucidată a lui Marin Preda***: „Anul trecut a apărut la Editura Amarcord din Timișoara o carte-document, *Dosarul «Marin Preda»*, a Marianei Sipoș. Investigațiile autoarei sunt extraordinare, aceasta procedând ca un autentic reporter american care descoperă o pistă nouă într-un dosar clasat și caută o *altă soluție*, cu totul diferită decât cea oficială, în elucidarea cazului dat. (...) Până unde merge nepăsarea organelor de resort la eea ce privește elucidarea morții lui Marin Preda? De aceea, solicit o luare de poziție din partea conducerii Uniunii Scriitorilor pentru redeschiderea imediată a cercetărilor

penale. o altă chestiune extrem de gravă este aceea a manuscriselor, astfel că mîi se pare foarte legitimă întrebarea Marianeî Sipoş: «Unde sunt manuscrisele lui Marin Preda?» Atît de legitimă încît întrebarea ei ne-o însuşim cu toţii (scriitori, intelectuali, oameni simpli etc.) şi cerem organelor care le-au sustras/luat în custodie să returneze către Muzeul Literaturii Române sau către fondul de manuscrise al Academiei Române toate materialele (manuscrise, fotografii, note) ce se aflau la Mogoşoaia sau în seiful de la Editura «Cartea Românească». Cine are interes ca aceste documente ce fac parte din laboratorul de creaţie al lui Marin Preda să rămână secrete? Să fi ajuns la CIA sau la KGB? De ce nu seîmplică oficial Academia Română sau Muzeul Literaturii Române? Cineva ar trebui să preia această sarcină în comisiile culturale ale Parlamentului. De ce nu intervin scriitorii politicieni? De ce toată lumea tace cu laşitate de peste zece ani? Domnul E. Simion nu-şi atestă statutul de fost prieten al lui Marin Preda, deşi se laudă cu acest blazon”.

22 iunie

● În „Contemporanul” (nr. 25), Nicolae Breban scrie despre Al.I. Ştefănescu şi Nina Cassian, prieteni şi susţinători literari „din afara grupului meu şi a generaţiei mele”: „Ali a fost primul om, în afara grupului meu literar, care, citind câteva schiţe care mucezeau la secţia de proză a revistei «Luceafărul» (condusă de Gica Luteş) ce, spre stupefacţia mea, aproape spre teama mea! – mi-a prezis un mare viitor în literatura! De formaţie filolog, absolvent de franceză, om de stînga, după 1948 a primit «sarcini la cenzură», fapt ce, se pare, l-a depăşit. Apoi, în calitate de adjunct al lui Petru Dumitriu, a condus unica şi uriaşa editura ESPLA şi, printre altele, l-a sfătuit pe mai tînărul său coleg să-şi strîngă nuvelele în volum – Partidul cerea fresce atunci, opere voluminoase, cronici, romane! – şi astfel s-a născut *Cronica de familie*. Când l-am cunoscut eu pe Ali era în vizibilă «decadenţă politică»: redactor-şef adjunct la «Luceafărul» şi apoi «şef de secţie proză» la «Gazeta literară». Era «convins», credea în marxism ca dogma ultimă a raţiunii umane şi când «tînărul» Ceauşescu s-a atacat la «erorile» şi «abuzurile» securităţii sub Dej, a fost uimit. (...) Autor de romane de interes mediu, a mers pînă acolo încît, spre uimirea şi indignarea unor prieteni apropiaţi – scriitori, pictori sau membri marcantî ai partidului – să-mi încredinţeze manuscrisul unui roman şi să ţină cont apoi, ştergînd fără crîcnire, în urma obiecţiilor mele, ce nu erau deloc complezente. M-a iubit ca pe un frate mai tînăr şi în gura mare, afirma că-l voi întrece pe Rebreanu, stîrnind uimirea indignată unor prozatori cu volume şi bine înscăunaţi în funcţii ce vedeau în tinerelul acela ce venea de undeva din Banat, autor al unor schiţe neconcludente, un simplu veleitar. (...) Ali şi Nina aveau mulţi prieteni şi primeau în casă multă lume: Ov. S. Crohmălniceanu, prieten din tinereţe al Ninei şi susţinător al ei, Pompiliu Macovei, ministru al Culturii şi soţia sa, Ligia, graficiană, Petre Solomon şi

soția sa (Nina și Solomon erau mândri că între '44 și '46 fuseseră prieteni cu Paul Celan, refugiat din Bucovina în București, redactor la editura «Cartea rusă», Solomon i-a scris și biografia, ce a apărut târziu, după căderea comunismului, la începutul anilor '90...), Jebeleanu și soția sa, Marin Preda, căsătorit pe vremea aceea cu Eta Wechsler. Erau generoși, ofereau mese fastuoase, unde aveam și eu un locșor, sau ieșeam vara la grădină, unde ei mă ascultau ore întregi, perorând vrute și nevrute, uneori o invitau și pe mama sau pe prietenii mei, mărunți redactori și tineri veleitari literari, Matei și Nichita. Ba, odată, la un Crăciun, «evreica» Nina a împodobit un amplu pom ca să ne poată invita în seara de ajun... Deși ținea enorm la mine – Nina mi-a explicat de la început că nu înțelege mare lucru din proza mea scurtă! –, Ali a amânat publicarea unei schițe, *Ultimul mohican*, ce fusese aprobată «de conducere» doar... ca să nu-mi facă rău: mi-au explicat amândoi că «nu era bine», dat fiind conjunctura internațională, ca proza mea «confuză, neangajată» să vadă lumina tiparului! Dar când, în vara lui '63 le-am dat manuscrisul *Franciscăi*, m-au invitat pe cheltuiala lor la mare, la 2 Mai, locul de reședință al Ninei și, privindu-mă cu ochii aburiți de emoție, m-au declarat «mare scriitor». Nu era adevărat, încă nu eram un maestru al disciplinei mele, dar faptul că în afară de Nichita și Matei, Grigore și Cezar, «complicii mei», se găseau voci din altă generație să mă susțină, mi-a bandajat nu puține răni, făcute de alții sau de propria mea nestăpânire”. □ Intitulat *Viața cu o pradă*, „Șotronul” lui D. Țepeneag urmărește starea de fapt din lumea literară postrevoluționară: „Generația '80 e departe de-a avea o omogenitate perfectă. Iar solidaritatea de care optzeciștii dau dovada e doar relativă: generația lor e mai solidară decât celelalte. Și mai agresivă. E și firesc, de altfel. Generația '60 e obosită. Pe de-o parte vârsta, pe de alta, răfuielile generate de tratamentul inegal pe care l-a suferit în timpul dictaturii: unii în pușcărie, alții în CC, unii în exil, alții în posturi de răspundere, conducând reviste și cenacluri. După '89, ambițiile politice, lupta pentru posturi, pentru leadership, toate la un loc au fărâmițat și ce mai rămăsese din vaga și aparenta solidaritate prin care această generație greu pusă la încercare a încercat să se salveze măcar literar dacă nu și politic. Generația '70 n-a reușit să aibă nici măcar o solidaritate de fațadă. Cam același lucru se poate spune și despre generația '90, care nici nu ar fi avut când să-și construiască nici fațadă, nici solidaritate. De fapt, formularea cea mai adecvată ar fi următoarea: generația '80 e singura care pare să cultive o oarecare solidaritate. Cât despre omogenitate (estetică), aceasta nu poate fi caracteristică unei generații, oricare ar fi ea, ci doar a unor grupuri literare: a «grupului oniric», a «școlii de la Târgoviște» și, poate, a altora create după schimbarea de regim. Eu sunt tare curios să văd ce se va întâmpla cu generația '90, care e în plină dezvoltare. Cum va evolua. Și ce raporturi va avea cu generația '80, care încearcă deja s-o asimileze, s-o absoarbă. În definitiv, poate că generația într-adevăr eliberată de orice servitute politică sau est-etică va fi abia următoarea,

să-i zicem, așa, în joacă, *generația zecistă* – pentru că tot trebuie s-o luăm de la capăt... (...) A apărut în sfârșit o carte de Nedelciu, la Paris – *La Danse du coq de bruyère*. La o mica editură, «L'esprit des péninsules», care publică scriitori din Balcani. Au publicat până acum bulgari, sârbi, croați, turci. Nedelciu e primul român. Mi-aduc aminte, prin 1991, când încă mai apărea «Les Nouveaux Cahiers de l'Est», am făcut un număr consacrat literaturii erotice. Nedelciu se afla atunci în Franța, la tratament. Mi-a trimis un text de-o cruzime lexicală rară. Un fel de parodie la poveștile porcoase ale lui Creangă. Ca să-mi mulțumească pentru publicare, mi-a oferit manuscrisul. Era un gest prin care autorul își răsplătea entuziasmul editor... Apoi ne-am văzut la Aix-en-Provence. Avea privirea cuiva care stă la pândă. Poate contribuia și boala. Dar am mai văzut privirea asta și la alții. O privire de junglă: nici o încredere, nici o cruțare, nici o licărire ludică. Asta e privirea generației post-moderne? (...) Toate cele de mai sus pot fi spuse și altfel. Intrăm într-o perioadă în care arta va fi înlocuită de artizanat. Acum decisivă e reclama, publicitatea prin orice mijloace. Întâietatea nu mai contează, din moment ce repetiția e sufletul artizanatului. Noul nu mai e un criteriu de valoare. În asta constă în primul rând «revoluția» postmodernistă. Suntem la spartul târgului, confuzia e atât de mare încât lăudatori de iarmaroc ca I.B. Lefter își pot permite să iasă în mijloc(ul pieții literare) și să-și strige marfa. Cărtărescu a făcut cam același lucru în cartea sa despre *Postmodernism...* – Plângerea unui modernist depășit de evenimente, intervine batjocoritor Pastenague. – Păi nu asta înseamnă postmodernism? Să plângi *după* modernism... Să te vaietezi că s-a isprăvit cu literatura...”. □ Revista publică un drept la replică al Anei-Maria Sireteanu (director al canalului Radio România Cultural), intitulat *Atentat la adevăr cu politicărie și parapon*. A.-M.S. pune pe seama pierderii postului de conducere supărarea lui Liviu Grăsoiu provocată de scoaterea unor emisiuni din grila de program, exprimată într-un articol din nr 21 al „Contemporanului”: „Dupa modernizarea radioului public, absolut necesară în contextul comunicațional cu totul schimbat, care a inclus în anul 1996 și reorganizarea pe Canale naționale, semnatarul articolului menționat mai sus și-a pierdut postul de redactor-șef. După contestarea repetată a concursului în presă, a devenit tot prin concurs, redactor-șef adjunct, la redacția nou înființată, numită de dânsul redacție «hibrid». La scurt timp după alegerile din 1996, a urmat un memoriu adresat comisiilor de specialitate ale Parlamentului cu titlul *Prăbușirea culturii la Radiodifuziunea Română* (nici mai mult, nici mai puțin). Memoriu în care erau criticați sever unii manageri din conducerea instituției, din diferite departamente printre care, bineînțeles, figura și Direcția Canalului Cultural. Memoriul nu a avut efectul scontat de autor, datorită faptului nebănuit de domnia-sa că algoritmul politic nu poate interveni și nici nu e cazul să o facă într-o selecție elaborată democratic pe o perioadă definită. Ba mai mult, în decursul acestor patru ani, câțiva membri ai comisiilor de specialitate ale

Parlamentului au avut cuvinte de apreciere bună și foarte bună la adresa strategiei de programe a Canalului România Cultural, pentru deschiderea sa evidentă către viața culturală națională și internațională, pentru invitarea personalităților marcante ale culturii române la emisiuni. Proiectul «Artă poetică», inițiat de conducerea Canalului Cultural, spectacole de poezie și muzică primite foarte bine de presa culturală, a îmbogățit în acești ani, alături de alte emisiuni, Fonoteca de Aur a Societății Române de Radiodifuziune, de soarta căreia semnatarul articolului numit mai sus se arată îngrijorat. Dar ce contează dacă rapoartele de monitorizare sau observațiile de audiență, dintre care unele elaborate de importanți membri ai Uniunii Scriitorilor, își permit, pe lângă aprecieri și unele critici, referitoare chiar la emisiuni girate de redactorul-șef adjunct, critici pe care, oricând, le putem publica, sau ce contează dacă rapoartele de audiență săptămânale plătite de radioul public înregistrează cote de audiență în scădere la unele emisiuni, printre ele fiind cele vizate profesional de semnatarul articolului din 25 mai a.c.? Important este să nu schimbe nimic din ce domnia-sa proiectează, girează sau vizează, numite «înregistrări curate, consistente și profesionale». (...) De fapt, nu numai că emisiunile literare nu sunt amenințate cu dispariția, cum susține redactorul-șef adjunct, ci ele au câștigat în spațiul de emisie; au fost înființate emisiuni noi la propunerea realizatorilor din redacția de specialitate precum: *București, istorii scrise și nescrise*; *Literatura ca destin*; *Sub semnul filosofiei*; *Capodopere în episoade*; *Metamorfoze ale romanului în secolul XX* și altele, la propunerea Direcției Canalului Cultural precum: *Diaspora literară*; *Invitatul special*; *Apelul admiratorului* etc. Emisiuni cu titlu redundant precum *Între monolog și dialog*, care aveau și suprapuneri tematice cu altele, au fost printre puținele înlocuite, iar cele menționate ca «desființate fără motiv» cum ar fi *Jurnalul galeriilor*, *Viața cărților*, au fost incluse – cum era logic – în radio-programele de actualitate culturală. Grila de vară-toamnă, considerată de acest redactor-șef adjunct că «dă lovitura de grație emisiunilor literare» a fost discutată în prezența conducerii Departamentului Canale Naționale și a tuturor redactorilor-șefi împreună cu celelalte trei grile ale Canalelor Naționale, într-o ședință de la începutul lunii aprilie. În urma negocierilor s-au operat unele modificări propuse de către redacții, grila Canalului Cultural fiind apreciată ca inovatoare, de către profesioniști cu experiență ai radioului, deoarece propune o reșezare modernă care ține cont mai mult de preferințele unui public avizat. Intitulată inspirat *Album de imagini sonore*, această grilă face publicului iubitor de emisiuni culturale o ofertă pe domenii de interes și preferințe, pentru o perioadă de trei luni, perioadă în care ascultătorii sunt tentați și de alte variate oferte mediatice. Probabil că vor mai exista nemulțumiri ale unor realizatori incomodați de schimbare, nemulțumiri exprimate direct sau indirect, dar posibil nu atât de catastrofice ca ale semnatarului «atentatului la cultură», care își încheie articolul cu mențiunea că nu dorește nimic pentru sine

ci «pentru literatură, pentru Radiodifuziune». În fapt, cei care suntem jurnaliști culturali la un post public de radio ne gândim în primul rând la Măria-Sa, Ascultătorul, având bineînțeles mereu în atenție cerințele postului public, promovarea valorilor culturale la Societatea Română de Radiodifuziune”.

24 iunie

● În „Adevărul”, C. Stănescu (*Scopul nu scuză mijloacele...*) polemizează cu un recent articol al lui Z. Ornea din „România literară”, intitulat „șocant” (consideră C.S.) *Tot despre senzațional în istoriografia literară*, text foarte critic la adresa unui volum al lui N. Georgescu („un eminent eminescolog și, totodată «brâncușolog» amator”), *Cercul strâmt. Arta de a trăi în vremea lui Eminescu*. Articolul lui Z. Ornea „«desființează o carte apărută cu cinci ani în urmă””: „Desigur, «anul Eminescu» poate fi o explicație a recenziei apărute, totuși, cu atâta întârziere, după ce și Nicolae Manolescu, prin luna februarie din acest an, își «amintea» brusc și scria despre aceeași carte din 1995. (...) La baza documentatei cărți a lui N. Georgescu (...) stă, arată dl. Z. Ornea, un «scenariu» implauzibil, anume că, încă din 1881, Eminescu a fost victima unei cabale menite să-l elimine din viața publică – respectiv, din publicistică. (...) Dlui Z. Ornea i se pare că acest scenariu, «senzațional», reprezintă «o maladie pernicioasă» pentru istoriografia literară. Dl. Z Ornea profită de ocazie pentru a mai trage o salvă contra edificiului gazetăriei eminesciene. (...) Sigur însă că ideea tentativei de «asasinat» prevăzută în respectivul «scenariu» – coordonat de însuși Titu Maiorescu! – împinge, aparent, lucrurile în absurd, iar pe scenariști într-un deplin ridicol. «Ridicolul» ar consta în obstinția «scenariștilor» – ce-l fac pe Eminescu victima unei interdicții politice – de a modifica sensibil rolul lui Titu Maiorescu și al Junimii în destinul poetului național. Istoriografia literară a consacrat suveranitatea, de ordin benefic, a lui Titu Maiorescu asupra lui Eminescu. E o tradiție greu de clintit, un fel de «scenariu» tabuizat în care orice schimbare de accent e sancționată sever”. În prelungirea acestor observații, C. Stănescu semnalează – cu importante rezerve – un volum semnat de Călin L. Cernăianu, *Recurs Eminescu. Suprimarea gazetarului*, „o minuțioasă anchetă asupra celor petrecute în anul declarării «alienației» lui Eminescu (1883)”: „Meritul principal constă în reparcurgerea, , pas cu pas, detectivistic (!), a faptelor, începând cu tragica zi de 28 iunie 1883, când Eminescu e pus în cămașa de forță și dus la sanatoriul Șuțu (...). Este, repet, un «inventar» exhaustiv al unui șir nesfârșit de bizarerii, nepotriviri de diagnostice, reacții paradoxale ale cercului de «amici», contraziceri în notele lui Maiorescu, abuzuri incalificabile ale autorităților etc. (...) Partea proată în legătură cu dl. Călin Cernăianu este că, sufocat de un cult religios pentru nefericitul poet național (...), «atacă» în mod trivial alte mari valori tratându-le, inadmisibil, ca «borfași» ori chiar «gangsteri» culturali! G. Călinescu e «urmărit» ca un infractor de drept comun și sancționat cu mare vulgaritate. (...)

Cât privește scenariul «arestării» (...), aici, după o pinia lui Călin L. Cernăianu (preluată de la N. Georgescu ș.a.), au acționat, mână în mână, Poliția, Masoneria, evreii – cu toții comandați de un «centru» internațional, probabil de la Viena: e un scenariu de tip securistic (...). Dacă mai adaug și dese deraoeri într-un stil suburban, apostrofările triviale la adresa unor mari corifei ai culturii române, precum și, în fine, caracterul *tezist* al întregii anchete, trebuie să conchid că, în mare măsură, dl. Călin L. Cernăianu și-a ratat subiectul, compromițând un scop plauzibil – semnalarea inadvertențelor din «dosarul» Eminescu – prin mijloace inadecvate, în destule locuri grosolane. Păcat: scopul nu scuză mijloacele”.

● „Cotidianul” publică un articol al lui Marin Mincu despre *Moartea neelucidată a lui Marin Preda* (cu subtitlul *A fost ucis prin sufocare autorul „Moromeților”?*): „S-au împlinit, de curând (pe 16 mai), douăzeci de ani de la moartea lui Marin Preda și împrejurările anchetei, legate de acest eveniment tragic, au rămas încă obscure, din punct de vedere juridic. Anul trecut a apărut la Editura Amarcord, din Timișoara, o carte-document, *Dosarul «Marin Preda»*, a Marianeî Sipoș. Investigațiile autoarei sunt extraordinare, aceasta procedând ca un autentic reporter american care descoperă o pistă nouă într-un dosar clasat și caută o altă soluție, cu totul diferită decât cea oficială, în elucidarea cazului dat. Mariana Sipoș are curajul răsturnării ipotezei comode induse ăn mediul scriitoricesc, că Marin Preda ar fi decedat «asfixiat cu propria vomă». (...) / Ce reiese din cercetările sale? / 1) Marin Preda nu s-a înecat cu «propria-i vomă» întrucât analizele de laborator semnalează că nu s-au găsit resturi alimentare în plămâni. / 2) Marin Preda a murit prin asfixie mecanică, adică prin astuparea orificiilor respiratorii (nările și gura), așa cum subliniază și profesorul univ. Dr. Vladimir Beliș, directorul Institutului de medicină legală, în comentariile pe care le face asupra certificatului medico-legal (...). / Cum domnul profesor Vladimir Beliș susține clar că «asfixia mecanică nu este accidentală», în mod logic apare imediat ipoteza unui act penal comis deliberat, adică apare *ipoteza omorării lui Marin Preda*. Nu am cunoștință ca organele Parchetului să se fi sesizat, pornind de la cartea Marianeî Sipoș, și să fi redeschis dosarul Marin Preda. (...) / De ce, de ce, de ce? Până unde merge nepăsarea organelor de resort în ceea ce privește elucidarea morții lui Marin Preda? De aceea, solicit o luare de poziție din partea Uniunii Scriitorilor pentru redeschiderea imediată a cercetărilor penale. / O altă chestiune extrem de gravă este aceea a manuscriselor, astfel că mi se pare foarte legitimă întrebarea Marianeî Sipoș: «Unde sunt manuscrisele lui Marin Preda?». (...) Cine are interes ca aceste documente ce fac parte din laboratorul de creație al lui Marin Preda să rămână secrete? Să fi ajuns la CIA sau la KGB? De ce nu se implică oficial Academia Română sau Muzeul Literaturii Române? (...) De ce nu intervin scriitorii politicieni? De ce toată lumea tace cu lașitate de peste zece ani? Domnul E. Simion nu-și atestă statutul de fost prieten al lui Marin Preda, deși se laudă cu acest blazon”.

27 iunie

● La rubrica „Structuri în mișcare” din „Observator cultural” (nr. 18), Ion Bogdan Lefter publică un articol polemic, *Literatura ca „luptă” – vai! – între „jivine”*: „Cine ar fi crezut că un scriitor (prezumție!) valoros și serios ca Dumitru Țepeneag poate avea o viziune atât de vulgară asupra literaturii și a vieții literare așa cum rezultă ea din articolul pe care-l publică «în serial» de câteva săptămâni încoace în revista «Contemporanul» (Nr. 503-504-505-506)? Titlul însuși, *Viața (literară) ca o pradă*, coboară splendidă și – în fond – filozofica formulă a lui Marin Preda în trivial. Unde vede scriitori, D.Ț. vede negreșit o «luptă» pentru afirmare, pentru notorietate, pentru putere. (...)/ Tema textului său, tratată întortocheat, cu divagații confuze și reveniri bruște și agresive, e aceea a «generației '80», a «optzeciștilor». (...) Ori decepția sa, a lui D.Ț., în fața ei, a «generației». De ce, de unde? Din – ce să-i faci?! – orgoliu rănit: căci D.Ț. se crede nedreptățit, nerecunoscut, «trădat». (...)/ Ce înțelege D.Ț. din acțiunea de renovare a literaturii și culturii române în sens postmodern pe care o desfășoară de peste două decenii o întreagă generație literară și – în sens mai larg – artistică și intelectuală? De pe pozițiile – importante în epocă, în anii '60-'70 – ale «onirismului» său *tel quel*-izant, aliniat la caracteristicile modernismului târziu, dizolvant și abstracționist (și față de care marea poezie a lui Leonid Dimov a făcut un esențial pas înainte), tot ce poate el distinge e o presupusă afinitate «textualizantă», suficientă pentru a-l face să se simtă «precursor» al «generației» și să se aștepte la nemaipomenite onoruri atunci când, după căderea regimului comunist, poate reveni în țară și-i poate întâlni pe tinerii scriitori. (...) Atunci când își dă seama că nu e privit ca un «guru», ca un «lider» mult-așteptat, nu-i trece prin gând posibilitatea ca el să nu fi perceput corect demersul cultural al «generației». (...) «Generația» avea în el un «precursor» doar în sensul foarte larg al tradiției experimentale românești. (...) În rest, proza lui D.Ț. și literatura «generației», fiecare la scara ei de valoare, țin de două cicluri istorice distincte./ Percepută – așadar – ca ingrată, «generația» trebuie executată. Fie și în mic tiraj, la «Contemporanul», dacă altfel nu se poate. «Metodologia» folosită de liderul închipuit e aceea oferită de modelul vieții literare ca «luptă» pentru supraviețuire, ca-ntre «jivine», fiecare pândindu-și «prada». (...)/ Să facem acestei «viziuni» o lectură psihanalitică? Nu, și nici celei din lunga secvență în care «generația» e descrisă ca o victimă a «frustrării», conform unui raționament care se construiește în funcție de – pe de o parte – setea de «privilegii» și – pe de alta – justificarea «disidenței». (...) Și dacă n-au vrut deloc «privilegii»?! Dacă au crezut cu adevărat în moralitatea scrisului și în demnitatea intelectuală? Dacă au preferat să nu facă «disidență» pompieristică? (...)/ D.Ț. mai născoceste și un motiv mic pentru a se «victimiza». Chipurile, la formarea «propriei» Asociații, deci a ASPRO, «generația» l-ar fi solicitat: «mi-au propus să vin cu ei și mi-au oferit să fiu președintele lor de paie, adică onorific». Invenție: nici

nu există o asemenea funcție în statutul ASPRO! (...)/ Despre propriii săi congeneri, D.Ț. va vorbi în aceeași terminologie uluitoare, doar că politizată: «generația '60» e «obosită» de «răfuieli» interne și «fărămițată» după 1989 de «ambițiile politice, lupta pentru posturi, pentru leadership». (...) Pusă în seama... democrației, simbolistica «junglei» îl ajută pe D.Ț. să comită și sacrilegiul de a-l descrie astfel pe Mircea Nedelciu: «Ne-am văzut la Aix-en-Provence. Avea privirea cuiva care stă la pândă. Poate contribuia și boala. Dar am mai văzut privirea asta și la alții. O privire de junglă: nici o încredere, nici o cruțare, nici o licărire ludică. Asta e privirea generației postmoderne?»... Mircea, veselul nostru prieten care era atât de relaxat, de degajat, de glumeț, de deschis cu toată lumea...". □ Este reluat un mai vechi articol al Tiei Șerbănescu despre Veronica Micle, „*Tu ai fost și ești viața mea...*”, apărut inițial în „România liberă” (15 iunie 1992). □ În contextul Turneului final al Campionatului European de fotbal – 2000 (în desfășurare), revista publică, sub genericul „Cultura fotbalului”, câteva articole: *Fotbalul, eroul timpului nostru* de Paul Cernat (un mic eseu cu elemente de analiză socio-antropologică), *A „psihologiza” despre fotbal* de Aurora Liiceanu și *Zadarnicele chinuri ale stilului* de Florin Iaru, la care se adaugă prezentarea, sub semnătura C.M. [Cristian Munteanu], a două cărți despre fotbalistul Gheorghe Hagi, apărute în anul 2000: *Hagi. Unic într-un secol* de Gheorghe Nicolaescu și *Hagi* de Grigore Cartianu. □ Andrei Bodiu își continuă periplul sub semnul „Literatur Express Europa 2000” cu o corespondență intitulată *Bruxelles-Dortmund-Hanovra*. (Această serie de articole continuă până în nr. 22, din 25 iulie 2000.) □ Simona Popescu (*Despre urmele care se destramă în alte geometrii*) scrie despre volumul lui Andrei Bodiu *Studii pe viață și pe moarte* (Ed. Paralela 45, 2000), consemnând și reacții de la o recentă lansare a cărții: „Ce mai înseamnă astăzi aceste cuvinte – *biografism, cotidian* – întreb retoric, legându-mă de afirmațiile lui Caius [Dobrescu]. Ce mai înseamnă când, de douăzeci de ani încoace, nu se mai face, parcă, altceva? Nimic. Pietre tombale. «El aduce în poezie propriul lui sunet», spunea Caius. Ce fel de «sunet»? Și chiar dacă ar fi propriu, cum se mai poate auzi el în hărmălaia asta de zeci și sute de sunete proprii, autentice și false? Andrei Bodiu încearcă altceva decât să mai aducă un sunet (fie și nou) în hărmălaie: el face ce făcea bacovia la timpul lui Ș se ocupă cu *simplificarea sunetelor*. (...) Spun asta la «lansare». Scriu acum. Nu cunosc în poezia română actuală o poezie mai simplă, opusă proliferării poeziei postmoderne, simbolisticii greoaie, cerebralității căznite și abstracționismului uzat al altor predecesori. Îl întrece în simplitatea lui asumată chiar și pe Romulus Bucur”. □ Într-un articol de la rubrica „Tehno”, *Networking*, Ion Manolescu atrage atenția asupra faptului că, în postmodernitate, existența se definește „sub semnul *conexistenței* (numită în limbaj digital *networking*), adică al *inter-conectării obligatorii*”, fenomen care „nu lasă deocamdată loc alternativelor de dezvoltare” și este „vizibil la toate nivelele vieții noastre

actuale (politic, economic, social, cultural etc.): „*conexistența globală se prezintă ca un fenomen pe cât de solid și de atractiv (...), pe atât de dislocant și de traumatic. O analiză lucidă, cu precădere în termeni socio-psihologici, a implicațiilor extinderii *networking*-ului, ca și a marilor decalaje socio-economice (încă) aduse ori întreținute de politicile globalismului, se cuvine permanent întreprinsă și reactualizată pe măsura noilor evoluții tehnologice și geo-politice ale mondializării*”. □ Sub titlul „*M-a frapat colecția de rinoceri a lui Eugène Ionesco*”, Dora Pavel transcrie un interviu cu Søren Olsen, traducătorul în limba daneză al romanului ionescian *Le Solitaire* și creatorul unui site Eugène Ionesco (<http://users.skynet.be/olsen>): „De câțiva ani, mi-am dat seama că Internetul este un mijloc de comunicare foarte interesant și pentru cei preocupați de literatură. Și, cum n-am găsit mare lucru despre Ionesco pe Internet, am decis să fac eu însumi un *site* compus din mai multe pagini diferite. Este vorba, mai exact, de o listă bibliografică foarte întinsă, cu cărți, dar și cu articole apărute în lumea întreagă despre Ionesco. Desigur, o listă ca aceasta e incompletă, pentru că eu nu pot avea cunoștință de tot ce există, dar în fiecare săptămână ea se completează și se lărgeste constant. Se află, de asemenea, o pagină specială pentru fiecare piesă, unde am adunat toate reprezentațiile pieselor sale, pe care le pot afla, indicând și regizorii și actorii fiecăreia, foarte adesea teatrele fiind cele care îmi scriu pentru a-mi spune că au pus în scenă o piesă. (...) Pentru mine este o pasiune aceasta. Mi s-a părut că e un mare păcat ca toate informațiile pe care le-am strâns prin propria documentare să rămână neutilizate. Iar marele avantaj al Internetului este că poți începe cu ceea ce ai și apoi poți adăuga și completa, la nesfârșit”.

● În revista „22” (nr. 26), H.-R. Patapievici publică un editorial intitulat ***Social-democrația românească și acumularea primitivă de capital***: „Recentele alegeri au situat pe primele trei locuri PDSR, PD și ApR, adică, pentru cine își mai amintește, fostul FSN. S-ar zice, dacă i-am crede pe învingători, că România se pregătește să reintre, după o eclipsă de patru ani, în frumoasa zodie a socialismului cu față umană, în care, potrivit șefilor de atunci și aspiranților la putere de acum, s-ar fi scaldat, prosperă și nepăsătoare, din 1990 până în 2006. Învingătorii dau declarații, evaluează, zâmbesc, constată decesul CDR, privesc cu aroganță dreapta muribundă. Cuvântul de ordine este: noi, învingătorii, suntem social-democrați. PDSR este social-democrat, PD este social-democrat PD, ApR este social-democrat. Care sunt însă dovezile că aceste partide ar fi social-democrate? (...) Concluzia este următoarea: cei care își spun azi social-democrați și țin un discurs ideologic socialist sunt nu doar beneficiarii de fapt al privilegiilor și relațiilor fostei nomenclaturi comuniste, ci sunt și cei care, într-un timp relativ scurt, au reușit performanța, sălbatică și uluitoare în același timp, de a trece în mâinile lor și a clientelei lor politice aproape toată proprietatea statului. Social-democrați se autointitulează la noi nimeni alții decât autorii și posesorii marilor averi frauduloase din România de azi. Ei bine, întrebarea mea este: cum

de mai poate crede electoratul nostru că sunt social-democrați exact oamenii care au produs cea mai sălbatică acumulare primitivă de capital din istoria acestei țări?”. □ Vasile Dan atrage atenția în legătură cu ***O eroare: infantilizarea electoratului***: „În România de astăzi se pare că s-a creat un blocaj moral reciproc. PDSR, vinovat până-n pânzele albe nu doar de ereditatea să politică (comunistă), ci, mai ales, de practica neocomunistă dintre 1990 și 1996, nu mai are dreptul moral să gestioneze țara, iar acest lucru, după unii, nici n-ar mai trebui supus la vot. Pe de altă parte, vice versa, partidele istorice cred că sunt singurele îndreptățite, cu asupra de măsură, să preia frâiele țării, dar nu în baza unei practici politice eficiente și corecte între 1996-2000, cât tot în baza unui argument moral: doar ele reprezintă România reală, de dinaintea accidentului, hiatusului comunist care a durat 50 de ani. La mijloc se află electoratul român, care s-a cam săturat de toate acestea”. □ Sunt reproduse, sub titlul ***America, Germania***, fragmente dintr-un volum-interviu (aflat în pregătire) realizat de Edward Kanterian cu Norman Manea, *Curierul de Est*. □ Carmen Mușat (***Exilul, peste mode și timp***) comentează volumul *Trecut-au anii... Fragmente din jurnal. Întâmpinări și accente. Scrisori nepierdute* de Virgil Ierunca (Ed. Humanitas, 2000): „Transformând exilul în destin asumat, Virgil Ierunca reprezintă pentru cultura română, alături de Monica Lovinescu, șansa unei benefice și necesare anamneze. Dincolo de calitatea lor de martor al unei nedrepte istorii, fragmentele de viață cuprinse în *Trecut-au anii...* reflectă, mai presus de toate, o exemplară opțiune pentru demnitatea umană”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 25), sub titlul ***Niște scrisori găsite*** (și sub semnătura *Vara pe vals*), este publicată o cronică ironică la volumul *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit* (ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias): „Dar iată că într-o bancă elvețiană au stat tot mai multă vreme peste 100 de bucăți de hârtie fără nici o valoare. 93 de scrisori ale lui Eminescu către Veronica Micle și alte 15 ale Veronicăi către poet. Și ce dacă? – se vor întreba mofluzii din țară... Ce ne pasă nouă de niște scrisori de acum mai bine de 100 de ani...? Noi muncim, nu vrem scrisori! Și chiar dacă le-am vrea, bani cu care să cumpărăm cartea nu avem. Iar dacă am avea, ce mare brânză am putea afla din ea? Că unu’ Eminescu o iubea ca un bou pe una Veronica. Și ea îl iubea ca o vacă. Și că s-au certat urât din cauza unui Caragiale, «pezevenghiul cel de grec», «canalia netrebnică» ce miroase a «capră râioasă». (...) Și mai e ceva care ne enervează pe sărăcia asta țărănistă-liberală: nu puteau să-și zică și ei ca oamenii când își scriau? Ce-i aia «scumpul meu Tropoțel» sau «Miguel Eminescu de Ipotești» sau «făină de in fiartă în lapte dulce» sau, asta-i culmea, «Cher Titi»... Ceva nu e în regulă cu scrisorile astea”.

28 iunie

● În „Cotidianul”, I. Buduca semnează un articol intitulat ***Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu au refuzat confruntarea cu Edgar Reichmann***: „La

conferința de presă ce a avut loc pe 26 iunie a.c., la redacția revistei «Contemporanul – Ideea europeană», două au fost evenimentele. Mai întâi tema *Europeism și antisemitism în cultura română*. Apoi, absența domnilor Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu. Invitatul special al conferinței, Edgar Reichmann, vechi cronicar al cotidianului «Le Monde», se afla la București (...) aume pentru a explica neînțelegerea potrivit căreia domnia sa ar fi susținut în «Le Monde» antisemitismul orientării lor culturale și politice. (...)/ Istoria acestui scandal – ce păruse, la un moment dat, cel mai grav atac asupra liderilor elitei noastre intelectuale – a început printr-un articol semnat de Dorin Tudoran, în «România literară», articol ce a fost acuzat de antisemitism de către Michael Shafir, șeful secției de documentare și analiză politică de la «Europa liberă». A continuat printr-un articol semnat de Nicolae Manolescu în aceeași «România literară», un text ce părea a lua apărarea lui Roger Garaudy, un intelectual francez ce fusese condamnat pentru negaționism și revizionism. Cele două acuze se referă la încălcarea unui principiu juridic, stabilit în procesul de la Nürnberg, potrivit căruia sentințele date acolo nu mai pot fi supuse revizuirii, nu au instanță de recurs./ Ceea ce avea mai apoi să fie un veritabil scandal a continuat cu un studiu politic publicat de George Voicu, în «Sfera politicii». Studiul semnat de George Voicu semnală două probleme (guvernarea lui Ion Antonescu și așa-zisa contribuție a evreilor la instalarea comunismului în România) care împart elita noastră intelectuală în două tabere. Nici una dintre aceste tabere nu era acuzată de antisemitism. Ceea ce spunea George Voicu era că în judecățile uneia din cele două tabere apar semnele unor potențialități ce pot să se dezvolte spre antisemitism./ Toate acestea se întâmplau în 1998./ La începutul anului 2000, apare în revista franceză «Les temps modernes» traducerea în franceză a articolului lui George Voicu. Imediat apare în prestigiosul cotidian «Le Monde» o recenzie asupra problemei analizate în acel articol. Se înțelegea din recenzie cu pricina că domnii Gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu ar fi veritabili lideri ideologici ai unei grupări intelectuale antisemite./ A curs din caiza aceasta multă cerneală în presa românească. Era de așteptat. Edgar Reichmann a înțeles unde exagera recenzie sa din «Le Monde» și s-a pregătit să explice ce era de explicat. A găsit prilejul unui simpozion internațional organizat de Fundația Culturală Română, în zilele de 22-24 iunie, la Sinaia (...)/ L-am întrebat ce le-ar fi spus domnilor gabriel Liiceanu și Nicolae Manolescu dacă s-ar fi întâlnit față în față. «Le-aș fi spus că opinia mea este că domniile lor nu sunt antisemiți. Le-aș mai fi spus că există, din păcate, potențialități interpretabile ca surse de antisemitism în textele domniilor lor»./ (...) Domnului Manolescu i se reproșează o atitudine cel puțin confuză față de cazul Garaudy. Domnului Liiceanu i se reproșează o frază dintr-o prefață unde afirmă că, după ce au fost victime, evreii din România au devenit călăi. Li se mai reproșează că nu înțeleg singularitatea Holocaustului, de necomparat cu nimic altceva./ Concluzia?

Dialogul intelectualilor poate produce monștri dacă buna-credință nu-i aduce față în față, dacă este lăsat la cheremul intermediarilor. De aceea, gestul lui Edgar Reichmann de a veni la o conferință de presă în România merită aplaudat”.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 25 al „României literare” încearcă, ponind de la o recentă anchetă realizată de Cezar Paul-Bădescu în revista „Dilema” (din 16 iunie), anchetă consacrată patriotismului, să răspundă la întrebarea *Ce fel de patriotism cultivă școala?*: „Dl Cezar Paul-Bădescu a apelat la elevii unei școli generale bucureștene ca să obțină o «definiție» a sentimentului patriotic. Copiii au scris (cu multe greșeli de ortografie și de exprimare) ceea ce au învățat. Problema care mi-a atras atenția este aceea pedagogică: așa cum observă și autorul anchetei, există indicii serioase că spiritul în care școala românească educă patriotismul nu este un sentiment autentic, ci o manipulare ideologică./ Primul lucru evident în mai toate textele este natura «religioasă», irațională, misterioasă a dragostei de țară. Aproape nici un element civic nu limpezește acest sentiment care pare să depășească persoana concretă și prezentă, înfigându-și rădăcinile într-un humus colectiv ancestral. Tradiționalismul de toate nuanțele a cultivat acest fel de sentimentalism național. Ți iubești țara fiindcă în ea au trăit strămoșii tăi. Nici o responsabilitate actuală nu pare să decurgă de aici. Orizontul viitorului pare, și el, blocat. Nimic precis nu pare să alimenteze dragostea de țară, înecată în concepte abstract-nebulose, vag romantice și chiar retrograde, în măsura în care se întretes într-o istorie ce merge ca racul, decăzută dintr-un paradis național eroic. Acest tip de educație mi se pare extrem de periculos, pentru că dă naștere demagogiei celei mai găunoase și pentru că lipsește sentimentul patriotic de dimensiunea cetățenească și responsabilă./ Al doilea lucru este contextul aproape exclusiv belicos și internațional al ideii patriotice: țara e iubită doar când se cuvine apărată de dușmani din afară. Niciodată în timpuri pașnice sau când dușmanul este conaționalul nostru. Patriotismul din vreme de război este un clișeu la fel de vechi și de rezistent ca și patriotismul tradiționalist. Literatura e plină de larma lui precum câmpul de bătălie din *Scrisoarea a III-a* de bătutul ritmic în scările de lemn al călăreților lui Mircea. În locul acestei teme a luptei, sacrificiului și jertfei, ar fi timpul ca școala s-o așeze pe aceea a managementului și ecologiei moderne. A fi patriot trebuie să însemne a administra corect bunurile publice, a apăra habitatul de poluare, a conserva natura./ (...) Acest patriotism bazat pe excludere și pe unicități este incompatibil cu dorința de integrare europeană și de cooperare cu vecinii. El provine din aceeași abordare mistică și tradiționalistă a temei, în care iubirea de țară este mai degrabă o chestiune de consangvinitate decât una de civism, mai mult una de specific local decât una de participare la o istorie comună./ Ar mai fi de făcut o remarcă. Nici unul dintre elevii chestionați nu aduce în discuție respectul față de limba națională. (...) Un singur răspuns atinge în treacăt

frumusețea limbii. Și aici e vorba de o mică, dar nu inocentă manipulare: corectitudinea s-ar cuveni să fie valoarea cu pricina, nu frumusețea, care ține de aceeași ordine absolută și irațională ca și sângele sau unicitatea peisajului național. Problemă practică de comunicare și nu de filosofare, în spiritul atât de contestabil al unui Noica! De altfel, copiii scriu rău. (...) Și ce ar fi mai natural, mai simplu și mai eficient când vrei să trezești sentimentul patriotic la copii din clasele primare decât să te folosești de limba textelor pe care ei încep să le descifreze?”. □ La rubrica „Actualitatea”, Eugen Uricaru semnează un articol de atitudine (*Cine uită, nu merită dar... capătă!*) în care, în perspectiva viitoarelor alegeri generale, denunță politica „uitării” întreținută în postcomunism de urmașii F.S.N.: „Exagerările propagandei electorale a C.D.R. au fost interpretate ca o promisiune de prelungire a hibernării. P.D.S.R. nu mai putea ține ordinea, nu mai putea păstra liniștea. Iar cei ajunși în fotoliile puterii, cu prea puține excepții, au crezut că puterea li se cuvine în loc să slujească poporul în numele ei. Au câștigat puterea în numele memoriei și au guvernat într-o absolută amnezie. Cei care nu vor să-și amintească, cei care uită programat și conștient au crezut, atunci în 1996, că C.D.R. și aliații vor face rost de bani pentru a plăti în continuare uitarea. N-a fost așa. Nu avea cum să fie. Și astăzi, harta a devenit roșie. Astăzi, comentatorii și analiștii fac apologia sistemului chinez, pledează în favoarea lui Miloșevici, demonstrează binefacerile umbrelei rusești. Pe mai toate canalele, în mai toate ziarele. Președintele Academiei face propagandă Primarului P.R.M. de Cluj, darea în vileag a alianței secrete a domnului Iliescu cu Kremlinul îi aduce popularitate în sondaje, iar afacerea Costea (în care corupția are un nume: P.D.S.R.) aruncă umbre asupra bunului nume al președintelui Constantinescu. Amnezia se întinde ca o pată de ulei peste România, iar cei mai mulți dintre români au o privire de câine bătut”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu scrie elogios despre Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului* (Ed. Fundației Culturale Române, 2000) (*Consecvență și bun-gust*): „După 1989, Gabriel Dimisianu a rămas Gabriel Dimisianu. A scris în continuare critică literară, dând prioritate, ca și înainte, literaturii române contemporane. Și-a păstrat, în manifestări, discreția și umorul fin, deși venise vremea celor mai deșănțate exhibări. S-a implicat decis, dintr-un sentiment al datoriei cetățenești, în viața politică, fără să facă însă caz de această implicare. Am șansa să-l întâlnesc pe Gabriel Dimisianu aproape zilnic, în redacția revistei «România literară». Urmăresc cu atenție tot ceea ce face și spune, ca pe o lecție de bun-gust. Tandrețea sobră cu care sărută mâna unei femei sau maniera elegantă în care respinge manuscrisul unui veleitar insistent ar trebui însușite și de alții./ Acest mod de a fi este, în cazul lui Gabriel Dimisianu, și un mod de a scrie. De curând, criticul literar și-a adunat într-un volum (care însumează peste 600 de pagini) textele publicate după 1990”. □ La „Cronica melancoliei”, sub titlul *O campanie încheiată fără șampanie*, Ileana Mălăncioiu comentează sarastic rezultatele alegerilor locale,

cu accent special asupra celor din București: „Cred că prin bilețelul acela pe care scria că la primărie vine Bănescu ne-a mai fost acordată o șansă. Aceea de a nu preda PDSR-ului și cheia orașului. Cel care l-a scris n-a câștigat nici cu programul său, nici cu agenda sa, nici cu profesionalismul, nici cu șarmul personal, cum afirmă analiștii palatului depășiți de victoria sa. A câștigat pentru că era nevoie de cineva care să poată beneficia de votul negativ dat și lui Ilici și urmașului său. Și pentru că a știut să strige că el e acela care... exact atunci când a trebuit. Cu nici un ceas mai devreme ori mai târziu. Ceea ce constituie o dovadă că are instinctul unui om viu. Or, în condiția în care toată floarea cea vestită umblă după potcoave de cai morți, asta înseamnă totuși ceva./ Cei care cred că mai pot câștiga luându-i în campanie pe Cuza și pe Eminescu se înșeală amarnic. În aceste zile, în care s-a putut vedea cu ochiul liber că nu mai e nevoie nici măcar de călugărul Vasile ca să poți lupta cu spectrul lui Iliescu, cineva ar fi trebuit să-și ia inima-n dinți și să spună: Nu-nvie morții, e-n zadar, Emile./ Dar lumea din jurul domnului președinte se minte că tot ea este cea care face jocul. Și că dacă nu era absenteismul acesta care a dat peste cap toate calculele ar fi fost altceva. N-a lipsit nici propunerea de a fi scoși cu arcanul la urne, pentru a se demonstra că procentele altora nu ar reprezenta adevărata victorie iar ale cheii adevărata înfrângere”. □ Ioana Pârvulescu comentează *Correspondența dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle*: „Cititorul care se așteaptă ca scrisorile lui Mihai Eminescu către Veronica Micle și, eventual, ale ei către el să fie poetice, să fie capodopere literare, va fi dezamăgit. Abia dacă răzbate câte o metaforă, câte o întorsătură romantică a frazei care amintesc de «poetul național». Din fericire, Mihai Eminescu nu poetiza decât rar în epistolele sale și tocmai de aceea ele nu datează. Viața cotidiană a gazetarului de la «Timpul» și problemele lui sunt uimitor de actuale: se pare că lumea românească nu s-a schimbat prea mult de un secol și ceva încoace. Din scrisori se formează spontan imaginea omului, cu tot omenescul său precum și aerul timpului, pe care poezia, fraza căutată le-ar fi distrămat. Correspondența romanticului Eminescu reprezintă pandantul realist al creației sale. Ceea ce nu înseamnă că scriitorul lipsește cu totul din pagină, că oricine scria asemenea scrisori în veacul romantic”. □ Adriana Bittel prezintă noua ediție a *Colocviului de Traduceri de la Neptun*, patronat de U.S.R. (*Colocviul de la Neptun: priorități și strategii*): „Între 10-12 iunie, Uniunea Scriitorilor a invitat la Neptun traducători din 17 țări, pentru a discuta prioritățile și strategiile difuzării literaturii române în lume. Colocviul, moderat de Laurențiu Ulici și Eugen Uricaru, a fost o întâlnire de lucru pentru găsirea unor căi de înlesnire a traducerii și publicării operelor literare românești în străinătate. Tot ce s-a realizat până acum în acest domeniu se datorează inițiativei personale a unor oameni pasionați, convinși că literatura noastră merită cunoscută în țările lor. De la selecție la găsirea unor editori și popularizare în presa culturală, totul a fost lăsat în seama acestor româniști (mulți dintre ei și

universitari) sau a unor scriitori români stabiliți în străinătate, fără ca, în țară, să existe un program coerent de susținere a muncii lor. O parte din acești admirabili voluntari în serviciul literaturii române s-au reunit pe terasa Casei Scriitorilor de la Neptun în cele trei zile ale colocviului: Farkas Jenő (Ungaria), Horst Samson, Johann Lippet, Radu Bărbulescu, Theodor Vasilache (Germania), Ilie Constantin, Paula Bencz, T.L. Courriol (Franța), Ileana Ursu, Milan Nenadic, Miljurko Vukadinovic, Nicu Ciobanu (Iugoslavia), Anastasia Starostina, Kirill Kovaldji (Rusia), Dan Shafran, Jon Milos (Suedia), Victor Ivanovici, Stavros Deligiorgis (Grecia), Jitka Lukesova, Juri Nasinec (Cehia), Libusa Vajdova, Hildegard Buncakova (Slovacia), Brenda Walker (Anglia), Marco Cugno (Italia), Joaquin Garrigos (Spania), Luciano Maia (Brazilia), Aleksander Nwrocki (Polonia), Ștefan Stoenescu, Adrian George Săhlean, Gabriel Stănescu (S.U.A.), Pham Viet Dao (Vietnam) și Saryiev Shomishbay (Kazahstan)". În continuare, aceeași A.B. semnează două interviuri cu doi participanți – Marco Cugno și Victor Ivanovici.

● În „Cronica română”, Ana Blandiana discută cu Violeta Teodorescu despre o posibilă coaliție anti-PDSR. „– Doamnă Ana Blandiana, după rezultatele alegerilor locale, mulți lideri politici regretă faptul că nu v-au ascultat, atunci când ați propus înființarea unui pol al dreptei, menit să stopeze ascensiunea PDSR la putere. Credeți că mai este timp, până la alegerile parlamentare din toamnă, pentru materializarea respectivului deziderat?/ – După cum știți, ideea unei strategii comune a fost lansată de Alianța Civică în urmă cu un an și, dincolo de declarații formale de adeziune, a stârnit – în pofida logicii argumentelor – puțin entuziasm printre partidele cărora li se adresa. Retragera de la masa discuțiilor a ANCD și UFD a pus punct inițiativei. Am spus de atunci că nu mă îndoiesc că previzibilele rezultate dezastruoase ale alegerilor locale o vor repune, probabil, în discuție. Între timp, însă, atacurile schimbate între aceste partide cu doctrine și programe aproape identice au continuat cu aceeași lipsă de responsabilitate și cu aceleași repercursiuni grave. Faptul că repunerea în discuție se face iară citarea inițiatorului (Alianța Civică) ne supără mai puțin decât faptul că lotul nu apare decât ca un nou prilej de punere în lumină favorabilă a unui partid sau a altuia. Cine e mai de dreapta? Cine e mai important? Și asta în condițiile în care importanța – cuantificabilă electoral – a tuturor la un loc se află sub semnul întrebării. Timp ar mai putea fi, responsabilitatea, înțelepciunea și buna-credință se lasă așteptate./ – UFD, care și-a declinat participarea la mesele rotunde organizate de Alianța Civică în scopul sus-mențio-nat, acum ar dori constituirea polului de dreapta, al cărui principal pilon se consideră. La rândul său, PNL își revendică același rol, considerându-se cea mai importantă forță de dreapta. Cum vedeți, în atare condiții, realizarea unui consens pe temă?/ – Poate, cu excepția PNȚCD, care are prea multe probleme în interior ca să se mai întrebe cum se văd ele din afară, toate aceste partide nu sunt preocupate decât de ceea ce pare, nu de ceea

ce este. Atâta timp cât întrebarea lor va fi cum să ia 5% în loc de 3% sau 8% în loc de 5% și nu cum să ia împreună mai mult de 50%, pentru a nu fi schimbat sensul evoluției României, nu e nimic de făcut. Important nu este numai să se pună de acord între ele, ci mai ales ca acest acord să fie gândii în funcție de prioritățile electoratului și ale țării./ – *Ce strategie optimă ați adopta pentru coagularea formațiunilor de dreapta, dumneavoastră, ca vizionar politic?*/ – Nu sunt un vizionar politic, sunt doar un om de bună credință care încearcă să aplice evoluției politice periculoase o perspectivă de bun-simț. În acest sens încerc să vă răspund: ar fi nevoie, cred, mai întâi și mai întâi, de o analiză a realității acestor partide – făcută de ele însele, pentru propriul uz. și nu de ochii piesei, ca să se tragă jenante concluzii triumfaliste – și de recunoașterea erorilor și vinovățiilor din planul intențiilor și din planul mijloacelor de realizare. Apoi, ar trebui să înceteze imediat atacurile reciproce. Dar cel mai necesar ar fi ca toate aceste partide – și în primul rând, cele aliate la guvernare – să facă lot ce depinde de ele pentru a reintra în sfera de gândire (și în grațiile) propriului electorat. Alianța Civică a publicat acum câțva timp (la 1 martie a.c.) o serie de condiții de ordin politic, de organizare a alegerilor și de selecție a candidaților a căror îndeplinire ar duce atât la refacerea credibilității acestor partide – în ochii unui electorat care nu-și dorește decât să aibă motive pentru a le sprijini – cât și implicit, la susținerea lor de către Alianța Civică./ – *Nu intenționați, totuși, să vă implicați, atât dvs. personal, cât și Alianța Civică, mai activ în viața politică pentru a anima și revigora energiile amorțite ale CDR?*/ – Congresul al șaselea al Alianței Civice s-a terminat printr-o moțiune care decidea anunțarea doar înainte de începutul campaniei electorale a hotărârii implicării sau neimplicării noastre. Hotărâre depinzând de rezultatul monitorizării de până atunci a evoluției acestor partide și a candidaților lor. Cu cât lucrurile ar evolua mai dezastruos spre politicianism și spre crearea unor struțo-cămile politice (de la care nu putem aștepta decât mărirea confuziei și derutei de până acum), eu atât șansele implicării noastre vor scădea”.

● Într-o notă nesemnată din „Luceafărul” (nr. 25), *Ca la ușa cortului*, se scrie: „Nu o dată, limbajul mercenarilor de trei parale a strălucit prin veninul pe care-l aruncă în unele pagini imunde. Un asemenea individ, Arnold Helman (pseudonim sau pur și simplu o ironie a naturii!) ține să ne facă filosofie și zoologie, inițiindu-ne în anumite denumiri: spre exemplu, Cotroceni. Cică, după unele săpături, așezământul respectiv ar semnifica «Grădină botanică și Azil de orfani». Și, isteț nevoie mare, condeierul face o descoperire epocală: «M-a amuzat teribil așezământul *Azil de orfani*, căci așa se prezintă astăzi Cotrocenii desfiați de alegători. Bieții orfani ai puterii cvasi-pierdute stau pițiți la Cotroceni»./ Doct până în arhivele serviciilor secrete, *Helmanul* ne dă de știre că de la Cotroceni «Mai aflăm de o șustă cu *măi Vaclav* și cu *Niky*, motănașul de casă (a se citi Nicolae Manolescu), pe care Blandiana l-a recuzat, preferându-l pe geolog la locul ascuns (să nu se înțeleagă altceva, vorbesc de

Cotroceni)». Nu numai atât. Pe toate pare să le știe dar, mai ales, să le bănuiască: «... ce clocește Zoe Petre în capu-i helenistic, preocupat de Pericle, Fidias și Alcibiade, care-i provoacă stressuri, ce-o mai face americanca Pralong (parcă așa îi zice) când prologul și epilogul puterii au deznodământul prognozat?». Ce calambur, să se răsucescă în mormânt – de plăcere! – Tudorică Mușatescu./ Din ce în ce mai academic, poate că s-o fi furișat și el pe moșia lui E. Simion, Arnold-eanul scurmă în arhaisme și iată la ce concluzii ajunge: «Cotrocenii are ca radical verbul regional bănățean *a cotroci*, cinonim cu a ascunde. Revenind la oile noastre, observați că eu am ce am cu ovinele, nu cu caprinele, în care intră și țapii.» Nu cumva Arnold Helman e un asociat al cabalinelor, cu ramura, specifică pentru unii condeieri, a magarinelor?». □ Marin Mincu scrie despre ***Un redutabil critic și teoretician literar: Monica Spiridon***, comentând volumul *Melancolia descendenței* (Ed. Polirom, 2000): „Cartea de față constituie un argument temeinic pentru schimbarea statutului criticului literar la noi, demonstrând prin câteva aplicații maieutice de înaltă ținută ideatică și metodologică, iminența abandonării vechiilor clișee ale criticii noastre ultra-tradiționale care mai reduce încă actul interpretativ la o parafrază găunoasă/grățioasă. Monica Spiridon reprezintă cazul de excepție când intuiției critice i se adaugă aptitudini polivalente decurând din vocația interdisciplinară a interpretei care stăpânește fără complexe domeniile teoriei literare, ale poeziei și ale științei comparatiste”. □ Apare, sub titlul ***Un dialog despre cultură și violență***, un interviu cu Ana Blandiana realizat de Cristian Galeriu: „C.G.: *Minerii au obținut după 1990 niște salarii în plus iar intelectualii umaniști niște salarii în minus. Se știe că elitele există atâta timp cât sunt bine plătite. De aceea și avem elite culturale puternice: în Canada, Statele Unite, Franța, Germania ș.a.m.d. Cât de decoltată e elita în România?* / A.B.: Nu știu dacă pentru a exista elitele trebuie să fie bine plătite; dar e sigur că funcționează mai bine dacă sunt bine plătite și este sigur că în măsura în care o țară nu înțelege să aloce bani culturii nu înțelege că renunță la una din principalele forme de a putea învinge în lume. Mai ales o țară ca a noastră. Pentru că este clar: cultura este singurul domeniu prin care noi avem șanse să nu fim pe ultimele locuri, să nu fim doar înaintea Albaniei. Adică să intrăm într-o competiție reală – pentru care avem calitățile necesare și ar trebui să avem și mijloacele necesare. Este grav când cei care conduc România, într-o epocă sau în alta, nu înțeleg cât de important este să dea aceste șanse, să cultive aceste elite care reprezintă nu doar o formă de a fi cunoscuți pe plan extern, cci și de a învinge între națiuni. Cu atât mai mult cu cât sumele necesitate de cultură sunt întotdeauna derizorii pe lângă cele necesitate de Parlament, Administrație, Armată etc. (...) Ei bine, faptul că în România este imposibil să-ți imaginezi așa ceva, faptul că în România scriitorii nu numai că nu mai pot să trăiască din scrisul lor, dar sunt obligați (și mă refer mai ales la cei tineri) să-și plătească publicarea (nu mai există edituri care să publice

bersuri fără ca autorul să-și aducă sponsori), toate aceste forme de cenzură economică care au înlocuit cenzura politică (o cenzură economică în fața căreia suntem mai lipsiți de apărare decât eram în fața celeilalte, de care, de-a lungul deceniilor, învățasem să ne apărăm), toate dovedesc că în România nu există un cult al elitelor. Dar, paradoxal, dovedesc și că elitele nu încetează să existe. Nu mai există edituri care să editeze gratis sau care să plătească ele poezii pentru poezii, dar există sute de volume de versuri editate într-un an de poezi, care apar mereu din generații din ce în ce mai tinere. (...)/ C.G.: *Comemorarea a «10 ani după» e un act de orgoliu intelectual, dat fiind că survine după Mineriada-epilog și arestarea liderului, sau este o fiesta neagră pentru schimbarea de macaz politic deja prefigurată?*/ A.B.: Din punctul meu de vedere lucrurile stau mult mai simplu. În primul rând, nu se putea să treacă 10 ani de la o întâmplare care a fost atât de importantă în istoria libertății și devenirii noastre. Dar dincolo de asta, organizarea acestei aniversări – atât prin dezbaterile care a avut loc la GDS cât și prin refacerea Pieței Universității pentru câteva ore – este, din punctul meu de vedere, un test. Așa cum Piața Universității a fost la rândul ei un test. Pentru mine Piața Universității a fost testul în urma căruia s-a dovedit că cele cinci decenii de dictatură, de frică, de umilință, de oportunism nu reușiseră să ne ucidă sufletește cu totul, că rămăsese în adâncul sufletului nostru – ascuns și protejat – un miez luminos și viu care ne-a făcut să supraviețuim și ne-a unit atunci, în acele zile, care ne-a făcut să stăm în stradă 50 de zile și să nu acceptăm manipularea ideilor despre care simțeam și speram că trebuie să ne conducă în continuare. Acum, întrebarea este în ce măsură după 10 ani din acel moment, 10 ani de libertate și chiar de democrație (în măsura în care democrația înseamnă funcționarea de bine de rău a unui mecanism electoral) a mai păstrat viu acest miez. Nu-mi fac mari iluzii când am spus test am spus chiar o experiență, înțeleg pe care o urmăresc cum urmărește un om de știință un experiment de laborator. Există posibilitatea ca în urma chemării noastre, a Alianței Civice, a Grupului pentru Dialog Social, a Societății Timișoara și Asociației Victimelor Minerielor, Piața Universității să se umple cu cei care fuseseră acolo în urmă cu 10 ani. Asta ar dovedi că acești oameni n-au renunțat, pentru că acolo, în Piața Universității, erau elitele care nu voiau să renunțe la ideile lor și chiar la visurile lor. Întrebarea este dacă cei 10 ani care au trecut de atunci, cu tot politicianismul ce i-a caracterizat, nu ne-au rănit mai tare decât ne rănisese lipsa de libertate înainte. În acest sens va funcționa testul pentru mine”.

30 iunie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 6), *Cultura română în lume*, Mircea Anghelescu abordează chestiunea predării limbii și literaturii române în străinătate: „Cum este cultura română azi și cum apare ea lumii putem afla, între altele, de la cei care se ocupă, profesional vorbind, de cultura română în

străinătate: de la profesorii de limba și cultura română la universitățile unde se predă limba română de mai bine de o sută de ani încoace, de la cercetători, traducători, critici de artă ș.a. Vreo șaizeci de asemenea specialiști, români și mai ales străini, s-au adunat zilele acestea la Sinaia, într-o reuniune organizată de Fundația Culturală Română./ (...) Există uneori sprijin din partea autorităților din străinătate (ca în Italia, de pildă, țară cu un puternic învățământ de română, unde există și o Asociație a româniștilor, ca în Germania, unde s-au organizat anul trecut patru simpozioane româno-germane etc.), dar viziunea oficialităților noastre se schimbă lent, oferta noastră se adaptează încă greoi acestor cerințe: sprijinul necesar pentru organizarea unei gale de filme românești (în Germania [...]) întâmpină dificultăți incredibile, cursuri de limba română pe lângă centrele culturale românești – care sunt foarte cerute, la Budapesta, de pildă – se organizează greu, nu au material și nici nu se coordonează cu învățământul universitar, nu există difuzare și nici măcar informare pentru produsul cultural românesc, pentru carte în primul rând (...) ș.a./ Există în unele țări un puternic interes pentru cultura noastră, cartea și arta românească au public destul de larg (vezi expoziția Baba din Belgia și China, traduceri de literatură de la Eminescu la Cărtărescu, concertele muzicienilor români etc.), studenții vin la cursurile de română, inclusiv la cele de vară; dar lucrurile nu merg singure, în marea competiție a globalizării fiecare țară plătește scump menținerea identității ei culturale. O plătește scump nu numai în bani, ci și în atenția pe care o acordă acestor lucruri”. □ Constantin Stan semnează prima parte a unui articol-reportaj intitulat *Singurătatea bibliotecilor* – relatarea în tușe prozastice a unui dialog purtat cu un anticar bucureștean, fost cizmar (înainte și după instaurarea comunismului), cu o „existență tumultuoasă”. (Partea a doua apare în numărul următor al publicației.) □ Într-o recenzie (*Biciul Domnului*) la volumul lui Sorin Dumitrescu, *Rock & popi. Carte de veghe creștină* (Ed. Anastasia), Dan C. Mihăilescu scrie: „Năpădit de corupția, cloaca mercantilă, damful viticol și brdihăneala nădușită în care se petrece la noi industria de nunți/botezuri/înmormântări, cum să nu tragi invidios cu ochiul la disciplina cvasimilitară a catolicului, la spiritul lui geometrico-aseptic, de bun politician pragmatic (...) ? Cum să nu te doară indiferența la cultură (...) a majorității clerului ortodox, amestecul de erezie, superstiție băbească, folclorism de bazar și xenofobie agresiv izolaționistă din sânul Bisericii?/ Lupta firavei, dar ambițioase fibre elitare din B.O.R., stimulată de anvergura culturală și de unele inițiative ale laicatului este totuși o realitate dătătoare de speranță. Din această perspectivă, editura Anastasia, nobila înfăptuire a lui Sorin Dumitrescu, este un fenomen cultural, etic și artistic, oricând comparabil ca amplitudine, substanță și eficiență în durata mentalităților cu Muzeul Țăranului Român al lui Horia Bernea, cu Humanitas-ul lui Gabriel Liiceanu și N.E.C.-ul lui Andrei Pleșu. Fără zgomot mediatic, subtil și temeinic, cele aproape două sute de titluri tipărite din 1992 încoace

(...) formează deja o bibliotecă de trăire creștină. În această plăcută varietate care-i cuprinde pe Ilie Cleopa, Claudel, Dumitru Stăniloae (...), Rilke, Chateaubriand, Nae Ionescu (...), Paul Evdokimov, Soljenișin, Vintilă Horia (...), Th. Baconsky (...), dar și Ernest Bernea, N. Crainic, N.C. Paulescu (...), cum să nu recunoști voința de cuprindere echilibrată, gustul sigur pentru valoare și furia ziditoare a lui Sorin Dumitrescu? *Rock & popi* adună o bună parte din publicistica viguroasă, de «lov sulfuros», cum ar spune Cioran, a acestui cavaler înzăuat...». □ Sub genericul „Polemix” și sub titlul ***Despre antisemitism și democrație***, este consemnată o conferință de presă organizată pe 26 iunie 2000 de directorul revistei „Contemporanul – Ideea europeană”, Nicolae Breban (tema: *Despre democrație și antisemitism în cultura română*): „Conferința a fost continuarea unei «polemici excesive» care a fost generată, la începutul anului, de apariția unor articole semnate de nume semnificative ale culturii române, precum Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu, articole suspectate, de către unii confrăți, de accente antisemite. Conferința a încercat să pună cele două părți față în față, să le concilieze. Din păcate, tocmai Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu nu au putut fi prezenți la acest eveniment./ În timpul discuțiilor, la care au participat Edgar Reichmann, romancier și jurnalist la cotidianul «Le Monde», academicianul Nicolae Cajal, scriitorii Cătălin Țîrlea și George Cușnarencu și profesorul George Voicu, s-a remarcat că nu este vorba de o polarizare a intelectualilor români între pro-democrați și antisemiți. Disputa a pornit de la o percepție unilaterală a democrației, etalon absolut fiind antisemitismul./ Dezbaterile care animă viața culturală românească ar putea constitui fermentul intelectual care să îndemne la recuperarea istoriei, la înțelegerea ei. Iar pentru a înțelege, fără ură și fără părtinire, trebuie căutate căile de mijloc, interpretările nuanțate care nu dau verdicte și nu se pretind ultime. Evreii nu trebuie nici considerați victime prin excelență ale xenofobiei, nici făcuți responsabili pentru instaurarea comunismului”. □ La rubrica de „Confesiuni”, Ioana Postelnicu îl evocă pe E. Lovinescu, oferind câteva detalii discrete despre relațiile sale (literare și afective) cu amfitrionul cenaclului „Sburătorul” („*S-a zvonit că suntem amanți*”).

[IUNIE]

● În „Apostrof” (nr. 6), sunt consemnați laureații Premiilor „Ion Negoițescu” al Fundației Culturale Apostrof (14 iunie 2000): 1. Liviu Malița, pentru volumul *Eu, scriitorul. Condiția omului de litere din Ardeal între cele două războaie* (Centrul de studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1977); 2. Ruxandra Cesereanu, pentru volumul *Călătorie spre Centrul infernului. Gulagul în conștiința românească* (Ed. Fundația Culturală Română); 3. Ion Mureșan, pentru volumul de eseuri *Cartea pierdută. O petică a urmei* (Editura Aletheia, Bistrița, 1998); 4. Sanda Cordoș, pentru *Literatura între revoluție și reacțiune. Problema crizei în literatura română și rusă a secolului XX* (Ed.

Biblioteca Apostrof, 1999). □ S. Damian (*Silueta Câinelui*) publică prima parte a unui amplu articol despre romanul lui Nicolae Breban *Ziua și noaptea*: „Dacă ar fi să aleg o imagine cu ajutorul căreia să pot pătrunde mai lesne în cosmosul descris de Nicolae Breban m-aș opri, între altele posibile, la mersul unui câine, cu capul încovoiat și scurmând de zor urmele pe o cărare. Oricât ar părea de curios și de surprinzător, desenul patrupedului în mișcare, redus la esențial, oferă o cheie potrivită de înțelegere. Ca să rezum noutatea literaturii lui Nicolae Breban evidențiez două trăsături: importanța atribuită iraționalului în explicarea relațiilor dintre personaje și insistența asupra fascinației pe care o exercită animalicul, atât cât este el perpetuat în comportarea umană”. S. Damian observă la Nicolae Breban o „năvală a biologicului” – „Haosul și anarhia sunt forme exterioare înșelătoare. Dacă dezvelim fondul de iraționalitate descifrăm atunci treptat reguli și determinări. Readucând în discuție cele două trăsături ale prozei lui Breban (...), ne apropiem treptat de un motiv de bază (...), *fascinația răului*”. (A doua parte a articolului va apărea în nr. 7, din iulie 2000). □ Un **Dosar Radu Petrescu** include scrisori din anii 1940-1950 adresate de R.P. lui Petru Creția. □ Marta Petreu realizează un interviu cu Alain Paruit (**Traducătorul este cel mai îngrozitor cititor**): „Știu că traducătorul este cel mai îngrozitor cititor, pentru că intră înăuntru. Când lucram la *Îndreptar pătimas*, am tradus vreo 15 pagini și m-am dus la Cioran. I-am dat un exemplar să urmărească textul. Vroia să-i citesc, voia să audă cum sună în franceză, totodată să audă textul. Erau unele lucruri pe care le tradusesem și nu aveau niciun sens. Și la un moment dat mă opresc și recitesc o frază, ultima frază și spun: *Ce să fac ?* Cioran zicea: «Nu, nu, e poezie proastă, taie, taie... Când găsești lucruri ca asta, *taie, taie!*» Dar, dacă ar fi să mă uit, de pildă pe exemplarul de pe care am tradus *Schimbarea la față* (...) uneori când sunt greșeli prea mari într-un text, supraliniezi, cauți soluția. Și sunt, *sunt*. (...) Tata-i din Brașov, mama-i din Ardeal, dar eu nu știam românește. Experiența de traducător, a cui o fi, e netransmisibilă. Stai singur în colțul tău și discuți cu textul. Uneori îi zâmbești, alteori te superi pe el, îl înjuri. Alteori îi spui: *mă, ești genial!* Și e bine, de pildă acum ce traduc, Cărtărescu, e extrem de dificil. Dar dificultățile vin din calitățile textului. (...) Pe Eliade l-am admirat foarte mult pentru ce scrie, pentru felul lui de a fi, am avut într-adevăr, relații foarte bune cu el..., poate din cauza faptului că nu umblam cu «maestre»... Eram deferent, desigur, dar mă comportăm normal... Ce voia Eliade era să-i spui dacă cutare chestie e greșită. Era un om normal, total normal”. □ Ion Vartic scrie din nou despre Emil Cioran (**Cu fetele lui Bergson în „motorul” de Ocna**): „De fapt, atitudinea lui Cioran față de oneirologie se schimbă mereu în funcție de starea lui umorală. Uneori, recunoaște funcția terapeutică și compensatoare a visului, care reprezintă «revanșa pe care fiecare și-o ia nepedepsit» și în care «dezmoștenitul» triumfă, simțindu-se «cineva» măcar pe scenă onirică. (...) Ținând morțiș să demonstreze că activitatea onirică e plină

de «deșeurii», el refuză să interpreteze conținutul manifest al visului, care copilăresc de simplu – nici nu trebuie măcar demontat cu adevărat, nefiind întru totul desprins de conținutul sau latent, lesne inteligibil. Așa că grotescul relevat nu e al interpretării psihanalitice, ci chiar al situației lui Cioran, reprodusă expresiv în regim oniric și reflectând țesătură inextricabilă a psihicului său. Plecând în Franța, el s-a luat pe sine, vrând nevrând, cu toată lumea lui românească ; visul răstoarnă perspectiva, mergând în direcția inversă: îl reîntoarce în România împreună cu lumea lui franceză”. □ Ion Pop îl omagiază pe Mircea Martin la împlinirea a 60 de ani (*Tineretea canonului*): „În primul rând de la ei [Jean Rousset, Jean Starobinski, Georges Poulet sau Jean-Pierre Richard] a învățat exercițiul unei hermeneutici complexe, cu atașamente și distanțări ale «reflecției libere» față de text, de ambianța socio-culturală, de metode și tehnici de abordare. Critica sa se dorește și este o invitație la dialogul liber, necomplexat cu autorii și operele, opusă oricărui fel de cult al personalității, absolutizărilor de orice fel – așa cum face, bunăoară, în studiul de referință consacrat lui G. Călinescu și «complexelor» literaturii române, din 1981. E o dovadă de suplețe și de deschidere, de răbdare, că să zic așa, a lecturii, de afecțiune respectuoasă fără renunțări la propria perspectivă. Dar e de adăugat imediat că gradul de implicare subiectivă este foarte atent supravegheat, astfel încât putem citi, în *Singura critică* (1986) o frază ca următoarea: «Impersonalitatea – ca proba a depășirii de sine – acesta cred că e pariul unei adevărate personalități ». De această personalitate ține, mi se pare, și ceea ce Mircea Martin numește, chiar într-un titlu de carte, *Dicțiunea ideilor*. Din punctul său de vedere, discursul trebuie să aibă stil, claritate și eleganță a exprimării. Și critica sa are într-adevăr stil, culoare fără stridente, echilibrul unei sintaxe expresive ce răsfrânge în cuvânt aceeași ordine interioară –, *canonul estetic devenit un mod de a fi*”.

● În „Mozaicul” (nr. 6), Adrian Marino publică a doua parte a unui articol intitulat *Succesul este relativ*: „O serie de constante sau invariante ale succesului pot fi identificate, la un nivel înalt de generalitate. Și în baza lor sociologia modernă a succesului a putut elabora chiar un model descriptiv al succesului literar. Dar, pentru cei obsedați de succes – literar în speță și cu orice preț –, un mic duș rece analitic și metodic le poate fi cum nu se poate mai util. Ceea ce nu înseamnă că succesul nu are și unele aspecte pozitive, legitime și obiective. (...)/ Succesul este deosebit și uneori chiar extraordinar de fecund și în următoarea împrejurare, constant verificată în istoria culturii și a literaturii. Noutatea, modernitatea, surpriza sunt instrumente infailibile ale succesului. Fără acest tip de succes (discutabil, evident, dar extrem de fecund), literatura, artele în general, nu s-ar fi regenerat niciodată. Inovația n-ar fi fost posibilă și, mai ales, omologată și difuzată. (...) Succesul are și o dimensiune internațională foarte eficientă. Fără acest gen de difuzare și consacrare, curente moderne, de la simbolism la avangardă, n-ar fi avut nici o circulație

mondială. Sincronizările inevitabile, pe care noile tendințe le impun, sunt benefice și literaturilor încă «mici», minore, necunoscute sau nerecunoscute pe plan internațional. (...) / În sfârșit, încă un aspect, deloc neglijabil, de evaluat fără nici o ipocrizie. Succesul literar este – în unele condiții – și un succes economic. Marii scriitori, în special americanii, «trăiesc» din drepturile lor de autor. În Europa, fenomenul se verifică aproape exclusiv în zona romanului polițist (Agatha Christie, Georges Simenon). Știm bine: totul este o problemă și de reclamă, premii, difuzare, tiraje, ecranizări etc. (...) / Nu pot fi trecute cu vederea nici alte aspecte, unele profund negative, chiar «urâte». Sunt nu puține exemple de concurență acerbă, denigrare, intrigă sordidă, lipsă de scrupule de a obține succes cu orice preț. Există și o «tehnică» întreagă de captare, seducere, corupere a criticilor sau recenzenților virtuali. (...) Nu putem omite, în sfârșit, nici calamitatea succeselor «oficiale», atât de specifice regimurilor totalitare. Cine își mai amintește – de fapt – de succesele programate, dirijate, impuse, ale epocii ceaușiste?”.

● „Consecvență programului său editorial pe anul 2000”, revista „Tomis” (nr. 6) își propune realizarea unui sondaj de opinie „în legătură cu derularea primei treimi a Anului Eminescu la nivel național, precum și unul privitor la polemicile iscate cu acest prilej, având ca subiect viața și opera lui Mihai Eminescu”. ■ *Dan Cristea*: „Aș vrea să fie foarte bine înțeles: Ministerul Culturii mai are și lipsuri, dar a făcut și face lucruri foarte bune în ceea ce privește derularea Programului național «Anul 2000 – Anul Eminescu» în condițiile actuale, deloc favorabile mai cu seamă culturii, literaturii. Eu mă mândresc cu faptul că Editura Cartea Românească a reușit să scoată de sub tipar trei cărți închinat lui Eminescu. L-am convins pe Nicolae Balotă să scrie un amplu eseu despre Eminescu, m-am convins pe mine însumi să scriu despre Eminescu. Pentru perioada imediat următoare editura noastră a și început lucrul la o ediție populară a creației eminesciene, precum și la un volum foarte așteptat, care cuprinde excepționalele amintiri ale Mittei Kremnitz despre marele poet. În iunie sper să pot veni la Constanța cu aceste cărți. Și pentru că în ultima vreme se vorbește pe ici, pe colo, despre o așa zisă «criză a recep-tării» operei poetului, despre un con de umbră și altele de acest fel, eu vin cu un argument cât se poate de edificator: cea mai vândută carte la ora actuală a editurii Cartea Românească este aceea care înmănunchiază scrisorile de dragoste ale lui Mihai Eminescu și ale Veronicăi Micle”. ■ *Marius Tupan*: „La jumătatea lunii ianuarie 2000 a apărut un număr special al revistei noastre dedicat în întregime lui Eminescu. Am fost realmente uimit aflând că el s-a epuizat aproape instantaneu de pe piață. Ceea ce înseamnă că Eminescu încă interesează foarte mult, nu cum cred unii tineri că este depășit, desuet, neinteresant. Vom repeta testul în vară, pe 15 iunie, când vom scoate un nou număr dedicat poetului nostru național. Deși acest an aniversar a demarat bine, constat că în ceea ce privește publicațiile literare, nu toate insistă pe tematica

Eminescu. Noi am publicat și vom publica în fiecare număr, până la sfârșitul anului, cel puțin 1-2 materiale în legătură cu viața și opera marelui poet. Dacă nu vom ști să ne omagiem marii autori, nici noi nu vom avea un nume și un loc în istorie. Nu trebuie să trăim cu ideea că înaintea noastră nu a fost nimeni sau că după noi nu va mai veni nimeni. Trebuie să existe o continuitate, trebuie să ne înscriem într-o tradiție. Eminescu este atât de important pentru cultura română și universală încât merită să fie mereu valorificat și revalorificat. Dar nu pot fi de acord cu ideea că el ar fi singurul nostru mit. Caragiale este și el un mit. Laurențiu Ulici chiar se referea la două linii în acest sens: linia lui mitică, ce vine din Caragiale, și linia lui Hyperion, care vine din Eminescu. Ar putea foarte bine să existe și o a treia linie, pe care noi încă nu am descoperit-o. Asta e treaba criticilor, dar ei au cam obosit. Se ocupă de câte-n lună și în stele, dar mai puțin de literatură. De aceea revine revistelor culturale rolul de a descoperi și ajuta la afirmarea unei noi generații de critici valoroși. Atenție d-le Manolescu, atenție d-le Mircea Martin, atenție d-le Ulici și d-le Grigurcu, pentru că vin alții din urmă, cum ar spune Teodor Mazilu, și s-ar putea ca aceștia să vă «chelfănească» pe dumneavoastră, nu pe noi, poeții și prozatorii!”. ■ *Nicolae Turtureanu*: „Anul Eminescu a început în forță printr-o manifestare de nivel național, cum era și firesc, la care au fost invitate toate forțele literare, culturale și politice. Nefirească însă mi s-a părut reacția unei anumite părți a presei (ca să mă exprim în noul limbaj de lemn, consacrat în urmă cu cinci-șase ani), care a receptat manifestările închinat lui Eminescu ca pe un fel de debut al... campaniei electorale! Ceea ce mi s-a părut penibil, întrucât nimeni în țara asta nu-l poate folosi pe Eminescu drept afiș electoral sau ca purtător de cuvânt în campania electorală. Consider că acest an aniversar a debutat bine, firesc pentru o țară civilizată și cu dragoste pentru cultură, excepție făcând comentariile răutăcioase și insinuante ale unor gazetari erijați într-un fel de spiritus rector al opiniei publice, înși care s-au trezit să fie cârcotași în astfel de momente. Dincolo de tot ceea ce s-a făcut bine și interesant până acum, ar mai fi încă un fapt cu care nu pot fi de acord: reiterarea unei discuții apropo de actualitatea lui Eminescu, publicată în urmă cu câțiva ani în revista «Dilema». Problema este repusă pe tapet astăzi, ceea ce mi se pare de prost gust, pentru că atât cei care îl neagă pe Eminescu, cât și cei care îl folosesc ostentativ, au un defect esențial: ei nu discută cu cartea lui Eminescu pe masă, ci doar cu numele poetului, folosindu-l ca monedă de schimb în dispute literare și uneori chiar politice”. ■ *Florin Muscalu*: „Până acum, Anul Eminescu mi se pare unul mai puțin eminescian, deoarece a fost extrem de contradictoriu. Spun asta poate și pentru faptul că un personaj numit T.O. Bobe, care l-a atacat pe Eminescu într-un mod și cu o violență de nedescris, a fost premiat pentru singura sa «operă» de până acum chiar la Ipotești, unde lumea venise să se închine Poetului și Cărții. Personal, nu cred că era cazul ca T.O. Bobe să fie premiat. Atrag respectuos atenția asupra unui

lucru la care se gândesc foarte puțini dintre noi: vrem să demitizăm un mit și să mitizăm personaje fără merite deosebite. Spre exemplu, e normal să mitizăm un poet ca Liviu Ioan Stoiciu (care, de altfel, mi-e prieten)? Vreți să mitizăm un postmodernist? De ce să mitizăm postmodernismul în general? Nu cred că avem motive... Unde mai pui că nu demult am citit o carte în care se spunea că există «o politică a postmodernismului». Măcar în anul lui Eminescu haideți să fim serioși!”.

● În „Cronica” (nr. 6), Theodor Codreanu un amplu articol intitulat *Noi dovezi despre „suprimarea gazetarului” Eminescu*: „Dacă s-a petrecut ceva cu adevărat în cercetările eminescologice din ultimul deceniu, două sunt aceste noutăți: în primul rând, încheierea ediției academice de *Opere*, în 16 volume, plus un al 17-lea de bibliografie, ce va fi urmat de un al 18-lea. Dar în ceea ce privește editologia ar mai mai de semnalat patru «amănunte»: 1) restituirea, cu argumente, a unor articole din «Timpul», autorului de drept – Eminescu, operația făcută de Aurelia Rusu și Nicolae Georgescu (cf. Aurelia Rusu, *Considerații despre restituirea operei lui Eminescu în ediții critice*, în «Limba română», Chișinău, X, nr. 1-2, 2000, p. 14-24; N. Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*, Ed. Europa Nova, București, 1994); 2) proiectul lui Petru Creția de a realiza o nouă ediție a poeziilor, într-o concepție originală, proiect făcut parțial și înmormântat definitiv prin dispariția eminescologului; 3) proiectul deja realizat dar finalizat editorial doar parțial, din lipsă de mijloace bănești, al lui N. Georgescu, de restituire a antumelor eminescine cât mai aproape de intențiile poetului, lucru pe care-l consider evenimentul editologic cel mai important de după tipărirea ediției academice; 4) recuperarea celor 93 de scrisori inedite ale poetului către Veronica Micle, eveniment excepțional, cu condiția eliminării oricărui dubiu cu privire la autenticitatea documentelor (cf. *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit*, Ed. Polirom, Iași, 2000, ediție și prefață de Cristina Zarifopol Ilias). (...)/ În al doilea rând, reconsiderarea biografiei lui Eminescu, începută deja grație ieșirii din tiparele devenite clasice prin lucrările semnate de G. Călinescu, D. Murărașu sau George Munteanu, *Hyperion*-ul celui din urmă înlesnind o asemenea trecere. Deocamdată, cotitura cea mai «spectaculoasă» s-a produs în ceea ce privește redimensionarea ultimelor șase ani din viața poetului. Deschizători de drum sunt, în atare privință, N. Georgescu, Ovidiu Vuia, subsemnatul și Ion Filipciuc. Cărțile acestora sunt în plină dezbateră publică, trezind trei feluri de reacții: receptarea sub grila unei literaturi de senzație, respingerea rezultatelor prin judecăți apodictice erijate în competență deja validată de timp, acceptarea demitizării anilor de boală și a personalităților care au contribuit decisiv la crearea imaginii convenționale a nebuniei poetului. În puține cuvinte, lucrurile stau astfel: la 28 iunie 1883, Eminescu a fost dus, în chip brutal («în cămășoiul de forță», duop nota din procesul-verbal încheiat de comisarul de poliție Nicolaescu), la sanatoriul doctorului Șuțu, nu fiindcă ar fi fost nebun de legat,

ci fiindcă devenise extrem de incomod, ca ziarist, încât scoaterea lui de la «Timpul» era dorită atât de liberali, cât mai ales de prietenii săi conservatori, în frunte cu T. Maiorescu sau Petre P. Carp. Această eliminare a gazetarului a avut rațiuni politice precise, legate de încheierea tratatului secret cu Puterile Centrale pe care ministrul de Externe, D.A. Sturdza și ministrul român al ambasadei de la Viena îl negociau (P.P. Carp). Prin acest tratat, Austro-Ungaria se angaja să apere interesele proaspătului regat al României în fața pericolului rusesc, dar cu o condiție draconică: Bucureștiul să renunțe la orice pretenție asupra Ardealului. Eminescu, membru fondator al Societății «Carpații», ce reprezenta spiritul *iredentist* românilor ardeleni, nu putea să se joace cu principiile și să admintă sacrificarea fraților de peste munți. Pe scurt, în ziua desființării brutale a Societății «Carpații», poruncită de la Viena și pusă în aplicare de guvern, Eminescu trebuia înlăturat cu orice preț de la «Timpul» (din care făcuse o redută a ideilor sale politice), iar altă cale nu s-a putut găsi pentru «salvarea» lui de un eventual pericol de a fi arestat. (...) / Din fericire, se-ntâmplă și minuni, căci, iată, un mai tânăr ziarist, avocat de meserie, capabil, adică, de a recurge la o cazuistică sucită pe toate fețele, cum se-ntâmplă în practica aflării adevărului în justiție, a mers pe o cale proprie și a ajuns, inevitabil, la realitatea existenței lui Eminescu din ultimii șase ani ai trecerii prin lumea noastră. Este vorba despre Călin L. Cernăianu, autor al unei proaspete lucrări intitulată grăitor *Recurs Eminescu. Suprimarea gazetarului* (Editura Semnele timpului, București, 2000, 358 p.). / (...) Știind de șubrezenia diagnosticului de sifilis, care s-a impus după moartea poetului, T. Maiorescu a susținut public teza nebuniei ereditare, preluată de ceilalți junimiști (Slavici, Iacob Negruzzi etc.) și aceasta contrazisă de fapte. Uimitor e că Maiorescu a vehiculat, în realitate, trei diagnostice: unul pentru poet (meningită), altul pentru posteritate (boală ereditară), în al treilea – *sifilismul* – pentru medici. (Demonstrațiile de rigare se găsesc în cartea mea *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, ed. a III-a, Ed. Civitas, Chișinău, 1999, și în *Recursul* lui Călin L. Cernăianu)”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 6), Caius Traian Dragomir publică articolul **Marin Preda față în față cu problema Ion Antonescu**: „Marin Preda este modelul perfect al României postbelice. Un astfel de model nu a mai ajuns să fie nimeni, niciunul dintre prozatorii sau poeții mult citați în anii comunismului – Eugen Barbu, Petre Dumitriu, Nichita Stănescu. Geo Bogza sau Zaharia Stancu aparțineau, în continuitatea biografiilor lor, unor epoci prea diferite pentru a putea întrupa în chip actual, țara într-un moment anumit. Mihail Sadoveanu și Camil Petrescu nu au făcut în anii comunismului decât să încerce să se asigure că operele lor anterioare nu vor fi iremediabil expulzate din fondul istoriei literare românești. G. Călinescu își restrânge reprezentativitatea la spiritul intelectualității românești a vremii, pe care îl întrupează fidel și coerent. Marin Preda este un om de aici în relație cu un regim pe care nu îl respectă, dar cu care nu intră într-o relație de opoziție deschisă – o relație

având caracterul unei căsătorii impuse. El nu doar că nu aparține regimului, dar este văzut de întreaga cultură românească drept un rezistent ceea ce, în fond, era fals. Intelectualii români fiind intens supravegheați s-au crezut oponenți ai regimului. Problema principală a lui Marin Preda, aceeași cu problema majorității scriitorilor români a fost comunismul. Motivul era încă de pe atunci (și rămâne și acum) simplu de înțeles. Comunismul avea un număr de caracteristici prin care obliga scriitorii (și intelectualii) la o anumită atitudine. Aceștia – precum și oamenii, de aici, pur și simplu – merau, la rândul lor, în situația de a prefera un anumit set de atitudini, constituind, de fapt, o constelație relativ banală Tema relației scriitorului român cu sistemul comunist este atât de mult abordată în ultimii zece ani în țară încât, în mod evident, tratarea este mai curând respingătoare decât atractivă. Ea se cere totuși întreprinsă și chiar, eventual, în chip repetat, îndeosebi pentru a se încerca revelarea a ceea ce a reprezentat nu rezultatul influenței și presiunii directe a regimului asupra intelectualilor, ci formulele utilizate în adaptarea atât a regimului cât și a conștiinței românești la mutația istorică a aproape cinci decenii de opresiune generalizată și control al vieții intelectuale, în România și în întreg teritoriul atribuit Uniunii Sovietice la Ialta. (...) Intelectualul – și în particular scriitorul – avea o serie de obiective contradictorii de existență: să fie recunoscut atât în mediul cultural în care trăia cât și în sistem (la limita inferioară a colaborării cu sistemul: să fie cât mai puțin deranjat de acesta), să apară totuși ca fiind un oponent, să producă o operă durabilă. În contextul tuturor acestor obiective, Marin Preda și proza sa au realizat în chip maxim condiția admisibilității în interiorul ansamblului cultural dominat de autoritatea comunistă (o admisibilitate, evident, liminară), maxima valoare estetică posibilă în condițiile date, cât și un rezonabil caracter de atitudine de disociere în raport cu ideologia și mentalitatea regimului. Principala acțiune de tranzacție a regimului comunist cu scriitorul, cu intelectualul, dar și cu omul pur și simplu, a constatat în încercarea de a găsi o idee, o temă, de cultivat în comun, utilă conducătorilor structurii de stat și atractivă pentru toți ceilalți. Se știe că în orice moment de criză a unui stat, apelul este tăcut atât conștiințelor cât și inconștientului colectiv în numele principiului național, identității poporului și tradiției. Din punct de vedere politic-personal, este foarte greu ca un intelectual – un scriitor – să refuze o asemenea ofertă; în plus, în raport cu dogmele anterior practicate, prezente și ulterior, dar trecute în umbră, această afirmare, a unui principiu multă vreme refuzat, pare o reformă. Care este situația scriitorilor români din punctul de vedere al acceptării unei astfel de implicări – în sistem, sau o dată cu sistemul – într-o istorie care acum se reclamează că prevalent națională, eventual chiar extrem-naționalistă? Un Camil Petrescu și chiar un Ion Barbu se integrează, avant-la-lettre, formulei jocului pe cartea națională, ca substitut la jocul deschis în favoarea comunismului. Estetica poeziei lui Nichita Stănescu, precum și tematica acesteia, se menține

la adăpost de o asemenea implicare. Eugen Barbu și Marin Preda vizează obiectivul susținerii principiului național din două unghiuri diferite – primul adoptă, pe această cale, perspectiva culturală, iar cel de al doilea perspectiva morală și politică. (...) Pentru Preda, ca și pentru Lucian Blaga din a cărui filosofie referitoare la existența națională se inspiră constant și remarcabil, tragediile românismului sunt marca unui destin ineluctabil, care poate fi stăpânit în chip doar ocazional și atunci numai de către mari personalități – pornind de aici el devine restauratorul imaginii mareșalului Ion Antonescu în conștiința românească. Marin Preda creează imaginea eticii, credinței, devotamentului și sacrificiului românesc în portretul, într-o oarecare măsură fidel (însă numai într-o oarecare măsură) al lui Ion Antonescu. În restul prozei sale, Preda este mai curând un mărturisitor; prin personajul Antonescu, din *Delirul*, el propune un model și poate chiar un program istoric”.

● Propunându-și să dea publicității o parte din scrisorile primite de la Liviu Petrescu, Norman Manea rememorează, în „Familia” (nr. 6), întâmplări care i-au apropiat: „Liviu Petrescu a fost printre primii critici care au scris despre mine, dar de întâlnit l-am întâlnit rareori. Corespondența a suplinat, parțial, lacuna. Efect al exilului, nu mi-au rămas de la el, totuși, decât câteva scrisori, dintre care doar una din perioada când trăiam în România. Îmi amintesc o fermecătoare seară petrecută la Cluj, în apartamentul soților Petrescu. Prezent mai era, dacă nu mă înșel, Mircea Martin, dar prezentă era, mai ales, Ioana Petrescu, care m-a fascinat instantaneu prin neverosimila forță de «vătuire» care, în loc de a face invizibilă, cum s-ar fi putut crede, potența, dimpotrivă, fiecare cuvânt și gest al extraordinarei prezențe. Extraordinară tocmai prin inefabilul și irezistibilul conjunct dintre cerebralitatea intensă, precisă, sublimată și feminitatea adorabilă, simplă, sociabilă, «servind» încăperea și dominând-o, fără efort. Liviu a fost, dacă nu mă înșel, cândva, la o cină în apartamentul nostru din Sfântul Ioan Nou din București. De mai multe ori ne-a vizitat, însă, în apartamentul din New York, în care tocmai ne mutasem după primirea Premiului MacArthur. Venirea sa ca Director al Centrului Cultural Român a fost o plăcută surpriză. M-a căutat imediat, și ne-am revăzut cu emoție. Prezența sa constituia, pentru mine, în zilele furibundelor atacuri ale presei din țară împotriva «trădătorului» de peste ocean, o reconfortantă găzduire în trecutul meu românesc cel mai bun, încărcat de duioșie și decență, de inteligență afectivitate și de un enorm, inegalabil bun simț. Ne vedeam des, în oraș sau la noi. Niciodată în sediul său oficial. Liviu intenționase să-și inaugureze funcția printr-o seară literară dedicată mie, la care să invite, ca vorbitori, pe lângă Matei Călinescu și Virgil Nemoianu, câțiva dintre cronicarii americani care îmi elogiaseră cărțile. Am refuzat prompt și ferm. Nu doar din cauza personalului cam dubios care administra, pe vremea aceea, Centrul, ci și din cauza audienței. Nu doar presa din țară, ci și ziarul românesc «Lumea Liberă» din New York publicase, prima pagină, un huliganic atac împotriva

«defăimătorului» lui Eliade, care nu avea de ce să-mi creeze simpatii într-un public oricum eterogen și animat de frustrări deloc invidiabile. Liviu nu a revenit cu rugămintea decât după ce trecuse o bună perioadă de timp. Izbutise, între timp, prin «selecția naturală» promovată de serile sale cu adevărat culturale, să îndepărteze partea mai gălăgioasă și combativă a auditoriului. Nu s-a supărat, nici acum, de refuzul meu. A înțeles că nu are rost să insiste și nu a mai făcut-o. Nu s-a arătat jignit nici de faptul, deloc plăcut pentru un om sensibil ca el, că nu intrasem vreodată în clădirea Centrului și nu aveam de gând s-o fac. Pe aflam în legătură telefonică frecventă și ne vedeam deseori. Demisia sa se datora presiunilor și umilințelor din partea diplomaților români, ca și neînțelegerii cu care îi fuseseră întâmpinate obiecțiile de către un fost coleg al său, ajuns în funcție diplomatică importantă, ba la ONU, ba la Washington. Înainte de a-și prezenta demisia, mi-a cerut sfatul. Am fost de părere să strângă din dinți și să rabde, să mai aștepte o vreme. Realizările sale la Centrul Cultural erau spectaculoase: schimbase, cu adevărat, atmosfera, publicul și colaboratorii, stabilise relații cordiale cu instituții americane de prestigiu. Greu îmi închipuiam un înlocuitor de același calibru. În plus, era fascinat de New York, de librăriile și bibliotecile sale, nu de de zgârie-nori și de fantasticul spectacol al străzii. A ezitat, a amânat, dar paharul s-a umplut repede din nou. Cum bănuiam, diplomații români se tot roteau, curând s-ar fi aranjat, probabil, lucrurile. Din păcate, el plecase și avea să regrete profund, cum menționează și într-o scrisoare, decizia de a părăsi New York-ul. Speranțele sale de revenire nu s-au împlinit. L-am revăzut în primăvara 1997, la Cluj. Venisem în România să însoțesc pe Leon Botstein, președintele Colegiului Bard, care avea să dirijeze două concerte ale Filarmonicii bucureștene. Popasul clujean se datora invitației lui Andrei Marga. Convorbirea noastră, la New York, cu un an în urmă, fusese încurajatoare. Interlocutorul îmi apăruse drept un spirit deschis, cu o viziune lucidă asupra României și a intelectualității românești, atras de concretețea anglo-saxonă, inclusiv de pragmatismul american, și rezervat, în sfârșit!, mai rezervat decât atâția dintre colegii săi, asupra «subtilităților» pariziene de ultimă oră. Obținusem, între timp, acordul Colegiului Bard pentru un proiect de a înființa la Cluj, cu sprijin financiar și didactic american, un colegiu de «liberal arts and sciences» pe care urma să-l discut cu universitarii locali. Din păcate, programul extrem de încărcat pe care mi-l făcuse, pentru cele zile clujene, Universitatea Babeș-Bolyai, nu îmi lăsa nici un răgaz pentru întâlniri personale, iar Liviu nu era, în mod paradoxal, inclus în convorbirile «oficiale». L-am sunat din București, de câteva ori, pentru a căuta un compromis pentru ciudata situație, dar nu l-am găsit. La Cluj, am aflat că întâlnirea de la Asociația scriitorilor va fi condusă de Liviu Petrescu, secretarul secției. Ne-am îmbrățișat afectuos, deși nu prea știam cum să tratăm, fiecare, meteorica mea vizită atât de «oficializată». Întâlnirea de la Asociație a fost, din punctul meu de vedere, un dezastru prin

ostilitatea audienței pe care atentele pregătiri ale lui Liviu o preîntâmpinase probabil, cât putea de bine, ci printr-un soi de inversiune caricaturală. M-am trezit primit cu multe și solemne elogi de către prietenul meu. Nu mi-a trebuit mult timp să-mi dau seama că nu mai sunt deloc obișnuit cu acest gen de festivități și că nu sunt, de fapt, pregătit nici pentru această alternativă, flagrant opusă injuriilor și suspiciunii cu care mă obișnuisem. Excesiv flatantă, cum se arăta, fastuoasa întâmpinare mă obosise mai repede chiar decât reușeau obositoarele invective de rutină. Mi-aș fi dorit o convorbire simplă, directă, onestă, atât. Am tăiat, nepoliticos, frișca vorbelor spuse din inimă nu mă îndoiesc, deși atât de ceremonioase. Momentele acide nu au lipsit, până la urmă, dar adunarea mi s-a părut, în totalitate, plicticoasă și bătrână, cu ceva vetust și erodat în miezul ei. Cuvintele pe mi le-a livrat Adrian Marino, prezent și el în acea văratecă după-amiază de aprilie în sală a revederii, întâreau acesta bizară stânjenire: «dintre toți cei prezenți, doar noi, dumneata și cu mine, nu eram foști membri de partid». Deși nu acesta fusese motivul apăsătoarei mele inadecvări, precizarea suplimenta confuzia care m-a urmărit atunci și ulterior. La ieșire, mă aștepta mașina rectorului, să mă ducă la cina la care Liviu nu era invitat. L-am revăzut, câteva clipe, a doua zi dimineața, la întâlnirea de la Filologie După masă, am plecat spre București. Ne promisesem, firește, scrisori. Nu le-am primit și nu le-am scris. A rămas un gol de care, nu o dată, mă simt teribil de vinovat. Nu mă împac cu «misterul» dispariției sale, nici cu cel al separării noastre prealabile, pe care aș putea-o vedea, astăzi, ca un exercițiu pregătitor de adaptare la inevitabil. Liviu Petrescu întruchipa civilitate și destoinicie, subtilitate cărturărească și elegantă demnitate. Discret și delicat, nu evita, în știrile pe care mi le dădea despre România, sarcasmul față de vedetele literare și politice profesionalizate în a-și lustrui duplicitatea. Inexplicabila noastră tăcere mutuală, de după vizita mea la Cluj, nu mai poate fi dezlegată. Scrisorile, puține câte sunt, învie totuși timpul personajelor care am fost, fiecare, speranța căreia îi căutam un nume”.

● În primul său număr din anul 2000, „Paradigma” publică un studiu semnat de Marin Mincu, *Tudor Arghezi sau despre tentativa dramatică de constituire a eului poetic*: „În scurta istorie a discursului poetic românesc, momentul arghegian are o importanță deosebită tocmai prin tentativa dramatică – manifestată în act – de constituire a unui eu poetic autonom. Foarte puțini dintre cei care s-au ocupat de poezia lui Tudor Arghezi au dat atenția cuvenită acestei probleme esențiale în evoluția conceptului modern de poezie la noi. (...) Primul pas decisiv în constituirea unui eu poetic empiric este făcut de Eminescu și anume de acel Eminescu ce reușește să se exprime plenar printr-o emisie lirică directă, în versul coparticipativ «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată». Prin efortărea agonală dusă până la paroxismul trăirii, actantul eminescian își asumă individual aici condiția ontologică, transgresând orfismul originar din textul mioritic. Dar poeticitatea discursului romantic, în general,

nu propune decât un subiect abstract, autocontemplativ, ce-și caută încă în exterior rațiunea unui statut ambiguu. (...) Am afirmat de nenumărate ori în diverse împrejurări – că nu putem vorbi în mod întemeiat de structurarea unui eu poetic autonom în discursul eminescian, situație gravă ce a condus la hibridarea modernității noastre poetice și la fixarea unui deziderat obsesiv ce va fi tranșat în secolul XX prin eforturile conjugate ale unor Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia și Nichita Stănescu. Cel ce face tranziția către asemenea statut autonom al subiectului poetic este autorul *Cuvintelor potrivite* și astfel se și explică oscilațiile și incertitudinile repetate în receptarea arghezianismului. Al doilea moment important în evoluția poeticității românești îl reprezintă tentativa argheziană de ieșire din matricea metafizică, prin infuzarea discursului cu altă materie lirică, de proveniență impură, prozaic-realistă, care să conducă la actul reformator de dez-metafizicizare a tradiției poetice: aceasta în ceea ce privește obiectul poeziei, pe de o parte, iar – pe de altă parte – numai odată cu Arghezi se observă străduința programatică de a separa subiectul poetic de o descendență transcendentă, conținută în mitul poetului inspirat de tipologia orfic-romantică. Are loc o disipare și o slăbire cvasi-postmodernistă a subiectului tare, absolutist-eminescian, printr-o răzvrătire totală față de instanța transcendentă și prin substituirea acesteia cu o instanță immanentă mai suplă, aproape domestică. Asemenea reformulare revoluționară a poeticității a făcut din Arghezi un anti-Eminescu, deschizător de drum pentru avangarde și post-avangarde, omologat ca atare de avangardiști chiar înainte de debutul editorial al poetului din 1927. Pentru a modifica optica discursului mimetic post-eminescian, Tudor Arghezi va conduce o triplă polemică cu instituțiile eminescianității; va reforma radical obiectul poeziei, va deconstrui statutul elitist-titanian al subiectului poetic și va institui o altă direcție a tradiției”.

[IUNIE-IULIE]

● Nr. 6-7 din „Vatra” este dedicat lui Mircea Eliade. Din sumar: □ Un text-argument, *Eliadiana*, semnat V.: „Ideea unui număr Mircea Eliade, găzduit în paginile revistei noastre, este mai veche și aparține regretatului Mircea Zăciu. Se cuvine chiar să precizăm că o bună parte din materialele adunate și selectate i le datorăm. Din păcate, n-a mai apucat să vadă formula ultimă de număr, care, pe parcurs, a suferit destule modificări. Structura sumarului, așa cum se oferă în această clipă cititorului, s-a cristalizat cu dificultate, în funcție nu atât de opțiunile redacției, cât de cantitatea și calitatea textelor primite. Inutil să mai amintim că noi mizăm și pe alte colaborări, care ar fi dat mai multă greutate și echilibru inițiativei noastre. (...) Despre Eliade s-a scris mult, dar inegal. Transparența discursului său dă multora iluzia de accesibilitate. Din păcate, multe mediocrități parazitează din plin, ca niște căpușe, pe opera lui Mircea Eliade. Aici nu mai avem ce face. Fenomenul se află de-abia la început”; ■ Sub genericul „Mircea Eliade – Casus belli”, Mircea Handoca

publică articolul **Atac la baionetă!**: „Nu există în istoria spiritualității românești o altă persoană (sau personalitate!) împotriva căreia să se fi lansat atâtea acuze, calomnii și persiflări! S-au năpustit asupra lui ca o haită, hotărâtă să-l sfășie, zeci de anonimi incuți, alături de valoroși oameni de cultură invidioși, din proprie inițiativă, dar mai ales din dispoziție de la «centru». Când faima savantului și scriitorului a depășit granițele țării, au început să apară învinuiri în unele publicații din Franța, Italia, America, Israel (traduse cu repeziciune în aproape toate țările apusene). Mircea Eliade a fost urmărit cu înverșunare și agresivitate până în pânzele albe, toată viața – pe parcursul șase decenii. Nu numai atât! Și după dispariția lui fizică, au apărut noi procurori, expunându-ș cu luciditate rechizitoriul și cânturând cu «obiectivitate» cenușa marelui dispărut. Zecilor de jurnaliști bălăciți în mocârla legionarismului sau în cea a comunismului, mediocrilor publiciști în solda KGB-ului sau SS0ului nu li s-a reproșat nimic, au fost și sunt lăsați să tragă sforile și să pescuiască în apă tulbure. Atâția oportuniști, lipsiți de coloană vertebrală, băieți de bani gata, cu ranguri mai mici sau mai mari în administrația de stat sau în diplomatie, și-au bătut joc de țara lor natală și nu au fost luați de nimeni la rost”. ■ Într-un alt text, din cadrul aceleiași rubrici, Mircea Handoca ne îndeamnă „**să lăsăm textele să vorbească**”: „Publicăm articolele «legionare» ale lui Mircea Eliade, cărora le adăugăm și cele incriminate ca atare de către adversari doar pentru câteva fraze desprinse din context (*Elogiul Transilvaniei, Piloții orbi* etc.). Transcriem în același timp câteva din textele ce dovedesc că acuza de antisemitism adusă lui Eliade e o invenție. Reproducem și unele articole ce dezbat problema «românismului». Mica noastră antologie trebuie completată și cu paginile incluse în volumul al doilea din *Profetism românesc – România în eternitate*, Editura Roza vânturilor, 1990. În presa interbelică articolele au fost semnate fie Mircea Eliade, fie Ion Plăieșu (cele apărute în *Credința* în 1934 și 1935). Singura controversă asupra paternității o ridică interviul (nesemnat) *De ce cred în biruința mișcării legionare*. (...) Precizăm că toate aceste articole (fără nici o excepție) au fost menționate în primul nostru volum din *Bibliografia Mircea Eliade*, Editura Jurnalul Literar, 1997”; sunt publicate, în continuare, următoarele texte semnate de Mircea Eliade: *Ion Moța și Vasile Marin* (*Vreamea*, an X (1937), ianuarie 24, nr. 472, p. 3); *Meditație asupra arderii catedralelor* (*Vreamea*, an X, 1937, februarie 7, nr. 474, p.3); *Comentarii la un jurământ* (*Vreamea*, 21 februarie 1937, nr. 467, p. 2); *De unde începe misiunea României?* (*Vreamea*, an X, nr. 477, 28 februarie 1937, p. 3); *O revoluție creștină* (*Buna Vestire*, anul I (1937), iunie 27, nr. 100, p. 3); *Piloții orbi* (*Vreamea*, nr. 505, 19 septembrie 1937, p. 3); *Mitul Generalului* (*Buna Vestire*, an I (1937), octombrie 14, nr. 189, p. 2); *Anchetele Bunei Vestiri*, „De ce cred în biruința Mișcării Legionare?” *Răspunsul domnului Mircea Eliade* (*Buna Vestire*, an I, 1937, decembrie 19, nr. 244, pp. 1-2); *[Fără titlu]* (*Buna Vestire*, an II, nr. 262, 14 ianuarie 1938, p. 4); În grupajul

Prinos de lacrimi și rugăciuni pentru sfânta ierfă de la Hajedakonda. Noua aristocrație legionară (Vremea, an XI (1938), 23 ianuarie, nr. 522, p. 21); *Libertate și creație în literatura legionară* (Sânziana, an I (1938), 29 ianuarie, nr. 16, p. 1); *Strigoii...* (Cuvântul, an XV, 1938, ianuarie 21, nr. 3120, p. 2); *Provincia și legionarismul* (Vremea, an XI (1938), februarie 13, nr. 525, p. 8); *Libertate* (Iconar (Cernăuți), an III, 1937, nr. 5, p. 2); „*Bluze Albastre*” *Adevăraților comuniști* (Cuvântul, an IX, 1932, iulie 4, p. 1); *Creație etnică și gândire politică* (Cuvântul, an IX, 1933, august 26, nr. 2994, p. 1); *Rasism și cinematografie* (Cuvântul, an 1933, septembrie 7, nr. 3006, p. 1); *A nu mai fi român* (Vremea, an VI, 1933, septembrie 10, nr. 304, p. 6); *O convertire la românism* (Cuvântul, an IX, septembrie 22, 1933, nr. 3021, p. 1); *Contra dreptei și contra stângii* (În Credința, an II, 14 februarie 1934, nr. 59, p. 2); *Iudaism și antisemitism – preliminarii la o discuție* – (În Vremea, 22 iulie 1934, p. 5); *Creștinătatea față de iudaism* (În Vremea, an VII, 5 august 1934, nr. 349, p. 3); *Rasă și religie* (În Vremea, an VIII, 21 februarie 1935, nr. 377, p. 8); *Elogiu Transilvaniei* (În Vremea, an VIII, 5 mai 1935, nr. 386, p. 3); *Doctorul Gaster* (În Vremea, 21 iunie 1936, p. 9); „*Să veniți odată în Maramureș...*” (În Vremea, an X, 5 decembrie 1937, nr. 516, p. 2); *Moartea Doctorului Gaster* (În Revista Fundațiilor Regale, mai 1939, nr. 5, pp. 395-399). □ Sub genericul „Mircea Eliade – inedit”, apare un material intitulat *Din corespondența inedită*, semnat de Mircea Handoca: „Primele articole și eseuri ale lui Mircea Eliade s-au aflat sub zodia cercetărilor italieni: Tucci, Pettazzoni, Buonaioți și Macchioro. (...) Eminentul student român a început să aibă, încă din 1926, o bogată corespondență cu aceste personalități”; sunt publicate scrisorile: Vittorio Macchioro către Eliade; Mircea Eliade către Amanda Coomaraswamy; Mircea Eliade către N. Steinhardt; Mircea Eliade către Vittorio Macchioro; Mircea Eliade către Virgil Ierunca; Virgil Ierunca pentru Mircea Eliade. □ Sub genericul „Dialoguri despre Mircea Eliade” se publică: *Antropologia profundă, o lectură reală a comportamentului uman* – dialog cu Gilbert Durand; *Reînvățarea dialogului cu miturile* – dialog cu Edgar Morin; Mircea Eliade evocat de Eminența Sa Cardinalul Paul Poupard, Președinte al Consiliului Pontifical pentru Cultură, într-un interviu realizat de Adriano Monti Buzzeti, „*Intuiția fundamentală a lui homo religiosus*”; *Cred că Eliade a avut o „alunecare”* – Interviul realizat de Ioan Mușlea cu Moshe Ydel, despre Eliade („*Care este poziția dumneavoastră față de Mircea Eliade, față de om și de savant?*” – Este cred clar că a fost un foarte mare savant, poate unul din cei mai mari în umanistica secolului nostru. Asta eu cred că este clar și indiscutabil. Problema mea în privința lui Eliade nu este una prea academică. Sunt lucruri de-ale lui Eliade pe care le accept, sunt lucruri care, cred, nu sunt așa de clare pentru mine, dar asta e o altă afacere, o afacere pur intelectuală. Eu am cercetat – ani, pot să spun, începând de prin ’86 – literatura lui Eliade și despre Eliade și – după mult timp de citire și reflecție – cred că

pot să întrebuințez o expresia a lui Culianu, dar este vorba, de fapt, despre o concluzie a mea și nu una generală: cre, așadar, că Eliade a avut o «alunecare». Cât de adâncă era alunecarea asta politică, este o dispută, dar e clar pentru mine că a fost o alunecare politică, a fost o greșeală. Penibil cred însă că este faptul că niciodată el n-a exprimat regretul de a fi greșit. Suntem oameni și, din timp în timp, greșim, mai mult sau mai puțin. Dar studiind tot ce-am putut citi și am citit o mulțime... n-am găsit măcar un singur moment unde el să fi declarat așa ceva. Simplu. Eu cred că era ceva omenesc și ușor. A făcut-o într-un mod așa de clar Cioran. Cred că a greșit. Nu trebuia să spună decât două cuvinte. Asta pentru mine este lucrul cel mai penibil. Pentru mine a rămas un savant, eu îl citez, eu cred că a fost o mine excepțională, asta e clar, dar cred că a fost un mare păcat că n-a scris – nu vorbesc o carte, nu vorbesc o pagină, vorbesc despre o anumită frază...”; ***Mircea Eliade a învățat să scrie românește abia după război***, interviu cu Alain Paruit, realizat de Ioan Mușlea.

□ La rubrica „Mircea Eliade – portrete și evocări” apar (în mare parte reluate din diferite publicații mai vechi) texte de: Eugen Ionescu (***Mircea Eliade***), Emil Cioran (***Începuturile unei prietenii***), Vintilă Horia (***Mircea Eliade mai mult ca niciodată***), Monica Lovinescu (***Mircea Eliade și timpul***), Virgil Ierunca (***Mircea Eliade și obsesia României***), Ioan Petru Culianu (***Ultimele clipe ale lui Mirea Eliade – Mahâparinirvană***), Giza Tătărescu (***Amintiri despre Mircea***), Sanda Loga (***Din amintirile unui prieten***), N. Caranica (***Mircea Eliade în viața mea***), Sanda Nițescu (***Câteva mărturii despre Mircea Eliade***), Basarab Nicolescu (***A doua moarte a lui Mircea Eliade***), Doina Cornea (***„Descoperirea lui Eliade în adevărul său integral”***), Ion Taloș (***„Întâlnirile” mele cu Mircea Eliade***), Ion Mușlea (***O întâlnire de gradul trei***).

□ La rubrica „Mircea Eliade – erou de film”, se publică ***Scenariu MIRCEA ELIADE ȘI REDESCOPERIREA SACRULUI***, „Film conceput și realizat de Paul Barbăneagră, fotografia: Ștefan de Fay, Asistent de producție: Mihaela Bacou, Ilustrație muzicală: Florence Palou”.

□ La secțiunea „Mircea Eliade – interpretări”, sînt publicate/relicate texte de: Alexandru Paleologu (***Întoarcerea înțelegerii***, din „Caietele critice”, nr. 1-2, 1988), Cezar Baltag (***Recuperarea sensurilor***, din *Secolul 20*, nr. 2-3, 1978), Liviu Petrescu (***Orpheu și Eurydice***), Marian Papahagi (***Câteva „teme” pentru o recuperare deplină***, din „Caietele critice”, nr. 1-2, 1988), N. Steinhardt (***Cum îl văd***, din „Caietele critice”, nr. 1-2, 1988), Radu G. Țeposu (***Despre aventură***, din „Caietele critice”, nr. 1-2, 1988), Andrei Bogdan (***Ambiguitate și semnificație în «Pe strada Mântuleasa»***).

□ La secțiunea „Mircea Eliade – lecturi”, scriu: ■ Sanda Stolojan (***Noaptea de Sânziene, o carte a destinului și a memoriei***): „Romanul a apărut prima oară la Paris, în 1971, în Editura și sub direcția lui Ioan Cușă, cu colaborarea lui Dumitru Bacu. Acest lucru trebui subliniat: Exilului îi revine cîntea de-a fi publicat această operă majoră a epicei românești Când l-am citit pentru prima oară am avut o adevărată revelație.

Până azi păstrez convingerea că *Noaptea de Sânziene* este printre marile romane ale literaturii române. Am scris atunci un text rămas ca și necunoscut, a cărui actualitate este mereu vie. Entuziasmul meu lucid la lectura romanului îl oferi azi tinerilor cititori care vor descoperi în *Noaptea de Sânziene* o parte de vis dar și o splendidă frescă a lumii românești de la sfârșitul anilor treizeci, așa cum a fost văzută de un tânăr intelectual bucureștean de atunci”;

■ Dumitru Micu (*Jurnalul total*): „Acoperind peste trei decenii din biografia autorului, *Fragmente*-le reflectă viața lui cotidiană integral, cu toate componentele. Mircea Eliade a notat în jurnal, desigur, fapte de ordin personal și familial de felul celor frecvente în viața tuturor muritorilor (griji, anxietăți, demersuri de natură practică, satisfacți și insatisfacți, insomnii, lipsuri materiale, suferințe fizice, succese, eșecuri), dar mult mai larg spațiu a acordat mișcărilor vieții interioare, momentelor pe care nu le putea traversa decât el, evenimentelor de natură intelectuală și sufletească. Jurnalul intim e covârșit de jurnalul intelectual, greu de gânduri, reflecții, amintiri, note de lectură și călătorie, relatări din experiența didactică și științifică, observații privind realitatea imediată și lumea contemporană, vești din țară și de pe tot globul, rezumate ale unor discuții cu intelectuali de diferite specialități, proiecte literare și științifice. Nu lipsesc succinte portretizări și sumare descripții de natură. Grație talentului literar, jurnalul dobândește calități românești. Și dacă în limbajul criticii literare a intrat sintagma «romanul total», de ce n-am putea vorbi și de «jurnalul total»?”; ■ Dan Culcer (*Destinul ca „probă a labirintului”*): „A apărut, în februarie trecut, volumul al doilea din *Memoriile* lui Mircea Eliade, intitulat *Les moissons du solstice (Rodele solstițiului)*, tipărit de Editura Gallimard, în traducerea lui Alain Paruit. Primul tom, *Les promesses de l'équinoxe (Făgăduințele echinoxului)* ieșise de sub teascuri în 1980. (...) *Memoriile* lui Mircea Eliade își pierd însă interesul politic după 1950. Textul pune paralel în ecuație destinul unui om de cultură român exilat, confruntarea sa cu dificultățile inserției în medii puțin cunoscute și cu seismele unei existențe personale, câștigarea echilibrului prin muncă fiind singura soluție posibilă”; ■ Christian Bolog (*„Complexul lui Parsifal”, I*); ■ Robert Lazu (*Mircea Eliade și teologii, I*): „Alături de contribuțiile substanțiale aduse de către critica și istoria literară românească, prin prezentul studiu ne propunem să adăugăm o nouă pagină la cele deja existente în cadrul exegezei eliadiene. Înscriindu-ne în linia filosofică de interpretare a operei lui Mircea Eliade, reprezentată în cultura română de autori ca Sergiu Al-Gorge, Vasile Tonoiu sau, mai reent, de teologul romano-catolic Wilhelm Dancă, în cele ce urmează vom prezenta relațiile autorului cu cei mai importanți teologi ortodocși interbelici. Aceștia, alături de cei catolici și de cei protestanți (de care ne vom ocupa în câteva studii viitoare), au avut o influență însemnată asupra concepției eliadiene, îndreptându-ne să abordăm într-un mod riguros, sistematic, «teologia» implicită profesată de M. Eliade”; ■ Gál József (*Prolegomene*

pentru o fenomenologie a Istoriei Sacrului la Mircea Eliade); ■ Eugen Ciurtin (*Un proiect scufundat și câteva rădăcini: Zamolxis (1938-1942)*); ■ Nicoleta Sălcudeanu (*Un postmodernism sau două?*): „(...) De-aceea mă nedumerește ultimul volum al lui Sorin Alexandrescu (*Privind înapoi, modernitatea*, Ed. Univers, București, 1999), ce se abținează în a reconstrui pe nisip edificiul unei altfel de modernități românești, sprijinită pe coloane improprii, fapt ce compromite suplețea zidăriei speculative: Eliade și Cioran, ayatollahi culturali, modernizați cu prețul împingerii conceptualității cât de cât canonic în suburbia indistinctului, în vagul cel mai pernicios. Tentativa exegetului de a-i disloca din piatra dură a tradiției și de a-i plomba în structura de rezistență a unui concept străin de adevărata lor esență e grațioasă, dar prea ostentativ inadecvată. Arhitectura cărții dezvoltă – cu mult talent și erudiție – o eroare inteligentă, premeditată, dar susceptibilă de a servi, printr-o sofistică subtil acordată, un interes gentilic, pios, ce-i drept. Rezultă un construct eclectic spectacular, dar a cărui funcționalitate intrinsecă e sabotată de incongruența argumentelor, de inadecvarea profundă ce face ca ideile de rezistență să se comporte doar ca ornamente conceptuale confuzioniste, absobite de suprafață, pătrund doar în componența fațadei. Un fel de Casa Poporului ce se pretinde a fi catedrală concepută de Gaudi. Apoi tentativa de a apropia gândirea lui Eliade (*il pensiero magico*) de *il pensiero debole*, ca precedent auroral al postmodernității, e de-a dreptul o gestă donquijotească. Gândirea sfrijită, golită de conținuturi regente, asociată – fie și dintr-un spirit ludic-speculativ – cu conuita culturală eliadescă *hard*, de «uomo universale», e chiar un paradox tipic «român». Apărându-l pe savant de scrierile – «monumentalistice» care, e drept, îl pot eminescianiza prematur de către «o posteritate mult prea naiv respectuoasă». Sorin Alexandrescu cade în ispita de a-l «actualiza» cumva forțat, pe ușa din dos. Ideea unui proto-modernism eliadesc nu e hilară doar în măsura în care e argumentată prin artificii speculative mirifice. În dăra lor, ideea de «modernism etic» – de dreapta – s-ar putea să mai zăbovească un timp. Dar, vorba poetului, «azi o vedem, și nu e». Jocul de cuvinte proto-modernism-cronism e unul la care spațiul nu-mi permite să mă încumet. Mă întreb însă, așa, într-o doară: un postmodernism *saudoso* sau un protocronism modern, etic?»; ■ Georgeta Drăghici (*A schimba ceva în vibrația lumii*): „Dintre toate romanele lui Mircea Eliade, *Nuntă în cer* (1938) a avut parte de cea mai ingrată receptare încă de la primele sale ediții. Succesul imediat, de public și de critică, s-a estompat rapid sub presiunea celorlalte creații mai incitante ale scriitorului (mai ales literatura fantastică a fost extraordinar de bine prizată, cum știm, și nu fără teme). Opera savantului s-a așezat și ea covârșitor deasupra acestui roman «trăirist», «autenticist», «întrupare a gidismului în literatura noastră» (G. Călinescu), ca să citez o formulă care a făcut vogă în interpretările ulterioare ale prozelor lui Eliade. (...) Sigur, când un scriitor își declară deschis și ambițios intenția de a scrie, «un roman de

dragoste» care să ne semene cu nimic din ce a creat până atunci nu trebuie și crezut, nu-i așa? Pentru că distanța între o frumoasă intenție și realizarea ei, așa cum a fost gândită, poate fi uneori considerabilă”; ■ Ruxandra Ivănescu (*Romanele solștiului*): „Pentru cei ce au citit romanele scrise de Mircea Eliade în perioada interbelică *Noaptea de Sânziene* poate fi apariție surprinzătoare. Față de experimentele joyciene din *Lumina se stinge* și față de «tânărul furios», autor al *Huliganilor*, literatura ulterioară a lui Mircea Eliade apare ca o renunțare, o «maturizare» forțată sau o «cumințire» – echivalentă cu abdicarea prozatorului experimental de odinioară. dar literatura de confesiune a lui Mircea Eliade arată *Noaptea de Sânziene* drept creația pe care autorul o considera a fi cea mai semnificativă pentru viziunea sa cu privire la roman”; ■ Nicolae Savin (*Romanul nemărginirii sentimentale*); ■ Marcel Țintar (*Portret Gregor Samsa din junete*, despre Mircea Eliade din *Jurnalul* lui Sebastian). □ La rubrica „Mircea Eliade în cărți” semnează: ■ Nicoleta Cliveț (*Avatarurile hermeneuticii de gradul al treilea*) – despre volumul *Homo religiosus. To honor Mircea Eliade – Hommage à Mircea Eliade* (The Mircea Eliade Research Institute, 1990); Nicoleta Sălcudeanu („*Pe mine mie redă-mă*”): „Cu părere de rău, pot să spun că numai mirosul de sarmale lispește din atmosfera energetic tămâiată din volumul dedicat memoriei lui Eliade, apărut sub auspiciile A.R.A. (American Romanian Academy of Arts and Sciences, volume 10, intitulat pompos *Homo Religiosus. To Honor Mircea Eliade. Hommage a Mircea Eliade*, editat de The Mircea Eliade Research Institute, în 1990). Nu pun la îndoială onestitatea și risipa de sine a colegiului redacțional, cel puțin pe aceea a lui L.M. Arcade (activitatea editorială din exil a regretatului Ion Manea și a Elenei Stamatescu îmi e mai puțin cunoscută, dar nu de tot, câteva volume «A.R.A.» am mai răsfoit și eu). Sigur, e vorba de texte selectate din cele prezentate la un simpozion omagial ținut în 1987. Astfel că cei motivați, ca să-l amintesc doar pe Paul Ricoeur, Joseph M. Kitagawa, Wendy O’Flaherty, apar ridicoli în postura de clienți permanenți la praznic. Ceea ce nu e chiar așa. Parcă se contaminatează și ei de aerul ușor frivol-patetic al unor astfel de prăznuri. Și dacă au ceva «nou» de spus, creativitatea se topește în pasta densă de evocare plată și puținel ipocrită, ce tinde mai mult să rezume, să repovestească în cuvinte frumoase, decât să se întărească în ghiulea și să se folosească de forșa propulsatorie înaintemergătoare. (...) Nu dau nume, dar mi se pare o preșcolară formă a naivității să cauți pe la subtilele «interferențe» jungian-eliadești și să treci fluierând pe lângă disocierea fermă pe care o face Eliade în valorizarea ideii de arhetip. Să scrii o compunere frumoasă despre Jung și-apoi, la sfârșit, să descoperi cu voioșie că multe asemănări mai are istoricul religiilor cu psihanalistul, când comemoratul nostru s-a delimitat de-atâtea ori de metodologia sus pomenită! Să ai pretenția că descoperi America dramaturgiei lui Mircea Eliade contabilizând de câte ori, la vârsta școlară, a apărut pe scenă! Gogonată mi se pare de-a dreptul prezența,

în florilegiul de studii ce s-a opintit să împingă mai departe exegeza consacrată istoricului religiilor, unei contribuții atașate ca floarea la baionetă (cochetărie de fante de mahala) ce, nici mai mult nici mai puțin, contabilizează «Medicina tradițională în opera lui M.E.»”; ■ Cornel Moraru (*Repere bibliografice*): „Mircea Handoca este prezent în acest an în librării cu încă un volum de contribuții la exegeza eliadescă: *Viața lui Mircea Eliade*, ediția a doua revizuită și adăugită, apărut la Editura Dacia din Cluj-Napoca. Reeditare a volumului *Mircea Eliade – câteva ipostaze ale unei activități proteice*, apărut la Editura Minerva în 1992, care a fost scris încă din anii 1979-1980, cum mărturisește autorul însuși, ediția a doua se remarcă prin unele precizări privind unele date controversate sau mai puțin cunoscute ale vieții și operei eliadești, dar și prin amploarea în sine a sintezei critice. Tomul are două părți intitulate *Secvențe biografice* și *Câteva fațete ale operei*, aceste subtitluri ilustrând just conținutul lor”; ■ Al. Cistelean (*Introducere în literatura eliadescă*): „Eugen Simion e unul din pionierii operei de «recuperare», reintegrare și asimilare în cultura și literatura română postbelică a lui Eliade. De la fericita întâlnire din *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, el a fost, alături de puțini alții, un exeget misionar, pregătit să valorigice toate momentele permissive pentru această acțiune, cu necesarele ei pasaje de «popularizare» prinse, însă, într-o analiză suplă și riguroasă ce părea a urmări un proiect monografic centrat pe scriitor, dar nu fără semnificative, deși doar adiacente, ieșiri în spațiul mitologului. Proiectul s-a împlinit în 1995, odată cu *Mircea Eliade, spirit al amplitudinii* (Ed. Demiurg), carte a cărei poveste, de la naștere la apariție, e narată chiar de autor în *Cuvânt-ul înainte. (...) Mircea Eliade, spirit al amplitudinii* fixează locul scriitorului Eliade atât în actualitatea, cât și în devenirea literaturii române, motivându-l printr-o analiză minuțioasă, printr-o judecată obiectivă și printr-o interpretare ce exelează în subtilitate. Fișele cronologice sunt legate consecvent la perspectiva sintetică, iar viziunea critică devine, din integrativă, integrală. Chiar dacă nu se recomandă ca o monografie, ci doar ca un «eseu», cartea lui Eugen Simion este, cel puțin deocamdată, punctul de vârf (și ca sinteză, și ca analiză) al exegezei dedicate literaturii lui Eliade. Ea e, firește, în aceeași măsură un punct de incitare, de pornire”; ■ Dumitru Mureșan (*Logica mitului*): „Monografia lui Richard Reschika, *Introducere în opera lui Mircea Eliade* (Traducere de Viorica Nișcov, Editura Saeculum I.O., București, 2000. Apărută în Germania în 1997) este « prima încercare de examinare a fenomenului Eliade în totalitatea sa». (...) După cum vedem din parcurgerea introducerii, Richard Reschika a scris o monografie sintetică, sistematică și metodică, deseori cu deschideri spre filosofie și cumănind în problemele controversate argumentele *pro* și *contra*, bazată pe o bibliografie cuprinzătoare. Extrasele din opera lui Eliade sunt bine alese și de fiecare dată revelatoare. Mottourile provine mai ales din mărturisirile făcute de Eliade în convorbirile purtate cu Claude-Henri Rocquet în 1978, cuprinse

sub titlul *Încercarea labirintului*. (...) Semnalăm aici o carte ea ănspsî poetică, pigmentată cu ddate semnificative, intuiții și interretări noi, care poate fi extinsă și completată în viitor”; ■ Mihaela Ursa (*Un exilat fără exil*): „Rediscutarea literaturii române din ultima jumătate de secol a implicat redeschiderea câtorva «dosare» celebre, printre care este suficient să le amintim pe cel al lui Cioran sau al lui Mircea Eliade. «Cazul» Mircea Eliade, de care se ocupă și cartea lui Cornel Ungureanu, intitulată *Mircea Eliade și literatura exilului* (Editura Viitorul Românesc, București, 1995), repune discuția în termenii unei literaturi și ai unei culturi «scindate» istoric printr-o nefastă intruzime a ideologicului în estetic. Este o literatură (și o cultură) «interioară» evoluând subversiv sub interdicțiile și restricțiile regimului totalitar, pusă față în față cu o cultură «exterioară», dezvoltându-se între coordonatele firești ale unei lumi libere. Acesta este punctul de plecare al demersului prin care Cornel Ungureanu identifică în volumul său un alt criteriu de tipologizare aplicabil scriitorilor exilului. Autorul optează pentru scindare între o serie de autori ai *despărțirii* de reflexe și obsesiile strict autohtone (între care un Virgil Gheorghiu și Vintilă Horia ar constitui portretele reprezentative) și, pe de altă parte, o serie de scriitori ai *regăsirii*”; ■ Camelia Crăciun (*Mircea Eliade între „poetica fantasticului” și „romanul existențial”*): „Inedita apariție a culegerii de studii «Mircea Eliade. Mit și simbol», cuprinzând materialele manifestărilor cultural-științifice «Mircea Eliade», ediția a doua, Chișinău, 1996, volum apărut la Chișinău în același an sub patronajul Liceului academic «Mircea Eliade», al Fundației «Mircea Eliade» și al Secției de științe socio-umane a Academiei de Științe din Republica Moldova aduce o notă aparte în spațiul contribuțiilor la studiul operei eliadești”; ■ Nicoleta Cliveț (*Eliade și legile curtoaziei*): „Un eseist de modă veche, documentat, dar timid, se dovedește a fi Ion Neagoș în cartea sa, *Mircea Eliade. Mitul iubirii*, apărută la Ed. Paralela 45, în 1999. Elementele de noutate ale eseului sunt strecurate cu maximă discreție și practic se pierde în noianul de trimiteri bibliografice, acestea tinzând să sufocă discursul, să-l transforme într-o simplă sinteză sau, mai rău, într-o compilație cu iz de lucrare de diplomă. Mult prea frecvent, autorul își exprimă părerea împreună cu altcineva sau pe urmele altcuiva, iar la mijloc stă nu atât modestia lui, cât o anumită eitare în a lua interpetarea pe con propriu”. □ *Amanta/Amantul anului 2000 – un concurs pentru maestrîi eroticii* vine cu alte precizări post-regulamentare: „Se vede treaba că *regulamentul* publicat de noi în nr. 3 strălucеa prin confuzie. Căci altminteri nu ne putem explica de ce atâtea dintre prezumtivii protagoniști ai acestui concurs ne trimit micro-antologii de prin volumele editate recent sau chiar de multă vreme. Concursul nostru se bazează însă pe *inedite*, el vrea să fie *foaia de temperatură* a temei erotice din anul de grație 2000. Altminteri, am fi putut-o lua finguri de la lenăchiță spre Marius Ianuș. Sau invers. Ce ne dorim noi – și ce le dorim tuturor poeților români *apți combatanți* în domeniu – e să primească

provocarea noastră ca pe o exigență interiorizată. Concursul e un stimulent, sau poate doar un pretext. Importantă cu adevărat va fi antologia care va cuprinde textele din cadrul său. Despre această antologie nu putem spune decât ceea ce se spune în reclamele despre *Pagini aurii*. Adică, ești în *Erotica 2000*, deci exiști. Nu ești, e prea riscant. Redacția noastră reamintește și cititorilor că, la sfârșit, vor trebui să opteze pentru un concurent, rugându-i, încă o dată, să aibă grijă de aceste pagini, spre a putea vota în deplină responsabilitate. Reamintim că la acest concurs au participat, până acum, domnii Andrei Bodiu (nr. 3), Viorel Mureșan și Ioan Radu Văcărescu (nr. 4), Aurel Pantea, Iustin Panța, Nicolae Coande și Marius Ianuș (nr. 5). Lor, celor din acest număr și celor din numerele viitoare – mult succes”; în acest număr sunt publicate poeme de: Nora Iuga, Daniel Pișcu, Mihai Vaculovski, Dorin Ploscaru și Augustin Ioan.

[IUNIE-IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE]

• În „Contrapunct” (nr. 6-9), Dan Bogdan Hanu consemnează un interviu cu Dan Stanca: *„Observ în lumea culturală două tendințe majore: cea dată de polul postmodernist și cea determinată de matricea de esență transcendentă. Până în prezent aceste două tendințe par a se contura ca direcții paralele și conțin un avertisment pentru aceia care s-ar încumeta să traverseze dintr-o parte în alta. Se poate întrevădea posibilitatea unei concilierii, a unei cât de fragile consubstanțialități, există speranța unui dialog între ele?/ După părerea mea, atitudinea postmodernistă nu poate să atingă fondul esențial al ființei umane. Eu nu cred că vom avea de-a face cu un om postmodern, chiar dacă aud tot mai multe voci care pledează în acest sens. Deși degradat, omul, în orice epocă ar trăi și în orice ambianță s-ar afla, păstrează memoria arhetipurilor, a unei obârșii celeste. (...) Aș spune că dialogul este posibil numai în măsura în care actualii ideologi, doctrinari, comentatori n-ar mai pune carul înaintea boilor. Așadar, omul este om ca fiu al lui Dumnezeu și abia în al doilea rând, după ce i s-a redat nuditatea esențială, putem vedea ce haine îmbracă, cum cad pe el ca turnat sau sunt largi și flutura ridicol. Postmodernismul este până la urmă o chestiune de garderobă, dar, ca să răsucesc o vorba binecunoscută, nu haina îl face pe om. (...) Adevărul este că că meșteșugul acesta al scrisului presupune riscuri enorme. Nu poți să uiți că este de fapt un substitut, aceasta este problema. Scriitorul vrea permanent să-și depășească condiția de scriitor. Pe de o parte, suferă că nu are un statut foarte bine definit, dar pe de altă parte, nici nu ar suporta un asemenea statut. Scriitorul are permanent vocația dezmărginirii, a rebeliunii față de orice ordine dată, el vrea tot timpul să fie viu și până la urmă, evident, eșuează. Atunci se simte un dezrădăcinat, un dezmoștenit”. Considerând postmodernismul „o acumulare de tensiuni nesoluționabile”, fără o „dimensiune a penitenței în discursurile sale, o sfidare a instanței divine”, încercând să „i se substituie printr-o pluritate a*

preocupărilor, intereselor și mentalităților printr-o ideologie combinatorie, poliformă, o izolare a conștiinței individuale”, Dan Stanca este de părere că imaginea conturată de Dan Bogdan Hanu este una prea „severă”: „Eu nu cred că el poate fi dictatorial. Există o mentalitate postmodernistă care poate să se transforme chiar în doctrină și evident tot ce e doctrină până la urmă îndoctrinează dar, cum spuneam și la începutul acestei discuții, omul rămâne om, adică fiul Domnului indiferent de hainele pe care le îmbracă. Nu știu dacă ați citit suita de articole publicate de H.-R. Patapievici în revista «Orizont» de la Timișoara despre omul recent. Acolo printr-o analiză rece, nimicitoare, perfect argumentată, deși înfiorată în același timp de un lirism foarte bine strunit, eseistul arată care sunt pericolele, infirmitățile, deficiențele acestui nou tip antropologic. E posibil ca postmodernismul să intre în această paradigma a omului recent. În orice caz el posedă o subtilitate remarcabilă. Dacă această subtilitate este dirijată într-un sens nociv atunci lucrurile se schimbă. (...) Spuneam că fondul esențial al ființei umane nu poate fi lezat, iar o atitudine postmodernă cred că nici nu-și propune așa ceva. Ceea ce nu mi se pare grav, ci doar trist este faptul că postmodernismul ignoră ființa aceasta esențială de care vorbesc. Se ocupa de suprafețe, de exterior, așa cum spuneți, e polimorf, combinatoriu, subtil și inteligent. Dar autorii postmoderni sunt autori de valoare când abandonează teoria, când se îndepărtează de curentul literar – despre care se spune că i-ar aparține. De exemplu, Mircea Cărtărescu e mare în cărțile sale – cred eu – tocmai acolo unde nu e postmodern și redevine ceea ce este el de fapt, un romantic nocturn, abisal, un «hierofant al abisului», așa cum mi se pare că își caracterizează niște personaje din *Orbitor*. Deci, încă o dată, postmodernismul ca orice curent literar specializat nu are cum să impună valoarea, să dicteze ierarhii”.

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, Constantin, 123, 124, 125,
291, 552, 576, 593
- Abraham, Florin, 607
- Abraham, Randolph, L. 131
- Adam, Anatol, 207
- Adam, Sergiu, 107
- Adameșteanu, Gabriela, 7, 11, 59, 75,
131, 173, 243, 246, 247, 254, 255,
563, 264, 270, 277, 295, 296, 348,
381, 449, 454, 461, 488, 557, 598,
626
- Aderca, F., 106
- Agârbiceanu, Ion, 334, 540
- Agopian, Ștefan, 93, 552, 569, 577,
578
- Ahmatova, Ana, 217
- Alboiu, George 27, 36, 37, 172, 188,
279, 382, 571
- Albu, Florența, 24, 90, 123, 156, 157,
216, 318, 486, 631
- Alexandrescu, Harald, 580
- Alexandrescu, Horia, 441
- Alexandrescu, Raluca, 283, 341, 373,
447, 491, 509, 557, 579, 619,
- Alexandrescu, Sorin, 12, 43, 56, 62,
93, 110, 134, 184, 194, 241, 242,
243, 264, 307, 347, 413, 430,
454, 498, 529, 553, 577, 586, 587,
594, 663,
- Alexandrescu, Vlad 8, 491,
- Alexandru, Ioan 37, 419, 515, 553,
578
- Alexandru, Radu F. 12,
- Alexiu, Lucian, 552
- Al-George, Sergiu 168, 234, 419,
420, 421, 662
- Almosnino, George, 123, 124, 125
- Alui Gheorghe, Adrian, 430, 576
- Andreescu, Gabriel, 8, 11, 19, 20, 53,
71, 77, 128, 130, 157, 173, 246,
254, 255, 263, 264, 285, 286, 295,
296, 442, 508, 626
- Andrić, Ivo, 483
- Andriescu, Radu, 406
- Andru, Vasile, 291
- Anghel, Paul, 160
- Anghelescu, Mircea, 184, 185, 287,
574, 575, 595, 545
- Anghelescu-Irimia, Mihaela, 62, 189,
194, 291,
- Antohi, Sorin, 199, 283
- Anton, Fabian, 123
- Anton, Ted, 447
- Antonesei, Liviu, 77, 283, 284, 291,
318, 549
- Antoniou, Corneliu, 430
- Apostoiu, George, 44
- Ardeleanu, George (Gheorghe), 303
- Arendt, Hannah, 252
- Arghezi, Mitzura, 30
- Arghezi, Tudor, 85, 64, 85, 87, 91,
105, 108, 120, 227, 232, 260, 268,
330, 337, 344, 361, 394, 416, 457,
471, 540, 591, 657, 658
- Arieșan, Claudiu T., 363

Arieșanu, Iuliu Cristian, 208
 Arion, George, 93, 502, 553, 577,
 581, 582, 595, 606
 Armanca, Brîndușă, 343
 Aron, Raymond, 136
 Arun, George, 93
 Ash, Timothy Garton, 12
 Ashbery, John, 165
 Astner, Michael, 274
 Atanasiu, Călin, 11
 Augustin, Ioan, 306, 307, 335, 667
 Avakian, Dumitru, 39
 Avramescu, Cătălin, 277,
 Avramescu, Ramona, 343, 626
 Avramescu, Tiberiu, 259, 291, 506

B

Babeți, Adriana, 61, 385, 481, 485,
 589, 590
 Bacalu, Andrei, 502
 Baci, Camillo, 497
 Baci, Ioan, 104
 Baconsky, Teodor, 175, 176, 277, 647
 Baconsky, A. E., 540, 541, 544,
 Bacovia, George, 82, 87, 256, 373,
 379, 416, 471, 635, 658
 Badea, Cătălin, 313
 Badea, Dan C., 452
 Badiu, Izabella, 167
 Baghiu, Vasile, 291
 Bailey, Paul, 63
 Bakk, Miklos, 409, 508
 Balaci, Alexandru, 39, 44, 291
 Balaj, Veronica, 275
 Balotă, Nicolae, 44, 84, 117, 118,
 119, 120, 121, 122, 123, 134, 136,
 137, 180, 181, 254, 287, 291, 320,
 391, 394, 437, 461, 529, 650
 Baltag, Cezar, 55, 60, 266, 439, 661
 Banciu, Paul Eugen, 485
 Banu, George, 231, 384
 Banuș, Maria, 108, 480, 593, 602, 603
 Baranga, Aurel, 595
 Barbăneagră, Paul, 470, 477, 478,
 497, 512, 661
 Barbilian, Dan, 359
 Barbu, Constantin 188, 367,
 Barbu, Daniel, 277
 Barbu, Eugen, 66, 76, 108, 135, 147,
 160, 181, 231, 238, 300, 301, 334,
 381, 403, 408, 435, 439, 450, 451,
 541, 653, 655
 Barbu, Ion, 61, 64, 216, 256, 335,
 359, 361, 540, 602, 620, 654, 658
 Barbu, Petre, 569
 Barbu, Viorel, 44, 281,
 Baștovoi, Ștefan, 524
 Bădiliță, Cristian, 468, 469, 470, 477,
 478, 497, 511, 512, 670
 Băicuș, Iulian, 340, 453, 579, 670
 Bălașa, Marin Marian, 421
 Bălăcioiu, Ecaterina, 389
 Bălăeț, Dumitru, 17, 26, 50, 174, 396,
 626
 Bălăiță, George, 291, 362
 Bălănuță, Leopoldina, 138, 584
 Bălu, Ion, 218
 Bănulescu, Daniel, 291, 335, 563
 Bănulescu, Ștefan, 85, 266, 381, 382,
 439, 448, 509, 512, 513, 536
 Bărbulescu, Radu, 642
 Bârna, Nicolae, 420, 421
 Bârsan, Victor, 77
 Beligan, Anamaria, 12, 61, 576, 670
 Beliș, Vladimir, 633
 Benda, Julien, 110
 Benga, Grațîela, 61, 578
 Beniuc, Mihai, 104, 107, 109, 136,
 161, 438, 440, 557
 Bentoiu, Pascal, 56
 Bercea, Radu, 2635, 265, 405, 464
 Berdiaev, N. , 17
 Berescu, Cătălin, 193
 Berindei, Dan, 282

Berindei, Mihnea, 78
 Bernea, Ernest, 188, 270,
 Bernea, Horia, 12, 174, 265, 464,
 518, 647, 648
 Besançon, Alan, 283
 Bhabha, Homi, 598
 Bhose, Amita, 420
 Biciușcă, Florin, 308
 Biscăreanu, Adriana, 16
 Bittel, Adriana, 226, 590, 642
 Blaga, Cornelia, 315
 Blaga, Dorli, 219, 315
 Blaga, Lucian, 39, 65, 112, 123, 136,
 152, 138, 165, 181, 291, 234, 257,
 260, 315, 331, 362, 367, 412, 417,
 454, 460, 506, 516, 541, 545, 558,
 656, 659
 Blandiana, Ana, 14, 42, 45, 52, 61,
 71, 76, 87, 94, 101, 137, 181, 198,
 207, 279, 322, 357, 439, 462, 505,
 517, 547, 582, 585, 643, 645, 673
 Blecher, M., 89, 587
 Bloom, Harold, 414
 Boari, Mircea, 279, 410
 Bobe, T.O., 72, 189, 241, 488, 620,
 653
 Bodiu, Andrei, 172, 189, 310, 420,
 454, 459, 489, 523, 580, 619, 637,
 668, 673
 Bogdan, Andrei, 663
 Bogdanović, Predrag, 422
 Bogza, Geo, 105, 108, 478, 479, 529,
 653
 Bohanțov, Dorina, 470
 Boia, Lucian, 33, 149, 277, 278, 378,
 384, 449, 503, 606
 Boiangiu, Magdalena, 385
 Boldea, Iulian, 310, 311, 395, 401, 526
 Bolog, Christian, 664
 Borbély, Ștefan, 127, 185, 285, 292,
 320, 420, 488, 504, 508, 536, 544,
 556, 579, 673
 Borcilă, Mircea, 208, 291
 Bordaș, Liviu, 544
 Boșca-Mălin, Oana, 222
 Bot, Ioana, 562
 Botez, Mihai, 53, 276, 321, 359, 443,
 619, 646
 Botstein, Leon, 656
 Botta, Dan, 354, 531,
 Botta, Emil, 139, 541
 Bourdieu, Pierre, 435, 553
 Boz, Lucian, 30
 Brad, Ion, 109, 403, 404, 438, 611
 Braga, Corin, 63, 127, 253, 509, 673
 Bran, Mirel, 306, 333,
 Branea, Daciana, 62
 Bratu, Savin, 306, 333, 673
 Brătescu, Geta, 673
 Breazu, Constandina, 103
 Breazu, Ion, 336, 401
 Breban, Nicolae, 45, 64, 71, 91, 133,
 161, 179, 209, 216, 230, 239, 257,
 268, 271, 279, 307, 332, 362, 364,
 372, 381, 383, 390, 432, 440, 464,
 475, 476, 480, 490, 501, 524, 536,
 538, 539, 555, 567, 571, 576, 580,
 595, 604, 609, 616, 630, 649, 650
 Brezeianu, Andrei, 457
 Brezianu, Barbu, 79, 174
 Brucan, Silviu, 36, 106, 205, 347,
 389, 397
 Bruckner, Pascal, 619
 Brudașcu, Dan, 208
 Brumaru, Emil, 37, 291, 571
 Buber, Martin, 320
 Buciu, Marian Victor, 40, 151, 596
 Buculei, Mihai, 243
 Bucurenci, Dragoș-Radu, 455
 Buduca, Ioan, 91, 150, 160, 239, 266,
 279, 283, 291, 294, 315, 341, 355,
 371, 489, 524, 617, 637
 Bulei, Ion, 252, 624
 Bulgăr, Gheorghe, 216, 561, 604

Bumbu, Lucia Simona, 196
 Bunaru, Eugen, 363, 485
 Buñuel, Luis, 126
 Burac, Andrei, 14, 207
 Burlacu, Doru George, 402
 Burța (Cernat), Bianca, 191
 Buruciuc, Mircea Aurel, 458
 Busuioc, Aurel, 14, 576
 Busuiocanu, Alexandru, 157
 Butnaru, Leo, 14, 82, 552, 577
 Buzea, Constanța, 137, 156, 276
 Buzera, Ion, 446
 Buzura, Augustin, 53, 72, 93, 144,
 150, 207, 233, 260, 267, 321, 340,
 345, 425, 487, 513, 573, 576, 595
 Buzzeti, Adriano Monti, 660

C

Cage, John, 598
 Cajal, Nicolae, 131, 647
 Callimachi, Dimitrie, 235
 Calvus, Jehan, 503
 Cap-Bun, Marina, 104
 Čapek, Hrabal, 590
 Caragiale, Mateiu, 57, 79, 87, 114,
 118, 163, 204, 259, 261, 311, 331,
 379, 394, 436, 622, 637, 651
 Caraion, Ion, 85, 179, 260, 389, 399,
 491, 604
 Caramitru, Ion, 24, 39, 43, 55, 75,
 80, 86, 138, 143, 152, 173, 243,
 259, 366, 430, 431, 462
 Caranica, Nicu, 100, 157, 212, 661
 Carmel, Shaul, 207, 426
 Carol al II-lea, 155, 250, 515
 Carol I, 560
 Carroll, Lewis, 598
 Carp, Petre P., 560, 653
 Cartianu, Grigore, 635
 Casarani, David, 162
 Cassian, Nina, 41, 106, 108, 214,
 430, 452, 467, 479, 502, 576, 593,
 602, 628

Catanoy, Nicholas, 207
 Cazaban-Tătaru, Bogdan, 571
 Cazimir, Ștefan, 50, 267, 626
 Călinescu, Alexandru, 325, 385, 466,
 509, 551, 626
 Călinescu, Armand, 380
 Călinescu, Florin, 267
 Călinescu, G., 22, 28, 29, 46, 47, 56,
 60, 64, 65, 85, 91, 99, 105, 106,
 108, 121, 175, 199, 213, 218, 232,
 259, 260, 268, 306, 315, 331, 332,
 335, 361, 366, 367, 399, 451, 455,
 481, 482, 485, 494, 505, 513, 526,
 562, 563, 604, 632, 649, 652, 653,
 663
 Călinescu, Matei, 25, 60, 131, 134,
 229, 266, 337, 529, 655
 Cărtărescu, Ioana, 368
 Cărtărescu, Mircea, 27, 38, 61, 70,
 74, 87, 95, 126, 137, 150, 151,
 152, 184, 193, 210, 228, 238, 253,
 260, 266, 267, 283, 307, 336, 352,
 367, 405, 423, 428, 435, 444, 449,
 477, 487, 503, 509, 518, 521, 566,
 577, 591, 619, 630, 646, 648, 668,
 672
 Câmpeanu, Pavel, 153, 304, 332, 443
 Câmpeanu, Radu, 198
 Câmpeanu, Roger, 155, 176
 Căndea, Virgil, 39, 281
 Cărneci, Magda, 76, 184, 282, 283,
 291, 373, 463, 517, 605
 Cârstea, Svetlana, 171, 618
 Cârșina, Sanda, 507
 Ceaușescu, Nicolae, 8, 26, 35, 60, 68,
 75, 86, 91, 147, 205, 220, 232,
 249, 261, 268, 285, 298, 301, 321,
 334, 396, 403, 410, 421, 434, 439,
 448, 457, 470, 474, 477, 480, 496,
 499, 529, 561, 566, 582, 599, 628
 Celac, Mariana
 Celac, Marin

Celan, Paul
 Cerkez, Matei
 Cernat, Paul, 171, 182, 188, 195, 239,
 262, 308, 352, 428, 453, 460, 486,
 554, 575, 618, 635
 Cernăianu, Călin L., 632, 653
 Cernătescu, Radu, 30
 Certeau, Michel de, 597
 Cesereanu, Ruxandra, 62, 126, 217,
 251, 291, 376, 414, 536, 543, 647
 Cheianu, Constantin, 14
 Cheie-Pantea, Iosif, 291
 Chelaru, Marius, 110
 Chetrinescu, Dana, 275, 363
 Chețan, Maria, 126
 Chevereșan, Cristina, 61, 166, 364
 Chifu, Gabriel, 253, 430
 Chihaia, Carmen, 44, 374
 Chihaia, Pavel, 100
 Chioaru, Dumitru, 119, 414
 Chiper, Tita, 33, 235, 280, 455, 471,
 571
 Chireac, Bogdan, 339
 Chiriac, Dan, 313
 Chiriac, Teo, 523
 Chirilov, Mihai, 191
 Chivu, Marius, 191
 Christi, Aura, 125, 490
 Christie, Agatha, 650
 Ciachir, Dan, 104, 404
 Cimpoi, Mihai, 30, 39, 44, 55, 291,
 452
 Ciobanu, Mircea, 37, 124, 437
 Ciobanu, Nicu, 642
 Ciobanu, Radu, 47, 81
 Ciobanu, Vitalie, 14, 65, 157, 272,
 339, 340, 553, 577, 594
 Ciocârlie, Livius, 12, 18, 25, 153,
 173, 184, 209, 218, 248, 284, 294,
 310, 319, 331, 378, 392, 397, 430,
 472, 485, 487, 531, 577, 581, 591,
 617
 Cioculescu, Barbu, 32, 100, 562, 593
 Cioculescu, Simona, 55
 Cioculescu, Șerban, 518, 562, 563
 Cionoff, Șerban, 303
 Ciopraga, Constantin, 55, 225, 291,
 519, 604
 Cioran, Emil, 10, 57, 106, 117, 128,
 163, 213, 238, 245, 269, 318, 330,
 331, 354, 370, 380, 386, 391, 397,
 427, 433, 440, 454, 472, 487, 491,
 513, 520, 529, 539, 566, 577, 586,
 647, 648, 661
 Ciorănescu, Alexandru, 386
 Ciorbea, Victor, 148
 Cioroianu, Adrian, 17, 340, 442, 455,
 581, 616
 Cios, Irina, 191
 Cipariu, Dan Mircea, 138
 Cistelecan, Al., 93, 100, 125, 200,
 283, 308, 400, 409, 503, 522, 665
 Ciubuc, Bogdan, 241, 555
 Ciubuncan, Eugenia, 45
 Ciuhandu, Gheorghe, 12
 Ciupea, Ioan, 12
 Ciupureanu, Ionel, 576
 Ciurea, Ștefania, 191
 Ciurtin, Eugen, 571, 663
 Cleopa, Ilie, 647
 Cliveț, Nicoleta, 313, 522, 664
 Coande, Nicolae, 291, 522, 667
 Cocea, N.D., 30
 Codreanu, Theodor, 98, 155, 170,
 214, 216, 380, 652
 Codrescu, Andrei, 162, 164, 165, 515
 Codrescu, Răzvan, 49, 188
 Codruț, Mariana, 291
 Cofan, Alunița, 422
 Cojar, Ion, 43
 Colăbneac, Alexei, 207
 Cole, Tim, 162
 Colombani, Jean-Marie, 132
 Comănescu, Denisa, 93, 405, 509

- Comănescu, Patricia, 507
 Condeescu, Alexandru, 23, 55, 68, 291, 502, 551
 Connor, Steven, 189
 Constantin, Ilie, 60, 238, 466, 467, 642
 Constantin, Valentin, 10
 Constantinescu, Claudiu, 477
 Constantinescu, Cornel Radu, 22
 Constantinescu, Emil, 9, 37, 39, 43-45, 55, 67, 70, 72, 75, 80, 128, 142, 173, 197, 206, 207, 211, 218, 223, 234, 236, 237, 242, 247, 248, 254, 255, 263, 271, 285, 286, 292, 305, 322, 346, 378, 381, 403, 431, 442, 450, 457, 472, 480, 512, 516, 547, 587, 588, 626, 640
 Constantinescu, Ioan, 31, 55
 Constantinescu, Magdalena, 207
 Constantinescu, Mihaela, 543, 544
 Constantinescu, Mircea, 253
 Constantinescu, Romanița, 276
 Constantiniu, Florin, 498
 Coomaraswamy, Amanda, 660
 Coposu, Corneliu, 95, 149, 206, 457, 547, 572
 Corbea, Andrei, 131, 187, 242, 437, 446
 Corbu, Daniel, 291
 Cordoș, Sanda, 118, 317, 364, 398, 399, 487, 647
 Corlaci, Ben, 290, 604
 Corn, Sebastian A., 196
 Cornea, Andrei, 11, 35, 132, 145, 153, 220, 225, 285, 295, 332, 371, 489, 490, 503
 Cornea, Doina, 11, 19, 53, 77, 201, 264, 303, 321, 661
 Cornea, Paul, 64, 106, 146, 153, 188, 225, 232, 233, 243, 332, 385, 574, 617
 Corniș-Pop, Marcel, 597
 Coruț, Pavel, 188
 Cosașu, Radu, 131, 159, 184, 351, 477, 539
 Cosma, Viorel, 93, 395, 430
 Cosmeanu, Marius, 409
 Costa, Iosif, 93
 Costache, Adrian, 56, 193, 239, 385, 411, 487, 496, 576
 Coșoveanu, Crina, 11, 580
 Coșoveanu, Dorana, 19
 Coșoveanu, Gabriel, 413, 553, 578, 596
 Coșovei, Traian T., 37, 291, 361, 423
 Cotruș, Aron, 366, 491
 Cotruș, Ovidiu, 437, 485, 529
 Courriol, Jean Louis, 625, 642
 Courtois, Stéphane, 133, 282
 Covaci, Laura, 335, 409
 Crainic, Nichifor, 106, 108, 491, 612, 647
 Crama, Mihail, 604
 Crăciun, Alexandra, 423
 Crăciun, Camelia, 666
 Crăciun, Dana, 62, 168
 Crăciun, Gheorghe, 89, 187, 209, 241, 261, 283, 373, 405, 444, 445, 452, 490, 503, 509, 526, 551, 580
 Creția, Petru, 56, 98, 154, 188, 247, 584, 648, 652
 Crețu, Ion, 212
 Cristea, Casandra, 507
 Cristea, Dan, 55, 430, 577, 650
 Cristea, Mihaela, 68
 Cristea, Radu Călin, 283
 Cristea, Tudor, 404, 405
 Cristea, Valeriu, 131, 179, 229, 456, 582
 Cristea-Enache, Daniel, 48, 70, 421, 456
 Cristescu, Maria-Luiza, 291
 Cristofor, Ion, 291

Cristoiu, Ion, 104, 127, 142, 177,
278, 396, 430, 489, 524, 616
Crivăț-Vasile, Adolf, 213
Crohmalniceanu, Ovid S., 64, 106,
108, 218, 233, 382, 409, 428, 434,
444, 449, 453, 454, 463, 490, 495,
567, 617, 628
Croitoru, Adrian, 126
Crudu, Dumitru, 291, 313, 523
Csejka, Gerhardt, 428
Csordas, Gábor, 591
Cubleșan, Constantin, 104, 216, 397,
544
Cucuian, Simona Ioana, 313
Cugno, Marco, 475, 642
Culcer, Dan, 662
Culianu, Ioan Petru, 214, 252, 273,
278, 391, 447, 460, 529, 557, 661
Culler, Jonathan, 194
Cunningham, Valentine, 62, 446
Cușa, Ioan, 661
Cușnarencu, George, 279, 291, 411,
540, 576, 647
Cuțitaru, Codrin Liviu, 287, 446,
509, 557
Cuza, A.C., 46, 235, 561, 641

D

Dabija, Alexandru, 93
Dabija, Nicolae, 523
Daian, Paul, 291
Damaschin, Dan, 202
Damian, Ștefan, 110, 131, 173, 279,
306, 335, 379, 439, 464, 497, 648
Dan, Nicușor, 478
Dan, Vasile, 126, 314, 417, 637
Dancă, Wilhelm, 662
Danciu Petniceanu, Nicolae, 27
Daneliuc, Mircea, 422, 438
Daniel, Jean, 28
Danovici, Pătrașcu, 553, 595

Darie, Alexandru, 184, 595
Dascăl, Mihai, 85, 291
Dascălu, Bogdan Mihai, 601
Dascălu, Crișu, 485
Daskalova, Krassimira, 446
Datcu, Iordan, 436
David, Emilia, 191
Dănciulescu, Sina, 414
Dănilă, Dan, 207
Deaconescu, Ion, 106, 397
Deciu, Andreea, 585
del Conte, Rosa, 55, 213, 625
Deleanu, Daniel, 57
Deleanu, Iulia, 422
Deligiorgis, Stavros, 642
Deniforescu, Dora, 313
Derer, Peter, 192
Derrida, Jacques, 338, 413
Derșidan, Ioan, 208
Deșliu, Dan, 53
Diaconu, Marin, 249, 264
Dima, Simona-Grazia, 126, 276, 394,
486, 599
Dimisianu, Gabriel, 27, 70, 155, 160,
219, 231, 239, 243, 291, 334, 340,
470, 640
Dimisianu, Georgeta, 268
Dimitrov, Gh., 380
Dimov, Leonid, 37, 85, 230, 521,
571, 603, 604, 634
Din, Roxana, 126, 507
Dincă, Dumitru, 438
Dinescu, Mircea, 8, 18, 51, 67, 76,
105, 128, 174, 181, 192, 260, 285,
306, 346, 396, 438, 458, 461, 510,
567, 601
Dinițoiu, Adina, 191
Dinu, Liviu, 478
Djilas, Milovan, 341
Dobrescu, Al., 173, 175, 403, 466
Dobrescu, Caius, 64, 184, 276, 291,
335, 353, 69, 406, 409, 418, 440,
441, 489, 503, 508, 607, 635

Dobrescu, Răsvan, 50
 Dobrogeanu-Gherea, Constantin, 16,
 58, 340
 Dohi, Alexandru, 207
 Doinaș, Ștefan Aug., 38, 44, 55, 59,
 72, 144, 152, 216, 245, 264, 277,
 344, 350, 376, 409, 461, 473, 529,
 540, 582, 603, 604, 607
 Dondorici, Iulia, 191
 Dorian, Dorel, 131
 Dorian, Gellu, 239
 Dorneanu, N., 106
 Doroholshi, Claudia Ioana, 600
 Draghici, Georgeta, 311
 Draghinescu, Rodica, 181, 291
 Dragolea, Mihai, 187, 309, 446, 487,
 555
 Dragomir, Caius Traian, 28, 43, 104,
 160, 216, 253, 281, 326, 328, 397,
 421, 438, 451, 653
 Dragoș, Dumitru, 159
 Drăgan, I.C., 104
 Drăgan, Ioana, 425, 433
 Drăgan, Mihai, 18, 519
 Drăgan, Radu, 102, 385
 Drăgănescu, Mihai, 18, 425
 Drăghici, Ștefan, 527, 663
 Drumea, Domnica, 195, 262, 503
 Dumezil, Georges, 497
 Dumitraș, Maxim, 487
 Dumitrașcu, Aurel, 215
 Dumitrașcu, D., 104
 Dumitrașcu, Gheorghe, 607
 Dumitrescu, Anda, 333
 Dumitrescu, Aurelian Titu, 125, 291,
 306, 475
 Dumitrescu, Florin, 191, 491
 Dumitrescu, Geo, 100, 230, 243, 290,
 291, 470, 471, 506, 542, 553, 562,
 578, 592, 593, 596, 603, 604
 Dumitrescu, Irina, 224
 Dumitrescu, Mircia, 506, 550

Dumitrescu, Sorin, 646, 647
 Dumitrescu, Ticu, 8, 21, 129, 148
 Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, 39, 55,
 213, 603
 Dumitriu, Ana-Maria, 270
 Dumitriu, Claudia, 447
 Dumitriu, Petru, 108, 238, 267, 399,
 404, 408, 425, 628, 653
 Dumitru, Ana-Maria, 350
 Dună, Delia, 430
 Durand, Gilbert, 660
 Duras, Marguerite, 598
 Duță, Victor, 303, 556

E

Eagleton, Terry, 62
 Eco, Umberto, 431, 535
 Economu, Maria, 616, 623
 Eliade, Mircea, 38, 61, 85, 100, 107,
 155, 163, 207, 213, 238, 259, 269,
 273, 307, 326, 330, 354, 366, 386,
 391, 397, 419, 427, 440, 497, 505,
 514, 520, 529, 538, 565, 586, 627,
 648, 656, 658
 Eliot, T.S., 593
 Elvin, B., 131, 176
 Eminescu, Mihai, 18, 22, 24, 28, 29,
 31, 32, 37, 39, 40, 43, 44, 45, 46,
 54, 56, 59, 60, 65, 67, 70, 75, 79,
 83, 86, 90, 96, 97, 100, 104, 105,
 110, 112, 117, 134, 138, 142, 152,
 154, 172, 188, 212, 222, 225, 230,
 239, 250, 258, 259, 272, 278, 287,
 311, 330, 358, 364, 367, 375, 378,
 395, 411, 426, 430, 447, 451, 489,
 502, 504, 517, 525, 537, 553, 558,
 559, 569, 574, 582, 584, 598, 603,
 605, 613, 614, 621, 624, 632, 637,
 641, 646, 650, 652, 657
 Emmerich, Wolfgang, 446
 Enache, Victor, 104
 Ene, Gheorghe, 283, 444, 487, 503,
 554

Ene, Viorel, 580
Enescu, Ion Mircea, 193
Enescu, Radu, 437
Enescu, Teodor, 420
Eszterházy, Péter, 598
Evdokimov, Paul, 126, 647
Everac, Paul, 70, 279

F

Fanache, V., 104, 216, 397, 402, 542
Farkas, Jenő, 642
Fati, Sabina, 191, 409
Fântâneru, Ctin., 88
Felea, Lidia, 550, 555, 581
Felea, Victor, 550, 555, 581
Felecan, Daiana, 523
Feraru, Margareta, 291
Ferencz, Zsuzsana, 342
Filimon, Mariana, 156, 540
Filipciuc, Ion, 652
Filipescu, Radu, 11, 53, 173, 263
Finkenthal, Michael, 120, 318
Firan, Carmen, 35
Firică, Ștefan, 424
Fischer, Iancu, 580
Fischhof, Andrei, 207
Flămând, Dinu, 37, 275, 374, 392
Flora, Ioan, 55, 150, 291, 380, 418, 421, 486, 487, 503, 570
Florescu, Nicolae, 99, 360, 538
Florian, Radu, 106, 287, 302
Foartă, Șerban, 100, 188, 249, 291, 485
Fondane, Benjamin (vezi și Fundoianu, B.), 318, 491
Fotache, Marcel, 288
Fotache, Oana, 595
Fox, Brunea, 34, 479
France, Anatole, 11, 186, 286
Frățilă, Dana, 499
Frintelată, Nicolae Dan, 24
Fundoianu, B. (vezi și Fondane, Benjamin), 265, 320, 485, 491, 571

Funieru, Alexandru, 313
Furet, François, 282, 356, 479

G

Gál, József, 662
Galaction, Gala, 85, 364, 366
Galaicu-Păun, Em., 14, 340, 513, 522, 576
Galbraith, John Kenneth, 556
Galeriu, Cristian, 403, 644
Gallagher, Tom, 20
Galu, Cristina, 126, 507
Gană, George, 366, 574
Ganț, Dumitru, 12
Garaudy, Roger, 296, 341, 355, 638
Garofeanu, Ruxandra, 68
Garrigos, Joaquin, 642
Gaster, Moses, 660
Gălățanu, Mihail, 335, 607
Gânj, Mihai, 419
Gârbea, Horia, 28, 291, 335, 502, 530, 553, 563, 569, 577, 594
Gârneț, Vasile, 340
Genaru, Ovidiu, 252
George, Alexandru, 29, 57, 58, 131, 160, 197, 278, 280, 289, 318, 337, 380, 394, 395, 399, 407, 408, 423, 423, 424, 446, 498, 517
Georgescu, Adriana, 299
Georgescu, Costin, 129, 263, 343, 626
Georgescu, Dakmara, 10
Georgescu, Emil, 108, 174
Georgescu, Nicolae, 98, 154, 559, 560, 561, 632, 633, 652
Georgescu, Paul, 108, 174, 266, 267, 280, 364, 381, 405, 421, 439, 479, 509
Ghenciulescu, Ștefan, 192
Gheo, Radu Pavel, 188, 273
Gheorghe, Alexandru, 27
Gheorghe, Dana, 191
Gheorghe, Ion, 66, 604

- Gheorghe, Tudor, 608, 609
 Gheorghiu, Mihai Dinu, 186, 240,
 258, 269, 284, 292, 293, 294, 426,
 434, 489, 490, 551
 Gheorghiu, Tașcu, 550
 Gheorghiu, Virgil, 666
 Gheorghiu, Virginia, 10
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 261, 408,
 410
 Gheran, Nicolae, 85, 95, 154, 298
 Gheț, Monica, 320
 Gheție, Ion, 55
 Ghica, Ion, 18
 Ghica, Marius, 146, 577
 Ghilimescu, Ștefan Ion, 407
 Ghinea, Cristian, 138, 455, 616
 Ghiță, Cătălin, 416
 Ghiu, Bogdan, 184, 266, 291, 339,
 499, 552, 568, 577, 605
 Gibescu, George, 291
 Ginsberg, Allen, 57, 516
 Girard, René, 506
 Glăvan, Gabriela, 485, 599
 Gligor, Garofița, 62
 Gligor, Traian, 207
 Gociman, Cristina, 307
 Godeanu, Ioan, 195, 262, 503
 Goga, Octavian, 40, 67, 344, 610
 Golea, Claudia, 93
 Goma, Paul, 53, 64, 102, 131, 135,
 161, 173, 179, 216, 217, 238, 260,
 278, 312, 330, 387, 395, 399, 403,
 409, 415, 432, 451, 461, 472, 474,
 522, 541, 566
 Gombrowicz, W., 553, 569
 Gordimer, Nadine, 168
 Gorga, Adriana, 406
 Gorun, Mircea, 207
 Got, Petre, 112, 291
 Graham, David, 165
 Grăsoiu, Liviu, 360, 468, 505, 517,
 594, 630
 Greceanu, Adela, 604
 Greenblatt, Stephan, 62
 Grigor, Andrei, 423
 Grigorcea, Ana Maria, 558, 616
 Grigorcea, Vasile, 558, 616, 621, 623
 Grigore, Dan, 93
 Grigorescu, Dan, 100, 291, 540
 Grigorescu-Pană, Irina, 62
 Grigurcu, Gheorghe, 27, 29, 45, 82,
 103, 108, 125, 131, 133, 135, 204,
 214, 217, 239, 249, 278, 291, 296,
 321, 338, 390, 401, 409, 414, 437,
 450, 461, 465, 496, 513, 529, 532,
 584, 596, 616, 651
 Grosu, Jean, 187
 Groșan, Ioan, 31, 174, 283, 325, 502,
 524, 551, 572, 600
 Groza, Petru, 101, 193, 218, 344, 542
 Guga, Mihaela-Elena, 513
 Gulea, Dan, 191, 579
 Gulea, Stere, 143, 264, 403
 Gusti, Sanda, 176, 251
 Guță, Adrian, 191
 Gvozdenovici, Slavomir, 553
 György, Konrád, 362, 589, 624
 Gyr, Radu, 108, 313, 380, 491

H

- Hadji-Culea, Cristian, 144
 Hanc, Daniel, 126
 Handabura, Lidia, 553, 595
 Handoca, Mircea, 61, 106, 131, 155,
 291, 427, 514, 658
 Hangiu, Ion, 561
 Hanu, Dan Bogdan, 523, 667
 Harasimowicz-Zarzecka, Irena, 405
 Hassner, Pierre, 282
 Havel, Václav, 174, 492, 504
 Hayek, Friedrich A., 136
 Hărpău, George, 192
 Hedeș, Dana, 507
 Heidegger, Martin, 174, 354

Heinen, Armin, 223
 Heitmann, Klaus, 428, 437
 Helman, Arnold, 643
 Hobsbawn, Eric, 433
 Hodoș, Simona, 243
 Hoisie, Andrei, 10
 Holban, Ioan, 42, 266, 397
 Horea, Irina, 176
 Horia, Vintilă, 12, 238, 386, 387,
 647, 661, 666
 Horodincă, Georgeta, 106, 536
 Hossu-Longin, Lucia, 143
 Houellebecq, Michel, 288
 Hrehor, Constantin, 291
 Hugo, Victor, 23, 39, 227, 583, 587
 Husti, Laura, 507

I

Iacob, Valentin, 335
 Iancu, Traian, 580
 Ianculescu, Dinu, 207
 Ianuș, Marius, 70, 195, 262, 502,
 503, 522, 550, 606, 666
 Iaru, Florin, 89, 150, 184, 193, 262,
 283, 503, 605, 635
 Ibrăileanu, G., 56, 91, 519, 586
 Idel, Mosche, 245, 447
 Ierunca, Virgil, 11, 19, 64, 99, 134,
 157, 173, 179, 209, 215, 223, 260,
 266, 268, 390, 433, 449, 460, 502,
 529, 541, 578, 637, 660
 Ignat, Mihai, 171, 618
 Ignat, Nestor, 106, 250
 Ilfoveanu, Sorin, 93
 Iliescu, Elvira, 102, 541
 Iliescu, Ion, 18, 39, 42, 53, 66, 72,
 76, 78, 128, 142, 145, 172, 176,
 177, 205-207, 209, 215, 235-237,
 248, 254, 285, 286, 305, 343, 357,
 388, 390, 396, 448-450, 465, 474,
 480, 559, 582, 585, 588, 592, 640,
 641

Iliescu, Matei, 230
 Iliescu, Nicolae, 65, 407, 279, 446,
 553
 Ilieșiu, Sorin, 11
 Iloaie, Maria, 623
 Ioanid, Doina, 195, 262, 503, 618
 Ioanid, Ion, 180
 Ioanid, Radu, 158, 220, 295, 304
 Ionel, Nicolae, 291
 Ionesco, Marie-France, 286
 Ionescu, Andrei, 291
 Ionescu, Cazimir, 50, 51
 Ionescu, Constantin Dudu, 580
 Ionescu, Eugen, 229, 286, 330, 386,
 491, 529, 661
 Ionescu, Gelu, 173, 180, 401
 Ionescu, Ion, 290
 Ionescu, Irina, 191
 Ionescu, Liliana, 191
 Ionescu, Mariana, 291
 Ionescu, Mircea M., 580
 Ionescu, Nae, 58, 108, 212, 249, 250,
 318, 344, 354, 380, 427, 612, 647
 Ionescu, Vlad, 243
 Ionescu-Quintus, Mircea, 50, 67, 198,
 272
 Ionică, Cristina, 191, 209, 261, 554
 Ioniță, Florin, 89, 307, 383
 Iordache, Claudiu, 358, 425
 Iordache, Ileana, 460
 Iordache, Roxana, 40
 Iordan, Iorgu, 106
 Iorga, Nicolae, 29, 58, 105, 199, 212,
 223, 330, 494, 561
 Iorgovan, Antonie, 281, 607
 Iorgulescu, Mircea, 16, 32, 67, 109,
 124, 132, 153, 158, 169, 231, 233,
 239, 276, 293, 295, 304, 332, 340,
 365, 399, 442, 454, 475
 Iosif, Dan, 438
 Iova, Gheorghe, 277, 283, 444, 487,
 501-503, 553, 555, 576, 577, 594,
 619

Iova, Gia, 569
 Iovan, Ioan, 595
 Iovițu, Cristian, 499
 Irimescu, Ion, 55
 Irod, Maria, 596
 Isărescu, Mugur, 18, 23, 39, 82, 173, 223, 297
 Istrati, Panait, 16, 326, 330, 381, 399
 Itu, Mircea, 213, 326, 421
 Iuga, Nora, 123, 291, 507, 540, 552, 577, 667
 Iulian, Rodica, 238
 Ivana, Dragoș, 444
 Ivanciuc, Cornel, 275, 402, 553, 578, 596
 Ivanovici, Victor, 642
 Ivasiuc, Alexandru, 103, 280, 362, 388, 409, 541
 Ivănescu, Ruxandra, 309, 401, 487, 526, 664

J

James, William, 120
 Jansen, Monica, 307
 Jaspers, Karl, 64
 Jeanrenaud, Magda, 287
 Jebeleanu, Alexandru, 60
 Jebeleanu, Eugen, 106, 108, 479, 529, 593, 603, 629
 Johnson, Barbara, 62
 Joseph, Jean-Claude, 589, 664
 Jospin, Lionel, 161
 Joyce, James, 598
 Joyce, Michael, 406
 Jucan, Grațian, 98, 104
 Jurcsak, Anna, 405
 Jurczak, Kazimierz, 405

K

Kafka, Franz, 16, 217, 259, 318, 448, 599
 Kania, Ireneusz, 405

Kanterian, Edward, 637
 Karnoouh, Claude, 279, 556, 564
 Kavafis, Constantin, 150
 Kirileanu, G.T., 108, 315
 Kiropol, Miron, 207, 238, 478
 Kiș, Danilo, 483, 590, 598
 Kleininger, Thomas, 19
 Klima, Ivan, 590
 Kolakowski, Leszek, 341
 Kolumban, Gabor, 10
 Könczei, Csilla, 126
 Konrád, György, 362, 483, 589, 624
 Kotlinski, Jerzy, 405
 Kovaldji, Kirill, 642
 Krémer, Patrick, 288
 Kundera, Milan, 187, 325, 330, 483, 590, 598, 601
 Kuśniewicz, Andrzej, 483, 589

L

Labiș, Nicolae, 37
 Laignel-Lavastine, Alexandra, 17, 145, 220, 295, 302, 332
 Laiu, Maria, 594
 Lanescu, Șerban, 379
 Lanzmann, Claude, 304
 Lari, Leonida, 27, 188, 523, 594
 Lascu, Ioan, 414, 415
 Lasota, Halina Mirska, 405
 Laszlo, Alexandru, 215
 Lawrence, Stephen, 314
 Lazăr, I.T., 27, 71
 Lazăr, Marius, 409
 Lazu, Robert, 168, 662
 Lazurca, Marius, 167, 363
 Lăcătuș, Adrian, 313, 520
 Lăcustă, Ioan, 624
 Lăncranjan, Ion, 108
 Lăzărescu, Dan Am., 198
 Le Pen, Jean-Marie, 580
 Le Rider, Jacques, 579, 590

Lefter, Ion Bogdan, 27, 68, 128, 140,
 173, 181, 209, 224, 238, 257, 258,
 262, 283, 292, 297, 338, 351, 355,
 385, 405, 428, 444, 450, 453, 458,
 486, 494, 509, 521, 553, 570, 574,
 614, 621, 630, 634
 Leon, Nica, 131, 145, 158, 187, 213,
 295, 320, 438, 656
 Lepenies, Wolf, 492
 Lev, Eleonora, 245
 Lévy, Bernard-Henry, 169, 249, 587
 Libar, Annamaria, 600
 Liiceanu, Aurora, 344, 455, 635
 Liiceanu, Gabriel, 11, 18, 23, 25, 35,
 52, 71, 85, 104, 105, 127, 128,
 143, 151, 153, 158, 173, 174, 175,
 180, 184, 219, 225, 236, 240, 243,
 249, 257, 261, 264, 269, 271, 277,
 282, 284, 292, 295, 302, 304, 331,
 332, 341, 344, 345, 353, 369, 389,
 427, 431, 432, 440, 442, 449, 455,
 461, 472, 488, 491, 539, 584, 635,
 637, 646
 Lilova, Milena, 282
 Livescu, Cristian, 31
 Loga, Sanda, 661
 Loteanu, Emil, 55
 Lovinescu, E., 29, 58, 116, 174-176,
 215, 256, 312, 334, 394, 409, 411,
 414, 455, 484, 519, 540, 647
 Lovinescu, Horia, 569
 Lovinescu, Monica, 11, 19, 28, 103,
 134, 151, 157, 166, 173, 179, 188,
 192, 215, 221-223, 237-239, 266,
 268, 295, 299, 304, 336, 389, 390,
 433, 449, 465, 487, 503, 511, 529,
 541, 551, 554, 564, 576, 578, 587,
 637, 661
 Lucaci, Vasile, 216
 Lucaciu, Ileana, 465
 Ludo, I., 106
 Lungu, Alexandru, 207

Lungu, Dan, 195, 273, 274, 406, 551
 Lupan, Radu, 552, 577
 Lupașcu, Silviu, 126
 Lupea, Ioana, 254
 Lupescu, Silviu, 574, 615, 621
 Lupu, Ion, 326
 Luță, Victoria, 182, 446, 458, 491,
 614

M

Macchioro, Vittorio, 660
 Macovescu, G., 288
 Macrinici, Radu, 569, 577
 Magris, Claudio, 431, 589
 Maier, Delia, 507
 Maiorescu, Titu, 40, 56, 60, 64, 90,
 98, 114, 117, 174, 212, 232, 234,
 256, 280, 282, 340, 395, 409, 489,
 560, 612, 632, 653
 Maitec, Ovidiu, 55
 Malamen, Iolanda, 576
 Malița, Liviu, 647
 Malița, Mircea, 281
 Manasia, Ștefan, 126, 507
 Manea, Ion, 664
 Manea, Norman, 101, 131, 132, 158,
 220-222, 243, 245, 278, 295, 296,
 345, 405, 509, 532, 535, 637, 655
 Manent, Pierre, 198, 579
 Manning, Olivia, 348
 Manoilescu, Mihail, 519
 Manole, Cătălin, 34
 Manole, Dan, 19
 Manole, Diana, 335
 Manole, Izabela, 313
 Manolescu, Anca, 35, 234, 571
 Manolescu, Andrei, 34, 220
 Manolescu, Florin, 437
 Manolescu, Ion, 89, 90, 191, 195,
 308, 462, 491, 618, 635
 Manolescu, Nicolae, 24, 27, 33, 46,
 55, 67, 70, 79, 98, 110, 131-133,

- 136, 141, 144, 146, 151, 153, 154, 158, 159, 174, 178, 179, 184, 187, 188, 190, 192, 208, 216, 218, 220, 221, 224, 225, 229, 230, 233-235, 237, 241, 248, 249, 255, 262, 266, 267, 272, 277, 278, 280, 282, 285, 286, 288, 291, 292, 294-296, 300, 301, 307, 337, 345, 356, 376, 388-390, 394, 396, 432, 437, 441, 442, 461, 468, 479, 480, 487, 488, 489, 495, 499, 519, 521, 549, 567, 574, 584, 586, 614, 615, 620-623, 626, 632, 637, 638, 639, 643, 647, 651
- Manu, Monica, 216, 433, 460, 502
- Marchiș, Iustin, 11
- Marcu, Luminița, 175, 191, 209, 250, 261, 294, 453, 534, 554
- Marcus, Solomon, 359
- Mareș, Doru, 191
- Mareș, Radu, 203
- Marga, Andrei, 43, 223, 234, 251, 573, 656
- Marin, Dan, 307
- Marin, Elena, 627
- Marin, Mariana, 405, 487, 502, 503, 509, 535, 552, 554, 576, 593
- Marineasa, Viorel, 12, 485
- Marinescu, Angela, 93, 276
- Marinescu, Foricel, 75
- Marinescu, Paul, 302
- Marino, Adrian, 19, 25, 100, 134, 184, 199, 229, 278, 287, 317, 319, 325, 391, 394, 412, 461, 476, 503, 509, 520, 649, 657
- Marion, Jean-Luc, 126
- Mark, Letiția, 10, 195, 586
- Marquez, Gabriel Garcia, 66
- Martin, Angela, 93
- Martin, Mircea, 11, 53, 74, 93, 103, 104, 147, 224, 229, 239, 288, 335, 337, 342, 461-463, 480, 481, 484, 485, 563, 567, 649, 651, 655
- Maurer, Ion Gheorghe, 25
- Mavrodin, Irina, 287, 291
- Mazilescu, Virgil, 37, 124, 230, 388, 461
- Mazilu, Dumitru, 9, 205, 569, 651
- Mălaimare, Mihai, 142
- Mălăncioiu, Ileana, 37, 55, 60, 217, 279, 291, 346, 382, 432, 442, 461, 587, 614, 625, 640
- Mănescu, Manea, 25
- Măniuțiu, Mihai, 184, 384
- Mănucă, Dan, 55
- Mărculescu, Raluca, 20, 129
- Mărculescu, Sorin, 10, 11, 19, 77, 173
- Mătieș, Adela, 549
- Mândra, Vicu, 439
- Mândruță, Lucian, 607
- Mecu, Nicolae, 85, 273, 336
- Melinescu, Gabriela, 207, 603
- Mezincescu, Simina, 420
- Micle, Veronica, 553, 559, 574, 584, 613, 614, 621, 635, 637, 641, 650, 652
- Micu, Dumitru, 411, 453, 519
- Micu, Mircea, 458, 662
- Mihalache, Adrian, 67, 90
- Mihalache, Andreea, 192
- Mihalache, Ștefania, 313
- Mihalcea, Florin, 455
- Mihali, Felicia, 551
- Mihăescu, Valentin F., 291
- Mihăieș, Mircea, 12, 25, 61, 148, 165, 177, 218, 277, 283, 285, 294, 310, 346, 357, 442, 461, 469, 477, 485, 497, 511, 552, 559, 573, 574, 585, 599, 615, 621
- Mihăilă, Rodica, 446
- Mihăilescu, Dan C., 12, 33, 41, 43, 93, 131, 141, 171, 184, 266, 278, 283, 300, 339, 443, 449, 502, 550, 569, 581, 606, 612, 617, 646

Mihăilescu, Florin, 114, 216, 291,
 543
 Mihăilescu, Vintilă, 85, 476
 Mihuleac, Cătălin, 12, 430
 Mihuț, Anca, 126
 Milosz, Czeslaw, 482
 Miloș, Alexandru Cristian, 530
 Miloș, Jon, 642
 Minar, Octav, 622
 Mincu, Marin, 43, 58, 152, 258, 284,
 291, 292, 305, 306, 315, 330, 335,
 359, 430, 438, 472, 474, 504, 525,
 545, 573, 592, 604, 605, 613,
 627, 633, 644, 657
 Mincu, Ștefania, 553
 Mincu, Victor, 221
 Mircea, Ion, 37, 291, 569, 577
 Mircean, Ovidiu, 126, 398, 507, 543
 Mironov, Alexandru, 172, 303
 Mitchievici, Angelo, 195, 210, 262
 Mitrea, Vasile, 64, 307, 340, 404, 559
 Mitroi, Florica, 279
 Mitterand, François, 99, 305
 Moarcăș, Georgeta, 313
 Mocanu, Dana, 313
 Moceanu, Ovidiu, 453
 Mocuța, Gheorghe, 364
 Modorcea, Grid, 432, 502
 Moldovan, Ioan, 291, 322, 487
 Moldovan, Ovidiu Iuliu, 138
 Moldovan, Rareș, 453, 507
 Molnar, Gusztav, 409
 Morar, Ioan T., 63, 553, 576, 594
 Morar, Vasile, 276
 Moraru, Cornel, 201, 291, 310, 401,
 453, 503, 525, 526, 665
 Moraru, Cristian, 182
 Moraru, Marin, 69
 Moraru, Nicolae, 106
 Morărescu, Jeana, 421
 Morin, Edgar, 660
 Moroianu, Sergiu, 478

Moța, Ion, 659
 Moțoc, Diana, 126
 Moțoc, Viorel, 455
 Mugur, Florin, 125
 Mungiu-Pippidi, Alina, 20, 79, 173,
 318, 569
 Munteanu, Cornel, 102, 104, 105,
 485
 Munteanu, Cristian, 90, 182, 191,
 385, 570, 616, 635
 Munteanu, George, 55, 188, 652
 Munteanu, Marian, 43, 456
 Munteanu, Neculai Constantin, 184,
 616
 Munteanu, Romul, 138, 253, 291,
 430
 Munteanu, Ștefan, 207
 Munteanu, T., 107
 Murăruș-Chelaru, Oana, 88
 Mureșan, Dumitru, 202, 665
 Mureșan, Ion, 173, 202, 283, 291,
 647
 Mureșan, Viorel, 202, 404, 522, 525,
 667
 Murnu, George, 228
 Muscalu, Florin, 651
 Mușat, Carmen, 141, 182, 224, 241,
 257, 338, 340, 372, 446, 488, 495,
 555, 578, 617, 637
 Mușina, Alexandru, 171, 277, 283,
 314, 319, 503, 521, 605
 Mușlea, Ioan, 343, 660
 Muthu, Mircea, 107, 138, 291, 508,
 537
 Mutti, Claudio, 213

N

Nacu, Augustin, 14
 Naghiu, Iosif, 56, 291
 Naum, Gellu, 55, 350, 405, 502, 509
 Năchescu, Voichița, 62
 Neacșu, Dumitru, 249

- Neagoe, Manole, 36, 537
 Neagoș, Ion, 666
 Neagu, Fănuș, 133, 135, 279, 381, 449, 616
 Neamțu, Gheorghe, 104
 Neamțu, Mihail, 126, 507
 Nechit, Irina, 82, 340
 Necula, Damian, 398
 Nedelciu, Mircea, 141, 190, 209, 261, 435, 495, 540, 554, 598, 630, 635
 Nedelcovici, Bujor, 238
 Nedelcu, Monica, 386
 Negoîtescu, Ion, 56, 122, 176, 229, 379, 389, 409, 437, 529, 543, 604, 647
 Negrici, Eugen, 93, 98, 125, 184, 291, 385, 400, 437, 500, 552, 572
 Negru, Nicolae, 340
 Negruzzi, Iacob, 99, 273, 336, 452, 653
 Nemoianu, Virgil, 25, 110, 134, 309, 401, 529, 655
 Nenadić, Milan, 553
 Nestorescu, Andrei, 336
 Neț, Mariana, 624
 Neumann, Victor, 93, 131, 352
 Nicolae, Cosana, 252
 Nicolaescu, Sergiu, 104, 616, 635, 652
 Nicolaie, Ioana, 171, 195, 262, 503
 Nicolau, Irina, 34, 455, 509
 Nicolau, Valentin, 569
 Nicolescu, Basarab, 335, 661
 Nicolescu, Daniel, 499
 Nicolescu, Lelia, 458, 459
 Niculescu, Adrian, 402
 Niculescu, Alexandru, 157
 Niculescu, Cristian, 563
 Niculescu, Cristina, 242
 Niculescu, Remus, 420
 Nimigean, Ovidiu, 273, 406
 Nistorescu, Cornel, 67, 177, 184, 441
 Nișcov, Viorica, 665
 Nițescu, Sanda, 217, 266, 400, 661
 Noica, Constantin, 29, 38, 40, 43, 56, 106, 151, 189, 319, 332, 354, 369, 419, 427, 440, 460, 505, 520, 557, 567, 595, 604, 640
 Nolte, Ernst, 356
 Norris, Frank, 194
 Novăceanu, Darie, 595
- O**
- Octavian, Tudor, 577
 Oișteanu, Andrei, 11, 131, 153, 184, 225, 263-265, 304, 332, 447, 580
 Olar, Ileana, 507
 Olăreanu, Costache, 56, 193, 239, 385, 411, 487, 496, 576
 Olsen, Søren, 636
 Olteanu, Ioanichie, 216, 288, 439, 604
 Olteanu, Nicolae, 173, 266, 299
 Omăt, Gabriela, 188, 291, 408
 Omescu, Ion, 409
 Oncescu, Florin, 12
 Onfray, Michel, 488, 569
 Oniga, Mihaela, 189
 Onișoru, Gheorghe, 12
 Oprea, Leonard, 162
 Oprea, Marius, 8, 93, 241, 335, 347, 487, 503, 555
 Oprea, Nicolae, 458, 459, 526, 542
 Oprescu, Dan, 19, 77
 Oprescu, Sorin, 145, 608
 Opreș, Tudor, 188
 Orăscu, Șerban, 254
 Orban, Traian, 12
 Orlea, Oana, 238
 Ornea, Z., 16, 27, 57, 59, 67, 85, 98, 106, 131, 139, 145, 149, 152, 155, 170, 188, 222, 249, 267, 278, 291, 295, 318, 336, 365, 468, 513, 538, 559, 577, 586, 612, 624, 632

Oroveanu, Anca, 11
Oroveanu, Mihai, 463, 487, 493, 613,
614
Orwell, George, 341, 443, 587
Oțoiu, Adrian, 277, 487, 523, 543,
576

P

Palade, Rodica, 11, 19, 50, 78, 173,
201, 263, 297, 339, 493
Paleologu, Alexandru, 10, 12, 15, 17,
52, 106, 113, 134, 188, 236, 237,
243-246, 264, 278, 291, 299, 316,
359, 394, 413, 419, 472, 606, 607,
609, 661
Paleologu, Toader, 198, 609
Paler, Octavian, 67, 105, 127, 134,
277, 414, 442
Pals, Sesto, 207
Pandrea, Petre, 268, 300, 344, 380,
491, 509
Pantea, Aurel, 93, 178, 202, 487, 522,
667
Pantelimon, Valeriu, 160, 468, 487,
497, 502, 553, 576, 594
Panța, Iustin, 667
Papadaki, Athina, 282
Papadat-Bengescu, Hortensia, 276,
331, 361
Papadima, Liviu, 184, 347, 437, 476,
574
Papahagi, Marian, 32, 297, 334, 392,
495, 507, 539, 593, 624, 661
Papilian, Alexandru, 238
Papu, Edgar, 56, 100, 520, 529
Paraschiv, Florin, 452, 490
Paraschivescu, Miron Radu, 106,
382, 391, 535, 603
Paruit, Alain, 564, 648, 661
Pascal, Noemi, 55, 207, 619
Pasolini, Pier Paolo, 553
Passima, Elena, 503

Patapievici, Horia-Roman, 8, 13, 15,
16, 17, 18, 21, 25, 35, 36, 41, 49,
56, 62, 67, 70, 72, 102, 129, 139,
142, 158, 167, 172, 174, 177, 242,
263, 275, 277, 300, 303, 318, 342,
362, 374, 438, 449, 472, 557, 575,
598, 625, 636, 668
Paul-Bădescu, Cezar, 16, 26, 48, 49,
69, 70, 96, 104, 171, 188, 239,
293, 367, 456, 518, 607, 639
Paulescu, Nicolae C., 647
Pavel, Dan, 19, 79, 173, 199, 236,
254, 255, 286, 305, 318, 577
Pavel, Dora, 636
Pătrășcanu, Lucrețiu, 107, 344, 380
Pătrășconiu, Cristian, 485
Pătrunjel, Gheorghe, 49
Păunescu, Adrian, 5, 103, 108, 172,
174, 220, 303, 370, 475, 497, 516,
524, 541, 559, 581, 617
Pârnu, Ancuța, 419, 507
Pârnu, Ilie, 291
Pârvolescu, Ioana, 62, 184, 195, 228,
270, 283, 382, 385, 434, 444, 449,
487, 503, 553, 574, 580, 594, 641
Pellea, Oana, 384, 534
Perian, Gheorghe, 202, 525
Perjovschi, Dan, 11, 18, 19, 49, 173,
184, 264, 308, 356, 581
Perjovschi, Lia, 308
Pervolovici, Romeo, 184
Petean, Mircea, 399, 418
Petrașcu, Milița, 51
Petre, Cipriana, 191, 384
Petre, Zoe, 79, 130, 347, 455, 644
Petrescu, Cezar, 149, 361
Petrescu, Dan, 53, 77, 239, 277, 283,
557
Petrescu, Ioana Em., 314, 574, 655
Petrescu, Liviu, 334, 655-657, 661
Petrescu, Radu, 82, 187, 312, 373,
391, 405, 496, 509, 521, 529, 535,
536, 648

- Petrescu, Răzvan, 552, 577
 Petreu, Marta, 117, 331, 392, 398,
 405, 418, 454, 509, 513, 520, 530,
 535, 603, 648
 Petrică, Ion, 553
 Petroiu, Deliu, 12
 Petroveanu, Mihail, 439
 Petrushevskaja, Liudmila, 598
 Philippide, Alexandru, 397
 Pillat, Dinu, 460, 562, 571
 Pippidi, Andrei, 20, 79, 173, 318
 Pișcoci-Dănescu, G., 212
 Pișcu, Daniel, 667
 Pițu, Luca, 315
 Pivot, Bernard, 489, 559
 Platon, Mircea, 57, 174, 389
 Plăieșu, Ion, 659
 Pleșu, Andrei, 8, 18, 25, 33, 50, 67,
 71, 98, 128, 173, 174, 188, 193,
 237, 279, 285, 316, 321, 368, 374,
 381, 396, 431, 438, 449, 462, 465,
 492, 498, 509, 567, 646
 Plopeanu, Ștefania (vezi și Mincu,
 Ștefania), 30, 160
 Ploscaru, Dorin, 84, 667
 Poantă, Petru, 216
 Podoabă, Virgil, 277, 283, 311, 524
 Podoreanu, Cristian, 313
 Poenaru, Cristina, 189, 209, 237, 260
 Poghiră, Cicerone, 212
 Pop, Ana Maria, 458, 592
 Pop, Cornel, 103
 Pop, Gh. I., 399
 Pop, Ioan Es., 160, 161, 335, 468,
 487, 499, 502, 553, 576, 594, 606
 Pop, Ion, 125, 126, 131, 291, 314,
 319, 335, 399, 484, 508, 525, 526,
 539, 540, 588, 649
 Pop, Leonida, 19
 Pop, Mircea M., 207
 Pop, Ștefana, 126, 507
 Pop, Traian, 207
 Popa Buluc, Magdalena, 39, 281
 Popa, C.M., 413
 Popa, Constantin, 97
 Popa, Cosmin, 499
 Popa, Mircea, 104, 120, 123, 124,
 125, 216, 291, 391-393, 399
 Popa, Sebastian-Vlad, 384
 Popa, Ștefan, 12
 Popa, Valeriu Mircea
 Popa, Vlad, 22, 45, 65
 Popescu, Adrian, 37, 123, 392, 399,
 461, 617
 Popescu, Bogdan, 422
 Popescu, Cristian, 335, 535, 551
 Popescu, Cristian Tudor, 67, 104,
 127, 144, 236, 279, 296, 305, 335,
 340, 369, 370, 378, 524, 614
 Popescu, D.R., 108, 109, 133, 160,
 532, 169, 572
 Popescu, Dumitru, 169
 Popescu, Emil, 129
 Popescu, Marian, 384
 Popescu, Răsvan, 347
 Popescu, Simona, 16, 241, 335, 385,
 405, 509, 607, 609, 635
 Popescu, Ștefan, 288
 Popescu, Theodor-Cristian, 384
 Popescu, Titu, 207, 538, 540, 544
 Popovici, Alecu, 404
 Popovici, Dimitrie, 399
 Popovici, Dumitru, 335
 Popovici, Iulia, 585
 Popovici, Mircea, 604
 Popovici, Titus, 108, 230, 231, 422,
 499
 Popovici, Vasile, 12, 153, 223, 281,
 283, 294, 300, 301, 304, 332, 356,
 468, 485, 540, 599
 Popper, Karl, 136, 248
 Pora, Andreea, 79
 Pora, Mircea, 12, 485
 Postelnicu, Ioana, 252, 409, 647

Poulet, Georges, 649
 Pralong, Sandra, 346, 644
 Preda, Cristian, 12, 21, 93, 188, 195,
 197, 198, 239, 240, 264, 347, 455,
 607, 616
 Preda, Marin, 85, 108, 135, 230, 233,
 238, 261, 266, 267, 289, 290, 296,
 297, 307, 330, 382, 399, 408, 415,
 423, 424, 425, 451, 489, 495, 529,
 540, 579, 627-629, 633, 634, 653,
 654, 655
 Preda, Sorin, 283, 395, 435, 524
 Predescu, Lucian, 506
 Prelipceanu, Nicolae, 23, 152, 399,
 405, 492, 509, 515, 552, 617
 Pricop, Constantin, 287
 Protopopescu, Dragoș, 347, 491
 Pruteanu, George, 131, 188, 236,
 279, 291, 340, 349, 389, 399
 Purcărete, Silviu, 243
 Rachieru, Adrian Dinu, 29, 59
 Radu, Florinel, 307
 Radu, Irina, 143
 Radu, Tania, 188
 Raicu, Lucian, 110, 229, 388, 535,
 599
 Ralea, Mihail, 64, 108, 260, 344, 361
 Rasputin, Valentin, 458
 Rateș, Nestor, 191, 616
 Rațiu, Ion, 18, 396
 Rațiu, Iuliu, 126, 507
 Rădulescu, Gheorghe, 106, 390
 Rădulescu, Ion, 18, 396
 Rădulescu, Iuliu, 126, 507
 Rădulescu, Mihai Sorin, 12
 Rădulescu, Mihai, 167
 Rădulescu, Răzvan, 16, 138, 188,
 239, 607, 608
 Rădulescu, Stella Vinițchi, 207, 405
 Rădulescu-Motru, Constantin, 191, 427
 Rădulescu-Zoner, Șerban, 50, 129,
 173, 580
 Răduleț, Constantin, 507
 Rău, Aurel, 109, 216, 397, 542
 Răutu, Leonte, 36, 51, 106, 218
 Rebreanu, Liviu, 85, 95, 154, 155,
 276, 330, 331, 409, 411, 419, 628
 Rebreanu, Ludovica, 364
 Regman, Cornel, 59, 229, 279, 437,
 541
 Regman, Zorina, 540
 Reichmann, Edgar, 131-133, 145,
 159, 186, 187, 219, 220, 225, 238,
 253, 269, 279, 282, 292, 294, 300,
 301, 302, 304, 332, 356, 468, 473,
 489, 541, 564, 565, 566, 637-639,
 647
 Remeș, Decebal Traian, 173, 192
 Renzi, Lorenzo, 625
 Reschika, Richard, 665
 Revel, Jean-François, 136, 336, 433,
 551, 564
 Richard, Jean-Pierre, 225, 492, 649,
 665
 Ricketts, Mac Linscott, 326
 Ricoeur, Paul, 664
 Rizea, Adrian, 472
 Rocquet, Claude-Henri, 665
 Rogin, Theodor, 506
 Rogojan, Florin, 216
 Rogozanu, C., 82, 176, 191, 209,
 261, 296, 453, 458, 555
 Roibu, Magdalena, 61
 Roller, Mihail, 36, 106
 Roman, Petre, 18, 173, 235, 343, 389
 Roman, Radu Anton, 381
 Romanato, Gianpaolo, 252
 Romoșan, Petru, 405, 509
 Rossi, Ewa, 405
 Roșca, Nuțu, 12
 Roșu, Renata, 159, 563
 Rotaru, Ion, 519, 532, 563, 624
 Roth, Andrei, 20
 Roth, Joseph, 589

Rousseau, Henry, 16
 Rousset, Jean, 649
 Ruba, Radu Sergiu, 335
 Ruja, Alexandru, 61, 167, 273, 364,
 485, 598
 Rusan, Romulus, 12, 102, 547, 572,
 580
 Rusu, Aurelia, 652
 Rusu, Liviu, 174
 Rusu, Nicolae, 174
 Rusu, Viorica, 43, 140, 558

S

Sabău, Ioana, 507
 Sadoveanu, Mihail, 64, 85, 108, 114,
 259, 330, 331, 345, 361, 404, 416,
 417, 451, 457, 591, 604, 625, 653
 Sanders, Andrew, 57, 62
 Sandu, Ana Maria, 191, 193, 195,
 384
 Sandu, Anca, 307
 Sandu, Dumitru, 10
 Sandu, Ileana, 472
 Sasu, Aurel, 32, 539, 593
 Sava, Valerian, 126, 314, 371
 Savin, Nicolae, 313, 664
 Savitescu, Ionel, 98
 Săhlean, Adrian, George, 642
 Sălcudeanu, Nicoleta, 93, 202, 309,
 395, 402, 497, 522, 663, 664
 Sălcudeanu, Petre, 422
 Săraru, Dinu, 104, 108, 396, 403,
 541, 570
 Sărăcuț, Cristina, 507
 Săsăujan, Mihai, 127
 Săucan, Mircea, 509
 Sbârcea, George, 352
 Scagno, Roberto, 625
 Schuster, Paul, 463
 Schwab, Gabriele, 598
 Schwartz, Gheorghe, 552, 577
 Scoradeț, Victor, 231

Scurtu, Ion, 561
 Searle, John, 458, 491
 Searle, Leroy, 557
 Sebastian, Mihail, 101, 131, 132,
 145, 146, 151, 187, 295, 381, 427,
 436, 454, 514, 538
 Secașiu, Claudiu, 12, 580
 Seche, Luiza, 55
 Seciu, Valeria, 55, 138
 Selejan, Ana, 400
 Sever, Alexandru, 35
 Severin, Constantin, 287
 Sfetcă, Petru, 60
 Shafir, Michael, 132, 158, 220, 295,
 300, 638
 Shafran, Dan, 642
 Sima, Horia, 103, 214
 Simenon, Georges, 650
 Simion, Eugen, 2, 17, 22, 27, 29, 37,
 43, 44, 55, 60, 65, 66, 105, 109,
 131, 133, 135, 178, 188, 214, 229,
 233, 240, 260, 278, 281, 305, 329,
 333, 337, 410, 419, 439, 453, 519,
 529, 544, 562, 573, 581, 593, 598,
 608, 619, 627, 628, 633, 644, 665
 Simionescu, Cornel, 85
 Simionescu, Maya, 39, 281
 Simionescu, Mircea Horia, 41, 184,
 447, 521
 Simuț, Ion, 95, 121, 154, 266, 291,
 317, 394, 400, 419, 421
 Sin, Mihai, 70, 253
 Sipoș, Mariana, 31, 144, 161, 495,
 497, 594, 627, 633
 Sireteanu, Ana-Maria, 630
 Sîrbu, I.D., 409, 416, 419, 458, 461,
 529, 541, 597, 625
 Slușanschi, Dan, 291
 Smith, Adam, 257
 Soare, Diana, 10, 73, 182, 487
 Solacolu, Ion, 248
 Solfalvy, Artur, 453

- Soljenițin, Alexandr, 173, 249, 647
 Solomon, Dumitru, 234, 253, 439
 Solomon, Petre, 628
 Soluncă-Moise, Elena, 426
 Sora, Simona, 12, 146, 168, 264, 266,
 307, 351, 430, 449, 476, 580, 596,
 597, 612
 Sorescu, Annemarie, 62
 Sorescu, Marin, 37, 57, 60, 133, 230,
 260, 328, 416, 458, 540, 569, 604
 Sorescu, Roxana, 131
 Sorescu, Sorina, 367, 458, 459, 625
 Sorohan, Elvira, 228, 430
 Soviany, Octavian, 28, 58, 83, 125,
 134, 137, 150, 160, 180, 306, 361,
 380, 437, 517, 594
 Spăriosu, Mihai, 62
 Spătaru, Mircea, 93
 Spinei, Victor, 506
 Spiridon, Cassian Maria, 41, 108,
 214, 430, 452, 576, 577
 Spiridon, Monica, 37, 55, 131, 176,
 184, 241, 242, 337, 458, 503, 534,
 552, 575, 577, 619, 620, 644
 Spiridon, Vasile, 315
 Stamatescu, Elena, 664
 Stamat, Horia, 157, 529
 Stan, Constantin, 501, 550
 Stan, Corina, 507, 551, 606, 646
 Stan, Marilena, 259
 Stan, Valerian, 148, 255
 Stanca, Dan, 27, 41, 93, 188, 537,
 593, 606, 667, 668
 Stanca, Mara, 507
 Stanca, Radu, 121, 122, 216, 536,
 604
 Stanca, Teodor, 12
 Stanciu, Diana, 347, 348
 Stanciu, Mircea V., 213
 Stancu, Valeriu, 211, 536
 Stancu, Zaharia, 135, 218, 238, 328,
 381, 653
 Stanomir, Ioan, 30, 149, 427, 509,
 579
 Starobinski, Jean, 649
 State, Aurelian, 7, 478, 557
 Stănciulescu, Genica, 23, 24, 205
 Stănescu, C., 43, 46, 47, 133, 191,
 239, 613, 632
 Stănescu, Gabriel, 335, 642
 Stănescu, Hristea, 439
 Stănescu, Nichita, 23, 29, 36, 37, 60,
 85, 87, 88, 103, 108, 141, 230,
 250, 251, 266, 292, 294, 296, 306,
 326, 330, 415, 426, 452, 502, 515,
 532, 533, 534, 550, 601, 604, 627,
 653, 654, 658
 Stănescu, Saviana, 335, 569
 Stăniloae, Dumitru, 529, 647
 Steiciuc, Elena-Brândușa, 287
 Steinhardt, Nicolae, 39, 216, 260,
 419, 433, 460, 502, 529, 660
 Stere, C., 58, 143, 264, 403, 491
 Stoenescu, Ștefan, 62, 642
 Stoenescu, Mihai Alex., 358, 559
 Stoica, Petre, 55, 75, 485
 Stoica, Valeriu, 173, 272, 549
 Stoichiță, Victor Ieronim, 506
 Stoiciu, Liviu Ioan, 134, 160, 271,
 279, 396, 423, 441, 487, 503, 523,
 576, 652
 Stolojan, Sanda, 166, 541, 549, 661
 Stratan, Ion, 89, 536
 Stupu, Bianca, 17, 128, 141, 572
 Sturza, Șerban, 243
 Sturzu, Mihai, 452
 Suceveanu, Arcadie, 14, 576
 Sugăr, Teodor, 79
 Surdu, Alexandru, 212
 Surugiu, Lucica, 507
 Szabolcs, Szonda, 187
 Szöcs, Géza, 458
 Szokoly, Elek, 10, 409

Ș

Șahighian, Alexandru Al., 176
 Șchiopu, Mădălina, 50, 76, 144, 172,
 244, 342, 356, 509, 568
 Șelmaru, Traian, 72
 Șerb, Sorin, 239
 Șerban, Alex. Leo, 66, 191, 443
 Șerban, Andrei, 243
 Șerban, Geo, 131, 291
 Șerban, Ion Vasile, 458
 Șerban, Robert, 485, 486
 Șerbănescu, Tia, 184, 442, 635
 Șestov, Leon, 320
 Șincai, Ana, 77, 264
 Șipețean, Milena, 313
 Șlapac, Florin, 12, 266
 Șora, Dimitriu Ileana, 168
 Șora, Simona, 307, 351, 476, 478, 612
 Șora, Mariana, 596, 597
 Șora, Mihai, 12, 25, 146, 264, 266,
 291, 430, 449, 476, 580, 584, 594
 Ștef, Traian, 283, 290, 322, 409
 Ștefănescu, Alex., 13, 23, 24, 26, 41,
 42, 47, 56, 96, 97, 149, 151, 157,
 172, 175, 188, 221, 224, 236, 250,
 262, 268, 271, 282, 294, 295, 299,
 335, 340, 378, 432, 433, 439, 452,
 468, 480, 497, 513, 522, 432, 462,
 482, 24, 640
 Ștefănescu, Cecilia, 195, 196, 262,
 503
 Ștefănescu, Cornelia, 99, 100, 131,
 399, 537
 Ștefănescu, Crisula, 207, 386
 Ștefănescu, Dorin, 310
 Știr, Victor, 204, 529
 Ștrempel, Gabriel, 44, 55, 553, 595
 Șușară, Pavel, 66, 184
 Șuteu, Flora, 55

T

Tache, Simona, 497
 Taloș, Ion, 661
 Tarangul, Marin, 478

Tartler, Grete, 433, 553, 595
 Tașcu, Valentin, 550
 Tămaș, Luciana, 207
 Tănase, Stelian, 11, 76, 93, 117, 173,
 199, 234, 238, 277, 283, 295, 305,
 317, 321, 413, 454, 461, 571, 572,
 584, 616
 Tănăsescu, Antoaneta, 385
 Tăzlăuanu, Valentina, 340
 Teacă, Radu, 192, 193
 Temeșan, Răzvan, 24, 234
 Teodoreanu, Ionel, 149
 Teodorescu, Alin, 76, 77
 Teodorescu, Cristian, 80, 155, 184,
 223, 239, 283, 434, 592
 Teodorescu, Magda, 164
 Teodorescu, Virgil, 603
 Teodorescu, Violeta, 13, 86, 642
 Teodorovici, Lucian Dan, 274
 Teoharie, Arald, 580
 Theodorescu, Răzvan, 9, 135, 144,
 281, 358, 455, 584, 608
 Timar, Adrian, 48
 Timotin, Andrei, 571
 Tinu, Dumitru, 127, 368
 Tismăneanu, Vladimir, 25, 133, 158,
 179, 249, 273, 295, 318, 343, 357,
 503, 616
 Titel, Sorin, 238, 340, 362
 Toader, Anca, 198, 607
 Todea, Adrian, 126
 Todoran, Eugen, 364, 437
 Todorov, Tzvetan, 187, 282
 Tohăneanu, Gheorghe I., 25, 55, 364
 Tolcea, Marcel, 363, 485
 Tolstoya, Tatyana, 598
 Toma, A., 135
 Toma, Dolores, 491
 Toma, Sorin, 106
 Tomașevschi, Anca Sandu, 307
 Tonegaru, Constant, 604
 Tonoiu, Vasile, 662
 Tournier, Michel, 483
 Trandafir, Constantin, 188

Tucă, Marius, 85, 127, 349, 369, 380,
489, 516, 559
Tudorache, Olga, 138
Tudoran, Dorin, 25, 53, 131, 151,
158, 179, 221, 279, 285, 294, 405,
460, 461, 479, 489, 503, 509, 529,
567, 599, 614, 638
Tudor, Corneliu Vadim, 36, 76, 109,
133, 205, 220, 249, 285, 303, 347,
370, 430, 458, 497
Tudor-Anton, Eugenia, 156
Tulbure, Victor, 235
Tupan, Maria Ana, 397, 430
Tupan, Marius, 28, 134, 135, 253,
288, 337, 57, 576, 650
Turcea, Daniel, 124
Tzara, Tristan, 164, 330

T

Țăranu, Nicolae, 12
Țepeneag, D., 64, 103, 125, 132, 151,
160, 161, 180, 216, 238, 260, 267,
276, 304, 306, 338, 362, 479, 566,
572, 629, 634
Țeposu, Radu G., 93, 283, 523, 617,
661
Țintar, Marcel, 664
Țîrlea, Cătălin, 81, 83, 134, 144, 152,
216, 256, 258, 291, 305, 335, 349,
440, 489, 568, 573, 647
Țoiu, Constantin, 119, 151, 221, 267,
295, 345, 389, 573, 576
Țopa, Tudor, 496
Țugui, Pavel, 337, 425
Țugulea, Ion, 39
Țurcanu, Florin, 497
Țurcanu, Roman, 313
Țurlea, Stelian, 499
Țuțea, Petre, 175, 187, 269, 370, 427,
529
Țuțianu, Floarea, 536

U

Uleia, Liviu, 503, 578

Ulici, Laurențiu, 54, 73, 118, 134,
152, 277, 288, 326, 337, 525, 568,
572, 576, 604, 621, 641, 651
Ungheanu, Mihai, 98, 106, 108, 147,
160, 174, 235, 279, 358, 458, 560
Ungureanu, Cornel, 17, 60, 229, 251,
273, 337, 362, 405, 480, 525, 589,
596, 666
Urian, Tudorel, 90, 196, 316, 524
Uricariu, Doina, 188
Uricaru, Eugen, 27, 44, 122, 462,
502, 640
Ursa, Mihaela, 399, 400, 487, 526,
553, 578, 596, 666
Ursachi, Mihai, 37, 55, 75, 227
Ursu, Andrei, 469, 497, 511, 512
Ursu, Gheorghe, 53, 100, 469, 470,
477, 478, 497, 511, 512
Ursu, Ileana, 553, 578, 642

V

Vaculovski, Mihai, 667
Vaillant, Roger, 288
Vajdova, Libusa, 642
Vakulovski, Mihail, 513, 535
Valentová, Libuše, 61, 592
Vartic, Ion, 121, 245, 314, 318, 391,
508, 535, 648
Vasilache, Theodor, 194, 642
Vasile, Radu, 148, 206
Vasilescu, Lucian, 335, 563
Vasilescu, Mircea, 55, 69, 138, 184,
276, 612
Vasiliu, Eugen, 93
Vasiliu, Lucian, 525, 563, 576, 605
Vatamaniuc, Dimitrie, 22, 37, 45, 55,
65, 105, 112, 138, 558, 598
Vattimo, Gianni, 59, 413
Văcărescu, Ioan Radu, 404, 522, 667
Văcăroiu, Nicolae, 24, 142
Vălcan, Ciprian, 167
Vălean, Andreea, 569
Vârgolici, Teodor, 364
Verdeș, Ovidiu, 488, 578

Verona, Dan, 37
 Vianu, Ion, 173, 388, 491, 429
 Vianu, Tudor, 56, 64, 108, 260, 268,
 361, 481
 Vieru, Sorin, 76, 419, 475, 523
 Vighi, Daniel, 12, 168, 184, 193, 283,
 313, 363, 409, 418, 485, 487, 495,
 526, 576, 619
 Vinicius, Paul, 335
 Vișniec, Matei, 336, 535
 Vitner, Ion, 106, 226
 Vitti, Monica, 61
 Vizirescu, Pan M., 303
 Vlad, Alexandru, 201, 283, 309, 428
 Vlah, Petra, 207
 Vlasie, Călin, 141, 184, 283
 Vlașin, Gelu, 126, 437, 578
 Vlădoiu, Daciana, 291
 Voican-Voiculescu, Gelu, 9
 Voicu, George, 131, 132, 145, 151,
 186, 187, 220, 221, 225, 253, 264,
 269, 281, 282, 292, 294-296, 300,
 302, 304, 331, 332, 341, 355, 356,
 427, 489, 638, 647
 Voicu, Ștefan, 106
 Voiculescu, Dan
 Voinea, Marius, 126, 507, 580
 Voinescu, Dan, 207
 Voinescu, Dan, 279
 Voinescu, Radu, 29, 59, 137, 181,
 253, 594
 Voinescu, Sever, 35
 Volovici, Leon, 131, 145, 158, 187,
 213, 295, 320, 427, 538
 Vona, Alexandru, 123, 166
 Voncu, Răzvan, 160, 421
 Vrancea, Ileana, 36, 106, 219, 220
 Vrânceanu, Florica, 107
 Vuia, Ovidiu, 652
 Vukadinović, Miljurko, 642
 Vulpescu, Ileana, 37, 86, 181, 352,
 382, 443, 457, 503, 571
 Vultur, Smaranda, 12, 166, 589
 Vulturescu, George, 178

W

Wald, Henri, 106
 Waldman, Anne, 516
 Walker, Brenda, 642
 Walser, Martin, 276
 Weber, Marius P., 191, 413
 Weber, Renate, 10, 19, 51, 129, 173
 Weil, Simone, 571
 Wiesel, Elie, 162
 Wolf, Christa, 492, 598
 Wood, Michael, 446
 Wordsworth, William, 557
 Wörner, Elfie, 368
 Wörner, Manfred, 368, 369, 374, 381

Y

Ydel, Moshe, 660
 Yourcenar, Marguerite, 82

Z

Zaciu, Mircea, 32, 207, 297, 333,
 337, 392, 399, 418, 493, 496, 519,
 522, 539, 550, 581, 593, 658
 Zaharia, Diana, 494
 Zahariade, Ana Maria, 306
 Zalis, H., 160
 Zamfir, Marcela, 499, 500, 569
 Zamfir, Mihai, 110, 136, 221, 377,
 434
 Zamfirescu, Dan, 147, 187, 249, 250,
 358, 404, 458
 Zanca, Andrei, 207, 526
 Zarojanu, Tudor Călin, 499
 Zăstroiu, Remus, 320
 Zeca Buzura, Daniela, 68, 144, 595
 Zelea Codreanu, Corneliu, 155, 170,
 214, 380
 Zeletin, Ștefan, 58, 198, 318, 556
 Zilber, Belu, 380
 Zinoviev, Alexandr, 280, 598
 Zografî, Vlad, 553, 569, 577, 594
 Zsolt, Gálflavi, 343
 Zsolt, Szilágyi, 343
 Zub, Al., 419, 584

Cronologia vieții literare românești. Perioada postcomunistă (1990-2000) ilustrează – pe întinderea a mai mult de 8.000 de pagini –, prin intermediul unor extrase din presa culturală a epocii, principalele teme de dezbatere și cele mai semnificative evenimente care au marcat evoluția diferitelor instituții culturale – de la presă și edituri până la Uniunea Scriitorilor sau Ministerul Culturii. Fără a avea pretenția exhaustivității, *Cronologia...* de față și-a propus să consemneze o sinteză a temelor și evenimentelor care au ținut agenda zilei în viața literară/culturală românească a primului deceniu postdecembrist. Am dorit să adoptăm o atitudine obiectivă în selectarea și redactarea materialului, evitând interpretările personale și, mai ales, pe cele partizane. În locul oricărei analize, am preferat să lăsăm ca textele „antologate” aici – și așezate într-un puzzle documentar – să vorbească de la sine. Vremea interpretărilor de abia acum începe – în afara, dar nu fără suportul prezentei *Cronologii...*

Bianca BURȚA-CERNAT

ISBN 973-167-389-X

